

Aceh Sultanate: State, Society, Religion and Trade

Handbook of Oriental Studies

Handbuch der Orientalistik

SECTION THREE

Southeast Asia

Edited by

V. Lieberman and M.C. Ricklefs

VOLUME 23

The titles published in this series are listed at brill.com/h03

Aceh Sultanate: State, Society, Religion and Trade

The Dutch Sources, 1636–1661

Edited by

Ito Takeshi

BRILL

LEIDEN | BOSTON

Cover illustration: Illustrated map of Aceh in the mid 1640s: Secret Atlas of the VOC. Courtesy of Firenze, the Biblioteca Medicea Laurenziana, Ms. Carte di Castello 2. Su concessione di MiBACT.

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Aceh Sultanate : state, society, religion and trade : the Dutch sources, 1636-1661 / edited by Ito Takeshi.
pages cm -- (Handbook of Oriental studies = Handbuch der Orientalistik. Section 3, Southeast Asia ;
volume 23)

Includes bibliographical references and index.

ISBN 978-90-04-28881-2 (hardback : alk. paper) -- ISBN 978-90-04-28882-9 (e-book) 1. Nanggroe Aceh
Darussalam (Indonesia)--History--17th century--Sources. I. Ito, Takeshi, editor. II. Series: Handbuch der
Orientalistik. Dritte Abteilung, Südostasien ; 23. Bd.

DS646.15.A8A2968 2015

959.8'11021--dc23

2014046304

This publication has been typeset in the multilingual "Brill" typeface. With over 5,100 characters covering Latin, IPA, Greek, and Cyrillic, this typeface is especially suitable for use in the humanities. For more information, please see brill.com/brill-typeface.

ISSN 0169-9571

ISBN 978-90-04-28881-2 (set hardback)

ISBN 978-90-04-29171-3 (vol. 1)

ISBN 978-90-04-29172-0 (vol. 2)

ISBN 978-90-04-28882-9 (e-book)

Copyright 2015 by Koninklijke Brill nv, Leiden, The Netherlands.

Koninklijke Brill nv incorporates the imprints Brill, Brill Hes & De Graaf, Brill Nijhoff, Brill Rodopi and Hotei Publishing.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, translated, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission from the publisher.

Authorization to photocopy items for internal or personal use is granted by Koninklijke Brill NV provided that the appropriate fees are paid directly to The Copyright Clearance Center, 222 Rosewood Drive, Suite 910, Danvers, MA 01923, USA.

Fees are subject to change.

This book is printed on acid-free paper.

Dedicated to all the People of Aceh

Contents

Preface	IX
List of Maps and Illustrations	X
Abbreviations and Guide to Spelling	XI
Glossary	XIII
Maps and Illustrations	XVII
Concordance List of the VOC Documents with the Koloniaal Archief (Old Classification)	XXIV
List of the Documents in Chronological Order	XXV
Introduction: A New Source for Seventeenth Century Aceh	1
<i>Ito Takeshi and Anthony Reid</i>	
Bibliography: Introduction, including Illustrations	13
Documents on Aceh, 1636–1661	15
Appendix	893
Bibliography: Documents	905
Index	907

Preface

It was about forty years ago when I first saw the VOC documents in the reading room of the *Algemeen Rijks Archief* (henceforth ARA) in the Hague. The ARA was then in the old building built in 1902, situated in Blyen Burg Straat. The late Prof. G.W.J. Drewes, one of the editors of the *Adat Atjèh*¹, gave me a suggestion to study the *Adat Atjèh* by making comparison indigenous materials with the contemporary European sources. This was my primary motive to collect the VOC documents directly relevant to the Sultanate of Aceh in the seventeenth century. It took me about two years to complete collecting them shortly before I left the Netherlands for Australia in 1978.

First of all, I express many thanks to Dr. C.J.A. Jörg and Dr. W. Boot who heartily helped me to commence research in Leiden. In the beginning, it seemed impossible to me as a foreign post graduate student to decipher the original handwritten documents, even the letters themselves. Some forerunners cheered me up in order to face the work in ARA. Especially, the late Prof. Iwao Seiichi and the late Dr. M.E. van Opstall of the ARA kindly initiated me into the VOC documents, and Prof. Om Prakash, University of Delhi, who was doing his research at the time, encouraged me not to give up half-way. Thanks to all of them, I could toil through the work. Also, I am much indebted to archivists and other staff of the ARA for their excellent service rendered to me all the time.

Since then, in 1999, 2000 and 2001, I briefly revisited the *Nationaal Archief* (former *Algemeen Rijks Archief*) three times. I scrutinised all over again those collected many years ago. In the process of digitalising the documents, a couple of friends, particularly Mr. Yamasaki Shigeki, Mr. Kokubun Shigeki and Dr. Kogure Minori, who was then a Ph.D. scholar at Leiden University, kindly helped me in the digitalisation of the documents and many technical problems I was continually faced with.

My deep gratitude goes to Prof. (emeritus) Anthony Reid, Australian National University, who has been inspiring and encouraging me for many years with great patience to complete this book, which has, in effect, grown out of the research on the Adat Aceh.

Last but not least I express my profound gratefulness to my late Prof. Fujimoto Katsuji, Kansai University, who had mercifully given me an invaluable opportunity to be a student in the field of history.

October 2014

Ito Takeshi

¹ G.W.J. Drewes, and P. Voorhoeve (eds.), *Adat Atjèh, reproduced in facsimile from a manuscript in the India Office Library*, VK1 24 ('s-Gravenhage: Nijhoff, 1958).

List of Maps and Illustrations

Maps

- 1 Important Trading Centres in India and Southeast Asia in the seventeenth century xvii
- 2 Political Centres of Southeast Asia in early 17th Century xviii
- 3 Northern Sumatra and the Peninsula xix

Illustrations

- 1 Illustrated map of Aceh in the mid 1640s: ms. Carte de Castello 2, The Biblioteca Medicea Laurenziana, Florence xx
- 2 Plan of VOC Factory, December 1644, in VOC 1157, f.553, the Nationaal Archief, Den Haag xxi
- 3 Elephant-fight in the Medan al-Khayyali before the citadel, as depicted by Peter Mundy in 1637 (in *The Travel of Peter Mundy in Europe and Asia 1608–1667*, Hakluyt Society, London, 1919, Vol. III, pt. 1) xxii
- 4 Procession in the Islamic ritual, *Idul Adh*, as sketched by Peter Mundy in 1637 xxiii

Abbreviations and Guide to Spelling

Abbreviations

BKI	<i>Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederlandsch-Indie</i>
<i>Bouwstoffen</i>	<i>Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel</i>
<i>Corpus Diplomaticum</i>	<i>Corpus Diplomaticum Nederlando-indicum</i>
<i>Dagh-Register Batavia</i>	<i>Dagh-registers gehouden in 't Casteel Batavia</i>
<i>Generale Missiven</i>	<i>Generale Missiven van Gouverneurs-Generaal en Raden aan Heren xvii der Verenigde Oostindische Compagnie</i>
KITLV	Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde
NUS	National University of Singapore
TBG	<i>Tijdschrift voor Indische Taal-, Land- en Volkenkunde</i>
VKI	<i>Verhandelingen van de Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde</i>
VOC	<ol style="list-style-type: none"> VOC documents: Overgecomen Brieven uit Batavia Verenigde Oostindische Compagnie

In the Documents

Ambassa ^{dr}	Ambassadeur	Eng ^{sen}	Engelsen
A ⁿ , A ^o , a ^o , an ^o	Anno	etc ^a , etc ^t	etc
b., b ^h , bh ^r , b ^r	bahar	Ex ^t , Ex ^{tie}	Excellentie
bidr	bidor	f., fl., fol.	1. folio
ca.	catij (=kati)		2. florin
Cap ⁿ , Capp ⁿ	Capiteijn	geb ^l	gebleeckte
Comiss ^r	Commissaris	Gen ^s	Generaels
comp ^a	compagnon	g ^l	gulden
Comp ^a	Compagnie	Gouv ^r , Gouv ^{nr}	Gouverneur
Comp ^e	Compagnie	H ^r , h ^r	Heer
Comp ^s	Compagnies	Maij ^t , Mag ^t , May ^t	Majesteit
Compt ^r	Comptoir	m ^s	mas
Coning ^{ne}	Coninginne	p., p ^e , p ^{ie} , p ^s	pies, pièces
c ^{to}	cento	pass ^o	passato/passado
d ^o	ditto	pic ^l	picol (=pikul)
Ed., Ed ^e	Edel	p ^r	1. per
Ed ^l	Edellieden		2. praec. i.e. praecedens
Ed ^t	Edelheid	r.	recto

R ^a , R ^l , R ^s	Spanish Real	T ^l , th ^l	Tahil
–van 8 ^{en}	van achten	Ul., U ^l	Ulieden
Sp.	Spaensche	ulti ^o	ultimo
S ^r	Signor	v.	verso
st., st ⁱ , stv ^f	stuiver	wt	uijt
stx., st ^x	stucks	3/m	3 maanden

Guide to Spelling

The spelling used by the Dutch writers of these VOC documents varied widely, because Dutch orthography had not yet been standardised at this time. Asian place names were also far from stable in Dutch usage. When it comes to Asian names, titles institutions and practices, they appear in romanised form as a particular Dutch writer heard them, so that the same person or title may appear in three or four different forms in different letters, none of them corresponding exactly to what the modern spelling of Malay and Indonesian would require. Thus the aristocratic title, for example, familiar to modern Acehnese as *ulëëbalang* appears here as *wollebalang* and *oelibalang*.

The Index put at the end of this book is an indispensable guide to reconciling these different spellings. We have placed variants as much as possible we believe to refer to the same thing under one heading (with variants in parentheses), which where possible is the spelling a modern reader would expect given current Indonesian orthography and the current spelling of place-names. Thus the places, the Acehnese and their titles will be listed following the current Malay orthography. Because a high proportion of names and titles are either common Arabic/Islamic names, or widespread Malay titles, we can in most cases used modern spelling of these names and titles. Only in cases where there is uncertainty about a name or title we will list it under the spelling which is in the document.

Glossary

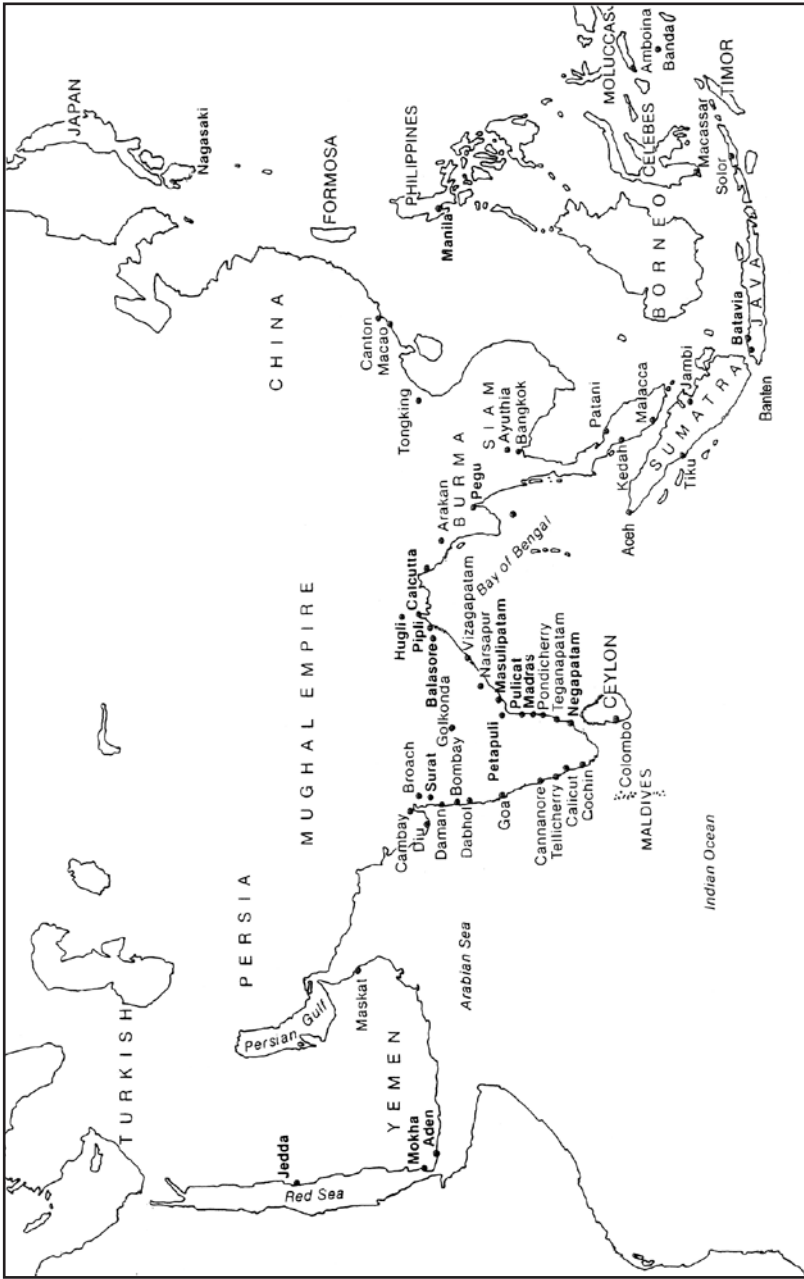
Acar	Pickles
Alfândega (Port.)	Customhouse
Altesa/altese	Royal Highness
Antar-antaran	Charges/presents for the opening of commerce
Arak	Fermented rice-wine
Baba	Offspring of Chinese with a local woman
Bahar	Unit of weight, 1 bahar=2 pikul=200 kati, in Aceh 1 bahar was 360 Dutch pounds of 500 gramme, in Perak 375 lbs.
Baju	Shirts
Balai	Building/hall, Acehnese equivalent is bale
Bale (Aceh.)	Assembly hall, there were a few different balès in the palace; usually audience was given in the building of the Nobility of the Realm/big hall
Balee	Indigenous small boat
Baluk	Sort of cargo boat
Bandar	Port/harbour
Bandar Kaliffa	Another name of Tiku (on the west coast) used in Aceh
Banting	Acehnese vessel with two mast
Baring-baring	Sundries
Bendahara	First Minister in Perak
Bentara	Adjutant to the Sultan/Sultana
Bentara blang	Caretaker of the royal ricefields/land
Beri-beri	Beriberi
Berkelahi	To quarrel/fight
Bermain	To enjoy/amuse oneself
Bicara	To consult, confer/discuss
Bidor	Weighing unit for tin in Perak, 1 bidor =3 Dutch pounds
Boçal (Port.)	Black slave servant/ retainer
Bujang	Servant/officer of low rank
Campo (Port.)	Compound
Cap	Royal permit, there were three in kinds, i.e. seal, seal in the form of dagger and a stamped
Capado (Port.)	Eunuch, both native and Portuguese
Comptoir (Fr.)	Factory
Corgie	Unit of Indian cloths usually consisting of 20 pieces
Dagang	Merchant/trader
Daroj	Abode/residence

Daulat	Yes, my Lord
Dalam	Palace
Duli	Presence
Encik	A calling name for elderly
Eseuteumi (Aceh.)	Royal edict with the royal seal on it
Faqir (Arab.)	Mendicant
Feitor (Port.)	Factor/buyer
Firman	A letter of credential or decree of Sultan (Sultana)/the ruler
Gast (Port.)	Expence
Gampong/kampung	Village
Hakim	Judge
Hala adat adawat	To forgive/forget the hostility
Haqq (Arab.)	Dues/charges
Hulubalang	Local/territorial chief/ruler
Kafir	Infidel
Kain gulung	Cloth for wrapping round the body as loincloth
Kain songket	Cloth with gold/silver thread, usually used as stole
Kajang	A sort of mat made of nipah leaves
Kali (Aceh.)	Judge
Kali Malikon Ade	Chief justice of the realm
Karnia	Grace/bounty
Kati	Unit of weight, about 1½ lbs.
Katib	Secretary/scribe
Kawal	Security/guard
Kelasi	Sailor
Kembal emas	Hard dried fish, speciality of the Maldive Islands
Keris	Dagger
Keudjrueu	Guard
Keudjrueu kuala	Guard of the estuary/harbour/forts
Kling	South-East Indian merchants trading to Southeast Asia
Koyan	Unit of weight, 30 pikul
Krueng daroy	The river runs through the palace
Kuala	Harbour/estuary
Labohan batu	Anchoring place/anchorage
Lambu	Indigenous small boat
Leube (Aceh.)	Pious/somewhat learned in the religious practice
Leube kita kali	Religious and political figure, first in rank in the four state Councillor of the Sultanate.
Malim	Learned in Islam
Megat	A title for nobility

Murka	Disgrace
Nachoda/nakhoda	Ship's captain, often played leading role in the commercial activities in the ports of call
Naleer	Official in charge of estimating the value of cargoes brought to Banda Aceh
Negeri	Country/region/state
Novas (Port.)	News
Obat	Medicine
Orang kaya	A title for senior nobility
Orang kaya Laksama	Literally, an admiral of the navy, later a powerful political figure in charge of the palace; third in the rank in the state council
Padi	Unhusked rice
Pagar	Fence
Panglima	Governor
Panglima bandar	Governor of the port, last/fourth in rank in the state council
Panglima Dalam	Governor of the palace
Panglima gajah	Governor in charge of the elephant
Panjang	Tall/long
Pasar	Market
Pedang	Sword
Penghulu dacing	Head of the weigher
Penghulu kawal	Head of the garrison
Penghulu kerkun	Head of the scribe
Perahu	Small boat
Piring	Plates
Po lot (Aceh.)	Uncle
Poteu (Aceh.)	Mister
Puasa	Fasting
Pulau	Islands
Putih	White
Ruba-ruba	Fee/presents for commencing trade
Sabda	Royal order
Sarakata/tarakata	Royal ordinance/decreed
Seban	Drawing hall
Sembah	To request while paying reverence
Sidang hadap	Probably conference in the presence of the ruler
Sirih pinang	Betel leaf and areca-nut for chewing
Suasa	Alloy of gold and copper
Syahbandar	Harbour master, in Aceh there were more than two

Syaikh (Arab.)	Appellation for the Arab descendant
Tahil	An imaginary unit of money, 1 tahil=16 mas=4 Spanish Reals of eight (R ^s / R ^l)
Tandil	Security officer
Temenggong	The third minister in Perak
Tengkolok	A sort of hood
Teuntee (Aceh.)	Established/orderly
Tuak	Palm-wine
Uleebalang (Aceh.)	Local or territorial chief/ruler

Maps and Illustrations

MAP 1 *Important Trading Centres in India and Southeast Asia in the 17th century (based on Map 1 in THE NEW CAMBRIDGE HISTORY OF INDIA: EUROPEAN COMMERCIAL ENTERPRISE IN PRE-COLONIAL INDIA).*

MAP 2 *Political Centres of Southeast Asia in early 17th Century (reproduced, Map 10 in SOUTHEAST ASIA IN THE AGE OF COMMERCE, VOL. II).*

MAP 3 Northern Sumatra and the Peninsula (based on endpapers in THE CONTEST FOR NORTH SUMATRA).

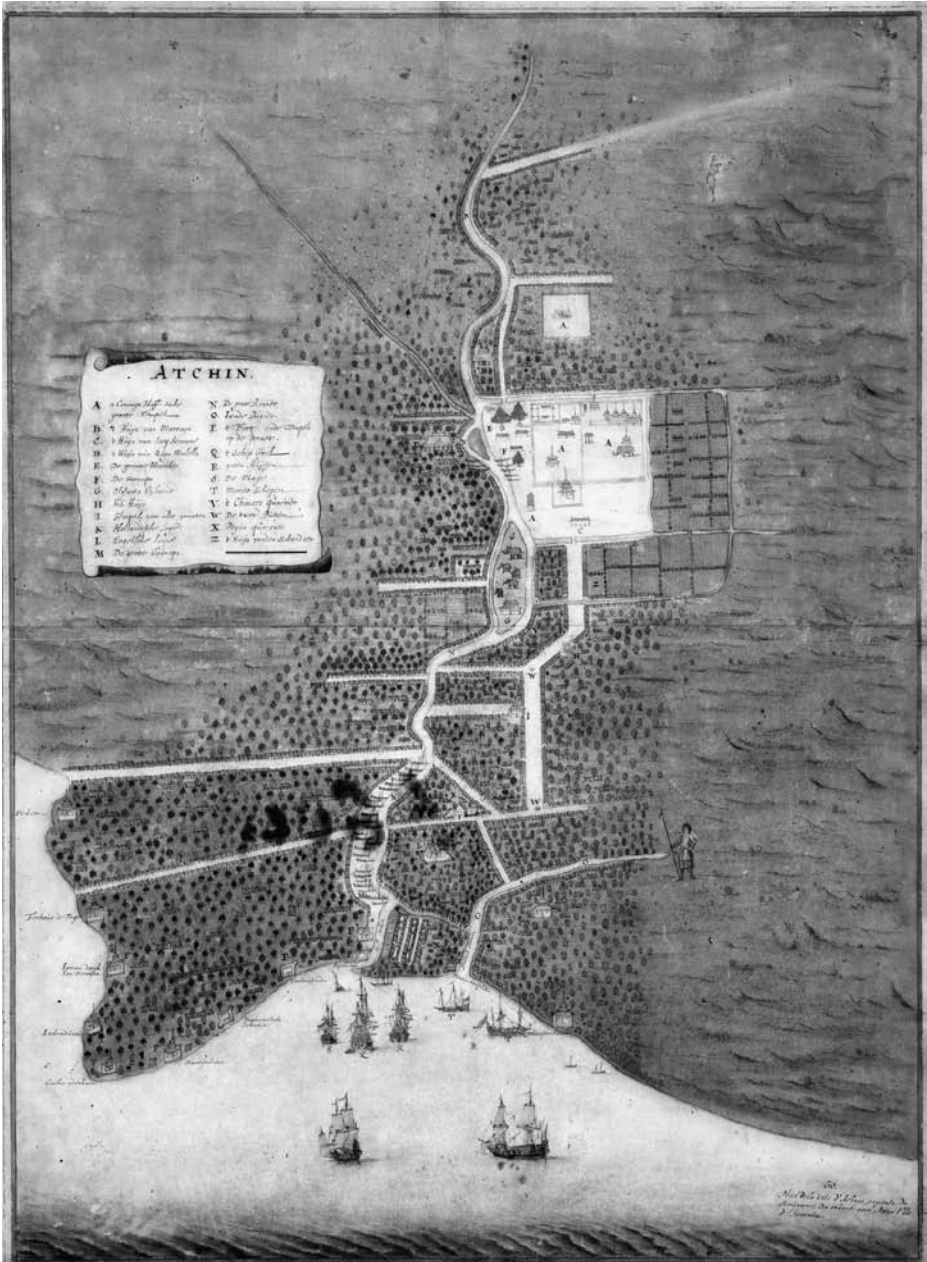

ILLUSTRATION 1 *Illustrated map of Aceh in mid 1640s: ms. Carte de Castello 2 (reproduced, courtesy of the BIBLIOTECA MEDICEA LAURENZIANA, FLORENCE). For the details of the Map, see Anthony Reid and Ito Takeshi, 'A Precious Dutch Map of Aceh, c. 1645', in Archipel 57 (1999), pp.191–208. It is regrettable that there are some lapses in the paper. Please note to the following amendment and addenda.*

Amendment:

on page 198: *chief factor Compostel* should be *the Daghregister of the Commissioner de Meer*.

on the same page: the customhouse (*L*) should be the customhouse (*H*).

footnote 10 on the same page: folio *n4* should be folio *n4r-v*.

on page 201: the English lodge (*K*) should be the English lodge (*L*).

on page 202: it is suggested that *the "English lodge" may in fact refer to the re-established factory of the Old Company*. However, much careful reading afterward of the relevant accounts in this book reveals that this lodge is no other Company than *the new (Courteens) English Company* as depicted in *Illustration 2: Plan of VOC Factory* on the next page.

on the same page: Dutch original (*als de accessibelste aencomste*) means not (*as the entry point*) but (*as most accessible/feasible measures*).

Addenda:

"*Pendick Germin*" in the *Ieude Rivier* (i.e. Old River) reads *Pante Cermen* (Aceh.), i.e. *Cermen* embankment.

"*Tempel van alde vrinten*" under I in the list, i.e. temple of all the friends, most probably denotes mosque of all the foreigners trading to Banda Aceh.

"*op de straet*" under P, read "op de straent" i.e. on the coast.

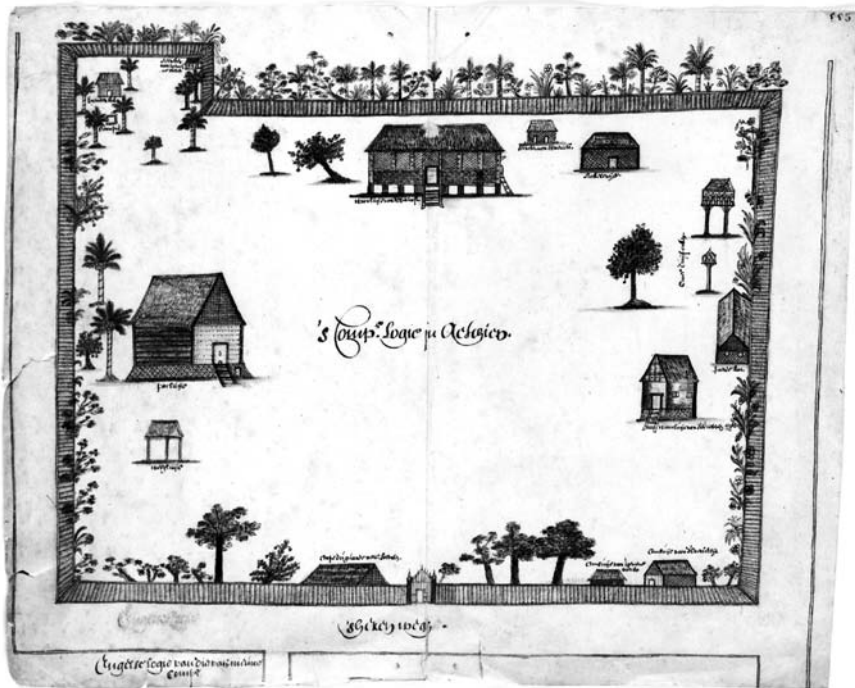

ILLUSTRATION 2 *Plan of VOC Factory*, by *Arnold de Vlaming van Oudtshooren*, December 1644 (VOC 1157, F.553, VEL 1150, THE NATIONAAL ARCHIEF, DEN HAAG).

Original explanations pertaining to the respective buildings, centre to clockwise, read: woonhuijs voor 't Opperhoof; secreten voor d' overicheijt; bottelerij; twee duijfcotten; paerde stal; woonhuijs van d' Ad-sisitenten; combuijs voor d' overicheijt; combuijs voet t' gemene volck; corps duguarde voor de soldaten; weeghuijs; pac[k]huijs; bronput; noender hof; secreten voor t' gemene volck.

The note in front of the entrance to the Dutch Factory reads: 's heren wegh.

The nomenclature in the lower left corner reads: Engelse logie van die van de Nieuwe Comp^e.

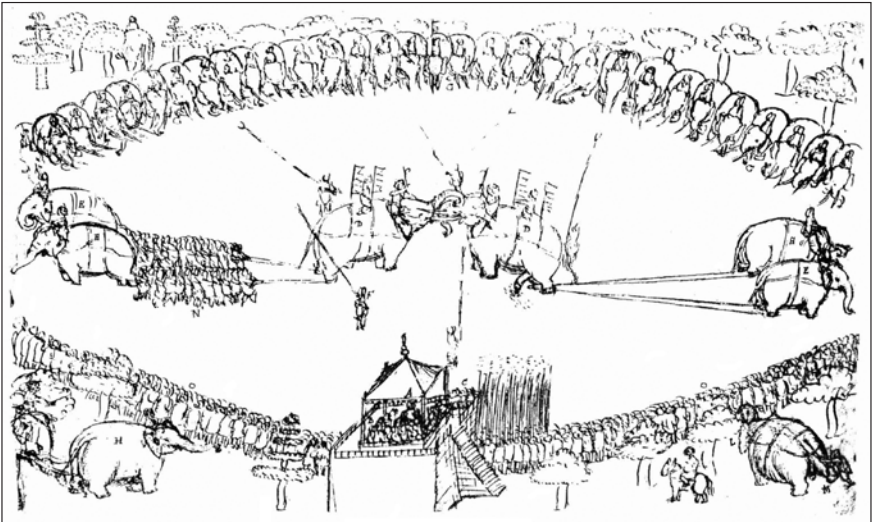

ILLUSTRATION 3 *Elephant-fight in the Medan al-Khayyali before the citadel, as depicted by Peter Mundy in 1637 (in THE TRAVEL OF PETER MUNDY IN EUROPE AND ASIA 1608–1667).*

The construction in the lower centre: a stone platform for the ruler, his/her guards and probably for senior *orang kaya*.

ILLUSTRATION 4 *Procession in the Islamic ritual, Idul Adh, as sketched by Peter Mundy in 1637.*

The building on the left: Masjid Bait al-Rahman

The edifice in the lower centre: a stone platform in the Medan al-Khayyali

The wall on the right: wall of the first front entrance to the citadel/palace

Concordance List of the VOC Documents with the Koloniaal Archief

(Old Classification, henceforth KA)

VOC	KA
1119	1031
1131	1040
1133	1042
1136	1045
1141	1050
1143	1051 bis
1144	1052
1152	1057
1155	1058 bis
1157	1059 bis
1158	1060
1166	1065 bis
1167	1066
1171	1068
1175	1070
1177	1071
1191	1082
1200	1091
1202	1092
1209	1100
1212	1102
1214	1104
1229	1119
1233	1123
1237	1127

List of the Documents in Chronological Order

VOC 1119

Origineel daghregister van de voijage, handel en resconter met 't schip d'Revenge naer Atchin, A^o 1636 [10 Oct.–22 Nov.] 15

VOC 1131

Copie missive aen den Gouverneur Generael, 12 Nov. 1638 41

Copie missive aen den Gouverneur Generael, 29 Nov. 1638 43

Originele missive van den coopman Jan van der Meulen aen den Gouverneur Generael, 13 Feb. 1639 43

Originele missive alsovooren aen Cornelis van Saenen, 13 Feb. 1639 47

Copie missive van commandeur Croocq aen den heer Caen, 3 Junij 1639 51

Copie missive van commissaris Croocq aen den Gouverneur Generael, 3 Julij 1639 53

Copie missive des Conincks van Atchin aen den Gouverneur Generael, ongedateerd [1639] 60

Copie missive van den commissaris Paulus Croocq aen den Gouverneur Generael, 10 Sept. 1639 64

VOC 1133

Relaes aen den Ed^l h' Gouverneur Generael ende Raeden van India overgelevert bij den Commandeur Adriaen Anthonissen, 5 Majj 1640 88

Daghregister bij den Commissaris de Meer gehouden van den 10^{en} April tot 4^{en} Augusto 1640 96

VOC 1136

Copie missive van den Gouverneur Generael van Diemen aen den Coninck van Attchin, 30 Nov. 1640 148

VOC 1143

Daghregister off Journael gehouden bij den Pieter Sourij, 1642 [27 Jun.–18 Aug.] 149

Specificatie van reequeningh van schenckagie gedaen ten aenwezen van den Commissaris P. Sourij 201

Copie memorie voor des oppercoopman h' Pieter Willemsz., 10 Aug. 1642 204

Transport van Jacob Compostel aen P. Willemsz., 10 Aug. 1642 211

Factura en cognossement, 26 Sept. 1642 213

Atchins dachregister gehouden bij de oppercoopman H^r Pieter Willemsz., 1642 [27 Sept.–27 Nov.] 214

Copie missive aen den Gouverneur Generael, 9 Nov. 1642 278

Copie missive van Pieter Willemsz. aen Gouverneur van Twist, 9 Nov. 1642 287
 Originele missive aen d'Ed. h^r Gouverneur Generaal in dato 26 Nov. 1642, p^r Javaanse
 anachoda Wanghsa affgesonden 289

VOC 1141

Copie translaet missive der Coninginne van Attchin aen den Gouverneur Generael,
 26 Nov. 1642 294

VOC 1143

Copie missive van Pieter Willemsz. aen d'opperhoofden van Sumatra's Westcust,
 26 Nov. 1642 296
 Missive van P. Willemsz aen d'opperhoofden van Sumatra's Westcust, 25 en 26 Jan.
 1643 297
 Alsvoren in dato 26 Januarij 1643 304
 Missive naer Batavia, 25 Jan. 1643 305
 Originele missive naer Batavia, 26 Jan. 1643 312

VOC 1144

Gehouden Dagh Register van den Heer Commissaris Pieter Sourij, t'verrichten sijnder
 legatie aenden Jambijzen Coninck ende May^t Atchin Anno 1643 [28 Jul.–17
 Oct.] 314

VOC 1157

Copie Journaal of Daghregister gehouden bij den Commissaris Arnold de Vlamingh
 van Oudtshoorn, 1644 [13 Jul.–29 Oct.] 380
 Origineel relaes van den oppercoopman A. de Vlamingh van Oudtshoorn, 1 Dec.
 1644 498

VOC 1155

Copie missive van Jan Harmansz. naer Batavia, 11 Nov. 1644 523
 Copie missive van Jan Harmansz. naer Batavia, 25^e Feberuary 1645 526
 't Vervolch van Atchins Dach=Register, 1645 [26 Feb.–12 Apr.] 540
 Copie missive van Jan Harmansz. naer Batavia, 12^e April 1645 558

VOC 1152

Copie instructie door de Raden van India aen den Commissaris Arnold de Vlamingh
 naer Attchijn medegegeven, 27 April 1645 562

VOC 1155

Copie missive van Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn naer Batavia, 12 Aug. 1645 569

Translaet missive van den Coninghinne van Atchin, 1645 583

VOC 1158

Verbael bijeen gestelt uijt t'Relaes ende vordere papieren van den Commissaris Arnold Vlamingh van Oudtshoorn mitsgaders d'advijzen, in den jare 1644 587

VOC 1166

Copie memorie voor Jochum Roeloffz. van Deutecom, Raet van India, gaende in le-
gaetschap aen de Coninginne van Attchijn, 11 Julij 1647 606

Copie missive van den Gouverneur Generaal ende heeren Raden van India uijt Batavia
aen de Coninginne van Attchijn in 11 Julij 1647 611

VOC 1167

Copie missive, 3 Dec. 1647 615

Copie missive van Sr C. de Sallengre, 3 Nov. 1648 618

VOC 1171

Copie Daghregister gehouden bij den oppercoopman J. Truijtmán, 1649 [13 Sept.–
23 Oct.] 620

Rapport substantieel van den oppercoopman Johan Truijtmán, 29 Nov. 1649 687

VOC 1175

Origineel rapport aen d'Ed. h^r Gouverneur Generael ende heren Raad van India door
den oppercoopman Johan Truijtmán, 13 Jan. 1651. [Bylagen tot vorenstaende rap-
port] 697

VOC 1177

Copie missive [van J. Thijsen] aen de Coninginne van Aetchijn, 27 Julij 1650 716

Translaet missive van de Coninginne van Aetchijn [aen Thijsen], 7 Sept. 1650 717

VOC 1191

Copie rapport van de besoignesenen verscheijde gerescontre in d'Atchinse, Perahse en
Queda verrichtinge bij den oppercoopman J. Truijtmán, 14 Dec. 1652 718

VOC 1200

Origineel advijs van d'E. Arnold de Vlamingh van Oudtshooren, 5 Nov. 1653 734

VOC 1202

Translaet missiven van de Coninginne van Achin aen den Gouverneur van Malacca en
aen den Gouverneur Generael, 26 Januarij 1655 740

Translaet extract ofte substantie van den brief door de Coninginne van Achin aen d'Ed.
h^r Gouverneur Generael ende Raden van India gesonden, ontfangen den 26 Januarij
1655 741

VOC 1209

Copie appendix tot de instructie voor den Commissaris naer Atchin, Dirck Shouten,
primo Julij 1655 742
Originiele missive, Dirck Schouten, 16^{en} Sept. 1655 744

VOC 1212

Translaet missive van de Coninginne van Atchin aen die van Perah. [some time in Sept.
1655] 751
Translaet missive van de Coniniginne van Achin aen den Gouverneur Generael [some
time in Sept. 1655] 754

VOC 1214

Copie missive [van den Commissaris Truijtmán] aen den Gouverneur Generael,
30 Sept. 1656 757
Postschriftum, 2 Oct. 1656 763

VOC 1229

Copie missive door de Commissarisen J. Keijser en B. Bort uijt Atchin naer Batavia ge-
schreven, 13 Oct. 1659 765

VOC 1233

Rapport aen den Ed^l h^r J. Maetsuijker Gouverneur Generael ende Heren Raden van
India gedaen door den Coopman Balthasar Bort, 29 Jan. 1660 770
Relaes aen d'Ed. heer Gouverneur Generael J. Maetsuyker ende d'E. Heeren Raden van
India, gedaen bij den Coopman en Commissaris Jacob Keijse, 17 Apr. 1660 781
Missive door den coopman Jan van Groenewegen aen haer Ed. op Batavia gez.,
9^e December 1659 786
Dito als voren geschreven, 23^{en} December 1659 789
Dito als voren geschreven, 28^{en} Januarij 1660 791

VOC 1237

Verbael gehouden bij den Commissaris Balthasar Bort, 27 Jan. 1661 [31 Jul. 1660–27 Jan.
1661] 795

Appendix**VOC 1131**

Copie missive van den coopman Jan Harmansz. aen d'Ed. h^r Couv^r Generael Antonio van Diemen, adij 14 January Anno 1639 893

Copie missive van der coopman Jan Harmansz. aen den Gouverneur Generael, 3 April 1639 898

VOC 1167

Copie missive van Sr Pieter Wijnant uijt Perah, 5 Oct. 1647 901

Introduction: A New Source for Seventeenth Century Aceh

Ito Takeshi and Anthony Reid

The Dutch documents of this collection provide a new and indispensable record of the Islamic sultanate of Aceh during its seventeenth century florescence. Aceh was then the intellectual hothouse of Islamic Southeast Asia, a key factor in the trade between India and Southeast Asia, and ruled by queens for more than half a century. The documents allow us an exceptional day-to-day insight into the workings of the court and the port, through the particular eyes of the Dutch chartered company (Verenigde Oostindische Compagnie, VOC).

The Rise of Aceh as Indian Ocean Port

Aceh's centrality in the interaction between the Islamic trading world of the Indian Ocean and its Southeast Asian frontier had begun with the Portuguese intrusion into Southeast Asia in 1509. Seeking to find the sources of Southeast Asian spices and pepper, the Portuguese began interfering with the long-established north Sumatran port-polities of Pasai and Pidie, and then spectacularly in 1511 conquered Melaka (Malacca), the fulcrum of Muslim trade in Southeast Asia at the time. By effectively driving the Muslim traders out of Melaka, the Portuguese ensured the rise of another centre for the Muslim trade, strong enough to keep the Portuguese at bay. This proved to be Aceh, which conquered Pidie and Pasai in the 1520s, uniting the north Sumatran coast for the first time.

Aceh thereby became the natural easternmost partner of Ottoman Turkey, which had in the same period developed an Indian Ocean power by its conquest of Egypt, the Islamic holy places of Mecca and Madinah, and Yemen. Aceh sought and received Turkish military assistance from the 1530s through to the peak of relations in the 1560s.¹ Muslim Gujerati merchants were the third vital partner in this triangular anti-Portuguese alliance, which became a very effective rival of the Portuguese in shipping Southeast Asian pepper and

1 Giancarlo Casale, *The Ottoman Age of Exploration* (Oxford: 2010), pp. 117–151; Anthony Reid, *An Indonesian Frontier* (Singapore: 2005), pp. 69–93; Ismail Hakki Göksoy, 'Ottoman-Aceh relations as documented in Turkish sources,' in *Mapping the Acehnese Past*, ed. Michael Feener, Patrick Daly and Anthony Reid (Leiden: KITLV Press, 2011), pp. 65–96.

spices to the Mediterranean. This link also established the image of Aceh as “the verandah of Mecca” (*serambi Mekkah*), since the pepper ships were the most convenient way for aspiring pilgrims and scholars to reach the holy cities.²

The Portuguese nevertheless maintained their monopoly of the Cape of Good Hope route around Africa to Europe until the arrival of the first Dutch and English ships in 1596 and 1601 respectively. At war with the Catholic Portuguese and their monopoly pretensions, both saw Aceh as an alternative market for the pepper and spices they also sought. The first Dutch fleet to reach Aceh, in 1599, had to face a sudden Aceh attack upon it, provoked by the arrogance of its leader Cornelis de Houtman and the skill of a Portuguese envoy in convincing the Acehnese that the Dutch were dangerous pirates who opposed all monarchy. To his more capable brother Frederick taken captive for two years we owe a useful narrative of this captivity, and one of the first dictionaries of Malay with a lively series of Malay dialogues between Aceh residents and foreign visitors.³ The first English visit led by James Lancaster in 1601 fared better, exchanging a letter from Queen Elizabeth with a reply from the Sultan, thereby establishing what was sometimes later hailed as England’s “oldest ally in Asia”. In practice, however, both Lancaster and his immediate successors found Banten, in west Java, a more profitable centre for the spice trade.⁴ A French ship from St. Malo appeared in Aceh one year later and stayed for five months in Banda Aceh.⁵

In 1607, Aceh’s most renowned and successful king (1607–36), known as Mahkota Alam (Crown of the world) or more widely as Iskandar Muda (the young Alexander) came to the throne. This ruler ruthlessly suppressed all dissent and rivalry within Aceh, and built the most powerful Southeast Asian naval force, with, according to a French observer, “about a hundred big galleys....

2 Popular in the twentieth century, this designation first appeared in writing in the 1640s, in the work of Aceh’s most prolific author, Nuru’d-din ar-Raniri, *Bustanu’s-Salatin: bab 11, fasal 13*, ed. T. Iskandar (Kuala Lumpur: 1966), p. 68.

3 The core of the narrative is translated in *Witnesses to Sumatra: A Travellers’ Anthology*, ed. Anthony Reid (Kuala Lumpur, 1995), pp. 43–49. The dictionary and dialogues were given a modern edition by Denys Lombard, *Le ‘Spraeck ende Woord-boek’ de Frederick de Houtman* (Paris, 1970).

4 William Foster (ed.), *The Voyages of Sir James Lancaster to Brazil and the East Indies, 1591–1603* (London: Hakluyt Society, 1940), pp. 90–112.

5 An expedition from St Malo under the command of Michel Frotet, Sieur de la Bordelière, came to in Banda Aceh in 1602, loading a cargo of pepper. It was chronicled in François Martin, *Description du premier voyage fait aux Indes Orientales par les François en l’an 1603* (Paris, 1603), partly translated in Reid, *Witnesses to Sumatra*, pp. 56–63.

A third of them are without comparison bigger than any of those built in Christendom”, and all effectively armed with large and small cannon.⁶ His navies gained control of the tin exports of Perak, as well as Pahang, on the Malayan Peninsula opposite, and extended Aceh authority to its maximum on both east and west coasts of Sumatra. He was remembered in Aceh as the greatest ruler, mosque-builder and lawgiver, but foreign accounts portray him as extremely tyrannical and cruel towards his own subjects. Beaulieu, who provides the fullest account of his remarkable achievements, also concluded that “From being humane [before taking the throne], he was found to be very cruel; from liberal, very mean; from being of a familiar and benign disposition, he became very savage and unrelenting.... Moreover he has depopulated this whole territory of Aceh, and used up everyone’s money, including even all the foreigners who were in Aceh. He tried to repopulate his city by conquests,” by bringing tens of thousands of captives as slaves to his capital.⁷

The VOC and Its Organisation

Dutch merchants, unqualified in their hostility to Spain (to which Portugal had been united in 1580), put far more ships and capital into the eastern trade than their European rivals. The various ventures were combined in 1602, when the Netherlands States-General (Parliament) forced all the competing chambers of commerce to combine in one Vereenigde Oost-Indische Compagnie, which was given by charter sole right to trade to the East. For almost two centuries this was the world’s largest and most stable commercial corporation, sending more than twenty ships a year to Asia. With more ships and men than its European competitors, and more stability and centralization than its Asian ones, it was able by often ruthless methods to establish a monopoly of the supply of Maluku cloves and nutmeg to Europe by the 1650s, and a dominant position in the more dispersed pepper trade in the course of time. Its major profits eventually derived, however, from the intra-Asian trade from Persia in the west to Japan in the east. A Governor-General representing the *Heeren XVII* (17 Gentlemen) was from 1610 entrusted with supreme authority over its Asian operations, assisted by a five-member council (*Raad van Indië*). Governor

6 Citing the English translation in Reid, *Witnesses to Sumatra*, p. 73. A modern French edition of this outstanding source is Denys Lombard (ed.), *Mémoires d’un voyage aux Indes Orientales, 1619–22. Augustin de Beaulieu, un marchand normand à Sumatra* (Paris: Maisonneuve & Larose, 1996).

7 Beaulieu, 1622, as translated in Reid, *Witnesses to Sumatra*, pp. 79–80.

General Jan Pieterszoon Coen established the permanent Asian headquarters of the Company at Jakarta in 1619, renaming it Batavia.

The VOC grew accustomed to getting its way in commercial negotiations with Indonesian rulers, preferring quasi-monopolistic arrangements that excluded other European merchants. It concluded a commercial accord with Aceh during the first year of Sultan Iskandar Muda's reign, 1607, but never succeeded in imposing its terms on the sultanate. This sultan was himself a determined monopolist, dealing with the Dutch, English and French from a position of strength where he sought full control of the pepper and tin of his domains. But the two parties shared hostility to Portuguese Melaka, and negotiated seriously in the 1630s about cooperating to overpower it. The first of the Aceh diaries (*Daghtregister*) in this collection dates from this final period of Iskandar Muda's reign, when the VOC was seriously planning the conquest of Melaka and therefore focused attention on Aceh. This single document provides fascinating detail not otherwise available on Iskandar Muda's court, which is otherwise known primarily from two Malay chronicles,⁸ and published travel accounts of individual French, English and Dutch traders.

The VOC Documents

All the materials relating specifically to seventeenth century Aceh in the VOC documents held in the Netherlands National Archive are collected and transcribed here for the first time.⁹ They cover the period of intense Dutch concern with the Sultanate, about a quarter of a century, 1636–1661, covering three Aceh reign periods in whole or part. The overwhelming share however deals with the reign of the Sultana Taj al-Alam Safiyyat al-Din. Only one document in VOC 1119 concerns the last year of the reign of Sultan Iskandar Muda, and only three bundles, VOC 1131, 1133 and 1136, with that of Sultan Iskandar Thani. During these two earlier reigns the Company had primarily been preoccupied with the planned joint attack on Portuguese Melaka, and in arbitrating the worsening Aceh-Johor relations caused by Johor's invasion of Pahang.¹⁰

8 These have both been edited and published in romanised form by Teuku Iskandar, as *De Hikajat Atjéh* (VK1 26, 's-Gravenhage, 1958), and *Nuru'd-din ar-Raniri, Bustanu's-Salatin: bab 11, fasal 13* (Kuala Lumpur, 1966).

9 Overgecomen Brieven uit Batavia in the *Nationaal Archief*, 's-Gravenhage.

10 Andaya, Leonard Y., *The Kingdom of Johor 1641–1728*, pp. 60–1, 63, 64, 65 (Oxford University Press, Kuala Lumpur, 1975). During his four year reign, Iskandar Thani's primary political interest was to expel Johor from Pahang, the land of his birth, without cooperating with the Dutch-Johor alliance.

There are nine Diaries (*Daghregister*) in all, two of which were written by the chief factors residing in Banda Aceh, in 1642 and 1645 respectively.¹¹ The remainder resemble logbooks of Dutch envoys sent to Aceh on specific missions from time to time. Not all the envoys' logbooks are extant, however, so in other cases only their reports and accounts are available to us.

The VOC and Aceh, 1636–1661

Surprisingly, the period that generated the detailed diaries in this volume, 1636–1661, is the only one in the long history of the sultanate before 1870 for which Dutch documents are the primary source. During this period the VOC was pursuing a very active policy in the Straits of Malacca area designed to eliminate Portuguese competition and gain control of its pepper and tin resources. Both before and after this period the Company's focus was rather on Java and Maluku, and the very lucrative trade it developed with south India on the one hand and Japan on the other. In this mid-century period the Company focussed first on the conquest of Portuguese Melaka. When this was achieved in 1641, its focal issues became the pepper trade on the West Coast of Sumatra, the trade in the Aceh capital itself, and the tin exports of the Malayan Peninsula, part of a strategy to rebuild Melaka as an important emporium in the region. In a word, the Company relentlessly pursued a monopoly of trade by seeking to eject Indian, indigenous and other European traders from the Aceh trade and shift them to Dutch Melaka.

With the death of Iskandar Muda and the succession first of his son-in-law Iskandar Thani (r.1637–d.1641) and then of his daughter Sultana Taj al-Alam Safiyat al-Din (Iskandar Thani's widow, r.1641–d.1675), the VOC faced an increasingly plural situation in Aceh. In 1641, soon after the conquest of Melaka, the Company succeeded in putting into writing concessions about access to pepper first given verbally in 1638. This entitled the Company to enjoy the privilege of exemption from export duties on the west coast. On the other side of Sumatra, the Dutch claimed that as a result of their conquest they inherited monopoly rights in the region from the Portuguese. They therefore introduced a Dutch version of the Portuguese system of issuing passes to trade, certificates for safe conduct, with tin, elephants and the various Indian textiles being the most important strategic merchandise. To their great disappointment, however, these attempts bore little fruit for the Company.

¹¹ One was written by P. Willemsz. in VOC 1143, and the other by J. Harmansz. in VOC 1155. These are the two Aceh Diaries in the full sense.

During 1644–46 and 1647–49 the Company boldly attempted to prohibit all merchants visiting the tin producing quarters of the Peninsula. Dutch naval forces blockaded Aceh itself in 1647–49 while patrolling Aceh's roads. They also put pressure on the Indian side of the trade, seeking in 1649 to prohibit Indian merchants of the Mughal Empire from trading to the tin producing area and even to Aceh itself.¹²

Apart from having to deal with this aggressive Dutch strategy, the Sultana was troubled by another negative legacy from her late husband. It appears that the Acehese rulers in this period had a mania for jewels. The debt and payment for Iskandar Thani's purchase, and requisitioning of jewels¹³, gave the Company an entry point for further demands in commerce. The reappearance of the English East India Company in the late 1630s, both Old and New, provided another challenge to the Dutch position in Banda Aceh and brought about an even more aggressive Dutch stance in pursuit of commercial interests. In short, throughout the 1640s, the first stage of Aceh's female rulers, the Sultanate was exposed to unyielding and demanding Dutch diplomacy.

Successive missions of J. Truijtmán to Aceh (1649, 1650, and 1651–2) marked the advent of a decisive Dutch policy of containment and erosion of the Sultanate in 1650–1661. Soon after the conclusion of an accord in December 1650 allowing Aceh and the VOC to share a monopoly of Perak tin equally,¹⁴ the new Dutch fort in Perak was attacked and destroyed (April 1651), with the massacre of 27 of its Dutch personnel.¹⁵ Again, Aceh (as suzerain) and Perak (as its dependency) were blockaded for over four years until a peace treaty was finally ratified in December 1655.¹⁶ Deeply unsatisfied with the observance of the treaty, the VOC in 1656 sent Truijtmán to Aceh and Perak four times to enforce what the Dutch regarded as a faithful fulfilment by means of yet another blockade of the harbours and rivers.¹⁷ In the midst of the blockade, new conflict

12 See *Corpus Diplomaticum Netherlando Indicum* (henceforth *Corpus Diplomaticum*), vol. I, pp. 521–4.

13 Its negotiation process and the reaction to it in the centre of power is treated in Sher Banu A.L. Khan, 'The jewel affair; the sultana, her *orang kaya* and the Dutch foreign envoys', in *Mapping the Acehese Past*, pp. 141–62. Regrettably however, her paper is rather controversial, including many errors.

14 *Corpus Diplomaticum*, vol. I, pp. 538–41.

15 *Generale Missiven van Gouverneurs-Generaal en Raden aan Heren XVII der VOC* (henceforth *Generale Missiven*), II, pp. 512–15. The incident is discussed in a Perak context in Barbara Andaya, *Perak, the Abode of Grace: A Study of an Eighteenth-Century Malay State* (Kuala Lumpur: Oxford University Press, 1979), pp. 44–8.

16 *Corpus Diplomaticum*, vol. 2, pp. 77–81.

17 *Generale Missiven*, III, pp. 91–4.

arose over pepper on Sumatra's west coast in early 1657, and consequently this coast too was subject to Dutch naval surveillance.¹⁸

The Sultana eventually responded to these serious crises by reluctantly agreeing to send a mission to negotiate with the VOC in Batavia in May 1659. The fact that this occurred on Aceh's own initiative for the first time illustrates the seriousness of the situation the Sultanate faced, and the weakening authority of the ruler. A draft peace accord was drawn up in June in Batavia. The Sultana ratified it in early October in the same year,¹⁹ whereby the accord was implemented and the blockade was lifted immediately. Having achieved the direct access they sought to Perak tin and west Sumatran pepper, the VOC began to lose interest in Aceh. The last of the Dutch envoys covered in this volume, Commissioner B. Bort in 1660–1, was sent primarily to restore and expand the disrupted west coast pepper trade. On his way to Aceh he made direct contracts with the rulers on the coast in the presence of the Acehnese authorities. This development quickly led to the so-called 'Painan Treaty' of 1663, whereby the Dutch effectively severed the link between Aceh and the west coast ports of the Minangkabau area of central Sumatra.²⁰

Insights on Aceh and Its Indian Ocean Dimension

Though often portrayed as a period of decline and defeat for Aceh, in which it lost its more distant maritime empire, the sultanate's survival as a fully independent state and free port was a remarkable triumph of statecraft. All other significant ports in Island Southeast Asia were obliged to accept some form of Dutch (or Spanish or Portuguese) suzerainty during the mid-seventeenth century, with the other great Islamic pepper-port of Banten (west Java) being the last to fall in 1682. Banda Aceh was perhaps the most exposed and strategic port of any in Southeast Asia, as the first Southeast Asian landfall for shipping from India and beyond, and the gateway to the Malacca Straits artery. Elsewhere the VOC bullied, cajoled or manipulated rival claimants to the throne until they had a 'company's king' willing to grant them the effective trade monopoly they sought, to the nominal or real exclusion of other Europeans. Aceh's survival, and its continuing openness to English, French, Danish, Arab and Indian shipping, makes it the most interesting and important of the Archipelago's states during the seventeenth to nineteenth century, even though the least

18 *Dagh-registers gehouden in't Casteel Batavia* (henceforth *Dagh-Register Batavia*), 1656–57, pp. 156–57.

19 *Dagh-Register Batavia*, 1659, pp. 102–4.

20 Kathirithamby-Wells, J., 'Acehnese Control over West Sumatra up to the Treaty of Painan, 1663', *Journal of Southeast Asian History* 10, no. 3 (1969), pp. 453–79.

well represented in Batavia (Dutch) and Jakarta (Indonesian) centred histories.

A key reason Aceh was so successfully resistant to European manipulation, and to falling under the economic power of Batavia/Jakarta, was its other vital connections around the Indian Ocean. These were especially Islamic, in the form of its strong relations with Ottoman Turkey, Mughal India, the holy places of Islam through the pilgrimage, and with Islamic trading communities of Gujarat and the south-eastern coasts of India – Bengal and Coromandel. Later the European country traders (Asia-based ships with European captains) of varied nationalities became increasingly important. The detailed record provided in the Dutch agents' daily reports is precious not only for revealing how a South-east Asian Islamic state operated during this period, but also as a window on the non-Dutch 'alternative' trade of the Indian Ocean.

Trade

The VOC was intensely concerned with trade, and the activity of their rivals in it. The earliest of our reports (VOC 1119), for example, describe an Aceh port busy with ships from around the Indian Ocean – two ships belonging to local Malays recently arrived from the Coromandel Coast; two from Malabar (Kerala); one each from Surat (Gujarat), Porto Novo and Nagapattinam on the East Coast; one English vessel from Banten, and a Chinese junk from Batavia. Recently a fleet of six vessels had arrived from Makassar with a cargo of Maluku spices as well as sea produce like turtle-shell. Other Asian ships had arrived from Arakan, Bengal and around the Archipelago. This was then still one of the busiest ports in Southeast Asia. The vessels arriving from Makassar were a witness that Malukan spices (clove and nutmeg) were still evading Dutch declarations of monopoly and finding Muslim and non-Dutch European buyers in Makassar. Even though this lively trade was reduced by the Dutch blockades of the 1640s and 1650s, its fortunes were vital to the otherwise less documented rivals of the Dutch through the century. If those from the east brought spices, pepper, sea- and forest-products like tortoiseshell and incenses, those from India brought the vital textiles which were the largest item of Southeast Asian import. Those from the Coromandel Coast brought principally cotton cloth for distribution to the Islands and Peninsula of Southeast Asia, while those from Gujarat and western India provided mainly silk, but also cotton, for Aceh itself and the pepper-producing west coast of Sumatra.²¹ Rice and other foodstuffs

21 See the **Index**, especially the section **Shipping, Trade and Cargoes**, and trade items under **Topics**.

were supplied by Bengal, Arakan, Pegu and Java, while slaves came from eastern India and Nias.

Islamic Debates

In the first place we learn vital details about some of the leading Islamic figures of the period, since they were politically important enough even to affect Dutch commercial interests. Aceh was at this time the primary centre for Islamic scholarship in Malay, the religious as well as trade language of Southeast Asia. Perhaps the most crucial single debate in Southeast Asian Muslim history took place while the Dutch observers were there, between the prolific but hard-line Gujarat-born Nur al-Din ar-Raniri, and his local-born opponents, more accommodating of local custom and perhaps even of pantheistic mysticism.

Sumatran mysticism in the sixteenth and seventeenth centuries was a stronghold of the Wujūdīya school which saw God everywhere, and was condemned as pantheism by its critics.²² Ḥamzah Fansūrī, whose probable grave in Mecca has recently been identified bearing the date equivalent to 1527,²³ expressed the mystic yearning for God in beautiful Malay poetry, which proved attractive to those previously influenced by Indian religious thought without confronting older animist practices directly. In the early seventeenth century the Pasai-born Shams al-Din al-Samatra'i (d.1631) integrated this mysticism with the systematic theology of al-Ghazali, and is thought to have been the *kadi* or *Sheikh ul-Islam* ("bishop" to the English) of Aceh who was able to use his Arabic to discuss matters with James Lancaster's first English fleet in 1602.²⁴ While the authoritarian rule of Iskandar Muda allowed no public dissent from this school, there were already notable foreign *ulama* in Aceh since at least the 1570s teaching a more legalistic form of Islam to the taste of Nur al-Din. In 1636 Iskandar Muda died and was replaced by his Pahang-born Malay son-in-law as Sultan Iskandar Thani. He made orthodox Islam rather than Acehneseness the basis of the sultanate's identity, and Nur al-Din the supreme religious authority. Nur al-Din's own writing records how harshly he now persecuted the

22 As for Islam in 16th and 17th centuries Aceh in general, see P. G. Riddell, 'Aceh in the Sixteenth and Seventeenth Centuries: "Serambi Mekkah" and Identity', in *Verandah of Violence*, ed. Anthony Reid (Singapore: NUS press, 2006), pp. 38–51.

23 Claude Guillot and Ludvik Kalus, 'La stèle funéraire de Hamzah Fansuri,' *Archipel* 60 (2000), pp. 3–24. Hamzah's work is discussed in S.M.N. Al-Attas, *The Mysticism of Ḥamzah Fansūrī* (Kuala Lumpur: University of Malaya Press, 1970), and G.W.J. Drewes and Lode Brakel (eds.), *The Poems of Hamzah Fansuri*, (Dordrecht: KITLV, 1986).

24 Nieuwenhuijze, C.O. van, *Šamsu 'l-Din van Pasai* (Leiden, E. J. Brill, 1945).

Wujūdīya adherents, condemning their works to be burned and their leading spokesmen to death.²⁵ When Iskandar Thani died in 1641 and was succeeded by his wife, an Acehnese (and daughter of Iskandar Muda), the tables were quickly turned. One of the prominent supporters of those who had been executed, Sayf al-Rijal, returned from Mecca and denounced these excesses.²⁶ These figures appear in Pieter Sourij's *Daghregister* of 1643, the only source for the outcome of this debate, although Dutch envoys may not have understood what was at stake in the Islamic debates.²⁷

An Islamic Female Court

Finally we learn precious detail about the governance of Aceh from these reports, even while needing to dig beyond the obvious preoccupation of the Dutch with supporting their 'friends' at court and combating their 'enemies'. Aceh's four consecutive queens were not quite unique in the Islamic world of Southeast Asia, since Pasai in North Sumatra had two successive queens in the fifteenth century, and Patani on the Peninsula began its century-long female monarchy in 1584. But Aceh is not only more important as a model for other Islamic states, it is now far more knowable through the detailed reports presented here. It is difficult to think of any Indonesian woman before the twentieth century on whom there is more potential documentation than the first Aceh queen, Taj al-Alam Safiyat al-Din Syah (r.1641–75). During her reign the autocracy of Iskandar Muda and some of his predecessors diminished to such a degree that leading *orangkaya* (literally rich men, meaning the dominant officers of the port and capital) and *uleebalang* (originally war-leaders, becoming a territorial aristocracy through their benefices) boldly expressed their claims and opinions to the Sultana. Consolidated in later years of the first Sultana, during which we see a germination of, and during the reigns of the three subsequent rulers (1675–99), a system of oligarchy emerged, which enabled Aceh to survive the difficult two centuries that followed even though deprived

25 Nuru'd-din ar-Raniri, *Bustanu's-Salatin: bab 11, fasal 13*.

26 Nuru'd-din, Fath al-Mubin, as translated in Azyumardi Azra, *The Origins of Islamic Reformism*, pp. 60–1.

27 P. Sourij's *Daghregister* in VOC 1144 (1643) below. This issue was first brought to light in Takeshi Ito, 'Why did Nuruddin ar-Raniri leave Aceh in 1054 A.H.?', BKI 134 (1978), pp. 489–91. It has been plausibly proposed that Sayf al-Rijal, after Nur al-Din had left Aceh in 1644, was killed in 1653. See P. G. Riddell, 'Aceh in the Sixteenth and Seventeenth Centuries: "Serambi Mekkah" and Identity', in *Verandah of Violence*, pp. 42–3; Sher Banu A. Latiff Khan, 'Rule behind the Silk Curtain: the Sultanahs of Aceh 1641–1699', Unpublished Dissertation, London University, 2009, pp. 130–31.

of the trade wealth and technological edge that had enabled states such as Aceh to become brittle “gunpowder empires” in the early seventeenth century.²⁸ As in Queen Elizabeth’s England, there was robust, often violent, conflict among the chief men of the realm, but the Queen remained a kind of referee, endangered only if she was thought to be falling under the permanent influence of any one of them.²⁹

How did a female Islamic monarch operate her court? It seems that Safiyyat al-Din had been chosen to succeed partly as a means to ensure that the excesses of tyranny practised by her father or of theocentric governance practised by her husband would not recur. In both these respects she lived up to expectations – Aceh could continue to be a cosmopolitan and plural place, with no evidence of the arbitrary taking of life and property practised by Iskandar Muda. Yet in other respects the court Safiyyat al-Din presided over continued the court procedures of her predecessors. She was no more closeted away than the male rulers. The Queen does not, however, appear to have projected herself as ‘the shadow of God on earth’, and no longer publicly processed to the mosque for Friday prayer and the great Muslim feasts as her male predecessors had.

Her father Iskandar Muda had reportedly allowed only his thousands of women, many of whom formed an armed guard, into his citadel, along with five hundred eunuchs.³⁰ Safiyyat al-Din appears to have been less paranoid about allowing men into the court, but continued to have female courtiers, retainers and slaves, and a large number of trusted eunuchs. These the VOC documents refer to frequently by the Portuguese term *capado*³¹, often carrying authorisation from the queen in the form of seals and letters. Seventeenth century Aceh provides indeed the clearest evidence of the role of eunuchs in a Southeast Asian Muslim court, already identified by the Malay term *sida-sida* in de Houtman’s *‘Spraeck ende Woord-boek’ of 1599*, and probably deriving from its close sixteenth century links with Ottoman Turkey and other powerful Sultanates.³² Whereas her father had added to the stock of imported eunuchs by

28 Takeshi Ito and Anthony Reid, ‘From Harbour Autocracies to “Feudal” Diffusion in Seventeenth Century Indonesia: The Case of Aceh’, in *Feudalism: Comparative Studies*, ed. Edmund Leach et al., Sydney, 1985, pp. 197–213; Reprinted in Reid, *An Indonesian Frontier* (2005), pp. 136–50.

29 Anthony Reid, *Southeast Asia in the Age of Commerce* (1988–93), vol. I, pp. 170–2; vol. II, pp. 265–6.

30 Beaulieu, as translated in Reid, *Witnesses* (1995), p. 69 and p. 97.

31 See *Capado* in the **Index** below.

32 For the broader Malay context, see Leonard Andaya, *Leaves of the Same Tree*, (Honolulu: University of Hawaii Press, 2008), pp. 133–5.

using castration as one of his many punishments, Safiyyat al-Din and her successors may have made use of existing eunuchs but allowed the practice gradually to die out.

To date these documents have been seriously consulted by very few scholars.³³ Much more work needs to be done, to comb them for the data they contain on a vast range of issues, and to combine this with the better-known Malay-language internal documents and published travel accounts. While the major royal chronicles are concerned with earlier or later periods, the *Adat Aceh*,³⁴ particularly its fourth part, appears to be contemporary with these VOC documents. In other words, though its present form dates to collections in the early nineteenth century, much of the data it provides corresponds to that in the VOC documents.³⁵ Comparative study of the *Adat Aceh* with the abundant and often complementary data in the VOC documents can eventually make this most important seventeenth century Southeast Asian sultanates also one of the best known.

The documents are extremely useful for the writing of Acehese history from new and different points of view. They illustrate not only Aceh's so called "golden age" of autocracy but the gradual process of internal stabilization and external decline over a quarter of a century thereafter. There is enough detailed data here to show the numerous actors on the Aceh stage as real people, robustly interacting with each other, as well as with the many outside visitors such as the Dutch Company agents. Although the documents could be read as another chapter in the expanding power of the VOC, read critically they can restore agency to Acehese and others as they struggled with the political, religious, technical and economic issues of the day.

In particular, the daily records of knowledgeable observers like Pieter Sourij, Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn and J. Truijtmán provide intimate details that will make possible a valid social, cultural, religious and economic history of an Indonesian Sultanate. They also explain the political and governing system, the economic foundation of the Sultanate in Asian commercial networks, and functioning of the capital, Banda Aceh, as an entrepôt, a court and a plural society. We trust this book will provide the raw material of history for many researchers of the future.

33 Most recent work is one by Sher Banu, 'Rule behind the Silk Curtain: The Sultanahs of Aceh 1641–1699', Unpublished Dissertation, London University, 2009.

34 G.W.J. Drewes and P. Voorhoeve (eds.), *op. cit.*

35 See T. Ito, 'The World of the *Adat Aceh*: A Historical Study of the Sultanate of Aceh', Unpublished Dissertation, Australian National University, 1984.

Bibliography: Introduction, including Illustrations

- Adat Atjèh, reproduced in facsimile from a manuscript in the India Office Library*, ed. G.W.J. Drewes and P. Voorhoeve, VKI 24 ('s-Gravenhage: Nijhoff, 1958). This has been romanised by Teungku Anzib Lamnyong as *Adat Aceh dari satu Manuscript India Office Library* (Banda Aceh: PLPIS 1976).
- Al-Attas, S.M.N. 1970. *The Mysticism of Hamzah Fanşūrī* (Kuala Lumpur: University of Malaya Press).
- Amirul Hadi 2004. *Islam and State in Sumatra: A Study of Seventeenth Century Aceh* (Leiden: Brill).
- Andaya, Barbara Watson 1979. *Perak, the Abode of Grace: A Study of an Eighteenth-Century Malay State* (Kuala Lumpur: Oxford University Press).
- Andaya, Leonard Y. 1975. *The Kingdom of Johor 1641–1728* (Kuala Lumpur: Oxford University Press).
- 2004. 'A very good-natured but awe-inspiring government: The reign of a successful queen in seventeenth century Aceh', in *Hofen Handel: Aziatische vorsten en de VOC 1620–1720*, ed. Elsbeth Locher-Scholten and Peter Rietbergen (Leiden: KITLV, 2004), pp. 59–84.
- 2008. *Leaves of the Same Tree: Trade and Ethnicity in the Straits of Melaka* (Honolulu: University of Hawaii Press).
- Azra, Azyumardi 2004. *The Origins of Islamic Reformism in Southeast Asia: Networks of Malay–Indonesian and Middle Eastern Ulama' in the 17th and 18th Centuries* (Honolulu: University of Hawaii Press).
- Casale, Giancarlo 2010. *The Ottoman Age of Exploration* (Oxford: Oxford University Press).
- Coolhaas, W.Ph. (ed.) 1964 and 1968. *Generale Missiven van Gouverneurs-Generaal en Raden aan Heren XVII der Verenigde Oostindische Compagnie*, vols. II and III, 's-Gravenhage.
- Dagh-Registers gehouden in 't Casteel Batavia van 't passerende ter plaetse als over geheel Nederlandts India*, ed. H.T. Colenbrander et al., 31 vols. (Batavia and 's-Gravenhage, 1887–1931).
- Drewes, G.W.J. and Lode Brakel (eds.) 1986. *The Poems of Hamzah Fansuri* (Dordrecht: KITLV).
- Foster, William (ed.) 1940. *The Voyages of Sir James Lancaster to Brazil and the East Indies, 1591–1603* (London: Hakluyt Society).
- Göksoy, Ismail Hakki 2011. 'Ottoman-Aceh relations as documented in Turkish sources,' in *Mapping the Acehnese Past*, ed. Michael Feener, Patrick Daly and Anthony Reid (Leiden: KITLV Press, 2011), pp. 65–96.
- Guillot, Claude and Ludvik Kalus, 'La stèle funéraire de Hamzah Fansuri', *Archipel* 60 (2000), pp. 3–24.
- Heeres, J.E. and Stapel, F.W. (eds.) 1907 and 1931. *Corpus Diplomaticum Nederlando-indicum: Verzameling van politieke contracten en verdere verdragen door de Nederlanders in het Oosten gesloten; van privilegebrieven, aan hen verleend*, vols. 1 and 2, 's-Gravenhage.

- Iskandar, Teuku 1958. *De Hikajat Atjéh* (VKI 26, 's-Gravenhage: Nijhoff).
- Ito, Takeshi 1978. 'Why did Nuruddin ar-Raniri leave Aceh in 1054 A.H.?', *BKI* 134 (1978), pp. 489–91.
- 1984. *The World of the Adat Aceh: A Historical Study of the Sultanate of Aceh*, Unpublished Dissertation, Australian National University.
- T. Ito and A. Reid, 1985. 'From Harbour Autocracies to "Feudal" Diffusion in Seventeenth Century Indonesia: The Case of Aceh', in *Feudalism: Comparative Studies*, ed. Edmund Leach, S.N. Mukherjee and John Ward (Sydney: Sydney Association for Studies in Society and Culture), pp. 197–213.
- Kathirithamby-Wells, J. 1969. 'Acehnese Control over West Sumatra up to the Treaty of Painan, 1663', *Journal of Southeast Asian History* 10, no. 3 (1969), pp. 453–79.
- Laarhoven, Ruurdje 1994. *The Power of Cloth: The Textile Trade of the Dutch East India Company (VOC) 1600–1780*. Unpublished Dissertation, Australian National University.
- Lombard, Denys (ed.) 1970. *Le 'Spraeck ende Woord-boek' de Frederick de Houtman: Première méthode de malais parlé (fin du XVIIe s.)* (Paris: Ecole française d'Extrême-Orient).
- 1996. *Mémoires d'un voyage aux Indes Orientales, 1619–22. Augustin de Beaulieu, un marchand normand à Sumatra* (Paris: Maisonneuve & Larose).
- Nuru'd-din ar-Raniri, *Bustanu's-Salatin: bab 11, fasal 13*, ed. T. Iskandar (Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, 1966).
- Reid, Anthony 1988–93. *Southeast Asia in the Age of Commerce, c.1450–1680* (New Haven: Yale University Press), 2 vols.
- Reid, A. and Ito, T. 'A Precious Dutch Map of Aceh, c. 1645', in *Archipel* 57 (1999), pp. 191–208.
- Reid, Anthony (ed.) 1995. *Witnesses to Sumatra: A Travellers' Anthology* (Kuala Lumpur: Oxford University Press).
- Reid, Anthony 2005. *An Indonesian Frontier: Acehnese and Other Histories of Sumatra* (Singapore: Singapore University Press).
- Riddell, Peter G. 2006. 'Aceh in the Sixteenth and Seventeenth Centuries: "Serambi Mekkah" and Identity', in *Verandah of Violence*, ed. Anthony Reid (Singapore: NUS Press, 2006).
- Sher Banu A. Latiff Khan 2009. 'Rule behind the Silk Curtain: the Sultanahs of Aceh 1641–1699', Unpublished Dissertation, London University.
- Sher Banu 2011. 'The jewel affair; the sultana, her *orang kaya* and the Dutch foreign envoys', in *Mapping the Acehnese Past* (Leiden: KITLV Press), pp. 141–62.
- Temple, R.C. 1919. *The Travel of Peter Mundy in Europe and Asia 1608–1667*, (Hakluyt Society, London, Vol. III, pt. 1)

Documents on Aceh, 1636–1661

VOC 1119

<f.1197>

Origineel daghregister van de voijage, handel en rescontre met 't schip d'Revengie naer Atchin, A^o 1636.

Den 10 October

quamen wij op de reede voor Aetchin op 8 vadem goede stich gront ten ancker ende zijn voor den middach d'principale Unicheus, met de boedionghs¹ van de Oronccayo Laxamana², Sabander³, Naleer⁴, opperste stalman, ende meer andere met Coninckx Chiap⁵ <f.1198> aen ons boord gecomen dat wij vrij mochten aen land gaen, waervoor wij aen den Coninck ende de Capado⁶ hebben vereert 8 stuks armosijnen. Hadden voort commissie om de paerden en de jacht houden voor haer te nemen ende versoeckende met een, dat ick met de juweelen soo datelijck mee de geliefden aen land te comen. 't Welcke ons zeer wel gelegen quam, en sijnde soo datelijck al onse kisten en plunderagie in den Tol gebracht, ende tot s anderen daeghs daer blijven staen.

Alwaar wij voor eerst verstonden hoe dat alhier op Aetchin tegenwoordich seer veel vreemde scheepen en jonquen waeren aengecomen. Ende soo op de reede als in de revier opgecort lagen 2 Moorsche scheepen toe behorende Maleijen, van de Cust Cormandel onlanghs daer aengecomen. Een van de Negapatán (van de welcke men verstonden dat noch een van haer scheepen nae Keeda was geloopen, om van daer peeper naer Negapatán te brengen). Item noch een sloop van Porte Noova, met een d^o van Souratten ende 2 van Mal-lebaer, alle seven meest met lijwaten, cattoen, cassombe ende sulcke waeren hier aengecoomen. Item een Engels cleen jacht van Bantam over de Westcust sestien dagen verleden gearriveert daervan den coop genaemt was Tomas d'Sie. Met noch de Jonque van d'annachhode Fijgid van Batavia een maent verleden meede wel aengecomen. Van welcke annachhode Fijgid verstonden wij

1 Boedionghs, (Mal.) bujang, i.e. servant.

2 Oronccayo Laxamana, Orang Kaya Laksamana. Laksamana here means an admiral of the Acehnese navy. He was also important political figure in time of peace.

3 Sabander, Syabandar i.e. harbour master.

4 Naleer, probably compound word: (Mal.) nala + (suffix) -er, i.e. official who makes estimate of merchandise imported and of gifts presented.

5 Chiap, (Mal.) Cap, a permit in the form of dagger with golden head.

6 Capado, (Port.) capada, i.e. eunuch.

dat voor sijn joncqs ladinge den Tol voor 600 Realen hadden uitgecocht ende een welgelegen huijs voor dertich taijl in 4 maenden te betalen hadde gesuert⁷. Maer dat van zijn goederen noch niet vercocht hadde. Doch effenwel onder den duijm eenige peper in voorcoop hadde.

Van d'Engelschen soo men nu als dan hebben verstaen woonen int huijs daer voor desen Gerret Corsen hadde ingewoont. Ende vijff en tsestich taijl daer in vertimmertheijt ende geven uit dat van Bantam alhier haest noch een schip sullen aencrijgen. Ende soude alhier gebracht hebben vier stucks groote diamanten met eenige contant, <f.199> item huijtier, vier tobbens met porceleijn, getekent Maccasser, twee cassen gouddraet, ses cattij flos zijde, 8 packen soo swarte smalle Baftas als candekiens. Ende wat meer van sijn comste is sal men trachten t'onderstaen. Hierop hebben wij datelijck aen d'Oronccay Laxamana ende de Pongle Caule⁸ Besiendra versocht, dat gemelte Engelsche uit onse oude huijsinge mochten doen vertrecken, ende om haer aliantie met de Portugesen sijn May^t vijanden alle hulpe ende faueur bij den Coninck behoorden ontseijt te werden. Waerover dat gemelte heeren geen verandering dorsten over haer neemen, maer recommandeerden ons bij provisie t'logiment bij den annachode⁹ Fijgid soo lange te neemen. Ende hebben ons aengeseijt op morgen onse juweelen te moeten inventariseeren ende bij sijn May^t brengen.

Wijders zijn over 4 maenden ende verleden sestien dagen alhier van Maccasser mede aengecomen ende in de revier opgecort 6 joncquen met 300 baer nagelen ende meer andre coopmanschappen van schilpadhoorn, cassomba, etc, sijnde ider van de groote joncquen gemant met 40 coppen, 40 musschenen, 2 gotelingen, 2 bassen, etc., waervan d'annachode Babesse om consideratie aen sijn May^t hadde vereert 5 baren nagelen, 50 Armesijnen¹⁰, 300 bos gouddraet ende tot recompence van sijn May^t gecregen vrijheijt van tol, hebbende noch weijnich nagelen gelost, noch te om de grooten in stal cunnen vercoopen, soo men vermoede hebbense haer oogen int herwaert coomen op Malacca gehadt maer wt vrese van des Comp^{es} jachten, alhier vervallen, doch effenwel hebbense eenige peper onder den duijm op voorcoop, a seven en een half taijl de baer ende oock eenige oliphantstanden a 48 t^l de baer ende fijne cassen¹¹ in voorraed, met noch van wille om met sijn May^t eenige zijde cleeden te contracteeren. Ende met haer nagelen in handel te coomen, hebbende sijn

7 Gesuert, read geswert.

8 Pongle Caule, (Mal.) Penghulu Kawal, Head of the garrison.

9 Annachode, (Mal.) nachoda or nakhoda, i.e. captain of the ship. There was a case it denotes an owner of the ship.

10 Armesijnen, or armosijnen, a kind of silk texture from India.

11 Cassen, soft and thin cotton from Bengal.

May^t aengeseijt dat zij dese naagelen selffs <f.1200> wt Amboijna hadden gehaelt, sonder eenige Hollantsche scheepen tot aen Aetchin toe gerescontreert te hebben. Het welcke wij bij zijn May^t qualijck sullen weeten te fatsoeneeren.

Over een maen[t] geleeden was van hier naer Araccan vertrocken een joncq met 100 baer peeper die zij van den Coninck ingecoht hadden tegen 10 t^l de baer, als meede een joncq naa Bengale met eenige peper, sandel, coperen beckens ende met 11 oliphanten aen de Coninck te brengen.

Van Vanderstel hoord men hier seggen, dat hij over 5 maenden met een cleen scheepie van Aracan hier was aangeweest ende wt weder uitseylen dat hij hadde een Moorsch schip naagejaecht (dat den Coninck eerst daer nae te weten gecomen weesen) ende daerop weder binnen gecommen zijnde, seijde naer Araccan te willen seylen ende tot dien eynde op crediet van een Armeender met de gecreegen 4 baer swavel, ende 62 cattij sandel. Item van noch een Aetcheense vrou eenig tin, om daer voor slaven in retour te brengen, maer is tot op huijden daer geen meer van gehoort.

Alhier zijn oock 40 Portugeesen, die haer schip van Goa naer Malacca en dese naeste Eijlanden verleden jaer hebben verlooren, ende oopen naa alle besneede, daerdoor den schipper bij den Coninck nu in grooten aensien is gecoomen, ende genaemt wert Poulewel Radie. Item hebben des Conincks galijen op den jongsten tocht naa Pahang 2 Chinese jonquen van Batavia in pasant aengesnoert, daarvan d' annachhode van d'een joncq genaemt was Finckjang willende naa Andrichierij¹² ende was zijn pas bij den E. h^r Generael Brouder den 29 Augusty 1635 getekent, met 19 coppen hier noch int leven ende besneeden. Ende d'ander joncq willende naa Cambodia was annachhode genaemt Zang Swangh met 23 coppen mede daer toe geparsuadeert ende aen ons haer hebben beclaeght. Wat hier van d'oorzaeck is sullen trachten te verneemen ende de persoonen op Batavia soecken te brengen.

<f.1201>

Den 11 Oct.

heeft de Besiendra sijnde Pongle Caule ende die voor den Coninck het woort voert ons in den toll ontbouden ende mijn kist laten viciteeren, daeruijt geeijst alle de juweelen die daerin waren ende in vonden, deselve wt Coninckx naer geïnventariseert ende aen den Coninck gebracht, dierhalven versochten wij aen zijn E. dat toch mochte sorge gedragen worde dat elck sorteringh in sijn eijgen doose ende elck stuck bij sijn eijgen pampier gehouden werde, dus vorder zijn helpe omtrent den Coninck beloovende ende op morgen audiencij voor sijn May^t te solliciteeren beloofdt.

12 Andrichierij, read Indragiri.

Den 12 d^o

des ochtens vroegh is zijn May^t met weijnich geselschap ende slecht vaertuijgh voorbij ons logiement wt vissen gevaren, volghden langs de rivier viel hooge schoone paerden, doch quam sijn May^t haest wederom terugge, sulcx dat wij ontrent halff achter middach bij sijn May^t noch werde ontbooden. Ende d'Ed. H^r Generaels brieff voor ons geeijst werde, tot welcken eijnde om die in te haalen quamen des Coninckx Oronccaij met een silveren schootel op een oliphant, met 4 kietesollen, 4 trommels, 4 pijpers en scharmeyen¹³, met veel boedianghs en gevolgh om die door de stadt int Hoff te geleyde, tot welker eynde becleeden wij het stuck sandel ende den oliphant boven op den rugh ende de benen met geel doeck, leggende des Ed. H^r Generaels brieff met goede modestije in den silveren schootel ende den Oronccay gegeven boven op den oliphant. Volghden wij met den ondercoopman ende gevolgh van adsistenten door de principaelste straten van de stad. In goeden aensien voor 't Hoff ende toefden daer soo lange dat wij met Coninckx Chiap binnen geroepen werde, gaende doen in waert sonder schoenen, door drie poorten ende over drie playnen int gesichte van sijn May^t daer een yder ende oock d'oliphanten int uit ofte ingaen tegen den Coninck salamme doen. Alwaer des Ed. H^r Generaels brieff werde affgenoomen ende volgens ouder gewoonte ter zijden aff aen den Bisschop¹⁴ gebracht werde, die deselve translateert ende als dan bij <f.1202> sijn May^t alleen gelesen wert, gaende vorder tot voor sijn conincklijcke May^t hebbende dickwils salamme gedaen. Ende was sijn May^t geseten in een gouden stoel, in fatsoen als een eijssleese¹⁵, behangen met veel edele gesteente om den hals, en met ontrent 12 personen vergeselschapt, behalven ten zijden aff, met noch ontrent 100 vrouwen. Soo werden wij boven geroepen bij sijn May^t aldaer needer te zitten ende verhoopten dat mij soude gevraeght werden naa de oorsaek van onse comste aldaer en licentie gegeven werde om mijn propositie aen zijne May^t te doen. Maer int tegendeel vraeghden sijn May^t ons datelijck wat voor costen van paerden dat het waren die wij sijn May^t hadden gebracht en off noch meer sulcke paerden jonghst op Batavia waren aengebracht en van wat couleur de selve mochten weesen. Waerop wij sijn May^t dienden, dat het waren Persiaensche paerden gecoomen van Muschatty aen den Vice Reij van Goa ende van onse scheepen genoomen waren met noch 3 stucx meer van couleur swart, root en bont, maer niet soo hoogh als die wij aen sijn May^t hadden gebracht.

13 Scharmeyen, read schermeijen.

14 Bisschop, a translation of the word kadhi/kali (judge).

15 Eijssleese, read eijsslesse.

Waerop dat ons in een silveren becken werden gebracht Moorsche cledinge, die ons (ter zijden affgaende) van den Pongle Caule werde aengetrocken ende verschenen met den tulleband in sulcken fatsoen doen wederom bij sijn May^t, ons datelijck verragende naa de scheepen die wij voor Batavia hadden gelaten ende jongst wt Hollandt daer waeren aengecoomen. Oock vervaert dat die naa toe gesonden waren. Wij antwoorden sijn May^t dat voor Batavia nog lagen 20 scheepen ende 12 groote scheepen jongst uit Hollandt daer waren gearriveert, die den E^l h^r Generael met noch 2 andre groote scheepen naa Goa hadde gesonden om aldaer de Baar te besetten dat Malacca geen hulpe van daer soude kunnen krijgen, mejnede hierbij nu occagie gecregen te hebben om met sijn May^t van de gelegentheijt van Malacca te spreken. Maar ter contrarije soo lagh sijn May^t harte aen de juweelen ende brochte die ten voorschijn dewelcke door malcander en wt haer pampieren gemengelt. Ons vraegende nae de prijs des selfs ende loosden die sijn May^t 2 000+600 tayl, het welck sijn May^t dachte veel te veel te weesen ende bood ons daer voor te geven 600, 700 tot 1000 taylen toe *<f.1203>* ende blijvende hier langhen tijd opstaen, vraeghden ons wat voor waren dat wij daer wilde aennemen. Hebben wij sijn May^t op peeper daer voor aen te neemen. Ende 300+50 baren daer voor geeijscht. Vraegende ons wijders off wij geen tin offe solpher daer wilde aencoopen ende hebben wij sijn May^t daerop gedient dat de Comp^e op die waren noch meer schade deden en veel tin uit Hollandt aencregen, 't welck sijn May^t heel vreemt dachte ende mejnden van elwaert geen tin creegen. Waermede dat sijn May^t voort geen werck van de juweelen meer scheen te maken. Daerom presenteerden wij sijn May^t soo daer onder de juweelen waren die sijn May^t aenstonde, dat wij die stuck door stuck sijn May^t voor redelijcke prijs wilde laten volgen. Als wanneer sijn May^t doen de meeste waer die daer wt behielde ende onse seyde dat wij die pertie des anderen daegh aen sijn May^t souden op prijs stellen, daermede affscheidt krijgende sonder dat mael meer te kunnen verrichten, hebben wij de pijpers en trommel slagers met 8 maes vereert ende aen de Oronccay Laxamana, Sabander ende Naleer voor haer gerechticheijt vereert 8 stucx Armosijnen en 7 pethoolen¹⁶.

Den 13 Oct.

sochtens ontrent te 9 uren quamen wij wederom ten Hooff doch om onse oncundicheijt quamen wij te laet om met sijn May^t te spreken, want ontrent dees tijt den dach, coomen ordinarij de principaelste van de stad met haer hanen tegen malcander te laten vechten, 't welck geschiet met groote weddin-

16 Petoolen, i.e. patola. About the Indian textile, see NB in the references.

ge, daer den Coninck de zijne meede onderheeft ende deijlende¹⁷ alle de campen niet sonder sijn groot proffijt, dewelcke dan van een bijzonder Boeckhouder worden opgetekent, en van ijders winninge en verlies moet pertinente rekeningh houden. Alwaer meede de Engelsche waren geseeten, die doen haest op stonden ende weghgingen, dierhalven soo wij onder alle de rechters vant speel needer geseten waren, resen wij over ende clagende ende versoeckende openlijck aen sijn May^t om onse oude logie, daer nu d'Engelsche waren ingeseten, ons wederom mochte vergunt coopluiden tracht et wel te bejeegenen en te contenteeren, mits seggende dat dese plaets d'Engelsche eerst hadden toegecoomen ende nu wederom waren ingeseten, qualijck haer conde doen opstaen. Maer veel liever onse <f.1204> onkosten bij Gerrit Corsen daer aengedaen presenteerden te vergoeden, ofte ons een ander bequame plaets te doen hebben. Hebben wij sijn May^{ts} intentie ende goedertierentheit beleeffdelijck geaccepteert ende ons daer meede te vreden gehouden. Tot welcke eynde hebben d'Oronccay Laxamana ende Besiendra last gecreegen, om ons een bequame plaets te beschicken.

Als nu de hare rechters vast opstonden om te gaen, werden wij exterordinarij bij sijn May^t boven geroepen verhopende met sijn May^t nu in ondersprake te coomen, doch heeft sijn May^t sijn harte aen de coopmanschappen geopenbaert ende ons toegeseijt voor elcken paert te sullen geven een catty Goud. Ende voor soo veel paerden als de Ed. h^r Generael en sijn May^t geliefden te senden hoe veel daer telckens voor te geven, hetwelcke wij eerbiedigh accepteerden. Doch wij dienden sijn May^t, dat den Ed. h^r Generael de paerden aen sijn May^t vereerden en voor geen coopmanschap en extimeerden, het welcke sijn May^t soo meede verstonde ende zeijde soo veel goud tot recompence aen sijn Edelheit vereerden, voegende daarbij dat de voorige Cappeteijnen qualijken hadden gedaen dat sij het goud tot recompence van de paerden gegeven om aen den Ed. h^r Generael te bestellen. Binnen Aetchin in coopmanschap hadden versett, dienvolgende soo wij sijn May^t groot misgenoegen daerover bemerkende, hebben wij dat mispresen en sijn May^t te verstaen gegeven dat wij dit gout ofte dese recompence in eygen weesen aen sijn edelh. op Batavia soude brengen.

Monsterden ons doen de juweelen die wij sijn May^t op gisteren hadden gelaten ende siende dat sijn May^t die trachtete de pancade¹⁸ te willen coopen. Soo heb ick calckelacy gemaect op de juweelen die buijten pers en wees meesters, naa haer waerdije de factuur, daervoor gerekent soude blijven, ende eyschten voor deese pertije

17 Deijlende, read deilende.

18 Panccade or pancado, see fn. 2, p. 375, *Generale Missiven*, I.

2 000 t^l ofte 200 ende 50 baer peeper, waerop ons geboden werde 100 baaren d^o ende sijnde dit gans geen vergelijckinge creegen wij een cort afscheijt, doch int uitgaen ontbood zijn May^t van ons een bagge, met 3 diamanten ende een sterretie latende hem aensien dat de juweelen in onsen tijt op Aetchin niet soude kunnen vercocht werden.

Ontrent halff achter middach zijn wij bij d'Oronccay Laxamana ende Besiendra gegaen, daer sijn May^t ons aen <f.1205> hadde geadresseert ende hebben haer Ed. elcke een groot met een cleene lamp met 2 Armosijnen vereert, datse ons geliefden d'huijsinge van de verleden Pongle Caule te besichen, sijnde een plaets die ons zeer wel gelegen soude coomen ende ons toegeseijt hebben te beschicken. Wijders in vorder reden met haer Ed. van de gemene saeck gecommen zijnde, hebben haer tot goet contentment ende loff onser natie behoorlijk gedient.

Den 14 Oct.

is sijn May^t met al zij vrouwen uit vissen ende op de jacht na strand wtspeelen gevaren, zich aldaer onthoudende tot den 18^e deser toe, ende was oorsaeck dat wij des coninckx Chiap op den 15 eerst ontfangen om in gemelte huijs te mogen gaen voor niet woonen, hebbende daer aen sulcken treffelijcke huijsinge ende wel gelegentheit, als op heel Aetchin voor de Comp^e te zoeken soude weesen, doch onder en tusschen dat sijn May^t wt was hebben wij niet kunnen iet wtcrechten, nochte door den grooten reegen weijnich goederen van boord kunnen krijgen. Zulcx isser oock in die tijt niet notabels voorgevallen, als dat den Besiendra in onse logie is geweest ende voor de 5 diamant ringen, die per factuur op 467.5 t^l waren gestelt, daervoor 210 t^l heeft geboden, in schijn noch soo veel meer als sijn May^t daer jongst voorwt gelooff hadde.

Item sijn E. seyde ons oock dat de Engelsche op den 13^e deser 2 000 ende 12 R^a in specij aen sijn May^t op de hand hadde gegeven om tin ende oliphantstanden daervoor te coopen. Maer vermits den hoogen eysch dat hij hem zelfs bedrogen vonde ende gaern sijn gelt woude weeder hebbe, hetwelck verstaen wert dat hij dese foelie soude begaen hebben om des May^t gunst tegens ons daer meede te solliceteren.

Den 18 d^o

quam sijn May^t wederom binnen 't Hoff, dierhalven hebben wij den Besiendra versocht dat wij met de eerste gelegentheit voor sijn May^t audiencie mochten hebben ende heeft gemelte h^r de voorseijde 5 diamant ringen ons afgaeijscht om aen sijn May^t te brengen, daermede tot d'Engelsche ginck ende ontbood ons daer te coomen, 'twelck wij refuseerende seyde, dat zylieden eerst met Malacca wederom in vijantschap soude coomen ende als dan wilde ick

haer coomen besøeken, andermaal ontboden <f.1206> zijnde antwoorden haer dat ik met des Coninckx geveijnsde vrinden geen gemeenschap en hielde, maer dat ick anders bereijt was bij sijn E. te coomen vervaert mij elder ontbood, dan met wat meijninge dit toeginck is considerabel.

Den 19 Oct.

Waren wij van sins ten Hooff te gaen om audiency voor sijn May^t vercregen. Maer vermits den grooten en geweldigen reegen, hebben wij niet cunnen wtrecchten nochte door 't onstuijmich weer onse bood cunnen aen boord krijgen. Effenwel soo is van Dabul noch een Moorsch schip op de reede gecomen, brengende lijwaten, commijn ende quantiteitj cattoen met twee hooge paerden aen sijn May^t. Oock soo heeft de Besiendra van dage dubbel sinnich met ons gesproken vande weijgeringe op gisteren met d'Engelsche voorgevallen ende ons een treffelijck beest vereert met beloften ons ten Hooff dienstelijck te weesen.

Den 20^e d^o

sochtens vroegh quamen wij ten Hooff en was sijn May^t soo tydelijck met een loose jacht op de harten ende het hanegevecht besicht ende bemoyt, daerom conden wij voor sijn May^t onse aensprake niet te weegh brengen. Edoch begerende dat wij op morgen de juweelen soude ten Hooff brengen. Ende sullen alsdan met eene de gelegentheijt aensien, oft wij sullen onse propositie versoeken te doen ofte off men om de waerdicheijt ende aensien desselfs een bijzondere dach daertoe te sullen insisteeren.

D'Engelsche met den Deenschen coopman waren meede ten Hooff ende presenteerden sijn May^t eenige stucken ende kettingen agaetwerck met sommige zee hoorns, in een neusdoeck gewonden te vercoopen, 't welck hij voor geen 14 t^l conde quijt worden, maer met sijn coopmanschappen wederom moste doorgaen.

Thuijs commende verstonden wij van de voorgemelte E. Portugese Paule Wel Radie, dat sijn May^t ontrent 3 weeken voor onse comste van 4 Aetchinders die wt Malacca ontcoomen waren hadde verstaen, hoe een wijle verleeden vijf navetten met 25 fergatten wt Goa binnen Malacca tot adsistentie vande Mataram, aldaer waren aengecoomen, ende tegen 2 onser jachten bij Malacca hadden gevochten. Ende dat int gevecht den soon van de <f.1207> Viserij van Goa genaemt Don Ferdinando de Norondie daerop sijnde, met den cappeteijn van Malacca onder meer andre soldaten waren getroffen ende doot geschooten. Commende onder en tusschen 4 fuur in een onser jachten dat verbrant was. Item dat sijn May^t wt de voorgemelte Maccassaren meede hadde verstaen hoe dat deese fergatten ontrent in Junij bij Sabon haer lieden waren gerescontreert

om naer Japara te gaen tot adsistentie vande Mataram. Item noch dat boven de 200 soldaten niet binnen Malacca en waren en dat den Generael genaemt was Anthonio Piete de de Fonssequé ende de Gouverneur vant Fort Don Alver de Castro. Doch wat hiervan is heeft men maer niet discretie aen te hooren. Edoch het is sulcx dat dese propoosten met de waerheijt meest overeencoomen ende dienvolgende sijn May^t van de gelegentheijt van Malacca perfecte kennisse moet hebben ende daerom zich niet begeriger toont om met ons dierweegen in spraeck te coomen.

De wiste ons meede te seggen hoe cruwel dat zijn May^t van Aetchin ordinary te werck ginck dat effen voor onse comste vier van zijn wijven, die van den May^t silver servies hadden weghgehouden, ofte daarvan ontstoolen, daerover waren de handen, voeten ende neusen affgesneeden ende alsdoen haer buijcken geopent, het vlees vant gebeente gerukt ende soo met malcanderen laten verbranden. Oock soo is seker doen zijn May^t jongst op de jacht was wtgevaren ende de Capados voort vaertuigh van zijn May^{ts} wijven langhs de revier voor wtgingen (daervoor een ijder zich dan moet weghpacken) een sekeren man die dat niet gau genoeg aen waernam, doorsteecken wierde ende doodelijck gewoont was. Item soo is oock op dato een Oronccay met al zijn huijsgesin, over sekere onwillicheijt met geweld wt zijn huijs gehaelt ende aen den anderen gevleugelt binnen gebracht werde, 't welck ongetwijfelt al meede met een tijraans sal getraft werden. Oock soo zijn ontrent dees tijt 2 Aetchienders droncken wt de huijsinge van d'annachhode Fijgie (die 't Arack branden toegestaen is) gehaelt ende aen den Pongle Caule beclaeght. <f.1208> Zulcks soo wij daer niet hadden voorgesproocken wellicht in ongenade bij den Coninck daerover mochte geraeckt hebben, ende de droncken lieden met gesmolte loot in den keel gegooten, sonder hebben moeten sterven. Over welcker ende diergelijcks soo men verstaet, presideert gemenelijck den Oppersten Bisschop¹⁹ die met Coninckx approbatie ende dickwels uit bevel de sententie sluijt ende ter executie stelt, sittende eens ter weeck ende besluijten gemenelijck wreede straffen.

Den 21 Oct.

des ochtens met groote reegen, gingen wij effenwel met de juweelen naa den Coninck ende in passant tot de Besindra aen. De welcke alreede ten Hooff was geweest ende om't onstuijmich weer soude zijn May^t van dage wellicht in geen besoienes coomen. Doch bij andre bevindinge soo presenteerden zijn E. ons dat te laten weeten. Maer continueerde het harde weer ende maeckten

19 Oppersten Bisschop (or Aerdt Bisschop), chief justice, probably a translation of Kali Malikōn Adé (Aceh.). See further *Atjèhsch-Nederlandsch Woordenboek*, s.v. KALI.

sulcken hoogen water, dat het des anderen daeghs een half mans lenckte aen de huisen stonde ende niet conden iet wtrichten. Als alleenich dat de Besindra t'onse huijse quam waren ende boode voor de gemelte 5 diamanten (costende per factuer 1870 R^a) 300 taylen te betalen, belastende ons dese met alle de andre juweelen op morgen soo t weer was, voor zijn May^t te brengen. Ons meede toonende de 4 juweelen die d'Engelsche aen zijn May^t voor sevile prijs soude vercocht hebben. T'welck waren 2 diamant tafel ringen, ontrent de 2½ craet swaer, met 2 cantige lancwerpte steenen, bij de 3 craet swaer, om tanden, tin, en solpher daer aen te nemen ende hebben noch aen zijn May^t vercocht al haer candekiens voor 3 t^l de corgie, dewelcke sijn May^t naa Pera sent ende voor elcken corgie een baer tin terugge krijght, onder welcken handel hadden d'Engelsche met eene vercocht datse op haer wedercoomen verlichting van tol mochten genieten. Maer is in staat gebleven.

Wat onsen handel belanght, hebben van dage aen een coopman Mamenima vercocht al onse nooten voor 20 t^l ende Foly voor 't 60 t^l de baer. Twelck wij een beter prijs is als voor deesen <f.1209> hierop gehaelt hebben. Dan cunnen tot ons content nu de buffele huijden ende desselfs hoorns soo plantajit hier niet bekommen, als wij wel gewaent hadden. Dierhalven sullen wij moeten dat sijn tijt laten neemen.

Den 23 Oct.

sijn wij met al de juweelen bij sijn May^t gecomen ende toonden ons 3 cleene minerale stuckies als diamant (die aent affgaen vant geberchte achter Aetchin souden gevonden ofte gegraven geweest hebben), dewelcke int snijden wel hart waren maer mijns oordeels en dacht et effenwel geen diamant te weesen. Ons noch vertoonende een hoogh wel geproportioneert root paert, dat jongst wt Dabul gecomen was, ons vragende off wel sulcke schoone paerden op gans Jaccatra waren ende belaste mij aff te gaen om dat van dichte bij wel te besien, daervoor om sijn May^t te behagen. Heb ick dit paert hoogh gepresen²⁰. Ende ons doen vorder vragende naa de juweelen, hebben wij die aen sijn May^t verlaten voor 2000 + 450 t^l daerop ons geen ernstich gebod wierde gedaen. Maer apart gevraeght werde naa de diamant tafel rinck (gestelt onder aen des Comp^e factuer voor 500 R^a die wij aen sijn May^t daervoor hebben verlaten) ende werden ons daer voor geboden 100 t^l waermede dat de vergaderinge scheyde ende voor ons geen meer scheen te doe te wesen.

Dierhalven ziende hoe weijnich dat wij int eene als int ander vorderde ende vast expirmitteerde de groote lancksamheijt ende bevreescheijt van de Besindra ende van alle de Grooten int Hoff voor sijn May^t Soo bleeff ick int aff-

²⁰ Gepresen, read geprisen.

gaen recht voor sijn May^t staen ende versochte aen sijn May^t een expresse dach van audiencije te mogen hebben om met sijn May^t van bijzonder saken te spreken, 't welck sijn May^t mij wtstelden tot des anderen daeghs. Daermede ginck ick beneeden zitten daer de hanerechters begosten te vergaderen soo riep sijn May^t tegens ons ende alle het volck hoe sijn May^t sijn galeijen wilde claer maken ende <f.1210> na Malacca zenden, daer over een ijder sijn May^{ts} geluck toeriep. In allen schijn off sijn May^t 't goede werck nu wilde bijderhant neemen. Want soo datelijck versocht sijn May^t opentlijck voor alle dit volck om twee van onse timmerluijden te moogen hebben om sijn May^t Armade van rampaerden, als op de Hollandtsche wijze te moogen toerusten. T welk ick om des Ed. h^r Generaels aanbiedinge sijn May^t niet conde ontseggen. Maer de zelve op die conditie hebben toegeseijt, waerop sijn May^t zich verblijft toonden ende 't selve wilde bevestigen met den voorgemelte diamant rinck voor hondert ende vijf en twintich tayl te accepteren ende aen te nemen.

Den 24 Oct.

hebben wij bijzondere audiencij voor sijn May^t gecregen ende was sijn May^t met weijnich van sijn Oronccayen vergeselschap, heb ick mijn reeden in de naervolgende manier aengevangen. Ende door een pronte tolcq aen sijn May^t vertaelt is.

Hoe dat den Ed. h^r Generael neffens sijn E. missive den May^t deede groeten ende verlangden te moogen hooren sijn May^{ts} gesontheit, wenshende de toemeninge sijner May^t staet ende de prosperiteijt van sijn Coninckrijk. Tot welcken eijnde dat sijn Ed. veele hadde gedaen ende groote sorge gedragen om Malacca (sijn May^t ende onser erff vijanden) te benauwen ende te verswacken. Als hebbende sijn Ed. noch jongst veel scheepen wtgesonden naa Maccau, Japan, Manila, Solor, Tijmor ende 17 scheepen naer China, veertien grote scheepen naer Goa met 8 ordinarije jachten bij Malacca, om de stad van alle canten de toevoer aff te snijden. Ende daerdoor te verschrieken, gelijk oock Malacca nu soo cleyn geworden was, dat die voor sijn May^t lichtelijck te winnen soude weesen.

Zijn May^t ons hier op dienende seyde, dat onse cruysinge met schepen op China ende op de Maccause navetten, daer door Malacca niet conde benaut worden, want dat het gout en haer andre goederen van Maccau naer Malacca gaende in Goa 't huijs behoorde, ende <f.1211> aldaer aen Malacca maer aenquam om Coninckx toll daarvan te betalen. Zulckx dat met aenhaelen vant selve Goa meer als Malacca daer door verarmt werde. Waerop wij sijn May^t antwoorden dat Malacca met dese affbreuk daer deur grotelijck verarmde ende qualijcken gelt hadden om rijts te coopen, dienvolgende dat daer deur de inwoondren soo moedeloos waren geworden ende de stad soo verswackt dat die voor sijn May^t

nu lichtelijck te winnen ware. Ende dat noch naader wt dese ondervindinge vermits den Ed. h^r Generael mij belast hadde benoorden Sumatra heen voor Malacca te zejlen, om te sijn off zijn May^t met sijn macht daer mochte voorwesen ende als dan daer hulpe nae toe souden hebben geschickt, van den Commandeur vande Malacce Jachten hadde verstaen dat Malacca soo benaut ende verarmt was om rijs dat de soldaten tegen haer cappetaynen rebel ende ongehoorsaem werde.

Item dat ick darenboven van gemelte Commandeur noch hadde verstaen hoe dat een wijle verleeden vijf navetten met 25 fergatten van Goa binnen Malacca waren gecoomenende tegen twee onser jachten hadden slaeghs geweest, het eene jacht door zijn eygen vuer int eerste gevecht was verbrant ende het ander onser jacht soo dapper hadde gevochten dat de gantsche vijants armade moste vluchten ende wederom binnen Malacca loopen. 'T zedert welcken tijt dat den Commandeur met zijn acht jachten hem beneden hadden onthouden ende op de rijs joncqen daerontrent cruijsten, de gemelte Fergatten zedert niet hadde vernoomen. Maer dat hij vermoede dat deselve wt vreesse binnen Malacca haer onthielde. Darom om dese Fergatten uit te locken ende daer tegen te vechten, dat ick met mijn twee jachten dicht voor de stad van Malacca was geloopt ende daer lange voorgelegen geschooten ende met onse vlaggen teekens gedaen dat zij souden wcoomen. Maer dat niemant van haer wt Malacca hadden durven wtcoomen. Zulckx dat nu zijn May^t conde affmeeten het moedeloos dat de Portugeesen daer binnen waren. Ende hoe gelichtelijck <f. 1212> dat zijn May^t nu conde Malacca krijgen ende daer van meester werden. Sijn May^t dit alsoo aengehoort hebbende, antwoorden ons in eijgen woorden.

Was Malacca nu verarmt ende door Courang²¹ rijs benaut, sijn May^t wilde Malacca noch almeer straffen ende als wthongeren, soo wilde zijn May^t als dan den Ed. h^r Generael op Batavia met zijn vaertuijgh laten weeten hoe neer zijn May^t soude gereet wesen ende daer wilde naa te trecken.

Siende dat zijn May^t dit wt fleuachtich²² zijde, vraegende wij zijn May^t (om een sekeren raport aen den Ed. h^r Generael ende h^r Raden van Indien te doen) off dan zijn May^t int naestcommende saysoen niet van voornemens was sijn Macht naa Malacca te werden ende heeft ons geantwoort. Dat Malacca noch te veel rijs aencreegh, want onlan[g]s verstaen ende bevonde hadde dat de Malleyers tot haren wens noch op Malacca aenquamen ende oock hoe dat die van Peera²³ haer coopmanschappen ende tin door de revier (die bij Poule Verieera oock wtcomt) hadde weten door te brengen ende aen Portugeesen van

21 Courang, (Mal.) kurang i.e. short.

22 Fleuachtich, read vleienachtich.

23 Peera or Pera, i.e. Perak.

Malacca daertoe vercoopen gebracht. Het welcke zijn May^t aen alle zijn onderdanen van Pera ende daer ontrent als oock van Aru ende boort af, nu scherpe-lijcken hadde verbooden met de Portugeesen van Malacca genige handel te hebben noch te veel min enige rijs ofte andre eetbare waren toe te brengen op peene van den Lijfe. Waer deur zijn May^t seijde dat Malacca alleen te dwingen was met 't afsnijden van sulcke vaertuijgh. Waertoe zijn May^t zijn vermoogen soude aenwenden ende soo d'h^r Generael daer neffens met cleene jachten dicht onder de wallen afleen op de Malijers haer rijs jonquen liet crujsen ende aensnoerden. Soo soude Malacca haerst in d'uijterste noot vervallen ende dat dickwils repeterende seijde dat een boom sonder voetsel niet leeven conde, nocte Malacca <f.1213> sonder de Maleijer bestaen conden ende gelijk de aerde de boomen haer voetsel geven, dat oock de Maleijers het voetster kint van Malacca waren. Dienvolgende seijde zijn May^t soo den Ed. h^r Generael daerop laet toesien ende de Maeleyers in mijn handen wel overgeven, soo zal Malacca haes te winnen weesen, daer zijn May^t seijde groote sorge voor droegh.

Welcken finalen spraeck van zijn May^t hem nu heel anders openbaert als het sich op gisteren vertoonden. Dienvolgende houden wij onse timmerluijden aen boord ende hebben zijn May^t antwoort wt alle omstandicheijt geconside-reert, dat het niet veel wederseggens mochte veelen gedebateert werden, dienvolgende hebben wij zijn May^t voorstellen simpelijcken aengenoomen om aen sijn Ed. den h^r Generael ende heren Raad van Indiae te rapporteeren. Alleenich zijn May^t aendienende de hartelijcke surge die den Ed. h^r Generael op de gele-gentheijt van Malacca hadde ende zijn Ed. hulpe aen zijn May^t allesins daertoe presenteerden. Twelck zijn May^t wel geviel ende seijde op de gelegentheijt van Malacca dach en nacht te practiseeren.

Wijders gaven wij zijn May^t te kennen dat de Comp^e door de groote oorlogen met de Spaingiaerden ende Portugeesen in Nederlandt, alhier van Rijalen van achten schaers versien waren, dienvolgende versochten wij off zijn May^t geliefden dat de Comp^e dat zijn May^{ts} tollen voor de peper van de Westcust crijgende, aen Japans silver, Rijckxdaelders, goud, juweelen ende andre ratite-ijten, het ware op gemelte Westcust ofte alhier op Aetchin, aen zijne May^t mochte betalen. Waertoe zijn May^t wel scheen te inclijneeren, maer ons eynte-lijcke uitstelden ende soude met de Pongle Limas²⁴ van Priaman, die binnen Aetchin tegenwoordich was, eerst daerover spreken.

Toonende ons wijders 2 heel groote Carbonckels, ofte Robijn steenen, die zijn May^t ons seijde <f.1214> 8 000 t^l gecocht hadde ende was wijders versiert met rijcke diamanten om den hals behangen. Ons vragende of niet zulcke hals ban-den ende groote diamanten op Jaccatra en waaren. 't Geene wij zijn May^t be-

24 Pongle Lima, i.e. Panglima, Governor.

antwoorden, dat geen Coningen in gans Indien sulcken rijcken schat en hadden. Weshalven zich ernstich toonende naa onse juweelen heeft daervoor 1400 t^l^{en} gebooden ende ons hiermeede liet opschaffen en affsচেয়t vergunden.

Thuijs commende quam de E. Portegeese Poule Wel Radie ons besoecken, de welcke ons seijde dat sijn May^t van dage met ons openhartich hadde gesproken. Ende meenden vastelijck dat sijn May^t voor eerst op Malacca niet soude toeleggen, het welcke gelooflijck is, maer eer trachten met de negotie te verrijcken ende onder en tusschen enige clene versekerde tochten naa Pahang en hier ende daer te doen, op off onderweege eenige buijt voorquame gelijk jongst naa Pahang geschiet was ende in Februrij passado bij ter rade Aru veroverert hadden een rijck Portugees schip (dat van Goa quam, enig hadde de betalinge voor de soldaten binnen Malacca ende van daer naer Japara studen gegaen hebben) daer wt tot buijte hadd gecreegen 64 000 R^a van 8^{en} met eenige alcativen en raritayten, de reste ware met 't schip verbrant ende 't volck gechiappeert²⁵. Brengende daer en boven noch tot buijte wt Pahang 2700 slaven, 12 stucken geschut met 450 roers. Doch of dit waar, zal den ondercoopman Sr Jan van der Meulen trachten t onderstaen.

Den 25 Oct.

heeft d'Engelsche coopman sijn Presidents ofte Meesters brieff eerst aen den Coninck gebracht. Ende het zij dat hij tot soo lange daer meede niet hadde geeyvert ofte dat zijne May^t d'selve soo weijnich geacht heeft. Soo heeft hij efenwel nu soo veel vercreegen dat dese in tamelijck fatsoen is ten Hooff gecoomen, dan doch niet met soo grooten <f.1215> aensien als de onse ende wel met te helfte minder staet als tot geleijde van onse Ed. h^r Generaels brieff gesonden ende toegeschiet was, want haer werde hier toe maer gesonden 2 kitesollen, 2 trommels en voort naa advanant de helft te minder pypers en gevolgh als wij gecreegen hadden. Daren boven soo werden haer brieff in een cooperen becken gedragen ende in dese fatsoen ten Hoove gebracht, waervan sedert gans geen werck meer van gemaect is.

Op welcken dach hebben alleen onse besoiemies gemaect met meest onse coopmanschappen wt den toll in de logie te brengen ende sijn van voorneemen eenige dagen van den Coninck te absenteeren, op hope dat sijn May^t dan meerder begeerte tot de juweelen mocht krijgen.

Onse werck dan makende met onse coopmanschappen soo hebben wij voor de cassomba cunnen krijgen 23 t^l per baer, 24 t^l voor de corgie gefigereerde armosijnen ende 16 t^l voor de slecht, maer alsoo niet alleen de vreemde Moor-

25 Gechiappert, borrowed probably from (Mal.) cap, i.e. to bland.

sche coopluijden een greetich ooge op de Maccasseren nagelen hebben ende daer deur met den incoop van haer ander retour te deeren. Maer dat oock de Aetchinse coopluijden met haer tin, salpher, camphor ende meer andre sulcke waren meede vast blijven sitten wachten. Soo is dan dit oorsaeke dat de coopluijden voor als noch niet veeriger tot onse waaren sijn. Ende alsoo wij niet in twijfelen ofte sullen de cassombe haest voor 25 t^l cunnen vercoopen, ende tegen vertreck der vreemde Moorsche scheepen de gefigereerde armozyne voor 30 t^l de corgie ende effen voor 20 t^l cunnen vercoopen ende naa advanant²⁶ alle des andere Comp^{es} precente coopmanschappen quijt worden ende venten. Jaa daren boven om datter geen peeper in de stadts (ick late staen goet-coop) te becommen, soo zijn wij van voornemens dezelve op prijs te houden ende die liever laten overblijven. Onder en tusschen hier stellende de tegenwoordige prijzen vande Aetchiens coopmanschappen, soo als wij daer van onderricht <f.1276> sijn, ende is alvooren te verstaen dat 200 catty²⁷ Aetchins maken een baer²⁸ van 360 ponden Hollandts, ende een taijl doet 4 Realen, een R^a = 4 maes, een maes 4 coepangh, een coepangh 275 cassen op Aetchin te rekenen.

Tin

gelde 10 t^l 4 m. de baer, comt van Pera ende wert getrocken vande Guseratten, Clingers²⁹, Hollanders, Engelschen etc.

Solphor

a 3 t^l 5 a 6 m per baer, comt van Poule Waij³⁰, ende de beste van Lantabagh zijnde cleender stucken, ende getrocken alsvoren.

Oliphantstanden

a 50 t^l de baer, comt van Aetchin ende werden getrocken van de Guseratten, Clingers, Bengaelders, Maccassaren en Engelschen.

Camphor cabesse³¹

a 8 en 6 t^l de cattij ende de Barige 8 t^l comt van Barus en Sinckel ende getrocken vande Guseratten, Clingers, Bengaelden etc.

Bensieuwijn

a 12 en 15 t^l de baer, comt van Sinckel en Barus, ende als vooren getrocken.

Was

a 13 t^l de baer, comt van Aetchin, daer geconsumeert.

26 Advanant, read advenant.

27 Catty, (Mal.) kati.

28 Baer or baar, (Mal.) bahar. 1 Holland pond was 500 grammes.

29 Clingers, South Indian merchants on the east coast trading to Aceh and the Malay world.

30 Poule Waij, read Pulau Wèh, offshore of Bandar Aceh.

31 Cabesse, cube.

Caijogaro

a 60 t^l de baer groote stucken, comt van Coetchina Toutaus en van Tenasserij de beste, getrocken vande Gouseratten, Clingers ende Bengaelders.

Loot

a 5 t^l de baer, comt van Tanasserije ende wert weder naa Pera gesonden in ruijlinge van tin naa Tijco, en voort binnen Aetchin verbruijckt.

Schildpadhoorn

a 1 t^l de catty cabesse, comt van Maccassaren, Tico, Priaman, ende getrocken vande Gouseratten etc.

Radicxchina

a 11 en 12 t^l de baer, getrocken van de Gouseratten, Clingers, en op Aetchin verbruijckt.

Commijn

a 12 t^l de baer, comt van Souratten en gesonden naa Pera, Dilly etc., en op Aetchin verbruickt.

Caneel

a 10 t^l de baer, comt van Priaman, Chebon, ende op Aetchin verbruickt.

Amphioen

a 10 maes de catty, comt vande Souratten, Clingersen, gesonden naa Tannaserij, Araccan en op Aetchin verbruijckt.

Lack

a 15 t^l de baer, comt van Araccan, ende op Aetchin, Priaman en Westcust verbruickt.

Cooper

a 20 t^l de baer, dat van de Hollanders uit Japan en van Tenasserij comt, wierde van de Clingers hard naa gevraeght.

<f.1217>

Sandel

a 25 t^l de baer, en van de Zouratten en Clingers getrocken.

Casomba

a 20 en 23 t^l de baer, comt vande Souratten, Hollanders en Maccassaren, en op Aetchin verbruijckt.

Cattoen

a 14 en 18 t^l de baer, comt van de Souratten en Hollanders, en op Aetchin en Westcust verbruicken.

Bafta Brootie³²

fijn was heel deur, want die van Priaman hadden voor een baer peeper 3 stuckx op de cust ingemangelt, ende hier op Aetchin wederom daer gecregen 15 t^l contant.

Geschilderde cleeden en andre lijwaten

waren helfft in prijs affgeslagen, soo dat sij al intreckende daermede overcroot waren.

Naagelen

overvloedich vande Maccasaren hier gebracht golden 32 a 36 t^l de baer.

Ende ofwel mochte de cursen van sommige deser waren met oock de prijsen naa de waerheijt enichsins differeeren (gelijk ick vertrou neen) soo geliefte te overdencken de leugenachtigen aert der Aetchinders die ons dit hebben wijs gemaect ende bidden dierhalven dat mij om de corten tijt die ick daer gehadt hebbe, de fout geexcuseert much werden.

Den 30 Oct.

des ochtens seer tijdelijck sijn wij sonder enighe juweelen bij ons te hebben ten Hooff gegaen, ende met consideratie soo lange getardeert tot den Coninck te coomen. Het welcke ons soo veel geopereert hadde dat wij datelijck conden bemercken dat zijn May^t tot de juweelen begerige was geworden. Want alshoon de preperaten gereet stonden soo zijn May^t van sins was wtspelen te varen, soo voor de met onse comste de trajn datelijck geschort ende ons van zijne May^t gevraeght off wij geen contanten en cleeden meer gebracht hadden, hetwelcke wij zijn May^t antwoorden dat wij geen meer gebracht hadden. Het welcke wij zijn May^t antwoorden dat wij geen meer gebracht hadden. Maer volgens de belofte van de Ed. h^r Generael allen aen zijn May^t gecomen waren met een pertije juweelen, geschut, Persiaensche paerden en goede jachthonden zijn May^t toe te brengen en vorder om met sijn May^t van de gelegentheijt van Malacca te tracteeren. Waerop sijn May^t ons recommandeerde <f.1218> een goede pertije Japans silver te brengen, 't welck wij aennamen den Ed. h^r Generael te rapporteeren. Ende hebben hier wt occagie genoomen te vragen off zijn May^t dan geliefden dat men zijn May^t tollen vande Westcust alhier met Japans silver aen zijn May^t soude moogen betalen. Maer dienden daervoor tot antwoord dat de inwoondren op de Westcust een schamelde gemeente was, die geen vreemde munten licht op den hals te dringen waren. Waeruit dat wij considereerende dat zijns May^t tollen aldaer aen peper werden besteeet ende in

32 Bafta Brootie, a kind of calico, made especially at Baroch in west India. See NB in the references.

retour op Aetchin gesonden worden. Edoch beloofden ons apsoluter advijs naderhant daerop te geeven.

Comende tot de juweelen heeft zijn May^t ons voor de geheel party gebooden eerstelijck 1600 t^l ende cort daerna 1800 t^l, waerop dat wij zijn May^t vraeghden off daeronder oock soude begrepen weesen de diamant tafel rinck van N.N. op den 23 passado aen zijne May^t vercocht voor 128 t^l. Ons aenseijde deselve meede in dese panccado was te verstaen ende dierhalven ons daervoor 2 000 t^{len} boode, quam naa Batistas rekenninge (den voorgemelten diamant van N.N. voor 125 t^l daer affgetrocken) een somme van 1875 t^l voor sijn Meesters portie. Ende darom hem soo wel vergenoechden, dat hij mij last gaff deselve daervoor laten springen, gelijk hij Batista mij meermaels tot 1800 t^l in vernoeginge is gecoomen. Doch alsoo oock ick beter wiste dat onder de pertije van Pers en Weesmeesters juweelen noch onder waaren. In waerdije een somma van 223³/₄ t^l, die daervoor mosten vercocht, ofte wederom op Batavia coomen, ende dierhalven in een suiwers somme mosten afgetrocken werden. Soo heb ick getracht soo veel meer van den Coninck daer voor te bedingen en zijn May^t aengeseijt de selve juweelen daervoor niet te cunnen geeven. Verwegens dat zijn May^t ons belaste alle de juweelen daetelijck te laten haalen. Ende is daertoe opgestaen gemelte Batista, hem overgevende mijn sleutels om die wt mijn kist te haalen. Maer Batista met al de juweelen wederom bij den Coninck gecommen zijnde, scheen zijn May^t echter geen meer voor te willen geeven als de 2 000 t^l, soo dat d^o Batista mij andermael *<f.1219>* aenstiet de partije daervoor te laten gaen. Maer gelijk geseijt is de buijten perty hem onbekent wesende en aldaer in die vergaderinge geen pas gaff met hem daarvan te spreken heb ick volgens mijn eijgen calckelacyij (ende om zijn May^t niet te stuijten) de gantsche pertij voor 2200 t^l verlaaten. De welcke zijn May^t ten laetsten ende eijntlijck daervoor aennam, ende tegen peper van ons cochte. Maer thuijs commende heeft gemelt Batista gemeent dat de 2200 t^l (daer affgetrocken zijnde voor vercochte diamant van N.N a hondert ende 25 t^l) waren bedongen voor sijn Meesters juweelen alleen. Twelck darom naa de oprechte waerheijt soo wat largo hebben gestelt. Ende sullen ijdres procedido naa behooren creditteeren. Blijvende voor Pers een somme van 3269 R^a ende verliest daerop behalven de lasten van de schenckcagie 1148 R^a. Ende voor de weeskindren 4036 R^a ende verliesen daerop behalven de laste van de schenckcagie 1376 R^a. Ende is ons onmogelijck geweest elck pertije aen zijn May^t apart te vercoopen, ick late staen elck stuck op zijn prijs te hebben moeten stellen. Maer schynt zijn May^t manier alsoo te wesen de juweelen in een panccado te willen coopen.

Onder wijle als de juweelen gehaelt wierden veel oliphanten binnen 't Hoff om te backeleijen³³ quamen, met oock eenige honden dicht voor zijn May^t ons vragende naa een sekere Grooten hondt (daer annachhode Fijgid zijn May^t hadde van geseyt) die onder de burgerij op Batavia soude weesen. Ons recom-mandeerende dat de Ed. h^r Generael sijn May^t van groote honden geliefden te versien. Welcke honden aldaer goede dagen hebben, eetende ende drincken van de leckerste cost en melck veeltijt wt silveren schootels ende heeft elcken hondt sijn eijgen oppasser, soo dat zijn May^t van juweelen, paerden en jacht-honden groot werck maect. Naa welckes handelinghe hebben wij ons afscheijt gecreegen ende is zijn May^t datelijck met zijn wijven uit bermijen gevaren.

Den 31 Oct., pr^{mo} en der 2^e Nov.

is zijn May^t noch wt speelen wtgeweest. Soo dat wij onsen costelijcken tijt, <f.1220> die ons soo begint te genaken, hebben moeten vruchteloos overbren-gen, zulckx dat wij met Batista ons van dage onderleijt hebben meede buijten tot bij den May^t te gaen, om te ondersoecken off wij tot den prijs van den peper met zijn May^t conde coomen ende wat proffijt dat wij daer meede mochten optineeren. Dan juijst op die stond als wij tot bij den Coninck, ontrent 3 mijlen vergegaen, waaren gecoomen. Soo brack zijn May^t met al den trayen en gesel-schap op ende wierde mij het paert van den Pongle Caule gebracht ende met den hoop soo datelijck wederom terugge gereeden. Zulcx dat wij met moeijten gans niet wtgericht ende den tijt ongeluckig versleeten hebben.

Verstonden tot een groot verwonderinge van d'Annahode Fijgid, dat zijn May^t hem den tol van 600 R^a souden hebben geschoncken, op 't welcke ons int toecomende meede staet te letten ende ondersoek te doen.

Den 3^e Nov.

des ochtens vroegh gereet zijnde om bij den Coninck te gaen om met zijn May^t van de prijs van de peper (voor 't procedido vande juweelen van Jaques Pers en Weesmeester) te mogen handelen. Heeft Sr Batista ons onverwacht ge-weijgert meede bijden Coninck te gaen om t accort van de peper met ons te helpen treffen, ende mijn voor een zeer heftich antwoord gegeven. Seggende soo men 't gelt van zijn Meesters juweelen, mitsgaders vant porceleijn (daer hij selfs een porcij met gereet gelt in hadde betaelt) anders niet als in peeper wilde toe laten te besteeden, dat hij dan gedaen hadde ende daer geen meer meede wilde te doen. Willende hem vorder daer gans niet meer meede bemoeijen. Nochte ons seggen tot wat prijs men met den peper soude coomen, ofte dat men soude onderstaen 't accort met den Coninck gemaect te breecken ofte

33 Backelijnen, could be (Mal.) berkelahi, to fight/quarrel.

eenige raat ofte daet daertoe te geven. Soo hebben wij alle reedekijcke overdenkinge plaets gegeven ende geconsidereert dat de gemelte Batista van de eerste tijt aff als wij de juweelen aen zijn May^t te vercoopen hebben gepresenteert, aengehoort heeft dat ick allesins voor de juweelen peper daer aen geijscht hebbe, gelijk oock op den vercoop is geaccordeert, sonder dat d^o <f.1221> Batista als van dage hem daer tegens heeft geopenbaert. Dierhalven soo hebben wij met d'overeencominge van onse instruccij geresolveert, voor zijn Meesters capitael effenwel goede surge te dragen, dat soo merckelijcke somme tot harer groote schade alhier geen geheel jaer overcomt blijven leggen. Ende onse accort bij den Coninck oock onveranderlijck geoordeelt.

Tot welcken eijnde sijn wij bij zijn May^t verscheenen ernstelijck versoekende, terwijl onsen tijt noch maer 6 dagen was om hier met ons schip te moogen blijven leggen, dat sijne May^t geliefde ons corte dispositie³⁴ te doen hebben ende met ons tot den prijs van den peeper te coomen. Waerop zijn May^t dat mael met ons van geen prijs schijnt heeft willen spreekken. Maer belasten datelijck dat ons op morgen 't Chiap van zijn May^t peper schuren soude gegeven ende ons peper wtgewongen³⁵ werde. Waermede wij effenwel onsen corten tijt hebben soecken mee te vorderen ende zijn May^t voorneemen daer toe zijn ganck laten neemen.

Wij zeyde sijn May^t oock aen dat wij de 8 stucken groff geschut voor zijn May^t hadden aen land gebracht, ende heeft sijn May^t aen den Pongle Caule belast die bij 't Hoff neder te leggen, oordeelden dat daer coegels cruyt en scherp behoorden bij geweest te hebben. Soo vraeghden oock zijn May^t wat tijdinge dat wij van de Portugeesen ontrent Goa hadden gehoort, zijn May^t hadde van de annachhode van Dabul verstaen hoe 2 onser scheepen de Portugeese macht daer ontrent waren gerescontreert, ende om haer voordeel de Portugeesen waren ontloopen. Daerop dat wij zijn May^t vernieuden dat de Commandeur over de 14 groote scheepen die den Ed. h^r Generael jongst naa Goa hadde gesonden. Wel moogelijck 2 scheepen van zijn vloot naa Zumatra en Persia hadde affgeschickt, ofte dat sij door strom van sijn Armade mochte gedwaelt wesen ende alsoo malcander lichtelijck ontmoet hebben. Ons vorder vragende naa de macht van d^o 14 scheepen, die wij seijde machtich waren tegen 20 Portugeese galioenen factorieus te vechten ende daer meester van te worden. Ons doen vereerende met een gouden cris, daermeede dat wij doen waren eedelluijden van den Coninck om daer meede dagelijckx ten Hooff te gaen.

34 Dispesie, read dispositie.

35 Wtgewongen, perhaps wtgewonnen.

<f.1222>

Den 4^e en 6 Nov.

hebben wij van den Coninck ontfangen 146 baer peper, bestaende in 1012 stroo sacken ende groot wachten gehaelt, ende excessive ongelde moeten doen int opsamelen van gemelte sacken en oock met de matten, nochtans soo wij ons wouden haesten en trachten op onse besetten tijt claer te weesen, soo hebben wij om den verr en ongelegen wegh geen oncosten van sacken, matten arbeijloon, prauwen hier en boots vrachten moeten ontsien. Ende om met zijn May^t den prijs van den peper onderwijlen te maken. Soo ben ick ten Hooff coomen ende zijn May^t ten dien eijnde met 2 armesijnen vereert, dan t'scheynt met eenige insichten, ofte haer lancksame conditie dat wij daertoe niet conde coomen. Ende besoiengieerden zijn May^t met sekere commissie voor 12 galeyen die haest na Pahang soude vertrecken als met eenige justitie te verslichten.

Den 7 d^o

met regen werden de Engelsche hondert en 80 R^a in specie wt sijn camer onstoolen. Daer den Deenschen coopman present was; ende hebben van de Maccassaren gehandelt 20 baer Nagelen gerekent 30^t de baer, dan daer onder meede aengerekent 42 corgie swarte smalle Baftas a 7 corgie voor een baer nagelen, ende de Baftas ander haer gewaerdeert ijder corgie tegen 5 t^l, waermeede de Maccasaren haer prepareren om haer naagelen hier te willen vercoopen. Ende heeft des anderen daeghs d'annachhode van Dabul sijn schenckagie bestaende in 2 hooge schoone paerden, die (wij op de 23 pasado zijn May^t hebben gesien) met root laken tot der aerde toe behangen, met noch eenige stucken fijne Baftas aen zijn May^t overgelevert en dat ten tijde als zijn May^t met tornoyen en vechten der oliphanten gerecreiert was, hetwelcke ons meede belette om met zijn May^t van den prijs van den peper te cunnen spreken, ende ons noch vorder hadde verhindert dat wij van dage geen meer peper als 86 baren costen ontfangen.

Den 9 d^o

Ten Hooff gecommen zijnde ginck zijn May^t inden tempel te bidden ende int wederkeren naa t Hoff, waren ontrent zijn May^t 200 Musschettier, als blanck houwers met veel gevolgh van de Grooten, daer wij ons bij voeghden tot soo lange als wij bij zijn May^t geroepen werde, ende om tot den prijs van van de peper te coomen. <f.1223> Vereerden wij aen zijn May^t 2 armozijnen, dan noch soo werden aen d'Besiendra geweest om met hem de prijs te accordeeren, maer vermits den Besiendra ons die niet minder als 12 t^l de baer verliet, mochte ons geen meer als 12 t^l voor de baer vant geschut toeleijden, gelijk volck daervoor soude hij gegeven was. Soo hebben wij ons opt hooghste gegraveert

geacht. Ende eijntelijck soo veel te weege gebrachten dat wij tegen den avont voor zijn May^t audiencij hadden. Ende hebben als dan gedoleert over den prijs van den peper wt den Pongle Caule verstaen, waertoe dat den Pongle Corcan³⁶ (mede bij zijn May^t zijnde) met haer flatterende aert aen zijn May^t 't vuer noch heeft gestooct. Hoe dat de Comp^e voor dese 10 t^l per baer aen zijn May^t hadden betaelt, hetwelcke wij vrijpostich contrariceerden. Ende namen aen anders te bewijzen, welcaer onser beyder bewijst, eijschten zijn May^t met de naest gelegentheijt daer toe te zien. Maer des anderen daeghs onse geprefigeerde tijt verstreecken zijnde om te moeten vertrecken, ende wederom ten Hooff commende. Vast laet geworden eer sijn May^t ons te sien quam ende geroepen werde. Darom gaff zijn May^t ons die vrijecheijt dat wij voor dan sonder eenich vertoeven mochten binnen coomen. Maer hielde ons effenwel den peper tegen 10 t^l in prijs, soo daer zijn May^t seijde aen de Arracanders jonghst vercocht hadde. Daerom quamen wij na middach wederom ten Hooff, maer door den grooten reegen was zijn May^t niet ten voor schijn gecoomen. Ende ginck vast onser tijt soo verdrietich heenen sacken sonder dat wij conden meer peper ontfangen, eer den prijs gemaect was.

Den 11 Nov.

des ochtens seer tijelijck sijn wij wederom ten Hooff bij zijn May^t ten eijnde als vooren gecoomen, ende ons beclaegende dat wij den peper souden moeten duerder aennemen als d'annachhode Tijgid die in de stad voor 7½ t^l de baer hadde gecocht ende daer meede op Batavia mochte aencoomen; waerdoor ende wt onse ijverigh aenhouden, heeft zijn May^t sich wat bekeert ende tot een eijnde van de saeck ons den peper op de oude prijs voor 8 t^l de baer geaccordeert. Item noch <f.1224> eijssende 20 stucken geschut, met haer coogels, wissers, leepels ende eenige garnaaten te moogen toegesonden werde, sonder met ons als noch van den prijs deser stucken gesproken te hebben. Maer gevende ons 2½ cattij goud voor de 2 paerden en 7 jachthonden, a 440 R^a ijder cattij goud met noch 4 baer peper tot een schenccagie aen den Ed. h^r Generael waer mede versoeckende dat daer meer paerden en jachthonden van Batavia mochte toegesonden werden ende vraeghden ons scherpelijck naa e naamen ende afcomste van onse medegebrachte honden, dewelcke wij zijn May^t hebben stuck voor stuck aangeweesen, ende tot zijnder May^t groot behagen dat frajtien gedissifereert³⁷.

Met eene versoeckende een uit eijnde van zijn May^t tollen van de Westcust, met andre waardije te moogen betalen, hetwelcke zijn May^t met die exceptie

36 Pongle Corcan, (Mal.) Penghulu Kerkun, Head of the scribe.

37 Gedissifereert, borrowed from (Fr.) dechifferer.

ofte reeden als vooren verhaelt ons ontseijden, dat zijn May^t incoomen aldaer een peper wederom besteet, ende dienvolgende de gemeente niet vreemts was op te dringen. Naer soo den Ed. h^r Generael geliefden op Aetchin Japans zilver te zenden, dat zoude zijn May^t voor de waerdije gaerne aennemen. Ons mede toeseggende 2 potten olij van aerde, mits van dage noch ontvangende 31 baer peper.

Den 12 Nov.

sochtens vroegh quamen wij wederom bij zijn May^t om van de prijs vant geschut te spreeken. Affrekeninge ende meer peper te versoeken mitsgaders 't Chiap ende volcoomen afscheijt aen sijn May^t te solliciteeren. Maer soo draen was ick niet geseten off sijn May^t stonde op wt vissen te vaaren ende eijtschten mijn meer te gaen, tot heel op strand door veel moijelijke weegen en plaetsen, daer zijn May^t scheen plaijsier in te hebben ons daervoor te slepen, zulcx dat wij met zijn May^t ontrent den middach wederom binnen quamen ende soo den gantschen voormiddach daermeede doorbrachten, gaende wederom naa middach vroegh ten Hooff, is zijn May^t om den grooten reegen wederom niet te voorschijn gecoomen. Ende hebben soo vruchteloos den duren dach moeten deurbrengen sonder meer gedaen te hebben als den peper van gisteren aen boord te schicken.

[Den 13 Nov.]

gelijck oock des anderen daeghs met seer hoogh waater, was ick effenwel vroegh ten Hooff gecoomen. Stonde zijn May^t ^{<f.1225>} vaerdich om met de prauwen door de stad ende voort buijten op de jacht wt plaijsieren te varen. Zulckx off wij schoon sijn May^t onsen verstreken tijt, dickwils hadden aengeseijt ende die wel bekend was. Soo beliefdent zijn May^t ons effenwel te trajneeren ende met diergelijcke fatsoen vast op te houden. Begeerende daer en boven dat ick wederom soude mee gaen sonder cunnen weeten hoeveel dagen, weeken ofte maenden dat dit werck duren soude. Dan niet te min werde ons buijten alle d'andre natien bijsondre eere gedaen, ende in aller haerder presentie particuliere aensprake van de rijckdommen zijnder May^t ende vermoogen der Nederlanders met mij gehouden dat te lanck soude vallen te perticulariseeren. Ende confoijeerden sijn May^t tegen den avont wederom binnen.

Den 14 Nov. 1636

Des ochtens vroegh wederom ten Hoof gecomen sijnde, hebben wij audien-cij gegregen ende afrekeninge met zijn May^t versocht. Dierhalven heeft sijn May^t ons int eerste een brieff aen den Ed. h^r Generael zelve behandicht, die wij met goede solemniteijt accepteerden. Gevende wijders de Besiendra ende

Pongle Corcon last met ons rekeninge te firmeeren ende zijn May^{ts} resteerende peper te laten volgen, gelijk enichsins geschiede ende alle zijn May^{ts} peper dien dach ontfingen.

[Den 15 Nov.]

Commende des anderen daeghsavont met d'Besiendra ende Pongle Corcon tot accoord vant geschut ende eijntelijck daervoor bedongen 16 t^l voor ijder baer vande stucken, ende naa alle differenten ende verscheelen met haer gerekent ontfangen te hebben, 300 + 14 baer peper, 50 cattij met daarenboven 4 baer voor de Ed. h^r Generael tot schenccagie. Ons noch resterende 400+54 t^l.

Den 16^e d^o Nov.

des ochtens vroegh bij sijn May^t gecoomen zijnde, hebben wij de affrekeninge met den Besiendra ende Pongle Corcon, sijn May^t vertoont, dat ons daerbij resteerden 454 t^l 't geen zijn May^t ons woude aendringen met tin tegen 12 t^l, solpher 4 t^l ende peper op de Westcust tegen 8 t^l per baer te betalen, hetwelcke wij door den excessiven hoogen prijs refuseerden aen te neemen. Sulckx dat wij <f.1226> eijntelijck de voornoemde somme in goudt verwurffen ende ontfangen met daerenboven het Chiap dat wij mochten vertrecken. Maer terwijl 2 à 3 dagen verleeden en oock heeden soo harde snelle noord Westelijcke storm winden waijen daermeede onmogelijck boven den hoeck van Aetchin te coomen is. Soo is ons nootsakelijck geweest faborabelder wint te verwachten ende hebben goede geordelt onderwijlen de boven gemelte penningen aen tin en solpher inde stad tot een sevielder prijck te besteeden. Onder welcken tijt dat oock sijn May^t met sijn wijven verbuijten wegh is uitspeelen gevaaren.

Ende onder dese contrarij vinden den 19 onse laeste gelt aen voornoemde waaren besteeet, coopende 4 baer 197 catty tin 10¼ t^l per baer, 32 baer 22 catty sulpher a 3 t^l 4 en 5 maes per baer, 100 buffelshuijden a 2 voor 1 maes, 225 d^o hoorns a 10 stucx voor 1 maes. Doende mijn transpoort vande onvercocht coopmanschappen ende negotie boucken met de dependentie van dier, aen den ondercoopman Jan der Meulen, de welcke met 3 assistenten tot bevorderinge van den Comp^{es} affaieren daer overblijven.

Den 20 Nov. en den 21 d^o

vast sulcken verbolgen weer en westelijcke winden, dat geen vaartuigh wt nochte in coste coomen.

Den 22 d^o

met doorgaende Weste winden, synde sijn May^t ontrent 4 mijlen ontrent de strand, noch wt plaijsieren. Bennen wij des ochtens met den dach naa zijn

May^t opgegaen om afscheijt te neemen, ende vonden aldaer d'Engelsche om haer afrekeninge ende Chiap te versoeken dat sij soude moogen vertrecken, dewelcke al 2 dagen hier ontrent den Coninck waaren geweest en noch geen audiencij hadden cunnen krijgen, soo vast met ons om den verren wegh oock soo laet geworden, dat wij diendach sijn May^t niet conde te spreken coomen. Reijsende des avonts met den gantschen trajn noch al hooger op waert soo dat wij wel 6 mijlen van Aetchin des nacht daerbij sijn May^t vertoefden ende hebben des daeghs bevonden hoe swaerlijck dat het in sulcken gelegentheijt was voor sijn May^t te cunnen coomen. Dierhalven ben ick recht voor den tempel gegaen (daer sijn May^t logieerden ende op de wallen ginck wandelen) ende soude aen sijn May^t een groote cooperen lamp, met noch van mijn ^{<f.1227>} eijgen voor de Comp^e verschooten, een Armozijn, een verrekijker, een zeijnsteen³⁸ ende een brandglaes tot een schenccagie binnen. Met een simpel aensegginge, hoe dat ick gans gereet lach om te vertrecken ende aen sijn May^t quam afscheijt neemen. Maer alsoo geen Cristenen in haer tempels mogen coomen, soo werde mij tot antwoord buijten gebracht dat sijn May^t dit accepteerden ende ons een beest vereerde, twelck ick aen Van der Meulen nae de logie sonden, maecken sijn May^t zich voort veerdich op de jacht te gaen, daerom dat ick daer soo lange vertoefden, dat zijne May^t uitquam, mij wenckende mee te gaen, vast overmiddach geworden dat men wederom terugge quamen ende hadden vier harten gevangen, trad ick bij den tempel ter zijden aff tot bij sijn May^t ende zijde dat ick daer quam sijn May^t te bedancken voor sijn goedertierne ende aengename beuregeninge ende alsoo den coopman Van der Meulen op Aetchin soude overblijven om sijn coopmanschappen voort te volbrengen, versocht ick dat sijn May^{ts} goedertierentheijt hem mochte continueren. Het welcke sijn May^t aenminnich aenname ende blijvende hier voor den tempel in den reegen pleijn bij mijn stilstaen, seijde sijn May^t het dat van Pera was tijdinge gecoomen dat de Portugeesen 3 Hollantsche jachten ontrent Malacca hadden genoomen ende daer soo sterck waren cruijsen dat den Coninck van Pera (die anders gereet lach herwaert te coomen) niet dorste sijn reijse om den prijcken aenneemen. Dan terwijl ick presumeerden dat die van Pera sijn comste aen sijn May^t maer getracht heeft hier meede te excuseeren. Soo seijde ick sijn May^t dat dit niet conde waer weesen ende eerlangh daer andre tijdinge zoude van hebben.

Ende ten waere dat de Engelsche coopman dese mijn aenspraeck met den Coninck siende, sich meede bij sijn May^t vervoeghenden, niet hadde verhindert; grooter propoosten ende goede vereeringe (soo ick naa alle omstandigheden conde bemercken ende door andren hebbe verstaen) waar mij

38 Zeijnsteen, perhaps zeijlsteen.

toegecoomen. Maer nu nam zijn May^t sijn <f.1228> aensprake tegen d'Engelsche ende gaff hem een brief (die datelijck wt den tempel gehaelt was) aen de Pongle Limas op Tijcou, daermeede dat hij voor zijn restant van 200 t^l, de geacordeerde peper tegen 8 t^l de baer op de Westcust soude ontfangen. Met daer beneffens 't Chiap om te moogen daermeede vertrecken sonder iet meer ofte enige brieff aen zijn president aen bood nocte presenteerden. Waermeede dat d'Engelsche coopman hem beclaegden ende versocht de gemelte somme liever aen gelt hier te moogen ontfangen. Maer zijn May^t dit aenhoorende verstuerden sich ende gebrickten onsen Tolck met hem aen te seggen waarom dat hij dan sulckx op Aetchin met zijn May^t hadde geacordeert, ende alsoo hierop niet veel te seggen wiste als dat de Hollanders haer affrekeninghe met contant waren voldaan dat hem soo veel meede mocht geschieden. Heeft zijn May^t rond wt hem geantwoort dat de Hollanders bij haer woort bleven ende haer gegeven worde dat zij bedongen. Met welcker propoosten d'Engelsche slecht gedaen hadden. Ende zijn May^t daarmee voort inwaerts aenginck. Namen wij ons afscheijt, gaende van daer in den regen naa ons scheepsboorde ende is den Engels man des anderendaeghs op Aetchin gevolght. Continueerde de N. Westen harde winden soo dat het ons niet mogelijk was daermeede voordeel te doen. Maer mosten om dier oorsake blijven leggen tot den 26 Nov. toe, als wanneer ick savonts tevooren onse prau met 12 coegels voor de Coninck, naa de logie hadde gesonden om met den dach wederom aenboord te weesen (gelijck geschiede) avanseerden ons den wint wt Z. West, nochtans met cakich weer, zijn wij effenwel van de reede Aetchin onderseijl gegaen, ende waren 8 dagen met hard weer besich eer wij boven den hoeck van Aetchin conden coomen.

Met welcken laesten bescheijt van Aetchin, hebben wij van Sr Batista (die met de prau³⁹ mede was opgevaren) verstaen dat den Engelsche en Deensche coopman souden tegen hem geseijt hebben dat zij naa mijn afscheijt jonghst van den Coninck bij sijn May^t souden vercregen hebben, de voorgemelte 200 t^l in contant daer op Aetchin te ontfangen ende te moogen op de Westcust tot haer beste proffijt <f.1229> besteeden. Waeraen dat ick dapper 'twijfele ende hebben sommige van d'onse weeten te enduceeren dat zij het tin voor 10 t^l de baer ende den solpher tegen 3 t^l aen den Coninck oock souden betaelt hebben, hetwelcke ick versekert ben dat zij in haer eijgen beurs hebben geloogen, ende haer sotternije daervoor hebben soeken te bedecken en als licht oock om andre reden dit "uitgestroijt" hebben.

Jacob Compostel

³⁹ Prau, (Mal.) perahu, boat.

VOC 1131

Copie missive aen den Gouv^r Generael, 12 Nov. 1638.

<f.1177>

Mijn jongste aen de Ed. dat deto September passado is geweest p^r den Hollants soldaet ende 11 October p^r den Aetchinder van hier langs de Westcust naer Batavia vertrecken, verhope U Ed. geseijde persoonen voor den ontfangh deser vaek sullen toegecomen sijn.

Op 26 October rescontreerde 't jacht Rijswijck ontrent de Gomes poles 3 Spaense galleijn uijt Goa comende, daer jegens slaegs raeckte den Admirael in de groot schoodt tweeden naer 9 a 10 uijren gevecht veroverf (niet sonder 't jacht vier in ael brant ende door de Porugijsen geentert te zijn, die de focke mast groote stengh ende anders overboort hacte ende in zoodanige strandt brachten door haer vuirwercken dat ten ware den swaren slaghregen die Godt sondt met volck ende alles zoude verbrandt hebben), 't volck doodt geslagen, van onser zijde een man verlooren ende veel door den brandt beschadicht hebben. Daer uijt comen 30 lasten swarte rijs, eenige plunderagie ende de groot diamant met ontrent de 90 cleijne twelck aen de Commandeur C. Sijmons. is gesonden, de derde snapte in de revier die den Coninck heeft aengeslagen, de Portugijsen gevangen genomen ende besneden heeft, zjn Maijst veel schoon diamanten ende andere rariteijten als mede den zeer costelijcken cris die geestimeert wert op 40 000 Realen daeruijt becomen. De galleij door Rijswijck veroverf nevens het coper stuck daerop zijnde is den Coninck op zjn versoek gegeven, doch 't geschut presenteert hij te betalen.

Met de galleij die den Coninck heeft aengeslagen, is een Hollander medegecomen genaempt Pieter Lepheber van Middelborgh zijnde met 't zchip Walgeren (daer mede voor jongen is uijt gecomen) voor Jambij genomen die in Malacca bijden generael gewoonthede Spaense schriften Latijns ende Portugijse tale zeer toegenomen heeft ende gaet geseijde persoon met jacht Rijswijck naer de Commandeur C. Sijmons en om van daer vorder aen U Ed. gesonden te werden.

Op 15 Oct. arriveert van Macassaer fergatten ontrent 100 a 150 baer nagelen mede brengende seggende een haer der Comp^e onderlingen door onse Jochten (niet tegenstaende den pas van de Comp^e kerckzangh hadden) is genomen, twelck vreesen is (soo zjn seggen) in Macassaer groote onlusten wel veroorsaecten hebben, aen den Coninck tot verlening 10 baer nagelen ende een baer sandel hout gegeven indien prijs van nagelen noch niet verricht.

<f.1178>

Op 22de arriveert van Maslipatan een Deens schip St. Jacob medebrengeende 30 packen cleeden die aen de Engelse hebben vercocht ende solpher 3½ taij de baer in betalingh genomen. Gesijde Deen zeght over maenden den Moors schip door haer in Petapoeli gecocht gemandten⁴⁰ ende met een cargasoen van 40 000 R^a van 8 naer Atchin vertrocken te zijn, welck schip tot noch niet is verscheenen, doch schijnt dit mee loose praetjens ende uijt stroijinge tot excoijsch van haer cleijn cargasoen dan de waerheijt te zijn.

Ick wenste dat de cruijsende Jachten in't Malacx vaerwater een bequamer waterplaets dan Atchin conden vinden, 't soude Comp^e van veel nootloose onkosten (dienen voor Coninck t tchap ende desselffs gelubde haer gerechticheijt (soo zij seggen) moeten betalen) excuseeren, want hier voor niet geconsideereert off de scheepen leedich offe volzijn naer maetten zoo veel voor d'een als d'ander geven.

Zoo dient dese plaetse oock geschout als eenige prijsen veroveren wandt den Coninck niet anders dan die juweelen ende 't vaertuijgh zoekt ende zulcx wijgerende staet men in perijkul in desselffs ongenaedt te vervallen ende gewende wete niet off U Ed. sulcx aengenaem is.

't Ijser grootst geschut is ontrent 12 [teijl] de baer vercocht, 't cattoen uijtgezondert het rauw is mede aen de man geraeckt. Den peper wilt wat dalen gelijcks percesent 9 a 9½ teijl quantiteijt wert dagelijckx verwacht hoop tot 8 teijl in te coopen.

Ontrent 4 a 5 dagen voorleden zijn aen Delleij ende de dorpen daer ontrent 3 Portugijse gilliassen ende 5 Jehoorse prauwen geweest die ontrent de 50 man gevanckelijck hebben wegh gevoert, den Coninck versoectt gelijck meere maels voor desen heeft gedaen U Ed. aen te dienen, dat doch door onse cruijsende Jachten die van Jehoor (welck de Portugijsen in Malacca eenigh steunsel is) alle afbreuck zoude gedaen worden.

Rijswijck doort slaen jegens voornoemde galleij veel cruijt ende scherp consumeert hebbende, hebbe dito jacht op versoeck van de opperhooffden met 40 stucx coegels versien waer voor 't comptoir generael zal belast werden. <f.1179> Zoo heeft oock den Coninck aen dito jacht een nieuwe focke mast ende ter geschenck gegeven.

.....

Int Comptoir Atchien, den 12 Nov. 1638.

40 Gemandten, read gemannen.

Copie missive aen den Gouverneur Generael, 29 Nov. 1638.

Op 12 deser is p^r de Jachten Rijswijck ende Venhuijsen van hier naer Malacca geseijlt aen de Ed. mijnen jongste geweest doch zijn d^o Jachten niet boven 3 mijlen van de reede door den harden Oosten windt gecomen alwaer Rijswijck doort slingeren zijn nieuwe focke mast ende een ancker int opwinden heeft verlooren, waardoor op 25 deser bijde alhier ter reede andermael zijn gecomen ende vonden Coninck 2 anckers tot haer contentement gecregen, daermede sij van hier langs de Zumaterse Westcust naer Batavia keeren.

Doort medeckeeren van de Jachten en dat sijn Maij^t gesanten en brieven die met Rijswijck om aen Pahangh aengeset te werden overgingen is den Coninck van Resolutie verandert en geen dezelfde met sijne brieven aen de U Ed., nevens een Moors ponjaert ende een diamant tot geschenck.

Wat sedert mijn jongst p^r den Hollanders zoldaet aen U Ed. geschreven is gepasseert hebben in neven gaende missive den schipper van Rijswijck ter handt gestelt verhaelt.

Die van Jehoor liggen den Coninck geweldich int hooftslagh zeer geeren dat tot desselffs uijtroyjinge U Ed. een off twee onser jachten tot versterckinge van zijn Armade zondt ende dat dese gesanten van Batavia naer Pahangh <f.n80> aen zijn Armade gebracht wierden alsoo hij zeght daer veel is aengelegen.

.....

In Atchien den 29 Nov. 1638

Present heb bij mij
 133 baer peper
 52 baer solpher
 361 huijden werden dagelijck opgecocht
 200 hoorens

**Originele missive van den coopman Jan van der Meulen aen den
 Gouverneur Genrael, 13 Feb. 1639.**

<f.n81>

Mijn jongste aen U Ed. dato 12 en 29 November passado is geweest p^r de jachten Rijswijck en Venhuijsen nevens zijne Maijs^t gesanten verhoop U Ed. dezelve voor desen wel zal toegecomen zijn.

5 daegs naer geseijde jochten haer vertreck zijnde 30 November voornoemt heeft de Coninck 65 blancke Portugijsen (twelc dagelijcx doende waren om de forten aen de zee strant op te maecken ende hun der zeven uijt de kethingh gebroocken omme t cleijn vaertuijg d'een tijt off d'ander te vluchten) laten om-

brengen, de lichamen eenige in zee geworpen, ander voor de honden liggen laten, alleenlijck int leven ende gevangen houdende den Capiteijn van de fuijst⁴¹ ende 16 a 20 jongens die besneden ende onder d'Orangkeijs uijt gedeelt sijn, zoodat de vrede met Malacca genochsaem is gebroocken.

De Macassaren hebben haer nagelen alles jegens cleden verhandelt, gevende een baer nagelen voor

3¼ corgie Bengaelen cassa	}	zijnde
5 corgie caijen goulongh ⁴²		
8 corgie chelas ⁴³		

Meestal verlegen oudt goet niet boven 42 a 44 t^l baer contant, den Coninck uijt naem van geseijde Macassaeren een pas van mij eijssende op dat door onse scheepen in zee niet zoude genomen off gemolesteert werden, zijde onder ander propoosten wat baet oock een pas als men malcander in zee d'ander aen landt, willende seggen, wij hebben vrede met haer ende nemen evenwel haer vaertuijg, doch de reede daerom dat sulcx geschiet is hem dickwels bekent gemaect.

Deens schip St. Jacob is ontrent ultimo Novem. passado van hier vertrocken weet niet zeecker off naer Malacca off Trangabara is gebeert, hun cleeden hebben aen de Engelse vercocht die deselffde met advanse van ontrent 200 t^l op 4, 5 ende 6 manden jegens peper hebben uijtgeset, in retoer zolpher tot 3½ t^l de baer, hagel houdt⁴⁴ ende begemijn⁴⁵ mede genomen.

De Geuseratters hebben advijsen becomen p^r 't schip van Maselepata op 22 Nov. passado hier gearriveert, dat in Zuratteu drie Hollantse scheepen volladen met nagelen waren aengecomen dat dier halven geen nagelen maer peper zoude coopen, ende hebben hier (vermits de quantiteit dit zaijzoen aengecomen) tusschen de 2 a 300 baer als mede d'Engelse goede partije <fn82> tot 8¼ teijl opgecocht, 't welck alles hebb moeten met goede ooggen aensien ende toelaten, comende haer door gebreck van contant geen hinder doen dat [wij] genochsaem heeft verdrooten, bij den Coninck staet noch duijsent teijl off daer ontrent uijt zoo wegen 10 stucx geschudt als 7 diamant ringen, daervoor hij zegt peper zal geven, te wat tijt is Godt bekent want noch niet een graen van sijn peper gearriveert is.

Den Commandeur Orlando Tsibalt adviseert in zijn missive dato 15 November ter reede Perack int jacht de Vos geschreven, dat op zijn vertreck van Bata-

41 Fuijst, i.e. fust, pinnace.

42 Caijen goulongh, (Mal.) kain gulung, perhaps a sort of sarung.

43 Chelas, a name of cotton stuff from India.

44 Hagel houdt, i.e. agalhout.

45 Begemijn, read benzoijn.

via dato, 7 Octo. passado d'Aetschience galleij ende gesanten met de h^r Deutecom van hier vertrocken niet was gearriveert noch deselffde op wegen heeft ontmoet, t welck mij doet vreesen voor U eenige ongelucken, mede dat in Malacca groot hongers noodt is gelijk zulckx zeght zijn Ed. d'overloopers die in menichse dagelijcx op onse scheepen over comen getuijgen.

De Coninck laet verluijden, wanneer zij Armaede van Pahang wederkeert Malacca wilt aentasten, laet dagelijcx zijn galeijen versien ende hecht maecten ende die noch onvolmaectt zijn opbouwen.

Den coopman in Ticou Cornelis van Zaenden claeght zeer wijtloopien in zijn missive dato 11 ende 12 Oct., 14 ende 23 Novem. passado, mij op 16 Decem.–5 Jan. ende 7 Feb. passado ter handt gecomen, wegen de Panglimas in de quartieren hoe dat aldaer door s Coninck gebodt seer importuijnich was gemaent voor 3 000 R^a van 8 wegen achterstellige tolln ende zeer swaerlijck (vermits van contanten ontbloot was) ten ware geseijde somme aen mij hadde gerenvoijeert om zijn Maij^t alhier contentement te doen tot handel zoude gecomen hebben. Ten ander dat geseijde Panglimas de tolln die van ander scheepen daer zoude voorvallen niet in Aetchien maer aldaer in Japans silver, goudt, off juweelen willen betaelt hebben, mede dat de Panglima in Priaman weijgerich is s Coninckx schriften aengaende tolsvrijheijt van 't schip Grol⁴⁶ naer te comen, al twelck verwijtloopich mondelingh den Coninck hebbe aengelaecht ende zijn Maij^t hulp tot redres van dese swaricheijt versocht, die daerop antwoordt als volgt:

Wegen de 3 000 R^a van 8 van d'achterstellige tolln heeft uijtstel vergunt tot de compst van een Comp^{es} schip, dat stelsde jegens juweelen zal afgereeckent werden.

T rebel van de Panglima in Priaman acht hij voor groote getrouwicheijt dat sich niet lichtveerdigh⁴⁷ door schriften off woorden van zijn gerechticheijt (als voor hem segt hij bevreest zijnde) laet <f.n83> vervoeren, ende dat wij soude mijnen hij zulcx dede om de tolln in zijn sacke te steecken daer is niet een Aetchinder die zulcx onder schijn van zijn gerechticheijt te eijssen zoude derven doen. Hij wilde zulcx naevragen daerop pitsscharen⁴⁸ ende ander ordre stellen dat zijn schriften zoude naer gecomen werden. Dat de Panglimas de

46 The concession on commerce granted to J. Roeloffsen Deutecom in 1638, consisting of five clauses, which is chiefly related to the West Coast pepper trade, was given verbally. For the further details, see *Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel* (henceforce abbreviated as *Bouwstoffen*), vol. 2, pp. 354–55. Later, this becomes one of the serious focal points in the Aceh and VOC relations.

47 Lichtveerdigh, read lichtveerdigh.

48 Pitsscharen, (Mal.) bichara, i.e. to consult/debate.

gerechtigheden van ander scheepen bij gebreck van Real in specie aldaer, in Japans silver, juweelen, off anders willen voldoen hebben, zegt hij waertoe zijn wel te weeten de tolln betaelt te werden. Ende niet tegenstaende dat Acte ver-socht dat de naer gedane affreeckeninge hier in Aetchien in voornoemt specie mogen werden betaelt, mede dat een ander Panglima in Priaman gesonden wiert hebbe, niet connen optineeren, alhoewel dat aen verscheijde dien ick vertrouden mijn vrienden waren ende mij belooffden bij zijn Maij^t de hulp ende handt te bieden, schenckage hebbe gedaen, die mij daen men daerom spreekken zoude affviellen. “Zoo dat tot redres van alle dese swaricheijt geen andere remedie zij, dan dat een ander gequalificeert persoon van Batavia hier verschijnen, hij zeght vorder dat tot noch geen Panglimas uijt de quartieren alhier zijn verscheenen zoo dat aengaende ’t betalen van geseijde tolln met haer niet heeft comen pitschaeren, zoo wanneer eenige verschijnende wilt met deselffde spreekken ende andere ordre stellen”, doch s Conincks woorden licht als den weerhaen op den toren.

Men verluijt, dat den Coninck in zijn missive aen de Panglimas in Ticou ende Priaman aengaende handels vrijheijt zoude hebben geschreven, dat wanneer d’Engelsen aldaer verschijnen men die naer Aetchien zoude renvoyeren onder toesegginge alhier peper in overvloet te becomen. ’t Welck (zoo zulcx waer is) geen cleijden onlusten ende diert voort de Comp^e sal veroorsaecken “reden” d’Engelsche van de Oude Comp^e alhier verschijnende zullen den peper jegen de Nieuwe Comp^e opjagen om die in haer handen te becomen, de Nederlantsche Comp^e jegens haer beijden, daer bij dat lichtelijck noch eenige Geuseratters off Bengaelders haer zullen vervougen, d’Aetchinders, Priamanders ende die van Ticou, dit ziende ende vernemende dat den peper hier tot zoo een hoogen prijs climpt zullen niet verzuymich wesen die in overvloet haerwaerts te brengen, ’t welck zoot onse coopluijden op de Westcust willen beletten geen <f.1184> cleijden diertoe als mede hier in Aetchien den incoop zal veroorzaecken, ja meerder dan off d’Engelschen gans vals gehandelt, doch den tijt sal leermeester zijn.

Radja Bongsou brenger s brieffs uijt Ticou, ende eijcher van de voornoemt 3000 Real, heeft zich niet zoo zeer herwaerts getransporteert om s Conings gerechtigheijt van mij te voorderen als wel doet om voor den Coninck te sombaijjen⁴⁹ ende te versoecken dat tolsvrijheijt van ’t schip Groll mocht te niet gedaen werden. ’t Welck veel Aetchienders (als mede dat mij hier weeder toll zoude betaelen) geerne zagen, daertoe dat geseijde Radja Bongsou met Sabandars ende alle de tollenaers dagelijcx alhaer crachten uijtspannen ende samen rotten, “groot ende cleijn tot haer voordeel opmaecken”, om dit den

49 Sombaijjen, borrowed from (Mal.) sembah i.e. pay reverence.

Coninck (die zich lichveelirdigh⁵⁰ landt omvoeren) aen te dienen, doch tot noch isser niemant gewelste⁵¹ die de cat de bel heeft dorven aenhangen, daer is niet aen te wijstelen⁵² zoo zij zulcx versochten ende hier geen Comp^{es} dienaers waren die dagelijck voor hem verscheenen, off al de beneficie ons vergunt zoude weder te niet geraecken, hoet noch zal affloopen leert den tijt.

.....

Int Comptoir Aetchien, den 13 Feb. A^o 1639.

Originele missive alsovooren aen Cornelis van Saenen, 13 Feb. 1639.

<f.1185>

U Ed. missive p^r Cristiaen Abramsch dato 11 ende 12 Octo., mitsgaders copie deselffs, alsmede dato ultm^o Oct, 14 ende 23 Nov. passado p^r Radja Mouda zijn mij op 16 Dec. 1638, 5 Jan. ende 7 Feb. 1639 wel ter handt gecomen, daeruijt wijtloopich U Ed. clachte zoo van de 3000 r^l wegen de Panglimas in Ticou ende Priaman aengaende

't betaelen van de achterstellige tolln, als die noch in toecomende zoude mogen voorvallen mitsgaders tolsvrijheijt van 't schip Grool hebben verstaen, 't welk alles wijtloopich mondelingh den Coninck hoe aengedient, die daerop naer verscheijde discoursen antwoordt als volgt. Eerstelijck wat aengaet de 3000 r^l van 8 wegen de achterstellige tolln in Ticou heeft zijn Maij^t uitstel vergunt tot de compst van een Comp^e schip dat geseijde Radja Bongsou eijsschen van geseijde penninge scheen mij op zijn arrivement (den Coninck uijt vermeijen zijnde) levert te willen villen wilde geseijde penningh en op stanti in spesie getelt hebben ('t welck mij zoot hadde moeten geschieden zeer qualijck zoude hebben gecomen want geen 1000 masen ick laet staen 3000 r^l in contant hadde), doch met schenckagie van den Geseijureert satijn stelde zijn inportuijncheijt wat te weder tot de compste van den Coninck die als voorgeseht uijstel heeft vergunt.

't Adel van den Panglima in Priaman acht den Coninck voor groote getrouwicheijt dat zich niet lichtveerdich door schriften off woorden van zijn gerechticheijt (als voorheen segt hij bevreest zijnde) laet vervoeren ende dat wij zoude mejnen hij zulcx dede om de tolln in zijn sack te steecken daer is niet een Aetchiender die zulcx onder schijn van zijn gerechticheijt te eijsschen zoude derven doen. Hij wilde zulcx naer vragen daerop pitscharen en den ander order stellen dat zijn schriften zoude naer gecomen werden.

50 Lichtvvelirdigh, should be lichtveerdigh.

51 Gewelste, read gewenste.

52 Wijstelen, read twijffelen.

Dat den Ponglou Datchingh⁵³ Poo Mannis is gedepoteert misnoeght hem niet, zoo wanneer hij alhier verschijnt ende clachtingh wilt vallen zal weijnich gehoor krijgen dat de Panglimas de gerechticheijt van ander scheepen bij gebreck van Realen van 8 in specie in Japans zilver, juweelen off anders aldaer willen voldoen hebben is niet dan door s Conings last, hij seght zulcx waer is wel te weten dat sij de gerechticheden daer eijssen als een gebruijck zijnde daer de <f.1186> goederen geladen voor den daer oock de tollen betaelt werden ende niet tegenstaende dat hier van acte versocht dat se maer gedane affreeceninge hier in Aetchien in voornoemt specien mochten werdem betaelt mede dat een andere Panglima in Priaman gesonden wiert hebbe niet connen optineeren alhoewel dat aen verscheijde dien ick vertrouden mijn vrienden waren, ende mij belooffden bij zijn Maij^t de hulp ende handt te bieden groote schenkagie hebben gedaen die mij de nootd aen de man gaende affvielen. Zoo dat tot redres van alle dese swaricheijt geen ander remedie zien dan dat allen ander gequalifiseert persoon van Batavia hier verschijne, hij segt vorder dat tot noch geen Panglimas uijt de quartieren alhier zijn verscheenen, zoodat aengaende 't betaelen van geseijde tollen met haer niet heeft connen pitscharen, soo wanneer eenige verschijnen wilt met de zelfde spreecken ende onder order stellen, doch 's Conings woorden den weer haen op den tore gelijk.

Pos⁵⁴ Jambol aen de Comp^e volgens U E. schrijven schuldich r^l 177 ende 12 baer 167 cattij peper heb tot noch niet vernomen den zelven ontmoet ende zal betaeling van hem vorderen, t sij in vrientschap off p^r form justitie zoo als geraden zal vinden.

Den moort aen Sr Grevenhoff ende zijn volck gedaen heb ick langh voor den ontfang van U Ed. missive verstaen alsmede den Coninck die daer weijnich swaricheijt, zoot scheen in maeckte ende zorge grootelijck, terwijl hier nu geen tol off schattinge betaelen daer door veel als voor desen haer blauwen zack niet cunnen vollen ende derhalven met grooten haedt⁵⁵ jegen ons zijn ingenomen dat zoo den Coninck (zijnde een Maleijer zeer slap int meijteneren van Justitie daerdoor weijnigh ontsagh onder de bruijtale Aetchinders heeft) ons zoo merckelijcken gunst ende eer meer dan eenigh vremedelingh bewees ende de handt bovent hoeft niet ende hiel het met ons den zelven ganck als met Grevenkhoff in Ticou zoude gaen, want het hier niet all ons vrienden zijn die daer een schijn van daen.

53 Ponglou Datchingh, (Mal.) Penghulu Dacing, Head of the weigher.

54 Pos, read poo, (Aceh.) Pò i.e. mister.

55 Haedt, read haet.

Op 30 Sept. passado arriveerde alhier uijjt 't Malacx vaerwater de Jachten Rijswijck ende Venhuijsen om haer van water te versien die sonder daegs hier onder de wal een Portugijs gelias van Malacca veroverte ende op 26 October daeraen volgende rescontreerde in zee ontrent Poul Weij⁵⁶ 3 Spaense galleijen van Goa comende waer jegens <f.1187> Rijswijck slaegs rackte (zijnde Venhuijsen beneden windt) de Admirael naer weijnigh gevecht in de gront geschooten, den tweede gelade met swart rijs veroverte, doch niet sonder dat de Portugijsen d^o jacht 4 mael hadde geenteert ende in brandt gecregen ende in zoodanige staedt hadde gebracht ten ware den sware slagh regen tot de gront soude verbrandt hebben, want alle fijn anckers van de boegh de fockemast ende groote steng overboort gehackt waren, de derde snapte hier in de revier meende vrij te zijn, doch werden van den Coninck aengetast die daeruijt een uijt nemende schadt van juweelen heeft becomen, onder ander een groote schoone cris die zoo met diamanten was beset dat op veertich duijsent R^l is gewaerdeert, ende terwijl geseijde Portugijse (in de kettingh zijnde) aen de zee strant de fort en opmaecken waren hun der zeven los gebroock om met vaertuijgh te vluchten, 't welck den Coninck verstaende heeft op 30 Nov. 65 blancken laten ombrenge ende in zee werpen, de mustice ende noch 16 a 18 blancke jongers besnede ende onder d'Orangkeijs uijtgedeelt, zoodat nu de vrede met Malacca ende Atchien genouchsaem is gebroocken.

Op 15 Oct. arriveert 2 fergatten van Macassaer met ontrent 150 b^h nagelen de welke zij alles jegens cleeden verhandelt hebben, een baer nu gelden voor 3¼ corgie Bengaelse cassa, voor 5 corgie caijen goulangh, voor 8½ corgie celas meestal verlegen oudt goet, geseijde Macassaeren claegde zeer dat door de cruijssende jachten voor Malacca een haerder Comp^e was genomen niet jegenstaende pas van de Comp^e kerckrinck hadde zeggen dat zulcx wel mocht groote onlusten in Macassaer maecken 't selfde heeft dese Coninck alwat twijffel achtich t onswaerts gemaect, want over eenige dagen pas voor geseijde Macassaeren van mij eijsschende zijde onder ander wat baet oock een pas als men malcander in zee neemt 't is goet geen twe[e] conditie te hebben, 't een in zee een anders aen landt willende zeggen wij hebben vrede met haer ende nemen evenwel in zee haer vaertuijg.

De Geuseratters becomen advise met een schip van Maselpatam op 22 Nov. p^r passado alhier gearriveert dat in Zuratta 3 Hollantsche scheepen volladen met nagelen waren aengecomen dat dierhalven geen nagelen hier soude <f.1188> opcoopen, maer haer gelt in peper besteden ende vermits dit saijsoen groot

56 Poul Weij, read Pulau Wèh.

quantiteit peper van de West Cust is aengecomen hebben zij tusschen goede partije 't welck ick alles met goede ooge ende patientie hebbe mochten aensien ende verdragen connende haer geen hinder doen vermits van contanten ende cargasoen niet ben versien, zoodat ick als met gebondhande hebbe moeten sitten. 't Welck mij genouchsaem verdriet dat zoo schoon occasie moet passeeren laten, 't heeft mij nu 2 jaer niet aen peper maer wel aen contant ontbroocken.

Den Commandeur Orlando Thibalt adviseert in sijn missive dato 15 Nov. passado ter reede Peerach⁵⁷ int jacht de Vos geschreven dato op 7 Octo. voorleden met de jacht de Bonnel, Ster ende Draeck, zoo met provicie voor de Jachten voor Malacca als treffelijck cargasoen tot vervolg van de Peerags handel van Batavia was vertrocken dat doen ter tijt de Aetchiense galleij ende gesanten met de h^r Deutecom van hier gescheijde doen, noch niet was gearriveert de Malacse vloot, segt sijn Ed. was hij gepasseert doch hem int naeu op wege niet ontmoet, 't welck mij doet vreesse eenigh ongeluck heeft gecregen adviseert. Mede sijn U Ed. dat groot honger noot in Malacca is gelijk zulcx bij d'overloopers die dagelijcx in groote meenichte op onse scheepen overcomen getuijgen.

De Coninck zeght zoo wanneer sijn armade van Pahang wederkert Malacca aen wilt tasten laet dagelijcx sijn galleijen versien ende die noch onvolmaeckt sijn opmaecken, wat hiervan is leert ten tijt.

De gerucht hier loopen dat den Coninck aen de Panglimas in Ticou en Priaman zoude hebben geschreven, soo wanneer daer Engelse quamen te verschijnen dat men die naer Aetchien zoude zenden met belofte dat alhier peper in overvloed zoude wesen, 't welck zoo wanneer zulcx waer is alsoo groot schaed voor de Comp^e zal wegens als off d'Engelsen den handel aldaer vrij hadden, want d'Oude ende Nieuwe Comp^e alhier den peper jegens malcanderen opjagende wij jegens haer bijden zullen d'Atchienders die van Priaman ende Ticou den peper in zulcke meenigte herwaerts brengen dat het bij Ul. aldaer als mede hier in den inkoop eccessive zoo heeft hij vals gehandelt, doch de tijt zal leermeester zijn.

Radja Bongsou eijsscher van de 3 000 r^l heeft alhier bij grootd <f.n89> ende cleijne hulp versocht om bij den Coninck te versoecken dat tolsvrijheit van 't schip Groll mocht te niet gedaen werden, 't welck wel Aetchienders voornamentlijck Sabandaers ende tollenaers alsmede dat wij hier toll mosten betaalen geern zagen, doch tot noch heeft niemandt den Coninck dorven aenspreek, ick geloof hij het versochten ende hier geen Comp^{es} dienaers waren dat niet

57 Peerach, Perach or Pera, i.e. Perak.

alleen dit maer den Coninck laet zich als een kint bepraten ende om voeren wat hij zal vercrijgen leert den tijt.

.....

Int Compt^r Aetchien, den 13 Feb 1639.

Jan van der Meulen

Copie missive van commandeur Croocq aen den heer Caen, 3 Junij⁵⁸ 1639.

<f.190>

Mijn heere dese weijnige regulen sullen dienen cunnen U Ed. te adviseert onse residentie alhier aen 't Atchijnsche Hoff, in qualiteijt van Commissaris aen sijne May^t tot welcke verlijcken charge U Ed. heer Generaal ende de E. heeren Rade van Indija mij hebben gelieven te verkieese, omme met sijne May^t soodanige poincten te verhandelen als de dienst van de E. Comp^e soo in stadts saacken als de negotie concernerden mij p^r instructie sijn bevoolen. Ende sall U Ed. jegenwoordich adviseeren t'gunt met sijnne May^t in seven dagen die hij er ben geweest hebbe affgehandelt, ende voornementelijck belangende 't aantasten ofte bemachtighen van de sterckte van Malacca, ende wat daaraan dependeert verhopende 't mijnder weder compste d'Ed. h^r Generaal ende d'Ed. heren Raden van India 't gunt met sijne May^t naar desen noch sal werden getraceert soodanich rapport te doen als de consequentie van dese besendinge is vereijsschende.

Ick sal dan aanlangende U E. te verstaan geven dat een van de principaalste poincten waaromme dese besendinge ten deele meest werdt gedaen is 't bemachtighen van de stad Malacca overmids den tijt daartoe als nu scheen gebooren te wesen, welck exploit in Rade van Indija was geresolveert met den eersten in t'welck te stellen bijaldien den Coninck van Atchijn niet sijnne chrij[ck]sches macht soo vaardich hadde geweest als sijne gesanten U Ed. h^r Generaal ende U E. heeren Raden van India op Batavia hadden te verstaan gegeven.

In t'Malacxs vaarwater bijden E. Commandeur Jacob Voper op den 3 passado met t'schip Verol ende t'jacht Wijdenes in mijnne comp^e hebbende de ambassadeurs van sijn May^t met hunne goerab, hebbe aan den E. Command^r voornoemt overgegeven soodanige provisien als op Batavia in Verol waeren gescheept. Ben op den 7 d^o <f.191> van daer gescheijden ende den 26 daaraan volgende alhier behouden aangelangt hebbende met mij volgens last van Ed. mede naar Atchijn genomen het jacht Cleijn Zutphen omme sijn Ed. met t'selve citto advijs te geven van t'gunt met sijn Maj^t aangaande t'exploict op

58 Junij, is a slip of the pen, read Julij.

Malacca soude wesen verhandelt, te meer soo sijnne May^{ts} Armade als geseht tot de Malacksche tocht hadde vaardich geweest om ons met hem ter bestender tijd ende plaatse en mogen conjunegeren, des neen, ofte dat den Coninck den tocht als dan onse geprepareerde macht elders mocht werden gebruijckt, alle t'welcke alsovooren verhaalt den Coninck soo hebbe voorgedragen ende vrij largo onse promptitudo vuytgemeten⁵⁹.

Waar op sijn May^t mij heeft geantwoordt dat nijet liever wenschte als Malacca met den alder eersten aan te tasten, doch dat sijnne Galleyen die met Orangcaja Maradja hadden op de Phahansche tocht geweest seer waren ontramponneert ende t'meeste volck sieck waren 'thuys gecomen, soodat noot-saackelijck noch voor eenige tijt diende uijtgesteld, namentelijck ses à seven maanden uijtgesteld.

Hebbe versocht sijn May^t geliefde eenige goerabs ende bantings⁶⁰ bij onse vloote in t'Malacxs vaarwaters te senden om dicht onder de wal de wacht te houden dat bij nacht geenigen toevoer aan die van Malacca mocht werden gedaan, ende somtijts te lande eenige vlieg ende tocht te doen, 't welke hij dadelijck toestont, ende gaff oock last dat deselve binnen acht dagen souden klaar gemaacken worden. Dit geschiede op den eersten deser 't andersch dachs vrouch ontbeedt mij wederom ende segde mij als dat de galeij en bantings ende volck die hij gemeijnt hadde bij onse cruijssende vloote te steunen nu genootsaackt was naar Pahang te gebruijcken alsoo hij datelijck p^r een expresse prauw van daar werdt verwitticht dat de Coninck van Joor die van Patanij met de Portugesen hadde getracht die van Pahan[g] van sijnne gehoorsaamheijt <f.1192> t' onttrecken ende alsoo sulcx hadde gewijgert waaren. De boven schreven vianden geresolveert Pahang met den eersten afteloopen waar inne hij genootsaackt was te versien nijet comende sijn eerst goet laten verlooren gaan waar jegens ick weijnich hadde in te brengen.

Sijn May^t seijde voorders ick sal Maradja Falawan met noch eenige met U schip dat in Pedier licht naar maar met mijn sabda⁶¹ senden, om voor te comen dat die van Naningh, Rambouw noch te Moar geen meer toevoer aan die van Malacca sullen doen ofte sal haar alle doen dooden laat dat op mij aancomen, Maradja Falawan sall oock een vastecheijt op de mont van de revier van Mohar maacken etc.

Desen dan gaat p^r t jacht Rommerswale in handen van meer gemelte Maradja Falawan die U Ed. met sijn volck sult gelieven eerlijck te onthalen ende aan Mohar te lande te stellen alsoo hij met des May^{ts} sabda ende brieven ex-

59 Vuytgemeten, read uijtgemeten.

60 Bantingh, (Mal.) banting i.e. a two masted vessel of Aceh.

61 Sabda, royal order/edict.

pres gesonden is, omme wijt te voeren t'gunt boven hebbe gementioneert. Den Coninck versoeckt op U E. dat met hem Falawan gelieft goede vrientschap te houden, ende soo U E. hulpe ende raadt ergens in mochte van doen hebben hem in alles favorabel en assisteren alsmede dat soo, wanneer hij Falawan soude mogch aan t werck commen op de mont van de revier van Mohar een sterckte te maacken alsdan met eenige van de jachten van U E. vloote op hem wat mochte werdt gepast, opdat de Portugesen ofte andere hem sulxs uijt quamen te verhinderen ende t'begonnen werck wederomme demolieeren.

Dit alle heeft de Coninck op mij ernstich versocht, U E. t' adviseren ick verhoope ende twijffele oock nijet off sult alles in achtginge nemen want voorwaar sijn May^t alles soo wel mogelijk dient gecomplaceert te respecte van groote gunste die onse natie is dragende ende d'eere de mij alhier is bewijsende

<f.1193>

Dit jacht Rommerswale heeft eenige dage met sij last claargelegen maar is door des Conincks versoeck tot nu toe opgehouden als blijkt p^r een advijs briefken gedateert 29 passado aan den E. Command^r geadresseert. T'jacht cleen Zuntphen sal met advijs aan sijn Ed. binnen ten langste twee dags volg etc.

.....

Actum int Nederlantse Comptoir Atchijn, desen 3 Junij 1639. Paulus Croocq

**Copie missive van commissaris Croocq aen den Gouverneur
Generael, 3 Julij 1639.**

<f.1194>

Ons vertreck van Batavia reede was op 21 Maij ende hebben op 21 ende 29^{en} d^o op haere geordneerde wacht plaetsen gerescontreerte de Jachten de Wachter ende Negap[a]tnam alsmede onder Poulo Varelle t'fleuijt schip den Otter, hebbe aen de opperhoofden van voornoemde jachten U Ed. missiven behandicht ende U Ed. ons wedervaeren tot daertoe p^r voornoemde Jachten geadviseert op 3 Juni hebben voor de revier van Mohaer bejegent ende Commandeur Jacob Coper (aen wie U E. missive hebbe ter hande gestelt) met de Jachten Rijswijck, Welsingh ende cleijn Zudtpheen, t'welcke den selven dach van Pahangh met de vlote van Orangcaja Maraedia was gearriveert daer het selve met contentment voor Benncalis aff was gescheijden, alsoo Maraedia aldaer wat meende te verblijven om te branden ende blaecken, hebbende 5 a 600 mannen in Pahangh gelaeten om aldaer des Coninncx mandamenten uijt te voeren. 't jacht Rommenswale hadde den Ed. Command^r veertien daegen te vooren naer Aetchijn gesonden om aldaer rijs in te nemen voor t'volck dat Orangcaia Maraedia in Pahangh hadde gelaeten.

Naer dat op 6^{en} dito de provisien voor de Malacse vlote in Veere gescheept behoerlick hadde overgegeven, hebben den breeden raedt van deselve vlote in t'schip Veere beroupen ende in den selven voorgedraegen, alsoo in Raeden van India was beslooten ende vast gestelt de sterckte van Malacca met d'Aetchijnsche macht geconbineert met den eersten aen te tasten ende met de hulpe Godes te vermeesteren etc. ofte niet dienstich ende t'exploict voreerlick soude weesen, dat alle de gevangenen die naer desen door den E. Command^r ofte eenige der jachten onder sijn E. vlagge in dit vaerwater sorterende voortaan souden werden becoomen. *<fn95>* Niet meer souden werden gelargeert ofte gerantsoeneert maer alle gevangelijck naer Batavia werden gebracht etc. Op welcke gedaene propositie die van den Raede haer daer mede hebben geconfermeert ten waere so veele gevangens wierden becoomen dat daer door eenich disaster waere te vreesen etc. gelijk U Ed. uijt de copia der voorschreven resolutie hier nevens gaende gelieft te beoogen.

Op 7 ditto savonts sijn wij van voor Malacca vertrocken (hebbende aldaer den geheelen dach pas buiten schoots van t'Casteel gelegen) omme onse aengevangen reijste te vervoirderen, volgens U Ed. ordre met mij nemende een der Jachten van de vlote cruijssende int Mallax vaerwater, namentelijck t'jacht Cleijne Zudtpheen, omme soo haest met den Aetchijnschen Coninck soude hebben getracteert (aegaende t'belech van Malacca) U Ed. met t'selve citto daer van t'advijseeren.

Wij sijn dan op 26^{en} passado ende Orangcaia Maraedia met sijne vlote daechs daeraen alhier behouden aengelangt, ende soo haeste ick voet aen landt hadde gesedth (door des Coninck opperste Cappado ende andre gecommiteerde die mij van boort haelden 6 mijlen van de reede noch zijnde) eer in onse logie mocht gaen, voor den Coninck gebracht, die mij seer feestelijck welcom hiete, waar voor hem (op de wijze van dit vermaerde Hoff) hebbe bedanckt, ende wederomme met complimentos gecongratuleert, zijn Ambassadeur Sierij Bidia Packarma die 2 daegen voor ons was gearriveert, hadde zijn May^t bericht van den costelicken Chris die sijn Ed. met mij aen hem was sendende, den selven most datelick gehaeldt werden, die hem met behoerlicke complimentos ende eerbiedicheijt hebbe gepresenteert, heeft den selven aen zijn hooft gebracht, en naer wederomme eenige hoofsche complimentos tot danck segginge hadde gemaackt, den selven wederomme aen sijn hooft gebracht ende wel actmelick besien hebbende, hem seer verwonderende over d'aerdicheijt vant werck, heeft gesecht Command^r *<fn96>* soo aengenaem is mij desen Chris ende gaff met eenen sijn Cris die seer costelick was van sijn zijde ende stack die van U Ed. in plaetse, desen avondt wiert soo doorgebracht met

soele discoursen ende cregen ontrent thien ueren inden avont licentie om te mogen vertrecken.

T' was wonderlick om zien de costelickheijt van sijn May^{ts} Chroon en cleedinge soo dat t schijnt men in een sonne siet, soo geinstert⁶² alles van diamanten ende andere raere gesteenten, zijn throon die hij nu eerste nieuw hadde laeten maecken, wiert gewaerdeert op 40 bhaer swaerte goudts, ende met al de raere diamanten ende andre gesteenten. Op soo den Coninck sicht 90 mael hondert duijsent guldens geextimeert. Des andren daechs heeft den Coninck mij wederomme te hove ontbooden ende belast de juweelen (door mij medegebracht) voor hem te brengen, heeft alle de selve besien maer voor dat mael geen coop getroffen den Coninck is gansch niet gesindt tot taeffels ofte pundt steenen, heeft naer geen der selver den prijs gevraecht, ofte naer gebooden, daer 10 p^r cento op soude connen geavanceert werden, verhoope noch wel commen sal als de faceth steenen (daar meer toegenegen is) gecocht sal hebben.

Sedert onse comste tot dato deser hebbe noch maer voor 5560 Realen van 8en aen sijn May^t vercocht, den grooten buijt die met de alhier ingevluchte fuijst heeft becoomen, alsmede de groote quantiteit door hem van de Portugeesen tot vijlen prijsse gecocht, hebben hem schier vervuldt, soo dat nu soo cuerieus is, dat het erkijns weesen moet eer hem ijets behaecht, ende oock gaerne soude hebben wij den prijs van de gene die als gesecht van de Porugeesen heeft gecocht soude volgen, doen de juweelen waeren op gedaen heeft sijn May^t soo eenige loop ende redenen van Malacca met mij gehadt, alsmede van de vrundtschapp der Engelsen met Portugeesen. <f.1197> Ick vermerck wel seijde den Coninck sij nu mede te hove commen om te vernemen wat hier passeert, ick antwoorde dat het licht was om soo sij ijets hoorden dat de Portugeesen aengaet hun t'selve te laeten weeten, dit geschiede naer dat sij vertrocken waeren. De May^t heeft belast dat haer soude gebootschapt werden te hove niet te coomen voor hij haer ontboodt, ten waere als ick te hove niet was, dat dan vrij mochten comen want seijde den Coninck ick acht haer bij naer even goet, verboode oock aen sijn Cappados en vrouwen die gestaedich vondt som[mige?] sijn throon staen aen de Engelsen niet over te draegen wat sij hooren op peene van haer leven.

Op ultm^o Junij heeft den Coninck U Ed. missive doen inhaelen en den selven ontfangen op t'grootte pleijn voort Hoff sittende op een groot hooge steene ballij⁶³, ende naer dat ick met d'andere vrunden op sijn Malleys waeren geha-

62 Geinstert, borrowed from (Fr.) instaurer.

63 Ballij, (Mal.) balai i.e. building or hall.

bitueert heeft ons op de voorschreve ballej doen commen ende op alcativen doen voor hem sitten, het heele pleijn rontsomme met meer als hondert oliphanten besedth staende waervan eenige wilde liet vechten alsmede stieren, buffels, rammen ende harten, gedurende welcke ijwelick geraes U Ed. brieff p^r forma wiert gelesen, t'welck tot den avondt geduert hebbende, int scheidjen heeft mij geschecht dat bij den aenstaende nacht den selven soude overlesen ende op morgen mij doen haelen, omme op den inhoudt der selver met mij te sprecken, t welcke oock dede ende naer met hem eenige discoursen gehadt hebbende, hebbe sijn May^t voorgedraegen U Ed. resolutie aengaende t'exploict op Malacca om t'selve ten eersten int' werck te stellen soo sijn May^{ts} armada soo clear waere als d'onse, dat vrij breet hebbe verhaelt (gelijck U Ed. p^r de copije van mijn dach register hier nevens gaende (waerinne alles hebbe geeesten-deert) gelieft te beoogen) ende versocht dat ondertusschen de Gorabs die sijn May^t <f.198> hadde beslooten, naar t vaerwater van Mallacca bij onse schepen te senden om die van Mallacca meer ende meer te benauwen ende descourageeren in der ijl mochten affgevaerdicht werden. Op alle t welcke ick versocht dat sijn May^t mij geliefde sijn resolutie wtterste meninge te verclaeren omme t'selve de Ed. heer Generael spoedich te laeten weeten met het jacht dat alhier tot dien ende alleenlick van U Ed. was gesonden.

Den Coninck heeft mij geantwoordt dat U Ed^s gevoelen met het sijnne overeenquam, dat wij niet behoorden ijets te beginnen voor bende wel claer waeren, ende alsoo de galleijen die met Orangaia Maraedia op de Pahanschen tocht hebben geweest seer ontrampimeert ende veel vant beste volck seer sieck waeren thuijs gecoomen oock noch ettelick gaelaijen op staepel stonden dat voort best oordeelde den tocht noch voor 6 a 7 maenden te surcheren, maer den de galeijen ende bantingshs die naer t'Mallax vaerwater waeren gedestineert te gaen ten langsten binnen 7 a 8 daegen souden claer weesen, twelcke mij recommandeerde U Ed. alsoo sijnnent wegen t' advijseeren.

s'Andren daecht smorgens vrouch den 2^{en} deser heeft mij in aller haest te hoove ontboden, alwaer gecoomen sijnde heeft mij aengedient dat hij dadelick p^r een expresse van Pahangh hadde tijdinge becommen dat den Siboudiangh van Johoor met die van Pattanij ende Portugeesen t'saemen hadden getracht sijn onderdaenen van Pahangh aen haer sijde te krijgen ende overmits sij sulck hadden geweijsert, hadden de voornoumde vijanden voorgenoomen Pahangh aff te loopen, derhalven was hij gedwongen de Gorabs ende Bantingshs in plaetsen van Malacca naer Pahangh te gebruijcken op dat sijn landt ende volck niet wierden overveldicht, mij vraegende off hij daer geen reeden toe hadde ick wel merckende daer niet anders soude cunnen, <f.199> tegen ingebracht werden waerom sijn voornemen soude cunnen achter gehouden werden hebbe sulcx oft sijn resoluijtie mede voor rechtmachtich geoordeelt.

Den Coninck wederomme aenvangende heeft grooten ernst vermaendt dat ick U Ed. soude laeten weeten dat hij op alle vruntschap op U Ed. is versouckende dat twee oft soo geen twee wesen can een Hollandts schip voor de reviere van Pahangh mochte gehouden werden alsoo hij gelooft als dan niemant van de voorverhaelde quaet gunstige sullen durven bestaen Pahangh aen te doen. Dit heeft sijn May^t voor sijn afscheijden ende oock te vooren dickmaels gerepliceert, daerbij seggende als de scheepen ofte schip soude moeten verlost werden. Soo U Ed. sijn May^{ts} versouck gelieffde toe te staen, t'sal hem soo aen genaem weesen als eenige vruntschapp woorde daerbij doende ist mogelick laet Cappⁿ Moor den Cappⁿ senden die boort hoeft geschooten is namentlicke Jan Gerritsen brengen deses.

Den Coninck seijde al sende ick de Gorabs en banting naer Malacca niet ick sal even wel maecken dat te lande geen toevour aen Malacca sal werden gedaen, door die van Rambouw, Nanning ende Mohaer, laet dat vrij op mij aencomen, om twelcke te voorcommen sijn May^t met ons jacht Ronmerswaele dat in Pedier met rijs gelaeden leijt ten sijnne alsvooren verhaeldt naer Mohaer heeft gesonden Maradia Falawan om die van de boven schreve plaetsen te vermaenen ende desgelijcx op pene van eeuwige slaevernij jae de doodt soo sij voortaan eenige toevour aen die van Malacca doen ende secht den Coninck sich verseckert sulcx niet meer door haer geschieden sal, voornoumde Maradia Faluwan is oock belast een fort ofte sterckte te maecken in de mondt van de <f.1200> revier van Mohaer, is van hier vertrocken op 2^{en} deser hebbe hem s'Conincx versouck een brieff aen d. h^r Antonio Coen oft den aenwesenen Commandeur int Mallacx vaerwater medegegeven, p^r den welcken sijn E. hebbe geadviseert t'gunt alhier geduerende mijn aenweesen is gepasseert waervan U Ed. hier nevens copije ben senden.

t'Model van den commerbandt⁶⁴ hebbe sijn May^t oock verthoont, t'welcke hem seer wel behaegde ende hebbe hem beduijt dat die diamanten op geen getrocken goudt draet connen werden gehecht maer heel goudt moet weesen, hem wijsende dat met leeden gemaect sijnde soo wel om t'lijff sal passen als anders, dat oock approbeerde, maer begeert in den selven niet anders als faceth steenen sullen gestelt worden, behalven den boordt die met taeffels ende faceth steenen overbandts wel mach werden besedth, maer vooral versouckt geene vuijl steenen daerin werden gebracht, oock geen andre steenen als diamanten.

64 Commerbandt, read cammerbandt.

Aengaende de relaxatie der Chineesen in mijn instructie gementioneert hebbe bij den Coninck geintercideert doch naer ick vermercke is niet geresolveert de selve te largeeren voor exeptie nemende dat voor hem wercken moeten, dat oock besneden ende geschooren sijn, derhalven de selve daermede genouchsaem weijgerde, hebbe met sijn May^t eens in discours geweest aengaende de Coninck van Johoor ende andre in forma oft ick U Ed. daarvan hadde hooren gespreecken, maer is daer mede niet gepast wilt er niet van hooren, wat antwoorde mij gegeven heeft hebbe in mijn dachregister int largo gesteldt, alle t'voorhaelde is Ed. heer t'gunt met de May^t tot noch toe hebbe affghandelt ten tijde sijn May^t mij de saeck van Pahangh ofte de <f.1201> tijding van daer becoomen was verhaelende seijde daer noch bij ick wenschte dat Capt Moor geliefde in Pahangh een logie te stabilieeren ende daar een goet Cappⁿ leggen, t'welcke hij mij oock recommandeerde in mijnen brieff aen U Ed. te gedeincken. t'Welcke wel een goede inleidinge soude geweest hebben om met sijnne May^t aengaende den handel in Pera en Pahangh wat largo te spreecken, doch alsoo de heeren van den Raade des Coninck waeren vergaederende om vande Pahansche saecken met hem te spreecken, wachtende op de leege Balleije maer naer mijn vertreck, soo hebbe ick maer weinige reedenen dien aengaende gebruijckt om daar medt des May^{ts} intentie ten deele te sonderen, waerop mij antwoorde Command^t Jangan Sinta⁶⁵ naer de middach sal ick U wederom te hove ontbieden ende dan met malcandren dies aengaende als andre saecken daer des Cappⁿ Moors brieff mentie affmaeckt spreecken.

Tegens den avont ick wederomme te hove commende heeft den Coninck mij dicht aen sijn voeten doen sitten, alwaer oock present was Orangcaia Maradia. Wij hadden tot laet inden avont met malcandren veel vrundtlicke propoosten van den Nederlanden groot macht en commertie, dat wij en hij oock niet meer twee maer een volck waeren, en dat twee soo machtige vrunden als wij geene Coningen ter weerelt behouffden te vreesen etc., onder andre verhaelden ick hem seer distincktelick den sin vant conterfeitsel van de viseren van Goa en dat U Ed. t'selve hadde doen verbranden, hij wiert roodt in sijn aengesicht seggende ick hoope wij sullen haest den generael van Malacca oock soo wtschilderen als sij Laxamana gedaen hebben etc., t'schijnt alsoo laet wiert oft dat wat anders int hooff hadde <f.1202> dat het nu geen pas gaff om ijets tracteeren aengaende den inhoude van U Ed^{ts} missive, gaff mij oorloff ende vereerde mij een bezaer steen in goudt beslaegen daer een goudt kettingsken aenwas, doende door een van sijn Cappados tselve mij om den hals hangen waermede sijn May^t gegroet hebbende naer huijs sien gereden.

65 Jangan Sinta, (Mal.) jangan cinta i.e don't worry.

Ick en twijffele niet oft soo wanneer generaelijck van U Ed. missijve sullen tracteeren oft den handel van Pahangh en Pera[k] sal ons (met exclusie van alle andre) wel toegestaen werden ende andre saecken meer, maer dat mij swaer op't hart licht ist vercrijgen vant goudt, hebben daer beginnen op toe te leggen bij eenige die den Coninck wel vermach, dat den Coninck gouts genouch heeft is seecker, maer seggen daer toe eerst gelegenthheijt moet presenteren, om sijn May^t in goet humeur sijnde t'selve voor te draegen, nochtans soude ick gaerne eens oft anders weeten, om t jacht Wijdenes soo haest mogelick naer de Cust Choromandel te despescheeren, U Ed. gelieve mij te vertrouwen dat alle mogelicke devoir daertoe sal aenwenden.

Aengaende t'stuck van negotie can U Ed. daer van voor als noch wenich van advijseeren alsoo dagelicx geoccupeert ben te hove, ende noch noeijt dach stille hebbe geweest t mijner comste verhoope U Ed. ende d'E. h^r Raeden van India dies aengaende ende vant gunt voordaen met sijn May^t sal verhandelt werden volcommen contentement te doen.

Op ons arrivement vonden alhier ter reede t'Engels jacht de Planter groot 100 lasten van Willem Courtens equipagie sal ontrent 400 bhaere peper innen ende soo niet meer krijgen cunnen sal naer de Cust van Mallebabaer versiejlen ende aldaer sijn last voorts ingenoomen hebbende naer Engelandt retourneren. <f.1203> T mijner aencomste alhier hebbe geene restanten nocte wtstaende schulden bij dit cantoir gevonden als alleenlick de lampen ende bagge die niet van de handt wilden, sullen met deselve soo mogelick is U Ed. ordre volgen.

Tot cargasoen voor de Cust ende Batavia hebben alhier bij t comptoir in voor raedt, 108 bahaeren solpher, een halff bahaer tin, 150 baharen peper, ende 800 stucx huijden, den Coninck heeft mij beloofd met partije huijden ende hoornd t' accommodeeren.

Den coopman Van der Meulen soude ongetwijffelt meer solpher ende thin in voorraet hebben gehad, hadde hij last gehad voornoumde specien a prijs courant te moogen opcoopen; derhalven om daer in geen misslach te begaen heeft liever sijn geldt in dueren coop peper besteet alsoo hij daer toe vande E. Commissaris Deutechum expresse last hadde ende dart hij hem tot den peper soo graech soude thoonen als d'Engelsen.

De 1000 R^a van 8^{en} door de E. Comp^a op Batavia aen des Coninckx Ambassadeurs verstreckt ende haerluijden belooft alhier met thin a prijs courant te betaelen sal soo haest, sijluijden hun goet aen landt hebben mij doen betaelen op dat met t'jacht Wijdenes naer de Cust mach voort gesonden werden, maer ick vreesse de betaelinghe met thin seer traech voortcommen sal ende apparent wel met geldt ons sullen moeten genougen laeten, doch sal mij daer hardt tegen-

stellen, de casse root laecken sal mede naer ditto Cust senden, alsoo alhier niet wel aen de man wil, d'Engelsen hebben noch ettelijcke stucken die niet kunnen quijt werden, thin geldt jegenwoordich $4\frac{1}{3}$ teijlen de picol, solpher een teijl.

Den ondercoopman Eldert Andriessen Nachtglass die U Ed. met mij herwaerts aen hadde gesonden om alhier aengesocqt te werden is op 20^{en} passado aen de <f.1204> vercinghe⁶⁶ gestorven jegenwoordich hebbe alhier geen stoff om de plaetse te suppleeren soodat door U Ed. met de naeste besendinge daerinne sal dienen versien alsoo h^r van der Meulen gesiendt is p^r den naesten sijn verloffinge te versoucken.

.....

Int Nederlantsche contoer Aetchijn, adij 3 Julijo Anno 1639.

**Copie missive des Conincks van Atchin aen den Gouverneur
Generael, ongedateerd [1639].**

<f.1205>

Translaet van den inhoud der Missive van den Coninck van Aetchijn Dareu Salem⁶⁷ aen U Ed. Gouverneur Generael

Gaet aen Captⁿ Gouverneur Generael Antonio van Diemen, die woonachtich is tot Jaccatra, die seer stout ende cloeckmoedich is om jegens sijne vijanden te strijden, hij ist die seer vermaert is over alle landen, die oock seer verstandich is in alle afferingen, die oock sijne vruntschap altijd onverbreeckelijck onderhoudt, die oock oprecht en suiwer is, oock is hoopende onder mijne dullij⁶⁸.

Wijders gelieft Captⁿ te weten, ende alle de groote H^m van Raden van Indien, die het gouvernement zijn hebbende tot Jaccatra den Captⁿ heeft gesonden sijnen Ambassadeur genaempt Commandeur Croock en alle zijne medegaende personen, neffens mijnen Ambassadeur Sieri Biedie Packarma ende Nellicke Asseraff, ende Maradia Terboanau en Sierij Biedie Endra en Toureten Radia, die alhier hebben gebracht, den brief en alle andere t'geen reverentelijck hebt gesonden, heeft Godt almachtich van der gansche werelt onder mijn doelij wel laten comen, daerover hebbende belast, datse ditto souden met behoorlijcke eer en respect ontfangen, en hebbende oock aen Ambassadeur alle behoorlijck: en doenlijcke eer aen laten doen, en hen oock met wel giften begaaft, en den selven Commandeur Croock is oock alsoo gelijck als ghij

66 Vercinghe, read vorsing.

67 Daerou Salem, read Dar al-Salam, i.e. an epithet of Aceh.

68 Dullij, (Malay) duli, here means domein.

mij hebt laten reverentelijck weten een seer verstandich man, ende hebbende oock laten lesen den brieff, en alsoo wanneer Ick hoorde spreecken t'geen in den brieff stondt, t'welck den Captⁿ de goede oprechticheijt van Captⁿ tot mij doelij, en het is mij seer aengenaem geweest te hooren de goede tijdingh van Captⁿ dat noch in alle goede dispositie welvaren was, daerover hebbe Ick Godt almachtich gedanckt en alsoo wanneer den tijt gecomen sal sijn, soo sal Ick den Commandeur Croock wederom versonden naer Jaccatra en dat beneffens mijne Ambassadeur Rachia Radia en Cirjibidia Endra en Radia Endra Bhaahanna op datse mijn missive souden brengen aen Captⁿ.

Voorders staat verhaelt in den reverentlijcke brieff van Captⁿ van wegens de gorabs en bantingshs, omme voor te comen de geene die naer Malacca willen varen om haar luijden te spijsen, en te assisteeren, welcke resolutie seer loffelijck van Captⁿ genomen was, doch *<f.1206>* den Captⁿ gelieft te weten, dat dien Boedjangh, dien Godt vervloecht heeft, en daer geen oprechticheijt in en is, dien Ick soo menichmael hebbe willen helpen vervallen graven wederom te hadde gesonden omme de Coninck van Pahangh, hadde hij onder mijn doulij⁶⁹ aen mij gesonden vier van sijn groote heeren, omme het geseijde wel te sullen ontfangen, ende als wanneer sijluijden verstonden mijn armada, die ick van meeninghe was te versonden gereet lach, daer alle noot wendicheden van dien en heeft mede alle de Groote van Pahangh willen vervoeren naer Patanij, ende helft hadde hij versonden naer Moowaar, doch alle de Groote van Pahangh hebben niet willen vertrocken naar Patanij ofte Mowaar, alsoo sijluijden, de toebereijde graff willen ontfangen, daerover hij haerluijden en het landt van Pahangh heeft beoorloght, en heeft 10 groote heeren van die van Pahangh om t leven gebrocht, en den missegit ende huijsen heeft hij altsamen verbrandt, en alle de gemeente met geweld medegenomen, daerom en can Ick met die van Johoor niet rechtelijck tracteren, noch en can haer 't selve oock niet vergeven, daer en boven sijnse broeders van Portugeesen geworden, en hebben aen den Coninck van Portugaal den eedt gedaen, die van Johoor en Malacca daar en boven is dien Boedjangh oock vereenicht met die van Patanij, en oock die van Palimbangh, en die van Jamby, en de Portugeese omme gesamentlijck het landt van Pahangh te verdistrueeren, en andermael hebben die van Malacca geassisteert, en over alruchtbaer gemaackt dat dien van Aetchijn Darousalem en de Hollanders Malacca wilden gaen belegeren, en ingeval ick die van voor eerst niet met de crachten van mijne wapenen en verdelgen, eerder en can ick mij niet vaardich maacken om Malacca te gaan belegeren, doch het geen daer ick met den Captⁿ in veraccordeert ben om Malacca te beoorloogen, en sal ick niet verbreecken, int Godt almachtich gelieft, als wanneer ick

69 Doulij, (Mal.) duli i.e. presence.

het voorschreven hebbe volbracht, en ter dien tijt, sal ick Malacca belegeren, en mijn armada daer ick Malacca mede sal belegeren, die hebbe ick alhier, en hebbe belast aen alle de Grooten, dat is noch meer gereet soudē macken, doch de goraps die *<f.1207>* geveert hebben den Orangquaij Marradia, Radia Chirij Marradia naer Pahangh sijn seer vergaen, dan ick hebbe mede belast dat mensē soudē laten vermaecken en als wanneer all de gemelte armadens gereet sullen wesen, sal ick het den Captⁿ met een expressen vlieger laten weten, doch het is een gebruijck van Coningen alse eenige landen willen belegeren, dat is deselve plaetsen, eerst wel ondersoect daer van doen, dat men de plaetsen die men belegert overwindt en de belegerens, oock voor haere ruijnie is bevrijdende, opdat het voor een goede resolutie vermaert moet werden, doch den Captⁿ heeft een seer goede resolutie genomen om dat men Malacca eerst en als dan die haer behulpsaem soude mogen wesen, aen te tasten, doch ingeval men niet eerst alle die doornen wt den wegh, en suiijvert valt het seer swaerelijck, om tot den Grooten boom te kannen geraecken, en als wanneer mijn resolutie, met de resolutie van den Captⁿ overeencompt, soo sal ick mijn armada inder haest wtstieren naer Malacca, daertoe hebbe gesonden vier Goraps en Bantingshs en sloopen, om mijn Panglima Paducka Mahmoentrij en Marradia Sirij Indra ende Paducka Sirij Narra en Paducka Serij Wangsa, datse sonder passen op die van Johoor, die naer Malacca vijfres sijn brengende, en datse voortds het landt van Pahangh soude gaen visenteeren, int Godt almachtich gelieft als wanneer wederom gecomen zal sijn, Paducka Mamentri in Aetchijn Darou Salem, alsdan sal wederom andere groote heeren in haer luijden plaets ordonneeren, die sullen beletten den toevoer van Malacca.

Voorders hebbe ick belasten, aen drij van mijn groote heeren, Marradia Phalewan, en Serij Radia Oulubalagh en Radia Sittia Lella, omme mijne liberaelle vereeringhe van R^a en cleeden doen geven aen die van Roubouw en Nanij[ng], en Moowaar, die ick de eere aen laet doen, opdat ick reverentelijck thijdinghe mach becomeen van Marradia en Sirij Marradia, die noch tot desen tijt in Pahangh sijn, en daer is eenne brieff gecomen van den Oppersten van den Rambauwers en Naningh, en hebbe beloofd dat als wanneer Ick Malacca wil beoorloogen, dat sijluijden *<f.1208>* altsamen alle wercken daer mede zullen doen.

Voorders van wegens Rijswijck, die twee Portugeesen fuijsten heeft veroverd, twelck seecker is, doch den anderen, daer den groten Captⁿ in was, die gebracht heeft veel groote rarijteihten, die hadde Rijswijck, die ten ancker lach, aenboort geleijt, en hem sijnnen mast en zeijlen aen stucken gehouden, en daer en boven noch in den brandt gesteecken, sijn de Portugeesen daer affgeraect, en gevluht naer de revier van Aetchijn Darousalem, daerover hebbe

Ick gesonden, om daer naer te gaen zien, sieddangh addap⁷⁰, die ick belast hadde dat in de juijst soude overgaen, en hebben, tegens hem geseijt, datse Ambassadeurs van Goa waeren, en seijden wijders datse het jacht Rijswijck hadden veroverd en verbrandt, en als wanneer ick sulcke thijdinghe verstondt, ben daerover seer gestoort geworden, en hebbe den Captⁿ en alle sijn soldaten laeten roepen, datse aen landt soude comen, en ick hebbe belast datse den Captⁿ bij den cop soude grijpen neffens noch 97 soldaten, doch door de hulp van Godt, die den regen liet nedervallen, is ditto schip niet verbrandt, en twee dagen naer dato van dien, is het schip Rijswijck bij mij gecomen, en heeft aen mij versocht, eenen mast en zeijlen, t'welck hem hebbe vergunt, en heeft noch reverentelijck: van mij versocht een fuijst die hij genomen hadde, mede hebbe ick veel aen hem vereert om dat genegen soude blijven, om goet aen mijn doelij bewijsen.

Voorders gelijk als den Captⁿ in sijnen reverentelijcken brieff seijt, dat alle groote Coningen, die haere onderdanen niet en willen simitteren⁷¹ onder haeren h^r, noch oock niet en willen luijsteren naart zeggen van haeren h^r, dat het een costuijme is, dat men haer sulcx soude vergeven, doch die van Johor zijn vereenicht met die van Malacca, en met het volk van Patany, en soo ick en niet eerst onder mijn gehoorsaemheijt bringe, soo salt seer swaerlijck voor mij vallen Malacca te belegeren. Wijders seijt den Captⁿ in sijnen brieff, alswanneer Malacca sal veroverd wesen, dat als dan alle de Maleyse Custen die haer niet en willen su[b]mitteeren, ofte naer den Captⁿ zeggen luijsteren *<f.1209>* t'welck goet is, laet het op ons staen, wij sullen daertoe met de wapenen brengen, t'geen den Captⁿ daer reverentelijck: aanspreeckt, is waerachtich, doch daer ick de wacht op ben houdende, zijn het welck van Johoor en niet op eenige anderen en als wanneer den Captⁿ geresolveert sijt Malacca neffens mij te belegeren, sullen wij altsamen, eerst verdistrueeren alle de geene, die Malacca assisteeren, sal Ick eerst verdistrueeren, op dat ick niet genootsaeckt en werdt twee wercken gelijk te doen.

Voorders gelijk het landt van Priaman ende Bandar Califfa⁷² en Indrapoera hebben voor desen altijd in die landen genegotieert de Fransz, Angelsen ende Denemurcken en alle anderen, en hebben alle de coopluijden goet contentement van mij gehadt, daerover Ick nu jaerelijck aen ben verliesende wel een schaar goudt, dien Ick desen tijt daeraen ben verliesende, t'welck Ick aen Hollanders schenck, en hebbe het haer liberaellijck vergunt, om in die landen te mogen negotieeren.

70 Sieddangh addap, (Mal.) sidang hadap, probably means conference.

71 Simitteren, read submitteren.

72 Bandar Califfa, a port of Tiku on the West Coast.

Voorders, dat alle de schepen dien in Atchijn Darousaloem comen handelen, ofte datse eenige brieven aen mij hadden om onder mijn doelij reverentelijck is te comen versoecken, namentelijck de schepen van Goeserat, en de schepen van Masselipetam en Bengalle en Dabul en Negepattaen, en van wat plaets het soude mogen wesen, dat doch alle de boven gementioneerde van Hollanders geen overlast en werden aengedaen.

Voorders t'geen den Captⁿ heeft versocht vanwegens den handel in Pahangh, dat het in t'wegen souden werden gedeelt, t'een gedeelt tot den handel van Captⁿ, en d'andere helfft voor alle andere coopluiden, welck versoeck Ick liberaellijck aen Captⁿ ben vereerende, doch alles onder alsulcken prijs alst in dat landt de costume is, also o[n]der int landt van Pahangh veel diversen coopmanschappen sijn vallende.

Mijn liberaelle vereeringh aen Captⁿ Generael is een cris panghie secker genaempt, het lemmet met goudt ingeleijt, en eenen gouden heght geesmalteert versiert met geslepen Robijnen, met eenen gouden croon daeraen mede geesmalteert, versien met geslepen <f.1210> robijnen, ende schee van gout, altsamen geesmalteert met alderhande coleuren met streepen, noch hebbe cris, met goudt ingeleijt, met eenen gouden heght, en met geslepen robijnen, en blauwe steenen versiert, en een dubbelde croon daeraen met geslepen robijnen en blauwe steenen, met sijn goude kettingh, om die daer mede te binden.

**Copie missive van den commissaris Paulus Croocq aen den
Gouverneur Generael, 10 Sept. 1639.**

<f.1142>

T' heeft U Ed. gelieft te verkiesen tot de honorable qualiteit van Commissaris ende besendinge aen de Maj^t van Atchin om hem overhandigen U Ed. missive ende Coninglijck geschenck, alsmede met deijselven⁷³ Coningh te handelen over diversche poincten, waervan U Ed. missive ende mijne instructie sijn mentie maeckende, streckende tot vervolgh van de aengevangen onderhandelingh met den Atchijnsen Coningh waervan wel t'voornaempste is, t'bemachtigen van Malacca, ende dat daeraen dependeert, mitsgaders t'stuck van de negotie in dese quartieren, derhalven mijn gehuldige plicht is U Ed. te verthoonen, wat int tracteeren vant eene ende ondersoecken vant ander bij mij is gebesoigneert, verhoopende U Ed. daeraen een wel gevallen ende contentement sullen hebben.

73 Deijselven, read die selven.

Sijn Majjt van Atchin verstaen hebbende door sijnen Ambassadeur Surij Bidia Packarma (die twee dagen voor ons met zijn gorab in Atchijn was gearriveert) dat wij naer gissinge omtrent zijn May^{ts} Casteel India Dinjnia⁷⁴ waren gecomen, ende deir den contrarien wint, noch apparentelijck wel eenige dagen soude aenlopen, aleer de reede soude komen beseijlen, off voor zijn May^t verschijnen, heeft op zijn Ambassadeur rapport zijn—opperste Cappado met zijn diop [?, siop]⁷⁵ mitsgader h^r Jan van der Meulen ende andere gecommiteerden met oliphanten ende paerden citto naer Indra Dinnia affgesonden, om ons aldaer sijnent wegen te versoecken, aen lant te comen, ende voorts nae de Stadt Atchijn te trecken om des te eerder zijn Majjt te mogen begroeten, <f.1143> de voorhaelde persoonen omtrent het Casteel Indra dunia (ses mijlen van de reede gelegen) aenboort gecomen sijnde ende mij des Conings Sabdae⁷⁶ aengedient hebbende, hebbe ten respect van de eere ende vriendschap die zijn Majjt mij daer mede bewijzen, datelijck claer gemaect, ende met de voidre vrienden ende suite op den 26 Junio passato te lande begeben, ende noch den selven avondt (alleer in s Comp^s logiement mochte gaen) zijn Majjt van U Ed. wegen (naer de maniere van dit hoff) wesen begroeten, hem wenschende gesontheit lang leven ende victorie over sijne ende oock onse vijanden, waerover hij U Ed. seer bedanckte, ende mij sijde welcom te wesen. Ick diende hem voorders aen het U Ed. seer haddet ontrust dat zijn May^{ts} brieven niet eerder haddet kunnen beantwoorden, noch te sijne gesanten demitteren, doch dat sulcx niet was geschiet door versuym, maer door t'contrarie harde moussen, dat derhalven zijn May^{ts} te culperen⁷⁷, alsoo U Ed. seer hadde verlanght om sijne Majjt soo door sijne gesanten als p^r missive ende mijn mondelingh te doen verstaen, t'gene met hun bij U Ed. ende Raden van India was geresolveert, op zijn Majjt^s ernstige ende goede meeninge aengaende t'bemachtigen van de stadt ende sterckte van Malacca, den Coningh antwoorde dat het onnoodigh was, ick dier aengaende eenige excusen dede, alsoo hij deur Sierij Bidia Packerma van alles was bericht gedaen.

Naer gedane complimentos, ende dat zijn Majjt sich hadde geinquereert, oft U Ed. ende heeren Raden van India noch in goede gesontheit waren, heeft mij gebraeght off ick den Cris (die hij door zijn Ambassadeur hadde verstaen U Ed. hem met mij was sendende) mede aen lant hadde gebracht. Ick antwoorde Jae, want hij hadde sulcx aen de gecommiteerde die mij van boort quamen haelen expresselyck belast, soo dat ick sulcx niet hebbe durven naerlaten, hij

74 India Dinjnia, read Indradunia.

75 Diop?, probably cap.

76 Sabdae, i.e. sabda.

77 Culperen, borrowed probably from (Fr.) culpabiliser.

versocht den selven <f.1144> hem overgelevert te werden, t'welcke met behoerlijck reverentie hebbe gedaen, den selven aen sijn opperste cappado behandelende, die hem den Coningh met eerbiedigheyt heeft toegerijckt, den selven aen sijn hoofd braghte ende activelijck aen allen canten besichtigte hebbende, sijde dien Cris is seecker aerdigh gemaect, waarom meriteert in warde gehouden te werden, te meer comende van soo goeden vriendt. Ick antwoorde dat sijn May^t niet gelieffde achte te nemen op de waardije die weynige was, maer alleenlijck opt goede hoort van U Ed. ende tot een teecken van de onverbreckelijcke lange onderhouden vriendschap tussen de Croone van Atchijn ende Nederlandste natie, dat derhalven sijn Maj^t gelieffde U Ed. de eere te doen, ende geven dese Cris mede een plaetse bij sijne andere onwaerdeerlijcke rarieteyten. Den Coningh repliceerde hij is mij aengener als eene van alle die ick hebbe, met eenen den selven andermael aen sijn hoofd brengende sijn Cris van sijn sijde trocke ende stack die van U Ed. in plaetse, waarop ick ende alle d'omsitters reverentie deden overluijt roepende daulat, den Coningh seijde Commissaris seijht Capⁿ Moor dat ick hem seer bedancke, ende sijn Cris op alle groote feest dagen tot sijn gedachtenighe sal op zijde nemen, waer mede naer eenige andere weynige propoosten van sijn May^t naer behoerlijcke reverentie afscheijt hebbe genomen, ende hebbe voorts dagelux te hove geweest, met den Coningh eenige propoosten hebbende van Malacca ende die haer trachten met rijs ende andere mantimentos te geconderen⁷⁸, doch wiert alles ten principalen uytgesteld tot dat sijn May^t U Ed. missive soude sijn behandicht om alsdan op den inhoud der selver missive te tracteren, t'welcke geschiede op den laetsten Junio met meer als gewoonlijcke sermonien, gelijk U Ed. sulcx uyt myn dagregister gelieft beoogen, waerinne alles ampel hebbe verhaelt, als mede t'gene met sijn Maj^t op diverse tijden ende gelegentheden hebbe beraedt slaecht welcke alsnu in dit mijn rapport sommierlijck en vervolgens sal deduceren.

<f.1145>

Bij sijn May^t ter audientie geroepen sijnde hebben hem te verstaen gegeven dat U Ed. mij in plaetse van de h^r Commissaris Deutecom aen sijn Maj^t hadde gedeputeert in deselve qualiteyt als voornoemden Commissaris voorleden jaer gesonden was, omme met sijn May^t op den inhoud van U Ed. missive te tracteren, ende beraedslagen soodanige poincten, waer deur onse vijanden den meesten affbreuck conde werden gedaen, als mede eenige andere saecken, waervan U Ed. missive geen mentie was maeckende, ende t'gene sijn Maj^t soude gelieven voor te dragen, waer op den Coningh heeft geantwoort dat hij U Ed. missive selffs hadde overlesen, ende met blyschap verstaen dat U Ed. op sijn

78 Geconderen, borrowed from (Fr.) conduire.

versoeck soo goeden ende vasten resolutie hadde genomen, omme met sijn Maj^t ende onse armaden de sterckte van Malacca met den eersten gelijckelijck aen te tasten ende vermeesteren, waeraen hij niet twijffelde seggende wie can tegens twee soo machtige legers (als wij cunnen uytmaecken) staende houden. Ick diende den Coningh aen dat t sedert U Ed. sijn Maj^{ts} resolutie hadde verstaen overlange een jacht naer Ceylon was gesonden, opdat onse macht off vloote die U Ed. aldaer hadde gesonden tot assistentie van den Coningh van Candia tegens de Portugeesen hem met den eersten soude transportren in t'vaerwater van Malacca bij onse aldaer cruijsende vloote boven dien noch veele soldaten ende schepen van ander quartieren op Batavia waren bescheijden ende gearriveert, soo dat wij alle preparatien tot Malacx belegh vaerdigh hadden, omme soo wanneer sijn Maj^{ts} armade vaerdigh waere, soo haestmogelijck t'exploict op Malacca bijder hant nemen, ende dat U Ed. alleenlijck maer waert wachtende op sijn Maj^{ts} antwoorde, als mede tijt ende plaetse waer beijde armaden bij malcanderen souden comen, alsoo U Ed. geen saecke meerder ter herten ginck als hoe eer hoe liever aent werck te vallen, alsoo d'occasie daertoe sich nu schoon was presenterlijck, derhalven versocht ick reverentelijck dat *<fn46>* sijn Maj^t mijn sijn uysterste meeninge ende resolutie gelieffden (dies aengaende) te verclaeren, omme tselve U Ed. citto met het jacht (dat U Ed. tot dien eynde herwaerts met mijn hadde gesonden) te mogen adviseren, t sij dat sijn Maj^t meende met sijne armade haest clae te wesen, off wel raadsaem vondt dit exploict noch voor eenigen tijt wt te stellen, opdat in sulcken gevalle onse bij een gebrachte cruygsmacht niet vruchteloos op Batavia bleve leggen wachten, maer naer de besettinge van Goa ende op andere exploicten tegens onse vijanden mocht werden gebruyckt, dat U Ed. oock raedsamer achte bijaldien sijn Maj^{ts} armade door t'tarderen van Orangcaye Maraediws vloot (die nu spade van Pahang alhier was aengecomen) off ijets anders soo haest niet conde waerdigh wesen als vereyschten, t'exploict op Malacca niet te verhaesten, opdat t'selve bij der hant genomen hebbende met schanden niet gedwongen werden te vertrecken, dat derhalven niets diende begonnen voor ende alleer beij de legers wel vaerdigh waeren. Ick was vrij wat wijtloopich ende assuerendt int voordragen aengaende onse promptitude tot Malax belegh want ick bij naer wel wiste wat sijn Maj^t daerop antwoorden soude.

Dese Coningh gehoort hebbende wat hem (laeckende t'exploict op Malacca) hadde voorgedragen, heeft voor antwoorde gegeven dat hij hadde voorgenomen met den eersten Malacca aen te tasten, bijaldien Orangcaya Maradia soo tijdelijck van Pahangh ware geretourneert gelijck hij verhoopt hadde, ende hem belast was. t'Welcke in tegens sijn opinie contrarij uytgevallen sijnde, soo heeft niet soude comen waerdich wesen als behoorde, aegesien wij onse macht alreede bij den anderen hadde, want meest alle sijne galeyen die op Pahan-

schen tocht hadden geweest mosten vertimmert wesen,– <f.1147> ende t'meest volck waeren sieck thuijs gecomen, dat om alles (soo wel als volck) wederomme in voorigen staet te brengen, noch een geruyme tijt van nooden was, als mede tot het opmaecken van ses nieuwe galeyen die op stapel stonden, derhalven hij van gevallen was men noch eenige tijt behoorde de belegering van Malacca op te schorten, tot dat hij mede wel geprepareert was.

Ick versocht dat sijn Maj^t mijn gelieffde te seggen hoe langh het nae sijn gissinge noch wel soude duren, alleer sijn Maj^{ts} leger ofte vloote soude comen vaerdigh wesen, want ick ons jacht gesint was s anderen daeghs met sijn Maj^{ts} antwoorde naar Batavia te laeten verctrcken, hij antwoorde ten langhsten 6 ofte 7 maenden ende soo wanneer ick ten naesten bij alles vaerdich sal hebben sal een expressen aen Capⁿ Moor senden, om hem sulcx mijnen twegen aen te dienen, dit sijn besluyt verstaen hebbende verthoonde sijn May^t dat naer de mael t'exploict op Malacca noch voor eenigh tijt werde geschort dattet hoogh-noodigh soude wesen 14 à 15 wel gearmeerde Gorabs ende eenige cleyne banting met den eersten dede claermaecken, om bij onse vloot voor Malacca gevoucht te werden, om die van Malacca noch meer te benaewen, ende alle toevoer van rijs te benemen, ende somtijts met ons volck te lande eenige tochteh doen op die van Rambouw, Nanningh ende Mohaer die soo U Ed. was bericht wel de principaelste waren, die binnen Malacca bij macht te waters ende te lande den meesten toevoer deden, t welcke die van de voornoemde plaetsen beleth werdende, die van Malacca in d'uyterste mijsterie soude werden gebracht (ende als den generalen tocht op Malacca souden aenvangen) hem te lichter in onse handen soude geven, sijn May^t antwoorde dat hem desen voor-slagh gaet dochte en de oock al voor desen bij hem t'selve soo waergenomen was, gelijk Capⁿ Moor in sijnen brieff daervan <f.1148> was schrijvende, maer dat hem dacht soo veel niet noodigh waren, maer wel veel banting om dicht onder de wal te houden ende belasten aen Orangh Caya Maraediya dat hij vier galeyen ende 16 bantings soude claer maecken om binnen 7 à 8 dagen t'seyl te mogen gaen.

Sijn May^t seyde voorders dat hij Maradja Paluwan ende noch eenige andere nae Mohaer soude senden met onse jacht dat in Pedier met rijs gelaeden lagh, om sijn volck in Pahangh dier Orangcaya Maraedia waren gelaten te spijsen, met welcke Maradia Paluwan hij sijn Sabda aen die van Mohaer, Namingh ende Rambouw soude senden, ende haer doen verbieden op verbeurte van haer luijden leven — dat voorteaen geen rijs ofte andere waren soude vervoorden meer binnen Malacca te brengen, sijn May^t twijffelden niet off souden voorteaen tselve naerlaten, ende soo sij tegens sijn geboth deden, soude hij die genen die door den Orang Caya Maraedia in Pahangh gelaten waren op ontbie-

den om hun naer Mohaer te begeven, ende de bovengenoemde plaetsen laeten destrueren.

De Coningh recommandeerden mij dit sijn voornemen U Ed. oock met ons jacht t'advijseren, niet twijffelende off het soude U Ed. wel gevallen, den Coningh soude wel meer Gorabs naer Malacca hebben willen senden. Maer daer waerender weijnigh meer bequame om haest vaerdigh te wesen, t'welcke ick wel wetende, hebbe daerop geen voorder instructie gedaen, t' is seecker hij een groot vijant van de Portugesen is. Want doen ick met sijn May^t aengaende de Malacse tocht was spreekende, seijd men behoorde alle de geene die wij binnen Malacca souden becomen te mosten, hij liet hem voorstaen wij daertoe oock reden enough hadden, mij met eenen verhaelende dat den Capⁿ Moor van Malacca met sijnen brieff ende sijne gecommiteerde mondelinge <f.1149> hadde te verstaen gegeven dat wij met hem vrientschap sochten om d'een dagh off d'ander hem om te brengen, ende sijne schatten te rooven, gellijck wij in Schiam getracht hadden te doen, ick gaff den Coningh voor antwoorde dat het niet waerdich was sulcke grove leugens te dissenderen, overmits sijn May^t ende andere Coningen t'contrarie genouchsaem bekend werden, alsoo de Coninghrijcken van Atchijn ende Siam de voornaemste sijn met de welcke de Nederlanders langst jae weijnigh minder als 40 jaren waren in verbant ende vrientschap geweest, sonder dat tot op den miscontentment waere voorgevalen, maer dat sij soodanigh waren als ons pooghden aff te maelen, twelcke den Coningh van Chiam oock gewaer geworden sijnde ten tijde ick aldaer aen sijn May^t als gesant gesonden was. Alle de Portugesen hadde doen dooden, haer schip ende goederen prijs gemaect ende voorts verboden in geen van de landen onder sijn gebiedt staende, hun eenigen handel soude toegestaen ofte acces gegeven werden, den Coningh antwoorde dat sulcx seer wel gedaen was, ende dat hij aen den Coningh van Phera oock geboden hadde de Portugesen aldaer een handel te ontseggen.

Geduerende dat ick met den Coninck van de Malacsche tocht hebbe getraceert heeft hij noijt aengeroot dat eenige contract ofte capitulatie te maecten wat ijder van ons cas wij Mallaca vercuverden voor sijn portie genieten souden, ende alsoo de saecke noch primatuere is, hebben van onser sijde oock geen voorslagh gedaen, om met den Coning eenige conditie te beraemen, echter hebbe soo veel van hem wel verstaen dat hij eenighe stucken geschuts van sijn portie sal trachten te bedingen, alsoo hij sustineert binnen Malacca eenige sijn die hem toe behooren, de welcke <f.1150> de Portugesen hem ofte sijn voorsaet hebben affgenomen in de laetste Malacca belegeringe, als wanneer d'Atchynse armade de nederlagh hadde, dit hebbe als geseyt soo discours wijse tussen hem ende Orangcaya Maraedia int velt op de jacht sijnde verstaen.

Sijn May^t verhaelde mij dat hij mompelingh hadde gehoord dat die van Pathany ende Johoor trachten sijn volck van Pahangh van sijn gehoorsaemheyt te ontrecken, derhalven versocht hij ernstelijck dat ick U Ed. soude van sijnen twegen schrijven, dat U Ed. gelieffden soot geen twee ten minsten een jacht voor de revier van Pahangh gehouden wierden, alsoo hij vastelijck gelooffde die van Johoor ende Patanij alsdan niet souden durven Pahangh aendoen, soo hij ijts feytelijck op sijn landt voor hadden, want hij liet sich voorstaen dat die van Johoor ende Patany ons niet gaerne soude tot vijant hebben, alhoewel dat sij het met Hollanders ende hem genouch daer naer hadden gemaect, want seijde den Coningh Capⁿ Moor was genouchsaem bekent wat die van Patanij hadden gedaen aen de stadt van Malacca doen sijn voorsaet die de laetstemael hadde belegert, die van Johoor hebben oock de stucken die Capⁿ Moor hun hadde vereert, soo haest hunne Ambassadeurs thuijs quamen, aen de Portugesen behandicht, soodat Capⁿ Moor wel magh gelooven soo die van Patany ende Johoor de macht hadden die wij sijn hebbende souden ons soo vijandich wesen als de Portugesen.

Ick antwoorde den Coninck dat U Ed. van alles kennisse hadde, ende die van Patany over haer onbehoorlijck bedreyff jegens de Croone van Atchyn door eenen expressen gesant over lange hooghlijck hadde doen bestraffen, wat die van Johoor belanghden dat U Ed. op hun seer versteurt waert, <f.1151> ende soo sij overleyden t'gunt sijn May^t voor vreesden dat U Ed. ongetwijffeld hun soude doen gevoelen wat het is van vrienden vijanden te maecken. Ick verhaelde sijn May^t dat ick Capⁿ Moor hadde hooren discoureren van de oneenigheden tussen Coningen van Atchijn, Patany, Johoor ende andere, ende dat Capⁿ Moor sich verwonderde naerdemael dit alle Malaeyen waren hebbende een gelove ende sommige sijn May^t van bloede ende geslachte bestaende, waer het mochte haeperen dat dese Coningen hun niet wilden submitteren ofte tot redelijckheyt geseggen laten, te meer hun alle genouchsaem bekent was dat sijn May^t sijnde in verbant met soo machtigen vriendt den welcken middel hadde (soo wanneer sulcx maer int werck wilden stellen) om haer luijden in cas van weijgeringe tot redelijckheyt te dwingen, soo dat U Ed. niet anders conde begrypen off de vrientschap die sij met de Portugese van Malacca hielden was oorsaeck van alles, wanneer U Ed. Malacca gaerne soecht vermeestert, ende als wanneer dien door en uyt het lichaem geweert ware, soude de wonde lichtelijck van selfs hielen, dit stelde ick sijn May^t soo in gelijkennisse voor, twelcke hij oock wel begreep, verhoopende ende wenschende U Ed. in sijn gevoelen dieft aengaende, niet bedroogen wierde, waerop ick sijn May^t antwoorde dat hij t'beleyt van dit stuck op U Ed. vrij mocht laten aencomen, want dat U Ed. voorgenomen hadde naer dat Malacca soude t'ondergebracht wesen, t'geheel lant soo besuijden als benoorden Malacca met sijn May^t te helpen bevredigen,

ende onder de Aetchynse ende Pahangse Croonen te doen submitteren die daer onder behooren, tsij door intercessie ofte met de wapenen gelijk U Ed. missive waere meldende, dit alles wilde Capⁿ Moor doen ter lieffde van sijn May^t ende ten respecte van t goet onthael onsen Commissaris t'voorleden jaer aengedaen, ende de beneficien die sijn May^t ons hadde vergunt, als tols vrijheyt in sijn Stadt Aetchijn ende t'jacht Grol als mede den peper handel in Indrapoura, Tico ende Priaman voor ons allen hadde toegestaen.

<f.1152>

Den Coninck antwoorde dat hij aende belasten die U Ed. hem dede niet twijfelde oock daer voor bedanckte dat waerlijcke eenige van onse ongeruste geesten hem van maetschap waeren bestaende maer wat den Siboudiang van Johoor ofte die van Patany belanghde, dat sijn maer opgeraepde Coningen waeren, oversulcx haer oock niet kende, sijn waren oock seyde hij van geen Conincklijck vloot alsoo sijn met haere wercken heel contrary bethoonden.

Alle t'voorverhaelde is tussen mij ende den Coninck gepasseert in twee diverse rijzen, dat met sijn May^t op den inhoud van U Ed. missive ende mijne opgel[e]ijde Commissie is getraceert, twee à drie dagen daerna ontboodt den Coninck mij te hove. Ick bevont sijn wesen wat ontstelt ende diende mij aen dat datelijck een praeu van Pahang was gearriveert, met de welcke hem wierd bericht als dat de Coningen van Johoor, Pathany met de Portugesen hadden beslooten met een eersten Pahang aff te loopen, derhalven versochten sijn als sijnde sijn May^{ts} vassalen sijn hulpe ende bijstant, dit relaes wierde gedaen in onse presentie door de gecommiteerde als gesecht affgesonden van de Pahangers, waerop sijn May^t mij vrachden off hun versoek niet redelijck ende sulcx sijn schuldig plicht was. Ick vermerckte dadelijck wel wat den Coningh daer mede seggen wilde, ick antwoorde dat die van Pahangh vroom hadden gedaen, hun weder partije geen gehoor te geven, derhalven sijn May^t haer geen hulpe behoorde te weijgeren.

Den Coninck repliceerde dat de vier galeijen die hij met mij hadde beslooten met den eersten nae onse vloote omtrent Malacca te senden om die van Mohaer, Naming, Rambouw ende alle andere te beletten, geen toevoer aen die van Malacca maer te doen, als nu gedwongen wiert naer Pahangh te gebruiken, doch hij volgens onse vorige genomen resolutie met ons jacht Rommerswael dat <f.1153> in Pedier met rijns geladen (om naer Pahangh te verseylen) gereet lach, naer Mohaer, Rambouw ende Namingh soude affsenden, den voor desen genoemden Maraedia Faluwan met nog eenige gecommiteerde om sijn commissie aldaer uyt te voeren, als voor desen verhaelt, daerbij diversche maelen seggende Capⁿ Moor mocht sulcx wel op hem laten aencomen.

Meergemelte Raedja Faluwan met sijn suute, is van hier met t'jacht Rommerswael vertrecken den 2^{en} Julio p^r den welcken aen de heer Antonio Caen, ofte den aenwesenden Commissaris int Malacx vaerwater hebbe geadviseert om wat redenen Maradia Faluwan derwaerts wert gesonden alsmede wat tussen dese Coninck ende mij aengaende t'exploict op Malacca was beslooten, waervan U Ed. op 3de p^r t'jacht Cleijn Zutpheen copie hebbe overgesenden.

Ick vermerckte wel aen des Conings discoursen dat hij wellicht tussen dit in de een jaer noch niet vaerdigh sal wesen om sijn Armade tot het bemachtigen van Malacca daer te hebben want hij droegh mij voor dat hij eerste tijdinge van Maraedia Faluwan wt Mohaer, ende sijn volck van Pahangh meende te verwachten, om te hooren hoe die van Mohaer, Naminge ende Rambouw hun gedragen int ob[e]dieren van sijn sabda, alsmede off die van Johoor, Patany ende Portugezen ijets feytelijk op Pahangh sullen voorgenomen hebben, off niet, wanneer sich alsdan int toemaecten van sijn vloote tot Malacca beleg sal reguleren, ende U Ed. tselve dadelijck p^r expresse praeuw laet weten, want s[e] ijde hij als die van Mohaer, Namingh ende Rambouw mijn sabda gehoorsamen, ende dat Pahangh voor overlast bevrijt is, sullen die van Malacca in corten van honger vergaen, ende haer selven overgeven moeten, sonder dat daerom veel volck in peryckel stellen, waerop ick antwoorde, U Ed. dese sijne resolutie achte dienen.

<f.1154>

Des Coninck vloote bestaende uyt de vier vooraengerode ende ettelijcke banting zeyl reed sijnde, heeft met veele omstandicheden op mij versocht dat ick een jacht uyt de Malacsche vloote met sijne armade (tot haer convoij naer Pahangh) wilde ordineren, waer over met den raet geconsuleert hebbende, goet gevonden is den Coninck sijn versoeck toe te staen soo moogelijck is, hem voordragen om wat redenen den Commandeur van de vloote ontrent Malacca wellicht sijn May^{ts} versoeck ende mijnne ordre niet soude cunnen naercomen, gelijk U Ed. uyt de copia der resolutie ende missive op 11 Augusto aen den Commandeur Coper geschreven gelieft te beogen.

Sijn May^t met mijn eenige redenen hebbende van Pahangh replicerden dickmaels dat U Ed. doch maer soo veel gelieffden te doen, ende laten reede ofte revier van Pahangh besetten, met ten minsten een jacht t'welcke hem hebbe moeten beloven U Ed. opt serieuste te verwittigen, den Coningh seijde vorders, dat ick U Ed. sijnent wegen oock soude advijseren dat in Pahangh een Hollandts Capⁿ mochte werden gelecht om aldaer te blijven resideren, ende te handelen, dese occasie nam ick waerom van den Coninck eenige voordelijcke prominetien voor d'Comp^e (volgens U Ed. instructie) te vercrijgen. Soo dat ick antwoorde soo veele als belangh 't zenden van een jacht tot de besettinge van

de Pahangsche rivier, ick niet twijffelde off U Ed. soude sulcx op sijn May^{ts} ernstige versoeck (soo haest mijnen brieff U Ed. behandicht wierde) in 't werck stellen, doch wat belanghde van in Pahangh ende Pera eenige verhoppen op een vijant te senden, volgens sijn May^{ts} voor desen schriftelijck, ende alsnu mondelingh gedane presentatie dat ick sijn May^t van U Ed^{ts} wegen toe derwaerts geen besendinghe hadde gedaen ter oorsake <f.1155> van de cleijne consequentie des handels op voornoemt plaetsen, soodat te beduchten stont d'onkosten van de equipagie der schepen ende maent gelden vant volck op deselve varende naeuwelijck soude comen overgewonnen werden, ende des te minder als op ijder plaetsen een logie soude gestabileert werden, dat oock jaerlijck veel soude bedragen, doch soo sijn May^t onse natie met eenige vorderlijcke prerogativen gelieffden te beneficiëren dat alsdan U Ed. ongetwijffelt om sijn May^{ts} gunst niet te versmaeden naar de boven gemelte plaetsen met den eersten eenige schepen met soodanige goederen als aldaer dienstigh ende voor d'inwoonders profytelijck soude stueren, ende oock wellicht gestadich eenige coopluijden laten resideren.

Sijn May^t heeft geantwoort (sonder mij te belasten te particulariseren wat voor benefitien wij souden begeerden), laet Capⁿ Moor in Pahangh maer schepen senden ende coopluyden leggen, ick belove hem dat daer geen andere natien in den handel sullen geadmittert werden, als ghij luyden alleen gelijk op de Westcust, ten ware aen eenige van de nabuijren die in Pahangh rijs te coop brengen (dat weijnigh importeert), ende oock naer eenige rottangs ende soo ijets van cleijnder waerde, weder vervoeren, maer wat belanght den peper, bes[o]jaer, thin ende andere waeren sal voor U alleen wesen.

Maer wat Pera belanght daer can ick de luyden die daer sout, rijs, porcelijn ende diergelijcke cleijnigheden brengen tot geryff van de inwoonders qualijck van daer houden. T is waer sij coopen daer weijnigh thin doch dat heeft weijnigh te beduijden, dat daer ander waren voor haer te coop waren. Ick soude haer het thin coopen verbieden, ghij luyden daer een logie hebbende cunt meer 100 bharen coopen, als sij 10, dese Coningh aldaer heeft van de handelaers oock eenige benefitien, die ick soo teffens niet en can besnijden.

<f.1156>

Ick hebbe den Coninck doen oock verthoont dat deur de H^r Commissaris Deutecom t'voorleden jaer sijn May^t was te verstaen gegeven dat deur d'ongesontheyt van de Indrapoursche lucht (wij jaerlijcx aldaer handelende) veel volcx verlooren, derhalven deur voorgemelte Commissaris was versocht dat sijn May^t gelieffden toe te staen den handel van Indrapoura in Celyda dicht bij Indrapoura gelegen mocht werden getranspoteert.

Item dat sijn May^{ts} peper die jaerlijck van Ticouw ende Priaman met praeun tot groote risico van sijn Maj^t naer Atchin wierd gesonden, aldaer ter plaetse

voornoemt aen ons mocht worden geleverd, ende alhier (gelijck de tollē deur residenten) jaerlijck aen sijn Maj^t betaelt, in soodanige specien ofte waren als sijn Maj^t selffs soude gelieven, op t'versoeck van welke twee pointhen sijn Maj^t als doen dese Commissaris voornoemt voor antwoorde hadde gegeven dat jegens de naeste besendingh daerop soude resolveren, dat ick derhalven jegenwoordigh sijn Maj^{ts} meeninge (die aengaende) reverentelijck weyste te verstaen.

Waerop heeft gerepliceert wat den handel van Indrapoura in Chelida te transporterē was belangende, dat aldaer benevens den Panglima veel treffelijcke Orangcays ende coopluiden domicilie hielden, die alle soude moeten verhuisen, waermede de voornoemde plaetse tot niet soude comen. Ick gaff voor antwoorde dat den peper in Celida met praeuwen conde gebracht werden, dat docht hem gantsche ongeraden alsoo hij hem liet voorstaen onder dat pretext in sijn tollē soude werden gefraudeert.

Aengaende den peper die voor hem van Bendaer Califfa herwaerts gebracht wiert, hij gaff mij te verstaen, dat hij hadde geboden dat sijne Gouverneurs hem voortaan niet meer als de helft van de selven soude toe senden, voor de welke hij alhier (als de Moorsche schepen aenlanden) eenige *<f.1157>* rariteitjen cocht ofte aen ons soude leveren, ende wat de betaelingē van sijn peper aengingh die wij op meergemelte plaetsen van de Panglimas waren coopende, vont hij goet dat de betaelingē op den ouden voedt voor als noch soude geschieden.

Op de consequentie des Pahansen handels hebbe mij geïnformeert, namentelijck wat goederen ende quantiteyt van ijder aldaer te becomeen sijn, ende tot wat prijs, doch hebbe aengaende de quantiteyt ende prijs geen ofte immers seer weijnich seeckerheijts cunnen krijgen, alhoewel daer naer genoeg hebbe vernomen als dat de naervolgende coopmanschappen daer te becomeen soude wesen.

20 à 30 catty gout, 20 à 16 reael p^r teyl, wegende ruym 1⁵/₈ r^a swaer
 250 bhaer peper ten prijs als in Atchijn gemeenlijck is geldende.
 100 dito thin comt boven uyt t'landt van een plaets genaemt Callangh,
 gelt 11 à 12 teyl p^r bhaer
 40 à 50 catty campthaer bahras valt beter als die van de Westcust gelt
 heel goet sijnde 30 realen t'Malleys catty
 3 à 3¹/₂ bahaer agelhout
 besaer steenen werden naer haer groote tegens gout opgewegen
 rottangh bij schepen vol a 16 bosschen p^r realen ende 100 p^s p^r bosch
 schildpadts, hooren, wasch, beuiuwijn, oliphants tanden, arpuys groote
 menichte, vogelnesten

De waren aldaer getrocken sijn als volgt.

cris
 blauwe boulongh⁷⁹
 groove swarte ende witte bafftas
 balatios⁸⁰
 ijser
 tapy surasas
 sullampourijs
 mourys
 rijs

<f.1158>

Doch weet men ons den prijs wat gelden soude noch de quantiteyt die aldaer soude cunnen vertiert worden, niet te seggen, voor reden gevende dat aldaer in lange jaren geen Grooten handel is gedreven, noch soodanige off weijnige van de sorteringh die aldaer wel soude vertiert werden gebracht geweest, dat het oock niet te twijffelen is soo wij aldaer quamen handelen, off d'inwoonders souden d'aenplantinge van den peper weer behertige, als mede t'opsamelen van de bovengemelte aldaer vallende specien.

Met sijn Maj^t in discours comende van de Westcust van Sumatra gaff mij te verstaen, dat hij d'Ed. Comp^e hadde vergunt op voornoemde cust alleen te mogen peper coopen, ende dat al wilden hem d' Engelschen, Deenen, ofte Francken een bhaer gout vereeren soude hem aldier niet willen admitteren, waerover sijn Maj^t hoochelijck hebbe bedanckt, ende te verstaen gegeven dat van tselve benefitie alsmede de tollen die wij sijn Maj^t op voornoemde Cust jaerlicx te betaelen hadden, alhier in Atchyn soude werden voldaeen met schoone raere juweelen, geschut ende paerden ofte Japansche silver, ten derden dat als het gebeurde wij op de Westcust handelen bij opulentie van peper, somtijts cleeden te cort quamen om de selven dadelijck te betaelen, dat sijn Maj^t de H^r Commissaris mede hadde mas⁸¹ dat aen de inwoonderen soude belasten hun peper aen ons te leveren ten veracordeerden prijse, doch dat van dese drie sijne Maj^{ts} favorable gunsten, d'h^r Commissaris geen schriftelijcke acten hadde becomen, alhoewel sijn Maj^t deselve hem hadde toegestaen van de gewesenen Orangcaya Laxamana op sijn Maj^{ts} bevel te mogen voirderen, soodat sulcx moeste bijgecomen wesen deur de menichvoudige besogniers van Orangcaya Laxamana ofte des Commissaris versuym, dat ick derhalven versocht gelijk U

79 boulongh?, perhaps goulong i.e. (Mal.) gulong.

80 Balatios?

81 Mas?, perhaps gemaakt.

Ed. brieff was meldende dat sijn May^t alnu aen Orangcaya Laxamana andermael gelieffden te ordenneren de schriftelijck acten van de vooraengerode vergunde prerogativen onder sijn Maj^{ts} zegel te expedieren ende mij ter hant te stellen. Op dat ick deselve U Ed. mocht behandigen.

<f.1159>

Den Coninck mij[n] versoeck verstaen hebbende belaste Orangcaya Laxamana de acten aengaende een vrij handel op de Westcust, ende betaelen der thollen in Atchyn claer te maecten om benefens de brieven op mijn vertreck tsamen overgelevert te werden, alsmede een acte dat hij ons toestont in Pahangh ende Perah te mogen handelen, ende een logie bouwen, waerom ick nochtans niet hadde versocht, om niet te schijnen ons daer veel aengelegen was, ten aensien hij ons met geenige preminentien ende beneficeerden als alleenlijck den peper handel in Pahangh te mogen doen, dat weijnich importeert ende echter bij hem voor een groot faveur aen ons bewesen soude gehouden werden.

Aengaende t' derde point, daarvan seyde dese Coninck geen kennis te hebben,, den Commissaris Deutecom hem sulcx hadde verthoont, ofte hij moeste sijn meeninge qualijck verstaen hebben, alsoo sulcx soo hem dacht onredelijck soude wesen als langh daernaer betaelt werden, want sijn last dies aengaende niet soude naergecomen werden als sulcx niet goet willich en geschieden, alsoo de luyden seyde hij (tot sulcx niet gesient sijnde) duysent middelen hadden om hunne peper te verbergen, waerop geen voirder instantie hebbe gedaen, wel merckende, hij sulcx niet was gesint toe te staen. Ende geen andere acten belaste geschreven te werden, als van de twee voorverhaelde pointen ende Pahangh ende Perach.

Met den Sabandaren alhier aftreekenende aengaende t'gunt de Ed. Comp^e aen sijn May^t schuldigh was over thollen van den voor jarigen gehandelden peper op de Westcust hebben wij in plaetse van 9400⁷/₈ realen van 8^e bij provisie moeten betaelen off in reecke passeren 202 r^s van 8^e meer. Alsoo de brieven van de Panglimas aldaer soo veel meer inhielden, waer jegens woorden genouch hebbe gemaect, maer mocht al niet helpen, dit abuys ontstaen wegen den gediscapituleerden Panglimas in Ticou, de bescheyden van Priaman quamen met H^r van Saenens schrijven overeen, diergelijcke ervaeren sullen meer gebeuren <f.1160> soo onse residenten aldaer niet omsichtiger willen wesen int' liquideren met de Panglimas, twelck is voor te comen, met (behoudens U Ed. wyser oordeel) soo wanneer alles affgereeckent is, ende d'accorde gaen dat d'onse haerluydes bewijsen ofte liquidatien aen hem, ende sijluyden d'hare aen ons overgeven, ende soo herwaerts gesonden werden, de welcke dan alhier geconfronteert werdende niet sullen verschillen, want wanneer sulcx differentien int reekenen voorvallen, sal den Coninck als men hem daerom sal aen-

sprecken, ende wij echter niettegenstaende eenige gesondeerde oppositien sullen moeten behaelen, een weer smaeck krijgen in t'gunt ons (aengaende t'betaelen der thollen alhier) heeft vergunt.

Aengaende t'relaxeren der alhier geconfineerde ofte aengehaelde Chinesen hebben om hunne verlossinge ernstelijck versocht, ende sijn May^t verthoont dat U Ed. daermede vrientschap soude doen, als mede dat U Ed. in 'recompense soo veel Chinesen naer Atchijn soude largeren als daerom versoucken souden, doch hebbe niet connen obtineren, alsoo dese Coningh sulcx excuseert waren, seggende dat sij van sijn geloove ende geschooren waren, ten anderen haer in sijnen dienst te gebruycken hadde, hij is daeromme soo noode aengesproocken dat hij wel heeft gedrijcht dat soo iemant tsij Chinesen ofte Maleyers hem meer moeyelijck vallen ofte der Chinesen ontslaginge versoucken qualijck sal doen handelen.

Naer dat den Coninck alle de alhier wesende Portugesen soo coopluyden als andere heeft doen vermoorden, sijn maer eenige jongers overgebleven, hij laet hem duncken dat onse natie daermede een Grooten dienst gedaen heeft, doch vermeijne dat hij meest gesien heeft op sijn eijgen proffyt ende diamant gierigen honger, ende niet gaerne tot betaelinghe der selver gelijk voorleden tocht haere fuyste wederomme met realen van 8^e affgeladen soude hebben.

Op mijn reyse nae Aetchyn door de strate van Malacca alwaer den Ed. Commandeur Jacob Coper hebbe bejegent naerdats hem alle provisie voor sijne vloote hadde <fn6i> overlevert, hebbe den breeden raedt doen vergaderen, ende in den selven geproponeert, aengesien de soberen stant van die van Malacca ende dat seer om volck benodigt sijn, off niet geraden ende t'exploict dat U Ed. tot t'bemachtigen der voornoemde stadt vastelijck voorgenomen haddet, niet voordelijck soude bleven, die gevangenen (die bij den Commandeur ofte eenige jacht onder sijn Ed. vlagge bescheyden) voortaan sullen werden become niet meer te laten rantsoeneren off relaxeren, maer is goede verseeckeringe op Batavia te brengen, op welke gedane propositie is geresolveert ende beslooten als inden text tot dat door U Ed. ende Raden van India anders sal werden geordonneert als blijktt p^r resolutie hier nevens gaende.

Op de gelegentheyt der Engelschen in Atchijn hebbe mij sooveel mogelijck geïnformeert, t'onser aencompste in Atchijn hebbe aldaer ter reede gevonden hun jacht de Planter op ul^t April passado van de Cust van India ofte Bataculoa tot vervolgh van den handel aldaer, gantsch niet medebrengeende als eenige goederen op vracht voor de Malabaersche coopluyden waer voor in Atchijn hebben ontfangen 175 teylen ofte 700 realen van 8 — mitsgaders 551 teylen ofte

2204 realen van 8 — door de Mallebaeren van de Engelsen in Battaculoa constant ontfangen, ende door heur in Atchyn voldoen, den resident Mr. Knippe hadde niet anders in voorraet als partije laecken ende Carsayen t'welcke is het restant van sijn cargasoen over 30 maenden door hem selve aldaer medegebracht, waervan noch wel 1200 teylen is wtstaende, dat sij luyden met dit jacht geen cargasoen hebbe medegebracht, geven voor d'orsaecke te wesen dat hun in Battaculoa was gerapporteert, dese Coninck van Atchyn alle d'Engelschen hadde laten ombrengen, ende haere goederen aen de Hollanders ende andere omgedeelt. T' is eerder te gelooven dat tot hun daer niet en schort, t'jacht de Planter hadde op mijn vertrecken 400 bhaeren peper in, ende soude 14 dagen naer ons mede naer Battaculoa (omme andermael sijn ladinge <f:n62> voorts in te nemen dat 1000 bharen soude wesen ende van daer naer Engelandt) te vertrecken, met wat cargasoen sij in Atchyn cortelijck soude mogen werden gesecondeert. Can U Ed. geen rappoert doen, alsoo seecker is haeren resident tselve niet weet ende met de Planter selve vertreckt om soo hij seght met eenige kisten realen van Battaculoa weder herwaerts te comen, alsmede dat haest uyt Engelandt schepen soudent arriveren als wanneer hij ongetwijffelt weder een goet cargasoen soude becomen is off sulcx effect sorteren sal wert den tijt leeren. Mr. Knippe heeft S^r van der Meulen verhaelt dat hij tijdinge van Masilipatam hadde gecregen, dat Prins Robbert met een vloote van 14 a 16 cloucke schepen naer India soude comen ende in China eenige invasie doen, ofte ergens eenige forten te bouwen, wat hier van te geschieden staet sal tsijner tijt blijcken.

Naer mijn arrivement in Atchijn hebbe ons met gebracht juweelen ende andere goederen inder [w]ijl getracht soo aen den Coninck als andere jegens gout vercoopen op dat met t'jacht Wijdenes de Cust Choromandel daarmede soo veel mogelijck hadde mogen seconderen. Doch bevont tot mijn desseyen niet conde comen om redenen die U Ed. vervolgens sal remonstrere, verstaen dat den Coninck wel expresselijck aeler eenige juweelen van mij cocht bespraeck dat de selve soude betaelen met peper ofte aen de tollen later corten, sonder gehouden te wesen gout ofte Realen te geven, 'tselve meest altijd als ijets cocht replicerende, twelcke mij vreemt docht te meer U Ed. missive aen hem selve doceert dat hij de betaeling in soodanige manieren mocht doen alst hem gelieffde, ende gaff mij groote suspitie dat hem moeste ter ooren gecomen wesen, dat ick om eenigh gout van hem te leenen soude versoecken.

Ten tweeden was niet mogelijck onse goederen te vercoopen met behoorlijck advance, als daer geen coopluyden van Bengala ofte andere quartieren noch <f:n63> aengecomen waren. Want soo men deselve soude willen venten aen de inwoonderen ofte Gouseratten aldaer woonachtigh soude men die als buyten tyts selve moeten peylen die daer qualijck als tot seer vylen prijse sou-

den aenwillen, ende niet betaalen voor alleer die aen de vreemdelingen hadde met proffijt gevendt, ende t'gelt daer voor van hun ontfangen dat dan noch bij 10 ofte 12 teylen teffens betaalen Sr Jan van der Meulen hadde oock bij t'comptoir niet in voorraedt daer gout voor conde geprocureert werden, alsoo alle sijne restanten door ordre van de H^r Commissaris Deutecum aen dueren coop peper hadde besteedt, soo dat mij geen anderen middel overschoot als den Coninck om twee ofte een bhaer gout te leenen aen te spreekken, waerover met Orang-kaya Siery Bidia Pacarma ende Siery Bidia Indra hebbe geconsulteert off geraden soude wesen, Orangcaya Maraedia ende Laxamana dit mij te doen versoeck te kennen te geven. Ende off sij luyden ijets voordelijck tot obtenuer vant selve soude comen te wege brengen, doch bemerkten aen haer pitsiaeringe, ende hadde oock tselve ten deel ondervonden, dat Maraedia ende Laxamana soo gewichtigen versoeck niet soude durven voordragen, alsoo tselve deur haer gedaen werdende den Coninck hun versoeck qualijck affnemen soude, daer dese twee personen haer seer voorwachten, Maraedia daer den Coninck geen goemutse opheeft om in geen meerder suspitie te vervallen, ende Laxamana die aen dat honorable ampt maer gelden twee maenden gecomen was des Conings ongunste niet op den hals te halen, Laxamana was opt hoogste schreupelieus den Coninck te vragen wat hij voor antwoorde soude schrijven opt point dat U Ed. missive was meldende van de acten der vrijheyte aen de H^r Commissaris Deutecom vergunt, daer ick alsnu om was versoeckende soodat ick om voorverhaelde reeden bij mijn selven resolveerden ter eerster gelegentheyte den Coninck (om t'voorverhaelde gout ons leenen) opt faetsoenelijckte aen te spreekken, t'welcke oock hebbe *<f.1164>* gedaen op occasie dat den Coninck vraegde wat goederen wij naer de Cust vaerden om te verhandelen, t'welcke hem seijde ende onder andre goede partye gout, hij vraegde waer wij sooveel gouts vandaen haelen. Ick antwoorden van de Chinesen die tselve van ons in Tayouan te coop brachten, doch dat de scheepen op mijn vertreck van Batavia noch van daer niet waeren aengecomen, waeromme U Ed. een jacht herwaerts gesonden hadde om onse medegebrachte coopmanschappen alhier jegens gout verhandelt hebbende, t'selve daermede naer de Cust Coromandel te stueren, doch dat nu in Atchijn het dootste vant geheele jaer sijnde onse goederen niet conde quyt werden noch gout becomen, derhalven versocht ick dat sijn Maj^t de Ed. Compagnie met partije gout gelieffde te gerieven tot t'naeste jaer als wanneer hem tselve wederomme met Chinees gout, Japansch silver, realen van 8 in specie, schoon juweelen ofte sulcx als sijn May^t selve soude gelieven te eyschen. Ick en specificeerde geen quantiteyt vant gunt ick versocht, nochte oock niet dan den gordel (daer hem t'model van hadde gethoont) veel duysenden soude costen. Dit alom hem geen affkeer van de groote quantiteyt vant gout nochte suspitie als mijn versoeck hadde willen toestaen, dat daarvan

ijets soude willen inhouden tot verval des gordels, want t' is seecker soo hij eenichsints hadde gesint geweest, de E. Comp^e met eenige gout te gerieven, soude ten minsten gevraecht hebben hoeveel mijn versoeck was, de wijle hem sulcx noch niet hadde te kennen gegeven, t'welcke niet heeft gedaen, soodat op dit mijn versoeck alleenlijk heeft geantwoort dat hij jegenwoordich geen ofte seer weynigh gout hadde, alsoo hij tselve niet liet leggen, gelijkc sijn voorsaet dese Coninck Morom hadde gedaen, wijsende met sijn vinger op sijn nieuwen troon die hij seijde veertich baharen gout waerdich te wesen, wtgesondert noch veele andere goude geweeren, die ronsom hem stonden.

<f.1165>

Dewijl den Coninck mijn versoeck van eenige gout te leenen hadde affgeslagen ende bij andere middelen om redenen als boven verhaelt geen gout nocte andere waren wiste becomen, hadde met de raedt geresolveert ende beslooten, (genouch met herten leet) t'jacht Wijdens met t'weynich cargasoen dat alhier in voorraedt was naer de Cust aff te vaerdigen opdat in Atchijn tot groote cost niet langer vruchtloos soude blijven leggen, ende is op 10^e Augustus pasado met een cargasoentgen monterende incoops in alles f.12421:13:12, vertrecken als blijktt p^r facture hier nevens gaende.

T'model des Commerbants den Coninck verthoont ende geen aengewesen hebbende dat de steenen op geen getrocken naer massijff gout moeten gestelt werden ende dat met leden gemaect sijnde, soo wel om t'lyff passen soude als anders, t'welcke hem wel aenstont, seggende daer geen andere steenen als schoone suyvere diamanten facets wijse geslepen ende geen taffels in begeerden anders als langs den boort daer wel overhants taeffels ende facet steenen in mochte gebracht werden. Ick geloove vastelen soo dit juweelen cierlijk wert gemaect tselve wel coopen sal, maer heel graegh toont sich niet, in de eerste veertien dagen dat ick in Atchijn was quam, ick selden bij hem affliet mijn altijts veele rariteyten sien, die al bij malcanderen en onwaerdeerlijcken schat souden bedragen, telkens mij ijets verthoonende ende soo licht heem en belastende diergelijcken soo costelijcken te doen maecken als mogelijk was, ende dan daer van niet eens meer vermanende noch soo ick mejne daer aengedenckende, want hij en heeft selffs niet eens gevraecht naer de juweelen die de Comp^e voor hem naer sijne modellen in Nederlant doet maecken, twelcke hem hebbe aengedient, ende dat de selve soo haest soude wesen gearmeert hem soude toegesonden werden.

Naer dat den Coninck als gesecht eenige stucken hadde <f.1166> gerecommandeert voor hem te doen maecken, versocht ick dat hij gelieffde mij daervan eenige modellen te doen behandigen, want mij onmogelijck was alles te onthouden, daer hij op antwoorde dat qualijck wist was ordonneren soude,

maer den Capⁿ Moor selffe eenige raer costelijcke stucken soude doen teecken ende laten maecken, dat hij niet soude laten de selvde te coopen, op dit instant liet mij soo uytermaten waerdie ende menichte van alderhande schoon stucken sien dat men schier beschaemt soude wesen tselve te seggen, ende roemde sich dat soo ick machtich ware twee etmael achter den anderen te tesitten⁸² mij gestadich veranderinge van costelijck stucken soude doen thoonen, hij en is gants niet graegh meer naer ringen, lieten mij oock soo groote menichte van alle fatsoenen sien, dat tot ongeloofflick is, die hem hebbe vercocht geven niet meer dan 50 p^r cent avante ende dat noch met groote moeijten eer het soo verde conde brengen. Ick ware eerst geresolveert aengesien des Conings weynig lust tot taffel ende punt steenen eenige der resterende met mij terugge te brengen, doch wederomme geconsidereert dat soo wanneer hij naer mijn vertreck onse juweelen voor hem dede brengen, ende dan eenige steenen missende daerop occasie soude nemen geen van alle de andere te coopen quantsuys ofte tot de mancquerende meest genegen ware want hij deur het menichfouwdich handelen alle de selve juweelen tot den minsten steen toekent, geduyrende mijn aenwesen heeft den Coninck niet meer als voor teylen 4660 ofte 18640 realen van 8^e aen juweelen gecocht.

Dat dese Coningh soo graegh niet meer naer juweelen is, ofte moeten raere stucken wesen, veroorsaectt alleenlijck de groote quantiteijt die hij heeft becomen, met t'ombrengen der Portugesen de welcke hem niet costende d'onse oock tot vijlen prijse ende verdebeneen⁸³ de waerde meynt te crygen, onder de juweelen <f1167> door den Coninck de Portugesen affgenomen is een seer schoonen ende costelijcken Cris die hij mij heeft in handen doen geven ende wel besien laten, den selven is den hecht ende schede van boven nederwaerts gaende ende t'oordtijser op gout vier vingeren breed gegarniseert met seer groote taeffel diamant steenen, soodat ick ende vrienden met mij present sijnde den selven rijckelijck dertich duysent realen van 8^e gisten waerdich te wesen, de juweelen ende andere dingen die den Coninck so nu ende dan mij heeft gerecommandeert voor hem te doen maecken. Ende soo haest doenlijck is mede te brengen sijn behalven den Commerbant de naervolgende te weten

Den cleijn oorlogie om bij hem te dragen dat slaet drie robijn ringen
rontom met cleyne diamantgens gegarniseert, d'een wat wijder als
d'ander,

Twee armringen boven wat breed ende voorts rontom met facet diamant
steenen gegarniseert,

82 Tesitten, read sitten.

83 Verdebeneen?, probably ver beneenen.

Twee goude kettings met vierkante schaeckels, op ijder viercant een
 diamant facet steen, ende rontom met eenige diamantges facets
 wijse geslepen,
 Eenige pinaetschens over weder zijde met uytstaende takens aen ijder
 een facet diamant steen hangende,
 Een groot oorlogie om in sijn huijs op te hangen
 Een cleyen mesken gelijk de Maleyers gemeenlijck op haer sijde
 dragen waervan hier nevens een patroon gaet den hecht met facet
 diamantgens soo dicht beset dat men daeraen nauwelijcx gout
 bekennen can,
 Wel paer oordoppen van gout, ende geesmalieert volgens t'patroon
 hier nevens gaende
 Een struijsvogel
 Twee caes waerissen⁸⁴
 Twee winthonden
 Twee groote doggen

Belangende t'stuck van negotie in Atchijn was <fn68> geduerende mij aen-
 wesen aldaer tot voordeel van de E. Comp^e weynigh te verrichten overmits int
 dootste vant geheel jaer was, tot dat de vreemde coopluyden soo van de Cust
 Sumatra, ende Bengala, aen landen die op mijn vertreck alle dagen te verwach-
 ten waren. Als wanneer onse coopmanschappen sullen schoot krijgen, ende
 met avante cunnen vercocht werden, om welcke voorverhaelde redenen ick
 geen preuve vant fermilioen, quicq silver, sandelhout, nocte rompen (tot een
 monster aldaer hebbe gesonden) hebbe cunnen nemen, want naer eenige der-
 selver, nocte andere goederen quamen vragen, ende deselve aen te gaen bie-
 den ongeraden, een bhaer cassia lingua heeft S^r van der Meulen vercocht voor
 30 r^s de bhaer dat goede advante geeft soude jaerlijcx 20 à 30 baheren cunnen
 vertiert werden, quicksilver heeft voor desen 2 realen t'catty gegolden conde
 alsdoen qualijck ½ r^s halen dat tsijnder tijt als boven wel beteren sal,
 t'sandelhout sal oock wel van de hant willen a 25 ofte 30 r^s p^r picol, wat quanti-
 teyt jaerlijcx soude cunnen vertiert werden is qualijck te weten, rompen sullen
 qualijck van de hant willen is gants geen vrage naer, derhalven voor eerste geen
 meer dienen gesonden, goede nooten soude jaerlijcx wellicht 30 bharen cun-
 nen quijt werden tot 26 realen van 8^e t'picol, vermilioen is niet seeckers van te
 schrijven, nachodda t'het[?] hadde tweynich dat aldaer t'voorleden jaer hadde
 gebracht vercocht voor een theyl ofte 4 r^s van 8^{en} t'Maleys cattij dat goede win-
 ste geven soude, maer weten de luijden ons niet te seggen wat quantiteyt jaer-

84 Caes waerissen, (Mal.) kasuari, i.e. cassowary.

lijcx soude gebeneficeert kunnen werden, t'welcke p^r de naeste gelegentheyth geschieden sall.

Campher Bahros in Atchijn niet te becomen ten sij die van de Westcust werde gebracht, gelt alsdan gemeynelijck als t'schoonste cubesse is 40 à 44 R^s t'Maleys catty ende oock wel meer als de coopluayden van de Cust ende Bengala op dien tijt daer sijn.

<f.1169>

Den peper is wederomme op prijs van 7 teylen de bhaer gecomen, solpher gelt 3 ende 3½ theyl de bahaer, thin teylen 13 p^r bhaar, buffels huijden ende hoorens sijn qualijck te becomen, gelden ordinaris de huijden ¼ real t'stuck, ende hoorens 10 voor een quaert real, doch slaet den Coninck jegenwoordigh al aen wat van voornoemt specien crijgen can.

De negotie boucken des cantoors Atchijn gevisiteert ende jegens de restanten die weijnig importeerden geconfronteert hebbende bevonden in deselve een abuys van

f.166: 2, gecauseert deurt inschrijven van 7200 papieren gout draet ende 36 Japansche cantoirkens, die d'h^r Commissaris Deutecom aen h^r Jan van Meulen t'voorleden jaer hadde in handen gelaten vant cargasoen voor de Westcust geprojecteert, sonder den prijs van ijder wat incoops costen op te geven, soodat S^r van der Meulen die naer gissinge heeft ingeschreven, ende dewijle niet conde weten off de faute was aent gout draet ofte cantoorkens ende wellicht aen beide partijen conde haperen, hebbe t'selve erreur niet connen corrigeren, maer in sijn gehael gelaten, om op Batavia gebetert te werden.

De lampen hebben niet cunnen aen de man helpen, als de vreemdelingen comen, sallen die vercocht werden wat gelden mogen, de bagge heeft den Coninck noch niet voorgeboden, alsoo met onse compste te veel ceurs van juweelen hadde, soo haest daer ijets voor liet dat bij comt sal S^r van der Meulen die glippen laten, de patolen ende ringen van Mr. Henrick Horst waren t'mijner compste in Atchijn vercocht gelijk U Ed. p^r de negotie boecken hier nevens gaende gelieve te beoogen.

De zeven bhaeren peper die den Atchijnsen Coninck aen d' Ed. Comp^e over eenige cleyne diamantgens ende vereuvert silverwerck schuldich was, hadde voor mijn compste aen S^r van der Meulen voldaan. T' veroverde copere stuck den Coninck toegestaen welcke hij hadde belooft te betaelen, daer tegens <f.1170> hij aen onse Jachten Reijswijck ende Veenhuijsen twee swaere anckers ende eenige houtwercken verstreckt waermede hij meijnt genouchsaem voldaan te hebben.

T'procido der juweelen mij besijden des Comp^{es} medegegeven hebbe in Atchin (als onder gespecificeert staet) gerendeert de somme van 4460 realen van 8^{en} in specie.

Een roos facet diamant rinck vercocht voor	R ^a 3000
Een paer brasaletten met 12p ^s capitale facet ende	
24 p ^s cleene taeffel steentgens gegarniceert	R ^a 1500
Een houprinck met 25 p ^s cleine diamantgens rontom voor	R ^a 160
	S ^a R ^a 4660

Welcke contant procedido aen desen coopman Sr Jan van Meulen hebbe inhoud en gelaten omme en proffijte van de Ed. Comp^e in Aetchijn geemployeert te werden, als blijktt p^r recepisse hier nevens gaende.

Met den Coninck propoosten sijnde voor de gelegentheynt onser landen, ende wat Coningen met de heeren Staeten ende sijn Hoocheijt mijn heere den Prince van Orangien in verbont van vrientschap waren, alsmede de Coningen van Persia ende Chiam die hare brieven meest alle jaren aen sijn welgemelte Hoogheijt sonden, diende den Coninck daerop dat hij alsnu mede een brieff aen sijn Hoocheijt wilde schrijven, ende eenige rarieteijten van stucken gout soo uyt de mijne comt ende schoone bezaer steenen stueren, welcke brieff ende geschencken alhier nevens gaen, mij vragende off sulcx aengenaem soude wesen, ick repliceerde jae, voornamentelijck comende van soo machtigen strijtbare ende de geheele werelt door beroemden Coninck als sijn Maij^t was, dat hem seer wel behaechden, van peper te stueren tot schenckagie heeft noijt gerept, ende alsoo weynigh van den chris van 20 000 realen van 8^{en} t'voorleden jaer aen den heer Commissaris Deutecom belooft.

Melbeeck den welcken uijt Agra naer Bengala is gevoecht heeft voorleden jaer met twee sijnder schepen in Atchijn geweest, ende staet met den eersten wederomme te *<fn171>* verwachten, ick hebbe met Wijdenes over de Cust aen den E. Directeur Barent Pietersz. geschreven, dat d'obligatie van de Melbeeck van Agra te ontbieden gelieffden, ende met d'eerste gelegentheynt herwaerts aen te stueren opdat hem over de 1693 Ropias die hij aen de E. Comp^e over coop van paerden schuldigh is, mocht doen betaelen ende sijinne obligatie restitueren.

Den ondercoopman Eldert Andriesz. Nachtglass den welcken U Ed. met mijn naer Atchijn hadde gesonden om aldaer als de tweede persoon van Sr Jan van der Meulen, te laten resideren, is op 20^s Junio passado opt schip Veere overleden, soo t' U Ed. conde goet vinden, soude voor d'E. Comp^e dienstich wesen ten naesten S^r van der Meulen, met een adjunct wierde versien, omme met der tijt bij vertreck van voornoemt van der Meulen kennisse van saecken te becomen.

De quantiteyt van 200 bharen solpher die U Ed. S^r van Meulen haddet gecommandeert op te coopen, is ten naesten bij voldaan ende met Wijdenes

naer de Cust Coromandel versonden, derhalven met dit schip Veere alsnu maer weynich herwaerts gebracht, t'wijssele niet off ten naesten sal U Ed. de geeyschte quantiteyt becomen.

T' Cargasoen dat alsnu met Veere overbrenge bestaet in 226 bharen 166 catty peper, 890 p^s buffels huiden, 250 p^s hoorens, 12 baeren 52 catty thin, 14 bharen 150 catty solpher, ende een goude geesmalieerde verrekijker die wederomme terugge brenge kosten thamen incoops ter somme f.24427: 7: 8, dat geen meerder van bovenstaende ende andere waren door S^r van der Meulen voor mijn compste sijn opgecocht geweest, is geschiet p^r manquement van capitael, want niemant een bhaer peper, thin ofte solpher wil leveren, sonder gelt bij maer te voren in handen te hebben, ende t'cargasoen met Veere in Atchijn gebracht hebben om redenen alsvoren verhaelt niet cunnen venten nochte in trocque tegens eenige voor d'E. Comp^e dienstige waren omsetten.

<f.1172>

De duijsent realen van 8^{ts} door U Ed. aen des Coninx Ambassadeurs de voorleden tocht op Batavia vertreckt om in Atchijn met thin mardtsgangs aen des Comp^{es} resident voldaan te werden, hebben met hart maenen meestendeel met solpher betaelt, ende alsoo sijn Maij^t daermede int minste geen dienst nochte vrientschap wert gedaen, als daarvan geen kennisse hebbende, ende oock buijten haerlijck commissie is, doende alleenlijck haer particuliere profijt daermede soo can naer desen eenige gelt aen de gesanten te leenen, beleeffdelijck geexcuseert werden ten waere U Ed. op eenige insichten goet vont hem versoeck toe te staen.

T'gunt U Ed. aen des Conings galaye hebt doen vertimmeren bedragende volgens specificatie 846¼ R^{ea} van 8^{ts} daarvan sal naer ick hebbe cunnen bespeuren door den Coningh geen satisfactie werden gedaen, want hebbe hem tselve tot twee malen fatsoenelijck in memorie gebracht doch anders geen antwoord becomen als dat U Ed. daervoor hoochlijck bedanckte, ende wederomme in diergelijcke ende andere occasien soude recompenseren, gelijk in mijn dagregister op dato 11^{en} July ende 7^{en} Augusty largo hebbe geextendeert.

Ick can niet voorbij gaen U Ed. te kennen te geven de sobere gestalte van des Comp^{es} huijsinge alhier, die voorwaer soo sober ende geringh is dat qualijck ijets langer int packhuijs can geberghet werden ende genootsaeckt sijn geweest p^r faulte van ruijmpte tsandelhout, ijsere pannen ende porceleijn buijten t'packhuijs te leggen, soodat opt hoochste noodich sal wesen een nieuw huijs met een goet starck packhuijs werden gemaect, ende sullen in sulcken gevalle eenige balcken, plancken ende spijkers van Batavia dienen gesonden te weren want t'hout alhier seer duer ende ondeugende is.

Ed. heere tot hiertoe hebbe U Ed. alles verthoont wat raeckende mijne opge-lijde Commissie met den Coningh hebbe gebesoigneert ende soo ick niet beter en wist off van alles hadde hij mij sijn uijterste meeninge te verstaen geven, aenganede <f.1173> t'stuck van negotie in Atchijn hebbe mede sooveel getraceert als mijn eenigsints is bewust geworden, soodat om U Ed. met geen veel schrift verveelen, hiermede hadde gemeent een besluyt te maecken, doch ben genootsaeckt hier noch bij te voegen t'gunt den Coninck mij heeft aengesecht twee dagen voor dat ick afscheyt van hem nam.

Bij den Coninck gecomen sijnde om hem aen te dienen dat ick met de voordere vrienden op morgen soude comen om sijn handen te cussen ende licentie versoecken om te mogen vertrecken approbeerde sulcx ende dede de brieven aen sijn Hoogheijt mijn heere den Prince van Orangien ende U Ed. voortbrengen, belastende de beloofde acten niet vernemende gaff mij eenigh vermoeden dat den Coninck van resolutie moeste verandert wesen gelijk maer al te waer was.

Soo hebbe ick hem gevraecht oft gebeurde dat t'naeste jaer soo veele ofte soodanige costelijcke juweelen niet en bracht als sijn May^{ts} sinnelijckheyt wel mochten wesen, oft sijn May^t dan t'gebreeckende aen de tollen aen Japans silver, geschut ende paerden (gelijk ons hadde beloofd) in betaeling soude gelieven te ontfangen, ende dat ick alsnu versocht dat sijn May^t mij gelieffde te doen behandigen de acten die aen mij beloofd hadde, hem met eenen een schuytgen Japansche silver vertoonende dat hij niet eens en bezagh maer aen eenige quidams dede overgeven die daer soo wel van conden oordeelen als de blinde van de couleuren, die eer tselve silver te degen besien hadde seijden overluijt dat het niet en docht onse geen halve reael silver waerdich was. Ick seijde haer dat sij het loogen, ende haer leven wellicht soodanigen silver niet gesien hadde. Ick vraechde haer hoe sij daer van conden oordeelen sonder tselve eerste te proberen met smelten ende onder den hamer te brengen, sij antwoorden dat langh met silver hadde omgegaen ende dit silver wel kenden, ick merckte wel dat dit all faict abuijse was.

Den Coninck heeft mij rondt uijt geantwoort dat hij niet was gesint in Atchijn meer eenige thollen te ontfangen maer dat wij die wederomme als voor desen op de Westcust van <f.1174> Sumatra ter plaetse daer wij handelen ende Panglimas sijn souden moeten betaelen, de redenen die hij seijde daertoe te hebben sijn soo blauw dat niet waerdigh achte U Ed. die alhier te verthoonen, hebbende t'selve in mijn dagregister op 30^e Augusto aengeteyckent want ick voor seecker wel weet dat het niet anders is als dat realen van 8^e wil hebben, ende geen juweelen nocte Japans silver is.

Den Coninck sloegh mede plat aff den peper handel van Indrapoura in Silleda te transporteren. Ick antwoorde den Coninck resoluijt dat ick U Ed. soo-

danigen bootschap niet en dorffde brengen want seijde ick Capⁿ Moor ende soude niet ander connen gelooven oft ick en moeste sijn May^t eenige oorsaecke van misnoegen gegeven hebben, dat hem anders niet mogelijk soude duncken dat sijn May^t haest van resolutie soude hebben verandert.

Ick soo sijn May^t sulcx immers vastelijck hadde voorgenomen dat sijne present medegaende Ambassadeurs die bootschap gelieffde te belasten, dat hij oock deden ende antwoorden anders op dese materie niet.

Ick versocht om de acten van de vrijen handel op de Westcust niet voor s'anderen daeghs dat ick met sijne Ambassadeurs binnen quam om oorloff te nemen, dat hij oock seer verre wierp seggende ten was geen maniere dat Coningen brieffkens gaven van sulcke dingen, laet Capⁿ Moor op mijn woort vrij staen, doch deur haert aenhouden ende voornemelijck met een gelijkkenis hebben sooveel te wege gebracht dat hij belastende boven verhaelde acte dadelijck soude geschreven gesegelt ende mij behandicht werden, waerop ick mijn afscheijt hebbe genomen, ende hem bedanckt voor de eere ende vrientchap die hij mij geduijrende mijn aenwesen alhier hadde bewesen. Doch alsoo ick te geringen was om sijn May^t t'selve te cunnen vergelden, soo badt ick dat hij sijn May^t wilde sparen in langduijrige gesontheit, ende dat hij gestadich victorie mochte hebben over sijne vijanden waervoor den Coninck mij heeft bedanckt, sijn rechter hant legende in de hant van sijn opperste Cappado die ick ende andere vrienden hebbe gekust ende sijn vertrocken.

<f.1175>

Den heer Commissaris Jochan Roeloffsz. Deutecom hadde sich voorleden jaer wat beter behooren op eenige poincten te informeeren alleer U Ed. deselve soo affirmativelijck aen te dienen, ende voornemelijck van een scheepsplast peper dat hij secht des Coninck dit jaer aen mijn heere den Prince van Oranien tot vereeringe benefens sijne missive wilde senden.

Alsmede van de Cris van 20 000 realen van 8^e die den Coninck aen hem H^r Commissaris soo hij secht soude hebben beloofd te schencken, soo hij dit jaer wederomme in Atchijn ware gecomen. Ten tweeden dat den Coninck op de Westcust van Sumatra ons den peper soude doen leveren soo wanneer wij kleeden te cort quamen ten veraccordeerden prijsse, de luyden met de betaelinghe soo langen wachtende tot de comspte van de eerste schepen.

Zoo segh ick dan Ed. heere bijaldien de h^r Commissaris voor^{nt} sich op drie soo importante poincten naerder hadde geïnformeert soude ontwijffelt onder vonden hebben dat des Conings ende sijne meeninge gants contrarij waren.

Maer t'schynt de H^r Commissaris voornoemt sich heeft vervoucht willen houden met soo een loos praetjen om tselve mede als een tack aen sijn Croon te hechten, lichtelijck denckende datter naer hem ijemant in Atchijn gaen sou-

de die int stuck van dese saecke te derigeren ofte ondersoucken niet soo suffisant soude wesen als hij, twelcke soo sijnde, heeft hij quade gissinge gemaect.

Aengesien den Ed. H^{rs} de drie voorverhaelde poincten geen effect sorteren, ende h^r Commissaris Deutecom in patria omtrent sijn Hoocheijt mijn heeren den Prince van Orangien, ende de heeren onse principalen soo wel als op Batavia dese saecken seer groote sal voordragen. Waerop nu niet volgende mij lichtelijck de schult mochte gegeven werden, soo versoeck ick reverentelijck dat U Ed. in mijn faveur aengaende voorverhaelde poincten aen de d'Ed. heeren Majoors soodanich gelieft te schrijven als U Ed. uijt mijn schriftelijck ende mondeling rapport sult oordeelen recht ende bellick te wesen, want ick U Ed. versekere dat het nieuwers aen gemancqueert heeft als dat den Coninck sulcx noyt in den sin heeft gehadt.

<f.1176>

Op mijn vertreck van Atchijn welcke was 5^e September passado bleeff Comptoir versien met een capitael als blijktt balance hier nevens gaende ter somme van

	f.91880:16:14
hier affgetrocken voor een jaer ongelden	2000:
somma dat t'Comptoir Atchijn aent generael debit	_____
blijft ter somma van	f.89880:16:14

Ed. heeren alsoo ick in dit mijn schriftelijck rapport alles hebbe verthoont wat mijn opgeleijde Commisie was mede brengende sal besluuten,

Actum int Schip Veere desen 10^{en} Sept. Aⁿ1639,
seijlende van Atchij naer Batavia.

Paulus Croocq

VOC 1133

<f.85r.>

Relaes aen den Ed^l h^r Gouv^r Generael ende Raeden van India overgelevert bij den Commandeur Adriaen Anthonissen nopende de gedaene verrichtinge omtrent zijne Majesteit den Coninck van Atchijn, adij 5 Majij a^o 1640.

Naer dat bij den E. Command^r Willem Jacobsen Coster ende Raedt goet gevonden wierdt mij (vermits t'overlijden van den E. Command^r Cornelis Symonsz van der Veer) naer Atchin aen den Coninlijcx May^t te committeren omme de verrichtinge die gemelten Command^r van der Veer zaliger, bij ordre van den Ed. h^r Command^r Direct^r Generael Philips Lucaszsn, was bevolen te

vervoorderen, soo hebbe op den 18 Martij pass^o van Punt Gaele, naer behoortlijcx gestelde ordre mij aen boort getransporteert, ende met de oorlochs Jachten Reijnsburch ende Bredam t'zeijl gegaen, ende den 5^{en} April daeraen volgende voor middachs ter reede van Atchin wel gearriveert, alwaer geanckert leggende, is tegen den avondt seker Capado met s'Conincx Chap aen ons boort gecomen belastende uijt de naem van zijne May^t dat wij aen landt zouden comen, waerop mij neffens Capiteijnen Laurens Forsenborch ende Johannes Lamotius als mede gecommiteerdens <f.85v.> ende den secretaris Joris Childerhuijsen alsook twintich soldaet tot swiete aen lant hebbe getransporteert, ende in de Nederlandtse logie verwoecht, alwaer weijnicgh tijt vertoevende, wierden uyt s'Conincx last ten Hooff ontboden. Ende gingen derwaerts, tot tolck mede nemende den assistent Simon de Geus (alsoo den coopman van der Meulen overleden was) onder wege wierden in s'Conincx tolhuijs aengeroepen ende schenckagie om zijne May^t te vereeren afgevoordert. Waerop niet verdacht zijnde, ende bevindende dat het selve niet conde excuseren bijaldien audientie wilde vercrijgen, soo hebbe twee mijner pistolen laeten haelen, welcke d'Orang kajas zijden te geringe vereeringe waerom zijne May^t te presenteren, waerop ick antwoorde dat wij soldaaten waeren ende op zulcx niet verdacht zijnde, gaeven t'gene onse handeling medebracht doch hebbe omme van de selve ontslaegen te geraecken ende tot bevorderinge van saecken te comen, een rolle blau fluweel uijt de logie doen haelen ende daer bij gevoecht, waermede noch naulijcx dese Tollenaers te vrede zijnde, zijn wij naer t'Hoff voort gegaen.

Comende omtrent ten 9 uren dese semmelinge voor de eerste Hoff poort, wierden wij geordonneert aldaer te vertoeven op de Baleij, tot naerder consent om binnen te comen, ende gingh den Capado met de schenckagie naer binnen, geduerende wel drie uren, alleer den selven weder buijten quam, ende ons toegangh vergundt wierdt, als wanneer naer gewoonelijcx geobserveerde ceremonien ende <f.86r.> eerbiedinge, voor den throon van zijne May^t verscheenen, welcke ten eerste vraechde, waer wij vandaen quamen ende de oorsaeck onser comste, waerop hem antwoorde dat wij quaemen van Ceijlon, hem verthoonende, hoe dat wij met de Portugesen in de bocht gesprongen, hadden alsmede, hoe deselve voor Goa in de klem geloopen hadden, ende dat wij hoopten met hulpe van Godt ende zijne May^t met die van Mallacca noch eens den selven gangh te gaen, ende dat tot dien eynde expresselijcx alhier door ordre van den Capt Petanij (denoterende den Ed^l h^r Philips Luccusz.) gesonden waeren, om te vernemen off zijne May^t volgens het besprekende toesegginge tusschen zijne May^t ende den Ed^l h^r Gouverneur Generael voor desen gehouden, met zijne macht vaerdigh waer. Ende alsnoch in genegentheijt persisteer-

de, omme Malaccas belegeringe ende in corporatie bij der handt te vatten, ende zijne May^t onse macht tot dien eynde aen te bieden, versoeckende dat de May^t geliefe sijne intentie dienaengaende te verclaren, op dat wij versekert mochten zijn hoedanich ons te reguleren hadden.

Waerop gemelte May^t scheppende groot genoegen uijt t'verhael van de victorien die wij tegen de Portugesen gehadt hadden, antwoorde dat zijne macht gereet was ende als noch persisteerde bij zijne genegentheijt omme t'allen tijden, als maer onse <f.86v.> macht vaerdigh waer, de zijne daerbij te voegen ende de gedaene toesegginge te voltrecken. Doch zejide datter sekeren edelman in Pahangh was, den welcken hij vandaer eerst op Atchin verlangden te hebben, ende als die verscheenen waer, dat hij als dan met den selven sijne macht soude afvaerdigen, begerende dat wij soo veel wilde doen, ende nemen een brief mede (alsoo Malacca passeren mosten) omme die vandaer in Pahangh te bestellen, aen gemelten Edelman ofte Orang kaia, t'welck mij vreemt ende wel te soecken scheen, doch verclaere zijne May^t dat hij den selven, als voor desen met brieven op ontboden hadde, maer dat hij uijt Pahangh niet durfte vertrecken, door vreesse dat die van Jhor int' Rijck Pahangh zouden vallen, ende hun daer van meester maecken. Seggende dat den J[o]horses Coninck alle midde-len daertoe was aenwendende maar dat hij p^r desen brief, den selven zoodanich zoude herwaerts pressen, dat hij alwaer t'schoon dat geheel Pahangh verlooren ging, echter niet en zoude naer laeten op te comen, alsoo nu met alle vlijt met Malacca een eijnde wilde maecken, doch niet en zoude verrichten voor ende alleer den gemelten edelman aldaer verschenen waer.

Waerop hem tot antwoorte diende dat alles wat in ons vermogen was ten dienste van zijne May^t <f.87r.> te verrichten dat wij daertoe bereijt waeren ende ons uijtterste devoir wilden thoonen. Maer of t'geviel dat desen Orang Kaja niet en quam te verschijnen, off alsdan daeromme het desseijn vruchtloos soude moeten blijven, daer op zijne May^t seijde, dat daeraen niet te twijfflen waer, off den selven zoude zoodanich ontboden werden, dat hij wisselijcx soude verschijnen. Persisteerende dat hij sonder den selven niet en zoude aenvan-gen, waerop weder antwoorde, off t'geviel dat den selven en quaemen te overlijden (alsoo mede sterfflijcx is) off dan het voorgenomen, sonder den zelve niet en zoude connen verricht werden. Daerop zijne May^t tot antwoordt diende, dat in zulcken gevalle echter met de zaecken opt spoedichste wilde voortgaen.

Waerop hem antwoorde, dat van onse zijde oock in t'minste niet mancque-ren soude, t'welck den selven wel gevallende zeyde, dat het hem vreemt voorge-comen was, dat de Hollanders de Johoristen geweer versterckten, daer de zelve zijne May^{ts} openbaere vijanden waeren, ende dat dit niet over een quam met het voorige schrijven van den Ed. h^r Gouvnr^r Generael, luidende (soo hij

segt) dat de Hollanders ende Atchinders t'samen een hardt ende een lichaem soude zijn, ende dat d'een overquam oock den anderen soude overcomen, vragende hoe dit bij quam ende of daarvan geen kennisse hadde.

Waerop hem antwoorde, dat ick daer gaantsch geen kennisse aff hadde, nocte oock sulcx te conn gelooven, daer tegen zijne May^t antwoorde dat hij daer van <f.87v.> versekert was, ende dat de luijden present waeren die t'selve gesien ende hem gerapporteert hadden, dat der Commandeur voor Malacca t'selve gedaen hadde, seggende dat hem dit vreemt bedencken gaff ende van der Hollanders staat vasticheijt dede twijffelen door diende selve zijne vijanden sterckten. Daerop weder tot antwoord diende, dat voor alle zijne May^t niet te twijffelen hadde aen de bestandige genegentheijt ende volcomen iver der Hollanders tot voorstandt van zijne May^t ende desselfs Rijck, ende soo den Commandeur voor Malacca zulcx gedaen heeft (dat niet gelooffde t'selve met ordre ende kennisse van den Ed. h^r Gouverneur Generael geschiet te zijn, ofte daer moesten eenige beweech redenen zijn, die zijn Ed^t daer toe moveerden mij onbekent). Doch hoe het zij ofte niet, dat zijne May^t vastelijcx moeste gelooven, dat d'Hollanders zoo licht vaerdigh niet en zouden zijn, datse zijne May^t zouden afvallen, ende dat zijn May^t dies aengaende sichte meerder conde versekert houden, door dien ick expres was afgesonden omme den afbreuck aen zijne May^{ts} soo wel als onse vijanden de Portugesen te bevoorderen, ende dat alle de vijanden van zijne May^t oock onse vijanden waeren, ende wij t'allen tijden ons daertoe zouden laeten vinden, omme t'selve in alle billicke saecken, metter daet te bethoonen tegen wie het oock zoude mogen zijn, soo wel <f.88r.> die van Jhor als allen anderen, t'welck zijn May^t welgevallende, vraechden hij off den Capt Patanij (denoterende den Ed. h^r Lucas) niet eens op Atchin en soude verschijnen.

Waerop hem antwoorde dat den selven bij aldien gesont waer geweest, hier selfs al verschenen soude geweest zijn, doch door dien zijn E. int' versejlen van Ceylon, alhier niet anegeweest heeft, dat t'selve gewis door continuatie ofte vermeerderinge van sijn siekten moet toegecomen zijn.

Waerop zijne May^t seyde grootelijcx te verlangen, om den selven te sien ende eens met hem te mogen spreucken, vraechde wijders, off wij niet de gelegentheijt hadden, omme met een van onse jachten, een partije rijs naer Pahangh te voeren, tot onderhout van t'volck, dat op zijne May^{ts} galeijen aldaer bescheyden is, ende met meer gemelten Edelman herwaerts aen te verschijnen staet, vermits aldaer om rijs benoodicht zijn. Waerop hem geantwoort dat t'selve eens soude overleggen, ende dat wij ten dienste van zijne May^t alles wilde doen, wat in ons vermogen waer, voorder bij tusschen vallende redenen, der Portugesen onmacht ende slechte gelegentheijt verthoonende, ende dat het nu den rechten tijt sij omme van Malacca meester te werden, waertoe

doorgaens zijne May^t uijtterlijcx hem gratch⁸⁵ genegen thoonde, ende vraechde andermael off niet wel mogelijkcx soude zijn, dat dat den Capt Petanij eens bij zijne May^t quame te verschijnen. Waerop geantwoort dat hij ongetwijffelt, bijaldien tot zijne voorige gesontheit wederom geraeck, zelfs noch van Batavia <f.88v.> naer Malacca ende alhier op Atchin bij zijne May^t wel soude connen verschijnen, ende soude in t'versejlen van Ceylon, alsovooren gesecht, volgens zijn voornemen Atchin aengedaen hebben, om zijne May^t te begroeten ende met den zelve te verhandelen, t'geene waeromme ick tegenwoordich alhier was gecomen. Doch dat wij vermits nu verstonden sijn Edel alhier niet geweest te zijn, vorseker hielden dat zijn zieckten niet gebetert maer eer verslimt zij, ende vermits t'selve al te vooren bij ons gevreeft is geweest, dat ick tot dien eijnde door naer gelaeten ordre van den Capt Petanij voornoemt van Ceylon herwaerts aengesonden was, op dat bij zijne sieckte ende non verschijninge omtrent zijne May^t geen versuijm geschiede in het vervolgen van onse affectie tot zijne May^t ende dempinge desselfs ende onse vijanden.

Waerinne gemelte May^t sich wel genoegh thonende belaste dat wij op morgen avondt wederom ten Hoff zouden comen, ende zijn alsoo, naer ontfangen cleedinge volgens costume van zijne May^t ende behoorlijcx geobserveerde ceremonien ende courtoisijen, naer de logie vertrocken, zijnde omtrent twee uren in den nacht, met last van zijn May^t omme op morgen avondt wederom te Hooff te compareren als voorseghet staet.

Adij 6^{en} d^o smorgens hebbe met de presentie raet persoonen overwogen het versoek van zijn May^t <f.89r.> om een jacht naer Pahangh te senden tot bestellen van den meergemelten brieff aen den Orangkaja ende het overvoeren van den rijs, ende daerop een stemmel^x goet gevonden zijne May^t t'selve toe te staen, breeder blijckende bij de resolutie daarvan getrocken.

Adij d^o des voormiddach, quam sekeren Capado met s'Conincx Chiap in de logie ontbiedende dat wij wederomme te Hooff zouden comen. Waerop ons ter stondt derwaerts vervoechden ende sonder vertoeff audientie vercregen. Doende zijne May^t repetitie van meest het gebesoigneerde van den verleden nacht, ende daer neffens affvraginge, of wij met een onser Jachten den rijs neffens den brieff voornoemt in Pahangh zouden connen bestellen. Waerop geantwoort Jae, ende versocht dat zijne May^t op t'spoedichste gelieffde den brief te doen clear maecten, ende den rijs te laeten schepen, alsoo wij tegenwoordich nergens anders als daer naer vertoeffden. Versoekende dat zijne May^t mede gelieffde een briefken aen den Ed. h^r Gouv^r Generael meede te geven, tot meerder bondicheijt ende vertooch van zijne May^{ts} goede intentie, op

85 Gratch?, perhaps gantsch.

dat met des te meerder sekerheijt, alles mochte aengelegt werden. t'Welck den selven zeyde te sullen doen, ende ons niet langer als tot overmorgen te zullen ophouden, belastende dat den rijs gescheept soude werden in t schip daer Capt Panjangh (denoterende Laurens Forsenborch) op bescheijde waer, onder anderen vraechde zijne May^t bijaldien den Ed^l h^r <f.89v.> Gouverneur Generael Antonio van Diemen quame te vertrecken ofte sterven, wie dat als dan soude succederen ende offer jemandt naerder waere als den meer gemelte Capt Peta-nij. Waerop hem antwoorde, dat t'selve bestondt te begeben bij den Prins van Hollandt, ende niet sekerlijcx daer van conde antwoorden, doch dat naer onse gissinge, den selven soude de naeste daer toe zijn. Wijders naer gegeven aff-scheijt vertrocken met behoorlijcx eerbiedingen naer onse logie.

Adij 7^{en} d^o Saterdachs naermiddachs wederom te Hooff compareren ende ter stondt audientie becomende, repetterde zijne May^t meest het oude ende t'selfde, thoonende sich vreesachtigh dat terwijle den op ontboden edelman uijt Pahangh absent soude zijn. Den J[o]horschen Coninck inval in zijn landt aldaer soude doen. Waerop hem tot antwoord diende, dat zijne May^t gelieffde te considererende dat aengesien onse vergaderinge van macht omtrent Malacca gehouden werdt, ende zijne May^t mede alle preparatie maeckt, om zijn macht oock derwaerts aff te vaerdigen, den Jhorist derhalven sich wel gerust zoude houden.

Waerop gemelte May^t seijde dat hij t'selve oock wel soo begreep, doch dat het niet gantsche buijten bedencken was, daer tegen hem weder geantwoort als t'selve al ten quaetsten geviel dat wij bereijt waeren, in dat geval, zijne May^t te assisteren, t'zij met een jacht, twee ofte meer derwaerts te zenden tot belet van dien, t'welck den selven well geviel <f.90r.> ende zeijde dat ons niet langer als tot morgen zoude ophouden, ende dat van daech den brief aen Pahangsen edelman, ende op morgen den brief aen den Ed^l h^r Gouverneur Generael soude claer zijn toeseggende op mijn versoeck, dat hij den inhoud van brief, aen zijn Ed^l houdende ons eerst zoude laeten voorhouden, opdat ons daer naer mochten reguleren, ende vertrocken naer eerbiedich affscheijt ende ceremonien wederom naer onse logie.

Adij 8^{en} ditto, smorgens, zijn wij wederom naer t'Hoff gegaen alwaer ter stondt audientie becomende, deden versoeck datter beter voortganch met den rijs in te scheepen mochte gedaen werden. Alsoo noch niet aen boort gecomen was, ende vreesden dat daerdoor te lange verlett souden blijven, daer ons dingen haestiger bevoorderinge vereijschten. Waerop zijne May^t ter stondt ordede dede stellen, als oock op t'schrijven van den brief aen den Ed^l h^r Gouverneur Generael, die noch (soo ons scheen) niet begonnen was.

Wijders dede zijne May^t voorstellen vraechde, als de Hollanders Malacca hadden, wat zij daermede doen zouden off sij het souden besetten ofte slechten. Waerop antwoorde, dat t'selve besett souden houden, om onse vijanden geen toegangh tot herbouwinge te laeten ende alsoo niet vruchtloos alle de gedane moeijten ende costen te laeten verlooren gaen. T'welck sijne May^t wel gevallende, zeijde maer als nu de Hollanders Malacca hebben soo beheeren de selve wel standvastich ende den staet van Atchin <f.gov.> getrou te blijven ende niet tegen te vallen.

Waerop hem geantwoort dat zijn May^t hier aen in het minste niet en behoorde te twijffelen als van oudts der Hollanders getrouwe handelingē wetende, ende dat de selve coopluijden sijn die met alle coningen ende potentaten vrede soecken omme hunne handelingē te vergrooten ende tot geenē anderen eijnde oorloch voerden als om de Portugesen zijne May^{ts} ende onse vijanden te dempen ende met alle inlantsche Coningen ende Princen in vrede te mogen handelen, daertoe allegerende onse handelingē met zijne May^t, den Coninck van Candij ende anderen.

Waerinne sijn May^t goet genoegē schepten, ende hem doorgaens tot ons seer geaffectioneert thoonende, toesegeen dat op morgen ochtent den brief aen den Ed^l h^r Gouvⁿ Generael soude clear sijn, belastende dat wij alsdan ten Hoff comen soudē, ende de selve haelen, waermede naer eerbiedigh afscheijt, wederom naer de logie vertrocken.

Adij d^o snachts omtrent 10 uren quam sijn May^t op eenen oliphant gereden, met zijne swiete bij hem, passerende voor bij ons logie, ende door last van den selven ontboden zijnde, dat wij omtrent de Pagode⁸⁶, bij hem zouden comen gingen citto derwaerts, alwaer bij zijne May^t gecomen zijnde, riep den selven mij dicht bij den oliphant, seggende dat wij op morgen weder bij hem zouden comen, ende dat hij alsdan, mij met een kris soude vereeren, voerende wederom eenige redenen, van wegen de vreese die hij hadde, van den Jhorschen Coninck principalijcx vrijerende het punct, dat d'onse den Laxamana van J[o]hoor met <f.gnr.> geweer gesterckt hadden, waerop den selven in allen deelen geantwoort als te vooren gemelte discoursen, omtrent halff wegen t hoff gecomen zijnde, keerden wij wederom naer eerbiedich becomen afscheijt, zijnde ongevaerlijcx 12 uren in den nacht.

Adij 9^{en} d^t smorgens sijn wij gesamentlijcx volgens zijne May^{ts} bevel van gisteren avondt ten Hooff gegaen ende quam den Maradia terwijlen wij in t'aentreden waeren schiel^x ontboden wesende, ons voorbij gaen naer binnen. Wij luijden ondertusschen op t'binnen pleijn op de Baleije vertoevende saegen

86 Pagode, i.e. pagoda, probably denotes Gunongan. See also fn. 160 on p. 170.

van verre dat gemelte Maradia voor zijne May^{ts} throon verschijnende ende met hem den Laxamana deerlijcx aldaer van eenige caffers met handen in t'aensicht geslaegen wierden, ende daer naer gevanckelijcx wech geleijt, d'oorzaeck (soo ons bericht wierdt) was dat de selve eenige querellen hadden gevoert tegen den Gouverneur die over hun van overlast geclacht hadde, welcke persoonen wech geleijt zijnde, wierden wij geroepen om voor zijn May^{ts} throon comen, gelijkcx deden, ende was gemelte May^t (soo t'scheen) seer gealtereert seggende onder anderen, derren zij dit doen in mijn presentie, wat zouden zij doen, soo ick se met mijn macht, naer Malacca, in mijn afwesen betroude. Wijders vraechde zijne May^t wanneer wij zouden vertrecken, daerop antwoorden, dat wij nergens als naer s'Conicx brief ende dat den rijs ingescheept zij vertoeven, versoekende expeditie, daerop zijne May^t zeijde dat den brief geschreven wierdt, ende wij een weijnich omtrent het Hooff zouden vertoeven, dat hij den selven met *<f.giv.>* gewoonelijcx main soude naer onse logie bestellen ende dat wij om den rijs niet zouden vertoeven (doch wierdt dit niet vertoeven flaulijck bij hem geseght) ende liet een Cris voor den dach comen, den welcken mij vereerde. Seggende dat is tot een teecken, dat ick U tot mijn edelman maeckte, ende gebruijckt dien voor Malacca tegen de Portugesen onse vijanden, tot mijn der gedachtenis. Waerop hem met teecken van danckbaerheijt, antwoorde, dat ick mij zoodanich zoude draegen, als een edelman van soo een Coninck betaenct⁸⁷, ende dat ick den selven volgens zijne May^{ts} gebodt, t'zijner eere ende gedachtenisse soude gebruijcken, hier neffens behandichde zijne May^t aen ons 2 rollen met lywaet overnaeijt, tot schenchagie aen den Ed^l heer Gouverneur Generael ende een Atchins stoff voor mijn particulier recommanderende bijaldien op Batavia calck hoenen ende winthonden te krijgen waeren. Dat hem daer van met eenige mochte bedacht werden, t'welck ick toeseijde, dat zijn May^t zoude gewerden bijaldien de selve te krijgen zijn, waermeede naer become afscheijt met consent om op morgen te mogen t'zeijl gaen, buijten t'Hoff getreden zijn, werdende aldaer opgehouden, om naer den brief te vertoeven, ende stondt den oliphant om den brief wegh te dragen met hun main vaerdigh naer ontrent twee uren vertoevens, wierden wederom bij zijn May^t geroepen ende den inhoud van den brief ons voorgelesen, waernaer met eerbiedich afscheijt vertrocken naer de logie, neffens den brief op den oliphant gevoerd met haere ordinnaris bommen, pijpen ende vaenkens.

<f.g2r.>

Adij d^t naer middachs, quam seker Capado met s'Conincx Chiap, t'selve thoonende van wegen zijne May^t gaff ons verloff dat wij mochten vertrecken, ende wierdt dien dagh den rijs in Bredam gescheept.

87 Betaenct?, could be bedaenkt.

Adij 10^{en} d^o s Morgens zijn wij van de reede voor Atchin, t'zeijl gegaen, naer Malacca, naer middaghs gemoetende vijff Gorappen, neffens 28 cleene vaertuijgen, en quam ondertusschen een parau van landt aen t'jacht Bredam boot-schappende aldaer, dat den meergemelte Pahangsen Edelman daer quam, mede quamende gecommiteerds van zijne May^t, die geordonneert waeren met den brief naer Pahangh vertrecken. Op de Bredam bescheijden zijnde, aen ons boort ende versochten op mij, dat wij hen met den brief aenboort van den Orang kaia wilde brengen, daerop met de selve in persoon derwaerts gevaeren ende leverde de gemelte gecommiteerdens den brief over aen den Edelman, die de selve met veele ceremonien ontfingh ende las, ende vermits den voorzegt edelman de gecommiteerdens bij hem hielt. Vraechde ick hem off het nu al noodich was, dat den rijs in Pahangh gebracht wierdt, die zeijde Jae, daerop repliceerde, dat de quarkt tijt van den rijs weijnich was, ende off het derhalven niet alsoo goet waere dat men het jacht voor Malacca hielt ende den rijs, als s'Conincx macht aldaer verschijndt aende selve overgeve, hierop antwoorden gemelte Edelman, dat hij daer niet tegen hadde, ende liet de gecommiteerdens hun goet, met haer eijgen vaertuijgen van Bredam haelen, waermede afscheijt nam ende bevoorderden onse rijse.

<f.92v.>

Adij 24^{en} April zijn wij ontrent Carimon, bij de Malacsche vloote verscheenen, alwaer den Commissaris Jan de Meere met het jacht Zantvoort present was, den welcken ick tot onderrichtinge het gepasseerde mondelinge communiceert op dat den selven hem te beter omtrent zijne May^t gouvernere.

Adij 5^{en} May anno 1640. Antonissen

Daghregister bij den Commissaris de Meer gehouden van 10^{en} April tot 4^{en} Aug^{to} 1640.⁸⁸

<f.102v.>

int jacht Santvoort

20 d^o May

<comen voor Atchin te Rhede. Sijn May^t al omtrent een maendt uijt vermeijen geweest> s'morgens met de landelijck windt ende voor ebbe zijn wederom onderseijl gegaen, omtrent de middagh quamen voor Achtin ter rhee, vernamen van eenige visschers, sijn May^t uijt vermeijen, ende al omtrent een maendt uijt Atchin geweest was, <lagen alhier d'Engels Planter en de Thomsin, met 7 Moorse schepen> vonden

88 Notes in italics are original jottings in the margin of the documents. The same applies to other daghregisters and such. About his mission, see also *Dagh-Register Batavia*, 1640–41, pp. 1–9.

alhier t'Engels jacht de Planter ende een cleen bootgen genaempt de Thomesin, den 6 deser van Couthin hier gearriveert, hielden haer gantsch stil, niet een schoot schietende, doen wij ter rhee de quamen. Item lagen hier noch 7 Moorsche schepen, namentelijck vier van Bengala, een van Arackan, een van Masilipatam ende een van Visayapatan. *<den assisten Steve van der Lucht compt aen boort>* Naer de middagh quam den assistent Stephatnis van der Lucht aenboort, gaff ons rapport, datter aen landt preparatie wierde gemaect (niet jegenstaende den Coningh niet bij der landt was) om onse aen landt te doen comen.

<verhaelt het verrichting van Sijmon de Geus ende hoe sich fugitijff gestelt hadde> Voorts hoe de sort des Comp^{es} affaires t'sedert t'overlijden van S^r van der Meulen alhier gelooopen hadden, sijnde d'selve t'sedert geaenvaert bij den assistent Sijmon de Geus *<f.103r.>* en soo ongeregelt gederigeert, dat hij van der Lucht ende de voerdere Comp^{es} dienaren (corts naer t'vertreck van d'heer Mayoer) genootsaect waren geweest (soo niet verlooven wilden laten gaen) geseijdende Geus Comp^{es} middelen, noch voor handen zijnde, t' ontrecken, ende om op onse compste reeckeningh van zijn boos ende quaet leven te geven, hem in verseeckerinng te nemen, doch was corts daer naer weder gevluht, ende hadde hem t'sedert onder saulve garde van den Coningh begeven. Sijn May^t ende andere Grooten aengevende dat wel genegen was den Coninck te dienen, hun wijs maeckende, dat sijn verbonden tijt geexpireert. Dierhalven aen de Comp^e niet meer verplicht was. *<als oock dat Moorsch versocht te werden>* Ende soude (soo d'onse verclaren) aen sijn May^t versocht hebben, besneden te mogen werden, sulcx den Coninck hem affslagen hadde, voor redenen gevende, dat sulcx den Ed. heer Generael niet veel bevallen soude, maer hadde hem sauvegarde ende dienst toegeseght, t'was altoos sulcx, dat d'onse hem t'sedert, hoe wel verscheidjen malen bij hun was geweest, niet weder derffden aentasten, ofte in verseeckerinng nemen, ende dat door dien sich voor s'Coninckx dienaer uijtgaeff, gaende dagelijcx met seecker deegen ende Crits van den Coninck, voor desen door sijn May^t aen van der Meulen, ende naderhandt aen geseijden de Geus tot een teecken dat hun Orangkaija Poutij gemaect hadde, gegeven desen morgen was noch bij *<f.103v.>* van der lucht geweest, maar onse arrivement vernemende, was doorgaen, seggende onse compste niet verwachten, maer hem naer den Coningh begeven wilde.

<s'avonts quamen gecommiteerden van Laxamana die ons aen lant haelden> Jegens den avond ende al laet, quamen eenige gecommiteerde van Laxamana aen boort, ons aenseggende den Coninck uijt vermeijen was, hadden hem onse compste geadviseert soude ongetwijffelt op morgen comen. Ondertusschen mochten ons wel (niet jegenstaende s'Coninckx s'Siap niet en hadden) aen landt begeven, ende wast mogelijk noch desen avondt, soodat ons datelijck prepareerden

ende met voorgemelte gecommiteerden, als des Coninckx Ambassadeurs naer landt voeren, ende was al omtrent negen uijren, eer in de logie quamen.

Opt' Nederlants Comptoir in Atchijn

21 d^o Mayo

<Sijmon de Geus sent een brieffgen aen ons met eenige frivole excusen> s' morgens cregen een brieffgen van Sijmon de Geus waarinne sich wilde excuseren, waeromme bij ons niet was verschenen, bijbrengende verscheijden frievole ende bespottelijke uijtvluchten, hadde voorleden middernacht in ons camer geweest maer slapende gevonden, was weder deur ende haer sijn hoerhuijs (dat dicht achter de logie is) gegaen, deden hem datelijck met den persoon die het brieffgen bracht aenseggen <f.104r.> <daer gingh deur sonder antwoord te verwachten> dat compareren ende aen wijsingh van Comp^{es} middelen doen soude, dan eerde boode daer qaam, was deur ende stracx, naer dat sijn brieffgen overgeven hadde wech gepeurt, als dervende daerop geen antwoord verwachten.

<het Chiap des Coninckx compt in d'Alphandigo⁸⁹ daer compareerden> Omtrent den middagh, quam een gemandeerde des Coninckx met het Chiap in d'alfandiga, die ons dede aenseggen, bij hem mosten compareren, sulcx geschiede, alwaer t'Chiap met behoorlijcke ceremonien accepteerden ende weder overgeven, den gemandeerde seijde ons, sijn May^t van onse compste verblijft was, ende sij desen avondt noch in sijn Hoff comen soude, <de honden en Casuarissen eijtscht sijn May^t> oock dat verstaen hadde, eenige honden, casuarissen ende kacketouwen mede brachten. Derhalven hem belast was, die van ons eijsschen, ende sijn May^t deselve toebrengen soude, sulcx niet dervende excuseeren, niet jegenstaende noch vuilj ende bepleckt waren, gavense hem in d'alfandiga over, ende wierden door ons volck bij den Coninck gebracht.

De staet ende des Comp^s middelen deses Comptoirs, vinden mits het overlijden van den coopman Van der Meulen, item t'vluchten ende ongeregelt leven van den assistent Sijmon de Geus gansch verwildert. <om reddingh te maecken op dit Compt^t> Waeromme van dage geproponeert hebben, om een begin van reddinghe te maecken, wie men tot hoeft van t'comptoir in dees conjecture stellen, ende wat men in de saecken van Sijmon de Geus doen soude, t'sij hem met geweld t'attrapperen ofte dat hem met gelegentheit van den Coningh voorderen. <tot hoeft gestelt h^r Hendrick Jansz. Steen> Waerop gearresteert is, dat Sr Hendrick Jansz. Steen, de directie deses Comptoirs becleeden, ende dat men de Geus van sijn May^t eijsschen sal, blijckende bij resolutie van dato deser.

89 Alphandigo or alfandigo, (Port.) alfândega, i.e. customhouse.

<f.104v.>

22 d^o

<ten hoove met de juweelen ontboden> s'morgens sijn van den Coninghe te hove ontboden ons ons belastende de juweelen, neven ons mede te brengen, daer verschijnende, vonden d'Engelsen met haer juweelen (die verstaen goede partye van Coutchijn medegebracht hebben) voor sijn May^t, naer dat ons den Coninck (volgens costuijme) hadde vereert met een Atchijns habijt, belasten alle sijne Grooten te vertrecken, ende deed ons als d'Engelse boven voor sijn chroon setten. Als wanneer onse juweelen besach, alsmede die van d'Engelse, ende naer dat d'selve hadde besichtight, seyde jegens de Engelse, haer thoonende ons juweelen, siet soo veel brengen mij de Hollanders, t'elcken reijse, ende doen verthoonden ons verscheijden schoone ende extraordinarie stucken, onder anderen de krissen van den Portugiesch als die hem t'voorleden jaer door d'Ed. heer Generael is gesonden. <excuseerden sich vande schenckagie verleden jaer aen haer Ed^{ts} gedaen> Sijn Meij^t bracht doen in propoost, dat de Keris voorleden jaer, aen d'Ed. heer Generael gesonden, te geringen schenckagie was geweest, sijn Ed^t gelieffden t'selve niet qualijck te nemen, hadde doen niet anders gehadt, maer nu was versien met peper, solpher etc^a.

<clachte van ons over de quade bejegeninge in Indrapoura> Daer naer in discours van de Westcüst handel comende, ende wanneer wij sijn May^t claeghden, d'onse t'voorleden jaer, soo ongerijmpt in Indrapoura waer bejegent geweest, item dat van daer twee scheepen naer Batavia vruchteloos hadden moeten keeren. Seijde sijn May^t van gelijcken niet wel <f.105r.> vernoucht te wesen, <sijn May^t clachte over den Command^r Cooper wegen het leveren van d'amunitie aen die van Johoor> wegen den Commandeur Coper ende dat uijt alle sijn doen, merckelijck conde bespeuren, hij die van Johoor meer als zijn May^t toegedaen ware, ja dat den Johoorschen Laxamana met admunitie⁹⁰ van oorlogs, jegens sijn Armade hadde geassisteert. Doch d'wjl t'gepleeghe in Indrapoura, buijten sijn kennisse was geschiet, soo vertrouwde oock dat den Commandeur int' Malacx vaerwater mede buijten ordre was gegaen, naer eenighe redenen over ende meer ten propoosten dienende. Gaff sijn May^t ons afscheijjt, met last des anderen daeghs hare Ed^{ts} missive met de schenckagie te hove te brengen.

<Sijmon de Geus compt buijten t'Hoff bij ons> Buijten t'Hoff comende, quam den assisten Sijmon de Geus ons te gemoet, sijn absentie met frivole pretexten excuseerende, gaven hem goede woorden met meeninge aenwijsingh van Comp^s middelen van hem te krijghen, ende dan ten propoosten met hem te handelen. <die s'avonts weder vlucht> Dan t'schijnt onse goetheijt mistrouwende, peurden tegens den avondt weder op de loop, <inventariseren sijn principaelste goederen> alswan-

90 Admunitie, read d'ammunitie.

neer sijn kist ende plunderagie deede boven brengen, waer van t'principalste dele inventariseeren.

23 d^o

<den brieff van hare Ed^t van boort gehaelt ende daermede benefens de schenckagie ten hoove verschenen> s'morgens vroegh hebben den brieff van sijn Ed^t met behoorlijcke eere van Canon van boort doen halen, waermede nevens de schenckagie in comp^e van eenige Grooten omtrent 10 uijren voor middagh ten hove verscheenen. Alwaer naer dat ons sijn May^t weder met een Atchijns habijt hadde vereert, alle de schenckagie *<f.105v.>* wierde geopent, ende aen den Coninck verthoont, veele vreemde ende buijten gedachte propoosten heeft sijn May^t doen met ons gecomoveert. *<sijn May^t ontstelt sich hevigh int lesen van den brieff, over het relaes van den Johoorsen Laxamana>* Namentlijck int'lesen van hare Ed^{ts} missive ende int relaes van den Johoorschen Laxamana comende, bespeurden merckelijck sijn May^t sich hevigh ontstelden, gelijk oock met harde woorden dede blijcken seggende (int' bij wesen van alle de Grooten) indien hare Ed^{ts} die van Johoor tot Malaccas bemachtingh wilden gebruijcken, van hem geen hulpe hadden te verwachten, item dat niet condon begripen op wat fatsoen dit beleggh bijder handt meenden te nemen, ende dat met de twee bitterste vijanden van de werrelt. *<ons aendieninge daerop>* Wanneer wij sijn May^t daerop diende, dat haere Ed^{ts} hun sterck maeckten, met haer macht hun tusschen beijden, ende soo wel van den andren soudon houden, dat d'een partije van d'ander, niet soude werden beschadicht. *<d'antwoorde van sijn May^t op t'selve>* Seijde daarop rond uijt, wat verseeckeringsh konnen hare Ed^{ts} daer van doen, want wij sijn, uijt de natuer soo hevigh ende bitter, jegens den andren ingenomen, dat wanneer malcanderen maer ontmoeten (t'was oock wie t'wilde beletten) soudon sien te ruijneren. Want al en deden t' die ban⁹¹ Johoor niet, soo en soudent die van de sijnne, niet connen ofte mogen laten, als wanneer wij niet alleen t'ommesien naer hun beyden, maer den vijandt van vooren soudon hebben.

<f.106r.>

In vougen alles confuijs tot spot ende schande soude moeten uijtvalen, wijders dat den haet tusschen hen ende den Johorit nimmer meer cesserer sal, ten sij sijlieden hare Ambassadeurs hier senden ende hem behoorlijcke onderdanigheijt bewijsen, sulcx vertrouwt hadde, dat (alvoorens Malacca bemachten) door haer Ed^{ts} soude sijn te weech gebracht. Maer d'wijl wij den Johorit ons woort gegeven, ende hem onder onse pretextie genomen hadden, mochtent met den Boedjangh besoecken ende onderleggen.

91 Ban, read van.

< *sijn May^{ts} hoochmoet ende vermetelheit* > Ende ingevalle wij met ons beijden Malacca niet condon incorporeren, wilde alsdan alleen comen ende de Stadt vermeesteren, wij soudon met der haest bevinden met wat trouwe op den Johorits staen mochten, t'selve wel drie à vier mael repeterende. < *daer van geen hulpe te verwachten* > Eijndelijck seijde met formeele woorden, dat alle die het met sijnen grootsten vijandt den Jhorit hielden, van hem geen hulpe noch vrundtschap hadden te verwachten, t'schijnt sijne May^t t'inhouden haere Ed^{ts} missive niet aengenaem is geweest. < *de Grooten saten en beeffden* > Alle de Grooten saten en bleeffden van vreesse, den leeser des briefff stonden sijn beenen trilden, dat vreesden onder de voedt soude gevallen hebben, niemant was soo stout, onse antwoorde aen sijn May^t te vertolcken, ende gingh t'selve soo confuijs toe dat het weijnich fatsoen hadde, eijndelijck seijde sijn May^t dat wij de Ed. heer Generael sijn meninge wel recht uijt mochten te kennen geven, wij versochten aen sijne May^t dat t'selffde gelieffde te schrijven. Sulcx oock seijde te willen doen.

< *f.106v.* >

Den Coninck en liet ons niet boven voor sijn throon comen, maer geschieden het tolcken van om leech door 3 à 4 monden. Sijn May^t sprack d'een tijt straff ende d' ander tijt weder lachende, bij naer off met ons desseijn schunpte, thoonende een gansch gloriecx gemoet, < *den briefff wierde niet geheel uijtgelesen* > naer t'middach mael vertrocken altesamen (sijnde den briefff niet geheel uijtgelesen) met een bedroegt gemoet naer huijs.

< *sijn May^t gebreeckt aen volck, soo vernemen* > Wij meenen vastelijck den Coningh tot de optocht naer Malacca geen macht uijtmaecken can, ende dat daerom al dees uijtvluchten, aengaende den Jhorit (die ten propooste seer wel weet t'appliceren) souckt, schoone galeijen liggender goede quantiteit, maer t'gebreeckt, soo onder de handt, jae van eenige Grooten selffs connen verneemen, aen volck, < *echter schijnt de saecke van Johoor seer ter herten te gaen* > echter scheenende saecken van Johoor sijn May^t seer ter herten te gaen, soo altoos uijtterlijck aen sijn mijnne conde mercken.

Tegens den avondt sond sijn May^t de groote spiegel t'onsent, hij ofte sijn vrouwen hadden die willen ophangen ende was gevallen, soodat de binnenste lijs ten meest los waren, dedense wederom vermaecken, dat seer gevouchelijck geschiede.

24 d^o

s'morgens vrouch sijn wederom bij sijn May^t ten hove ontbooden, alwaer gecomen sijnde, heeft ons dicht voor sijn throon doen < *f.107r.* > nedersitten, ons doen overgevende een lanck raer van Goudt, vraachden mij off t'selve wel conde uijtvoeren, maer t' was soo swaer dat het pas met beijde handen effen van

mij aff conde houden, <*sijn May^t scheen besadicht, schenckt mij een goude cris*> t' scheen sijn May^{ts} thoorn vrij wat was besadicht, hadden veel minnelijcke discoursen over ende weder, wij schenckende een goude Crits, alsdoen excuserden sijn May^t sich wederom wegghen de schenckagie, voorleden jaer aen sijne Ed^t gesonden, wilde t'selve alsnu verbeteren. Vraechden aen sijne Grooten, wat coopmanschappen op Batavia aengenaempst souden wesen. Seijden alle peper, waerop sijn May^t datelijck met een conincklijcke graviteijt uijtsprack, <*ende vereert d'Ed. h^r Generael 100 bharen pepers*> Ick vereere den Capiteijn Moor⁹² 100 bharen pepers, sendende datelijck sijn Chiap aen die gene welcke deselve souden leveren, voor welcke liverale conincklijcke gifte, wij sijne May^t reverentelijck hebben bedanckt.

<*versoeck van de thollen in Atchin te betalen*> Daer naer geraeckten in discours van de Sumatra's Westcust, soo versochten ootmoedelijck dat sijn May^{ts} thollen, gelijk voor desen belooft, in Atchijn mochten werden betaelt, met soodanighe coopmanschappen, als sijn May^t van ons soude mogen eijsschen, d'wjl bij manquement van R^a anders geen middelen hadden, sijn May^{ts} gerechticheijt op de Westcust te voldoen. <*daertoe wil sijn May^t niet verstaen*> Gaff daerop tot antwoord, dat wel waer was, ons sulcx voor desen hadde ingewilicht ende toegestaen, maer naderhandt bespeurt sijn plaetsen daer door merckelijck waren gedeclineert. Derhalven van resolutie wederom had moeten veranderen, sulcx d'Ed. h^r Generael <*f.107v.*> niet qualijck gelieffden te nemen, dat sijne Panglimas de thollen in loco van ons eijsschten, alsoo t'selve sijnen last was geweest, middelwijle in dese redenen waren, verscheen ten hove de Pangelima van Ticou, met hem brengende een kiste met Realen, waerop de May^t met de vinger wees, seggende siet dat sijnde vruchten, die van de Westcust mij aengenaempst toecomen, ende ten was hem niet vreempt sijne Pangelimas daer soo seer naer trachten, alsoo sijlieden wel wisten sijne gunste daermede grootelijcx conden winnen. Echter op de inpertinente ongerijmptheden wilden doen letten ende sorge draeghen ons sulcx niet weder soude voorcomen, maer begeerden soodanige ordre te stellen, dat onsen handel onbekommert mochten drijven, den Pangelima van Indrapoura liep groot perijcul, ten ware eenige groote met eerbiedigheijt genade van sijn May^t vercregen hadde, t'soude ten besten met hem niet affgelopen hebben.

Diende dan, dat niet conden verwerven de Westcust thollen voortaan in Atchijn te betalen, hebben aen sijn May^t instantelijck versocht dat dan de Thollen op de Westcust, met Japans silver, Croonen ofte Rijcxdaelders mochten werden betaelt, alsoo hare Ed^t niet machtigh waren, een Reael tot betalingh van sijn May^{ts} gerechticheijt desen jare naer de Westcust te senden, waar

92 Capiteijn Moor i.e. Governor General in Batavia.

naer weijnigh scheen te luijsteren. *<naer t'Japans silver wilde niet luijsteren>* Insonderheijt naer t Jappans silver, dat in geender manieren begeerden t' ontfangen, naer goudt ofte *<f.108r.>* Rijcxdaelders scheen eenigh sints te hooren, *<maer eenigh sinte naer gout ofte Rijcxdaelders>* maer begeerden dat alle het goudt met vier soude werden beproeft, ende dat de Rijcxdaelders soude doen toetsen ende waerdeeren, maer het soude alle Reael Padangh (gelijck de Maleijers die noemen) moeten sijn.

<sijn May^{ts} schult soude jegens de thollen wel werden gerescontreert> De schult van sijn May^t die jegenwoordigh over de 20 000 realens, conden niet anders bemercken, ofte sal desen jare wel jegens de Westcust thollen werden gerescontreert, sulcx goeden Godt gelieve te geven.

Sijne May^t wederom in discours van den Johoorschen Laxamana comende, seijde dat sijn Armade, corts naer t'vertreck van d'heer Croocq, vaerdigh hadde doen maecken, ende soude het aen sijn assistentie (volgens gedane beloften) niet gemancqueert hebben, maer verstaen hebbende, met sijn Orangkaya Sirry Paducka Mamentrij de rescontres van den Laxamana gehadt, ende in wat onderhandeling wij met den Jhorit waren getreden, ende hij ons oock Malacca soude helpen winnen, hadde sijn begonnen preparaten weder laten steecken. Seijde voorders niet te connen begrijpen, wat hare E^{ts} tot soodanige onderhandeling mocht hebben gmoveert, ende dat behoorden te weten, hoedanigh die van Johoor aen die van Malacca waren verplicht, sijnde veel Portugiesen met Johoorsche dochters getrouwt. Derhalven hun trouwe haest blijcken soude, doch seijde te verlangen naer d'uijtcompste van ons voornemen, *<antwoort van ons opt'selve>* hier op hebben sijn May^t (als hebbende nu wat beter gelegentheijt om te spreekken als gisteren) met discretie gediend, dat hare Ed^{ts} met die van Johoor niet anders vooren hadden, als t'gene streckende, was tot glorie ende respect van d'Atchinse Croone, *<f.108v.>* sijne May^t gelieffde de saecke wat verder in te sien ende te letten dat ingevalle hare Ed^{ts} die van Johoor haer gunst t'eenmael hadden ontseyt, hun dan ymmers selffs gedrongen souden hebben met die van Malacca wederom te moeten vereenigen, daer sijlieden nu ter contrarie de Portugiesen vrede geweijgert hebben, waermede dan Malacca niet alleen gesterckt, maer oock met alle behoeftheden geprovideert souden werden. Sulcx met de onderhandeling voorgecomen sijnde, scheen nu en rechten tijt geboren te sijn, met desselfs bemachtinge voort te varen, daertoe met liefsgecom en sijnde, mochte sijn May^t sich wel vastelijck verseeckeren, die van Johoor tot sijn onderdanigheijt soude werden gebracht, t'was dan met gemoede ofte gewelt van wapenen.

Item indien hare Ed^{ts} oock geweeten hadden, dat sijn May^t soo hevigh tegen die van Johoor was ingenomen gelijck gisteren gesien hadden. Wij den Jhorit om Malacca te helpen conqwestern, niet tot hulpe souden geroupen hebben.

Alsoo ons vrij meerder aen sijn May^t als den Johoorschen Laxamana gelegen was, ende hadden sijn May^{ts} gesanten, hare Ed^{ts} daarvan behooren te informeren op Batavia voorgegeven habbende, de differentien tusschen Atchin ende Johoor (als hare Ed^{ts} maer tusschen beijden quamen) wel soude connen bijgeleijt werden. <waarmede sijn May^t scheen vernoecht> Op dese antwoorde scheen sijn May^t eenigh sints vernoecht te wesen, maer seijde al weder, doch al lachende, dat hem met den Boedjangh onderleggen soude, ende soude <f.109r.> seer verlangen naer d' uijtcompste etc^a beclaegden sich doen weder op nieuws, <echter claecht over t'ongelijck dat hem dede> dat d'wijle hij hare Ed^{ts} eerst aengesocht hadde, Malacca te helpen conquesteeren, men nu sijn principaelste vijandt, mede aan die eer wilden laten perticipereen, blijvende voorts bij sijn voorige propoost.

Middelerwijl in dit discours waren, hebben sijn May^t eens willen voordragen, dat indien niet conde resolveren eenich vaertuijgh met krijghsvolck naer Malacca te senden, <t'versoek van 2 à 3000 arbeijders dorstende Grooten niet overtolcken⁹³> dat sijn May^t ons dan gelieffden t'accommoderen met 2 à 3 000 arbeijders, maer niemant van de Grooten dorsten 't overtolcken [vertolcken] <redenen waerom> houdende t'selve gantsch ongerijmpt ende schandelijck dat sijn May^t arbeyders soude senden, daer sijne vijanden met soldaten compareerden. In vougten t'selve voor dees tijt daerbij is gebleven. <des May^{ts} clachte over Sijmon de Geus> Op staende klaegden sijn May^t hoe schandigh den assistent Sijmon, sich op den naem van sijne May^{ts} saulvegaarde op de vleucht hielt, verhaelende hoe de sort des Comp^s middelen stonden, ende te soecken waren, scholt dapper in sich selfes ende belasten aen Maradja Lilla ofte Laxamana dat hem datelijck doen opsoecken ende ons bestellen soude, sulcx oock des avondts geschiede, als wanneer hem beter verseeckerden.

25 d^o

sijnde Moorsche Sondagh. <den Sabandhaer coopt wegende May^t 2 pendanten> Is niet sonders voorgevallen, den Sabandhar heeft uijt last van sijn May^t van ons gecocht twee pendanten No.52 voor 1250 R^a van achten, dito s'achtermiddaghs ontrent vijff uijren heeft ons sijn May^t ten hove doen roupen, met last alle onse juweelen mede te brengen, maer alsoo het doncker begost te werden, sijn tusschen wegghen den Sabandhar gemoet, die ons seijde het laet was, dat weder keeren, ende op morgen met onse juweelen bij [sijn May^t] verschijnen soude.

<f.109v.>

26 d^o

<ten hove gegaen met het groote copere becken tot vereeringhe> s'morgens met den dagh, zijn ten hove gegaen, medenemende het groote copere becken, om aen sijn

93 Overtolcken, read vertolken.

May^t te vereeren. In de baleeun⁹⁴ een weijnich wachtende, verscheen bij ons Maradgia⁹⁵, den Orangquaija Laxamana, als de Pangelimas van Ticou ende Indrapoura, *<hebben de Grooten het Japans silver, de Croonen ende Rijcxdaelders verthoont>* aen de welcke hebben verthoont, het Japans Silver, de Kroonen⁹⁶, ende oock de Rijcxdaelders, ende versochten dat sulck Silver ofte soodanige munte in betalinghe van s'Conincx thollen gelieffden te ontfangen, naer alle t'selve wel hadden besien, *<probeeren een Kroon>* vraechden off wel een croon mochten doorhacken, om beeter kennisse van de waerdije te hebben, dat hun toestonden. Middelerwijle deede ons den Coninck nevens den Sabandhaer achter in sijn thuijn roupen, met last onse bijhebbende juweelen mede te berengen, die sijn May^t terstont wierden gethoont. *<de groote honden, sijn May^t seer aengenaem>* In discours comende, wees den Conink op de groote honden, vraeghden off haere Ed^{ts} meer sulcke groote honden op Batavia hadden, dat doch niet soude vergeeten, hare Ed^{ts} aen te dienen, hem de selve mochten gewerden. *<versoeckt meer van die soorte>* Seggende voorders al hadde hem d'Ed. heer Generael 10 paerden gesonden, soude hem soo aengenaem niet sijn geweest als dese honden, soo doende waren prijs over eenige juweelen met sijn May^t te maecken.

<in de Kroonen te veel copen bevonden> Quamen den Orangquaya Laxamana met den Pangelima van Ticou binnen, voor rapport aen den Conink gevende, dat de Kroon die door hebben gehackt, met veel Copers was verminght, ende niet geraden was soodanighe munte in betalinge van thollen t'ontfangen, t'welck noch een quidam (nevens ons sittende) confirmeerden, seggende dit gelt op Batavia geslagen, ende niets *<f.nor.>* sijne slechtigheijt van geen vreemde Natien wierde uijtgevoert, *<het misnougen van sijn May^t daerover>* waerop sijn May^t ons vraeghden, waerom het gelt vervalschten, ende seijde soodanighe munte aen hem niet behoorden te verthoonen, *<wat sijn May^t opt'selve diende>* hebben sijn May^t daerop gedient, wel wisten het Kroone silver, soo goet niet wesen als Realen van acht. Dat sijn May^t de selve naer waerdije gelieffden te ontfangen, namentelijck á $\frac{7}{8}$ R^a ijder gelijk d'selve op alle plaatsen in India gangbaar waeren. Item dat het silver door ons niet werde vervalscht, maer naer valeur in Hollandt getaxeert ende gemuncte. *<sijn May^t concenteert het gout in thollen op de Westcust te ontfangen>* Waerop sijn May^t antwoorden, d'wijl den Capiteijn Moor van Realen ontbloot, sal mijn Pangelima op de Westcust belasten, de thollen t'ontfangen in gout, ende dat op de prouff van t'vuer.

94 Baleeun, baleuw or balouw, (Aceh.) balè i.e. assembly hall. There were a few different balès in the palace. See further *Atjèhsch-Nederlandsch Woordenboek*, s.v. BALÈ.

95 Maradgia, it seems Maradgia was the first in rank of the political figures of the realm during Iskandat Thani's time.

96 Kroonen, see *Generale Missiven*, I, p. 454.õð

<schent aen haer Ed^{ts} noch 50 bhaer peper> Sijn May^t sijn proppoost vervolgende, seijde ick hebbe aen den Capeteijn Moor vereert 100 bhaer peper, nu schencke hem noch 50, tsamen 150 baren, belastende aen den Pangelima van Ticou (present sijnde) deselve aen d'onse in Bandar Califfa, uijt sijn Magasijn te leveren, sulcx den Pangelima belooffden te doen. Voor welcke liberaelheijt sijn May^t naer behourlijcke reverentie, uijt den name van d'Ed. heer Generael hebben bedanckt, sijn May^t aen seggende haertelijck verblijft waren, te sien, soo gunstigen genegentheijt tot d'Ed. heer Generael.

<ende coopt van ons negen bootgens voor 1000 tajjl> Op dese tijt heeft negen bootgens No. 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 49 ende 51 costende t'samen incoops f.6525: – , voor 1000 tajjl ofte 4000 rialen van ons gecocht, ons int'maecken de prijs door sijn Sabandhar als andere hart perssende, dit dickwils verthoonen ende prijseeren van juweelen. Doet ons in andere saecken, die met sijn May^t te verhandelen hebben, verachteren, <f.nov.> verliesende veel tijts, ende connen qualijck gelegentheijt krijgen. Sijn May^t om ijets anders aen te spreucken de prijs van voornoemt juweelen gemaect sijnde, dede ons opstaen, ende door sijne Grooten den thuijn besien, alwaer eenige rare gebouwen ende vijvers sagen. Den Orangquaya Laxamana, ende de Pangelima van Ticou brachten ons buijten op de Balouw, gaende sijn May^t naer binnen, met Laxamana weder in propoost van de Croonen comende, <verthoonen Laxamana eenighe Rijcxdaelders, waarvan een doorhackende beter als de Croonen bevonden> verthoonden hem eengie Rijcxdaelders, dede een der selver doorhacken, ende naer die wel hadde besien, sijde vrij beter van silver als de Croonen te wesen, sulcx wij hem oock opt' fatsoenelijckxste induceerden. <welcke behielt ende belooffden ons versoeck sijn May^t voor te dragen> Seijde daarover te willen pitschiaren⁹⁷ ende ons versoeck sijn May^t voordraagen, bij hem houdende de doorgehackte Rijcxdaler, corts daer naer sijn met dese Grooten, alsoo ons sijn May^t niet weder dede roepen, naer hujs gegaen.

Na de middagh omtrent vier uijren, zijn wederom te hove ontboden, alwaer vonden meest alle de Grooten van Atchijn, alsmede de Engelschen ende de nachodas van alle de schepen. <zijn May^t belaste de missive aen hare Ed^{ts} claer te maecken> Sijn May^t deed ons dicht voor sijn Croon sitten, naer eenige discoursen tusschen sijn May^t ende desselfs Grooten, belast ten aen eenighe van dien, dat den brief aen d'Ed. heer Generael vaerdigh souden maecken, <vraeght wanneer wilden vertrecken> mij vraegende wanneer wilden vertrecken. Seggende voorts den Captⁿ Moor heeft mijn geschreven, U in 10 dagen weder te dispatcheren, hierbij bleeck dat de missive van hare Ed^{ts} noch al ten deele most geincorporeert <f.mr.> hebben. <ons antwoorde> Wij antwoorden hem dat vaerdigh om te vertecken soude wesen, als sijne May^t ons gelieffden te demitteren, maer dat

97 Pitschiaren, read (Mal.) bichara.

noch eenige saecken met sijn May^t te besoiingneer, oock noch ladinghe voor t'jacht gebreck hadden, viel doen wederop sijn voorige propoost, belastende aen sijn Grooten (die last om den brieff aen haer Ed^{ts} te schrijven, gegeven hadde) dat minnelijck ende beleeft aen den Capiteijn Moor schrijven soude, *<sijn May^t niet van meninghe ons jegens Malacca te assisteeren>* niet voornemens te wesen, ons tot Malaccas incorporatie t'assisteren, uijt oorsaecke die van Johoor onder onse protectie hadden genomen. Alsdoen sich naer ons kerende, seijde, (verwondert te sijn) den Capt Moor sijn grootsten vijandt tot Malaccas besettingh versocht hadde, *<onse redenen waerom die van Johoor daertoe mede gebruikte>* maer op sijn May^t dienden, dat die van Johoor maer als bontgenooten, onder de Nederlandtsen staet waren aengenomen, op dat niet quamen te resolveeren, met Malacca wederom aen te spannen, ende hun dan met vivres ende andere nootwendigheden (dat Malacca meeste sterckte is) te provideeren. *<sijn May^{ts} antwoort op t'selve>* Sijn May^t gaff tot antwoorde wel aen laet het de Capt Moor, met die van Johoor besoecken, wij sullen verlangen naer d'uijtcampste, seggende voorders ghijlieden versouckt van mij eenige macht te hebben tot Malaccas besettingh aff te senden, gelijk oock van den Johoorschen Laxamana gedaen hebt, ende wilt verseckeren geen onheijlen te verwachten hebben, hoe, seijde sijn May^t, soude die van Atchin, voor oogen connen sien, die geene, welcke soo veel Wollebalanghs, als andere van Atchijn, nu jongste, int weder keeren van Paducka Mamentrij van Pahangh, heeft doot geslagen, ons wijsende op een cleen kindt, bij de principaelste Grooten voor sijnen Croon nedergesetten, wiens *<f.m.v.>* vader van den Johoorschen Laxamana in de laatste rescontre was dootgeslagen. Sijn May^t voort varende, sustineerde sijn assistentie voor Malacca meer der soude strecken tot confusie, als tot affbreuck van d'onsen vijandt want die van Atchijn ende die van Johoor malcanderen ontmoetende als de twee grootste vijanden van de werrelt, souden d'Ed. heer Generael werck geven, hun van den anderen te houden. *<lachten van sijn May^t>* Middelerwijle souden de Portugiesen uijtvallen, ende d'onse alt'samen dootslaen. Doch verhaelden wederom het hem vreempt gaff, dat men d'eere, die hen alleen toequam, aen sijnen bitteresten vijandt, wilde mededeelen. Wij schooten de saeck van Johoor, soo seer te modereeren, ende voor sijn May^t te verschoonen als t' mogelijkck was, maer t' mocht niet helpen, bleeff al op sijn voorige teem. Invoegen wel connen bespeuren, sijn Maij^t gansch ongenegen is eenige assistentie tot Malaccas bemachtingh uijt te setten, t'selve al 2 à 3 dagen bij ons overwoogen ende gedelibereert sijnde, vonden goet sijn May^{ts} meeninghe onse vloote, voor Malacca leggende, kondbaer te maecken, op dat met hun sacken voortvaren mochten, als hebbende gansche geene assistantie van den Coningh te verwachten. *<versoecken 2 vaertuijgen van sijn May^t>* Waeromme van sijn May^t hebben versocht, dat ons gelieffden t' accommoderen met twee vaertuijgen, om onse

advijzen dubbelt aen de vloote voor Malacca te bregen, namentelijck een recht door naer Malacca, ende t'ander over Queda⁹⁸ ofte Pera[k] alwaer seeckerlijck eenige onser schepen souden vinden, dat van recht door naer Malacca te gaen, <staet ons versoeck van een vaertuijg naer Pera met advijzen, naer Malacca te senden toe> s louch ons den Coninck <f.n2r.> plataff, seggende alvoorens wel te weten, t'selve van die van Johoor soude werden genoomen, maer dat naer Pera stondt ons toe, ons aenseggende, hij mede een brieff wilden gereedt maecken.

Dit gedaen zijnde, stondt Maradja Lilla op, <alsmede de R^a Padang ofte gout in betalinghe van de thollen op de Westcust> ende draech sijn May^t voor de Rijcxdalers wel in betalingh van Coninck thollen mochten ontfangen werden, alsoo bevonde de selve goet silver te wesen, waerop sijn May^t antwoorde, laet het dan geschieden, maer geen andere muncte als R^a Padangh, ende bij manquement van de selve, goudt, waervoor sijn May^t reverentelijck hebben bedanckt. d'Engelsen die daermede present waren, heeft sijn May^t niet een woort toegesproocken. Eijndelijck sijn naer noch weijnige propoosten voor importo gehadt hadden, naer huijs vertrocken, geroet maeckende de pampieren, die over Pera[k] naer Malacca meenden te senden.

27 d^o

<Sr Wichmans wert een goude Cris van sijn May^t gesonden> niet ten hove geweest sijn May^t sond aen den oppercoopman Barent Wichtmans een gouden Crisse. <Maradja met een Japans coffertgen ende 8 armosijnen vereert> Naer middagh hebben ons getransporteert ten huijse van aen Orangkaija Maradja, die met en Japans coffertgen (daerinne acht armosijnen) hebben gegroet⁹⁹, <t'versoeck aen den selven over t'rescontreren van s'Coninck thollen> ende is hem door ons voorgedragen ende versocht, dat van sijn May^{ts} schult 16 000 R^a van 8 op Ticou, Priaman ende Indrapoura tot betalinghe van thollen mochten werden gerescontreert, alsoo niet twijffelden off daer waren op de Westcust al drie schepen gearriveert, die niet een Reael tot betalinge van s'Coninck gerechtigheid soude mede gebracht hebben. <f.n2v.> <item aengaende t'firman> Item dat het firman¹⁰⁰ niet aen de Pangelimas maer ons mochte werden overgevoert, ende daerinne wel bondigh gestelt de Rijcxdaelders ofte R^a Padangh (naer vereffeningh van s'Coninck schult) in plaetse van Spaensche Realen in alle handel plaetsen op de Westcust sullen valeeren, <en t'schip Grol vrijheijt> dat het schip Groll, sonder tegen spreekken (volgens sijn May^{ts} vergunde preminentie) thols vrijheijt mach genieten, sonder

98 Queda, read Kedah.

99 Gegroet, read begroet.

100 Firman, a letter of credential, a decree of Sultan.

ons wetten te stellen, op wat plaatsen, moeten gaen handelen gelijk alreede hebben soecken te doen.

<wijders transporteeren het handel van Indrapoura op Celida> Dat den handel van Indrapoura op Celida mocht werden getransporteert, hem clagende, dat door t'ongesonde climaet, t'welck in die plaetse domineert, jaerlijckx veele van d'onse quamen te sterven, <als oock t'supplement van Santvoorts ladinge> voirder versochten oock tot supplement van Santvoorts ladinge, van sijn May^t goede partij peper op affcorting van sijn May^{ts} schult, mochten becomen, alsoo niet gaerne van s'Conincx porto, met een half geladen schip soude verstrecken.

<beloften van Maradja opt selve> Alle t'voorgemeld hebben den Orangkaija Maradja (sijn in staet den grootsten naest den Coninck) beleeffdelijck voorgedragen, waer op met meer minnelijck woorden seijde, ons versoeck gefundeert te sijn, beloovende alle t'selve bij sijn May^t soodanigh t'exhiberen, dat goet contentement souden heben, seijde ons aen, dat ons versoeck aen den Orangquaija Maradja Lilla ofte Laxamana mede wilden bekent maecken, om dan door hun benen den op morgen sijn May^t voorgedraghen werden.

<f.113r.>

Adij 27 d^o (sic)

<schenckagie aen Maradja Lilla> waarop ten huijse van geseijde Orangkaija Maradia Lilla gingen, met een cleender coffer ende 6 armosijnen, aen welcke voorverhaelde poincten mede hebben gecundight, <desselffs beloften> als oock t'gene den Orangquaija Maradja ons hadde belooft, naer dat hij Laxamana ons versoeck hadde verstaen, seijde van sijn May^t in Atchin gestelt was, om alle vreemde natien alhier negotierende te protegeeren ende in alle redelijckheit behulpigh te sijn, Insonderheijt d'Hollanders belooffden op morgen nevens Maradja te hove te comen, ende onse saecken sijn May^t soodanigh voor te dragen, dat vernocht van hier souden verstrecken, voor welcke genegentheijt hem op t'hooghste hebben bedanckt. Hij Laxamana schijnt een hooch verstandigh, ende hier te lande een aensienelijck persoon te sijn, aen den welck de geheelen ommeslagh van de Sumatrase Westcust is bevoolen.

28 d^o

niet te hove geroupen, doordien den Coninck sich niet verthoonde, sijn dagelijckx doende met losten ende laden, t'welck bij mancquement van vaertuijgh vrij langer sal doen tardeeren, als wel verhopt hadden.

29 d^o

<ten hove gegaen> voor den middagh sijn ten Hove gegaen, om te vernemen off de Orang kaijen Maradja ende Maradja Lilla sijn May^t hadden voorgedragen, t'geen eer gisteren op hun hadden versocht, <met grootste horologie tot schenckagie>

met ons mede nemende het grootste horologie, om aen sijn May^t te vereeren, sulcx (voor sijn May^t comende) oock deden, maer scheen daer weijnigh werck aff te maecken, liet stracx een ander voort <f.113v.> brengen, veel schoonder als d'ons, seggende t'selve uijt een Portugiesch vaertuijgh hadde become, den Coninck was een langen tijt onleedigh met het doen salen van seecker swart paert, hem van een Bengaels nachoda geschoncken, geschiedende t'selve tot geenen anderen eijnde, als om ons te verthoonen sijn conincklijcke sadel van suwasse¹⁰¹, den th[r]oon van goudt, alles dicht ende vol diamanten beseth, belasten ons op te staen ende t'selve rondom wel te besien, vraeghden watter ons aff dacht, seijde t'selve Conincklijck te sijn, ende niet gelooff een soodanigen werck meer in de werrelt ware. In welcke antwoorde sich wel vernoughde, roupende daerop alle sijn Grooten Daules Ragay¹⁰², <Maradja ende Maradja Lilla dragen sijn May^t over ons versoeck voor> terstondt stonden Maragia ende Maraella Lilla op ende droegen sijn May^t seer ootmoedelijck voor, eenige der poincten op haer versocht, <consenteert van de geschonckene peper 100 bhaer hier en 50 in Bandar Califfa te ontfangen> waerop den Coninck ons deed aenseggen, dat van de 150 bhaeren peper, aen den Capt Moor vereert, 100 bh^r hier, ende de andere 50 in Bandhaer Califfa ontfangen soude. Aengaende thols vrijheijt, seijde dat den Gouvⁿ Deutecum naer Hollandt was vertrocken, aen wien de tholsvrijheijt hadde vereert, waerop wij sijn May^t dienden, dat Grols vrijheijt niet Deutecom maer d'Comp^e hadde geschoncken, wiens dienaer hij was, ende oock t'ship toebehorde, <op ons versoeck cregen weijnigh antwoord> hierop cregen geen antwoord, wat sijn May^t belasten, wegen sijne schult, ende off deselve op de Westcust jegens thollen soudent rescontreren, hebben (dewijl op de <f.114r.> Baleuw ende niet voor sijn May^{ts} thron saten) niet comen verstaen; het middachmael wiert middelerwijle opgebracht, t'selve genutticht hebbende, vertrocken met malcanderen uijt het Hoff, den Coninck hadde sijnen brief, die naer Pera gaen soude, aen een sijner Boedjanghs overgegeven, ende hem belast, die nevens d'onse wel te bestellen, soodat van daghe onse brieven overgaven, sijnde gedaeteert 27 May anno 1640.

Ende alsoo wij niet gerust waren, voor ende aller d'antwoorde door sijn May^t aen d'Orangkaije Laxamana op ons versoecke gedaen, verstonden, bleven een goede wijle buijten op de Balouw, <echter vant' rescontreeren van s'Coninck thollen verseeckerden Laxamana ons> een Orangkaija voornoemt, sitten wachten, die aldaer comende, ons verseeckerden, dat s'Coninck schulden desen jare, op de Westcust jegens sijn thollen soudent ingetrocken werden, hadden mede gaerne verstaen, d'antwoorde wegen Grols vrijheit, maer alsoo den Pangalima van

101 Suwasse, (Mal.) suasa i.e. alloy of gold and copper.

102 Daules Ragay, (Mal.) daulat dirgahayu, i.e. may, my Lord, long live.

Indrapoura ende meer andere daer present waren (die alle middelen aenwenden, om Grol gelijk andere schepen te doen betalen) hebben t'selve uijt gestelt tot beter gelegentheijt ende sijn naer behoerlijck afscheijt, naer de logie ge-
gaen.

30 d^o

<de oude Revier belast sijn May^t weder te openen> heeft den Coninck aen Maradja belast, *<f.14v>* de oude Reviere wederom te openen, die (door t'aennemen van de West-
ter revier) heel toegelopen, ende onbequaem om uijt ofte in te varen is, sijnde door het hart affloopen de nieuwe revier veel landts affgespoelt, welcke sijn May^t van meeninge is, de oude revier weder schueringh gecregen hebbende, te stoppen, dit geboet was soo strickt, dat Maradja (die gelijk voor geseght, in staet de grootsten naest den Coninck is) daer datelijck selfs naer toe most, sonder van daer te comen, voor ende aller t'gemandeerde verricht sij, soodat daer een licht huijs doet opstaen, ende apparent al eenigen tijt huijs sal moeten houden, dat ons int besoigneeren onser affairen alsmede verachtert, want niet ten hove comende, door hem niet comen verrichten.¹⁰³

Achter middaechs sijn ten hove geroupen, van gelijcken oock d'Engelsen ende alle andere vreemdelingen, *<sijn May^t noodicht ons sijn vrouwen te sien danssen>* alwaer gecomen sijnde, ons sijn May^t in sijnen thuijn verthoonde, het danssen sijner vrouwen, ende dat op verscheidjen manieren, alwaer ons wel lustigh creupel saten, van de clocke vier tot 11 ijren in der nacht, als wanneer sonder ijets te besoingneren, weder naer huijs vetrocken.

ult^o d^o

<h^r Wichtmans gaet met een kasse goudtraet tot vereeringe aen Laxamana om op de voorgaende versoecken vast bescheijt te becomen> s'morgens vruch met den dach, hebben opper-
coopman Barent Wichtmans gesonden naer den Orangkaija Maradja Lilla, hem mede gevende een kasse goudtraet, om die aen sijn E. te vereeren, met versoeck dat de 100 bh^r peper, door sijn May^t d'Ed. heer Generael geschoncken, met den eersten gelieffden te doen leveren, voorders dat gemelte Wichtmans opt' spoedighste met goet ende bondigh bescheijt naer de Westcust gelieffden te dispatcheren, alsoo den tijt seer verliep, gaven hem te kennen verstaen te hebben, dat beijde de schrijvers van Ticou nevens de dattje *<f.15r>* met den Pangelima hier waren aengelandt, versochten dier wegen, dat een derselve, nevens de daetsje, met ons jacht Leecq, wederom mocht terugge gesonden werden, op dat den handel op compst van hem Wichtmans onverhindert mochten voltrecken, dat het schip Grol tolvrij, sonder knorren der Pangelimas op meer-

103 See also *Dagh-Register Batavia*, 1640–41, p. 59.

gemelte Westcust handel mach vergunt werden. <t'welck vercrijcht> Op alle t'voorverhaelde heeft den Orangcayje Maragia Lilla (volgens rapport) geantwoort, dat toestondt den schrijver terughe te brengen, ende dat t'schip Grol t'een jaer op Indrapoura ende t'ander op Ticou, thols vrijheijt soude genieten.

Voor middach, soo doende waren met het ontfangen van de 100 bhaeren vereerde peper, <te hove ontboden als oock d'Engelsen> heeft sijn May^t ons ontboden, alsmede d'Engelsen met hare ende onse juweelen, die, soo naest voor sijn May^t verscheenen, hem alle wierden verthoont, <sijn May^t vercocht dese jegenstaende juweelen> naer vele redenen ende dringen over ende meer heeft van ons gecocht, t'naer volgende, namentlijck,

2 pendants No.52 costende incoops f.1800: – – voor r ^a 1250	} costende beijde incoops f.2750 voor 450 t ^l ofte R ^a 1800
1 diamant ringh met facetten geslepen No.0	
1 geslepen Robijn No. 32,	
1 esmerald ringetgen No. 90 costende f.130 voor 80 realen	

Soo haest sijn May^t dese juweelen van ons hadde gecocht, <d'Engelsen mosten met haer juweelen weder vertrecken> verthoonden d'Engelen de pendants, seggende siet, soo goet coop vercoopen de Hollanders haer juwelen, waerom hout ghij de uwe soo costelijck, packt d'uwe vrij weder bij den anderen, de Hollantse sijn May^t mij goet genoeg, soodat bij haer niet een juweelen wierde vercocht, <f.115v.> <sijn May^t vraecht wat aen die van Malacca hebben geschreven> sijne May^t raecten daer naer al weder in propoost van die van Johoor, ons vragende wat aen d'onse voor Malacca met sijn vaertuijgh hadde geschreven. <ons antwoord> Gaven naer behoorlijcke reverentie tot antwoord, dat d'Ed. heer Generael over Malacca hadden geadviseert, t'groot misnoegen dat sijne May^t in onse handelinghe met den van Johoor was nemende ende dat sijn May^t derhalven geen assistentie tot Malaccas bemachtingh van sijne May^t uijt Atchijin hadde te verwachten, dat seijde recht ende wel geschreven te sijn. <ons versoeck van goede quantiteit peper> Wij versochten doen (siende sijn May^t op sijn praetstoel was) dat ons met goede quantiteit peper gelieffden te doen accomoderen, alsoo hier maar halve ladinghe voor ons schip gevonden hadden. <sijn May^{ts} antwoord> Zijn May^t seijde ontvanght eerst de 100 bhaeren die ick den Capt Moor vereert hebbe, sal sorge dragen dan meerder becompt, waer op ons affscheijt nemende, sijn nevens d'Engelse, naer de logie gereeden.

Junio

primo ditto

niet hove geweest, noch doende sijnde met t'ontfangen van de 100 bh^{ren} peper, daer ons veel met spoijen als t mogelijk is, om dan merder partije te connen eijsschen, oock om oft de May^t weder andere sinnen mocht krijgen etc^a. <f.116r.> Naerst 3 à 4 dagen hebben hier harde Zuijde West winden gehad,

t'welck ons int'lossen ende laden van Santvoort niet weijnigh verachtert. <t'jacht Leecq seijlt na t'eylandt Babij om branthoudt> s'Avonts is van de rheedee geseijlt t'jacht Leecq naer t' eijlandt Poulo Babij¹⁰⁴, om voor hem ende Santvoort brandthoudt te hacken, leggende t'jacht doch vruchteloos.

2 d°

<ten hove met eenige juweelen geweest> hebben ons wederom ten hove getransporteert, nevens eenige juweelen, sijnde den Coninck in sijn thuijn, alwaer vonden d'Engelse vrunden, versoecken peper voor eenige hare vercochte juweelen. Den Coninck gaff haer tot antwoord dat met den Orang Kija Maradja Lilla ende den Sabandar wegen den prijs souden countracteeren, wanneer haer soo veel peper soude doen leveren, als haer penningen streckten, ende niet meer. <ende versocht de dispatche van Leecq> Wij hebben mede aen den Coninek versocht dat het jacht Leecq naer de Westcust gelieffden te dispatcheeren, vraeghden ons wanneer t'jacht soude connen vertrecken. <daerop sijn May^t belast het firman claer maecken> Seijden alleen te wachten naer de ordre van sijn May^t, waerop belasten aen Maradja Lilla den brieffe ofte firman voor de Westcust te laten claer maecken, met welcke antwoorden, benefens Maradja Lilla ende d'andere Grooten van den Coningh scheijden. Wij hadden gaerne met sijne May^t wederom van eenige peper gesproken, dan Maradja Lilla seijde sulcx onnoodigh was, ende dat hij ons daer in te recht helpen soude, buijten comende, versochten seer instantelijck op Maradja Lilla, s'Coninck firman niet dobbelsinnigh, gelijk voor desen, maer datter met duijdelijcke woorden ingestelt mocht werden.

<f.116v.>

<t'nevenstaende versocht int'firman te stellen>

Wegen de 50 bhaeren peper in Tico te ontfangen tot supplement van de 150 bhaeren, door den Coninck aen sijn Ed^t vereert.

Dat s'Coninck schult, jegen de thollen werden gecompenseert daerbij stellende seeckere somma van 16 ofte 20 000 R^a op dat de Pangelimas weten mochten hoe verde met het corten van thollen sullen hebben te gaen.

Dat t'ship Grol eens jaers tholsvrijheijt sal genieten, ende vooral dat voortaan de rijcxdaelders ofte Realen Padangh, in plaetse van Spaensche Realen sullen valeeren.

<dat belooffde> Alle t'welcke den Orangkija Maradja Lilla ons belooffden bondigh int'firman te sullen doen vervatten, seggende wel gerustelijck naer hujs mochten gaen, doch om de memorie hem noch beter te ververschen, lieten bij hem blijven den Capade Possie Meloor.

104 Poulo Babij, i.e. Pulau Babi, probably located off Bandar Aceh.

Op de Baleuw sittende, hadden oock discours van het transporteeren den handel van Indrapoura op Celida, den Panglima seijde, selfs wenschten, sulcx te mogen geschieden, *<tot het transporteren vande handel van Indrapoura op Celida wilde sijn May^t niet verstaen>* maer den Coninck op ons versoek hadde geantwoort, soo oude gebruijcken niet veranderen conde, ten aensien d'inwoonders van Indrapoura, daer door nootsaeckelijck souden geruijneert werden, Maradja Lilla scheen verwondert te sijn, van den Pangelima te hooren Indrapoura, soo ongesonden climaet hadden.

<f.117r.>

Heden hebben aen den Coningh vercocht twee baggetjens, twee No.57 & 58 costende incoops f.210 voor hondert vijtigh realen van 8^{en}.

3 d^o

sijn ten huijs van den Orangquaija Maradja Lilla gegaen, versoekende dat t'geen ons gisteren hadde beloofd, effect mocht sorteeren, dat doch den schrijven van Ticou, nevens de daetche met ons jacht mocht medegaen, om den handel (daercomende) te connen beginnen. Item dat noch goede quantiteit peper tot Santvoorts ladinghe noodigh hadden, *<Maradja Lilla ons voorgaende versoek gerenoveert>* hierop gaff ter antwoorde, dat hoopten den brieff aen de Grooten op de Westecust, van daghe claer te hebben, oock dat de schrijvers met ons jacht weder naer Ticou met de daesie senden ende nevens den brieff twee Boedjanghs medegaen souden, belangende de prijs van 's Conincx peper, seijde dat niet lager als 8 taijl de bhaar soude comen, hebbende hem d'Engelsen 6½ ende wij 7 geboden, seijde sijn May^t daer van te sullen spreeken.

4 d^o

van dage niet te hove geweest, zijnde alle de Grooten aen den mondt van de Rivier. *<Conincx firman compt>* Jegens de middagh quam den Boedjangh met d'Conincx firman (voor de Westcust) in de logie, welcke firman, door seecker schrijver eens deden lesen, bevindende meer als twee derde van t'selve met s'Conincx titel verciert, sijnde den inhoudt voorders, als volght,

<inhout van t'selve niet na behooren gestelt>

Dat sijn May^t aen den Gouverneur Generael Antonio van Diemen vereert 50 bhaar peper, die den Panglima van Ticou aen d'onse aldaer sal leveren.

<f.117v.> Dat s'Conincx schult (sonder te specificereen hoeveel) jegens sijn thollen sal gecort werden, namentlijck op de plaetsen Ticou, Priaman, Indrapoura ende Padangh, dat oock vermogen (soo t' begeeren) s'Conincx peper (die in Ticou van sijn subsidie becompt) mede op affreekeninge van schult te voirderen ende ontfangen.

s' Coninx schult in thollen gekort sijnde, dat dan de Reael Padangh in plaets van Spaense Realen op alle handel plaetsen (onder s'Coninx gebiedt staende) sullen valeeren.

Dit was den inhoudt van s'Coninx firman, sijnde boven aen met s'Coninx Chiap gesegelt.

<Grols vrijheijt daer niet in> Het punct van Grolsvrijheijt, dat soo hooch gerecommandeert hadden vonder der niet in.

<noch oock specificatie van s' Coninx schult> Hebben oock diversche malen versocht, dat in den brieff mocht gestelt werden, hoeveel den Coningh d'E. Comp^e schuldig is, ofte een seeckere tax van 20 000 realen, op dat de Pangelimas mochten weten, hoe verde met corten der thollen gaen mochten.

z'Avonts quam t'jacht Leecq van Poulo Babij hier weder ter rheedde, hebben de brandthout voor hem ende Santvoort gehackt.

5 d^o

<doleeren aen Maradja Lilla over s' Coninx firman> s'morgens met den dach sijn ten huijse van Maradja Lilla, met een moerij tot schenckagie gegaen, dienden hem aen, dat s'Coninx shcult, nochte de vrijheijt van Grol in den brieff niet en vonden. <fn8r.> <desselfs antwoord> Seijde sulcx wel te weten, van de schult des Coninx soud er een brieffggen ofte affweckeningh apart medegaen, daerbij soude blijcken, hoeveel de Pangelimas op de Westcust hadden te corten, ten was hun manier niet, dat s'Coninx schulden in firmans gestelt wierden, aengaende Grolsvrijheijt, seijde dat sijn May^t voor desen daer aff een brieff ofte firman hadde verleent, die was in handen van d'heer Gouverneur Generael, daer en boven waren de Pangelimas van Ticou ende Indrapoura hier in Atchijn aen wien de last mondelinge was gegeven, souden t'hart niet hebben, <ons replijcq> daer jegens t'opposeren wij antwoorden t'firman van Grols vrijheijt wel op Batavia was, maer dat (nietjegenstaende s'Coninx gebodt) t'elcken reijse groote travaillie met de Pangelimas (dees aengaende) hadden, dat d'Ed. heer Generael ons derhalven hadde gelast, Grols vrijheijt (soo t' sijn May^t gelieffden) naerder schriftelijck te doen confirmeeren. Item s'Coninx last nu was dat t'selve t' eene jaer op Indrapoura, t'ander op Ticou ende t' derde op Priaman thols vrijhujt soude genieten, om een plaetse niet te veel te beswaren. Ende sijnde geseijde schip tot noch nergens als in Ticou geweest, ende nu naer een ander van voornoemde plaetsen gaende, hoe souden die lieden kennisse hebben, t' meer gemelte schip tholvrij was, ten waren daer van blijk van den Coninck thoonden, sich hierop wat bedenckende, seijde het goet soude sijn. <gaen daerop met hem ten hove> Wij nevens hem voor den Coninck verscheenen, wildet sijn May^t voordragen. In vougen weijnigh tijts daer naer te hove gingen, sijnde den <fn8v.> Coninck achter in sijn thuijn, alwaer bij hem comende, vonden sijn

May^t doende met de hanen te laten vechten, soodat geen tijt gaft hem ergens van aen te spreekken, voor opt scheidjen, dat eenige Grooten hun versoecken voorstelden, *<vercregen licentie wegen de daetchie, schrijver ende weeger>* doen sprack Maradja Lilla den Coninck mede aen, wegghen de daetche, schrijven ende weger van Ticou, versoeckende uijt onsen name. d'Selve met ons jacht Leecq mede mocht gaen, daer toe sijn May^t licentie gaff, siende geseijde Maradja Lilla, daer op sijn affscheijt wilde nemen, sonder dat van Grol ijets hadde gerept, mogelijk vresende den Coninck te vertoornen, om datter van ander soo veel te versoecken was ofte om wat oorsaecke en weten niet, soo traden selffs toe, ende naer gedane reverentie, vraechden sijn May^t in wat vougen met Golsvrijheijt gelieffden gehandelt te hebben, ende dat instantelijck versochten, sijn May^{ts} wille int'firman mocht gestelt werden. *<als oock tholsvrijheijt van Grol>* Sijn May^t antwoorden dat t'selve schip (gelijck te vooren beloofd hadde) tholvrij soude blijven, ende dit jaar sijn ladinghe gaen halen in Indrapoura, schonck den thol daervan aen d'Ed. heer Generael Deutecum was nu naer Hollandt etc^a, *<dat belast int'firman te stellen>* belastende aen voorgeroerde Maradja Lilla, dat alles in sijn firman soude doen schrijven, waerop wij sijn May^t ootmoedich hebben bedanckt, korts daer naer verthoonden hem den Sabandhar drie stucx onser juweelen, sijnde boodjes, daerover langhe in onderhandelinghe van prijs met den Sabandhar sijn geweest. *<sijn May^t nam aen drie bootgens voor 2700 Realen>* Sijn May^t seijde d'Ed. h^r Generael soodanige niet meer senden soude, nam dese noch, omdat beschaempt was d'selve weder naer Batavia souden moeten voeren. Dees drie Bootgens sijn No. 38, 44 ende 46 costende t'samen f.4100: – : – . *<f.ngr.>* D'selve heeft sijn May^t aengenomen voor 2700 r^a Wij hebben ons eenige dagen stiff gehouden op de 3000, maer siende sijn May^{ts} liberaelheijt, lietense hem voor geseijde prijs volgen. Doch belasten sijn May^t ons op te staen, gingh naer binnen, ende wij buiten naer de Baleuw, alwaer Maradja Lilla noch vonden, aen wien het instellen van t'firman opt' hooghste wederom recommandeerden, belooffden t'selve te doen ende te maecken op morgen vaerdigh sijn soude, met d'affreeckeninghe van s'Conincx schult, *<discours aengaende den prijs van den peper met Maradja>* daer nevens, vraechden hem naer de prijs van de peper, seijde d'selve niet minder als 8 taijl soude vercocht werden, seijden dat hem de achte taijl geven wilden, mits ons dan alle de peper leverde, die den Coninck hadde, als doen begon te lachen. Seggende de Pangelima van Indrapoura, den Coninck hadde d'Engelse de helfte toegeseijt, wij behoorden met d'andere helfte te vreden te sijn, hadden de peper handel op de gantsche Westcust alleen, een ander most oock wat hebben etc^a. Maradja Lilla seijde t'firman eerst clae te maecken, soudan dan van de peper spreekken, waerop van den anderen scheidjen.

6 d°

<ten hove gegaen om t'geseijde firman> sijn wederom te hove gegaen om te bevoirderen dat het toegeseijde firman mocht claer gemaectt werden. Op de Baleuw comende vraechden Maradja Lilla off t'selve desen dagh gereet sijn soude, seijde Jae, maer wij mosten den Coninck om Grolsvrijheijt ende sijn May^{ts} schult noch eens aenspreecken. Wij seijden niet beter te weten, ofte den Coninck hadde op gisteren daervan de last aen hem gegeven, seijde aengaende t'ship *<f.19v.>* Grol, was de thol geschoncken, *<daer noch dispuijt om was wegen Grols vrijheijt ende sijn May^{ts} schult>* maer en hadde sijn May^t noch niet belast, op wat plaetsen voortaan handelen zoude, nopende t'corten van sijn May^{ts} schult, mosten van den Coningh noch licentie verwerven, alsdan soude t'selve in behoorlijcker form doen stellen.

<d'Engelsen verscheijnen mede ten Hove> D'Engelsen waren mede binnen gecomen, om den prijs van de peper te hebben, konden seer qualijck resolveren, boven de 7 teijl te comen, echter sien ende bespeuren wel den Coningh sijn peper onder de acht niet geven sal.

Den Coningh te voorschijn comende, wierden bij hem geroupen, begonden als weder sijn hanen te laten vechten, Maradja Lilla spraeck ondertusschen sijn May^t aen, wegen Grol, ende wij opstaende, confirmeerden t'selve versoeck met reverentie. Sijn May^t seijde, te vooren een tholvrij brieff van Grol hadde verleent, ende alser nu noch een gaff, mosten dan niet met twee schepen (op de naem van tholvrij) op de Westcust comen handelen, dit sprack al lachende, wij verseeckerden sijn May^t t'contrarie, *<sijn May^t consenteert Grolsvrijheijt andermael, op ons versoeck, int'firman te stellen>* wel seijde den Coningh, laet het dan, volgens hun versoeck instellen, daer naer verhaelden Maradja den Coninck, dat wij acht teijl voor den peper geboden hadden, midts dat ons dan alle des coninx peper leveren, ende aen d'Engelsen niet geven soude, waermede sijn May^t wederom overluijt begonde te lachen, *<als oock sijn schult op de Westcust gecort soude werden>* alsdoen wiert den Coninck mede over sijn schult aengesprooken, belastende (soo ons bericht wierde) dat de selve op de Westcust in thollen soude gecort werden.

<f.120r.>

Weijnigh tijts noch geseten ende wat gegeten hebbende, scheijden van den Coninck, meijnden nu de besproocken pointen belangende de Westcust genouchsaem becomen te hebben. d'Engelsen bleven noch versoecken, wegen de prijs van den peper, den Coninck seijde haer, wij al acht teijl geboden hadden, ende soo peper begeerden mosten mede soo veel geven, met welcken troost van den Coninck scheijden, ende wel bedruckt hun jegens ons beclaegden, doch wij dienden haer a propos, ende siende, dat het volgens t' seggen van den Coninck wesen most, *<seggen Maradja Lilla 8 teijl voor de peper toe gelijk oock*

d'Engelsen mosten doen, die 133 bhaer van de Coningh competeerende> seijden Maradja Lilla de 8 teijl toe, gelijk d'Engelsen oock deden, ende wiert haer reeckningh gemaect, dat hun soude comen 133 bhaar ende eenige cattijs peper, waervan haer toeseegging wierde gedaen, de selve op morgen souden beginnen t'ontfangen. Op t'welcke d'Engelsen naer huijs gingen, als wanneer over onse saecken beginnende te pitchiaren. <*willen de volle schult des Coninck jegens thollen rescontreeren*> Kregen al weder obstakul, want sij begeerden dat de volle schult des Coninck sijnde teijl 7115 maes 6 ofte R^a 28561½¹⁰⁵ jegens de Westcust thollen souden gerescontreert werden. Daer wij doorgans tot Santvoorts ladinghe 200 bhaar peper versocht hebben, ende dat het bedragen derselve, van s'Coninck schult eerst gecort, ende de rest dan op de Westcust soude werden gerescontreert, sijlieden seijde, dat nopende de peper, wij sijn May^t naerder aensprecken, ende van hem licentie versoecken mosten, want quantiteitj begeerden, alsdan soude t'bedragen van de peper, ende t'gene op de Westcust jegens thollen souden mogen compenseeren, perfectelijck connen verdeelt werden. <*daer wij tegen streefden*> Wij seijden dat den Coninck haerlieden de last van t'bestellen deser saecken <*f.120v.*> gegeven hadden, dat het gevouchelijck conden aff maecken, sonder den Coninck daer over weder moejelijck te vallen, hadden maer 1600 teijlen ofte 6400 R^a van s'Coninck schult, voor de 200 bharen peper aff te trekken, ende de rest op de Westcust te renvoijeren, onsen tijt verliep hart, oock waren beschaempt sijn May^t over een saecke soo dickwils aen te sprecken, met andere doleantien meer, gaven ons wel goede woorden, maer anders en quammer¹⁰⁶ niet aff. <*conden echter niet opdoen*> Seijden rond uijt, ons voorstel niet op hun dorsten nemen, sonder den Coninck naerder aen te sprecken, in vouten tot ons groot verdriet, noch patienteeren mosten.

<*de Engelsen Thabit voor Ragiepour verbrant*> Na de middagh quamen ons d'Engelsen, namentlijck den Capiteijn van de Planter en Mr. Glascock coopman uit de logie, besoucken, verhalende onder andere proopoosten, dat desen jare voor Ragiepour is verbrant een hunner schepen genaempt de Thabit, sijnde jonghst nu in compaignie de William ende de Thomsen in India gecomen, was een schip van omtrent 150 lasten hadden in 40 000 realen van achten, sijnde t'capitaal voor den handel in Visiapour ende Atchijn, voorts 6 kisten rood corael, ende veel rood laecken, waervan niets is connen geberghet werden, ontstaende den brandt int'ship met t'tappen van brandewijn, sijnde den shipper juist aen de William ofte den Admiraal gevaren, voor waer een groote slagh voor dese nieuwe Comp^e.

105 R^a 28561½ should be R^a 28461½.

106 Quammer, read commer.

7 d^o

<ten hove gegaen met een roos juweel tot schenckagie, doch niet verricht> s'morgens gingen ten hove, medenemende tot schenckagie aen den Coninck een roos juweel *<f.121r.>* costende f.330: – : – ende 1 Japans comptoirken van f.40 om te sien off de saecken van de Westcust, hiermede tot een verhoopt uijteijnde conde gebracht werden. Maer naer dat binnen wel twee uijren hadden sitten wachten, verstonden den Coninck sich van daech niet vertoonen soude, soodat met onse medegebrachte schenckagie, wederom naer huijs vertrecken mosten.

Van dage, hebben eerst de laetste goederen, te weten die voor onse compste sijn ingecoct geweest, als de 100 bharen peper, door den Coninck aen d'Ed. heer Generael geschoncken, aen boort gegregen. *<t'lossen ende laden voor Atchin, veel gevaer onderworpen>* Sijnde te lossen ende laden hier seer facieus¹⁰⁷, de goederen int' opdragen veel diverrijn onderworpen, ende het dangeuste dat het gat van de revier soo periculus uijt ende in te varen is.

8 ditto

Sijnde Moorsche Sondach, hebben ten Hove niet comen verrichten.

9 d^o

<weder ten hove gecompareert met voorgemelt schenckagie> s'Morgens met den dage, sijn ten hove gegaen, vonden den Coningh in zijnen throon sitten, die ons datelijck bij hem deede comen, presenteerden hem t'juweel ende t'Japans comptoirken, t'juweel besien hebbende, vraechden van waer t'selve quam, willende daer bij te verstaen geven, off hem t'selve quam, willende daer bij te verstaen geven, off hem t'selve van ons particulier ofte van de Comp^e schencken, gaven tot antwoort t'selve sijn May^t toequam, vraechden doen voirder, wanneer t'jacht Leecq vertrecken soude, seijde gereet lach ende t'eenige wachten naer sijn May^{ts} firman was. Scheen sich te verwonderen, ende deed stracx Maradja Lilla roepen, ons aenseggende beneden *<f.121v.>* op de Baleuw te gaen sitten, belastende al wederom sijn hanen te doen vechten, soodat met verlangen den tijt overbrachten naer de maeltijt, alsoo sagen dat het op scheijden soude gaen, *<versochten aen sijn May^t 200 bhaer peper>* versochten selfs van sijn May^t 200 bharen peper, tot supplement van Zantvoorts ladinge. *<daer van ons weer aen Maradja Lilla>* Antwoorde dat daer van de last aen Maradja Lilla gegeven hadde, waermede pitchiaren souden. Maradja Lilla opstaende sprack den Coninck aen, habben- de eenige propoosten met den anderen, die niet verstaen conde. *<meenden sijn May^t oock wegens de schult aen te sprecken>* Wij voornemens sijnde, sijn May^t noch eens aen te doen dienen in wat vougen gelieffden met sijn schult gehandelt te

107 Facieus, borrowed from (Fr.) facies.

hebben, *<dan wiert beleth door Maradja Lilla ende andere>* ende Maradja Lilla sulcx siende, seijde jegens den genen dit ons versoeck overtolcken soude, dat sijn May^t alles, t'geene noodigh was, aengecundight hadde, dat het nu wel was, wierden oock van achteren aengestooten, vertrecken soude, dat genoeg vercregen hadden ende ziende dat niemandt ons verder versoeck den Coninck voordragen dorste, scheijden van sijn May^t, gingen op de Baleuw bij Maradja Lilla, alwaer wegen onse saecken begonden te discoureeren, vraechden hoe veel peper begaerden, eijschten 200 bhaer, seijden dat daervoor 6400 R^a van s'Coninck schult afftrecken, ende de rest in t'firman om op de Westcust jegens thollen te corten stellen soude. *<dispuijt met Maradja Lilla, wegen de quantiteijt peper>* Zulcx scheen al weder swaerigheijt te maecken, verclaerden den Coninck soo veel peper niet hadde, wij repliceerden verseekert waren, sijn May^t wel niet eens soo veel versien was. Seijde doen dat soo veel peper ontfangen soude, als ons conde leveren, t'bedraghen desselffs wilde dan van s'Coninck schult afftrecken, ende de rest int'firman stellen. Vraechden hem hoe veele ons naer gissinghe soude connen leveren. Antwoorde t'selve niet te *<f.122r.>* weten. Maer dede toeseeggingh van 60 à 80 bhaer, wij siende dat om t'firman te doen schrijven, als weder uijtste sochten, dienden hem aen, dat om een eijnde van de saecke te hebben, de geheele schult des Coninck int'firman stellen soude, hun voor houden de wat d'intrest d'E. Comp^e bij dit treijneeren quame te lijden ende wanneer ons hier geen peper geven, maer de selve alle aen d'Engelsen ende andere uijtheemste wilden over doen, wij dan met ons volck van hier mochten opbreecken, *<t'welck compt op 100 bh^r>* seijde daer op niet alsoo de meninghe te sijn etc^a. Eijndelijck quampt op 100 bh^r.

Wij wederom dolerende, dat d'Engelsen die maer de waerdije van 133 bhaer competeerden, over juweelen aen den Coninck vercocht, soo haest geacommodeert wierden, ende wij die soo merckelijcken schult pretendeerden, geen 200 bhaer condon verwerven. Kregen al weder d'oude antwoord, dat de gantschen peper handel op de Westcust alleen hadden etc^a, *<die accepteren mosten>* merckende dat het anders niet wesen mocht, namende 100 bharen aen, alsdan wiert belasten selve op morgen soudon beginnen ontfangen. Maradja Lilla wilde sorge dragen, goede peper bequamen, liet den schrijven roepen, om t'firman in te stellen, naer dat een weijltijts geseten hadde, vertrocken naer buijten op de Baleuw van Justitie, alwaer de schrijver ende den Bintare¹⁰⁸ (die last hadde t'firman te doen schrijven) vonden, als wanneer begonden de reekeningh te maecken, *<ende soude d'selve op s'Coninck schult afgetrocken werden>* ende afftreckende 800 teijl ofte 3200 r^a voor 100 bhaer peper, die hier ontfangen soudon, wiert de rest, sijnde 25261½ r^a, per menichte aengeteekent, om int'firman

108 Bintare, (Aceh.) béntara i.e. adjutant to the Sultan.

gesommert te werden, ende concipieerden t'point, nopende des Coninck schult, dat de selve in Bandar Califfa, met peper voldoen, <f.122v> ofte bij manquement van de selve op geseijde plaets, item Priaman ende Indrapoura van s'Coninck thollen soude gekort werden. Wij seijden onnodig te sijn, vermaen te doen van peper, maer versochten, dat de schult jegens de thollen mocht gecompenseert werden, sijlieden seijden dat het niet schaden conde, zulcx mede int'firman stondt, moochten daerinne naer gelieften handelen. Wij oock considereerende de schult groot te sijn ende de Reael Padang voortae in plaets van Spaensche Realen sullen valeeren, met welcke gelegentheijt niet alleen de thollen ons desen jare gekort werden, maer oock alle de peper die den Coninck in Bandhar Califfa becompt, sijnde de derde bhaer aldaer in onse handen sullen krijgen, ende daardoor te minder herrewaert sal gebracht werden, stonden haertoe t'selve point, volgens hun voorslach, in t'firman soude gestelt werden. Siende doch wanneer hart tegenstreeffden, t'selve weder een obstacul op nieuws soude gecauseert hebben. De Bintare thoonden ons, dat de schenckagie van Grolsvrijhejt al ingestelt was, maer hadden in plaets van t'ship Grol, Capiteijn Grol geschreven, t'welck op ons versoeck verandert wiert, dit gedaen sijnde, seijde Maradja Lilla, het nu wel was, t'firman jegens morgen (om geschiapt te werden) vaerdigh macken, ende dat om den peper t'ontfangen, orde stellen soude, waermede van hem scheijden.

<redenen, waerom meenen den Coningh ons geen peper meer en levert> De redenen waerom sijn May^t ons geen meerder quantetijt peper gelieft te laten volgen, sijn naer connen bespeuren, om dat verscheijden Moorsche nachodas, die naer Pegu ende Bengale tendereen, voor onse compste, toeseggingh gedaen heeft. <f.123r> Echter willen sijne Grooten sulcx niet te kennen geven, om niet te schijnen andere voor ons te prefereren.

<Coninck firman compt> Jegens den avondt, is voorgemelde Bintare, met het geschrevende firman, inde logie gecomen, ons den inhoudt van t'selve (except sijn May^{ts} titul) voorlesende, was noch niet geschiapt, maer den teneur als volght, <inhout van t'selve>

Dat des Coninck schult, zijnde 25261½ r^a ofte 6315 Taijl 6 maes, op Bandar Califfa in peper, ofte bij gebreck van dien op geseijde plaets, item Priaman ende Indrapoura, in thollen sal gecort werden.

Dat t'schip Grol voortae thols vrijheijt sal genieten, t'een jaer op Priaman, t'ander jaer op Bandar Califfa ende t'derde op Indrapoura, te gaen voor t'eerste jaer daer ons belieft.

<dat niet twijffelen of sal achtervolgt werden> Dit hoopen immers (wanneer t'selve geschiapt is) behoorlijck effect sorteeren sal, de Pangelimas van Priaman ende Indrapoura, sijn selfs hier, die de last van den Coninck soo mondelingh als schriftelijck gehoort ende gesien hebben, oock staen alle de Grooten hun

namen, die weegen sijn May^t op voorgemelde plaetsen resideren, int' firman, elck int' bijsonder verhaelt.

s'Avonts deden 7 stucx Armoeseijnen aen den Bintare, die t'firman had doen schrijven, brengen, dan sondt deselve wederom, ende liet rond uijt seggen, hun daer mede niet vernouchden, was van de voorige Commissarisen roijalder bedacht te geweest, onbeschaemde bedelaers hebben noijt gesien, als heir in Atchijn, t'minste dat voor ijemandt doen, al ist dat maer ijets aen den Coninck overtolcken, koomen stracx om tijets¹⁰⁹ te hebben, ende sijn daerin soo inper-tinent dat het bij naer onverdraechelijck is, echter schijnt sulcx een oudt ge-bruijck in dat landt te sijn.

<f.123v.>

10 d^o

Sondaghs, s'morgens zijn ten hove gegaen ende naer een wijltijts binnen op de Baleuw hadden gesetten wiert Maradja Lilla bij den Coninck in sijn thuijn groupen, korts daer aen Rachia Radia, daer naer quam s'Coninck schiap, waermeede al te samen binnen wierden ontboden. <s'Coninck firman geschiapt sijnde, ons ter hand gestelt> Sijn May^t was al weder doende de hanen te laten vechten, het firman op gisteren geschreven, wiert binnen gegeven, geschiapt sijnde, den deu't¹¹⁰ den Coninck ons ter handt stellen. T'welcke met reverentie ontfangen, waernaer het den Bintare weder aff voirderden, ons toeseeggende t'selve t'onzen huijse te sullen brengen, naer den eeten gaff sijn May^t licentie aen sijne Groo-ten om te vertrecken, t'firman nu tot ons groot genoeg en geschiapt sijnde, meenden mede te gaen. <hadden werden met sijn May^t eenige propoosten wegen die van Johoor> Maer den Coninck liet ons ende Rachia Radia wederom roepen, deed alcatijven dicht voor sijn stoel spreijen, ende ons daerop nedersitten, hadden verscheidjen propoosten met sijn May^t: voornamentlijck wegen onse onderhandeling met die van Johoor, seijde al weder te verlangen naer d'uitcomste van Malaccas bemachtingh. Wij repliceerden sijn May^t ons spoedigh gelieffden te dispatcheeren soud en hem in corten goede tijdingh doen hebben. <stoffen seer op sijn Macht> Antwoorden andermael hartelijck daer naer te sullen verlangen, begon hooch op te geven van sijn vermogen ende macht, dat in verscheidjen malen, door sijn volck veel Portugiesen waren doot geslagen, hadde veel oliphanten, dat sijn casteelen waren, konden die verstellen soo wilden, in somma liet sich voorstaen van niemandt te dwingen was. <welck wij preesen> Wij laudeerden hem in sijn glorie ende deden daerbij dat naest twee jaeren mede veel Portugiesen op Ceijlon hadden nedergeleght, ende soude sijn May^t mede in corten verneemen <f.124r.> t'succes van Malacca, <sijn May^t verhaelt de ongestagigheijt

109 Tijets, read ijets.

110 Deu't?, maybe duen 't.

van die van Johoor> doch scheen daer aen te twijffelen, omdat met die van Johoor gecombineert waren. Seijde met haerlieden bedroogen soudē werden, verhaalden verscheijde malen met die van Malacca, ende ons in vrede waren geweest, maer hadden t'welcken malen (kan se siende) de vrede weder gevioleert, hielden t' met de stercxste etca hadde gaerne gesien, wij die van Johoor voor Malaccas belegeringh tot sijn gehoorsaemheijt hadden gebraecht, alsdan wilde aen Malaccas conquest niet gedubiteert hebben. <onse antwoordt> Wij antwoorden d'Ed. heer Generaels maxime ende eenichste ooghmerck te wesen, dat soo haest Malacca bemachticht soude sijn, niet alleen die van Johor, maer gantsche cust van Maleije tot sijn May^{ts} onderdaningheijt te brengen, t'was dan met gemoede ofte gewelt van wapenen.

<sjine redenen> Hij bleeff al bij sijn redenen, dat sulcx voor Malaccas aentastingh behoorde te geschieden, hij sijn macht bij d'onse voegede, was geen Coninck in de werrelt, die jegens ons beijden ijets soude derven voornemen. Wij confirmeerden t'selve, <genegentheijt> sijn May^t seijde voorder, dat sijn genegentheijt tot de Hollanders doorgaens soodanigh geweest ende noch was, <ende lieffde t'onswaerts> als tot sijn eijgen natie bijbrengende, dat wanneer sijn lieffde t'onswaert, jegens d' affectie tot sijn eijgen volck opwoogen. Wij bevinden soudē sijn genegentheijt t'onswaerts groter te wesen als tot de zijne, d'Ambassad^{ts} door hare Ed^{ts} tot noch toe aen hem gesonden, waren hem aengenaem geweest, Deutecom ende ons hielt equal. <bij ons danckelijck geaccepteert> Wij bedanckten sijn May^t voor de goede sucht, die ons toedroegh, maer seijde <f.124v.> den Coningh, Ick en kan niet weten, wat hert ghijlieden tot mij draecht, wij wilden hem verseeckeren, dat sijn May^{ts} genegentheijt t'onswaert soo groot niet conde wesen, off d'ons was noch hooger t'hemwaerts. <ende d'onse jegens sijn May^t vergroot dat niet conde aennemē> Antwoorde dat sulcx niet en bleeck, d'wjl die geene onder onse bescherminge nemen, dat sijn bitterste vijanden waren, ende gaff ons te considereeren, indien hij vrede off alliantie met den Portugees maecken off ons sulcx niet int'hart seer doen, ende geen affkeer (t' was oock goede affectie ons toedraegh) causeren soude. Wij seijden de saeck aengaende Johoor bij haere Ed^{ts} in dier vougen niet gemeent wiert, maer alles geschickt tot glorie ende respect van sijn May^{ts} Rijck. <noch te begrijpen ende t'selve hare Ed^{ts} wel rapporteren mochten> Seijde sulcx in dier vougen niet conde begrijpen ende dat t'selve bij d'Ed. heer Generael comende, behoorlijck rapporteren soude, namentlijck dat dese alliantie hem aen t'hert ginghe. Seijde sijn May^t toe, dat sulcx aen onser sijde niet mancqueren soude, versochten, dat het aen de gene, die met ons naer Batavia gingen, mede gelieffden te mandeeren, repliceerden andermael dat dese woorden in ons hart begraven ende wel onthouden soude, hier van geraeckten op andere propoosten van Engelandt en Hollandt, off

t'selve aen malacanderen vast was, deeden hem bericht, discoureerden voorts seer minnelijck.

Eindelijck vraechden wanneer meninghe was wederom naer Batavia te ver-
trecken. Seijden ons tijt verstreecken te sijn, ende dat <f.125r.> eenelijck waren
wachtende naer d'ordre ende licentie van sijn May^t hem bedanckende vant'-
geene ons soo mildelijck hadde ingewillicht, ende siende sijn May^t soo vrunde-
lijck ende recht op sijn praet stoel was geraeck. <eijsschten den Portugieschen
Ambassadeur> Vonden goet den Portugieschen Ambassadeur¹¹¹ te eijsschen, als-
doen ons reverentie doende. Seijden noch een poinct van sijn May^t te eijsschen
hadde, ende versoechten daerop, dat geseijden Ambassadeurs ons mocht wer-
den vereert, sijnde een out ende affgeleeftman, den Coninck hielt hem een
wijle, gelijk off niet wiste wie wij meenden, doch hem nader gedient, ant-
woorde, wij immers vijanden met de Portugiesen waren, ende beducht was,
wij hem (in ons gemelt hebbende) mishandelen souden, assureerden hem
t'contrarie, ende dienden hem aen, van ons int minste niet soude werden mis-
daen, maer dat van sijn May^t eijsschten, was omdat verscheijden gevangenen in
Goa hadden sitten, souden sien off eenige derselver jegens sijn persoon con-
den rantsoeneeren. Den Coninck seijde daerop hij ware ende groot befaempt
persoon in Goa konde hem niet largeeren, indien hij wilde resolveeren Moorsch
te werden, soude hem niet alleen en van sijn principaelste Hoelebalanghs¹¹²
maecken, maer een goet gedeelte van sijn landt doen besetten. <waer toe niet wil-
den verstaen> Eijndelijck verhaelden andermael, dat hem niet overgeven cost,
soo dat voor dees tijt niet verder dorsten versoecken. Dit gaet voorwaer jegens
onse hoope, tot groot verdriet ende hart seer van den armen gevangen, heeft
bij drie distinct requesten aen ons versocht, dat doch voor hem gelieffden
<f.125v.> t' intercideeren, bij d'Engelsen heeft oock aengehouden, maer hebben
daervan noijt derven reppen, wij blijven voornemens t'selve noch eens te her-
vatten hoopen den Coningh sich middeler wijle bedencken sal.

<sijn May^{ts} belastinge van geen diamanten meer te vertoonen ofte brengen> In voorverhaelde
discoursen sijnde, heeft sijn May^t tot tweemalen geseight ende belast, dat hem
voortaen geen diamanten meer vertoonen, noch herwaerts brengen soude,
seijde sulcx oock d'Engelsen belaste te hebben, was nu wel versien, hadde
d'selve bij kisten vol, soo lust haden, wilden ons een ganchen dag, al verscheij-
den stucken laten sien. Wij bedanckten sijn May^t voor d'eere die ons hadde
bewesen. Int'vertoon van soo costelijcke schatten, antwoorde dat de gene

111 This Portuguese ambassador denotes Francisco Sousa de Castro, who visited Aceh for peace negotiation in 1638. However, he was detained there because he did not follow the royal protocol for the way to the palace.

112 Hoelebalangh, (Mal.) hulubalang, i.e. local or territorial chief.

tot noch toe gesien, maer een cleen gedeelte was, <consenteerden onse juweelen naer Batavia te mogen nemen, ende seijde in plaetse van dien hem goet geschut te brengen> wij vraechden sijn May^t off de juweelen die noch bij ons hadden, dan wel weder naer Batavia mochten voeren, seijde Jae, ende brenght mij in plaets van juweelen, goet geschudt, t'schijndt nu een chrijchsman worden wil, naer verscheijden andere propoosten hier dickwils in verhaelt scheijden van den Coningh sijnde heeden soo minnelijck en vrundelijck int'discoureeren geweest, als hem noijt gehadt hebben.

<Maradja crijcht last bequame persoonen op te soecken, om mede naer Batavia te gaen> Buijten een wijl op de Baleuw geseeten hebbende, quam s'Conincx Chiap aen Maradja Lilla ende wiert hem belast, dat bequame luijden opsoecken soude, om met ons naer Batavia te gaen.

<f.126r.>

<Conincx firman in de logie gebracht> s'Naer middaghs bracht den Bintare s'Conincx firman in de logie, waer mede hertelijck verblijt waren, schencken den bedelaer 12 armosijn, wist noch nauwelijcx off die nemen wilde, dan niet.

Tot noch hebben van s'Conincx peper niet connen becomen sijnde den weeger op heden met andere dingen geempescheert geweest.

<een brieffggen becomen van den Portugieschen Ambassadeur> s'Avonts cregen een brieffggen van den Portugieschen Ambassadeur op de racade¹¹³, die hem hadde doen weten, waerinne den ouden man seer jammerlijck, jae om de lieffde van christijbloet lamenteert. Dat doch souden sien hem uijt handen van dese Mooren krijgen, deden hem toeseggingh tot sijn verlossingh alles bijbrengen soude, dat eenichsints doenelijck was, waer op sich vrij rusten mocht indien ons eenige weegen wist aen te wijsen, daer door sijn verlossinge te gevouchelijcker conde geobtaineert werden, dat ons sulcx op morgen gelieffden te adviseren, alsoo voornemens waren sijn May^t overmorgen weder aen te sprecken.

11 d^o

niet te hove gewest, maer doen de d'uijtsaende schulden te voirderen ende t' ontfangen van s'Conincx peper. De peper sijnde in seecker vaertuijgh bevonden van boven genat te wesen, t'welck t'hooft van de fuijst eerst ontkenden, maer siende deselve niet wilden ontfangen, ende om meeninghe waren daerover te gaen claegen, presenteerden 2 bhaer op den hoop meer te wegen, deden t'echter Maradja Lilla weten, die eenige van dese peper dieven wacher liet affsmeeren, <ordre op s'Conincx peper t' ontfangen> stelden voorts ordre eenige andere peper t' ontfangen, ende dat de natte middelerwijle gedroocht soude werden.

113 Racade, borrowed probably from (Fr.) rachat.

<f.126v.>

<voorstelling van den Portugieschen Ambassadeur waermede meende sijn verlosinghe te beter soude geobtaineert werden> Ditto kregen een brieffggen van den Portugieschen ambassadeur waerinne eenige redenen verhalt, die den Coninck gelieffden voor te houden, om hen te bequamer los te krijgen, namentelijck,

Wat de May^t aen hem (sijnde een out man) gelegen was.

Dat sijn May^t nu goede occatie heeft, sijn fedalگو die in Goa gevangen sit, weder te becomen, ende wij ons daervoor wel mochten verbinden.

Dat sijn May^t voor desen, wel twee fidalgos (welcke int'gevecht voor Malacca gevangen hadden, gecregen), gelargueert hadde, waerom nu niet een oudt ende affgeleeft man, ende wanneer hem doch niet geheel los conden krijgen.

Dat dan aen de May^t soude versoecken, uijt sijne sware gevanckenisse in onse logie mocht werden getransporteert, om van sijn quetsure handt genesen te werden.

12 d^o

<ten hove gegaen> gingen ten Hove ende verthoonden sich den Coningh op sijn throon, deeden ons ende alle die op de Baleuw saten roupen. Vraeghden off een van ons beijden op Ceijlon geweest was, item hoe den Commandeur van Ceijlon was genaempt, waer op sijn May^t naer behooren wiert gedient, dede al weder sijn hanen vechten. Dat niet noodigh is meer verhalen, want het nu alle dagen geschiet, daer groot gelt in verwet wert. <licentie tot Leecq's vertreck> Opt'scheijden versochten van sijn May^t t'jacht Leecq naer de Sumatrase Westcust mocht vertrecken, t'welck toestont, ende sondt ten dien eijnde sijn <f.127r.> Chiap naer d'alfandigo.

Den Coningh belaste ons op de Baleuw wat souden gaen sitten, ende sagen van verre, dat d'Engelsen mede ijets versochten, maer mosten geen goeden troost gecregen hebben, want gingen stracx druijpsaerten naer hujs. Weijnigh tijt op de Baleuw gesetten hebbende, ende t'volck meest vertrocken sijnde, uijt geseijt 4 à 5 Pahanders¹¹⁴, die voor sijn May^t saten, dede ons bij hem roepen, <sijn May^t versoeckt eenige Ceylonse elephanten> seijde dat d'Ed. heer Generael hem eenige Ceijlonse oliphanten senden, ende dat ick die selfs hier brengen most, deeden sijn May^t vragen, hoe veel dat begeerden, seijde soo veel als hem sijn Ed^t gelieffden te[n] senden. Antwoorde t'selve haere Ed^{ts} rapporteren soude etc^a. Doen begon met geseijde Pahanders (daervan scheenen eenige met Paducka Mamentrij in de jonghste rescontre jegens den Johoorschen Laxamana geweest te hebben) te discoureeren, wegen Pahan[g] ende J[o]hoor, ons te

114 Pahanders, read Pahangders.

met mede aenspreckende, *<beclaecht sich over den Johoorschen Laxamana>* beclaechden sich over den Johoorschen Laxamana, dat die niet hooch ende experiment verstant, den Coningh van Johoor vervoerden, *<die vermits sijn cloeckheit seer laudeert>* lauderende Laxamanas cloeckheit hooch, zeijde te wenschen bij d'Atchinse Croone submitteren wilde, soude hem een van sijn grootste heeren maecken. *<onse antwoorde>* Wij antwoorden indien Godt de heere hare Ed^{ts} desseijn gelieffde te segenen, dat het niet vreempt sijn soude, geseijde Laxamana beweeghden voor sijn May^t te comen, d'wijle haere Ed^{ts} hun geen saecken soo hooch ter harten trocken, als te sien dat die van Jehoor weder tot sijn May^{ts} gehoorsaemheijt wierden gebracht. *<scheen den Coningh seer te behagen>* Dit behaeckden den Coningh wonderlijck wel, ende scheen sich daerin te verheugen, hem bij naer jubeeldende, Laxamana al voor hem sach. *<vraagende naer ons ende de Johoorsche macht voor Malacca>* Vraechden doen vorder hoe veel schepen wij, ende hoe veel vaertuijgen die van Johoor nu meenden voor Malacca te hebben. *<daerop hem diende>* Seijden omtrent 20 schepen, *<f.127v.>* ende 40 à 50 Johoorsche vaertuijgen, repliceerden weder al lachende, dat het eerst met die van Johoor besoeck en mosten, ende sien off hun dan conde bewegen hare Ambassadeurs herwaests te senden. Antwoorde wij ende den tijt met Godt de Voorste in corten wat goets hoopten voor te brengen. Sijn May^t gelieffden te vertrouwen, haere Ed^{ts} hun saecken soodanigh souden trachten te bestieren, dat de principale maxime van dien, tot welstant ende glorie van sijn May^{ts} Rijck soude redundeeren. t'Welck hem weder wel scheen te behagen, liet doen voor de tweedemael eenige bancquet alle in gout service opdissen, ende naer wat gegeten hadden, gaff ons afscheijt.

<bij Maradja ter maeltijt geweest> Naer de middagh liet ons Maradja t'sijnen huijs (hebbende ons gisteravondt ter maeltijt genoodicht) roupen, daer comende, vonden de tafel met menige vuldige spijsse versien, deed ons stracx ijder een Atchijns habijt aentrecken. *<discoureert over Malacca>* Wat gegeten hebbende (sijnde niemandt als twee a drie Moorsche coopliden) begonde almeede te discoureeren van de saecken van Johoor. *<wacht macht den Coninck hadde vermeen daertoe uijt te setten>* Wilde ons verseeckeren, dat indien de tijdinge van Paducka Mamentrij hier niet gecomen ende onse onderhandelinghe met die van Johoor niet verstaen hadde, 20 van de beste galeijen met 10 000 man tot Malaccas bemachtingh vaerdigh souden gevonden hebben, sijnde hij selffs in ijgener persoon, om dese tocht te doen, van sijn May^t geprojecteert geweest. *<ons antwoordt>* Wij seijden t'ons leet was, soodanigh goet voornemen geen effect genoomen hadde, ende indien sijn May^t noch conde resolveren *<f.128r.>* eenige macht te senden, ons sterck souden houden, van den anderen niet wierde beschadight. Dan hij hielt mede den teen van den Coninck, seijde sulcx ommogelijck te doen, wesen soude, waren te bitter jegens den anderen, t' soude al onse saecken in

confusie brengen, die van Johoor hadden hun te onleijdelijcke affronten gedaen, gelijck noch dagelijcx dienden, hun volck van landt afsteelende, ende die verkoopende, hielt voor gewis in Pahangh al weder graseerden. Wij verhaelden hem int' langhe met wat oogemerck die saeck van Johoor ende Atchijn bij hare Ed^{ts} wierde gevoet, namentlijck niet beter wetende, ofte waren beijde tot vreedde genegen, waeromme haere Ed^{ts} hadden gemeent ende op hun genoomen, (Malacca met hulp van beijde bemachtight sijnde) dees twee volcken tot vreedde te brengen, om sijn May^t met desen dienst alle genoten weldaden te recompenseeren. Hij seijde den Jhorit ware te licht vaerdigh ende niet te vertrouwen. Wij antwoorden sulcx nu oock onder vonden hadde, hebbende sijn beloften aen Capiteijn Patanij ende hare Ed^{ts} op Batavia gedaen, scheidich geviolert, dat daerover oock te lijde soude hebben. Naer eenige andere propoosten, gaff licentie ende deed ons (op sijn Atchins gecleed) met twee oliphanten te huijs voeren. Dit bancquet is (naer verstaen) door last van den Coninck ons ter eeren gegeven. s'Avondts sonde ons pertije fruijten tot schenckgagie.

<Maradja scherpsinnigh van verstant> Desen propoos is scherpsinnich van verstant, minnelijck int discoureeren, op alle propoosten seer goet regard nemende: is voor desen Pangelima van Tico ende Priaman geweest, weijnich voor onse compste in Atchijn, heeft maer de naem van Pangelima Gaedja gevoert, uijt wat redenen sijn May^t den ouden Maradja (die altijt sijn broeder plach te noemen) heeft <f.128v.> gedegradeert, ende desen Pangelima Gaedja in sijn plaets gestelt, sijn dese.

Over den gewesende Laxamana, sijn voor desen verscheijden clachten van den coopliden ende vreemdelingen aen desen coninck geweest, dat haer in hun negotie becommerden, ende naer sijn eijgen aptijt, buijten kennisse van sijn May^t bepaelden. In voegen doen al pericul liep. Doch met schoone beloften van sijn te beteren, continueerden, <redenen waerom den ouden Maradja ende Laxamana van haer qualiteijts sijn berooft> echter sedert heeft met Maradja in Pahang geweest, wanneer de mompelingh gingh, dat hun met die van Johoor hadden soecken te vereenighen, naderhandt hebben hun Maradja ende Laxamana vermaechschaft gevende Maradja sijn dochter te trouwen aen den soon van Laxamana. Waerdoor den Coningh een quaet gevoelen van hun beijden heeft beginnen te krijgen, ende soeckende gelegentheijt, heeft hun omtrent drie maenden eer affgeseth wierden, de last gegeven van 20 galeijen vaerdigh te maecken, waerinne negligent sijn gewest. Echter den Coninck wijs maeckende t werk naer behooren voortgingh, sijn May^t op seeckeren avondt in stillicheijt de revier affvarende, heeft bevonden datter noch weijnich als niet bij hun gedaen was, deede daerover haer des anderen daeghs binnen comen. Vraechden off de galeijen haest vaerdich hadden, seijden Jae, als doen begont den Coninck in toorne t'ontsteken ende gaff haer te kennen dat het werck selffs hadde

wesen besien, hij hun excuserende geen volck naer behooren te conden krijgen, de schult leggende op den jegenwoordigen Maradja Lilla, die haer wederom antwoorde, dat wel volck voor hun eijgen galeijen (die tot een Casteel gemaect was) hadden connen krijgen, waerom niet tot de rest, den Coningh heeft hun beijde <f.129r.> den kris ende deegen laten affnemen, ende met veel kinneback slagen int aengesicht (dat hier een versmade schande is) slaen ende in de boeijen doen sluijten, eenigen tijt in d'ijsers geseeten hebbende, <mogen noch niet voor den Coningh comen> heeft haer op de compste van Paducka Mamentrij wederom gelargeert, loopen noch dat niet voor den Coningh en mogen comen.

13 d^o

sijn noch besich geweest met t'ontfangen van 100 bharen peper, ons door den Coninck jegens acht teijl de bhaer vercocht. <aen Maradja Lilla de Daetchie van Ticou versocht te vereffen> Naer den middach heeft sich den oppercoopman Wichmans, ten huijse van Maradja Lilla getransporteert, met last te versoecken, dat de daetche van Ticou, die hier ende op ijder gewicht twee cattij te licht bevonden is, behoorlijck met d'Atchijnse daetche vereffent ende opt'spoedighste mocht vaerdigh gemaect werden, alsoo t'jacht Leecq (dat expres daer naer leijten wacht) sonder de daetchie niet conde vertrecken. <sijn gevoelen van den Portugiesche Ambassadeur's ontslaginge te ondertasten> Item t'gevoelen van gescheijden Orang Kaije eens te ondertasten wegen het ander mael eijdschen van den Portugieschen Ambassadeur, wat hem daer affdacht, ende dat met des gelegentheijt den Orangkaije van Atchijn (die t'sedert den storm voor Malacca, in Goa gevangen heeft geseten) soude konnen gelost ende gerantsoeneert werden. <t'versoek van Daetchie toegestaen> Opt'versoek van de daetchie hadde dadelijck een van sijn dienaers aen de vermaecker desselfs gesonden, welcke belooffden die binnen twee dagen vaerdigh te hebben, <doch van d'Ambasa^{dr} meenden daer niet van vallen soude> nopende het tweede, den Portugieschen Ambassadeur aengaeende, gaff tot antwoort, dat hem dese reijse beswaerlijck souden krijgen, sijnde den Coningh om de <f.129v.> onderhandelinge tusschen ons ende Johoor seer geturbeert, doch verseeckerden ons dat sulcx t'naeste jaer (wel verstaende indien den J[o]horit quamen aff te huijden¹¹⁵) niet soude geweijsert werden, <wilde sijn beste doen> echter konden daer met Maradja oock eens van sprecken, hij belooffden van sijnen t'wegen, de gevoughelijckste middelen, tot des Ambassadeurs verlossinge aen te wenden.

<discours van den Johoorschen Laxamana> Sijn Ed. moveerden almede het discours van den Johoorschen Laxamana, seggende desen Coningh immers d'eerste was geweest, die d'Ed. heer Generael assistentie om Malacca te helpen conquestee-

115 Huijden, read hoeden.

ren, versocht hadde, konden hem dierhalven niet genoegh verwonderen, nu die eere aen hunnen snootsten vijandt (die voort noch trouwe hielt) mede wilde deelen, wist niet wat daeruijt besluyten soude etc^a. D'oude ende soo dickmaels verhaelde antwoord wiert daer weder opgedient, t'schijnt hun dese saeck seer ter harten trecken. Ende d'selve bij naer een spetie van wantrouw willen duijden. *<onse bespeuringhe op die saecke>* Wij bespeuren oock, dat het ons in respecten onthael merckelijck vercleent, ende beelden ons in, t'welck ons oock van verscheijden persoonen dickwels is verseeckert, dat indien ons met die van Johoor niet hadden vermenght, bij naer alle t'geene (dat van sijn May^t hadden mogen versoecken) vercregen soudén hebben.

14 d^o

niet ten hove geweest, maer doen de schulden, soo in peper als comptant te innen, *<f.130r.> <grootte moeijte met des Comp^{es} schulden in te voorderen>* daer groote moeijte mede hebben, want verclaren de principaelste schuldenaers, dat hun toeseeggingh is gedaen, hun debeth met solpher te voldoen, gelijk oock al goede pertije voor onse compste in de logie (om ontfangen te werden) hadden doen brengen, welke haer alle mits hun vuyl ende slechticheijt weder hebben doen geven, waerover hun grootelijck beclagen, echter hoopen t'meer gedeelte, soo in comptant als met peper, voor ons vertreck, voldae sal werden.

Heden hebben groote hitte ende oock regen gehad.

15 d^o

<Maradja andermael wegen den Portugieschen Ambassadeur aengesproocken> sijnde Moorische Sondagh. Wanneer sijn May^t aen niemandt ofte seer seldom audientie geeft, gingen ten huijse van Maradja. Doch was s'morgens vrough al naer de revier, die nu gegraven wert, (waervan hij den last heeft) gegaen, werwaerts ons vervouchden, naer eenige discoursen van weijnich importantie, hielden hem voor wij den Portugieschen Ambassadeur van sijn May^t al eens geeijst hadden, Doch dat hem ons geweijsert was, echter voornemens waren, sijn Mag^t daeromme noch eens somban te doen. Wat sijn Ed. daer van dacht, ende versochten daerinne sijn hulpe ende Raedt, dat met het largeeren van desenouden man gelegentheijt soude connen gevonden werden, den Orang Caija ende verscheijden andere onser gevangen, dien in Goa sitten, te rantsoeneeren. *<die alsvooren belofft sijn debvoir daerin te willen doen>* Sijn Ed. antwoorden, hem noch wel eens eijsschen mochten, hij wilde daerinne, om onsent wille (scheen van den gevangen Orang Kaije weijnigh wercx te maecken) sijn debvoir doen, ende soude trachten den Conink daer van op morgen vroegh alleen te spreken, mochten dan daerop des naer middaechs ten hove comen, sombaj maeckende verneemen *<f.130v.>* sijn May^{ts} wille. Doch conde ons niet verseeckeren

hem vercrijgen soude, mosten oock bij cas van weijgeringe daeromme niet bedroeft sijn, want sulcx int believen van den Coninck stondt. *<verhaelt wat den coopman Knippe tot deselffs verlossing hadde gebooden>* Verhaelden voorders, dat den Engelsen coopman Kinippe, eenwijle geleden ende ten tijde hij noch Pangelima Gaedja was, hem over dese saeck uijt den naem van den gevangenen Ambassadeur een aangesproocken hadde, hen toeseeggende, dat indien sijn E. bij den Coningh conde verwerven, gelargeert te werden, wilde hem 1000 Realen vereeren, ende aen sijn May^t 10 000 r^a tot rantsoen betalen, dat niet gaern hoorde, want ist soo, gelijk sijn E. seght, (t'welck ten naesten bij met t'verhael dat d'Atchinse gesanten op Batavia, dees aengaende aen haere Ed^{ts} deden, overeencompt) hem voor desen soo groot gemaect heeft, solder¹¹⁶ den Coninck noode afscheijden, echter blijven voorneemens. Wanneer voor sijn Mag^t verschijnen, ende Sr Wichmans sijn afscheijt nemen sal, hem met behoorlijke ceremonien, naer dees landtwijse noch eens ende dat oock voor de laetste-mael te eijsschen. Godt geve den Coninck als dan een liberael gemoet.

<Maradja roert weder de saecke van Johoor aen> Sijn E. poucheerden al weder de saecken van Johoor dat den Coningh ende alle de Grooten t'selve seer ter herten trocken, seijde indien condon te weege brengen, *<sach gaerne die onder haer submitteerden>* die van Johoor hun Ambassadeurs herwaerts schickten, ende dat hun onder d'Atchinse Croone wilde submitteren, soudon niet alleen wel ende eerlijck getracteert werden, maer en condon wij van sijn May^t niet versoecken (in redelijckheijt bestaende) off soudon t' vercrijgen. Jae de minste boode die der quam, soude den Coninck met alle sijn macht vaerdigh sijn, om *<f.131r.>* Malacca te gaen winnen. *<ons antwoordt>* Wij antwoorten dat t'selve de eenighste meeninghe van hare Ed^{ts} was, ende van herten daertoe genegen waren, gelijk oock niet twijffelden off soudon sulcx te wege brengen, namentelijck niet alleen die van Johoor, maer de gantsche Maleijtse Custe onder sijn May^{ts} gehoorsaemheijt reduceren, maer most Malacca (als zijnde den boom, waer van alle des Coninck rebellen gevoet wierden) eerst ende vooral geweert werden. *<sijn repbljckq>* Hij seijde recht uijt, dat sijn May^t niet verstaen conde, eenighe macht aff te schicken, soo langhe wij ons met die van Johoor gemenght, ofte hun tot hulpe van Malaccas conquestingh bij ons hielden, *<ende waerschouwinghe, ons vorder aendiening daerop>* ende waerschouwdon ons oock, dat bedrogen met hare uijtcomen soudon. Wij antwoorden daer al een preuve van gehad hadden, te weten, sijn woort bij hem soo schendigh ware gevioleert, ende meenden wanneer d'Ed. heer Generael sulcx ter ooren was gecomen, t'selve ongetwijffelt seer swaer nemen soude, als raeckende sijn beste vrundt den Coningh van Atchin. Seijden vorder, dat liever alle de Princen van India tot vijandschap hebben, als

116 Solder?, read sonder.

de vruntschap van sijn May^t verlies en souden, aen wien (mits veele genootene weldaden) waeren verobligeert, alle d'welck met estimable diensten sochten te recompenseeren. Naer noch een weijnigh geseten hadden, scheidten van den anderen gaende bij Maradja naer huijs ende wij naer de logie.

<den Coningh hout sijne Grooten seer kort> Konnen ons niet enough verwonderen, den Coningh sijne Grooten soo kort weet in te binden. Desen persoon is sijn eerste Raedt ende sat wel pleijn bij t'graven van de Groote Rievier (niet jegenstaende het hun Sondagh is) op een roodt leeder in de sonne, seer slechtelijck gehabitudeert, ende maer omtrent 20 dienaers bij hem hebbende.

<f.131v.>

<Coninckx galeijen sijnde 30 stux wesen besien> Heden sijn s'Coninckx galeijen wesen besien, sijnde omtrent 30 stux, daeronder eenige groot en seer wel gemaect sijn, konden oock wel sien, daeraen sterck gearbeijt was, maer lagen noch al in dacken met adap overdeekt, ende de masten bewonden, de Galeije van den gewesenen Laxamana is seer hecht en t' bovenste werck al te mael scheut vrij (voor een Musquet) gemaect.

s'Avonts sonden den Capada eijder¹¹⁷, naer den Orangquaija Maradja, om te weten, off oock seeckerlijck morgen vroegh ten hove comen soude, alsoo anders van meeninghe waren, om geen tijt te verliesen, selfs te compareeren, sondt wederom racada¹¹⁸ dat met Maradja Lilla wegen t'versoeck van den Portugiesen Ambassadeur hadde gespoocken, <Maradja vint ende Laxamana op morgen ten hove verschijnen> ende goet gevonden op morgen, wij ende hij gelijkelijck, voor den Coningh souden verscheijnen, waren van resolutie sijn May^t te samen desen persoon uijt onsen name te versoecken, waer op den

16 d^o

<sijn daerop ten Hove gegaen met een Japans coffer tot schenckagie> naer binnen gingen, medenemende een schoon Japans coffer, t'grootste uijt No. B op hoope de saecke van den Ambassadeur tot een goet eijnde te berengen, ende met eenen den coopman Hendrick Jansz. Steen die in ons compagnie mede namen. In sijn May^{ts} gunste te recommanderen, weijnigh tijts op de Baleuw geseten hebbende, alwaer den Orang Kaije Maradja oock was, <sijn May^t vraecht wanneer wilden vertrecken> deede den Coninck ons te samen voor sijnen throon comen, vragende wederom, wanneer van meeninghe waren <f.132r.> te vertrecken. <ons antwoord> Antwoorden t'ship met sijn May^{ts} hulpe volgecregen hadden, ende dat eenelijck waren wachtende naer sijn May^{ts} missieve ende volck die daernevens gelieffden te senden, maer dat het jacht Leecq op morgen naer de Sumatrase

117 Capada eijder, apostate or renegade Christian eunuch.

118 Racada, i.e. messenger.

Westcüst met sijn May^{ts} firman soude verseijlen. Den Coningh hielt sich verwondert, dat in dees tijts s'jaers derwaerts conde comen, daer naer dede ons aenseggen, beneden souden gaan sitten, *<Maradja ende Maradja Lilla intercedereen andermael uijt onsen name voor den Portugieschen Ambassadeur>* int' affgaen standen Maradja ende Maradja Lilla op, ende verscheijden malen, genade van sijn May^t (volgens hun gebruijck) versoekende, stelden den Coningh onse intercessie nopende den Portugieschen Ambassadeur in aller de moedicheijt voor, t'welck wij siende, met maecken van sombaij confirmeerden, sijlieden hervatten t'selve tot twee malen, namentelijck een boven ende andermael beneden, maer konden wel merckelijck bespeuren. *<doch deden niet op>* Sijn May^t daer toe niet genegen was, siende te met soo strength ende straff op ons, dat daer in beducht waren. t'Welck verscheijden malen met t'maecken van sombaij sochten te versoeten, bejide Maradgies van hun versoeck ophoudende ende geseeten sijnde.

Deede den Coninck sijn hanen vechten, ende nam weder een vrundelijck wesen aen, *< twee personen oproepen die mede met ons naer Batavia souden gaen >* midde-lerwijle wierden twee personen opgeroepen hun aenseggende met ons naer Batavia te sullen gaen, sijnde t'ene een Pahander ende t'ander een Guserat, wat gegeten hebbende, deede sijn May^t ons (t'meeste volck vertreckende) weder met sijn Grooten voor hem comen, *< sijn May^t eijst 2 a 3 esmeraulden ende een witte Robijn >* ons eijsende seecker model, van welckers fatsoen, twee a drie esmeraulden (sijnde pendants gewijs, doch rond *< f.132v. >* sonder canten) eijtschten, ende belasten ons sulcx haere Ed^{ts} aen te dienen. Item dat wel soude begeeren een witten Robijn, voor den dagh brengende seecker goude stormhoet vol robijnen beseth, doch boven op den top een witte d^o staende, dat schoone steen was. Vraeghden off soodanige wisten te krijgen, seijden noijt diergelijcke gesien te hebben, doch dat ons best daerom doen souden. Den Coninck vraechden voierder, off wel onthoude hadde, t'geene ons (insonderheijt de saecke van Johoor raeckende) hadden aengecundicht, seijden alles bij ons pertinentelijck was aengeteekent ende niets vergeeten soude werden, wijsende sijn May^t doen voierder op den Guserat, die met ons mede soude gaen, seijde die expresselijck te senden, om hare Ed^{ts} de gelegentheijt van Johoor te verhalen, voornamentelijck hoe trouweloos met hem gehandelt hadden, deede sijn gesanten doen bij ons nedersitten, haer eenige soecken mondelingh belastende, die niet verstaen condon.

<recommanderen hem h^r Hendrick Steen, die tevooren Orangkay Pouty gemaect ende met een degen ende Cris beschoncken was > Wij recommandeerden sijn May^t onsen coopman Sr Steen versoekende dat hem onder sijn conincklijcke protextie gelieffden te nemen, ende oock sijn gunste gelijk de voorige residenten gedaen, gelieffden te doen smaecken. t'Welck sijn May^t toeseijde, hem belastede sich in d'Atchinse

tale soude oeffenen, ende om de drie a vier dagen ten hove compareren hadde hem al voorens silvere beslagen deeghen ende een goude Crisse geschoncken, daer naer hadden eenige discoursen van Hollandt, Vranckrijck, Spaengien, Roomen, Turckijen etc^a d'selve geejndicht sijnde, wiert eenigh bancquet op gedischt, *<hr Wichmans neemt afscheijt van sijn May^t>* dede den oppercoopman *<f.133r.>* Sr Barent Wichmans sijn afscheijt nemen, ende met behoerlijcke ceremonien sijn May^{ts} handen kussen, als wanneer naer de Wollebalanghs¹¹⁹ balen¹²⁰ vertrocken, alwaer Maradja noch vonden. Den welcken wij vraechden, wat antwoorden Coninck op t'versoeck van den Ambassadeur hadde gegeven, seijde daeromme nevens Maradja Lilla, soo ernstigen hadde gebeden, als aen Godt almachtigh selfs soude mogen doen. *<wat antwoorden Coninck op de intercessie van de Portugieschen Ambassadeur gegeven hadde>* Doch hadde den Coninck daertoe niet bewegen connen, maer tot antwoordt gegeven, wanneer wij sijne ongehoorsame Johoorenen constringeerden Ambassadeurs naer Atchin te senden, ons als dan niet alleen desen Portugieschen maer al wat van sijn May^t met redelijckheijt mochten versoecken. In willigen soude, sijlieden dorsten daer van nu niet meer reppen, gelijk ons oock t'selve ontrieden, Godt almachtigh sterke den ouden man, want kunnen nu niet meer te wege brengen, eer wij t'huijs waren, *<waer van gemelte Ambassa^{dr} de tijdinghe>* hadde hij de tijdinghe al wegh, sendende stracx sijn dienaer, ons bedanckende voor de intercessie bij sijn May^t gedaen, *<vroech wech hadde>* ende siende sijn verlossinge niet conde obtineeren, beval sijne uijtcompste ende saligheijt, onsen heere Jesu Christij, maer versocht d'wjl den Coninck niet genegen was hem voor dees tijt te largeeren, dat gelieffden te versoecken, oft van sijn gevanckenisse weijnigh verlicht, ende wat meerder ruijmp te mocht becomeen. Wij enderven sijn May^t aengaende desen persoon nauwelijck meer lastigh vallen, want sien merckelijck als daer van sprecken een suer ende wreed gebaer thoont. Echter sullen sien off sulcx op ons afscheijt connen te passe brengen.

<f.133v.>

<de Engelsens vermeene seven ijsere stucken geschut aen sijn May^t te vercoopen> D'Engelsens waren van dage mede te hove, maer cregen geen gehoor, sijlieden hebben seven ijsere stucken, wegende 30 bhaar aen landt doen comen, om aen den Coninck te vercoopen, die van dage geprobeert sijn.

<schrapen Santvoorts ladinge met 2, 3, à 5 bharen bij den anderen> Wij sijn nu doende eenige peper tot supplement van Santvoorts ladinghe, voor t'comptant, dat van uijtstaende schulden becomeen hebben te coopen ende te schepen, t'welck met 2, 3, ende 5 bharen bij den anderen schrapen.

119 Wollebalanghs, (Aceh.) ulèëbalang, (Mal.) hulubalang i.e. local or territorial chief.

120 Balen, (Aceh.) bale.

Jegens den avondt, liet den Orangquaya Maradja Lilla Sr Wichmans in d'alfandiga roupen, hem aenseggende, den gewesenen weeger van Ticou (sijnde van des Pangalimas maeghschap, waerop seer stout was geworden, ende groote valscheijt int weegen pleechden) meenden aff te setten, ende een sijnder goede bekende in plaets te dringen, *<Maradja Lillas versoeck aen ons, wegen den weeger van Ticou>* versoeckende derhalven dat ick op morgen, om zijnen t'willen een voor den Coningh gelieffden te verschijnen, op dat t'versoeck met te beter fatsoen mochte geschieden, t'welck hem niet hebbe connen weijgeren.

17 d^o

<ten Hove verschenen om voormelde weger> s'morgens hij alleenich (mits Sr Wichmans gisteren sijn afscheijt genomen, ende het dan geen gebruik is, meer voor den Coninck te coomen) ten Hove, om voorgemelde weeger te versoeken, gecompareert, binnen sijnde, deede mij de Coninck strax voor sijn troon comen, *<sijn May^t versoeck een Dommecracht>* vragende off niet een dommecracht, om sijn schutt te gouverneeren, hadde. Antwoorde ons schip niet van de grootste te wesen, ende dat cleene schepen daer selde van versien waren, sijn May^t seijde wel te weten onse schepen sonder dat instrument *<f.134r.>* niet voeren, *<die hem toe moeten seggen>* ende soo der een was, dat hem daer mede accomoderen most, sitende sijn Capiteijn van t'geschudt present, in voegen genootsaeckt waere den Coninck toeseggingen te doen, *<eijst noch 4 à 5>* ende belasten wij vorder, hem met d'eerste schepen vier ofte vijf mochten werden gesonden. Daer naer mandeerden ons ende alle de Grootte, die voor sijnen troon saten, beneden te gaen sitten, nam weder sijn tijt verdrieff met de hanen, *<opt' versoeck van Maradja Lilla een ander weger gestelt in Ticou>* opt'scheijden droech Maradja Lilla t versoeck van den weeger voor, waertoe den Coninck licentie gaff, den Pangalima van Ticou (present sijnde) was daer hart tegen, maer wierde van veelen aengeclaecht, die bij het valsch wegen in Ticou te cort gecomen waren, hem beschuldigende looth ofte thin, onder de pen van de daetche gegooten te hebben, waar over den Coninck sich begon te stooren, ende ten sijne beschuldigers selffs genade voor hem hadden gebeden, oock een out man sijnde, soude ongetwijffelt mishandelt geworden hebben.

Op de Bintares Baleuw comende, recommandeerden Maradja Lilla, dat doch den weeger, die van meeninghe was naer Ticou te senden, opt'spoedighste gelieffden te dispatcheren, alsoo t'jacht Leecq alleenelijck daer naer lachen wachte, *<die belooffden op morgen met Leecq mede soude gaen>* seijde mij toe, d'selve op morgen gereet weden soude, ende onse saecken daer voel nae richten mochten.

<gelijck s'avonts andermael aen h' Wichmans dede> s'Avonts is Sr Wichmans andermael bij Maradja Lilla gegaen, om den weeger opt'spoedighste te voirderen, sijn E.

deede <*f.134v.*> vaste toeseegginghe datter morgen niet aen mancqueren soude, hadde voor hem een firman doen schrijven, sijnde met s'Conincx segel geschiapt, t'welck verthoonden, seggende voorder daermede als gesworen weger van s'Conincx wegen was geadmitteert, soude sorge dragen niet alleen hij, maer de andere wegers ende schrijvers soo van Ticou als Indrapoura op morgen aen boort geraeckten. <*versocht een Touw van 40 à 50 vadem om oliphanten mede te vangen*> Int' uijtgaen hadden Sr Wichmans gerecommandeert, hem (als weder in Atchin quam) te willen gedencken met een Hollants touw van omtrent 40 à 50 vadem lanck, om oliphanten mede te vangen, dat hem belooft wiert, dese reijse hebben aen Maradja soodanigen endt van een tros gegeven, daer seer mede vernoucht was.

18 d^o

hebben alles geprepareert, om t'jacht Leecq sijn dispatche te geven, <*h^r Wichmans naer boort gevaren*> ende is den oppercoopman Wichmans des achtermiddaghs naer boort gevaren. Op dat de Boedjanghs die met s'Conincx Firman gaan, item den weeger, als schrijvers, te eerder volgen souden.

19 d^o

Hebben voorgemelde personen, niet sonder moeijten affgeprest, trachtende noch al te sammelen. Van daghe is oock de laetste ladingh aen Santvoort gesonden. <*sijn May^t sent t'Chiap om met hem uijt vermeijen te gaen*> s'Avonts sont mijn den Connick sijn Chiap, met last ons op morgen vaerdigh souden houden, om eens met sijn May^t naer t'hooge landt te reijsen, dit Chiap compt met sulcken autoriteit, dat daer jegens niet te seggen valt, d'Engelsen ende oock alle andere vreemdelingen sijn mede derrewaerts genoodight.

<*f.135r.*>

20 d^o

<*t'jacht Leecq seijl gegaen*> verleden middernacht is t'jacht Leecq van dese rheedē naer de Sumatrase Westcust geseijl, met een redelijck wint ende voortganch. Was spoedigh tusschen de Cust ende eijlanden, twijffel niet, off sal de tongh van t' landt, kortelijck omgeraecht sijn. <*t'firman bondigh segge*> Godt geve des Conincx geprocureerde firman doch effect sorteren, ende dat den handel dit als de volgende jaeren, daerop in vigeur mach vervolght werden.

<*t'firman bondigh*> Bondiger firmans en zouden (nae bericht sijn) van den Coninck niet connen versoecken. In cas dan daer met niet doorwogen, soo sijn al sijn beloften maer wint, doch sal t'succes desselffs (ons bedunckens) alle dependeeren aen onsen ommegangh met die van Johoor.

<*conden geen copie daarvan becomen*> Wij hadden gaerne copije van t'eerst t' geprocureerde firman, (dat twee Boedjanghs des Conincx ter hadt gestelt is) gehadt,

ende hebben Maradja Lilla daeromme verscheijden maelen met fundamenteel versoek aengesproocken, dan slouch sulcx met omwegen altoos aff, tot besluit alegerende, dat wanneer dit firman sijn dienst gedaen hadde, ons het principael doch soude gewerden, wat dan met de copie wilde doen, s'Coninck firmans mochten niet gecopieert werden, etc^a.

Echter hadden wij Sr Wichmans gerecommandeert, dat sulcx (aen boort sijnde) soude sien te becomen, dan liet mij weten, de Boedjangh daertoe niet hadde connen bewegen, door vreesse daerover te <f_{135v}> sullen werden gestraft. <vresen den Coninck seer> T'schijnt dese lieden haren Coninck bij naer een goddelijcke cracht toeschrijven, namentelijck dat hij (wanneer wil) weten can, al wat int' heijmelijck passeert, doen wij het laetste becomene firman deede copieren, dat bij nacht in ons eijgen camer geschieden, dedet¹²¹ den schrijver met sulcken vreesse dat al beeffde wat aen hem was.

20 d^o (sic.)

<met sijn May^t uijt vermeijen gegaen> s'morgens vrouch hebben ons naer t'Hoff veroucht, om den Coninck (volgens last) t'accompajneren, maer tusschen wege verstonden sijn May^t al vertrocken was, soodat rechtdoor reeden, ende quamen omtrent thin uijren ter plaetse daer hun des Coninck Grooten hadden nederslagen.¹²² Naer ons quamen mede d'Engelsen ende alle de Moorsche nachodas, sijn May^t was in een van sijn speelhuijsen, alwaer ons omtrent de middach al dede compareeren, door soo veel omwegen ende eenige passagien, dat nauwelijck daerdoor comen conden, sittende sijn May^t op een verheven huijsgen over de spruijt ofte mondt van de revier gebouwdt, omcingelt met een garde van vrouwen, daer nam den Coninck sijn vermaeck in een groote menichte visch, die hem in de spruijt onthielt, Maradja Lilla beslouch tot tweemalen een goet gedeelte derselve, met seecker werpnet waer van ons naderhandt pertije vereert wierden, naer eenige andere corts wijlicheden, dede den Coninck ons al weder vertrecken.

<f_{136r}>

<t'dommecracht sijn May^t geleverd> Wij hadden tot hier het dommecracht (door sijn May^t. 17 deser geeijscht) medegebracht, daer groote speculatiën op scheen te nemen sich verwonderende met soo cleenen instrument soo grooten cracht conden doen, <eijscht alsvooren noch 4 à 5> recommandeerden mij andermael, dat sorge most dragen hem met de naeste schepen 4 à 5 diergelijcke mochten werden gesonden.

¹²¹ Dedet, read deed 't.

¹²² This "Hoff" is certainly denotes Mata Ie situated in the outskirts of Bandar Aceh.

Buijten comende, wiert daer heerlijk ende rijckelijck opgedischt, kort waernaer den Coininck met een groot gedruijs uijtquam, sittende op een oliphant, wiert mij belast mede op een oliphant te sitten. Sijn May^t afftreddende, gingh in een prautjen, dat van Pahangse vrouwen op geschept wiert, ende dede hem soo van achteren in sijn Hoff voeren, vooruijtgaaende den gantschen treijn, langhs de kant van de revier omtrent het Hoff comende, *<quam weder in de logie>* scheijden alle van den anderen, ende gingh ijder naer huijs, sijnde mij t'lijff door den oliphant niet weijnigh geribsackt.

<de Engelsen comen voor haer schut niet meer als 10 teijl voor de bhaer krijgen> Den Engelsen capiteijn claeghden mij tusschen wegen, dat hem den Coninck niet meer als 10 teijl voor de bhaer van sijn schut geven wilde, ende hadde jegens haer lieden voordere geseght, dat aen de Hollanders twaelff gaff, was meer uijt gunste als naer waerdije, doch hij seijde t'sijne daer voor niet te sullen geven, al soudent weder naer boort moeten brengen.

21 d^o

<ten Hove geweest om de brieff aen haer Ed^{ts} te versoecken, doch sijn May^t niet gesproocken> s'morgens vouch, zijn naer t'Hoff gegaen met meenighe den brieff, die sijn May^t aen hare Ed^{ts} gelieffden te schrijven, te versoecken. Maer naer een goede wijle op de Baleuw geseten hadden, *<f.136v>* verstonden den Coninck niet te voorschijn comen soude, sijn May^t sich met sijn Coninghin vermaecken in den thuijn, hun bereijdende om op morgen in de revier wasschen, waertoe naest een tijt veel preparaten sijn gemaect. In vougen sonder ijets te verrichten weder naer huijs vertrocken.

22 d^o

sijnde Moorsche Sondach conden mede niet vorderen. *<den Coningh met sijn Coninghin haer in de revier gewasschen>* s'Naermiddaghs mandeerden ons sijn May^t int Hoff comen moste, werwaert ons vervouchden, hebbende de Coningh ende Coninghin, hun in de revier, van hare sonden (soo sij meenen) gereijnicht, alwaer veel geloops van oliphanten ende meenichte van Edellieden vonden, passerende sijn May^t naer t'Hoff. Wij vervouchden ons op de Bintares Baleuw, alwaer verscheijde spijse gebracht wiert, doch sober ende mager genoegh, wat gegeten hebbende, vertrock ijder naer huijs.

23 d^o

de windt hebben sedert Leecqs vertreck, meest westelijck gehad, soodat niet twijffelen off sal den hoeck spoedigh omgeraect sijn.

<ten Hove geweest ende van sijn May^t met een mestie vereert> Zijn ten Hove gegaen, vindende den Coninck op sijn troon sitten, dede ons stracx voor hem comen,

schonck mij seecker mistis, door hem voor desen aen Sijmon de Geus vereert, maer mits sijn quaet comportement, hadde hem de May^t weder ontrocken, discoureerden met malcanderen, wegen t'gieten van de stucken. Vraechde nae de cracht van de granaten die met mortiers geworpen wierden. Doch doen hem die te kennen geven soude, viel in mijn propoost ende begonde te praten van Casteelen, <versoeckt 1 à 2 metselaers tot fortificatien> eijschten een à twee metse-laers, die kennisse hadden van <f.137r.> fortificatien te maecken. Seijde hare Ed^{ts} sijn May^{ts} begeeren aendienien soude, stondt doen met een op, <ende wij ons vertreck> versoeckende instantelijck mijn vertreck, oock den brieff die sijn May^t aen hare Ed^{ts} gelieffden te schrijven, allegerende t'mousson verliep, ende seer genegen was sijn May^t met t'schiap¹²³ dienst te gaen doen, <dat noch 5 à 6 dagen wert uijtgestelt> den Coningh seijde den brieff meest gereet was, maer d' Ambassadeurs (die met ons mede naer Batavia sullen gaen) mede opstaende, versochten noch 5 à 6 dagen respijt, t'welck den Coninck doen op mijn oock begeerden, Ick versocht tot twee malen t'contrarie, bijbrengende sijn May^t als onsen staat bij ons tardement seer verkort bleve, maer t' mocht niet helpen, soodat met verdriet desen tijt noch affwachten sal moeten. <recommandeert ons den oudsten Ambass^{dr}> Den Coninck recommandeerden mij, den oudsten Ambassadeur seggende t'selve een eerlijck persoon ende van sijn eijgen landtslieden te sijn mosten hem in waerden houde, t'welck ick sijn May^t toeseijden.

<d'Engelsen vertoonen sijn May^t juweelen> D'Engelsen mede present sijnde, verthoonden den Coningh eenige juweelen, maer sijn May^t die gesien hebbende, gaff se hem weder, sonder ijets daer voor te bieden, naer wat gegeten hadden, vertrocken naer huijs.

<de negotie boecken gecopieert> Dewijle dan tot ons leet wesen noch 5 à 6 daghen hier sullen moeten tardeeren, vinden met malcanderen goet dat de negotie boecken deses Comptoirs middelerwijle gesloten werden, opdat daer aff de copije mede nemen, geconsidereert sijnde. Het anders noch een geheel jaer, aenloopen soude, eer t'slot der selve, op Batavia ingetoken konde werden.

<f.137v.>

24 d^o

<den Coningh met sijn Coninginne vertreckt naer een sijnder casteelen> omtrent de middagh voerden Coningh ende Coninginne de revier aff, naer een sijner casteelen bij de mont van de revier gelegen, alwaer sich, naer verstaen 2 à 3 dagen onthouden sal. Sijn May^t aen den Capiteijn Moor¹²⁴ vant' Hoff last latende eenige oli-

123 T'schiap, (Mal.) siap i.e. to prepare.

124 Capiteijn Moor, literary means captain of the Muslim. Here it denotes apparently not the Dutch Governor General but the Acehnese official, under whose control the Portuguese Christians fell. See Atchins dachregister by P. Willemsz. (1642).

phanten te prepareren, om die op sijn wedercompste, jegens den anderen te laten vechten, waermede dan hoopen ons afscheijt te krijgen.

<grootte affwateringh alhier> Naest eenige dagen heeft het hier vrij wat gereghent ende moet er int geberghte noch stercker water gevallen sijn, want is daerop (buijtens tijts) soo grooten affwateringh gevolght, dat t'water gisteren ende van daghe, tot in de logie gestaen heeft.

25 d^o

blijvende den Coninck noch aen de mont van de riviere sich met sijn vrouwen aldaer vermaeckende, <van Maradja ons afscheijt genomen ende h' Steen gerecommandeert> vervouchden ons bij den Orang Kaije Maradja, om ons afscheijt middelerwijle van hem te nemen, ende den coopman Hendrick Jansz. Steen, met des compaignies ommeslagh (alhier) te recomanderen. Ick schonck hem een diamant ringeken met facetten geslepen, dat seer danckelijck aenvaerde, beloovende den coopman Steen in alle voorvallende gelegentheden behulpigh te sijn, dat ons vrijelijck daerop gerust mochten stellen. <die versocht 100 thejl Chinees cooperwerck waervan Posie Meloor t'fatsoen weet> Sijn E. versocht dat hem met gelegentheijt ontrent de 100 thejl aen Chinees coperwerck mocht werden gesonden, bediedende aen Possie¹²⁵ Meloor van wat fatsoen t'selve wel soude begeeren, wilden t' ten dancke betalen etc^a, <ook een cafferinne ende wij verlichtinge van des Portugieschen Ambassadeur gevanckenisse> eijtschten oock een cafferinne om in sijn huijshouden te gebruijken. Opt'uijtgae versocht ick aen sijn E. dat van den Coninck gelieffden aff te bidden, den Portugieschen Ambassadeur van sijn gevanckennise verlicht, ende te met <f.138r> bij dage wat uijtgaen ende sich vermaecken mocht, indien sijn May^t voor vluchten mocht becommert sijn, konden hem wacht verstercken, ende s'nachts weder opsluijten, daer bij doende, het anders niet mogelijkck was desen ouden man, tot compste van een onser naeste schepen, konde int' leven blijven, <daer beloofede sijn best in te doen> als t'welck sijn E. niet ongerijmpt docht te sijn, belooffden t'selve te weghe te brenghen, nam dese last op sich.

Int'scheijden recommandeerden mij de saecken van Johoor, mosten in alle manieren arbeijden dat die van Johoor hun Ambassadeurs hier schickten, souden ons alsdan met een sufficante macht Malacca gaen helpen winnen, t' schijnt hun alle inbeelden het ons onmogelijck is Malacca sonder d'Atchinse hulpe te connen dwingen, Godt geve sulcx in corten met levende effecten contrarie doen blijcken, naer eenige complementos scheidje van hem.

<t'Ambassa^{drs} aengedient hare goeden te schepen> Den reeghen continueert noch met stercke winden, vandaghe hebbe raccada aen d'Ambassadeurs gesonden, dat

¹²⁵ Posie, probably (Aceh.) pòteu, mister.

hun gereet hebbende goederen, souden beginnen te scheepen, alsoo voornemens was, soo haest den Coninck int'Hoff quam, mijn vertreck weder te versoucken, dedden toeseggingh hun plungie meest gepackt ende vaerdigh was, om deselve op morgen te scheepen, versoeckende daer toe de scheepsboot.

26 d^o

<den Coningh compt weder in t'Hoff> passeerde den Coninck weder naer sijn Hoff, doch wasser geen kansse sijn May^t vandaghe te spreucken, mits sich nu vrijenicht ende tot ruste begeeft. Des Coninghse gesanten, senden van daegh een schuijt met plungie aen boort.

27 d^o

<ten Hove vervoeght> s'morgens vruch gaen ten Hove, naer een weijnich sittens, compareert den Coninck in sijn throon, deede ons voor hem comen, mij *<f.138v.>* aenseggende, nu spoedigh cost vertrecken, sijnde den brieff den hare Ed^{ts} gereedt, deede die verthoonen. *<ende mijn expeditie versocht aen sijn May^t>* Ick bedanckte sijn May^t ende versocht mijn expeditie, antwoorde tot morgen soude wachten, *<die mij thien bhaer peper schenckt>* doch andermael aenhoud ende deede mij boven comen, geseeten sijnde, schonck mij 10 bhaar peper, belastende aen den Orang Kaije Radja tot tweemalen, die opt'spoedighste soude doen leveren. *<recommandeert eenige wint honden nevens de geeijschte doghen>* Den Coninck nam sijn vermaeck met de honden, (door ons van Batavia gebracht) doende sijnde een hart te matsen, recommendeerden dat hem met de naeste schepen, noch eenige wint honden, nevens de geeijschte doggen mochten werden gesonden. Dit spel gedaen sijnde, vraechden ick sijn May^t off noch ijets meer, buijten t'voorighe geeijschete van Batavia gelieffden gebracht te hebben, ende off mijn noch ijel mondelingh te recommanderen hadde, seijde t'gene mij te vooren hadde geseghet ende belast, wel onthouden most t'resterende hadde aen hare Ed^{ts} geschreven en de sijn Ambassadeurs belast. *<doch geen diamanten brengen mosten maer wel schoon pendanten met facetten geslepen doorboort>* Doch aengaende de diamanten mosten geen meer brengen, maer allenelijck eenighe groote schoone pendanten met facetten geslepen, ende dier door boort waren. Ick hadde bij mij gesteecken seecker pinantchie met esmeraulden ende diamanten gegarniseert, sijnde No. 68 om aen sijn May^t wanneer mijn affscheijt soude becomen, te vereeren, ende daermede een eerlijcke de missie te krijgen, t'welck den Coningh deede overhandigen, ende scheen hem seer aengenaem te sijn, speculerende langen tijt daerop, *<kusse sijn May^{ts} handen>* naer noch wat wachdens, deede mij sijn May^t opstaen, ende sijn rechter handt (knielende alvorens driemaal voor hem neder) kussen, ende een Atchijns habijt aantrecken. Waerop ick sijn May^t met complementos hebbe bedanckt, hiermede vertroocken naer buijten

ende wierd mij t'Atchijns habijt aengedaen, <f.139r.> waermede op de Baleuw naer de missive aen hare Ed^{ts} geschreven sitten wachten. <welck een calcoense haer ende hunne eijst manneken> Middelerwijle sondt den Coninck een calcoentsche hunne, seggende dat hem van die soort, met de naeste schepen een paer, namentlijck een mameken ende wijffken mosten beschicken, hoe grooten hoe liever. <schenckt ons twee coebeesten ende een hartgen> Den Coninck dede oock tot schenckagie t'onsen t brengen, twee koebeesten ende een hartgen, naer een langhe wijle (met de lieden die nevens den brieff aen hare Ed^{ts} naer Batavia sullen gaen) hadden sitten wachten, <des Coninck missive wert met behoerlijcke ceremonien naer de logie gebracht> quam de missive op des coninck grootste oliphant uijt t'Hoff, geaccompaigneert met eenige edellieden, vaendels, sombriers, pijpen ende trommelen, welcke wij doen mede volchden gaende de soldaten vooruijt, die verscheijde salven met hare musquets langhs de straten, tot in de logie deden.

Mijn afscheijt nu absoluijt becomen hebbende, ende alleen t'wachten sijnde, naer eenige plundgie die d'Ambassadeurs noch te scheepen hadden. <ons afscheijt van Maradja Lilla genomen ende h' Steen gerecommandeert dien vereerden een diamant ringh ende 3 armosijnen> Vondt goet desen avondt, mijn afscheijt te gaen nemen van Maradgia Lilla ende hem met eenen den coopman Steen nevens onse negotie te recommanderen, gelijk deden, ende vereerden hem een diamant rincxken costende dertich Realen met 3 armosijnen, t'welck met groote danckbaerhijt accepteerden, deed mij weder een Atchijns habijt aentrecken, <dede groote beloften> ende hadden veel minnelijcke propoosten, belovende onse negotie alhier, insgelijcx die van de Westcust (waer van hij t'hoofd is ende t'opperste gebiedt heeft) te handhaven, hadden hem de minste hinderinghe die mochten gemoeten, maer te kennen te geven, soude die op sijn hoofd redresseren, met andere complementos meer. Ick recommandeerden hem <f.139v.> oock t'versoecke van den Portugieschen Ambassadeur namentlijck dat gelieffden te helpen bevoirderen, wat ruijmer gevanckenisse mocht hebben, dat te met wat uijt gaenende sich vermaecken mocht, konden hem sijn lijff wacht verstercken ende s'avonts weder opsluiten. Seijde t'selve neit onredelijck te sijn ende wilde daertoe sijn best doen etc^a.

<wert een jacht omtrent de Rheede gesien> Hier zijnde, verstonden datter een schip, omtrent de rheede, diet niet beseijlen cost, was cruijssende, Maradgie sustineerden dat t'selve t'jacht Leecq noch soude sijn, t'welck niet gelooven conen, hebbende de windt al te voirdelijck gehad.

<sijnde den Draeck met den oppercoopman Compostel> Omtrent ter middernacht, zondt mij den Coninck toe secker brieffgn, door den oppercoopman Jacob Compostel uijt t'jacht den Draeck aen mij geschreven, waerbij advijseerden in compaignie d'E. heer Maijor, op 20 May van Batavia geseijlt, ende door geseijde

heere op 12 deser van voor Malacca herwaerts aengdispatchteert was, sijnde t'selve het schip, dat gisteren avondt omtrent de Rheede was gesien, den Coninck deede mij aenseegen, <waernaer h^r Steen toesont> datelijck den coopman Steen naer boort senden, ende dat hij den capiteijn van t'ship aen landt brengen soude, sendende tot dien eijnde sijn Chiap, soodat hem nevens s'Coninck Capados met onse schuijt noch in der nacht despatcheerden.

28 d^o

<die benefens haer Ed^{ts} brieff ende h^r Compostel alhier verschijnen waer uijt vernemen> naer de middagh is den oppercoopman Compostel in de logie gecomen, nevens den brieff door haere Ed^{ts} aen den Coninck van Atchin, oock seecker missive, door geseijde hare Ed^{ts} aen mij geschrijven, in dato 19 May passado, als noch een van d'E. heer Maijoor Adriaen Anthonissen van dato 11 deser, van gelijcken copie instructie aen gerepeteerden heer Maijor <f.140r.> als Commandeur absoluijt tot Malaccas bemachtingh, door d'Ed. heer Gouverneur Generael ende d'Ed. heeren Raeden van India verleent, uijt alle t'welcke generaelijck bespeuren, <haere Ed^{ts} vaste staet op d'Atchinse macht maecken> dat gansch vaste staet op dees Coninck assistentie tot Malaccas incorporatie (soo dickwijlen toegeseght) gemaect wierde, ende alle preparaten, aengaende t'selve exploict daer naer aengelijt ende gedirigeert waren, principalijck steunende opt'rapport door d'E. heer Maijoor (jonghste van hier in Batavia gecomen) gedaen, waertoe te disponeeren haere Ed^{ts} groote redenen hebben gehadt, maer t'ware te wenschen geweest Godt de heereden tijt soodanigh hadde gelieven te bestieren, dat geseijde heere oorsaecke mocht gehadt hebben, maer 2 à 3 dagen langer (als hier geweest is) hadde mogen vertouwen, soude ongetwijffelt een ander relaes van desen Coninck aen hare Ed^{ts} gedaen hebben. Want corts naer d'E. heer Maijors verreck, arriveerden (gelijck eenige malen in dit daghregister verhaelt) Sirij Paducka Mamentrij met welckers compste, <dat echter abuijs is> den Coninck, (vernemende, Mamentrijs rescontre van de Johoorschen Laxamana, item onse onderhandelinghe met die van Johoor) redenen heeft genomen, (off die rechtmatich ofte tot sijn uijtvluchten observeert, kan geen rechte assureantie vandoen) van resolutie veranderen, ende sijne begonnen preparaten te doen staecken, niet dat geseijde heere hierinne eenigh sints wel reprocheren. Want heeft gesondelijck ende dat met goet fundament, geen andere verhael connen doen, als hem de tijt offreceerden¹²⁶, oock t'geen oogenschijnelijck gesien ende gehoort heeft.

<h^r Compostel ten Hove ontboden> Den Coningh sond stracx zijn chiap en liet Sr Compostel ten Hove roupen, werwaerts hem <f.140v.> nevens den ondercoopman

126 Offreceerden, read offreerden.

Steen vervouchden, *<verclaert sijn May^t tot wat eijnde aldaer gesonden>* t'huïjs comende verstondt uijt sijn rapport, dat hem den Coninck eerstelijck hadde gevraecht, tot wat eijnde Atchijn gecomen te sijn, waerop hem was gedient, herwaerts gesonden ware, nevens sijn May^{ts} Boedjanghs¹²⁷ ende missive, in antwoorde op die van den Coninck met d'E. heer Maijoor aen hare Ed^{ts} geschreven, oock door dien d'Ed. heer Generael hadde verstaen, t'overlijden van den coopman van der Meulen, hem de chergie van dit comptoir was opgedragen. *<ende wat macht voor Malacca ware, ende dat naer sijn assistentie wachte>* Verhalende voorder datter 17 scheepen ten dienste van sijn May^t voor Malacca, om die plaetse te helpen conquesteren met menichte van chrijchsvolck en alle noodige amonitie van oorloge gereet lagen, expresselijck wachtende, naer de toegeseyde assistentie ende wille van sijn May^t, *<des Coninck antwoorde>* den Coninck hadde daer op geantwoort, dat dies aengaende int' largo met mij hadde gediscoureert, item oock de redenen verhaelt, waerom sijnne begonnen preparaten hadde laten steecken, ende nu tot die optocht niet resolveren cost, voor ende aeler den Jhoorit affsneeden ende soodanighe middelen uijtwerckten dat deselve hunne Ambassadeurs herwaerts sonden ende sich volgens schuldigen plicht submitteerden, gelijk seijde hem verscheijde malen van d'Ed. heer Generael beloofd was, gebruijkende al weder den ouden rangh, namentelijck dewijl buijten sijn weten den Jhorit onder onse protectie hadde genomen, ende ons *<f.141r.>* oock Malacca souden helpen winnen. Mochten t' nu met hem onderleggen, hij verlangde naer d'uijtcampste etc^a. Naer deesen propoosten hadde Sr Compostel een Atchins habijt vereert, ende belast naer huïjs te gaen, seggende op morgen een oliphant (om den brief van d'Ed. heer Generael ten Hove te brengen) souck senden.

<den Coningh mij ten Hove ontboden> Den Coninck deede mij daernaer, door den Capado eijder aenseggen, dat nu 't jegenstaende mijn affscheijt becomen ende ten dien fijne zijn May^{ts} handen al gekust hadde, echter op morgen, nevens hare Ed^{ts} missive, noch een ten Hove comen soude, t'welck seer gaerne aenam, om des Coninck assistentie noch eens opnieuw te versoeken.

<h^r Compostel tot het becleeden van dit comptoir geordineert> Desen avondt is in Raede gearresteert, dat den oppercoopman Sr Compostel, in plaetse van den ondercoopman Hendrick Jansz Steen, dit comptoir als opperhoofd sal becleeden, blijckende bij resolutie van dato deser, dit was wel bij hare Ed^{ts} geordonneert, doch echter aen ons ende den presenten Raedt gedefereert.

¹²⁷ Boedjanghs, bujang i.e. servant of low rank.

29 d^o

< *sijn May^t sent een oliphant om de missive* > zijnde Moorschen Sondach, sondt den Coningh echter een oliphant, om den brief van hare Ed^{ts} binnen te brengen, t'welck met dees landts ceremonien, geaccompagneert met onse soldaten geschieden, < *waarmede ten Hove verschijnen* > mede nemende het Japans comptoir, binnen comende, vonde de Coninck op sijnen thron, vergeselschap met 7 à 8 persoonen van zijn principaelsten Adel, dede ons mede boven comen, < *sijn May^{ts} aendieninge wegen die van Johor* > ende seijde soo haest geseten waren, wel commandeur ick verstaen, die van Johoor, nevens des Generaels schepen, al voor Malacca sijn, nu moet men immers bekennen dat mijnne vijanden Uwe vrinden sijn, daer mijn den < *f.141v.* > Capt Moor nochtans soo dickwijlen heeft geschrijven, mijn vijanden de zijne, ende wederom mijn vrinden sijn vrunden souden sijn. Nu blijkt het immers contrarie etc^a. Ick seijde dat het sijn May^t bij hare Ed^{ts} schrijvens wel gebleecken was, dat de meenighe van hare Ed^{ts} tenderde, om met sijn May^{ts} ende Johoorsche macht, ons ende der May^{ts} grootsten vijandt den Portugeeschen eerst t'onder te brengen, ende dan sijn May^{ts} minder vijanden onder d'Atchinse Troone te reduceeren. < *sijn May^{ts} tegenweringhe* > Hij seijde ronde uijt, sulcx indiervougen niet conde begrijpen, want het most nootsaekelijck volgen, indien den Jhorit ons soo merckelijcken dienst dede, dat daer naer meerder als wel nu in hem gehouden souden sijn. Vraechden in wat vougen, hem dan meenden onder sijn subjectie te brengen. Seijden met minne ofte geweld van wapenen, den Coninck repliceerden, wanneer met gemoede daertoe niet te bewegen ware, wat recht dan hebben souden, hem (als hebbende ons soo groote dienste gedaen) met geweld te constringeren, ofte voor vijandt te verklaren. < *ons verseth* > Antwoorden die van Johoor belooft hadden, hun in all redelijckheit in dat cas souden laten vinden, ende soo dien aengaende in gebrecke bleven, hadden dan ijmmers redenen genoeg, hem daer toe dwijngen. Hij seijde daerop het alreede gebleecken hadde, sijn beloften aen ons gedaen niet naer gecomen was, ende dat het te vreesen stondt, in corten meerder ontrouwe (apparent tot ons groote schade) van hem ondervinden souden, hadden wel voor ons te sien etc^a. < *waerschouwinge van sijn May^t* > Antwoorden sijn May^t aen ons voorsichticheijt niet gelieffden te twijffelen. Hij seijde haer noch niet ten rechten kenden, middelerwijle wiert haere Ed^{ts} missive soo met korten ende stooten gelesen, ende t'elcken salsser vermaen van die van Johoor gedaen wierde, dede den leser met sijn spreekken ophouden, hervattende t'elcken reijse een propooste. < *vraghe van selven* > Doch al grinnekende, < *f.142r.* > onder anderen vraechden, wanneer vrije keur hadden, hem off die van Johoor tot vrunden te hebben, welckers sijnde dan liefstst kiezen souden. < *ons antwoorde* > Antwoorden die van Johoor op het duijstenste deel in die gelegentheijt niet in consideratie quamen, t'welck hem wel behaechden, maer seij-

de dat hem nochtans t'contrarie dacht, d'wyl onse schepen hun meest bij ende omtrent die van Johoor onthielden, hun assiterende met t'gene tot den oorloge van nooden hadden, diende hem daer op dat sulcx geschiede tot affbreuck van de Portugeesen. Hij seijde de sijnne t'selve in de jonghste rescontre welgevoelt te hebben, schuddende t' hoofd ende wees op Paducka Mamentrij, die present sat, maer en sprack niet, sijn propoost van die van Johoor opt laetste besluitende. < *sijn May^{ts} besluit* > Seijde, seght den Capiteijn Moor, dat nu niet genegen ben eenige macht nae Malacca aff te senden, ter oorsaecke van die van Johoor, ende indien met hun in vrientschap continieert, konde niet naerlaten (alwaer deselve onder onse protectie vondt) hun te gaan beoorlogen ende sich te revengeren, maer wilden t' dan met meerder rigeur (als wel tot noch toe) bij der handt neemen, namentelijck alle sijn volck die weder mochten comen ende geen victorie jegen die van Johoor bevochten hadden, de cop affdoen staen. < *ende vreempt voorstel* > Seijde voorder, indien ick nu mijn armada deede prepareren, ende die van Johoor, t' was dan voor Malacca ofte wel in sijn eijgen landt deed aentasten, soude hun spels recht doen, dit woort vattende, seijde onse gantsche desseijnen daermede confuijs souden loopen. < *onse redenen daertegen* > Waeromme sulcx niet en vertrouwden, dat hare Ed^{ts} alreede genouch bedroeft souden sijn te verstaen, sijn May^t geen assistentie < *f.142v.* > (op welckers toeseggingh groote macht van schepen ende volck, die anders wel tot andere exploicten souden connen hebben gebruijckt, ende grote oncosten ten dien finne hadden gedaen) naer Malacca schickte. < *als oock sijne May^{ts}* > Hij seijde doet sulcx den Capt Moor seer, hij moet dencken dat het mij oock int hert druckt, ten sien dat mijn grootsten vijandt van hem beschermpt ende geassisteert wert, daernaer belasten ijets aen den oudtsten Ambassadeur, dat niet verstaen conden, < *geeft mij licentie om te vertrecken* > en seijden mij aen nu wel te mogen vertrecken, liet tot dien eijnde het chiap in d'alvandiga brengen. Discoureeerende voorts met sijn Orangkaijs, den Coninck en thoonden hem in al dees propoosten niet straff noch te gram, maer hielt doorgaens een vrundelijck (doch met glorieusheijt vermenght) gelaet. Opt' laetste vraechden, off d'E. heer Generael mij noch ijets int'particulier hadde aengeschrijven, < *eijschen sijn May^t 2 à 3 picol gout te leen* > sijn May^t voor te dragen, siende dese gelegentheijt en dat niet weder voor hem comen soude, bracht doen voort het propoost van 2 à 3 picol gout te leen te hebben, relaterende hare Ed^{ts} in dese gelegendheijt, seer daeromme verlegen waren, sijnde de schepen van China (die altijt groote menichte goudt brachten) noch niet gearriveert. < *die daerop stil sweech* > Den Coninck sweegh stil ende gaff geen antwoord, verstaende daer naer van eijder, < *doch hadde tegen Maradja Lilla geseght sijn gout al verbesight was* > dat soetelijck jegens Maradja Lilla geseijt hadde, sijn gout al verbesicht was, noch wat geseeten ende geeten hebbende, deede ons opstaen ende vertrecken, en passant naer huijs

gaende, gingen in d'Alfandiga, alwaer ons s'Conincx Chiap <f.143r.> (om te mogen vertrecken) overhandicht wiert, sonder datter vermaen werde gedaen, sijn May^t ijets naerder aen hare Ed^{ts} wilde schrijven.

30 d^o

<last van de galeijen claer te maecken> loopende geruchten, datter last is gegaen, de galeijen claer te maecken, sijn May^t deselve op heeden persoonlijk visiterende.

<3 geliassen ontrent Poulo aij gesien soude sijn> s'Avondt komt er tijdingh aen den Coninck datter drie geliassen vant' eijlandt Poulo Aij¹²⁸, in see gesien sijn, van dage sijn doende alle de plungie soo van ons, item d'Ambassadeurs nae boort te brengen, halende oock water voor ons, als den Draeck.

Adij p^{rmo} Julio

<het volck tot de galeijen geordineert, geprest> verstaen het seecker is, den Coninck de gom¹²⁹ heeft doen omslaen, om al de gene, die tot het prepareren van de galeijen, geordonneert sijn te presten, nemende hun gereetschap ende provisie voor eenigen tijt mede, om gestadigh bij de wercken te sijn, wat hiermede voor heeft can niet vernemen, eenige seggen dat het maer de 4 à 5 galeijen, daer Paducka Mamentrij laetst schadeloos met binnen gecomen is, sullen sijn, <seggen van 20 stux> andere seggen wederom den Coninck last heeft gegeven van 20 galeijen vaerdigh te maecken, om als die in haest van nooden mocht hebben, te connen gebruijcken, daer wert oock gemeent, d'wyl den roup gaet, wij met soo grooten macht, soo dichte bij de wercken, ende die van Johoor mede bij ons gecombineert sijn, het den Coninck nu oock toestaet uijt te krijcken¹³⁰, ende altoos op hoede te sijn. Ick en weet niet wat hier van seggen sal, ende als gedencke opt' woort, <daer als oock van sijn May^{ts} vreempt voorstel verscheijden speculatiën opvallen> dat den Coninck eergisteren sprack, namentelijck van dat hij nu die van Johoor met sijn Armade, t' was voor Malacca ofte wel in Johoor selfs gingh opscherpen, soude hem spels recht doen, etc^a. Soo sijn daer uijt verscheijde speculatiën <f.143v.> op te nemen, wenschte daer affele seeckerheijt hadde, daer niet wel remedie te sien, ofte moste resolveren noch eenige dagen te blijven, dat niet welcomen soude, mits nu mijn afscheijt al tot twee malen becomen hebbe, ende als oock gedencke hoe sinister^l alle dees Moorsche ende heijden-sche Coningen in haer discoursen gaen, dat mij oock, als hij sach ick daer naer

128 Poulo Aij, read Pulau Wèh.

129 Gom, i.e. gong.

130 Krijcken, read kijcken.

curieuselijck vernam, wijs maecken souden connen, wat begeerden soo vermercke daeraen niet als noodtlose tijte soude spellen.

<met s'Coninck gesanten naer boort gevaren> Waeromme naermiddach met des Coninck gesanten naer boort sijn vaeren, staende onse groote boot met verscheijden ververssinghe, ten behoeve de vloot, met de prauw van den Draeck noch te volgen.

2 d^o

<de groot boot int uijtcomen van de revier, door de groote stortinghe volgeslagen> s'morgens sagende groot boot, int' [uijt]comen ende meestal buijten zijnde, met twee schrickelijcke stortinghen vol wiert geslagen, ende gelijkcx het water dreeff, *<als oock de prauw van de Draeck>* de prauw¹³¹ van den Draeck dat siende peurdender naer toe, om t'volck soo veel mogelijk te salveeren, gelijk die minst swemmen conden, al in hadde, maer te vol volcx sijnde, en dwers seer raeckende, wiert mede volgesmeeten, soodat weder door malcanderen swerffden, liggende daer omtrent de 40 blancke coppen int water, dat deerlijck om te sien stont, ende wij en kondende niet helpen, hebbende niet als de cleene schuijt aen boort. *<d'Engelse van den Planter comen ons volck te hulpe>* Maer d'Engelsen van t'ship de Planter, bethoonden hun voorwaer in dese gelegentheijt trouw hertigh. Want soo haest sagen de boot van vol was, ende t'volck int' water lagen en spartelden, voeren met een snedige roeijchuijt derrewaerts berchden eerst t'welck, *<daervan al 2 verdroncken waren>* waervan twee jonge maet[ro]s al voor hun compst verdroncken waeren, daer naer bouchcaerden de boot *<f.144r>* binnen, die weder drooch maeckende, berchden oock eenige kisten ende *<brenghende boot ende prauw met het resterende volcq aen ons boort>* brachten doende boot ende prauw (sijnde de riemen, ende pangaijen meest wech gedreven) beneffens t'volck met behulp van onse schuijt, die den Engelsman gevolght was, aen ons boort, d'onse verclaerden int' generael indien d'Engelse vrunden niet gecomen hadden, dat ter geen acht persoonen souden sijn gesalveert geweest,

Jehan de Meere

VOC 1136

Copie misive van den Gouverneur Generael van Diemen aen den Coninck van Attchin, 30 Nov. 1640.

<f.952r.>

.....

131 Prauw, i.e. (Mal.) perahu.

Eenelijck connen niet naelaten uwe Majij^t te kennen te geven den Ambassadeur van Goa Francisco Soisa de Castro ons ernstelijck versoeckt voor hem wilden interlederen dat mocht worden gelicentieert ende nae Batavia gesonden, sulcx doende, ende Uwe Majij^t dese gevangen gelieft vrij te stellen, sal ons vrundschap geschieden ende hierin goede verseeckering bewaert worden dat Uwe Majij^t hierinne disponeert sal ons behaeghlijck wesen t'sij gelargeert off gedetineert wert.

<f.952v.>

En Commissaris Joost Schouten sal uwe Majij^t behandigen twee plumagien mede door den Gouverneur Deutecom uijt Nederlandt voor sijn Majij^{ts} oliphant ende paert gesonden, soo hebben denselven Commissaris medegegeven tot uwe Majij^{ts} dienst verscheijde honden, dommercrachten ende andere rareijten.

Soo hebben oock gelast Malacca veroverd sijnde, tot erkennisse nae Atchin aen uwe Majij^t te schicken metale ende ijser Portugies canon, dat verhoopen mede voor desen sal effect gesorteert wesen.

Ende tot geleijde van dit schrijven, mitsgaders in teecken onser groote gegentheijt <f.953r.> als continuatie van vrundschap, senden uwe Majij^t drie schoone paerden, t'ene met t'Siap des Coninx van Parsia, sijnde root van couleur aen ons vereert, 'tweede Arabisch ende t'derde Parsiaens race, vijff ijsere stucken geschut, namentlijck 3 schietende 8 pond ijser tot gebruijck op de galeijen ende 2 sware stucken, werpende een cogel van 18 pond tot deffentie van uwe Majij^{ts} fortressen, mitsgaders een verre-kijker, die buijse van goudt cunstigh g'esmalieert, ende beseth met 42 p^s schoone diamanten

30 Nov. 1640. A. van Diemen

VOC 1143¹³²

Daghregister off Jounael gehouden bij den Pieter Sourij, gedeputeert als Commissaris door d'Ed. heer Gouverneur Generaal ende d'Ed. heeren Raad van India in legatie aen de Coninginne van Atchin.

<f.549v.>

Junio A^o 1642

132 There are lacunae in the VOC document in 1640–41. *Dagh-Register Batavia*, 1640–41, fills the lacunae, cf. pp. 59–60, 206–10, 422–30. Cf. also *Dagh-Register Batavia*, 1641–42, pp. 96–7, 123–24, 156, 163, 166, 173–37.

Adij 27

d^o gingen smorgens met een voor ebbe onderseijle, doch conden door d' harde W S W windt naulijcx seijl voeren, sulcx boven een mijl niet vorderen. Tegen den middach quam des ambassadeurs prautje van gisteren wederom aan boort, dat ons brieffken aen Sr Compostel bestelt, <Sr Compostel stiert een brieffken> ende nu een reciprocq d^o door den selve geschreven (van weijnich inportentie) mitsgaders wat haer hoorders en andere snuijsterije medebracht.

Terwijl hier ten ancker lagen, quam tegen den avondt aenboort voornoemt oppercoopman Compostel, <comt aan boort alsmede t'siap¹³³> ende een weijnich later, een des Maij^{ts} gequalificeerste en liefste Capados, en Zabandhaar, gecommiteert om den Commissaris t'siap te presentieren, en aanseggen, dat vrij en lieber zall mogen aan landt comen. Dienden ganschen nacht aanboort bleven, rapporteerende geseijde Sr Compostel van des Comp^s stant ende gelegentheijt t'volgende sommerelijck in substantie, <quade suspitie der Atchinders> namentlijck

Dat haare conincklijke Maij^t ende Rijcx raden over het langh tarderen van haare affsondene Gesantten in groote bedenckingh geweest waaren, doorgaens vermoedende wel ijets tot praejuditie der Atchince Croon <f.55or.> gepracticeert en daeromme van den Gouverneur Generaal op gehouden wierd, van welcq misvertrouwende opinie (onaengesien alle moogelijck devoiren, ten fijne aengewenendt) Sr Compostel hun niet wel heeft connen affbrengen.

Ter reede Atchin laagen 12 scheepen soo van Bengale, Ougelij, Pepelij, Bellesoor, Pegu, Maselupatnam als Zuratten.

Adij 28 ditto

smorgens vrough gingen met voor ebbe t' zeijl <geschenck voor de gecommiteerde vant siap> ende hebbende gecommiteerde vant siap met t'naervolgende beschoncken, te weten,

8 armozijnen voort siap
 6 do aen de liefste Capado
 2 do aen den Boetjangh vant siap
 3 do aen den Sabander
 3 do aen den Naleer
 3 do aen den Pangul Cauwel
 2 do aen twee Boedjanghe¹³⁴ van d'alfandiges

t'samen 27 p^e armozijnen

133 Siap, read cap.

134 Boedjanghe or boetjangh, bujang i.e. a officer of low rank.

Eer ter reede van Atchin quamen, <de Coninginne zondt ons fruijt> sondt de Coninginne een vaertuijgh met alderhande vruchten, nevens twee boedjanghs aen ons, over welcke groote eere en courtosie ons ten hoogsten danckbaar thoonden, ende vereerde voornoemde Boetjanghs met een armosijntie, als mede den strandt wachter met een ditto.

<f.55ov.>

Ontrent den middach waren genootsaect, door contrarie windt en stroom, met beijde de scheepen ½ mijl buijten de reede van Atchin te ankeren, <vaaren aen landt> wanneer gelasten (alsoo met d'Ambassadeurs in comp^e van de lieffste Capado, nevens meer andere gecommiteerde ende gequalificeerde aen landt voeren) den Otter 13 en d'Anna 9 schooten zoude doen, daer maetserrij drie met cannon tot welcompst in antwoordt opdiende.

<f.55ir.>

Vervolch van de Journaalse aantelijckeningh wegen 't verrichten in Atchin Junio Anno 1642

Adij 28^e d^o

<arriveeren voor s'Comp^{es} logie in Atchin> ontrent drie uijren naden middach arriveerden met de scheeps boot aen des E. Comp^s logie, daar van menickte gequalificeerde persoonen bewelcom ende veel gaapers bekeecken wierde.

<Compostel communiceert Comp^s staat> Geroerd Compostel communiceerden ons des Comp^s presente conditie ende intregreerden zijn daghregister, journael ende groot boucquen t'zedert vertrecq van de E. H. Schouten, waarin met verwonderinge bespeurden het wantouwen en quaat gevoele van der Coninginne ende Grooten van den Nederlantse genegenthijt ende conditie sonder schijn van reede voor onse compste hun selfs g'immagineert en Uw. selfs geimmagineert, <retour voor Batavia> ten anderen des Maij^{ts} schulden generael geeffent ende meest restanten aende man gebracht, leggende bij de logie tot ons scheeps ladinge gereet.

482 bhaaren 84 cattij peper

73 bhaaren 93 cattij solpher ende

298 stuck buffels huijden

te zaamen monterende ter somme van (sic)

<restanten>

Inde noch onvercochte volgende, namentlijk

936³/₈ ponden off 2 bhaars 111³/₈ cattij giroffel nagelen

17 bhaaren 151 cattij ijser

6 stucx coopere lampen

46 stucx roode dobbelde damasten

4000 R^a van 8 in spetie, waarop gelicht 450 t^l Atchin

4 stux paarden
 62½ cattij amphioen
 100 cattij saldeersel¹³⁵
 57 stux root baij
 58 stux romboutjes
 <f.55v.> 108 stux caet¹³⁶ geverffde Bengaelse cleeden
 30 stux Bengalse roode gingans
 12 stux alcatijven
 19 stux roode chelas
 11 stux groove Criss
 6 stux cassa Bengale, bedragen (sic)

<uijtstande schulden>

D'uitstaande schulden bevonde te zijn dese als te weten:

Manina Moorscoopman	f.89: 5:11
Possie Jamboel, schrijver op Tico: quadschult	
alsoo in solvent gestustineert wert	1105:18:11
Toon Aldie, Moors coopman	2805:
	f.4000:3:11 ¹³⁷

<een Engels jacht hier ter Reede> Het Engelse jacht Henricus bon Ventura adj 8^{en} Maij passato alhier advoicture uijt Engelandt gearriveert, groot 150 tonnen, gemonteert met 12 stucken en gemandt met 37 coppen, hadde de Cabo boa Esperans aangeweest, ende van daar geschijden zijnde. 19 Feb. vijff Nederlantsche scheepen gerecontreert, maar niet versproocken, de welcke (volgens der Engelse rapporten) na d^o Cabo scheend te tenderen. <de Engels gelegentheit> D'oorzaacke waarom der Engelse besendinge nae India dus lange geschort: was vernamen, geschiet te zijn, omdat hun costelijck retour scheepen Dragon ende Catrina onder 't gesach van capiteijn Woddel en Mouttenij (nu drie jaar den verleden uijt India na Engelandt genavigeert) niet te recht gecomen: maar gebleven daar haare en M^{rs} middelen zoodanich door buijten postuijre gestelt dat eerst nieuwe in schrijvinge te doen genootsaack waren, sulx nu haar Comp^e vergroot en met nieuw <f.552r.> capitaale versterct: mitsgaders boven dit noch twee andre scheepen te verwachten zijn, die 7 à 8 dagen na voorgemelte jacht (advoicture naar Atchin geprojecteert) stonden te volgen, oocq drie op Macao, een op Visapour en een op de cust Malabaar om hunnen handel aldaar waar te nemen.

135 Saldeersel, read soldeersel.

136 Caet?

137 There is a slip of the pen in the debt, either of Manina Moors coopman or Possie Jamboel.

<soucken Comp^s gelegenheit te ontresteeen> Van gemelte drie scheepen (uijt Engelandt naar Atchin vertrecken) zijn de noch te verwachtene twee geprojecteert van hier naar Pegu en Bengaal te versenden, om aldaar comptoiren te stableeren, hun hoofd plaats op Atchin te houden. En Bon Ventura zoo haast zijn ladingh heeft naer Engelandt te retourneren om t'welcke met peper te becomen, dickmael gesocht hebben Comp^s preminentie op de West Cust te corrupperen. Doch doorgaans van Sr Compostel beleth: sonder wiens devoiren, de Maijt en rijckx raden op der Engelse instantie sulx na alle evidente apparentie wel ingewillicht zoude hebben, gelijk mede gedaan en noch doen: de andere vreemde negotianten die van veele quaritieren Atchin frequenteeren.

<hun Jachts ladingh> In voor aengetogen jacht Henricus bon Ventura waren geladen (voor zoo veel Sr Compostel bekend is) naar volgende coopmanschappen ende goederen, namentelijck,

20 halve kisten met R^a van achten na gissinge ter somme van 80 000 R^a bedragende.

groot partije laackens, van allerlei coleuren ende prijzen
goede partije ijsers alsmede

Tin

Looth

Alamber, grooten, cleijne stucken, oock eenich gemaect wercq
20 bhaaren virginus en cris toffels cattoen

17 cattij amphioen voor desen uijt India naer Engelandt gesonden.

alderhande scherp: spijckers, anckers, <f.552v.> touwen, cruijt, loot,

4 stucken geschut, soo seggen in eene landt over de vier tonnen gouts gecost.

<schenckagie aan de Coninginne> Hebben oocq een zeer g'ordonneerde schenckagie aen haere Maijt medegebracht, bestaande in glaaswercken van geblaas vogeltjens, boomtiens met sommige gedierten, elcq na vereijsch van couleur afgemaelt. Insgelijcx fraije gemaacte coppen, alsmede een insonder wel gemaackt kisjen van alamber, zeer raar om juwelen in te bergen, recht een schenckagie voor een Coninginne diennende.

De officieren met geseijde Engels jacht alhier gecomen zijn nieu[we]linge, except een ondercoopman die meer in Atchin geweest is, maar spreekken alle t'samen goet Portuges. Mr. Glasco (t'voorigte opperhoofd) behout het gesach over de negotie ende is d'selve aangeschreven op zijn vertoogh tot continuatie verbetering van gagie toe te vougen.

<de liefste Capado comt om t'gesicht en montur des betel doosien> Tegen den avondt quam ons de liefste Capado nevens des tolcq Possie Meloor door last van de Maijt met veel versche fruijttten congratuleeren, over welke courtosie haare

Hoocheijt vriendelijck dede bedancken, zijn E. versocht t'gesicht van t'goude medegebracht betel doosie te hebben ende met de waardij zoo van fatsoen als anders prom[p]telijckte weten, t'welck volgens des E. h^r Schoutens medegegeven memorien, hun declarerende dat schrijftelijck gestelt hebbe bevindend haare Maij^t boven de medegegeven 2 cattij 2 maes goudt, noch 131³/₈ R^a aan de Comp^e debit blijft.

<wilden Maij^t de reecqeningh vertoonen> Naar eenige complementos namen vriendelijck afscheijt, seggende voornemens bleven op morgen geroerde kisjen ons aff te haalen, voor als nu zoude haare Maij^t de reeckeningh verthoonen, dat in hun gelieft <f.553r.> stelden, vraagden oock wanneer voornemens waaren audientie te versoucken. Antwoorden door den harden wint op heden de schenckagie niet hadden connen aan landt becomen, dat echter op morgen betrouden zullen geschieden, als wanneer indes Maij^{ts} ende E. heeren Rijcx raden gelieften stelden, waarmede hun vernocht thoonden ende met contentement vertrocken.

Ad. 29 d^o

<Sr Compostel gesejde betel doosie ten hove> quam smorgens vrouch een gecommiteerd met den tolcq; uijtten van den Coninginne versoekende haare Maij^t het medegebracht goude kisien abintestante mochte g'intregeert¹³⁸ worden, waarmede Sr Compostel ten hove vertrocq, wien onse dienstige gebiedenis en groete aan haar Maij^t en raad de Rijcx volgens d'Atchince hooffelijck costuijme ten hoogsten recommandeerden.

<dat de Coninginne sonderlijck behaachden> Naar een uijr a twee wachters, quam E. Compostel tot wederom; rapporteerden t'goude cassie de Coninginne sonderlingh behaachden, tot teijcken van dien sond hem de beteldoos met aenseggingh ons twee buffels vereerden. De 131³/₈ R^a welcke te cort waren gecomen, tot contentment zoude ordoneeren dat betaelt wierden,

Het was den verleeden nacht zeer onstuijmich weder van regen en windt, echter quam de boot met de geordoneerde schenckagie tegen den middach aen lant.

<werden van Engels en Mooren versocht> s'Namiddach wierden van veele Moorse coopluijden besocht welcke vermits d'Engelse vrunden ons ondertusschen mede quamen besoucken, wederom vertrocken, tracteerden hun luijden naar behooren, zoo dat des avonts (al doncker zijnde) met goet contentement na hun logijs gingen.

138 G'intregeert, read g'interrogeert.

<f.553v.>

Ad. ultimo d^o

<haare Maijt sent een paard voor d' E. h^r Commissaris, neven een coubeest en buffel tot vereerringe>
smorgens zond haar Maijt tot mijn gebruick een schoon paert dat voor een
bijsondere waardicheijt, vermits voor dato geenige Commissaris in soodanigen
grootheijt een hebben genoten verhouden, zoo wiert ons mede uijtten naem
van de Coninginne een coubeest ende buffel vereert, welcke brengers naar be-
hoorlijk complementos van danckbaar met een armosijntien beschoncken.

Op dato waren doende met de medegebrachte schenckagie nae behooren te
prepareeren, ende gingh Sr Compostel ten hove omme te vernemen wanneer
haar Maijt gelegen quam des Ed. h^r Generaals missive en geschenken t' ontvan-
gen.

Ondertussen quam ons den Oranrgaijo Sirij Bidis¹³⁹ Indra ende Motta Ber-
gan¹⁴⁰ bewelcomen met versouck hun geliefden t' excuseeren, als door inpo-
tentie sulx niet eerder hadde cunnen bijbrengen, met aenbiedinge van hun
luijden dienst die (van noode hebbende) t'onsen versoucke wilde contribue-
ren.

Voor den middach quam voornoemde Sr Compostel wederom rapportee-
rende den opper bisschop ofte Chalij¹⁴¹ ende aangenaemste Capados Radia
Adonia Lilla hem tot antwoord gegeven had wanneer gereet waren hem soude
waarschouwen wilde als dan sulx Coninginne aandienen, Sr Compostel hadde
den tolcq echter om nader bescheijt ten hove gelaten, welcke op den middach
in de logie quam met rapport: de Maijt (vermits der Mooren schenckagie op
dato zoude ontfangen) niet volcomen om des Generaals missive en geschencq
in te laten haalen preparaeet was, om welcke ocaasie als mede dat onse boot
niet tijdelijck met t'resterende van t'geschencq aan landt heeft connen comen.
Goet achten t'selffde tot morgen uijtestellen, t[e] meer (als geseijt) s'naar mid-
dachs de Guseratten hunne schenckagie aan de Coninginne binnen brachten
<f.554r.> die voor onse compste daartoe alle licentie vercregen hebben.

Den Chalij oft opper bisschop vraagden Possie Meloor ter presentie van
eenige Capados (vermits voor ons aenlangen, doorgaans gesuspecteert werd:
een van de Nederlanders tot prejuditie des rijcx eenich geschut ende amoni-
tien van oorlooge hadde ontboden) wat gelast hadde den E. Commissaris
Schouten hen uijt Batavia zoude senden. Possie antwoorden, twee caffers, een
hondt ende een Cris. Wijders zijnde den Chalij tegen gemelte Capados siet, ick

139 Bidis, read Bidia. He was Pahanger and was sent, with Motta Bergan, to Batavia as the
Acehnese ambassador in 1640.

140 Bergan, in other places written as Burghan or Berchan.

141 Chalij, (Aceh.) kali, see further *Atjèhsch-Nederlandsch Woordenboek*, s.v. KALI.

moste geschut ende amonitie van oorlooge ontboden hebben, waarmede van dese saack affbraaken, landerende¹⁴² vorders der Nederlanderen groote oprechticheijt vermits d'selve gedurich trou int presteren van hun woort bevonden. Gelijk oocq deden presente Capados als vindend haar gemoederen overtwijcht, alsoo doorgaens met quade suspitie ingenomen dat heel anders vernamen uijt gevallen te zijn.

Veel Atchince en Moorse coopluiden quamen ons heeden saluteeren, waren zeer gretich naar gout draat t'welcq present door gebrecken onlangs seer schielijck op excessive prijs van 14 à 16 teijl de kist was, geresen te meer nu vernemen met dese scheepen niet gecomen is, waarover de drie medegebracht tot schenckagie aan hare Majjt' cierlijck deden overtrecken.

primo Julij

s'morgens alsoo t'schenck des Ed. h^r Generaal gereet was, vonden geraaden t'selffde door Sr Compstel ende Pieter Wilmsz den Orangcaija Maradia Lilla aan te dienen, ende vraagen oft <f.554v> niet geraden was de medegebracht juweelen (door last ende begeerte van den groot mogenden Conincq Morhon Darou Salem¹⁴³ in Nederlandt gemaect; van onse heeren meesters uijt Patria ende nu p^r den Commissaris Zourij herwarts gesonden) achter t'geschencqen mede binnen te brengen, alsoo d'Ed. h^r Generaal promptelijck verclaarden, vermits de presente Coninginne in plaats van haaren hoochwaardigen man, daarvoor gedebiteert blijft. Geen eigendom aen de selffde te hebben, waarop antwoorden can dat [s]ij oft t' is wel.

<gaan met de missive en geschencq ten hooft> Tegen den middach quamen den Zabandhaar en schrijvers van d'alfandiges welcke t'geschencqen nevens de medegebracht juweelen opteckenden, daar Bintaris onder andre Zirij Paducca Tuan, Sirij Bidia Indra ende Matra Bergon navolgen, medebrengeende een goude schotel daar de missive van d'Ed. h^r Generaal ingeleijt, ende met statie op een extraordinarij groot beestige oliphandt, ten hove gebracht wild; waar naer vijf en vijftich Moorse coelis met de geordoneerde schenkagie (welcke om te grooter aensien te hebben, zoodanich verspreijde) en daar achter met Sr Compstel, Pieter Wilemsz, mitsgaders den secretaris ende ondercoopman statelijck volgden, laat ende gedurich voor ons scheeps volck: met 16 camers en 8 musquetiers uit passeeren op alle houcken van de straaten cargeeren.

<haar Majjt' comt in buijten Paleys> Comende ontrent buijten hoff, wierde gelast aldaar weijnich te vertoeven ende de schoene uijttetrecken, alsoo de Coninginne

¹⁴² Landerende, read lanterende.

¹⁴³ Morhon Darou Salem i.e. Marhum Dar al-Salam, posthumous title of the late Sultan Iskandar Thani.

(onaengesien t'regenachtich weer) op onse aencompste buijten wilde verschijnen, t'welcq geschieden, sulcx dese hoogwaardige eere (aan de Hollanders hier mede gedaan) bij veele, groote ende uijttenevende verwonderinge causeerden, alsoo noijt voor desen aen ijmanden, als nu ten respecte van ons, in presentie van wel 3 a 4 000 menschen tot verwonderinge als geseijt geschiede.

<daer de brieff ende geschenck overgelevert wert> Ontrent d'eerst poort comende, wiert de brieff nevens de *<f.555r>* schenckagie binnen gedraagen, daar se aldaar Capados overgelevert, ende bij de Maij^t die in't buijtenste paleijs was gebracht wierde, gaende wij naar gedaene coustuijmelijck reverentie en sombajj, nevens d'oppercoopliden Sr Compostel ende Pieter Willemse mitsgaders den secretaris Ribbecq met d'ondercooplijden Jan Lucasz Leevendich ende Jan Jacobsz Pars op de geordoneerde Baleij sitten, daar Lebe Kithij Callij, Panglima de Dalam, Maradia Lilla¹⁴⁴, Maradia Sistia, d'opperste Capado, ende Maradia Adonne Lilla, liefste Capado, nevens alle d'gequalificeerste Moorse coopliden en schippers vonden sitten. *<werden daer op d'Atchinse wijze gecleert>* Zoo haast gesetten sijnde, wierdt mij een treffelijck Atchijns cleidt met drie goude baggen op de boordt van de hals (zulcx noijt eenige Commissaris gehadt) van haare Maij^t gesonden, ende door haare dienaars aengetrocken, mitsgaders oocq ijder van ons hier vooren genoempt (except Sr Compostel) met een minder cleedt beschoncken, wanneer mij oock de goude ende d'andere vrunden de silvere betel doos zont.

<oliphanten en andere vechten> Tot respect van onse legatie en eere des Ed. h^r Generaals missive stonden aldaar meenichte van oliphanten in ordere, waar van eenige als meede wilde, voor des Maij^{ts} paleijs opt buijten hoff (daar de Conininne als meermaalen geseijt in presentie binnen was) deden vechten, insgelijck oock bullen, buffels, zuratze steen¹⁴⁵ ende andere bocken, dat een vermaacq ende waardich was om t'gesicht toe te verleenen.

T'welck geeijndicht zijnde, haar Maij^t naar binnen vertreck als wanneer tot teecken van reverentie op stonden ende van de Baleij gingen naar gedaen sombajj¹⁴⁶ wierden van voorschreven Grooten gelast naar een weijnich wachters binnen te gaan, alwaar de Balleij treffelijck met alcatijven beleijdt, wij in goude ende de andere Orangkaijen ten deelen in silvere schootels met conincklijke banquett en hoffelijck getracteert wierden.

144 Maradia Lilla, though his position is not mentioned, but it later becomes clear that Panglima Bandar was his post. The jurisdiction of Laxamana during the reign of Sultan Iskand Thani, it seems, was divided into two soon after his widow had come to the throne, i.e. Panglima Dalam and Panglima Bandar.

145 Zuratze steen, details not known.

146 Sombajj, (Mal.) sembah.

<f.555v.>

<en gelast huijse van Chalij de missive te translateren> Ondertusschen quam de lieffeste Capado met t'siap haare Maij^t niet ander seggende, als dat Sr Compostel op morgen soude coomen ten huijse van Chalij om des Ed. h^r Generaals misseive (hoewel int Maleijs getranslateert, dien volgende oocq wel presumeeren al geleesen is) met den selven andermaal te translateeren, wesende de Grooten op dato niet binnen bij haar Maij^t geweest, waar nae ons geseijdt wierdt twee oliphanten om als gelieffden naar huijs te rijden. Gereedt stonden dat excusseerden alsoo haare Maij^t een bequam paerd^t voor mijn gebruijck gesenden hadt, echter wierden dancklijck geaccepteert voor d'andere vrienden.

Adij 2d^e

Wordt Sr Compostel nevens een tolk van den oppersten bisschop Challij om den gesonden brief van gisteren (zijnde in Nederlandt geschreeven) te translateren ontbouden. Int ruim waaren ten hoogsten bedicht wat de respective raaden des Rijcx (alsoo generaalijck tot t'venten der juweelen) haar tavenu¹⁴⁷ nodich hebben, bij versoucq sullen vereeren te meer bevinden door de liberale geschenken, de voorige Commissarissen vrij verleckert zijn, zoodat t'medegebracht int geheel maar bestondt tot een à twee der Grooten geoordeelt werdt, want de brantsteene coraal zoo gemeen zij (gecouseerd^t door de veelheijt uijt Engelang hier gebracht) dat van weijnich waardie gehouden werdt.

<Chalij bevat den inhoude except verplaatsen uijt Indrapura> Int gros liet Callij hem behaagen den gantsen inhoude des briefs uijtgesondert t'verplaatsen der Nederlanders uijt Indrapoura, dat seijdt weegende dit commoditeijt der inwoonders niet geschieden soude connen.

<verclaringe van de vrede der Portugeesen> Comende int translaateeren, tot het point van de 10 jaarige vrede, die de Portugesen aen de Nederlanders hebben versocht ende verworven, wierd op zijn Ed. begerlijck bij Sr Compostel de gelegetheijt ende des selfs eigentlijck regeringe. Item waardoor die met de Castiliaenen in oorlogh gecomen zijn, wat naarder verclaardt ende int Atchijns translaat gesteldt, oock de beweeginge der Nederlanders assistentie aen <f.556r.> Portugael op het duidelijcst gededuceert: mitsgaders de notificatie die de Portugesen van de Nederlanders daer in hebben gedaan, te weten: dat onse bontgenotene (staende den treves) onbeschadicht in haar rust te laten, veel min die te mogen comen beoorloogen. Ofte gewelt aen te doen, voornamentelijck dat bevinden zouden de Croon Atchin daaronder geconprehendeert was, ende van haar Ed. surge voorgedragen, bij welcke propoosten Sr Compostel d'occatie waarnemende, t'volgende in substantie allegeerden.

147 Tavenu, read (Fr.) avenir.

<der Comp^s goede genegenthijt en marinien> Dat ten aensien de Comp^e zooveel sorge voor t' Rijnq van Atchin drough: te weten: om daarvan te hebben een weder gunst ende affectie, des dat d'h^r Gouverneur Generaal niet cost weten waarom haar Maijt^t tweemaal terugh senden van haar overleden mans aan besteede juweelen zoo hard had gedragen, om welcke oorsaacke de Comp^e als geconstrengeert is geweest. De selve aen de Ziamsen en Patanijssen Maijt^t mitsgaders andre vorsten om vercoft te werden te versenden. Doch vruchtloos wederom op Batavia gecomen, vermits op d'Atchin wijze gemaakt, daar tot een somme van wel 12 000 tajl tegenwoordich noch berustende waaren ende niet tegenstaande de perijckelen ter zee affgestaan, met haare schade ende interesse die wederom na Holland te senden zoo niet anders bij haare Maijt^t ende Rijnx raaden geresolveere wiert zullen genootsaact zijn.

Nu dat d'H^r Generaal uijt Nederlandt noch andre partije juwelen voor Atchin gemaakt becomen had: heeft d'H^r Commissaris Pieter Zourij deselve aan de Maijt^t nevens de Gouverneur Generaals schenckagie binnen gebracht, ten eijnde s'hare Maijt^t selffs toebehooren en d'H^r Commissaris die niet wederom van Atchin vermach te voeren: maar voor de waardije als de Comp^e kosten ordre had: de Coninginne te laten houden over sulcx alsmede dat de Ed. h^r Generaal <f.556v.> op des Maijt^{ts} redelijckheijt vaststaet, haar Hoocheijt all vooraff aan d^o jeweele in Batavia gedebiteert nam deselve niet wil, wederom gebracht hebben, alsoo schade genoch aan de terugh gesondene lijden moeten.

<Chalij gaat ten Hove> Met t'eijndigen deser propoosten, wierd den Chalij schieelijck ten hoove geroupen, imagineerende Sr Compostel, de Maijt^t haar rijcx raden de ontfangen juweelen wilde verthoonen, en daarover met d'selve consulteeren, wes hem de voorverhaald saacq recommandeerde, dat aennam.

<comt wederom> Onderwijl het translateeren der missive voortgincqt quam den Chalij in der haast wederom thujs, gevende aan Sr Compostel goede hoop: vraagde onder andere hoeveel aan dese partije zoude hangen, waarop hem gezeijde Compostel (naar alvooren overslach met malckanderen gemaakt) ter antwoord gaff, van 15 000 teijlen, zijn Ed. vraagden vorders, off de helft ons affgenomen wierde: wij niet wel te vreden zoude zijn, Sr Compostel seijde neen, en soo des Ed. Generaals affectie niet wilde verliesen, hun noodich was, die alle aan te nemen, om met deselve geen vermeerderinge van schaade tot de voorige terugh gesondene toe te brengen, waaruijt als dan een versterving der genegenthijt tot Atchin soude comen ontstaan, in contrarie verseeckerende bij t'affnemen van deese, de schaade der voorige wel vergeeten. En des Ed. h^r Generaals affectie tot Atchin behouden zoud werden. Chalij repliceerden een ijder genoch bekendt Atchin van juweelen vervult, waar van zijn Maijt^{ts} graff een voorbeelt was. Doch ten aansien de Ed. h^r Generaal 12 000 tajl aan Atchine juweele op Batavia hadde leggen, die genootsaact is wederom naar Hollandt te

senden, indien niet aagenomen werden, off de betaling van dese mede gebrachte in affcorting van thollen op de West Cust zou willen inwachten. Sr Compostel antwoorden jaa <f.557r.> nevens sooveel peeper, thin ende solpher, als haare Maijt gelieven sal tot affcortinghs van dien te geeven, zijn Ed. antwoorde, des selfs hoop ende wensch in diervouge meede was, namelijk dat haare Maijt ons deselve in aen som altemael soude affnomen, wat nu hierop volgen sal, maer den tijdt openbaren, maer ten aansien den Challij in voortijden den affraader ende wederhouder is geweest, van dat haar Maijt geen meer juweelen soude coopen, ende alsnu in desen hem gevouchelijck tont, jae mogelijk wel een aanvraager tot t'coopen der selver mochte werden, gaff het ons goed hoope.

Den Challij seijde noch naaderhandt het translaateeren gedaan was, dat d'H^r Commissaris liever andere Orangcaijen, bevoorens hem, soude gaen besoucken, maar also die manier van spreecken wel kunde, hebben hem geantwoort dat de meijning was, ende sulcx reeden vereijsten, sijn Ed. eerst te comen besoucken, waarop alsdoen antwoorden, dat men daar mede noch twee à 3 daagen soude wachten. Item dat hij van sins was over 5 a 6 dagen de Commissaris met deselfs geselschap tot sijnen te hebben.

<werden van diverse Mooren begroet> Ons quamen veele Moorse coopluijden besoucken, ende wierden onder andere in den avondt door twaelff gecommiteerd dienaars van den anachoda des grooten Mongolos soon genaemt Marsalij, nu laast met een groot schip van Sarsonjen verrijckenlijck geladen, ter Reede Atchin aengelangt, tot vereeringe gesonden een extraordinarie schoone geborduijrd sadel, welcke met diversche reeden van complementen excuseerden, alsoo d'selve ongebruijckelijck en van een naar onse wijze gemaect, geaccommodeert was. Echter toonden ditto dienaars hun seer weijgerich, om sonder ordre van haaren heer deselve wederom t'aenveerden doch nae veel reeden seijden, den adsistentd Jan Pessaert om haar heer contentemendt te doen, met twee soldaten daer neffens wilde senden, waarmede gescheijden. Echter <f.557v.> ons andermaal toebrachten met raport soo persoonlijck te gebruijcken, niet begeerden de eer gelieffden haar amme¹⁴⁸ aen te doen, en t' accepteeeren t'welcq met veel courtoisie complementos genoodtsaackt bleeven te doen.

Adij 3^{en} d^o

<gaen ten hove> vonden geraaden, neffens Sr Compostel ende Pieter Willem voor eenige raaden des rijcx int hoff met een kleijne schenckagie volgens coustuijme haare Maijt te congratuleeren, ontrendt comende, cregen rappordt met geliefde nae de binnenst balleij, neffens t'geselschap ons mochten vervougen,

148 Amme, rea ame.

alwaar coomende, nae reverentie in plaats van drie gequalificeerde gingen sitten, welcke van den Panglima Dalam¹⁴⁹ en Maradia Sestia opperste Capado, gelast wierden hun plaats voor ons te cederen.

Naar weijnich wachtings, deden haare Maijt^t de goude betel doos tot bewijs van genougen over t'medegebrachte geschenck, bestaande in een extraordinarie veneets deur spiegeltgen, costende 10 Rialen, aen mij brengen, de silver Sr Compostl ende Pieter Willemse, cort daa aan quam Maradia Adonne Lilla lieffste Capado neven sijn gevolgh met eenige dourions en lancen van haar Hoocheijt tot ons, over welcke eer danckbaar betoonde, daar Maradia Sestia opperste Capaso, Paduka Tuan, Panglima van Pedir ende Panglima van Delij, hun in scheenen te verwonderen nevens meer andere, die op diverse baleij saaten ende omstonden, waarmede geconfirmeerdt wierdt tot ons contentement, in vergadering der Rijcx raaden, t'allen tijden mogen verschijnen.

<discours met Maradja Sestia> Pangelima de Dalem ende Maradia Sestia opperste Capado nament woordt, ende vrachden off d'geeijtse jonge Portugiese dochterkens niet verscheenen sijn, daarop antwoorden in Batavia geen, ende expres 7 dagen in Malacca ten dien fijne toegebracht hadde, t'welq den mede gecomen Ambassadeur Motte Burghan confirmeeren, ten anderen off <f.558r.> al scheepen nae de Westcust voor mijn waarelijck vertrecken, antwoorden als doen niet, doch van vijff dit jaar vastelijcq te vermoeden was, dat hen scheen te bevallen, ende wij om reeden bij aanneminghe der juweelen, de betalinge derselve te spoediger mocht sustineeren.

Doch alsoo van de juweelen gans geen vermaan wierde gedaan oordelden, om reedenen gelijk expres d'h^r Generaal vooren aen de Maijt^t gesonden waren, geen voeringe des aengaende, alsmede van andere Comp^{es} saacken te moveren, maar op morgend t raaden des Rijcx, nevens 5 andere der gequalificeerste, wanneer de Maijt^t in haar troon niet verschijndt, met geschenck, t'gerecommandeerde, haare hoocheeden larger te communicereen.

De lieffste Capado seijde ons haar Maijt^t de sleutel van de groote coffer verlooren hadt, wij antwoorden wij in de logie nae d'selve wilde doen soucken, ende soo niet vonden, een persoon hadden diese wel maecken soude, daarmede naar courtoisije opstaende naar huijs reeden.

Op dato sijn de schepen Otter ende Anna ter rechter reede voor Atchin gearriveert, ende wierden tegen morge de schippers van dien, (alsoo d'h^r Commisaris gesindt was, den raadt te beroupen) aen landt ontbouden.

149 Panglima Dalam (Dalem or de Dalam), Governor of the Palace. We first find this title or political position in this Daghregister. Compare the information given in the Daghregister of de Meer (1640), f.112v., 128v.-29r.

Adij 4^{en}

sonden tolcq Andries nae t'hoff, ten eijnden den moodel der verlooren sleutel (in was gedruickt, te haalen) om als dan door onsen scheeps corporaal tot gemelt coffer een bequame te doen maecken. Item in passant, ten huijse van den Challeij te gaan, den selven onsent wegen groetende, te vraagen, wanneer t'sijn Ex^{tie} gelieffde om hem te comen besoecken.

<den Raet tot Atchin versamelt> Tegen den middach quamen de schippers, wanneer den raadt vergadert, en des h^m h[oocheden] naem, aengeroupen hebbende, geresolveert ende gearresteerd, t'geene ten dienste van de Comp^e geoordeelt werdt te behooren, als bij d'origineele van dato deeser in resoluittie boucq NB can wierden gesien.

<f.558v.>

Den tolcq coomende, raporteerden op morgen de model van de sleutel des coffers soude beschicken, onder andere den Aerts bisschop Callij versproocken, die met groetenis vriendelijck versocht noch eenen dach (vermits voornemens ons naer meritelijck tracteeren) wachten wilde, dat met courtosie zijne Ex^{tie} avoijeerden, ondertusschen waaren doende om de schenckagie aen acht der principale, welcq tot vente der medegebrachte juweelen, als andere geordoneerde preminentie, ten hoochsten nodich waare te prepareren, monterende ter somme [f.]1555:19 waarmede door Godes seegen (niet twijffellende), ofte des E. d'h^r Gouverneur Generaels loffelijck dessijn ten minsten geobtineerd werden sal, dat den almogenste Jonne.

Op dat vermits t'Engels opperhoofd, genaemet Mr. Glasco, gesecht hertelijck soeck te zijn, deden een fles voeder, met Francen wijn toebrenghen, dat met groote (courtosij) van complementen, aan mij deede betalen.

Tegen den avondt vertrocken de schippers nae boordt, wanneer ordre gaff, volgens resoluittie op heden, t'fluijt schip den Otter, tot ladinge te prepareren.

Adij 5^{en} d^o

s'morgens onsen tolcq, weer expres om de seeckerheijt te verneemen, te wat tijdt haare Maijⁱ in den troon stondt te verschijnen, sonden. Echter naar nevens Sr Compostel ende Pieter Willemsz geprepareerd en hij niet getourneerd was, reeden gesamentlijck naar t'Hoff, alwaar vernamen de Coninginne ter audientie was geseeten, om welckt reeden ons directelijck naer binnen trasporteerden, soo haast de raaden des rijcx ons vernamen, gelast recht over des conincklijckn troon sit plaats te nemen, dat met staetelijckheijt ende coustoisie accepteerden, daar alle de Grooten, excepte Orangcaila Maradia Sirij Maradia welcke gelooffden in deesen samen slachten, die meede hem veijnsden (doen sijn verraderlijcke actie tegen den vroomen Mardachaij niet conde uijtvoeren) sieckelijck te wesen, presentd waren.

<f.559r.>

Naar met spijsse loffelijck nevens den adel getracheerd waeren, reesen gesamentelijck op, wanneer haar Maij^t ons vraechden vant ingelaade cargasoen der schepen, diende, t'selve in weijnich sandelhoudt, nagelen, radicx, thee, armozijnen ende roode damasten van cleijne emportantie bestondt ende eenlijck maar om haare Maij^t gesanten ende juweelen te brengen, mitsgaders haar hoocheijt in desselves aengenaeme successie te congratuleeren, van d'Ed. h^r Generaal ende raad van India gesonden zijn, waarop ons deden antwoorden, dagelijck se in raade s mochten te compareeren daarover naar s'lants coutume, groote courtoisije beweesen, ende vertrocken nae de Balleij, alwaer de gequalificeerste heeren nedergeseeten waren, naar een weijnich wachters, quam de liefste Capado binnen uijt van haare Altese¹⁵⁰ meedebrengeende diverse fruijtogie, nevens eenige duijffgens, welcke met complementen betaelden, ende alsoo vernaamen, niet vruchtelijcx ten dienste van de Comp^e, voor als noch stondt uijt te wercken, naamen afscheijt, met vertrouwen t avondt ten huijs van den Aarts bisschop Lebe Kitta Challij¹⁵¹, daar neffens meer andere gequalificeerde genoodt zijn jets van t gerecommande bevoordeeren sulen.

Op dato compt ons versoucken den Moorsen nachoda van den grooten Mongols soon Norangh Sieep¹⁵² genaemt Miersa Mamoet, welcke instantelijck inclineert van hier sijn vojgagie naar Malacca te neemen, waartoe sijn persoon, nevens andere ernstich aenmaenden, met vertrouwen dit de rechte middel sijn het vangen der oliphanten int werck gesteldt worden sal, te meer de meenichte, ende onbevreestehijt der selfde gedeclareerd meede goede hoopescheen te geeven.

<f.559v.>

Tegens den avondt gingen ten huijse van den Aerte bischop, daar van sijn Ex^{tie} persoonlijk, met courtosien bewelcomst wierden, en binnen in de nieuwe woonplaats alwaar de Balleij t'onser eer met alcatijven beleijt was, neffens sijn Ex^{tie} met t'bijhebbende geselschap gelast neder te setten, naar de vriendelijck groetenis, uijt ende naem des Ed. h^r Generaal ende d'h^r raad van India, neffens geluck wensinge in des selfs vreedige lands regeringe onder haar Maij^t, t'welcke zij de Godt bidden, langh mochte duiren, gedaen hadden, wierde t'meedegebrachte presentd, costende ende bestaande int naar volgende, met

150 Altese, or Altesa, i.e. (royal) Highness.

151 Lebe, (Aceh.) leubè i.e. pious/learned. Lebe Kitta Challij was the first in rank among the four state councillor of the Sultanate. See also *Atjèhsch-Nederlandsch Woordenboek*, s.v. LEUBÈ.

152 Norangh Sieep, i.e. Aurangzib of the Mughal Empire.

grootte courtoisie van danckbaarheidt, eer biedelijck geaccepteerdt ende se-
ijden onse h^r Gouverneur Generaal, bij deesen bewees, hem in gedachten hadt,
van t welcke sich ten vollen oocq verseeckerde, de schenckagie die aen sijn
Ex^{tie} deeden was nementelijck deese

1 windt hondt	ongetaxeert	
1 snoer bloedt coraal		f.30:16
1 goude pinangh doos	} ongetaxeert	
1 cris		
1 rol root damast		66: 6
1 ditto fluweel		36:
20 armozijnen		97:10
1 Japans comptoir		24:
1 iser gootelinckjen met sijn affeuijtgjen		6: 7: 8

Somma f.260:19: 8

Cort daar aen wierde volgens coustuijme na d'Atchinsche wijze, als meede
h^r Compostel, Pieter Willemse ende den secretaris Riebeeck, gecleedt, wan-
neer met reverentie weder sittende, sijn Ex^{tie} allegerden ten hoochten over
onse compste verblijdt, ja quaelijck eene uijr buiten hoop van die waaren
<f.56or.> gebleven, want hem veel vianden (doch sonder reeden) doorgaens ha-
ten over sulcx (t'welcq Godt verhoede) bij versterre der loffelijcke Coninginne,
niet een uijr naar haar Maij^{ts} doot wenste in deese weereldt te leeven, daarop
dienende met herten, voor soo hoochwaardigen prinsesse, jae een jegelijck om
haar langh leeven behoorden te bidden, t'welck sijn Ex^{tie} verseeckerde bij den
Ed. h^r Generaal ende raad van India soolange de son ende maen schijndt, met
sonderling genegentheijt, t' Rijck Atchijn toegewendt wierdt, gelijcq vertroude
haar Hoocheijt uijt onse medegebracht missive grondich hadde verstaan, dien-
de in antwoordt, songo benar itouw. Doch in Atchijn waren veel gemoederen
die haar door t'langh tardenen onser scheepen, met veel voudige ongefondeer-
de reeden hadden soucken te behelpen, dan hebben bij den Coninginne, die
der Nederlandtse trouheijt oprechter kenden, niet cunnen optineeren, echter
dachte niet ongeraaden, vervolgens hun sitplaats, ider met een geschenck te
congratuleeren, aengesien gequalificeert, op dat ons int venten der juweelen
niet schaadelijck sijn, dat confirmeerden ende sijn Ex^{ties} raadt en advijs, soo
voort in alle hoffsche saacken versochten, daeraen seijde, niet meer als onse
eijgen persoon, soo veel sijn podeer was, behouffden te twijffelen.

Vorder in reede der juweelen comende, versocht sijn Ex^{tie} oprecht verclaa-
ringe, hoeveel bij Ed. h^r Gouverneur Generaal (gesommeert waaren) wilde
doen, daar sijn Ex^{tie} opdiende, vijfftien duijsendt tajlen, t'welcq voornemens

bleeff haare Maijt en alle Grooten des Rijcx te declareeren, doch in wat stucken t'selve bestondt, waren ignorandt, vermits onse subaltarie in Batavia gelast hadden, neffes de schenkeagie hare hoocheijt te doen intregeeren alsoo <f.56ov.> d'Ed. h^r Gouverneer Generaal met reeden seght, geen eigendom altoos daaraen te hebben, gelijk sij Ex^{tie} bekendt, door last van de hoochwaardige groot mogenden Coninck saliger volgens de meede gegeven modellen in Nederlandt gemaect tot groote coste en perijckel van der zee, haar Maijt werden toegebracht, ende t' Rijck Atchijn voor de somma gedebiteerd bleeff over sulcx onvermoogen, d'selve weerder van hier te voeren, den Ed. h^r Generaal sustineerd, de twaalf duijsendt tajlen aen juweelen in Batavia op ons verreck gebleeven, Atchin mede ten hoochsten aen verplicht blijft ende dat alle frivoile reeden teegen den h^r Commissaris Schouten gebruijckt. Als dat 't Rijck van peningen ofte middelen uijt souden gepudt weesen, onaennementelijck is, ten anderen, dat alle Coningen en Princen in successien (nae den overleeden comende), aen coopinge ende contracten sonder weder spreekken, verplicht bleeven, ten zij insolvendt ofte door armoedt vervallen waeren. Zijn Ed^t repli ceerden aen middelen niet en ontbracq doch nae den aerdt der vrouwen, niet gaaren haar schatten vermindert saagen, om reeden, sou sulcx aengenaem waere, off op affcortingh van thol, wel souden willen laten vernougen, ende soo in een jaar niet betaeldt, in twee à 3 mochte geschieden, wij antwoorden indien haare Maijt de Comp^e sulcx met exclusie van Mooren, Chineesen ende alle andere vreemd natien (excepte d'Atchinders) den handel op de Westkust verseeckerden, jaarlijcx duijsendt bhaar en meer in gerechticheijt goet sal gedaen werden. Wandt deese vreemdelingen vermits geen tollen betaelen <f.56ir.> haar cleeden, naar advenandt beeter coop geven, soo dat door die cramers wij veel minder peper becomen, ende des Rijcx gerechticheden groffelijck onstolen werden, derhalven vriendelijck versochten sij Ex^{tie} om de sulcke te diverteeren, bij gelegenthijt ons de hulp ende handt wilde bieden, dat seijde wel gevadt ende niet buijten stijl en was.

Naer met banquet, twee distincte rijsen getracteerdt waeren, naemen ons affscheijt, alsoo onnoodich oordeelden, t'gerecommandeerde ende vorderen vasten prijs der juweelen, hem te communiceeren, wes nae de logie voeren, daar ontrendt negen uren aenlanghden.

Adij 6 ditto

s Morgens sonden den tolcq Andries om te vernemen off Orangcaya Maradia Sirij Maradia (welcke hem veijns den sieckelijck te wesen) geleegen quam op sijn persoon te begroeten, waarop 2 gecommiteerden verscheenen, sulcx ons derwaarts transporteerden, soodrae op de Baleij (alwaar menichte van officieren in rangh saaten) sijn Ed^{ts} soone quam, sijnde een persoon naer over-

slagh van drie en twintich jaaren wien naar eenige complementos seijden hertelijck leedt te weesen, sijn E. h^r vaders indispositie, echter niet naelatic t'geordoneerde geschenck van d'Ed. h^r Generaal, t' intregeeren, met hertelijck wensinghe sijn Ed. langh leeven en presentatie soo onsen meedecijn meester daertoe noodich hadden maar gelieffde te mandeeren, t'welcq den siecken werde geraporteerdt, dat ons met groote complementos; onder presentatie van sijnen dienst deede <f.56v.> betaalen, neffens vriendelijcke begeerten over twee à 3 dagen (wanneer vertroude beter gedisponeert zoude wesen) hem te willen comen vergasten, t'welcq: als sijnde een sonderlinge schijn van affectie tot d'Ed. h^r Gouverneur Generaal aengenomen wierden, waarmede na eenge discoursen afscheijt namen.

Onse overgegeven schenckagie monteerde f.259:17: 8 en bestonden in volgende, namentelijck

1 snoer bloet corael	f.30: 16:
1 ditto alambar	10: - :
3 messen van barnsteen	9: - :
1 cris ongetaxeert	
1 stuck root flueel	36: - :
30 stuck armozijnen	146: 5 :
1 Japanse comptoir	24: - :
1 ijsjer stuckjen met zijn affuijtien	3: 16: 8

somma f.259: 17: 8

Des namiddachs zonden den tolcq ten eijnde voorzegdt om tijt te winnen ten huijse van Panglima Dalem ofte Laxamana¹⁵³, welck neffens een gecommiteerende wederom comende, instantelijck versocht, doch indient conde geschieden, alsoo doende waaren, alles naar eijsch te prepareeren, t'selve tot morgen gelustden te surcheren¹⁵⁴, waar op met den anderen goet vonden. De tolq naar Maradia Lilla te zenden, voornemens zijn Ed. des Ed. h^r Generaals geschencqen ter handt te doen stellen. Die zijn gecommiteerde met de beteldoos zond tot teijcken en zeer welcom, wanneer verschijnen zullen zijn, werwaarts dan met Sr Compostel ende Pieter Willemsz gingen, daar de Moorse schippers (dit jaar in Atchin gearriveert) neffdens diverse coopluijden vergadert vonden. Edoch wierde met complementos ontfangen. De medegebrachte schenckagie bij zijn Ed. in waardij extraordinarie geestimeert, ten insichte d'h^r

¹⁵³ The title and post Panglima Dalam replaced with that of Laxamana in 1642 and henceforth. This certainly reflects internal political change in the capital. Panglima Dalam was third in the political rank.

¹⁵⁴ Surcheren, read urceren.

Generaal uijt Batavia <f.562r.> hem daar mede selfse congratuleerden, ende alsoo door menichte der vreemdelingen, onse aanspraacq niet conde wel bijbrengen, zijde t'geringe medegebrachte tot erkentnisse van vrientschap: d'Ed. h^r Generaal hem als mede diergelijck aan alle raaden des Rijcx was toesendende, met gelucq wenschinge derselver staat.

Antwoorden onsen persoon int perticulier over 2 dagen wilde spreekken, hij was en zoude blijve een vriendt der Hollandtse Natie, over welcq behoorlijk gevoelen, hem hertelijck induceerden, daar bij te continueeren, waarmede afscheijt namen.

De schenckagie empoterende ter some van f.273:12:–, bestonden int'gene volcht te weten

1 snoer bloet corael	f.30:16:
1 ditto alambar	10: – :
2 messen van barnsteen	9: – :
1 Cris ongetaxeert	
1 piece root damast	66: 6:
1 ditto flueel	36: – :
20 armozijnen	97:10:
1 Japanse comptoir	24: – :

somma f.273:12:

<zenden den solpher aan boort> Dato sonden 73 bhaar 93 cattij solpher met twee Moorsee boots alsoo de scheeps vaartuijgen (mits d'houdestortinge des water) onbequaam geoordeelt werden, tot ladinge van t'fluijt schip den Otter, met welcke t'cargasoen, voor t' Comp^e Atchin wederom aen landt gebracht is.

Ad. 7 d^o

quamen eenige coopluijden om t'medegebrachte cargasoentie, bestaande in weijnich zandel hout, naegelen, thee, radicx China, armozijnen ende roode damasten monterende ter somme van ...(sic), <f.562v.> ondertussen waaren doende peper te sacken, alsoo de pachuijsen van ouderdom in malckanderen zeegen.

<Panglima de dalam ontbiet ons> Tegen den middach deede Panglima de Dalem minnelijck door zijn Ed^{ts} bockal¹⁵⁵ off prinsipaal huijsdienaer verstaan gereet was, ende ons met verlangen te gemoetsach, daar apistestante te vaart nae toe transporteerden, alwaar verschijnende, vonden zijn Ed. op de baleij (die rontom behangen ende magnificq met nieuwe alcatijven becleet was) verge-

155 Bockal or boecaels, (Port.) boçal. It signifies retainer or servant.

selschapt, volgens Datchinc¹⁵⁶ costuijme met veele zijner gequalificeerde: zoodra neffens Ed^t neder staaten, deeden eenige complementos van courtoisje, wanneer hem de schenckagie intregeerden, zijn Ed. vraagden hem van wien s'elve quam, diende in antwoorde (gelijk waar was) d'Ed. h^r Generaal tot erkenenis van danckbaareijt hem daarmede congratureerden, t'welcq smaackelijck (onder reserve van obligatie) aannam, met hertelijck protestatie, dat een vrunt van der Nederlanderen zijn ende blijven zoude. Deede ons vorder na Datchince mode cleeden ende statelijck met bancqueeten tracteeren, waarmede vernoucht afscheijt namen, t'huijs comende, zonden den tolcq Possie Meloor na Radia Adonne Lilla lieffste Capado, om te vernemen off t' hem morgen gelegen quam zijn Ed. begroeten, cregen in antwoord tot morgen middach (wanneer alles preparaet zal zijn) gelieffden te wachten, en zoo door t'roupen zijner gecommiteerde niet verscheenen, persoonelijck de boode wilde zijn.

Op heeden werden twee gehouden (zijnde affcomstich van Portugeesen) de handen (volgens haar Maij^{ts} ordre) affgecapt. De reede twee Engelsche ondercoopluiden <f:563r.> (met namen Mr. Paijs ende Bolle) massacq¹⁵⁷ hadden onderwonden te maacken, t'welcq bij haar Maij^t te nuttigen op lijff straff geinterdiceert was, waarover d'onse stricktelijck bij schriftelijcke ordonnantie gelast hebben, om egeene insichte ter wereld t' onderwinden stercken drancq off towack¹⁵⁸ in eenige Atchinse huijse te nutten, op pene arbitraelijck gestraft te zullen werden.

T'geschenck dat heeden aan den Panglima de Dalem off Laxamana, geinteregert hebben, was onderstaande, namentelijck

1 snoer bloet coral	f.30: 16:
1 ditto alambar	10: – :
2 messen van barnsteen	9: – :
1 Cris ongetaxeert	
1 rol roodt damast	66: 6:
20 armosijntjes	97: 10:
1 Japans comptoir	24: – :

somma f.237: 12:

Ad. 8 d^o

<schrijven te vergeefs na Malacca> alsoo den schelm genaemt Sibonghsiou Chinees ons heeden waarschout, licentie om na Malacca te vertrecken, van Maij^t beco-

¹⁵⁶ Datchinc, read d'Atchinse.

¹⁵⁷ Massacq?, (Mal.) masak (cook)?, or could be a slip of the pen, arracq (rice-wine).

¹⁵⁸ Towack, (Mal.) tuak i.e. palm-wine..

men, ende present buijten gats, tot bevolderinge zijner vojagie gereet lagh, vonden geraaden de h^r Generaal Johan van Twist ons aanlangen, ende t'gepasseerde alhier naer tijts gelegenheit t' adviseeren wes onse prauw, nevens een assistent na zonden, doch zoo haast den sielt zulx sagh, in plaats dat <f.563v.> zoude wachten (om wech te comen) zijl maackten, zoodat met leet wesen onsen goeden ijver vruchteloos bleeff.

<Radia Adonne Lilla ontbiet ons> s'naar middachs wierde door een Capado, ten huijs van Radja Adonne Lilla ontbooden, ontrent d'selve wooning te paart verschijnende, rescontreerden den opperbisschop Challij (op een olijphant sittende) die ons int passeeren pinang door zijn dienaar dede brengen, om welcke courtosije R^a.

<daar comende van de selve in gehaelt> Zoodra genoemde Radia Adonne Lilla van onse compste ten ingangh zijner campongh¹⁵⁹ gewitticht was, ontmoetende ende bracht ons persoonelijck met een vriendelijck gesicht: hant aan hant, op de Baleij, cierelijck: naar eijsch gestroffeert. Daar acht staat Juffrous alsmede Capados met schalmeijnen (in ordre) sonderlinge melodije na d'Atchince costuijme voort brachten.

<en coninckelijck getracteert werden> Na s'landts wijse gecleet wesende, wierden seven differente malen, conincklijcke opgedient, waartoe wel 50 Capados, den oppas hadden, uijt welcq evident bespeurden, door ordre der Coninginne geschiede.

Bij dese gelegenheit namen occasie, te meer alle de jonge Capados die voor den thron ende haar hoocheijt gebuijct werden, present waren, t'gros onser legatie te declareren. Edoch, zijn Ed. nam t'woort ende verhaalde dat diversche wrevelige gemoede wegen t'langh tardeeren onser scheepen hadden gedoleert, onder anderen oocq doorgaans geallegeert, den vrede der Portugeesen tot geen eijnde tenderde, als Atchin met gemeente der hant te conquereren, <onse antwoorde> waarop t'mondelingh recommandeerde des Ed. heer Generaals wegen Francisco de Soisa de Castro relateerde, namentlijck:

Dat naar voorgeschreve Portugees door Christelijck medoogen van haar Ed. zonder eenige recompence (om over Choromandel ende St. Thome neffens den tweeden persoon der Goase Ambassadeurs na d^o plaats te vertrecken) gelicentieert was, tot wrake zijn dienst ten affbreucke tegen Atchin gepresenteert, daar onse subalterne heer, sich over ontset (ende in antwoord woort gedient had) hem verplicht vonden, t' Atchince Rijck voor alle hun vijanden, attentae ten te deffenderen <f.564r.> te meer met de selve over de 50 jaaren in aliantie geweest waare.

Dat promptelijcq verstaan ende voornamentelijck Radia Adonne Lilla belooffden alles op morgen de Coninginne te communiceren.

159 Campongh, (Mal.) kampung, i.e.village.

<recommodatie wegen t'accepteeren den juwelen> T'aannemen der juweelen, recommandeert zijn Ed. opt'hoochse, want sonder effect van dien verclaarde in schande en d'Ed. heer Generaal in misvertrouw vervallen zoude, vermits door s'rijcx last ende conform alle volckeren rechten, aan de selve voor den inkoop: (zijnde 15 000 tajlen) verbonden bleven t' accepteren, <haare Ed^s antwoorde in conferentie> waarop zijnde met haare Majjt^t wegen den coop in conferensie geweest, ende onder anderen gediscoureert hadden, op wat manier de betaling zoude geschieden, daar den Challij ende zijn E. opdiende, in reecqninge van thol der generale Westcust, en soot in een à twee jaaren niet wierde betaelt, mosten t' in drie affwachten. <response op t selve> Wij repliceerden: alsoo geen ladingh tot ons schip present van importe bij de gedongh haddde, den solpher, peper ende thin (bij t rijck zijnde) wel op affcortinge begeerde, haar Ed. zeijde present gansch geen coopmanschappen bij de magasinjen in voorraat lagh, bij verschijningh gelooffden, geen last zoude lijden, zulcx hieruijt comprehendeerden, desen heer sich een sonderlingen vriendt der Nederlantsche natie bethoonden, sulx hem hertelijcq aenmanden om daar in te willen preserveren, waarmede naar eenige courtosijen afscheijjt versochten, ende dede: ons met een zijner vaartuijgen (vermits het doncker was) t'huijs brengen, alsoo olijphanten excuseerden.

Hebben zijn Ed. conform resolutie met d'onderstaande vereeringe uijtten naam van den Ed. heer Gouverneur Generael gecongratuleert, monterende f.218:12: ende bestaende in:

<f.564v.>

1 wints hont	
1 snoer bloet coraal	f.30:16:
1 rol damast	66: 6:
20 armozijnen	97:10:
1 Japans comptorken	24: - :

somma als boven f.218:12:

Op dato waaren mede besich den peper (hierin voorraat leggende) te sacken ende wiert 338 sacken aan den fluijt den Otter gebracht.

Ad. 9 d^o

<geschenq van de Coninginne> s'morgens wert ons van haare Majjt^t een op gemaacte piramide¹⁶⁰ ten deel vergult versilvert ende met loffwercq doorsneden, neffens

160 Piramide, i.e. Gunongan. This structure is undoubtedly same as the pagode in the 'Relaes' of A. Antonissen on p. 61. Cf. Djajadiningrat, 'De Stichting', and Wessing 'The Gunongan'. See also fn. 86 on p. 94.

acht gecommiteerde Capados (waaronder vier die t'siap hadden) met diverse banquet gesonden, over welcke ongewoonde eer, veele hun verwonderden, daar uijt vermoeden Radia a'donne Lilla t'gepasseerde van gisteren, haar Hoocheijt met contentement hadde gecommuniceert, de brenger vereerden met twee armozijnen.

<gaan na Panglima van Pedier> Tegen den middach gingen ten huijs van Panglim van Pedier, alsoo ons den selven gecommiteert, en zijnen persoon tot venten der juweelen noodich was, beschonken zijn Ed. met een rol damast en thien armozijnen, t'welcq (vermits voor dato noijt aan hem geschiet) seer smaackelijck scheen te bevallen, waarmede des Comp^s zaacq gerecomandeert hebbende, in Atchince habijten naar huijs reeden.

<sonden peper en huijden aan boorde> Heden sonden tot ladingh 200 sacken peper en 150 st^x buffels huijden aant fluijt schip den Ottar.

Ad. 10 d^o

des naar middachs sonden tolcq Possie Meloor naar Paducca Tuan omme te vraagen off zijn E. gelegen ware, dat hem quamen versoucken, bleven onder-tussen in bedencken, off t'zelve door gecommiteerde wilde laten doen, ten aanzien een Johorit en volgens dien bij de Atchinders (hoewel in goede qualiteijt zijn) weijgerich <f.565r> geaffectioneert. Edoch verder in discours comende, wierde geoordeelt, alsoo haar Maij^t mondelingh door de liefste Capados (in den thron sittende) gelast hadde, de Groote int generaal gaan begroeten, ende in vergaderinghe naer gelieft compareeren, sulcx niet voor misbruijck naar gehoorsaamheijt geduijt zoude worden. Voorschreve Paducca Tuan liet in antwoorde dienen dat wanneer geprepareert was, ons door zijn boode zulk soude insinueren.

<aan de Ottar gesonden> D^o wierde twee scheeps boots met 280 sacken peper affgesonden, doch de Moorse (onaangesien gelaaden) bleven (mits t'lagh water) binnen leggen.

Ad. 11 d^o

<besoucken Maradja Sestia> des naar middach wierde door Maradja Sestia opperste Capado t'zijn wooninge ontbooden, alwaar verschijnende zeer minnelijck aangehaalt, met Atchince habijten gecleet ende princelijck getracteert zijn, daar speelders noch dansser ende mancqueerden, presenterende met sonderlinghe courtosije, indien zijn E. ergens in nodich hadden, gaarne wilde laten gebruijcken, t'welcq met gelijcke complementos compenceerden, ende zijn Ed. met volgende vereeringe begroeten, namentelijck:

1 snoer alamber	f.10:– :
1 Cris ongetaxeert	
10 armozijnen	48:15:
1 Japans Comptoirken	24:– :
<hr/>	
somma	f.82:15

Dese als oocq de voorige hebben int besonder getracht ons op t' aensienlijcxst na vermogen t'onthalen waaruijt merckelijcq comprehenderen, te meer d'Coninginne gelast heeft <f.565v.> alle de Orangcaija te gaan besoucken, sulcx door express bevel van haare Maij^t gedaan wert, alle t'welcke (als sulx meriterende) oocq lieten aenleenen, d'almogende gunne onse marinnen tot genoegen der gener van wien gedeputeert zijn, ende onse principale in dese conjuncturs mach getroffen werden.

Ad. 12 d^o

<gaan ten hoff> ten aansien op dato Coninginne in den throon soude verschijnende, dachten geraaden ons derrewarts te vervougen, omme (de occatie voorvallende) ijets vorderlijcxst ten dienst van de generaale Comp^e te verrichten.

Comende op de Baleij vonden alle de Rijcxraaden (except Maradia Sirij Maradia, welke sich als voor desen noch sieckelijck hout) bij den anderen vergedert, daar (bevoorens haar Maij^t ten audientie plaats verscheen) met eenige दौरions uijt haaren naam beschoncken, ende op den throon comende, recht tegen haar waardicheijt over zit plaats te nemen, gelast wierden.

Veele crimenele ende cieviele saacken zijn in ons tegenwoordicheijt verhandelt, ende gedebatteert, onder anderen een deliquant over begaane doorslach strengelijck gebonden, om ter doot gebracht te worden, doch door voorbidden (dat haar hoocheijt na den sachten aart der vrouwen, tot barmherticheijt beweechden) gepardonneert, zulx hieruijt evident blijktt d'Atchinders jegenwoordich een seer debonaire echter ontsaghelijck regeringh subject ende ijder der vier principale raden des Rijcx, als een Coningh gerespecteert zijn, zonder wiens raat ende advijs de Coninginne niet verricht, waarom hun met geschenken t'onswaarts genegen hebben trachten te maacken.

Naar welke verrichtinge Coninglijck met spijsse onthaalt, mitsgaders d'Orang caijen Maradia Lilla, Maradia Sestia, Maradia Donna Lilla, nevens twee bintaris gecommiteert ons op <f.566r.> overmorgen (zijnde den 14^{en}) in comp^e van alle des Hoff's Orangcaijen buijttan aan den bergh treffelijck ende na behooren te onthaalen.

Den Orangcája Motta Barghan wierd in onse presentie met den naam van Mon Jahat Chan door last der Coninginne gegratifiseerden die als een honarable gratitudo accepteerden.

Bleven ten hoogsten verwondert, van de juweelen geen reppinge gemoeviert wiert, waaruijt niet anders connen besluijten, als dat de Coninginne volcomen met communicatie der rijcxraden geresolveert is, d'selve aan haar te houden, over sulx niet geraden, voor als noch wijder openingh vant' verdere geordoneerde te doen, opdat dese saack (jegewoordigh in goede postuijre staande) daar door geen prejudictie come te luijden, want d'Atchinders heumeur soodanich bevinden, dat wanneer met meer als een saack geoccupeert worden, daarin als verbijsterd en om uijt te voeren, inhabil zijn, maar zoo haast t'voorige g'effectueert (dat Godt geve) t'resterende met alle mogelijcke devouren te bevorderen.

<peper aan boort gesonden> Heden zijn 440 sacken peper met een Moorse ende 2 scheeps boots aan den Otter gebracht. Ons quamen veele Moorse coopluijden ende Nachodes versoucken die met Bacchus traanen congratuleerden.

Ad. 13 d^o

zijnde zondach gingen des naar middach Paduka Tuan versoucken, ende met geschencq uijtten naam van d'Ed. heer Gouverneur Generaal congratuleeren, welcke ons minnelijck ontfangh en met sonderlingen ijver onthaalden, was zeer curius int onder vraagen wat laatsten Johoorse gesant in Batavia versocht, ende geobtineert had; daar zijn E. opdiende, interum wel voornemens advijs des Ed. heer Generaal besendinge aan de Maijt van Atchin te doen, t'welcq zijn Ed^t oordeelden <f.566v.> zoo lange niet ontbooden werde, onnoodich te wesen, dat veele scheen te bevallen, want sonderlinge tegen de Johoriten met haat blijven ingenoomen, naar noch eenige discoursen van Portugael voorgevallen, namen afscheijjt. T'gene hem vereert hebben bestaat in

10 armozijnen	f.48: 15:
1 rol fluwel	36: – :
<hr/>	
monteerende samen ter somma	f.84: 15

<brengeu peper aan boort> Op dato zouden een scheepsboot met 90 zacken peper na boort.

Ad. 14 d^o

<werden wegen de Maijt getracteert> s'morgens vrouch reeden met ons geselschap ende gecommiteerde raaden des Rijcx (nominatie Maradia Lilla, Maradia Ses-

tia, Radia a Donne Lilla, Paduka Tuan, de twee Bintaris nevens hun gevolch) alsmede veel Moorse coopluijden ende Nachodes nader Coninginne speel Hoff¹⁶¹, daar wel met over de 20 olijphanten ende dertich paarden, behalven de voet gangers, omtrent 10 uijren quamen, zijnde een plaats zeer plaijsant gelegen tegen het geberchte, comende t'water onder uijt twee speeloncken in de rivier loopen, in welcke veel duijsenden carpars sagen suimmen, wierden op de berm (rontom met steen gemaact ende zeer cierlijck met alcatijven beleijt) gelast aan de cant van geseijde water ter neder te zetten, alwaar onse veele fruijten (in abondatie hier groeiende) voorgesteld, mitsgaders tot seven distincte maalen in goude servisen Coninckelijck opgedist, ende door haar Maijt^t bevel tot satisfactie vermaacq: ende teijcken van vernoeginge over onse compste, haar heer vaders Morhon Macotta Alem zaliger: zangers en speeleden sont, dat bij voornoemt Rijck raaden zeer groot uijtgemeeten (en voor en extraordinarij waardicheijt taxeeren), zeijden dese ofte dier gelijcke eere noijt in Atchin eenige gecommiteerde als nu ons aangedaan: zij geweest t'welcq met behoerlijck courtosie statelijck betaalden.

<f.567r.>

Na de twee eerste maaltijden geejndicht waaren, begonnen voorschreven speelders en zangers singen, een loffsangh waarbij des Coninginnes overleden h^r vaders loff verbreyden, twelcq alle de groote neffens andere Atchinders aanhoorende zoodanich beweegden, dat hun de traanen uijt oogen barsten, alsoo zijn deuchden bij haarlijck tot den hemel verheven wierde, uijt welcke te bespeuren is, hoewel in zijn leven wreet, echter onder Datchince natie een onsterffelijck naam, en goeden nagelaten heeft. Daar ter contrarije van de jongste die een Pahanger was (gelijck off noijt geweest) bekent wiert.

Naderhant ons in vooraan getoogen Rivier neffens veele Orangcaijen en gequalificeerde wat gebeijt en gewassch hadde: is door last der Coninginne tot onser caresse van een commediant (zijnde een Javaan) veel boetsen¹⁶² en cluchten in diverse mom aansichten, mitsgaders na noch tot vijff distincte maalen, met princelijcke bancquetten gedist, van veel Ziamse, Moorse ende andre speeleden groote melodie voort gebracht. Die volgens usance met drie taijllen in presentie alle de groote begiftichden, uijt alle t'welcqe evident bespeurden niet alleen de gunste onser vrienden maar oocq der vijanden (mede present) geaccepteert hebben.

<nemen reverentlijck affscheijt> Omtrent 6 uijren des avondts weder in de stadt comende, namen eerbiedelijck affscheijt, wanneer Maradia Lilla om haare Maijt^t

161 Speel Hoff, undoubtedly denotes Mata Ie.

162 Boetsen, read boezen.

vant' gepasserende rapport te doen, afftracq na t'hoff, ende ijder voorts na zijn woonplaats gingh.

Ad. 15 d°

onstuijmich weder, zonden tot ladingh van den Otter, 265 per een Moorse, ende 94 sacken peper met de scheeps boot.

<Radja Donne Lilla vereert ons 2 beesten> In den avont bequamen tot geschenck van Radia a Donne Lilla twee jonge coubeesten, voor welcke na costuijme zijn E. deede bedancken, *<f.567v.>* *<Atchince justitie>* ons wert onder anderen van den tolcq Possie Meloor gerapporteert, dat zeeckeren dieff (die zijn supra corpus met buffels huijt omsteecq vrij te wesen, hadde becleet) gevangen, volgens beestelijck usance, gesommeleert, off de hals affgesneeden, ende zoo voorts de romp in zee geworpen was.

Ad. 16 d°

<een Moorse Anahoda inclineert van hier na Malacca te verzeijl> werden ten huijse van den anachoda Abijbel Molux geroupen, die voornemens bleef in laatste van deese maent, zijn vojagie na Malacca te maacken, welke voorschreven naem zijn persoon voor dato gegeven, doch volgens vaderlijck costuijme Miersa Mammoth genamt die ons eerlijck neffens de mede van Batavia gecomen Ambassadeurs congratuleerden, wien belooffden naar uijtterste vermogen, op zijn instantelijck versoucq: in faueur aan de heer Gouverneur Johan van Twist te sullen schrijven recommandeeren, ende met een compas neffens Zumaterse kaart (welcq persoonelijck heb) accommoderen. Ten insichte ende op hoope dese behulp: middelen meerder van die natie tot d'selve vojagie zall doen inclineeren.

<peper aan boort gebracht> Zonden met een Moorse ende twee scheeps boots aan den Otter 398 sacken peper, neffens een coubeest voor beide de hier ter reede leggende scheepen.

Ad. 17 d°

<gaan ten hoff> s'morgens reeden naar des Conincx hoff, comende in de groot straat vonden aldaar meenichte van Mooren, zoo schippers, coopluijden als dienaaren bij den anderen; welke versochte voor een delicquant (die sich tegen den Pongul Cauwel in huunelijck tempel had geopposeert ende enorm geperpetreert) pardon wilde bidden, alsoo hem de doot aangeseijt ende om geexecuseert te worden, ter dier plaatse gebracht was.

<f.568r.>

Binnen verschijnende vonden geen der vier Rijcxraaden present, sulcx onsen ijver: om ijetwes ten dienste der generaale Comp^e te verrichten vruchtloos

uijtviel. Voorschreve Mooren, alsmede de Engelse (daarin presentie) vielen ons zeer importuijm om genoemde delinquant te verbidden. Edoch stonden veele ende onder anderen den Panglima van Pedier, Laxamana van Pahangh neffens meer gequalificeerde heeren als perplex ende beducht, ten aansien niet vertrouden, <vercregen pardon voor een misdadiger> wij ijetwets des aangaande zoude comen optineren, dat nochtans tot onser groote eere ende respect; loffelijck uijtviel, want naar ons de goude beteldoos van haar Maijt gesonden was. Quam t'siap, met welcke den delinquant van de doot: om onsentz halven gepardonneert, maar alsoo in voorschreven tempel geseijde Pongul Cauwel geslagen had: de slincker hant, tot spectaakel van anderen, affgehouden wierd.

<geschencq van Maijt> s Naar middachs zonde de Coninginne met een Capado diverse fruijten ende bancquet, voor welcke eere meer als ordinarije courtoisije van danckbaarheid aan den bringer beweesen, repeteerende: den geseijde Capado de loffelijck daat bij ons opheeden gedaan, namentelijck het voorbidden en vercregen pardon des doot waardige persoon, dat den selven sonderlingh (na uijtterlijcken scheen) behaagden.

<zenden peper aan boort> Heeden hebben aan de fluijt den Otter doen brengen met een Moorese 252 ende twee scheeps boots 170; t'samen 422 sacken peper.

Ad. 18 d^o

<den jongsten peper aan boort gebracht> wierd de laatste bij t'Comptoir zijnde peper in 124 sacken aan den Otter geschept, <voorstel om tot uijtcomst van ons verrichten te geraken> sulcx voornemens bleven aan de Maijt t'affdescheren van t'jacht d'Anna neffens <f.568v.> den oppercoopman Sr Compostel, alsoo tot continuatie niet inclineert over de Westcust te versoucken, opdat door dese vrijposticheijt de Coninginne ende rijcxraaden te beter geloff mochte geven, de juweelen sonder kennisse in hoeveel stucken d'selve bestaan, van de Gouverneur Generaal ende heeren raaden, gelast zijnde te introgeeren, op hoope door dese middel de finale uijtcomste van dien te cregen, alsoo presumeeren de Maijt (vermits lange sonder ijets daarvan te seggen bij haar gebleven) d'selve gesint is te behouden, na dien volgens oude gebruijck daar niet anders uijt vermercken, oversulcx na t'eijnde hertelijck bleven verlangen.

<de balcken en plancken voor Atchin uijt d'Anna aan lant gecomen> Op dato zijn uijt jacht d'Engelse Anna eenige balcken ende plancken (tot t'maacken van de logie geprojecteert) aan lant gebracht, alsoo op gistern daartoe orde gegeven was.

Ad. 19 d^o

<de Coninginne gaat vermeijden> reeds haar Maijt nevens den ganschen adel des Rijcx op olijphanten ende paarden na een was plaats, gelegen in een extraordinaire schoon vleckte lantsbouwe, werwarts met Sr Compostel, Pieter Wilmsz

ende Zirij Bidie Indra vervouchden, op onse comste quamen eerst bij Panglima Bandar off Maradia Lilla, die ons gelast over een vlacq water (daar de Coningine haar vermaack met wassen en vissen nam) te rijden overzijnde wierd gebootschapt, *<weden Conincklijck onthaalt>* het Siap: door orde van de Maij^t voor onse comste buijtten gecomen, volgens dien na mijn gebracht, zulcx binnen bij den Chalij, Laxamana *<f.569r.>* en Radia Donne Lilla te gaan nederzitten gelast zijn, alwaar nevens d'selve eetende loffelijck getracteert, en van haar hoocheijt met vier comeraalen¹⁶³ (door desselffs juffvrouwen in voorschreven binnen water gevangen, welcke visch voor de waardichste taxeeren) nevens veel fruijten gegratuleert wierden, die met behoorlijck complementos accepteerden. Ende vermits bij dese gelegentheit d' occasie niet presenteerde ijets ten dienste van de Comp^e voor te dragen, veel min te bevorderen: oorsaacke, de vier Rijcxraaden (hier except Maradia Sirij Maradia nevens meer andere Orangcaila present) op malckanderen zoo jalours zijn, dat niet derven, als gecombineert onse te spraacke staan, bennen nevens ons geselschap (vriendelijck afscheijt vercregen hebbende) na Comp^s logie gereden.

Een ijgelijck van de opperste Orangcailen ofte Raaden des Rijcx: trachten ons: om de Maij^t te behagen, de meeste eere te bewijzen, sulx dat vertrouwen Comp^s vijanden nu cort sullen diverteeren dat Godt geve.

Ad. 20 d^o

<Maradia Lille om wichtige redenen beschonken> s morgens vonden met de secrete raaden, (zijnde Sr Compostel ende Pieter Wilmsz) na de saack gedelibereert, goet aan Maradia Lilla ons versouq van t'jacht d'Anna vertreck, door voornoemt Compostel te declareeren (als zijn Ed^{ts} cherge blijft, alle Coninx juwelen of coopmanschappen, voor de final acceptatie *<f.569v.>* te waardenen), ende met geschenck van een bloet coraele kettingh wegende 12 R^a te vereeren, vertrouwende door dese middel liberaalder in de uijtspraacq bevonden sal worden, want zonder gevoelijcke reeden t'Atchince Hoff voor vreemdelinge niet te frequenteren is.

<Compostel en Pieter Wilmsz rapporten> d'Srs Compostel ende Pieter Wilemsz wederom comende rapporteerden gemelte kettingh zijn E. sonderlinge wel gevallen, te meer zijden d'selve uijt Mallacca gecomen was.

T'vertrecq van t'jacht d'Anna over de Westcust conform t'instantelijck begeeren, des E. Commissaris voorgesteld hebbende, nam geseijden Compostel t'antwoort en vraagden zijn E. de betalinge van t'aangenomene juweelen; off die hier Atchin, dan op de Westcust zouden geremitteert worden, ten aansien

163 Comeraalen, read kongeraal.

des Comp^s scheepen aldaar expres na d'advijzen per d^o jacht van hier blijven tardeeren gedient.

Dat zijn persoon wel bekend was, des Maij^{ts} incompste alhier zeer weijnich, ende maar den verkoop der olijphantten neffens ontrent 90 cattij gout jaarlix (dat niet veel importeerde) hadde, om welcke reedenen, t'selve tegen tollen op de Zumaterse Westcust soude dienen gerescontreert. Dat gedachte S^{ts} hun lieten aenleunen, ende alsoo vermeende haare Maij^t op morgen zoude ter audientie zitten, heeft gemelt Maradia Lilla ons gerescommandeert, daar mede te verschijnen, hij wilde als dachtens¹⁶⁴ reedelijck *<f.570r.>* versouck de Coninginne uijt genegentheijt voortdragen.

<danckbaarhijt van Maradia Lilla> Naderhant genoemde S^{ts} met voorschreven rapporten waaren t'huijs gecomen (zond aangetoogen Maradia Lilla zijn principaalste dienaar welcke renoveerde ende confirmeerde de danckbaarheden, wegen zijne heere, over gemelte vereeringe) seggende mede, dat hij in onse versoucken als een genegen ende g'affectioneerde vriende zoude thoonen.

<den tolcq bij Maradia Sestia en Donne Lill gesonden> Possie Meloor welcke gister avont gelast hadde te gaan bij Maradia Setia opperste ende Maradia Donne Lilla liefste Capado omme d'selve uijt onsen naem aan te seggen, gesint waren bij d'eerste gelegentheden te versoucke uijtspraacke wegen de juweelen ende de[s]peche van d'Anna, dien volgende daartoe hunlijck faveur ende hulp versochten, quam op den middach bij ons in de logie, *<desselffs goede rapport>* rapporterende bij d'selve geweest, t'genomineerde voorgesteld, ende ten antwoord becomen had: den heer Commandeur aan hun hulpe niet behoefde te twijfelen ende geen sorge hadde te hebben, off deselffs versoucken zoude, na zijn E. welgevallen en contentement succederen, dat d'almogende ons gunne.

Ad. 21 d^o

zijn smorgens, alsoo volgens bericht van gisteren, haare Maij^t ter audientie op den throon *<f.570v.>* zoude verschijnen, na t'Hoff gereden, alwaar comende, vonden noch niemant van de Grooten als Maradia Donne Lilla in loco, setten de onse op de groote Baleij neder.

Na ontrent een ujr wachtens, verscheenen d Orangcaija Panglima Dalem ende Maradia Sestia, als wanneer de Coninginne op de throon gesetten zijnde, ons nevens genoemde Grooten dede roupen: om daar te comen, twelcq met gewoonelijck zombaj na de costuijmen achtervolchden.

Ondertussen daar van diverse personen eenige versoucken gedaan wierden, quam Maradia Sirij Maradia d'eerste in concilie welcke van de Maij^t gesontheijt en langleven toe gewenscht wierd; als mede Maradia Lilla den

164 Dachtens, read de achtens.

welcken door Sr Compstel ende Pieter Wilmsz op gistren onse zaacke ten dienst der E Comp^e gerecommandeert hadden.

<ons verrichten> Volgens usance, met Sirij en spijsse onthaalt zijnde, deden haar Maij^t zombaijen gesient¹⁶⁵ waaren, t'jacht d'Anna met Sr Compostel over de Westcust na Batavia met advijsen van t'gebesoingieerde aan d'Ed. heer Gouverneur Generaal te largeeren, weshalven dienstelijck versochten, daartoe gelieffde licentie, en wegen de juwelen finale uijtspraack te verleenen, zij liet Sr Compostel vraagen: off ook voornemens bleeft, na dese noch in Atchin te comen, den welcke antwoorden, als getrout, en de Ed. heer Gouverneur Generaal hem daartoe gelieffde te mandeeren, greeet was, *<ordonneeren ons na de baleij te gaan sitten>* haar hoocheijt gelaste ons vorders, van daar na de Baleij te gaan, alwaar *<f.57r.>* alle de Rijcx raaden (except Lebe Kitta Calij) verscheenen.

<daer de juweelen buijten stijl taxeeren> Op welcke nedersittende, quam Radia adonne Lilla neffens den Zabandhaar ende twee andre gecommiteerd met de doos juweelen, die geopent en na visite door haaren Zabandaar ende voorschreve gecommiteerde welcke mede kendens¹⁶⁶ wilde zijn, t'samen op 5900 taijllen getaxeert, waarover ons ten hoogsten misnoegt thoonende, zijde: hij geen kennis van steenen had: off dat de recht waarheijt niet begeerden te declareren, want boven de monture niet zijn in gestelt. *<met liefste Capado weder binnen doen brengen>* Echter lieten d^o taxtie opschrijven ende soo binnen, door genoemde Radia adonne Lilla bij haare Maij^t dragen, versochten zij E. de Coninginne onse intentie wilde te kennen geven: namentelijck dat de juweelen van geseijde Zabandhaar, door oncundicheijt off wel misgunste buijten stil, veel te laagh gewaardeert, ende niet minders als voor geseijde prijs gemaakt, t'welcq tot grooten intrest van den Comp^e door Conings last geschiet; mitsgaders nae veel perijckelen ter zee affgestaan, nu met ons hier gecomen zijn. Dien volgens buijten alle disputen daaraan verplicht blijft, wes deselve oocq bij haar hoocheijt gelieffden te laten, alsoo niet mochten wederom t' aanvaarden, hier mede veijnsden ons te vertrecken, maar bevalen ons de Rijcx raaden, na bescheijt te wachten, *<f.57v.>* weijnich getardeert hebbende, *<Radja donne Lillas rapport>* quam Radia a Donne Lilla met voorschreve doos wederom, rapporteerende de Maij^t voornoemt juweelen volgens des Zabandaars taxatie gesint was aan te nemen. *<ons antwoord>* Wij antwoorden denselven hierinne oncundich ende geen kennisse van de waardije en hadden, want verclaarden in Nederlant de Comp^e selfs zoo comen te costen, dienvolgens van d Ed. heer Gouverneur Generaal g'ordonneert in Atchin te laten blijven, mitsdien door expres bevel der Coninginnens man zaliger gemaakt zijn, zij lieden zijden hoewel den

165 Gesient, read gesien.

166 Kenders, read kenners.

overleeden Coningh die hadde laten maken evenwel dese regerende Maijt niet, *<vordere discourst wegen t'selve>* maar zoo ijmant van desselffs geslachte overgebleven waare, daar aan verplichte mochte wesen, oversulcx hij doot zijnde, oocq alle t'gene door hem gedaen mede verstorven was, uijt welcke evident bleeck (als vooren meer maalen gementioneert) bij Datchinders niet bemindt, ende zijnen naam oock ter eeren, weijnich gedencken, dat al[s]mede een groote oorsaack is, waarom geen genegentheijt tot dien werck hebben. Wij reliceerde onaengesien gedachten Coningh een vreemdelingh, den Gouverneur Generaal uijt genegentheijt tot t'Atchince Rijck: hem in dese te willen geweest was, dienvolgens na alle rechten met geen fundament comen gerefuseert worden, alsoo de lasten (een Coningh naar lastende) de gansche juridicte der selver daar aan verobligeert *<f.572r.>* bleeff op het welcq diende zij was (volgens dese lants wetten) niet schuldich haar mans lasten te draagen. Wij zijden, ten aansien sulx wilden drijven dat alsdan het lant Atchin (t'welcq hem voor Coningh en kennende geobiedieert hadde) daarvoor mosten caveeren, ende behoorde de reedelijckheijt des Ed. heer Generaal zoodanich in desen niet te refuteran.

<bieden veel bereden de waarde> Hierop binnensmonts met den anderen een weijnich gepitchiart hebbende, boden boven de taxatie des Zabandhaars (zijnde 5900 taijllen) zoo zeijden buijttan kennisse der Maijt^t noch 2 000 d^{os} vragende off gesint waaren daar voor te laten, *<op t'welcke apropo antwoorden>* dat emmers frivole redenen zijn, want indien sulx deden, souden swaarijck gecorrigeert worden. Oversulx (dese praatijens wel kennende) rond uijt zeijden, daar niet minder voor gesint waaren, t' accepteren (als geeijscht) zoose de Comp^e oock costen, *<Sirrij bidie Indra crijgt quaelijck bescheyt>* Orangcaija Sirij Bihindra bij hun groepen zijnde, getuichden in Batavia noch soo veel juweelen (als dichmaal voordesen geseijt) tot grooten intrest laagen, mede confirmeerden met ons, de hier gebracht bij aldien van kendens lieten visiteeren, bevinden zoude, niet boven waardije voorgesteld zijn, op welcke Maradia Lilla hem soodanigen streecq gaff, dat stil swijgende, achter affweecq ende allenskens sich van de Baleij begaaff, daar Motta Bergan oocq niet lange mede wachte.

<f.572v.>

<onse vordere allegatie ende hun repliceen> Wij senden wijders dat alle excusen, welcke inbrachten, ongefundeert ende buijttan reeden waaren, de juweelen zijn nieuws uijt Hollandt gecomen, op Comp^s costen, door Coninghs last (volgens modellen gemaakt) ende nu p^r ons aan de Maijt^t gestiert, diese verobligeert is aan te nemen, en na waardije te betalen, *<die wij hard aan gaan>* indien d'selve weijgerden, zoude consequentelijck groot misnoegen bij de Ed. h^r Generaal; maar geen minne baaren, want (gelijck meermaalen geallegeert) niet ver-

mochten wederom te voeren, doch soo ons daer toe mandeerden, waaren in Atchin in gevolge mosten 't nacomen.

Radia Adonne Lilla vraagden, off de Coninginne dan tot houden met force wilde doen brengen. Wij seijden dit int' minste de meeninge: maar t'gene haar voorstelden niet anderes als bellijcq en recht was. Ter contrarie hun debatten frivool en zonder fundament, <vertrecq> waarmede afscheijjt nemende, met de juweelen vertrocken, daar de Maij^t de vier oor ende eenige andere ringen affgehouden heeft.

<roupen ons wederom ende werden met coninckelijck bancket getracteert> Omtrent de derde poort gecomen wesende, wierden wederom geroupen, ende gelast op de Baleij te gaan zitten, daar de Coninginne dede opschaffen, t'welcq om geen misnoegen, off anders te baaren, met courtoisije complementen accepteerden, gegeten hebbende, namen andermaal afscheijjt ende zijn omtrent vier uijren miscontent met de doos juweelen in de logie verscheenen.

<f.573r.>

<arriveert een Engels schip> Hebben arriveert hier ter rhee de een Engelse jacht genaemt Bona Esperance, comende neffens t'zelve advoicture uijt Engelandt, een nieuw opperhoofd voor t'Comptoir Atchin, zijnde in acht maanden met gesont volcq overgeseijlt.

Ad. 22 d^o

<Possie Meloor na Callij> quam Possie Meloor die gister avondt last gaven na Chalij te gaan, om den selven ons weder vaaren te hooff t' advertieren, namentelijck dat noijt vertrouut hadden, hier in Atchin soodanich zoude werden bejegend; gelijkct bij taxeren den juweelen is gebleecken.

<Maradia Lilla en Donne Lilla gesondt> Item tot Maradia Lilla en Maradia Donne Lilla d'selve versouckende, hun hulpe t'ons waarts te willen contribuieren, alsoo des generaals oprechticheijt genouchsaam bekent, ende doorgans claarder blijckende was, ten eijnde de juweelen tot een reedelijck prijs mogen affgenomen werden.

<zijn rapport> Possie Meloor rapporteerden t'gene hun voorgestelt, wel bevallen was, en dat de zaack binnen een à twee dagen naeder bijder handt zoud genomen werden, waarmede onse moste gecontenteert houden.

Ad. 23 d^o

s morgens niettegenstaande t'regenachtich weder vonden geraaden aan Maradia Lilla te verclaaren hoe voornemens (mits de tardance van t'jacht d'Annas vertreck) t'selve aan een der bijgelegten eijlanden tot nodich ballast

ende branhout¹⁶⁷ te verzenden, <Sr *Compostel na Maradia Lilla*> waartoe Sr Compostel met een schenckagie van twee armozijnen aan zijn E. gedepecheert werde, <f.573v.> wederom comende, dede ons de vriendelijck groete zeggende t'versenden in ons geliefte stontd, vorders in discorse van de juweelen comende, verclaarde hij naar een persoon was. Daarmede genouchsaam te kennen gaff, over t'gegeven geschenck van eer giesteren verobligeert kende, doch zijde: gaat bij d'andere oock, twiffele niet off den coop der juweelen zall tot een redelijcke prijs, hoewel ondienstich, ten respeste des Ed. h^r Gouverneur Generaal getroffen worden, <senden gemelt *Compostel en Riebeeck na alle Grooten*> waarop in raade met Sr Compostel ende Pieter Wilemsz, ten dien fine goet vonden, haar als zijnde tot behulp des zelfs noodich, te weten, Lebe Kita Chalij, Maradia Sirij Maradia, Laxamana ofte Panglima de Dalem, Radia Sestia en Radia donne Lilla met t' naar volgende tot verhooginge des ongefundeerden taxatie te bewegen, t'welck door geseijde Sr Compostel ende de Secretaris Riebeeck aan haar Ed. voor ijder groote in raade geprojecteert, toe te zenden, namentelijck

20 p^{ie} aan Chalij

20 p^{ie} aan Maradia Sirij Maradia

20 p^{ie} aan Panglima de Dalem

20 p^{ie} aan Maradia a Donne Lilla lieffste ende

1 p^{ie} root dobbels damast aan Maradia Sestia opperste Capado

... (sic.) p^{ie} armozijnen á 17/8 R^a ijder comt t'samen R^a ... (sic.)

<hun rapport van *Panglima Dalem*> Wederom comende, rapporteerden dat eerst bij Panglima de Dalem geweest hebben, die hun zeer minnelijck bejegenden, en in onse zaacken beloofden behulpich te wesen, vorder allegerende dat hare Majj^t niet anders van de juweelen te staate quam, als eenlijck decleneende vier oorringen voorts zoo derst aannam, tot geen fine conde diennen dan om somtijts te besien, ende gun daar voor <f.574r.> betaalen gelijk int water gesmeeten: maar dat echter reedelijck met ons wilden handelen, sulx verhoopen tot cievielder prijs, als derthien duijsent tajl gelijk in gestelt te geschieden, op t'welcke diende emmers niet begeerden, de Comp^e schaade leed: met t'welcke afscheijnt nemende, na Chalij gingen. <*Calijs redenen*> Die vraagden waarom onse compste was, dat hem voorgesteld hebbende, ten antwoorde gaff; aan desselffs goede genegentheijt niet twijffelen maar bevindende zoude, hij doorgaans onsen vriendt was, om wat oorsaacke niet te Hoff verscheen, con-

167 It is known that Dutch ships usually supplied ballast, fire-wood and water from Pulau Babij and Pulau Wèh.

den wel presumeeren te geschieden, hij bij de Grooten altijd suspect gehouden wort, oocq wilden d'andere wat laten voor affarbeijden.

Wijders vraagden (edoch uijt zijn eijgen motijff) off gedachte juweelen niet voor 10 000 tail zoude, te wesen, comen affstaan, dat zijden wel wissen onmogelijck te wesen, en emmers niet begeerden, de Comp^e wiert schaade aangebracht, repliceerden int minste niet, maar versocht hem op morgen gelieffden int secreet te laten weten, waar voor die ten uijttersten conden tuijgen, t'welcq stil bij hem houden, d'andre laten arbeijden ende opt' laatse zijn vermogen thoonen soude, alsoo de meeninge niet was, de h^r Generaal tot meerer schaade te brengen, over twelcke hem met courtoisije bedancketen, ende vertrocken, gaande voort na Maradia a Donne Lilla, daar niemandt thujs vindende, *<item Maradia Sestia antwoorden>* na Maradia Sestia tendeerden, van wien treffelijck bejegent, de zaack voorgestelt, sulx ten antwoorde als van Chalij cregen.

T'scheen dese twee malckanderen gesproocken, want alleens lujdende woorden uijt hun monden becomen hadde, *<f.574v.>* alsoo mede versocht op morgen, de vaste ende naste prijs te weten, neffens zoodanige reedenen als Chalij allegerden. Ende vermits den zelve recommandeerden de Comp^e dese voorgenoemde costelijckheeden, met de s'minste schaade mochte affgenomen worden, zijde, mosten geen schade lijden, want zulx soude geen vrientschap wesen. Ende alsoo d H^r Generaal bij Macotta Alams regering met Atchin in vrientschap had geleeft, moest nu d'selve, ten aansien een vrouw regeert, niet vermindert; maar vermeerdert, twelcq hem verseeckerden, infalibel bij de Nederlanders gepresseert zoude werden. De juweelen zijde indien tot reedelijck prijs quam, zoude ons affnemen, hoewel t'gelt als in t'water smijten, mits de gelegentheijt tot Hollanders. Gingen van daar voorts na Maradia Zirij Maradia die op zijn Baleij vonden zitten, recommandeerde hem onse zaacke, in sonderheijt tot den coop der juweelen in faueur behulpsaam te wesen, *<Maradia Zirij Maradia allegatie>* welcke na desselfs gewoonte weijnich worden gebruijkende, t'selfde beloofden, oocq dat verseeckert mochte zijn des Generaals vrundt bleeff, versouckende op morgen tot zijnent te comen, alsoo ons alle te samen eens eerlijck wilde onthaalen, t'welcq danckelijck aannemen, ende naar huijs quamen, daartegen den avont parresseerden, op dato is ons vonde nieuwe gecomen Engelse een vaten bier toegesonden.

Ad. 24 d^o

<openbaaren Calij den naasten prijs den juweelen> alsoo Chalij (gelijck geseijt) t'uijtterste te weten, waar voor de juweelen zoude comen verlaten *<f.575r.>* versocht heeft, (hebben naar alle wat den dienst der E. Comp^e belangt gedilibereert) gister avont beslooten, den zelve op dese morgen aan te doen seggen, van twaelff

duijsent taijllen, ende dat echter (in cocilie zijnde) op derthien duijsent staande zoude blijven, t'welcq door den tolcq Possie Meloor geschiede.

T'hout wercq uijt d'Engelse Anne (voor Atchin) nagetelt hebbende, <6 balcken te cort> vonden des cleene balcken te cort, <den schipper van d'Anna g'ordoneert ballast te haalen> ende vermits den schipper Jacob Leendertsz zijde jegenwoordich vrij rancq was, geraaden op zijn versouck met d^o jacht van hier na de bijgelegen eijlanden om ballast ende hout te senden, waartoe den zelven ordre geven, met alle doenelijck devoiren inder ijl te bevorderen, en om t'selve facil te become, versochten de Engelse om een bekent persoon van die plaatsen, den welcken ons bij zettenden.

<den tolcq zijn raport> Possie Meloor quam tegen den middach met rapport den Chalij niet thuijs, maar te Hoof bij alle de raaden des Rijcx (except Maradia Sirrij Maradia) neffens veel andere Grooten versamelt vond, de welcke onder malckanderen wegen de juweelen met difficultejt discourerden, ten aansien zoodanige zomme gelts, gelijk als wech geworpen zoude werden, voor ondienstige ende schadelijck waaren, daarop Panglima, Chalij en Maradia Sestia diende, niet buijten reeden te zijn, men voorgeschreve costelijckheit welck en nu met <f.575v.> den Commissaris Zourij waren hier gebracht, door facile middelen aannamen, heden gingen de nieuw gecomen Engelse de Grooten begroeten, brengende aan Maradia Sirry Maradia een schenckagie waarin bestont bleven ignorant.

<Maradia Zirrij Maradia ontbiet ons> s'Middachs quamen vier gecommitterde van Maradia Sirry Maradia seggen, zijn E. na onse compste bleeff wachten, over sulx geprepareert derwärts gingen, vonden zijn E. op de Baley, neffens eenige andere Orangcayas.

<eerelijck onthaelen> Na op het Atchins gehabueert, bennen honorabel met spijsse in overvloed getracteert. Doch ten aensich noch zieckelijck hield te wesen, gebruikten weijnich woorden. <ende ons versoucken> Edoch versochten vrintelijck tot een corte dispache van d'Anna over de Westcust na Batavia om reedenen vooraan gementioneert, en tot de aanneminghe der juweelen, zijn hulpe geliefden te contribuieren, <ende eenige discoursen> zulx ons met corte woorden te zijde, mitsgaders dat t'Rijcq Atchin op geen 20 a 30 000 taijllen aanquam, oock mede was de Hollanders ende hun een gelt, de differentie bestont niet anders als dat de landen zoo veel van den anderen laagen, echter hun ende ons hert als aan een vercnocht, ingevolge (bij noot) mosten en soude assisteeren, twelcq hertelijck met hem confirmeerde, vorders seggende dat bethoonen wilde een genegen vriendt van de Nederlanders was, ende in onse zaacke soodanige hulpe <f.576r.> bewijsen, dat contentement hebben soude. Edoch mosten t'Rijcx proffijten (zoo veel mogelijck) voor schaade conserveeren,

waarmede afscheijt nemende, vertrocken, ende wierden met vier zijner principalste boecaels¹⁶⁸ tot in de logie geconvoijeert.

<saluteeren d'Engelsch> Tegen den avondt gingen de boven genoemde Engelsen bewelcomen, die ons vriendelijck ende (volgens hun gebruijck) feestelijck ont haalden, mitsgaders rapporteeren, dat van t'schip Harlem negen deliquanten op t'robben eijlant¹⁶⁹ gebannen ende met t'Engelse schip de Willem, van daar na Englant vervoert waren.

Ad. 25 d^o

was zeer onstuijmich weder ende Moorse Zondach, zulx ten dienst van de Comp^e niet zonders hebben connen verrichten, wachtende met pascientie den dagh van morgen in, als wanneer hoopen de Maij^t in den throon zitten, en ijets goet in prijs der juweelen off ander sints uijtwercken zall.

Ad. 26 d^o

<de Coninginne comt niet ter audientie> te Hoff verschijnende, vonden de E. h^{ren} Raaden des Rijcx Collegialiter op de Baley versamelt, alwaar ons bij vougden. Na eenige discoursen van diverse quartieren (in Europa gelegen) gemoveert hadden, quam t'ziap zijnde een teijcken, dat de Maij^t niet zoude ter audientie verschijnen, over sulx raatsaem achten, hun onderlingh te recommandeeren genegen bleven, zoo spoedich als mogelijk t'jacht d'Engelse Anne, met Capt Pangjangh¹⁷⁰ over de <f.576v.> Westcust na Batavia despecheeren, omme d'Ed. Gouverneur General nevens t'selve van prompte en seeckere advijsen wegen ons verrichten alhier te mogen diennen, tot welcqe haar Ed. hulpe dienstelijck versouckende, ten antwoord cregen dat ten aansien de Maij^t van dagh niet verscheenen zij, t'selve mosten in surcheance houden, tot morgen off over morgen, als wanneer meenden zitten zoude, beloovende ons dan te hulpe te wesen, ende t'gerecommandeerde voort te draagen.

Tegenwoordich vonden noch ongeraaden, t'verder geordonneerende bevoorens den finaalen coop der juweelen geexpedieert, in collegie te declareren. <seggen d'onse de Maij^t op de Westcust frauderen> Maradia Sirry Maradia verhaalde, hoe Panglima van Ticou hadde geallegeert, wanneer het tolvrij schip affgelaaden was, men tselfde aan Poulo Cinco off Celida in andere scheepen losten, ende als dan wederom zont, met intent noch een mael op voorige wijze sonder gerechticheijt te betalen, volladen te krijgen, twelcq verclaarden onwaarachtich

168 Boecaels i.e. servant.

169 T'robben eijlant, probably Pulau Weh. It was well-known as a place for banishment.

170 Capt Pangjangh (Panjang), judging from the information in this Daghregister of P. Sourij, this title was conferred to no one but Jacob Compstel, head of the Dutch factory in Aceh.

was, <dat debateere> oocq zoodanige niet fundamentale reedenen debatteerden, (te meer hun verhaalde persoonelijck voor dato wil ses jaren, die Cust gefre-
quenteert ende handel heplen dirrigeeren had) zoodat selffs, laatest aan
d'andere, (ons groot gelijk gaff) ende geseijde accusatie als een uijgestroijt
frivool praatjen aanemen.

<d'Engelsen vejlen juweelen alle vergeeffs> De Engelse waren met hun juweelen mede
binnen, voor de welcke hun over eenige tijt 1300 teijl gebooden was, die nu
voor 1100 weder aan presenteerden. Edoch nadien de Maij^t niet verscheen, son-
der obtinieren van de Rijcx raaden gen[o]echszaam affgeslaagen. De nieu aage-
comen Engelsen vonden int uijtgaan voor de poort des Hoffs, ende alsoo geen
licentie <f:577r.> om binnen te comen, vergunt wierden, vertrocken neffens ons
mede naar huijs.

Ad. 27 d^o

<gaan ten Hoff> s morgens naar gewaarschout waaren, reeden nefens Sr Compo-
stel (alsoo Sr Pieter Wilmsz over eenige daagen aan zijn been beseert was) naar
t Hoff, alwaar bij verschijnige de Maij^t in den throon, ons op de geordonneerde
plaats na reverentie nedersetteden. De Grooten verscheenen all te mael compleet.
<alsmede d'Engelsen met schencq aen de Coninginne> Comende de nieuwe aange-
lande Engelsen, met hun geschenck mede binnen, die haar zeer vreemt voor
den Atchince Adel aanstellden, want verclaarden noijt van zoodanigen eerbie-
dingen, als hun hier gelast wierd te doen, gehoort ofte gesien te hebben.

Naar alles bij veele verricht was, wiert en ijgelijck aangedient, wel mochten
vertrecken, doch de Grooten (volgens versouck van gisteren) bleven alle te
maal neffens ons staan, <ons versoucq aan de Maij^t> zulx dat mondellingh aan de
Maij^t t'afsenden van t'jacht d'Anna met den oppercoopman Sr Compostel, ver-
socht dat voor de finale vent der juweelen (mits d h^r Gouverneur Generaal van
t'selve moste adviseeren) niet conde geschiede, <zijn met de Grooten wegen de ju-
weelwn in conferentie> wes dienstelijck versocht, op t'spoedichste daarvan uijt-
spracck gelieffde te verleenen, waarop ons minnelijck antwoordende, de
Raaden des Rijck tot den coop committeerden, zoodat na wel vijff uijren plat
geseeten, en veelder hande woorden aan wederseijden gevallen wesende, niet
hooger als tot acht duijsent taijllen te beweegen waaren, want eenige <f:577v.>
schelm zijnde Zabandhaars (int waardenen desselffs van den overleeden Co-
ningh gestelt) verclaarden met eede, niet meer als 7 000 taijl daarvoor generaal
behoorden betaelt te worden, <vallen steenen uijt de kettingh die gants onweerdich taxee-
ren> t'welck Radia a Donne Lilla lieffste Capado de Coninginne aandienden, die
zeijde niet anders als de ringen en arm d^{os} begeerden, waarop repliceerden,
alles haar Maij^t toequam, t'aanvaarden en betaalen, zoo dat na veele cavalatien

off rusie¹⁷¹, op negen duijsent tayl reesen, onderwijllen de kettinge besaagen vielen daar een groote en cleijne steen uijt, welcke bevonden onder platte zijn, zulx hun ten hoochsten daar over ontsetteden, seggende, zijn dit de schoone steenen die soo constelijck doorgaans heb gehouden, over t'welcke niet zonder reeden in bedencken bleeven: t'schijnt claarlijck de Comp^e bij des juweelen grootelijc gefraudeert is, ende want de groote stucken achten zoo onwaardich! als keysteenen, alles wat deeden geschiede door genegentheijt die tot d'E. H^r Generaal droegen, ende alhoewel verclaarden, wanneer all voor thien duijsent tayl aannaemen, de Comp^e evenwel groote schaade zoude lijden, zoo bleven nochtans op de negen du'sent, en meer niet vast staan. Ja zejide oock alwaart dat ick haar duijsent tayl begeerden te schencken: om de Maij^t daarover aan te spraacken, *<gaan met de juweelen na de logie>* zulx niet dorsten onderwinden, wes andermaal (met vertrouwen tot opslacht noch sullen connen beweegt worden) de doos weder na huijs voerden, ende raatsaam achte, op morgen den Raat te *<f.578r.>* beroupen: omme een ijders advijs te hooren, hoedanich ten dienst der E. Comp^e in de vente van dese incankerende costelijck rariteijten best handelt diende.

<Atchins justitie> Op dato wiert een persoon ter zaacke een buffel gestoolen had, beijde hande affgehouden.

Ad. 28 d^o

<den raad vant Comp^e Atchin versamelt> s'morgens den Raat beroupen ende naar examinatie onser medegegeven instructie geresolveert, Donderdach aanstaande bij verschijninge de Maij^t t'gros der juweelen zoo niet hooger als tot negen duijsent tayllen is te beweegen, onder hoogthe protestatie van extraordinarijn verlies t' intregeeren, want onmogelijck schijnen tot meerder te willen verstaan. Daarbij considereerende hoe nodich t'jacht d'Anna na de Westcust met schriftelijc acte diende affgedepescheert, wel wetende de vrienden ende Panglimas dier quartieren hun staan daar na zijn maackenede, doch bleven niet in gebreecken. Den Raats h^r Chalij ende Radia a'Donne Lilla liefste Capado, zerieuselijck tot selfde t' versoucken daar volgens Atchince costuijme schijn van hoop toegaven.

<t'vertreck van d'Engelse Anna> Heden t'vertreck t'jacht d'Engelse Anna na de bijgelegten eijlanden, om ballast ende branthout alsoo voor nu, mits d'harde winden niet heeft connen van de rheede geraacken.

171 Rusie, (Fr.) ruse.

Ad. 29 d^o

<visite der packhuijsen> visiteerden de Packhuijsen ende vonden geraaden onder d'opsicht van twee ondercoopliuden t'resterende iser (bijde logie zijnde) om tijt te winnen den oppercoopman Pieter Willemsz toegewoogen <f.578v.> zoude worden, t'welcq geschieden.

Dato bequamen de vier geeijschte Ziamse potten zuijvren aart olij; costende ijder 15 maes ofte $3\frac{3}{4}$ r^a van 8^{en}.

Ad. 30 d^o

<peper in plaats van nagelen bevonden> zoo des morgens int wegen ende nasien der medegebrachte nagelen, waaren vonden in een van de zacken, nach een cleijne d^o vol witte peper wegende 32 Cattij Atchins gewajjt, welcke vujle acte te sustineeren in Batavia geperepetreert is. <t Engels schips carga[soen]> Vernamen oock het Engels jacht, Bona Experance ad. 21^{en} passato alhier gearriveert, zijn laadinge int naar volgende bestondt, te weten

weijnich	{	contanten in 3 kistjens
		roode laacken in 2 cassen particulier
		looth
		ijsser ende
		crisstoffels cattoen, voorts de rest provisie en ballast.

Wijders met herten verlangden, zagen den dach van morgen te gemoet, om de partij der invendibele juweelen (bij haar Maijt soo genaemt) te sluijttjen, t'welcq vertrouwe door de handt des almachtigen geschiede zall.

Ad ultimo d^o

<gaan te vergeefs na te Hoff> s morgens namen de doos juweelen, ende reeden in comp^e van Sr Compostel ende Pieter Willemsz na t' Hoff, alwaar op de Baleij na wat wachters, het ziap der Maijt overschijn, tot teecken heeden niet voornemens op den throon te comen, wanneer int' vertrecken, Radja a Donne Lilla ons adverteerden, tot over morgen, (alsoo morgen Moorsen Zondach) uijtgesteld was. Dede zijn E. vermits op de Bintaris Baleij zat, door den tolcq versoucken, ons volgens broederlijck belofte, wilde behulpsaam zijn, ten eijnde de juweelen voor thien duijsent tajlljen van de Maijt mochte geaccepteeert worden <f.579r.> want verclaarden de E. h^r Gouverneur Generael alsdan noch twee duijsent voorsijn particulier daarbij quame te verleisen, op welcke in antwoorde diende, haar lijffwaardige Coninginne voornemens was, de zelve met constante peningen, (om de Grooten des Rijx geen misnougten te geven) te betalen, t welcq hoogelijck looffden, met consideratie zoo niet in ganckbaar munt off

coopmanschappen en geschiede vriendelijck te versoucken, in affcortinge van thol op Zumatras Westcust mochte gerescontreert worden.

<discoursen met den Panglima van Ticou, wij en den Mooren handel op de Westcust> Bevoorens hadde eenige reedenen, met Paduca Radia zijnde Panglima van Ticou (alsnu ten Hooff beroepen) wegen de Mooren zoo van Bengale, Dabul, Masulipatnam, als Arracan, welcken wij zijden de Westcust zoodanich infecteerden, dat onse handelaars qualijck behouden connen blijven, want altemaal meest tegen gout trocqueren. Om op t'weder keeren naar Atchin, de Maij^t met deze cleijne paccagie, haar tollē t' ontrecken, zulx (mitsdien de E. h^r Generaal extreme swaare thollen jaarlix betaalt) den handel aldaar, alle vreemdelingen (except d'Atchinders) mochte verbooden worden, daartoe zijn E^s hulp versochten, met verseeckeringe d'inwoonders, jaarlix van behoorlijck zorteringh cleeden competent te zullen versien. Paduca Radia gaff weijnich antwoord, want alhier aan t'hoff zijnde, niet meer; als een gemeene slaaff op zoodanige discoursen, derffde antwoorden, hij vraagde bij t'vertrecq van t'jacht d'Anna <f.579v.> een zijner personen gelieffden mede te nemen, dat hem toestonden.

<zenden Possie na Chalij en Radia a Donne Lilla> Thuijs comende vonden geraaden den tolcq na Lebe Kitta Calij en Maradia Donne Lilla (welckers handen alvooren gelast hadden) te zenden: omme hun ons intentie aan te diennen, op dat als voor den thron (de Maij^t dier wegen aanspeecken) volgens belofte daarin behulpsaem wilde wesen.

<desselffs rapport> s'Naar middachs bequamen in antwoord, voornamentelijck van Chalij, dat wanneer geseijde saacq voorstelden, ons naar uijtterste vermogen wilde assisteeren, met hooge recomandatīe tot verminderinge van de thien duijsent taijllen gelieffden te resolveeren, van t'welcke morgen vrouch bevoorens na de kercq gingh prompt advijs door Possie Meloor, wilde verwachten, maar hebben naar eenige deliberatie raatsaam geacht, den oppercoopman Sr Compostel aanstaande morgen zijn E. zoude adverteren. Dat niet nader vermochten te comen, ten andren d'Ed. h^r Generaals schade zoo excessijff was, als duchte in toecomende; te connen verantwoorden met vertrouwen noch tot boven de negen duijsent taijllen beweegt zullen worden. Daar zich eenige apparentie toe verthoont.

<arriveert een vaartuijgh> Tegen den avont arriveert een gourab¹⁷² van Barus gelanden met 5 à 6 bhaaren peper ende weijnich Benjuwin. Edoch vermits noch op 9 taijl hielden oordeelden de incoop ongeraaden te zijn.

<solpher voor de hant> Verstonden mede, ontrent 30 bhaaren solpher bij der hant gecomen was, zulx alle mogelijck devoiren aenwenden, omme d'selve conform den g'ordonneerden prijs in hande te krijgen.

172 Gourab or gourap, gurab i.e.galley

<een man overleden> Heeden is een soldaat genaamt Claas Meeusen van Halem overleden.

<f.58or.>

primo dito [Aug.]

<Sr Compostel gaat na Callij en Maradia Lilla> gingh Sr Compostel nevens den tolcq Heijder ten hujs van Chalij: omme conform versouck van gisteren antwoordt te brengen, met ordre en passant Maradia Lilla mede daar toe hertelijck aen te manen, want als noch volgens resolutie van den 28^{en} passato voornemens blijven, op morgen des prijs der juweelen te sluijten, alsoo zeeckerelijck bevin den, tuijstsel van dien, walginge ende groote wangunste baart.

<zijn rapport> Gemelten Sr Compostel wederom comende; bracht tijdinge, voorschreven heeren na den aardt der Atchinders groote toesegginge hadde gedaan, <aangaande t'diverteeren der vreemdelingen op de Westcust> behalven Maradia Lilla welcke op t'punt der vreemedelingen van de Westcust ge-diverteert mochte worden, in antwoord: vraagden, waar de cleeden dan zoude vertieren. Daar wel op behoorde gevast te hebben, Bengaalders, Clingers, Mogolders, noch Arracanders geen Atchinders zijn. De Ed. h^r Generaals versoucq: is eenlijck den handel van dit Rijcx volcq: en geen andere mochte gefrequeenteert worden.

<enorme moort> Des nachts was een Mogels coopman doorsteecken, t' schijnt t' spreekwoort van Eusopus¹⁷³ niet wel onthouden heeft, dat selden twee aan een been knaagen. De hoer wiert gecregen, en ter doot verwesen. Doch den delincquant (zijnde een Atchinder) als noch op de vlucht. T'was alsnu wel acht daagen zeer onstuijmich weder geweest.

<werden van Moorse nagodes besocht die na Malacca genegen zijn te tendereen> Tegen den avont quamen ons eenige Moorse schipper begroeten, zeijden met ernst toecomedede jaar inclineerde hun vojagie over Malacca naar Batavia te nemen, ende alsoo van Maradia Lilla eenige dienaars present waaren, antwoorden <f.58or.> Atchin, Malacca mede Batavia waaren een, alle coopman stondt het vrij, waar gelieffden te navigeren, t'welcq voorschreven quantten behaagden en in antwoord gaven, Benar Itou.

Ad 2 d^o

<rijden vruchtloos ten Hooff> reeden met de juweelen na t'Hoff: daar de Rijcx raaden en alle de Grooten vergadert, zoodat vastelijck vertrouwden haar Maijt in de thron ter audientie stont, t' verschijnen, t'welck na drie uijren wachtens, alsoo t Ziap verscheen, (missgissinge bevonden te zijn), waarmede claarlijck vermerckten de affectie tot de juweelen zeer declineerden, doch villen voor ons vertreck, veele discourssen voornamentelijck, <justitie g'adminiseert> de justitie

173 Eusopus, i.e. pseudopus.

aangaande den delinquant, van gisteren gecregen zijnde, wiert volgens Maij^{ts} last met de doot gestraft. De zententie over speeldersse herroupen, vermits geen suffisante getuijgen waaren, zij met de doot slaagen voor dato hadde geboeleert.

Tegen den avont quam den tolq rapporteerde Lebe Kitta Chalij ende Radia a' Donne Lilla lieffste capado, naar groete lieten aanseggen, apparent was, de Maij^t morgen zoude verschijnen.

Ad. 3 d^o

<rijden ten Hoff> reeden andermaal ten Hoff, wanneer de Maij^t in den throon geseten zijnde, wierden veel questie der Rijcx Raaden gedebatteert, *<de lieffste Capado claagt over Maradia Serrij Maradia>* onder anderen claachden Radia a Donne Lilla uijt haar Hoocheijts naam Maradia Serrij Maradia eenige Conincx olijphantten tot betalinge der Moorse shippers hadde affgevordert, t'welcq bij de Coninginne onweerdelijck wiert genomen, zoodat voornoemt Maradia met schreijende oogen, neffens *<f.58r.>* zijn complicen Panglima de Dalem, die van Pedier Radja Lilla en meer andere, veel Judas traanen storten, *<die om vergiffenis bidt>* roepende ampon sirriba lara ampon¹⁷⁴ met een groot exclamatie, hij delincuant versocht vermits een onderdanigen slaaff van haar Hooch[eijt] mogende altijt hadde betoont, tot een buffel hoeder ofte veeger mogte geselt worden, waarop Libe Kitta Chalij (volgens t'spreekwoort) met stilswijgen de vos slachte ter tijt zijnen formelen vijant, Maradia Zirrij Maradia hem ernstich tot voorspreecken versocht, *<dat hem met groot repretende vergunt wert>* zulx met beloften; na dato noijt van zijn persoon zoodanige messuse meer soude gepleegt worden, nevens roepinge van generaale ampon de zaack bijgeleijt is. Edoch niet sonder extreme berispinge.

Ende alsoo Radia a Donne Lilla (welcke onse zaack de Maij^t voor te dragen belooft had) door haar hoocheijt ordre vervangen wiert; *<dragen onse saack de Maij^t selfs voor>* Dede onse aanspraacke persoonelijck in volgende manieren, namentelijck, dat den coop der juweelen (door last van Morhon Darou Salem haar Hoocheijts man zaliger gemaect) tot noch niet waaren beslooten, *<den Coninginne antwoordt>* op t'welcq in antwoord diende zoo voor negen duijsent taijle begeerden te laten, volgens t' bot (hoewel ondienstich) ten respecte van d'Ed. h^r Generaal zoude aanveert worden, *<ons replicie>* daar minnelijck op repliceerden; de schaade haares Ed. was zoo extreme: dat duchte beswaarlijck bij mij (in Batavia verschijnende) zall.

174 Ampon sirriba lara ampon, (Mal.) ampun serba lara ampun i.e. ask royal pardon or grace on all the faults.

<des Maij^{ts} bothen> Verantwoort worden; sulx vijff hondert taijllen meer boot; onder conditie van in drie paijen <f.58^{rv}.> (bij t' Rijcq Atchin) met gelt ofte waaren, goet te doen, <onze verder allegatie> op twelcqe met discretie mine antwoorden, het different was tusschen haar Maij^t ende de Ed. h^r Gouverneur Generaal, echter zoo tot thien duijsent taijl niet wierde aangenomen ons eer ende respect zall grootelix declineeren, waaromme noch mael versochten, <de Coninginne aanveert de juweelen> zoodat met veel protestatie d'selve, (hoewel gansch ondienstich), voor de somme van thien duijsent taijllen accepteereden, waarover verblijt, op t'selve diende onse scheepen expres na dese peningen, tot betalingen des Maij^t tollen wachten, om welcke reedenen versochten. <versoucken betalinge op de Westcust te rescontreren> De afschrijvinge van vier duijsent taijlen, dit jaar, voor reecqeningh des Rijck Atchin mochte bij handeling van peper liquideeren, t welcq aan de h^{ren} (present op de Baleij comende) reffereerde.

<en den handel met exclusie van de Mooren te gauderen> Draagen haar Hoocheijt mede voor den handel der Westcust, de Clingers, Guseratten, Bengaalders, Arracanders, Macassaren, en alle vreemdelingen (excepte d'Atchinders) mochte ontweijt, door t'welcke des Rijcx tollen vergroot, ende onse cleeden tot zoo schandelijcken prijs niet geven zoude worden.

<comen op de baleij> Voor eerste op de Baleij comende, conden de Grooten (dit punt concernerde) niet vatten, ende om hun oogten te openen, <spreecken met Paducca Radia en Maradia Lilla> spraacken den Panglima van Ticou, Paduca Radja, (die present was) alsoo sustineerden, volgens schrijven van Sr Wichtmans met alle ijver mede zoude inclineeren, de vreemdelingen (alsoo geen off weijnich tol betalen) behoorden geweert te worden. Doch siende Maradia Lilla, welcke de opsicht van alle sulcke bevoelen blijft, zijde geen kenniss daar van te hebben, <f.58^{2r}.> <versoucken verminderinge van thol> zoo persisteeren wij, den Gouverneur Generaal daartoe inclineerde ofte anders versocht, van een derde, ofte ten minste een vierde der thollen mochte ontlast, ten anderen niet conde vermoeden: om wat reedenen de Panglimas dier cust versochten geen betalinge wegen de Maij^t in reecqening van thol zoude gerescontreert worden, <Paduca Radia accuseert Wichtmants sonder fundament> waarop Paduca Rasia (zijnde Panglima van Ticou) verhaalden den Capt aldaar (mentioneerende ende nomineerende Wichtmans) diverse maalen met smaatheijt, de schulden der Coninginne hem soude hebben affgevordert, <dat wederleijde> t'welcq met cracht van reeden, na behooren debatteerden.

<versoucken der grooten hulpe tot ons vordere besoignies> Intrum na diverse reedenen, recommandeerden haar Ed. dese twee poincten, namentelijck dat ons behulpich wilde wesen, vier duijsent taijlen op de Westcust in reecqening van thol voor dit jaar (wanneer de Maij^t verschijnt) geremitteert, ten anderen alle vreemdelingen, (behalven d' Atchinders) van die cust gehouden mochte wier-

den, alsoo bij de heeren Rijcx–Raaden, waarmede weijnich crachten sonder advoijs der Coninginne conde obtineeren, vriendelijck afscheijt naman, ende vertrocken.

<discours wegen t'verplaatsen uijt Indrapouro> Wegen den Indrapoursen handel op Cella te brengen, hebben mondelinge met Chalij, Radia a Donne Lilla ende Radia Sestia, wijtloopich gediscoureert. Doch allegerde swaarlijck d'inwoonders dier plaatse daar toe zoude connen beweegt worden. De Maij^t was meedogende over haar volkeren, zoo dat zonder hun eijgen begeerte ende versouck, gelooffde niet toe zouden willen geconstringeert hebben. Ende alsoo verseeckert: de voornoemt heeren, ten dienste der E. Comp^e t'zesert ons aanwesen, g'affectioneert <f.582v.> zijn ende noch blijven, ongeraaden, naarder vermaan daar van te doen. Op dat Maradia Sirij Marasia neffens zijn complicen, haar tanden bij weijgeringe met mede stoocken.

<arriveert t'jacht d'Anna> Heeden retourneert t'jacht Engelse Anna van de bijgelegen eijlanden molopolus genaemt, hebbende zich van ballast ende branthout naar behooren geprovideert.

Ad. 4 d^o

<gaan tot Marsalij> bequaam weder, ontrent vijff uijren, gingen naar den Moorsen nahoda wegen een der Grooten Mogels zoone, genaemt Marsalij, die een zeer schoone bloem Hoff aan zijn huijs hadde.

Terweil neder zaaten, quamen noch vier andere Moorse schippers, zoo t'scheen om onse te vergesellschaften, <discours wegen d'oliphanten in Malacca> met de welcke in discours van Olijphantten geraecten, alsoo gemelde Marsalij zeijde, vijff d^{os} alhier tot een excessive prijs gecocht hadde, waarop allegerende tot Malacca (volgens t'seggen des inwoonders) een witte zoude gesien zijn, welke zoo ontsaegelijck waare, dat zich onder de muijren vant' fort hadden derven verthoonen, zulx met canon na de zelve geschooten hebben, genoemde Mooren vraagden, off d'Ed. h^r Generaal niet voornemens was de vangst dier beeste int' wercq te stellen. Antwoorden: in alle manieren, en tot voedsel van dien, oock veele pissangh boomen wilde doen plantten, waartoe veele geraeerde thuijnen bequaam zijn. Echter zeijden, (ten aansien eenige Atchinders present waaren) dese lantse den prijs van brams, ofte stoutmoedicheijt hadden, aangetoogen anachodas replicateerden <f.583r.> hun daar weijnich aangeleegen lieten ende genegen waare, <de Mooren inclineeren Malacca te frequenteeren> van nu aff tegen toecomende jaar te contracteeren, door malckanderen voor ijder zeven, acht á thien hondert R^a van achten te betaalen, op t'welcken dienden, bij ons geen gebruijck was, de huijt voor de vangst vercochten, evenwel zeijden zij, geen andere voyagie t'aanstande jaar, als over Malacca wilde maacken, waar toe instantelijck versochten, voor ons vertrecq met behoorlijck pas

mocht versien worden. Dat hun toeseijden, voornemens blijvende t'pas van den 7^{en} Junij passato bij de E. h^r Gouverneur Twist door ordre des Ed. h^r Gouverneur Generaal geconcipteert, in conformite substantie hun t' intregeeren, daarover ons met groote courtoisije bedanckten.

Ad. 5 d^o

<zenden Possie na Radia a Donna Lilla> zonden de tolcq Possie Meloor na Radia a Donne Lilla met een Portugeese kist, om welck voor dato instantelijck versocht had; neffens bevel den zelven uijt onse naam minnelijck te groeten, ende recommandeeren, om zijn huple ten faveure (bij verschijninge der Maij^t) te willen contribuieren; mitsgaders helpen uijtwercken, vier duijsent taijllen voor dit jaar op de west Cust geremitteert, den handel der vreemdelingen (except d'Atchinders) geweert, ende t'jacht d'Anna met behoorlijck firman van de Maij^t spoedich affgesonden mach werden, alsoo verseeckert zijn onse scheepen, daar naa met t'grootste verlanghen blijven wachten, <f.583v.> <zijn antwoord> beqaamen in antwoord: overmorgen, na alle apparentien de Coninginne ter audientie zoude zitten, de zaack dan voorstellende wilde ons als broeder assisteeren.

<Marsalij's moet wil en apprehentie> In den avondt is door den Moorsen anachoda Marsalij een zeer enorme actie geperpetreert alsoo droncken zijnde, op de volle basar zijn houwer getrocken, ende met deselve wel 3 á 4 personen deerlijck gequest, waar over een Pongul Cauwel (hem attrapeerde) strengelijck gebonden ende g'apprehendert heeft.

Ad. 6 d^o

<biddaagen voor de Mooren> deede haar Maij^t een gebodt uijtgaan, dat een eigelijck (in de stadt Atchin woonachtich) hun vier achtereen volgende daagen tot wasen en bidden zoude begeven met vertrouwen door desen blinden ijver, (vermits in ses maenden sonderlingh niet heeft geregqhent) zulx van den almogende zall vergunt werden, waarover de Maij^t niet voor zaterdagh aanstanden in de throon zoude verschijnen, doch geconsidereert, hoe nodich t'jacht d'Anna met schriftelijck acte der Coninginne op het spoedichste na de west Cust dient gedepescheert, omme de vrienden aldaar met t'zelve te dienen, opdat mogen weten, waar na hun sullen hebben te reguleeren geresolveert, als resolutie van dato deser can werden gesien.

Den anachoda Marsalij gister avont over zijn begaane moet wil geapprehendeert wesende, is van daagh, bij de Maij^t gesententieert <f.584r.> de buijck te snijden, off de handt; warmede t'feijt hadde geperpetreert aff te hacken. Edoch door veel voorbidden van Maradia Lilla, Maradia Sestia en Maradia Donne Lilla (zijn toegedaane vrienden) wederom gepardonneert, gelargeert ende

liber gestelt, mits dat heeft moeten beeedigen nu noch minner meer, zich met stercken drancq op te vullen, veel min eenige questie te moveren, off dat alsdan beijde zijn handen affgecapt zullen werden, blijvende vorders gehouden, t'meester loon, ende smert van de persoonen, die gequest heeft, te betaalen, mitsgaders den den Pongul Cauwel contentement te doen.

Ad. 7 d^o

niet waardich te nooteeren voor gevallen, t'was zeer extreme heet weer.

Ad. 8 d^o

quam een dienaar van Lebe Kitta Chalij uijt zijn meesters naam, omme eenige vellen Japans pampier, daar hem mede accomodeerden, afscheijt van ons nemende, recommandeerden den selven, zijn h^r naar vriendelijck groetenis te willen, aandiennen, wanneer de Maij^t in den throon verschijnt, desselffs hulpe versoucken, ten eijnde t' jacht d'Anna gedepescheert, vier duijsent tajllen op de west Cust in rescontre van thol off peper geremitteert, en den handel aldaar met exclusie van alle Indischen Natie (excepte d'Atchinders) bij ons alleen mochte gefrequeenteert worden, alsoo d'Ed. h^r Generaal zulx ernstich blijft versoucken.

<f.584v.>

<den constapel gesuspendeert> Op dato wiert den constapel van den Otter genaamt Harmen Ottensz bij zententie over begane enorme delict, van zijn ampt gesuspendeert ende arresteert, op overmorgen geseijde zententie door de gecommitteerde raats persoonen Sr Pieter Wilmsz, de schippers Poulus Claasz, Jacob Leeudertsz, mitsgaders den ondercoopman Jan Jacobsz Pars, ten overstaan van den Secretaris onser vergaderinge ter excusie te stellen.

<Paduca Tuan nood ons ter maaltijt> s'Naar middachs, wiert ick neffens Sr Compostel en Pieter Wilmsz door een gequalificeert dienaar van Paduca Tuan tegen morgen naar middach ter maaltijt genoot, brengende tot een teecken, dat herelijck welcom sullen wesen, zijns heeren zilvere beteldoos die danckelijck accepteerden.

Ad. 9 d^o

<gaan vruchtloos ten hooff> s morgens reeden ten Hoff; met vertrouwens de Maij^t ter audientie zoude verschijnen. Doch alsoo met besichtigen van twee olijphanten, (op gisteren neffens een groot vaartuijch van Delij herwärts gebracht) in besongies bleeff; quam tsiap, weijnich daar na buijten, met ordre de generale groote, op een seeckere des Maij^{ts} geordonneerde plaats hun tot bidden zoude begeven, met vertrouwen door dese, haaren blinden ijver des heeren regen te vervrijgen, zoodat vruchteloos naar huijs reedenen.

<comen tot Paduca Tuan> s'Middachs zond Paduca Tuan twee olijphantten neffens eenige gecommitteerdens tot ons <f.585r.> vriendelijck versouckende; uijtten naam van haaren heere, t' zijnen woonige gelieffde te verschijnen; alwaar comende, bevonden een extraordinaris schoone Baleij, met alcatijven en gebor-
duurde deeckens bespreijt; mitsgaders ronttom¹⁷⁵ als mede boven, zeer conincklijke en versiert, op voorschreven zeban¹⁷⁶ saaten zijn Ed^{t[s]} vijffsoonen, out van twintich tot ses jaeren.

<die ons met groote melodie onthaalt> Naar eenige melodie van instrumenten, verscheen aldaar een buijten ordinaris schoon, doch terken¹⁷⁷ (zoo onderricht) veeltijts en gemeenlijck voor de Maij^t dansten, wiert aldaar; dragende gebracht, met twee jonge spruijttten, die de orlementten¹⁷⁸ (welcke int danssen noodich hadden) drougen, neffens vier speeldersse, zijnde van de Coninginne haar bij geboucht, voorschreve danstertie; was zoo antix, alsmede zeer costelijck van diamantten, robijnen ende perlen toegemaact. Dat insonderheijt overt'extra-
ordinaire curieus danssen en zingen bevonden: om sien verwonderingh waardich was, zulx bekent wierde gemaact, door haar Maij^t last geschiede.

Op hun afscheijt wiert ons van voorschreve danstertse een boom zeer siel-
relijck met flos zijde zilver en claater verciert; daar in pijnan calcq ende tobacq
gebonden, (die in deselffs aancomen, voor haar gedraagen was) vereert.

<f.585v.>

Over welcq noijt gehoorde eer, zeer erbidelijck danckbaarheid bethoon-
den, naar met Atchince habijttten beschoncken, spijsse ende bancquetten hoof-
felijck onthaalt waaren; vertrocken.

Ad. 10 d^o

vonden geraaden ons Sr Compostel vertrecq opmorgen, wanneer de Maij^t
sit, versouckende te becomen, niet anders als t'Jachts depesche, de vier duij-
sent tajjllen in affcoringe des Coninginnes schult voor dit jaar mochte op de
west Cust geremitteert werden, alsoo verseeckerd, dit mousson de Moorse
handelaars frequentatie, ten aazien nu aldaar in loco zijn, zoude cunnen ge-
weert werden.

Ad. 11 d^o

<comen ten Hooff> te Hooff verschijnende, bequamen audientie d'obligatie van
vier duijsent tajjllen in affcoringe der tollen van dit jaar (het nader wegen de

175 Ronttom, read ronddom.

176 Zeban or seban, a drawing room.

177 Terken, read telkens.

178 Orlementten, read ornamentten.

preminentien), *<en wirt ons versoucq ingewillicht>* ende vertrecq van Sr Compostel met t'jacht d'Anna minnelijck toegestaan.

De Maij^t belasten ons wel vijf distincte maalen aan d'Ed. h^r Gouverneur Generaal te schrijven, noijt diamantten meer in Atchin zoude zenden. *<juweelen voor Atchin dienstich>* Doch goude kettings, gout draat, enige Robijnen, en esmaroulden mochten wel eenige comen, t'welcq hertelijck belooffden te zullen presteren, t'Ziap wiert in ons bijwesen na Lebe Kitta Chalij gesonden om de schriftelijck acte en firman klaar te maacken.

<f.586r.>

<Compostel afscheijt> Naamen met reverentie afscheijt, ende gingen op de groote Baleij, daar met bancquet werden onthaalt, op t'welcq volgden de Coninginne een Atchins cleet tot afscheijt van Sr Compostel zondt, nevens eenige reedenen, van geluck wensinge, vraagende mede off niet voornemens beleeff; andermaal haar Hoocheijt te begroeten, t'welcq zejde aan de Ed^l h^r Generaal refereerden.

Ad. 12 d^o

<Compostel gaat tot Chalij> zonden Sr Compostel ten huijse van Lebe Kitta Chalij, om reverentelijck te versoucken de schriftelijck acte van vier duijsent tajllen, ende des Maij^{ts} vordere missive aan de Panglima aldaar, *<zijn rapport>* opt spoedichste (alsoo t'jacht d'Anne expres na wachte mochte geschreven werden) bequamen in antwoord, geen tijt wilde versuijmen, doch echter te cortste vijf daagen zall moeten aanloopen, dat onse, alsoo greeet waaren, vrij verdroot.

<Maradia Lilla ontbiet ons> s'Na middachs bequamen twee booden van Maradia dat op morgen zoude geliven t'zijn huijse te comen, t'welcq haar liede toeseijde, den geheelen nacht was t'zeer omstuijmich weer van regen en wint.

Ad. 13 d^o

<werwaarts ons vervougen> s'morgens vuijl weder, reden ten huijse van Maradia Lilla, welcke na eenige frivoole vraagh stucken, allegeerde, ten aansien de diamanten voor tajl en geen R^a vercocht waaren, (daar van met *<f.586v.>* Paduca Radia, Panglima van Ticou een praatse bij), welcq voor mij gehoort geen antwoord hadde willen geven, ten eijnde, vernemen hoedanich op de west Cust des aangaande, gesient waaren t' handelen, *<ons antwoord>* dat mij zeer vreemt voorquam ende in antwoord diende, de betalinge der juweelen van de Maij^t zaliger was, volgens mandato des overleeden Conings Morhon Darou salem op de westcust in reecqueuning tegen vier r^a de tajl zonder weder spreek gevalideert, t'welcq zijn ende verclaarde hem noijt gedeclareert was, oversulx den schrijver van Ticou dede roepen die onse woorden confirmeerden.

<resumeeeren de missive aan de Grooten op de Westcust> Corts daar na wierdende minuten der missive geadressert aan de groote van Ticco, Priaman, Padangh, en Indrapouro (door Chalij ontworpen) in onse presentie gevisiteert, geresumeert, mij voor gelezen, en gevraagd off den inhoud behaagden, antwoordende dewijle nu vier duijzent taijlen derrewaarts geremitteert waren, ende dat, (ten aansien dit jacht d'Annas lange tardance) onder tussen de scheepen in boven genoemde plaats wel mochten hun ladinge becomen, ende de gerechtigheit (except tholvrijship) <f.587r.> met r^a betaalt hebben, <versoucten t'gene reede wegen tol betaalt, gerestitueert mocht werden> in dien gevalle de Panglimas aldaar mochte aangeschreven op dat de betalinge der Maij^t des te eerder voldaan werde, t'welcq advoijeerden ende in clad annoteren.

<apparente hoope tot exclusie der Mooren> Namen bij desen de goede gelegentheit waar ende vraagden; off geen ordre gegeven om alle de Mooren, Javaanen, Maccassaren ende andere vreemdelingen (volgens des Ed. h^r Generaals versouck) van daar te weeren, antwoord: van geen andere als d'Atchinders en Nederlanders, de handeling aldaar te gedoogen, om t'welcke tot confirmatie en infalibel effect te brengen, bemercken, noch nader aan de Maij^t sall dienen versocht, dat bij d'eerste gelegentheit, voornemens blijve te doen, zoo verhaalde ons geseijde Maradia Lilla, ten anderen, hoe dat de Mooren laast uijt die quartieren gecomen, hun beclaagden aldaar zeer schandelijck bedroogen waaren, hebbende hun coper in plaats van gout, en halff zandt voor compher in de hant laten steecken, dienvolgens verswooren hadden oijt meer op die plaatse hun fortuijn te zoucken, over sulx te minder voor der <f.587v.> zelve frequentatie hadden te duchten, na twelcke alsmede eenige diverse discoursen wegen s'Europise oorlogen, vernoegt met den anderen; afschelijt namen, zond ons eenige capoenen en gecropte hoenders tot vereeringe na.

Ad. 14 d^o

<Paduca Radia versouct cleeden off contanten om met peper te betalen> quam ons Paduca Radia, Panglima van Ticco besoucken versocht eenige cleeden ofte contanten, welcq in peper zoo haast t'jacht op die plaats aalngden, door zijn boode (die derwärts ten selven fine) begeerden te senden, danckelijck wilde laten voldoen, <dat excuseeren> dat minnelijck excuseerden, doch roode damasten en armozijnen zoo gelieffden presenteerden, met groote protestatie zeer genegen waaren. Gunstelijck naar vermogen te accommodeeren.

<senden den tolcq naar Chalij te vernemen of de brieven gereet zijn> s'Naar middachs zonden den tolcq Heijder na Lebe Kitta Chalij, met een touw, om twelcke menich maal versouct had en vorder te vernemen, off de missive haast zoude gereet wesen.

<zijn antwoord> Bequame na vriendelijck groete, in antwoord alsoo de Coninginne overmorgen staat ter audientie te zitten, alsdan voor alle de groote moste gecommuniceert, wanneer niet twijffelden, off zoude geteijckent ende versegelt werden.

Alsoo de brieven en annexe pampieren volcomen gereet, mitsgaders als geseijt de Maij^t overmorgen eerst staat ter audientie te verschijnen. In vougen op morgen weijnich te besoiingneeren, dachten geraaden neffens d'Engelsen als andere vrienden mits Sr Compostel vertrecq aan de Quale¹⁷⁹ te gaan en hun weijnich t onthaalen.

<f.588r.>

Ad. 15 d^o

<gaan na de Qualle neffens de vriend te vermeijden> s'morgens rheden neffens d'Engelsen en Mooren na de Quale, daar de vrienden naar behooren tracteerden, zulx wel vernoegt, des avondts thuijs gingen. Ende ten aansien Sr Compostel genoemde Engelsen, convoijeerden, was aldaar gebleeven wes ons mede derwaarts; ten eijnde Mr. Glasco (die zieckelijck was) te versoucken, vervougden.

<disordre der Engelsen> Onderwijlen dat met den anderen eenige vriendelijcke discoursen hielden, creegen de ondercoopluijden ende opperhooffden woorden; Ja zoo heftich dat malckanderen bij de kopcregen, zoodanich dat dachten een off twee ter neder zoude geraackt hebben, waar uijt evident zagen, gants geen ordre onder hun was, ende ijegelijck even veel M^{rs} wilde wesen, dat consequentelijck noch tot een quaat eijnde staat tegedijen.

Ad. 16 d^o

<gaan vruchteloos te Hooff> reeden neffens excepte Pieter Wilemsz na t'Hoff hoopende haar Maij^t zoude verschijnen. Edoch comende; bevonden contrarie en niemant anders als Chalij, Panglima Dalem, Radia Sestia ende Radia a Donne Lilla neffens Paduca Radia Panglima van Ticco op de Baleij bij de welcke neder gingen zitten, <Paduca Radia frivole redenen> beginnende eerst geseijde Paducca Radia te allegeeren ende voor te stellen, hoedanich men de taijllen zonde reecqening dat Chalij aan de Grooten en onse coopluijden in Ticco wilde defereeren. Zeggende zij luijden: aldaar met den anderen wegen <f.588v.> die zaack wel overeen coopen comen, <die apropos beantwoorden> op t'welcq diende, zulx onnodich ende niet voor goet hielden, d'onse met de Panglima aldaar zoude over consulteeren, maar dat tot dien eijnde d'Ed. h^r Generaal hier aan t'Hoff gesonden had. Dijenvolgens oocq begeerden voor t'vertrecq des jacht van t'zelve verseeckert te zijn, omme alle reedenen van difficultejt voor te comen, zoo vraag den gemelten Paducca Radia off man ons daar vier r^a voor de taijl

179 Quale or Qualle, (Mal.) kuala, harbour or estuary.

betalen zoude. Wij zeijden, geen gelt begeerden maar de betalinge in rescontre van tol tegen vier r^a volgens t'oude gebrulijck zoude geschieden, t'welcq bijde Grooten wierde geavoijeert. *<de missive der Coninginne noch niet gereet>* Zeggende Calij wijders, de brieff was gereet, eenlijck mancqueerde een woort off twee; de Coninginne te vraagen, om daar noch in te vougen dat vermeende morgen als de Maij^t ter audientie zit, op t'gevougelijckerst geschieden, ende met een geteijckent woorden zall.

<de Maij^t vereere ons met bancket> Op den middach zonde haar hoocheijt met vier dienaars eenich Coninckelijck bancketten aan ons, dat met behoorlijck courtoisije van danckbaarheijt accepteerden.

Ad. 17 d^o

<gaan na t'Hoff> reeden andermaal ten Hoff, ende ten aansien de Maij^t ter audientie was geseten, versochten zeer instantelijck om de gecommiteerende boedjangs, daar eenlijck (vermits onse zaaken *<f.589r.>* gereet waaren) nawachten, haar Maij^t gaff ten antwoorde, *<en bevinden de brief noch ongereet>* dat vermeende alles klaar te zijn, waarop t'siap nu Maradia Lilla welck (mits de doot van zijn zoon) niet was verscheenen, om t' leesen des brieff te hooren; spoedich gesonde wiert, zulx dat na Radia a Donne Lillas seggen van dach gevisiteert, mitsgaders morgen buijten twijffel aan voorschreven Boedjangs behandicht, ende in barcqueert zoude werden, met twelcqe (hoewel ongaarne) mosten geconteert blijven.

<oorsaacke der zelve> D'oorsaacke, waaromme de brieven dus langh tardeerden, verstonden te wesen, omdat de schenckagie aan d'Ed. h^r Gouverneur Generaal door de non comparitie van Maradia Lilla (ontstaan als boven gemelt) noch niet volcomen, in vergaderinge beraampt was, tot welke fine dan t'ziap na hem (als geseijt) gesonden wiert.

<arriveert een Moors vaartuijch> Heeden arriveert ter Rheede alhier een Moors fregat, groot na gissinge 50 a 60 lasten, hebbende hun vojagie van Dabul met cleeden en rijs over de Maldivas genomen, zijnde nu met Caurijs off hooren-tjervis, ende noch weijnige cleeden gelaaden.

Ad. 18 d^o

vergaderde de Raaden des Rijcq Collegealiter omme peper de Maij^t in recompense des Ed. h^r Generaals geschenck; zoude uijtgekeert, om reeden ten dien fine te Hoff gaan excuseerden ende sonden den tolcq met *<f.589v.>* communicatie van onse medegebrachte Ambassadeurs Sirij Bidie Indra ende Man Jahat Chan welcke hun op Maradias ontbiedingh mede derwaarts vervougden, wien recommandeerden haar Ed. int generaal vriendelijck uijt onsen naam aan te diennen, om geen reeden, t'jacht langer mocht opgehouden werde.

<schcnckagie aan d'E. h^r Generaal, den Commissaris ende h^r Compostel> s'Naar middachs den Raat geschijden, deden ons aanseggen, door haar Maij^{ts} last beraamt was, tot geschenck voor de Ed. h^r Generaal vijftich, aan mij thien ende Sr Compostel 3 bh^{ren} peper tot Ticco off Priaman zoude geleverd worden.

Ten anderen, op morgen gelieffde binnen te verschijnende omme de missive te ontfangen, daar met genegenthijt preparatie (volgens t'gebruicq) toe maackten.

Pieter Sourry

Specificatie van reequeningh van schcnckagie gedaen ten aenwezen van den Commissaris P. Sourry.

<f.59r.>

D'naar volgende armozijnen ten tijde van de E. Commissaris Pieter Sourry t zedert 10 Augusto passado 1642 tot op dato 26 Sept. dat zijn E. van hier over Malacca, met t'fluijt schip den Otter naa Battavia vertrecq zijn verschencken, namentelijck,

bij 10 ditto	doort becomen van t siap, om t'vertrecq vant jacht d Engelse Anna aen de boedjanghs, Capados ende d'als anders verschoncken t'saamen	p ^{ee} 6	29: 5
17	aen de May ^t in den troon sittende door d'h ^r Commissaris aen haar Altesa vereert	4	19: 10
18 ditto	aen de drie schrijvers van den Aarts bisschop Callij die quaamen aendien dat den brieff naa de Westcust van haar geschreven klaar ende vaardich was, waarover d Ed. h ^r Commiss ^r ijder met een armosijn overeerde	3	14: 12: 8
19 ditto	d h ^r Commiss ^r Pieter Sourry aen de May ^t vereert, waar bij versocht werde, dat de brieff over de Westcust geschreven bij haar Alteza moest gesiapt werden	4	19: 10
21 d ^o	aen de 2 principaalste Capados die door gaans onse zaacquen, ende oocq ten principaalste t'vercoep der juweelen, de May ^t hebben voorgedragen, volgens genome resolutie vereert met	12	58: 10
d ^o	aen de 2 boedjanghs die op gisteren t'siap meebrachten, waar over t'jacht d'Anna met de oppercoopman h ^r Jacob Compostel, nevens des May ^{ts} boedjanghs naa de Westcust volcoome despesche bequaamen	2	9: 15
26 d ^o	aen de May ^t ende alle de Grooten door d'h ^r Commiss ^r Sourry 70 stux armozijnen vereert om daar bij haare Alteza te versoucquen dat gelieven wilde blancque Portugeese jongers door coop ofte andersints te largeeren, daarop bij		

hare Maijt geantwoort is, dat die alreede door haaren voor-
saadt, aen de Reijcxraaden tot eijgen waren gegeven, die
haar nu niet conde ontrecquen, ten welcq aen respecte om
de gunste de gemelte Grooten hiertoe vorderen, volgens de
resolutie in de 24^{en} deser elcq met 10 rollen armozijnen
zijn beschoncqen, namentelijck,

de aen Lebe Kitta Callij	stucx	10
de aen Maradia Sirij Maradia		10
de aen Maradia Lilla		10
de aen de Panglima Dalem		10
de aen Radia a Donna Lilla		10
de aen Maradia Sestia		10
de aen May ^t		6
de aen twee boedjanghs ende een Capado ijder een een stucq verschenckt tot becleden van deese ende de bovenstaande stx.		3 1
		<hr/>
		70 295: 15
		<hr/>
Transporteere voorts		101 446: 17: 8

<f.59^v.>

- 30 d^o door de h^r Commiss^r aen de May^t die heeden in den
troon zadt vereert 1 armosijn, waarbij aan haar Alteza wierd
versocht, dat de missive aen d'Ed. h^r Generael veerdich ende
ingesteld mocht werden, alsoo gemelte Commiss^r gaarne
over 10 daagen soude vertrecquen 1 16:18
- d^o aen de boedjanghs ende Capados die d'h^r Commiss^r een
goude Cris van de May^t vereert toegebracht per een
armosijntgen 3 12:13:8
- 2 Spt. door d'h^r Commiss^r aen de mine ende principaalste
raat vrouw van de May^t die ons in alles zijn behulpich geweest,
t'geene de May^t voor te draagen hadde, vereert ijder met 6
armoziijnen 12 50:14
- 6 d^o door d'h^r Commiss^r aen de May^t die heden inden troon
zadt, ten insichte de blancque Portugiesen, ende misticen
mochten werden gelargeert haare Altesa vereert, om daar-
over oocq te spoedigen dispesche becoomen 30 26:15
- d^o aen diversche Grooten door d'h^r Commiss^r op zijn aff-
scheidt vereert geworden met t'volgende,

Orang caya Paduca Tuan met 10 p armozijnen	10	}	30	126:15
Panglima van Pedier 10 gelijque armozijnen	10			
Orang cay Radia de Radia 10 gelijk	10			
13 d ^o aen de May ^t die heeden in den troon zadt vereert met	1			16:16
d ^o d'naarvolgende p ^r armozijnen verstrecqt om d'vier toe- passen van den h ^r Dulgo van Cisco de Zousa de Castro van haare meesters te largeeren namentelijck, aen de liefste Capado die daarin t'meeste gewrocht heeft	8	}	17	71:16: 8
aen den Aarts bisschop Lebe Kitta Cally	8			
aen Ponglouw daar deese t weten passende hebben ondergestaan	1			
20 d ^o d'naarvolgende p ^r armozijnen verstrecqt namentelijck, door t'siap dat bequaamen om t fleuijt schip den Otter vertrecq naa coustume	stucx 6			
aen de schrijvers van de Arts bisschop Cally die de missive van d'Ed. h ^r Generaal hebben geschreven ende aen dien den op t'siap naa klaar en vaardich was vereert	stx. 3			
aen de Boedjanghs, die t'siap weeder in brachten, waar meede d'h ^r Commiss ^r met t'fleuijt schip den Otter volcoome despette bequaamen vereert met	3		12	50:14
	somma		p. 213 ¹⁸⁰	920: 1: 8
In dato 13 passado die voor reequeninge van een Portugiesen vertrecq zijn gebleeft.			87	367:11: 8
	rest		126	552:10
Die in dato deses geboucqz zijn namentelijck, 31 p ^r a 1 ⁷ / ₈ r ^a a 52 stuijver ider [r ^a]				151: 2: 8
95 p ^r a 1 ⁵ / ₈ r ^a a 52 stuijver ider r ^a				401: 7: 8
				552:10

<f.592r.>

Specificatie van schenckagie gedaan in comptandt ten tijde van d'heer
Commiss^r Soury t zedert 10 Aug. passado tot op dato dat zijn E. van hier over
Malacca nae Batavia vertrecqt namentelijck,

180 The quantity 213 doesn't agree with the accumulated one, that is 207. The total amount is correct.

10 Aug.	op gisteren aen de speel wijven van de May ^t op t cost- maal tot d'Orang kcay Paduca Tuan vereert	t ^l 2: 4,	22:19
d ^o	aen twee oliphanteers die ons met haare beesten tot in de logie geleijde ijder een Spaance R ^a a 4½ mas	: 9,	5:14:12
16 d ^o	aen de Capados van de May ^t die een schenckagie van toegemaackte cost aen d'h ^r Commiss ^r brachten	: 4,	2:11
22 d ^o	aen de landmeester door d'Orangcay Maradia Lilla ge- sonden om t'erft dat voor de logie soude gecocht werden te weten door d'h ^r Commiss ^r geschoncken, met	: 4½,	2:17:6
ultimo	aen de portiers van de May ^{ts} Hoff in twee distincte maalen vereert	: 2,	1: 5: 8
ultimo	aen de dienaars van de May ^t die d'h ^r Commiss ^r een presendt van seevendtjige visch brachten vereert	: 4,	2:11
ultimo	aen de seecqie ¹⁸¹ om eenige versnaageringh ¹⁸² te copen vereert	: 8,	5: 2
5 Sept.	aen Javaance nachoda, door d'h ^r Commiss ^r vereert met 5 Spaance R ^a omdat zijn Ed ^e missive van d'h ^r Gouverneur van Malacca hadde behandicht	t ^l 1: 6½,	14: 6:14
	aen de armen tot aalmocisen in verscheijde reijzen door d'h ^r Commiss ^r vereert	: 3,	1:18:4
6 d ^t	door d'h ^r Commiss ^r aen de May ^t die heeden in den troon zad vereert 2 enckle damasten daarvoor betaalde 14 Spaance R ^a a 4½ mas ijder	3: 15,	40: 3: 4
6 d ^t	door d'h ^r Commiss ^r aen de dienaars van Sibieje Indra ten tijde daar te gast waaren vereert	: 4,	2:11
16 d ^o	aen armen tot aelmoesen in verscheijde reijzen ver- verstrecqt	: 3,	1:18:4
24 d ^o	aen de pijper en trommelers, die de brieff van d'Ed. h ^r Generaal geleijde	: 4,	2:11
		<hr/>	
		somma t ^l 10: 7,	106: 9: 4

**Memorie voor des oppercoopman h^r Pieter Willemsz. als
hoofdverblijven opt Nederlants Comptoir tot Atchin.**

<f.593r.>

'T can u tot ervarentheijt van u hier te doenne besongses genoch weezen, de instructie ons bij de voorige Commissarisz gelaaten, als de affgesonden brieven en ge houwen dachregister naest twee jaaren achter een, op dit Compt^r

181 Seecqie, (Arab.) Syaikh i.e. appellation for the Arab descendant.

182 Versnaageringh, read versnaaperingh.

gehouden (ul alles neffens de coppie van de Negotie Boecken overgelevert) en voornaementlijck het geenen U cort nae deezen, van den E. Commissaris Sourij, daar en boven sal voorgestelt, en toegepast werden. Nochtans om de beveelen van d'Ed. h^r Gouverneur Generaal mee te coomen, ende naeder aenmaninge van den meer gemelten E. Commiss^r Soury, soo sal dan dit tot overvloet dienen.

Ende heeft U E. boven gemelte pampieren, uijt onse dagelijcx propoosten, 't Uwer aenwezen alhier, wel gehoort hoe haare May^t om haar bijzondere motiven, een uijtermaten vrijscheijt aen alle haar onderdanen, ende bijzonder aen haar Orang Caijen gedoocht en toelaet, waaruijt een onbehouden verschijnninge voor haar May^t, ende een twistich leven onder de Grooten dagelijck toe neemt, sulcx dat daar deur een mensche mocht vervoert werden, minder respect tot het hoff te dragen als effenwel requireert en behoort. Jaa door geduchte oneennicheijt der Grooten van de sommigen aengesocht en verruckt werden, om d'eene zijn gelijk hem tegen den ander te laten gebruijcken, 'twelck om de grootst gerustheijt en verseeckerste gunst bij haare Maij^t en voornaempste Hoff te hebben als twee clippen dienen gemijt en geschuwt te werden.

Wat mijn doet daar tegen belangde alwaarender eijgen griven onder vermengt, schoon tegen de partij daarop aengesocht, heb ick altijt, den aenhanck willen mijnen, ick laate staan tot hulp van een off ander cant te begeven, al wist ick dat het gelijk teenemael aen sulcken zij was, dit liet ick mijn genoch weesen dat ick doorgaans mijn verkeeringh ten Hooff nam, als onder een onachtelijcken Coninck Regeringe, sulx schoon ick al geen verrichtinge ten Hooff en hadde ginck ick effenwel, precijs een à twee mael binnen, ende optineerden daar mee deese twee effecten.

<f.593^v.>

Eerstelijck reeckende zij mijn daar door te weesen een devotaris vant Hoff, tot haar contentement ende aen mijnder zijde, bequem ick daar vast meede, de kennis van t Hoff's doet, en van haar gelegentheijt, t'welck ick mocht voor finael int dachregister noteeren, sulx Ul. meede soo doende sult U daar wel bij bevinden.

Maar alwat U buijten U eijgen gesicht en gehoor te vooren compt, jae door naarstich uijtsien, moet nae vernemen, dat meucht ghij om de groote leugesien die daar gemeenlijck onder vermengt en tusschen beijden loopen maar bij provisie op clad aenteekenen, tot dat ghij de waarheijt nae gevorst, en become hebt, want anders soud U dachregister dickwils strijdich vallen, ende den leeser infadeeren¹⁸³. Echter doch wat ick iets tot mijn oochwit had beleidt,

183 Infadeeren, read infereeren.

t'zij alschoon bevonden worde, door leugen de saack idel was, off eijntlijck vals onproffijtelijck werde bevonden, dat heb ick noijt in schrift willen veranderen, om dat den Ed. h^r Gouverneur Generaal daar uijt soude cunnen zien, de idele humeuren en lichtvaardige veranderinge der Atchinders.

U tolcken moocht ghij geen grooter beveelen vertrouwen, veel min van U concepten oppenbaaren, meer als dat ghij niet begeert, dat U partij ofte daar voor ghij U saacq secreet wilt houwen, sullen te weeten, comen oock geen vertrouwen stellen, dat zij enige hartelijck bootschappen (die men haar anders wel dickwels soude beveelen) wel sullen doen, maer sult genootsaackt wesen, daar selfts mee te verschijnen; oock de tolcqen iets aanbrenge, moet alsoo wel nae gevorst worden, tot dat ghij de waarheijt verseeckert zijt, als off ghij vant vreemde, ende door anderen had verstaan, want zoo hij dat van U niet en siet, menichte gepractiseerde leugenen (om U gemoet te flatteeren) soudén zij U toehoopen.

Ten Hooff verkeerende sult ghij bevinden (dat als geseijt) de Grooten onder malcanderen vol crackeelen zijn, Maradia des Challij suspecteerende, van dat hij nae den croon aspereert. *<f.594r.>* Den Challij wederom op den Maradia van dat hij te archwanich, wantrouwend, en twist soeckende is. Echter schoon beijde heeren diversche maalen in groote foute sijn vervallen, ist dat haare Maij^t op den Maradia als noch haar grootste vertrouwen hout, ende tegen den Challij crachtelijck meijnteneert, heeft den Maradia tot zijn verstijvinge, oock beswagerschapt met den Panglima Dallem, zulcx dat deese twee heeren wel de meeste aenhanck hebben, en dat om datse oock in de gemeenten haar zin haar May^{ts} sachtsinnige regeringe gelijkst¹⁸⁴ bennen. Item daar haare May^t geen vreesse van heeft datse nae de croon soudén staan.

Echter is deesen Maradia een seer schijnheijlich persoon, die een voorbeeldt wilt weesen van alle slechticheijt, nedericheijt en sachtsinnicheijt, maar is van natura seer archwanich en uijtermaten wantrouw kunnende. Echter haare May^t dienst maacken, dat sulcx is een sorchvuldicheijt, voorsichticheijt en wijsheijt, maar mee dat hij sijn vuijle wantrouw, menichte maalen op de Comp^s opclimmende staat uijt gespogen, altijt heeft weeten mee te bedencken, en verschonen ons alsoo veel moijten aenbrengende, daar men hem als dan niet in ontsagen.

Ende alsoo wij bevonden hebben, dat zijn natuir den wantrou eijgen is, en alsulckes van een schadelijck gevolch, soo dient Ul. soo sulcx meer aanvangt en bestaat, de Comp^e in eeren te verdéncken, hem daar in heftich tegen te wesen, tot ons ghij deesen h^r daar mee hebt over wonnen ofte daar meede hebt gestuijt, tot dat levendige exempelen, anders getwijgen, dit mocht ghij U vrij ver-

184 Gelijckst, read gelijckt.

seeckeren, al ist dat haar Maij^t den Maradia in sijn wantrouw soo laat voortgaan en gehoor geeft dat sulcx haare Maij^t echter wel behaacht, en tot gerustheijt baart, als een iverich postuur daar tegens gestelt ziet.

Ende alsoo d'Engelsz, jaa Guseratten zelve, niet sullen naelaaten, Comp^{es} preminentie te bevechten. Jaa daarop toeleggen, ten zulcken tijden, als verhaalt is, met directelijck en indirectelijckie middelen, soecken in te sluijpen, soo dient ghij als dan, vooral daar op gau te letten, ende sulcx crachtelijck te weeren. Jaa met de <f.594v.> scharpste drijgementen, incluijs, gelijcken ick ten sulcken tijden heb bevonden, dat dit mijn de beste weegen waaren.

Den Aerts bisschop Challij die groote affectie tot de Neerlantsche Comp^e toont, is langen tijt jaa tot heeden toe, van den gemelten Maradia verdocht, te meer om dat hij haar May^{ts} bastaart broeder is, en hem hout een extraordinarij vriend van de Hollanders, wer verdacht gestelt, dat hij soude nae de Croon staan, en dat door hulp van de liefste Capado genaempt Radia Oudanne Lilla den selfsten echter ten sommigen tijden, met ongelijck beschuldicht zijnde, blijven in een seer ongestadige macht en aensien vant Hoff. Sulcx gelijck men tot de Maradia ende Panglima Dallem, als sij tot de Comp^e trouw affectie bewijzen, beleeft en vriendelijck gebaar thoont, ter contrarie ten tijde haar wantrouw off affgunst met weesen laat blijcken, dat men mishagen van haar doet hebt, soo mach men den Challij schoon ons niet minder geaffectioneert heeft, geen effen genegentheijt verthoonen, maar dient U nae haare May^{ts} en t hoffs humeur, daar in te schicken en te voegen.

Den Maradia Lilla is als Ul. wel weet, de vierde Raats heer, en volgens sijn offitie als Panglima over alle de vreemdelingen, ende de dingen die d'alfandige aengaan, over sulcx moocht niemant van de Raats heeren met minder suspitie besoecken, en ten tijden men negotie hebt, met 't Hoff proffijtelijcker congratuleeren, ick segge daarom met minder suspitie, om dat tans de Grooten meer en meer beginnen malcanderen nae te gaan.

Den opperste Capado Maradia Sestia, ten tijde als Ul. aen haare Maij^t iets te versoecken hebt, daar off hij selfs off door andere heren, niet cost toe schrab coomen, can U in sulcke gelegentheijt dienstich weesen, om dat hij de geest van vrijposticheijt beeter derff aenneemen, off door holbolich propoosten de saack ten effect helpen, daarom dient Ul. hem als dan met schenckagie te versien.

<f.595r.>

Int toesitten¹⁸⁵ voor de Coningin, dient soo vroeck genoech compt, ompt¹⁸⁶ respect van de Comp^e U plaats met een vrij postich weesen, boven de nachades

185 Toesitten, read toesetten.

186 Ompt, probably om 't.

te neemen, want van anderen sult ghij daar niet toegenoot werden, sulcx heeft doorgans haar onbeleeftheit, daarin niet te wijcken, twelck ghij in haar altemets te besoecken, alsdan rijckelijck overwint. 't Hoff's manieren en Athchinse costuijmen nae te volgen, is een prijsselijck werck, de selve hebt ghij reede in experientie, en door dagelijckse propoosten genoch gevath eenelijck dit daarvan te schrijven, dat ghij niet dient versuijmich te weesen, als de Coniniginne buijten Hoff, ergent speelen vaart, dat ghij U als dan daar ontrent voecht, ende 't zij int velt off ergent altijts past bij de Grooten te schicken.

Anders buijten dit, is het bij 't Hoff verdachtelijck, dat men uijt neiusgiericheijt eenige ongemeene plaatsz ofte wegen gaat besien, ofte gebruijckt.

Belangende wat de negotie hier aengaat, de selve is in Atchin soo ongestadich, dat men niet seeckers eenige dingen daar van cunnen voorstellen, veel min seeckere eijssen van goederen doen, door welcker saacke schreupeleus geworden, van iets besonders te eijssen, is tegenwoordich in cargasoen bij mijn ontfangen, gants weijnich en bestaat in volgende soorte.

Aengaande het iser, t welck door de vulte van de jongste Masulipatanders, en nu van d'Engelsz, als noch op lage prijs van 3 th^l de bh^r, sal niet voort voorjaar, op de nieuwe affscheepinge nae de West Cust, nae 'tgesien is weer op d'oude prijs van 5 a 5½ th^l de bh^r coomen. Sijnde U overgenomen partij, bharen 17:129 cattij die ick resoluijt daar toe soud houden leggen, als meede van gelijcken U 1174 stx enkelde armozijnen, en 88 stucx roode dubbele damasten, sullen williger zijn opt vertreck van de Bengaelders, in October ende opt affscheepen van de Clingers (die gemeenlijck van hier in Februarij haar vertrecq nae de Cust Cormandel neemen), alse nu zijn de jongste van 1⅝ r^a hebben wij laast verkoft tot 11 maes het stuck <f.595v.> omdat het tusschen tijden was, sijnde een seer lagen prijs, behooren anderes wel 12 masen te gelden, de roode dubbelde damasten, sullen om den hoogen prijs van 26 r^a incoops, traachste van de hant willen, en meer nae den cooper als nae U sin moeten voegen.

U twee bharen 115 cattij giroffel nagelen, sien meer tegen eenige verschijninge van Maccassaaren, om als dan daar meede te cladden, als het doen om de selve eerden ofte tusscchen tijden te vercoopen, de jongsten hebben wij haar met clijne tegen vercoopingh, op 28, 24 tot 22 th^l de bh^r in prijs gebracht (daar anders de ordinarie prijs placht te weesen 42 th^l de bh^r) ende vermits de coopers alhier daar mee wel gedient bennen, sult ghij selfs van haar daartoe hulp vinden, ende is reede U clijn partijten, wel thienmael grooter in de stadt vermaart als het eiggentlijck is, welcker claddingh in sulcken tijt gelijck ghij uijt de schrijvinge gesien hebt, den Ed. h^r Gouverneur Generaal aengenaem sal weesen.

De 6 bh^{rs} 133 cattij sandel, soud men tans tot 20 th^l de bh^r hebben cunnen vercoopen, dan alsoo tot prompte betalingh getwijffelt wert, is beeter geoordeelt tot de compsten der Clingers daarmee te wachten, (soo ter ondertuschen geen Maccassaeren verschijnen) sult wel tot 22 a 24 th^l de bh^r in prijs coomen.

De 4 cooper lampen blijven bij de logie om bij extraordinarie tijden te gebruijcken.

De bh^r 1:16 cattij loot wer[e] bijde balans tot gewicht gebruijckt.

Het timmerhout, iser en spijckers, tot een nieuwe logie hier te timmeren, sijn 6 cleene balcken minder uijt schip gecomen, als bij factuira ons aengescreven is. Om alles wel en op ordre te gebruijcken, sullen U de beveelen van den E. Commissaris Sourij genoch weesen.

Als van gelijkken de twee paarden (van hier overgeschooten) voor Malacca ingecocht, daar Ul. opt fluijt schip vertreck, <f.596r.> mede genoch ordre van krijgen sult tot de welcke zij buijten twijffel sullen gebruijckt werden.

Sulcx dat de gheetste effecten aen U overgelevert wel de voornaempste ende deese zijn, namentelijck,

2800 R^a van 8^{en} in spetie

65 th^l 7/40 m^s p^r cassa, daar thoe

deese volgende schulden te weeten,

van haare May^t voor de schult opt gouden

pinangh tuijch r^a 131: 3/4

th^l 32:15 m^s

item voor de jongste verkofte juweelen

10000:

th^l 10032:15 m^s

van den Moorscoopman Mannima voor 1 bh^r

geroffel nagelen; 322 cattij radicxe China en

132 cattij thee, t welck alle goede schult en geen

omsien nae en is 't samen compt te bedragen th^l 51: 5 1/4 m^s

Naar de schult van Possie Jamboel schrijver op Ticou, soo lang die hier niet verschijnt, sal weijnich canse weesen, hem tot betalinge te constrengereen, bedraacht 108 th^l 5 1/2 maas ofte 433 3/4 R^a.

De disperate schult van Nangmanis Caffering, die in de voorleeden jaarse boecken, reede aent Comptoir generaal voor quade schult is affgeschreven, bedraacht per reste van gout draat 4 th^l off f.40:16: beginnen wederom goet te worden, zulcx tot naar t'vetreck deeser Bengaalders, daarop weeder groote canse sal comen.

De goederen die de Comp^e naest enige jaaren harwaarts hier te vercoopen heeft gesonden, zijn deesen, en tot de volgende prijse verkoft, daarvan de costuymen voor waachgelts gerechticheijt aen de Sabandaars alhier te betalen is, als in margine voor elck aangeweesen wort.

<f.596v.>

geven 1 th^l p^r bh^r tot weechgelt

geven tot weechgelts gerechticht 8 mas p^r bh^r

geven 4 mas p^r bh^r

geven 1 th^l p^r bh^r

geeft 8 mas p^r bh^r

geeft 2 mas p^r bh^r

geeft 2 a 4 mas p^r bh^r

geeft 4 mas p^r bh^r

geeft 3 mas p^r bh^r

geeft 1 mas p^r bh^r

geeft 3 mas p^r bh^r

nagelen als daar geen Maccassaars verschijnen, daar men tegen cladden moet, soo plachten die hier vercocht worden tot 42 a 45 th^l de bh^r nooten musquaten 13 tot 20 th^l de bh^r rompen van 10 tot 13 th^l de bh^r folij van 55 tot 60 th^l de bh^r sandel van 20, 22 tot 28 th^l de bh^r radicx China van 9 tot 12 th^l de bh^r cassia lingua off caneel van 7 tot 9 th^l de bh^r cassomba van 14 tot 25 th^l de bh^r cattoen van 10 tot 20 th^l de bh^r iser van 5 tot 5³/₄ th^l p^r bh^r alluijn van 5 tot 7 th^l de bh^r

gommelacq

van 14 tot 30 en 36 th^l p^r bh^r

gitte gom

a 1³/₄ th^l de cattij Atchins

quicksilver

a 6 maes de cattij

<f.597r.>

thee

a 2 maes de cattij

iser geschut

van 12 tot 15 th^l de bh^r

fermilioen

6 a 6¹/₂ maes de cattij

gout draat

van 10 tot 15 th^l de cass

Iser pannen

a 18 th^l 'teent

armozijnen

van 13³/₄ tot 14 en 17 th^l de corgie

de goederen van hier getrocken sijn deese,

peper

van 5 th^l de bh^r en hooger

tin

van ...(sic.) tot 13 th^l de bh^r

solpher

van 2 tot 3 th^l de baar

buffels huiden

van 1/2, 3/4, 1 a 1 1/4 maes t stuck nae datse zijn dick, groot en swaar geweest, ofte licht dun en cleen, hebben dickwils de cleene huiden om de swaare te becomen, moeten tegen wil aen neemen, te meer nu d'Engelsz meede beginnen huiden te coopen, hebben wij tot

een a een en halff maes ende $1\frac{3}{4}$ d^o t'stucq onlangs
sommigen ingecoft.

<f.597v.> champer is van diverse prijs, maar die van de Comp^e vooren ingecoft
heeft, is

van 2 theijl tot 3 theijl de cattij.
benjamin van 12 tot 14 th^l de bh^r

Van meenichte soorten van lijwaten, die hier jaarlijck van Guseratten, Co-
romandel, Bengalen en uijt Arraccan van buijten incomen, is daar van de prijs,
naeder veel off weijnich scheepen 'tselff ons aencomen, soo ongelijck dat ick
niet en weet, off men van Batavia nae harwaarts, daar meede te handelen, ofte
off men die Batavia senden, maar omdat men door beijde mochte Atchins nee-
ringe daar door vergrooten is mijn sustinue dat de Comp^e van die waaren, noch
soude harwaart senden, noch hier souden laten opcoopen.

De coopluijden tegenwoordich de suffisanste ende best te gelooven zijn,
bennen deesen, den Moorscoopman

Mannima
Bensimia
Sidij eijsmael
Oelemma
Melligasans

Den Thoon Abdul, is sijn naem in Comp^s Boecken voor een goede coopman
angesien, dan wart tans traach bevonden.

Deesen memorie dan affbreeckende sal U de volgende instructie van den E.
Commissaris Pieter Sourij, voorder dienen en genoech wesen.
Actum int Nederlants Comptoir Achin, Aij 10^{en} August 1642.

Jacob Compostel

Transport van Jacob Compostel aen P. Wollemsz., 10 Aug. 1642.

<f.598r.>

Bewijs van transport bij den oppercoopman Sr Jacob Compostel (door or-
dre van d'E. h^r Gouverneur Generael ende d'heeren Raaden van Indien ten
overstaan van den E. Commissaris P. Sourij ende zijne gesubdiligeerde in dato
10^{en} Augusty A^o 1642 over getransporteert aen den oppercoopman Sr Pieter Wil-
lemsz. zijnde en bestaande de reele effecten, volgens t'sloedt der afgeleijde ne-
gotie boecken int naar volgende, namentelijck,

1174 stucx enckelde armozijnen als		
128 stx a $1\frac{7}{8}$ r ^a ider	624: –	
1046 stx a $1\frac{5}{8}$ r ^a ider	4419: 7	5043: 7
88 stucx dubbelde damasten		5948: 16
2 bhr 115 catty giroffel Nagelen als		
1 bhr 108½ catty a 30th ^l de bh ^r	f.471: 18: 3	
1 bh ^r 6½ catty a 17th ^l d'bh ^r	f.178: 19: 9	f.650: 17: 12
17 bh ^r 129 catty ijser á f.8 t'eent ofte 3 th ^l de bh ^r		f.539: 19: 4
6 bh ^r 133 catty sandelhout a 16 r ^a t'picol ofte 12 th ^l de bh ^r in 136 stucken		f.816: –
2 stx. paarden te weten		
1 geele hengst ende	} costen 't samen	
1 swart		f.322: 11: 8
4 stux coopere lampen costen 'tsamen		f.55: 16
1 bh ^r 16 catty loot, tot gewicht a $3\frac{3}{4}$ th ^l d'bh ^r		f.41: 8: 12
Logies timmeragie namentlijck		
300 jatj plancken a 20 r ^a t'eent	f.153: –	
10stx lange balcken a(sic.)	f.100: –	
24 stx cleene balcken a(sic.)	f.153: –	
2170 ponden ijser te weten		
1875 ponden bestaende in 50 staven		
a 8 gulden t cento	f.150: –	
295 ponden roede ijser a	f.29: 10	f.585: 10
6 picol spijkers in 2 vaten als		
2 picol enckelde	} ongetacxeert	
2 picol dubelde		
2 picol vijff duijmen		
2800 stx r ^a van 8 ^{en} a $4\frac{1}{2}$ mas ijder		f.8032: 10
65 th ^l en $\frac{7}{40}$ maas a $10\frac{1}{4}$ gulden ijder		f.663: 1: 3
Naar volgende schulden te weten		
10032 th ^l 15 mas, de Coninginne van Atchin		f.102335: 19: 4
51 th ^l $5\frac{1}{2}$ mas, Mami Moors coopman		f.523: 14: 2
108 th ^l $5\frac{1}{2}$ mas, Possie Jamboel schrijver op Ticou		f.1105: 18: 11
	somma	f.126665: 10: 2

Alle welcke voorstaande coopmanschappen, comptanten ende goederen, bekenne ick onder geschreven uijt handen van den opper- ^{<f.598v>} coopman Jacob Compostel (ten overstaan van de gecommiteerde Sr Jan L. Levendich en Jan Jacobz Pars respectie ondercoopluijden) ontfangen te hebben, die be- loove ten meesten dienst van de generale Comp^e te beneficeeren, en 't allen tijden daarvan (aen d'Ed. h^r Gouverneur Generael ofte zijn Ed^s gecommiteerde) te doen, behoerlijcke reecqening ende reliqua, als een trouw dienaer toe verstaat, in teecken van dien, hebben deesen met mijn gewoone singnatura benefens de gecommiteerde Jan L. Levendich en Jan Jacobz Pars onderteeckent.

Int Nederlants Comptoir tot Atchin, Aij. 10^{en} Augus A^o 1642. Pieter Willemsz

Factura en cognossement, 26 Sept. 1642.

^{<f.599r>}

Factura vant' naarvolgende (door ordre van den Ed. Commissaris P. Sourij) geschept ende gelaaden int fluijt schip (dat Godt bewaare) genaampt d'Otter, gaande van hier onder cognossement van de schipper Poulus Claasz ende Bouckhouder Joan van Riebeeck, over Malacca naar Battavia, geconsingneert aande h^r Generael Antonio van Diemen en d'h^{ren} Raaden van India.

Int Nederlants Compt^r Atchin adij 26 Sept. A^o 1642.

56 bh ^r 56 cattij swavel bestaande in 243 stucx costen met d'ongelden alsvolcht			
51 bh ^r 50 cattij	a 3¼ th ^l de bh ^r	t ^l 165: 12	
2 bh ^r	a 3 th ^l de bh ^r	t ^l 6: –	
1 bh ^r	a 3 th ^l 3 mas de bh ^r	t ^l 3: 3	
1 bh ^r 180 cattij	a 3½ th ^l de bh ^r	t ^l 5: 15	
<hr/>			
56 bh ^r 30 cattij			
waaggelts gerechticheijt		t ^l 3: 9	
<hr/>			
	somma	t ^l 184: 7	f.1881: 5: 4
<hr/>			
23 p buffels huijden costen als volcht			
9 p d ^{os} door malckanderen		t ^l : 11	
3 p d ^{os} t' zaam		t ^l : 4	
8 p d ^{os}	a 1 maes ijder	t ^l : 8	
3 p d ^{os}	... (sic.)		
<hr/>			
	somma	t ^l 1: 107/40	f.16: 13: 5
<hr/>			
	somma		f.1897: 18: 9

Nota

87 armozijnen, in diverce maalen door d'Ed. h^r Commissaris P. Sourij ende den raat, aan de May^t en Grooten Orangcainen (met vertrouwen door dese middel, off vereeringh de blancke ende mistice Portugeese mochte gelargeert werden), ten welcke eijnde de May^t toegestaan heeft dese vier persoonen,

Henricus Cocq
Gousalvo Barbier
Francisco Die
Manuel Quelio,

waarvoor de geseijde armozijnen in dato 13 deser blijven op reecq van schenc-
kagie affgescheiden á 1⁵/₈ r^a a 52 stuijvers f.367:11: 8

P. Willemsz

<f.600r.>

Wij ondergeschreven schipper ende boeckhouder vant fluijt schip (dat Godt bewaare benaempt den Otter), bekennen bij deesen, door ordre van den Ed. Commissaris P. Sourij onder den overloop vant voorschreven fluijt schip uijt handen van den oppercoopman Sr P. Willemsz drooch ende wel geconditio-
neert ontfangen te hebben, dese naar volgenden coopmanschappen te weten,
ses en vijftich bhaar dartich catty swavel bestaanden in twee hondert
drie enviertich stucx

drie en twintich stucx buffels huijden

Alle 't geene voorschreven wij beloove indien ons Godt almachtich behou-
den reijse verleent over te leveren in handen van den Ed. h^r Gouverneur Gene-
rael Anthonio van Diemen ofte zijn E. h^{ren} gecommiteerde aldaar, in kennisse
van dien, zijn hiervan gemaackt twee alleens luiden de congnossementen,
waar van d'een voldaan sonder van geender waarden.

Int Nederlants Comptoir Atchin, Aij 26^{en} Sept. A^o 1642.

Pouwel Claasz
Joan Riebeeck

**Atchins dachregister gehouden bij de oppercoopman
H^r PieterWillemsz. tseedert den 26^{en} Sept. Anno 1642 dat den
E. Commissaris Pieter Sourij van hier over Malacca nae Batavia
met t'fluijt schip den Otter is vertrocquen.**

<f.499r.>

Ad. 27^{en} Sept.

<t'verzoeq des E. Commissaris> naer dat op gisteren den E. Commissaris Pieter Sou-
rij met t'fluijt schip den Otter hadden uijtgeleid gedaen ende van zijn E. ons
affscheid genoomen, den seggen des heeren nevens behoude rijse toegewenst,
zoo zijn ontrent den avond in de logie verscheenen, <Moorse schip van Miers Mamoet

blijff leggen en waarom daar nae verneemen> alwaer op heeden verschijndt d'onderstuurman Warcus Jansse die door den E. Commissaris Pieter Sourij ende raadt, was geordonneert met den Moorschen anachoda Miers Mamoet van hier nevens gemelten Otter naar Batavia over Malacca te navigeeren dan alsoo zijn volcq noch schipper selfs niet aan boort waeren geweest daerom genootsaact was te blijven leggen comt hier versoucken om te verneemen, wat gemelten anachoda in den zeijl heeft, te gaen ofte niet, op dat wiste waer hem naer hadde te reguleeren.

<beloof op morgen selfs mede te vertrecquen> Bequam voor beschijt dat den Miers Mamoet, op morgen met den dach nevens hem soude inbarqueeren ende naer Malacca sonder eenige faulte stond te vertrecquen, *<alsoo zijn saken waeren bijgeleyt, versocht een brieffge dat hem ter handt stelle>* waertoe alle zijn macht hadden te wercq geleght dewijl hem 't vertrecq om eenige differentie was opgeseght, dan heeft echter door groote schenckagie, d'E. May^t en Grooten beweeght, waer bij het vertrecq heeft g'obtineert, ende wij vastelijck verseeckert sonder eenige faulten, t'selve op morgen met Goedes hulp te vertrecquen waarom op zijn versouck een kleyn briefffen aen d E. h^r Gouverneur te Malacca instelden.

Aij 28^{en} ditto

<verneemen naer d'Anahoda Mier Mamoet> Sondachs s'morgens, sonden den tolcq Andries naer den meer geseijden anachoddas toe om te sien off volgens zijn op gisteren gedaane beloffte hem heden naer boort soude begeeren, ende voor hebbende vojage te sullen voltrecquen, den tolcq weeder coomende dienden aen, dat gisteren laat in den avondt, *<was naa de Qualle vertrecquen>* al naar de qualle was vertrocquen den meijninge om heeden tijdelijck 't inbarqueren *<waar hem het briefffen van gisteren toesenden>* waer over den ondercoopman Sr Jan Lucasz. nevens geseijden tolcq stante peda naar de Quale met het gistren geschreeven briefffen affsondt, hun gelastende den anachoda onsen t'weegen hartelijck te groeten, en op t'hoogsten te recommandeeren dat doch opt spoedichste zijne reijse soude *<f.499v.>* voltrecquen alsoo vermeijnden dat den E. Commissaris met 't fluijt schip den Otter noch lichtelijck aen Poulo varere ware te beloopan, *<was al in de stadt>* doch weeder coomende raporteerende den geseijden, al weer van de Quale naar de stadt was gecoomen hebbende *<accepteert t'briefffen beloof morgen te gaen>* t'briefffen echter g'accepteert, beloovende met het aenstaende hooch waater te sullen vertrecquen, dan bevonden dat ons gedurich met leugene paijden, waarover goed vondt om hem op morgen weder aen te spreccquen, off wilde resolveeren, tot vertrecquen ofte dat anders den stuijman met de paarden weder soude lichten.

<den overslagh van ons houdt wercq> Deeden heeden een overslagt vant houdt wercq tot het geprojecteerde packhij, dat nu dagelijcx sullen bijder handt neemen.

<wat weerden en geprepareert dient> En bevonden voor eerst noodich clar ende geprepareert te werden.

10 p^s swaare balcquen tot het onderwercq dat op de stutten die int
waather stall sall comen

16p^s stijlen ofte stutten daar de booven staande op moet comen

24p^s stijlen tot booven wercq.

<nemen vier Chinesee timmerlieden aen> Ende alsoo onsen timmerman hem aen zijn been heeft verseert, daar niet op conde staan, soo hebben om int wercq niet te verachten, vier cloucque Chinese timmerlieden aengenoomen, teegen een mas daghs ider man te betaalen achtende dit opt hoochte alsoo noodich te zijn, om te spoediger geseijde packhuijs voor de reegen tijd, int drooch onder dacq te krijgen.

Ad. 29 ditto

<beginnen houdt wercq> hebben de voorseijde Chineesen int wercq gehad, soo dat al 3 balquen van 24 voet breet met haer onderste stijlen veerdich ende ingelaaten zijn, hoope met dese luiden wel te recht zullen coomen ende dat 'tselffde en goede voortganck nemen sal.

<coopen balcquen en houdt op> Coften noch 11 balcquen, van durable houdt om int waater tot onderste stutten te dienen, costende door den anderen twee taijl 'tsamen gaven aen den tolcq Heijder oocq vier taijl, om van die slagh noch 20 gelijk p^s in te coopen, alsoo verinden¹⁸⁷ dat het gesondene houdt wercq, op verre nae tot het geprojecteerde pacqhuijs niet sal connen strecquen.

<f.500r.>

<de [balcq] gesondene niet kraftrecquen> Te meer alsoo de 24 p^s cleene balcqugens door de groote scheefte ons weijnich te passe comen want eer viercandt en effen g'arbeijdt zijn sullen soo veel verliesen, dat onbequaam blijven om tot swaar wercq te gebruijcken.

<den anachoda payt ons met leugene> Den hiervooren gementioneerden, Moorschen anachoda, was huijden morgen noch in de Stadt, waarom daar nae toesondt, om hem moeilijk te vallen. <waarover hem verspreecquen> Ende tot vertreequen aen te porren want geen gelooff meer meriteerde als voor en aangeweesen, diende hem aen als niet wilde vertreequen, dat ons most gerechte waarheit verclaaren, <gaat weeder nae de Quaale> ende niet langer met leugenen ophouden, soude dan onse paarden die alreed tien etmaal in zijn schip geweest waaren (neven den stuijzman) daar weeder, uijtlichten soo dat eijndelijck door t langh aenhouden s achter middachs naer de Quale vertrecq, om sonder vertouff morgen vrough 't inbarqueeren, en vertrecquen.

187 Verinden, read bevinden.

<de quaade geruchten van hem dat wellicht hals oock> Verston den heeden voor rast, bij aldien niet tijdenlijck en vertrecqt wellichtelijck van de geestelijck Sirieppen bloet vrunden, wiens suster den gemelten Miers Mamoot beslaapen heeft, om hals gebracht sal werden, <omdat met een priesters dochter gebanleert> alsoo de broeders den hoon en spot aen haar suster sijnde een pristers dochter, aengedaen, waerover sij oock op heeden aengetast is geworden, niet ongewroocque sullen passeeren laten, maar hem bij alle middelen, tot revengeeren aen een kand soucquen te helpen.

<den geestelijck priester Sijdij Sierip quam ons besoucquen> Den geestelijcken priester Sierip quam ons in de logie versoucquen, en begroeten, ontvingen die seer minnelijck ende tracteerden hem naar s'lants coustume met sirij pinangh¹⁸⁸, besichtighden onse timmeragie ende plaats t'geprojesteerde Pachuijs als int caartgen aangeweesen oocq die aen ons erff volgens d'affteijcqueninge gaarne noch soude coopen, <discours vandt erff> diende mij daerop, off die plaatse oock begeerde, (seijde Jaa) om volgens d'ordre van d'Ed. h^r Generaal een recht viercandt te maacken, <beloofft ons daar aen te helpen> daarop repliceerde (wel swijght maer stil) ende maecqt U packhuijs eerst op, Ick sal maeck en dat ghij die plaats voor een reedelijcke prijs becomt, waervoor hem bedanckten. <presenteerdt zijnen peeper int waen ons tolwaren> Seijde oock dat eenich vaertuijch naer Persa¹⁸⁹ wilde senden gelijck alreede een naer de west Cust om peeper hade gesonden, presenteerden den peeper, en den tin die van Perach verwachtte, aen mij te vercoopen, dat accepteerden ende tegen redelijcken prijs aennam te sullen doen, <waar op een rol daarvoor> waarop een rolle dubbele damast voor 7^l te betaalen, als t Perachse vaertuijch aenquam, <vertrecqt naadat veel vrundelijck discourses met den anderen gehad hebben> dat naer verscheijde vrundelijck propost met <f.500v.> den anderen gehad hebbende, <ende gerecommandeert ten Hoff> en mij ten hoogsten aenmaanden, dat somtijts jaa oock dickmaals ten Hoove soude verschijnen, om dese ongestadige natie (gelijck hij die noemde) geen redene van onlusten te geeven, hadde onderrecht, twelcq belooffden naar tijds gelegenheit te sullen doen, nam zijn afscheijd, ende vertrock, beloovende altijd te weesen onsen vrund dat met gelijcke, courtoizie recompenseerde.

Ad. ultimo ditto

< twee Chineesen brequen vandt wercq affbreken> De goede voortganch op gisteren met vier aengetoge Chinese timmerlieden is heeden gestaacqt, oorsaacq de May^t de twee int Hoff heeft te wercq gestelt, sullen echter nae twee anderen moeten uijtsien.

188 Sirij pinangh, (Mal.) sirih pinang.

189 Persa, read Perak.

<sonden onse prauw om steen> Sonden onse prauw met volck, naar t'eijlandt, om wat steen, daar de stijlen op sullen coomen te staan, <en raaqt meede grond> maar int weeder keeren wierden door de groote aenstorting, vol gesmeeten, waarom die hebben moeten overboort smijten, op morgen ofte met bequaem weeder, sullen d'selve weer doen haalen, alsoo hier in de stadt niet en zijn te becoomen.

<den aengetoogen anachoda waacqt ons niet dan leugd aandiets> Dien meer aengetoogen schelmschen anachoda Miers Mamoet ons dus lange met leugenen opgehouden, en bedroogen hebbende, blijfft al in dier vouge continueeren wand naer dat als gelijk geseht naar de Quale om te vertrecquen sich vervouchden, vonden tselve al weel leugenen te zijn, want op d'hooge woorden die gebructen, dat derwaarts soude vertreequen, <senden naa hem toe> sond de ondercoopman Sr Jan Luijcasz, ander maer daer nae toe, doch bevonden als vooren dat wederom naer de stadt was gegaan alleen om zoo hij aen onsen ende haaren stuijerman. <comen leuger geen stadt> Seijde zijn afscheijt in d'alfandige te sullen neemen, en dan sonder twijffel t inbarqueren, <op zijn seggen maaq aenwenste> doch bevonden t'een ende niet t'ander leugenen te weesen, waarom geen langer staadt op zijn seggen connen maecken, wensten van harten dat de paarden, in Godts name in den Otter waaren overgescheept, want zie het noch comen, dat die met den stuijerman op den hals zullen krijgen, soo int corte daar niet met en vertrecqt.

<d'Engels barbier Mr. Thomas wort met eer goud Cris vereert, en May^t C[h]irargijn genaamt> Vernamen op heeden, dat verleeden Saterdagh den Engelsz barbier Mr. Thomas, van de May^t met een goude cris was vereert geworden, en dat onder den tittel van May^t Chirurgin, om 'twelcque te becomen extraordinarij schenckagie aen de May^t en Grooten, door hem zij gedaan, <dat hem deur genouch staadt> soo dat dien naam, dier genouch gecocht, ende naar t'spreecq woort wel ver bij de schondts deur draagen mach.

<f.50r.>

Ad. p^{rm} Oct.

niet nooteerens voorgevallen, <gaan naa Mier Mamoet te vergeeffs> zijn omtrent den middach, naar t'huijs van Chodja Mamoeth Moors anachoda gegaen, alwaer den booven gemelten Miers Mamoet sich onthieldt, om van hem andermael t'uijterste te verneemen doch daer coomende bevonden, niet in, <was ten Hoff met schenckagie> maer nae t'Hoff met een schenckagie gegaen was, soodat onverrichter saacque weder vertrocquen, der meijninge zijnde, om hem echter naar den middach daar weeder te soucquen, <werdt vandaar sonder ergens aan te gaan, na zijn boort geleijt met visiteerders> doch recht op middach Miers Mamoet uijt het Hoff coomende, sonder te moogen in eenich huijs gaan, wierd met drie

Orangcaijen uijt de Bandaer¹⁹⁰, een naleer ende Ponghlou Cauwel naar strand gevoerd, om van daar sonder vertouff t inbarqueeren, waertoe d^o Orangcaijen mede gingen om zijn schip te visiteeren, en oock om dat hem int parresseeren, van niemand eenich leedt, over de gedaane affronten, soude aengedaen werden.

<gaan selfs aende Quaale om seker te gaan> Gingen oocq selfs mede naar de Quaale toe, om seecker te gaan, dat heeden soude inbarqueren gelijk oock saagen dat met zijn vaartuijgh, ende geseijde vijsiteteuren, t'ship aanlanghden waar alsdoen gerust opgingen, dienckende dat het nu eens soude lucken, *<naer s midder-nachts weeder van boort gehaalt>* maer t savonts een groot uijr in den avondt, verstonden dat de May^t d'Orangcaij Maradia Lilla last gaff ende t'siap uijtsonden gemelten anachoda weder aan landt te haalen der meninge om hem, *<loopt pijn der doot doet>* over t begaane delict met der doot te straffen, hebbende aldus de anachoda zijnen tijd aen de Quaale met lantrefanten, ende futselen deur gebracht, dat noch niet klaar ofte onderseijl was, *<dat door zijn siap doen toecomt>* maar most met dat het siap aen boord quam, uijt 's conincx naem, weeder aen landt sonder eenich teegen seggen verschijnen.

Ad. 2 ditto

<wert van een ijder versogt hem van voort begeven heege> s morgens met den dach verstonden, dat den meer geseijden aen land was gecomen, werdende van ider een verfoeijd, dat hem niet veerdich onderseijl hadde gemaecten, *<wij gaan naar binnen, May^t weeder al gelargeert te paart>* wand de spraack hard onder t gansche volck ende alle de Moorsche anachodas ginck dat nu gewisselijck om de begane faulten soude omgebracht werden, zijnde de geheelen nacht int Hoff gehouden, waar over goed vond, met een cleene vereering van twee armozijnen, mij naar binnen te vervougen, omme te vernemen hoe dese zaacque, tusschen hem soude gedragen, doch als binnen quaamen verstonden, dat al weeder gelargeert, ende nae den Orangcaij Maradia Lilla te paard gesteegeen was. Zijnde een wonderlijcke saacque, van dit Hoff's bedrijf, maer houden het voorseecker, *<bo[h]ay om geschenquen te becoomen>* dat dese bohaj¹⁹¹ alleenich gemaacqt zij, om desen vetten voogel beth te melcquen, en dat de May^t ende Orangh caijen, noch eenige schenckagie van nooden hadden, om door dien middel die saacque t'apajseeren en hem te largeeren.

<f.50v.>

<ons wercq gaandt weeder plondt> Hebben heeden weeder vier Chinese timmerlieden int wercq gehadt, wesende cloucqe wercqlieden, doch zijn hier groote ser-

190 Bandaer, (Mal.) bandar, port.

191 Bohajj or bohay, i.e. clamour.

vituiden onderworpen want moeten hoeft voor hoeft, 8 geheele dagen in der maandt int Hoff sonder eenich loon, oft tractement arbeijden, zijnde een groote slavernie dat haar seer ongeneegen tot dese natie maacqt.

<t houdt wercq werdt vaardich en claar gemaacqt> Ons houd wercq tot t' geprojecteerde packhuijs werd daagelijcq vaardich ende claar gemaacqt bevinden hoe langer meerder houdt, daer toe ontbreecqt, *<dat daagelijcx werdt besichticht jae genieten>* dat dagelijcx met coopen supleren ons wercqen t' repareren van dien, werd oock dagelijcx van dese natie besichticht, jae coomen ende meeten t'houd wercq wat lenghte, breete ende dichte t'selve heeft, *<ontwijffelijck uijt zijn beleijdt>* ontwijffelijck zijn d'selve uijtgesonden, van den grooten Maradia die doch niet can rusten off moet altijd teegen ons doen iets conspireeren.

<werden van Miersmamoet ten huijse van Maradia Lilla ontbooden> Op den middach, wierd van den anachoda Miersmamoet, weesende ten huijse van den Orangcaij Maradia Lilla ontbooden, *<waar naa toegaan en van aen de geestelijck in waapen om hem te massacoueren>* werwaarts vervouchden vonden onderweegh een groote meenichte volcx waar onder de eerstelijck¹⁹² Seerips, staande inde waapenen, wachtende den gemelten anachoda om den selven, over de haar aangedaane schaande te massacreeren ende om te brengen. *<wat Grooten dan vonden en wat ons vraagen>* Comende ten huijse van genoemde Orangcaij, vond zijn ex^{tie} met den Laxamana, ofte Panglima de Dalem, met een groote partije Bintaris, bij den andren op de Baleij, die mij naar dat haar behoorlijck gegroedt hadden vraachen wat den meer gementioneerden anachoda mij ofte een ander schuldich was, daar op dienden aen mij niet, maer dat over eenigen tijdt geleeden, de anachoda mij en d'h^r Commissaris een seekere obligatie verthoonde, die oock met ons beijden, als getuijgen hadden onderteecquent, *<en haare Ex^t aendienden van de paarden ende stierman>* waarbij bekend, aen een seecker ander anachoda schuldich te weesen, d'somma van 16 hondert R^a die beloffden opt aenlangen te Batavia te zullen betalen, diende hare Ed^t aen, dat in zijn schip drie paarden voor den E. Gouverneur van Malacca waaren gescheept, oock dat een Duijtsche stuurman bij ons hem was vergundt om tot Malacca te geleijden, *<waarop ons naa de Sierips weesend die hem wille dooden wat uijtgraven>* hoe het daer meede souden hebben antwoorden beij de gaar gaat nae den Zieriphs ende dient haer sulcx aen, want zij staen daer vaardich om hem te dooden, dat heusselijcx excuseerden, alsoo eenige voncken had verstaen, dat alreede in des Orangcaijs huijs werd versteecken, om met den nacht nae dat hem wel sal verabituueet hebben naar boort met der vlucht te salveeren. *<waarvoor 700 taijlen met den andren tot schenckage bekomen>* Hier van soo t'seggen is, heeft de May^t en alle de grooten Orangcaijen kennisse, die daar van voor recompense 700 taijlen ofte 2800 R^a

192 Eerstelijck, read geestelijck.

aen schenckagie becomen hebben, *<te laadt bedooht>* zijnde een listige streelen *<f.502r.>* om wel gestelde luijden, van haar middelen te berooven, vermeijnen dat dese anachoda, soo maar sonder beschandicht te werden aen zijn boord mach coomen, niet meer soo slecht sal weesen, dat hem daer van op t Siaps geleijde, weeder aen land soude begeven heeft redelijck tol ende leergeldt daer van betaaled.

<t' goddeloos ongebonden leeven miriteerde straffe> Zijn goddeloos ongebonden leeven met leugenen ten vollen gesoeteld, meriteerde genochsaame straffen, *<die niet heeft connen ontgaen, meijnt sich met de vlucht te zalveeren maar waart geatrapeert en met 30 wonden van de geestelijck gemassackreerd>* dien niet heeft connen ontgaen, want alsoo hem tegen den avondt vermeijnde met de vlucht te zalveeren, is van sijne phartije de geestelijcke ontrend d'oude Quale g'atrapeert, besprongen, ende van haar met over de dertich wonden, gemassackreed ende vermoord geworden, stelde sich te weer, ende heeft twee van sijne bespringers swaarlijck gequest doch wierden hem te machtich van alle canten aenvallende, soo dat needer geveldt bleeff.

<de groote schenckagie heeft niet moogen helpen> Wat vremdichheeden aen deesen persoon zij gepleecht is seer absurd, de Maij^t ende Grooten hadden hem alreede, weegens de gedane schenckagie, geleijde ende leevens verseeckeringsh gedaen. *<stonde de geeste^t niet aen>* Daar de Zieripe niet meede tevrede waaren, maar verwoechde hem als gebleecquen heeft. *<schelmse trequen, hadden geen goet ooch op zijn Malacx navigeeren>* Jaa wierd selfs van de geene die geleijde toegestaen hadde, zijne vijanden aen geweest, wat wegh ende plaatse passeren zoude, de gegevene trouwe was al vergeeten, alsoo ontwijffelijck dachten raackt hij wegh soo comt hij te Malaeca van waar noijt weeder herwaarts sal souden te tenderen, mercqt wat een vals en ontrouwe natie dit is, die geen trouwe noch gelooven houden. Jaa niet aen de geene, die van een secte zijn.

<ontwijffelijck saque de dochter doch van de broeders geworcht> Des pristers dochter, waaromme alle dese moeijte is ontstaan, sal ontwijffelijck op morgen, volgens t'gemeene geruchte, van haare broeders ende vrunden omgebracht werden.

Ad. 3 d^o

<danachoddas coomen bijons om raadt wat best met geladen schip soude doen> s'voormiddachs verscheenen hier in de logie, de Moorsche anachoda Commeralij ende Mongol met den Moorschen coopman Bensamin ende meer andere droegen voor, dat alsoo nu den Miers Mamoet vermoord, ende omgebracht was wat men best behoorden te doen, off men niet d'ingeladene ende gescheepte goederen van desselfs schip diende te ontlossen ende ten meesten proffijte van sijnen meester te vercoopen, vraachde expresselijck hier van mijn advis, *<daar op diene best waare des vojage naar Malacca te voltrecquen>* daerop diende dat d'ingescheepte goe-

deren, alreede bij den omgebrachten, hier waaren ingecoht, om door hem ofte de zijne weder te Malacca ofte in Batavia te venten, alwaar ontwijffelijck, meer sullen rendeeren, daarse ter contrarie <f.502v.> hier niet dan met verlies omgeseth connen werden, oock groote travalien daer over soude moeten subject zijn ende ten aensien alreede goede luyden, die zij de zaacq vertrouden, hadden ried haar dat zij de goederen bij t'schip lieten, <dat van haar werdt geaprobeert> Ende de vojage naar Malacca in Goodens naame tot proffijd van hare Mr. soude voorgancq doen neemen, indien de Maij^t sulcx toelied ende gedoochde, dat van haar wierd geaprobeert ende toegestaan, willende sulcx soo godt de h^r meer ende wind verleendt, dat op morgen off te nacht int wercq te stellen, verclaarden gesamentlijck dat de Maij^t haar t'vertrecq ofte goedt hier weeder uijt te venten, naar hun geliefte al vergund ende toegestaan hadt.

<versoucquen daartoe voorschrijvinge> Versouckende daartoe onse voorschrijvinge, dat haaren anachoda meede, genaamt Ajas, ende Malim Gameij te Malacca met lieff aenlangende, wel bejeegent mochte werden, <dat belooffden> datt belooffden te doen, en diende haar aen dat niet en behouff den vreesen, sonde te Malacca ende tot Batavia, soodanige luyden vrienden die haar in alle reedelijckheijt de behulpsame hand soud bieden. <om d'andre daartoe oocq t' animeeren> Daar niet eens aen hadde te twijfelen souckende door desse gelegentheijt niet allen deese maar d'andre anachodas, hier presend, tot Malacca ende Batavia navigeeren, t' animeeren (comdt oock noch geheel wel), dat dese luyden tot de derwaart reijse genegen blijven, souden anders de paarden (die wel gewent hadden), inden Otter overgescheept, (waaren geweest) met den stuijрман hier op den hals tot laste gecoomen hebbe dat nu gexcuseerd blijft.

<danachoda Commerralij versoucqt dat hem toestae> D'anachoda Commerralij, staande op zijn vertrecq van hier naar Segnepatnam, versocht pas, opdat vrij ende onbeschadicht mochte passeeren ende bij alle gelegentheijt van de plaatse naar Batavia ofte Malacca te retourneeren dewil zijn intend in toecoomende derwaart tendeerde, zoodat hem om contentemend ten doen, conform d'ordre van d'h^r Gouverneur van Twist exempt de clause van de Portugiesen een passedel hebben verleendt.

Ad. 4

<gaan ten Hooff sombaijen> ginck smorgens vrouch met den ondercoopman Sr Jan Lucasz Leevendich, naar binnen dewil hadden verstaan de Maij^t soude sitten, < twee p^e Armosenen> waarom de hiervooren gespecificceerde twee p^s armosinen mede nam, om haar Altesa voor deerst mael te sombaijen, gelijk als binnen coomende deden, ende vonden dat al in den troon was gesetten, <wat Groote present> present weesende alle de Grooten, exempt Lebe Kitta Callij, en Radia

Sestia, de liefste Capado Magat Dalmat Seij¹⁹³, jongst van de vangst der oliphanten gecomen, was voordragende, < *kregen de beteldoos* > ons wierd van haar Alteza tot teecken van aengenaem te zijn de beteldoos gesonden.

< f.503r >

< *questie onder de Capado, Coutjerons ende tandeels* > Daar viel weijnich van importante voor, als eenichelijcken verscheijde disputen, onder de tandeels¹⁹⁴, Capados, en Coetjrons¹⁹⁵ die May^t alle met haer authoriteit rederesseerde, eerstelijck weegens den grooten Capado genaamt Serij Bidjaja zijnde des May^t bouchouder over de landerien, die de tandeels, ofte lijff wachters, onbehoorlijcken hadde bejegent ende uijtgemaect sonder eenige reeden, omdat aen hem maar simpelijck versochten, waar hun gedeelte van zaijlandt haar door de May^t vereert souden hebben. Waarom om geseijde bejegeningh, gelickelijck over hem claaghden, (seggende) ten tijde van Morhom Macotta Alam¹⁹⁶, noijt soodanich bejegent ofte uijtgemaect waaren geweest, versochten daarover haare Alteza, die tans in haar s'vaders plaats selfs regeerden (en bij als in haar weder leefden) dat daar inne gelieffden te versien onderwijle versocht den anderen, Ampon, ampon, saribi calij ampon, < *door de May^t sachtelijck gestildt* > waarom de May^t sulcx insiende, leijde de saacke sachtelijck ter neder, eenlijck seggende de tandeels, coetjerons en capados, moeten en behoorden te weesen, als vader, moeder ende soons, sonder dat ijemant van nu aff, den een off anderen uijtmaacke, waarinne anders in toecoomende verder wilde toesien, dat van alle met Doulat¹⁹⁷ geament wiert.

< *Paduca Radia Panglima van Ticou werdt met een zilvren Pedang vereerd* > Den geweesene Panglima van Ticou Paduca Radia wierd van haare Alteza, met een zilver beslaagen daegen vereert ontwijffelijck door beleid van Maradia Serij Maradia, < *en sal weder na Ticou voor Panglima vertrequen* > waar meede in een schuijdt is, sal de spraack gaat weder na gemelte Ticou voor Panglima vertrecken.

< *een persoon versoucqht recht wert van Kallij gewesen* > Een seecker persoon versocht recht aen de Coninginne over dat hij werckende aen des May^{ts} forten, onderwijle een ander met zijn wijff getroud was, waarover haar Altesa t'siap uijtsondt aen den aarts bisschop Lebe Kitta Callij, om daar justitie over te doen.

193 Magat Dalmat Seij or d'Almat Zeij, read Megat Dilamcaya. Megat is a title for nobility.

194 Tandeel, (Mal.) tandil i.e. officer.

195 Coetjrons, (Aceh.) keudjroeën, i.e. guard, often used coedjron quale in the VOC docs., in the meaning of guard of the port and forts.

196 Morhom Macotta Alam, Marhum Makota Alam i.e. posthumous title of her father Sultan Iskandar Muda.

197 Doulat, read (Mal.) daulat.

<danachoda Miers Saphije versocht wracq van Miers Mamoet het leven van den priester Amat> Den Moorschen coopman Miers Saphij somboijden de May^t ende versocht tot wraack van vermoorden Miers Mamoeth het leeven van den Sierip Amath, zijnde vader van de dochter, die met gemelte anachoda gebouleert heeft, ende den selve daarover heeft laten ombrengen, *<wat de May^t daarop op' antwoorde>* brengende op de been alle de geestelijck (de May^t antwoorde daarop), wat is daarvan meer te versoucken, Miers Mamoet, ende Zieripse zijn alle beijde doot, *<volhert echter uitversoucq>* doch den anderen volherde int versoucque, dewil wist dat de vrouw, noch niet doot, maar int Hoff bijde May^t die haar hadde (door middel van groote schenckagie) versteecken, *<de Grooten vertrequen>* hier mee vertrocken alle de Grooten van voor den troon. *<consulteeren met den andren over de zaacq>* Op de de Baleij, disputerende over dese zaacken, en seijde het recht waare, dat de haere onaengesien een priesters dochter was behoorde soo wel als den Miers Mamoet te sterven, ende soo sulcx niet geschiede, in toecoomende geen Moorsche scheepen *<f.503v.>* hier soude verscheijnen, *<waarom resolveeren de May^t te sombaijen>* waardoor Atchin groote schaade int vertieren der oliphanten stontd toe te coomen, waarom gelijckelijck resolveerden de May^t sulx te sombaijen ende voor te dragen.

<wat al voorsloegen en considereerden> Wand zeijden oock indien de May^t sulcx haar niet en strafft, soo zullen de Mooren ende dagangers dat aen den Zierips wreecquen, alsoo sij den verleeden nacht wel over de 150 al in de waapenen waaren, gaande op de geestelijcke die den Miers Mamoet hadden omgebracht, *<de May^t het versocq verstaende consenteerd>* als de May^t het versouck ende voordragen van haare Rijcx raaden en principale verstontd, heeft geconsidereert, t geene alreede is g'aligeert, ende vreesende oock dat hierdeur eenige moeijten, mocht coomen te ontstaen, soo heeft zijn onaengesien de groote schenckagie, *<dat Sirips in handen van de broeders werdt gegeven>* de geseijde Zieripha, in handen van de geestelijck haare bloet vrunden gegeven, *<die selver worgen>* deese volgens, naar haar weth hebben geworghd alsoo geen priesteren dochters bloet, dat te heijlich is, op aarden mach gestordt werden, dit heeft eenelijck de Mooren gestild, *<der Mooren wrachgierich gemoet tegen den priester Amat>* doch blijven echter op den vader den prister selfs te hoochsten verstoordt, als cause mogen aen deese moordt, dat bij gelegentheijt aen hem noch sullen wreecken al soudend er naar hun seggen geen Mooren weer oijt in Atchin verschijnen.

<het brieffgen aen d'E. h' Gouverneur te Malacca te vergeeffs klaar gemaacqt> Het brieffgen op gistren geconsipieerd, om met het Moors schip, den Ed. h' Gouverneur van Malacca nevens t'vervolgh vant dachregister, toe te schicken lach klaar ende veerdich wachtende naar een vaartuijch, om naar Indradinja te brengen, alwaar 't schip ten ancker lach, doch naer den middach alsoo uijt het Hoff quaamen, *<becoomen een brieffgen van den steerman>* cregen een brieffgen van onsen

stuijрман Marcus Jansz. *<doch verwachtte geen antwoord maar gaen onder zeijl dat haar te prijsents>* Waarinne versocht aen ons, een schrijven, om te moogen vertrecquen, dan hebben daar niet naa gewacht want sijn sonder eenich bescheijd in te wachten, s' naa middachs onderseijl gegaen, dat in haar te prijzen zijn geweest, alsoo met dese ongestadige natie, lichtelijck daar weder een veranderinge in soude gecomen hebben. Want blijven vrij seer jelours, *<t is haar gelucq de paarden daarin waaren>* dat het schip naa Malacca vertreckt te waare dat de paarden daar ingescheept waaren geweest, souden die vojagie voor eerst moeten staacken hebben, dat dan noch hun aller geluck is geweest. Echter blijft ons geprojee[c]-teerde briefcken aen den Gouverneur te Malacca, dat wel gewenst hadde mee-degegaen waare, daar zijn Ed. vant vordre gepasseerde kennisse soude becoomen hebben, dat tot t'naeste vaatuijgh moet ophouden.

Ad. 5 d^o

<arriveerten van Passamendt int 100 b^h peper> Sondach, is hier ter reede aengecoomen van Passaman, gelegen bij Indrapoura, Radia Indra Poetra met zijn vaartuijgh groot ontrent 100 baar volladen met peeper hadden door contrarien windt, over de ses maanden, tot hier *<f.504r.>* t' soucke gebracht, heeden inde rivier coomende setten op een droochte waardoor *<vaacqt in de grondt>* t'vaertuijgh op t' zij comt ende grondt raackte, soodat alle haren peper is nath geworden, het lijkt dat dese luijden het ongeluck juist hebben geraackt, wand naar dat ses maanden in zee, in de windt op gelaveert. Zij nu als weesende alle perijckelen ontcoomen, hier in de rivier in grondt moesten raacken, bedervende hun ingelaadene cargasoen, dan t' sal echter d'andre handelaars in toecomende, van hier wel doen diverteren alsoo alle den peeper die van daar comt gevouchelijck door onse schepen, opgecocht can werden, daarse anders hier onder d'Engelsz, ende andre natie ten excessiven prijs werd gecocht, *<daar stonden noch 8 gelijcke volladen te comen>* daar stonden naar hun seggen, noch acht joncquen van de Westcust, vollaaden herwaarts te coomen, wisten van geen scheepen, veel min van t' jacht d'Engelsz Anna te seggen, alsoo over de ses maanden als vooren geseght, onder weege zijn geweest.

Verder is heeden niet noteerens voorgevallen, dan is weeder een van de timmerlieden ingevallen, soo dat maar drie man int werck hadden.

Ad. 6 d^o

<coopen 5 balcquen hout is hier qualijck te becoomen> Coften noch 5 p^s balcken, die tot prepareren van onse timmeragie hoochnodich hadden, ende alsoo goed durable houd hier swaarijck zij te becoomen (off hoe het is) dat ons de luijden, t'selfden niet wilden hacken, can niet bevroeden, hebben verscheijden daar om aen geweest, die sulcx alle excuseerden offt hun verboden is, *<Maradia Lilla*

toseggen> blijff onbekendt t' is wel waar dat den Orangcaij Maradia Lilla belooft heeft houd werck ten reedelijcken prijs te zullen beschicken maar dat can niet dan met schenckagie, van hem versocht werden. Als wanneer dan oock ten diersten moeten betalen (dat echter soo t' noot doet gehouden blijven te doen) doch om ons houdt wercq soo veel doelijck zij te oirbooren hebben twee saagers op beschaart, omdat met sneden op t' profitelijcxte door te laten zaagen, dat oock minder arbeijdt tot prepareeren geeven sal, *<stellen twee sagers te wercq>* alsoo nu oock maar met twee wercklijden arbeijden, dewil den andren meede achter blijft, zullen de saagers ider met 1½ maas daachs moeten contenteeren dat aent t'houdt weer gevouchelijck sal werden gewonnen.

<de pertie¹⁹⁸ van Posje Meloor alse seijden> Onsen tolcq Posie Meloor ofte Heijder, verstonden dat op gistren avondt laat is gegaen naar d'Engelz met hem neemende den tolcq Andries, daar teegen seijde niet allen leeven conde met de Comp^e te dienen maar wilde d'Engelsz oock dienen, en helpen waar conde ofte mocht, *<gaat naa d'Engelsz>* in haar loogie coomende, wierden alle beijde seer feestelijck ingehaaldt eene met twee flessen wijn, door den capiteijn Mr. Canniston, getracteerdt, naar eenige reedenen, *<f.504v>* vielen in discours van haar juweelen, diese gaarne aen de May^t wilde vercoopen, *<bewilligh om haar juweelen te helpen vercoopen>* vraagende Heijder, off hij haar daarin eenige vrundtschap en dienst doen wilde, die dat dadelijck accepteerde, seggende hij had gemaackt dat de Hollanders, alle hun juweelen waaren affgecocht (daar quaalijck iets voor geooten heeft), wilden echter maacken dat d'haare oock aen den man geraacten, haar voorstellende, *<gaan daar Maradia Lilla ende Radia adonna Lilla>* dat se op morgen zijnde heeden naar Radia a donna Lilla ende Maradia Lilla gaen soude, hij wilde hem door bijvougen en haar saacken gemelte heeren opt gevouchelijcxste voorstellen, soodatt niet hoeffden te twijffelen, off de May^t soude se genouch aennemen, ende dat soo wel jaa beeter, als die van de Hollander.

<verstaen zijn parten> s'Namiddachs verstond voor vast dat geseijde Heijder, met den Engelsz coopman Canniston, den ondercoopman Bouts ende barbier Mr. Thomas t'gelijcke tot geseijde heeren zijn geweest, en hebben aldaar tgeene voorse weegens d'juwelen g'alligeerdt staadt hare Ex^t voorgedragen, doch wat antwoorde daarop zij gevolcht can niet verneemen, maer bespeure hier merquelijck, de schelmensche valsheijt van deesen Heijder, die de h^r Commissaris voor vast belooft hadde, *<bemercquen zijn schelm stucquen>* haar in geender manieren te sullen dienen wenste dat deesen schelm duijsend mijlen van hier waar alsoo hem langer niet capabel achte ijets goets voor ons te sullen verrechten *<te verre met d'Engelsz ingelooopen>* alsoo te verre met d'Engelsz ingelooopen is, gemercqt oock deselfde parten, al ten tijde van d. E. Commissaris heeft gespeeld, waar

198 Pertie, read perte.

van zijn E. verscheijde maalen gewaarschoudt heb. Dat hij al onse gelegentheeden d'Engelsz comminuseerden twelck zijn E. niet en gelieffde aen te neemen, den selven vrij te veel vertrouwende, dat nu doch claarder blijcqt, en naarder aen den dach comen zal.

<Inche Coelop affirmeerd dat heeden met d'Engelsz tot zijn heers geweest waaren> Ontrend den avondt quam ons besoucquen Insche¹⁹⁹ Coelop principale dienaar van den Orangaija Maradia Lilla, waar mede in discours quam, wegens d'Engelsz. Vraagende off zij onse vianden waaren, antwoorden (neen) maar vrunden en bondtgenooten, bracht in propooste te pas, dat den Capⁿ, ondercoopman ende barbier van d'Engelsz, benefens onsen tolcq Heijder, huijden morgen tot zinnen heers waaren geweest, *<en de juweelen verthoondt>* verthoonende voor den selven een parthije juweelen, ongeveer 850 tajlen waardich, die voor deesen meer maalen aen hem ende de Maij^t hadden verthoondt, (maar was door haare Alteza g'excuseerd) versouckende echter zijn Ex^{tie} dat haar daarinne gelieffden behulpich te weesen voor de May^t *<zij claagen dat om contanten benodicht blijven>* dat d'selve bij haar ten redelijck prijs mochte aengenoomen werden, alsoo zeer benodicht om contanten bleeven. Maar wat zijn heer hierop geantwoort heeft con niet verstaen, de wi[j]l met onsen tolcq Heijder sacht ende alleen sprack.

<f.505r.>

<spreecquen hem hier over aen die alles> Op deese zeeckere kennis die alreede hadden ende nu noch van des Orangaijs dienaar, die daar selfs in presentie is geweest. Spraak onsen Heijder hier sachtelijck over aen, wat hem tot sulcx moevede ende waar toe dus ontrouwelijck was handelende, daar nochtans, cortelingh te voeren, d'h^r Commissaris ende mij ter goeder trouwe, hadde beloofft haar in geene dingen te zullen dienen maar ons in alles getrouw te weesen, *<met vloucquen ende schelden loochende>* watter ten dienste van de Comp^e voor mocht coomen te vallen, ontkende hart met stoute woorden dat tot d'Orangaijen niet was geweest, en wist oock van d'Engelsz niet, veelmin van haare juweelen (daar nochtans ter contrarie), ten vollen van zijn ongetrouwicheijt ende gewisheijt van deese saacke, verseeckert blijven, hij sulcx mercquende, ons alles bekent was, liep al vloeckende ende sacramentende hadden de duijvel van, wilde hier niet meer coomen *<en wat liet weeten>* dat oock aen den Toulcq Andries door zijnen knecht liet weeten, hij soude d'Hollanders geld eeten, en wel dienen, maar zijn meester Heijder, soude van nu voortaan altoos d'Engelsz dienen ten spijte der Hollanders.

199 Insche, (Mal.) encik i.e. a sort of calling name for elderly.

Aij 7 d^o

<Sijdij Sierip sendt om den tolcq> des morgens vrouch, sondt t' zijdij²⁰⁰ Seriph om onsen tolcq Andries, alsoo die weegens eenige coop van peeper als anders gaarne wilde spreecquen, waarom hem derrewaarts sondt. <comdt over een uijre met zijn swaager en brengt een monster van peper, die aen onse te vercoopelijck presenteert en versoucquen daar op 100 t^l op d'handt> Quam over een uijr weeder met den swager van gemelte Sieriph, brengede een monster van tien baar peper verzoucquende wij die soude aenneemen, teegen soodanigen prijs en soo goeden coop als eenichsints bij andre in toecoomende soude connen bedingen, verwachtte daagelijcx noch tachtich baar, die mij gelijkelijck oock soude ter handt stellen, versoucquende daarop hondert t^l dat accepteerde doende hem daar op t'geldt. Alsoo de 10 baar klaar lagh ende d andre dagelijcx stondt te comen, waarbij geen verlies can toecoomen, onderwijle capteerende gonst van deesen priester die veel vermach, <accommodeere hem daarmede> met dat hem hier meede accomodeere, toont hem t'ons waard seer genegen, versoucquende dat op morgen, tot zijnen huijse om t'selfde te besien gelieffden, te coomen, begeerden ons daar eenige caresen ende vermaeck aen te doen, dat danckelijck toestoodt, beloovende dat op morgen te sullen doen.

<coopen swaavel tegen 3 t^l de baar> Coften heeden een swaavel in, teegen drie t^l de baar veel minder sal d'selve voor eerst niet gelden, maar eer met de compst der Clingers vrij weeder opslaan waarom al die teegen drie taijlen connen becoomen in voorraad opcoopen sullen.

<den nath geweestden peper mede ...[?] coop> De tachtich baar nath geweestste peeper zijn nu weeder geheel drooch geworden, wiert ons voor 5½ t^l de baar aengepresenteert, <dat excxuseere> maar excuseerde die, om dat int varsche <f.505v.> waater nat geweest zijnde daardoor eenige laccasie ofte schaade aencoomen mocht doch soo sal voor de vijff taijlen waar te becoomen geweest soude d'selve aengenoomen hebben.

<senden om houdt en dack te coopen> Sonden op den middach den tolcq Andries, met den bosscher Joris naar Andrapura om durabel houdt ende sparren, gaff haar tot dien eijnde in contandt mede 4 taijl, met eene belastende dat 2 000 stucx goed lanck atap te maacken souden besteeden, om als van noode soude hebben, daar niet om verleegeen te blijven.

<den Bintare maacqt frevoole praatgens> Tegen den avondt quam ons besoucken, Bintara Blanck²⁰¹ maeckende ende voortbrengende, verscheijde frevoile praatgens, onder andre, off oock vianden van d'Engelsz waaren, daarop als gisteren diende neen maar vrunden ende bondt genooten, springende van daar op den

200 Zijdij i.e. sayyid.

201 Bintara Blanck, (Aceh.) Béntara Blang i.e. administrator of the royal ricefields or land.

tolcq Heijder, vragende waar die was waaruijt merckten hij den selven met d'Engelsz gesproocken hadt, en dat alleenich bij ons quam om de tongh te schrabben, ende te hooren wat daar van soude seggen, waarop hun maar simpelijck seijde, den selven van daach niet hadden gesien, sonder hem ijets verder t openbaaren, soodat naar op deese lants wijze, wel getracteert, ende met behoerlijcke complementen gecongratuleert was met genoegen, weeder vertrocken.

<Posje Meloor en den assis! Capel> Ontrendt den avondt gemoet Heijder ofte Possie Melor, den Assisten Johannes van der Cappel die hem vraach den als nergens van weetende, waerom niet in de loogie quam, seijde daarop, wilde niet meer coomen, den coopman was quaad om dat bij d'Engelsz en met haar tot d'Orangh Caijen was geweest, dat doch alle gaar leugenen waaren dan hadde de Comp^e niet van doen, conde wel leeven sonder haar.

Aij 8 d^o

<Malim Maghdon versocqt pas naar Bengaale> quam anachoda Malim²⁰² Machdon met meer andre Mooren ons versouckende om een pas dat van hier met het schip des Mongols zoon genaemt Sasusia²⁰³, daar den vuijlen vervlouckten Miersalij anachoda op zij geweest, en nu naa zijn omcoomen, den booven gemelten Malim als schipper opvaart, <zijn cargasoen> om van hier met zijn ingeladene cargesoen, bestaande in 7 p^e Oliphanten, naar Bengaale vrij ende onverhindert te moogen navigeeren, dat hem om reedenen en diverse in-sichten, hebben toegestaan, in soodaniger maniere alsvooren g'insereerd, <schrijven aen de vrunden van Pipelij> schrijvende nevens dien een cleen brieffgen aen de vrunden in Pipelij de gelegentheit van aengetoogen Miersalijs omcoomen luidende in forma als volcht.

.....

<f.506r.>

<gaan tot Sidij Seeraps ten eeten> s'naer middachs gingen met den ondercoopman Jan Lucasz Levendich bij den geestelijcken bisschop zijdj Zieriphs, <die ons wel tracteert> die ons op gistren hartelijck hadde genoodicht ten eeten, wierden seer minnelijck van hem ende zijn geselschap bewillecoompt, en treffelijck getracteert, hadden diverse discoursen, ende vreindelijck propoosten met den andren, insonderheit soo toonde hij seer grootelijck zijne gelegentheit t'onswaarts, <zijn discoursen> seijde dat altijts was geweest eenen vrundt van den vertrocken capiteijn Compostel en d'Hollanders, soude oock met mijn altijdt in vrundtschap blijven, ende alle zijne coopmanschappen van peeper, tin als

202 Malim, i.e. learned in Islam.

203 Sasusia, i.e. Sjah Shuja' of the Mughal Empire.

anders, aen niemandt als aen ons leeveren. Welcke courtoisie weder met gelijke munt betaalde, bedanckende hem voor de goede genegentheijt t'onswaarts, en voort leveren der coopmanschappen van peeper ende thin, belooffden daarvan zijn E. soodanigen contentement te doen, *<ende naa gedaane complimentes vertrocquen>* dat hem zoude hebben te bedancken eijndelijck naar wel onthaalt geweest zijnde vertrocken bedanckende zijn E. voor t'goet tractement.

<de Chineesen douteeren en begeeren meerder dachsloon> Hebben heeden maar een timmerman int werck gehadt die oock op morgen wiede achterblijven, seggende voor geen maas daaghs langer conde wercquen (mochten sien dat andre creegen), zij hadden altijds van d'Engelsz twee daaghs gehadt, wouden wij die haar oock geeven, souden morgen met alle man weeder coomen, doch niet seijden als vooren, mochten naar andre uijtsien, *<dat genootzaacqt zijn in te willigen>* soo dat genootsaackt blijven om met het werck niet ten halver weegen te laaten steecken, het dach loon van ider man een ½ maas daachs te verhoogen.

<de saager scheijden der uijt> De saagers zijnd er oock uijtgescheijden, laaten ons met alle ter halven weegen sitten, men heeft hier groote travaillie met het volck, dat doch echter al met patientie moet opneemen.

<gaen tot den Orangcaij Sibie Indra ten be...[?]> s'Avondt wierden van den Orangcaij Sirbie d'Indra genoodicht door zijnen dienaar zijnend te coomen eeten, werwaarts met den ondercoopman Leevendich ende den assisten Warcel Hackendock vervouchde, zijn E. ontfinck ons minnelijck, *<discourse van Posie Meloor>* en vielen naar eenige discoursen, in propoost van Possie Melor ofte Heijder weegens t'gepasseerde tot d'Engelsz, daar zijn E. opdiende dat sulcke schelm stucken niet nu maar overlange, en ten tijde van d'heer Commissaris al gespeeld hadde, oock datt er niet bij ons wiert gesproken ofte gedaen, off hij ginck sulcx alle d'Engelsz openbaaren, waar oock *<f.506v.>* daagelijcx in hujs was, riet mij dat hem niet weeder soude aennemen, maar loopen laaten, alsoo dien schelm gelijk hij hem neemde (ons geen goet en deede), hadde wij wat te versoucken presenteerden zijn persoon, wilde voor ons het woordt doen, dat danckelijck excuseerden. *<van den peeper>* Quamen verder te spreekken van den peeper; dat die nu dagelijck van de Westcust aenquam stond met mij toe niet te haastich te weesen incoopen, alsoo die noch wel tot leeger prijs, jaa 6 t^l daalen zal wandt seijde hij wil sal den peeper coopen, daar zijn weijnich Mooren, *<d'Engelsz geeven hen 4 ten hondert voor intrest>* en d'Engelsz hebben geen geldt alsoo 250 t^l van mijn op interest, voor 2 maanden gelicht hebben, en zijt verseeckert, dat de May^t de juweelen van haar niet aenneemen zall, om de consequentie, die wij daar uijt soude coomen te trecken, drongh zijn E. voor dat oock weijnich van contanten waaren versien, soo om tot opcoop van peeper als anders waarom genoodtsaacqt was, de May^t daarom te sullen sombaijen vraagghden zijn E^{ts} advijs, *<wie behouffden aen te spreekken, om contanten te becoomen>* wie eerst

van de Grooten daarom behouffden aen te spreecken, diende daarop niemant anders dan Maradia Lilla en Radia Adonne Lilla, dat belooffden op morgen te zullen doen, waar weeder opseijde, als bij de heeren comdt en datter propooste van Posie viel verclaart hem rondelijck de parte van hem aen d'Uwe gepleecht dat aennam indien te passe quam te zullen doen, als ontrent 8 uijren inden avondt was geworden naamen ons affscheiden naa dat zijn E. voort goet onthaal hartelijck hadden bedanckt.

Ad. 9 d^t

<een Clinger arriveert in negen daagen tijds van Porto Nova> arriveerd hier ter reede een Clinger coomende van Porte nova, d'anachoda genaemt Michan (hebben maar negen daagen onder weegen geweest) hadden tot cargasoen 98 p^s slaaven ende 150 packen alderhande sorteeringe van cleeden, heeft verleeden jaar hier meede geweest met een ander anachoda genaemt Mamina, die aldaar beneffens vier Atchinders met hem voorleeden jaar van hier vertrocken, overleeden zijn. Waaron op de meeste portie en principale goedren, van zijn ingeladene cargasoen, pretendeert de Orangcay Maradia Lilla, wien de overleedenne, van hier derwaarts heeft uytgerust, brachten tijdinge datter noch drie Clinghsche schippen, stonden te coomen, waar van met het eene Deenen herwaarts souden verschijnen, nevens hunne coopmanschappen wat daar van is sal den tijd leeren.

<excuseerden het versoucq, om contanten noch voor tijde> Sonde heeden volgens de op gistren gedane overslagh om eenige contanten van haar May^t tot inkoop van peeper als anders te lichten (waarom de Orangcayen Maradia Lilla en Radia a Donna Lilla soude versocht hebben), maar naerder geconsidereert de wonde noch seer varsch is, ende te haastich opt vertreck van d'E. h^r Commissaris volcht, <alsoo noch de walgh van de jongste versoucquen steecquen> dewi[j]l van al de voorgestelde versoucken, noch den walgh steecken hebben, met den andren goed gedacht, noch een maandt daar meede te wachten, alsoo t'selve noch niet al te noodich hebben, meede ons packhuijs eerst dient klaar en vaardich <f.507r.> te wesen, als wanneer t'selve beeter fatsoen, can geschieden ende van hen oock best sal genoomen werden.

<de toesegginge aen de Chineesen maacqt haar willich> De op gistren gedane beloffen aen de Chineesen van ½ maas daaghs meer tot daghloon, heeft haar gewillich gemaackt, soodat heeden weder drie man hebben int werck gehadt, soude oock op morgen den vierden mede aencoomen.

Den tolcq met bosscher Joris weeder coomende hebben in Indraproa enner tijt ingecoht.

<becoomen dack en sparren>

90 sparren a 5 p ^s imaas	taijlen 1: 2 maas
2 p ^s balcken a 2½ m ^s ieder	: 5
1625 p ^s atap als	
1085 p ^s a 35 p ^r m ^s t ^l 1: 15	} t ^l 3: 1
240 p ^s a 40 p ^r m ^s : 8	
300 p ^s a 30 p ^r m ^s : 10	
somma taijl 4: 8	

Conden geen meerder houdt werck becoomen, alsoo de luijden naar d'eijlanden, omdat te hacken waaren vertrocquen.

Aij 10 d^o

<onstweimich weer> niet sonderts gepassert, maar hebben weder vier timmerluijden ende twee saagers int werck gehadt, hadden seer onstuijmich weer van reegen ende windt.

Coften 150 p^s atap teegen 30p^s p^r maas zijnde seer schoondack.

Aij 11 d^o

<gingen ten Hoff> alsoot den dach is, dat de May^t gemeenlijck sitt gingen ten Hoff met neemende twee armozijnen binnen coomende, vonden op de groote Baileij, Orangcaij Maradia Sirij Maradia, Radia Lilla Wanghsa met beijde de liefste Capados Radia Adonna Lilla ende Mangat Dalmachseij waar neffens naar dat haar Ex^{tie} behoorlijck hadde gegroet vervouchden, <discours van Negepatam> hebben den Orangcaij Maradia Sirij Maradia met den Bintaara Can Can, eenen bijsonderen praadt van Negapatam, welke tijdinge den Clinger van Porto Nova aengebracht heeft, dat d'Hollanders de geseijde plaatse met 300 mannen hadden ingenoomen, ende gebracht schad op 100 000 R^a maar alsoo verston den dat den eijck affquam, waarender wederom alle gaar uijtgelopen (dat hem seer scheen te bollen) waarom oock hartelijck lachte soude mij wel daar in gestecken hebben, maar alsoo niet gevraacht wierde, hield ofte niet en ver sondt ende geen kennisse van en hadde.

Gemelte Orangcaij vertreckende, verscheen den Panglima de Dalem, die hartelijck groete waar nevens oock Heijder ofte Posie Meloor <f.507v.> op de Baileij coomende <d'Orang cayen spreken ons weegen Heijder aen> wierd van beijde als den Laxamana ende Radia Adonna Lilla aangespooken, waarom de Heijder niet meer bij ons was, merckende, dat denselven beijde deesen heren gesproocken hadde. <daar op diene> Antwoorde haar Ex^t dat wij hem niet en hadde verstooten maar was uijt sijn eijgen motijff van ons gegaen, latende daarbij weeten, dat niet meer ons maar d'Engelsz, dienen wilde dat recht contra de belofften waare die de h^r Commissaris ende mij hadden beloofft. <versoucquen dat hem weeder soude

aenneemen> Versochten echter alhoewel dat daar qualijck in gedaan hadde, dat de saacke mochte bijgeleijt werde belooffden t'zijnen tweegen sulcx niet meer zoude geschieden dat om haare Ex^{tie} te gevalle aennam mits dat beloovende sulcx intoecomende niet meer te doen, <dat alhoewel ongeerne doch om hen te willen te zijn, toestae> t welcq hij deede en protesteerde oock noch hardt sulcx noijt gedaan hadde. Wilde den persoon weeten die t'mij aengedient hadde, daar hem op diende het genouch waar ick sulcx wiste ende dat als nu op t'versouck van voorschreven h^{ren} wederom aennam, <op beloffte, dat hem int toecomende daarvoor soude wachten> mits in toecomende hem voor sulcx hadde te wachten off dat anders daar andre middelen in soude verschaffen, dat aennam, ende met diere woorden affirmeerde te zullen, niemant anders dan onse Comp^e dienen, ende soo in toecomende anders vername mochte met hem doen als soodanighen persoon toequam vielen verders weijnich woorden. <door t onstuijmich weer, sat de May^t niet> Door t'harde ongestuijmich weer van reegen ende windt sadt de Mayt niet maar liet op de groote Balleij opschaffen, van waar naar dat gegeten hadden, en behoort affscheidt van alle de presente Grooten genoomen weder naar huys vertrocken. <vuyl weer> t' Was gants vuyl slickenrich weer soodat over denckleuwen in de vuylcheijt gingen.

De saagers vorderden heeden weijnich, maar de timmerlieden int drooch zijnde deeden hun werck, soodat hoopen alle het swaar werck, op morgen sal veerdich ende klaar weesen, om aenstaande Maendach t'selve op geprojee[c]-teerde plaatse in den andren te sullen setten.

<senden weeder om houdt> Alsoo noch eenich hout werck tot de boovenste platen en sparren te cordt quamen, sonden den bosscher Jooris met noch een boots-gesel, weeder naar Indraproa, ende min tijdt, om aldaar het mancqueerende op te coopen doende hem daar tot een t^l is comptandt, moet en alles soo van buijten doen haalen en coopen de wijl hier in stadt voor ons niet ten besten en is.

Aij 12 d^o

<noch al seer vuyl en reegenachtich weeder soo dat qualijck een voet connen versetten, bleeven voor deese maal thuijs al wisten de May^t soude sitten dat doch echter om den Grooten reegen oock achterbleeff, <laaten Heijder na binnen gaan> den tolcq Heijder weder in genaede opt versoucq als vooren aengenoomen sondt naar binnen toe, om te verneemen wat daar <f.508r.> mochte voorvallen (alsoo den tolcq Andries hem vejnst sieck te zijn dat al drie dagen geduijrt heeft), waarom geen dienst van hem connen trecken, daar bij als genootsaackt zijnde deesen Heijder weeder te gebruijcken, die weeder uijt Hoff comende ons t'naer volgende rapporteerden.

<wat rapporteert> Eerstelijck binnnen op de groote Balleij comende, vont aldaar presentd d'Orangcaijen Maradia Lilla, Panglima de Dalam, en Maradia Sestia neffens Radia Adonna Lilla, ende andre Grooten waar voor verscheen den Engelsen barbier Mr. Thomas (als die nu meent een groot Mr. te weesen) drouch deese h^r voor dat de May^t wilde sombaijen, om 4 p^s slaaven, die hem naar zijn qualite (als laat voorstaen) behoorden te dienen, waarom geseijde heeren gesamentelijck lachten, en spottende met zijn sot en ongefondeert voorstel.

<den Laxamana om verslaagen zijnde vracht naa ons huijs dat maacquen> Ten anderen, seecker Atchinders diende den Laxamana ofte Panglima de Dalem aen, dat hadde verstaan de Hollanders een schrickelijck groot huijs maackte, dat aen d'aenweesende h^r vraachen, als verslaagen zijnde (hoe is dat) maackende Hollanders sulcken huijs, daar ick naar possie diese onse draagen op adviseerden. Doch den Maradia Sestia, diende daar van seggende, wat is vant huijs zijn, ende t werdt met stijlen ende plancken tsaamen gevoucht, dat daar meede bleef steken seggende d'Laxamama daar op ist anders niet dan noch het blijcqt clarlijck en al de weereldt genouch, <bevreestheit van hem en Maradia Serij Maradia> dat deesen h^m benevens Maradia Serij Maradia daar met weegens houwelijck in vrundtschap bestandt, ons niet terecht vertrouwt maar blijff met d^o Maradia geduijrich in vreese, om ons, waardoor oock sterck doende zijn met fortificeeren, (maacken over weeder zijde van de Quaale twee nieuwe forten), <versien hun fort> gelijk oock het fort aen de rivier meede op nieuwe werdt versien, doch als op het oude fatsoen (maar in calcq en steen) het laet hem voorstaen off zij t'ernstich meenen en datse heune plaatse aen dien kandt, voor eenen aenloop willen verseecken.

<gecommitterde om de forten te visiteerden> Den lieffsten Capado Radia Adonna Lilla, wierde beneffens den constapel Bintaire Can Chanan ende verscheijde Grooten g'ordonneert, om op morgen in dien drooch weer blijfft, de geseijde forten aen de Quaale te sullen visiteeren ende t canon daarop te probeeren, om bij overval van viandt, (daar schijnen seer voor bevrees te zijn) in posture van deffentie te weesen.

<noch al vuij> Daar was wijders niet anders voorgevallen, alsoo de May^t weeder door t onghstuijmich weer van reegen ende windt, in den troon niet verscheen.

<f.508v.>

<Subiedje Indra ten Clinghsen anachoda discourse van gistren op d Balleij> Na de middach quam ons den Orangcaij Subiedje Indra, nevens den aengecoomen Clinghsen anachoda Miachom versoucken, waarvan verstonden t'geene de h^m op de Balleij gistren ten deelen verhaalde, ende dat den reijck de Portugeesen hadden uijt de stadt Negapatan gejaacht, sonder dat daar meer mochten in coomen maar mosten hun op de Qualle behelpen alwaar hun tot noch toe onthielden.

<van der Deen> Verhaalde meede dat de Deenen, sterck 11 coppen voorts Clingers, met een Moors schip, dat zij voor Pipelij hadden, genoomen herwaarts tenderden ende souden eerstdaachs hier verschijnen, hadde tot dien eijnde daar al ingenoomen 120 packen cleeden (stonden naa noch meer) benevens twee hondert p^s slaaven ende een goede perthije juweelen, die sullen aen de merckt brengen, dat den tijdt sal openbaaren, naar dat gemelte, op deeses lants costuijme hadden gecarriseert²⁰⁴, zijn met goedt contentmendt vertrocken.

Aij 13 ditto

<setten d'onderste en veer d'wars balcquen over eijnde> reedelijck weer hebben onse onderste stutten, hooch broeten van de aarde op steenen geseth, waarop de vier dwaars balcken, blijven in gelaaten, leggende voor de loos, de twee langhste plaaen, om die op morgen met lieff vast te stellen, als wanneer het onderwercq met stutten van vorseijde hoochten, sal moeten werden versocht, alsoo t de gansche swaarte ende last vant geprojecteerde packhuijs moet draagen, zjnde als geseijdt 6 voeten hooch vander aarde alwaar eerst de vloer ofte solderinge sal opcoomen, nootsaackelijck moet dit soo hooch coomen, weegens t waater dat wel vier a vijff voeten in onse plaatse op ende loopt, <waar den timmerman hem misreecquent heeft> waarbij dat mejne en presumere de Mr. timmerman te Batavia, int maacken van overslagh, wat houdt werck tot soodanigen packhijs behoort, niet gegist heeft, want met gesondene (waar van noch 6 balcquen te cordt gecoomen zijn), op verre naa niet halff moogen strecken, als hier naar breeder sullen aenwijsen.

<houdt en sparren gecocht> Den bosscher weeder van Indraproa coomende heeft aengebracht 45 p^s sparren a 5 p^s p^r maas 9, ende 4 p^s balcqgens a 2½ m^s ijder 10.

<het saagen weeder gestaact> De vier timmerlieden hebben ons nu vier daagen trouwelijck geholpen maar de de saagers, om dat geen saack hadden d'andre dus lange voor een maas daachs geleendt zijnde, heeft den eijgenne nae hem genoomen, soo dat het weeder hebben moeten staacken.

<neemen vijff vrije coelijs aen voor een maandt> Naamen vijff coelijs voor een maandt aen teegen ¾ maas ider s dachs, om tot schoon maacken van rottangh tot <f.509r.> het dack gebruijcken als oock om daagelijck te helpen, aenbrengen vant greeet gemaackte houdt, en t'selve op te setten dewijl met ons presente volcq niet bestand blijen, dat sonder meerder hulp te connen doen.

204 Gecarriseert, read gecarreseert.

Aij 14 Oct.

<diene meer houdt> gesien op gistren als wanneer, d'onderste 4 balcken, van 24 voeten uijder, 2 platen van 24 d^o op de 12 stutten waaren vast gehecht met 34 steecke banden bevonden hoochnodich om de solderinge te verseeckeren, voor den last die daar in toecoomende stondt in te coomen met noch 27 balcken van 14 voeten lanck ende 27 stutten ten minsten, versorcht diene (waarom alsoo ons presente houdt werck, geconsumeert zij), <waarom h^r Leevendich nae Indraproa senden> hebben goet gevonden, den ondercoopman Sr Jan Luijcasz Leevendich met noch twee man daar bij naar Indraproa ende Mirtijt, aff te veerdigen om eens voor alsoo veel houd werck als noodich is op te coopen. Insonderheijt 40 balcken ten minsten, van soodanige lenghten alsvooren aengetoogen mitgaders 70 à 80 p^s sparren, van tamelijckce groote ende dicke, doende den gemelten Leevendich daartoe geldt, om opt spoedichste t'selve te verrichten, vertrocken gelijk half achter middach, derwaart.

<arriveerd de tweede prauw van Passaman> Heeden quam hier ter reede de tweede prauw van Passaman bij Indrapou[r]a geleegen groot hondert bhaar vollaaden met peeper toebehoorende anachoda Radia Indrapoutra zijn in twee maanden van ditto plaatse herwaarts aengeseth, hebbende veel storm ende onweers uijtgestaan. <geen tijdinge van d'Anna> Vant jacht d'Engelse Anna wisten ons niet te seggen, alsoo dat bij haar nergens was vernoomen, verclaarden oock, <geen onser scheepen maar op de Westcust gesien> datter op Ticou ende Priaman noch niet meer als een schip dat niet wist te noemen, was verscheen, dat hier groote verwonderinge baarde (confirmeerden oock het seggen van de voorijgen anachoda, datter van Indrapoura en andre bijgelegene plaatsen noch verscheijden vaartuijgen, vollaaden met peeper stonden herwaarts te coomen).

Aij 15

<setten stijlen en balcquen overejnde> setten onse 8 stijlen ende 4 balcquen overejnde hooch 12 voeten, zijnde de verdiepingh vant packhuijs, hadden groote moeijten, eer soo swaaren en werck conde oprechten, creegen veel besichters die met verwonderinge besaagen als noijt op soodanige maniere ijets opsien rechten hebben.

<den Orangcaij Serij Maradia sendt om 32 p^r> Den Orangcaij Maradia Serij Maradia sondt twee van zijn principaale dien^{rs} versouckende op ons dat zijnen H^r met een cattij Spaence Rialen zijnde 32 p^r gelieffden t' accommodeeren, twelcq om de geringheijt desselfs zijn Ex^{tie} niet hebben connen weijgeren, doch onder exclusie alsoo meerder versocht, dat ons van meerder te vorderen gelieffden <f.509v.> t excuseeren, dewijll daar van gants ontbloomt bleeven, jaa soodanige dat onse timmeragie te voltrecquen contanten ontbrecquen soude, waardoor

oocq genootsaackt blijven eerst daachs de May^t om een a twee duijsent taijl te sombaijen.

<dit waren zijne sprenen> Deese twee quanten zijn expresselijck gecoomen om t' gadt te doorzien wat al uijtrichte en hoe onse timmeragie al stondt, doch sulcx als merckende vulden hun den cap ende lieten haar met contentement ver-trecken.

<Subiedje Indra besierend ons wercq> D'Orangcaij Subiedje Indra zijnde een extraordi-naris vrundt van ons, quam ontrendt den avondt het wercq besichtigen daar goede zin in hadde en zeer wel aenstondt, naar eenige discoursen met den anderen gehadt hebbende vertrock tijdelijck.

<Leevendich comt onverrichten haacque weeder sonder houdt> Den ondercoopman Lee-vendich weeder van Indraproa coomende bracht meede 17 balckgens door hem aldaar ingecoct, coomende voor dien tijdt daar niet meer becoomen alsoo luijden van d'eijlanden, daarse 't houdt cappen noch niet weer gecoomen waaren dat noch wel 3 a 4 daagen sal aanloopen.

Door den tolcq Andries is hier bij den een ende andren opgedaan t volgende als

<dit ingecoct>	6 p ^s swalpen	20 voet lanck	t ^l 1: 4
	1 p ^s d ^o	15	: 10
	1 p ^s d ^o	22	: 4
	10 p ^s balcken		1:

taijl 3: 2

<vinden goet nae de Quaale te gaen> Dewijl noch seer benoodich bleeven om houdt tot stijlen ende sparren die dagelijks sullen beginnen van doen te hebben, von-den goet om op morgen naar de Qualla te vaaren, om al daar een goede partije soo ons aengedient was op te coopen.

Aij 16

s'morgen vrouch, naa dat onse arbijders een ider op zijn werck hadde ge-steldt, voeren naar de Qualle om t' houdt werck van gistren te besichtigen en te zien met den coop eens te werden, <daar comende bevonden te dier ende ons niet dienstich> doch daar coomende bevonden t'selve oudt en verleege te zijn ende daar toe oock tot soo hoogen prijs, waarom onverrichter sake weeder naar de loogie vertrocquen, sullen sien dat ons gerieff op Andraproa ofte andere con-nen becoomen.

<f.510r.>

<coopen 16 swalpen> Onse tolcq cost noch 16 swalpen door malckanderen 14 voet lanck teegen een taijl en 11 maas.

<coopen swaavel> Deeden noch ½ baar swaavel op teegen 3 t^l de baar sal nu dagelijks met d aencomste der Clingers weeder rijsen als wanneer daar meede sulzen zupersideeren.

<de colijs verboden voor ons t' arbeijden> Alle de Portugiese swarte coelis blijven verboden bij ons ofte d'Engelsz te arbeijden, oorsaack datter met vertreck van onse ende haare scheepen 8 personen verlopen zijn, hebben daarom d'zelve die wijdt ende zijdt woonden opgesocht ende op de groote passer een plaatse g'ordonneert, daarse al tsaamen bij malckanderen moeten woonen om dat de tandeels daar beeter oogh op souden connen neemen, <den baartscheerder> onder allen wasser een baartscheerder die ons voor een riaal smaants schoor welcke expresselijck verboden blijft, niet meer ons te dienen off in de logie te verschijnen, waar meede grotelijck gediscommodeert blijve, <de bootschap van Maradias dienaars> het blijktt dat den grooten Maradia jelours wierdt op alle ons doen, de verspieters op gistren moeten haare bootschap wel gedaen hebben. <de vruchten daar van> Alsoo saagen dat eenige van geseijde coeljs hier arbeijden waar onder de saagers, die smiddaghs hier van daen mosten ende niet weeder dorsten verschijnen, dewijl t' hun strictelijck verboden blijft, ons werck soude naa d'opinie van gemelten Orangcaij anders al te veerdich voortschieten.

Aij 17

<stellende Chinesen aan saagen> alsoo op gistren de saagers ons ontnoomen blijven, soo hebben de Chinesen, t'selve bij de sneede aenbesteedt, geevende voor 22 sneeden van swalpen, die tot ribben ende cleene balcxkens zullen gebruijcken, aen vier personen met de saach 12 maas.

<senden om atap> Sonden den tolcq Andries wederom uijt om atap alsoo t'selve geern tijdelijck bij den andren hadden soude anders als van noode hadde quaalijck connen becoomen, off bleeven genootsaacqt dat ten diersten uijt haar handen te zullen coopen als wanneer weten dat van nooden hebben houdense dan op een groote ende onredelijck prijs, gaff hem tot dien eijnde twee taijl 5 maas in contant.

<den natten peper gecoop gepresenteert> Posie Dousson quam ons versoucken, met eenen sien off conde den nat geweestden peeper aen ons venten, dat affsloegh ende voor geen vijff taijl begeerden aen te nemen, maackten veele frivoile praatgens, als onder andre dat als nu van de May^t was gemaacqt Panglima van Indrapoura, waardoor middel hadd becoomen om onse daar aenlangende scheepen ende volcqueren goet te doen.

<f.51ov.>

<waarom de Coeljs verboden blijven, niet meer voor ons t' arbeijden> Naamen in discours weegens de Portugiese swarten, vraagende waarom d'selve verboden werden, niet meer in onse logie te moogen coomen arbeijden, diende daarop, sulcx

door den Ponglou Caul toequam, als de May^t op hem vertoornt was geweest, om datter 8 van gemelte swaarten met de scheepen waaren verloopen, waarom de May^t soude gesombajit hebben, dat die natie, niet meer bij ons, ofte d'Engelsz, soude gelicentieert werden t' arbeijden, want bequamen daar door middel, om met onse, ende haare scheepen, hen te versteecken, waarop hem diende, dat niet conde geseijd weeden, iemandt van de sulcke met onse scheepen waaren versteecken want zij voort affvaaren van de May^t gecommiteert. Ja selffs van de Panghlous, die hun volck, al langh gemist hadde, gevisiteert maar wel condent weesen daater met de twee Engelsz scheepen die soo langh aende eijlanden geleege hadden, eenige daar van vervoert mochten zijn, alsoo der doen verscheijde gemist wierden, <Subiedje Indra, Tonade radja> met dat van ons afscheijdt nam quam d'Orangcaij Subiedje Indra, en Tonadi Radia, die ten deele verhaalde de reeden met geseijden dousson gehouden, daar om lachten seggende, <contrarieeren t'seggen van Posie Dousson> geen Panglima maar coetier²⁰⁵ om op Indrapoura soude weesen, contrarieerden oock t'seggen als dat den Ponglou Caul soude gesombajit hebben geen Portugiese swarten, in onse logie mochte coomen, maar jaa, dat alle te saamen, in een campoen, bij den andren soude moeten wonen om daar beeter opsicht te connen neemen.

Aij 18

<senden weeder naa Indraproa> met den dach vertrock den ondercoopman Leevendich met den bosscher Joris weeder naar Indraproa om te sien off daar eenige sparren en bequaam houdt conden becoomen.

<gaen ten Hooff> Wat hooger op den doch gincq met beijde Tolquen Heijder ende Andries te Hooff, nemende alsvooren meede geprojecteerde p^s armoseijnen binnen coomende, vonden op de groote Balleij d'Orangcaij Maradia Serij Maradia, Panglima de Dalem ende Maradia Sestia, met meer andre, daar waaren weijnich discourssen eenichelijck van haare oliphanten en andere beuselerije, <de May^t sit niet> waarom alsoo de May^t niet en soude sitten tijdelijck vertrock, naar dat van de groote Balleij was getreecten <Maradia versoucq> riep d'Orangcaij Maradia Serij Maradia, Posie Meloor ofte Heijder tot hen seggende dat aen mij versocht 400 Spaance R^a om die naer de West Cust te senden soude mij daar maasen weeder voor in plaats geeven, <aen beijde Tolquen> riep oock Andries tot hem als Heijder was vertrocken seggende tot hem, seght teegen den fittoor²⁰⁶ soo wat van <f:5m:> dien heeft laat bij mij coomen. Ick sal hem wel helpen, ben altijdt met Compostel goedt vrundt geweest, wil met hem niet minder weesen, seght hem dat hij mij compt versoucken, en soo veel R^a doet als aen Heijder

205 Coetier, (Fr.) courtier.

206 Fittoor, (Port.) feitor i.e. factor.

hebbe gesejdt, want wil hem die alsoo seght geen gelt en heeft weeder in maa-
sen goet doen.

<dat mij aendienen> Buijten t'Hoff coomenden rapporteerde mij elck wat van ge-
melte Orangcaij haar was aengedient waarom daarop mijn bedinckinge seijde
te sullen neemen, soude zien wat daar in te doen stondt maar geldt hadde niet
gelijk zijn Ex^t dienaar verleeden Woonsdach hebbe bekendt gemaacqt, wenste
dat hem conde accommodeeren maar de middelen ontbraacken, *<Leevendich
compt andermaal sonder houdt>* gaende voorts naar onse logie, gemoeten den on-
dercoopman Leevendich die van Indraproa weeder quam hebbende niets op-
gedaan.

Waarom den tolcq Andries weeder ander halff t' verstreckete om bij d'een
ende d'ander te sien soo veel sparren en swalpen op te coopen als conde be-
coomen.

<setten de spruijten op> Hebben heeden onse spruijten opt geprojecteerde pack-
huijs geseth heeft tegenwoordich zijn volcoomen hoochten van 32 voeten van
der aerden.

<Clinghsen anachoda geefft uijt van 15 galjoenen> Den Clinghsen anachoda quam op
heeden weeder versoucquen, die alsoo verstaan hadde hier onder de Grooten
uijtstrooijde, datter 15 groote galioens uijt Portugaal int land waaren ende noch
stonden te coomen. Vraagende hem in propoost coomende wat van die saack
was, diende dat voorseecker sulcx verstaan hadde, van twee der selver galioens
die voor Melapoer gesien ende selffs versproocken hadde, datter noch 13 gelij-
cke uijt Portugaal stonden herwaarts aen te coomen, leggende al klaar ende
zeijl reedt om uijt te loopen, waaren versproocken en anderen voor geseijde
Meliapour te verwachten, van waar hun uijtsettinge ende verdeelinghe soude
doen, als 5 derselver naar Bengaale ende die quartieren, 5 gelijcke ditto naar
Ceylon, ende d'andre 5 naar Malacca, hebbende de twee geseijde galioens voor
Meliapour leggende, bij hun in compagnie 26 p^s galiassen ende twee galeijen
bij haar, waarvan onse cruijsende jachten, aldaar 4 van de selve galiassen soude
hebben vermeestert. *<dat hier groote vreesse causeert>* De uijtstroijselen van der gali-
oenen comste naar Malacca, maackt deese wanckel moedige natie vrij al wat
verbaast ende zijnder zeer deur ontreedt. Uijt vreesse van dat int passandt,
wellichtelijck eene aenstooft mochten coomen te lijden, als wroegende hunne
gepleechde actie de Portugiesen aengedaan verscheijden ons hier over aen-
spreckende, hebbende haar dat uijt t'hoofd soucken te praaten, met te seggen
de Portugiesen sondanigen macht uijt haar landt niet conde missen, die daar
alte groote viandt, ontrent haar hebben, soodanig van ons met 40 scheepen
g'asisteert blijven doch wat hun preeckte, t' gelooff bleeff even cleen

<f.51v.>

Aij 19 Oct.

<gaan ten Hoff> ben ten Hooff geweest, vonden op de groote Balleij den aarts bisschop Lebbe Citta Callij (zijnde d'eerste maale naart vertreck van den E. Commissaris), dat sijn Ex^{tie} binnen geweest, zijn partije den Orangcay Maradia Zirij Maradia verscheen niet, alhoewel de Maij^t heeden in den troon zadt, <sombaijen 2 armozijnen> die wij twee rollekens armozijnen sombaijen. <Maradia en Calij> Het laat hem aensien, deese twee heeren malkenderen, opnieuws int haar willen schuwen den andren, ende hunne aenhanck ofte dienaars blijven op elcken candt den andren suspect, <sachte regeeringe der Coninginne> t is niet te gelooven dat deese regeeringe langh in dusdanigen vreedigen standt sal staende blijven ende dat om de twee spaldt der Groote[n], en sachte regeerigne der Coninginne, wandt deese stoute moedige fortse natie, wil met geen sachte maar harde spooen bereeden werden. Als wanneer meerder vreesse en ontsach bij de Groote zoude weesen, daar is niet noteerens weerdich voorgevallen. <questie van schuldt ende weeder schuldt, preparatie naar de Quaale> Eenelijck verscheijde questie onder de Capados ende Tandeels weegens schuldt ende weeder schuldt, daar wierdt preparatie ende gereetschap gemaect om alles naar de Qualle te beschicken.

Alsoo de May^t op morgen derwaarts soude gaan, met alle de Groote, werwaarts ons meede mosten vervoegen, t'welck den liefst Capado Radia Adonna Lilla ons door den tolcq Heijder liet aen dienen, <coopen sparren> costen in passant uijt t'Hoff coomende 50 p^s sparren die seer qualijck zijn te becoomen, nochtans d'selve alsnu ten hoochsten van doen hebben moet erder voorgeeven wat eijsschen, alsoo in dese gelegentheijt bij dit volck niet aff te dingen en is.

<Tandeels coomen verneemen nae de coeljs> De Tandeels Sirij Radia ende Lampost verscheenen op de middach in onse logie, vraachde off wij eenige Portugiese coeljs int werck hadden, diende haar dat mochte zien ende wat daar mede wilde seggen, alsoo wij die daagelijck hun loon gaaven, en van wien last hadde, om daar naar te vraagen, ofte wie ist belast heeft dat hier niemandt voor loon soude moogen wercquen. Con niet verstaen daagelijck soo gefocxeert²⁰⁷ warden, <daar haar op antwoorde> moesten ons echter uijtleggen, uijt wiens naem ende last dat quaamen, heeft de Maij^t zulcx belast, blijven gereedt t'selve nae te coomen. Edoch anders niet, maar zoude haar Altesa, daar om selfs sombaijen, dese quanten ziende, dat zulcx hardt aentrocq, gaaven goede woorden en zijden alleen quaamen zien off er eenige hier arbeijden, <geen coop> niet door iemandts last, maar alleen uijt eijgen mootijff, om haar ten naesten daagen voor de May^t t' excuseeren, alsoo valschelijcken ten onrechte van den Ponghlou

207 Gefocxeert, read gevexeert.

Caul waaren aengeclaacht, dat door haar eenige coelijs souden wesen vercocht, en dat zij oock int perticulier, van ons en d'Engelsz voor ider persoon die der arbeijden een t^l trocken, daarop seijde niet van te weeten maar ijder dach dat de coelijs hier vrochten gaaven hunnen loon, en niet anders, daarop versochte dat als ick ten naasten daagen binnen quam voor haar wilde intensideeren voor de May^t alsoo dus valchschelijck beloogen, <f.512r.> waaren repliceerde dat als mij gevraacht wierde, daar soude waare reeden van geeven, naar dat oock versocht hadde, geene coelijs bij nacht in de logie te houden om alle consequentie voor te coomen, vertrocken met goet genoegen ende contentement.

Aij 20

<volgen de May^t naar de Quaale> Ginck de May^t naar de Qualle zijnde van verre vergeselschapt van alle de Grooten, sonder iemandt te dorven achterblijven, exempt den Orangcaij Maradia Lilla seer zieckelijck weesende, waar over excuseert bleeff. <de swijte en gevolch> Alle de paarden en oliphanten uijt het Hoff waaren in dit gevolgh, t'getal der paarden was 38 p^s waaronder schoone Persiaense beeste, en 16 p^s oliphanten met huijsgens daar de Groote raatswijven, nevens de May^t in reeden. Zijnde daar en booven noch een groote meenichte van ditto beesten om de wacht en sleep te houden, behalven die van d'Orangcaijen. Volghden van verre mede, de geseijde swijte tot d'g'ordonneere plaats niet widt van de zee candt gelegen, alwaar een treffelijck groote steene fort leijdt, neffens een vermaackelijck speel huijs, loopende de rivier dwars deur, daar de May^t met al de Grooten [en] haar wijven, en Capados ginck visschen, hebbende daar inne een bijzonder vermaak, soodat het gelagh en geschetter van dien t' gantse veldt daar wij en alle de Grooten zatten, overclanck. Naar de vanghst liet de May^t voor alle de Grooten opschaffen, naar neffens belast, wij ons meede soude vervougen gelijk deden werdende, daar inne voor alle d'andre natie en anachodas geprefereert. Alsoo daar bij niemant anders werd gereepen, naar wel gegeten quam t'Ziap om te vertrecquen, soodat cito te paarde voor uijtsteegen naa de logie toe, weesende den gantsche langen wegh vol menschen, werdende gevolcht van wel over de 150 goude partisaentiens en meenichte van andre goude Conincklijck ornamenten, alle gedragen bij Capados, dit gevolgh gepasseert zijnde quaamen goelijck halff achter middach thuijs.

Alwaar ons Radia Indrapoetra anachoda van Passamandt quam versoecken, en aen ons selffs verneemen, <den nat geweerden peeper werde maar te coop geboden> off zijnen peeper die nat geweest was ende nu geheel droogh is, niet wilde coopen, soude dien tegen reedelijcken prijs, namentlijck 6 t^l de bhaar geven, dat hem affsloegh en excuseerden, alsoo doende waaren met een packhuijs te

maacken, waarover die beswaarlijck soude connen bergen, ende alsoo oocq niet van zinne was nat geweestden peeper tot zulcken prijs in te coopen, dewijl vertrouwe den droogen genouch daarvoor zullen becoomen als wanneer der maar geen greetiger coopers, hun en verthoonen.

Aij 21

<besteeden houde te laagen> hebbende Chineesen wederom 8 p^s balquen om in vieren te zaagen aenbesteedt, waarvoor zullen gemelte <f.512v.> met saeghs op geldt 18 maasen, moet en tegenwoordich nauw soucquen alsoo nergens geen gelt houdt te becoomen en is. <hoe men op de Grooten haar woort gaen mach> Den Orangcaij Maradia Lilla, die ons belooft hadde van houdt te versien, liet weeten dat ons een, twee a drie wilde vereeren, maar was geen coopman die houdt vercocht. Hoedanich men op dese M^{rs} hun woorden gaen mach, blijktt genouch, mejnen als sij ons een stijl ofte twee, soude hebben vereert die nochtans dier genoch soude moeten betaalen ten hoochten daar meede g'accomodeert te hebben, waarom in haar noch moeten gehouden blijven.

Aij 22

<anachoda van Ticouw, twee scheep aldaar> quam ons versoucquen Poteotivo, anachoda van Ticou over 11 daagen met een cleen jonckien²⁰⁸ hier aengelanght, waeren 2 maanden onder weege geweest, vraaghden hem naar onse scheepen, seijde al twee daar verscheenen waeren, met den Capiteijn Wichtmans, die vertrouwde langh weeder soude vertrocken zijn, <d'Anna versproocquen> t'jacht d'Engelse Anne hadden onder (sic) versproocken, alwaar den Capt Panjangh ende Malim Poeti²⁰⁹ op waeren <geen en gelts> vraaghde offer geen Engelsz scheepen op Ticouw hadde vernoomen, alsoo hier vast de spraacq gaet, en oock op gisteren Radia Indrapoet[r]a, ons voor vast aendiende, dat die twee Engelsz shceepen in dato 8^{en} Sept. passado van hier vertroequen daar waeren aengelanght, maar d'inwoonder wilden haar om der Hollanderen wille, geen peeper handel toelaaten (deesen annachoda wist hier niet van) seijde niet langer als 2 maanden van daar was geweest, ende hadde daar int minste niet van vernoomen, noch hun in passant gemoedt, soodat deese geruchte niet andres als der Engelsz soude uijtstrijdselen en is.

<presenteert zijne peeper te coop> Deesen anachoda presenteerde mij zijnen peeper weesende maar 8 baar te coop, boot hem alsoo die niet noch maar droogh ende bequam was, 5½ tajl voor de baar, waar meede vertrock, seijde daar op hem te zullen bedencken, en naeder daar naa met den andren te sprecken.

208 Jonckien, i.e. small junks

209 Poeti, read (Mal.) putih i.e. white.

<10 p^e Javaense joncquen aengecoomen> Heeden zijn hier 10 Javaense joncken aengelicht coomende van Weijtangh²¹⁰, uijt Matrams gebiedt in dertich daagen over Bencalis, waaren gelaaden met zoudt, suijker, erretgens, boontgens ende andre barringh–barringh²¹¹, t is te verwonderen, dat deese vaertuijgen, van onse cruijsende Jachten, niet zijn vernomen, moeten de Sumatrase Cust, dicht gegiert hebben, daar stonde noch 10 gelijcke joncquen van daar herwaarts met 4 Maccassaren, soo seijde te coomen.

<vuijl weeder> Hebben heeden vuijl weer van reegen gehadt soodat onse arbeijders weijnich vorderde. Echter prepareerden eenige plancquen int droogh zijnde.

<f.513r>

Ontrent ten halff achter middach werden van den Moorschen coopman Miers Amat genoodich tot zijnendt te coomen eeten. <gaen te gast> Dat om verscheijde reedenen niet conde refuseeren, waarom ons derwaarts met den ondercoopman Leevendich en assistent Capel vervouchde, wierden seer treffelijck onthaaldt, den Bintare Can Chanan, ende Romichan, de May^{ts} constabel verscheenen daar oock, waarmede verscheijde vriendelijck propoosten hadden, ende naar een uijr in den avondt zijnde, vertroccquen met behoorlijck complementen naar onse loogie.

Aij 23

alsoo het swarste houdt werck, behalven d'onderste balckgens ende stutten, op nieuwe packhuijs g'arbeijdt waaren. <de meij opt huijs> Soo hebben de timmerlieden daar op de meij geplandt, ende om haar t'ijverder tot den arbeit t' animeeren, zijn daarover met 3 kan aracq als anders tot drinck gelt vereert geworden.

<coopen atap> Bequamen 500 stcx atap, voordeesen door tolcq Andries, te maacken, besteedt de reste zullen dagelijcx te gemoet zien, dewijl noch in de maakerije is.

<vuijl weer> Teegen den avondt met de nieuwe maan, hadden weder vuijl reegenachtich weeder.

<buffels huiden ingecocht> Coften 6 stucx schoone groote buffels huiden teegen een mas t'stuck in connen die tot geenen minder prijs becoomen, waaromme d'selve daar teegen t allen tijden als maar connen daar voor aenneemen.

<den swaavel> Den inkoop van swaavel, blijfft met d'aencompste der Clingers gestaackt, die daarinne de duijrt met hun opcoopen hebben gebracht, zijnde

210 Weijtangh i.e. Wetang.

211 Barringh–barringh i.e. sundries. Perhaps it is Malay word barang (i.e. goods).

weeder op den ouder prijs van $3\frac{1}{4}$ t^l gesteygerdt, dan mejjne, dat deese haast haare becompste zullen hebben, soo der maar meerder en verschijnen, als wanneer genouchelijck tot de drie taijl zal daalen.

Aij 24

<leggen sparren op> begonnen de sparren opt huijs te leggen om te moogen tijdelijck onderdack brengen, waar toe noch al eenige tijdt van nooden zullen hebben, dan echter connen alst gedect is, wel int drooge de plancken om t'selve te beschieten, gevouchelijck ende met gemack prepareeren laaten.

<den nath geweest den peeper> Radia Indrapoetra anchoda van de Priamanse prauw sondt heeden weeder een van sijn volck om te vernemen off zijnen peeper soude aennemen, als voor deese g'aligeert zij, maar excuseerde t'selve andermaal, dat doende waarom om ons packhuijs op te maacken, waar noch wel twee maanden wercq aenhadden te arbeijden eer klaar en veerdich zoude weesen.

<de Engelsz> Vertontd door deesen persoon dat tot d'Engelsz meede hadden geweest, om den geseijden peeper aen te presentereen, die haar oocq excuseerde op de comste van haar scheepen, <f.513v.> als wanneer niet alleen (die) maar oocq alle die, noch van deesen jaare van de Westcust soude coomen aldan wilde aenneemen ende opcoopen doch ten is met haar soo breedt niet, maar naar t'spreeck woort, stijff geblaanen eer den mondt verbrandt want het capitael is bij haar seer weijnich, als alleenich tgeene voor hunne laacken, loodt ende iser dagelijcx becoomen dat teegenwoordich alle op een seer leege merckt is.

Met het jonghste schip hebben over 3 a 400 snaphaanen aengebracht die zij onder dit volck voor $1\frac{1}{2}$ t^l off 6 R^a uijtventen anders verneemen van haare neegootie niet, alsoo hun de handt om comptanten gesloten blijven.

Dit nieuwe opperhoofft stelt hem seer praachtich met zijn gantsche gevolgh, als op straadt te paart off te water gaat vermaacken, met soodanich gesleep off te het vrij wat bijsonder was, maar duchte dat dit niemandt dan hun meesters beurs te met sal gewaar werden, mejnt hem met deese pompieusheijt vrij in grooten aensien, onder deese natie te maacken maar edoch, zij blijven, ende zijn van de zulcke viandt.

Aij 25

<gaen niet ten hooff> niet bijsonders voorgevallen, dan de May^t heeft heeden in den troon geseeten, alwaar niet verscheenen, oorsaacq dat onsen tolcq Andrie uijtgegaen was om dack te voorderen ende den andren Posie Meloor ofte Heijder ziecq zijnde, die ons d'Atchinse taale, welcke niet verstaan connen ten rechte helpt en alsoo alles in gemelte taale werdt verricht, hebben dit maal dat g'excuseert, dewijle selffs niet connen verstaan wat daar werdt verhandelt,

doch verstonden, oock s'naer middaghs, datter niet bijsonders zij voorgevallen, als alleen eenige cleene beuselingen.

Creegen heeden de sparren aen d'halve zijde vant dack veerdich en wierden daar op gespijckert, sullen op morgen weeder aen d'andre vallen, om die mee- de te prepareeren.

Aij 26

<dack ingecoht> Sondagh. Bequamen op huijden noch 1150 p^s atap door tolcq Andries ingecoht als in

320 p ^s a	40 p ^r maas slecht dack	m ^s : 8
350 p ^s	35 p ^r maas	: 10
480 p ^s	30 p ^r maas reedelijck dack	: 16

t^l 2: 2 m^s

<Miers Amat en Romichan> Tegen den avondt quam ons besoucquen den Moorsen coopman Miers Amat met des May^t constapel Rommichan, naar eenige discoursen vraachden off genegen waaren 50 bhaar swaavel te coopen, waarop dienden, jaa, bijaldien goedt, ende dat met den prijs conde accordeeren, looffde den selve drie ende een quart t^l, doch seijde echter dat den andren daarover naader soude spreecken zij wilden oock den Orangcaij Maradia Sirij Maradia, wien den geseijden swaavel toequam eerst spreecken <f.514r.> vertrouwe dat de partije om datse soo groot is, enough voor de 3 t^l zal te becoomen zijn, doch meerder zal daar niet voorgeven.

<Romichans sustineden en geltz> Den geseijden Rommingan vraachden wat tijdinge van de Westcust hadden becoomen, off wel westen dat twee jongst van hier vertrockene Engelsz scheepen aldaar op Ticouw waaren aengelanght, diende hem daar op van neen, sulcx noijt gehoort te hebben, en conde niet gelooven zij lieden daar zouden derven sonder des May^t consendt, aencommen. Seijde echter t is soo ende sult sulcx met den eersten voor de waarheijt verstaen wat zullen jou scheepen d'Engelsz doen, soudense, die bevechten, hier merckten weeder dat deesen tonghschrabber van d Engelsz was uijtgemaeqct, waarom hem antwoorden dat onse scheepen aldaar niet sonder ordre gingen, maar wisten hoe zij haar bij sulcke bejegeningh hadden te draagen, waarvan men, bijaldien t waaraachtigh waare t'geene hij geseijd hadde, int corte wel souden hooren, hiel echter staande dat sulcx waerachtich was, ende voorseecker wist dat de geseijde scheepen daar aen soude gelooopen weesen, maar wilde den man niet noemen van wien hij t hadde, doch den tijdt sal alles openbaaren.

Aij 27

waaren d'andre sparren veerdich gemelte om op morgen met lieff op d'ander zijde vant dack te leggen, der meijninge overmorgen aent decken te vallen, soo dus den reegen sulcx niet beleth.

<een ander Balee van Ticouw> Anachoda Radia Macotta over 8 dagen verleden met Balee²¹² van Ticou hier aengecoomen, quam ons versoucken, en zijnen meede gebrachte peeper presenteeren verliet ons die voor 7 t^l dan omdat een cleene partije was, boodt 6 d^o waarop hem als den andren soude bedincken.

Vraachde geseijde anachoda hoe langh van Ticouw alwas geweest, en wat scheepen, doen daar aengecoomen waaren, seijde niet langer als ander halff maent van daer geweest was, ende *<2 onsen scheepen en geen Eng^e>* dat aldaar twee Neederlandtse scheepen waaren het eene van Batavia, ende t'ander dat hier vandaen gegaen was, wisten van geen Engelsz scheepen, maar haar zijn int harwärts coomen 4 scheepen gemoedt, off daar Engelsz onder waaren wisten niet, alsoo die niet hebben verproocken.

<Calijs jacht hont> Den ards Bisschop Lebbe Kitta Lallij, sondt ons huijden morgen een grooten jaach hondt zijnde hem door den jonghst vertrocquen Engelsz capiteijn Henricus vereerd, versouckende sijn Exilentie, dat die hier bij ons voor eenen tijdt soudt bewaaren, alsoo geen herten conde vangen, was oock soo maager ende uijt geterdt, dat pas voort conde, dit versoucq conde zijn Ex^{tie} niet weijgeren, waarom den selven hier wat te laten mesten, alsoo daar vrij een magre keucken moet gehadt hebben.

<Poosie bootschap van Maradias dienst> D'Orangh Cay Maradia Zirij Maradia, sondt zijnen oppersten dienaar Posie aen ons, om een cleen lapgen wit damast, tot een *<f.514v.>* halve mouw, dat seijde tot volmaacken van een Baadj²¹³ te cordt quam, t'welck excuseerde niet te hebben, soude andres gaarne zijn Ex^{tie} daar meede versien, doch ten was om t lapgen niet maar om als vooren te zien wat deden, ende hoeveel volcx int werck hadden, seijde soo volck van doen hadden soude zijn Mr. den Oranghcaij daarom aenspreecken dat excuseerde niet noodich dacht te weesen zijn Ex^{tie} daarom moeilijkelijck te vallen, alsoo de geene die ick gebruijcte, daagelijcke hun geldt gaff ende affbetaalde, naar dat van alle ons doen inspectie genoomen hadde vertrock, soo t scheen aent samblandt met groot genougen.

212 Balee i.e. small vessel.

213 Baadjⁿ, (Mal.) baju, i.e. shirts.

Aij 28

<de sparren thujs> hebben op gistren veerdich gemaacqte sparen opt hujs ge-
cleegen, blijvende nu klaar ende gereedt, om daar op morgen met lieff soot niet
en reegent aent decken te vallen.

<derde Balee van Ticou> Weeder verschijndt hier een ander anachoda genaemt
Radije over 11 daagen hier van Ticouw aengelanct hebbende, teegenwoordich
ontrent 7 weecken, daar van dan geweest, <offer anderen als vooren> affirmeerde
meede het seggen van den op gistren annachoda, als datter twee scheepen op
Ticouw laagen, een van Batavia, en een dat van hier daar aengelanght was on-
twijffelijck d'Engelse Anna, met Sr Compostel, t'is wonder dat de vrunden van
daar ons niet met een brieffken, de constitutie en laten weten.

Deesen man en wist oock van geen Engelsz scheepen maar hem waaren
alvooren 4 bejgent, die niet heeft versproocken, <16 joncquen op de Westcust> daar
laagen op Ticouw voor zijn affvaaren 16 joncquen soo Javannen Chineesen, als
Mooren, boot ons als den voorigen zijnen peeper te coop, loffden die als den
andren waarom hem oocq niet meer en booden, soude hem meede als vooren
daar op bedencquen.

<de Engelsz ondercoopman> Halff achtermiddach quam ons met een blauwe boot-
schap besoucken den Engelsz ondercoopman Mr. Bout, vraagende om een
paardt te leen, dat daar naar in discours coomende vergadt, bracht eijndelijck
selffs te propoost (zonder dat wij) hem ergens naar vraaghden, dat haare twee
jonghst van hier vertrocken scheepen, waarachtelijck naar de Westcust
waaren gegaan, met schrijvinge van de May^t aen den Panglima van Priaman
dat aldaar haar ladinge vermochten in te neemen.

Hebben naar zijn seggen, daar van t woord gehadt van alle de Grooten, daar
vrijelijck vermochten te handelen, al zoo d'Engelsz ende Nederlanders vrun-
den waaren, en haren prins zoon met den Engelsz Conincx dochter getroudt
was, waarom malckanderen niet zoude hindren ofte beschadigen.

Hij soude selffs meede, op een der scheepen gegaen hebben waar den coop-
man niet zieck geweest (verhaalende daarbij) soo onse scheepen d'haare daar
aentasteden, soude geen diffentie doen maar ons laten gewerden.

<f:515r>

Affirmeerden dat naa t'vertrecq van d^o scheepen bij haar comptoir berus-
tende was <gaff groot op> een capitaal van 8 duijsendt tajle, bestaande in barn
steen, groote pertije laackenen, loot, iser, en verscheijde andren coopman-
schappen, waarvan tot heeden toe 4 000 t^l contandt hadden vercocht, die nu in
cassa hadden dat echter niet van aenneemen, want soo de cas dus gesteldt
waare, heeff den geen 40 R^a smaaents van een duijsendt ditto intrest te geven.

Aij 29

<decken t'huijs> begonnen t'huijs te decken, <becoomen dacq> waartoe den tolcq Andries ons heeden noch toebracht 880 p^s atap als

465 p ^s d ^o 30p ^s p ^r maas	t ^l 1: ½ mas
420 p ^s d ^o 35p ^s p ^r maas	: 12

t^l 1: 12½ m^s

<wat de bootschap van Maradia al uijtrecht> Den Orangh Caij Maradia Sirij Maradia, eer gistren zijn dienaar hier om een lapken wit damast gestiert hebbende waar meede hem niet conde behelpen, heeft ons sulcx te passe gebracht, want alsoo d'opsicht op alle Chinesee heeft, die onder niemandt als hem staen, soo heeft hij twe van onse Chinesee timmerlieden ons affgehouden, niet willende dat zullen coomen arbeijden voor en alleer, dat hem daar eerst zullen moeten aansprecken, dat echter om ons werck voortganck te laten neemen genootsaackt blijven te doen als wanneer wij daarover aen hem grootelijcx sullen gehouden weesen.

<Calijs andre windt hondt> Den windt hondt nu jonghst met d'h^r Commissaris van Batavia tot schenckagie, voor den aarts Bisschop Lebe Kitta Callij loopt hier schadeloos over de stadt meede soo maager ende uijtgeteerd, dat niet anders als vel en been is, hebbende hem meede inde logie bij den anderen genoomen.

<is geen lieffhebber> Het lijcqt dat zijn Ex^{tie} geen lieff hebber is, van soodanige beesten, waarom oocq onnodich acht datter in toecoomende behouven eenige meer aen hem ofte iemendt van d'andre gesonden werden, wandt zijnder schouw voor en hebbender een affkeer van latende die van honger vergaan.

Aij 30

<beijde de zijden onderdack> zijnde beijde zijde vant dack veerdich geworden exempt een weijnich ende cap soodat het met lieff morgen int geheel sal onderdack geraacken, hebben t'geluck gehad van drooch weer tot nu toe.

<begint aen de gevel> Den timmerman begonst met de gereetste plancken, aen de voorgeevel dicht te maacken om die voor den wind te beschutten vandt atap dat t'selve niet op en waaijdt, d'ander Chineesen waaren doende met de vordre plancken gereedt te maacken, waar aen zij met haar vieren noch 8 daagen werck hebben, ons sullen veel plancken resteeren, eert packhuijs vollen eijsch sal hebben <smalte der jathij plancken> want de jaattij plancken zijn seer ongelijck, en als die geeffent zijn vollen zoo smal dat quaalijck <f.515v.> plaats beschieten, waarom genootsaacqt blijven voort swalpen te coopen als tot den vloer ofte solderinge, van noode hebben.

<Subiedje Indras vraage, van nieuw tidinge dat wij met den Johorijdt in oorloge waaren> S naarmiddaghs, quam den Orangcaij Sibijdje Indra ons besoucquen, vraachde off niet wat nieuws verstaan hadde van Malacca, en off oock kennnis hadde, dat de Hollanders met den Johoridit in oorloge waaren, en waaromme dat sulcx bij quam.

<dienen hem> Antwoorde hem neen sulcx niet en wist, noch gehoort te hebben, conde niet gelooven dat het waar zoude zijn, den Johorijdt met ons in oorlooge was, alsoo nu cortelingh op nieuws het accoord van vruntschap met den andren hadden bevesticht, oocq waar soude sulcke tijdinge nu vandaan coomen, dewijl geen vaartuijgh van Malacca ofte die quartieren, hier waaren aengelaght.

<verstaadt sulcx ten huijs van Maradia Lilla> Seijnde ten huijse van den Oranghcaij Maradia Lilla was ten eeten geweest, alwaar voor vast gesejdt wierde, dat sulcx waar was, ende dat d'onse met 18 chuloupen, naartoe waaren gestecken om hem daar alle affbreeck te doen waar conde, en dat deese tijdinge van Dillij met cleen vaartuijgh was aengecoomen, doch seijde dat met mij sulcx niet conde gelooven, maar niet anders als praatgens waaren, die hier veel dagelijcx in swangh gaen, soodat qualijck weeten hoe ons daar in zullen volgen, want deese natie seer licht geloovigh zijnde, alle leugenen ende loopende praatgens, voor vast aenneemen, dat met stil swijgen verdooven, als niet achtende t'geene daar mede willen voorgeeven.

<swaavel ingecocht> Coften heeden $7\frac{1}{4}$ bhaar swaavel in teegen den voorigen prijs vermeijnen indien der geen meer Clingers als deesen man en verschijndt, den prijs niet veel hoger als drie t^l sal steijgeren²¹⁴.

Aij ultimo

<t'huijs geheele onderdacq gebracht> hebben heeden ons huijs geheel onderdack gecreegen ende een overslagh gemaect met onse plancken en bevinden dat d'zelve niet zullen connen strecken, om 'tselve rontom te beschieten, maar dat noch behalven de vloer een geheele voor zijde mancqueerd, t goet is soo smal als gerecht is, datter geen plaats beschiedt.

<Can Canans peper> Bintare Can Chanan, sond naar den middagh den Moorsen coopman Miers Amet, tot ons latende aendienien dat neegen baaren peeper hadde, off die begeerden tegen 7 t^l aen te neemen, boot hem 6, waarvoor die wel zal te becoomen zijn, maar alsoo contanten ons ontbraacken, en niet haastich int coopen te zijn, om den prijs op te jaagen, alsoo oock ons packhuijs noch onvolmaackt blijfft, dienen echter om ons bij tijde met contanten te versien de May^t daeromme te sombaijen waartoe eerst sal dienen d'Orangh

214 Steijgeren, read steijgen.

Caijen, om ons vorderlijck te weesen met een schenckagie versocht, alsoo ander aen dit Hoff niet te vercrijgen is.

<f.516r.>

Aij primo November

<gaen ten Hooff> met den dagh gingen ten Hooff, <heer hooch water> t was extraordinarij hooch waater, conde de gemeene passagie niet rijden door dattet int geberghte soo hardt heeft gereegendt, dat de groote affwatinge causeerd. Binnen coomende vonden op de groote Ballij, alle de principaale heeren, exempt Maradia Lilla, sieck zijnde, en Maradia Sestia, <Radia Adonna Lilla naar d'oliphandt vangh> Radia adonna Lilla, was over 5 dagen verleeden naar den oliphant vanghst geordonneert ende daar naa toe vertrocken.

<Laxamana vrage> Den laxamana vraachden, off ick al tijdinge van Compostels aenlangen op Ticouw hadden becoomen, daarop diende met eenige Balijs²¹⁵ sulcx verstaan te hebben maar van hem geen schrijven becoomen.

<Panglima van Ticouw becomt, zijn commissaris> Paduca Radia bequam zijn brief en schriftelijck acte ofte commissie van de May^t om andermaal op Ticouw voor Panglima te surigeeren, werwaarts over 8 daagen stond te vertrecquen.

<de May^t verschijndt niet> Heeden wierd hier aent Hoff niet verrecht, alsoo de May^t niet in den troon verscheen, verscheijde cleene beuseligen wierden bij Grootten gedelibereerd, waarom ontrendt den middach zijnde vertrocquen.

<Cannans vracht van Johoor> Op den wegh gemoeten ons den Bintare Can Chanan die meede vraachden off die tijdinge van dat de Hollanders met die van Johoor, in oorloge waaren niet hadde verstaen, en datter alreede van Malacca 18 chaloupen derwaarts, om haar alle affbreuckte doen geschickt waaren, de tijdinge was hier over Dillij gecoomen.

Antwoorde hem als op gistren, sulcx niet conde aenneemen noch gelooff geeven, soodatt met ons oock verstondt t'selve maar praatgens soude weesen.

<coomen t'huijs besien> Den Ponghlouw Caul quam ontrent den avondt beneffens d'opperste Sabandaars ende d'Orangcaij Subiedje Indra onse nieuw onvoltoijde packhuijs besichtigen, het stondt hun soo 't scheen aent samblandt wel aen, tracteerdense nae deese landts wijze.

Quaamen in discours van coopmanschappen, begeerden met ons te handelen soo, zijnde, <veijnsde off armosenen wilde coopen> en alle d'armozijnen affcoopen, daar greetich toe was, boodt 11½ t^l voor de corgie, waar niet toe verstaan conde dan alsoo geen coopers van dien, tot nu ons en verthoonden, jaa geen Clingers selffs, en oock alsoo deese soorte 4 ellen als de voorige corter zijn, heb hem die voor 12½ t^l de corgie verlaaten daar niet aen wilde, doch zullen echter zien, dat d'selve, opt vertreek der Clingers tot soodanigen prijs aen de man geraacken.

215 Balijs, read balai. Cf. fn. 215 on p. 55.

<f.516v.>

Aij 2

<de May^t seth maar niet verschijnen> Sondach heeden heeft de May^t in den troon gezeeten, doch zijn niet ten Hooff geweest alsoo dachte haar Alteza niet zoude verschijnen, twelcq d'Engelsz, door eenige spions off anders hebben vernooomen, <de Engelsz presenteeeren hunne juweelen> waarom met haare juweelen zijn binnen geweest ende die de May^t gesombaijdt, off gelieffen haar aff te coopen (zijn sus anders noijt binnen geweest, als wij present waaren), <werden in d'alfandige gebracht> de May^t heeft die aengenoomen om te besien soudende naar den middach in d'alfandiga stieren, om te wardeeren werwaarts haar hadden te vervougen, gevende ten dien fijne, den Pongel Caul last niet meer als eenen steen daar van te coopen. Zijnde een zeer schoon extraordinarij gesleepen cristelijne montangie cofferken met goude slooten, <werden daarbij geroupen> geseijden Ponghlouw Caul heeft ons daar bij geroupen uijt des May^t last, (soo seijde) om te zien, off oock niet zoo eenen steen hadde, dat excuseerden met neen, <en sien haare juweelen> saagen ondertusschen, alle d'Engelsz haare juweelen als

- 1 goude kettingh vol met bleecke robijnen ende tourcoisen beset
- 2 ditto kettingh wel g'amallieerd
- 6 p^r groote pandanten van groote platte perlen.
- 9 paar ronde g'amallieere oorhangers
- 2 paar ditto oorhangers vol met cleene diamanten beseth.

Alderhande sleght geamilieerde, en vergulde oorhangers seer aerdich glas werck gemaackt, doch daar en stondt de May^t van alle dit gietgen niet aen dan voor geseijde cofferken, waar van d'Engelsz naar dat haar alle de rest weederom gegeven was, de prijs gevraaght wierden, die daop dienden, dat die steen niet alleen te coop, maar met de gantche partie most gaen, daar haar op g'antwoort wierdt, de Maij^t heeft alle dit goetgen gesien, ende begeert daar niet meer van dan die steen, die immers van cleene importantie is hier creegen een longe neus, ende saagen op malcanderen, doch eijntelijck looft den geseijden steen dertich taijlen, maar haar wierd twee gebooden waar bij t' oleeff steeken, <maar niets van vercoopen> scheidende geseijden Engelsz niet wel gecontenteert zijnde, met haar juweelen uijt deese vergaderinge ende wij met genougen naar onse loogie.

<t'geroup van ons hujs> Het geruchte ende geroup van ons geprojecteerde packhujs is soo groot, de May^t aengedraagen, van onse pertijen dat een jegelijck daar den mondt van vol heeft, en seggen dat het geen werck is dan om tot een fortresse ons te zullen dienen, als zijne breeten van de aerden hooch om vant water bevrijdt te zijn ende daartoe oock met soo veel balcken versien, datter genouch 10 stucken op connen gesteldt werden, van alle welcke kinderlijcke

praatgens de Grooten in genoomen zijn, <door Maradias beleijdt> insonderheijt Maradia Sirij Maradia, Panglima de Dalem en meer andre, maar oock insonderheijt den liefststen Capado Magat Dalmat Zeij zijnde als nu weeder in zijn cracht ende ampt, van voordraager, in plaatse Radia Adonna Lilla, die naar d'oliphant vangst is vertrocken, hersteldt, zijnde hem oock verleeden jaar <f.517r> door den coopman Compostel, met de comst van onse scheepen be- looft een kas goudt draat te vereeren, daar echter niet op is gevolcht, daar hij nochthans d^o Compostel de beste dienst in procureeren van de May^{ts} schuld- te heeft gedaen, deese ondanckbaarheijt brenghet alsnu ons wel te pas, <waarop volcht niemandt van Chineesen off coelij op peene van de handt voor ons t' arbijden> want alsoo hij naast Maradia het gesach heeft over alle de Chineesen ende Coelijs, heeft soo veel bij de May^t opt hooch gerucht van ons gebouw te weegh gebracht dat alle Chineesen coelijs, ofte wie het oock soude op de verbeurte van de handt, vermoogen voortaan, niet meer in onse logie te verschijnen blijven nu met half gedaen werck sitten, onsen timmerman, is alleen, soodat het niet en can met een eenich man onaengesien zijn uijtterste devoir daartoe doet voort schieten, maar moeten ons echter met andre middelen zien te helpen.

<resolueeren> Waarom alle deese beuselinghe, voortcoomen geresolveerd blijven op morgen all de Grooten met een vereringe daar het hun doch alle om te doen is te gaen versoucken ende hooren wat gerucht bij haar selfs van ons doen ter oor is gecoomen, om soo tijdelijck d'onlusten daar uijt te connen resulteeren, soo veel immers doenlijck zij voor te coomen.

Aij 3 Nov.

<gaan naa Maradia Serij Maradia ende vereeren hem 2 armozijnen> gaen voor eerst om alle wangunste voor te coomen, maar den Oranghcaij Maradia Serij Maradia, wiens meeste bedrijf deese praatgens en loogenen te stijven is, vereerde zijn Ex^{tie} met 2 p^{ie} armozijnen, die danckelijck accepteerden, ontfinck en tracteerden ons seer vriendelijck naar deses landts costume, en zijne geveijnsde conditien wij excuseerden ons voor hem dat nu eerst quaamen versoucken, als niet heb- bende zijn Ex^{tie} voor te draagen <wat versoucquen> dat echter nu alsoo om eenige contanten verleegeen bleeven, zijn Ex^{tie} ons gelieffde behulpich te weesen bij de May^t dat van haar Altesa zoude moogen 2 000 t^l te leen becoomen, drouch hem dit voor alsoff vant ander niet en wist, om daardoor uijt te hooren, wat vaat andre te seggen hadde.

<vraagt na t'huijs> Der mij op t eerste antwoorden, vraachde d'hoochte, lenghte, ende breete van ons geprojecteerde packhuijs, dat hem vervolgens aanwees als van d'aarde tot het dack toe, hooch 18 voeten, lanck 42 ende 24 breed, vraachde hoe verre het al gemaackt, en hoe dick de plancken waaren, daarop weeder diende, als nu onderdack was, maar most noch rontsom beschooten en vloer

geleijdt werden, zijnde de plancken geen vinger dick, waarop hij zeijde t'is wel. Ick sal daartoe persoonen naa senden om tot te visiteeren en te zien wiens huijs grooter is d'Hollanders off d'Engelsz; siet zeijde hij de Pongel Caul heeft de Maij^t gesombaijt dat de Hollander sulcken geweld van een huijs maacken dat wel voor een fort soude connen verstrecken soo lange heeft men stil gewee- gen tot dat het huijs halff gemaackt is, ende nu begint men daar van te spreek- ken dat ten wonder is, wat hem belanghde wenste dat het van steen waare, zijn hart was goet ende geneegen tot ons als die altoos, d'onse was toegedaan, be- langende de 2 000 t^l in contandt t was veel maar echter ick soude daar meede, <f.517v> noch wat wachten, hij zoude mij de gelegentheijt van dien, wanneer best geleegeen comt, aendienen, versocht oock om twee Chineesen int werck te hebben, dat excusseerden niet zijn maar Magt dalmat Zirij vocatie was, die daarom most aensprecken ende oock t' was ver booden.

Waar hem daarop diende off ons packhuijs niet mochte volmaacken, daar hij op antwoorde, eerje eenich volck becomt omdat huijs op te maacken moet gij alle de groote Orangcaijen aensprecken die het meede zullen laten visi- teeren, <sent gecommiteer om t'hujs te besichtigen> gelijk ick nu de mijne met Ul. sende committeerden mits dien twee van zijne bloet vrunden als Pomanijen en Pogassa tandeel die met ons naar de logie gingen om eerst het Engelsz dan ons packhuijs te meeten, naar tot de Engelsz gedaen hadden, t onse quaamen meten bevonden 7 vadem lanck ende 4 broedt, seggende teegen ons, wat moogen de luijden doch praaten, van dit huijs d'Engelsz haar is noch veel groo- ter en men spreekter dus niet van, noch t'zijn alle niet dan frivoele praatgen, van dit volckgen, om geschencken te becoomen, <vereeren se met een armosijn> Ver- eerde geseijde visitateurs, met een Armosintgen recommandeerde haar, dat se aen zijn Ex^{tie} trecht bevonden rapporteeren zoude dat belooffde te doen.

<Maradia Lilla met 2 armosijnen> Gingen voorts naar Maradia Lilla Panglima van de Vremdelingen²¹⁶ met gelijcke twee armosijnen tot zijjndt opde Balleij coo- mende, liet aen ons verneemen seer sieck weesende, wat de begeerte was. Waarop den dienaar de twee geseijde armosijnen behandichde, <versoucquen> ende met eenen aendiende dat aen zijn Ex^{tie} waaren versoucken zijne gonst t'onswaarts en dat oock alsoo teegenwoordich de peeper prauwen, dagelijcx aenquaamen, geneegen bleeven, om niet stil te zitten, eenige van dien peeper in te coopen waartoe ons contanten ontbraacken, dat zijn Ex^{tie} gelieven wilde, de behulpende handt te bieden dat wij van de May^t 2 000 t^l te leen mochte

216 Panglima van de Vremdelingen or Panglima Vremdelingen, or Panglima Bandar, i.e. Governor of Foreigner or the Port in the capital. I seems that this post, fourth in political rank in the capital, was introduced at the same time in 1642 when the one Panglima Dalam was instituted.

becoomen ende oock om te vernemen, wat zijn Ex^{tie} van onse timmeerragije te rooven was gecoomen, liet hem aendien dat tegenwoordich ons packhuijs ten naasten bij klaar ende vaardich was, maar dat oock een nieuw woonhuijs daer toe gesiendt waeren te maacken, daartoe ons mits betalinge met eenige houdt werck volgens beloffe ten bijweesen van d'h^r Commissaris, gedaen conde accommodeeren.

<cordt antwoord> Op welke versouck zijn Ex^{tie} in antwoord liet weeten dat hij was nu zieck, maar zoodrae als eenichsints op de been quam, soude ons met alles accommoderen.

<gaen den Laxamana met 2 p^e armosijnen besoucquen> Naar dat ons afscheid van Maradia Lilla hadden genoomen gingen eens sloeghs naar den Laxamana ofte Panglima de Dalem wiens bedrijf nevens Maradia Serij Maradia alle dese praatgens ende uijtstroijnselen zijn, naar dat zijn Ex^{tie} met behoorlijcke complementos hadde begroedt vereerden hem insgelijcx met 2 Armosintiens; die oock danckelijck accepteerden, vragende met eenen wat ons versouck was; <stellende hem ons versocq voor> dat hem cortelijck voorstelde dit te weesen, dat alsoo ons begonnen packhuijs <f.518r.> op de vloer ent beschieten neffens noch eenige stutten naa klaar ende veerdich was, versochten over sulcx aen zijn Ex^{tie} dat ons ten aensien de peeper prauwen dagelijcx aengenaamen van de Westkust en als nu de bequaemste tijdt zij om d'selve op te doen dat onse gelieffde behulpich te weesen voor de May^t alsoo ter eerster gelegentheit haare Alteza om twee duijsent t^l te leen zoude sombaijen, ende oock dewil ons geseijde packhuijs noch onvolmaackt bleeff, dat met twee Chineseese timmerlieden mocht werden geaccommodeerd om t'selve wat tijdelijck veerdich te krijgen.

<antwoord> Waarop antwoorde eerstelijck vant contandt wilde daar in soo veel hem mogelijck was ons behulpich zijn, maar van de Chineesen hielt hem als off, nervens van wist, seggende hoe moocht gij geen volck hebben om te helpen, hoe comt dat bij, waar schord sulcx aen daar zijn Ex^{tie} opdiende, dat alle de Chineesen, ende coeljs verbooden was in onse loogie niet te verschijnen, veel min voor ons te moogen arbeijden. <hout sich heel vrent off nergen aff en wist> Jae seijde hij daar op hoe compt dat, ick weet daar niet van wijst den man die sulcx seght, ick sal hem daar over doen straffen, wel hoe ist soude d'Hollanders hier geen huijs maacken, wat soude dit te seggen weesen laat het voortgaen, ick sal morgen Magat Dalmatseij daarover aensprecken, maeckende alsoo een groot boaij, alsoff sulcx niet bekendt ware geweest.

Maar vraachden hij vorder hoe is dat huijs gemaackt op wat fatsoen hoe hooch, lanck, breedt is het, dat hem als dien Maradia Serij Maradia aenwees.

Waarop een van zijn dienaars zeijde Otouanto dat huijs dat de Hollanders maacken, connen op vollen setten en brengen waarse willen, seggende dit om dat alle de stijlen op steenen staen, en geen van de selve, in de aerde gegraven

waaren, dat echter hem anders beduiden, daarop zeijde t is wel ick sal morgen een gecommiteerde zijnde die zal t selve visiterden, moocht vrijelijck daar voortgaen.

<wat van ons en den Johorees was> Naar eenige verdre discoursen vraagden hoe dit wat verstaan ick zijn d'Hollanders, met den Johoorsen Coninck in oorlooge wat is de oorsaacke van dien. Wij hebben verstaen datter vier Grooten van den Coninck gebleven zijn, en datter oock twee scheepen met verscheijde chaloupen nae Johor toe waaren vertrocken.

<daarop diende> Diende zijn Ex^{tie} hierop, van sulcx niet te weeten hebben sulcx oock niet gehoordt, vragende daarbij waar dat doch deese tijdinge vandaen quam, alsoo geen vaertuijgh herwarts van Malacca noch die quartieren was aengelangt, maar maackten gissinge dat sulcx de voogelen mosten aengebracht hebben, waarom lachte (seggende) songo begitou amba cira²¹⁷.

<f.518v.>

<ons affscheijdt> Naar dat noch verscheijde discoursen hadden gehouden en zijn Ex^{tie} ons naar slands wijse hadde getracteerd bequamen, alsoo tegen den avondt ginck ons affscheijdt recommandeerende hem dat t'gedaane versouck in gonstige consideratie gelieffden aen te neemen, dat belooffden te doen, ende soude oock op morgen vrough zijn gecommiteerde zenden, om t'voor-seijde huijs te visiteeren.

Aij 4 Nov.

<gecommiteerde van den Laxamana> s'morgens vrough quam de gecommiteerde van den Oranghcaij Laxamana genoemt Po: Bercat, tandeel ende bloet vrundt van geseijde Orangcaij om ons packhuijs te besien, <met een armosijn vereerd> naar gedaene visite, tracteeren hem naar s laants costume vereerde den selven en als op gistren den andren met een armosijn, onder recommandatie dat alsvooren d^o Oranghcaij de gerechte bevindinge soude aendien dat aennam en belooffden te zullen doen, soo dat als op gistren, den als andren een armosijn vereerde, soo dat met goet genoegen en contentemendt vertrock, zijnde dit visiteeren toch tot geenen andren zijnde gedaen als schenckagie daardoor te becoomen.

Alsoo wij nu tot alle de principale Orangcaijen, exempt Callij dier daar nae sullen besoucken, geweest zijn, en haar ons versouck hebben voorgedragen, soo ist oock ten hooften dienstich, <vinden geraaden Maagat d'almatzeij te besoucquen> dat men den lieffsten Capado, Mangat Dalmatzij, met schenckagie versoeckt als zijnde teegenwoordich de principaelste die ons voor de May^t kan voordragen, <reeden daarna thoe> gemerckt de gerecommendeerde Maradia Lilla door

217 Songo begitou amba cira, (Mal.) sungguh begitu hamba kira i.e. I really think so.

zijn ziekte, en Radia Adonna Lilla, naar d'oliphant vanght vertrocken zijnde, ons tegenwoordich niet connen helpen, waarom den tolcq Andries naar zij-
 nendt zondt te verneemen off t' huijs was, <hoe lame[n]teerde> dan voor zijn deur
 coomende was aent uijtgan siende den selven vraachde wat begeerden dit sei-
 jde quam sien off in waare, alsoo wij gaarn zijn Ex^{tie} spreecken wilde, die daer-
 op diende hoe dincken d'Hollanders noch op mij, ick meijnde zij mij al
 vergeeten hadde, nu laatse van daage niet coomen want moet den geheelen
 dach ende nacht binnen zijn, alsoo mij beurt is, maar laatse morgen coomen,
 t'welck beslooten te doen, alsoo zijn persoon, ons ten hoogsten dienstich int
 versoucken aen de May^t kan zijn, dewijl d'eenige voordrager bij haare Alteza is.
 <Mamentrij comdt verneemen wat van de Johorsen en ons is> Den Orangcaij Ma mentrij
 zijnde een Johorees gebooren quam ons met een gemaackte bootschap ver-
 soucken, vragende nae eenige spijckers die niet hadden begeerden eenige
 armosijnen te sien, doch cost niet alsoo tot dien intendt hier niet was gecoo-
 men, maar alleenich om van ons te vernemen, wat kennisse hadden, daar de
 spraack van ginck dat d'Hollanders met den Johorsen Coninck in oorloge was
 en waer uijt sulcx quam, con dat niet gelooven waarin hem stijffde, datt et alle
 maar valsche versierde uijtstrijnselen waaren, want geen vaartuijgh van Ma-
 lacca ofte die quartieren herwaerts was gecoomen, die de tijdinge conde bren-
 gen. <f.519r.> Maar dat als op gistren, aen den Laxamana seijde de vogelen
 mosten aengebracht hebben, dat confirmeerde en naar hem daarover conten-
 temendt gedaen hadde vertrock met genougen.

<d'Engelsz staen den Capiteijn Moor> d'Engelsz hebben op den middach den Capi-
 teijn Moor die d'opsichte over de Portugeese Christenen heeft in haare loogie
 comende om te zien naar een der geseijde hem met slaagen daaruijt geijjaecht
 tot de straadt, ende met een pieck, naar hem toegeschooten hoe dit affloopen
 wil sal den tijt leeren zijn, <Maradia Serij Maradia> datelijck daarop met schenc-
 kagie naar den Orangcaij Maradia Serij Maradia die hun seer toegedaen is, ge-
 gaen seggende wat bij haar gepasseert was versouckende daar bij dat in haare
 loogie tot hun gerieff vier coeljs sonder iemandts tegen seggen mochten heb-
 ben, dat hij haar toegestaen ende vergundt heeft, en aen ons conde noch wilde
 geen twee Chineesen doen, die maar bij dach souden arbeijden, somma bevin-
 den in alle het doen hij ons geen vriendt, maar alles wat hij ons betoondt, maar
 uijt valsche geveijnstheijdt geschiedt.

Aij 5 Nov.

<gaen te vergeefs naa Magat dalma zej> alsoo op gistren waaren geresolveert om hee-
 den den liefsten Capado Magat dalmat Zeij met een vereringe van drie armo-
 sijnen te besoucken en zijn E. onse gelegentheijdt en versouck aen de May^t om
 eenich contandt voor te stellen. Daar naa toe gegaen zijn, dan hebben hem soo

wel s'voor als s'naer middachs, tot twee maal toe absendt gevallden waarom den tijdt niet vruchteloos door te laten gaen ende om t'goet weer waar te neemen, *<besoucquen den Callij met 2 p. armosijnen hoe schersedende>* van daar naar den aardts bisschop Lebe Kitta Callij transporteerden vonden zijn Ex^{tie} buijten s'huijs, bij zijn oliphanten staen speculeeren, groeten hem met gewoone courtoisie, vraachde off Engelsz waeren. Waarmede dat seggen wilde, dat wat langh hadden gewacht om hem te versoucken, ende kennisse, daar door al was vergeeten wij excusserden sulcx met goede reedenen, *<wat zijn Ex^t voorstelde>* die zijn Ex^{tie} oock beantwoorden, en dat schersede ons maar Engelsz te zijn, dreegen zijn E. voor t'geene de principaalste reedenen was, waarom hem versochten, namentlijk dat ten aensien ons packhuijs, dat ten naasten bij klaar ende waardich was ende den peeper dagelijcx van de Westcust aenquam weshalven om niet stil te sitten, gaarne een partije daar van opdoen soude, *<cort ons antwoorde geeft>* maar alsoot ons aen contanten ontbracht versochte zijn Ex^{tie} dat ons voor de Mayt, wanneer om 2 000 t^l te leen sombajiden de behulpsame handt te bieden, dat aennam, en seijde goet te zijn, maar soude oock altijd, als wanneer ijets te versoucken hadde eerst bij de voorige Orangcainen gaen, want aen mijn genegentheijt t' uwaarts en behoufft niet te twijffelen, ben en sal altoos zijn, een vrundt van d'Hollanders, en t'allen tijde wanneer mijnen raadt van doen hebt, de behulpsame handt bieden, mits dat altijd seght, sulcx van mij niet te hebben, om jalosie van d'andre Orangh Cainen die wel weet, *<f.519v.>* niet goet Hollanders zijn, voor te coomen, *<seght de May^t ons gonstich te zijn>* dan niettemin zijt wel gerust ick weet en bent verseeckerdt dat de May^t d'Hollanders de meeste genegenth^t toedraacht, de praatgens vant huijs hebben wel verstaen steurt u daar niet aen, en gaet met u werck voort, maer wat belanght om het volck dat seght niet soude moogen in de loogie coomen arbeijden, weet daar niet van, maar wel jaa, *<waarom de Chinesen coelij voor ons niet en mogen arbeijden>* datter verbodt gedaen is, om eenige Portugiese coelijs, daar niet soude moogen coomen is alleenich om datter met t'vertreck van de Engelsz en Uwe scheepen 20 p^s ditto verloopen zijn. Waarop alleenich het verbodt siedt doch echter spreekter den liefsten Capado Magat d'Almat zej om aen en hoordt wat die daar van seght, alsoo t die nevens Maradia Serij Maradia zijn vocatie is, dat beloofde te doen. En alsoo zijn Ex^{tie} zijn vermaeck int besichtigen van zijn oliphanten nam, naamen tijdelijck ons afscheijdt, hem het voorige recommandeerende, daar op zejde hij zoude altijd zijn ende blijven een vrundt van de Hollanders, en haar met zijne gunst accomodeeren waar cost ofte mocht, waarvoor hem hertel bedanckten, ende vertrocken.

<coopen swaavel> Coften heeden weeder 368 cattij swaavell tegen den prijs alsvooren, ende 7 p^e balcken, in voorraadt, tot macken vant woonhuijs.

Aij 6 Nov.

<gaan weeder te vergeeffs nae d'Almatzeij> vonden den geseijden Magat Dalmatzeij weeder int hujs soodat onverrichter zaacke vertrocken sonder iets te connen uijtrecchten, <Jambische Anahoda staat op zijn vertrecq> heeden quam ons den Jambischen anachoda genaempt Tompan met het jongste verschrijven van Malacca, hier over Bencalis aengecoomen, dienden aen dat over twee a 3 daagen wilde vertrecken, off ijets naar Malacca hadde te ontbieden, souder sonder eenige plaats en aen te doen, daar over weeder nae Jambij vertrecken, waerom ons extract uijt t'dagh register trocken om nevens een missive aen den Ed. h^r Gouverneur Generael, onder couvert van d' Ed. h^r gouverneur te Malacca over te zenden veerdich maecken.

<nieuwe besending van Maradia om armosijnen> D'Orangcaij Maradia Serij Maradia, zondt heeden weeder zijn opperdienaar Posie Poetij om een corgie armosijnen die aen de May^t vereeren, soud en hem den naasten prijs seggen, ende stieren eerst 5 a 6 stucx om te zien off hem aenstonden, dat dienden, lieten den prijs daarbij weeten, doch sontse weederom, en liet weeten dat se hem te cordt en te cleen waeren, soo van 27 a 28 asta lanck hadden soude die hem senden, dewijl deese hem niet en diende, excusseerde, geen langer te hebben, maar gisse dit de meijninge niet was, dan alleenich om weeder te verspieden, ende eenige nieuwe leugenen op te brengen.

<f.520r.>

Aij 7

<Magat d'Almat Zeij aen den waal moet thuijs> Lieten weeder naar gemelte Capado zien doch is noijt van d onse thuijs gevonden, het lijckt hij hem voor ons onthoudt off t'soucque maackt.

<doen gelt uijt voor 5 baar peeper> Den Constapel Romichan deeden heeden 33 t^l in contandt waar voor ons binnen twee a 3 maanden ten langhsten zal leeveren 6 baar peeper tegen 5½ t^l d'baar, als bij gepassende obligatie breeden te sien is.

<contanten ontbreecquen> Soo maar met contanten versien waeren, zoude genouch den peeper jegenwoordich tot 6 t^l de baar ende minder connen becoomen, mits dat al vooren t geldt daartoe twee a drie maanden, op de handt gegeven wierdt, anders zal den prijs onder de 7 t^l niet daalen, maar eer staat met de comst der Deenen hooger te steijgeren.

Aij 8

<Magat weederom niet, in gaaw oocq na binnen, de May^t verscheendt niet> steegen smorgen vrouch te paarde uijt, om den alsvooren geseijde lieffste Capado Magat D'almatzeij t'hujs te beloopeet, dan quamen alweeder te laat, was al naar binnen werwaarts ons oock vervouchde, vonden op de groote Baleij all de Grooten, exempt Maradia Lilla, d'Engelsz verscheenen meede binnen doch daar

wierd niet verricht, alsoo de May^t niet verscheen, waar om zij en wij wat daar naa elck zijns weeghs vertrocken.

<frivoole ende loose praatgens van Maradia> De Orangcaij Maradia Serij Maradia liet ons door den tolcq Andries aendienen, dat 30 baar swaavel hadde off die begerde hem aff te coopen, teegen de marckt ganghs prijs, soude de 32 Spaance R^a die jongst van ons leenden daar affhouden. Waarop hem diende den swaavel tegen s'marct prijs als teegenwoordich acht te weesen niet hooger dan 3 t^l soude aenneemen onse laten brengen als hem gelieffden.

<Calij en hij toonen sich als vrunden> Hij was heeden dat noch noijt geschiedt is, met den Lebe Kitta Callij op de Balleij, hebbende een seer ernstich discours met malckanderen, en dat al stillekens, om dattet niemandt soude hooren, met deese groote feest, ende dat het naar de vasten gaat zij houden hun, nu als vrunden, om andre geen quaet ecxempel te geeven, geveijnsdelijck veraccordeert sijnde.

<swavel ingecocht> Deeden heeden weeder 2 baar en 37 cattij swavel op tegen den prijs alsvooren.

<vier Atchinders int wercq> Hebben heeden vier Atchinder int werck gehadt voor 1 maas daaghs ijder, om de twee booven gevelts toe te maacken, waertoe t'volgende verstreckt

- 4 maas aen latten
- 8 maas aen matten
- 2 maas voor rottingh off bintouw

14 maas t samen

<wederom van een Javaense anachoda besocht> Den der Javaansche anachodas, nu jonghst van Japara <f.52ov.> aengecoomen genaempt ... (sic) quam ons versoucken vernaamen aen hem off geen onser Jachten herwaarts coomen hadden beijegent, seij jaa datter haar twee te gemoet waaren gecoomen, maar alsoo pas van d' Ed. h^r Generaal hadde, zijn ongemolesteert vaer haar verlaate geworden, verstonden van hem dat den Palimbander weeder naar zijn rijck was getrocken doch wat de verrichtinge bij den Mataram mach geweest zijn conden niet verstaen.

Aij 9

<gaat ten Hoff en sombajen 2 p^e armosijnen> gingen smorgens weeder naar binnen, alwaar de May^t in den troon zijnde, twee arnoseijnen volgens coustuijme sombajden, d'Engelsz waaren meede presentd, vereerden aen de May^t het hiervooren gepacificeerde montangie coffertgen, die op prijs van dertich teijlen hielden, doch wierden, voor de excessive groote schenckagie, niet eens met de beetel doos vereerd.

<wat bij de May^t verricht werdt in den troon zittende> Alle de Grooten waaren presentd, exempt meer genoemde Maradia Lilla zieckte zijnde, voor de May^t wierd weijnich verrecht als eenichlijck, trock haar Alteza alle de landrie ontrent Pedier gelegen, en door haar overleeden man aen verscheijde vereerd, weeder naa haar, om daar selfs over te disponneeren, doch alle die de danuarij²¹⁸ van haaren overleeden vader Morhom Macotta Halem hadde becoomen, lietse als wetlich behouden, waarover niet weijnich gedaulat wierdt, maar d'andre, die de jonghste donnatie gaare meede hadden behouden, daulatten te vergeeffs, alsoo daar niet naar hoorden, het most zijn ganck gaen, ende wierden tot excecuteurs van dien gecommitteerd, beijde de Panglimas van geseijde Pedier.

Calij met zijn vordre rechteren, sombaijden de May^t als datter, over twee daagen verleeden een seecker Atchinder ter neer geleijdt zijnde waarom de misdadiger, volgens deeser landts rechten vervallen, ende gehouden bleeff, voor de gedaene manslagh, bij aldien vermogens is, 388 taijlen voor zijn leven te betalen daarom geseijde Cally, voor desselfs weesen zijn versouck institu-eerde, daarop de May^t diende dat men daarinne naar slandts coustume, ende volgens de recht van dien soude voortgaen.

Aij 10 Nov.

<gaan tot den Armeender Romichan te gast> niet nooterens weerdich voorgevallen, wierden van den Armeender des May^{ts} constapel en hoeft over de menitie, te gost gebeden werwaarts om hem te contenteeren, ontrent den avondt ver-vouchden, vonden daar den Can Chanan, alle de aenweesende anachodes, en Moorsche coopliden, beneven den cap^t Barbier en ondercoopmen der Engelsz.

Aij 11

<Intche Campher quam om den brieff op den 9^{en} ingesteldt> s'morgens vrough quam Heijntse²¹⁹ Campher ons vraagen nae de missive, die begeerde te Malacca besteldt te hebben <die hem behandige> waarom d'selve hem te handt stelde, onder recom-mandatie, dat soo spoedich als doenelijck soude zijn, te vertrecken, ende met <f.521r.> lieff g'arriveert weesende aen den Ed. h^r Gouverneur tot Malacca te be-handigen, dat belooffde te doen en zoude met dit aenstaande hooch waater vertrecken over Dillij van waar eenige rijs ingenoomen hebbende sonder ver-touwen, over naar Malacca te sullen steecken.

<Jambische anachoda Tompan copia missive aen de Gouverneur meede gegeven> Ontrent 10 uijren verscheen den Jambisen anachoda Tompan die wij beloofd hadden,

218 Danuarij?, read landrij.

219 Heijntse, read Intche.

meede een briefken ter handt te stellen, om tot Malacca te brengen, waardoor om hem in toecoomende niet off keerich tot sulcx te maacken, ende toegeseyde beloffen, te houden, in haste de copia missive aen d'h^r Gouverneur te Malacca te handt stelde, soude oock soodrae den brief bequam, citto over Dillij naar Malacca vertrecken.

Aij 12

<de booven gevel dicht> zijn de twee booven gevels waeraen 4 Atchinder 5 daagen lanck g'arbeijt hebben, dicht geworden daartoe geaen is

- 6 maes aen latten
- 8 maes aen matten
- 2 maes aen rottangh offte bintouw
- 20 maes aen arbeidsloon aen 4 persoonen voor
- 5 dagen arbeidens a een maes ijder daaghs

t^l 2: 4 maas t'saamen

Aij 13

<den Clingsen brengt zijn schenckagie binnen> den Clingsen anachoda Miacham bracht zijn schenckagie heeden aen den May^t bestaende in,

- (sic) p^{ie} Zerrassa
- (sic) d^o tapij Zerrassa
- (sic) d^o tapij Chinda[i]

<heeft weijnich aensien> Daar wierd weijnich wercx van gemaackt, hadden eenichlijcq om haare schenckagie, wat aensiens te doen hebben, ende den sleep off gevolgh van dien, wat groot te maacken 48 persoonen, die booven staande goetgen droegen de pijpers ende guigelaars, geleijde den treijn inde trommels en schermeijn, hunne vaenen diese voerden waaren 4 Prince vlaggen, voort Hoff coomende wierde hun naar een groot uijr wachdens, het siap gesonden dat de schenckagie en den anachoda, coopman, ende stuijzman mochten binnen coomen, doch niet verder als op de Grooten Bintaris Baleij, door de tweede poorte, alwaar zij met hun drien, naar dat de May^t de schenckagie hadde ontfangen, ijder met een Atchins habijt en naar deeses landts coustuime, met de silvers beteldoos vereerd, een uijr daar nae liet haar de May^t opschaffen deese geseijde geughelaars ende botsemakers ontboot de May^t voor de troon om in haar presentie te spelen, t'welck naar dat ontrendt een paar uijren hadde aenschondt, en teegen den avondt ginck, ons afscheijt van den Laxamana, die alleenich op de Balleij en binnen was, nam, <f.52v.> ende na ons logiemendt vertrocken alsoo saagen dat tot die schenckagie, geen meerder solemnement soude werden gedaen.

<dien Laxamana aen ende vraagh van de West Cust> Voor ons vertreck vraachde den Laxamana, wat tijdingh wij van de Westcust hadden vernoomen, en off al hadden verstaen onse scheepen daar waaren aengelanght, waar, hem opdiende van verscheijde Balijs verstaen hadden dat eenige van onse daar waaren g'arriveerd't maar geen tijdinge noch schrijvinge van d'onse becoomen, deese vraage gaff mij vrij achterdencken off niet wel waarachtich zoude weesen dat d'Engelsz, volgens de gemeene geruchten ende luijt bare praatgens, daaraan zoude geloopen zijn alsoo zijn Ex^{tie} mij dit al tot twee a drie verscheijde maalen heeft voor gesteldt, ende affgevraacht, stondt licht geschaepen off soude hem daarover aengesproocken hebben maar verbeet mij om niet te voorbatic, en haastich te zijn met soodanige zaacken, die te hoochsten de May^t soude toucheeren, sonder datter recht bescheijt van hebben. Sullen ons daar meede verbijten ende met stil swijgen houden offer niet aen en was ter tijdt t'selve de waarheijt openbaart.

<huijden qualijck te becoomen> Coften heeden 10 p^e buffels huijden op teegen 1 mas t' p^s, zijn teegenwoordich qualijck te becoomen, alsoo de oliphandt vanght sterck aengaat, waartoe die tot touw verslaagen werden, buffels hoorns zijn ons tot noch toe niet voorgecoomen, alwaar oock weijnich aparentie toesien.

Aij 14

<coopen swaavel> niet sonders voorgevallen dan deden eenige swavel weeder op teegen 2³/₄ t^l d'baar ende alsoo niet te doen hadde, <stel de cassa effen> stelden eenige partijen die open stonden te bouck als namentelijck de kas, die in volgender maniere bevonden.

Cassa debit		Cassa Credit	
aen 1440 Spaance R ^a teegen		p ^r Sidie Sieriph waar voor	
4 ¹ / ₂ mas verwisseldt	t ^l 405: –	peeper en tin zal leveren	t ^l 140: –
aen balance volgens t'boucq	111: 7 ¹ / ₂	p ^r d'Orangcay Maradia Serij Maradia	
		daar swavel voor zal leeveren	9: –
		p ^r sandel voor waachgelt gerechticheijt	
		betaald	3: 5 ¹ / ₂
somma	t ^l 516: 7 ¹ / ₂	Transporteer	dat is 152: 5 ¹ / ₂
<f.522r.>		Compt p ^r Transport	t ^l 152: 5 ¹ / ₂
		p ^r Romichan, Moors coopman dat	
		binnen 3 maanden herwaarts met	
		peeper tegen 5 ¹ / ₂ t ^l de baar sal	
		betalen	33: –

p ^r Sophernoela ²²⁰ , Sabandaer dat oock binnen drie maenden herwaarts met peper tegen 5½ t ^l de baar sal betalen	33: –
p ^r swaavel voor 20¾ baar ingecocht als 14 baar 100 cattij a 3 t ^l p ^r baar 43: 8	} 60: 11
6 baar 50 cattij a 2¾ t ^l 17: 3	
p ^r buffels huiden voor 30 pie[ce] 26 p ^s a 1 maas ider :10 4 p ^s a ¾ maas ider : 3	} 1: 13
p ^r generaale oncosten	9: –
p ^r montkosten	15: –
p ^r logies timmeragies	41: 6
p ^r Manima, Moors coopman voor soo veel hem ter handt gesteldt om tot maasen te wisselen, daar rechte voort meede te recht connen coomen alsoo voor d'R ^a niet meer als vier maas geeven, willen waardoor als nu gants ontbloot zitten van penningen en connen sonder maasen niet verrichten monteerend	170: 4
somma t ^l 516: 7½	

Aij 15

<gaan ten Hooff> gingen ten Hoff met gewoone schenckagie van 2 p^e armoseijnen die wij de May^t sombajiden vonden op de groote baleij den oppersten Capado Maradia Sestia, <Maradia Sestia vraagen naer tijdinge van Malacca en hoet met den Johorees> die in propoost coomende, ons vraachde wat tijdinge van Malacca ende Westcust als hadden becoomen ende hoe wij met den Johorit stonden, alsoo voor vast hier gesecht werdt met den zelven oorloghe souden weesen int welcke alreede verscheijde Grooten van den Johorit gebleeven zijn, oock warender veel Hollanders door den Johorsen Laxamana verslaagen, wat kennisse van sulcx hadden.

<dienen daarop> Dienden van de Westcust alleenich door mondelinge tijdinge hadden verstaen dat onse scheepen van Batavia, ende Capiteijn Panjangh van hier, daar wel waaren aengecomen doch hadden van d'onse geen schrijvinge becoomen, veelmin van Malacca, conde niet in beelden waar sulcke tijdinge vandaen quam, dat wij met den Johorees soude in oorlooge weesen, maar gis-

220 Sophernoela or Sopher moela, read Saif al-Muluk.

ten sulcx niet <f.522v.> anders, dan versierde praatgens ende leugenen te zijn die hier doch daagelijcx in swancq gaen, want connen wel uijtstroijen, dat wij hier in de stadt van ons packhuijs een fordt maacken, daar men 10 stucken geschudt op conde leggen, schaamen deese luijden haar niet dus te liegen, t'geene hier in stadt onder opsichte van alle de Grooten. Jaa voor de gantse weereldt geschiedt wat soudense dan niet doen vant geene dat buijten dit Rijck in andre quartieren passeert versieren, connen alsulcke valsche leugen monden, wierden bij ons niet geduldt maar te tongen met gloeiende priemen doorboordt.

Antwoorde songo, maer moet sulcx niet aenneemen ick hebbe oock al overlange, vant huijs ofte gedon dat maackte, verstaen, t is hier en quaet gebruijken, dat deese praatgens bij veele werden aengenoomen en gestijfft, doch ick zijnder vijandt van, ende acht sulcx alles niet dienter oock niet een sop te achten, en gaen maar met U zaacken voort, soo sal alles wel inde beste vouw gebracht werden.

<Can canans andermaele aenbiedinge> Den Bintare Can Chanan presenteerde, meede op de groote Balleij in presentie van de Groote, alle zijnen peeper die deesen jaaren voor hem van de Westcust soude aengebraecht werden, aen ons te vercoopen soo maar met den prijs conden eens werden, boot 6 t^l doch conden voor die tijdt niet eens werden, standt op een goede voet, daar voor wel soude becoomen, soo maar wat harder aendrongh doch de comptanten, om coop te sluijten, ontbraacken ons waarom t'voor dien tijdt staackten.

<Radia Adonna Lilla om t²²¹ met n oliphanten binnen> De May^t inde troon geseeten zijnde, zondt het siap uijt dat den lieffsten Capado Maradia Adonna Lilla, met zijn 11 meede gebrachte pi^e oliphanten (die in drie weecken tijdts, daar maar om uijt was geweest gevangen hadde), oversielen²²² wierden de geseijde beesten, seer feestelijck binnen geconvoijeert van alle d'andre tamma, met trommelen, pijpen ende scharmeijnen, onder alle andre wasser een, die 15 asta groot was waartoe de May^t ordonneerden, dat met 12 quitesollen soude vereerdt werden ende soo binnen coomen gelijk hem oock nevens d'andre feestelijck voor den troon verthoonden, naar dat de May^t d'selve wel langh haden beooght, heeft verscheijde Grooten, die sombajden om eenige van die te moogen opvoeden daer mede vereerdt als namentlijck

<wie met beesten vereert werden>

den Orangcaij Laxamana	1 piece
den soon van Maradia Lilla	1 d ^o
d'Orangcaij Maradia de Radia	1 d ^o
Radia Lilla Wanghsa	1 d ^o

221 Om t, read comt.

222 Oversielen, probably versieren.

Radia Adonna Lilla soude de groote,
 ende noch twee andre daartoe voor
 de May^t opvoeden 3 d^o

<f.523r.>

d'andre vier behiedt haar Altesa aen
 haar om liever kindren te paijen 4 d^o

<wat daarvoor geniete> Voort voeden deeser beesten, daar ider om t seers nae sol-
 liciteert, genieten als wanneer aen de Mooren vercocht werden, 40 taylen,
 hebben der geen moeijten ofte oncosten aen te doen, want des May^t slaven
 moeten die onderhouden, ende daar oppassen, t is maar alleenlijck de naem
 dat zijder oppassen, voor welcque naem haar de May^t 160 R^a vereerd.

<Adonna Lilla wort met een schoon habijdt vereert> Gemelte Radia Adonna Lilla, wasser
 wellecom bij de May^t vereerde hem met een uijtter maaten schoon habijdt, en
 de andre elcx met een mindere, t'ganstche Hoff was door deese persoons aen-
 compst, als in vreuchde opgenoomen, excempt den Maradia Serij Maradia die
 deese teecken niet begeerde te zien, was achter gebleeven.

<Callijs lieff konferee> Den Lebe Kitta Callij om deese blijdtschap te vermeerderen,
 sprack tot de May^t die hem hadde gevraacht wat van den grooten oliphandt
 docht, offer wel oijt soodanigen was gevangen, diende daerop noijt soo schoo-
 nen beest bij s'Coninx tijden was gevangen, te meer in een plaatse daar men
 qualijck vermoet hadde beesten te zullen vinden, t'was een werck van godt die
 haar May^t sulcx toebrecht soodat met een vriendelijck gesicht weet te streelen,
 als oock recht in zijn schick zijnde.

<den Laxamana stelt hem in posture om abusen voor te coomen> Den Laxamana stelden
 hem heeden defflich in posture voor de May^t haar Altesa versouckende niet te
 willen soo licht geloove geeven, het aenbrengen der Capados waaruijt wellicht
 veel abuijsen en misverstaanden soude connen coomen te ontstaen, want zej-
 de hij daar zinder, die om giften haar laten omcoopen, en seggende saacken
 verkeerd, sonder dat se die selffs gesien hebben, bracht een excempel, van
 zeeker persoon die was door Morhom darum Salem vereerd met drie stucken
 landt, dat deese May^t weeder sonder rechte kennis van voorich donnatie, aen
 een ander hadde vergundt die haare gemelte May^t door beleidt van de Capa-
 dos, hadde wijs gemaect, den eersten persoons ofte zijgegener²²³ zijn landt
 ombesajit liet leggen, waardoor sonder eenich naader ondersouck, de tweede
 persoon, de plaatse voor hem bequaem, daar hij nochtans om tot zijn intendt
 te coomen, het gesajde²²⁴ van den eersten hadden doen omwerpen, waarover
 versocht dat den eersten zijn landt mocht behouden, als een arm noodtdruff-

223 Zijgegener, read eiggener.

224 Gesajide, read gesajien.

tich man zijnde, en d'ander weesende een Olibalam²²⁵ voor gedane tranden bestraftt werden, deese saacque wierdt bij haar Altesa, den Lebe Kitta Callij ende den rechteren toegeweesen, om volgens coustume daar meede te handelen gelijk oock van alle andre cleene dingen, derwaarts gerefereerdt wierden.

<f.523v.>

<alle Atchinders zijn slaaven van der May^t> De May^{ts} secretaris, diende aen dat op nieuws weeder dartich jonge Atchinders hadden aengeteequendt tot May^{ts} slaaven, gelijkse doch al te samen zijn haar Altesa belaste dat die aen d'Orangcaijen souden werden omgedeeft.

<Mamentrij versoucq> Den Orangcaij Paduca de Mamentrij versocht aen de May^t alsoo oock noch 20 jonge ditto onder zijn opsicht hadde, waar die gelieffden te laten gebruijcken, daar haare May^t opdiende, dat die onder hem noch soude behouden, waarover niet weijnich van alle gedaulat wierde, laten de May^t met eenen opschaffen en naar den eeten gaff afscheijdt, soo dat een ider zijns weeghs vertrock, werde alle preparatie ende gereetschap gemaacqt, om de vojigagie nae Indraproa te beschincken, werwaardt de May^t op morgen vrough stondt te gaan.

<gaan aen Capado Radia Adonna Lilla versoucquen die 2 p^e armosijnen vereerde> Halff achter middach, resolveerde de lieffste Capado Radia Adonna Lilla te gaen versoucken ende verwillecommen van zijn reijse, neemende tot dien eijnde meede 2 p^e Armosijnen, die hem vereerden, accepteerden die danckelijck, was ons seer vriendelijck t' behaachden hem seer dat quaamen besoucken <stelden ons versocq voor> versochten aen zijn Ex^{tie} dat ons voor de May^t gelieffde behulpelijck te weesen, int versoucken van 2 oo taijl in maasen, die tegenwoordich seer noodich hadden belofte ons sulcx toe, wij hoeffden aen zijnen ijver t onswaarts niet te twijffelen t'was hem niet lieff geweest te verstaan, van de praatgens diender gemaackt was van ons huijs, versocht daer niet aen zouden steunen noch maar met onse timmeragie voort vaaren.

<wat hem van Johoor ter oore was gecoomen> Den Orangcaij Intchi Entam ofte Mamentrij Maleijz hadde zijn Ed^t oock de leugenen int Hooff gebracht, van dat wij met den Joohorsen Coninck in oorlooge waaren, int welck zijn broeder Radia Meera aen des Coninck zijde was gebleeven, maar den Johoorsen Laxamana hadde d'onse dapper voor haare riviere beseth ende alle doot geslaagen, met noch meer andre vercierde beuselingen, die bij zijn Ecx^{tie} alle werden verworpen, als kennende de Johoreesen voor geen soldaten die selfs voor deesen meede hade weesen berechten, naar verscheijde discoursen naamen afscheijdt.

225 Olibalam, read ulèëbalang i.e. local chief.

Aij 16

<de May^t gaat nae Indraproa> Sondach smorgens vrough naar dat de May^t al voor heenen naar Indraproa was vertrocquen, <die wij na volgen> volghden haare Altesa van achter te paarde nae passeeren op den wegh verscheijde honderde menschen die haar met ons derwaarts begaven, weesende alle de paarden ende oliphanten voor heenen, als voor dese met de conincklijke ornamenten gesteegeen.

<werden mett coninclyjck banquet getracteer> Aldaar comende, wierden van den Orangcaij Laxamana geroepen dat ons bij hem soude vervougen, d'Engelsz waaren meede hier bij, naar eenige cleene discoursen van geen importancie, wierden opgeschafft vant conincklijck banquet, maar twelck <f.524r.> alsoo reegen achtich weeder was, ons beneeven d'Engelsz weeder naa stadt begaaven.

<speel huijs tot Indraproa> In deese plaatse off dorpgens drie groote uijren gaens, heeft de May^t oock den seer vermaackelijck speel huijs, dat over een groote riviere compt, waarinne met haare wijven en Capados gaat visschen tot vermaack, onder twelck niet weijnich met goude en silvere trommels werdt gebomdt waar inne een sonderlinge vermaack schindt te scheppen.

Half achtermiddach thuijs coomende, ruijmden t oude packhuijs op, om dat op morgen te sloopen, ende, ende zien offer noch iets goets mochte aenweesen, dat ons zoude connen dienen.

T' savonts verstonden dat het lange verwachte Deense schip van Tringebare onder Indradinja²²⁶ ten anchor lach, <tijdinge vandt deese schip> waaren met haar cleen vaartuijgh aenlandt om water geweest, daar seer onbenoodicht zijnde, alsoo in de 44 dagen tijts, dat maar onderweege zijn geweest al 15 personen van dorst overleeden waaren.

Aij 17

<breecquen t'oude packhuijs aff> hebben met alle ons presente volck en twee coelijs het oude pack huijs affgesloopt, waaraen bevonden niets goedt te weesen, ofte ergens toe bequaem om te gebruijcken, alsoo alles in selffs van ouderdom was vergaen, ende de plancken door den worm ofte mijdt, gants doorboordt ende tot niet vergaen, zijnde alle t'geene datter affquam nergens goet toe als tot brandt houdt.

<sprecqen, om swalpen> Blijven seer benoodicht om plancken ofte swalpen tot de vloer vandt packhuijs, dat die hadden soo s'ouden t'selve binnen acht daagen, connen veerdich hebben maar die ons gebreeckende, moeten daar meede patientieeren, tot dat van booven de rivier affcoomen, alwaar die voor 10 p^e 12 voeten lanck tot een t^l ingecoct zijn, ende dat tot 24 p^e toe.

226 Indradinja, read Indradunia.

<het Deens schip bij Atchins reede> S'naar middach was het Deense schip, int gesicht van Atchins reede, doch door de harde teegen windt en stroem conde die niet besejlen, waarom het ontrendt twee mijlen beneeden setten.

De May^t constapel quam op den avondt ons besoucken, met eene noch 5 baar peeper vercoopende, teegen 5½ t^l de b^r binnen een maendt tijdts herwaarts, drooch ende wel geconditioneert, te zullen leveren, <dien weer geldt op peeper> waar op hem de penningen op de handt verstreckte, monteerende ter somma van 98 Spaence R^a.

Aij 18

hebben niet sonders verricht, dan alleenich onse plaatse ofte erff vant verrotte houdt werck en vuylicheijt vant affgebroockene packhuijs gecoomen wat gesuijvert, ende alles uijdt de weegh gelecht.

<f.524v.>

<t'siap gaat voor de Deenen uijt> Ontrendt den avondt ginck t'siap uijt naar de Quaale toe om aen't Deensche schip licentie te brengen, dat vermochten aen landt te coomen, onaengesien noch wel 1½ mijle van de reede gesethd laagen.

Aij 19

<t'Deensche schip arriveerd> zijn de Deenen met hun genoomen schip hernaempt t eerste Bengalse schip op de reede gecoomen ende haar ontrendt den middach aen landt vervouch de coopman en schipper, daarvan is genaemt Michiel Ewoutseen Vries van Egmont hebben niet tot cargasoen meede soo seggen dan wat zoudt, maar zijn allenich van verscheijde coopliden bevracht, met 150 packen alderhande sorteeringe van cleeden en 200 p^e slaaven, genieten daarvoor van ijder hondert corgie cleeden een gelijcke voorvracht, en voor t' overvoeren ijder ziel ofte persoon, vier R^a van 8^{en}.

<schenckagie van Pessaart> Haaren generaal Barent Pessert, sont tot schenekagie aende Coninginne 10 p^e fijne wittte cassa, met goudt doorwrocht en 6 p^e lijff banden gants met goudt doorweeven, en 2 goude Moorse tanckoeles²²⁷, deese personen zijn soo sober versien geweest, dat niet wisten waar meede sij het siap soude betalen, waartoe van haar bevrachters 4 p^e sarassen cochten.

<2 Javaensche Joncquen arriveeren> Arriveerden in dato deses weeder hier ter reede twee Javaense Joncquen, coomende van Grisse recht door de straadt en Malaccas vaarwater, sonder t'selfde aen te doen, heeft in passeeren geen onser jachten vernoomen, waaren 2½ maendt onderweege geweest hebbende door contrarie windt en stroom aen Benckalis en Dijlij gepleijstert, waaren gelaaden met zoudt, cattoen zuijcker, porceleijn, en andre diverse barrings-barrings,

227 Tanckoel or Tancoeloe, (Mal.) tengkolok i.e. a sort of hood.

onder andre oock een partie goudt draat daarop stondt een goede marckt meede sullen treffen, elck jonck gaff aen de Capado voor siaps aenbrengen 20 bos goud draat, 24 p^e armosijnen, 2 sacken aijuin, 2 d^o loock met andre cleeincheeden meer.

Aij 20

<gaan na Magat, die t'huys vinden, vereerden hem naa wat wachten met 3 p^e armosijnen> s'morgens met den dach, gingen ten huijse van den lieffste Capado Magat d'Almatzeij hebbende dus lange, geen gelegentheit om hem t'huys te vinden ofte was altijdt nu hier dan daar, als off sich voor ons, t'soucke maackte, naar dat ontrent een haeff uijre, t'sijnendt op de Baleij hadden gewacht quam zijn Ed^t bij ons, die wij seer hartelijckten, en met de geprojecteerde drie p^e armo-seijnen vereerden, *<wat int accepteren al wist te leggen>* accepteerde d'selve met t'seggen, dincken den Hollanders noch op mij, icq mejnden zij mij al vergeeten hadden ende niet meer in gedachten, de deucht die ick haar ten tijde van beijde d'overleedene Coningen, ende oock noch jonghste den Capitein Panjangh, die altijdt behulpich ben geweest wie heeft gemaect dat hij soo tijdelijck contanten van de May^t naa zijnen wille bequam, *<f.525r.>* als ick, maar hoe hij zijne beloffen aen mij houdt blijcqt genouch, dat mij heel heeft vergeeten.

<excuseerde geen kennis te hebben> Wij excuseerden sulcx naar best condon, met seggen geen kennisse van dien te hebben, als wesende een vremde die hier eerst quam, en vant voorich gepasseerde geen kennisse hebbende. Zijn Ed^t geliefde ons oock niet qualijck te duijden, nu eers quaamen besoucquen, hadden al over drie weecken getracht ende onderleijt gehadt te coomen maar zijn t allen tijden, onverrichter zaacke moeten vertrecquen alsoo zijn Ed^t niet in en vonden.

<stelt hem ons versoucq voor> Naar eenige discoursen versoucht sijn Ed^t dat ons voor de Majj^t geleffden behulpich te weesen int procureeren van 2 000 t^l in massen, waarom haar Alteza toecoomende Saterdach vermeijnden te sombaijen, soude zijn Ed^t bijaldien effect sorteerde, met een matelijck vereeringh, als ons schip quam bedincken.

<oocq weegen de coeljen Chineesen> Ende alsoo alle de Chineesen ende coeljs onder zijn commando staan, versocht dat met twee voor een tijdt mocht werden geaccomodeert, om ons woon huijs, dat nu daagelijcx souden bijder handt neemen te helpen opmaacken ende dat wij oock de coeljs bij gelegentheit weeder mochten gebruijcken, als van nooden hadde om peeper ende andre coopmanschappen op te draagen.

<antwoord> Opt eerst weggens t'procureeren van contanten, antwoorde, naa dat verstaen hadde hem een vereeringe soude doen, dat ons naar zijn uijterste vermoogen zoude helpen, lammeteerende met seggen, nu niet in volle cracht als

voordeesen wel geweest was, waarom begeerde van ons wat geveijbecqt²²⁸ te zijn, vulde hem daarmee de cap, alsoo vermerckten zijn genegentheijt t'onswaart seer cleen was, hem houdende met Maradia ende den Lacxamana waarmede niet weijnich teegens ons doen daagelijcx zijn conspireerende.

Weegens de Chineesen en coelijs, seijde wel is waar dat die onder hem stonden, maar vermocht geene van die aen ons toe te staen om te wercquen, want sulcx was hem wel expresselijck van alle de Grooten en bij de Maijt selfs verboden, waarop hem weeder diende bij alle d'Orangh Caijen hadde geweest die ons aen zijn Ed^t reseveerden, ende oock als geen volck in onse coopmanschappen mochte gebruijcken, wiste niet wat hier deden, conden liever seggen dat ons hier niet langer begeerde, seijde hem dit wat ernste^l aen alsoo wel wisten alle de moijsen en praatgens vant huijs timmeren, door niemant dan door hem, waaren de May^t en Grooten aengebracht.

Jaa zeijde hij daar op, hebben d'Orang Caijen sulcx geseijt ick can echter dat niet doen, heb je die van doen om in de negotie te gebruijcken mochten de May^t om versoucken.

Dat seijde met gelegentheijt te sullen doen, ende alsoo hem claar *<f.525v.>* maackte om naar binnen te gaen versochten (naa dat ons versouck weegens contanten hem ten hoogsten hadden gerecommandeert) afscheijt en vertrocken naar ons logie.

<coopen swalpen en swaavel> Alwaar onder tusschen 124 p^e swalpen waaren aengebracht door den tolcq Andries voor 1 t^l en 10 m^s ingecoct, alsoo de schelmen den vorigen coop met ons gemaect van 10 p^e voor 1 t^l in de ...*(sic)* naar mid-dachts kosten een ½ baar swaavel in tegen 2¼ t^l de baar.

Aij 21

<arriveer Maccassarse joncq> arriveerden hier ter reede, een Maccasserse joncq d'anachoda genaemt Insijre Moede rapporteerde dat met zijn vieren ontrent 3½ maandt verleeden, van Maccaser waaren vertrocken ende de straadt Zabon gepasseert, waar der selver twee boelangh²²⁹ aengelopen zijn, der meijninge hen cargasoen, bestaende in groote quantitie naglen en zandelhoudt, in Johoor offte Maccam touheet aen de marcqt te brengen.

<zijn cargasoen> Deesen anachoda, met zijn jonck heeft nevens noch eenen, die dagel hier verwachten, langen tijt in Benkalis geleegeen, hebbende oock tot cargasoen gelaaden soo selfs maar uijtgeeft 20 b^r nagelen, dat echter wel op 40 schatten, ende 10 b^h sandelhoudt, nevens andre diverse coopmanschappen meer, haar zijn int passeeren van Malaccas vaarwaater geen scheepen ofte

²²⁸ Geveijbecqt?

²²⁹ Boelangh, (Mal.) bulan i.e. month.

jachten gemoet, waarom t'selve niet hebben aengedaen, dat grootelijck te verwonderen zij t'vaerwaarter soo impossibel connen frequenteeren.

<werden van de Deenen versocht> Ontrendt den middach quam den Deenschen schipper hiervoor genoemt, met zijnen coopman genaemt ...(sic) van Calomba²³⁰ gecoomen ons besoucqnen, waar van vertonden, dat geene de voorigen Clinghsen anachoda Miachan ons aendienden niet alwaar was maar meest loogenen, ende versierde praatgens insonderheijt van de 15 Galioens, die seijde van Portugaal te coomen deese wisten daar niet aff, <15 fregatten gaen naa Nagapatam> maar wel 15 fergatten met admunitie en volck, die naar Negepatan wilde om te zien t'selve te ontsetten, alsoo den reijck swaarlijck hadde beleegerdt zijnde de Portugeesen daar noch binnen ende niet buijten opt strandt (als hiervooren anachoda Miachan verhaalde) <gemoeten den jacht van Ceijlon> gemelte fergatten beijeegende ontrent 2½ maant verleeden, een jacht doch de naem van dien onbekent, coomende van Ceijlon hebbende aldaar aen Trancquebare vervarst, hadde niet meer als 6 gesonde man op t'welck onder de fergatten coomende, stelde hem in posture van diffencij, die dat siende attenteende daer niet op, maar lietent ongemollesteerdt vertrecke.

<330 blanche copen in Calomba> Geseijde coopman verhaalde, dat nu jonghst in Meij verleeden, noch op Ceijlon in Calomba was geweest ende dat aldaer doen niet meer als 11 comp^e blanche copen, wel verstaende met de mistijcen binnen waaren elcke comp^e niet hooger als tot 20 ende 30 mannen gerekendt, souden ten hoogsten niet boovende 330 copen connen uijtmaacquen den Gouverneur da Mascharains hielt den overloopende in groote reputatie werdende meest alle de zaacquen den oorlogh t onckeerende gemelte sentem om toe vertrouwt <f.526r.> zijnde binnen de stad van een ijder bemindt, ende aldaar met een extraordinarij schoone vrouw getrouwt.

<de Deenen becoomen geen besendinge> Verclaarde geseijde schipper dat hij met haaren president Barent Pesser A^o 1636 was int landt gecoomen ende datter t'sedert geen scheepen van haar Comp^e uijt Europa hadden vernoomen, maar wel is waer datter een conincx schip genaemt de Zon bij haar is gecoomen, doch wilde geen gemeenschap met haar Comp^e houden, noch hun in de schulden voegen, daar haaren president om te Masulipatan sadt, haar volck was meest gestorven, ende hier en daar vertrocquen. Seijde hier wel met het meeste volck van hun Comp^a waar zijnde pas zeeven man sterck, brachten met haar schip geen coopmanschappen maar waaren alleenich bevracht als hier vooren op 19^{en} passado aengetoogen staat.

<danachoda van Ouglij tracht na Malacca, om den witten oliphandt> Halff achtermiddach comt hier den Bengaalsen Ougelij anachoda genaemt Chalijff Beeck sijnde

²³⁰ Calomba, read Colombo.

oock van des Conincx soon genaemt Sasusia uijtgereedt, versocht op ons, alsoo door een van des omgecoomen Miersalis volck, die hier den 19^{en} pass^{do} met den Javanzs joncq van Malacca was aengecoomen daarmede verstaen, datter op Malaeca oliphanten waaren insonderheijt witte, alwaar van datter, een al tweemaal ten naasten bij was gevangen geweest, *<versocht daarover dat aen zijn Mr. soude schrijven>* weshalven begeerde van ons, dat sulcx aen zijnen Mr. wilde schrijven, alsoo nu over 3 weecken, derwaarts wilde, ende citto vandaar, zijne vojigie naar Malacca spoedigen met alle soodanige coopmanschappen alsdaar soude connen venten, ende om t'procureeren van dien aen oliphanten te besteeden.

<dat belooffden aen t'Nederlandts opperhofft te doen> Belooffden hem wel met een briefggen aent Nederlandts opperhoofd in Bengale t accommodeeren benevens een pas, om vandaar met een gelijcke versien zijnde, naar Malacca te moogen navigeeren.

Deesen persoon was als opgenoomen, om den witten oliphant voor zijn Mr. op te doen, waarom begeerde dat hem daarom zoude schrijven, welc excu-seerde, met sulcx alleen aent opperhoofd aldaer te doen seght soodrae zijn Mr. kennisse heeft, dat op Malacca oliphanten insonderheijt witte zijn, sal sonder vertoeff, derwarts besendinge doen daar hij van wenste d'eerste te moogen weesen.

<d'aprente negotie tot Malacca, wegen die dienen> Het geruchte der Malacxe oliphanten insonderheijt de witte sal veel van deese Bengaelders ende andre derwaarts locken, en van hier doen diverteeren, alsoo de moeiten ende traballie, die hier van dit hoochdragendige hardneckige natie moeten verdraagen, en insonderheijt steecqt hun noch seer in den krop t'vermoorden van den jonghsten anachoda Miers Mamoet, alwaar tot noch toe geen justitie over gedaen en is.

<f.526v.>

<Javaensche anachoda toonen passen> T'savondts quaamn ons d'anachoddas van de jonghst aengecoomen Javaense prauwen ofte joncquen hunne passen verthoopen.

<hebben Malacca aengedaan, en tol betaalt> Ende dat int passeeren van Malaccas vaarwaater twee jachten hadden vernoomen doende Malacca aen, van waar hun volgens t'geene bij haar pas gevoucht is gelicentieerd, werdt van hier over de west Cust naar Batavia te moogen navigeeren, zijnde haaren pas gedateert int casteel Batavia, den 29^{en} Augusto en binnen Malacca ultimo September 1642.

<naemen van d'anachodas> d'Annachodas waaren seecker Maleijer, ende Jarragam Mirada Javaan op 19^{en} deser hier aengelanght, als wanneer niet derffden seggen dat Malacca hadden aengewees, uijt vreesse van de 10 p^e Matramse jonquen, die hier laagen ende aengecoomen waaren, *<waarom loochende dat Malacca niet waaren aengewees>* aengesien een der zelve op Malacca omdat sonder pas herwaarts

wilde was aengeslaagen ende t'volck daar van tot 20 man toe in de kettingh geslaagen zijn, waarom alsoch seggen op Malacca niet aangeweest zijn, om dat d'andre hiervan geen kennisse zoude becoomen.

Aij 22

<gaan ten Hooff en sombajen de May^t een dubbelde root damast> s morgens gingen naar binnen ten hoove meedeneemende een root damast, zijnde tot schenckagie voor de May^t geprojecteerdt, om haar Altesa te versoucquen dat ons met twee duijsent t^l gelieffde t' accommodeeren, alsoo teegenwoordich daarom ten hoogsten benoodich waaren, dat selffde in coopmanschappen te benificeerde, de schenckagie wierde wel aengenoomen *<stellen ons versucq tot viermaal voor te vergeeffs>* maar wij sombajden tot viermaalen toe voor den troon doch doort toedoen der Grooten wasser geen gehoor die ons telcken maale seijden te swijgen, ende wachten de May^t hadden nu geen geldt ende waarom nam den h^r Commissaris t' niet aendoen hem de May^t hier twee duijsent t^l in contandt weegens de juweelen aenboot maar verwierp sulcx, en most vier duijsent op de Westcust hebben, *<soodat door toedoen der Orangcaijen niet optineeren>* t' is wonder seijde den Laxamana, dat doen sulcx niet aen en nam off moet noch veel gelts gehadt hebben, diende haar op alles t weeder naar behooren, doch daar en was geen gehoor de May^t hadde teegenwoordich geen geldt, men most daar noch meede wachten, sij wiste wel dat de May^t ons noch ses duijsent t^l schuldich was, dan sulcx soude de May^t wel betaalen, alsser geldt bij cassa waar wij hoeffden van de May^t geen geldt te leen te versoucken.

<waardoor deese schenckagie vruchteloos is> Dit zin de vruchten van de gedaene schenckagie bestaende uit naavolgende.

2 p ^e	armosijnen	aen den Orangcaij Maradia Serij Maradia
2 d ^o		aen d'Oranghcaij Maradia Lilla
2 d ^o		aen den Laxamana Panghlima de Dalem
2 d ^o		aen den Aart Bisschop Lebe Kitta Callij
2 d ^o		aen d'Orangcaij Radia Adonna Lilla
3 d ^o		aen den Lieffsten Capado Magat d'Almatseij <i><f.527r.></i>

13 p^e armosijnen monteeren t'saamen f.59: 3: –

1 d^o roodt dubbelt damast aen de May^t f.66: 6: –

f.125: 9: –

Behalven noch de daagelijck schenckagie die wanneer binnen gecoomen, naar constuijmen hebben moeten sombajen.

<daar niet wel in tevreden zijn> T' is ons gants moijelijck verdrietelijck dus excessiven schenckagie te doen nu soo weijnich vruchts gebaart heeft, hebben tot bevorderinge van sulcx ons uijtterste debvoir gedaen sullen. *<moeten*

echter aenhouden> Echter niet verflauwen naar aenhouden en sien dat volgen t'spreekwoordt met aenhouden moogen verwinnen, naar verscheijde discoursz met de Grooten op de Balleij gehouden hebbende ginck niet wel gecontenteert, <Radia Adonna Lilla geefft ons eenige hoop> zijnde naar buijten ons volghden de liefste ofte aengenaemste Capado Radia Adonna Lilla seggende, <om sulcx door de wijven int wercq te stellen> naa dat van den troon scheijde een principaale Raadt vrouwen hadde gesproocken die ons versouck de May^t soude voordraagen, maar mosten haar volgens t'gebruijck met een schenckagie versien, hij soude neeven haar ende noch twee andre vrouwen sien dat tot ons contentement twee duijsent t^l soude becoomen, maar mosten onderwijle hem niet vergeeten, somma t' is hier niet dan met schenckagie te doen dat ons alreede walch steecqt doch soo in ons versoucq willen volherden²³¹ om tot ons contendt te coomen, sullen genootsaacqt blijven de drie Groote vrouwen en gemelte Radia Adonna Lilla schenckagie te moeten besoucken off anders wertter niet verricht en zullen nu met leege houden still moeten zitten alsoo onse damasten en armosijnen niet aen de man willen en zonder contanten zijn.

<Maradia Serij Maradia weeder in Delij> Daar passeerde heeden voor de May^t weijnich dan noch de grooten Orang Caija Maradia Serij Maradia was seer in Delij, alsoo twee Capados van haare Alteza, waeren uijtgesonden geweest naa Pedier om te verneemen wat zaijlanden²³² voor haar waeren gebleeven, die weeder coomende rapporteerde, dat eenige slechte landrijen voor de May^t open laagen, maar de beste hadde de Orang Caij voor sich geeijgent, ende beplandt oock door de May^{ts} landt een rivier sonder permissie van haar Alteza hadde laatsen graaven, waarom de May^t heftich teegen hem uijt voer seggende alle de Grooten neemen de beste landen naar haar, ende laten mij de slechte doende daar en booven wat selfs wil, wacht sal dit niet langer gedulden maar daer in de voetstappen van mij h^r, vaader Morhom Macotta Alam naar volgen, ende daarom ider sonder eenige simulatie straffen, <sombaijt niet weijnich> Maradia dede ten hoogsten zijn onschuldt staande wel twee uijren met de handen opt hoofd om ampon te bidden, wist niet dat zijn volck sulcx in Pedier gedaen hadden, daar de May^t opdiende, weet gij dat niet soo en behoort noch condij²³³ geen Maradia Serij Maradia zijn.

<door intercessie van alle de Grooten> Waarover all de Grooten opstonden en de voor hem sombaijden die echter met een gram gemoet tegen hem ingenoomen zijnde dan noch door voorbidden heeft hem voor dit maal vergeeven en met scherpe woorden aengesecht, dat nu sulcx noch soo <f.527v.> soude laten heengaan, <werdt noch g'absolveert> maar soo in toecoomende noch iets t'zijnen laste

231 Volherden, read volharden.

232 Zaijlanden, read zaailanden.

233 Condij, read condich.

quame te verneemen, soude als dan t'eeene met t'ander naa verdienste straffen, waarover hem vrijelijck mocht voor gewaarschoudt houden.

<trefft ons meede dat niet gehoort loierden> Wij treffen juistlijck oock dit ongeluck dat de May^t door de groote verstoortheijt ons niet heeft willen hooren, ziende oock dat alle de Grooten, ons hinderden ende van voor den troon dreven waarom seer, 't onvreede ende gemiscontenteert zijnde van daar most vertrecquen.

Aij 23 Nov.

<vuyl reegenachtich weer> Sondach d'heele voormiddach vuyl reegenachtich weer s'naar middachs wat opclaarende soo wierter van Indraproa een canon schoot gedaen daar datelijck het Hoff ende alle forten daar stucken op laagen meede gelost ende beantwoort wierden benevens drie a vier hondert camers die gelijkelijck met een loopent vier aengesteecken affgingen.

<Moorse feestdaach en vasten ingeluijt> Zijnde dit de gemeene ceremoien, waarmede jaarlijcx met het sien der nieuwe maen haare vasten insluijden, houdende daarover oock groote feeste, bij een jegelijck als weesende een der principaale hoogste daagen.

Aij 24

niet merckbels voorgevallen den geheelen dach meest reegen ende vuyl weer, deden 97 cattij swavel op tegen pri[j]s corandt als voor deesen.

<anachoda Wangza tender te vertrecquen> Den Javaensen anachoda Wanghsa op 25^{en} Augustij hier voren Malacca aengelanght met missive van den E^d h^r Gouv^{nr} aldaar quam ons besoucqnen, ende versocht off ijets weeder te Malacca ofte Batavia besteeldt wilde, hebben soude morgen persijs hier vandaen over de Westcust off Malacca, soo hem de windt buijten zijnde wilde dienen vertrecken, Batavia passeeren ende aendoen, waarom een cleen briefken benevens t'vervolch des dagregisters vaardich maackte omdat morgen hem ter handt te stellen.

<koopen een koebeest doch t' was gestoolen> Zijnde heeden noch al Moorsche Kermis ofte feest dach soodat voor ons qualijck op de Basaar ijets te coopen was waarom een jongh coebeestgen dat in de logie te coop gebracht wierdt voor 13 maas incochten, maar naa dat het zelve ontrendt een uijr in de logie hadde, quaamen andre eijgenaaren diet ontstoolen was, bidden t'selve niet te slachten, alsoo haar toequam, waarop dienden wij sulcx niet en wisten maar t' was ons in de logie te coop gebracht, niet connende dincken off raaden waart vandaen quam, wildense ijets hebben, wees hun den vercooper.

<gevent den vercooper weeder> Waarom die met zijn vaader ons quam bidden ende te voet vallen het beestgen doch wilde weeder geeven off anders most zijn zoon daarvoor handen en voeten verliesen waarom dat door voorbidden van diversche hem voort uijtgekeerde geldt weeder gaff.

<f.528r.>

Aij 25

<slachten een jongen buffel> voormiddach regenachtich vuijl weer, maar snaar mid-dachs heel moij opklaarden, slachten een jonge buffel voor 1 t^l 6 mas gecocht, met deese vasten feest comt voor ons weijnich te mercqt waarom om iets voor-raadt te hebben dit opdeeden, ende indt soudt leijden, achten sulcx proffijtelij-cker als dagelijck te marckt gaen.

Aij 26

<justitie over twee delinghquanten> weijnich van importantie voorgevallen dan heeft de May^t twee personen, met de doot laten justificeeren, als den eenen om dat zijn moeder een wonde int hoofd hadde geslagen die sulcx de May^t claach-de waerom haar Alteza hem beijde de handen liet affcappen daar ontwijffe-lijck alsoo meestal wegh was aengestorven is. Den andren hebbende hier een paardt gestoolen, ende dat in Pedier weesen vercoopen, twelcq aen den dach coomende heeft hem daar over haar Alteza, laten den hals, off strodt affsijden. <senden naa Radja Adonna Lilla> Den tolcq Andries sonden ontrent den middach, naar den naemsten Capado Radia Adonna Lilla om te verneemen hoe de saack om contanten te procureeren west soude aenleggen. <wat tot antwoorde becoomen> Liet ons door gesejden tolcq weeten, geen ander middel dan door de wijve sulcx conde te weege gebracht werden dier daar over al hadde aengesprooc-ken, waarom belaste dat toecoomende Saterdach, weederom haare Alteza soude sombaijen niet t'wijffelijck ofte t sal door middel van die wel succe-deeren maar moesten daar voor nevens hem bedacht werden.

Aij 27

<Panglima van Ticouw vertrecqt> s morgens vrough vertrocq van hier naa Ticou den Panglima Paduca Radia, neevens wien meede ginck Tonghclingh die aldaar den Poughlouw dat zij in de bandaar sal vervangen, gaaven hem een briefffe meede, aende Nederlandsze opperhooffen die presentd off te comen staan.

<de Javaense anachoda> Het ecxtractt vandt dachregister mitsgaders de missive aen d'Ed^{le} h^r Gouver^r Generaal geconspieert, lach meede klaar ende vaardich, verwachtende den Javaansen anachoda die geseijt hadde van eergistren te zul-len vertrecquen wat d'opstaackselen zijn connen niet verneemen.

<den timmerman ingevallen> Den geheelen voormiddach schoon helder weer, maar s'namiddaagh tot laat in den avondt reegen, zijnde oock onsen timmerman in gevallen hebbende een groote benaauthelijt ondert pardte waer van de coij be-waart, staande ons huijs geheel stille, hebbende niemandt die ons helpt.

Pieter Willemsz

Copie missive aen den Gouverneur Generael, 9 Nov. 1642.

<f.485r.>

Mijn heer, opt vertreck van den E. Commissaris Peter Sourij met t'fluijt schip den Otter costij over Malacca, was onsen jongsten aen U Ed. gedateerd 26^{en} September op gelijcke datum stondt van hier meede, nevens zijne te vertrecken, over Malacca costij het Bengaalsche schip van den Moorschen anachoda, Miers Mamoeet, waardoor ordre, zijn gescheept drie p^e paarden voor Malacca, en is oock op dito nachodas versouck den onderstierman Marcus Fransz, volgens genoome resoluijtie overgegaen. Beloovende sonder eenige faulten, gelijck met den Otter t'ancker te lichten en vertrecken. Dat niet en zij gevolcht, waar over met zijn draaijen, sich selffs seer leelijck heeft versuijmt, ende niet comende van zijne hoere, die een priesters dochter was, scheijden, dat beijde haaren doot veroorzaackt heeft.

Want naer dat ons lange, van nu en dan hadde geswooren, te zullen vertrecken, ende leugenen hadde gepajdt, gaat eijdelijck den eersten Oct. ontrent den avondt aenboordt, van waar halff middernacht weeder aen landt gehaaldt werdt, en tot den dach int Hoff gehouden, als wanneer naar dat ongeveer 700 tajlen hadden verschoncken, als gelargeert wierd vrijdende te paarde naa d'andre Orangh caijen, daar hij door meende te werden beschiedt, voor alle de geestelijck die met honderden in waapenen stonde, om hem te massacueeren ter oorsaack hij met een van haare dochter heeft geboeleerd. Als strijdende teegen der selver secten en wetten, waarom de Coninginne en grote Orangcaijen onaengesien de groote schenckagie, hem niet connen voor de protesteeren beschutten, van wien eijtelijck, als wanneer mejnde t'onvluchten is geatrapeert en met 30 wonden gemassacreert geworden. Waar niet <f.485v.> anders opt gevolcht dan dat de hoere ofte priesters dochter, om de gedaane schande van de broeders, is verworcht geworden, onaengesien de moort deese anachoda is echter geseijde schip met onsen stuijman ende paarden naar Malacca van Indradinja op den eerste Oct. vertrocken. Alsoo met alle de principale anachoddas daarover consul[t]eert, ende beraat slaagh den best te zijn, dat t'schip de voorhebbende reijse diende te voltrecken, alsoo d'ingelaade goederen daar beeter als hier, soude comen aen de man brengen, versochten daarop, dat haar aen d'hr Gouv^{nr} te Malacca een voorschrijvinge voor den anachoda moeda, genaempt Ajas, ende Malijm Gameij dat daar met lieff verschijnende, wel mochten beijegen werden dat haar belooffde, maar conde den brieff niet aen boort bestellen, door faulte van prauwen ende scherpe toesicht die daar op wierde gehouden, waar tot nu gestaackt zij.

Verhoopende dat den Otter ende dit schip van den Miers Mamoeet tijdelijck costij zullen aengelanght ende gearriveert zijn.

Den 29^{en} ditto met 4 Schineesen ende een Duijts timmerman houtwerck vandt geprojecteerde packhuijs begonnen, waeraen tot op heeden dagelijcx is gewrocht zijnde het geseijde huijs 6 voeten hooch van der aerde staende op 60 stutten daar onder steenen waarop d'onderste 4 balcken, en 2 plaaten opcomen, daar de 8 groote hooftt en 29 cleene stijlen, hooch 12 voeten ingelaaten werden, booven welcke stijlen d'opperste plaaten, en 4 balcken, volgens daar oock ingelaten, zijnde 4 spruijten hooch 14 voeten, soodat de gantsche hoochte vant packhuijs is 32 voeten van der aerde. De lenckte ende breete volgens t'project 42 lanck ende 24 voeten breed.

Den timmerman costij heeft geen goede gissinge gemaect, int overleggen wat tot soodanigen packhuijs behoort, want het gesondene houtwerck, op verre nae niet halff heeft connen strecken de 10 *<f.486r.>* grootste balcken zijn 24 voeten lanck geweest, waarvan de sonder en booven, d'wers overleggen d'andre 2 voeten ditto zijn, aen een onderste plaadt gegaen. Soodat noch 3 plaaten van 46 voeten te cordt comen, de 24 p^e cleene balckgens, waeren meest schaalen die als geeeffent soo final vielen, dat maat tot 24 cleene tusschen stijlen hebben connen strecken behalven, t'houdtwerck, dat aen de booven spruijten de 60 onderste stutten, ende 27 tusschen balcxgens daar de vloer off de plancken op zullen coomen. Hier hebben moeten onmoeijten opsoecken, ende coopen, vermeijne geen reeckeninge heeft gemaect, datt et soo hooch van de aarde, om t'waters wille moste staen.

Insgelijcx coomen met de 290 p^e plancken toe, die niet verder alsvoor, en aen beijde zijden hebben connen beschieten, soodat de geheele achterzijde ende vloer ofte solderinge, daar aen manqueerd, dat hier met opgecofte swalpen, ten diersten moeten toemaken oorsaack de Jatij plancken, seer scheeff ende ongelijck zijnde, soodat als geeffent zijnde qualijck plaats beschieten.

Voort uijtgaen van deese maent, hoopen het packhuijs in zijn geheel affect, soo maar de Chineesen mogen hebben voltoijdt te zijn.

Met het woonhuijs dienen dit regen monsoon, off de comst der scheepen te gemoet sien, want connen ons daarmede soo lange wel behelpen, off onderwile de plaats aen ons erff noch conde becoomen, om den gerecht viercandt te hebben. Laatende ondertusschen alle het houtwerck dat daertoe behoort, en hier connen becoomen, door onsen timmerman veerdich ende gereedt maacken als wanneer haast opgeslagen zij.

T' waar goedt dat onse met des schips comste *<f.486v.>* 200 a 300 Jattij plancken toe soude oncostelijck vallen, dan de jaarlijcke vernieuwingh van matten, dat altijd weeraen is, daar t'ander hecht ende goedt soude blijven.

Verscheijde groote en cleene vaartuijgen zijn hier vervolgens van de Sumatrase Westcust gearriveerd als namentlijck, op 5^{en} Oct. Radia Indrapoetra coo-

mende van Passaman, bij Indrapoura geleegen, met zijn jonck vollaaden daarinne 100 baaren peeper, zijn bemaenden van daar onderweeg geweest hebben alle inde windt met groote strom ende onweer, moeten ophaalen hier in de rivier coomende, raacte met de volle last inde grondt, soodat alle hunne peeper was nat geworden, waardoor swaarijck naedat al gedroocht zal zijn, aen de man sullen connen geraacken, dienden datter noch 8 joncken van dat quartier vollaaden stonden herwaarts aen te coomen, wisten van onse scheepen niet te seggen, alsoo nergens geen hebben beijegent.

T'seedert zijn hier oock noch andre cleene balijs van dito plaats en Ticouw aengecoomen, waarvan doch maar ten deele verstonden, dat eenige onser scheepen, nevens t'jacht d'Engelsz Anna daar waaren aengelanght, dan bequaame geen schrijving van d'onzen.

Deese jonghste vaartuijgen zijn int herwaarts coomen vier scheepen gemoeth, doch van wat quartier en volck dat waaren, en wiste niedt, alsoo die niet hadden versproocken, t is te presumeeren, soot anders waar zij, t'geene hier geseght werdt als datter de twee Engelsz, jonghste van hier vertrockene scheepen onder geweest zijn, want de <f.487r.> spraack hardt gaadt, dat d'selve hier met premissie van de Maijt aen den Panglima van Priaman, waaren verschreeven, om aldaar hunnen handel te moogen doen, dat niet wel aen te nemen is. Op Ticouw en daar ontrent laagen 8 joncken soo Chineesen, Javaanen, als Maleijers die van de buijten quartieren, exemt d'Athcinders daar waaren handelende.

Den tolcq Heijder ofte Posje Meloor, nu jonghste bij d'h^r Commissaris Sourij ende Raadt, voor tolcq aengenoomen zijnde, heeft hem niet al te trouw daar in gequeeten, met sich tot onse pertije d'Engelsz te vervoegen, en daar zijnen dienst contra gedaane beloften, aen te presentereen beloovende haar int vercoopen van hunne juweelen soodanich te willen voor de Maijt en Grooten t'intercideeren, dat [t]wijffelijck die ten redelijcken prijse, jaa beeter dan d'onse zoude, aengenoomen werden, beclaachde hem oock grootelijck over ons, omdat onse juweelen tot soo excessiven somma waaren vercocht, dat hij gemaackt, ende door zijn toedoen was bijgecoomen, waar voor hem niet was toegelegijdt, hij was maar 50 R^a aen de h^r Commissaris schuldich geweest, most omdat te betaalen. t'Geldt van de Coninginne lichten met zulcke vuijl leugen, behalven noch dat alle gelegentheijt, die van ons heeft geweeten door hem d'Engelsz zijn overdraagen, om welcke vuijle actien, dachte hem van ons aff te houwen, t'welck, merckende, heeft met voorloopen bij de Grooten d'selve soodanich beweecht, dat se mij int Hoff bij den andre zijnde hebben versocht, hem weeder in genaede op te neemen, dat alhoewel ongaarne, nochtans om de Grooten hunnen gunst capteeren, ende andre consideratie inwillichde, mits

dat in aller haaren presentie belooffden <f.487v.> met meer soodanige perten te spelen, off dat anders daarin soude versien.

Den 9^{en} passado arriveert hier een Clinger van Poulecerij ofte Porte Nova, d'anachoda daarop genaemt Michan, hebben int herwaarts coomen, niet meer als neegen daagen onderweegen geweest, brachten tot cargasoen aen 98 p^e slaaven ende 150 packen alder hande sorteringe van cleeden.

Verstonden uijt haar, datter noch 3 ditto scheepen van daar herwaerts stonden te coomen, waaronder een den Deen toe behoorende, datse verleeden jaare den Mooren voor Pipelij hebben ontnoomen, waar dat sterck op zijn 11 blancke coppen ende voort gentleven²³⁴, haar cargasoen datse in voorraadt ingenoomen hebben, bestondt in 200 p^e slaaven, ende 120 p^e packen sorteringe van cleeden, stonden naae meer, ende soude oock een goede pertije juweelen, hier aen de marckt brengen, diende ons oock voor de waarheijt aen, dat nae t'vertreck van onser scheepen van Negapatan, den reijck alle de Portugiesen uijt de geseijde stadt hadden verjaecht, waarin niet in achten coomen, maar mosten hen buijten d'selve aen de Quaale onthouden.

Stroijden hier oock onder volck uijt, dat 15 groote gallioens uijt Portugael waaren geseijldt, die alreede int landt waaren ende noch stonden te coomen waar nae met hem in discours coomende, vraachde wat van de zaacke: diende dat sulcx voorseecker verstaen hadde, van 2 der selven gallioens die voor Meliapoer gesien, ende selfs versproocken heeft, als datt er noch 13 gelijcke uijt Portugael stonden aen te coomen, zijnde al klaar ende zeijl veerdich, waaren versproocken den andren voorgeseijde Meliapoer te verwachten, van waar hunne uijtsettinge ofte verdeelingh soude doen als namentelijck, <f.488r.> 5 van deselve naar Bengaal ende die quartieren, 5 gelijck ditto naar Seijlon, en d'andre 5 souden naar Malacca om dat zien weeder aen haar zijde te becoomen.

De 2 geseijde galioens voor de Meliapour leggende, hebben bij haar in comp^e 26 gilliassen ende 2 galleijen, waar met onse jachten een waaren slaaghs geweest, en souden 4 derselver gilliassen zouden vermeestert hebben.

Met het vertrecken van onse en d'Engelsz scheepen hebben haar eenige Portugiese coelijns versteecken daarover hier groot spel gereeckent is, tusschen de Ponghlou Caul, Coetjerons ende Tandeels, soodat se ons oock daarom niet ongemollestteertd bieten, maar dagelijx facxeerde²³⁵ met het volck, wilde die niet tot onse logie soude coomen, off voor ons arbeijden, seijden daardoor

234 Gentleven, read genteven, i.e. Hindu merchants.

235 Facxeerde, read vecxeerde.

dagelijcx niet anders deden dan practiseeren en middelen overdencken, om met het eene schip ofte t'andre, hen te versteecken, ende wegh te coomen, dat wij aen onse zijde genouch hebben geexcuseerd. Geene van die met onse scheepen verlopen zijn, alsoo d'selve voort vertreck van Maij^{ts} volck zij gevisiteerd zij geworden, doch echter heeft dit volcxgen, met hulpe eniger Groote, soo veel te weege gebracht, datter geene van die, noch oock Chinesen meer in de logie mogen coomen arbeijden, op verbeurte van de handt aff te houden, wat moeijte dagelijcx met dit volck hebben gehad, blijktt deurgaens, int nevensgaende dachregister.

22^{en} passado, arriveerden hier tien Javaense joncken coomende van Japara ende Weijtangh uijt Matarams gebiedt, zijn in 30 daagen tijdt over <f.488v.> Benkalis, hier aengelanght, t is vreemdt dat van onse tochten, die doorgaens in dat vaarwater cruïjsen, niet en zijn vernoomen, mochten de Sumaterz cust dicht gegiert hebben, haar laadinge bestondt in soudt, suijker, boontgens ende andre baringh baringh ofte cleenicheeden. Seijde datt er noch 10 gelijcke joncquen vandaar herwaerts stonden te coomen en dat den Mataram teegenwoordich in handeling stondt om met den Ed. h^r Gouverneur Generaal in accordt van pijs te treden, dat niet wel conde gelooven, maar nam sulcx voor een frivool praatgen, aen zij hebben veel moeijten travallie gehad, eerse haar goetgen mochten vercoopen, versochten alsoot weijnich importeerden tollvrij te zijn, doch haar wierd van ider jonck 10 tahil affgeejst dan noch hebben dat met schenckagie aen de Grooten tot de helfft en minder gebracht.

Den geweesende Panglima van Ticouw, Paducca Radja, jonghste van daar herwaardt gecoomen is van de Maij^t met een silveren deegen vereerdt geworden, sal oock andermaal wederom naar Ticouw voor Panglima vertrecken, waartoe zijn commissie van de Maij^t al heeft becoomen, t'laat hem aensien deesen persoon, niet zeer t'onswaart genegen blijft, maar dat tot d'Engelsz vrij beeter geneijcht zij, heeft sulcx gedurende zijn aenweesen alhier seer wel bethoondt.

Dit nieuw Engelsz opperhoofd hebbende een tijt langh zieck geweest, nu gerecouvaliseerd zijnde toondt en doet hem geweldich prachtich voor, als op straadt sich voor de luijden verthoondt, met soodanigen staadt ende gesliep, als off het vrij wat waare, meijnde hier deur bij dit volck gonst ende aensien te capteeren, die doch ter contrarie viandt van sulcx zijn, willende niemant dan haaren haen Coninck.

Den Orangcay Maradia Sirij Maradia is haar <f.489r.> gonstich ende toege-daen, jae waar het in zijn macht hij soude haar onaengesien onse preminentie,

den handel op de Westcust vergunnen, gelijk mij dato 28^{en} passado van haar onderkoopman Mr. Boudts voor waarachtich is aengesecht, dat haar beide scheepen den 8^{en} Sept. jonghst van hier gescheijden, met voorschrijvinge van de Maij^t aen den Panglima van Priaman, dat daar vrijelijck sonder iemandts teegen seggen, vermochten te handelen, hebbende daartoe oock gehad het woordt van deese Oranghcay gemeldt onderkoopman soude selfs in persoon bijaldien t'opperhoofd niet sieckelijck waare geweest, op een der gemelte scheepen derwaarts gegaen hebben, daer moet iets aenwesen, want tot verscheijde tijden, en stonden, is ons sulcx ter ooren gecoomen, dan kennent voor de waarheijt niet aennemen, (maar sulcx, achte, niet meer als frivoole uijstrijnselen van haar) kan oocq niet gelooven de Maij^t soo licht veerdich, soude haare vergunde preminentie violeeren, soolangh daar niet beeter van verseeckert zijn, op zulcke loose praatgens, kan haare Alteza, off iemandt van de Grootten aengesproocken werden.

Haaren babier Mr. Thomans is meest beleyder, van haare directie alsoo den Capt Caninston een nieuwlingh zijnde, hem nergens op verstaadt, als moet door deesen barbier bestierd werden, is van de Maij^t oock vereerd geworden met een goude cris, ende heeft den tijtel becoomen van Maij^{ts} barbier, daer hem seer in verhooveerdicht ende schier buijten posture stelt.

Geeven seer grootd op, van dat naar het *<f.489v.>* vertreck der geseijde scheepen, een capitael van 8 000 t^l bij haar comp^{tr} was berustende geweest, bestaande in berustelijck groote pertije laacken, loot, iser, en verscheijde andre coopmanschappen, waarvan a dat^l236 al 1000 t^l tot contandt gebracht hadden, dat nu teegenwoordich bij hem in cassa bleeff, dat echter niet aen te neemen en is, want soo de cas dus versien ware soude geen 40 R^a s maants op duijsent gelijcke interest te geven.

Hebben een groote partije snaphaanen deesen jaare hier aengebracht, die se hier onder t volck voor 5 a 6 R^a t'stuck vercoopen, van hare andre coopmanschappen, heb niet vernoomen, veel min van peeper diese in voorraadt, indien der contanten waaren, al t'hans behooren in te coomen.

Den 2^{en} deesen hebben zij haare juweelen de Maij^t in den troon sittende gesombayt, ende aen hare Alteza te coopen gepresenteerdt, die d'selve s'naar middachs naar de bandaar zondt, om te wardeeren t'geene haar aenstondt, onder andre wasser christaline coffertgen, seer wardich, van christalijne montangie, met goude slooten gemaacqt, waar aen de Maij^t eenichlijck zin in hadde, liet ons daarbij roepen, om te zien off oock niet een van gele fatsoen hadde, dat excuseerdr met neelijck, anders stondt de Maij^t van alle haar juweelen niet aen, die haar weeder wierden ter handt gesteldt, liet naar den prijs vant

236 Datl, read datelijck.

geseijde coffertgen vraagen, daar zij niet gaarne aff wilde scheijden, off most met de gantsche partie gaen, dat wierdt haar affgeslaagen, waarom eijndelijck het op <f.490r.> 30 t^l heelde, doch haar wierd 2 geboden, ende geseijdt, niet meer waardich waeren, waarom met haare juweelen in den arm onvernoucht, zijnde uijt vergaaderinge vertroocken.

De juweelen bestonden int volgende,

- 1 goude ketingh vol leecque robijnen ende ecxmaraulden beseth
- 2 d^t ketingen wel geamillieerd
- 6 paar goude pandanten, met groote platte peerlen
- 9 paar ronde geamillieerde oorhangers
- 2 paar groote oorhangers, vol met 2 diamanten beseth
- 1 schoone groote diamant ringh

Alderhande sleght geamillieerde en vergulde oorhangers, seer waerdich van glaswerck gemelt, sijnde geen meckelijcke somma weerdich.

Den aardt Bisschop Lebe Kitta Callij sondt ons een zijner jacht honden om hier bij ons in de logie te houden, soude die als van doen hadde, ofte uijt jaagen gaan wilde, doen haalen. Zijnde dit beest soo maagen ende uijtgeteerd, dat pas voort conde de wint hondt bacxenboij, nu jonghst van Batavia tot schenchagie aen zijn Ex^t gesonden was, wegh gegaecht, oock soo maager dat pas t'vell over de beenen heeft, nemen meede bij den andre in de logie.

Het lijct zijn Ex^t geen lieff hebben van deese beesten, en is, waarom niet ingeraaden soude achten in toecoomende geen meer tot schenchagie aen hem ofte d'andre Grooten, behoorden gesonden te werden, want deese luijden laatense van honger sterven, ende vergaen, jaa hebbenden een affkeer van, ende zijnder schouw voor, willen die ontrendt haar niet luchten.

<f.490v.>

De spraack gaat hier sterck, soo onder de Grooten als gemeene man, dat de Hollanders met den Johorijdt soude in oorlogh t'saamen zijn, en al verscheijde maalen met den andren slaaghs geweest hebben, waarin vier groote voor-naemste persoonen van Conincx volck soude weesen gebleeven, zijnde ons volck met twee scheepen ende schaloupen naa Johoor toe, willende hem daar alle offentie doen waar conde ofte mochte, deese tijdinge moet nae haar opinie van Dillij gecoomen weesen. Daar nochtans geen man van weeten te noemen dese en diergelijcke praatgens, gaen hier daagelijcx om welke van verscheijde Grooten gevoedt werden, insonderheijt Maradia Sierij Maradia, met den Panglima de Dalam ofte Laxamana dien seer aardich haare treecken daar mee-de spelen.

Hebben oock seer gesnorcht²³⁷ over t'gebouw van onse packhuijs datt er den gemeenen man, met over de geheele stadt gecooopen is, om datt et juijst geen Atchijns fatsoen en was. Daarom most et ons als tot een sterckte ende fortress dienen, jaa men conden 10 stucken geschudt opleggen ende brengent waar men wilde. Met alle zulck belachtelijcke kinderlijcke praatgens, die zij voor waar aennaamen. Jaa belastende daarom wel ecpresselijck dat de Chi-neese timmerlieden daar niet meer aen zoude arbeijden, ende verbooden haar ingelijcx in onse logie niet te moogen coomen.

Om welcke, meer als kinderlijcke en frivoole praatgens voor te coomen, ginck de 2 boovenstaende heeren, daarover aenspreecken dan excusseerden zulcx. Doch echter ons niet geloovende, hoe haar aenwees het huijs gebouwt was, lietende door haar gecommiteerde als off vrij wat wonders waare visiteeren, doch <f.491r.> t' was alle maar een boaij geweest, om schenckagie te becoomen, daarmede hier dagelijcx getacseerdt blijven.

Presentd, leggen hier noch ter reede 4 Moorsche scheepen, als een Moors Guijserats schip, een do Abduler, over de Maldivis hier aengecoomen, 2 Bengaalse dito toe behoorende des Conincx soon aldaar, genaemt Chasusa.

Beneffens den Clinger die op 9^{en} van voorleeden maandt hier is aengecoomen. Ditto Bengaalders staen naar coop van eenige oliphanten, daar tegeenwoordich met de ziekte van den Orangcaij Maradia Lilla niet wel terecht connen coomen, waarom genootsaeckt blijven dit zaijsoen te zullen moeten (alsoo hunne zaacke naar contente niet connen verrechten) overblijven.

Alle deese Mooren zijn over t'vooren aengetoogen feijt ende vervlouchte moordt, den anachoda Miers Mamoet aengedaen, (als dienende eenen hr) seer ongeneegen tot d'Atchinder en der selver geestelijcke geworden. Seggen rondel uijt, dat se het aen den priester ende zijne geslacht sullen wrecken al souden der noijt geen Mooren meer in Atchin verscheijnen, thoonen hun alle gesamentelijck daarover seer ontsteldt te zijn, dat d'ambassadeur van des Conincx soon, haaren meester, soo schandelijck door geseijden priester is vermoordt geworden sonder datter recht ofte justitie over de perpetreerders gedaen wierdt, roepen rondelijck uijt dit een oorsaaack sal weesen, dat gesamentelijck van hier zullen diverteeren ende niet meer connen als zijnde een plaats, daar geen recht ofte justitie naar behooren werdt geadmitteerd.

De Clingers hebben met d'aencompste der <f.491v.> Javaanen een goede marcqt getroffen, soo dat alle haar meedegebracht cleeden, meest Javaense sorteringe zijnde, ten hoochten prijse vercoopen.

237 Gesnorcht, read gesoorcht.

In onse jonghste hebben aangeweesen, wat restanten van coopmanschappen, hierbij t'comptoir resteerden waarinne meede ten deele aanwees, de aparent negotie, die bijaldien hier tijdelijck een jacht met geeijste coopmanschappen verscheenen conde gedaen werden, waarbij oock andermaal confirmeere, ende segge als noch, daar met goede advance sal connen werden gedaen, insonderheijt bij t'goud draat soot maar van geen andre hier aengebracht wierd vrij wat te doen weesen, want de kas van dien zij gesteijgert tot 26, 28 en oock tot 30 taijlen, en is seer groote vraagh naar.

T' is moeijelijck met leege handen stil te zitten, ende den tijdt dus vruchteloos te laten passeeren, alsoo hier bij ons tot noch toe int stuck der negotie weijnich is verrecht, oorsaack der weijnich coopmanschappen ende contanten, hebben eenichlijck opgedaen 20 bhaaren swaavel teegen 3 t^l d'b^r.

Weliswaar dat met de Maij^{ts} en andre uijtstaende schulden, t'capitaal grooten maacqt, dan noch connen en daarmee opstondt, nu niets meede verichten.

Het contant dat weijnich is can niet strecken om eenigen coop van peeper te doen, die teegenwoordich wel om de 6 t^l zij te becoomen, soo maar geldt hadden om voor een a twee maenden op de handt te geeven, staad anders aparent met de comst der Engelsz en Deensche scheepen, hooch te steijgeren, waarom alle de Grooten <f.492r.> met een matelijck schenckagie besocht, om ons behulpich te zijn in procureeren van de Maij^t 2 000 t^l in maasen, daarom ten naasten verschijndach, haar Alteza der meijninge zijn te zullen sombaijen. Hebbende daartoe aen haar oocq een reedelijcke schenckagie geprojecteerd, wat vrucht die baaren zal werdt met den naasten te verneemen, want hier ijets te versoucken sonder schenckagie can niet te weege gebracht werden, doch gaen daar soo crupel in, als eenich sints met eeren mach bestaan.

Tot onse 2 p^e dubbelde damasten, en verschijnen noch coomen geen cooplieden, oorsaack te hooch van prijs zijn. De Clingers hebben 6 t^l ofte 24 R^a voort stuck gebooden, verliet se haar voor 7 t^l dan conde daar niet meede eens werden vreesse dat al op de hoochste marqt zijn, ende niet meer, hier sullen moogen haalen, waarom op haar vertreck zal sien ten meesten dienste daarmee te contracteeren.

De armosijnen, wesende 4 ellen corter als de jonghste, connen niet meer als 11½ t^l de corgie haalen, sal daarmee tot t'vertreck van ditto Clingers houde, off noch ijets meer mochte renderen de handt te lichten.

De 17 b^r ende 129 catty iser blijfft alsnoch invendibel, d'reste zijnde van geen der importantie, soodat als gesecht, gelijck met leege handen stil zitten, soo de Maij^t ons met geen contandt onderstude, dat echter hoope wel sal succederen soo souden met geen besloote beurse, coopmanschappen connen doen.

Deesen gaat nevens t'dachregister, van 28 Sept. <f.492v.> tot 9^{en} Nov. incluijs, met Toupan Jambiesche anachoda, over Malacca vertrouwe U Ed. tijdelijck sal toecoomen.

Blijven onder corectie Ed. heere seer benoodicht om schrijff pampier, hebben int geheel, hier niet meer als 3 boucq van d'h^r Commissaris becoomen wat daar van overgeschooten heeft, als de boucquen geformeert waaren, can geconsiderert werden.

Presendt connen niet wijders adviseeren, wat hier daagelijck bij ons en ten Hooff voorgevallen zij refereere aen de daagelijcke aenteekeningh nevens deesen gaende.

Int Nederlandt Comptoir tot Atchin, den 9^{en} Nov. A^{no} 1642. P. Willemsz

Copie missive van Pieter Willemsz. aen Gouverneur van Twist, 9 Nov. 1642.²³⁸

<f.493r.>

Mijn heer, mijnen jonghsten aen U E. is geweest den 27^{en} Sept. passado als wanneer vermeijnen, dat den Moorschen anachoda Miers Mamoeth costij met sijn schip soude vertrecquen, wien een cleen brieffggen op zijn versoucq, nevens geene 't sedert des E. Commissaris vertrecq hier voorgevallen, met d'andre factura en cognoisemendt der ingescheepte waarden ter handt gesteld hebben, doch wat onstadigen persoon deesen anachoda is geweest ende hoedanich ons deurgaande met leugenen heeft gepajid (sal U E. bij t vervolgh vant dachregister ten vollen beoogen, ende oocq sien wat eijnde deesen persoon met zijn draalen heeft becomen), daar het genoechaem anders hadde connen ontgaen, soo maar voorsichtich waare geweest, blijcqt klaarlijck, dat hier noch om zijn Godloos ende rouckeloos leeven heeft moeten gestrafft werden.

Naa dat den geseijden om hals gebracht was, soo quaamen d'andre anachoddas bij ons raadt, wat haar alsnu in die saacque weegens versenden vant schip naar Malacca te doen stontd, seggende wat advijs wij daarover gaeven, zij alle willed aprobeeren, (alsoo wel vertrouden), geen aff maer wel een aenrader tot vertrecquen soude weesen, soodat sij alle gesamentlijck de voyagie costij met ons toestonden mits versouckende onse voorschrijvinge dat doch te Batavia en Malacca haaren anachoda Ajas ende Malim Gamaj aldaar wel bejegend mocht werden, daar hun contentemendt indede, versouckende over sulcx dat U Ed. dese lieden aldaer verschijnende bij gelegentheijt de behulpsame handt geliefft te bieden, vertrouwe de Comp^e daarbij goede dienst sal geschie-

²³⁸ A similar copie missive is found in VOC 1142, ff.437-38.

den, als weesende een middel om dier gelijcke coopliden, van hier te divertteeren en daar costij ontwijffelijck groote negotie van stadt toe te comen, alsoo verscheijde derwaart meede tendereen, gelijk oock noch op in Oct. den Moorschen coopman Commeralij op ons versocht een pas om in toecomende derwaarts te moogen navigeeren, dat hem toestondt, volgens U Ed. ordre, exempt de clause der Portugiesen.

T' seedert t'vertreck des E. Commissaris, is hier niet remerckabels voorgevalen als alleenlijck t'geene in dit nevens gaende extract des dachregister ende missive aen de Ed. h^r Gouverneur Generaal staad geanoteerd, waeraen mij om cortsheijt salven ben refereerende.

<f.493v.>

Wij zijn noch daagelijcx doende met prepareeren van de plancken tot beschieten vant geprojecteerde packhuijs, waaraan bevonden ons vrij veel ontbroocquen heeft, insonderheijt vant houtwerck, wand de gesondene 10 p^s groote balckjens zijn eenelijck goedt, maar de 24 cleenen zijn ons weijnich te staade gecomen. Alsoo maer schaaen waeren en daertoe oock soo scheett, dat als geviercand waeren soo cleen vielen dat tot swaer werck niet conden werden gebracht, waerom genootzaacqt zijn geweest 36 andren hier op te doen, gelijk oock noch t'geene ons sal comen te mancqueren, doen sullen, dat swaerlijck en alhoewel groote en prijse van durabel hout te becoomen zij.

Daagelijcx werd ons werck besichticht, jaa coomen ende meeten de lenghte ende breeten, ontwijffelijck werden de sulcke van onse perthije uijtgesonden om te zien, ende door snuffelen watter daagelijcx in onse loogie passeerde, ende omgaat deese wantrouwige natie gelooven geen heijligen off zullen metter tijd noch mirackel moeten doen.

Wat moeiten dat dagelijcx tot arbeijders die aen ons packhuijs vrochten hebben gehadt refereer alsovooren aen dachregister, aen d'Ed. h^r Generaal geadveseert, U Ed. geliefft ons te excuseeren geen dubbelt copie van dachregister sende, t is oorsaeck hier gants van pampier ontbloot blijve, zijn pas met 3 boecq int geheel versien geweest, wenste U Ed. ons met ijets conde accomodeeren, als wanneer nooit sullen in gebreecke blijven.

Blijven hier seer slecht van wijn versien den E. Commissaris Pieter Sourij ons op zijn vertreck versach met vijff can (wat vrienden daervan bij ons connen getraceert werden can U Ed. considereeren), werden dagelijcx van de principale anachoddas en andere Groote besocht, behalven dat men d'Orangcainen niet en can gerieven, die sulcx onder t pretec van oubat²³⁹ laten ontbieden, waerom dagelijcx moet beschaemt blijven, ende haer sulcx ontseg-

239 Oubat, (Mal.) obat i.e. medicine.

gen, dat geen gonst onder haer capteert want mejnen als wij haer dat weijgeren vijandich ofte quaet op haer sijn, niet connende gelooven dat wij sonder wijn ons connen houden, soo van daer met ijets conde versien worden, achte sulcx ten dienste van de Comp^e hier noodich te sijn.

.....

Actum int Nederlants Comptoir tot Atchijn

Adij 9^{en} November A^o 1642.

Pieter Willemsz.

Originele missive aen d'Ed. h^r Gouvⁿ Generaal in dato 26 November p^r Javaanse anachoda Wanghsa affgesonden.

<f.495r.>

Mijn heeren, deesen dient tot couverte ende geseijde vant ingeslooten cordt vervolch des dach register, waarbij te beoogen is wat t'seedert 9^{en} passado tot dato hier voorgevallen zij.

In onsen jonghsten vermeijnden, met deese maendt, onse packhuijs int geheel klaar ende vaardich te hebben, maar alsoot niet meer als met onse timmerman arbeijden die alle t'houdt werck dat seer onbesuijst gehackt is, moet verhouden en bearbeijden, soodat sulcx met een eenich man swaarl van der handt gaadt, om weijnich voorschiedt hier connen geen hulp van Chineesen erlangen. Dewijl wel ecxpres van de May^t en alle de Grooten, die ons een appel om te speelen wijsmaacken, verbooden blijft, geene voor ons te moogen wercken, imagineeren, hun noch als vant fordt, dat vreesen wij van ons huijs, noch zullen maacquen, t' is altijd sulcx, dat deese wantrouwige natie ons niet veel toe vertrouwende is.

Hebbe om alle suspitie te beneemen, t'oude packhuijs voor haar oogen affgebroocken, hen verthoonende de onbequamheijt desselffs, dat nier langen mochte noch conden werden gebruijct gelijk sien, dat alles soodanich vergaen, dat t'geene daarvan quam, nergens toe con werden gebruijct, doch t' was oock al voor een doove, mans deur geclopt, t'gelooff blijft eeven cleen wandt deese natie is naa t'speecq wordt, soo gemaacqt, en moeten soo verslooten werden.

T seedert den jonghsten is hier sonderlinge niet verricht ofte int stuck der negotie voorgevallen, alsoo onse damasten en armosijnen, alsvoor heenen, geen afftreck hebben, ende wij sonder comptanten zitten, dewijl niet meer als 170 t^l in cassa hebben, bestaande in Spaance R^a die noch bij den Moorsen coopman Mamina berusten, om voor maasen te verwisselen, waar nu groot spel meede hebben, alsoo voor d'Riael maar 4 maasen inwisselinge connen becoomen.

Dus benoodicht om contanten zijnde, soo hebben <f.495v.> als in onsen voorgaenden aangeweesen is, alle de Grooten met een cleene vereeringe versocht,

ende haare May^t nae dat een rolle root dubbel damast hadde gesombaijt tot 3 verscheijde maalen, voor den troon staende versocht dat haare Alteza con- sendt 2 000 t^l in maasen, gelieffden t' accommodeeren, dat alhier tot opcoop van peeper als anders seer om benoodicht bleeven, doch hoe dickwels sulcx voorstelde, kreegen geen gehoor, elcke maal werde van de Grooten gerockt dat acht er staan en swijgen soude, de May^t hadde geen goedt²⁴⁰, maar mosten daarmede wachten. Varende heftich teegen ons uijtseggende wij weten wel, dat de May^t 6 000 t^l schuldich zij dat halve wel betaalen, alsser goedt in cassa is, moet daarmede nu wachten. Seggende oock onder ander den Laxamana, t' is wonder dat d'h^t Commissaris, na de maal seght soo benoodicht om contan- ten, zijdt de 2 000 tajlen, die de May^t contandt voor de juweelen haar wilde betaalen, niet aen en nam, maar wilde juijt 4 000 [t^l] op de Westcust hebben, dat hem weeder met belooftheijt beantwoorden, doch het slodt ende eijnddt was, de May^t heeft nu geen geldt, moet daarmede wachten, t en is noch geen tijt ende soovoorts.

Soo dat om tot onsen intendt van comptanten te becoomen voor dees tijdt te vergeefts gesombaijdt, ende de naar volgende schenkagie vruchtloose zij affgelopen, alhoewel daartoe onsen vlijt en ijver, ten uijtersten gebruijkt hebben, vereerende een ijder d'onderstaande Oranghcayen met 2 p^e armosij- nen, om dat ons voor de May^t om t'procureeren van contanten, gelieffde behul- pelijck te weesen, met een oock bij haar verneemende, hoe zij de praatgens van het bouwen onses packhuijs gingen, ende hoe haare aengebracht waaren, daarvan int affgesondene dachregister breeder geannoteerd staadt, die eerst besochten was

- den Orang Caij Maradia Sierij Maradia vereerd met 2p^e armosijnen
- 2 ditto aan d'Orang Caij Maradia Lilla Panglima Vreemdelingh
- 2 ditto aan Laxamana Panglima de Dalem
- 2 ditto aan aartsbisschop Lebe Kitta Callij
- 3 ditto aan liefste Capado Magat d'almat Zeij
- 2 ditto aan 2 gecommiteerde van beij d'Orang Caijen
- 2 ditto aan d'aangenaame Capado Radia Adonne Lilla

15 p ^e a 1 ⁵ / ₈ R ^a a 52 stuijver ijder	f.67:12
1 p ^e dubbel damast de May ^t gesombaijdt	f.66: 6

133:18

Hebbende ons aldus de Grooten, met ijdele hoope ende vaste toesegging, van daar toe te willen, voor de May^t helpen ende behulpich zijn grootelijcke geabuseerd, alsoo nu ter contrarie, als ter op aenquam, ende t'versouck de

240 Goedt, read geldt.

May^t voorstelle, vallen ons daarinne alle teegen, met seggen dat zoude swijgen, de May^t hadde nu geen geldt, en ten was oock noch geen tijdt om daarom te sprecquen mosten daar meede wachten.

<f.496r.>

Wat bij ons met de leege handen int stuck der negotie sal verrecht werden, can naar de constitutie der zaacquen genouch geconsidereert werden.

Zullen echter hier sien d'andre schulden te innen, ende daarmede soo ver sien te springen, als eenichsindts connen waartoe onsen ijver ende vigilantie ten uijttersten contribuieren zullen.

Alsoo onse Spaance R^a swaarijck teegen 4½ maas connen werden gewiseldt, hebben eenige der zelve, naa datter de cassa voor belast was, aen de navolgende sufficante persoonen, om peper daarvoor te leveren, op de handt gedaen, namentlijk:

- 140 taijl den geestelijcken priester Zijdi Zieriph, waarvoor zal leveren
- 20 baaren peeper teegen 6 t^l d'b^r als p^r obligatie
- 9 taijl aen den Maradia Sierij Maradia, dat met swaavel sal betaalen
- 66 taijl Romichan, Moors coopman, daarvoor over 2 maenden sal
leveren 10 baaren peeper, teegen 5½ t^l d'b^r als p^r obligatie
- 33 taijl den Saband^r Sopher moela, daarvoor oock over der de halve
maandt, gehouden blijft, 5 baaren peeper teegen 5½ t^l alsvooren te
leveren
- 137 t^l 4 maas, blijft noch in handen van den Moorsen coopman
Mamina om teegen maasen verwisseldt te werden, zijnde alle het
comptant, dat nu bij ons berust

385 taijl 4 maas monteert int geheel

Den aengenaamen Capado Radia Adonne Lilla geeft ons noch moet, dat met den eersten noch wel met contanten van de May^t sal connen geaccommodeert werden. Maar moeten weeder hem, met noch 3 der grootsten Raatsvrouwen, met schenckagie besoucquen (waartoe schreumachtich ben), alsoo reede soo merckelijcke somma verschoncken blijft, daar geen vrucht van becoomen hebben, sullen echter indien met versoucque voortvaaren willen geenootsaact blijven, deese persoonen met vereeringe te beduncken, ofte ander staater voor ons niet te wachten, sullen dit ten dienste onser principaale andermaal onderleggen, ende zien wat uijtcomste daarvan t' erlangen zij.

Tot noch toe hebben geen seeckere tijdinge ofte schrijvens van de Westcust becoomen, stae seer in verlange, om te verneemen wat nieuws daar doch vandaar sal coomen weegens d'Engelsz, den Laxamana heeft ons verscheijde

maalen daarover aengesproocquen, ende gevraaggh off geene <f.496v.> naarder tijdinge off schrivens van daar hadden becoemen. Welck vraagen, ons noch al groote suspitie, ende achter dencken doet hebben, offer niet wel wat aenzonde zijn dat se d'selve gelicenteerd hebben, daar aen te loopen, dat echter den tijd wel sal oopenbaaren.

Den 19^{en} deser is hier aengecoomen het langh verwachte schip der Deenen, hernaamt, t'eerste Bengaalse schip, hebben tot cargasoen inne gelaaden 150 p^e packen aller hande sorteringe van cleeden, ende 200 p^e slaaven, toe behoorende verscheijde Moorse coopliden, waarvan bevracht zijn, hebbende niet tot cargasoen voor haar selffs in, dan eenlijck wat zoudt genietende, van ijder hondert corgie cleeden een gelijcke ende voor overvoeren van ijder ziel ofte persoon 4 R^a van 8^{en} voor vracht waarmede hun nu geneeren, alsoo hun capitaal, soo verre niet kan strecquen, om eenige negotie toe doen.

Haaren presidentt Barent Pessaart sath noch tot Masulipatam overschuldtt in geijselinge²⁴¹, ende zondt tot schenckagie aen de Coninginne

- 20 p^e fijne witte cassa met goudt doorwrocht
- 6 p^e lijffbanden off gordels met goudt doorwerven
- 2 p^e goude Moorsche tancoeles

Deese personen sterck zijnde 7 blancque coppen, waarvan den schipper, een noort Hollanders van Egmondtt bennen genaemt Michiel Cwoutz, was anno 1636 met haaren presidentt uijt Denemarcken geseijlde, ende voor stuijрман herwaart aengecoomen, verclaarde dat t'seedert zijn uijtcoomen, geen scheepen van haar reeders uijt Deenemarcken hadde vernoomen, een Coninckx schip genaemt de Zon wasser wel gecoomen, maar dat en wilde met haaren presidentt en Comp^e geen gemeenschap maacquen, noch te oock in haar schulden steecquen, waardoor hun selffs moeten redden, zijnde hun volcq soo verstroijt gestorven, en gemelten dat seijde de in eerste hier waaren, zijnde met seeven coppen en daar toe oock soo caal en sober van cargasoen versien, dat als hier aengelanghden, niets hadden omme naa coustuijme, des siaps gerechticheijt te betaalen maar mosten van hunne bevrachters 4 p^e sarassen daartoe opcoopen.

Van de juweelen die hier aen de marckt soude brengen gelijck de spraack gegaan heeft, verneeme daar nu niet van houden t selve voor ons heel sekreedt, dat echter als de May^t om te coopen zullen presenteeren al de wereld zal kenelijck werden.

²⁴¹ Geijselinge, read gijseling.

<f.497r.>

Houden hen bij d'Engelsz, die haar ingenoomen hebben waarmede dagelijks goede cier maacken, bonsiour bontangh, t'een gesnoor moet t'andre, naar t'spreek woordt hebbent met den andre seer druck, willen veel windts breecken, met hare conincklijke waardicheeden, waar meede hen verre booven ons verheffen, loopende, daar meede d'Grooten om d'ooren, dat zij meerder ende meerdiger zijn als wij door haare Coningen, daar wij maar een prins tot gouverneur hadden, souckende alsoo ons geheel cleen, ende van weijnich aensien bij ditto heeren te maacken, die echter veel beeter weeten, onsen staadt ende conditie, uijt d'haare t' onderscheijden, schende met sulcx voorgeeven.

Den 19^{en} deeser arriveerden hier 2 joncquen van Grisse over Bencalis, hadden Malacca aengedaen dat hier niet dorsten openbaaren, vreesende, de 10 hier aengelanghde Mataramse joncquen, sulcx gewaar mochte werden, alsoo wel wisten dat een der selven op Malacca was aengeslaagen, waarvan t'volck in de keting gekloncken heeft, t'welck hun niet wilde bekendt maken.

Doch t' is hen genouch ter ooren gecoomen, want seecker Moor met des Concans prauw naa Malacca gegaan, is met een der geseijde joncquen hier aengecoomen, diet alles heeft verbrijdt, ende een groot gerucht onder de Mooren van de Malacca oliphanten gebracht, insonderheijt datt er tot twee maal toe, seer na een witten oliphandt gevangen was geweest, maar de cuijl niet diep genouch zijnde, wast ontloopen.

S'jaagen gelijkelijck derwaarts in toecoomende te navigeeren, daar passen toe versoucquen, tot welcke hen aen de Nederlandtse opperhooffden, daar vandaen mejinen te vertrecquen refereerde.

Hoedanich hier het gerucht der Malacxe oliphanten deese natie in d'oore klinkt, benevens oock dat alle vaartuijgen, die hier naa toe willen Malacca moeten aendoen, can wel geconsidereerd werden, als ziende ende hoorende daagelijcx het misnougen der Mooren, vermerquen genouch dat die int toecoomende hier niet meer soo sterck zullen coomen, maar Malacca besoucken, kroppen sulcx in, niet willende van spijdt ende hoochmoet daar van reppen, waarom haar in hun weesen laten, <f.497v.> want het diverteeren der vaartuijgen van hier zijnde de rechte middelen om haar wat gedwee te maacquen, daar anders van hoochmoet en weelde bersten.

T' is verwonderen hoe de 10 Javaanse joncquen de straadt ende Malacca vaarwater, soo invisibel hebben connen passeeren, sonder eenich jacht te geoeten, die daar nochtans geordonneert blijven te kruijsen.

Den 21 dito arriveerden hier een Maccassarse joncq waarvan d'anachoda Intche Moeda genaemt, was ontrent 3½ maendt verleeden, met zijn vieren in

comp^e van Maccassar geseijldt, waarvan 2 in Boelangh waren verblijven, die hen cargasoen meest in geiroffel nagelen en zandelhout bestondt, binnen Maccamtouheet aen de marcqt te brengen, inclineerden.

Deesen Intche Moedas cargasoen, bestondt in 20 b^r nagelen ende 10 b^r sandel soo selfs uijtgeeft, maar is wel op eens soo veel te schatten, daar een reede-lijke marcqt meede zullen treffen, dat hen doch soo veel als connen, met cladden sal soucken voort te coomen.

Deese jonck is oock sonder eenige rescontre van onse jachten te gemoeten, t'Malacxe vaarwater gepasseert.

Deesen gaadt p^r Javaense anachoda Wangsa over Malacca, benevens t'vervolch vant dachregister van den 10^{en} tot den 26^{en} incluijs,

Int Nederlandts Comptoir tot Atchin, Adij 26 Nov. 1642.

P. Willemsz

VOC 1141

Copie translaet missive der Coninginne Attchin aen den Gouvernneur Generael, 26 Nov. 1642.²⁴²

[*the second paragraph on p. 72 continues to the following*]

<f.146r.>

Verders gelieft den Capiteijn te weten, dat alle het gemaecte goet, dat Paduca Marhom Darou Salam heeft doen maecken door den Capiteijn, twelck den Commandeur P. Sourij heeft gebracht wel ontfangen hebbe, namentlijk een goude keten met 1064 diamanten facet stenen, twee goude armringen met 306 diamanten facet steenen, een goude Cris hecht met 211 diamanten facet steenen, twee pendants met 58 diamanten facet steenen, 4 hoepringen met facet en tafel diamant steenen beset, 4 robijnen ringen met facet diamanten gegarniseert, 4 stucx facet diamanten ringen, een hoepringh met 16 tafel diamanten beset, 4 ooringen in gout, alle welcke juwelen hebbe ick laten warderen van de goede diamant kendens ende hebben se met hen allen gewardeert naer de waerdij op 7000 teijl draham, doch ick en hebbe op haer luijden waerden niet een gelet, maer ick hebbe insicht genomen op de goede <f.146v.> oprichticheijt van de Capt van voor desen tot heden toe, twelck voor mij veel meerder inporteert, daeromme hebbe de diamanten liberalijck gewardeert op 10 000 teijl draham, ende van dese mousum hebbe ick een brieff gegevev in comp^e van de Orangcailja Panjangh aen de Orangcailja van Bhandar Califa ende den Panglima van Priaman, ende den Panglima van Padangh ende den Pang-

242 Cf. *Bouwstoffen*, vol. 3, pp. 72–75.

lima van Indrapoura ende hebbe haer altsamen beloofd de diamanten te betaelen, met de tollen van de schepen die op de bovenstaende plaetsen sullen comen handelen uijtgesondert een tolvrij schip dat tol vrij is, ende uijtgesondert dieren tol vrijschip sullense de betaelingh van alle de andere daerin becomen gereecken tot 4000 teijl draham, ende ick hebbe belast datse het gelt aen de comende schepen sullen goet doen, ende resterende 6000 teijl draham sal ick in twee mousums betaelen int lant van Daroudonja Darossalem, ende ingeval dat het meer quam te bedragen, als de waerdij vande diamanten hebbe ick belast dat dan het overige van de tol van de Capiteijn der schepen sullen ontfangen in Rijcsdaelders. [*continues to the third paragraph on the same page*], and [*end of the first paragraph on p. 74 continues to the following.*]

<f.147v.>

Verders den Commissaris P. Sourij was van de Cap^{tn} belast om te eijtschen vier Portugesen <f.148r.> maer Paducka Marhom Darousalem²⁴³ heeft deselve gegeven aende grote vant rijck, die onder mijn Gouvernement staen, ende dat ijder op een besondere plaetse, daerom en heb ick deselve soo haest niet connen becomen omme deselve aen den Capⁿ te mogen vereeren, doch ick belove ende salt oock naer comen dat den Capⁿ sijn contentement becomen sal ende met lancksamheijt sal ick t daertoe brengen. Ick weet de coustuijmen van alle verstandighe Coningen wel als wanneer den grooten Coninck iets wat aen sijn groote heeren heeft vereert, ofte oock aen sijn onderdanen ofte iemand anders, ende datter alsdan eenen anderen Coninck comt te succederen, die hetselve wilde verbreken, ende met geweld wederom nemen, dan sullen die luijden immers seggen dat dien Coninck niet rechtmatig en doet, ende om dien oirsaeck wil en can ick se metter haest niet vereeren aen den Capⁿ, doch ick sal met alle mijn groote heeren pitsiaren tot haer harten lust ende contentement, op dat ick eenen goeden loff mach becomen in de gansche werelt ende ingeval dat men soude menen dat ick t'een off t'ander daer voor soude begeeren, soude schijnen off ick meer wercks van deselve maecte als van den Capⁿ van de Portugesen die den Capⁿ Generael van mij heeft doen eijtschen, ende ick oock liberalijcken aen den Capⁿ vereert hebbe ten respecte van de groote eer die ick den Capⁿ toegedraegh ende ten aensien van den Capⁿ datter andere waren geweest die der een ofte twee duijsent teijl voor hadden willen geven souden hem niet becomen hebben ende tegenwoordich ben ick aen de Capⁿ vereerde vier swarte Portugesen.

[*“den Capiteijn tot alle saecken licht raet weet.” on p. 75 continues to the following.*]

243 Paducka Marhom Darousalem, i.e. Paduka Marhum Dar al-Salam. This is the posthumous title of Sultan Iskandar Thani.

<f.148v.>

Vorders als wanneer den Capⁿ sijn coopluijden aen <f.149r.> mij sent met sijn schepen datse dan doch rare gesteenten mede brengen, als te weten Robijnen ende esmaralden ende blauwe Saphiren, van diamanten heeft mij Godt wel laten versien, soodatter geen meer van noode heb, daer den grooten Gods affbedanckt met sijn ende ick en hebbe geenen lust meer tot diamanten alsoo van den tijde van Paducka Marhom Maccota Allem tot desen huijdigen dag dat ick Coninginne geworden ben noijt gemist heeft off sijn alle mousums van alle landen menicht diamanten hier aengebracht.

Verders tot mijn vereeringh aenden Capⁿ Generael heeft den Orang Caija Panjangh ontfangen van Panglima van de Bandaer Califa 150 bhaer peper ende voor den Commissaris P. Sourij 10 bhar ende voor den Orangcaiija Panjangh 3 bhar ende nu is mij vereeringh met den Commissaris P. Sourij benevens dese mijnen brieff aen de Capⁿ Generael een baer oliphante tanden ende 2 bharen tin, twee goud cleden ende een vergult mesken met een Suassa hecht.

VOC 1143

Copie missive van Pieter Willemsz. aen d'opperhoofden van Sumatra's Westcust, 26 Nov. 1642.

<f.498r.>

Deesen gaadt p^r prauw ofte galjon, waar den Panghlima van Ticouw, Paduca Radia, meede weder derwaerts vertrecqt, wat recommandatie denselven meriteert, sal U E. uijt de missive van den E. Commissaris P. Sourij in dato 19^{en} Augusto, p^r t'jacht d'Engelse Anna costij gesonden, genoegsaem beoocht hebben doch is echter deesen Panglima, hier bij de May^t ende grooten seer wel gesien, jaa over eenige daagen verleeden werdt van de May^t met een zilver deegen vereerd.

Waarom aldaar met hem vrundtschap dient gehouden te werden latende insgelijcx aen hem niet blijcken, eenige kennisse vant voorige gehad te hebben, om aen dit Hoff soo veel doenlijck zij, de moeijten en onlusten die daar uijt soude connen comen t' ontstaen, te voorcoomen.

T' is oock zeecker, dat den gemelten Paduca Radia meer d'Engelsen als ons genegen is, gelijk geduijrende zijn aanweezen alhier wel heeft laten blijqen.

d'Engelsen geeven hier uijt, jaa oock gaat de spraack door de gantsche stadt, dat haare twee scheepen in dato 8^{en} Sept. van hier vertrocquen, aldaar op Priaman waaren aengelanght, hebbende naar hen uijtgeeven hier daartoe van de

May^t en groote premissie en waaren aen den Panglima aldaar verschreeven, om buiten hinder haaren handel te doen.

Wat daarvan zij stae in verlange om te verneemen alhoewel sulcx doch niet voor waar^t kan aenneemen dat de May^t haare verleende preminentie, dus losselijck soude gaen violeeren, maar achte meer, datt et d'Engelsz oude frivoile praatgens en uijststroijselen zijn, doch wat U E. daarvan bekendt zij, sullen sulcx int naaste te gemoet sien.

Hoeveel aldaar voor reequeninge van de May^t <f.498v.> in tollen deesen jaare gerescontreerdt zij, sal dienen met den eersten aengeschreeven te werden, op dat daar voor des May^t reequeninge alhier gecrediteerdt mach werden.

Den ingeslootene zult gelieven, met het eerste van daar vertreckende schip naa Batavia aff te zenden, op dat zijn Ed^t tijdelijck t'bericht van hier mach becoomen.

Deesen gaadt in handen van Ton Clingh gaende derwaart om den Ponglouw dat sij in de bandaar op Ticouw te vervangen, is ons hier seer van de Sabandaards gerecommandeert ende versocht dat aen Ul. zijnent weegen een leventgen soude schrijven, om bij gelegentheijt met ijets dat buiten prejudtie van den dienst, onser principaale con geschieden geaccommodeert te werden, waar aen ons en des selfs vrunden hier groote vruntschap en dienst doen zult.

Alsoo presentt niet andere voorvallende off hebben om deesen te prolongeeren, sullen affbreecquen,

Int Nederladts Comptoir, Adij 26 November 1642.

P. Willemsz

de boven geseghde ingeslootene aen d Ed. h^r Gouverneur Generael behandige, blijven geexcuseerd alsoo die over Malacca, eerder dan conn costij en besteldt werden, preadvijs.

Copie missive van Pieter Willemsz. aen d'opperhoofden van Sumatra's Westcust, 26 Jan. 1643.

<f.601r.>

Desen laatsten is geweest p^r t'vaartuijch daar Panglima Paducca Radia van hier op 27^{en} Nov. passado costij vertrocq.

T'seederts is ons in dato 16^{en} Dec. jonghst leeden p^r anachoda Miachan geworden een missive gedateert 29^{en} Dec. van de oppercoopman h^r Barent Wichtman uij Ticouw, waaruijt verstonden het schaarse peper gewas aldaar, oock dat de Cust van de groote besendinge der Atchins Mooren, alomme over-

cropt van cleeden was, soodat d'onse met de behoerlijcke advance niet wel connen werden omgeseth.

Door het schraale gewas ende menichte van vremde handelaars, conde ons tolvrij schip daar qualijck zijnde ladingh becoomen, waarover genootsaacqt was, noch wan laden zijnde, naar Priaman te vertrecquen.

Wij hebben alhier, volgens t'versoucq van de h^r Wichtmans, den Orangcaij Maradia Lilla, Panglima de Vremdelingen, wegens den Radia Sta Wanghta²⁴⁴ aengesproocken, dat gelieffde Coninginne voor te draagen de gelegentheit aldaar, door zijn gedaen onbehoorlijck versoucq ontstaen, ende dat sulcx in toecomend niet meer en diende te geschieden, dewijl daar door wel eenich ongemacq coomen te ontstaen.

Doch bequaamen daarover weijnich gehoor, als alleenlijck wat de May^t goet vindt moeten, voor wel gedaan houden, weete qualijck langer, hoe het met dit volcq hebben sullen, alsoo geheel met d'Engelsz ingenoomen zijn die se den handel aldaar nevens ons in dato 17^{en} deeser hebben toegestaen, onaengesien noch soo cortelinge het aen ons vergunde firman bij den Commissaris Sourij hebben gevermoveert ende den Ed. h^r Generaal aengeschreeven.

Wat middelen om deese zaacq te niet te doen, heb aengewent, conde niets obtineeren, doordien de groote haar met schenckagie, daar te hebben laten omcoopen eenlijck heeft, den Maradia Serij Maradia van haar voor zijn apart genooten 700 R^a, ende voorts d'andre naar advenandt.

Soodat alsnu deese ontrouwe natie om een *<f6om.>* weijnich tijdelijck gewin, onse verleende preminentien aldaar hebben gebrocquen, en d'Engelsz teegens beloffte den handel ingewilicht, soodat ontwijffelijck den pepper vrij veel sal gesteijsert weesen, ende daar tans eenen becommerden handel vallen sal, dat echter hoop niet langh duijr sal hebben.

Want d'Atchinse regeeringh gaet seer absurdt toe, de Coninginne heeft de naem, maar d'Orangcaijen zijn ijder inderdaat een Conincq op sich selffs, niet langh con dit Rijcq dus bestaen, daar wert langer geen trouw oft gelooff gehouden.

Sij suspecteeren ons grootelijcx over t'bouwen van nieuw packhuijs, dat hier gemaacqt hebben, willen met geweldt seggen, dit ons voor een fort sal strecquen ende datter geschut op kan gebracht werden, daar t doch niet anders als een slecht gemeen huijs is dat met stijlen ende plancken (volgens t'project van d'Ed. h^r Generaal te saamen gevoucht is) met dus kinderlijcke praatgens behelpen hun deese grooten, en willen hen niet anders laten voorstaan, jaa roepent oentlijck uijt dat d'Hollanderen met haar in oorlogh sullen coomen.

244 Radia Sta Wanghta (or Wanghza), read Radia Setia Wangsa.

Onverdraechelijck zijn de tacxatien, die ons hier dagelijckz voorcoomen, blijven genouch gedreijcht, moeten ons wel wachten, dat ons nergens buijten scheuts begeeven.

Dat zij d'Engelz dus licht tegen ons preminentie den handel hebben ingewil[i]cht, is ten principale, soo hier kan bespeuren geschiet, om dat haare twee scheepen aldaar zijn geweest, weesende van deese Oranghcaijen derwaarts geschickt, om te sien hoe d'onse aldaar hen daar teegen zoude stellen, dat met het weeder coomen van haar schip seggen alles wel is, gelieffde de May^t maar t'siap te verleenen, soude daar soo wel als wij handelen en alst op een backeleijen soude gaen, conde soo wel vechten als d'Hollandren, zij en hoofden niet eens voor ons vervaart te weesen, zij wilden dat alles wel uijtvoeren met deese praatgens, ende t'gevoelen van de comptanten hebben hem be-weecht, de aen ons gedaane belofften dus ontrouwelijck te violeeren.

Blijven gants in verwonderinge, hoe dat d'onse weegens d'Engelsz, hen aenlangen aldaar, ons niet eens hebben aengeschreeven. Noch weeten oock tot noch toe niet hoeveel peeper dit zaijsoen, voor tollen weegens de May^{ts} schulden gerescontreet zijn, dat echter, met verlangh te gemoet sien.

Den hier vooren genoemden Oranghcaij Maradia Serij Maradia zijnde den grootsten Rijcx Raat doch onsen geveijnsden vrunt wiens bedrijff het meest is met den Laxamana, dat d'Engelz den Westcust handel zij overgundt.

Heeft ons versocht, alsoo zijn vaartuijch eerst daaghs <f.602r.> costij staat te coomen om peeper te handelen, dat de vrunden aldaar soude verschrijven, geleeven wilde, bijaldien zijn volcq eenich contant ontbracq om peeper te handelen, dat se die met ijets soude accommodeeren, wilde daar voor aldaar den peeper in plaatse saaten, weshalven alsoo het den wispel tuijrigen ende geveijnsden vrundt niet hebben connen weijgeren, versoucke de vrunden bijaldien sulcx sonder prejuditie van de generale Comp^e kan geschiede om contentement te doen met ijets gerieve.

Weijnich peeper is hier deesen jaare van de Cust gecoomen off die niet onder weege van d'Engelz opgecocht is blijven distituijt.

Hoedanich oock dito Engelsz, den oppercoopman h^r Barent Wichtmans hebben geabuseert, met t'seggen dat van daar naar de Cust van India wilden dat ter contrarie blijcqt, want naar datse van daar zijn t'seijl gegaan ist eene weeder derwaart gekeert, ende t'ander herwaarts gecoomen, om estemie²⁴⁵ gelijk blijcqt te versoucken.

245 Estemie, (Aceh.) éseuteumi, i.e. a royal edict with the royal seal on it. Firman is used in the same meaning as estemie.

Wat quantiteit van peeper sij daar sullen hebben becoomen sal ontwijffelijck U E. aldaar wel gewaar werden, connender hier niet achtercoomen, het eene schip heeft hier ontrent de 30 bhaaren aenlandt geleevert, dat seggen daar niet eenen correl peper en hebben connen handelen, liegen sulcx valschelijck, want t' blijcqt die hier aen lant in haare logie gebracht is.

Alschon d'Engelsche den vrijen handel van de May^t is toegestaen, soude echter van opinie weesen, dat men die haar niet en behoorde toe te laten, noch in te willigen maar ons als d'outste brieven hebbende daar teegen stellen want zij lieden niet anders dan met onbellich versoucq, onse gerechticheijt heede aldaar hebben bevochten, waarom oocq het quaadt, dat hier uijt apparentelijck sie ontstaen, meer d'Engelsz dan de May^t (die maar een vrouw is, ende weijnich weet wat sulcx beduijt) t' reputeeren zij, vertrouwe, over sulcx zijn Ed. U E. die aengaende volcoome ordre sal hebben gegeven hoe bij bejegeninge hen sult resconteeren.

Onaengesien soo weijnich peeper deesen jaare is aengebracht ende aldaar ten diersten teegen 20 R^a de baar ingecocht zij, wert echter hier daarom niet hooger als 7 ende 7½ taijl weeder vercocht, al offschoon, hier Engelz, Deenen, ende verscheijde Moorse scheepen leggen, vermeijne deese leege mercqt ende dierte aldaar, weijnich coopliden meer derwaarts tendeeren sullen, geeven d'Engelz genouchsaem de schuldt, dat den peeper costij soo hooch gesteijgert zij, dat te beduchten staat, met haar vrije handelingh nu niet mindren maar eer meerderen sal.

<f.602v.>

Deesen gaat per Moorsen coopman Miers Amath met de Maccassarse joncq van Entche Abdul, die van daar naar hunne laadingh van peeper hebben becoomen nae Batavia te navigeeren, hebben ten dien fijne onse missive ende dachregister, aen d'Ed. h^r Generaal gesonden, soo de vrunden geraaden vinden, en den dienst onser generaale Comp^e costij sulcx vereijst, connen deese zelve opinie, en sien wat in ons dachregister deurgaans van d'Engelz hen voorgeeven hebben geannoteerd, p^r advijs wenste dat onse missive d'Ed. h^r Generaal tijdelijck mocht werden ter handt gesteldt, opdat t'geene ten dienst van de Comp^e aldaar mochte coomen te vereijsschen, gevordert werde.

Int Nederlandts Comptoir Atchin, ad. 25^{en} January 1643.

P. Willemsz

Naar t'sluijten deesen werden voor vast bericht dat de May^t int vereeren der Engelz eestemie, om op Ticouw en Priaman te handelen, int war ende questie stelde, en secht haare Alteza dat zij niet anders heeft verstaen, dan dat een

estemie naar Raasepour²⁴⁶, om dat haare andre scheepen hier in Atchin, in reede mochten coome handelen, ende niet naar Ticouw ende Priaman, dat haare Alteza d'Hollandersen alleen heeft vergunt, met excludijsie aldaar geen Engelz soude handelen, die se oock niet en begeert, dat daar qualijck coomen.

Van geheel waarachtich connen U E. dit niet aencundigen alsoo op dit loogen achtich volcq niet wel t'seijl te gaen is, echter dient deesen om U E. daarvan te dienen sullen met den naasten het grondige finaal aenkundigen, dat U E. aldaar oock tijdelijck, van den woondren sal bekend gemaacqt werden, waar aen mij preadvijls gedraage, datum Atchin alsvooren.

<f.603r.>

Ecextract uijt t'Atchins Daghregister

Adij 26^{en} [Januarij] smorgens vrouch, ginck met den tolcq Heijder weeder naar binnen, vonden op de groote Balleij present alle de groote op gisteren genoemt, naar dat ontrent een uijr hadde geseeten, vescheenen de May^t in den troon, die wij naar coustuijme met 2 p^e armosijnen vereerden, bequamen in recompense de beeteldoos tot teecquen van dat willecom waaren.

Daar wiert niet sonderlinge verricht, <Serij Maradia sombajit> dan d'Orangcaij Maradia Serij Maradia sombaeijen de May^t dat hij alle de Gouraps hat laten visiteeren, en bevonden die meest vergaen te weesen, <wegens de galeijen wert geschrapt> haare Alteza belaste hem eerstelijck d'selve te laten versien, seggende naar dat hem wat geschrapt hadde, wilt ghij Serij Maradia weesen, soo behoordij naar alle dingen te sien en die niet laten verderven, amponden hierover Seribij calij ampon, dat seer meesterlijck weet te doen.

Hij is over eenige dingen bij de May^t weeder aengeclaacht aparent weegens d'Englz hen estemie, dat door den liefsten Capado de May^t is voorgedraagen, <d'Eng^{sz} estemie wert op de Baleij publickelijk geleesen> die daarover heeft belast het estemie op de groote Balleij in onse presentie voor te leesen, waarinne niet anders verhaalt staat, dan haare May^t verloff ende licentie schenck aen de Engelz capiteijn op de Cust van India te Rasepour resideren ofte aenweesende scheepen hier in Atchin mochten coomen handelen, sonder datt er een eenich tijtel van de West cust gementioneert staat.

Naar dat dito missive geleesen was, <Maradia Serij Maradia spreeqt ons daarover aen> Maradia Serij Maradia endde den Laxamana teegen ons, siet dit is t'geene dat d'Englz van de May^t hebben vercreegen, onder dit pretecxxt sochten den handel op de Westcust te becoomen, waartoe ons dagelijcx aen d'ooren met schenckagie quaamen quellen, om haar aff te setten, weesen haar aen de May^t diese hebben gesocht te misleijden, en in plaatse van een estume op Rasapour een op de Westcust te eijsschen.

246 Raasapour, read Rajapour.

<en den Orangcaij Maradia de Radja> Waarop den Orangcaij Maradia de Radja, de swaager van den Lebe Citta Calij, meede inbracht, <wat d'Englsz op hem coomen versouquen> seggende dat het Engelsz opperhoofd, schipper ende barbier, waaaren tot zijnent met schenckagie geweest, hem aenpresenteerde te geeven de somma van 400 R^a ofte 100 taijl dat doch spoedich haare estemie op de Westcust wilde vaardich maacquen, die de May^t haar hadde toegestaaen om aldaar te moogen handelen.

<en wat hij haar daarop heeft gedient> Waarop gedient hadde dat niet en wist van een estemie om op Ticouw ende Priaman te handelen, de May^t hadde dit alleen den Hollanderen, die van oudts ende overlange met Atchin vrintschap hebben gehadt vergunt en wist wel dat de May^t om d'Engelz te gevalle met d'Hollanderen in geen oorlogh wilde coomen.

<f.603v.>

<d'Engelz weeder> Hier hebben d'Engelz weeder opgedient wel hoe de May^t heeft ons echter t'siap gegeven, dat daar een estemie becoomen, <door hem wel beantwoort> daar haar meer gemelten Orangcaij weeder op hadde geantwoort, het siap is hier aen wij van de May^t gesonden, dat voor U een estemie naar Rasapour soude veerdich maacquen, ende niet naar Ticouw ende Priaman, alwaart oock schoon dat de May^t U sulcx hadde toegestaan, soo soudt ick mij daar teegen stelle, ende haar weeder sombajien dat hier andre brieven laagen, waarin stondt den Captⁿ Generaal op Batavia den handel op d'Westcust alleen was vergunt, waarin wel duidelijck staat, datter geen Engelz, Deenen, off Francoisen soude toegestaan werden, meijnde dat de May^t om uwent wel met d'Hollanderen soude willen in oorloge coomen, die 1000 teegen U een hebben, nu de estemie naar Rasapour sal ick vaardich maacquen, volgens des May^{ts} last en anders geene, waarop weeder hadden gedient, Appa begouna itouw p^r amba orangh²⁴⁷, gingen daar meede van hier.

<d'Engelz laten destenie> Nu siet hier zijden hij is de brieff en d'Engelz zijn te macht onderseijl gegaen, lijct dit niet, dat zij met de May^t spotten, diese oock hebben soucque te misleijden om d'Hollanderen vergunde preminentie op Ticouw ende Priaman te beneeemen, dat voor Atchijn over al de werelt een quaade roep soude geeven, t'welcq niet en sal geschieden om tien maal soo veel Engelsz.

Ick diende int cort haare Ecx^t daarop met songo bunar itouw²⁴⁸ alsoo sulcx best dochte gesien den Orangcaij Maradia de Radja onse saacque genouch hadde voorgedraagen.

247 Appa begouna itouw p^r amba orangh, read apa berguna itu p^r hamba orang.

248 Songo bunar itouw, read sungguh benar itu.

Het is altijts soo dat nu publijcklijck voor gants den Adel ende gemeene volck bekent is de Engelsz slip²⁴⁹ van den Westcust handel hebben, ende met een lange neus sitten en kijcke hebbende dus hun geeldecken vruchtloos uijt de handen gesmeeten, waarvoor noch bespot ende gesmaat toe werden.

<d'Engelsz gaan sonder brieff in den nacht t' zeijl> In den nacht is het Engelsz schip de Bonna Esperance onderseijl gegaen, hebbende vergeeten meede te neemen haare estemie aen haaren Captⁿ Generaal die sij seggen te Rasepour residentie houdt, maar vermeijnne dat haar dien brieff al te costelijck valt, diese niet wel daar soude connen bestellen.

<wierden heel minnelijck bejegent> Wierden heeden van alle d'Orangcaijen seer minnelijck begroet ende bejegent, dat scheen in een ander lant te weesen, den Laxamana versocht onse vruntschap, ende dat hem soude coomen besouquen, *<wat daarmeede willen beduijden>* kan wel dincken waarom dus minnelijck wiert versocht, was om dat weeder wat te schenck soude becoomen als hebbende nu met hun allen, int faveur van onse zaacq op Ticouw ende Priaman teegen d'Engelz hen gestelt, *<om reedenen gehouden blijven te doen>* waarom onse in geen kleene saacque te laten kenne, goet vinden ten dienste van de generale Comp^e de gesamentlijck h^m met een cleene vereeringe te versouquen, ende met eene elcq uijt particulier onse saacque te recommandeere, dat gelieven willen in toecoomen ons voor der loose Engelz onderkruijpinge op den Westcust handel teegen haar te mainteneeren.

<f.604r.>

<een der May^{ts} Capado die de verneeme bootschap gedaan heeft verschijnt in de logie> Den principalen Capado en dienaar van de May^t genaemt Magat Datzeij quam ons op den middach aendienen, t'geene hem van d'Engelz hen versoucq was voorgecoomen, waarom d'Orang Caij Maradia de Radja op ons versouck was geweest, die hem gelijk booven gementioneert stadt door deesen persoons toedoen op de groote Balleij voor een ijder uijtsprack, alsoo door deesen geinduceert was. Dat den aengenamen Capado Radia Adonne Lilla de May^t alles geopenbaart hadden, waarover den selven hem te vrijpostigen uijtseggen stelde, ende alles in de presentatie der Orangcaijen rondelijck declaareerden, hoe dat de dito Engelz hem hadden gesocht onder presentatie van 100 tajlen te schencken te corumpeeren, om valsche brieven in te stellen, ende dat in plaats van Rasepour Ticouw en Priaman schrijven soude als booven geannoteert staadt.

<ende vereerde hem met een armosijn> Vereerden deesen Capado met een armosijn voort brengen der bootschap, en verders recommandeerende, dat wanneer iets meer van d'Engelsz hen voorneemen tegen ons preminentie verstondt ge-

249 Slip, read schip.

lijck nu gedaen, hem dan oock soodanige soude quiten, dat belooffde te doen en vertrocq met goet contentement.

<doen 10 bhaaren peper op> Lieten heeden ontent de 10 bhaaren peper in ons nieuwe packhuijs opdraagen, de eerste diender in comt, hebben die van den Moorsen coopman Mamine teegen 6 taijl en 11 maas ingecocht.

Actum int Nederlandts Comptoir Atchin, Adij 26 Janu. Anno 1643. P. Willemsz.

Alsvoren in dato 26 Januarij 1643.

<f.605r.>

Int jonghste van dien van gisteren, zeijden²⁵⁰ soo haast andere kennisse bequamen, wegens d'Engelz handel aldaar U E. tijdelijck souden aencundigen, t is dan sulcx.

En seggen dat het zeecker zij, d'Atchinse May^t haar op het voerdragen van den lieffsten Capado Radia Adonne Lilla geheel anders heeft beraaden, en een stocq int wiel wegens d'Engelsz hen voorslagen, durvende nu oock d'ander twee Orangcaijen (inden voorgaenden genaempt), niet anders seggen doch dat d'Engelsz met hun inpertinent versoecq hebben getracht de May^t te misleijden.

Versoeckende een missive van de May^t onder pretecx^t van aen haaren generael tot Rassepoer, een estemie ofte licent brieff om op Ticouw ende Priaman te handelen dat zeer absurt zij, deur May^t dat alreede den Hollanderen gelijk Morham Daram Salam oock gedaan heeft, den handel daar alleenich vergunt heeft, met exclusie geen Engelsz Deenen off Fransoijsen, den handel daar toe te laten.

Den Orangcaij Maradia de Radia is den Hollanderen een bijzonderen vriend en begonstiger, daarinne zijnen swager de Lebe Citte Callij gelijk, heeft hem voor onse vergunde preminentie zeer deftich gequeten (want alsoo hij de last heeft, om de May^{ts} brieven in absentie van den Lebe Citte Callij in te stellen), d'Engelsz onaengesien de presentatie van 100 taijlen hen onbillick versoeck affgeslagen, en onse saacken tegen haar gedebatteert, soodat zijn Ed. ten principaalen moet werden toegeschreven onse preminentie op de Zumaterze Westcust, onaengesien d'Engelsz billick versoecq ongevioleert gebleven zijn, als int cleene extractjen vant dachregister hier nevens gaande can beoocht werden.

Het is nu altijt zeecker dat d'Engelsz onaengesien haar menichvuldige versoecken en extraordinariee gedaane schenckagie, echter den handel op de

²⁵⁰ Zeijden, read zijnde.

Sumaterze Westcüst niet hebben geoptineert maar blijft haar wel rondelijcken tot schanden spodt ende smaat, voor een jegelijcken ontzeijt.

<f.605v.>

Vertrouwe haar in toecomende wel sullen wachten dusdanich versoecq meer voor te stellen, gesien met dit genoegzaam blijven geleert, alsoo dus veel gelts te vergeefs en sonder daar voor iets geoptineert te hebben gspendeert, waarmede vermeijne dit nieuwe opperhoofd, sijn danck al becomen sal hebben, haar schip is inder nacht sonder de versochte versteune aen haeren Generaal tot Rassepoura meede te neemen, tot misnoegen der Orangcayen vertrocken.

.....

Adij 26^{en} Janu. 1643.

P. Willemsz

Missive naer Batavia, 25 Jan. 1643.

<f.606r.>

Mijn Ed. heeren, onse jonghsten is geweest par den Javaenschen anachoda Wanghza in dato 26 Nov. van hier costij over de Sumatrase Westcüst vertrocquen, daarin aenweesen de weijnige aparentie voor ons om eenige contanten te becoomen, dan noch hadden goede hoope, door den lieffsten Capado Radia Adonne Lilla, neevens de wijve²⁵¹ ijets te weege gebracht soude bedrijff van den Laxamana, Panglima de Dalam, die hem in presentie van de May^t daar geweldich teegenstelde, met schelden ende onse leelijck uijt te maacquen. Drijvende ons met smaat van voor den troon vandaen, daar de May^t niet een eenich woort tegen seijde, gebruijckende alsoo deesen Laxamana, de authorijt off selff Coninck was, dervende daar niemant jae de Coninginne selffs ijets teegenseggen, soodat deese prinsesse genouchsaam door dito Laxamana ende [Maradia] Serij Maradia, is als o[n]vereert, die nu t'gans bewint in handen hebben. Jaa doen en laat, dat echter noch tot een quaat eijnde sal uijtvalen, want nu deese heeren sulcquen macht ende aensien hebben, sullen onse zaacquen hier in dit Atchinsche Rijck qualijck slaagen, alsoo zij altijd zijn geweest vijanden ende geveijnsde vrienden van ons, die noijt der Nedelanderen flortsanten staat hebben moogen dulden, maar die gesocht verachten ende cleen te maacquen gelijk sulcx t'allen tijde genouchsaem heeft gebleecquen ende int vervolch van deesen, noch bet sal aengeweesen werden.

De Maccassaren hunne naagelen aen de Moorse coopliden geveijldt hebbende, liet d^t coopliden waarschouwen bijaldien naglen begeerden wij souden die tot een reedelijcken prijs vercoopen.

251 Wijve, read wijle.

Waar op eenige bij ons verscheenen, insonderheijt was hier van den principaalsten Sidij Ismael, met wien onse naaglen om teegen de Maccassareren te cladden contracteerden teegen den prijs van $29\frac{3}{4}$ tajl d'baar, door weicquen roep de Maccassaren met henne nagelen zijn blijven zitten, ende hier niet connen vercoopen maar hebben die inden Gousaratter gescheept, om daar vandaen naar Mocha over te scheepen.

<f.606v.>

De parthije naaglen nevens d'amosijnen, die aen geseijde Zerij Ismael, Moors coopman op vier maenden dach vercochten, bestondt int naar volgende als

200 p ^e ofte 10 corgie armosijnen a 13 t ^l d'corgie	t ^l 130: –
2½ baar getroffel naeglen a $29\frac{3}{4}$ d'baar	t ^l 74: 6
	<hr/>
	t ^l 204: 6

Coomende op de ingedroocht 15 catty te cort waarom t halve baar hebben gebouckt voor 116 catty tegen 14 tajl en 11 maas, om dat soude liquideeren.

Nederhant hebben oock aen eenen Romichan Moorscoopman 20 p^e van de invendible damasten, daar doch niemant aen en wildt, benevens 15 corgie armosijnen, op vier maenden dach vercocht, monterende als te weeten,

300 p ^s ofte 15 corgie armosijnen a 13 t ^l t'corgie	t ^l 195
20 d ^t dubbelde damasten off een corgie a	t ^l 135
	<hr/>
	t ^l 330

Waarom wij deesen persoon dus veel gedebiteert hebben is geschiet ten dienste van generaele Comp^e want d'invendible damasten qualijck anders aen de man connen geraacquen, ende ons hier gelijk d'andere aende hant blijven alsoo niet een mens maar comt te haalen.

Dewijl deesen persoon achte een der principaelste coopliden deesen plaats als hebbende oock de gonst van de Maijsteijt, die hem niet en sal verleegen laten gelijk sulcx met eijgen ooren heb aengehoort, hem beloffte deede soo ijets van noode hadde, behouffde haar Alteza daar om te versoucquen, wilde hem t allen tijde accommodeeren, blijvende nu jonghste noch met een treffelijcker oliphandt vereert die hem over de 300 tajlen sal opbrengen, daarom oock te vrijpostiger geweest hem voor d'invendible damasten ende 15 corgie armosijnen te debeteeren. Connen niet anders verwerccquen off de man is goet, zijnde hier in een aensienlijcke qualite van May^t constapel Maijoor, die vrij wat te seggen heeft, en dewijl oock voor contant niet connen quijt werden, off most verre beneeden de weerde connen maar moeten alles op dach vercoopen, soo der wat op geavanceert sal werden.

Sonts ontijdich ende te haestich hebben wij met ordre van den E. Commis-
saris Sourij, als in zijn E. dachregister date 24^{en} Auguste passado geannoteert
staet, den geschooren Chinees Babejen²⁵² voor mercqelijcker somma van
f.2456: 5:12 gedebeteert bestaende int volgende als namentelijck,

6½ corgie armosijnen a 14½ t^l d'corgie t^l 94: 4

6 baar 133 cattij sandelhoudt a 22 t^l de baar 46: 9

t^l 240:13

Waar teegen niet om handen heeft, hebbende alle dit goet van ons door
onkontschap met des E. Commissaris ordre op vijff maenden dach gecocht,
waarmede <extra.f.606r.> zijn andre schulden van oudts heeft betaelt, ende wat
ons nu teegenwoordich sitten, soodat niet een stuijver van hem connen becoo-
men, daar is niet bij dan dat met zijn handen dagelijcx sal moeten winnen,
sonder clachtich over vallen raacqt beijde zijn handen quijdt, als wanneer
nimmer meer ijets te wachten hebben, dat anders nu belooft heeft maende-
lijck soo veel aff te leggen, als booven de cost sal connde beschaaren, zijn ge-
heel met deesen schelm bedroogen geweest, voor disdanige coopliden als
deesen (gelijck veel hier in Atchin zijn) behouffde de Comp^e geen coopman
dat de coopliden hier niet sijn daar men eenige vertieringe meede ter goeder
trouwe soude doen.

Want vele openbaarende, die naar alle denck vraagen maar hebben geen
ofte middelen, slachtende deese Chineesen schelm, souckende niet ander dan
ons te bedregen, waarover de grooten in haar vuijst lachen.

Waarom geheel contrarie van ander advijs ende gevoele moet weesen, ende
seggen men hier niet en behoort veel cargasoen aen te brengen om in de waach
schaal te stellen want blijve oock al halff in beduchtinge ofte deese natie om
s'Comp^{es} goederen te becoomen, niet wellicht ijets verradelijcx souden voor-
neemen. T is tans insonderheijt voor onse seer dangereucx, wij moeten ons wel
wachten want staen met t'maacquen vant packhuijs in een seer quart blaetgen.

Want aent packhuijs gegasteert, hebben int dachregister uijtloopich gean-
noteert, soodat t'selve met opcoop van houdt en arbeidsloon als anders comt
te monteeren

f.878: 7:12, waarvan noch overschiet

27 balcxkens en

12 gesaechde ribben nevens

100 p^e adap dat aen t'woonhuijs sullen gebruijcken

Nae dat ons packhuijs klaar ende voltuijt was, lieten aen den Zedij Siereph
verneemen, offer tans gelegentheijt was om dat stuck erff, aen onse logie te

252 Babejen, (Mal.) baba i.e. offspring of a Chinese man with a local woman.

connen coopen opdat alsoo het woonhuijs, volgens U Ed^{ts} project, mocht werden gesteldt, waar ditto Zieriph opdiende, jaa soude ons daar int cort aenhelpen, mochtender vrij vast opgaen ende alle onse dingen naar aenrichten ende laten maacquen.

Doch met de comst vant Engelsz schip de Bonna Esperance in dato 17^{en} van de Sumatrase Westcust is sulcx geheel verachterdt, want d'Oranghcaijen, insonderheijt den Laxamana ende Maradia Serij Maradia hebben weeder den bol int hoofd gecreegen, ende gelijkelijck met haaren aenhancq tegens ons geboude packhuijs gewoeldt, seggende en maackende eeniger sulcx oock wijs, dat wij daar een fort off willen maacquen, latende om schijn van waarheijt te geeven verscheijde loogenen <extra f.606v.> door haare creatuijren fijneeren. Ende gantsche stadt door uijtstroijen, dat wij t stercken maackten, als doen zijt jonghst hadden laten besichtigen, jaa van binnen vouch den balck aen balcq, met bouten van een armdick en spijt kerden, daar buffels huijden teegen, om dat sulcx van haar niet soude werden gesien, met andre versierde loogenen meer, diese t'gemeene volck lieten wijsmaacquen, om die tegen ons op te hitsen en verdacht te maacquen dat de Nederlanderen met d'Atchijnderen wilde vechten, om alsoo haare valsche ende schelmse saacquen, die met schenden onser vergunde preminentie op de Westcust voorhebben, met een schijn van daartoe gerechticht te zijn, int wercq te stellen.

Waarom alleenich actie op t'maacken van onse packhuijs soucquen, dat doch gaar blauw ende slecht comt, jae kinder^l om van te verhaalen, hebben t'selve wederom verscheijde maalen laten visiteeren, ende niet anders bevonden den gelijcqt te vooren zij geweest want wij daar niet meer aenhebben te doen. Zijnde t'selve niet anders dan volgens U E^{ts} gegeven ordre in zijn effect woelender echter hefflich teegen, wiet en niet wat actie sullen soucquen ons hen te verdeedigen, en den gemeene man ons opt lijff te jaagen, die doch alle dingen volgens den Atchindren aardt voorwaar aenneemen.

Waarom oock het coopen van dito erff, daar anders nu wellichtelijck soude aengecoomen hebbe, om vordre onlusten ende moeijten voor te coomen hebbe, geexcuseert, en sullen t huijs binnen onse oude plaatse soo veel ten naasten bij met de rooijing overeencomt (indien houdt wercq daartoe connen becoomen), laten stellen.

Het is genouchsaem en al de weerelt bekent dat deese twee beneevens eenige andre Oranghcaijen volcoome kennisse hebben gehadt, jaa zijn met haare premissien de beijde Engelsz scheepen van hier naar de Westcust verseijlt, alhoewel deese schelmen dat stuck soo stoutelijck voor den E. Commissaris hebben geloochendt, ende tot verscheijde maalen hebben gesecht geen Engelsz te

doen, jaa oock t' soude zijn leeven niet geschien soo langh Atchin vrede met de Hollanders hadde, datter eenige Englsz op de Westcust soude toegelaaten werden te handelen, daar doch ter contrarie deese wantrouwe valsche schelmen d'Engelsz selfs derwaarts hebben geschickt, om te sien en laten verneemen wat onse scheepen teegen haar souden attentereen, dat met hem wederom comst genouchsaem blijktt eerst van zijn gesonden, gelijk d'Engelz selfs een ijder bekent maacquen, die oock met hun snorcken en opgeeven, hebben de saacken met d'Oranghcaijen <f.607r.> door groote schenckagie gebracht dat haar de May^t in dato 17^{en} deeser den Westcust handel toegestaen ende teegen aen ons verleende firman haestinge wellicht, siet hier aen de ongestadicheijt der Atchindren, die deese zaacq qualijck vier maenden geleeden bij den E. Commissaris opniews hadden gerenoveert, ons schandel te breecquen ende onse principaale (vijanden in de negotie) den Engelz teegen gedaene belofften in te willigen, hier aen is genouchsaem te bespeuren, dat d'Atchince May^t, insoderheijt van den Maradia Serij Maradia, ende den Laxamana zijnen swaagere deese twee schelmen hebben deese zaacque met d'Engelz gesmeet. Juijst trefende deese gelegentheijt dat onse vrunden absent waaren, als den Lebe Kitta Callij ende Maradia Sestia, die beijde op de oliphant vanghst uijt zijn, ende dat onse voorpraack Radia Adonne Lilla aen de berberij²⁵³ siecq lagh, die niet conde binnen verschijnen, dan Panglima der Vreemdelingen Maradia Lilla doch door zijn continueerene ziekte meede absent weesende, hebben deese twee ontrouwe Orangh Caijen ofte Raats heeren d'May^t geinduceert dat wel vermochte d'Engels (waarvan niet weijnich met schenckagie geseegent waaren) nevens d'Hollanderen den handel op de Westcust vergunnen, want d'Hollanderen en d'Engelz zijn vrunden, zij zullen daarover malcquanderen niet doen, de twee Englsz scheepen zijn op Ticouw bij d'Hollanderen geweest, ende hebben malcanderen niet misdaen, ende hadden zij May^{ts} estime gehadt souden, aldaar soo wel als d'Hollanderen den handel gedaen hebben, met dus loose treecquen de May^t overret wiesende, heeft d'Engelsz den handel alsovooren vergundt, ende gelast den Maradia de Radia (tans Calijs plaats bedienende), dat voor d'Engelsz haar ander schip een estemie soude veerdich maacquen, om den handel op de Westcust te moogen drijven.

Niet sonder groote schenckagie hebben d'Engelsz den handel geobtineert, eenichlijck heeft Maradia Serij Maradia voor zijn aenpart genooten 700 R^a van 8^{en} in spetie behalven de goederen, die doorgaens tot geschencq becoomen, den Laxamana sal ontwijffelijck niet minder als wel de behoufflich te zijnde gehadt hebben, en soo voorts d'andre henne creatuijren naar advenandt.

253 Berberij, (Mal.) beri-beri, i.e. beriberi.

Wat bij ons hier teegens is gedaen, hebbet int dachregister uijtloopich aengeweesen, ende oock daarin gesecht dat deese loose schelmsche Orangh Caijen het stuc derven loochen en seggen dat de Engelsz den <f.607v.> handel niet vergunt en zij willden liever doot zijn dan sulcx toestaen, souckende alsoo met haare leugenen ons int slaep te wegen, ons dat daar niet tegen aen soude wercquen, zijn en blijven van voorneemens de May^t ter eersten audientie zittende, daarover te sombajjen en stellen de zaacque haare Alteza, naar inconstentie²⁵⁴ bevinden voor, wat daardoor sullen uijtwercquen, sal den tijdt leeren, en zullen U Ed. sulcx met het naast adviseeren.

Den 16^{en} December verleeden bequamen een missive van den oppercoopman Barent Wichtman gedateert 29 Sept., waarinne ons aenschreeff de schaarsheijt vant peeper gewas. Ende dat door den grooten toevoer der Atchinese Mooren daar handelende, de Cust alomme met cleeden overcroot, bleeff t'jacht d'Engelsz Anna was aldaar tijdel gearriveert ende weeder van daar met 172 baar peeper, den 20^{en} Dec. costij vertrocquen.

Schreeff ons meede aen, dat aldaar eenen Radia Sta Wanghza verleeden Julij uijt Atchin aengelanght wesende hier door zijn onbehoorlijck versoucq van de May^t (die de gelegentheijt van Ticouw der weegen niet wel is bekend geweest) begifticht met de gerechticheijt van d'overhaalende peeper op Massangh, dat een anderen van outs erfelijck toegecoomen heeft, waardoor eenige onlusten zijn onder de Grooten ontstaen, versocht aen ons dat dierweegen, den Maradia Lilla Panglima der Vreemdelingen soude aenspreecquen ende hem de saack soo als gelegen waare voordraagen. Dat zijn Ex^t hebben aengedient, opdat in toecoomende aldaar sulcx mochte geweert blijven, doch door zijn sieckte bequamen weijnich gehoor, antwoorde, ons eenichlijck niet wel gedaen houden, trocq dit seer weijnich aen, als off er int minste niet aengeleegen en was, dan noch dit moet, zijn sieckten toe gegeven werden.

T' is vreemt dat niet een brieffgen van de Westcust becoome, waarinne van d'Engelsz arive gemelt wert, hebben oock noch geen contschap wat voor tollen weegen de May^{ts} schulden dit jaar aldaar gerescontreert zijn, blijven in beduchtinge off t'selve niet wel door beleijt der Engelsz soude verduijstert weesen.

Met het verschijnen der Engelsz op de Westcust, als oock t'aenlangen van soo veel verscheijde vaartuijgen, heeft aldaar den peeper seer doen steijgeren, de prauwen off vaartuijgen van daar hier aengelangende, geeven voor dat 20 R^a ofte 5 taijl voor de baar moeten geeven.

254 Inconstentie, read inconstantie.

Weijnich is hier dit jaar aengelanght niet booven de 300 bhaaren, dan watter noch coomen zal wel den tijt leeren.

De Hollanderen zijn seer in haar meijninge bedroogen, want <f.608r.> meijnden van dit jaar hier den peeper teegen 9, 9½ ende 10 taijl te vercoopen, ten aensien de Gouseratse, Clinghse, Engelsz ende Deense scheepen, doch t is haar mislucht want d'Engl^z noch wij hebben hier niet opgedaen, en den Deen heeft oocq geen middelen, maar echter de Clingers, Gouseratters en Bengaalders coopen die niet hooger als 7¼ ende 7½ taijl de baar, die goede quantiteit daarvan dagelijcx opdoen.

Bij ons kan niet opgedaen werden, als sonder comptanten zitten. Doch alwaart schoon contanten, hadde soudien die niet hooger als teegen 7 taijl, volgens genoeme resolutie ten tijde van d'h^r Commissaris, incoopen daar se tans niet voor te becoomen is.

Aen de kant van 50 baaren swaavel is bij ons tot dato maar ingecocht, ende dat teegen 2¾ ende 3 taijl de baar, d'Engl^z hebben een goede quantite van ontrent de 150 baar opgedaen, en bij haar ingecocht teegen 3¼ ende 3½ taijl verwaarts daarmede tendeeren, verstaen naar het gemeen seggen, dat op Coetchin ende Cannanoor gewint hebben, aldaar die tot groote proffijte meijnen uijt te venten.

De Engelsz zijn een groote ecliphis onse handeling souckende, alomme onse preminentie, ende negotien t'ander kruijpen, waartoe niet weijnich alle hunne krachten, aenwenden gelijk genouchsaem, deesen jaare alsvoren aangeweesen, onderstaen hebben, om onse preminentie op de Sumatrase Westcust te contramineeren (maar wat een eclipsis in haar beurs) deweyl na resum[p]tie deeser verstaen voor vast, ende seeckerlijck dat de May^t haar geen estemie verleenen wildt op de Westcust maar naar Rasapour dat haar scheepen van daar hier in Atchin soude moogen coomen handelen, en niet op Ticouw en Priaman dat de May^t seght aen d'Hollanderen alleen vergunt heeft met exclusie van d'Engelz natie diese niet begeert, dat daar zullen handelen, laat voorgeeven qualijck verstaen heeft en seght geen kennis te hebben, dat se op Ticouw en Priaman soude een estemie aen haar belooft hebben, maar wel alsvoren naar Rasapour, opdat haare andre scheepen van daar herwaert mocht coomen, hier in Atchin handelen.

Voor geheel vast connen van deese saacq voor eerst U Ed. niet adviseeren, want t'Atchinde volcq zijn seer ongestaadich ende loogenachtich soodat op haar woorden niet wel t'zeijl te gaen is, echter laten U Ed. bij deesen weeten wat hier dagelijcx alomme gaat, de May^t en hefft seedert dat het seggen gegaen heeft, dat d'Engelz op de Westcust soude handelen, niet geseeten, soude anders haare Alteza om te recht finaal deesen zaacque aengesproocken, en

vesocht hebben dat hoope met de naaste cessie te doen, als wanneer U Ed. de gerechte waarheijt en May^{ts} uijtspraacq, sullen tijdel aencundigen, heeden is ons dit van de Oranghcaijen binnen int Hoff in conclavij – op de groote Baleij sittende ter presentie van veele toehoorders aengesecht, gelijk ons <f.608v.> sulcx oock twee Capados hebben aengedient, boovendien heeft den lieffsten Capado Radia Adonne Lilla, ons t'selfde door den tolcq Heijder meede laten aendienē, ontwijffel heeft hij de May^t deesen saacque in onsen faveur voorgestelt, dat echter den tijt sal moeten openbaaren.

Wat verder hier t'seedert onsen jonghst affgesondene voorgevallen is, refereere om cortsheijt hebben aen ons nevens gaen dachregister, alsoo deesen persoon zijnde een Moors coopman hier in Atchin resideerende, genaemt Miers Amat, verleeden jaar hier met den Commissaris weeder aengecoomen schielijck met den anachoda Intche Abdul naar de Westcust om peeper in te neemen, vertrecqt, die daarmede naa Batavia tendeert, hebbe hem deesen ter handt gestelt en gerecommandeert, soo tijdelijcken als immers doenlijck zij U Ed. soude zien te behandigen, om daar van moogen gedient te zijn.

25 Januarie 1643.

P. Willemsz

Originele missive naer Batavia, 26 Jan. 1643.

<f.610r.>

Naar dat op gisteren onse missive hadden geslooten ende den Moorsen coopman Mier Amat ter handdt gestelt is ons op heeden dit voorgecoomen, dat ten hoochsten hebben noodich geacht, U Ed. int corte, opt spoedichste, aen te kundigen, ende is dit, dat weegens t'verleenen der Engelsz estemie, in onsen voorgaende gementioneert, vastelijck hebben int Hoff op de groote Baleij zijnde vernoomen geheel off zij en daar niet aen en is.

Want naar dat de May^t in den troon hadde geseeten, die wij omdat onsen vrundt ende voordraagen den lieffsten Capado Radia Adonne Lilla niet present zijnde, selfs gesombajit hebben, omdat andermaal met geen schande van den troon, gedreeven mocht werden waardoor onse zaacq een verachttert dan gevordert soude zijn ende alsoo oock gemercqt hebben de May^t onse saacken, waarover doleerden. Door gemelte Adonne Lilla, die echter niet begeerden present te zijn, was bekend gemaact, want naa haare Alteza had laten opschaffen, en van den troon ginck, liet d'Engelsz missive ofte estemie op de groote Baleij in onse presentie leesen, opdat daaruijt mochte hooren wat d'Engelz hadden vergundt.

Namentelijck niet anders dan dat in den brieff aen haaren Capiteijn Generaal te Rasepour resideerende, geinsereert stondt, vermochte van daar met zijn

andre scheepen hier in Atchin te coomen handelen, waarinne niet een eenich woort van Ticouw ende Priaman gementioneert wert, veel min van dat daar soude moogen handelen.

Het is seecker dat de May^t haar anders bedocht heeft, naar dat de saacque ten rechte van den gemelten Adonne Lilla hadde verstaen, waarom een stocq int wiel geslaagen heeft, durvende nu oocq de twee Oranghcaijen, niet anders seggen, dan dat d'Engelsz gesocht hebben haare Alteza te misleijden, versouquende een Rasepour, een missive ofte licent brieff, om op Ticouw ende Priaman te handelen; dat seer apsurt zij, dewijl dat de May^t alreede den Hollanderen gelijk Morhom Daram Salam oock gedaen heeft, den handel aldaar alleenich vergunt heeft, met excluijsie geen Engelsz, Deenen, off Francoisen den handel daar toe te laten.

Den Oranghcaij Maradia de Radja is den Hollanderen een bijzonderen vrunt en begunstigen, daarinne zijnen swager den Lebe Citta Callij gelijk, heeft hem voor onse vergunde preminentie seer deftich gequeten, want alsoo hij de last heeft om de May^t brieven in absentie van den Lebe Citta Callij in te stellen, d'Engelsz onaengesien de presentatie van 100 tajlen hen onbillicq versoucq affgeslaagen, ende onse saacquen teegens haar gedebateert, soodat zijn Ed. ten principalen moet werden toegeschreven onse preminentie op de Sumatrase Westcust onaengesien den Engelsz onbillick versoucq, ongevioleert gebleeven zijn, als int cleen extractgen dachregister, hier nevens gaende kan beooght werden.

Het is nu altijd seecker, dat d'Engelsz, onaengesien *<f.61ov.>* haare mejnich vuldige versoucquen ende extraordinaire gedaene schenckagie, echter den handel op de Sumatrase Westcust niet hebben geobtineert, maar blijft haar wel rondelijcken tot schande spoth ende smaat voor een jegenlijcken ontseijt.

Vertrouwe haar in toecoomende, wel zullen wachten dusdanich versoucq meer voor te stellen, gesien met dit genouchsaem blijven gewert, alsoo dus veel gelts vergeeffs, ende sonder daat ijets voor geobtineert te hebben gspendeert, waarmede ver mejne dit nieuw opperhoofft zijn danck al becoomen sal hebben.

Haar schip is inder nacht sonder de versochte estemie aen haaren Generaal tot Rasapour meede te neemen tot misnougen der Orangcaijen vertrocquen.

Dus verre hebbe nodich geacht, U Ed. tot advijs opt spoedichste noch toe te vougen, alsoo naa t'sluijten ende overgeeven van dien van gistren, ons dit op heeden voor gecoomen is, versoucque onder reverentie, dat U E. niet qualijck

gelieve t' inputeeren, dus ongelijke missive ben toeschickende, gemercqt de constitutie der zaacque sulcx hebben vereijst.

Seggen noch voor t'jonghste, dat d'Orangcainen tans was weegens t'bouwen onses packhuijs als gecontenteert zijnde, haar voorstelden dat soo ditto huijs haar te veel was, bleeven gesint opt May^{ts} en haar bevel tot contentement weder aff te breecquen, dat heeft hun eenich sints bevallen, thoonen ons weeder seer vrundelijck samblant, versouckende onse vruntschap, dat doch anders nergens toestrecqt, als om weeder wat te hebben, dewijl vermeijnen nu dat elcq een zijn beste ende tot faveur in dese saacque geweest is, waarom, om ons aen geen cleentgen te laten kennen, een ijder met een smal vereeringe te gedencken. Preadvijs in haeste.

Adij 26^{en} Januarie 1643.

P. Willemsz
Jan Levendich

VOC 1144

<f.65r.>

**Gehouden Dagh Register van den Heer Commissaris Pieter Sourij,²⁵⁵
t'verrichten sijnder legatie aenden Jambijsen Coninck ende May^t
Atchin Anno 1643.**

Corte aenwijsinge deses Dagh Register

- 14/Jul. arrivement aldaer [Malacca]
16/ vertreck van daer nae Atchin
28/ arrivement van de Luijpaert in Atchin, ende dooth van Sr Willemszoon
specificatie van de daer ter rheedee gevonden schepen
d^o wegen de coopmanschappen bij t'Comp^{tr} voor Batavia
item de restanten
de uijtstaende schulden
register van de pampieren, door d'h^r Commissaris Sourij aen den
ondercoop^m Jan Luijcassen Levendigh behandicht
1/Aug. t'overleveren van d'h^r Gouv^r Gen^s brieff ende geschencke aen de
Coninghinne van Atchin
3/ specificatie van de schenckagie aen de raden ende Grooten des Rijcx
op t' aenlangen gedaen
8/ articulen de Coninghinne voorstelth
d'Engelsen van de oude Comp^e wierden van de Maij^t Atchin voor die

²⁵⁵ This Dagh Register is of his second mission to Aceh after June 1642.

- tijd toegestaen een schip vant ingelaeden cargasoen tolvrijheijt
 19/Sept. becoming van hare Majj^{ts} brieff aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael ende
 affschijt van alle de Grooten
 instructie voor den ondercoop^m Jan Luijcassen Levendigh, ende
 meere pampieren hem ter handt gestelt
 20/ vertreck van Atchin naer de Sumatrase West Cust
 specificatie vant gescheepte in de Luijpaert
 3/Oct. Ticcous arrivement
 9/ Priamans aenlangen
 11/ Cellidas pairesse
 16/ arrivement op Indrapoura
 27/ arrivement voor Cillibar

<f.662v.>

28^{en} Julij

s'morgens lichten ons ancker (alvoren t'Siap des Majj^t behoerlijck, nevens een schenkagie van fruijten ons g'intregeert was) ter rheedee Atchin arriveerden.

<verstaan t'overlijden van Sr Willemsen saliger> Sr Jan Luijcassen Levendigh aen boort comende, verstonden den oppercoopman Pieter Willemsen op 6^{en} stantij deser werelt overleden was, waerover ons cito in comp^e van de Capadosz ende t'Siap naer Compe^s logie transporteerden. Daer tegen de avont aenlanden, sonden datelijck den bode na Chalij, om den selven onse compste te verwittigen, t'welck sijn E. sich seer aengenaem liet gevatten.

<de voor Atchin leggende schepen> Aldaer ter rheedee laegen de volgende schepen, alle sedert de maent Novem. passado aengecomen, namentlijck

t' schip de Blessing van de oude Engelse Comp^e uijt Surate, met diverse fijn cleeden ende Suratse sorteringe, daerop den Capt Mr. Clercx ende den coopman Mr. Bouwmans genaemt, 't seggen was, meest met Moorsche goederen opvracht gelaeden te sijn.

drie schepen van Bengale, met rijs, booter, suijcker, olie ende eenige cleeden.

drie d^t uijt Suratte over de Maldivus, waervan twee meest met cleeden, ende 'ander eenlijck met rijs, visser touwen ende eenige matte gelaeden.

den Conincx schip uijt de Maldivas met een Ambassadeur met anders als soute, vis, ende snuijsteringh gebracht.

een van Pegu, met Ambassadeurs aen de Coninginne, 't aengebracht bestont in rijs, gommelacca, Martavaens ende eenige robijnen.

een van Masulipatnam, met alderhande fijne doecken, en geschilderde cleeden.

Door macquement van penningen waren niet meer als volgende koopmanschappen geprocureert als namentlijk

38 baar 120 cattij Peras thin

97 baar 144 cattij swavel

46 $\frac{1}{2}$ d^o peper

130 p^s beffels huijden

De restanten bij 't Comp^{tr} bestonden int volgende,

146 p^s armosijnen

39 do^s roode dubbelde damasten, die nergens nae de inkoop cunnen haelen

22 baar ijser alhier invendibel

4 coopere lampen

20 p^s hamous

40 d^o hanen

80 d^o cassa Bengale

100 d^o ramboutijus

95 d^o Bengaalse gingangen

24 d^o cleeden

5 d^o chits

2 baren was

welcke bij P. Willemsen saliger ten dienst overschult sijn aengenomen

<f.663r.>

Uijstaende schulden

babaijen Chinees, daer de Comp^e door dien insolvent is weijnich

van heeft te verwachten teijlen 240: 13

Possie Jamboel, schrijver op Ticou, oude vervallen schult 108: 5 $\frac{1}{2}$

den Laxamana ofte Panghlima de Dallem 12: –

Saphermoela, Sabandar 25: –

de Coninghinne van Atchin 10032: 15

anachoda Hadij Gadgar 6: –

Ponghlou Cavels knecht wegen huijden 1: 12

den Chinees timmerman 1: –

taijlen 10427: 13 $\frac{1}{2}$

De onderstaende penningen sijn van diversche nachodas ende coopliedenis, op interest genomen, waeronder eenige a 4 p^r cento, so dat den peper ende thin (hoewel weijnigh) de Comp^e costelijck valt,

Benjamin, Moors coopman wegens geleende penning teijlen 100: –

Maometh Mousim, Bengaels annachoda 102: –

den Sabandar Subid Indra over d ^o	55: –
Massan Rasa, Moors coopman op intrest a 4 procenta	25: –
	282:
	taijlen

Sr Jan Luijcassen Levendigh hadden daeghs voor onse comste den 27 deser van de Maij^t seven hondert teijlen contant in Maesen geleent, waeruijt de bovenstaende crediteuren voldaan hebben.

<stellen Sr Luijcassen diverse pampieren ter hant> Register van de pampieren door den Commissaris Sourij op sijn aenlangen in Atchin aen den ondercoopman Jan Luijcassen Levendigh behandicht.

- No. 1: Copije missive door den Gouverneur Generael aen de E. Commissaris gemelt geschreven, dato 19 Junij 1643
- 2: Orgineel missive van den Gouverneur van Vlieth, dato 16 Julij
- 5: Copije d^o door den Gouverneur Generael aen den oppercoopman Pieter Willemsen, dato 18^{en} April, over Sumatras Westcust geschreven
- 6: Origineel d^o door gemelte Ed. aen den selve, dato 19 Junij geschreven
- 7: factuijre van t gescheepte in den Luijpaert, voor Atchin
- 8: Cognoissement van t selffde
- 9: Copije instructie voor d^hr Commissaris, dato 19^{en} Junij 1643
- 10: d^o missive aen de Coninghinne van Atchijn, dato alsvoren
- 11: d^o copie contract met den Coninck van Jambij, dato 26^{en} Junij 1643

29^{en} d^o

<Sr Luijcassen naer Radia Lilla> smorgens sonden Sr Luijcassen nevens den tolcq Andries aen Radja Lilla om ordre, wanneer hare Maij^t des Ed. h^r Generaels missive ende waerdige geschenck gelieffde te ontfangen. Wedercomende rapporteerde, den Bentara Can Canan om licentie soude binnen senden, alsmede hem drie coegels op de Balleije door Maradja Serij Maradja verthoont wierden, die uijt 't schip de Luijpaert geschoten, ende drie hujsen soude <f663v.> geraeckt hebben. Daeruijt ijets quaets vermoeden, Seijden ons geschut geprobeert hadden, om te sien hoeverre daer mede reijcken condon, dat ons niet eens aentrocken, als daarvan innocent te sijn, soodat geen woorden daer naeder van vielen.

<de Engelsen besoecken d^hr Commissaris> Tegen den avont quaemen ons d'Engelsen (alvoerende weet gedaen hadden) bewellecommen, namentlijck den Capⁿ van de oude Comp^e Mr. Clercx met deselffs coopman Mr. Bouwman, den Capⁿ van de nieuwe Comp^e Mr. Canneston, naer volgens costume onthaelt waeren. Ver-

haelden d' h^r Commissaris, wegen 't nemen vant schip de Bon Esperance voor Mallacca, daerop antwoorden, d'opperhooffden van t selve last hadden, bij rescontre van Nederlantsche schepen, hun daertegen niet souden opposeren, maer minnelijck soecken te bejegenen. Eer tot hostileijt soude comen, de Portugeesen ons toe te staen, 't welck hun verhaelde, onder hooge protestatie geen gehoor daertoe wilden geven, niettegenstaende sijn vracht verseeckerden, die van de oude Comp^e oordeelden recht, ende prijsselijck gedaen hebben.

Opt scheidjen cregen sijn luijden eenige particuliere questie, waerover den Capⁿ van de Oude met den coopman van de nieuwe Comp^e in onse presentie, den anderen slougen, buijten de logie comende, wierden de twee Cap^{ns} mede hant gemeen scholden ende smeten malcanderen, dat schande ende bespottelijck was, wanneer haer alleen lieten ende in de logie gingen.

30^{en} d^o

<d'h^r Commissaris wort door last des May^t om te vermeijen genoeijt> s'morgens stuijrden de Maij^t een oliphant met begeerte, daermede naer seecker speelplaets souden vervougen. Daer ons met de bijhebbende suite nae toe transporteerden. *<quamen met de Grooten in discours>* Alwaer Orangcailja [Maradia] Sirij Maradja ende Capado Magot Dalamptia (onse geveijnsden vrunden, wesende in groot aensien bij de Coninghinne) vrundelijck wierden bewellecomt. Voornoemde Serij Maradja seijde claeghlijcker wijse, veele quade menschen uijt gestroeijt hadden de Nederlanders ijets vijandelijcx tegen de Croone Atchin wilden attenteren. Daerop diende, ons daerover ten hooghsten bedroeffden, ende gewapent waeren, sulcx wargeesten van de gemeene ruste niet alleen de mont te stoppen, maer oock recht daerover bij de Maij^t te versoecken, onsen Gouv^r Generael hielt hem ten hooghsten vercleent, dat men sijn residenten voor suspeckt hielt, terwijl van tijt tot tijt alle crachten tot voordeel vant Rijk Atchin aenwenden, mitsgaders om geen andere oorsaeck met hare vijanden d'Portugeesen (doordien sijn 't contract des treves met haerliedens niet wilden accepteren) den oorlogh continueeren bleeff. Dierhalven oock twee jachten de novo met diversche papen binnen Mallacca aengehaelt, alsmede 't Engels schip Bona Esperance, daer den Capⁿ Generael, met den Bischof van Maccauw in was, overovert hadden, daermede ons discours eijndighden. *<versochten audientie>* Versochten op overmorgen sijnde Saterdagh audientie, om des Ed. h^r Gouv^r Generaels brieff ende geschenck te leveren, 't welq toestonden, daermede afscheijt namen ende vertrocken.

ulti^m d^o

<prepareerden des Maij^t schenckagie ende visiteerden de negotie boecken> maeckten de schenckagie behoorlijck claer, ende visiteerden des Comp^{ex} negotie boecken, welck bij balance sedert primo Julij passado in effect bevonden. Dogh seer weijnigh coopmanschappen op voorraet, om reden alsoo Mr. Clercx, opperhoofft van de Oude Engelsche Comp^e hem seer gretigh tot inkoop des peper ende thin bethoonden. Resolveerden volgens marcktganc a 8 taijl de baar, den thin tot 13 taijl bij alle mogelijcke middelen in te samelen.

<f.664r.>

<de Sabandars quamen voorschreven schenckagie besichtigen> 's Naer middaghs quamen de [n]alleers ende Sabandhaars van de Alefande de schenckagie van den Ed. h^r Gouv^r Generael besichtigen, ende aenschrijven, 'twelck gedaen sijnde, vertrocken met contentement. Dogh de diamant hoewel mede tot donnatie quamen, excuseerde, waeruijt den walgh bleeck.

p^{mo} Augustij

<vervoughden ons met deselve in magnificentie naer hare Maij^t> wiert de audientie (hoewel Saterdaghs was) omme des Ed. h^r Gouv^r Genneraels missive ende geschenck in te haelen gesurcheert, soodat op den middagh, nevens een groote suite van Bentarissen, Sabandaars ende alleers, met een oliphant, in comp^e van veel vlaggen, quitasollen, speel-luijden ende trommels, door de Maij^t gesonden, naer 't Hoff vervoughden, behalven de juweelen, welck hoewel tot geschenck (niet dorst accepteren) omdat voorleden jaer d'h^r Commissaris Sourij onder desselfs vereeringh hadde, daerbij gevougt. Seijde met beleeftheit op dat soo niet weder g'abuseert mochten werden de medegebrachte die tot den vercoop waren geprojecteert. Saterdagh aen hare Maij^t wanneer ter audientie sal sitten, over te leveren, 't welcq genootsaect was t' accepteren.

<gevecht der oliphanten> Omtrent drie uijren waren besigh eer de wilde ende tamme oliphanten, steen bocken, haerten, bullen ende buffels, tot respect des Generaels missive, aen t vechten raecten, wanneer de Coninghinne haer (als voorleden jaer, op d'h^r Commissaris Sourij comste) buijten verthoonden.

<werden op d'Atchinse mode gecleet> Op de Balleije comende, wert sijn Ed. cuerlijck, ende den ondercoopman Jan Luijcassen Levendigh, shipper Schuijt, welck p^r comp^e mede genomen, naer de Atchinse mode behoorlijck becleet, mitsgaders de suwassa beteldoos g'intregeert sijnde, wierden (alvoren hare Hooght weder was vertrocken) sonder eenige notabile discoursen op de Balleije gehadt te hebben, binnen ontboden. Alwaer ons uijt diverse goude schotels, conincklijcke tracteerden, daerover Radija Sistia, den Panghlima van Pedier ende een der aengenaemste Capados, Magot Thija genaemt, het opsicht bevolen bleeff.

Met den donckeren afscheijt van hare Maijt' becomen hebbende ordonneerden twee oliphanten, nevens diversch speellieden, waermede tot in de logie geconvoijeert wierden, de oliphant wachters en speellijdens vereerden ijder met 2 ende oppasers ½ Reael.

'T was daegelijcx als mede bij nacht soodanigen onstuijmigen weer, dat 't goet swaerlijck uijt 't schip aen lant conden becomen, echter trocken bij gelegentheijt soo veel als eenighsins mogelijkck was.

2^{en} d^o

<valsche accusatie> 's morgens transporteerden ons neffens Ed. Jan Luijcassen, met juweelen door den Gouv^r Generael tot schenckagie aen de Maijt' gesonden, naer 't Hoff. Alwaer ter audientie verschijnende, deselve haer Altesse intregeerden, daer was een extraordinarie vergaderingh, soo van de groote als andere bevel hebbenen, sulcx van ons geen woorden gmoveert, als eenelijck seeckeren Guseratsen schelm genaemt Mierse Mahel (alhier met een Maccassars vaertuijgh ruijmen tijt geleden, sonder eenige nagelen aengecomen) hem hadde onder wonden, voor de Coninghinne te sombaijen, dertigh schepen in Batavia hadde gereet sien leggen, om Atchin te bevechten. <debatten op't selffde> Ende alsoo den fielt 't Siap om te vertrecken was vergunt, mitsgaders voor de troon stont, sombaijden ende spraecken den guijt over sijne valsche leugens aen, die door de mande viel, wanneer de Coninghinne ende rijcx-raeden seijden ons daerin niet mosten ontstellen, want de trouwheijt der Nederlanderen haer Altesse bekent was, daer een ijegelijck op antwoorden, Doelat Salem²⁵⁶, sulcx daermede gecontenteert mosten blijven.

<f.664v.>

Soo int Hoff quaemen, 't Siap op de Bentaris Balleije gebracht sijnde, wiert ons aengeseijt, op de Seban²⁵⁷ vermochten te compareren, mitsgaders de Oelibalanghs ofte Grooten des rijcx, naer wil te versoecken, alsoo verclaerden de Coninghinne, int doen van den Commissaris wegen d'Atchinse coustuijme goet behaegen had.

Oordeelden voor als noch ongeraeden van de medegebrachte juweelen aanspraeck te doen, temeer uijt den brieff, door den Gouv^r Generael aen hare Maijt' geschreven, 't aenbrengen van deselve genoeghsaem geinduceert wert.

Alvoren wel hadden gegeten, wiert d'h^r Commissaris het Persians paert van voorleden jaer weder ter hant gestelt, daermede (nae eenigen tijt op de Balleije gesetten hadde) vertrecken.

²⁵⁶ Doelat Salem, dulat salam i.e. may my Lord be prosperous.

²⁵⁷ Seban or sabaen, meaning a drawing hall. Usually balai is used in the ms, and the audience was given in the groot Baleije.

<visiteerden Sr P. Willemsen saligers naergelaten goederen> s'Naer middaghs visiteerden Sr Pieter Willemsen saligers naergelaten goederen, waertoe de schipper Schuijt, om daer van kennisse mede te nemen, aen lant ontboden, ende ordonneerde aen den tolcq Andries met premissie van den Raet, soo veel thin ende peper, te bespreecken als Comp^s capitael sal cunnen lijden, te meer bevinden d'Engelsen der Oude Comp^e seer gretich naer 't selffde te zijn.

3^{en} d^o

<schenckagie voor de Grooten des Rijcx> sonden omme ons te excuseeren haer Ed. niet cunnen besoecken, vermits 't quade weer beleth, tot noch t'gene begeren aen lant can werden gebracht, 't welcq hun al t'samen wel lieten gevallen. Waerover resolveerden, te meer de Maij^t (volgens 't seggen van de Bintaer Can Canan op de Seban) hadde gelast, aen de raden des Rijcx, d'h^r Commissaris bij versoeck behoorlijck souden tracteeren, mitsgaders om des te facilder d'Ed. h^r Gouv^r Genneraels maximen, t' erlangen, deselve met 't naervogende geschenck door gemelte Commissaris, Jan Luijccassen Levendigh ende Shipper Schuijt opmorgen te congratuleren, als namentlijck,

Maradja Sirij Maradja, opperste Raed des Rijcx	
bloet corale kettingh costende volgens factuijra	fl.42: 8:12
1 Japans verlackt tafeltjen	22:16:
½ cas gout draet	24: 4: 8
10 armosijnen	43: 7:
1 cattij flos-sijde	4:16:
	<hr/>
	137:12: 4
Lebe Citte Calij, aerts Bisschop	
1 goude kettinghken costende	fl.48: 9:
1 bloet corale kettingh	42: 8:12
1 Japans verlackt taffeltien	22:16:
½ cas gout draet	24: 4:8
10 p ^s armosijnen	43: 7:
1 cattij flos-sijde	4:16:
	<hr/>
	186:13: 4
Transportere	fl.323:13: 8

<f.665r.>

Laxamana, oft Panghlima Dalam, bewinthhebber van des Maij ^{ts} Hoff	
1 bloet corale kettinghskens constende	fl.42: 2:12
1 Japans verlackt taffeltien	22:16:
½ cas gout draet	24: 4: 8
10 p ^s armosijnen	3: 7:

1 cattij flos–sijde	4:16:
	<hr/>
	137:12: 4
Maradja Lilla, opsiender der Vreemdelingen	
1 bloet corale kettinghsken costende	42: 8:12
1 Japans verlackte comptoirken	18:10: 8
½ cas gout draet	24: 4: 8
10 p ^s armosijnen	43: 7:
1 cattij flos–sijde	4:16:
	<hr/>
	133: 6:12
Radja Donna Lilla, Capado	
1 bloet corale kettinghsken costende	fl.42: 8:12
1 Japans verlackte comptoirken	18:10: 8
½ cas gout draet	24: 4: 8
10 p ^s armosijn	43: 7:
1 cattij flos–sijde	4:16:
	<hr/>
	133: 6:12
Maradja Sestia, Capado	
1 bloet corale kettinghsken costende	fl.42: 8:12
1 Japans verlackte comptoirken	18:10: 8
½ cas gout draet	24: 4: 8
10 p ^s armosijnen	43: 7:
1 cattij flos–sijde	4:16:
	<hr/>
	133: 6:12
Megat Dalamtia, Capado	
1 bloet corale kettinghsken costende	fl.42: 8:12
½ cas gout draet	24: 4: 8
10 p ^s armosijnen	43: 7:
1 cattij flos–sijde	4:16:
	<hr/>
	114:16: 4
	Transportere fl.976: 2: 4
<f.665v.>	
Paduca Tuan	
½ cas gout draet	fl.24: 4: 8
10 p ^s armosijnen	43: 7:
1 cattij flos–sijde	4:16:
	<hr/>
	72: 7: 8

Panghlina Pedier

½ cas gout draet

10 p^s armosijnen

1 cattij flos–sijde

fl.24: 4: 8

43: 7:

4:16:

72: 7: 8

Maradja de Radja, doordien op d'oliphant wacht was, is geexcuseert.

Magat Dua Radja

10 p^s armosijnen

1 cattij flos–sijde

3 doossens lackwerck

43: 7:

4:16:

7: 9:

55: 12

Samen

fl.1176: 9: 4

Lebe Citte Calij, Maradja Sirij Maradja, den Laxamana, ende Radja Malilla, deden ons door hare pack als, vrundelijck bewellecommen, met aenspraeck, wanneer maer gelieffden hun te besoecken, 'tselve haer E^s aangenaem sal wesen. Naer gesamentlijck, met sirij ende pinangh onthaelt waren vertrocken.

<diversche coopmanschappen vercocht> Op dato besloten met de Moorse coopluijden, welck met Mr. Clercx, alhier uijt Suratte waren gecomen, neffens andere voor contant de volgende coopmanschappen, als te weten

3 baren 178 cattij foelie, a 60 taijl de baar

11 baren 168 cattij giroffel nagelen, a 38 taijl per baar

8 baren 162 cattij noten muschaten, a 22 taijl ijder baar

Sonden een prauwtjen met den dagh naer boort, omme de schenckagie voor de Raden des Rijcx aen lant te brengen. Omtrent middagh 'tselve becomen hebbende, stierden den tolcq aen Maradja Serij Maradja, volgens Lebe Citte Calis begeerte, genoemde Serij Maradja, de eerste eer souden aendoen, alwaer met 't geschenck in comp^e van Jan Luijcassen Levendigh ende schipper Schuijt, als mede vijff soldaten, vermits de reste sieckelijck waeren, naer toe transporteerden. Daer alsoo verseeckert, den buffel sijn hoorens, sonder fundament gebruijckt, naer weijnigh reden, vermits tegen den avont gingh, sonder eenige notable discourssen, van daen naer Comp^{es} logie tranporteerden. Den tolcq stuijrden nae Lebe Citte Calij oft sijn Ed. gelegen quam op morgen met des Ed. h^r Gouv^r Generaels geschenck te congratuleren, dat hem aengenaem bleeff.

<f.666r.>

4^{en} d^o

stuijden 't prauwtjen, met den dagh naer boort, omme de schenckagie voor de Raeden des Rijcx aen land te brengen. Omtrent middagh 't selve becomen hebbende, sonden den tolcq aen Maradja Serij Maradja, volgens sijn Ex^t Calijs begeertte. Alwaer met 't geschenck, in comp^e van Jan Luijcassen Levendigh en schipper Schuijt, als mede vijff soldaten, vermits de reste sieckelijck waeren, naer toe transporteerden. Daer naer weijnigh wachtens, alsoo verseeckert bij den buffel niet is te obtineren, ten anderen vermits tegen den avont gingh, sonder eenige notable discourssen van daer.

Sonden den tolcq naer den Aerts Bisschop Lebe Citte Calij, of sijn E. gelegen quam, omme morgen des Ed. heer Gouverneur Generaels bloemken intregeerden, bequamen in antwoord, naer geliefte op morgen, onse comste wilde verwachten.

<omtrent de logie extreme brant> s'Nachts was dichte bij logie, een extremen brant, dogh door des h^{ren} bestieringh, alsoo den wint van ons aff was onbeschadight gebleven.

5^{en} d^o

s'morgens, sont Aerts Bisschop Lebe Citte Calij hujsdienaers dan ons comste naer middagh, met aengenaemheijt wilde te gemoet sien. Wanneer geraeden vonden, alsoo dagelijcx niet brant, voornamentlijck bij nacht – de stadt Atchin werd geplaecht, de noten, foulie, ende nagelen, welck present ten deele aenlandt waeren, volgens resolutie, ende 't contract van gisteren, de cooplieden, met verseeckeringe so haest de leveringh van onser sijde gedaen is, in contant ganckbare munte, int geheel begeren voldae sal werden, tot dien eijnde, committeerde Sr Luijcassen, den schipper Schuijt, ende den provisionelen secretaris Bort om 't gelt alsoo veel valscheijt daeronder loopt, behoorlijck toe besichtigen.

<de resterende coopmanschappen comen aen lant> Op den middagh, quam de scheeps, neffens een Moorsche boot, met 't resterende sandelhout, noten, ende nagelen, waervan 50 kisten en 3 bevonden, ende volgens factuijre 54 behoorden te sijn, die sustineere, int fluijtschip den Dolphijn voor Malacca bij abuijs overgelevert is. Echter ordonneerden 't selfde op't Comp^{tr} generael aff te schrijven. Gelijck voornemens blijve bij gelegentheijt den Gouverneur van Vlieth daerover te schrijven.

Omtrent 4 uijren, reden naer Lebe Citte Calij, alwaer minnelijck onthalen naer de Atchinse mode gecleet, ende met diverse bancquetten getracteert wierden. Versochten sijn Ex^s faveur de 1810 tajlen en 8 maes, ons op affcortingh harer schult, volgens sijn Ex^{xs} kennisse, in Atchinse munte mochten werden vol-

daen, ten anderen van de ses duijsendt taijlen resterende Maij^{ts} schult, vermits 't schip Grol was, ende geen contanten tot laedinge derselfde mede gebracht, twee duijsendt van deses in affcortingh wilde versoecken, ende dat de rest in Ticco, ofte Priaman, in peper off thol mochte werden voldoen. Alsoo ons andermael met een goede quanteteijt juweelen belast vonde ende in geen quartier van Indien, daer gepresenteert waeren, als in Atchin conde vercocht werden, verclaerden best, voor alsnoch daer van te swijgen, 't voorigh versoeck, seijde aen den Laxamana, ende Maradja Lilla, bij verschijningh hun conde voorstellen, dat hartelijck aennamen.

Verhaelde ons hoe dubijens de saecken door imbroullie eeniger Grooten sijn, voornamentlijck den Laxamana ofte Panghlima de Dalam, ende Maradja Lilla, welcke op de Balleije int Hoff voor den throon, hun niet hadden ontsien den Cris op den <f.666v.> anderen te trecken, ende buijten te eijsschen. Soodat hare Maij^t daerover heel perplecxt sijnde, niemant sich met een anders saeck dorste bemoeijen. Edoch mosten voorseecker houden de Coninghinne, ende sijn E. g'affectioneerde vrunden van de Nederlanders soo lange son ende maen schijnt sullen blijven. Daer d'h^r Commissaris sijn Ex^t in antwoord opdiende ons besendingh eenelijck was, om de Conninghinne in haer loffelijcke gouverne uijt den naem van den Ed. h^r Gouv^r Generael te begroeten, mitsgaders ons te beclagen, men d'Engelsen (contrarie hare Maij^{ts} firman) den handel op de Sumatrase Westcust heeft gepermitteert, gelijk onsen Ed. h^r Generael's missive aen haer Altesse geschreven nader dicteert, repliceerde wensten den violeerder des Maij^{ts} firman conde bekent gemaect werden. Waermede van nader discours ophielden, om de present wesende persoonen geen quaet vermoeden te geven, want verclaerde sijn suspectheijt voor desen onverdraeghlijck sij geweest, die meende nu alle in Atchin nader bekent was, door dien alsnu soo claer als den dagh bevonden, de Nederlanders onveranderlijck bleven.

Vraeghde voorder de schenckagie ons behandight, aen mijn h^r Gouv^r Generael bestaende in een baar peper, ende Atchinse stoff, sijn Ed. was geintregeert, waerop diende met aengenaemheijt was g'accepteert in recompense een gout kettingsken neffens een winthont om aen sijn Ex^{tie} te behandigen sout, wanneert sijn E. geliefden wildent comen behandigen, 't welck hem sonderlingh liet gevallen, sijn Ed. den Gouv^r Generael gedachtigh bleeff.

6^{en} d^o

versochten den Laxamana, ofte Panghlima de Dallem, met schenckagie die ons uiterlijck naede Atchinse mode wel tracteerden. Versochten gants vrundelijck sijn Ed. faveur tot uijtvoeringe onser commissie, alsoo wij claeghden om twee a drie duijsent taijlen tot 't schips ladinge benoodight waeren.

Den oorloge der Portuguesen behaeghde hun wel, 't aenhaelen van de Engelse Bona Esperance in Mallacca niet qualijck, dogh dat juweelen andermael tegens beloften bracht, dempten int geheel hun goede genegentheijt t'onswaerts, want doleerden hartelijck, ende seijden de Coninghinne vont haer alsoch met omtrent acht duijsendt tajlen belast, ende volgens contractt wast beslooten, de thien duijsent tajlen in reeckeningh van thol binnen de drie moussonnen sal werden voldaan, voort alsoch was maer een derselffde verloopen, men most considereren 't rijck Atchin met geen diamanten conde gedefendeert werden. Wij gaven in antwoord, ons sulcx niet was te competeren, den haren overleden Coninck, Darou Salam hadde soodanige wercken express (met hooge protestatie de waerdije desselffs rijckelijck aen de Comp^e wilde betalen) doen aenbesteden, ende nu bevonden contrarie, buijten de extreme schade welcq soo veel jaeren met smarten hadden moeten lijden, noch ondanck begingen. Sijn Ed. hadde te consideren, off niet gerechtight waeren ons daerover te beclagen, op ons vertreck dede sijn excusie.

<f.667r.>

Vermits 't overlijden een sijn waerdige dochter drie dagen voorleden, en vermochte naer behooren (vogens de Weth der Mooren) geen groote feest te maecken, welcke bal indier vougen accepteerden, waermede ons afscheijt namen.

Ende alsoo de Maijt^t op overmorgen, sijnde Saterdagh, staet te verschijnen, sonden Sr Luijcassen na Maradja Lilla, Radja Sestia, Radja Donna Lilla, Paduca Tuan ende Panghlima Pedier, opdat vermits nae behoren (door cortheijt des tijts) niet waren gecongratuleert, in ons voorstel niet gelieeffden wangustigh voor hare Altesse te sien.

7^{en} d^o

<enbarqueerden partije swavel ende thin> sijnde Moorsche Sondagh, alsoo weijnigh conde verrichten, vonden goet de swavel met een boot, dewijl bequaem weer was, naer 'tschip te senden, als mede den gereeden thin ende peper.

Lebe Citte Calij stierden twee bockals om goude kettinghskens, 'twelck sijn Ed. eer gisteren, uijt de naem van de Ed. hr Gouv^r Generael beloofd hadden, dat haer intregederen, costende fl.48: 9:

Maradja Lilla, dede ons met groote complimentos weten, alsoo sieckelijck was, twee a drie daegen met hem te congratuleren wilde wachten, waermede 't versoecken van andere genootsaect waeren uijt te stellen, doordien volgens deses lands costuijme ijder naer sijn qualiteijt, in die gelegentheijt erkent moet werden.

<hare Maijt^t sent eenige fruijtagie> s Naermiddagh, sont ons de Maijt^t een schenckagie van fruijtagie, 't welck voor dato diversche malen geschiet was. Ende alsoo ver-

merckten, door de oneenigheijt der Grooten, veel tijts, eer ons voorstel de Maij^t mondelingh sal cunnen verclaert werden 'souck souden brengen. <'t *begeren des Generaels Maleijs getranslaeteert*> Vermits gelegentheijt kreegh, door een Maccassar, sijnde voornemens eerst daeghs naer Mallacca te vertrecken, 't gene den Ed. h^r Gouv^r Generael ende Raden van India bij instrucite hadde gerecommandeert int Malleijs te stellen om hare Altesse over te geven ter audientie voorschijnende. Sijnde informe als t onderstaende doceert.

Door den E. Commissaris Sourij wert uijt last van den Gouv^r Generael, Antonio van Diemen 't naervolgende aen de Maij^t van Atchin versocht.

Ten eersten, een nieuw versegelde firman, met exclusive van Engels, France, Deenen, ende meer andere, in Ticco, Priaman, Padangh, Indrapoura en sal vermogen te handelen, gelijk haer Maij^t sulcx voorleden jaer aen den Commissaris vergunt heeft.

Ten tweeden, jaerlijcxse tols vrijheit van een schip in Ticco, Priamangh, Indrapoura ofte Padangh.

Ten 3^{den}, den Reael Padangh in reeckninghe van thol, op de Sumatrase Westcust gelijk vooren mach valideren.

<f.667v.>

Ten 4^{den}, int geheel tol vrijheit van de in ende uitcomende coopmanschappen tot Atchin.

Ten 5^{den}, 1810 tajjlen 8 maes, welcke noch van de voorleden jaersche vier duijsent op de Westcust geremitteert resteert, in maesen tot laedinge onser schip mochten werden betaelt.

Ten 6ten, drie duijsent tajjlen van deses, welcke hare Altesse aen de Comp^e schuldigh is, tot affcortingh van tol mach werden geremitteert.

Ten 7^{den}, Ambassadeurs, neffens hare conincklijcke Maij^{ts} missive aen den Ed. h^r Gouv^r Generael, met den Commissaris ten spoedighsten naer Batavia te senden.

Ten 8^{en}, hebben de gerecommandeerde armosijnen, volgens voorleden moussons begeerte medegebracht, neffends d'esmaraute ringen, en dervoort soodanige juweelen, als haer Altesse uijt des Gouv^r Generaels brieff, aen haer Hoogheijt g'intregeert, can sien, meer dorste door de grote walginge der diamanten niet stellen.

Int Coninckrijck Atchin desen 8^{en} Augustij 1643

8^{en} d^o

<*rijden ten Hove. d'Engelsen versoecken een schips tolvrijheit*> s'morgens reden met een behoorlijk geschenck naer t' Hoff, vonden op de Baleije de Raeden des Rijcx, collegialiter vergaedert sijnde, wanneer de Maij^t, ijder (nae gelegentheijt) audientie gaff, als mede t'Engels opperhoofd van de Oude Comp^e Mr. Clercx, die

een waerdigh geschenck, bestaende in borduijwerck ende Suratse comptoirkens overgaff, sijn versoeck was vant schip's tolvrijheijt eenelijck van't gene uijt Atchin voerde, met belasten 't naeste saijsoen, in recompense den gevangen Radja Lilla Wanghsa binnen Goa alhier sal leveren, *<t'welck haer op conditie toegestaan wort>* 't welck hem van de Coninghinne op soodanigen conditie door toedoen, van Serij Maradja die selfs sombajide, toegestaen wiert. Wij waren geresolveert hem in sijn woorden te stutten, maer alsoo eenige vrunden ons raeden daervan te swijgen lietent als onbekent passeren.

<leveren aen hare Maij^t ons translaet over> Soo haest 't gemeene volck vertrocken, sombajide ende gaff ons versoeck sonder kennis van ijmant haer Maij^t schriftelijck over, daerop gelasten nae de Baleije, alwaer door een Bintare aenseggen liet, met de groote over ons begeerte, wilde spreekken, waermede vertrocken.

9^{en} d^o

<senden swavel naer boort ende coopen peper> Sondagh, ende bequaem weer, sonden eenige swavel naer boort, ende cochten 20b^h peper a 8 taijl ijder.

s'Naer middaghs, belasten den tolck, naer Paducca Tuan, ende Radja Sestia te gaen, om hun aen te dienen, alsoo voornemens bleven (terwijl Maradja Lilla, noch met sijn nieuw erff te timmeren, ende desselfs sieck lichaem te salven doende) haer Ed. op morgen te comen begroeten.

Dagelijck valt door een Moorschen aencomenden Bisschop, uijt Suratte, extreem veel te pitchiaren, alsoo den presentelijcken, Sigh Noordien²⁵⁸ genaemt, voor een ongelooffachtigh haer weth verclaert heeft, ende ten waere, ten insichten Morrom Daron Salam, *<f.668r>* hare Maij^{ts} man met deselve hadde int stuck van haer vervloecte Weth gecommuniceert geweest, alsoo den nieuwen veel aenhanck heeft, voornamentlijck onder de Capados te meer een Malleijer van geboorte is, al langesints levens eijnde soude hebben geweest.

10^{en} d^o

cregen versoeck van Moorshce cooplieden ende schippers, om de onvercochte medegebrachte coopmanschappen te besichtigen.

Tegen den middagh vervoughden neffens Sr Jan Luijccassen ende den schiper Schuijt met t'geprojecteerde geschenck, naer Radja Sestia, die ons waerdighlijck tracteerden, met hoog protestatie des Comp^s vrund altijd te blijven, ende versocht, wat bij de Coninghinne begeerde, dat hem schriftelijck intregederen. Sijnde van inhoudelijck de Maij^t op den 8^{en} deser, overgelevert, verclaerde t'selve int geheel wel te sijn, ende al het gene bij haer Altesse te verrichten, als een vrund te helpen uijtvoeren, maer raeden van de diamanten, om wichtige

258 Sigh Noordin, Sjaikh Nuruddin ar-Raniri. About Nuruddin, see BK1 134 (1978), pp. 489–91.

redenen, (alsoo des Rijcx schulden, tot noch veel waeren) geen vermaen te doen.

Wijder quamen in discours wegen den Jahoriten, ofte sijn Ambassadeurs naer Batavia waeren geweest, ende de continuatie van vreedde onderhielt. Waerop diende onse Ed. h^r Gouv^r Generael den selven mede int verbant hadde genomen, onverbreeckelijck bleeff. Te meer verstaen tot onderlinge welstant vant' Rijck Atchijn te behooren, daer sich den Johoriten mede most gecontenteert houden. Repliceerde de handelaers over ende weder, haer profijten deden, ende haerlieden als ander liber lieten handelen. t'Welck vrij hart quam, soodat een inborstegen haet, onder dese beijde natien bespeurie, oversulcx niet te vresen is dese volckeren, door huwelijcken aen malcanderen sullen verknocht werden.

Voorders aengaende de geblevende artelerije in Pahangh, hare Maij^t volgens hun seggen competerende, diende sijn Ed. mede, onsen Ed. h^r Gouv^r Generael de constitutie ende de quantite vant canon, mitsgaders van de volckeren versocht, omme de restitutie met fundament van den Johorith te voorderen, dogh de finalijck procureringhe tot naeder bewijs soude uijtstellen.

Meester Clercks sont ons wat amandelen, rosijnen noten, ende roosewater in recompense stierden weijnigh France, nevens een vaetjen van veertigh cannen Spaense wijn.

11^{en} d^o

bequaemen Engelsens 20 baren thin, tegen 13½ tajl ijder.

Radja Donna Lilla deede met veel complementos aenseggen, alsoo met 't uijt delen van een duijsent tajjlen, welcke de Maij^t hun dienaers, op ons aenlangen hadde vereert, noch twee dagen besigh soude wesen, sijn Ed. te versoecken, gelieffden uijt te stellen. Ende Paduca Tuan, den Panghlima van Pedier, ende Magat Dalamatse ondertusschen begroeten.

De medegebrachte drie hondert jatijplancken, lieten tot de logies vlueringhe prepareren, opdat naer ons vertreck, geen reden van praetjens werden gegeven, want voorseecker 't verbeijden desselffs alsnu niet sullen onderwinden.

Op heden waeren met eenige Moorsche cooplieden doende, om t ijser dat wel drie jaeren bij t Comptoir onvercoopelijck gelegen heeft, mitsgaders 39 p^s rode damasten in sulpheter te trocqueren.

<f:668v.>

<leverantie van coopmanschappen> Ende vercochten voor contant de naer volgende coopmanschappen,

giroffel nagelen de baar tajjlen	38;	wegende b ^r 11:168 cattij
foelie	60	3:178 cattij
noten musschaten	22	8:162 cattij
32 cassen groot goudtraet ijder	t ^l 14	

12^{en} d^o

voor middagh besochten Paduca Tuan, sijnde een Johorith van affcomste welckens met een groote suite van volcq, ende drie oliphanten op te rijden dede halen. Quaemen mede in discours, wegen den vrede tusschen 't Atchinse ende Johoritse Rijck, alsoo naer besluyt desselffs, geen Ambassadeurs tot bevestinge, ende vermoegen waere verschenen, ten beduchten stont, doordien geen affectie conde vermercken, 't sijnder tijt wel den oorlogh mochte hervat werden. Antwoorden aent over ende weer senden der gesanten, weijnich gelegen te sijn, 't was den Gouverneur enough, beijde dese Nederlandtsche g'affectioneerde vrunden, hun rijcken, als bontgenoten aen den anderen verknocht hadden, 't welck onverbreecklijck soolange de werelt stond most gehecht blijven.

Traden voort, wegen 't schut van Pahangh, diende den Ed. h^r Gouv^r Generael bleeff, sijn Maij^t van Johor daerover te doen aenmanen, dogh aen de Coninghinne nader declaratie, de redenen waerom haer sulcx toeeijgende, alsmede de qualiteit van de amunitie, volckeren, ende anders, bij de gevlichte Atchinders in Pahangh ware, verbleven, versocht alsdan, wanneer sijn Ed. met fundament geprepareert sijnde, een Ambassadeur daerover aennam, om te restitutie te doen aensprecken.

Ons schriftelijck versoeck was door hare Maij^t aen Lebe Citte Calij, Panghlima de Dalam, Maradja Lilla, Radja Donna Lilla, in sijn E. presentie op de Sebaen, doen lesen, ende hare advijs versocht, avoijeerde²⁵⁹ de preminentie op Sumatrase West cust ende int Rijck Atchin, billijck, de gesanten dienden mede gesonden, waeronder een coopman, ende d'ander een hovelingh, oordeelde bequaemste te sijn.

Van de versochte penningen, op affdoeninghe harer schult, waren mede reden geweest, dan van de gebrachte juweelen, wierde tot noch geen vermaen gedaen, alsoo Maradja Serij Maradja, onsen grooten geveijnsden vrund niet present, 't scheen desen hr over Serij Mardjas lichvaerdigh verbreyden der valsche praetjens tot naedeel der Nederlanders heel gemisconteert, liet blijcken, voeghden daerbij sijn soon met Lebe Kitte Calijs dochter getrouwt, ende eerst daetghs stont, noch een tweede sijner soonen met Maradjas dochter te trouwen, soodat des Hollanders vrunden stonden te vermeren, t'welck verclaerde hartelijck te wenschen, want geen onverdraeghlijcker last in de werelt conde bevonden werden, dan dat men ijmant met valscheijt, gelijk d'onse van tijt tot tijt int Rijck Atchin geschiet, werden geaccuseert.

Naer ider met een oliphant weder waeren thuijs gebracht, reden naer Panghlima Pedier ofte anders Radja Macotte genaemt, die sijn dienst nuldelijck nae

259 Avoijeerde, read advoëren.

vermogen presenteerden, alsoo verstont de Hollanders, eeuwich als een lichaem vereenicht mosten blijven, ende hadden te vertrouwen de Maijt^t een sonderlinge genegentheijt d'Ed. h^r Gouv^r Generael, als mede sijn volck toedrough, soo dat alles dat ten laste van d' onse geseijt wierde, voor onwaerheijt (gelijck inderdaet was) aennam.

<f.66gr.>

T'was sulcx d'Engelsen voorleden jaer met machtigh geschenck, haer Hoogheijt om vrijheijt in den peper op de West Cust te handelen, alsmede eenige Grooten hebben versocht, dan dat de Coninghinne daerop hun sulcx niet vermocht terwijl d'Hollanders eenelijck de vrijheijt aldaer, sonder ander Christen natie bij Morrom darou Salem vergunt, ende bij haer waerdigheijt g'aprobeert was.

Dat int timmeren van de logie sommige miscontentement namen, was ten aensien 't dack vant packhuijs buijten posteuij^r hoog wierde opgetrocken, ende als eenige uijt den naem der Grooten bij den Fitoor saliger quaemen, om reden 't selffde wat dienden te verminderen, werden met lasterlijcke woorden daervan aengedreven, 't welck eenige grote misnoug^en, alsdoen hadde gegeven, dogh met onse compste waeren alle gecontenteert.

<arriveert een lambou van Palimbang met coopmanschappen> Op dato langht alhier aen, een lambou²⁶⁰ van Palimbangh, waerop Javaenen met fijn porseleijn, neffens andere Chinese waeren.

Bij den avont bequaemen 9 baar 147 cattij peper, a 8 tajl de baar.

13^{en} d^o

sonden Calij op sijn versoucq, een cleijne cas goutdraet tegen 10 tajl, ende lieten naer Radja Donna Lilla, ende Magot Dalemtseia Capado, alsoo deselffde tot uijtvoeringhe onser commissie, t'noodighste van doen hadde, in een a twee dagen met premissie vermocht te congratuleren.

Op dato wiert ons 40 bharen thin a 14 tajjlen ijder gepresenteert, hoewel verclaerden 13 tajjlen 8 maes ijder bhaar d'Engelsen incoften, dorste om de extraordinarrie dier te niet accepteren.

<coopen peper> Heden voltrocken de vloer van de galdeerije der logie met planken, ende bequaemen 1 baar 170 cattij peper, soo schaers bevonden deselffde alsnu int Rijck Atchin te sijn.

14^{en} d^o

<sonden de resterende naer boort> bequaem weer, dede met de scheeps boot de resterende peper aen boort brengen, ende sonden den tolcq aen Maradja Lilla,

²⁶⁰ Lambou, lambu i.e. small boat.

ofte Panglima Bandaer, omme hem aen te dienen, dat voornemens bleven, op morgen hare Maijt^t andermael des Ed. h^r Generael's begeerte voor te stellen, mitsgaders corte expedicie ende sijn Ed^s faveur daertoe te versoecken. 't Welck aennam, doch van de juweelen, namentlijck diamanten, raeden, terwijl haer Altesse veel schuldigh was, niet te spreekken. Te meer Lebe Citte Calij persoonelijck verclaerde, int faveur om consideratie, daerin niet vermochte, alsoo bij onse wangustige voor susupect wierde gehouden, dien wegh genootsaectt voor bequaemste aen te nemen.

s'Naer middaghs, quam Orangcaije Seri Bidindra²⁶¹, versochten ons aen een quantite van 50 a 60 baar thin gelieffden te helpen, tegen 13½ taijl ijder, daer vrundelijck sijn vermogen toe aanbod. Ende vermits de Coninghinne maer eens 's weecks sijnde Saterdagh audientie gaff vonden goet om tijt te winnen, op morgen 't gene van onse principale gerecommandeert is, ander mael de Maijt^t voor te stellen.

15^{en} d^o

s'morgens ten Hove comende vonden alle der Rijcx raeden vergaedert, als wanneer de Maijt^t op den troon verscheen, eenelijck den Lebe Citte Calij, Maradja Serij Maradja, Panglima Dalam, ende Radja Sestia, deden roepen, Maradja Lilla ende Paducca <f.669v.> Tuan blijven bij ons op de Balleije, soodat wel een uijr naer dato, eerst neffens de andere heeren voor den troon quamen, alwaer den leugenachtigen stuck schelms Mierse Mahel verscheen, versocht door ordre van de Maijt^t eenige schult mocht werden betaelt, maer droegen dien fielt (vermits voor desen ons beticht hadde, Atchin souden comen beoorlogen) soodanigh voor. Dat van de rackers buijten 't Hoff verstooten, ende niet meer daer te verschijnen gelast wiert.

<sombaijen> Naer gedane maeltijt volgens gebruijck, sombaijde persoonelijck, dat dogh des Ed. h^r Gouv^r Generaels versoeck, spoedigh effect mocht sorteren, mitsgaders t'medesenden van de Ambassadeurs, daer ons minnelijck opdienende, dies aengaende met de groote ofte hare Oelebalanghs hadde gesproocken, 't was noch vrough, doch alsoo haestigh waeren, soude de saecke bij der hant nemen, waermede belasten naer de Seban, alwaer naer met eenige fruijten begiftigt sijnde, vertrocken.

In de logie comende, quam anachoda Tolo, seijde voornemens te wesen, op morgen met sijn gaillioen over Mallacca naer Maccassar te vertrecken, waertoe een pas versocht, neffens brieven, dat hem toeseijde.

261 Bidindra, read Bidie Indra.

16^{en} d^o

<brieven aen den Gouv^r op Mallacca> s'morgens verscheen de Maccassarsen annachoda, wien onse brieven, aen den Vice Gouverneur van Malaca intregeerden, waermede afscheijt nam, ende vertrock, sijnde van inhoud als bij copije van dato.

Sonden den tolcq, alvoren naer Magat Dalamtia, alsoo voornemens bleven de Coninghinne om contanten op affcortinghe harer schult alsvoren, ende 't besichtigen der medergebrachte juweelen te doen aensprecken. Ten anderen de preminentie in't geheel vernieuwt, drie duijsendt taijlen op affcoringh haer Hoogheijts thollen in Tico, Priaman ende Indrapoura, magh werden gere-miteert, ende dat aldaer de Panghlimas, door de Maij^{ts} Ambassadeurs mogen werden geinduceert, op ongerade geen Englelsche, Fransse, noch te Deenen, sal tollereren peper ofte eenige waeren te verhandelen. Want niet verstaen ijmant ter werelt 't recht, 'twelck ons door de Maij^{ts} voorsaet, Morrom Darou Salam, ende bij haer de novo geconfirmeert is, sal werden ontrocken, off genootsaect sullen sijn, met de middelen, die Godt almachtigh ons heeft verleent, 't recht met waepenen te maintineren. Alle 't welck met ons confirmerden, ende naer vermogen op overmorgen, wanneer binnen quam, 't voorstelde wilde sombaijen.

<discours wegen de juweelen> Traden voorts in discours, dat men de juweelen, om de doot des Coninx socht te excuseren, dat gantsch buijten reden was, te meer volgens 't recht aller volckeren, soolanghe een Coninx sijn landt niet ware verdestueert, alwaert een duijsent jaer naer desselffs overlijden vermochte van de erff genamen desselffs overlidens als een wet te eijschen. Edoch om de Maij^t daervan te ontlansten, waeren naer Patanij, Siam, Cambodja, op de Cust ende ander plaetsen versonden geweest, dogh alsoo naer de Atchinse mode gemaect, ongebruijckelijck geoordeelt.

Ten anderen, was 't geen gemeene Coningen dracht, ende van den Ed. h^r Gouv^r Generael expres gelast, soo de Coninghinne niet gelieffde te accepteren, in 't Rijck Atchin bij de logie, tot harer schade ende interest soude laten verblijven, sijn Ed. wist wel des alle woorden des Coninx naer de wet most werden volbracht, <f.67or.> soodat geen reden voort beducht kunnen werden, de juweelen, welcke door haer Altesses man saliger Marrom Darou Salam, in Nederlandt ten laste van de Comp^e aenbesteet excusabel soude kunnen sijn etc^a.

17^{en} d^o

<t'Maccassars vaertuijgh over Mallacca gaet 't seijl> s'morgens gingen 't Maccassars vaertuijch t' seijl, maer den hiervoren verhaelde stuck schelms Mieris Mahel bleef achter door vrees van sijn rechtvaerdige straf te sullen krijgen.

Magat Dalamtseij sont ons een koebeeft, neffens diversche toebereijde spijse ende fruijtagie tot schenckagij.

<arriveeren diverse vaertuijgen van Dillij etc.> Op heden arriveerden diversche vaertuijgen van Dillij, met padie, ende rijs, alsmede een van de Westcust wanladen.

Engelsen cochten dagelijcx veel harpuijs tegen 1½ taijl de baer door de presente schaersheijt van peper, ende thin.

18^{en} d^o

<reden naer t'hoff> 'morgens reeden naer t'Hoff, alwaer den Laxamana, Paduca Tuan, Radja Sestia, ende Radja Macotte eenelijck op de balleij saeten, diende haer Ed. aen (doordien den tijt dagelijck verliep) bij de Maijt geliefden te helpen bevorderen twee a drije duisent taijlen in contant, tot incoop van coopmanschappen tot ladinge vant schip, volgens des Ed. h^r Generaels vrundelijck versoeck vertreck mocht werden, ende soo eenige baren thin, ofte peper, marctganh wilde leveren, accepteren souden, mitsgaders dat een dagh mocht werden gestelt om van de medegebrachte juweelen ende armosijnen te sprecken. Daerop diende de Maijt haer noch extreem met t'selve belast vont, soodat voor alsnoch geen diamanten meer sal aennemen. Ende doordien vermercten alle de Groten daer misnoegen innamen, doch te geraetsaemst van de selve niet meer te sprecken, maer tot ons vertreck uijt te stellen.

<arriveren 2 vaertuijgen van Pera met thin, ende een van Pedier met padie mitsgaders een Javaens d^o> Op dato arriveerden alhier ter rhede twee vaertuijgen van Pera gelaeden met weijnich thin, maer door de Maijt was belast aen niemant als haer souden leveren, ende een d^o van Pedier met padie, neffens een Javaens vaertuijch waerop 2 Chinesen uijt Japara ingeladen hebbende porseleijn, ende andere snuijsteringe.

<f.670v.>

19 d^o

s'morgens sonden Sr Lucasz, neffens den tolcq, om de gecomen thin, soo deselve om 13¼ taijl de baer contant te coop was, te bespreecken alsoo verseeckert sijn, de Coninginne op affcotingh haer reeckeningh niet min als tegen 15 teijl aen de Comp^e sal leveren.

Een der liefste Capados genaemt Magat Dalamtsia liet ons aenseggen, dat door last van Coninghinne, op de vanghst der oliphanten geordonneert was, met hoge beloft des Compe^s residents vrund te willen blijven, ende waer hem in toecomende van node mochte hebben, behulpich te sijn.

<den Commissaris becomt Portugeese brieven van Palimbangh> Twee particuliere Portugeese brieven van den Sabandhar in Palimbangh, genaemt Valexio Gentil wierden d'h^r Commissaris, door den Chinesen anachode Sinswa (jongst met eenige

goudtraet ende porseleijn hier aengecomen) behandicht, den inhoud bestont in complementos.

20 d^o

s'morgen quam ons den Bintare Cancanan, zijnde een vrijpostich persoon, affcomstich van Tartarien, wien onse saecke als voorsteller, wanneer op overmorgen ten Hove verschijnen, recommandeerden.

Lieten zijn Ed. neffens den Orangcaije Siri Bidindra, welcke in de logie quam, de medegebrachte juweelen besichtigen, daer wij met suchten over claechden, onder hoge protestatie, dat men d'onse soodanigen onverdiende straffe aendede, vermits Morrom Darou Salem (haer Maij^{ts} man saliger) deselve heeft doen maecken. Onsen Ed. h^r Gouv^r Generael daerover oock niet bujten reden misnoecht was, te meer nu drie jaren interest daer aen geleden hebbende, behoorden deselve (wanneer de schade ten aensien van des Conincx overlijden, aen ons been knoopten) gelijk in Nederlant costen, aen te nemen, daerop haer E^s diende, d'oneenicheijt onder de Grote, alsmede des Coninghins schulden, sulcx beletten, oversulcx geraetsaemst zijn, dat op ons afscheijt, de Maij^t te kennen gaven, ordre hebben tot haer Altese deselve aenneemt, (alsoo in geen andere quartieren vendibel zijn) alhier bij de logie te laeten. In somma geen apparentie tot vercoop desselfs was.

Doordien d'Engelsen den thin, dagelijx met cleene partije tegen 13½ taijl de baar insamelen, gaven aen eenige coopliden ordre, de quantiteit van 60 a 70 baren, tot gemelten prijs, op te coopen.

<f.671r.>

<de Pegusen Ambas^{dr} becomt sijn dispatche> op dato creech den Ambassadeur van Pegu zijn dispache van de Maij^t ende wiert voor sijnen Coninck, met 't volgende beschoncken

- 1 Japans verlact comptoirken
- 12 baer swavel
- 2 d^o peper
- 3 baer sandelhout, ende
- 3 cattij camp[h]er

d'Engelsen vercochten op dato voor 964 teijlen grove baftas, die van de inhabitanten ende Mooren tot procure van de Westcustse peper ingesamelt wierden.

Des snachts wast seer onstuijmigh weer van regen ende wint.

21 d^o

<tin 22 baren 144 catt> continueerden den regen, ende vermits 22 baren 144 cattij thin bij der hant was, stierden Sr Jan Luijcassen Levendich met de scheeps boot, om deselve te ontfangen, t welck geschiede ende naer t schip sonden.

T^r was dagelijx onstadich weer, ende viel ons uijtermaeten verdrietigh, dat van tijt tot tijt 8 dagen verliepen, eer de Majj^t audientie verleenden.

Den tweeden Ambassadeur der Peguers genaemt Neijcabangh, sijnde d'onse (volgens t'schrijven des Comp^s resident in Ava genaemt Nicolaes Mortier) seer toegedaen, versocht een briefken ende pas, t'welck zijn persoon bij vertreck toeseijden.

23^{en} d^o

<intregeerden den Pegusen anachoda sijn pas> quam den Pegusen annachoda, zijn toegeseijde pas vervorderen, doordien voornemens bleef, op morgen naer Ava met sijn schip te vertrecken, dat hem intregeerden.

Siri Bidindra versocht tegen den advont bij hem ter maeltijt gelieffden te comen, dat door d'oude vruntschap advoijerden. Naer t'sijnen huijse weijnich tijt geseten hadden, verscheenen d'Engelsen daarmede.

24^{en} d^o

zijnde goet ende bequaem weer maer wat diligentie bij de groote aenwenden alsoo niemant iets over hem dorste nemen, ende alles aen de Coninginne refererenden conden niet voor Saterdach aenstaende ter audientie verschijnen.

<becomen partije thin> Op heden bequaemen vier bh^r ende elff cattij thin tegen 13½ tajl ijder contant volgens marctgangh ingecoct.

Tegen den avont wiert ons door den bochal²⁶² van Maradja Lilla Wanghsa de weet gedaen, hare Majj^t Possie Janna, ende Radja Lilla voordesen gewesene Panghlima van Indrapoure, met een Moors coopman genaemt Benjamina geordoneert hadde, omme met ons in gesantschap nae Batavia te vertrecken.

22 d^o

<reden naer t'Hoff> vervoeghden ons neffens een schenckagie naer t'Hoff, soo haerst deselve overgelevert hadde, versochten om drije duijsent teijlen contant, tot incoop van peper ende thin, item de renovatie van des Comp^s verleende preminentien, ende t'prepareren haer Majj^{ts} Ambassadeurs aen den Gouv^r Generael, mitsgaders dat de juweelen, geliefde te doen besichtigen, opdat volgens sijn Ed^{ts} voorstel, spoedich van hier over de Westcust van Sumatra

²⁶² Bochal, (Port.) boçal i.e. black slave servant.

naer Batavia mochten vertrecken, waerop hare Hoogheijt diende, t'selve Maradia Lilla wilde bevelen.

<vertoonen wijnich juweelen> T' custoortien met vijff diamanten, ende twee esmaraude ringen, verthoonden de Maij^t edoch nam niet anders aen, als een der voornoemde facet esmaraud ringh, sonder naer den prijs derselver te vraegen. <f.67v.>

Daer viel extreem veel te pitchiaren, wegen den nieuwen ende ouden bischop den Orangcayje Maradja Lilla hiel tot met den nieuw aengecomen (die int geheel huijs, ende Hoff, tot een wercq van Caritaten hadde geschoncken) genaemt Siffor Resial²⁶³, afromstich van de Manecabers. Welcke een discipel in Atchin bij Secke Maldin²⁶⁴, die den presenten Sick Nordijn (door valsche beschuldige bij Marrom Darou Salams tijden) om t'leven hadde gebracht.

De gesamentlijk raeden des Rijcx, ende alle Bintares versochten de sake door hare Maij^{ts} autoritijt, tusschen beijde voornoemt bisschoppen, mochten bijgelijt worden. Waerop de Coninghinne in antwoord diende, geen papen verstant had, ende noch min hun questie condon begripen, de Oelebalanghs bleef die saecke bevolen. In somma de geheel werelt, schijnt g'infecteert met wargeesten te sijn, dat ons wercq seer vertraechden.

Affscheijft van den throon nemende, setten ons op de Sabaen, alwaer Calij, Siri Maradja, den Laxamana, Paduca Tuan, Maradja Sestia, ende Radja Macotte, hare mede vervoechden, die onse saeck gesamentlijk andermael recommandeerden, dat vrundelijck aennamen. Op ons scheijden sont de Coninghinne wat harte vlees tot geschenck, daermede vertrocken.

Den tolcq Anderies sonden aen Maradja Lilla, om naer zijn indispositie te vernemen, mitsgaders voornemens bleven, hem personelijck te congratuleren. Alwaer s' naer middachs gunstelijck ontfangen, ende met fruijt getracteert wierden.

Den gewesen Laxamana van Pahangh ende andere gequalificeerde, waren bij zijn Ed. thoonde sich seer gevallich, ende beloofden Saterdach aenstaende soot zijn indispositie toelaet, int geheel onse saeck (excepto den vercoop der diamanten, daer alsnu vermits de schulden, niet van mosten spreekken) te helpen bevorderen, t'welck genootsaect waren, op hoope vant voorige te obtineeren, aen te nemen.

Den Laxamana ofte Panghlima Dalam sont aen zijn gemelte E. twee gecommitteerde, met vrundelijck versoeck hun questie (die groot was) voor dato tusschen hun beijde gevallen, mocht bijgeleijt werden. Maradja Lilla antwoorden, d'ondanckbaerheijt, vermits hem door voorbidden, van niet <f.672r.> tot Bintare

²⁶³ Siffor Resial, Saif ar-Rijal.

²⁶⁴ Secke Maldin, probably Syaikh Jamaldin.

ende Laxamana bijt leven van den Coninck Darou Salem hadde gevordert, on-verdraechlijck was. Waerop de gecommiteerde diende dat hij t'selve alsnu wel bedacht hebbende, bevont swaerlijck tegen sijn waerde vrund gesondicht heeft, oversulcx beschaemt sijnde, ijegenwoordich vergiffenisse bat, ende bijaldien sich daertoe niet liet bewegen, sijn staet disperaet was, om sijn leven consumeeren, dese questie bevonden des Comp^s gelegentheijt, niet schade-lijck te wesen, soodat neuterael bleven.

Op afscheijt versocht andermael sijn E. geliefde te comen versoecken wan-neer sijn woning ten deele in essie was.

25^{en} d^o

smorgens quam Mr. Bouwmans, coopman van de Oude Engelse Comp^e ver-soecken, verhaelde, dat Meester Kenniston, opperhoofd van de nieuwe Cour-tens Comp^e alhier sijn bijhebbende peper, aen Mr. Calaercx, tegen <f.672v.> catton ende ijser getrocqueert hadde, vermits door den intrest van de geleende penningen, al over de negen taijlen ijder baer, buijten de leccagie kosten. Sijn-de int geheel ... (sic) baren ... (sic) cattij, waerbij blijft t'sedert ons voorleden jaers vertreck, geenige penningen laet staen 24 000 Realen, gelijk d'Ed. h^r Gouv^r Generael, door schrijven geabuseert is geweest, becomen hebben.

Den tolcq Anderies neffens den chirurgijn sonden met een flessie anijs olie ende wat gedistileert water, aen den sicke Maradja Lilla, met vertrouwe door dese middel sijn gunst t'onswaerts nader sullen capteren. Wedercomende rap-porteerde sijn E. t'selve, met een sonderlinge aengenaemheijt, aengevoert ende toesegginge gedaen had, onse saeck wanneer Saterdag aenstaende, ter audientie verschijnen, te helpen bevorderen.

<coopen thin> Bequamen een b^h 12 cattij thin.

26 d^o

onstuijmich weer van regen ende wint. <trocqueren damast ende armosijn tegen sal-peter> Contracteerde 39 p. invendible rode damasten, ende eenige armosijnen tegen 47 baren ende 148 cattij salpeter te trocqueeren.

27 d^o

<vervoughen ons te Hooff> s'morgens verwoechden ons naer t' Hoff, om des Ed. h^r Gouv^r Generaels begeerte, de Grooten andermael voor te stellen, op dat des te spoediger de saecken mochten verrichten, edoch vonden aldaer eenelijck Ma-radja Serij Maradja, ende Radja Donna Lilla, daarmede in discours wegen oor-loch der Portuguesen raecten, sij verclaerden geen groter vijanden als die natie hadden ende geen groter vrunden als de Hollanders. Waerop hun diende wij de eenige oorsaek waren, haer niet quamen beoorlogen, t'welck zij lieden

confirmeerden, ende recommandeerden (vermits veel wargeesten in Atchin zijn), eenelijck naer de Maij^t, ende vier opperste raeden des Rijx (wien de last der regeeringe van haer Altese ten deel bevolen was) souden reguleren. Alle d'Atchinse Coningen waren veel jaren in verbont met de Nederlanders geweest, oversulcx door Godes zeggen, inder eeuwicheijt t'selve moste beclijven, diende hun alle beloften, onder d'onse een weth maecten, ende dat de verleende preeminenten, ons soo lieff als de alliantie haer was, dienhalven om geen insichten ter werelt, t'selve most vercorten.

<f.673r.>

Hare gemelte E^s gevraecht hebbende, waer de Ambassadeurs, omme nae Batavia vertrecken verbleven, diend de Coninghinne om twee bequame persoonen te committeren, ordre gegeven hadde, geenige nae hun welgevallen, gevonden waren, maer toecomende Saterdag finale uijtspraeck des aengaende, souden erlangen. Mitsgaders ons vorder versoeck affgehandelt werden, daer hare E^s faveur gants vrundelijck toe versochten.

Den nieuwen Bisschop van de Mooren genaemt Suffel Radjal, door de Maij^t binnen ontboden zijnde, wiert van de grooten Conincklijck eer aengedaen, soodat te duchten staeth den voorigen Sigh Nordijn sijn heijlicheijt geheel verdwijnt sal blijen.

Voorgenoemde Sirij Maradja versocht seer instantelijck om ¼ van een vaetjen fijn Hollants bospoeder, met een grote breede kist, t'welck becomende sonderlinge vruntschap sal geschieden, dat den bul toestonden, met vertrouwen van sijn ijdele wantrouw affstant sal doen.

Waren verwondert, terwijl t'woonhuijs, ijgenwoordich int geheel, met planken, hadden doen beleggen, geen molestie, gelijk van tijt tot tijt voor onse comste Pieter Willemsz. bejegenet zij, aengedaen en hadden. s'Naermiddachs wiert Sr Jan Luijcassen inde Alfande ontboden, om des Maij^{ts} correcte schulden, sijnde seven duijsent acht hondert drie en t'sestig teijlen, seven maes, bekent te maecken.

Ontfangen 8 b^h 2 cattij thin, voor contant, neffens twee potten goeden aert olie.

D'Engelsen waren hant doende, met hun schip seijlvaerdich te maecken, ende d'ingecochte peper, thin, swavel, harpuijs ende naegelen (welck van den laetste aengelanghden Maccassar, voor 36 teijl de baer gecocht) t' inbarcqueren.

28 d^o

sonden den tolcq Andries, neffens den onderchirurgijn Jan Willemsz aen Maradja Lilla, met wat drop van soethout, alsoo aemborstich was.

<3 galeijen worden ten oorloge geprepareert> De Coninghinne dede op heden, drie galeijen gereet maecken om die van Padangh tegen Cottetengen²⁶⁵, in oorlogh sijnde, t' adsisteren. Tegen den avont besochten d'Engelsen.

<f.673v.>

29 d^o

<reden te Hoff, uitsprake der gesanten aen d'h^r Generael> sijnde audientie dagh. Transporteerden ons naer binnen, met een redelijck schenckagie, wanneer finalijcke uitspraeck des Majj^{ts} gecommiteerde tot de legatie aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael bequamen, die ernstelijck recommandeerden, genaemt Radja Sistia Wanghsa hebbende voor dato t'ampt van Panghlima in Indrapoure, tot contentement bedient. Zeggende t'selve een groten Oelebalangh te sijn, donneerde hem met twee oorgeletten, een cris, ende 2 a 3 cleeden, dat voor sonderlinge gunst geextimeert wierde.

Wegen t'contant op affcortinge harer schult, seijden de somma van dertien hondert teijlen in coopmanschappen, ten deele in thin ende de rest aen peper in Ticcou, ofte Priaman voldoen wilde. Dat met de seven hondert voor dato geleent, twije duijsent maecten, wij repliceerden om Atchinse munt, tot betalinge onser schult benodich waren, te meer verseeckert de baer thin onder de 15 taijl niet leveren sal, om reeden hare coopmanschappen excuseerden, als wanneer aen Radja Donna Lilla ordre gaff, nae Maradja Lilla (die door siecte in de vergaderinge, niet gecompareert was) sich met d'h^r Commissaris soude transporteeren, om de saecke te effectueren, alwaer nae veelvoudige reeden derthien hondert teijlen toestonden.

Tegen den avont vervoeghden den Commissaris, sich ten huijs van Radja Donna Lilla, om met zijn E. t' overleggen, geen middelen tot den vercoop, der aengebrachte diamanten conde gepractiseeret werden, edoch te vergeefs des Majj^{ts} schulden waren alsnoch veel, ten anderen wast rijk door den extreemen inkoop van den voorigen Coningh soo vervult, dat een walginge daarvan sijn hebbende. Wij diende tewijl in geen plaetsen van Indien begeert, en eenlijck naer de Atchinse mode gemaect, genootsaect sijn, volgens des Ed. h^r Gouv^r Generael expresse ordre, in Atchin te laeten verblijven, tot ter tijt haer Altese over des Comp^s onverdiende schade medelijlich wort.

Verclaerde een sonderlinge vrunt der Nederlanders te sijn gelijk voor des Commissaris aenlangen, nevens Maradja de Radia, welcke present <f.674r.> op d' oliphant vanghst is, heeft bethoont, wanneer eenige verwijfde schrickachtige persoon, des Ed. h^r Gouv^r Generaels trouwigheijt bij de Coninghinne sochte te intaderen²⁶⁶ dat in Batavia alle preparaet, om t'Rijck Atchin den oorlogh aen te

265 Cota Tangen, read Kotatengah, an area adjacent to Padang.

266 Intaderen?, perhaps ontaarden.

doen, wierde gemaect, t'welck door een Guseratsen Moorsen hont van Macassar comende, geconfirmeert wert, dit alles niettegenstaende hadden haer Altese, d'oprechticheijt der Nederlanderen, soodanich voorgesteld, dat die wargeesten hun praetneus, noijt aengenomen zijn, mitsgaders dat alwaert, hondert dier gelijcke, t'zij van wien deselve gepractiseert wierden, geen gehoor souden becomen, wantse maer eenelijck uijt ijdele vreesse voort quam dat met zijn Ed^t confirmeerden.

Verhaelde mede Paduca Tuan, t'offitie van opsinder der oliphanten, gequiteert had, vermits deselve onder de raeden des Rijx veel werden gebruijct ende den Bintare Sirij Paducca genaemt, daermede gedonneert was.

De schenckagie aen zijn Ed. bestaende in een lontroer, ende een Portugeese goude kettinghsken van $1\frac{3}{4}$ R^a swaer, accepteerde met sonderlinge aengenaemheijt, bleven tot acht uijren in den avont discoureren, over diversche saecken des Comp^s dienst betreffende, alsmede van Indrapoure, dat onsen Gouv^r Generael tot welstant van beijde de Natie seer nodich oordeelden, den handel van daer in Cillida getransporteert wierde. Recommandeerde sijn E. int bevorderen van twije duijsent teijlen favoraebel geliefde te wesen, mitsgaders dat aen de Panghlimas op de Westcust geschrijven mocht werden, bijaldien den tol aldaer meer als voorleden jaers geordonneerde teijlen, mochte inporteren d'onse onder obligatie te fieeren, dat ernstelijck aennam, daermede vertrocken.

30 d^o

sonden aen Maradja Lilla een weijnich concerf van rosen, neffens den chirurgijn, om sijn indispositie te visiteren, met presentatie van onsen dienst, dat hem wel geviel, ende liet met complementos aenseggen, hem hertelijck leet was, dat voor zijn siecte niet als begeerden, ons versoeck conde helpen bevorderen, dogh te vertrouwen hadden, s'Comp^{es} genegen vrund, altijd blijven sal, ende versochte weijnich olie van foelie ende nagelen, dat hem dede behandigen.

<f.674v.>

<becomen salpeter in trocke> Ontfingen op dato 32 b^h 28 cattij salpeter bestaende in 107 goenij sacken tegen 39 p^s damasten, (die niet conde venten alsoo beschadicht waren) ende 164 p. armosijnen, getrocqueert, van den Moorsen annachode Maomet Moesin welke spetie, ons door courtosie toegestaen wiert, uijt te voeren, doordient Coninghins coopmanschap sijn.

Maradja Sirij Maradja liet ons door sijn huijs dienaers aenseggen door de menichvuldige occupatie alsnoch geen tijt conde uijt vinden, om de h^r Commissaris te gast te noden. Maer ijegenwoordig te dien eijnde alles prepareerde.

Ende versocht om $\frac{1}{4}$ vat boscruijt, zijn h^r voor dato, op deselfs versoeck toege-seijt, dat hem dede behandigen.

Ultimo d^o

sonden smorgens den tolcq neffens den barbier met eenige hertsterckinge aen den siecke Maradja Lilla, met last zijn E. aen te doen, ons tot becommingh van twije duisent taijl tot insamelingh van coopmanschappen, ende betalingh onser schult behulpsaem geliefde te wesen, dat ernstelijck aennam.

s'Naermidachs bequamen 2 baer 33 cattij thin, ende ontvingen de restee-rende sacken salpeter, wegen de 15 baer 121 cattij, soodat int geheel 47 baeren 148 cattij getrocqueert hebben.

Tegen avont quam den geordonneerden Ambassadeur naer Batavia, genaemt Radja Sistia Wanghsa, den E. Commissaris besoecken, ende versocht een water vercken, dat hem toestonden, mitsgaders sijn E. geliefde t' onder-richten op wat wijze sich bij d'Ed. h^r Generael te dragen had. Waerop hem diende vele geaffectioneerde vrunden, in Batavia met lieff verschijnende sou-de vinden, oversulcx hem des aengaende, niet te becommen hadde, tusschen ons ende d'Atchinders was geen veranderinge maer als een lichaem, soodat naer vrundelijcke onthalingh weder vertrock.

<f.675r.>

September Int Nederlants Comptoir Atchin 1643
primo d^o

ontvingen 5 baer 7 cattij thin van den Moorsen coopman Mea Sandj, d'Engelsen boden $\frac{1}{2}$ taijl meer, echter alsoo ons deselffve toegesecht had refuse-erent. D'h^r Commissaris wiert door den bockal van Maradja Serij Maradja met ernst aengeseght, sich nergens ter maeltijt gelieffden te verseggen, alsoo versocht naer middagh met bij hebbende geselschap ten sijnen wooninge de courtoisie te doen, 't welck minnel accepteerde.

Maradja Lilla lieth ons weten, aen Radja Donna Lilla ordre gegeven hadde, de geprocureerde contanten van de Coninghinne te voorderen, ende wannert van dagh niet geschiede, morgen andermael t'selffde hadde te sombaijen.

'T opperhoofd van Courtens Nieuwe Comp^e genaemt Mr. Kanniston, door-dien sieckelijck was, voer naer 't schip ter rheeде leggende, met vertrouwen aldaer eenige veranderingh te krijgen. Mr. Clercx Capⁿ van 't schip de Blessingh sont aen de heer Commissaris tot vereeringe eenige Persiaense sardijn.

S'naer middaghs, transporteerden ons ten hujs van Maradja Sirij Maradja volgens deselffs versoecq, ende onse gedaene belofte, daer nae de Atchinse mode gecleet, ende magnifickelijck getracteert wierden. Sijn E. verclaerde met

veelvoudige praetiens in 't Sialla²⁶⁷ (volgens hun spreekwoord) altijd een vrund der Nederlanders wilde blijven. Repliceerden onsen Ed. h^r Gouv^r Generael sich ten hooghsten misnoughden, dat men d'Engelsen (directelijck onse becomene vrijheijt) op de Sumatrase West cust gepermitteert hadden, daer sijn E. op diende aen hem Maradja Lilla ende den Laxamana vijff hondert taijlen ofte twee duijsent Realen in spetie gepresenteert hebben. Soo de saeck tot den vrijen handel voor haer op voornoemt West Cust gebracht werden, maer op hun onbehoorlijck versouck (als onvermogen int 'tselffde te wesen) noijt gehoor gecregen hadde, ende voughde daerbij imant te weten Europise natie den handel toegelaten wort, wel wisten vijanden van de Nederlanders sijn. En wanneer de uijtstrijers van dien aenwesen, tot exempel van andere gestrafft souden werden. d'H^r Commissaris diende hun in antwoord, soo sulcx bujten kennisse van de raeden geschiet, ten hooghsten over d'Engelsen hadden te beclagen, want rontuijt verclaert hebben schriftelijcke acte van eenige Grooten in Atchin daertoe vercregen, ende om die reden met geen geweld van de gemelte Cust gedreven hebben. Over welcke woorden sich hartelijck ontsetten. Ende soo sulcx conde bewesen werden, sijn kop wilde verliesen, wanneer seer smaedelijck scholt op onse geveijnsde vrunden, over de leugens bij haer van tijt tot tijt gepractiseert.

Panducca Radja, gewesen Panghlima over twee jaeren in Priaman, verhaelde hoe die van Ticou, Priaman, Padang ende Inderapoura, brieven van clachten overgesonden hadden, dat d'onse hun aldaer de cleeden boven den ordinarien prijs aengedrongen, ende gepersuadeert wierden, de selve tegen 13 a 14 R^a <f.675v.> contant ijder baar te leveren, daer ter contrarie in voortijden wanneer meer Europise handelaers de Cust frequenteerden tot 26, 28, 30 ende 36 R^a ijder baar gevent wierden. Wij begrijpn desen pijn uijt d'Engelsen haren coocker quam, diende te dien fine ons d'Ed. h^r Generael over die Cust om de handel plaets szal daer te visiteren, derwaerts hadde g'ordonneert, 't welck onder de Panghlimas, coujerwans, ende hare Maij^{ts} bevel hebbers in presentie van de medegaende Ambassadeur sal werden gedaen, op dat daer nae des aengaende gefondeert rapport doen mogen. Welcke rechtmaetige resolutie alle de present wesende persoonen sonderlinge behaegden, voornamentlijck Maradja Sirij Maradja. Voorders quaemen in discours van de vereenighde Nederlandtsche provintien, wat staeth ende dominatie in de werelt door des goddelijcken zegen vercregen hebben, op dat te meer gelooff mochten geven alle gemeene Indise Coningen soo in oorlogh geraecken, macht hebben van hun croon ende erffgenamen verstoten cunnen.

267 In 't Sialla, insya Allah i.e. if Allah allow.

Naer sijn Ed. gerecommandeert hadde, op morgen int procureren van dit 3000 tajlen contant behulpsaem gelieffde te wesen, namen vrundelijck afscheijt, ende reden in comp^e van drie gecommitterde naer s Comp^s logie.

2 d^o

reden s'morgens naer 't Hoff, onderwegen gemoeten Maradja Sirij Maradja die ons waarschuwden, de Coninghinne naer 't graff om te sombaijen, vertrocken was, soodat geen aparentie voor Saterdagh aenstaende, om de penningen te versoucken vinden conden, bedanckte sijn E. ende sonden den tolcq voorts naer Radja Donna Lilla, die 't selfde confirmeerde.

3^{en} d^o

<d'Ambassa^{dr} Radja Sistia Wanghsa sent schenckagie> wierden van Radja Sistia Wanghsa ende Soudacher²⁶⁸ Radja beijde als gesanten naer Batavia gecommiteert besocht, medebrengeende een koebeest neffens diverse fruijten tot geschenck, aen de welcke claeghden over 't refuseren van de juweelen, importeerende ter somma f.55.206:17:– die expres door last van de overleden Coninck, Marrom Darou Salam, aenbesteet ende gemaect waeren. Daerop antwoorde wel wensete de Coninghinne tot 't aennemen van deselfde hadde cunnen gebracht werden. Mede doordien verseeckert Lebe Citte Calij met 't instellen van des Coninghins brieff aen den Ed. h^r Gouv^r Generael besigh was, lieten den tolcq aen sijn Ed^t versoucken de gedane excuse van de juweelen bij hare Maij^t, ende de begeerte wegen Radja Lilla Wanghsa in Goa, mitsgaders de meeningh van de relaxatie der Portugeesen in Atchin oprechtelijck gelieffde, 't adviseren, gemelten tolcq wedercomende relateerde sijn voornoemde Ed. den brieff, volgens des Coninghins last behoorlijck soude stellen ende opstont naer 't Hoff gingh, om expres de specificatie van den schenckagie aen den Ed. h^r Gouv^r Generael, mitsgaders de quantiteit van de contanten die hare Maij^t op affcortingh harer schult wilde betaelen, op te nemen, ende nieuwe acte van confirmatie wegen onse preminentien neffens de specificatie des Coninghins resterende schult, volcomentlijck soude uijtdrucken.

<f.676r.>

<Maradja Sirij Maradja schenckt Sr Levendig een vaertuijgh> Maradja Sirij Maradja schonck aen Sr Jan Luijassen Levendig een schoon vaertuijgh dat ten dienst van de Comp^e om hier bij de logie te laeten alsoo noodigh deden opmaecken ende vertimmeren.

<paesseren van Mallacca 2 vaertuijgen> Op dato verschijnen alhier van Mallacca twee vaertuijgen, gelaeden met porceleijn, goudtraet ende andere Chinesee waeren,

268 Soudacher, read saudagar.

een Javaen, ende Malaijer hadden passen van den Ed. Gouverneur geteekent in dato 19^{en} Augstij was verwondert, met dese noch de voorige 't seedert ons aenwesen alhier geen schrijver vernemen.

Tegen den avont, liet ons bovengemelte Calij door sijn dienaer weten, vermits suspect is, met d'h^r Commissaris over 't instellen van den brieff die de Coninginne aen den E. h^r Gouv^r Generael schrijft niet dorste concilleren, maer omme te prevenieren, de andere Grooten geen meerder quaet naedencken mochten krijgen, op 't vertreck daarvan communicatie wilde doen.

4 d^o

s'morgens sonden Sr Jan Lucaijsz Levendig neffens een cleijn geschenck van 2 armosijnen bij den Orangcay Maradja Lilla, met last te versoucken volgens sijn Ed^s toesegging, de twee duijsent taijlen op morgen, alsoo t audientie dagh was, mochten toecomen, mitsgaders uijt onsen naeme over den tragen voortganck onser saecke ernstlijck te clagen, ende te versoecken sijn E. tot een goet spoedigh succes, gelieffden behulpsaem te sijn.

Op welck voorstel, tot antwoord gaff, hem bedroeffde door sijn indispositie nae behooren, ende desselffs genegentheijt niet conde accommoderen, den lieffsten Capado Radja Donna Lilla, had sijnnent wegen aengenomen, op morgen de Coninghinne voor te dragen, soodat t'onsen contentement wegen de penningen gebesoigneert soude werden.

Op dato den raet vergaedert, resolveerden als bij resolutie van heden kan werden gesien.

5^{en} d^o

<transporteerden ons ten hove> gingen ten Hove, omme de lange versochte penningen ende despesche te procureren, vonden alle de Grooten, except den sieck Maradja Lilla, op de Balleije, die wij onse saeck omstandelijcken voorstelden, omme niet langer onvruchtelijck, (alsoo tot 't aennemen der mede gebrachte juweelen niet wilde resolveren) den tijt te verslijten. Haer Ed. seijden de Coninghinne om de contanten hadde ter versoecken, doch naer rechte volgens 't voorleeden jaerse gemaecte contractt, in drie achter een volgenden moussons op de Sumatrase West Cust, in reekening van thol most werden voldoen, eer tot antwoord quam, verscheen hare Maji^t ter audientie, soodat ons geschenck overgelevert zijnde. Sombajden, ende tot verwondering van Lebe Citte Calij, dertien hondert taijlen comptant obtineerden. Welck reekende met de seven hondert aen Sr Luijcassen geleent twee duijsent maeckten, en gelaste (opt instantelijck versoeck van d'h^r Commissaris Sourij) aen de Rijcx raeden ende de presente Bintaris, des Ed. h^r Gouv^r Generaels missive, ende de acte van confirmatie nevens haren brieff in antwoorde t' examineren, 't welck

op de Seban in hun aller presentie geschieden, over 't punct, 't welck dicteert, om geen <f.676v> insichten ter werelt gedoogen sullen, onse rechtveerdige preminentien vercort werde, jae al soude des noot sijnde t selffde met geweld van wapen moeten maintineren, dat haer naer den letter ende stijl declareerde. Waerop diende alle d'inwoonders van de West Cust seer hartelijck aen de Coninghinne ende raeden des Rijcx van tijt tot tijt clacht brieven geschreven, d'Hollanders doordien den handel alleen gunderen²⁶⁹, den prijs van de cleeden ende contanten naer hun wil stelden, off anders met den peper lieten sitten. 't Welck verstonden gantsch onredelijck te sijn. Waerop haer Ed. gesamentlijck diende, d'Engelsen (t verleden jaer op die Cust sijnde) d'inwoonders g'informeert soodanige clacht brieven te schrijven, ende om de saeck naeder te ondersoecken, expres van den Ed. h^r Gouv^r Generael en de Raden van India geordonneert waren. Welck haer wel lieten gevallen, staecken voort de Hooffden bij malcanderen, ende disputeerden off den Engels man 't selffde niet wel, soude gepractiseert hebben. Nae enige cleijne discourssen namen afscheijt te meer aenspraeck der juweelen niet waren te brengen.

Tegen den avont sont de Maij^t aen den h^r Commissaris twee mantjens ramboutans²⁷⁰ door haer Altezas Capados tot schenckagie die met vier maes vereerde.

6^{en} d^o

preparerende de schenckagie, omme op ons afscheijt aen de Coninghinne ende Rijcx Raeden te doen, sonden onsen tolcq neffens den adsistent Marcelis Hackendonck naer Sirij Maradja, Lebe Citte Calij, ende Maradja Lilla, met last haer aen te dienen aen den Gouv^r Generael gelieffde te schrijven, de oorsaeck waerom hun diamanten niet accepteerden, alsoo met onsen bijhebbenden raet geresolveert waeren deselve alhier (ter tijt de Maij^t se aenneempt) te laeten verblijven. Waerop gesamentlijck in antwoord gaven, dat men 't Rijck Atchin forceerde met jaerlijcx diamanten te brengen, daerop haer minnelijck hadden gedient, den voorigen Coninck, Darou Salam deselve doen maecken heeft, oversulcx hem competeren, maer niet onse principaelen, die jegenwoordigh jaerlijcx grooten onverdiende schade aen interest harer penningen lijdten.

Heden sijnde Sondagh, wierden van Mr. Clercx ende Bouwmans besocht, en tegen den avont van de na Bataviase gecommiteerde gesanten, die voornehmens bleven, op morgen 't schip te besichtigen, oversulcx aen den schipper last gaven, met 't scheeps vaertuijgh vrouch aen lant te comen.

²⁶⁹ Gunderen, read guideren.

²⁷⁰ Ramboutans, read rambutans.

<vraeghden de selfde naer onsen fugativen quartier meester> Alsoo onsen quartier meester van t schip, genaemt Mathijs Sandersen van London nu omtrent 14 dagen gemist hebben, sonder 't minste van den selven te vernemen. Vraeghden d'Engelsen off van hem niet wisten, daerop verclaerden bij eede neen, met presentatie in haer schip ende logie vrijelijck mochten ondersoeck doen, soodat ons niet cunnen inbeelden, bij haer lieden, maer wel dat met 't Pegues schip 24 Augustij voorleden hier derwaerts vertrock is, te meer alle sijne plunderagie uijt de kist gemist wert. Verscheijden Atchinders, voor desen last gegeven onder belofte 3 a 4 tajlen, soo den selven opsoecken te vereeren, verclaeren noijt van den selve ijets gehoord ofte vernomen hebben. Wat reden den schelm, (doordien hen geen leet aengedaen, ende buijten drie gementen²⁷¹ geweest zij) moveert, dat sich verloopt, ende als fugatijff stelt, blijft ons onbekent.

<f.677r.>

7^{en} d^o

sijnde goet weer. Voer tweeden Ambassadeur Soudager Radja (vermits den principaelsten geoccupeert was) naer boort, om hare residentie plaets te besichtigen, dat wedercomende verclaerde wel te bevallen.

<versochten t'geprojecteerde geschenck voor de Ed. h^r Generael g'embarqueert mocht werden> Den tolcq Andries sonden naer Maradja Sirij Maradja, Lebe Citte Calij, de Orangcaijs Maradja Lilla ende Radja Donna Lilla om te versoecken, 't geene alhier tot schenckagie voor d'Ed. h^r Generael geprojecteert is, g'embarqueert mochte werden, mitsgaders begerich waeren finale afscheijt van hare Ed^s te nemen, bequaemen in antwoord, wanneer gelieffde te comen, gereet ende aengenaem sullen sijn.

Radja Sistia sont ons een fles asijn, dat sijn E. lieten volgen, met complementos onsen vrund was, ende wilde blijven, ten anderen morgen nochtent de Maij^t op een seeckere speelplaets uijt vissen ginck, daer naer geliefte hadde bij te vougen.

8^{en} d^o

<de Maij^t naer seecker speelplaets, voegen ons daerbij> s'morgens deede den Orangcaij Maradja, den Commissaris aenseggen, alsoo de Coninghinne naer seecker visplaets genaempt aen de loos²⁷² om te plaijsieren vertrocken was, ons mede derwaerts om spoedige dispache t' erlangen, gelieffden te transportereren, dat met danckbaerheijt aennamen. Op den wegh rescontreerden den Orangcaija Maradja Serij Maradja, die naer hujs gedraegen wiert, alsoo doort geswerff der oliphanten van de sijne gevallen ende sich hertelijck beseert hadde.

²⁷¹ Drie gementen, read dreigementen.

²⁷² Aen de loos?; place name unknown.

<ende worden uijt den naem van Hare Maij^t getracteert, quamen met de Grooten in diverse discoursen> Ter behoorlijcker plaetse verschijnende, wierden neffens ons bijhebbende geselschap uijt den naem van hare Maij^t gewoonelijck met spijs getracteert, daer was een werelt van menschen, oliphanten ende paerden, den Lebe Citte Calij, Laxamana, Radja Sistia, Radja Donna Lilla liefste Capado, ende Radja Macotte ontboden, d'h^r Commissaris bij haer, de welcke onder discours, diverse saecken ten propooste diende. Betreffende de Nederlandsche regeringe ende achtbaerheijt verhaelde, als mede sijn Ed. den Gouv^r Generael de novo 't onbekende suijdlant, met 2 schepen doen ondersoecken hebbende, dat aldaer menschen van extreme lenckte bevonden hadden, die hun wapenen tot diftentie van steen maeckten ende gebruijckten, dogh brutael waeren, mitsgaders wegen de besendinghe naer Tartarien, 't veroveren vant Castiliaens fort, Kelang op 't eijlend Formosa waerop met verwonderingh verclaerden, niet gelooffden menschen ende werelt geboren sijn, die crachtiger int ondersoecken van wereltsche saecken soo in oorlogh als zeevaert waeren als de Nederlanders. <keren weder naer logie> Naer wel drie uijren, dus over ende weder gediscoureert hadden, sprack d'h^r Commissaris haer Hoogheden aen dat voornemens bleven, Saterdag aenstaende onse dispache te versoecken, daeruijt Lebe Kitte Calij uijt een wil hart diende des Coninghins missive aen d'h^r Gouv^r Generael neffens 't voordere gereet was, oversulcx 't vooschreven soude cunnen geschieden soo haer Alteza bij 't selfde geen veranderinge gelieffde te doen. Waer mede vermits de Coninghine vertrock gesamentlijck afscheij namen, ende reden haer comp^e naer huijs.

9^{en} d^o

s'morgens sonden den tolcq aen den Orangcaija Maradja Sirij Maradja, omme sijn E. aen te seggen, ons ten hooghsten bedroeffden, over 't ongeluck sijn Ex^{tie} int struijckelen van den oliphant overgecomen, mitsgaders onsen chirurgijn ende medicamenten te presenteren, ende bereijt waren sijn E. met alles naer vermogen te accommoderen, daervoor d'h^r Commissaris hartelijck dede bedancken. 'T been was eenelijck door den val verstruijckt, ende wanneer met d'Atchinse salve geen baet vont, onsen meester neffens de medecijne versoucken wilde.

<f.677v.>

Den tweeden naer Batavia gecommiteerde persoon ende den tolcq Possie Melor sonden haer goet ten deele naer boort, 't was regenachtigh weer, bleven voornemens op morgen ons afscheijt van de raeden des Rijcx ende voordere begunstighde heeren versoucken. Alsoo geen coopmanschappen tot ladinghe vant schip meer in Atchin conde becomen, en onnodigh oordeelden, den tijt

alheer vruchteloos, (terwijl geen aparentie tot den vercoop der juweelen bespeurden) deur te brengen.

10^{en} d^o

<gaen Sirij Maradja versoecken> vervoughden ons smorgens te paert ten hujs van den Orangcaija Maradja Sirij Maradja, ende den Aerts Bisschop Lebe Citte Calij, neffens een schenckagie omme affschiejt van haer Ed. te nemen, ende te recommanderen des Coninghins brieff aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael spoedigh toecomen mocht, opdat Saterdagh aenstaende onse despache mochten erlangen.

Ten hujs van Maradja Sirij Maradja gecomen wesende, setten ons op de Balleije neder, alwaer nae een eenige wachters, mede verscheen d'h^r Commissaris sijn Ex^{tie} 't voorschreven, neffens des Comp^s blijvende residentie, met 't aencleven van dien gerecommandeert ende versocht hebben, gelieffde voor te comen, de Nederlantsche onveranderlijke aliantie met 't Rijck Atchin ende de vergunde preminentie int selfde ongeviolert bleeff. Verclaerde sulcx in toecommende als een vrund voornemens te sijn, ende doen sal, neffens Lebe Citte Calij, den Laxamana, ende Maradja Lilla, die daertoe insgelijcx (volgens hare Maij^{ts} last) geresolveert waeren. <versocht geen Johoorse Ambassadeus int Rijck Atchin mogen verschijnen> Uijt wiens aller namen, ons (volgens hun begeerte) serieuselijck aenmaenden, om geen insichten Ambassadeurs van den Coningh van Johor aen hare Maij^t van Atchin (gelijck de dagelijcxse geruchten liepen) mosten gesonden werden, alsoo 'tselve nieuwe eritatie baren soude, bekenden dat met den anderen bontgenoten, ende van een gevoelen harer Machomets gelooff waren, mitsgaders d'inwoonders van beijde, als een landschap sijnde, mochten liber over ende weer varen, ende hunnen negotie doen, daerop d'h^r Commissaris repliceerde des Ed. h^r Generael's gevoelen, insgelijcx ende niet anders was. Hiermede affschiejt versouckende, wierde van sijn Ex^{tie} met een Atchins messjen met gout ingeleijt, tot een gedachtenis vereert.

<nemen affschiejt van Lebe Citte Calij> Soo van daer naer Lebe Citte Calij, onsen alder genegensten ende getrouwsten vrunds hujs reden, rescontreerden sijn Ex^{tie} op den wegh, van meeninghe wesende, naer 't Hoff te rijden. Wanneer des niettegenstaende naer sijn wooninghe keerde, daer neffens sijn Ex^{tie} op de Balleije sitten gingen, hem 't hiervooren gementioneerde verhaelt hebbende, antwoorde van gisteren morgen vrough tot s'avont laet, over 't claer maecken van des Coninghins brieff aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael int Hoff doende geweest was, ende de schenckagie die van hier medenemen sullen bestaende in 5 baar thin ende 2 d^o benjumin gereet waer, oversulcx niet twijffelde off sullen Saterdagh aenstaende onse despeche connen becomen, daertoe sijn Ex^{ties} gewoonelijcke gunst, neffens de behulpsaemheijt int effectueren van alles des Comp^s saecken

versochten, daerop diende een vrund van alle d'onse ende d'Ed. h^r Gouv^r Generael bleeff, die van meeningh was, een Atchins cleetjen, uijt goede affectie in plaets van een pinangh te senden, voor welcke courtoisie sijn Ed^t bedanckt hebbende. Seijde nootlijck int Hoff most wesen deshalven omme hem niet op te houden, affscheijt met de bijhebbende vrunden namen, ende vertrocken.

Soo haest inde logie quaemen, sonden den tolcq naer Maradja Lilla ende Radja Donna Lilla, om haer Ed^s aen te dienen, voornemens waren hun op morgen te comen <f.678r.> besoucken, ende met eenen affscheijt te nemen. <den nieuwen geestelijcken Bisschop ondertrouwt> Daerop antwoorden de Coninghinne den niuwen aengecomen Bisschop, genaemt Suffel Radjal, aen eenen Moors coopmans dochter van 't levietse geslacht geheijlicht, ende hun beijde 't volbrengen der feest van dien bevolen heeft, soodat dagelijcx met alles tot de bruijloft te prepareren besich waeren. Dierhalven versochten d'h^r Commissaris haer gelieffde 't excuseren, ter tijt sich beter gelegentheijt presenteerden.

En den avont, stierden Lebe Kite Calij met twee van sijn principaelste diennaren, een Atchins stoffien voor d' Ed. h^r Gouv^r Generael, neffens een d^o aen d'h^r Commissaris tot geschenck, voor welcke eere, sijn Ex^{tie} deden bedancken, ende vereerde de brengers ijder een armosijntjen.

<beloofften van den Bintare Can Canan de juweelen naer ons vertreck te presenteren> Den Bintare Can Canan belooffde in presentie van den Orangcaila Serij Bidindra, 2 a 3 maenden naer ons vertrecq de juweelen aen hare Maij^t te presenteren, ende twijffelde niet ofte soude dies aengaende ijets goets obtineren, alsoo hare Maij^t presentelijck door de differentie der Bisschoppen seer becommert was, docht alsonoch ongereeden ijets des aengaende voor te stellen.

<d'Ambassadeur des Coninghins sont sijn goet aen boorth> Den eersten Ambassadeur naer Batavia, genaemt Radja Sistia Wanghsa, sont sijne goederen met de booth^t 't schip. 'T regende den gantschen nacht sonder eens op te houden.

11^{en} d^o

waren genootsaecht, 't voornemen van gisteren door den continueren regen, te staecken prepareerden voorder 't gene bij resolutie goet gevonden, op 't affscheijt de Coninghinne, morgen (ter audientie sittende) te presenteeren.

Gaeven voorder aen den schipper last van water, branthout etca, tot de vojagie over de West Cust noodigh, 't schip volvaerdigh te maken, om dese tragelancksame natie te meer tot spoedigheijt t' annueren.

12^{en} d^o

<d'h^r Commissaris rijt te Hove, doch geen audientie> hoewel de regen continueerden, verschenen echter doordient Saterdagh was, op hoope de Maij^t ter audientie soude sitten, omme ons affscheijt te versoucken, ten Hoff, maer vonden eenelijck

den lieffsten Capado Radja Donna Lilla ende Paduca Tuan, met den eersten Ambassadeur naer Batavia gecommiteert Radja Sista Wanghsa, op de Balleije sitten, wierde saecke declareerden, seijden hare Maij^t van dage doort vuijl weer geen audientie, maer naer alle apparentie op morgen verleenen soude, ten aensien jegenwoordigh (door d'h^r Commissaris aenhoudent versoeck omme spoedigh te vertrecken) alles gereet gecregen hadden, behalven dat noch besich waeren met de voordere schenckagie aen d' Ed. h^r Gouv^r Generael, waermede met hare Ed^s vertrocken.

Tegen den avont verleenden aen den Moorschen annachode Abascoelij op deselffs versoeck een pas ofte vrijgeleijde, omme met sijn schip gelaeden met partije swavel, oude pinangh etc^a mede hebbende eenige oliphanten weder naer Bangale te retourneren alsoo voornemens op morgen van hier te vertrecken.

13^{en} d^o

<reden weder te Hove> sijnde Sondagh. Transporteerden ons met Sr Jan Luijcassen Levendigh naer 't Hoff met een schenckagie, dogh binnnen comende, vernamen geen preparatie van audientie, *<becomen audientie>* maer op onse verschijnighe veranderden van resolutie. Den Lebe Citte Calij, Laxamana, Radja Sistia, Radja Macotte, voor desen gewesen Panghlina van Pedier, ende Radja Donna Lilla, deden 't woort aen de Coninghinne, uijt d'h^r Commissaris naem, *<f.678v.>* te weten, dat de Maij^t sijn hare missive aen d'h^r Antonio van Diemen, Gouv^r Generael, de toegeseijde firman wegen de aen ons vergunde preminentie op de West Cust, ende de voorschrijvingh aen de Panghlimas aldaer, daerbij t'siap van te mogen vertrecken, gelieffde te intregeren. Daerop haer Alteza liet aenseggen, wij noch drie a vier daegen ons vermaeck conden nemen, alsoo in de missive van de schenckagie iets vergeten was. Dat met danckbaerheijt aennamen, ende wierden gelast naer de Baleije te vertrecken, den Lebe Kitte Calij gaff de missive over. Wanneer neffens d'andere Grooten ter Sebaen verschenen, voor den troon wierden tot onser verwonderingh geen Bintares ontboden. Naer weijnich wachtens, den gemelten brieff om te vullen gebracht sijnde, wiert daerinne tot schenckagie aen sijn Ed. 't volgende gestelt als namentlijk, *<specificatie van de schenckagie des Maij^s aen den Ed. h^r Gouv^r Generael>*

5 baren thin

1 Conincklijck mes met een suwassehecht

2 Atchinse goutdraetse cleeden

2 baren benjuwijn ende

50 do^s peper die in Ticou ofte Indrapoura, ontfangen sullen werden,
neffens

10 baren d^o voor d'h^r Commissaris Sourij.

Met hare bovengemelte E. van oliphanten eenigen tijd gediscoureert hebbende, versochten (naer van de Coninghinne met diverse rare fruijten beschoncken waeren) afscheijt, ende reden naer huijs, daer tegen den middagh gants beslickt quaemen.

14^{en} d^o

s'morgens quaemen weer besochten den Laxamana, Radja Sestia, ende Rodja Macotte, die ons alle seer vrundelijck bejegenden. Wij stelden haer Ed. gesamentelijck voor buijten de acte van confirmatie in des Ed. h^r Gouv^r Generaels brieff, gementioneert wel een om de Panghlimas van de West cust te verthoopen, om geen insichten ter werelt, d'Engelse, France, ofte Deenen, dier Cust met valsche practijcken, gelijk voorleden jaer bij genoemde Engelsen sij geschiet, mochte werden geadmiteert, dat aennemen hare Maij^t voor te stellen.

<de Maij^t verlaet haerop t'verbont met de Nederlanders> Genoemde Radja Sestia sijnde aen Capado verhaelde hoe de Coninghinne eenige daegen verleden, wanneer de groten des Rijcx haer Alteza 't prepareren der fortificatie aen de stadt te swaersten voorstelden, personeel hadde gedient, niet conde bedencken, waerom men 't selfde soo serieus aenbont terwijl 't Hoff mede nodigh geprepareert diende, seijde in 't Sialla Talla, ofte Gods naem soo lange met d'Hollanders in verbont als een lichaem waeren, ende bleven, niemant ter werelt hadde te vreesen, gelijk haer verseeckerde te sullen blijven, dat bij alle met Doelat Salam wierde geconfirmieert.

<discours van de blijvende juweelen> Wat de juweelen belanghde, verstont voor seer wel gedaen hier verbleven, mosten Patria hebben, tot de onse schulden ten naesten bij voldaan waeren, wilde hier naer over de selfde bij voorvallende gelengtheijt consuleren, ende Sr Jan Luijcassen geintituleert Orang Caija Poete op ons instantelijcke recommandatie in alles behulpsaem sijn.

<wegen t schut in Pahangh> Wegen 't geschut van Pahangh sijnde door die de Coninghinne, wanneer men daarvan sprack, altereerden, is weijnich mentie in den brieff aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael des aengaende gemaect, ten anderen verstonden 't selfde maer drie stucken, neffens 5 metale bassen te wesen, die binnen Johor seijde gebracht te wesen.

<f.679r.>

Versocht sijn gemelte E. den Ed. h^r Gouv^r Generael gelieffde om geen insichten de Johoriten toe te staen, Ambassadeurs int Rijck Atchin weder gesonden, maer om te negotieren nae eijgen geliefte dat aennamen sijn E. mondelingh te rapporteren. Op't afscheijt schonck aen d'h^r Commissaris een Atchins mesken.

'S naer middagh wast onstuijmigh weer van regen ende wint.

15^{en} d^o

't weer een weijnich bedaert sijnde. Sonden den tolcq naer Orang Kaija Maradja Lilla ende den liefste Capado Radja Donna Lilla, om te vernemen ofte haer Ed. gelieffde d'E. Commissaris affscheijt quame nemen, vermits door t ongestadigh weer geen tijt conde cabelen²⁷³. Wedercomende bracht in antwoort, Orang Caija Maradja Lilla geen apparentie van beteringe in sijne siecte vindende, ons persoonlijk geen recreatie aen conde doen, dierenhalven versocht bij verschijninge 't selfde niet ten quade gelieffde te duijden, hij bedroeffde sich, dat sijn indispositie beleth heeft onse besoignes bij de Maij^t niet hadde helpen bevoorderen. Echter stelde vast, wij niet anders dencken souden, als dat des Ed. h^r Gouv^r Generaels ende onsen vrund was en bleeff. Op welck antwoort, 's naer middaghs 't sijnen huijse vervoughden, met tien armsijnen, ende een goude kettinghsken van 1¼ R^a swaerte tot geschenck, dat hem sonderlingh aengenaem beviel, liet d'h^r Commissaris personnelijck in sijn vrouwen huijs comen, vermits swack van sieckte te bedde lagh. Sijn E. vraeghden onder anderen, hoe 't ons in Atchin was bevallen, <toesegginge de juweelen hier naer zullen werden g'accepteert> antwoorden alles wel, behalven dat eenelijck bedacht bleven, de medegebrachte Maij^{ts} juweelen niet geaccepteert waeren. Daer nochtans door de genegentheijt, die d'Ed. h^r Generael tot de Crone Atchin drough op des overleden Coninck Marrom Darou Salems last gemaect waeren, gelijk vertrouwde sijn Ed. wel bekend was, repliceerden in 't Sialla Talla. Wanneer de presente schulden ten deele gemindert sijn, soodanige middelen wilde soecken, dat de Coninghinne deselfde aennemen sal, ende voorts 't gene onsen blijvenden resident Sr Jan Luijcassen op sijn E. begeerden wilden, wanneer sijn indispositie een eijnde nam, naer uijtterste vermogen te hooff helpen bevoorderen. 'T welck hem (voornamentlijck 't presenteren der diamanten) ten hooghsten recommandeerden. Op't affscheijt schonck aen de soldaten een koebeest, 't welck danckelijck aennamen. Wierden magnifickelijck naer de Atchinse mode gecleet, ende reden in soodanigen habijt, (alvoren, van sijn E. een vrundelijck affscheijt genomen, ende de sorgh over des generale Comp^s blijvende dienaers gerecommandeert hadden) naer de logie.

<s nacht dieven in de logie> Des nachts is door de pagger achter 't woonhuijs eenen dieff ingebroken, ende van onderen aen d'een sijde van schutsel in Sr Luijcasens camer gecomen, daeruijt een cris, met een degen, een a 2 Realen aen gelt, uijt een casken eenige silvere cnoopen, ende een silver beecker met 6 d^o lepels gestoolen heeft, sonder dat 't selfde niet eer als tegen den dagh gewaer wierden, t' is seecker 't een bekende dieff geweest is, ende niet meer als voornoemt heeft begeert, vermits veele andere goederen bij derhant laegen, 's Comp^s cos-

273 Cabelen, read cavelen.

telijcke juweelen hadden in een groote kist met dubbelde sloten wel verseeckert.

T' was 3 a 4 daegen seer ongehoort hart weer geweest, soo dat de mont van de rivier door de vehemente aenstortinge meest toegeworpen, ende met groot perijckel wierde gebruijckt.

16^{en} d^o

alsoo 't transport van alle des Comp^s middelen alhier monterende ter somme van f.156.654:17:12 aen den ondercoopman Jan Luijccassen Levendigh ende den eersten adsistent Isaacq Lakens gedaen was. Sonden, (hoewel 't onbequaem weer), onse plunderagie ten deelen, neffens eenigh van den medegaende Ambassadeur Radja Sistia Wanghsa, naer boort.

<f.679v.>

Omtrent den avont wierd ons door den lieffste Capado, Radja Donna Lilla aengesecht de Coninghinne op morgen voornemens bleeff, de staedt ende ter reede leggende schepen van strant te besichigen. Waerop s'morgens voordagh last gaven 't schip met vlaggen ende schants cleeden, alsmede de logie te versien, terwijl een ijegelijck sich tot de cleene incluijse daermede bemoeijden.

17^{en} d^o

<d'Maij^t besichticht de stadt die wij met 8 armosijnen congratuleerden> was de Maij^t int woe-
len, 't welck ons Radja Donna Lilla door den Capado heijder dede aenseggen, dat tot respect van de Comp^e haer Alteze met een geschenck diende te versoucken, 't welck vrundelijck aennamen ende volbrachten, met 8 p^s armosijnen. Daer was soodanigen gedrongh van menschen, oliphanten, ende paerden, dat ons datelijck weder om ongelucken voor te comen, naer 's Comp^s logie veroughdens te meer geen apparentie van aenspraeck saegen. Int keren rescon-
treerden Orang Caij Maradja Serij Maradja, Laxamana ende Radja Sestia, seijden voor bij ons logie gereden hadden, antwoorden, wel wensten thuijs geweest ware, omme haer met pinangh nae behooren te tracteren.

<noeijden d'Engelschen ter maeltijt aen strant> s Naer middaghs noeijden wij d'Engelsen met den Orang Caija Seri Bidindra ende den Bintare Can Canan, neffens eenige Moorsche annachodas op strant voort afscheijft ter maeltijt, alsoo van resolutie bleven, Saterdagh aenstaende de missive van den Coninghinne aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael becomende daeghs daeraen omme t geordonneerde mede verichten 't seijl te gaen.

18^{en} d^o

volgens ons versoeck van gisteren compareerden d'Engelsen ende voordere vrunden aen strant, die tot sonnen onderganck wel ende vrundelijck getraceert hebbende gesamentlijck weder vertrocken.

Mr. Clercx verhaelden, alsoo veel taback, eenige cleeden, baftas, en meerder sortering noch onvercocht waeren, voornemens bleeff Mr. Bouwmans, (sijnde den persoon in Englandt van Duijtse ouders geboren, ende wel opgevoet) tot vte desselffs in Atchin te laeten, ende toecomende mousson weder te comen. Waeruijt vermercke de nieuwe Woeddelse Comp^e (die presentelijck onvermogen sijn) sullen soecken uijt te stooten, ende hunnen staeth andermael int Rijck Atchin te vesten, om haer ende de Moorsche–Guseratse proffijten alhier te genieten, want de annachodas van dier quartieren onlijdelijcke vexaties aengedaen worden, soodat vastelijck te presumeren staeth, voornoemt Engelsen, als haerlieden factours continueren sullen.

19^{en} d^o

<reden ten Hove, t'Siap wort naer 'tolhuijs gesonden> zijnde audientie dagh, gingen ten hove, omme des Coninghines brieff aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael te ontfangen, mitsgaders een cleene acte van confirmatie (buijten 'tgene in Batavia geadresseert) te versoeken, om de Panghlimas der West Cust te vertoonen, geen Europese natie gelooff hebben te geven, gelijk voorleden jaer geschiet zij. Alwaer verschijnende vonden den gantschen raet vergadert, except Maradja Lilla, die sieckelijck was, 't voornoemt met de behoorlijcke coustuijme gesombaijt hebbende, gaff in antwoord naer den middagh haren brieff gereet soude sijn, ende op ons versoeck wiert 't siap om te vertrecken naer 't tolhuijs gesonden. Wanneer den ondercoopman Jan Luijcassen Levendigh stierden, om de gerechtigheit daervoor (t welck is 8 p^s armosijnen) te betaelen. Over 't versoeck van de voorschreven acte *<f.68or.>* diende een absolute Coninghinne was, oversulcx haer woort des onderdanens weth bleeff. T^r was 'd Ambassadeurs mondelingh gelast de Gouverneurs dier Cust sulcx strictelijck in onse presentie aen te dienen, daarmede ons mosten gecontenteert houden.

<des Coningins brieff wort met triumph in de logie gebracht> s' Naermiddaghs weder met onse suite binnen verschijnende vonden alles geprepareert. Wanneer den meergemelten brieff op een oliphant met gespel van pijpen, rabannen en trommelen, menicht vlaggen, ende quitasollen, in 's Comp^s logie gebracht, ende den medegaende Ambassadeur Radja Sestia Wanghsa g'intregeert weert. Wij deden de Bintares ende Couderibanghs²⁷⁴ met sirij pinangh behoorlijck tracteerden, ende voor hun aengenomende moeijs bedancken, waarmede gecontenteert zijnde vertrocken.

Alvoren van de Groote afscheijt namen, sonden Radja Donna Lilla sijn schenckagie (alsoo binnen 't Hoff, door last van de Maijt g'occupeert bleeff)

274 Couderibangh, i.e. guard. See also fn. 195 on p. 223.

bedectelijck toe, dat hem smaeckelijck liet gevallen, met belofte des Comp^s residents vrund (die sijn E. gecommitteert hadde) wilde blijven.

Den Ambassadeur, wiert van alle de rijcx raeden opt afscheijt ten hoogsten gerecommandeert met verclaringhe, noijt diergelijcke van qualiteit staeth, ende affcomste in Ambassaedschap ware gebruijckt, ende twijffelden niet off d'Ed^e h^r Gouv^r Generael soude contentement in desselffs persoon, ende doen nemen.

Alle de Grooten, hadde gaerne gesien, wij tot de volle maen[t] tardeerden, als wanneer met groote wereltsche pracht buijten 't Hoff in een conincklijke speelhujs hare Maijt sich soude wasschen daertoe express gemaect, ende omtrent de 30 000 Realen aen oncosten gedaen was, opdat hun noijt gehoorde pracht te meer mocht verbreyt werden.

<resolveren te vertrecken ende behandighde Sr Luijcassen de blijvende pampieren> Op dato resolveerden, ende arresteerden, morgen (weder ende wint toelatende) van hier te vertrecken, ende behandighden Sr Jan Luijcassen in node, de volgende pampieren als namentelijck,

copie van resolutie 'tseedert d'h^r Commissaris aenwesen getrocken
d^o missive aen den Gouverneur Jeremias van Vleeth op Mallacca dato
16^{en} Augus. 1643 geschreven
d^o aen den coopman Nicolaes Mortier in Ava dato 23 Augus.
transport van alle des Comp^s middelen in Atchin.
acte van authorisatie voor den selven.
desselffs instructie als bij onderstaende copije.

p^r 't Comptoir Atchin aent Comptoir generael tot Batavia fl.156654:17:12
voor sooveel bedragen d'ondergeschreven juweelen, coopmanschappen,
contanten ende uijtstaende schulden, welke op heden bevinden bij 't
Comptoir te resteren, ende door den Ed. Commissaris Pieter Sourij aen
den ondercoopman Jan Luijcassen Levendigh ende den eersten adsistent
Isaacq Lakens, tot nader ordre van d'Ed. h^r Generael ende heeren
Raden van Indien getransporteert.

<f.68ov.>

	stukken	f.
armosijn	150	650:
groff porceleijn	3056	529: 2
ramboutins*	100	663:
hamaus*	20	153:
saenen*	40	204:

cassa Bengale van			
diverse lenckte*		80	657: 18
Bengalse ginganghs*		95	532: 19
slechte d ^o cleeden*		24	134: 10: 4
*: door de oppercoopman S ^r Willemsz saliger van den Arminesen coopman Rommichan overgenomen			
chits		5	21: 13: 8
gommen		20	360:
goutdraet in cassen		8	387: 12
fluweelen		8	122: 8
caffaen, Chinese		2	61: 4
lackwerckte doosieus		290	62: 13: 8
goude kettinghs, wegende			
rijmt 2½ R ^a swaerte		2	96: 18
musucus ballen, wegen			
3½ R ^a swaerte		5	44: 12: 8
pendanten, costen montuyr		20	28:
gommelacca	baren	7 ¹ / ₁₀	648: 13: 2
rompen	baren	5	100:
sandelhout	baren	20	1836:
wasch		1¾	405: 9
looth tot gewicht		1½	41: 8: 12
ijser	baren	32	688: 17: 4
paerden		2	61: 4
lontroer		1	30:
vlos sijde Chinees	cattij	78	370: 4: 15
cassa in Atchinse munte, taijlen 1868 ⁵ / ₅₁ maes			19053: 13: 4
36 R ^a swaerte silverwerck a 51 stuijvers			91: 16
uijtstaende goedeschulden,			
hare Maij ^t van Atchin	taijlen	6563: 7	f.66947: 1: 4
d'Orang Caija Sirij Bidindra		262: 8	2677: 10
d'Orang Caija Laxamana		12:	122: 8
d'Orang Caija Lebe Kitte Calij		10:	102:
	taijlen	6847: 15	f.69848: 19: 4
	Transportere		f.97885: 16: 5

<f.68r.>

trage ende quade schulden

Posie Jamboel, schrijver		
op Ticou	teijlen 108:5½	1105:18: 11
babaijan, Chinees waer van noch		
eenige hope	240: 13	2456: 5: 12
	teijlen 349:2½	f.3562: 4: 7
juweelen voor soo veel bedragen de laetste		
mede gebracht in een doos volgens facture		f.55206:17
somma bedragen d'uijstaende schulden, contanten		
juweelen en 't gene bij 't Comp ^r Atchin		f.156654:17: 12

Alle welcke bovenstaende goederen, contanten, juweelen, uijtstaende schulden als andere menudentie bekennen wij ondergeschreven uijt handen van den h^r Commissaris Pieter Sourij ontfangen te hebben, beloovende van deselve 't allen tijden te doen behoerlijck bewijs, ende reliqua, 't oirconde desen met onse gewoonelijcke onderteeckeningh bevesticht.

Atchin desen 19^{en} Sept. 1643.

Was onderteeckent Jan Luijcassen Levendig ende Isaacq Lackens

Instructie voor den ondercoopman Jan Luijcassen Levendig ende den eersten adsistent Isaacq Lackens, waernaer hun tot nader ordre van den Ed. h^r Gouv^r Generael ende heeren Raeden van India te reguleren hebben.

Alsoo doort afflijven van den oppercoopman Pieter Willemsz met den raet goet gevonden ende g'arresteert hebben tot naeder approbatie van den Ed. h^r Gouv^r Generael ende heren Raeden van India, den ondercoopman Jan Luijcassen Levendigh als hoeft over des Comp^s ommeslagh ende negotie, neffens den eersten adsistent Isaacq Lackens te laeten verblijven. Soo sullen dan naer schuldige plicht, ende hare voornoemt Ed^{ts} ordre Ul^{en} met soodanige instructie (alvooren den gever alles goets biddende, met wijsheijt ende verstant wil begenadigen) voorschrijven, als tot 't wel verrichten van des Comp^s affairen, oordeelen, ende bevinden den meesten diensten onser principaelen vereijst.

'T nootwendighste ende proffijtelijckste onser principaelen op 't Atchins Comptoir te betrachten staeth is, de preminentie int Coninckrijk aen de Comp^e vergunt, de jaerlijcxse tolvrijheijt van een schip op Sumatrase West Cust, ende de exclusie op die plaets van alle Europische natien, als

Engelsen, Deenen, ende Franssen, mitsgaders 't valueren des Rijcxdaelers met 't swaert gemunt, gelijk hare Maijts nieuwe acte van confirmatie den 12^{en} van de presente maent verleent, uijtwijst voorders de Grooten vant Rijck ende meer andere niet g'erteert, maer in goede affectie t'onswaerts genegen blijven.

<f.68m.>

De medegebracht juweelen, monterende ter somme van vijff en vijfftiigh dijsent twee hondert ses gulden, en seven thien stuijvers

4 p ^s bestaende in 4 roode custodien, 't samen gegarniseert met 675 p ^s taeffel diamanten, costen	f.43934: 2
1 p ^s in een d ^o custodie met 107 p ^s facet diamanten gegarniseert, costen	3159:15
1 custodie N ^o G daerinne 5p ^s facet ende taeffel ringen, mitsgaders 2 esmaraulde te weten	
3 facet diamanten ijder genombeert ende costen als volcht	
1 d ^o herts gewijs, weecht 12 greijn N ^o 42	900
1 d ^o weecht 12 greijn N ^o 49	1000
1 d ^o weecht 6 caraet N ^o 53 schoon	3800
2 Taeffel diamant ringen	
1 p ^s N ^o 6 weecht 15 g ^r	f.1250
1 p ^s N ^o 21 weecht 2 caraet	575//1825
	<hr/>
	7525
2 esmaraulde ringen te weten	
1 p ^s d ^o N ^o 78 facet occidentael	f.320
1 p ^s taeffel d ^o	268//588
	<hr/>
somma	55206:17

Welcke Ul^{en} in presentie van den schipper Jan Harcksen Schuijt ende den secretaris Balthasar Borth, mitsgaders Francois de Lingne adsistent, onder obligatie behandight hebbe. Alsoo met alle menschelijcke devoiren tot eenige vercoop desselffs, gelijk de vrunden bekent, tot ons herten leet wesen, doordien hun excuse nemen. 't Rijck Atchin voor alsnoch te veel debeth aen de Comp^e is blijvende. Daerop hare Maijt^t ende de Grooten aengedient, alsoo in geen plaetse van Indien vendibel zijn. Welcke ter bequaemer tijt ten Hooff verschijnende, ten hoogsten over beclaegen sult, met sulcken inkanckerden quantiteit juweelen, die hare Maijt^t gerechtelijck competeren, belast hebben gelaeten, om soot doenelijck is, de heeren maijores, daer van mochten ontlast werden, alwaert 40, 30 ofte 20 p^r cento, ende minder, naert de Coninghinne behaeghlijck mochte zijn. Altijt trachtende de meeste winsten daarvan t' erlangen, want in

allen gevalle dient de hant daermede gelicht, jae als ouden bij gelegentheit den hinckert²⁷⁵ maecken, ende versoucken claeghs gewijs, terwijl den Commissaris Sourij de penningen int geheel voor sijn vertreck in coopmanschappen heeft besteed, de courtoisie ende faveur van hare Hoogheit mochte erlangen, met 3 à 4000 tajlen, onder pretext van leenen, ende onderpant, der juweelen mochte toecomen, met lamentatie daerin U eenige eer respect ende opcomste gelegen te sijn, tot dit punct moet alle mogelijcke crachten toe aangewent werden.

Dat de coopmanschappen int geheel bij 't Comp^{tr} berustende, importerende ter somme van f.8076:14:11 ten meesten proffijte van de generale Comp^e voor contant ofte geleverden thin, tegen 11 à 12 tajl, ende peper 6, 6½ à 6¾ de baar introke, ende niet opleveringh sal uijtgeseth werden, volgens 't gebruijck der <f.682r.> ingeboorne alhier negotianten. Bij verschijningh eeniger factours die onvermogen van penninge sijn, moet (gelijck in Ul. presentie gedaen hebbe) affwijzen, seggende expresselijck ordre hebt niemant te fieren, dogh de negotie hulpende heeren, moeten hier buijten gesloten blijven, om geen weersmaeck van misnougen te geven.

T woonhuijs hebbe int geheel sonder iretatie van ijmant, 't seedert ons aenwesen, met de medegebrachte plancken laeten bevloeren, soodat alsnu eenelijck 't dack vant packhuijs naer mijn vertreck hebt te besorgen, met de gedege voort opwaeijen, van welcke spetie presentelijck in overvloeth versien zijt.

De plantinge bevinden ick weet vermits geloove, de sultigheijt vindt erff, geen opganck neemt, ten anderen, door de oude redelijck belomert te sijn, soodat oordeele alsnoch geen nader oncosten des aengaende behoort gedaen te werden, te meer bevinde eenige malitieuze, 't cleijnste dat verleden jaer naer mijn vertreck gemaect is, met een verciert oordeel, de Coninginne aengebracht hebben, de pagger²⁷⁶ sult met aenwasende tacken door t logies volck laeten onderhouden, gelijk mijns aenwesens int werck gestelt, ende sonder oncosten van coeljs des aengaende gedaen can werden.

T'contant monterende ter somma van 1868 tajlen daer en boven met 800 gelijcke in begeerde coopmanschappen sult verschijninge, 't vol-

275 Hinckert?, perhaps hincken te.

276 pagger, (Mal.) pagar i.e. fence.

gende procureren, als te weten, 80 à 90 baren Parsiaensen²⁷⁷ thin tegen 11 à 11½ taijl de baer ende niet hooger, 300 baren peper tegen 6¼, 6½ a 6¾ taijl de baer, tot retour van Batavia bij alle middelen opsamelen, doch soo 't vercoop der huiden ende hoornen der buffels andermael voortganck crijcht, niet mancqueren, naer vermogen, een goede quantite, prijs a 1 en 1½, jae al waert twee maes de huiden, 't stuck te becomen. Welcke soorte niet te veel kan ingecocht werden, lettende niet geront, vermits een vierde daarmede vercleent sijn. Swavel sult tot naeder ordre van den Ed^e h^r Gouv^r Generael int geheel excuseren.

Ten anderen, vertrouwt 't naest saijsoen de g'eijschte coopmanschapen sal toegesonden werden, weest wacker ende vigilant, alle de restanten naer begeerte behoorelijck aen den man werden gebracht. Meer proffijt salt de Comp^e sijn. Ja alwaert gelt om gelt tegen dienstige waeren getrocqueert, dan jaeren bij 't Comp^{tr} gehouden, wat onse opinie alhier dienstigh vereijschen, sal 't sijner plaets in d'instructie aenwijsen.

Wij sullen niet mentioneeren met wien vrundschap 't crachtighst te houden hebt, mitsgaders ons voordelijcxst wesen cunnen. Vermits de wantrouwigheijt deser ongestadige natie maer refereren aen mijn voorige jaersche gegeven ordre aen Sr Pieter Willemsz saliger alvoren recomanderen, ende bevelen Ul^{en} de Coninghinne ende alle de Grooten vant Rijck met minne in goede affectie t'onswaerts trachten te houden. Op dat 's Comp^s gerechticheijt int Rijck Atchin door gepresteerde diensten vergunt, onvermindert, ende bestandigh blijven magh, alsoo onse principaele daeraen ten hoogsten gelegen is.

Maradja Donna Lilla is een heer, onser natie van herten toegedaen, in welcker affectie ten dienst van de Comp^e met geringe schenckagie naer eijsche dient gehouden, want door sijn gunst Ul. niet mancqueren sal, neffens den Orang Caija Maradja Lilla, die hoeft van de vreemdelingen is, ende sich mijn aenwesen, ten dienste onser principaelen, neffens den Orang Caije Radja Sestia bethoont, 't vereijschte uijt te wercken.

<f.682v.>

Den Aerts Bisschop Lebe Kitte Calij, neffens sijn swaeger Maradja de Radja presentelijck op de vanghst der oliphanten, sijn rechte bontgenoten van onse natie, soo haest gemelte Radja weder verschijnt, sult sijn Ed. 't geprojecteerde geschenck bestaende in een goud kettinghsken van 1¼ R^a swaerte, ½ cas goudraeth, 10 p^s armosijnen ende een cattij vlos sijde,

277 Parsiaensen, read Peraksen.

uijt den naem van d'Ed. h^r Gouv^r Generael, met de gereguleerde courtoisie behandigen, ende uijt onsen naeme vrundelijck groeten, met hartelijcke wenschinge sijn E. voor ons vertreck hadden cunnen spreecken.

Orangh Kaija Maradja Serij Maradja, neffens den Laxamana ofte Panghlina Dalam sijn wantrouwich ende jalous over des Comp^s opcomende staeth, doch door haer ongefondeerde praetieus geheel verdacht, echter nodigh haer gunst door vrundelijck middelen, jae tot hun Ed^s dienaers incluijs tracht te becomen, indachtigh blijven, de voorige iritatie wanneer int timmeren van de logie geweest zijt, soo haer volcq wanneer in de logie verschenen vrundelijck waeren verschenen, in't geheel sijn geeviteert.

Hoe U^l sich voorder int bejegenen ende rescontreren der voorschreven heeren behoort te schicken, vertrouwe door de goede onderrichtinge, sedert ons aenwesen, ende becomene ervarentheijt begrepen hebt. Dierhalven sullen daer van geen nader extentie doen, maer ons op Uwe vlijtigh sorghvuldigheijt verlaeten. Den eersten adsistent Isaacq Lackens sult bij alle voorvallende occasie, in 'slants tale ende coustuijme soecken aen te queecken, opdat int aenstaende de Comp^e in meerder qualiteit dienen magh, ende om geen consideratie de negotie boecken, ende vordere dagelijckse besoignes voor hem verborgen houden, gelijk hartelijck geclaecht wert, Sr Pieter Willemsen saliger gedaen heeft.

De tolck Andries bevinde meer trouwe capaciteijten, volgens U^l. seggen, ende mijns aenwesens ondervindingh heeft, als voorleden jaer opinieerden, die om ten selven fine te dienen hebbe ½ taijl 's maents verbeteret, als bij resolutie van dato 14^{en} deses blijktt. Welck neffens U aennemende ervarentheijt in de Maleijtse tale, alsoo in de Suratse spraek wel g'experimenteert, tot de negotie besoignes, alsmede doordien in absentie van den Commissaris, weijnich te hooff voorvaet, bequaem ten dienste van de Comp^e oordeele gebruijck te werden.

Terwijle onse subalterne heeren gelasten ernstelijck de Coninghinne ende grooten vrundschap te capteeren, om dat 's Comp^s vergunde premientie in dit Rijck mochten vermeerderen, danckt mij 't Atchinse Hoff met discretie moet werden gebruijck, te weten een mael ter weeck, want Saterdaghs eenelijck audientie bij de Maij^t volgens coustuijme verleent, ende door bequaem opmercken 't gepasseerde der voorige daegen, ten waere des Comp^s gelegentheijt anders vereijschte, alsoo 't waerdighste alsdan gedeclaert wert.

Volgens gebruijck kan 't Atchinse Hoff niet werden ten dage van audientie met aensien gefrequeenteert, weshalve Ul^{en} gesamentlijck recommanderen, soo matigh 't observeren, als behoudens Comp^s recht, doenlijck wesen sal, onderlecht ofte versouckt niet, als 't gene nae overlegh van saecken, sult oordeelen geconsenteert can werden, opdat de Majjt^t ende Rijcxraeden geen reden van miscontentement werden gegeven.

<f.683r.>

Int sitten voor den troon off tot de Grooten, moeten Ul^{en} niet schromen de precedance boven alle Moorsche schippers, gelijk mijns aenwesens geschiet is, te nemen, want boven haer en d'Engelsen des Comp^s residentie houde geprefereert te sijn, op dat d'achtbaerheijt van de Ed. h^r Gouv^r Generael, ende d'eere der Nederlanders in hun vigeur blijven.

De 32 baar sweets²⁷⁸ Japans ende Hollants ijsjer bevinde invendibel, door t menichvuldigh aenbrengen der Moorsche schepen, sult voor haer toecomende mousons aenlangen sonder dat U^l op de winsten desselffs hebt te sien, aen den man trachten te helpen.

De 150 stucx Taijouanse armosijnen sullen altijd door de cleijne quantiteit hun coopman wel vinden, hondert p^s can ten meesten proffijte van de Comp^e in coopmanschappen ofte voor contant verhandelt werden, ende de resterende tot de ordinarie schenckagie, met discretie gebruijckt werden.

Volgende begeerde coopmanschap sijn

20 baren sandel hout

7¹/₁₀ baren Combodiase gommelacca

5 baren rompen

78 Chinesee catijs vlossijde, ende de

3056 stucx groff porselijn sult tot inkoop van de voorige genomineerde waeren als thin ende peper aenleggen, ende tegen volgende prijs, te weten

t'sandel hout tegen 20, 19 ende 18 taijl 't minst

rompen 14, 12 à 10 taijl

gommelacca 20, 19 en 17 d^o

't groff porceleijn ende vlossijde cunnen geen staet op maecken dan behooren niet min als 50 p^r cento advance geven, de 20 p^s groote gongen, moeten nae hun deucht ofte clanck gevent werden.

278 Sweets, read zwart.

Tot procure der retouren laete boven de coopmanschappen 1868 taijl contant, bij 't Comp^{tr} dat met goede occasie cunt employieren, alsoo niet hebt te verhaesten, te meer d'Engelsche van de Nieuwe Weddelsche Comp^e gelijk ons ten vollen bekent crachteloos sijn, in gevolge d^o waren dalende Mr. Vant velst staeth te blijven.

Welck generael capitael segge andermael tot opkoop van peper, thin buffels–huijden ende hoorns dient gebruijckt bijaldien den handel desselfs liber comt, gedenckende de quantiteit niet te groot wesen kan.

<f.683v.>

Ende op dat s Comp^s negotie met bequame ordre ende buijten suspitie magh werden gedirigeert sullen. U^l met den anderen behoorlijcke communicatien houden, ende 't beste besluyten, opdat d'heeren maijores, bij afflijvicheijt geen interes conne te leijden, wanneer U schuldtige plicht voldoen sult.

De begonnen negotie met boecken den 15^{en} deser cunt vervolgen sorgh draegende onder behoorlijcke balance ende op't jaer gesloten werden.

De sorchvuldige messagie vermits de winsten van coopmanschap cleen alhier vallen, blijft Ul. gerecommandeert, met d'Engelsen hout spaersaem geselschap, als geduerende mijns aenwesens geschiet is. Edoch naestelijck noterende 't gunt bij hunlieden in de negotie als anders gedaen hebben.

De Moorsche annachodaes blijven Ul. gerecommandeert vrundschap mede te houden alsoo wanneer onse schepen aenlangen, bij landingh off lossen seer benodight om hare boot sijn, ende bij vertreck derselffde nae eenige quartieren, alwaer den Portugees geen dominantie heeft, vrij geleijde ter hant stellen, met aensegginge geen goederen der voornoemde Portuguesen, jae veel min hun persoonen tot den steurman incluijs op pene sal vermogen, elders te varen, tot tijt onse principaele nader des aengaende sullen gelieven te ordonneren.

Dus verre resteert den eijsch van coopmanschappen voor sooveel met Ul. kennisse ende desselfs personeele ondervindingh tot d'advance van 60, 75 ende meer p^r cento behoorlijck vertiert kan werden.

15 baren giroffel nagelen

6 d^o foulie

20 d^o noten musschaten

15 d^o sandelhout

6 d^{os} radix China

1 d^{os} Chinese thee

30 à 40 cassen groot ende geen cleen gout draeth

6000 stux alderhande fijne porceleijnen
 8000 stux d^{os} grove
 600 stux slechte Taijouanse armosijnen
 800 p^s gebeelde [armosijnen]
 300 d^{os} enckelde gecouleurde damasten sijnde ijder 12 a 13 ellen
 lanck
 allerleij comptoirkens, cofferkens, ende cleenigheden van lackwerck

Wat gerechtigheid des Sabandars bij vercoop ende uijtvoer compeert bestaet int volgende.

nagelen ijder baar	taijlen 1 :
foulie	1 :
noten musschaten	: 8 maes
rompen	: 4
<f.684r.> sandel hout	: 8
radix China	: 2
alluijn	: 3
gommelacca	: 8
thin	: 2
peper	: 1

Dit is int corte ten dienst van de h^{ren} majores nae mijn gevoelen met accomodatie van d'Atchinse coustume, de Coninghinne neffens Grooten des Rijcx gecontenteert den dienst behoorlijck sal gevoordert werden, gelijk met dagelijcxse discoursen hebben bewesen, de welcke gevoucht zijnde, met d'experientie die Ul. door goede opmercken van saecken heeft, is seeckerlijck te vertrouwen onse gebiedende h^{ren} dienst, wel sal gevoordert ende gevest blijven, dat met vrundelijck bejegenen, ende proper geschenck aen Radja Donna Lilla, den Bintare Can Canan, sijnde een vrijpostigh heer, welcke de juweelen 2 à 3 maenden nae mijn vertreck, volgens sijn aengenome belofte de Coninghinne als voren verhaelt, sult tot den vercoop doen presenteren, alsoo verstaen int bevoorderen des Comp^s saecken bij de Maijt geheel dienstigh wesen sal.

Over des Comp^s dienaers die bij de logie zijn sal Ul. soo goede bequaeme ordre houden, als tot een gehoorsaem, vredigh, ende Christelijck leven, onder dese wel lustige Mooren nootsaekelijck vereijst. De ongehoorsaeme ende quaetwillige straffen, met soodanige rechtmatige discretie dat 't respect der Nederlanders onse heeren principaelen dienst, ende Ul^{en} respect daer door gevoordert magh worden.

Tot dien eijnde willen den gever alles goets bidden, met verstant wil begenadigen op dat te dienste van de Comp^e ende genoeghen onser heren

in Batavia mitsgaders t' Uwen staets vermeerderingh mach uijtgevoert werden.

'T comptoir Atchin late van provisie extra ordinarie versien,

½ vat vleesch

1 d^o speck

½ aem olij van olijven

⅔ vat boter

1 vaetjen Jopen bier

30 kannen gedistileert waeter

100 d^o stercken aracq

100 d^o Spaense wijn

100 d^o asijn

Maeckt goede ordre ende messagie van alles behoerlijck gehouden wert, weest michteren²⁷⁹, modest, niet lichtvaerdigh in Uwen omme-gangh, wanneer 't selve g'intendeert wesende, U ende 's Comp^s achtbaerheijt, sult bewaren, weest affabel ende vereert daer den dienst oordeelt aengelegen te sijn, met een verlackt dorsien, flesken gedestileert water, ofte dier gelijcke cleeningheijt, waermede de hunne gemoederen 't uwaerts winnen sult.

<f.684v.> U^{en} blijft geadsisteert met negen Duijtsche coppen te weten, Isaac Lakens, eerste adsistent ende tweede persoon in rade

Marcelis Harckendonck }
Jan van der Creijs } adsistenten

Jan Willemsen, onder barbier, alsoo bevinde veel vrundschap door desselfs dienst van de Raden ende Grooten des Rijcx capteren staeth, bij resolutie gearresteert te verblijven vier matroosen tot gebruijcken vant packhuijs een Duijtsz jongen, neffens een Comp^s lijffeijsen, tot cock

Op dat bij vertreck van oude ende verschijningh van nieuwe dienaers in 's Comp^s dienst door onervaren, off onbekentheijt vant gepasseerde, niet versuijmt mocht werden, is nodigh copije van de schriften voorleden jaer den oppercoopman Pieter Willemsen saliger bij register gelaeten, ende sedert ons aenwesen voor gevallen is berust blijven als namentlijck, copije van de negotie bocken @ 1640; 41; 42 ende 1643 ins gelijcx copie van de ontfangene ende affgeleijde brieven mitsgaders de resolutien, ende daghregister, waeruijt Comp^s saecken van tijt tot tijt volcomen vernemen cunt.

279 Michteren, read nuchteren.

De costelijcke juweelen ende comptanten sult sorchvuldelijck in cleen bondel kennen verdeelen, opdat (des Godt verhoede) bij brant, onse betaels–heeren geen schade des aengaende comen te lijden.

Diermede wensche U^{en} andermael den gever alles goets wel begenadigen, ende goet succes in U aen te vangen negotie.

Athin desen 19^{en} Sept. 1643. Was onderteeckent Pieter Sourij

<f.685r.>

20^{en} d^o

s'morgens deden den Aerts Bisschop Lebe Kitte Calij, ende den lieffste Capado Radja Donna Lilla door haer huijs dienaers d'E. Commissaris, geluch ende heijl op de vojagie wenschen, met aensegginghe zijn Ed^t den Gouv^r Generael uijt haren naem gelieffden te groeten, ende voor Calij twee tajle clingen tot degens, met een fenijnige cris 't naeste saijsoen gelieffde te procureren.

<vertrecken> Naer op alles goede ordre inde logie gestelt, den ondercoopman Jan Luijassen Levendigh goede sorghvuldigheijt gerecommandeert, van de vrunden behoorlijck afscheijt genomen, ende haer den seegen toegewenscht hadden. Inbarqueerden op de middagh met onse gantsche suite, in de scheeps booth, ende logies vaertuijgh, wierden van onsen goeden vrund den Orang Kaija Sirij Bidindra neffens veel andere geconvoijeert, aen boort comende, sonden gemelte vaertuijgen naer strant, om d' Ambassadeurs met hare suite (die aldaer gelaeten hadden) aen boort te haelen, tegen den avont voer Sr Lucassen, met den Orang Caija Sirij Bidindra, ende de voordere vrunden weder naer land.

<particulier geschenck aen d'Ed. h^r Generael> Met den Ambassadeur in discours zijnde verhaelde onder ander den Laxamana ende Lebe Citte Calij, ijder een Atchinse cleeth tot erkennenise ende teecken van hare goede genegentheijt, alsmede tot danckbaerheijt van de genoten courtoisie, aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael g'intregeert hadde.

<d'Englsen behandighden ons brieven> Het Engels opperhoofd van de Oude Comp^e Mr. Clercx, behandighde d'h^r Commissaris op 't afscheijt eenen brieff aen hunnen president in Bantam, alsmede een aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael, met veel complementos, aen sijn Ed^{ts} wegen de weldaden ende genoten courtoisie aen hem voordesen bewesen, seijde dat voornemens bleeff ulm^o deser met t schip de Blessingh naer Suratte te retoureren.

<8 Moorse schepen bleven ter rede Atchin leggen> Ter reede Atchin laegen noch 8 Moorse schepen, die dagelijck besigh waeren, met hunne oliphanten t' imbarcqueren, oversulcx in corte stonden te vertrecken, behalven 't schip van Masulipatnam, dat dit jaer overblijven sal.

Vermits door de contrarie wint niet voorderen condon, vonden goet op morgen omtrent twee uijren voor den dagh ancker te lichten, ende den lantwint ons alsdan dienstelijck zijnde binnen d'Eijlanden door te zeijlen.

<t ingelaeden in de Luijpaert> 'T gene in de Luijpaert gelaeden was eenelijck te werten,

83 baren 149 cattij Perasen thin
 97 baren 150 cattij swavel
 130 stucx buffels huijden
 82 baar 50 cattij peper
 47 baar 148 cattij salpeter ende
 2 potten aert olij

De drie galleijen waervan op den 28^{en} Aug. mentie gemaectt, waeren noch mede doende om op te prepareren.

<f.685v.>

21^{en} d^o

<lichten ons ancker ende vertrecken uijt Atchin> s'morgens de lucht uijt de wal, lichten 't ancker stelden onsen cours, omme binnen door te seijlen. Edoch tegen den middagh ontrent half weggen zijnde, wierden genootsaect door contrarie wint ende stroom aldaer op 18 vademen santgront te setten.²⁸⁰

<f.686v.> In de Bandaer Ticco²⁸¹

October

3^{en} d^o

tegen den avont arriveerden ter rheedee voor Ticco, alwaer 't cleene jacht geankert lagh, genaempt Cleijn Rijnsburgh, uijt welcke vrunden de goede gesontheit van den oppercoopman Claux vernamen, wanneer sijn persoon ontboden, opdat des Comp^s constitutie, ende waerom d'Ed. h^r Gouv^r Generael en rade van India g'arresteert den Commissaris Sourij over de West Cust te retourneren, 't welck bekent gemaectt hebbende, stelden onse sijne instructie nefens twee missiven van dato 16^{en} Majj ende 16^{en} Julij door haer Ed^t aen hem geschreven ter hant, waeruijt 't geordonneerde begrepen, met communicatie den 26 Julij, 't fluijt schip de Rijn met 1057 baren 156 cattij soo Ticco als Priamanse peper, costende met d'ongelden, volgens factuijre fl.57745: 5 naer Batavia was geretourneert. Den oppercoopman Samuel Bon, op den 23^{en} August. voorleden overleden, ende 't ship door swackheijt van volck uijt Indrapoura naer Cillida vertrocken was. Ten anderen met voornoemde Rijnsburgh, een cargasoen monterende fl.9026:14:12 aengelanght, ende meest in peper verseth

280 For the further information on after Sourij left Aceh, see *Dagh-Register Batavia*, 1643–44, pp. 120–22.

281 His voyage to Tiku took 12 days.

lagh, soodat dagelijck naeder secours, ende scheeps ruijmtē, uijt Batavia te gemoet sagen.

4^{en} d^o

<resolueeren t'schips ladingh te suppleren> Sr Claux op ons ontbieden aen boort verschijnende, den raet bij een geroepen hebbende, resolveerden 't jacht Rijnsburgh, soo veel peper tot supplement vant schip den Luijpaerts laedinge sal overgeven, als sullen bevinden te behooren.

<varen naer lant> Naer ordre, gemelte jacht aen boort te corten, den peper over te geven, ende partije ballast uijt 't schip te discargeren, voeren in comp^e van de Atchinse Ambassadeurs, aen lant om des Coninghins letterken aen den Panghlima te behandigen, *<de Coninghins brieff aen Paduca Sirij Radja>* alwaer comende d^hr Commissaris ende Ambassadeur ijder een groten oliphant gepresenteert wiert, maer excuseerden deselve, 't welck den Panglima siende, van de Baleije naer hem toequam, ende volgens hunne coustume congratuleere, soodat met gevolg van drie eliphanten omtrent de Baleije comende, den onvermogen Coninck dier plaets, Orang Kaija Radja genaemt verscheen. Voornoemde Panghlima Paducca Sirij Radja vraeghde de Ambassadeur, wie den Commissaris Sourij was, wanneer hem bekent maeckende een koebeest aen sijn E. vereerden, naer des Maijts^{ts} brieffken groote eere aengedaen hadden, wiert selve gelezen, lujdende eenelijck dat hare conincklijcke Maijt^t van Atchin beveelde aen hare hooge ende lege dienaers, dat se de 50 baren peper aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael vereert, ende de 10 d^o aen den Commissaris in Indrapoura leveren soudē, mitsgaeders ons wel te bejegenen, ende behulpsaem in den handel te sijn. Sonder dat ijets meer voorvallende namen affscheijft, ende vervoughden ons nae de logie.

5^{en} d^o

<werden van den Orang Caija Radja genoijt> naer den middagh, van den Panghlima ende Orang Kaija Radja, omme haer te versoucken ontboden sijnde, gingen met den oppercoopman Sr Claux eerstelijck bij den Panghlima die op sijnnen Balleij vonden, naer sijn E. tot geschenck een baffta Brotchia ende vier verlackte doosiens ter hant gestelt, *<f.687r.>* hadden naemen affscheijft, doordien voornoemde Radja met hartelijck verlangen naer ons wachten, ende reden van daer op een eliphant naer sijn hujs, daer alles geprepareert vonden, neder geseten sijnde, behandighde hem een baffta Brotchia ende drie verlackte doosiens dat danckelijck aennam, naer langen tijt van Atchin, de Coninghins ende rijcx raeden, tot wat eijnde hier gecomen waeren gediscoureert hadden, wierden met spijs ende gespel crachtigh onthaelt. *<vereerde een paert ende bock>* Vereerden d^hr Commissaris een wit paert ende bock met uijttermaten lanck haer,

dat dancklijck aennamen. Tot recompense schonck aen sijn Ex^{ie} een conincklijcke cleet, waerdigh 25 a 30 R^a, van de Maijt Atchin op 't vertreck van daer vereert, waermede verclaerde hem de grootste eere ter werelt aendeden. Hiermede vermits 't rheede al laet, ende omtrent twaelf uijren in den nacht was afscheijt dede versoucken, excuseerende, dat soo grooten oncosten gedaen hadden, repliceerde bij de Maijt niet cunne verantwoorden, geringe [h]ormat aendede, daer opinnie supplieerde, tot bewaeringh van sijn eer, noch een weijnich gelieffden te wachten, als wanneer noch vier distincte reijzen opdisten, den Ambassadeur Radja Wanghsa, liet door Soudagaradja (welck met den groot vorst vant landt aldaer verscheen) aenseggen niet wel te passe was, oversulcx sich excuseerde. Daer wierth gedurigh bij 10 a 12 vrouwen, ende eenige mans op rabannen²⁸² gespeelt ende gedanst, ende so laet inden nacht wierth, ende ons den tijt verdroth, versochten verscheijden maelen afscheijt, maer hielt ons evestaegh op 't scheen den tweeden Ambassadeur Soudagaradja, geen goet vertrouwen op desen valschen hoop hadde porde ons tot vertreck aen. Soodat naer middernacht omtrent 2 uijren wesende, sijne Hogheijt voor de gedaene courtoisie ende tractement hartelijck bedanckt hebbende, namen vrundelijck afscheijt, wierden in 2 prauwen door de rivier naer de logie door 4 sijner dienaeren getrocken, Soudegaradja reet op een eliphant, ende sijn Hoogheijt gingen te voeth, met den tolck Possie Mellor tot overhalff wegh eer van ons scheijden, thoonde sich seer dienstigh, ende grotelijck tot ons genegen te sijn, liet ons met vier pieckeniers, eenige dammer draegers tot in logie convoijeren, die een dronck arack ende een Spaense reael schoncken, daermede gecontenteert waeren, ende vertrocken.

6^{en} d^o

smiddaghs liet den Panghlina, door sijnner schrijver ende boedjangh, d'h^r Commissaris versoucken, t' sijnnen huijse gelieffden te comen, waerop naer weijnich wachters naer landt vervoughden, alwaer comende, wierde van d'Ambassadeurs ingehaelt waermede in Comp^s logie gingen, alwaer een weijnich getracteert hebbende, sont den Panghlina 2 eliphanten, daermede bij sijn wooninghe verschijnende, vonden sijn Ed. op de Balleije, daer gesamentlijck eenigen tijt saeten, verhaelde onse sijn volck van eenige Chinesen, onlangs naer Batavia vertrocken, seer smaedelijck ende schandelijck bejegend waeren, sijn vaertuijgh dat op de rheede lagh overrompelt, eenige luidens gequest, ende een gedooth, waerover aen d' Ed. h^r Gouv^r Generael geschreven hadt, versocht onse hulp dat hem naer recht toestont.

²⁸² Rabannen?

<gaen tot de Panghlima ten eten, die ons op d'Atchinse mode accouteerden> Tot avont op de Balleije vrundelijck gediscoureert hebbende, wierden in sijn woonighe daer alles cierelijck toegemaect was, versocht te comen. Alwaer Orang Caija Radja ende eenige Grooten mede verschenen. D'h^r Commissaris, Sr Claux, d'Ambassadeurs ende Posie Melor, wierden int Atchinse habijt gecleet, ende vier verscheijde maelen met spijs getracteert, mitsgaders tot ons vermaeck van partije vrouwen op rabannen gespeelt.

<f.687v.>

Den Orang Caija Radja intregeert d'h^r Commissaris het paert op gisteren vereert, in recompens, sijn Hoogheijt het toegeseijde Atchins conincklijcke cleet, waervoor aen weder sijden groote danckbaerheijt thoonden, naer op ons voordragen goede beloft van den Panghlima ende Orang Caija Radja gedaen was, om in alle vrundschap toe bejegenen ende in den handel behulpsaem te wesen, namen afscheijt, ende vertrocken naer Comp^s logie.

<den Ambassadeur besichtigde cleeden> Doordien in Atchin clachten waeren, d'onse alhier de cleeden, boven d'ordinarie prijs tot leveringh van peper, de cooplieden aendrongen, lieten d'Ambassadeur, de presente sorteringhe besichtigen, verwonderen haer over de geringe prijs, 'twelck voornemens bleeff de de Coninghinne ende Groten van Atchin soodanigh te rapporteren, als de saeck inderdaeth lagh.

Tegen den avont verscheen alhier ter rheedde, een vaertuijgh, brengende tijdinge den oorlogh tusschen Cottetenger ende Padang, in stilstant van wapenen, maer noch niet bevreedigt waer. <ontfangen een missive van Priaman> Item bequaemen overlandt uijt Priaman een missive, waerinne des Comp^s resident adviseert, 140 baren peper bij de logie, ende omtrent 400 d^{os} voorhanden was, soodat 't aen cargasoen ende scheeps ruijpmte eenelijck mancqueerden.

Waeren voorder doende met des Comp^s gelegentheijt naer te sien, ende bevondent als volcht.

De schuldenaers d'onderstaende persoonen te sijn,

Pogantj Corcon	baren	10: 150 [kati]
Soure Radja		1: 100
Magat Siteendra		4: –
Radja Bonsou		: 150
Radja Steen Wanghsa		6: –
Radja Indre Macota		1: –
Magat Toldongh		3: 100
Radja Indre Mamouda		10: 20
Posie Idop		23: 80

Banghsa Culabangh	4: –
	65: –
bij de logie en 't jacht was in voorraeth	200: –
	baren 265: –

Boven 'tselffde bleeff Sr Claucx van gevoelen, noch vier hondert baren in Ticco, eenelijck in sal werden geprocureert.

<f.688r.>

De restanten waeren de volgende

285 p ^s chiouters	} waervoor (except de comptanten) naer overslagh 200 baren connen geprocureert werden
157 p ^s ramboutijns	
160 p ^s roode Salampourijs	
400 p ^s blauwe boelanghs	
500 p ^s narenconders	
239 p ^s blauwe bethillies	
86 p ^s witte	
167 p ^s alesias madaphons	
68 p ^s assmanus	
13 p ^s witte baftas	
95 p ^s baftas van 9 asta	
16 p ^s deeckens, ende	
1600 Realen in spetie	

Welcke cleeden gelasten soo wel in Priaman als hier, bij aldien in trocke van peper niet begeert sijn, voor gout te verhandelen, op dat geen restanten waert mogelijck in Batavia te rugge gebracht werden.

Adij 7^{en} d^o

<ontfangen 50 baren peper voor d'h^r Gouv^r Generael> 's morgens, ontfingen uijt des Maij^t Atchins magasin, in presentie van d'Ambassadeur ende Panghlima de 50 baren peper tot schenckagie aen d'h^r Gou^v Generael, naer verrichtingh, bleven noch hondert baren die eerst daeghs naer Atchin voor de Coninghinne sal gesonden werden.

Den Panglima vercocht voor den rijcxraet Maradja Sirij Maradja, 800 R^a, tot affcortingh van thol, te mogen genieten, alsoo de Maij^t 't selfde hem hadde vereerth, 't welck toestonden, omme sijnnen van node hebbende gunst, te meer te capteren.

s Naer middaghs onse ladingh met 568 baren 100 cattij gesuppleert, de pampieren van h^r Claucx aen d'Ed. h^r Gouv^r Generael, ende wij hem een missive aen den coopman Jan Luijcassen Levendigh in Atchin behandicht hebbende, omme met 't geseijde vaertuijgh van Maradja Sirij Maradja (dat eerst daeghs

derwaerts te vertrecken staeth) te bestellen, ende wijders ten dienste van de Comp^e noodigh geoordeelt 't jacht Rijnsburgh (soo haest hier aen landt sijnde peper gescheept) nae Priaman te senden, omme de 140 baren van den ondercoopman Guilliam van Quickelenburgh aldaer op voorraeth leggende in te nemen. Ten anderen soot gemelte schip eerstdaeghs verchijnt, 't selvige aldaer te laeten verblijven, om dien wantrouwigen hoop, in staeth te houden gerecommandeert had, <vertreck van Ticco> ende tot vertreck naer Priaman volvaerdigh zijnde, lichten 't ancker, gingen met de zeewint t seijl, dogh waeren genootsaeckt door stilte 1 $\frac{1}{3}$ mijl van de rheede te setten.

<f.688v.>

In de Bandaer Priaman

g^{en} d^o

Arriveerden ter rheede van Priaman, despecheerdent vaertuijgh naer landt om den ondercoopman Guilliam van Quickelenburgh aen boort te brengen, die in goede gesontheit verscheen, den selven naer des Comp^s gelegentheit gevraecht hebbende, rapporteerde alles in vredelijcken staeth, de questie voor desen ontstaen geeffent ende dat den Panghlima van hier naer Indrapoura vertrocken, bij de wooninghe 140 baren peper, ende grote quantiteitj voorhanden was.

Ter rheede laegen geanckert de volgende vaertuijgen als te weten,

1 Chinese jonck van	120 lasten	} van Batavia
1 tingangh	60	
1 gillioen	80	

ende vier vaertuijgen, van Lammajute, ijder hier aengecomen met 50, 60, 70 baren peper

<transporteerden ons naer land> Alvorens d'Ambassadeurs met hunne suite van boort gegaen waeren, vervoughden ons mede naer land in 's Comp^s huijsingh, alswaer weijnich wachters van de principaelsten, den Soudagaradja, ende tolcq Heijder versocht wiert, om bij den Ambassadeur gelieffden te comen, die in de wooninghe van de Panglima onse compste verwachtede, waerop in comp^e van Sr Quicklenburgh derwaerts transporteerden. Alwaer comende verhaelde de principaelste Grooten bij den anderen in Padang waeren, om de aldaer geresene questie tusschen Cotentenge te beslechten, ende die plaetsen weder in vredigen staeth te brengen, oversulcx sagen tot voorderingh van de Comp^e alhier niet te verrichten. Eenelijck versochten de personen die voor desen over d'onse geclaecht hebben, haer de cleeden boven den ordinarie prijs aendrongen, jegenwoordigh mochten te voorschijn comen. Waerop antwoorde geen en waren ende dat vertrouwen mochten, eenige fielen sulcx hadden uijtgestroijt, met welcke praetiens ons vreden hadden te stellen, doordien in dese gelegentheit niet anders conde uijtgerecht werden.

Ondertusschen verschenen eenige officieren, bespeurden ons met spijsen sochten te tracteeren, ende op te houden, versochten dierhalven afscheijt. Alsoo voornemens bleven desen avont noch van hier te vertrecken, waerop den Ambassadeur instantelijck versocht, tot morgen vrough gelieffden te wachten, dat haer inwillighden. Wanneer corts daeraen afscheijt namen, want morgen op dese lichtvaerdige, ende trouwlose natie niet vertouwen, voornamentlijck bij nacht, daervan tijt tot tijt genoegsame exempels aengesien hebben.

Met den tweeden Ambassadeur, Soudagaradja en den tolck Heijder in de logie comende, wierden van den Coedjerwangh, Possie Pedier genaemt, te gast genoyt dat minnelijck doordien naer 't schip vertrocken bij leijde²⁸³ dogh eenige cleen geschenck van fruijten accepteerde.

<f.689r.>

De restanten bevonden als namentlijck

- 1 pack narenconders
- 2 d^o chits perochebat
- 1 d^o breede chits
- 1 d^o smalle chits
- 1 d^o swarte berams
- 1 d^o seijl doeck

tsamen 8 (sic) packen

57 p ^s swarte berams	}	losse cleeden
38 d ^{os} witte bafta		
122 d ^{os} chiouters		
52 d ^{os} narenconders		
128 d ^{os} swarte beautas		
168 d ^{os} roode berams		
1 picol gommelacca		

Uijtstaende schulden 26 baar 37 cattij peper.

Op leveringh vant aenstaende cargaseon hadde ontfangen baren 258: 95 cattij peper.

<versien Sr Quickelenbuegh met 2 personen ende andere nodigheden> Op't versoeck van Sr Quickelenburgh, voeghden hem den adsistent Nicolaes van Breen bij, die mede eenige kennisse van de chirurgie heeft, daer toe, (door dien present alhier geen barbier is), ende 't meeste volck met seere beenen gequelt sijn, in dese gelegentheijt mede kan gebruijckt worden, alsmede een jonghman Borus genaemt, omme den selven in 's lants taele, ende den handel aen te queetken,

283 Bij leijde, read beleide.

versaegen hem mede tot nodrust van eenigh vleesch, speck, asijn, 30 kannen scheeps arack, ende met weijnigh medicamenten.

10^{en} d^o

<gingen t' seijl> s'morgens Quickelenburgh met d'Ambassadeurs aen boort comende, lichten ons ancker, ende wiert voorgestelt Padangh aen te loopen, doordien verstaen (edogh niet seecker) den Panglima van hier genaemt, Srij Bidie Radja, aldaer is, daertoe den Ambasssadeur mede inclineerden soo omme ons van questie tusschen Cotentenge geresen te informeren, als den Panglima over de exactie alhier door sijn volck aen d'onse begaen te berispen. Stelden Sr Quick op t' afscheijt een brieffken aen den oppercoopman Sr Claux ter hant, omme met de eerste gelegentheit naer Ticco te bestellen, waermede versejlden.

<f.689v.>

s'Naer middaghs omtrent Padangh comende, vonden geraetsaemst, doordien regenachtigh weer met een goede stijven coelte was, 't door te laeten staen, te meer nader bericht wierden, voornoemde Panglima aldaer noch niet verschenen was, ende in absentie van den selven, ten dienste van de Comp^e niets verricht conde werden.

In de aengename Baij Cillida

October

11^{en} d^o

<rescontreerden een Javaens vaertuijgh met een brieff van Sr Maes uijt Cillebar> in de gebroocken hoeck rescontreerde een Javaense tingangh, deden d'opperhooffden door een canon schot aen boort verschijnen, welck ons een brieff gedateert ulm^o Sept. voorleden, van den ondercoopman Hendrick Maes uijt Cillebar geadresseert aen den oppercoopman Samuel Bon saliger behandighden. Waerinne adviseert 200 baren peper in voorraet mede verlegen was, ende noch goede quantiteit uijt Bencoele te verwachten stont. Gemelte vaertuijgh hadde ingeladen eenige bafitas ende roode bethillies, die verclaerde aldaer voor peper gehandelt te hebben, ende dat voornemens na Padangh te seijlen was. Hoewel geen pas hadde lieten hun ongemolesteert, doordien 't Bantammers waeren, vertrecken, met waerschouwinghe soo in toecomende sonder vrij geleijde bevonden, aengeslagen sullen werden.

<f.690r.>

<arriveeren in de Baij Cillida> Arriveerden tegen den avont ter reede voor Cillida, vonden aldaer geanckert vier Maleijtse vaertuijgen, item 't fluijtschip de Rogh jonghst uijt Indrapoura gecomen, ende jegenwoordigh omtrent een maent alhier ververscht, mitsgaders de Rijp met den ondercoopman Hendrick Craeijer

van Batavia, op gisteren avond, neffens een dienstigh cargasoen, cleeden, ende 2 000 R^a contant voor den oppercoopman Sr Claux in Ticco aengelanght.

<despecheerden Sr Craijer over Priaman naer Ticco> Ende dewijle hoogh noodigh vereijstcht tijdelijck van t cargasoen ende gelegentheijt alhier bekent gemaect wort, resolveerden in der haest de scheeps booth, met den ondercoopman Craijer, neffens de missive van d'Ed. h^r Gouv^r Generael ende de factuijre vant cargasoen derwaerts te senden. Op dat des te eerder, 't selve verpant werde, ten aensien de coopliden hunnen peper presenteerden te leveren. Wanneer kennisse van de te verwachten sorteringe cleeden hadden, met ordre Priaman in passant aen te loopen, omme den ondercoopman Guilliam van Quickelburgh, insgelijcx kennisse daarvan te doen.

Wijders doordien de Roch present sijne ladinge met 722 baren 83 cattij peper, volgens 't seggen heeft, ende den ondercoopman Jan Claesen Sterck in Indrapoura noch 110 d^o van den Coedjerwangh competeert, goet gevonden soo veel in de Rijp te doen overgeven, dat de schulden in gemelte Roch, sal cunnen gebracht werden.

12^{en} d^o

de negotie boecken naer gesien hebbende bevinden de restanten te weten, als nementlijck

2 packen cani goelonghs²⁸⁴

2 d^o tapij surassen

4 p^s fluweelen

2 d^o witte bafta Brotchia

5 d^o armosijnen

9 d^o coopere gongen

1 cattij getwernde sijde, ende

1600 R^a van 8^{en} in spetie

Uijt welcke boecken met verwonderingh vernamen, den tol van Indrapoura ingewillicht, doordien 't geremitteerde van de Coninghinne Atchin, noch niet voldaan is.

<uijt de fluijt de Roch in de Rijp gelast 130 baren peper> Tegen den avond de fluijt de Rijp 130 baren 27 cattij peper overgenomen hebbende gaven last, hun lieden vaerdigh te houden, om op morgen, tegen den dagh te vertrecken.

13^{en} d^o

<despescheerden deselve ende versoecken den Panglima van Priaman ende Indrapoura, Sirij Bidje Radja genaemt> despecheerden de fluijt, neffens en brieff vant gepasseerde

²⁸⁴ Cani goelonghs, read kain gulung.

alhier, aen den oppercoopman Sr Cornelis Claux naer Ticco met een bequaeme lantwint. Wanneer ons in comp^e van de Ambassadeurs, aen lant bij den Panglima van Priaman, welcke mede die plaets op Indrapoure waerneempt veroughden, neffens een schenckagie bestaende int volgende

1 p. witte bafta Brotchia	} van d'h ^r Commissaris
1 p. bloet corale kettingh van 3½ R ^a swart	
1 cattij amphioen	
2 muscus ballen	
2 Realen swarte calambacq	

<f.69ov.>

Wierden vrundelijck ontfangen, met veel complementos, hartelijck wenschten ons in sijnnen residentie plaets gerescontreert hadde, omme de behoorlijke courtoisie (dat nu onvermogen bleeff) aen te doen.

<segh^t 300 baren peper medegebracht heeft> Sijn E. verhaelde drie baren peper presentlijck in desselfs vaertuijgh uijt Indrapoura geladen, ende de visite aldaer gedaen had, welcke peper voornemens bleeff aen d'onse in Priaman te leveren, waermede daer in vooraeth staeth te comen acht hondert baren.

<discours van diverse nootsaeckelijckheden> Ten anderen, dat Radja Mallefar van Indrapoura naer Lammajute was gevluht, ende voornemens bleeff, den Coninck van Bantam, die plaets tot Bencoele op te dragen, ende alreeds 5 a 6 Javaense vaertuijgen tot weghvoer van den peper derwaerts gelocht waeren, oordeelde van daer met geweld behoorde van daer gehouden te werden.

Voorders in discours wegen d'Engelsen voorleden jaer alhier in den handel geweest, verclaerde geen kennisse heeft, een baer peper wegh gevoert hebben, maer eenlijck verversinghe becomen, 't welck int aenstaende, (alsoo jegenwoordigh daermede geleent was) wel meende te beletten. Wij antwoorden anders geschiedende genootsaeckt sullen sijn, ons becomen recht te maintineeren, ende over die sulcx te laeten aen de Majj^t andermael te clagen.

Den handel van Indrapoura (volgens d'Ed. h^r Generael's versoeck) alhier behoorden tot welvaert van beide natie getrocken, diende dat voordienstigh approbeerde, ende alle mogelijcke middelen aanwenden wilde, omme de luijden daertoe te bewegen, alsmede aen de Majj^t van Atchin des aengaende aennam te schrijven.

Wegen de questie in Priaman tusschen den ondercoopman Quickelenburgh voorgevallen was bereijjt jusitie over den misdadiger te doen, ende verclaerde opt versouck van gemelte Quickelenburgh, den delinquant gelargeert was, echter onder burchtocht van 2 persoonen, soodat hem altijt wanneer begeerden, ten recht most laeten verschijnen.

Wijders waeromme ons den tol in Indrapoura affgenomen zij, doordien 't geremitteerde van des Maijt schult noch niet voldaeen is, repliceerde den Coud-jerwangh daerover beschro[om]pt heeft.

<becomen 9 baren peper en 33 Realen over schult> Eenen Posie Ramma sijnde 9 baren peper, ende 33 R^a aen de Comp^e schuldigh maende tot voldoeningh aen, wanneer toesegginge deede, gemelte peper te leveren ende Realen mede te voldoen. Welck door den adsistent Maes ontfangen wierde, voornoemt h^r thoonde hem seer vrundelijck 't onswaerts genegen daerin verclaerde te willen continueren, alsoo de Maijt^t ende d'Ed. h^r Generael bevont een te sijn, waermede nae eenige vermaeckelijck discoursen vertrock.

<werden van sijn E. opt vertrecq beschoncken> Opt affscheijt vereerde den Panglima aen den Commissaris een tabackx pijp, 3 buffels, ende 2 bocken, alsmede een raerpaert, dat uijt Priaman voornam met de fluijt de Rijp naer te senden.

<f.69r.>

<despescheerden den chaloup naer Indrapoura> s'Avonts despescheerden, (volgens genomende resolutie van dato) ondercoopman Jan Claessen Sterck, in comp^e van den Ambassadeur, voor uijt naer Indrapoura, opdat alles te spoediger mocht uijtgevoert werden.

14^{en} d^o

waeren ijverich doende, met waeter ende branthout te haelen, wanneer van Radja der buffelen versocht, sijnde een persoon, die d'onse bij verschijningh van schepen grotelijcx behulpsaem, in ververschingh te beschicken is. Oversulcx als omme tot continuatie meerder te animeren, vereerden hem 't volgende,

1 Atchins sijde cleeth	}	van d'h ^r Commissaris
1 p ^s armosijn		
1 Atchins mesien		

15^{en} d^o

<vertrecken van Cillida> twije uijren voordagh, vertrocken, in comp^e van de fluijt den Rogh, met de lantwint uijt Sillida, naer Indrapoura. Op de middagh rescontreerden vijff vaertuijgen, wiert gesustinert met peper gelaeden te sijn, stelden hunnen cours naer Priaman.

Indrapoura

16^{en} d^o

<comen voor Indrapoura ten ancker> des avonts settent door stilte op 11 vadem steck gront omtrent een mijl van de baar Indrapoura.

17^{en} d^o

<senden de prauw naer land> sonden met den dagh de prauw naer landt, omme rapport van den oppercoopman Jan Claessen Sterck (op 13 stantij van Cillida, met den Ambassadeur derwaerts gesonden) te becomen.

<rapport van Stercq> Tegen den middagh, verscheen gemelte Sterck, ende den Ambassadeur, met sijnne gansche suite aen boort, rapporterende, den Coedjerwangh, op affcortinghe van sijne schult 50 baren peper gepresenteert heeft, ende 't resterende, met 't eerst alhier verschijnende schip, 't welck Sr Claux staet te wesen, betaelen sal. Gaven aen Sr Sterck ordre gemelte peper neffens de 10 aen d'h^r Commissaris, door de Coninghinne van Atchin vereert, (omme te winnen) int fluijtschip de Rogh te laeden, ende deselve gescheept hebbende op 't spoedighste naer Cillibar te seijlen, omme aldaer soo veel in te nem[en] als eenichsins sal connen gebercht worden, mits laetende alhier een brieffen aen Sr Claux, wegen des Comp^s constitutie, om sich daernae bij verschijninge te cunnen rechten.

<questie tussen den Ambassa^{dr} ende schrijver van Indrapoura> Voornoemde Sterck verhaelde soo den 15^{en} savonts met de chaloup in Indrapoura arriveerde, den Ambassadeur sich datelijck naer boven vervoughden, ende bij nacht aldaer in de stadt (sonder den Coedjerwangh aengesproocken te hebben) int hujs van eenen schrijver, sijnde de soon van den overleden Coedjerwangh, seer importuijn aenstelde, nemende sijn vrouw met geweld, snijdende haer 't haijr aff, ende brachtse in een wooninge, daer 't volck mede uijtvluchten, 's morgens de luijdens hem over dese vileijne actie hem willende aenspreecken, verantwoorde sich met wapenen, quetsende <f.69v.> drie persoonen, ende bracht de vrouw mede aen boort. Wij lieten 't selfde als onbekent passeeren. Den schrijver wilde daerover, aen d'Ed. h^r Generael schrijven dat Sr Sterck belasten niet te accepteren maer aen te seggen, sijn Ed. sich met soodanige questie niet bemoeijde ende sijn vercoringh, aen de Coninginne van Atchin hadde te clagen.

Wijders arresteerden als bij resolutie van dato met d'eerst bequame wint van hier naer Cillebar te navigeren, om te sien hoe aldaer des Comp^s resident in den handel etc^a, omtrent middernacht gingen 't seijl.

VOC 1157

<f.567r.>

Journal of Dagregister gehouden bij den Commissaris Arnold de Vlamingh van Oudtshoorn geduijrent sijn aenwijs in Aetchin A° 1644, van dato 13 Julij met het jacht Grol, daeromtrent de Rhede g'arriveert is, tot 29^{en} October daeraen volgende, p^r 't voornoemt jacht weder over Malacca van daer naer Batavia sijn versejlen.

Woensdach den 13^{en} Julius 1644

<comen ontrent een mijl van d'Aetchiense rede> sochtens ontrent ten negen uijren quamen (Gode sij lof) tusschen de Quale Aetchien ende den clip ten ancker, sijnde ontrent noch een mijle weghs van d'ordonnaris Rhede, als wanneer een schoot deden tot teken voor de genen van 's Coninginnes wegen op strangh ordonnaris den wachten hebben, daer desireerden te wesen en aenboort geliefte ten comen. Alsoo 't alhier gebrueckelijck is, niemant voet aen lant setten mach bevoorend daertoe 's Coninginnes expres consent of t'last becomen heeft. Welken volgende dan tegens den avont, aen ons boort verscheen een der tollenaeren supposten met een vliegertje, sijnde een cleen Indiaens snel vaertuijgh, dien onsen begeerte om hare May^{ts} licentie te mogen landen notificerden, <notificeerenden ondercoopman Levendich onsen comste> en met eenen behandigden, een cleen lettertje, met aller haest aen s'Nederlants opperhoofd te bestellen, vervatende substantivelijck de notificatie onse sparesse²⁸⁵ met ordre hare Altesa daer af haestelijck kuntschap soude willen doen, ende verlot te landen (gelijck voorgenoemd) bevorderen. Soo 'selve onder dato deses in mijn particulier briefboekje verbotenus can werden beoght.

Donderdach den 14^{en}

<comt voornoemt ondercoopman aen boort> weijnich voor den noen quam den ondercoopman Jan Luijcasz Levendich, provisioneel overhoofd van onsen ommeslach alhier, op ons voornoemt becomen schrijven, met 's Comp^s roeijvaertuijch aen boort, allegerende onsen aencomste den Coninginne bekent gemaect mitsgaders hare Altesas Chiap oft licentie te mogen landen g'obtaineert, ende ingevolge 'tselve metten eerste, naer gewoonte, p^r expresse gecommiteerden te gemoeten hadden, <item een Capado met 's Coninginnes Chap> gelijck dan oock, weijnichtijts daer naer, p^r een groote Moorse boot aen ons boort verscheen, seker aensienelijck Capado genaemt Magat Moeda Radja met een staetich ge-

285 Sparesse, read (Fr.) paresse.

volgh van Naeleers, Boedjanghs, den Ponglo Cael, Ponglo Claetsies²⁸⁶ ende Coedjes van²⁸⁷ de Quale, sijnde altsamen bedieningen dependende aende tol ende voornoemt Chaps bewaerders chergie, die van ons manierelijck be- weelcoomt ende in den cajuijt met sirij pinangh etc^a versnapperingh weijnich onthaelt sijnde, <gewone solemniteit int becomen van voornoemd Chap> mij presenteerde, bevorens versocht hebbende, gekeert in postuire langhs scheeps wilde over eint staen, een mes in sijn scheijde, altsamen van masif silver, hangende aen een d^o keteentje om desselffs hals, ende 't selve met beijde mijn handen om hoogh tegens 't hoofd geheeven hebbende, mij voort beval te spreken, Doulat Orgaija Tuan Cou²⁸⁸, hebbende geseijde woorden cracht van d'uitterste eerbiet, die hare Hoocheede can werden bewesen, ende altijt int becomen van meer verhaelt Chap ende verscheijde andere hoge gelegentheden moeten werden gesproken, gelijk dan oock <f.567v.> alle de Commissarisen, die oijt ende oijt hier geweest sijn.

'T selve sonder tegen spreken hebben g'observeert ende naergecomen. Soo als mij prepareerde om nevens d'h^r Ambassadeuren van hooghgedachte hare May^t met ons herwaerts getourneert, den oppercoopman Jan Harmanszen. ende den ondercoopman Lieuwen van Rossem, in comp^e van geduchten Capado naer lant te transporteren. <relaes hoe onfatsoenelijck van boort gehaelt sijn> Alsoo seghde, hare May^t seer desireerde mij t' onthaelen ende voornamentelijck met voornoemt oppercoopman Harmanses huijsvrouw te spreken, dien reedts verstaen, mede aan boort was, ende hem over sulcx expresselijck gelast hadde, sonder mijnen persoon met hem te brengen, niet retourneren en soude, sijnde nochtans de gelegentheit, ten aensien d'eere hare Hoocheedens legat en successive in't van boort haelen op Batavia bewesen, seer sober, overmits 't geseijde vaertuich noch van alcatieven, kussens, quitasol oft' eenich eerteijcken versien en was, ende oversulcx genootsaecht soude sij geweest. Op een oude bamboisenhout wel wijt van malcander gebreijt te setten, soo verhief sich soo vehementen kaek sulcx niet raetsaem en vonden, om ongeluck te hoeden van boort te steken, daer selfs binnen scheeps boort niet t enemaal van bevrijt, alsoo onderseijl ende doende waeren, de rede wat te naderen om onse goederen bequamelijcker te disbarqueren, ende stijve buijen (soo veel doenelijck) t' ontgaen, die hier dees tijt 's jaers dikwijl over 't geberghte seer sterck neder storten. Edoch voor ende aleer weder ten ancker kosten geraecken, bevonden meer als een gotelingh schoot verlooren hadden, sulcx te raden wierden, dien

286 Clatsies, (Mal.) kelasi i.e. sailor.

287 Coedjes van, read coedjerwang i.e. guard.

288 Doulat Orgaija Tuan Cou, (Mal.) daulat dirgahayu Tuanku i.e. may, my Lord, long live.

avont metten anderen binnen boort te verblijven, ende in te wachten, den ochtent stont ons bequamen gelegentheijt soude toe bringen.

<wat daerop tusschen mijn ende d'Ambassadeurs is gepasseert> Middelerwijle dede d'hr Ambassadeuren eens apparte bij mijn roepen, aende welcken bedectelijck versochte of de woorden door den Capado (gelijck verhaelt) gebruijckt van namentelijck last hadde sonder mijnen persoon met hem te voeren, niet en vermocht naer lant te keren, tot mijn genoegen eens wat nader geliefden s' interpreteren, alsoo niet en begreep, of daer niet wilde seggen dat nochtans alreeds uijt d'omstandigheden wel gebidde hadde, benevens hem in sijn eijgen vaertuijch, voornoemt Moorse boot inbarqueren, dan onsen eijgen scheepsboot doen manen ende hem daermede soudenvolgen. Daer haer Ed. presto op antwoorden, menende, quansuijs, 't selve een besondere eer voor ons was, hare May^{ts} expresse intentie te sijn, metten Capado in sijn vaertuijch soude treden ende onse boort met mijn suite laten volgen om statelijck naer gewoonte aen landt te verschijnen, dat bij replicq toestonden ende indubitatie vaststelden, hare May^{ts} gerepeteerden boot oft' wel een ander vaertuijgh expresselijck ons te haelen hadde afgesonden, ten aensien hare Hoocheede niet versekert en konde sijn, vaertuijch aen boort hadden, alhowel nochtans ordonnarije daer van versien vaeren, maer door verscheijde incidenten, als afslepen en van geditueert kosten wesen, ende 't selve dan soodanigh voor seker houdende, seghde dan, niet naerlaeten en conde, mij ten hoochsten t' admireren, de Vorstinne ons met soo lompen geleenden Moorsen boot aenlant nodighde, die bij naer vollaeden met slaven, dinaren ende gevolgh der geroerde gecommiteerden was, ende hun reedts niet en hadden geschaemt sonder 't minste aensien, de principaelste plaetsen 't occuperen, ende dat in reconpense van d'eere ende 't respect hun Ed. ende alle vreemde Ambassadeuren doch voornamentlijck die van't rijck Aetchien, op Batavia bewesen, ten waere bedenckelijck *<f.568r.>* (gelijck seghde) uijt dese ter restre bewelcomingh vrijelijck genootsaect was te doen. De Aetchinse gesanten contrarie hun hoge beloften aen den Gouverneur Generael successive gedaen, daer af niets voor den Coninginne en sprediceerden maer soo haest bij deselven onse schepen verlaten ende wederom thuijs gecomen waren, all weldaden ende courtoisien datelijck vergaeten, dat soo niet en betaemde maar bij 't Atchiense hof t allen tijde behoorde gedacht te werden, 't gene de gesanten van den Gouverneur Generael, tsij ten goede ofte quade bewesen, niet deselven in hun particuliere personen wierde be-toont, die en gering gedeelte der genietende eer dickwijl genouch soude sijn, maer sulcx aen sijn Ed. selve, van wien gecommiteert quamen geschiede, welke oock, alhoewel in alle sijne actien nederich, affabel, gemeensaem ende milt, gelijck haer Ed. selfs genouchsaem ondervonden hadden, derhalven echter eer seer jalours here in cas van sijn ere was ende in genigen delen dulden

conde, die elders in misbruijckt ofte te cort gedaen wierde, soo in desen reedts geschiede.

Edoch wilden gaern vertrouwen, die boerscheijt, niet des Coningines maer de genen hun schult was, die over 't vaertuijch gesach hadden, dat derhalve haere Ed. niet anders en verhaelden als broederlijck ende communicative, gelijk mijn h^r den Gouv^r Generael, soo wel mij als hun Ed. selfs op ons afscheijte gerecomandeert hadd, in alle voorvallende saecken te doen. Alsoo d'Atchiense tale ende coustumen ignoreerde, consequentelijck dan oock versochte daer af geen gevach²⁸⁹ en wilden maeken, dan ten tijde ende plaetse mitsgaders ontrent de genen, bij de welcken verstonden, 't selve billickelijck aengehoort ende niet door verkeerden afgunst pericul mocht lopen te werden misduijt, ten einde onder frivole pretexten ons inden saeke ten principaele, namentlijck 't aennemen der restanten juweelen met nadelich en mochten sijn.

Over welck een ende ander hun Ed. haer bevindende in 't gemoet door waerheijt overtuijcht waeren, met nedergeslaegen ogen, wijle tijts, sonder spreecken bleven ende eintelijck den eersten Amassadeur Radja Sista Wanghsa met traenen op de wangen uijtsprack, in mijn clachten gansch gesondeert, ende hij derwegens in 't herte beschaemt was. Edoch versochten hun Ed., die emmers daer van onschuldich waeren, 't selve niet qualick en geliefden af te nemen ende 't gebreeck onder de discrete vouwe, daer in het reets (soo verhael) geslagen ende met ontlastinge van den Coninginne gevoecht hadden, geliefden te houden, protesterende sijn plichtige danckbaerheijt, soo lange sijn oogen waekten niet en soude deficieren, dat in 't een ende ander verhoopte soodanich te doen blijcken, genoeg, niet alleenich in sijnen persoon maer van't gantsche Aetchinse hof soudent nemen, al soudent sijn wel vaeren ja leven costen, 'k wilde hem maer betrouwen ende gerust sijn, dat onder toeseggingh van billicke recompense danckelijck aennam, raedende sijn Ed. mij boort serieuselijck aen, int Moorsch vaertuijch niet overtreden maer mij met onsen eijgen boot naer lant wilde transporteeren, sij wilden selfs mede daer in vallen, latende de soldaten metten Moorse boot volgen, gelijk hij oock al sijn volck soude gebieden te doen dat met Sr Harmanszen mede soodanich goet vont, ende

's volgenden daeghs.

<f.568v.>

Vrijdach den 15^{en}

<varen naer lant met verhael hoedanigh> voor sonnen opgangh, alsoo het een liefelijck vlagie was, van soete apparentie, tot goede tijts continuatie, met onsen boot die achter met een root laeckens kleet verdeckt, ende van binnen met een

289 Gevach, read gewach.

nieuwen alcatief ende competent getal brocade kussens uijtmuntent ende tot sonderlingh gevallen van d' Ambassadeuren versien was, van boort staecken, vergeselt selfs van den Capado, die 't voorgemelte 't Chap ons toegebracht ende hem door den Orang Caija Radja Sistia Wanghsa te laten bewegen hadde, gemelte Orang Caija Radja Sistia Wanghsa den oppercoopman Jan Harmanszen ende den ondercoopman Lieuwen van Rossem vooren aengeroert, sijnde den Ambassadeuren Orang Caija Soudagaradja, benevens d'andere Aetchinse ge-committeerdens, de soldaten, mij tot gevolgh mede gegeven, met ons goet vinden, in den Moorsen boot getreden.

<comen in den Bandel of tolhuijs> Invoegen ontrent ten seven uijren, de Quale ofte de mont van de revier Atchien naderden, ende ten half achten voor het tolhuijs aenquamen, daerop traeden ende soo lange vertoefden, de voorverhaelde Moorse boot mede aengelant was, mitsgaders onderwijlen betaelden voornoemt Chaps ordonnaris gerechticheijt met den aencleve van dien, dat gaern gesien hadden, in ons afsijn alleenich door den oppercoopman gedaen ware om hun mechaniqueht, die al verstaen hadden, wellicht int vorderen van de voornoemt gerechticheijt, soo met uijtschieten van stoffen ende meer te beknibbelen dan hun gerechtelijck competeerde tot vilipendie van onse Commissie niet en souden schaemen te plegen, maer wilden expresselijck sulcx in mijn aenwesen soude geschieden, apparentelijck met hope dan meerder obtineren ende mijn nieuwelingschap beter sinceriteijt dan selfs in hun gevoelen, bij haer geloven soude te wesen, ten aensien den ondercoopman Leevendigh gelaste den ouden voet te volgen, sonder int minste of meeste daer af te wijcken, alsoo bij resumptie van voorgaende daghregisters deser quartieren reeds bemerckt hadde, alle extraordinarie giften datelijck tot wettelijck costumen getrocken waren, waeromme dan in sulcx oft' diergelijck omsichtigh dient te werden gehandelt. Maer heeft gerepeteerde ondercoopman sich abuserende echter twee p^s armozijnen meerder voor 't Chap, dat is in plaetse van 8, 10 p^s betaelt dan in voortijden geschiet is, dat in toecomende gebetert ende tselve weder op 't out gebruijck gereduceert moet sijn, soo hier onder specificatie vertoont wert, namentlijck

<specificatie van de betaelde gerechticheijt voot 't voorschreve Chap>

voor't Chap	armo ^s p ^s 10	f.43: 6:12
aen den Capado die 't Chap bracht	8	34:13: 7
aen desselfs Boedjanghs	2	8:13: 6
voor de Naleers	2	8:13: 6
aen 2 boedjangh van Tolhuijs	2	8:13: 6
aen den Ponglo Caul	2	8:13: 6
voor desselffs Tandel	1	4: 6:11
aen den Panghloe Claessie	1	4: 6:11

aen den Coedje van de Quale

4:

6:11

29

f.125:13:12

<f.569r.>

<comen in 's Comp^s logie met relaes hoedanigh de saeken daer voor houden vinden> Alle t'welcke g'effectueert wesende, vervoeghden ons naer 's Comp^s logie, daer alles in tamelijck ordere bevondt, uijtgesondert 't daghregister, door sieckte des ondercoopmans vrij wat verachttert was, maer (jammer om sien) 't nieuwe packhuijs bequaem om grote partijen coopmanschappen te bergen, meest reedich met sobere apparente, voor mijn vertreck iet merckelijck sal wesen te bemachtigen, overmits haere Hoocheden expresselijck bij placate g'interdiceert heeft, geen buffels=hoorns ofte derselver huijden uijt den lande mogen werde vervoert, alsoo deselve tot 't maeken van touwen bequaem tot den vanghst der oliphanten selfs benodighden. 't Thin was door 't greetich betrachten der vreemde Moorse negocianten tot seer hoge prijs gesteijgert, sulcx ten dienste van de Comp^e niet geraeden en was, daer seer naer te pogen. Ende stont de peper van de Westcust noch voor drie maenden niet te verschijnen, daer naer wij niet en sullen kunnen vertoeven.

<clachten van de Pegusen anachoda over d'extorsien en vexatien de vreemdelingen hier lijden>

Ten selven dage werden van verscheijde Moorsche coopluijden besocht, die gesamentelijck seer doleerden over den slechten aftreck hunner mede gebrachte goederen en d' intolerabile extorsien hier lijden moeten, ja verclaerde seker anachoda met sijn schip uijt Pipelij in Bengala hier aengelandt, reeds 1300 taijl Atchins a vier Realen ider tot gerechtigheijt ende in geschenck betaelt hadde, ende sulcx echter lichtelijck genootsaect soude sijn, wilde sijn goederen niet schant=coop, ja met verlies uijt de hant smijten, mettet meesten part der selver weder derwaerts te retourneren. <werden door de Maij^t met fruiet beschoncken> Soo wierden mede van hare May^t de verscheijde fruieten begifticht, die ons door een hunner Capados met een sonderlijck statie dede toebrengen, waervoor den selven beschoncken met een enckelt armosijn, ende gesamentelijck aen de draegers vereerden drie goude Aetchiense masen a $\frac{1}{4}$ r^a ider.

<den ondercoopman Van Rossem schicken naer boort mette redenen waeromme> Ten selven dage, weijnich naer den noen, sonden den ondercoopman Lieuwen van Rossem p^r onse ende voornoemt Moorse boot wederom naer boort, met ordre 's anderendaghs sochtens, goetijt met juffrouw Harmanszen, de schenckagie ende den brief van den Gouverneur Generael aen haer Altesa gesonden, tot ons weder te keren om deselve, onderwile hare Hoochedens afsijn, te preparenende onse besoiingnes (soo veel mogelijk) te poedigen.

<de Coninginne rijt uijt speel majjen en doen ons versoecken met haer te gaen, dat excuseren>

Dato liet hare May^t ons weten, voornemens te sijn 's anderen daeghs 's morgens

met al hare heren ende Groten, hare lusthoven te gaen besøeken ende wat te vermaecken, alsoo 't in 't hartje van de durioens²⁹⁰ tijt was, sijnde een vruchte bij den Indiaenen seer begeert, ende maer een 's jaers draeght, nodighde ons, soo oock d' Engelsen ende alle de vreemde anachodes gedaen hadde met haer te gaen, maer gaf den bode uijt alle sijne actien genouchsaem te verstaen, het den Coninginne niet vreemt voorcomen ende bij hare Hoocheijt geensints euvel soude genomen werden, ingevalle ons op ongelegentheijt, dat was eerst te lande gecomen, vermoeyt waren ende ons goet noch niet van boort en hadden, excuseerden, gelijk dan oock reverentelijck deden ende den bode aennam hare Hoocheede van te sullen verwittigen, vertrouwende 't selve bij hare Altesa niet qualijck en soude werden genomen.

Saterdag den 16^{en}

verstonden de Coningh achtervolgens haer voornoemt voornemen op raijs gereden was.

<f.569v.>

Sondag den 17^{en} Julius

<despecheren een vaertuijch naer boort met een briefien aen den schipper en voornoemt ondercoopman> alsoo de wint sich cort naer 't verscheijden van den ondercoopman Lieuwen van Rossem, dato 15 aen boort gesonden, seer vehement verheven hadde, ende 's daeghs daeraen naer bijde mijn last niet weder geretourneert en was, ende gansch geen bescheijt van hen vernamen, 't welck ons beduchten dede, wil eenich ongeval (dat Godt verhoede) mocht hebben aengetroffen, soo sont een expres vliegertje aen boort, met schrijvens aen den schipper ende voornoemt ondercoopman, van inhoudes ons van hun gelegentheijt tot gerustheijt, metten eerst en p^r voornoemt vliegertje souden gelieven te rescriberen²⁹¹ en kuntschap te doen, ende wijders voorsichtigh sijn geen ongeval en encourierden²⁹², maer aen boort vertoeven souden soo lange, buijten 't minste perijckel kosten landen, sonder hun te verhaesten, echter geen bequame ocase vruchteloos te laten passeren, soo 'tselve briefje van woorde te woorde dicteert ende in mijn appart boekje onder dato deses gevonden wert.

<'t voorschreven vaertuijch kan door d'ongestuijmicheijt des zees niet uijt geraecken, waeromme vruchteloos terugh keert> Tegens den avont keerde de voornoemt bode met mijn schrijvens vruchteloos weder terugh, allegerende door d'ommaetige barningh inden mont van de revier en de vreselijck stromen daer liepen niet en was kunnen uijt ende in zee comen, dat hem wilden te goede houden, maer presen-

290 Durioens, read durians.

291 Rescriberen, read rescripteren.

292 Encourierden, borrowed from (Fr.) encourier.

teerde sijn dienst met d'eerste gelegenheit te bewijzen, gelijk hem dan 's anderen daeghs sochtens.

Den 18^{en}

<gaet andermael derwaert en comt met rescriptie wederom> als wanneer weder ende wint weijnich geset was, derwaerts sont ende tegens den avont met schrijvens van boort tot ons keerde, <inhout des voornoemt schrijvens> daeruijt verstonen, voorgeoorde ondercoopman van Rossem, mette booten den 15^{en} savonts ontrent ten 9 uijren met Godes hulpe aenboort gecomen was, ende 't sedert geen gelegenheit weder aen lant te keren, alsoo genouch te doen hadden gehad, t voor ancker hielden, versoeckende ons in alles gerust wilden stellen, soudens mij ordre promptelijck naercomen ende wel voorsichtigh sijn, gelijk dan oock om te minder wint te vangen, reedts de stengen door schoten ende raes langhs scheep gestreken hadden, soo verhaelden o.a. oock mede, hoe dien dach, bij hem gevischt ende gebergh't waren, twee personen, die op een cleen prauwtje vol waters geslagen, tusschen water ende wint ver bij ons schip comen drijven waren, ende een ander vreemt handel jonckje op de rede van zyn ancker gespilt ende 't zee moest gedreven was, den oppersten piloot wil 't selve met al het volck schaedeloos ter behouden haeven geleijden.

Den 19^{en}

<vaer selfs naer strangh> voor metten oppercoopman Hamansz p^r 's Comp^s boeijtuijch aen strangh te sien hoe het met ons schip gelegen mochte sijn, dat (God beter) op sijn oude plaetse heevich voor ancker sagen rijen sonder eenige apparentie van beterschap.

Den 20^{en} en 21^{en}

continueerde ten weder noch even hart sulcx geen vaertuijch daer aen noghte oock van boort is kunnen comen, mits 't welcke dan in onse saecken niets en hadden weten te bevorderen, te meer oock de Coninginne van haer speel maijen noch niet geretourneert en was, ende wij oversulcx gansch ledich waren, soo vaer gestadigh voort met mij van de gelegenheit ende al het gepasseerde alhier, soo in negotie, hoofsche besoiingnes als dagelijck voorgevallen saecken en appendentien deses Comp^{ts} grondigh t' informeeren, soo 't selve bij onderstaende corte deductie, op 't sluijten deses daeghs substantivelijck manifesteren.

<f.57or.>

<de Coninghinne keert weder thujs> Ten selven dage, den 21, savonts retourneerde hare Altesa van buijten weder thujs, sijnde ses dagen uijt geweest, dat selde soo langh geschiet. Soo verstonen hadden hun d'Engelsen ende verscheijde

vremden, met hare Hoocheede uijt speelen geweest, die courtoisien niet bedanckt ende liver gewenscht, hun beneffens ons daer af hadden kunnen g'excuseert hebben, <relaes hoe de vrunden met den Coninginne van hujs geweest dien tocht bedancken wat daer van seggen> alsoo gansch niet roijalijck en waren getracteert, ja ingevalle hun selfs van 't eene ende ander niet versien gehadt en hadden, van honger ende comen groot ongemack geleden, beducht sijnde, 't sijner tijt daer af noch al betsel soudē hebben, nadien continueel opt aertrijck, onder een Cadjanghtje²⁹³, sijnde een dubbelt gevouwen cleijn mattje, hadden moeten slapen, dat seer buijten hun gewoonte was.

Alsoo de saeckjens van den ondercoopman Levendigh geweest provisioneel opperhoofd alhier, allen t halven vrijelijck bevonden verachttert, sulcx daeruij wegens 't gepasseerde of voorgevallen gansch geen bericht becomen en conende, ende echter gaern kennisse af hadde gehadt, soo wiert te rade, den selven, om voornoemt sijne naerlaticheijt (soo veel doenelijck) t'accommoderen, eenige weijniche vraegh stuckjens voor te schrijven om mij daertegens over, naer sijn beste kennisse en geheugen te rescriberen, dat (mijns bedunkens) hem wellicht en haestelijck om doen, ende oock vertrouw ick maetelijck van soude sijn gedient geweest, als wanneer dan voorgenomen hadde, 't selve, soo mijn exordium, opt begin van dese materie tracterende, vermeldt, hier ordentelijck te stellen, doch heeft den afgesturven, mijn vraegjens, sonder een woort op te schrijven, onaengesien mijn dagelijck serieuze admonitien, soo lange onder hem gehouden, tot dato 11 Aug, 26 dagen naer ons aenlanden alhier is overleden, inder voegen genootsaeckt ben gewerde mij bij dese en gene vreemde personen, van t eene en ander t' informeren soo ende sulcx hier onder verneemt.

Namentlijck,

Nopende d'aenvaerdingh der juweelen door den Commissaris Sourij anno verleden hier gelaten, en hadde d'ondercoopman noijt aen den Coninginne gesproken, maer ja, wel met eenige Orangcaijen en raden des Rijcx der wegens geconsulteert, die hen altoos g'admoneert hadden, daer af niet en wilde roeren, tot soo lange een schip van Batavia hier soude wesen aengelant, aengesien 't als dan, door den Commissaris, die daer mede pæsseren²⁹⁴ mochte, niet te beter fatsoen soude kunnen geschieden, ende des neen oock seer manierelijck hem Levendigh selver kon werden ondernomen, niet te seggen hen 't selve, door den Gouverneur Generael expresselijck gemandeert en aengescheven was te doen.

293 Cadjangh, (Mal.) kajang i.e. a sort of mat made of nipah leaves.

294 Paæsseren, borrowed from (Fr.) paæsser.

<den ondercoopman *Levendigh* obtineert 500 *tajl* van den *Coninghinne* op *afcortingh* van den *schult*>

Soo hadt gemelten ondercoopman oock dato ...*(sic)* van hare *May^t* met veel smeekens en gevens g'obtineert 500 *tajl* in masen, op *afcortingh* vande *schult*, met toeseeggingh wijders alle hare *Altezas* te verwachten peper en thin uijt *Perach* ende *Westcust* voor alle anderen souden genie-ten.

<is oorlogh op de *Westcust* ontstaen>

Ende aengaende de regeringh alhier was weinich of geen merckelijck veranderingh voorgevallen, dan alleenigch de *Negerijen*²⁹⁵ *Padangh* en *Cota Tangen*²⁹⁶, beide gelegen op *Sumatras Westcust* en *tributarisen* van de *Crone Atchien*, met *malcanderen* in oorlogh geraeckt, ende die van *Padang* door den *Coninghinne* van *Atchien*, op hun *versoeck*, tegens de *Cota Tangers*, met een grote *galije* en 12 *mindere vaertuijghen*, onder het *beleijt* van *Orang Caija Sirj Senara*, *Panglima Daija*, ende *verscheijde* andere *gequalificeerde personen* g'adsisteert waren, daeraf <*f.57ov.*> eenige door *voornoemt Cotatangers* reedts waren *omgecomen* ende soo als de *geruchten* hier lopen, het *sondere naerdere adsistentie* van hier, *wellichtelijck* te beijden te *quat souden hebben*. De *beginselen* van dit oorlogh (*soo bericht werden*) *sijn* de *Panglima* van *Padangh* de *Cotatangers*, hem p^r *force*, hadde *getracht* te *subjecteren*, op *voorgeven* 't selve, hare *May^t* van *Atchins* *expreese wil* en *begeert* was, dat *nochtans* soo *niet* en is, *maer wel ja*, hare *Altesa* *gemelt Panglima*, *anno passato* hier *sijnde*, op *sijn* *versoucken voordragen*, die *luijden* hun hem *wel vrijwillichelijck* souden *willen submitteren*, *toegestaen* en *g'accordeert heeft*, *sulcx*, soo *wesende*, het hare *Hooghede indifferent* was ende *daer niet tegens* en hadde, als 't *maer met gemoede* en *vruntschap geschiede*, andersints was *alles hier in ruste* en *vrede*, en *wierde* door de *Coninginne* *seer paisibelijck* *gegouverneert*, *sonder men* van *moorden* of *dooden* iets *hoorde*, soo in *voortijden* hier *meest dagelijck geschiede*, *maer was te bclagen* d'*hoofsche onderhandelingen* *overmits* hare *May^t* een *vrouws persone* is, de *welcke haer*, *naer deses landts wijze*, *niet* en *laet spreken* en *alles per internuncious* moet *worden verhandelt*, soo *traegh* en *obscure* *sijn*, ende *men niet dan* door *excessive* te *doene vereeringen* en *onleijdelijck smekinghen* kan *mede ten rechte comen*.

295 *Negerijen*, (Mal.) *negeri* i.e. *country/region*.

296 *Cota Tangen*, read *Kotatengah*.

<wat vreemdelingen 'tsedert 't vertreck van den Commissaris Sourij hier successive sijn aengelant>

'T getal der vreemdelingen 't sedert 't vertreck van den Commissaris Sourij dato 20 Sept. passato uijt verscheijde oirden met hun goederen successive hier aengelant was... (sic) stucx, te weten

5 van de Clinghse quartieren

3 uijt Suratta

6 van Bengala als daer is Balesor en Pipelij, daermede een gesant genaemt Hadje Cheffia van de Bengaelsen Coninck, sone van den grooten Mogal aen hare Altesa is gecomen, met een treffelijck schenckagie ontrent (soo bericht werden) tusschen 3 a 4 duijssent R^a waerdich.

1 uijt Pegu

1 van Karapatnam

2 prauwen van Grisse

1 d^o van Japara met een expres gesant van den Maturan, maer is sonder voet aen lant te setten van hier afgewesen.

1 uijt Jambij nevens verscheijde Maleijtse vaertuijgen soo uijt Jhor, Benkalis, Chea, Baccan en andere gebuijrige plaetjens meer, ende van Batavia anachoda ...(sic) met sijn jonckje, mitsgaeders van Malacca een Chinees jonckje nevens den Armenier Jan Saron met sijn eijgen vaertuijch, die met malcander desen plaetse, met sijn geburige quartieren van allerhande coopmanschappen en goederen sulcx hebben vervult en overcropt, vele hun den marckt, apparentelijck niet en sullen bedancken.

<wat jders hun aenbrengen sij>

Edoch wat ider van de selven in quantiteit heeft aengebracht, en sijn ten rechten niet kunnen werden bericht maer sijn de goederen meest dese naervolgende,

cassen Bengala, sanen, moucha, salouw, ringhte, malle–mallen, alesias, dongrijs, carijkans, ginganghs soo sijde als catoene, allerhande baftaen, cassumba, catoen, gommelacca, salpeter, <f.571r.> amfioen, rijs, gingelj olij, Bengaelse booter, taruw, Pegusse potten, robijnen, gedroogde vis, witte suijcken, wax, slaeven en slavinnen, paerden, goutdraet, copere beckens, perceleijn, armringen, allerhande Chinese stoffen, sout en goederen meer.

Van voornoemt schepen waren de Clingers, Surattiers en dit uijt Karapatnam, mitsgaders ook alle de Maleijtse en Javaense vaertuijgen meest in de maenden Maert en April verleden ider huns weeghs vertrocken. 't gene de selven van hier vervoert hebben of soo te becomen ware bij hun

wel begeert soude sijn geweest, is 't volgende ende dat ten prijse als namentlijk.

<wat meerder van hier hebben vervoert ende ten wat prijs> Eerstelijck

De Clingers of negotianten gecomen van Negapatnam en de quartieren daer ontrent gelegen.

swavel de baer van 200 cattij a $1\frac{3}{4}$ pond Hollants 't cattij van 3 tot $3\frac{1}{2}$
 taijlen Atchins a 4 realen ider,
 camfer Barus slechte van 1 tot 2 t^l 't cattij,
 radix China,
 sandalen hout van 17 tot 18 t^l naer sijn deucht,
 aluijen²⁹⁷...(sic) de baer,
 oock goede partije gout a 11 facan²⁹⁸ silver voor een d^o gout en
 weijnige Chinese stoffen,

De Surattiers

tin tot 14 a 15 t^l de baer,
 benjuwijn ten gelijcken prijs,
 peper a 8 [t^l],
 camfor Barus tot 5, 6, 7 a 8 t^l 't cattij Atchins, naer sijn deucht,
 agalhout a 3 t^l en minder 't cattij,
 noten muscaten tot 20 t^l de baren,
 foulj 60 a 65 [t^l]
 nagelen om veertigh,
 schiltpats hoorn tot 100, 150, a 200 [t^l] naer dat goet is.

De Maleijers en Javanen.

allerhande Cust en Bengaelse cleeden.

< twee Engelse schepen hier verschenende >

Soo waeren boven aengetogen Indianen hiermede noch aengelant twee Engelsche schepen, te weten de Wilhelm voor reeckeningh van de Nieuwe ende Supplij d'Oude Compagnie toe behorende, comende beijde p^r Goam van Suratta.

De voornoemt Wilhelm, was ontrent post drie weken vertoevens alhier naer Macao genavigeert.

Die van gemelte Comp^e hier logierende saten gansch sonder negotie ende als dode vergeten mensschen, van de Groten minder als eenige andere vreemdelingen geacht want sijn onvermogens ten offer te comen, buijten 't welcke men hier, 't sij oock wie het sij, even als den hont in den pot (gelijck men soo spreeckt) is gesien, hebben van den Orang Caija

297 Aluijen, read aluin.

298 Facan, read facen.

Sibindra wel 13 a 1400 tajlen a 4 p^r cento ter maent op interest copen, dat soo al ontrent een jaer hadde gecontinueert, daertegen anders geen goederen onder bij hem waren hebbende, als 300 stucx musquets, 180 baren vijlen catoen, 100 d^o iser, eenige lakenen, mitsgaders goede partije juweelen van welcke voornoemt coopmanschappen, nogh 't eene noch andere hier niet seer en was begeert, invoegen de selven beswaerelijck sullen kunnen quijt werden, ten sij, om min als half gelt, uijt de hant werpen, 't welck hun ende dat daer mede van hier delogieerden (mijns bedunckens) naer dat van haer saken bericht werden, noch al verde 't beste en prouffitabelste soude sijn, of staen <f.57v.> ander sints, ten ontwijffel, onder hun sware interesten en welcke (willen leven) genootsaeckt sullen wesen tot hun gastos dagelijck noch al 't augmenteren, t enemael verplettert en geconsumeert te werden.

<wat met de Supplij d'Oude Comp^e toebehorende, hier aen marckt is gebracht>

Met gemelte Supplij hadden die van de Oude Comp^e een treffelijck Surats cargasoen, waerdich (soo voorgeven) wel ontrent de 15 000 tajlen Atchins incoops becoomen, bestaende principalijck uijt

600 corgie swerte smalle baftas

20 d^o fine brotius, soo wit als swart

grote quantiteijt kandakiens en berams

eenige costelijck cleeden met goude bloemen gewrocht

partije taruw

60 baren gesuijverden cattoen en half

soo veel cassumba, van welck een en ander reedts ontrent een quart met ½ cento winst hadden vercoft.

'T scheen gerepeteerde vrunden moet in dese negotie begonnen te krijgen, want hadden hun van die van de Nieuwe Comp^e, doch 't langhste hier geresideert hebbende, daer voorleden jaer bij inwoonden, al gesepareert ende een appart logiment, op den kant vande revier 't erf vande Orang Caija Sibid Indra gesticht, daer seer bequam denigererende ende maekende de selven, overal, soo leelijck uijt, als mochten of konden, woelden seer om peper en thin, gelijck dan oock, op de becomingh van voornoemt twee specien vast dagelijck, soo veel gelts uijtgaeven als dorsten vertrouwen, daermede ons inden handel seer verhinderen ende alle vujle lorrendraijerijen op de West cust, voor desen gepleecht, noch meer ende meer sullen gepractiseert werden, waerinne soo bijaldien de Comp^e hare vergunde preminentien op voornoemt Cust inden peper procur niet infructieus wil hebben gemaect, wel tijdelijck sal dienen voorsien. Soo hadden mede reets van gerepeteerden Orang Caija Sibid Indra in voorraet opgekoft negen baren benjuwijn tot 13 t^l de baer.

<Orang Kaija Radja Lilla Wangsa door de Engelsen uijt Goa verlost>

De Orang Kaija Radja Lilla Wangsa, bij den Portugees in Goa ontrent de twintich jaren gevanckelijck geseten, was door extremen moeijten en langh wijlige sollicitation van den Engelsen president in Suratt aende Vice=Raij van Goa van daer verlost, en bij de selven met voornoemt Supplij herwaerts gebracht, <wat beneficie voor de voornoemt verlossingh van de Orang-caija obtineren> 't gene geduchte Engelsen, tot dit heevigh te versoucken hadde gmoveert, waren principalijck de beloften, welcke de Coninginne en Groten deselven gedaen hadden, nevens ons in Sumatras peper handel ingelaten werden, ende alhier continueel tolvrij souden sijn, dat bijde selven hare May^{ts} begeer te voltrocken ende den gevangen herwaerts gebracht sijnde, met veel moeijtens en grote gisten ter nauwer noot; maer uijt gevallen was, dit schip voor dese eene raijs maer hadden vrij gecregen, invoegen hun daer over vrijelijck hielden misnoeght, maer trocken hun dese verwaende laet- dunckende menschen, dat int minste niet aensaeg.

<bij de Engelsen op de Cust van Indien een Malabaer verover>

Int herwaerts comen, dato 18 Maij passato, even buiten Goas bhare, hadden die van de Supplij, gecombineert met de schepen Zeepaert en d'Hinde, de Nieuwe Comp^e toebehorende ende p^r Macao vertrocken, een Malebaers schip, groot ontrent 150 lasten van Mocha naer Cananor navigerende, <f.572r.> daer het te hujs behoorde aengerant ende al schietende op den selven tot ontrent 25 Duijtse mijlen benoorden Goa vervolght, alwaer 't selve aen de strangh hadden gejaecht, ende voort in den brandt geschoten, soo gerucht wierde, soude wel 200 000 R^l van 8^{en} waerdich sijn geweest, dat meest in Moorse ducaten hadde bestaen ende d'overwinners met boven een duijsent stux van souden hebben becomen, wesende de reste meest bijde Moren selfs gebercht, dat wij soo tenemael niet aen nemen een mijnen de particulieren hun selfs niet weijnich bij sullen hebben verbeteret, soo velen, hun redenen wel evidentelijck scheen te getuigen.

<vaertuijch uijt Aetchien naer de West Cust vertrocken>

Ontrent tien maenden geleden, waren tien stux, soo gorabs als andere diergelijck vaertuijgen met verscheijde coopmanschappen als velerhande sorteringe cleeden, partije catoen, goeden quantiteit ijsen en gommelacca, nevens eenige andere clene coopmanschappen, tot opcoop van peper, van hier naer de West Cust vertrocken, daeraf eenigen over vier a vijf maenden en andere langer hier weder werden verwacht.

<item naer Perach>

Ende 5 a 6 maenden passato vijf andere vaertuijgen met grote meenichte cleden en lijfijgenen over Dillij naer Perach geseijlt, die vast dagelijcx, versterckt met noch andere Perase negotianten met goede quantiteit tin, hier weder te gemoet werden gesien.

<den coopman Joris Vermeeren in Aetchien aengelant>

In Januario verleden was den coopman Joris Vermeeren met seeker cleen Indiaens vaertuijgie ontrent Dillij, een negerie op dit lant gelegen en onder Aechien horende, gestranght ende van d'overicheden aldaer, nevens sijn geselschap onder den naem Portugesen waeren, herwaerts gevanckelijck gebracht, maer waren door saliger den ondercoopman Levendigh datelijck weder gereclameert en in vrijdom gestelt, ende dato 3 April passato met een cleen gecoft vaertuijchie p^r Mallaccam²⁹⁹ vertrocken, soo waer oock 't jacht Ackersloot dato van Cheijlon over Chromandel alhier aengelant ende weder naer Malacca gevaren.

Ende dit is soo in substantie alle 'tgene soo van desen en genen (gelijck voornoemt) heb weten te vernemen.

Volght nu wijders hoe 's Comp^s gelegentheijt.

Soo in negocie als anders hebben gevonden, te weten, wat coopmanschappen, hoeveel van ider, ende te wat prijse in voorraet geprocuneert waren, welcke effecten noch bij de packhuijzen vonden te berusten, ende hoe veel d'uijstaende schulden beliepen, welcke daerof quade, traege dan goede sijn, hoe sterck de cassa was ende wat provisien noch bij het Comptoir resteerden, wat van 's Comp^s erff en nieuwt gebouw gevoele, in wat voegen de boeken hebben gevonden, mitsgaders hoeveel en welcken Comp^s dinaeren hier op ons aencomen logierden.

<wat op ons arrive hier bij den coopman Leevendigh in voorraet geprocedureert vonden, hoe sterck de cassa was>

Niet anders als 19 bharen tin tot 12¹/₄ a 12¹/₂ en 36 d^{os} peper a 7¹/₂ en 7³/₄ taijlen p^r baer, waren bij voornoemt ondercoopman, dit gantsche jaer in voorraet opgecoft, onaengesien hem nochtans (soo vernemen) tot meer malen van 't eene en ander goede partije, ten redelijcken prijse, aengeboden is geweest en de Comp^e aen comptenten niet en heeft gebrocken, <hoe sterck de casa was> want (circum circa) de 2300 taijlen in goude masen of 23460 gl. bij de casse gevonden, die oock meest 'tgantsche jaer stil, bij en onder hem gelegen hebben.

299 Mallaccam, read Malacca.

<f.572v.>

<wat de restanten waren>

De restanten die volgens boeken bij de packhuijsen behoorden geweest te
sijn waren

1756 stx verscheijde percelijnen

7 p^s armosijnen

18 d^o gongen

6 p^s fluwelen

1 p^s caffae

290 stux lackwercke doosjens

1 gout ketentje 1½ reael swaer

5 muscus ballen

20 p^s pendenten

1420 cattij gommelacca

320 cattij wax en

78 cattij flos sijde, mitsgaders noch over schult, bij saliger den opper-
coopman Pieter Wilhemsz van eenen Romichan Moors coopman
aengenomen doch hier niet getrocken en over des raetsaem sal zijn
naer Batavia werden vervoert.

95 p^s rode gingganghs

100 p^s ramboutijns

40 p^s saenen

80 p^s cassen Bengala

20 p^s hamaus

24 diverse Bengaelse cleden en

5 p^s chits,

maer sijn van voornoemt goederen bij perfecto opnemingh der packhuizen,
om aen den oppercoopman Harmanszen behoerlijck transport te laten
geschieden, ondervonden de naervolgende te gebreken, daeraf 't een
en ander sallger den ondercoopman Leevendigh, die daer de administratie
van hadde ende voor responsabel was, op zijn reeckeningh gestelt ende de
reste op reeckeningh van winst en verlies afgeschreven sijn.

Soo de resolutie der wegens getrocken specificce dicteert, ende onder dato
13 Aug. in mijn appart boekje gelesen wert, daeraen ons in desen gedragen.

<welcke en hoe veel d'uijstaende schulde waren>

D'uijstaende schulden beliepen met malcanderen 4011 taijlen of 41412 gl.
en vier stuijvers, ende waren de debiteuren ider voor het volgende, na-
mentelijck

De Coninginne	taijlen 3549
Orangkaija Callij	2
Orangkaija Laximana	12
Orangkaija Sibidindra	22
Babajen geschooren Chinees	206
Possje Jamboel schrijver op de West Cust	108
Radja Adonne Lilla	12
Bintara Channa= Channa	4
Olemia Moors coopman	78
Ponghlu Cauwel	18

Somma als vooren t^l 4011

<wat opt een en ander voornoemt schulden te schrijven valt>

Van welcke voornoemt schulden de 2 taijlen van de Rijcxraet Callij als een doot effect moeten gereckent werden, alsoo hun oorspronck nemen, wegens een cas cleen goudtraet sijn Ed. door den Commissaris Sourij tot 10 t^l, soo de *<f.573r>* boecken melden getransporteert, ende als nu bij ons om de betaelingh daer van aengesprocken sijnde, seght voornoemt casse goudtraet maer om acht t^l soude hebben gecost, dat voor dees tijt genootsaeckt sijn geweest, soodanigh aen te nemen.

Laximana seght sijn schult, voorcomende uijt een corgie armosijnen, maer 11 t^l soude sijn, dat dan een taijl comt te differeren, die van babajen Chinesee groot 206 t^l, sal seer traegh op lancksaeem incomen nadien den man tenemael insolvent is, ende met sijn uijterste debvoir niet meer als 4 t^l maentelijck weet op te brengen. Ende 108 t^l daer vooren Possje Jamboel schrijver op de Westcust staet gedebiteert, sijn gansch quaet en desperaet, nadien de schuldenaer al voor eenige jaeren van hier, sonder men nauwelijck weet waer heenen, is vertrocken ende besijden dat, op sijn aensijn den debiet altijt ontkent en wel expresselijck geseijl heeft, 't gelt al voor veele jaren, aen den coopman Grevinckhoven, op de West Cust soude hebben betaelen.

Soo hebben oock de Capado Radja Adonna Lilla, ten einde ons int beneficeren der jegenwoordige juweelen behulpsaem en gunstigh geliefde te sijn, vereert, sekere 12 t^{len}, daer vooren belast staet wegens een corgie armosijnen bij den selven dato gekoft. Soo de boeken dicteren, doch (soo hij seght) hem door den ondercoopman Leevendigh, als wanneer de 500 t^{len} van de May^t obtineerde, voort behulp hem daerin gedaen, ongevordert souden wesen thuys gesonden dat, alhoewel geen schijn van waerheijt en heeft, ende aen de boeken niet en moet getwijfelt, behalven oock noch bericht werden, om de betaelingh wel eenige maelen is aengespro-

ken, sonder die oijt geweyjgert of sijn jegenwoordigh seggen daertegens geinfecteert heeft. Echter (gelijck voornoemt) genouchsaem geno[t] druckt sijn geweest, hem die te schincken of souden ten ontwijfel den smart daer af, in desen onsen saeke, wel dapper hebben gevoelt, dat ons om die somma niet geraden en dachte.

Egene provisien hebben op ons aencomen hier bij het Comptoir gevonden, want 't haeste, verleden jare door den Commissaris Sourij gelaten, was al voor drie maenten geconsumeert geweest, inwegen wij met het ontset seer wel te passen quamen.

<bij wat personen 's Comp^s saecken gedirigeert wierden>

's Comp^s saecken wierden hierbij provisie gedirigeert, door saliger den ondercoopman Jan Luijcaszen Leevendigh, g'adsisteert bij twee adsistenten, drie bosschietters en een chirurgijn nevens twee verpande Indianen, makende te samen negen personen, daer onder seven Duijtsen, sijnde behalven deselven, den eersten adsistent Isaack Laeckens 29 Januarij gesturven, en 3 April nogh een jongh timmerman, welcke hier mede was bescheyden, metten coopman Joris Vermeeren naer Mallacca vertrocken, dat anders negen Nederlanders, 't volcomen getal bij den Commissaris Sourij hier over gelaten geweest soude sijn.

's Comp^s Campo³⁰⁰ leyt gansch qualick ter negocie, te verre van de revier cant af, waerdoor al t'op en afscheepen vrij costelijck comt te vallen, beseyden dat sijn genootsaect alles door de logie van die van de Nieuwe Comp^e te draegen, dat sich gansch qualick slaeght, alsoo daer mede niet kunnen imbarqueren of vervoeren of coment te weten en sien het, dat eersten nochtans dickwijls beter ware voor hunlieden verburgen of secret bleef.

<discriptie van onse Campo, 't pack en woonhuijs>

Soo is de selve onse Campo (mijns bedunckens) naer de negocie hier dryven oock rijckelijck een derde en meer te groot in sijn begrip, was door de bepaggingh *<f:573v.>* swaert valt, en bovendien oock genootsaect sijn te meer volcks te hebben om deselve te bewaeken en bewaren, dat de Comp^e noch al mede lasten toebriecht, maer is jegenwoordigh niet raetsaem, cleender werde begrepen, nadien 't nieuwe packhuijse te veer naer 't eijnde toe is geset, en over des met afsnijdingh van t'erfs te dicht aen de pagger te staen ende 't afbranden en bestellen te seer subject soude comen te sijn

't Voornoemde packhuijs is ruijm in groot, maer vrij wat te hoogh gespannen, voor de harde winden, die hiel veel tijts waijen, staet op stullen ont-

300 Campo, (Ital.) campo i.e. compound.

rent vijf voeten hoogh van der aerde verheeven, daer onder de grove waren als percelijn, iser, pannen, sandalen hout es en oock de provisien werden geberght.

't Nieuwe woonhuijs is tamelijck wel gefabriceert sijnde ontrent ... (sic) langh en ... (sic) d^{os} breet, staet mede gelijk voornoemt packhuijs verheeven, maer niet wel soo hoogh van der eerde, voor int incomen heeft een bequame galerije soo langh 't gansche begrip van het huijs is en diep rijckelijck een derde van 't geheele beslach, van waer men met een treetjen opgaet in een sael ontrent ... (sic) voeten int viercant groot, en aen weder sijden van de selve in een bequame kamer, sijnde die aen de lincker hant de grootst en bequaamste, daerover sulcx 't opperhoofd gemeinelijck sijn residentie heeft.

D'assisitenten en chirurgijn wonen in een appart proper woninghe staende aen de linker hant van 't voornoemt huijs, ende voornoemde mindere supposten in een corps du guard even naest den ingang van ons erfs, recht over den deur van 't groot gebouw gesticht, voort heeft het sijn domestique competente gemacken, als comboijs, bottelerije, secreten, stallingh voor paerden nevens hoenders en duijffcotten, item oock een redelijck goede boruput, soo alles den goeden hiob³⁰¹ onzen tekenaar, naer sijn beste kennisse heeft weten af te maken, ende bij 't hier volgent caertje perfectelijck can werden gesien.

De boeckjens hebben seer klein en sober bevonden, ende bovendien nogh soo missreket qualick geschreven, duijster en onstijligh gestelt, genootsaect sijn geweest, tenemal van nieuws op geredresseert en herschreven te werden want was de monture van de restanten der afgeleijde boecken int Journael actemael binnen linie gestelt, dat naer alle stijl, post voor post in den buijten de linie behoorde uijt getrocken geweest te sijn. Soo was oock dato 15^{en} Sept. passato cassa gedebiteert aen sandalen hout ter somma van ... (sic) voor 20 bharen aen diversen vercoft, sonder hoe veel p' bhaer oft' de namen vande copers te specificceeren, dat beijde (mijns be-dunckens) om correcte en claer te gaen soodanigh hadde behooren geweest te sijn.

Van gelijcken 10 Januarij seker Olemia Moors coopman gedebiteert ter somma van t^{len} 78:10 voor 5 bharen en 92 cattij rompen daer nochtans, naer genomen ondersoek, bevonden is, gemelte Olemia, voor deselve somma in quantiteit niet meer als 4 bharen en 25 cattij Aetchiens genoten, maer noch een ander Moors coopman, bij de boecken niet bekent, gelijcke 100 cattis of een halve bhaer tot 17 t^{len} de bhaer uijt 's Comp^s

301 Hiob?, probably hierop.

magasijnen hadde gehad, dat dan een seer slordige post maekt. Wij hebben 't selve <f.574r.> gerepeteerden ondercoopman, bij sijn leven voorgehouden, die 't met dese in gene frivole praetjens, soo wat wilde verbloemen, maer geen slot en hadden waeromme dan oock 't belopen van dien, den ondercoopman bij provisie op reeckeningh gestelt, gelijk als de resolutie over getrocken wijtluchtich dicteert.

Soo stont oock 22 desen maents Orangkaija Sibid Indra belast ter somma van f.648:14 voor 21½ bharen iser, om met 10¾ d^{os} pepers op de Westcust te betalen, sonder als vooren mede specificatie te doen, tot hoe veele 't een aengenomen en 't ander weder gegeven sal werden.

Item vont mede den ...(sic) cassa belast aen goutdraet t' 30 voor 3 kisten verscheijde personen, soo nu als dan vercoft, sonder te specificereen hoe veel papieren in ider casse geweest, oock aen wie die waren gedebiteert, of oock een appart memoriaeltje daarvan gehouden te hebben, dat soo al vrij wat ruijchies is, mede waren noch oncosten, montcosten, of schenkagie in tien maenden, uijt de specificatie niet eens gejournaliseerd geweest, maer had deselve alle eerst op ons aenlanden te gelijckelijck begunnen af te schrijven, ende dit is soo 't voornaemste ende principaelste op de boeken weten te seggen.

Vrijdag den 22^{en}

<t weder continueert noch al even onstuijmich> viel niet sonders voor ende bleefs weder ende wint noch al even onstuijmich continueren, dat ons int harte seer dede, maer was Godes werck ende conden niet anders als patienteren, <Orangkaija Sibid Indra comt ons eerste mael besoecken> op den avont quam ons d'Orangkaija Sibid Indra die drie maelen in Ambassadeur op Batavia geweest was, voor d'eerste raijs besoecken, met den welcken van 't een ende ander tot bevorderingh onser saecken, in het brede discoureerden, ende soo veel in hem was, deselven oock serieuselijck recommandeerden, daerin beloofde sijn uijterste beste te willen doen. <wat raet onse deselve Orangkaija geeft> Alsoo 't selve, ten opsichte de genoten courtoisien op Batavia ten hooghsten geobligeert ende schuldigh was, delibeereerden voort met sijn Ed. hoe onse saecken nu dat bestaen te gaen hadden, te weten welke der Rijcxraeden ende andere Groten bij de Coninginne 't meeste vermochten ende ons gunstigh ofte ongenegen waren, daer op mij berichtende, den eersten Rijcxraet Lebe Kitta Callij, hoogh Justicier van 't Rijck, Sirij Paducca Tuan voor desen genaemt Maradia Lilla, sijnde Panglima ofte Gouverneur der Vreemdelingen ende den vierden ofte laetste in rangh der Rijcxraden, maer van over groot vermogen, hooghgedachte Rijcxraets Callis swager Maradja de Radja, hebbende 't gesach over alle d'Olifanten dat een voorwaerdich ampt is,

Radja Adome³⁰² Lilla aengenaemste Capado bij den Coninginne, ende Orang-kaija Maradja Sistia, die oock in groote bedieningh is, ende altsamen ons seer genegen patronen ende van sonderingh vermogen ontrent den Coninginne waren, besonderingh te besoecken ende bedencken hadden. Maer wilden verdacht sijn, niet alles, soo en voortijden geschiet was, te gelijkelijck vereerden, maer in drie distincte ofte soo veel meermalen als ondervinden souden, haer Ed^s gunste 't imploreren hadden, alsoo aen 't Aetchiense Hof, sonder geschenck niets althans en kost werden verricht, ende als ijts extraordinaris versochten, de schenckagien daer naer dan oock nootsaeckel dienden geproportioneert te sijn; <f.574v.> besijden nochtans alle d'andre Groten mede coustumelijck met vereeringh moesten beschencken ende wel voorsichtigh sijn, hun alle wegen van verlangen ofte uijtstel ontsetteden ofte was anderssints beducht, soo al tot copen resolveerden, wel wederom maer een geringh gedeelte der restante partij soude beknibelen, welcken volgende dan 'savonts met den opperkoopman Harmanszen hier over in ons particulier discourerende, den selven onder geschreven middel om ons tot een stockregel te dienen voorstelden, ende sijn Ed. met mij indier voegen goet vont te volgen nevens soo veel inducerende redenen meer, als daer tot bevorderingh onser saeken (extempore) dan noch souden weten bij te wegen.

Namentlijck,

<descriptie wat besluyt metten oppercoopman Harmanszen tot bevorderingh onser saecken maeken> Eerstelijck vastgesteld sijnde de juwelen opt expres begeren van den overleden Coninck Marhom Darousalem, d'als nu regerende Coningines man, soo hare Ed^l brief aen den Vorstinne geschreven, mede vermeldt ende successive bij de Commissarisen g'allegeert is, uijt Europa ontbooden waren, consequenteelijck deselven dan oock bij hare Hoocheeden niet en behoorden afgewesen, maer danckelijck g'accepteert ofte aengenomen te werden, alsoo eenelijck op d'Atchiense maniere gefassoeneert ende mitsdien nergens anders, door gansch Indien waren getrocken. Ende ingevalle, tegen 't vorderen der selven door den Coninginne ijets g'obicieert³⁰³ mocht werden, als sijnde sulcx bij ons noch noijt bewesen ende geen geschrifte van en hadden, soo verstaen voor desen door den Vorstinne al dickwijl g'infereert is, als dan bij replick te dienen aen den Gouv^r Generael woort ende waerheijt, dat nergens in twijfel getrocken wiert, ende oock noijt gefailliceert en heeft, ja selfs ons vijanden hun wel op dorst en vertrouwen, veel mijn bij g'alieerden als die van Aetchien metten Nederlantsen staet sijn, niet en behoorde te werden gedubiteert, ende dat g'omiteert was een geschrifte daer af metten Coninck te maeken. 'T selve bij

302 Adome, read Adonne.

303 G'obicieert, from (Lat.) obiciō, i.e. to reproach, condemn.

hare May^t niet anders als voor een recht merck teken van onse g'allegeerde oprechticheijt en behoorde te sijn ende 't koninckelijck woort ofte begeerte (soo gewent sijn 't onsen overal ende altoos aengenomen wert) onveranderlijck gelooft ende ons op betrowt hadden. Ende uitterlijck inden naeme ofte van wegen mijn heer den Gouverneur Generael ende Raden van Indien, van de welcken gecommitteert ben, te presenteren de waerheijt van 't eene ende ander, solemmeel³⁰⁴ met eede te sterken, ende soodanige verdere versekeringh van te doen, als mij selfs in redelijckheijt souden gelieven t' imponeren.

Edoch de Vorstinne den saecke hier niet opnemende, afslaende de costelijck op 's rijcks ongelegentheijt ofte hare sinnelijckheijt daertoe niet en mochte strecken, dan wel maer een geringh gedeelte daer van begeerde 't accepteren, waerdoor genootsaeckt souden wesen, hier naermaels andermael de Coninginne met het nader restant lastigh te vallen, als wanneer telkens grote schenckagien moeten doen, om de welcken te genieten, het niet tenemael buijten bedencken is de Groten d'acceptatie maer trachten te dilajieren ende soo bij verdelingh te houden, dat de Comp^e gansch ongelegen comt, indien gevalle om den saecke te precipiteren, alle verdere dilajien voor te comen en d'aenwaerdingh extreem te stellen, den Coninginne ende Groten crachtigh 't onderrichten ende doen gelooven, dese juwelen <f.575r.> niet ordonnarie gelijk jaerlijcx alle andere coopmanschappen ende nootsaeckelijckheeden gevordert waren, maer sijn Ed^l onse Heeren Principaelen tot 't maeken ende senden der selver extraordonnarie bewoogen hadde, dat was met veel ende omstandigh schrijvens ende niet alleenigh versekeringen van aenwaerdigh, maer oock hope van goede winst ende bovendien sijn May^t van Aetchien een sonderlingen dienst ende welgevallen mede souden bewerken, daer onse voorgemelte Heren Principaelen, anders geensins en souden hebben kunnen toe verstaen, alsoo eenmael geresolvert ende vast besloten hadden, niets meerders van importe, dan onder assurante ende extraordonnarie versekeringh voor Indiaense Princen te copen ende herwaerts over te schicken, ten opzichte, lange jaren geleden, mede op't schrijvens van d'overicheijt in Indien eens 't een oft ander raers, voor den Kaijser van Cheijlon gesonden hadde, en daer naer bij desselves erfgenamen, sijnde den last geven, als in desen overleden, ten nauwer noot met veel moeijtens noch wierde aenvaert.

Weshalven den Gouverneur Generael dan oock, dese juwelen met soo ongemeene versoeken (gelijck vooren verhaelt) ontbooden ende onse Heren Meesters sulcx in achtginge nemende, de selven neerstelijck ende even (soo gevordert waren) bij verscheijde konstige meesters doen maeken ende herwaerts gesonden hadde, waeromme bij sijn Ed^l dan oock tot heden naergelaten was, derwe-

304 Solemmeel, read solenneel.

gens van de Non aenvaerdingh aen de heren Bewindhebberen te schrijven, op hoope Hare Altesa deselven (soo het betaemde) noch 't eeniger tijt aenvaerden soude, dat buijte bedenken van sijn Ed^l, tot noch toe niet geschiet en was, ende als nu niet langer en conde nochte worden verrocken, in aenmercking sijn Ed^l vast voorgenomen ende geresolveert hadde, anno aenstaende naer Patriam te verseijlen, welcken volgende dan, met d'eerst vertreckende schepen, dat weijnich naer mijn aenlanden tot Batavia (met Godes hulpe) soude sijn, volgens sijn plicht ende onder gewoonte, staet ende inventaris van alle Indise effecten derwaerts moest werden overgesteert, waer bij dan nootsaeckelijck blijcken soude, dese juwelen, die onse meesters niet beteren weten, ofte al metten eersten vande Coninck danckelijck aenvaert, noch onvercoft ende bij de Comp^e waren gebleven, dat sijn Ed^l tot groote oneere gedijen ende Bewindhebber wel lichtelijck verstaen souden, die selfs behoorde aen te nemen ende te betaelen. 't Welck emmers droevigh ende beclaeghlijck voor sijn Ed^l soude sijn, alsoo niet anders als 's Conincks expres versoeck en begeren hadde voltrocken.

Alle 'twelcke vertroude bij hare Altesa in achtginge genomen ende niet begeert werden bij zyn Ed^l eenigh nadeel 'tsij in eere ofte middelen om harent ofte mans wille gedragen soude werden, nademael soo veele jaren, met extreme moeijten ende swaricheden alleenich ofte principalijck maer, om't sijner tijt bij onse meesters welcom ende aengenaem te sijn in d'Indien hadde geconsumeert, ende 't welcke ten ontwijfel oock buijten dese haeperingh stont 't ontmoeten, en over des mij serieuselijck gelast ende bevolen hadde, den saeke soodanigh te bewercken, daer niet in gemist en wierde, ofte wilde mij van die naerlaeticheijt niet ontschuldich houden, alsoo seghde, niet en conde geloven, indien ick het den May^t alles (soodanich mijn last ende waerheijt was) voorstelde, de juwelen niet langeren soude kunnen ontseggen *<f.575v.>* daerop te letten hadde. Waeromme hare Hooghede dan oock den moedelijck imploreerde, de selven eenmael aennemen wilde, 't ware dan voor comptent, op levering van getrocken coopmanschappen ofte oock in rescontre van hare May^{ts} gerechticheden op Sumatras Westcust, alsoo ick met de juweelen niet weder tot Batavia soude vertourneren³⁰⁵ derven, ten ware sijn Ed^l indignatie (daeraen mijn particuliere uijtterste welwaerts gelegen is) over den hals halen, in plaetse van t welcke liever resolveren wilde mijn leven in Aetchien miserabelijck te verslijten ende sterven.

<den oppercoopman Harmanszen vaertuijet vliegertje naer boort> Dato voer den oppercoopman Harmanszen, alsoo in eenige dagen geen schrijven van boort gecomen hadden, p^r vliegertje derwaerts te vernemen hoe 't binnen scheeps boort

305 Vertourneren, read retourneren.

al gestelt was, ende 't eene ende ander mette vrunden tot 's Comp^s meesten dienst int bestellen van 's Coninginnes schenckagien 't overleggen, ende quam dien selven dach naer den middach p^r 't selve vliegertje tot ons aen landt, den opperchirurgijn Mr. Marcus nevens den vrijman Willem Herman, die ons des oppercoopmans behouden aencomste aen boort notificeerden, ende met eenen verhaelden, hoe de Moorse boot, al tot twee distincte raijsen mette schenckagie gelaeden ende van boort gesteken, maer telkens genootsaekt geweest was met groot gevaer weder derwaerts te keren.

Saterdag den 23^{en}

<den chergant vaert met het lumieren van den dagh naer de strangh mette redenen waeromme>

'sochtens met het lumieren van den dagh, sont den chergant met 's Comp^s roeijtuigj aende Quale Aetchien te vernemen, 't schip oock genadert dan wat daer van was, die datelijck retourneerde met verhael niet sien en conde, 't schip eenichsins was vertiert, maer soo van veer hadde beoogen, de boot van boort waer, waeromme den selven dan datelijck weder afvaerdighde naer de Cheremin³⁰⁶ ofte Grote Revier, responderende desselfs mont recht op de rede, te sien, de boot oock daer ontrent elders conde vernemen, ende sijn hulpe mochte van doen hebben, die dan op sijn weder keren ontrent den negen uijren, ons rapporteerde den boot voor de revier ten ancker gevonden, ende weijnigh goet daeruijt gelicht hadde, leggende deselve naer 't hoge water wat te wachten, dat vast hart aen 't wasschen was, sulcx niet en twijfelde ofte wel haest soude hier sijn, *<h' van Rossem keert mette Moorse boot geladen met eenigh goet van boort>* gelijk dan oock ontrent een cleen uijrtje naer den selven inde logie verscheen den ondercoopman Lieuwen van Rossem met voornoemt Moorse boot, 's daghs te vooren van boort gevaeren geladen met eenigh van mijn goet ende soo veel van der soldaten plunderagie als hadde kunnen voeren, sijnde door 't harde weder genootsaekt geweest, 's nachts aldaer voor den dregh te blijven rijen, niet sonder pericul van ongeval ende apparents schaede aen d'ingelaede goederen te lijden, alsoot de meeste nacht hart geregent ende weijnigh gehadt hadden, om 't goetje mede te bergen, gelijk altsame tot ons groot leetwesen, niet weijnich ende hebben ondervonden ende voornamentelijck ick in mijn kleder kist bespeurt.

<passe aen eenen Pocaton Aetchiender verleent> Ten selven dage verleende aen seker Pocaton³⁰⁷ Aetchiens ingeseten en pas ofte vrijgelijde met sijn jonck naer Perach ende Bencalis een voijgagie te mogen doen, sonder bij d'onsen in sijn

306 Cheremin, (Mal.) cermin. See Illustration 1 and especially Addenda on p. XVII.

307 Pocaton?

raijse verhindert te werden, ende dat uijt insichten in deselve passe verhaelt, die onder dato dese in mijn briefboekje gevonden wert.

<f.576r.>

Sondach den 24^{en}

is niets aenhalens waerdich voorgevallen.

Maendach den 25^{en}

voer selfs met ons roeijtuig aen de strangh iets nieuws in der zee te verneemen, ende sach dwars van ons schip af een vaertuijgh comen roeijen, <ontmoet onsen boot met h^r Harmanszen en sijn huijsvrouw> dat weijnich genadert sijnde vernam onsen boot te sijn, waerin was den oppercoopman Harmanszen ende sijn huijsvrouw, waerom resolveerde voor henen naar de logie te scheepen, ordre te stellen, gemelte juffrouw Harmansen, sonder bij imant vreemts gesien te werden, achtervolgens is Coningines expresse begeerte aen lant mocht comen, gelijk geschiede.

<H^r van Rossem vaert andermael naer boort mette redenen waeromm> Ten selven dage tegen den avont, alsoo de Vorstinne bode gesonden hadde te vernemen hare schenckagie ende brieff noch niet aen lant gecoment was, daer seer naer verlanghe ende voornamentelijck Juffrouw Harmansen te sien, preste een andere Moorse boot metten ondercoopman Lieuwen van Rossem naer boort om ons mette voornoemt schenckagie (soo haest doenelijck) weder toe te comen.

Diensdach den 26^{en}

<werde andermael door de Coninginne met fruit beschoncken> liet de Coninginne mij voor de tweede raijs door een raerder Capados met fruijct beschencken, dien (gelijck voor desen) in teken van danckbaerheijt met een taffatta³⁰⁸ en de draegers twee goude masen vereerden.

<vaer voor de derde mael selfs naer de strangh> Dato ben andermael nevens den oppercoopman Jan Harmanszen ten fine voornoemt aen de zee gevaeren, alwaer gecomen sijnde, saegen ontrent middel weeghs van de rhede ende ons schip comen aenroijen voornoemt Moorse boot geladen met de schenckagie voor den Coninginne ende Rijcx raden, waer omme resolveerde, soo langh op strangh te vertoeven, deselve de barningh gepassert ende behouden inde revier gecomen soude sijn, maer is door onkuntschap van d'onsen ende weder soorticheijt der Mooren, de boot even door 't heetste van de brandingh sijnde, op 's drooge geroeijt, daer sitten bleeff ende vrijveel waters overnam, met sulcken alteratie der gener daer is waren, een tegen als voordelijck arbeijden.

308 Taffatta, read tafta.

<relaes hoedanich een Moorse boot met 's Coninginnes schenckagie daer vonden> Weshalven ick ende h^r Harmanszen resolveerden, bemerckende 't water aen 't vallen was ende leegh water sijnde heel droogh souden sitten ons (soo gongen ende stonde) tot ontrent den middel in zee te begeven ende t'ordonneren maer getracht, 't water aen de zee cant soo veel wierde gestut ende uijt de boot geweert, als mogelijkck was, doende voort door ons bij= hebbent volck, soo veel van de schenckagie daeruijt ende op strangh draegen als conden, ende eintelijck met een sonderlingen ijver den boodt ganschelijck disbarqueerden, 't welck geschiet sijnde, roeijde met ons schuijtjen, nevens noch een praeuw, die voor een Reael daer huijrden vol geladen, voor heenen naer de logie blijvende Sr Harmanszen nevens den ondercoopman van Rossem ende het volck soo lange noch met het resterent goet op strangh vertoeven, de voornoemde vaeruijgen hem weder soude toeschicken.

<sonderinge courtoisie ons door d'Engelsen bewesen> Onderwegen beliept mij een vrij stijven regen, sulcx genouch te doen ha[n]delen 't principaelste goetje, voor schaede behoeden, ende voornoemt vrunden op de strangh verbleven, niet minder verlegen waren

ende noch meer becommernisse souden hebben gehad, ten ware door *<f.576v.>* den Capitain van 't Engels schip Mr. Adam Lie, die juste met sijn boot daer voorbij quam roeijen, om naer boort te vaeren, goetwillichlijck g'accommodeert ende soo trouwelijck, als voor hun eijgen souden hebben mogen doen, waren geholpen geweest, dat niet naerlaten en can om de getrouwe vruntschap ende deucht ons daer mede bewesen, hier te verhaelen, doch is echter met 'teene ende ander soo veel niet kunnen werden verricht, of al vrij veel goets nat geworden ende gemist is, want de Moren in plaetse van wat te helpen niet anders en deden als gluren ende sien, waerdatt wat achter om haelen ende ons ontvreemden conden.

<voornoemt Engelsen noch 'savonts bij ons op de partije ende comen> In reconpense van de voornoemt vruntschap ons door d'Engelsen bewesen, het 't opperhoofd Mr. Bouman, desselfs ondercoopman Visscher, mitsgaders voorgemelten Capitain Adam Lie nodigen, ons op de partije geliefden te comen vergasten, dat mondelijck deden, ende ons voort presenteerden hun boot ende volck, t' allen tijden tot 't ontladen van ons schip te leenen, 't welck danckelijck aennamen, alsoo ten ontwijfel om volck ende vaertuijch al dapper sullen verlegen sijn.

<Sr Hermansz wert door de Coninginne versocht sijn huijsvrouw hare Hoocheede eens geliefde te laten comen besoecken> Ten selven dage tegens avont liet den Orangkaija Sibid Indra versoecken den oppercoopman Harmanszen 't sijnen huijse eens geliefde te comen, alsoo daer imant van 's Coninginnes wegen was, om met hem wegens sijn huijsvrouw te spreken, dat was hare Hoocheede hem dede versoecken, sijn huijsvrouw geliefde te licentieren, hare Altesa tegens Vrijdach mochte comen

besoeken, 't welck sijn Ed^l accorderende, wilde Coninginne een olifant in 's Comp^s logie stieren, haer derwaerts te brengen ofte soo bevreest was op dat beest te rijden, stont gaern toe, haer met een palanckien daer naer toe liet dragen, als wanneer voornoemt Orangkaija Sibid Indras huijsvrouw soude belasten met haer in comp^e te gaen, dat Sr Harmanszen danckelijck aennam ende hem seghde te gelasten, hoe ende op wat wijze hare Alteza soude gelieven 't ordonneren sijn huijsvrouw soude derwaerts gaen.

Woensdach en Donderdach den 27 en 28^{en}

<delibereren met Orangkaija Sibid Indra wegens juffrouw Harmanszen te Hoof gaen> is niets anders voorgevallen als dat met voorgemelten Orangkaija Sibid Indra overleghden, in welcker voege voornoemt Juffrouw Harmanszen naer fatsoenelijckst ende tot 't beste genoegen van de Coninginne te hove soude transporteren, alhoewel hare Hoocheede nochtans sulcx in hare eijgen believen (gelijck voorgemelt) hadde gestelt, dat was met een olifant gehaelt, dan op de Mallacse wijze door ons eijgen volck p^r een palanckien derwaerts wilde gedragen sijn, mitsgaders wat schenckagie best voor den Vorstinne diende ende te voeren, dat d'Orangkaija verstonts, niets costelijck van gout, silver, stoffen ofte dierbare gesteenten, waer van de Coninginne ten overvloede versien was, maer ijts raers behoorde te sijn, dat men vertroude hare Hoocheede, noch noijt en hadde gehad, 't ware dan daer af selfs voorsien waren, dan 't selve genootsaekt soudent sijn, elders 't sijn bij d'Engelschen ofte een ander te krijgen, want daer moest *<f.577r.>* nootsaeckelijck iet wesen, 't coste dan dat wilde, alsoo vast vertroude ingevalle Juffrouw Harmanszen hare naer d'Aetchiense wat voegen, gevolgelijck de Coninginne behaegen coste, met hare eenigen persoon, ontrent den Vorstinne meer soude comen oijt te werken, dan oijt met alle de Raetsheren tsamen was geschiet. Nadien de selve, den Coninginne hun leven niet te sien nochte te spreken in quamen nochte oijt noch niet gesien ofte gesproken en hadden, maer alles tusschen beij den p^r internuntios wierde verhandelt, waerdoor 't tiende part van 't gene wij aen de Rijcxraeden versochten, ende deselve met overmaetige geschencken (quansuijs om hun gunste te capteren) toe bewegen mosten, hare Altesa niet berooren en quam, daer meer verhaelde Juffrouw Harmanszen selfs (tet atette) met den Coninginne soude comen te spreken, ende onse saeken, bij ocasie selfs kunnen voordraegen, waardoor niet alleenigh grote schenckagien aen de Groten t' excuseren, maer de voornoemt Groten metter tijt selfs ons wel soudent comen te vergen, 't eene ende ander, door gerepeteerde Juffrouw Harmanszen hunnert wegen, ontrent den Coninginne te laten solliciteren. Welck een van het ander een over groot verschil hebben, ende voor onse heren principaelen in dese quartieren een voortreffelijck saecke soude sijn. Welcken volgende dan, bij copia van 's Coningines missive

ondervonden hebbende, onder ander partijen hare Hoocheden toegesonden, oock aengehaelt stont, de Coninginne een partije Hollants gout lint wierde vereert, sonder van de quantiteit ofte sorte, specificatie te doen, bestonden 't selve packjen t' openen, ende twee stuckjens daer uijt te nemen, die Orangkaija Sibid Indra vertoonden, maer was van gevoelen, de selve niet seer aengenaem souden sijn, behalven 't eene, sijnde met gout op een roode satijne gront gewrocht, soo bijaldien langh genouch ware geweest, haer misschien wel mocht hebben behaeght, om rontsom een cleentjen te boorden, waerom dan besijden 't selve lint, ingevalle alle goet ware, alleenigh niet genouch en soude sijn geweest, op iets anders mosten practiseren, versochte onse kisten eens wilden openen, daer vertroude noch wel iets in vinden dat goet soude sijn ende wij selfs niet en wisten, gelijk geschiede, want in mijn kist vont een Spaense=wijn glas met een deksel (in forma) van een kop met een wijngaert ranck constigh gedrilt, dat voor eerst uijt koos ende seghde, 't beste was, dat soude kunnen ofte mogen wenschen, mitsgaders 50 ellen breed heel gout, ende 50 ellen d^o silver galon ende inde kiste van den oppercoopman Harmanszen een stuck goude en silver kant, daer 24 asta of 16 ellen af vorderde, sijnde effen genouch om een kleet (gelijk voornoemt) t'omboorden, 't welck een ende ander verclaerde basteren ende Coninginne apparentelijck behaegelijck ende aengenaem soude sijn.

Maer nadermael 't selve al vrij hoogh soude comen te monteren, ende Coninginne reedts soo treffelijck geschenck door den Gouverneur Generael was toegesonden, ende mitsdien 't selve, sonder bewillingh des raets niet over mij en dorste nemen, deet dan de vrunden bij een roepen, als wanneer eenstemmingh resolveerden, goet vonden ende arresteerden, al het gene bij den Orangkaija was uijt gekipt, den Coninginne door voor gemelte Juffrouw Harmanszen souden laten presenteren, soo deselve resolutie, onder dato deses, int Resolutie Boekje geregisteert, omstandich vermelt, met specifice relatie van desselfs bedraegen, daer aen mij in desen referere.

<den adsistent Hackendonck van 't dispensiers ampt gedechergert en een ander in sijn plaetse gestelt> Nadien van tijt tot tijt int doen van den adsistent Marcelis Hackendonck, die hier op mijn aencomste als dispencier wierde gebruyckt geen genougen nemen ofte mij in gerust hadt connen stellen, doordien meest daegelijck vol ende satg was, ende sijn vederen (soo men seijt) mij suspect waren, niet uijt sijn selver droegh maer van anderen te vrij postigh hadde geleent, soo resolveerde *<f.577v.>* den selven van sijn voornoemt bedieningen te dechergeren, ende bij de pen te gebruijcken, surrogerende geduient mijn verblijven alhier in desselfs plaetse seker mijner medegebrachte soldaten genaemt Hendrick Huijgens, dat een getrouw godsalich, vroom man ende een vijant van alle sterc-

ken dranck is, daerof dan vertrouw veel beter sullen werden gedient, waervan ons den tijt doch leer=meester sal sijn.

Vrijdach den 29^{en}

<Juffrouw Harmanszen gaet voor d'eerst mael te Hoof met omstandich relaes hoedanigh daer is ontfangen> sochtens ontrent ten seven uijren, quam een goet number slavinnen van den Orangkaija Sibid Indra in 's Comp^s Campo, Juffrouw Harmanszen ten huijs van hun voornoemt meester te haelen, om volgens last van den Vorstinne in comp^e met desselfs huijsvrouw en dochter ten hoove te gaen. Welcken volgende haer haestelijck mette palanckjen derwaerts vervoeghde ende hun van daer gesamentelijck met een statch gevolgh van slavinnen naer 't Hof transporteerden en verbleven tot ontrent ten clocke vier uijren naer noen, als wanneer p^r een van 's Coninginnen olifanten op d'Aetchiense wijze costelijck gekleert weder 'thuijs keerde, werdende daer benevens gedraegen, verscheijde schotelen met veelder hande eetwaren, door den Coninginne aen Juffrouw Harmanszen vereert. Volgens relatie van gemelte juffrouw, was door Coninginne en Grote vrouwen, die bij honderden aldaer gecompareert waeren, seer vrindelijck bejegend, hebbende de Vorstinne 't geschenck oock aengenaemelijck aenvoert ende haer voort gelast, op Sundach met 's krieken van den dage, gekleet met een statch Nederlants cleet, soo d'Hollantse vrouwen (gelijck soo sprack) ordonnaris ter kercke gaen, weder voor haer soude verschijnen, als wanneer beloofde, haer veele costelijck ende vermaeckelijckheden te willen vertoonen.

Saterdag den 30^{en}

<de schenckagie door den Gouverneur Generael aen de Coninginne gesonden wert van expresse gecomitteerden gevisiteert, opgeschrevende gewaerdeert> quamen verscheijde officieren door hare May^t expresselijck gecommittert in onse Campo den schenckagie door den Gouv^r Generael aen hare Hoocheede gestiert te besichten, op te schrijven ende te taxeeren, daer seer langh over doende waren, ende verscheijde stucken, naer hun waerde niet en prijseerden, als voornamentlijck een stuck Hollants gout laeken onder de partije gesonden, 't welck voor geen Hollants stof conden aennemen, onaengesien wat versekeringh daer van deden, ende hoe d'Orang kaija Sibid Indra hun trachtende t' onderrichten, den Gouverneur Generael niet buijten waerheijt en soude schrijven, gelijck verstaen hadde, sijn Ed^l missive vant voornoemt stuck oock vermelde, 't selve niet meer als op een seste part ofte daer ontrent als in de factuire gestelt staet, 't aseerende, daer in toecomende opgelet kan werden, niet andermael soodanige costelijckheden, maer ander leuren ende seuren van grote volumina herwaerts werden gesonden, hebbende echter den gifte int generael (soo particulierlijck

door Sibid Indra berich wierden) meer als sijn montuire ende ontrent de waerde van 1500 realen incoops gewaerdeert voorgenoemde taxatie geschiede tot genen anderen einde, als om hare Hoochedens geschenck 't sijner tijt daer naer weder te proportioneren.

Sondach den 31^{en}

<gaen metten brief en 't geschenck van den Gouv^r Generael te Hoof met sommire descriptie hoedaningh> 's morgens alles geprepareert hebbende, wat tot het Hof dragen van den Gouv^r Generaels brief ende schenckagie vereijste, soo verscheen ontrent ten tien uijren binnen 's Comp^s logie een Bintare ofte voordrager van den Coninginne, geseten op een groten olifant met een huijsken op het lichaam, gevolcht van verscheijde andere officieren, ende een goede meenichte pijpers, tamboerijns, vaendel ende quitasol- draegers, nevens partije andere gesnor, ons derwaerts te Hoof te conpoijeren, welcken volgende dan, ontrent den middach, uijt 's Comp^s Campo gongen, verselt met den oppercoopman Jan Harmanszen en onderkoopman Lieuwen van Rossem d'ordine die in 't een ende andere wierde gehouden was, soo hier onder omstandich aenhaelen sullen. *<f.578r.>*
Namentlijk,

Voor heenen marcheerden de tien soldaten tot mij suijs mede gegeven onder 't bestier van hun officier een chergant, die op alle hoeken van straten wadersijts chergeerden, als wanneer dan telkens oock twaalf a viertien camers, welke door gehuijrd coeljs ofte wercklieden van d'eene op d'andere plaetsen voort gedragen, wierden afblasen daenae volghden 60 andere huijrlingen, bij wie de schenckagie van den Gouv^r Generael in opgeheven handen wiert gedragen, de selven wierden geprosequert door den voornoemen Bintara geseten nevens noch ander sijner supposten op voornoemt elephant, bij hem hebbende, den brief van den Gouverneur Generael in een zilveren schootel geleght ende overdeekt met een geele taffata, daer naer quam ick met voornoemde S^{ss} Harmanszen ende van Rossem, gelijk bij d'Orangkaija Radja Sistia Wanghsa ende Soudagaradja, die jongste bij hare May^t aen den Gouverneur Generael naer Batavia gecommiteert geweest, ende nevens ons vandaer herwaerts gekeert sijn, hebbende om ende bij ons, de reste van 's Coning^s gecommiteerdens ende meest alle 's Comp^s supposten inde logie met ons residerende, dat te samen een goede nomber menschen mackte, maer gingh t'een ende ander alhoewel (so verstaen) met geen minder respect dan in voortijden geschiet is, vrij al wat onordentelijk toe, lopende gants ongeschickt als een koppel schaeppen door malcanderen swieren.

Opt plain van 't Hof bij den eersten boom, rijckelijck noch vier musquet =schooten van den eersten Hof poort gecomen sijnde, wierde den geheelen train aldaer staende gehouden, ende ons luiden gelast, nevens gerepeteerde

Orangkaija Bintare Radje Sistia Wanghsa en Soudagaradja, mitgaeders noch twee Sabandaren op onse kous voetelingen, met 't aengesicht naer 't Hof gekeert, op een rijke souden stellen, werdende aen de rechterhand door voorverhaelde elifant, gelaeden met sijn Ed^l brief gesloten, en ons gerecommandeert in dier voegen, soo langen blijven staen souden, de schuijven van sekere vertoon=plaetse van den Coninginne, naest aen de voorverhaelde Hofs poort stierde, wierde g'opert, 't welck bij naer een half uijr vertoefde ende soo lange moesten blijven staen proncken, sonder ons vermochten met een rock ofte quitasol voor den regen, die al vrij dicht nederstortede te decken. Soo eer geruijmen tijt (gelijck verhaelt) gewacht hebbende, wierden voornoemt schuijven ende sekere binnen gordijnen van den anderen geschooven, waerachter een groot geweemel van vrouwen saegen, daer de Coninginne selfs in persone (soo bericht wierden) oock onder soude sijn geweest, maer bij ons door veerheijt, nochte van 't een noch van 't ander iets is cunnen werden gekent.

Soo haest voornoemt vrouwen produceerden, mosten gesamentlijck naer Aetchiense wijze onse reverentie doen, namentelijck in desen voegen: eerst leghden beijden onse handen even boven de knien met een geboogen lichaem, waer naer deselve tesamen volgende, brachten die soo gevouwen met de muijzen tegen het voorhoofd, dat daer oock wat naer toe bogen, sprekende met eenen Daulat Orgaija Tuan Cou, ende daer mede een weijnigh sijnde voort getreden, wierden andermael g'arresteert ende gelast gelijcke reverentie te doen, daer met wederom een stuccke weeghs advancerende tot ontrent noch een musquet=schoot van meergeseijde huijsen waren, deden voor de derdemaal, invoegen verhaelt, onsen eerbiet, als wanneer voor geleijt wierden op een Balije ofte sit plaets, aen de rechterhand van ons staende, die vol sat, van officieren ende andere gequalificeerde personen, mitsgaders eenige vreemde schippers ende grote coopluijden, te sien vechten elifanten, die hare Altesa geboden hadde in groten, ja soo wij getelt hebben wel sestich in getaele, aldaer te brengen, mitsgaeders oock eenige rammen die op malcanderen souden stooten, welck een ende ander vermaecklijck ende waert om sien was. Maer is t'admireren, naerdien dit spectacul specialijck ontrent halven was aengericht, niet voor aen op de Baleije wierden gestelt, om des te beter <f.578v.> gesicht te hebben. Want door d'onbeleeftheijt eeniger Aetchinderen, die voor aen saten, ende soo onbeschoft waren, niet een weijnigh open schooven, om ons in het gesicht wat t' accommoderen, veele soeticheeden, in het voornoemt batementspel, bij ons niet perfectelijck en sijn cunnen werden gesien.

Naer dat ontrent een half uijr op gerepeteerde Baleije geseten hadden, wiert ons twee distincte maelen naer den andere goede partije suijskerriet ende eenige andere groente van den May^t toegebracht, ende weijnich daer naer aen

mij de swassa³⁰⁹ beteldoos, sijnde een mixte specie van gout ende koper toegestiert, ende eintelijck aen ons ider vereert een Aetchiens cleet ende tulbant, welck een van het ander naer rato onser qualiteijten uijtstekende was, dat dadelijck daer even beneden de Baleije, int aensien van alle omstanders moesten aantrecken, ende indier gestalte voor den Baleije op 't open pleijn verschijnen, om bij hare May^t int Moors gewaet gesien te werden, ende reverentie aen te doen, dat bij ons tot hare Altesas genoeghen voltrocken wesende, keerden weder ter Baleijen, daer noch een goede tijt verbleven, ende eindelijk bij meest alle d'elefanten, d'een tegen den ander een kanse gewaeght ende Vorstinne uijt haer voornoemt schouw plaetse naer 't binnen Hof geweken sijnde, wierden geleijt door de twee eerste Hof=poorten op een grote Baleije daer aen de rechterhant staende, gespreijt 't meest part met alcatipen ende voort vol schone matten beleght, alwaer weinich tijts ter neder sijnde geseten, den Laximana met twee voorneme Capados ende een groot getal Orangkajen, den een naer den anderen mede paresseerden ende seer ordentelijck (ider soo 't scheen) naer hun qualiteijten ende personen sitplaetsen namen, maer hielden hun gerepeteerde Laxamana en Capados al vrij wat coeltjens, weijnich woorden tegens ons voerende, dat doch (soo vernemen) d'Aetchiense coustumen sijn.

Weijnigh tijts naer 't aencomen van voormelte heren Laximana ende Capados, wierde daer van 's Coninginnen wegen overvloedich opgedist, sijnde meestal het servies van silver, oock eenich, als het meeste part van 't gene voor meergerepeteerde Laximana, de Capados ende mij wierde gestelt, uijt louteren goude, 't een ende ander ook van suwassa ende weinich dat voor de minste persoonen was geplaeft van koper gemaect, 't getal mijner schoteltjens, die doch cleen waren, ende bij ons niet meer als voor sausiertjens souden kunnen geacht werden, was naer mijn gissingh ontrent vijftig stuck. De maeltijt gedaen sijnde, wierde al het overschietent eeten, in grote meenichte aen de dinaeren gegeven sonder daer ijets van over te houden, waer mede afscheijt cregen ende de Coninginne tot ons afgesonden wierde haer Chap, in teken ons ider met 't gebruik van een haerer paerden geduient ons verblijven, vereerde ende voort gelaste met drie elifanten naer 's Comp^s logie souden werden gebracht, gelijk geschiede.

<Juffrouw Harmanszen gaet voor de tweede mael te Hof> Dato 'sochtens goetijt was juffrouw Harmanszen in conformiteijt van 's Coninginnen expres begeren, voor de tweemaal weder te Hof gegaen ende aldaer dien geheelen dach tot al laet in den avont verbleven hebbende; benevens den Vorstinne, al het voornoemt spelen der elifanten etc. uijt den schouwplaetse aengesien. Soo derwaerts

309 Swassa or suwassa, (Mal.) suasa.

gingh gaven haer twee chauwels³¹⁰ mede, den May^t naer gewoonte te vereeren, dat soo noch al een, twee a drie maelen gecontinueert moeten, maer daer naer wel g'excuseert sal cunnen sijn, ten sij, in tijde ende wijle sullen goet vinden, door haer express versouck aen hare Hoocheede te laeten doen, in welcke gelegentheeden, men moet toehanden aen dit preuts Moose Hof, niet althans verrichten en can, dat (Godt beter) soo geleden moet werden.

Hare May^t verstaen hebbende <f.579r.> mijn broeder saliger Cornelis soontje, Dirck de Vlamingh van Oudtshoorn genaemt, ontrent acht jaeren out, met mij herwaerts gecomen was, sont op den middach een expresse inde logie 't selve kint voor haer te doen haelen, waer over hem wat opschickten ende onder een soete instructie, hoe ende waernaer hem soude hebben te comportereren derwaerts sont, maer was dat bengeltje sijn becomen onderrichtingh vergeten hebbende, door 't gesicht van een ongeloofelijck meenichte vrouwen, trauwanten van den Coninginne, altsamen met gouden ende silveren wapenen gemonteeren, soo g'altereert ende ontstelt gewerden, in genigen dele te bewegen geweest waer, onaengesien wat instantien de Coninginne dede, verder 't Hof tot de throon in te treden, sulcx hare Altesa des aengaende voor dat mael hare contentement niet en heeft cunnen genieten, dat nochtans seer gaern anders hadden gesien. Maer 't is een kint en kinderen doen kinderen wercken. Dat oock (soo verstaen) hare Hoocheede soodanigh g'extimeert³¹¹ ende gevolgelijck ons niet qualick afgenomen en heeft, temeer bericht gecomen hadde, daerover behoorlijck gecorrigeert was, sont hem echter mede een Moorse kleentje³¹² toe, 'twelck hem ter nauwer noot door de voornoemt vrouwen met krijten en knorren noch aen 't lijf geholpen wiert.

<comt ons schip op d'ordonnarie rhede ten ancker> Ten selven dage ontrent den middach quam ons schip met behulp van een slaegh boegje op d'ordonnarie rhede, sijnde 18 volle etmaelen g'intermitteert, ontrent een mijle weeghs van daer ten ancker quamen, ende die clene distantie niet en hebben weten te gewinnen dat vreemt is, gedraegende geen leevendige memorie van diergelijck exempel.

August

Maendach den 1^{en}

<wert de brief van de Gouverneur Generael aen de Coninginne geschreven andermael getranslateert> sont d'Orangkaija Radja Lilla Wanghsa substitut vande eersten Rijcxraet Callj, hoogh justicier van Rijck, als nu op den eliphant=vanghst sijnde, seker sijn dinaer in onse logie met versouck imant wilden ordonneren, die in de

310 Chauwels, i.e. (Mal.) kawal.

311 G'extimeert, read g'estimeert.

312 Kleentje, read kleetje.

Maleijtse tale ervaeren was, met hem ten huijse van sijn voornoemt here te gaen, helpen translateren, 's afschrift van hare Hoocheedens brief, door den Gouv^r Generael daer nevens in't Nederlants gesonden, ende van den Conin- ginne ten selven fine hem toegeschickt, ten einde bij dese tweede translatie, sonder vertogh van 't eerste, blijcken mochte d'originele op Batavia, conform sijn Ed^l meininge al oprechtelijck overgeset was, welcken volgende dan, den oppercoopman Jan Harmanszen benevens den voornoemt bode derwaerts lar- geerde, alsoo sijn E. niet alleenigh congrue in de Maleijtse tale sij, maer hem daer benevens oock sonderlingh naer dese luijden hun humeuren te voegen weet, ende mitsdien bij de selven gansch aengenaem is, brengende met 't selve voort dien dach, mitsgaeders oock een groot gedeelts van den volgende dach.

Diensdach den 2^{en}

<voornoemt brief was bevonden tot hare May^{ts} ende Groten genoeg wel getraslateert te sijn> door, soo gemelte Sr Harmanszen relateerde, was den brief op Batavia tot hun gevallen wel overgeset, maer hadde d'Orangkaija, dat te noteren staet, soo 't scheen niet al te wel genomen, de beloften, die sijn Ed^l hare May^t onder ande- ren aengehaelde poincten, in voornoemt missive dede, namentlijck van 't Rij- cke Aetchien voor allen overlast der vreemdelingen te sullen protegeren, en de voornamentlijck van der Portugesen eminent offentien beschermen, 't ware mette selven tot vrede ofte in 't oorlogh te continueren quamen, *<vermetel spreken van den Orangkaija tegens Sr Harmanszen>* want seer vermetelijck uijtsprack, 't Rijcke Aetchien noch Portugesen noch niemant niet te vresen en hadde, ja selfs, in maniere van spreken, voor d'Hollanders niet en soude beducht sijn, daer bij gemelte Sr Harmanszen sijn Ed^l opgedient was, den Gouverneur Generael, met 't voornoemt g'allegeerde niet anders en hadde willen denoteren, als sijn over- maetige genegentheijt tot de Crone Aetchien ende voort meesmijlende *<f.579v.>* geinfereert wierde, Godt d'here immers verhoeden wilde, 't Rijck Aetchien en d'Hollanders, die soo veele jaren metten anderen broederlijcke correspondentie gehouden hadden, in verwijderingh geraekten, en d'Orang- kaija repliceerde 't selve mede van herten resideerde ende 'tgene der wegens gesproken, niet anders als discours gewijse ende in vergelijkenisse, hadde bij- gebracht.

<wat ende hoe veel aen ieder der Groten hebben vereert> Nade mael in onse saecken ter principaele weijnich ofte niets en sullen weten te bevonden voor ende aller de Rijcxraden en d'andre Grote rontsomme, naer ouder gewoonte sullen hebben besocht, beschoncken ende ons voornemen te kennen gegeven en gerecoman- deert, soo hebben goet gedacht, 't selve hoe eer hoe liever te laten geschieden, *<den ondercoopman van Rossem gaet tot de Rijcxraden t' onderstaen, wanneer hun Ed^l gelegte ofte te passe soude comen hun quamen bezoeken>* ende ingevolge op heden rontsomme ten

huijse der presente Rijcxraden van den eersten tollens³¹³ laetsten gesonden den ondercoopman Lieuwen van Rossem te vernemen, wanneer het hun Ed^l gelieven ende gelegen comen soude, gelijk boven verhaelt, haer quamen begroeten ende bezoeken, die dan voor den eersten Maradja Sirij Maradja genaemt g'appointeert wierde, Donderdach aenstaende, den vierden van de maent, door den tweede Laximana Sondach daeraenvolgende ende bij den laetsten Sirij Paducca Tuan geheten tot antwoorde bequamen wanneer bij de voorge-melte twee eersten souden sijn geweest, als dan andermael tot hem comen ende prompt bericht ontmoeten souden: invoegen dan de presente vrunden bij mijn in deliberatie sijnde gegeven, hoe ende in wat voegen ider hun schenckagie best soude formeren, naer overlegh van saeken ende ten meesten dienste van de Comp^e (soo verhoopen) goet gevonde, die te begroeten, als hier onder distinctelijck gespecificeert staet, sijnde bij ons, 't bedraegen van voorjaerige gifte soo naer gevolcht, als de verscheijdentheijt der specien eenichsints hebben connen gedoogen, except de vereeringen aen den eersten Rijcxraet Calij, den laetsten Sirij Paduca Tuan ende den liefsten Capado Radja Adonne Lilla, om goede consideratien, hun sonderlingh vermogen ontrent den Vorstinne weijnich verbetert sijn.

Namentlijck:

Lebe Kitta Callij:

½ cas goudtraet	f.24: 4: 4
1 catti floos sijde	4:16
10 armosijnen	43: 7
1 rol root damast	63:15
1 broucado	40:16

eenigh percelijn namentlijck

4 grote schotels	} ongetaxeert
4 halve d ^{os}	
4 drielingen	
12 pieringhs ³¹⁴	

f.176:18: 4

Maradja Sirij Maradja:

1 cas goudtraet	f.48: 8: 8
6 p ^s armosijnen	26:17
1 catti flos sijde	4:16
1 stof dubbelt gefigureert satijn	5:1

³¹³ Tollen?, probably tot.

³¹⁴ Pieringhs, read (Mal.) piring, i.e. plate.

3 grote schotels	}	ongetaxeert
3 halve d ^o		
3 drielingen		
8 pieringhs		

 f.131: 1: 8

<f.58or.>

Laximana:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
10 p ^s armosijnen	43: 7
1 catti flos sijde	4:16
1 dubbelt gefigureert satijn	51:
eenich percelijn namentlijk	

3 grote schotels	}	ongetaxeert
3 halve d ^o		
3 drielingen		
8 pieringhs		

 f.123: 7: 4

Sirij Paducca Tuan:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
10 p ^s armosijnen	43: 7
1 catti flos sijde	4:16
1 root damast	43:15
1 broucado	40:16
eenigh percelijn namentlijk	

4 grote schotels	}	ongetaxeert
4 halve d ^{os}		
4 drielingen		
12 pieringhs		

 f.174:17: 4

Radja Adonne Lilla, liefste Capado:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
10 p ^s armosijnen	43: 7
1 catti flos sijde	4:16
1 dubbelt gefigureert satijn	51:
1 orangie satijn	35:14

 f.159: 2: 4

Maradja Sistia, Capado:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
1 catti flos sijde	4:16
10 p ^s armosijnen	43: 7
1 dubbelt gefigureert satijn	51:

 f.123: 7: 4

Magat Dalmatio, Capado:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
1 catti flos sijde	4:16
10 p ^s armosijnen	43: 7
1 dubbelt gefigureert satijn	51:

 f.123: 7: 4

Paducca Tuan:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
1 catti flos sijde	4:16
10 p ^s armosijnen	43: 7

 f.72: 7: 4

Panghlima Pedier:

½ cas goudtdraet	f.24: 4: 4
10 p ^s armosijnen	43: 7
1 catti flos sijde	4:16

 f.72: 7: 4

<f.58ov.>

Aen Maradja de Radja:

10 p ^s armosijnen	f.43: 7
1 catti flos sijde	4:16
½ cas goudtdraet	24: 4: 4
1 broucado	40:16

 f.113: 3: 4

Magat Dua Radja:

6 p ^s armosijnen	f.26:17
1 catti flos sijde	4:16
1 broucado	40:16

 f.72: 9

Woensdach den 3^{en}

<zijn besich ons schip t' ontlossen> waren onleedich mette voornoemt schenckagien te prepareren ende voort besich ons schip van 't gene voor de hant lach 't ontlossen, *<de Moorse coopluijden doen ons daerin met het lenen hunner boten groot behulp>* daer toe sonderlingh behulp van de Moorse Anachodes hadden, door 't leenen huner boten ende volck, sonder welck middel vrijelijck verlegen geweest souden sijn, waeromme oock de bootslieden te sijner tijt al mede, in recompense met 'teen ende ander sullen moeten beschoncken, gelijk hun daer af, om te bet g'encourageert te werden, reedts al eenige beloften sijn gedaen.

<den ondercoopman Lieuwen van Rossem gaet volgens deses lantswijse andermael ten huijse van den Rijcxraet Maradja> Dato sont den ondercoopman Lieuwen van Rossem volgens d' Aetchiense coustumen andermael ten huijse van voornoemt Rijcxraet Maradja Sirij Maradja te vraegen, het sijn Ed^l, volgens gedaene toeseggen, noch gelegen comen op Donderdach aenstaende hem quamen besoecken ende des jae, tegens wat uijr geliefde 't selve soude geschieden, die bij sijn seggen persisterende, voor antwoort dienden soo langh thuijs vertoeven, als een sijner huijsdinaeren, ons te haelen, soude seijnden.

<werden ten huijse van Orangkaija Sibid Indra eerlijck getracteert> Heden avont waren ten huijse van den Orangkaija Sibid Indra ten eeten, daer gansch vriendelijck getracteert ende ontfangen wierden, maer staet te noteren desen goeden heer ende vrientschap ende correspondentie, die ojt ende oijt met d'onsen gehouden heeft, ende in recompense van d'eere en deucht sijnes aenwesen op Batavia van den Gouverneur Generael genoten ende noch gaern soude vermeerderen soo gehaet, gehoont ende gemaet wert, ons expresselijck versocht om verder opspraeck te mijden, bij daegh 't sijnen huijse doch niet en geliefden te verschijnen, gelijcke hij oock voorgenomen ende eenigen tijt gecontinueert hadde, niet te doen, dat hem immers niet qualick en wilden afnemen, soo en cunnen mede hier niet naer laten seggen, d'Ambassadeurs met mij van Batavia gekeert, ons tot heeden, contrarie hun beloften aen den Gouverneur Generael op Batavia soo affirmative gedaen, noch gantsch geen behulp, soo in raet als daet en hebben bewesen, daer nochtans wel weten hun goeden raet wel benodigen, nadien beijde den ondercoopman ende tolck siek leggen, sonder eenigh behulp daer van genieten ende ick ende den oppercoopman Harmanszen hier nieuwelingen sijn deses lants coustumen ignorerende.

Donderdach den 4^{en}

<gaen den Rijcxraet Maradja Sirij Maradja begroeten en beschencken met substantive relatie wat met den selven hebben gediscoureert> ontrent den middach quam seker huijsdinaer van den Rijcxraet Maradja ons waerschouwen sijn heer ons mette maeltijt wachtede, waeromme ons benevens hem haastelijck derwaerts geliefden te

transporteren, gelijk geschiede, ende met den oppercoopman Harmanszen, den schipper <f.58r.> Cagenaer en den ondercoopman Lieuwen van Rossem te paert opsaeten ende aldaer gecomen sijnde seer vrindelijck van sijn Ed^l ontfangen, ende overvloedich wierden getraceert, oock ijder (excet den schipper) alsoo van desselfs comst geen kennisse en hadde gehad, met een Aetchien kleet beschoncken, dat datelijck aentrocken ende indier voegen weder naer huijs keerden. Soo even geseten ende verwillecomt waren, dede sijn Ed^l uijt den naeme van den Gouverneur Generael en Raden van Indien hertelijck groeten, en 't mede gedraegen geschenck presenteren, welcke een ende ander danckelijck aennam, vervolgens onse discoursen, daer wat maer gevoecht ende den saeke soetelijck ten proposte gebracht hebbende. Notificeerden hem voort de principaele oorsaeke van mijn herwaerts compste, namentlijck om hare Altesa te trachten bewegen 't restant partijtje juwelen mede geliefde aen te nemen, daertoe sijn Ed^l gunste voornamentlijck imploreerden, nadien jegenwoordich de principaelste ende eerste persoon van Rijk was, ende mitsdien van groot vermogen bij den Coninginne. Ende om sijn Ed^l daer toe t' animeren, stelde hem wijtluchtigh voor de billickheijt van ons versouck, in manieren dat selve hierboven dato 22 pasato gepractiseert ende met den oppercoopman Harmanszen goet gevonden hebben, altoos ende overall ons tot een stock regel te laten dienen, daer sijn Ed^l een redelijck gevallen, in scheen te scheppen ende ons van sijn gunste versekerde, echter door 't moveren van dese ende gene flaeuwe tusschen redentjens, mijn schijnende iets inden saeke te difficulteren, vraeghde, ingevalle sijn Ed^l verstont eenige de minste onredelijckheijt in ons versoeck gelegen was, die vrijelijck soude willen verclaren, waerop dan bij sijn Ed^l soetelijck en g'allegeert sijnde, den Coninck, bij den welcken dese costelijckheden doen maecken waren, overleden ende in desselfs plaetse, bij wetelijck successie gevolght was de present regerende Coninginne, sijnde een vrouwe dien 't nutter ware, comptenten ende andere levendige effecten hadde, dan met soo een meenichte doode cancareus costelijckheden belaeden sat, waren van boven desen noch soo overmaetig vercropt, het seer considerabel was, niet beter ende voor het rijk dienstiger soude sijn, daer af een goede partije te gelde wierde gemaect, op 't welcke sijn Ed^l bij replicque dienden, het gansch inconsideraet ende qualijck van ons gedaen soude sijn geweest, wij op 's Rijcx inconstitutie, soo al kennisse van gehad, gelijk neen, den Coninck sijn versouck afgeslaegen hadden, ende voort versochten sijn Ed^l eens geliefde te considereren, indien de Vorstinne, als nu op ons quam te begeren, 't een ofte ander, voor haer uijt dese ofte gene plaetsen souden vonden, 't selve weijgerden te doen, mette seggen niet versekert en kosten wesen, hare Hoocheede, ten tijd 't begeerde hier aengebracht wesen, noch in leven sijn, ende daer naer bij hare successeuren mette voet geschopt mocht werden. Hare May^t daerover

niet misnoegen ende wel dubbel redenen toe hebben soude, waerop sijn Edl' acquiëscerde, echter met eenige consenterende tekenen, 's toeneijgen van sijn hoofd ende weijnich meesmijlen, de billickeijit onses g'allegeerdes genouchsaem scheen t' accorderen.

Vrijdach den 5^{en}

continueerden, gelijk vooren, met het ontladen van ons schip, dat verhoopen wel haest voltrocken sal sijn, vant porcelijn bevinden vrij grote partije gebroken, 't welck jammer om sien is, nademael redelijck <f.58iv.> begeert wert, soo is oock mede naer 't sandalen sterck vraegen, invoege die twee coopmanschappen apparentelijck wel met propere winsten sullen kunnen omsetten, jammer sijnde, daer af met geen meerder quantetijt versien en sijn. Soo hebbe mede groot versoeken naer nagelen, noten, rompen ende foellij, welke voornoemt specien, ingevalle bij ons hadden, jegenwoordich tot een goede quantiteijt met ongewone winsten souden kunnen debitteren. Maer verstaet ick des niet tegenstaende, onder verbetering van rijper oordeel, om de vreemdelingen (soo veel mogelijck) van hier te weeren, nademael alle de Maleytse quartieren met hun cleden en doeken over hier vervullen ende ons den handel alomme infructueus comen te maeken, van al het gene in onsen macht hebben, ende door anderen niet afgedient en cunnen werden, als daer de voornoemt specerijen sijn niets althans herwaerts en behoort gesonden, 'tware oock met hoedanige advancen deselven souden kunnen quijt, maer naer Batavia te comen dienen g'animeert te werden, ofte ingevale daertoe niet en waren te bewegen, gelijk uijt verscheijde cooplijden reedts verstaen hebben, voor hun niet wel doenelijck ofte practicabel en is, overmits die vojagie hun oncosten, ten opsichte de cleijne consumptie op Batavia is, niet en souden cunnen goet macken, indien gevalle dan alle die coopmanschappen hun door ons moesten werden derwaerts toegevoeren.

Saterdag den 6^{en}

<gaen voor d'eerste mael te Hoof doch sonder ijets verrichten> sijnde ordonnaris sitdagh van den Coninginne, vervoegden ons voor d'eerste mael mede derwaerts, draegende voor ons een present van vier armosijnen en een root brocado, daer voor alle andere vreemdelingen geplaetst ende gesamentlijck van den Vorstinne opgedist wierden, in onse saeken conden op heden niet vorderen, door dien het d'eerste rijns was te Hoof verscheenen, ende volgens deses lants wijse niet betaemelijck en soude sijn geweest, daer in procedeerden, ende over sulcx genootsaecht waren, die selven tot ten naesten op te schorten, dat gaern anders gesien ende wel gewenst. Nademael het reedts diep in 't jaer is, onsen propositie hadden hebben mogen doen. Van voor den troon geweken sijnde, wiert ons

g'ordonneert ende eens vooral toegestaen onsen sitplaetse voortaan te nemen op d'eerst Balijs, waer alle de grote Oelebalangs ofte heren des Rijcx Congregeren, gelijk geschiede, ende hun weijnigh naer ons mede derweaerts retireerden, d'Heren Rijcxraden Maradja Sirij Maradja, Laximana ende Sirij Paducca Tuan mitsgaders den liefsten ofte aengenaemste Capado Radja Adonne Lilla nevens verscheijde andere gequalificeerde personen meer, maer wierden bij haer Ed^l sonderlingh geen proposten gemoveert, dat, doch (soo vernemen) niet gebruijckelijck en is, voor ende alear metten Coninginne gesproken hebben, waeromme het aldaer dan oock kort maecten ende ons afscheijjt naemen.

<senden andermael ten huijse van de Rijcxraet Laximana ten einde hem mochten comen besøeken dat hem voor als nog niet te pas en comt> Dato naer den noen andermael ten huijse van den Rijcxraet Laximana te vraegen, het sijn Ed^l noch gelegen comen soude hem 's anderen daeghs quamen begroeten, als wanneer onse saecken daer naer wilden schicken, maer quam den bode, sijnde den adsistent Marcelis Hackendonck een gedescontenteert catagoris antwoordt, het hem morgen niet te passe en quam souden overmorgen comen.

<f.582r.>

Ten selven dage dede voor mij roepende bosschietters Joost Pieterszen van Naepels ende Jan Homes van London, de welcke, alsoo hun niet genegen en thoonden, onse meesters te dienen, maer weder versochten tot hun heren d'Engelsen te mogen overgaen, hun billick versouck gaern toestonden, ende voor den dienst, die onse Comp^e 't sedert 't aenslaen van de Bone Esperance voor Malacca hadden bewesen, vrundelijck bedanckten, mitsgaders bovendien, soo mij op mijn vertreck van Batavia, bij den heer Schoutens, uijtten naem van den Gouverneur Generael gerecommandeert was te doen, met goet vinden van den oppercoopman Sr Harmanszen, behalven 'tgeen soo nu als dan, tot subsidie genoten hadden, ten opsichte der selven getrouwe diensten, ider vereerden, te weten aen den eersten Joost Pietersen 50 en Jan Homes 30 gulden, daer hun seer wel mede vergenouchden ende ons hertelijck voor bedanckten.

Sondach den 7^{en}

alhoewel 't des heren rustdagh is waren echter besich met 't ontladen van ons schip daer mede moeten voortvaeren, als wij kunnen ende niet wanneer willen, ten respecte 't buijch en ongestadich weder, dat sonder aflaten geduijrich hebbende sijn.

Maendach den 8^{en}

<werden ten huijse van Laximana getracteert met relaes van 'tvoorgevallen aldaer> wierden ten huijse van den Laximana getracteert, maer op verde naer soo heerlijcks niet als tot Orangkaija Maradja Sirij Maradja geschiet was, alsoo vrij karich is, wierden ook ieder van den selven met een Moors kleet beschoncken, dat reverentelijck accepteerden ende aentrocken.

Naer dat sijn Ed^l de vrindelijck groete van den Gouverneur Generael gedaen ende toegepaste schenckagie gepresenteert hadden, den bij sijn Ed^l danckelijck g'accepteert was, procedeerden naer verscheijde onderlinge gevoerde discoursen al 's achtens tot het point van de juwelen, welckes aenvaerdingh sijn Ed^l, naerluijt mijn instructie, wat serieuselijck recommandeerde, scheen daerinne eenigen maeten misnoegen te nemen, nademael bestont te seggen, uijt mijn woorden, nopende d'acceptatie des voorgemelte juwelen, niet naerlaten en con te twijfelen, gecommittert quam tot conservatie van d'aliantie tusschen den Crone Aetchien ende den Nederlantschen Staet, of maer alleenigh den Coninginne de gemelte juwelen op te dringen, 't welke ingevalle soo waer, seghde verstont onnodich geweest hadde, mijnen persoon daertoe herwaerts was gesonden, alsoo sulcx genouchsaem door den feitor soude kunnen verricht geweest sijn, diens eiggentlijcke doente 'tselfe, ende niet een Commissaris verrichten was, die hem alleenigh maer met hoofsche saeken behoorde te bemoeijen, latende de cooplieden mette negotie omspringen, besijden 't bedraegen deser juwelen niet eens te pijn waert en was, soo veel woorden van te maeken, als bij de successive Commissarisen van tijt tot tijt was geschiet, ten opsichte, indien 's Comp^s resident, onderwijlen 't vertreck van den Commissaris Sourij daer af maer eens gerept gehadt hadde, gelijk neen, ende haer Ed^l noijt kennelijck geweest en was, de juwelen hier waren overgebleven, die ten ontwijfel voor langh *<f.582v.>* al g'accepteert geweest souden sijn, alhoewel den Coninginne int minste niet en behaeghden ofte te stade, ja ongelegen quamen, want tot meermaelen bij bossiens daeraff, aen desen ende genen vereert ende wegh geschoncken hadde, en genomen schoon 's Coninginnes constitutie sulcx al niet en hadden willen bijden, soo souden sijn vier principaele Raeden des Rijcx dan, de montuire derselver, metten ander noch wel uijtgemaeckt, ende juwelen tot hem genomen hebben. Want waren hun saeken (God had lof) soodanich niet verlopen, ofte ider noch wel een duijsent taijlen ten behoeve ende tot reputatie van d'Aetchiense Crone souden cunnen verstreken. Maer dede hem seer vreemt den Gouverneur Generael, siende hare Hoocheedens sinnelijckheijden of gelegtheden tot de voornoemt juwelen niet meer en streckten, hare Altesa daermede echter soo lastich viel en d'selven, ten respecte de besondere preminentien, die in hare May^{ts} landen en gebiet, buijten alle andere vreemdelingen waren genietende, niet ander hem en hiel ende

liver die schaede lede, welcke weijnich was, als den Vorstinne d'oiren daer met soo dickwyl warm te maecken en te verveelen. Edoch siende bij hare Ed^l op Batavia 't eene noch andere niet en wierde geconsidereert, ende 't vercopen der juwelen soo heevich aengebonden, het scheen, ingevalle die niet en quamen t' aenvaerden, alle voorgaende deuchden en ael= oude aliantien tusschen beijde natien, liever tenemaal achter ruggde wilden werpen, ende ons in ongoelijcken posturie voornamen te stellen, soo geloofde sijn Ed^l hare Hoocheede die ofte immers een groot gedeelt derselver, desen jare noch soude aenemen, ingevalle maer in den prijs wel kosten verdraegen ende over een comen, want hadde hare May^t liever 't belopen der aengetogen juwelen en tienmaal soo veel te betaalen, dan mette Hollanders in verwijderingh of 't minste misnoegen te geraeken.

Op welck een ende ander, diende met sij Ed^l verstont, alle Commissarisen, Ambassadeurs ofte andere hoofsche personagien hun met saeken, den negocie consernerende niet behoorden t' ontledigen, soo 't selve niet alleenich oock bij ons, maer meest alle Europise natien 't allen tijden wierde gepractiseert, en in desen van gelijcke geschiede, doch 't aanbieden desen juwelen geen negocie, maer een hoofsche besoinne achtete, door dien bij den Coninck van ons niet als coopluijden maer vrinden waren gevordert, gelijck oock indier voegen, door den Gouverneur Generael extraordinarie, buijten stijle van alle andere coopmanschappen, sonder opsicht van grote winst maer alleenlijck om den Coninck te behaegen van onse Meesters versocht, en door haer Ed^l herwaerts geschickt waren, gelijck dan oock noijt in de negocie boeken deses comptoirs bekent geweest, en 't opperhoofd, een coopman sijn, daerof eenige last hadde gehadt, maer d'selve altoos aen de successive Commissarisen vertrouten bevolen waren geweest, met verstande nochtans d'selve Commissarisen niet expresselijck, om de juwelen herwaerts gesonden waren, gelijck sijn Ed^l scheen te sustineren, maer tot conservatie en accresemment van vruntschap mitsgaders de sonderlinge genegentheijt welcke sijn Ed^l 't Rijcke Aetchien van oudts met iterative aanbieding van onsen dienst, hulpe ende adsistentie in alle gelegentheden altoos toegedragen hadde ende noch was doende, en hun voort d'acceptatie der juwelen onder anderen aengetrocken puncten (gelijck als sulcx niet dan redelijck en billick was) mede gerecommandeert hadde, soo oock als nu met mijnen persoon ware geschiet. Maer bekende en 't was oock seker noijt aen imant der voorgemelte Commissarisen d'aenvaerdingh deser meerverhaelde juwelen soo serieuse, als nu aen mij *<f.583r.>* bevolen geweest waer, want 't verveelde sijn Ed^l en was ten hooghsten verwondert om soo een geringe saeke, daer af boven willige belooning, niet als grote dancke behoorden becomen te hebben, sulcke iterative vruchteloose instantien hadden moeten doen. Wis ick dan nu oock vast geresolveert en voorgenomen hadde,

gantsch vrundelijck aen te staen die niet alleenigh int geheel aengenomen, maer oock bij hare Hoocheede redelijck wierden betaelt, welck een noch ander nu niet langer, noch en mochte nochte en conde werden gedilajieert ten opsichte der Gouverneur Generael vast geresolveert hadde, anno aenstaende naer Europa te vertreken ende mitsdien gehouden ende schuldigh was, desen jare, staet en inventaris van alle d'Indische effecten voor heenen aen onse Meesters over te stieren, daeronder niet gaern en soude hebben, dit restante juwelen mede noch gevonden wierde, nadien onse voorgemelte principaelen niet beter en wisten, of alle d'selve in een massa al voorlangh bij hare May^t tot genoeg en g'accepteert, gevende sijn Ed^l voort, soo als niet beter en konden bemercken met dese en gene onderlinge gevoerde proposten redelijck genoeg, soo dat ons sijn hulpe ende faveur toeseijde en beloofde in dese saeke te willen betoonen, hoedanigh oijt en oijt, contrarie 't gevoelen van veele de Comp^e en hare dinaren genegen geweest was, 't welck met veele beleefde omstandigheden en toeseggingh niet gebreken en souden, 'tselven voor den heer Gouverneur Generael en Raden van Indien getrouwelijck te precideren, dankelijck aengenomen hebbende ons afscheijt naemen.

<seker des Rijcxraet Maradja Sirij Maradjas schrijver comt tot ons in de logie spreken wegens juwelen> Dato stierde den Rijcxraet Maradja Sirij Maradja, seker sijn schrijver 't onse huijse, ons t'adverteren over 't beneficieren der juwelen, niet becommert en souden sijn, alsoo sijn voornoemt hare van den Vorstinne reedts last hadde, daerof met ons te verdraegen. Maer soude de saeke noch weijnich tijt uijtgesteld werden, ter tijt hare May^t, benevens sijn Ed^l daertoe noch eenige andere personen committeren, die ons dan oock bekent soude, en den saeke bevelen, emmers soo veel sijn Ed^l belanghde, mochtens, ons van sijn gunste ende genegenheit wel versekert en vergenoecht houden. *<eijst eenige cassen goudtdraet voor sijns meester die hem oock met redenen, sonder coop te maecken laten volgen>* Voorders hat voornoemt bode last te versoeken, hem een groote kassa, nevens een d^o cleen goudtraet wilden vercopen, dat, alsoo een saeke die billick is ende niet wel en konden ontseggen, hem toestonden, maer vont met den oppercoopman Harmanszen goet, nademael wel begreep, ons voor verhaelde goede maere niet genotificeert en hadde, dan met hoope van eenigh prouffijjt, gelijk vertrouwe voorgemelte versochte cassen daer mede ter schenck meinde te becomen, en ons ongelegen quam met soo weijnich versekeringh af te staen, hem die bij provissie te laten volgen, mette seggen hier nieuwelingen waren, en den prijs noch niet en wisten, oversulcx die maer tot hem nemen en wilde, souden daer naer den coop wel een werden, om hem alsoo in hoope te laten, die te schenck becomen mochte, en daer mede t'onswaerts meer genegen te houden, doch echter naernaels met fatsoen, volgens uijtval van saeken in 't geheel ofte ten deele te doen betalen.

Diensdach den 9^{en}

<den Rijcxraet Calli retourneert van de elephant=vanghst uijt het bosch te huijs> quam den eersten Rijcxraet Calli van sij voijagie der elifant=vanghst, daer ses maenden op uijt geweest was, weder thuijs, met hem brengende 18 stucx tamelijck =beesten in dese tocht gevangen, en alsoo gedachte heer (soo vernemen) ons een besonder vrundt is, mitsgaders de minderen hun ontsien souden ons acces te verlenen, <sejnden tolck tot sijn Ed^l met versouck hem mochten comen begroeten dat om redenen voor als noch afslaet> voor en alear tot sijn Ed^l geweest hebben, voornamentlijck nu mede in loco sij, soo sont datelijck den tolck Andries derwaerts te vernemen, het sijn Ed^l geliefde en te passe quam, hem 's volgenden daeghs quamen besoecken en <f.583v> begroeten, maer gaf den voornoemt tolck tot antwoorde, als een vreemdelingh eerst uijt het bosch quam en noch nauwelijck van hare Hoochede weder in sijn voorige qualiteijt aengenomen was, oversulcx voor als noch aen niemant, ja selfs Aetchienders, geen voornamentlijck met ons daer van outs mede besproken was, en versochte niet qualick en geliefden te nemen, soo lange vertoefden, daertoe hare May^{ts} speciale licentie (gelijck in voortijden geschiet was) hadden g'obtaineert, ende Saterdach aenstaende gelegentheijt toe souden cunnen becomen. Waerop sijn Ed^l door gerepeteerden onsen tolck gerepliceert werdende, reedts al ontrent een maent hier geweest was, sonder ijets in onse saeken gevordert te hebben, daer seer naer verlangnde, en d'Heren Maradja Sirij Maradja en Laximana ons al toegangh hadden verleent, sonder naer haer Hoochedens expres consent, als sijn Ed^l nu begeerde, te wachten, dat oock niet en vernaemen, bij hare Altesa int minste misduijt was, en derhalven sijn Ed^l ons voor dese raijs soodanigh mede geliefde 't ontvangen, alsoo beducht waer, meer gedachte Maradja en Laximana, ons 't selve anderssints niet wel euvel en qualick souden afnemen, imaginerende hun abusivelijck, sulcx bij ons tot hare Ed^l cleenachtige voor bedachtelijck was naergelaten, gelijck 't sijn Ed^l doch wel bekend was, ons niet genegen en waren, en passieusse gemoederen hun lichtelijck 't een en ander verkeerdelijck imprumeren³¹⁵, dupleceerde sijn Ed^l, om genige insichten van sijn voornoemt g'allegeerde soude alteren, sonder hem dat selve wilden misduijden, alsoo daertoe crachtige redenen was hebbende, soo twijfelde oock al grotelijck meergedachte heren Maradja en Laximana ons niet wel alleenigh maer g'admitteert en hadden, om daer met de Vorstinne tot ons ongenegen te maeken, en onse saeken te verachten. Merckt eens wat een jalousie en differentie onder dese luijden is, hoe getrouwelijck 't Rijcke van sulcke verdeelde gemoederen wert gedient, ende waertoe hun niet wel met giften en geschencken tot nadeel van den Crone souden laten verrucken en bewegen.

315 imprumeren, read imprimeren.

Woensdach den 10^{en}

<Maradjas voornoemt schrijver comt andermael tot ons advorderende 't juijst bedragen der juwelen> 'sochtens ontrent ten tien uijren sont den Rijcxraet Maradja sijn hiervoor van verhaelde schrijver andermael in 's Comp^s Campo, met last, hen 't bedragen der restante vijf grote juwelen, van stuck tot stuck eens partiment bij geschrift souden willen opgeven, ten einde sijn meester hen bij gelegentheijt 't onsen voordeele daer af mochte dienen, alhoewel, den Coninginne, ten ruijge wel kennelijck was, behalven d'als nu gecomen Ambassaduren voor hare May^t verclaert ujt den monde van den Gouverneur Generael selfs verstaen hadde, deselve ontrent noch $\frac{1}{3}$ der gantsche partije, voor twee jaren door den Commissaris Sourij hier gebracht, te montereren quamen, dat de ringen daeronder gerekent maer 5000 taijlen souden sijn, nademael 't gene bij hare Altesa daer af aengenomen is, circum circa 10 000 taijlen te bedragen comt, daer nochtans bij de boeken noch f...(sic) incoops gerekent staen. Waerover becommert sijnde, voornamentlijck verstaen hebbende 't selve alomme bij de Rijcxraeden soodanigh mede wiert vast gestelt, dien volgens van meerder bedragen qualick t'induceren souden sijn, ende mij recolerende bekennen moet, mede niet beter en wete, of sulcx, door mijn heer den Gouverneur Generael aen gemelte Ambassaduren heb hooren verclaeren, <seijnden om redenen den oppercoopman Harmanszen met voornoemt schrijver derwaerts> soo vont metten oppercoopman Harmanszen goet den schrijver te seggen, hem 't selve niet, om met veel moeijdens connen wijs maeken, dien volgens beter soude sijn, gemelte <f.584r.> oppercoopman eens selfs met de boeken en voornoemt juwelen nevens hem tot sijn gedachte Here gingh, dat toestont, behalven raetsaem en vonde Sr Harmanszen de juwelen voor hen soude draegen, alsoo 't opspraeck verwecken mochte, en sijn heer d'selve doch wel gesien hadde. De redenen die ons moveerden best ware den oppercoopman in persone hem derwaerts vervoeghde, waren principalijck sijn Ed^l d'selve wat hooger voorstellen, dan daer afspraecken ende onderrichten mochte, soo bij aldien de Gouverneur Generael al geseijt mocht hebben, en ick nochtans verclaerde mij niets van bewustende was, noch $\frac{1}{3}$ (gelijck voormelt) resteerde, sijn Ed^l dat dan soo maer ten ruijge ofte ontrent geseijt, <prijs der juwelen> en bovendien gemeint hadde, incoops nademael d'voorgemelte vijf juwelen ter somma van 57 000 g^l bij de boeken incoops gestelt stonden, en de ses ringen daer en boven noch f...(sic) mede incoops beliepen, dat te samen f...(sic) incoops sijn en gaeren voor onse moeijte, periculen des zees en gedragen interest vande penningen f...(sic) comptent of in troucqu van vendibele coopmanschappen souden erlangen, dat ontrent ...(sic) p^r cento advance is, of in rescontre van tollen niet minder als...(sic) cunnen afstaen, c[h]argerende mij voorschreven vijf grote juwelen ruijm soo hoogh als de gantsche partije, om redenen soo wij hoopen, minder calculatie op die stucken dan wel de rin-

gen sullen cunnen maeken, welcke (ons bedunckens) vrij dier gestelt en jegenwoordich in Aetchien beter coops als selfs op Batavia te becomen sijn.

<de Rijcxraet Serij Paducca Tuan versoekt voor eenige dagen onsen constapel, dien hem toestaen>
 Dato sont den Bintara Cancanan seker sijn huijsdinaer tot ons met versoek uijttē naeme van den Rijcxraet Sirij Paducca Tuan, alsoo sijn Ed^l eenige preparatien maekte den Coninginne te tracteren, en verstaen, onser scheeps constappel mede kennisse hadde van vuijr=wercken te maecken, oversulcx den selven eens aen lant wilden ontbieden, en voormelte Rijcxraet voor eenige dagen leenen, soudē hem daer vooren, naer verdiensten belonden, 't welcke, alsoo een maetige saeke was en sijn Ed^l niet fatsoenlijck en condē afslaen hem oversulcx gaern te stonden, gelijk dan oock vermeinen hem metten eersten daertoe aen lant t'ontbieden.

Donderdach den 11^{en}

<vaere metten oppercoopman Harmanszen en ondercoopman Lieuwen van Rossem naer boort te richten twee matroseen welck 's malcanderen met hun messen hadden gegrieft> alsoo mij voor twee a drie dagen door den schipper Kagenaeer genotificeert was, seker Harman Claessen Harderwijck quartier meester en Carsten Claessen Croes van Staeden zeijlmaeker, in hechtenis genomen, waeren, overdat hun messen op malcanderen hadden getrocken ende d'eene van d'ander gevulneert was, versoekende mijn naerdere ordere, hoedanigh verstont met geseijde misdadigers voort soude werden gehandelt, soo hebbe mij metten oppercoopman Harmanszen ende ondercoopman Lieuwen van Rossem derwaerts geransporteert, informatie van saeken te nemen, ende d'selve, mitsgaeders der delinquanten sijgen vrijwillige confessie becomen hebbende, sijn dan bij definitive sententie gecondemneert, ider driemaal van de rhede te vallen, met twee hondert slaegen gelaerst, en een mes door de hant aen de mast genagelt te werden, verbeurende niettemin ider een amende van een maent hunder verdiende gagie ofte maentgelden, ten behoeve van den heer mette costen en misen van den processe, soo deselve sententie specialijck dicteert.

<overleeft den ondercoopman Jan Luijcaszen Leevendich> Ten selven dage ontrent ten vier uijren naer den noen, soo eeven van boort thuijs gecomen waren, overleefde den ondercoopman Jan Luijcszen Leevendich aen een uijtterende siekte daer eenige maenden mede hadden beladen gegaen, als wanneer datelijck desselfs boedel inventariseren ende in kisten geberght *<f.584v.>* sijnde, versegelt in 's Comp^s magasijnen dede brengen, om naermaels ten meesten prouffijte van desselfs overledens erfgenaemen vercoft of met mij naer Batavia vervoert te werden.

Vrijdach den 12^{en}

<wert eerlijck g'enterreert> is niets sonders voorgevallen, naer noen wierde den ondercoopman Leevendich eerlijck g'enterreert, 't Engels overhoofd Bouman ende de capitain van desselfs schip hier ter Rhede leggende, nevens noch een ondercoopman, chirurgijn en bottelies, mitsgaders oock den Armenier Jan Caron waren mede t'onsen versoeke op d'uijstvaert gecompareert, die naer ons vermogen tot genoegen tracteerden.

Saterdag den 13^{en}

<versoecken aen hare Altesa licentie den Rijcxraet Calli en andere Groten te mogen gaen besoeken, item aen de Panglimas op de Westcust nieuwe ordre wegens 't rescontreren der tolln gelieft te geven> vervoeghden ons sochtens goetijt naer 't Hof licentie te versoeken den Rijcxraet Calli ende andere Groten, gelijk hier voren van aengehaelt hebben, mochten gaen begroeten, mitsgaders oock te bevoirderen, nademael onse coopliden op Sumatras Westcust van comptenten sober geprovideert waren, hare May^t aen de Panghlimas ofte hare Hoochedens gestelde Gouverneurs aldaer, metten eerste, begeschrifte geliefde t' ordonneren, ende aen ons daer af een afschrift te verlenen, om van gelijcken door mij aen onse coopluiden derwaerts gesonden te werden, geen gelt van voornoemde onse coopluiden voor gerechticheijt afgevordert, maer 't selve wedersijts perfectelijck aengeteijckent, ende eintelijck correcte herwaerts gesonden ende alhier tot verminderinge van hare Altesas debet souden werden afgeschreven, gelijk 't contract tuschen den Commissaris Sourij en hare Hoocheede, anno verleden gemaect, specialijck dicteerde, ten einde door voormelte Panghlimas onder pretentie ignorantie van hare May^{ts} begeerte, in onsen handel niet en mochten werden verhindert, gelijk als 'tselve anderssints grotelijck sijn perijcul soude hebben, nademael anno passato gemelten Commissaris Sourij en hare May^{ts} acte, bij den selven mede gevoert, ter nauwer noot geloof gegeven ende g'obedieert hadden.

Soo even voor den troon geseten waren, ontstont het vrij hart te regenen, invoegen meest alle die vergadert saten nat wierden, 't welck bij hare May^t aengemerckt werdende, stont op, verlenende aen alle en een jgelijck licentie te vertrecken, daer meede andermael in onse saeke niet gevordert, ende 't geschenck, dat hare May^t (volgens gewoonte) gepresenteert hadden, sijnde 6 p^s enckelde armosijnen wederom vruchteloos souden afhandich geweest hebben. Ten ware opgestaen audientie g'imploreert ende mijn voornoemt versoeck gedaen hadde, daerop mij 't eerste, bij hare Hoocheede wierde toegestaen ende nopende 't tweede aen de Rijcxraeden gerenvoijeert wierden.

<maekende Groten 't afsterven van de ondercoopman Levendich bekent> Van voor den andere groten except den rijcxraet Orangkaija Sirij Paducca Tuan, die niet gecompa-

reert en was, op de grote Baleije, daer van 's Coninginnen wegen wierde opgedist, bij die gelegentheijt notificeerden hare Ed^l 't afsterven van den ondercoopman Leevendich geweest provisioneel opperhoofd alhier, nademael bij hare May^t met den titul van Orangkaija Poete genobiliteert ende voort daer benevens met een goude crisse begifticht was. Den Rijcxraet Maradja Sirij Maradja antwoorde op ons voornoemt segen, 't overleven van gerepeteerden Leevendich hem en alle de Groten leet was, ende <f.585r.> wenschten het den almogenden Godt gelieft gehadt hadde, hem langer bij 't leven te spaeren. Maer 't selve sijnde goddelijcke May^t niet behaeght hebbende, waren verheught den oppercoopman Harmanszen die (soo seghden) wisten een bequam persoon was, weder in sijn plaetse hadden becomen, ende van nu af uijtten naeme van hare Hoocheede te stonden, met gedachte Levendighse crisse (als sijns eijgen) te hoof te compareren.

<seijnden tolck Andries tot den Rijcxraet Calli met versouck onsen groet en geschenck geliefde 't ontfangen> Den maeltijt gedaen sijnde, welcke den Rijcxraet Calli van den Baleije, dien den tolck Andries naer stierden, te versoeken het sijn Ed^l te passe mochte comen, hem op morgen comen begroeten, dat toestont, mits niet quajlick en geliefden te nemen (gelijck soo sprack) niet naer sijn wensch en wierden getracteert, dat hem de clene tijt en sober gelegentheijt, welcke hadde, door sijn eerst aencomen uijt het lant verhinderde.

<wert voor eenige van onse goederen gelt geboden maer werden den prijs niet eens> Dato naer de noen verschenen verscheijde coopluijden in 's Comp^s Campo, begeerich perceleijn, sandalen en eenige andere van onse goederen te copen, waer over 't pachuijs ontsloten, en hunluijden 't eene ende ander sien lieten, en op gelt stelden, als namentlijck

't sandalen d'baer op 30 taijlen Aetchiens en 't hooghste voor geboden wierde 15 d^{os}; pieringhs 3 t^l 2 maes 't cento en begeert waren tot 2:12 maes; grove schotels 5 int bos vant hondert vorderden taijlen 3 en 4 maes, en versocht werden tot 2:12 maes; d^o van 4 int bosch op 3 t^l 12 maes hielden en voor geboden wierde 3: 8 maes; quart commen en drielingen door een 't cento instelden op 4 t^l 8 maes, en gesocht wierden om 2 t^l 4 maes; radix=China om 6 's picol setteden, en noch niet voorgeboden en is, voor welcke voornoemde botten, alsoo 't eene noch 't ander niet raetsaem en achteden te geeven, den coop niet eens en wierden, want sullen ongetwijfel wel wederom comen, doordien bij niemant anders eenige begeerde goederen te vinden, en met geen comptenten genegen en sullen sijn te vertrecken.

Sondach den 14^{en}

<vercopen eenige perceleijn> hengelden de coopliden, 's daeghs te vooren bij ons geweest, noch al om en bij onse packhuijsen, maer sijn tot genen finaelen coop

gecomen, dan alleenigh aen eenen (sic) gedebiteert hebben(sic) stucx perceleijn en copiens ter somma van 16 r^{len} 't hondert dat ontrent ... (sic) p^r cento advance is.

<rijden ten hujs van den eersten Rijcxraet Calli maer kunnen sijn Ed^l niet te spreken comen> Dato weijnigh naer den noen, rede met den oppercoopman Jan Harmanszen, den schipper Aldert Cagenaer en den ondercoopman Lieuwen van Rossem, mitsgaders 's Comp^s tolck ten huijse van den eersten Rijcxraet Calli, sijn Ed^l achtervolgens op gisteren becomen licentie, uijten naem van den Gouverneur Generael te begroeten, beschencken en onse saeken in recommandatie te geven. Maer daer gecomen en weijnigh op den Baleij geseten sijnde, sont sijn schrijver tot ons te seggen van een schierlijck cortse³¹⁶ bevangen, sulcx 't hem onmogelijck was, op de Baleije tot ons af te comen, dat hem te goede wilden nemen, ende 't gene sijn Ed^l mochten voor te draegen hebben souden 't selve aen sijn voornoemt schrijver bekent maeken wilde het achten, als aen sijn eijgen persoon geschiet te sijn, dien tot antwoorde gaf, mij sijns heren indispositie van herten leet was, ende tot bevorderingh mijner saecken, die naer sijn Ed^l comste nu al ontrent een maent getergiverseert *<f.585v>* geweest waren, seer gaern gewent, sijn heere selfs hadde heben mogen spreken, te meer mijn verreck hart begon te naeken, ende noch niets met allen verricht en hadde. Wes den selven bode versochte eens weder tot sijn gedachte here te gaen, ende sijn Ed^l versoeken wilde, nadien hij selfs (gelijck verhaelt) belet was op de Baleije te compareren. Mij nevens den oppercoopman Harmanszen maer allenig geliefde toe te staen tot hem te gaen, souden cort sijn ende sijn Ed^l met geen overvloet van woorden verveelen, of ophouden, dat aennam te doen. Maer weder kerende, seghde ons versouck niet wesen en conde, alsoo sijn Ed^l binnen sijn woonhuijs was, maer soude sijn oudtsten zoon committeren, ons seggen 't aenhooren ende hem rapport van te doen, gelijk deselve dan oock, weijnich tijts daerna, tot ons verscheen en bij sijn Ed^l des Gouverneur Generaels schencakage en brieff, uijtten naem van sijn voornoemt vader g'accepteert sijnde, hem voort in sijn voornoemde qualiteijt versochten, ons in't spoedich becomen van een estemie ofte ordre aende Panghlimas oft Gouverneurs op de Westcust, nopende 't resconteren der tollen tegens hare Altesas schult, soo op de gisteren aen de May^t versocht ende hare Altesa ons derwegens aen de Raden des Rijcx gewesen hadde, geliefde behulpsaem te sijn, mitsgaders de Coninginne mede te helpen bewegen, soo ons bij de Rijcxraeden Maradja Sirij Maradja en Laximana daer van reedts toeseggingh was geschiet, hare Hoocheede 't restantje juwelen, den verleden jare door den Commissaris Sourij hier overgelaten, tot haer nemen, ons van ontlasten, ende selfs bewaren wilde, alsoo deselve nu al

316 Cortse, read coortse.

goetijt voor hare Hoocheede hadden gebercht en becommert waren, d'een of ander tijt, ons eenich ongeval 't sij door diefstal, brant etc. onbedenckelijck incidenten van over mochte comen, welck een en ander aennam, sijn vader soodanich te relateren en voort seghde, soo haest sijn voornoemt vader gereconvaliseert soude sijn, ons selfs vrundelijck ontfangen, andermael verhooren en tracteren wilde. Waer mede getracteert sijnde, ons afscheijt namen.

<stieren 's Comp^s tolck tot den Rijcxraet Serij Paduka Tuan> Ontrent de huijsinge van den Rijcxraet Orangkaija Serij Paduka Tuan gecomen sijnde, sont den tolck Andries van mijn derwaerts te versoeken, sijn Ed^l ons geliefde t'accorderen, hem op Maendach daeraen mochten comen bezoeken met ordre, ingevalle 't selve mede onder dese ofte gene pretexten delaijeerde en ons uijtstelde, soo tot noch toe gedaen heeft als dan te dienen hier reets een geheele maent geweest waren, sonder ijets te verrichten, ende den tijt hart maekte, weder diende te vertrecken, ons over sulcx doch geliefde t'ontfangen, welcke voornoemt onse tolck thujs comende, relateerde bescheijt becomen, soo sijn Ed^l van de cortse, daer een lange wijle aen gelaboreert hadde, niet bevangen wierde, ons mergen soude verhooren, maer hadde belast den tolck 'sochtens eerst wederom tot hem soude comen te vernemen, hoedanige gestelt mocht sijn, om dienvolgens prompt bescheijt t' erlangen, gelijk den selven dan oock.

Maendach den 15^{en}

<gaet voormelt onse tolck Andries andermael derwaerts met vervolgens wat bescheijt becomt> goetijt derwaerts afsont, maer wierde van sijn Ed^l wel tot ontrent middach opgehouden, voor ende aller bescheijt bequam, dat was, ons tegens den avont soude verwachten, weshalven dan datelijck al het gene voor sijn Ed^l, bij resolutie geprojecteert was, vaerdich dede maeken, maer soo eeven ons nochmael souden houden, sont seker sijner dinaren tot mij, met last datelijck wilden met *<f.586r.>* hem gaen, alsoo sijn heer jegenwoordich redelijck wel ende beducht was, op den avont wel weder mette cortse mochte werden bevangen, *<rijden ten huijse vande Rijcxraet Serij Paduka Tuan daer seer vrundelijck werden getracteert >* gelijk dan oock (in continentij) de paerden dede saedelen ende mij mettet geselschap op gisteren g'accompaigneert geweest, derwaerts transporteerde, daer vrindelijck van sijn Ed^l ontfangen, den Gouverneur Generaels schenckagie en groete beleefdelijck aengenomen, met cost overvloedich getracteert ende ider met een Moors gewaet wierden beschoncken. De maeltijt gedaen sijnde, recommandeerde sijn Ed^l eerstelijck 't spoedich schrijven van haere May^t naer Sumatras West cust, nopende 't rescontreren van hare Altesas tollen, tegens de restante schult, daer beloofde sijn beste in te doen, en seghde niet en twijfelde 'tselve wel haest souden erlangen.

Wijders in discours van 't een ende ander voortgaende, leijde onse redenen daertoe, opt point der juwelen ons principael oogh wit quam, welckers aennemens bevorderingh sijn Ed^l met vele omstandigheden ootmoedich beval, substantivelijck den text mijnes besluijts met den oppercoopman Harmanszen belangende deses saeks bevorderingh comprehenderende, soo 't selve dato 22 Juli hier vooren gelesen wert, *<antwoort van voornoemt Rijcxraet opt versouck wegens de juwelen>* maer bequamen ontrent even en 't selve antwoort als van de Rijcxraden Maradja Serij Maradja en Laximana hadden ontfangen, namentlijck de juwelen den Coninginne en 't Rijcke ondienstich ende den Coninck hare May^{ts} man, bij den welcken die doen maeken waren, overleden was, den Gouv^r Generael over des hare Hoocheede daer mede niet meer lastich en behoorde te vallen, immers in den vercoopte gemoet te comen, lijdende ider wat, te weten de Vorstinne de selve aennemende, sonder haer (gelijck verhaelt) te stade quamen, en de Comp^s daerop wat latende setten; Van welck voor ongeruijmt gevoelen sijn Ed^l bij verscheijde wegen onderrichtende, bequamen eintelijck noch naer vele gemoveerde futile praetjens t' allegeren van sijn cleen vermogen, nadien den jonghst en laetsten in rangh der Rijcxraeden mitgaders siekelijck was, sulcx weijnich te hoof compareerde, beloften sijn beste doen en betonen soude den Hollanderen vrunt was: uijt welck een en ander doch voornamentlijck 't mannen allegeren der Rijcxraden, ider dat is de Vorstinne en de Comp^e (gelijck voornoemt) wat behoorden te draegen, seer beducht sij, en blijve, int maeken des prijs veel fastidien hebben en beswarelijck over een comen sullen, dat ons den tijt en 't gevolgh wert administreren, soo recommandeerde sijn Ed^l ons onder anderen oock serieuselijck aen, niet naerlaten en moesten den liefsten Capado Radja Adonne Lilla inden arm te nemen en 't onswaerts genegen te houden, nadien bijden Coninginne sonderlingh gesien, ja alleenigh van meerder vermogen was als sij alle Raden metten anderen niet en waren, *<raet ons aen noch eenighe andere Groten, buijten de verleden jaerse, te gaen begroeten>* mitsgaders oock boven 't getal der Groten bij de successive Commissarisen en jonghst noch door den Pieter Sourij besocht, mede gaen begroeten en beschencken moesten Orangkaijaen.....(sic), alsoo 't sedert gevordert en jegenwoordigh hoger in qualiteijten waren dan een van d'andere Heren, in voortijden begifticht en besijden dat bij hare Altesa heel wel gesien, dat anderssints jalousie verwecken en ons wel hinderlijck sijn soude, maer seghde mitsdien eenige der anderen geprojecteerde vereeringen als voornamentlijck van d'Orangkaijaen ...(sic)...wel weder wat souden kunnen besnoijen, sulcx het de Comp^e weijnich te costen of verscheelen quame. Welcke sijn Ed^l voornoemt admonitie danckelijck aennam ende beloofde promptelijck naer te comen, soo oock al genouchsaem geconstringeert sullen sijn te doen, alhoewel nauwelijck en weten, waer al het goet noch te verschincken heben bij den anderen sullen krijgen

en schrickte, <f.586v.> als om de onbetaemelijck van dit opgeblasen Hof met sijn supposten dencke sijnde reeds weijnich min of meer als de helft van 't bedragen onse medegebrachte cargasoens uijt te handen gesmeeten, sonder noch versekert kunnen sijn, daer niet iets voordelijck sullen comen uijt te wercken, maer nemen voor (ist maer mogelijck) den Vorstinne 't eene en ander int prieren der voornoemt juwelen rijckelijck te doen betaelen al souden noch maels, de genen die met ons te verdragen gecomitteert connen te werden, met een silveren plaister d'oogen sluijten, daer 't dit schrapent gespuijs doch maer eenelijck om te doen is.

Dinsdach den 16^{en}

<seinden onsen chirurgijn tot den Rijcxraet Serij Paduka Tuan hem te visiteren> 'sochtens sont den chirurgijn Marcus Vos nevens den adsistent Marcelis Hackendonck ten huijse van voorgemelten Rijcxraet Serij Paduka Tuan sijn Ed^l, die (gelijck verhaelt) sieckelijck is, op sijn gedaen versoeck te vissiteren, ende (ware het mogelijck) eenigh remedie t' appliceren. Ende deet geseijden meester (Marcus) op sijn weder thujs comen van sijn bevindingh relaes, d'Orangkaija een veroudert accident hadde, lettende hem principelijck aende lincker sijde des buijcks en beswaerelijck van te genesen soude sijn, maer hadde goede hoope hem wel 't een ende ander te sullen prepareren of toe te maeken, voor eerst ende soo lange 't selve gebruijckte, hem redelijcke bij soude bevinden: nevens meergeschreven meester Marcus sont een sijner dinaren een flesse Spaense wijn te versoecken, die hem toestonden en volgen lieten.

<gaet den tolck tot Radja Adonne Lilla met versouck hem mogen comen besøeken dat ons voorals noch ontseijt> Dato sont den tolck ten huijse van den Orangkaija Radja Adonne Lilla hier vooren af vermelt, met versouck hem, of heden of morgen mochten comen besøeken, maer creeghden boode die sijn Ed^l sijn binnen 't Hof, vont tot antwoorde het hem niet en conde beuren, alsoo de Vorstinne op hem verstoort ende oversulcx om 't selve (soo veel mogelijck) met vigilante diensten weder goet te maeken, genouchsaem binnen 't Hof als geconfineert was, dat hem wilden te goede houden, soude ons bij gelegentheijt acces verlenen, mochten, onderwijlen wel eenige anderen gaen besøecken, daer mede den tolck moeste doorgaen, onaengesien wat instantien dede, met 't allegeren reedts een geruijmen tijt gepassert was, sonder noch ijets hadden bevordert, verhoort te mogen werden, dat hem serieuselijck bevolen hadden te doen, alsoo sijn Ed^l, ten respecte desselfs vermogen, bij den Coninginne onsen saeke gaern gerecommandeert en bevolen hadden, voor en aller die ten principaele souden dienen, dat oock wensche metten eerste mochte geschieden.

<gaet oock ten voornoemt fine tot Orangkaija Radja Longsas dien niet thujs en vint> Met welck voornoemt afslaan van sijn Ed^l en toestaen, om tijt te winnen, wel tot een

andere mochten gaen, stierde gerepeteerden tolck dan ten selven en de naer Orangkaija Serij Radja Longhsas, die niet thuijs en vont wesende op een sijnen hooven aende revier leggende, maer seghde desselfs huijs bewaerder, datelijck een dinaer derwaerts wilde afvaerdigen: invoegen ons op den avont wel soude kunnen bescheijt geven, daer naer dan te toeven hebben.

<Sr Leevendich saliger cris wert door een Hof=joncker binnen gehaelt ende weijnich tijts daernaer weder terugh gebracht ende aen de oppercoopman Harmanszen nevens den titul van Orangkaija Poeté vereert> Ten selven dage quam een hof=dinaer in 's Comp^s Campo, vorderen den cris, door hare Hoocheijt aen saliger den ondercoopman Leevendigh nevens den titul van Orangkaija Poete vereert, dien afstonden. Maer wierde deselve, ontrent den middach, door een ander smal=joncker, gevolgt van een partije jonge *<f.587r.>* Capados, onbeschaemde gretige gieren, weder terugh gebracht, en uijten naeme van den Vorstinne, te samen met voornoemt titul van Orangkaija Poeti³¹⁷ aen den oppercoopman Harmanszen vereert, daermede al wederom 't een en ander moesten uijtwerpen, wilden rust hebben, gelijk bij apparte specificatie te sien is.

<vercopen andermael partije porceleijn> Dato vercoften aen annachodes Assitair en Kaijagie Bengaelders de gantsche partije grove schotels, te weten die van vijf tot 11^{3/4} en van vier in een bos 14^{1/2}, mitsgaders vierhondert stucx pieringhs voor 12^{1/2} r^{1en} 't hondert, dat rijckelijck een cento advance, maer is door 't hart weder, dat hier op de rede gehadt hebben, van 't eene en ander al vrij wat gebroken, in voegen van...(sic)...van vijf ...(sic)...van vier int bos...(sic)...dat veel is, soo hebben d'Engelsen noch twee, en Bintara Channa Channa een hondert voornoemt pieringh ten selven prijse aengenomen.

Woensdach den 17^{en}

<den oppercoopman Harmanszen nevens 's Comp^s tolck gaen tot de Rijcxraden Maradja en Laximana, mitsgaders den Capado Radja Adonne Lilla om hare Ed^l de bevordering onser saecken te recommanderen> goetijt reet den oppercoopman Harmanszen nevens 's Comp^s tolck naer de Rijcxraeden Maradja Serij Maradja en Laximana mitsgaders den liefsten Capado Radja Adonne Lilla, om de twee eersten de spoedige en avantagieuse bevordering onser saecken, soo in het becomen van een brief of estemie aen de Panglimas oft' Gouverneurs op de West Cust aengaende de rescontre harer May^{ts} tollen tegens den restante schult, ons tolvrij schip, ingevalle sijn ladinge in Priaman, welckes beurte het desen jare is niet becomen en mochte 't gebreck alsdan in Ticouw mocht werden gesuppleert, 't billick aenvaerden des overgebleven juwelen ende verplaetsingh vande handel uijt Indrapoura in Sillida te vernieuwen, ende novo serieuselijck te recommanderen,

317 Poeti, (Mal.) putih.

mitsgaders bij den laetsten Radja Adonne Lilla (diens uijtmuntenden trots en geest doch daegelijck gesmeekt en naergelopen wil sijn) t insisteren, ons, van hare Ed^l den Gouverneur Generaels bevolen groete en geschenck geliefde t' ontlasten etc. Maer hadt sijn E^l niemant als den Rijcxraet Laximana te spreken kunnen comen en Sr Harmanszen opt eene ende ander maetich bescheijt, mitsgaders van sijn particuliere gunste en faveur goede hoope gegeven, raedende ons voortaan alles wat 't infereren mochten hebben, Saterdag aenstaende, op de grote Baleije, in presentie van alle de vergaderde grote heren eens ventileren souden, draegende voor ons derwaerts de juwelen, om haer Ed^l aldaer gesamentelijck, soo 't te passe mocht comen, en hij ons wel een leuse van doen soude te vertoonen, dat soodanigh om sijn Ed^l recommandatie stat te geven, voornemen te doen, te meer oock selfs begripen dat blinckent gesicht den saeke int minste niet en sal kunnen verachten, maer voordelijck sijn.

De twee andere heren te weten Maradja Seriji Maradja en Radja Addone Lilla vont (soo geseijt wierde) niet thuijs, dat van den eersten geloven waer te wesen, doch van den tweeden, maer een blaeuw excus en verdichtsels te sijn, en ons krachtigh doet twijfelen aen de affectie, die geseijt wort, d'onsen toedragende is, nadien den oppercoopman al sijn gevolgh voor de hant, ja sijn eijgen sijt=geweir op de Baleije ligen sach. Nu moeten soo best kunnen ende niet als gaern willen, en ons vande regel van patientie <f.587v.> hier treffelijck dienen laten. Welcken volgenden dan, om geen tijt vruchteloos te laten verbijgaen³¹⁸, Sr Harmanszen den tolck, conform mijn ordre, van hem afsont, te vernemen, bij imant anders gehooft mochten werden, en op sijn weder thuijs comen ons rapporteerde geweest was ten huijse van Maradja Lilla, voor desen genaemt Paducca Tuan, die ons g'accordeert hadde, hem 's volgenden dachs, naer den noen, souden toecomen, wilde ons audientie verlenen.

<seinde den tolck andermael ten huijse van den Orangkaija Radja Longhsa, ten fine hem mochten comen bezoeken, dat voor de twedemael excuseert> Dato metten criecken van den dach sont den tolck tot Orangkaija Serij Radja Longhsa te vernemen, oft sijn Ed^l, achtervolgens op gisteren becomen bescheijt uijt sijn Hofstede thuijs gecomen was, ende 't hem gelegen comen soude, ons t' ontfangen, dien weder gekeert vont, maer seghde 't hem, door siekte van een sijner sonen, gansch ongelegen quam ons te tracteren, sucx noch een dach vier á vijf souden dienen te vertoeven, dat niet qualick voorgegeven en geliefden te nemen consenterende ons onderwijlen, om tijt te winnen (gelijck voorgegeven hadden die hart begon te verlopen) andere minderen wel mochten gaen bezoeken.

³¹⁸ Verbijgaen, read, voorbijgaen.

Donderdach den 18^{en}

<comen praeuwen met tin uijt Perach> arriveerden alhier uijt Queda³¹⁹ onder 't gesach van Siradja Lilla en Bintara Tommagon vijf vaertuijgen, geladen meest met tin, daeronder twee galeijen den Vorstinne toebehorende, ende ware (soo gerucht wierde) noch drie andere praeuwen, mede met tin geladen, onder 't lant, doch wat ijdere ende hun gesamentlijck aenbrengen sijn, is ons ten rechten noch niet cunnen bericht werden, waer naer dan naerder sullen vernemen.

<gaen Orangkaija Maradja Lilla besoecken> Dato rede, verselt metten oppercoopman Jan Harmanszen en den ondercoopman Lieuwen van Rossem ten huijse van Orangkaija Maradja Lilla, voor desen genaemt Paducca Tuan, dien uijtten name van den Gouv^r Generael begroeteden en beschoncken, dat beijde beleefdelijck aennam, en ons in recompense gesamentlijck met een Moors gewaet beclede, en tot de minste dineieren incluijs, met spijse seer vrendelijck tracteerde, invoegen calculatie maecte, met 'teen en ander, ruijm soo veel gegastreert, dan van ons becomen heeft onderwijlen wat aeten en van herwaerts en derwaerts gediroureert³²⁰ hadden, droegh sijn Ed^l (a propost) voor, de bevoorringh hares May^{ts} estemie aen de Panghlimas op de West Cust, nopende 't rescontreren hares Altesas gerechticheden aldaer tegens 't restant van debet en ingevalle 't tolvrijship in Priaman, daer het desen jare, bij vercoop van beurte, moet werden gec[h]argeert, door schaersheijt van gewas, of eenige andere incidenten, sijn lading niet becomen en conde, als dan 't supplement in Ticouw mochte erlangen, mitsgaders versochte te willen helpen betrachten 't restantje juwelen, door hare May^{ts} heer vader hoogh loffelijcker gedachtenisse uijt Europa gevordert, en van den Commissaris Sourij anno passato hier over gelaten, bij hare Hoocheede wierde aengenomen, daerin beloofde sijn beste te willen doen, maer staet te noteren desen heer, dat een jongh, flux en moedigh carel scheen, soo als hem bij verscheijde middelen trachteden de billijkheijt onses versoucks kundich te maeken, en onder anderen voorgebrachte de beweegh redenen seghden het 't Rijcke Aetchien dat door de geheele weerelt wegens sijn machtige rijckdom gerenommert was, tot andere gedijen soude, soo de Vorstinne de juwelen <f:588r:> te recuseren quam, <preuts en moedich antwoord van voormelt Orangkaija> seer vermetelijck en gansch buijten propost op antwoord, die van Aetchien hun 't seggen van d'andere niet eens aen en trocken, waren machtigh en couragieus genouch, hun tegens alle geweldten te beschermen, ontsaegen Portugesen, Maleijers noch niemant, en 't ware wie het oock was, die met hem niet in vruntschap wilden blijven, mochtent laeten, sij hadden niemant van doen en condon hun selven wel redden etc^a dat, om desen roder-

319 Queda, read Perach.

320 Gediroureert, read gedirigeert.

montatos niet 't offeneeren, en onse saeken daerdoor verachten, met weijnich beantwoordens, als quansuijs niet begrepen hebbende waer dat heenen wilde, soo lieten passeren.

Vrijdach den 19^{en}

alsoot op mergen Saterdach weeder ordonnaris sitdach van Coninginne sijn sal en verhoopen onsen saeken dienen sullen, soo wierde te rade den oppercoopman Harmanszen al voorens noch eens tot den Rijckraet Maradja Serij Maradja te senden, om sijn Ed^l de bevordering eenes estemie aende Panglimas op Sumatras West Cust, mitsgaders d'acceptatie der juwelen, daertoe (gelijk hiervooren meermaelen geschreven is) van den Coninginne speciale last heeft, ten hoogst en serieuste te recommanderen, soo geschiede, en bequam geseyde oppercoopman seer goet bescheijt en beloften vast toeseggingh, de juwelen g'aenvaert souden werden, 't ware dan door den Coninginne ofte van de Rijcxraden met malcanderen souden maer gerust sijn, en nopende 't become van voornoemt estemie, met insertie, volgens ons versouck, soo aen de ladinge in Priaman mancquement quam te sijn, 't selve in Tico etc. soude werden gesuppleert, wierde op mergen (soo veel in hen was) helpen bevorderen, in dervoegen niet en twijfelde of 'tselve wel haest souden erlangen, alhoewel nochtans verstonde 't onnodich ware, nademael 'tselve eens vooral aen de Panglimas was g'ordonneert ende oversulcx ten ontwijfel wel naergecomen soude werden.

<den tolck gaet andermael tot den Rijcxraet Lebe Kitta Calli ende desselffs schoonsoon Orangkaija Maradja de Radja> Dato stierden den tolck Andries andermael ten huijse van den Rijcxraet Lebe Kitta Calli ende desselfs schoon=soon Orangkaija Maharadja de Radja te vernemen, 't een van beijde hare Ed^l gelegen quame, hun op morgen mochten besøeken dat ons gemelten Orangkaija Maharadja de Radja toestont, excuserende.

Saterdach den 20^{en}

<rijden mette juwelen voor ons te Hoof sonder doch ijets te verrichten> reden goetijt mette juwelen, achtervolgens gegeven raet van Laximana, bij ons ten Hoof, draegende voor ons tot een present 6p^s armosijnen. Maer kosten al wederom den Vorstinne niet te spreken comen, onaengesien wat moeijten deden, ja mij selfs voor den troon begaf, repende de Rijcx Raeden en Groten, mitsgaeders den voordraeger Capado Radja Adonne Lilla mij gesamentlijck toe, ter neder gaen sitten, en beter occasie verwachten soude, waerop haere Ed^l (blijvende noch al over eind staen) bij mijn gediend werdende, wat gelegentheijt bequamer conde hebben als desen en mijn tijt vast hert begon te verlopen, sonder noch iets hadde gevordert, persisterden haer Ed^l sulcx echter voor dees tijt aquiesce-

ren, nopende Adonne Lilla, ons voor redenen in d'oiren toe, hare Altesa pijn inden buijck hadde, en over sulcx genegen was op te staen en te vertrecken begraeuwende³²¹ woort den tolck bitter, ons niet beter en hadde onderricht, daer nochtans niet en wist int minste iet is versuijmt, en 't selve mij over sulcx crachtige versekeringh geeft, de Groten maer trachten den Coninginne te blint=hocken en ons alle ocasies met hare Altesa te spreken 't ontsetten, om hunluijden auctoriteijt daer door crachtiger en vermeerder waerde te doen houden

<wert ons andermael op de Baleij den prijs der juwelen afgevordert> Uijt den troon op de Baleije gewesen sijnde, daer de Rijcxraeden Maradja Serij Maradja en Laximana mede present saten, produceerden, met hun gemelten Ed^s believeen, alle de juwelen ende deselve bij alle de Groten wel besien sijnde, *<f.588v>* eijsten ons af derselver juiste prijs, die hun van stuck tot stuck incoops gerekent opgaven, te weten, de vijf grote juwelen tot 57 000 sijnde ontrent 8 000 f. gecargeert, en de ringen sulcx ijder bij hun g'anexeerde briefkens gepreseert staen, met versouck nu eens bij hun selven geliefden te considereren, wat daerop wel voor onse moeijte, periculen des zees en soo lang geleden interest van de peningen behoorden te prouffiteren, daerover ontstonden te lachgen, seggende Laximana 't selve soo recht gesproken hadden, als een vishoeke was, wijders over en weder soo wat koutende, seijden eintelijck het den Coninginne op mergen souden voordragen, daermede voor dese tijt gedaen hadden en ons afscheijt naemen.

<werden tot Orangkaija Maradja de Radja seer eerlijck getracteert en onthaelt> Ten selven dagh, naer de noen, reden ten huijse van Orangkaija Maharadja de Radja, sijnde schoonsoon van den eersten Rijcxraet Lebe Kitta Calli, die hare Ed^l groete en geschenck seer beleefdlijck accepteerde, ons sonder gelijcken van anderen, vrundelijck tracteerde en seer genegentlijck sijn hulpe, gunste en faueur in alles beloofde.

<becomen berich de Coninginne als den tin voor hare reekeningh doet opcoopen, om ons in afbeta-linge te leveren> Dato op den avont, quam ons den tolck Andries aenseggen, vastelijck verstaen hadden, hare Altesa last oft ordre soude hebben gegeven, alle den tin, geleden twee dagen uijt Perach hier aengelant, voor haar reekeningh tot 12 taijlen de bhaer soude werden opgecoft, apparentelijck met intentie (soo vermeinde) ons deselve, in afcortinge van hare oude schult, ofte die nu met d'acceptatie deser juwelen noch soude mogen comen te maeken, te laten genieten, 't gelijcke verclaerde Orangkaija Sibid Indra, 't onsen huijsen comende, ende bij mijn aen sijn Ed^l daernaer vernomen werdende, mede verstaen te hebben, sijnde oock metten tolck, wegens de reden van een gevoelen.

³²¹ Begraeuwende, read begrouwende.

Sondach den 21^{en}

<onsen tolck gaet andermael tot Orangkaija Maradjas en Laximana te vernemen hare May^{ts} estemie oft brief naer de Westcust gereet was> metten dach stierde den tolck Andries ten huys van de Rijcxraeden Maradja Serij Maradja en Laximana te vernemen, d'estemie naer de Panglimas op de West Cust te schrijven gereet was, en des neen te clagende Comp^e daer bij in haren handel aldaer sonderlingh souden kunnen werden belet, alsoo 't niet buijten vrese en was, de voornoemt Panghlimas, sonder speciale last bequamen, hun op 't seggen van onse coopluijden met 't voorleden jares becomen schrijven souden laten genoeg en onse voornoemt coopluijden tot betaelingh van Realen niet en waren voorsien, en gevolgijck emmers geliefden te versurgen, 't voornoemt schrijvens, binnen een dach a twee bequamen. Alsoo mij 't selve door den Gouv^r Generael ten hooghsten gerecommandeert was, en bij overcomen van eenige verachtering inden handel derwaerts over, niet wel en soude kunne excuseren, met soo veel beweegh redenen meer, als daer (extempore) selfs noch soude weten bij te brengen. Maer hadde geen van beijden kunnen te spreken comen. Waerover der selven, om gelijcke redenen, 's volgenden daeghs.

Maendach den 22^{en}

<gaet andermael ten fine voornoemt derwaerts> 'sochtens andermael derwaert sont, en hare Ed^l thuijs beliep, gevende hem te weten Laximana tot antwoorde, den wint niet goet en was derwaerts te navigeren, soodra die veranderde en daertoe gelegentheit bequamen, soude het ons aen de brief, alhoewel onnodich versochten, en 'tselve een vooral bondich genouch aende Panghlimas g'ordonneert was, niet gebreken, daer bij den tolck dan weder op gediend was, maer geliefde te versurgen, den brief bequamen. Wij souden wel middelijck vinden, die derwaerts te bestellen, want 't allen tijden des jaers, dat vaer water met vlieger-tjens en ander cleen vaertuijch genouchsaem cost werden bevaren, welcken volgenden dan, beloofde ons daer in behulpsaem en voordelijck te willen sijn. Ende hadde van Maradja bescheijt becomen, den Vorstinne (soo verhoopt hadde) noch niet en was cunnen comen te spreken en daer *<f.589r.>* over noot-saekelijck tot Saterdach aenstaende moest blijven uijtgestelt, gelastende met eenen oock aen den tolck, mij soude seggen int aennemen der juwelen niet becommert en wilde sijn, souden ten ontwijfel desen jare g'accepteert, soo maer in den prijs costen verdragen en eens werden, daerover al vrij beducht was. Nadien die uijtermaten duir en veer boven sijn weerde hadden ingestelt, onaengesien hun nochtans maer den prijs, incoops (gelijck voornoemt) bekent gemaakt, ende wel expresselijck geseijt hadden de selven daer voorschreven niet en dachten noch en costen afstaen, maer verhoopten de Coninginne acht gevende op de periculen, die int vorderen der selver over zee gedragen en den

langen interest, welcke daerop reedts in onse penningen gesupporteert hadden, niet minder doen en soude, als ons die met propere advancen af te nemen. En fin duchte seer geen cleene rusien daer mede noch hebben en al tot finalen coop comen sullen, want niet wel en sal kunnen resolveren, die alle, voor dat kosten, af te staen, veel min om minder te geven, seer in deliberatie neme, niet beter en sij hare Hoocheede die maer overleveren, latende de prijs tot naerder schrijvens van den Gouverneur Generael, onvoldongen open staen, nadien in mijn instructie, onder anderen wegens dit poinct tracteren, wel expresselijck met dese formalia aengehaelt vinde. Alwaert, niet beter kunnende, eenige (dat te noteren staet en mijns bedunckens rechtsinnelijck g'interpreteert moet werden verstaen te sijn, maer niet alle) voordat kosten sout laten springen.

<onsen chirurgijn wert belast bij alle gelegentheden den Rijcxraet Serij Paducca Tuan onsen saeke te recommanderen> Alsoo onsen chirurgijn Mr. Marcus Vos, dato ten huijs van den Rijcxraet Serij Paducca Tuan geroepen was, sijn ordonnaris visite te doen, soo gelaste den selven, om een schenckagie mede voor te comen, sulcx van gelijcken sijn Ed^l voor te draegen, gelijk geschiet is, en ons in 't een en ander belooft heeft, behulpsaem en gunstich te sijn, voornaementlijck soo goede here hem maer de genade dede, daer goede moet toe hadde, Saterdag aenstaende mede binnen conde gaen.

<houden venditie van saliger den ondercoopman Leevendich naergelaten goederen> Heden waren besich met de goederen van den overleden ondercoopman Jan Luijcaszen Levendich aen de meest biedende te venten, die bij vercoop gerendeert hebben f....(sic)... soo d'apparte venditie daarvan specifice dicteert.

<doen bij provisie aen de Rijcxraet Laximana 16 cassen goutdraet> Ten selven dage stierde den Rijcxraet Laximana seker sijn dinaer tot ons, met souck, hem 16 cassen goutdraet wilden vercopen, 't welcke, alsoo hem met fatsoen niet en conden ontseggen, ende echter niet genegen en waren, met hun daerof een vasten prijs te maeken, om redenen aen den eenen beducht waren, soo hem die, naer sijn sin te duir hadden ingestelt, daer over soude misnoegen genomen ende onse 't selve wel in den coop der juwelen hebben ingepepert, en ter ander sijde, ingevalle deselve veel civielder, dan wel genegen sijn aen anderen te vercopen hadden geset, als dan daerof noch wel meerder quantiteit soude hebben begeert, dat mede niet en sochten, alsoo een seer traegh betaelder is, echter nochtans genootsaekt sijnde van twee quaden een goede te kiezen, soo vont metten oppercoopman Harmanszen om redenen en insichten, int reguart van den Rijcxraet Maradja Serij Maradja, op dese materie, dato 22 Juli passato hiervooren geannoteert, goet en raetsaem hem die mede maer genieten, en naermaels, soo de reste vercopen mochten, te laten betalen. Onderwijlen onse voornoemde tolck ten huijse vande Rijcx raet Maradja Serij Maradja was, quam daer een

groten elifant, door den Coninginne aende Bengaelse Ambassadeuren voor sijn meester den Coninck, <f.589v> in recompens van desselfs gedaen geschenck vereert, alsoo hem sijn olij[fant] ontlopen was, door desselfs en andere gebuurige paggers heen breken, daermede vrij wat schaede dede, ende groot geluck is geen menschen door verongeluckt en sijn. Maer hadt gemelte Maradja j[e]-gelijck sijn interest wel soo hoogh weten in te stellen, d'Ambassadeur, voor en aeler den elifant weder becomt, die rijckelijck sal moeten betaelen. Dit woedend beeste, wierde wederom becomen door geweld van meenichte sware afgerichte olifanten, soo hier alle de wilden in 't bosch worden gevangen.

Dinsdach den 23^{en}

<seinde den tolck andermael tot den Capado Radja Adonne Lilla> met het criecken van den dagh, sont den tolck Andries andermael tot Radja Adonne Lilla, dien beliep, soo even metten elifant naer binnen reet, maer hadde voorals nogh geen bescheijt erlanght hem mochten comen besøeken, seggende als rontsomme bij de Groten geweest hadden, als dan eerst tot hem souden comen, alsoo alle d'andere meerder in qualiteijt en vermogen als sijn Ed^l waren, onaengesien nochtans volgens 't seggen van een jegelijck, ende sich selfs voor desen oock wel heeft laten ontvallen, alleenigh door 't behulp middel van d'eenige frequentatie met hare Altesa, meerder ontrent hare May^t vermach, als alle de Groten te samen niet en doen, sulcx niet begrijpen en can, wat desen capoen doch mach schorten, of moet ijert heijmelijcks wesen, dat begeert wij raden sullen en ick dencke is, alvorens extraordonnarie jet wie wesen toegebracht, 't welck willen geholpen, noch al genootdruckt sullen sijn te doen.

<Laximana ontbiet onsen tolck tot hem sprekende metten selven van onse juwelen> Ontrent den middach liet Laximana onsen tolck tot hem roepen, die communiceerde, onse saeken vandaegh voor den Coninginne en Groten gedient, en 't ware hij daerbij geweest en ons met sijn hulpe g'adjonteert³²² gehad hadde, de goede hoope wegens d'aenvaerdingh der juwelen wellichtelijck tenemael gedestruueert soude sijn geweest, ende nu seer apparent was, soo maer ('t oude deuntje) in den prijs costen verdragen, haest aengenomen souden werden. <grote onbeschoftheijt van voornoemde Laximana> Maer hadde onder anderen oock geseijt, merck hier eens wat een eerloose onbeschaemtheijt, ick was al te coel en tragh, moest hem ende de Groten al meerder aensoeken (is te seggen beschincken³²³) dat (Godt beter) willen uijtcomst van saeken hebben, noch al sullen moeten doen, alhoewel schricke als dincke aen alle 't gene reets hebben ujt de handt gesmeten, doch wat nootwaert, daermede maer voordeel quamen te bewercken, dat

322 Adjonteert, read g'adjointeert.

323 Beschincken, read beschencken.

vrese noch al weijnich bescheeten sal, en dese hongerige wouwen, al even begerich en onvergenoecht sullen blijven.

Dato verleende een Pascedul seker anachoda Potia g'equipeert bij Orang-kaija Paducca Sirij Nara, om met seker sijn vaertuijgh over Dilli, Bencalis en Perah naer Mallacca te navigeren, soo 't selve pasport extensive in mijn briefboekje, onder dato deses gevonden wert.

<geruchte d'Engelsen gaet op leverantie van peper hebben uijtgesteld> Soo bericht wierden souden d'Engelsen 1500 tajlen Aetchins aen sekeren Baimia Moors coopman en Sedismaë Paep³²⁴, beijde inwoonders alhier op leverantie van sekere hun twee vaertuijgen pepers van de West Cust verwachtende, tot 7 tajlen de bhaer hebben verstreckt, met expresse conditie ingevalle de last der aengetogen vaertuijgen minder ofte meerder, als voornoemt peningen beliepen, te bedraegen quam, in sulcken gevalle ofte 't supplement daerbij leggen oft 't schortende daer weder aftrecken souden, maer blijve ick seer in bedencken, dat niet wel maer een puer uijtstroijen van voornoemt Engelsen is om ons geen ongenoege toe te brengen, ende voornoemt vaertuijgen niet bij hunluijden *<f.59or.>* selfs, met haer eijgen coopmanschappen, onder gefingerde pretexten derwaerts sijn afgesonden, t'welck voor hun lichtelijck te practiseren is, nadien hier veel luijden beroyt en leedich loopen, die om winst tot alles sijn te bewegen, ende sijn voornoemt vrunden overlaeden sitten met een grote quantiteit Suratse sorteringh cleden, die hier jegenwoordich niet wel van de hant en wilende en op de West Cust seer begeert werden, sulcx soo sijnde, souden ons in onsen peper handel derwaerts over treffelijck inden weghwesen en onse ge-gaudeerde preeminentie gansch infructueus comen te maeken, dat soo niet en behoort, maer nemen voor ons van 't een en ander, voornamentlijck dier vrunden doende belangende, naerstelijck t'informeren ende den saeke sulcx bevinde daerover aen haere May^t te doleren. Emmers dit is seker en heeft mij 't opperhoofd Bouwman selfs verclaert, al voorlangh aen desen en genen, gelt op leverantie van peper hadde uijtgesteld, dat soo mede niet en betaemt, maer in tijden en wijlen aen hare May^t sal versocht dienen (doch de gelegentheijt der juwelen desen jare noch niet toe en laet) alle den peper en tin, alhier elders comende in den Bandel³²⁵ behoorde gebracht en aldaer, op geprefigeerden tijt, aen de meest biedende vercoft werden, daermede hun 't lorrendraeijen, dat anders niet en can practiseren, hoe best sullen connen voorkomen, treffelijck soude cunnen werden ontset, ende (mijns bedunckens) de Comp^e sonderlin-

324 Sediismaë Paep, read Sayyid Ismail Paap. Perhaps, this person, Sayyid Ismail, was a religious man.

325 Bandel, read bandar.

gen dienst bij geschieden, alwaert schoon 't een en ander iets duirder souden moeten bemachtigen en in sulcken gevalle apparent is.

Woensdach den 24^{en}

<comt een schip uijt de Maldivos hier ter Rhede> arriveert hier ter Rhede een vaertuijch comende uijtte Maldivas geladen met eenige gedrooghde visch en weijnig Indisch touwerk.

<grote onbeleeftheit van den Rijcxraet Maradja> Dato ontrent den middach quam de schrijver van den Rijcxraet Maradja Serij Maradja in onsen logie, dien in 't reguart van sijn voornoemt here, met sirij pinangh etc. wat onthaelt hebbende, voort ontstont te seggen, expresselijck gesteuert quam, van sijn here gemelt met last van vere seggen of vraegen soude ons vergeten waer 't gene hij ons voor desen hadde geseijt, namentlijck van den Coninginne machtigh gemaekt was, met ons wegens de juwelen te contraheren, en des ja, of dan niet en wisten, 't selve een Cornea³²⁶ Radja, of een besondere munificentie³²⁷ van hare Hoocheede was, die hem behoorde waerdich te sijn, gevolgelijck niet en considererden, wij hem hadden t' erkennen, *<wat Maradjas schrijver tot antwoorde diende>* daerop den selven bij ons g'antwoort werdende, niet geweten en hadden, het aen dien cant haeperde, van 't welcke doch (soo bij aldien maer kennisse hadden gehadt) niet en souden hebben gemanckeert, gelijk dan voor als nu noch gaern wilden doen, soo maer sijn here daerdoor tot ons voordeel conden bewegen, van 't welcke den bode ons versekerde niet en soude gebreken, ingevalle maer wel begrepen, dese last, ten opsichte des saecks grootheijt, een sonderlinge weldaet voor sijn here was, ende over des 't gene daer in dede, niet ordinarie maer al ongemeinelijck moet werden beloont, welcken volgende dan, siende met wat volck opgescheept waren, ende wilden ons wit betreffen. Nootsaeckelijck handen souden moeten openen, soo besloot met den oppercoopman Harmanszen, om geen gelt vruchteloos uijtte handen te werpen, hem inden name van sijn here aen te seggen, ingevalle coste uijtwercken ende te wege *<f.59ov.>* brengen, de Coninginne de juwelen, met 50 p^r cento quam aen te nemen, hem voor sijn moeijte vereeren souden, met een somma van 50 taijlen Aetchiens of 200 R^{len} van 8^{en}, dat den bode aennam, sijn meester te willen communiceren en ons op mergen rapport van te brengen.

Donderdach den 25^{en}

<werden door Possie Melor tot Orangkaija Adonne Lillas genodicht> quam Possie Melor nevens noch een hujs dinaer van den Capado Radja Adonne Lilla tot ons, seg-

326 Cornia, i.e. (Mal.) karnia, i.e. grace.

327 Munificentie, borrowed from (Fr.) munificence.

gende expresselijck gestiert quamen van voormelte Capado aen te dienen, ons Maendach aenstaende, naer den noen, 't sijnen huijse wilde verwachten.

Geseijden vrunden (soo maer geloven sijn) communiceerde ons met eenen oock, uijt voornoemt Capado hadden verstaen, de juwelen door den Coninginne souden werden aenvaert, ende hij Capado geseijt hadde, wilde betrachten, ons genoeggen belangende den prijs wel soude becomen, maer 't was noch wat te vroegh ende wilde eerst eens sien, hoeveele de Groten met malcanderen conden verrichten, en daer naer ons doen blijcken, wat hij alleenigh in't Rijcke vermocht.

<gemelte Possie nevens noch seker dinaer van voornoemt Capado eijsschen voor desselfs reecqueningh van ons 20 cassen goutdraet en laten hun, op conditie als mette anderen, 18de volgen> Soo hadden oock last van ons te vorderen 20 kassen te weten 10 groot nevens 10 d^{os} cleen goutdraet, souden hun den prijs courant seggen, wel dese soodanige betalen, maer vermaenden ons alvorens 't goutdraet jegenwoordigh extraordonnaris goedcoop was, daermede ons genouchsaem admonerende, hoe ons int stellen van den prijs hadden te dragen, 't welcke alsoo sijn Ed^l emers soo weinich, als int reguart vande voornoemt ander heren, conden ontseggen, hem dan, op respecten en consideratien alsvooren, en onder de selve conditie, mede accordeerden, maer quamen twee cleene cassen te cort, invoegeen maer 18 d^{os} erlanghde, dat doch noch meer als tienmael te veel sij, alsoo een traegh betaelder is, en hem echter, in dese conjecture des tijts, niet en hebben cunnen weijgeren. Bij voornoemt gelegentheijt dat dese fraeters hun beijde sonderlingh vergenoecht hielden, met den last die van geduchten Capado hadden, ende haer genouchsaem bloot gaeven, gedient soude sijn een mercedo te verdienen, soo versocht hunluijden, aen meergemelten Capado mijnent wege wilde versoecken, den Coninginne bij gelegentheijt eens geliefde t' indachtigen, voor desen aen saliger den ondercoopman Leevendich beloofd hadde (soo desselfs naergelaeten papieren mij aenwesen) alle hare Altesas te comen tin en peper souden genieten, ende dienvolgens te versoucken, de partije tin, dato achienden deses uijt Perach hier aengelant, conform hare Hoochedens voornoemt beloften, ten prijs als voor desen, mochten becomen, dat gaern aennamende te doen, gelijkck ons dan oock 's volgenden daeghs.

Vrijdach den 26^{en}

<comt voornoemt Possie en schrijver ons rapport doen alle hare May^{is} tin souden genieten> quam rapporteren met gedachten Capado daeraf gesproken ende selve ons versekeringh gedaen hadde, alle den tin, desen jare, tot heden uijt Perach hier aengecomen genieten, sonder ijmant 't minste daerin met ons souden participeren, daerop ons vrijelijck mochten verlaten, maer tot hoedanigen prijse hadden noch niet vernomen, waeromme, alsoo 't mergen weder Saterdag en ordon-

naris pitsjaerdach sijn sal, ende wellichtelijk van den tin mocht <f.59r.> werden gesproken, en daer voor den troon, sonder veel bedencken, extempore op sal dienen t' antwoorden, soo dede den raet beroepen, als waneer eenstemmich resolveerden, den tin op 't minste mogelijk souden trachten te becomeen, en ten uijttersten, om redenen, in resolutie uijtloopich g'extendeert tot 15 tajlen de bhaer aenslaen en daer en boven lopende, de selve souden laten, wat daer nu afvolgen wil, leert ons den tijt maer seker en gewis, door 't greetich betrachten der Engelsen, boven maeten hoogh steijgeren en wel lichtelijk voor de 15 t^l noch niet bemachtigen en sal sijn.

<comt Maradjas schrijver andermael tot ons, trachtende sijn Meesters voornoemt onbeschooftheit met desen genog futile praetjens te bewimpelen> Dato quam Maradjas voorgemelten schrijver andermael tot ons, seggende sijn Here van den saeke, hem bevolen, gesproken maer niet en hadt derven bestaen, hem mijn voormelt voorgeslagen conditie te notificereen, alsoo een out seer vroom man was, dit 't hem wel achtlijck soude hebben mogen belgen. Merckt hier eens hoe fijn de luijden sijn, nu onse intentie begrepen, en gisteren ons die selfs wel plomp en onbeschoft genouch hebben g'extorqueert, nu moeten, dat soo al onberispt laten heen gaen, 't schijnt 't hier soo de manier is, want sijn dit selfs d'alder grootsten en regierders van den lande, die anderen daerover behoorden te corrigeren³²⁸ en alle minderen met een vroom oprecht en goet exempel voort te gaen.

<vint gehade oppercoopman Harmanszen en 's Comp^s tolck nevens den schrijver tot gemelte sijn Here te seinden mette redenen waeromme> Of misschien voor en alleer op mergen te hoof gaen, in onse saeken jet te doen, dat niet en wisten en ons echter aengelenen mochte sijn, mitsgaeders om de Rijcxraeden Maradja en Laximana onsen wensch voort uijtterste noch eens t' indachtigen en grondich t' onderstaen waer die patronen logieren mochten, soo vont metten oppercoopman Harmanszen geraetsaem, sijn E. sich nevens voormelt Maradjas schrijver en 's Comp^s tolck eens derwaerts soude transportereren, als geschiede, ende ons op sijn wedercompste van sijn ervaren rapporteerde, als hier volgens vernemen, namentlijck Maradja had hem bericht, wegens de juwelen onder d'Oelebalanghs of Rijcx=groten heevige disputen geweest waren, jae desen plat uijt verstaen hadde, niets daerof en behoorde aengenomen te werden, alsoo de Coninginne daervan overdubbelt³²⁹ genouch versien was, genen wederom, metten die wel aennemen, maer ten uijttersten niet hoger als tot 3000 t^{en} soude copen, en wilde wijse daer niet voor afstaen, mochtender met heen loopen, daer quame dan af dat wilde.

328 Corrigeren, read coregeren.

329 Overdubbelt, read verdubbelt.

<den oppercoopman wederom comende doet relaes van sijn weder varen> Waren in comparatie der juwelen, bij den Commissaris Sourij vercoft, ten uijttersten niet meerder waerdigh maer hadde sijn Ed^l, die een out man was, langhe in de weerelt met menschen verkeert ende 't een en ander wat naerder ingesien hebbende, den saeke voor eerst sulcx g'accommodeert, niet en twijfelde, of in billijckheijt ons genoegen wel becomen, en souden sonder veel verhaels van wat in Europa gekost hadden, en hoe veel daerop wel behoorden te prouffiteren, met een woort seggen, daervoor willen wijse geven, en dat moeten *<f.59v.>* der voor gebleven, waerop hun dan eens vooral beraeden en ons rechtuijt wilde seggen, hoe hoogh hun die aenstonden en daarmede gedaen, waerinne alsoo Sr Harmanszen schrupuleus was, mitsdien daertoe geen precise of absolute orde van ons en hadde, versochte hem met mij daer over eens mochte gaen beraeden, wilde sijn Ed. heden daerof noch bescheijt brengen, dat den Orangkaija wel geviel en over des met gerepeteerden oppercoopman weder tot mij te rugh stierde, *<geven den schrijver die metten oppercoopman mede weder terugh gecomen was, recht en prompt specifis bescheijt wegen 't bedragen der juwelen>* meergemelten sijn schrijver, om hem ons seggen te cundigen, welcken volgende dan ons, ten besten beradende, stilden hem den prijs, te weten den 5 grote stucken (van de ringen wert voor als nogh gansch weijnich gesproken) trofarie³³⁰ voor, namentlijck soo de Coninginne ons desen jare met comptent wilde betaelen, die om 7 000, met tin en peper binnen drie jaren, den tin gerekent tot 12 en den peper 6 t^{len} den bhaer, voor 7 000 en 500, en in rescontre van de tollen, dat nogh goede tijt soude comen aen te draeien, niet minder als 8 000 en 500 t^{len} konden afstaen, dat den bode aennam soodanigh sijn meester te willen rapporteren, maer vreesde, hem wonder vriemt in d'oiren soude clincken, nadien (gelijck geseijt) Laximana en anderen verstaen hadden, niet meer als 3000 t^{len} daervooren soudent betalen, daer hem echter, soo lieten mede heenen gaen, want sullen, ten ontwijfel, lagh en schandelijck genoegh bieden.

<is oock tot Laximanas geweest, die sijn ouden tuijl hadde gesongen> Laximana hadde sijn ouden tuijl gesongen, den Coninginne de juwelen niet en behaeghden, maer soudent sijn Rijcxraeden, die al echter aennemen, soo maer inden prijs condent overeencomen. Edoch alsoo desen fijn man hem dato 23^{en} deses tegens den tolck soo vuijl en schandelijck bloot hadde gegeven ende ons seer in den wegen can sijn, soo wiert voorgemelten oppercoopman Harmanszen terade, dat sijn E. (goede gelegentheijt daertoe becomende) anders selfs te doen gelast hadde, weijnich buijtens hujs geweken sijnde, den tolck weder terugh tot sijn Ed^l te seinden en te doen seggen, mij van 't gene hem voor desen aengespro-

330 Trafarie, read triviaire.

ken, geseijt en ick beloofte hadde, soo ons tot een goeden marckt conde helpen, het aen onsen sijde niet en soude gebreken.

<nader blijk[t] van Laximanans onbeschoftheit> Sijn Ed. die courtoisie treffel te beloo-
nen, daerover dit veer verruckte mensche, laghende ontstont te seggen, ja ick
dencke, als mijn best al gedaen hadde, wij soude gedincken, so heden gedaen
heeft, ende men gemeinelijck doet, moesten alvorens, d'handen open doen,
en dan verwachten wat vruchten 't selve quam te bewercken, dat hem den
tolck, met soo veel versekeringen van onse te doene miltheijt, als imers bij den
anderen wisten te haelen, soo verre uijtten hoofde hadde gestooten, beloofde
en seghde, wel nu dan, sal mijn beste doen en sien hoe den Commissaris sijn
woort, dan oock sal houden. Maer (och arme) is droevigh mette becomeen cas-
sen goudtraet 't heght soo veer al in handen hebben, hem selfs wel konnen
beloonen, <slincken treeck van den Capado Radja Adonne Lilla> en wellicht niet schae-
men en sullen t' ondernemen exempel aen den Capado Radja Adonne Lilla
dien, mits t'overlijden van den ondercoopman Leevendigh, alsoo bij desselfs
boeken ondervinden, gedebiteert staet, voor een corgie armoseijnen dato ...
(sic) tot 12 t^{len} gekoft, vraegen lieten, sulcx niet soodanigh en waer, antwoorde
ja, hem eens uijtte logie een corgie armosijnen was thuijs gebracht, maer niet
anders geweten en hadde, of hem die doenmaels voor sijn genomen moeijten
int becomeen van sekere 500 t^{len} in masen, op afkortingh van 's Coninginne
<f.592r.> schult was vereert en voort met een gestoort gemoet seijde, wilden heb-
ben, die betaelen, seer wel soude ons 't gelt beschaffen, constringerende ons in
desen ongelegentheijt en dat sijn hulpe soo seer benoodigen, met voornoemt
sijn gemaekte minen genouchsaem, hem die soo sullen moeten laten houden,
alhoewel, naer 't seggen van meestal ons logies volck, seker en gewis is, die fi-
nalijck heeft gecoft, en om de betalinge wel dickmael is aengesproken, sonder
oijt (hem die vereert souden sijn geweest) 't minste woort geroert ofte gerept te
hebben.

<ontdeckte leck en soberheijt van ons schip> Dato, alsoo mij bericht was en bij gevolgh-
de genomen visite selfs ondervonden hadde, ons schip sich, buijten verwach-
ten, op verscheijde plaetsen ontset hadde, ende seer leck geworden, sulcx
beduchtelijck was, de raijse daer mede al buijten om, conform mijn instructie
souden kunnem voltrecken ende nochtans seer gaern anders soude sien. Soo
hebbe den schipper, beijde de stuurlijden en verscheijde andere officieren ge-
committeert, 't voornoemt ons schip wel surghvuldighlijck te visiteren, alle
sijn gebreken punctuëlijck aen te wijsen, ende mij, bij rescriptie, van hun
advīs voorsichtelijck te dienen, soo speciale acte daarvan, in mijn appart brief
boeckje, van woorde te woorde, gevonden wert.

<werden seer eerloos van een boswicht g'abuseert> Ten selven dage quam seker overge-
ven vuijlijck, apparentelijck op hoope van eenigh snoot gewin, ons tegens 's

volgenden daeghs, op den noen, uijttten name van de Rijcxraet Calli (soo seghde) 't sijn Ed^l huise nodigen, hebbende desen sijn gefabriceerden bootschap, met veel ondersochts schijn redenen, gansch geloofelijck weten te becleden, welcken volgende ons dan oock.

Saterdag den 27^{en}

ten voorschreven gestelden tijde, soo uijttet hof van den Baleije afquamen derwaerts vervoeghden, doch seer onverwacht verschenen, alsoo sijn Ed^l van onse compste de minste kennisse hadde, veel min daer genoodicht waren, sulcx sonder sijn waren weder te vertrecken.

<rijden ten Hof en wat verrichten> Dato hede, verselt metten oppercoopman Harmanszen, schipper Cagenaer en den ondercoopman Lieuwen van Rossem mitsgaders den tolck Andries te Hoof, alwaer voor hare May^t in den troon we nich geseten sijnde, met voormelte oppercoopman en tolck opstont, en versochte onse saken emmers mochten werden gevordert, naerdien genegen was om hare May^{ts} licentie toe imploreerde, naer heeden drie weken, ten uijtterste weder te vertrecken, opt welke ons van hare May^t wierde g'antwoort, 't noch vroegh genouch toe was, alsoo eerst gecomen en hare Altesas Ambassadeur wel 5 a 6 maenden op Batavia waren verbleven, doch wilde ons niet ophouden, en als nu ordre geven de versochte estemie naer de West Cust bequamen, en ons *<f.592v.>* Saterdag aenstaende, belangende de juwelen, cort en prompt bescheijt doen hebben, daermede uijttten troon naer de Baleije weken, soo alle de Groten van gelijkcken deden, en ons aldaer door den Rijcxraet Maradja openbarlijck afgevraecht wierde, hoe de juwelen namentlijck de 5 grote stucken opt minste dachten te geven, en door ons even sulcx op wierde g'antwoort, als aen sijn schrijver voor twee dagen hadden gedaen, op 't welke belaste, alle de voornoemt juwelen, Saterdag aenstaende andermael voor ons op de Baleije souden brengen, als wanneer de Sabandaers, Naeleers en anderen kennisse van diamanten hebben, daer mede souden ontbieden en den coop met ons finalijck besluijten.

Sondach den 28^{en}

<werden tot Orangcaija Serij Radja Longhsa seer vrundelijck getracteert> wierden ten huijse van Orangcaija Serij Radja Longsa seer vrundelijck getracteert, en den oppercoopman Harmanszen en schipper Cagenaer nevens mij jder met een Moors gewaet beschoncken. Ende beloofde sijn Ed^l ons sijn hulpe en gunste in alles te sullen betoonen, want den Nederlander (soo seghde) genegen was. Maer is wel seker en gewis, indien 'Rijcke Aetchien onsen macht in Indiën niet meerder en vreesden, dan ons beminnen, de minste apparentie tot d'aenvaerdinge der juwelen soude sijn, dat verhoope (met Godes hulpe) nu noch wel geschie-

den sal, ingevalle maer wegens den prijs cunnen verdragen en eens werden, dat 't eenichste en alles sij, waeromme 't ons te doen is, ende vrijelijck al in beducht blijve, nadien ons instellen soo veer verwurpen wert, emmers vooral van geen winsten (soo desen hier seghde) behoorden te reppen, maer selfs van 't capitael incoops, gelijk die ingestelt hebben, jet behoorden te laten vallen, nadiense den Vorstinne, soo gansch ongelegen quamen, ja ons, al soo lief, een derde soude willen vereeren, van den somma waer vooren hare Hoocheede die soude mogen comen t'accepteren, als de juwelen tot haer nemen. Welcke voor-noemt g'allegeerde van den Orangcaija aenhorende, ende daer mede, onse goede hoope van noch eenigh prouffijts t' erlangen tenemael gedestruert soude sijn geweest, dede sijn Ed^l datelijck door den oppercoopman Harmanszen daerop dienen, ons seggen en goede meininge emmers wel en getrouwelijck geliefde te verstaen, en weten, als daer vooren al 7 000 t^{en} (gelijck geseijt hadden) bequamen, dat 1410 t^{en} meerder soude sijn, ons, die incoops costenden, geseijde <f.593r.> overige somma dan niet souden comen te winnen, gelijk als men op alle andere coopmanschappen is doende, en in desen int minste de meininge van den Gouverneur Generael en was daerop voordeel te hebben, alsoo de selve alleenigh maer uijt vruntschap herwaerts hadden gevordert. Maer dat selve was voor den interest die van onse penningen, soo langh tijt maendelijck hadden uijtgekeert, ende inderdaet vrij meerder bedroegh, want gerekent, vier ten hondert 's maents, soo hier betaelt, doch bekenden in Nederlanden, soo hogen interest niet en wierde gegeven, dat selve in den tijt van drie jaren, gelijk de juwelen nu ontrent van daer waren geweest, 't capitael van interest alleenigh ander haelf mael soude hebben gemonteert, daer tegens nu niet meerder als ontrent een vierde part vant capitael en vorderen, oock voor een penninck minder, die niet en soude derven af=staen, daarmede Orangcaija hem redelijck scheen te vergenoegen ende beloofde 't selve soodanigh sijn mede heren, bij gelegentheijt t' onderrichten, want vertroude veele met hem daer of anders gevoelt en gemeint hadde, daerop, als met ordonnaris coopmanschappen, winst sochten te doen.

Maendach den 29^{en}

<werden 's voor tot Orangcaija Maradja Sistias en 's naer de noens Radja Adonne Lillas getracteert> rede metten oppercoopman Harmanszen, schipper Caegenauer en ondercoopman van Rossem, 's voor ten huijse van den Capado Maradja Sistia, en 's naer de noens tot den liefsten Capado Radja Adonne Lilla, bij welcke haer voor-noemt Ed^{ls}, beijde des heer Gouv^r Generaels groete en geschenck seer reverentelijck ontfangen, we gesamentlijck gansch vrundelijck getracteert en jder met een Moors gewaet wierden beschoncken.

<excus van Radja Adonne Lilla gedaen wegens dat ons tot heden noch niet en heeft verhoort> Radje Adonne Lilla toonde hem nu soo veel vrundelijcke en gemeensaemer, buiten anderen, als hem voor desen afkeeringh van ons gehouden ende gescheenen heeft, ons ongenegen te sijn, doende ons jteratieve beloften van sijn oprechte genegentheijt 's onswaerts, dat oock seghde, int beneficieren der juwelen soodanigh verhoopte te vertoonen, ons 't selve wel eventelijck soude blijcken, ende dat ons tot heden noch niet en hadde verhoort, moetsen met meinen, uijt afgunst geschiet was, door dien 't selve voordachtelijck gepractiseert gehadt hadde, om ons met sulcx sijn vermoogen te claerder te bewercken, voor en al eer, wij sijn Ed^l gesproken, ende hij ons sijn hulpe hadde willen bewijsen, jets hadden verricht, dat met soo veel complementeuse danckeseggingen etc^a als wisten bij te brengen aenhoorden, ende beloofden de munificentien en weldaeden, welcke sijn Ed^l ons was bewijsende, te sijner tijt wijtluchtigh op Batavia voor den Gouverneur Generael, te prediceren dat hem sonderlinge wil scheen te gevallen.

<resolveren tegens d'Eng^{sen} tin te copen> Heden quamen seker bericht ons schaedlijck competeurs d'Engelse vrunden seer om tin woelden en alles van de particulieren opcoften, wat becomen costen, waeromme oock resolveerden toe te sien, ende soo veel quantiteijts te bemachtigen, als ons doenelijck wert, soo de resolutie dierwegens getrocken, wijtluchtigh dicteert, ende onder dato deses in mijn appart Resolutie boekje gevonden wert.

Diensdach den 30^{en}

<comen twee Javaense vaertuijgen van Japara hier ter Rhede> arriveerden hier ter Rhede twee cleene Javaense vaertuijgiens in Japara tehuijs horende, maer wat hun cargo is en hebbe tot noch niet kunnen vernemen, doch naer gisse en sal 't niet veel te beduijen sijn, soo ons bericht is, souden Mallaca, sonder aen te doen, wesen verbij gelopen, dat hun *<f.593v>* onaengesien 't vaerwater met onse jachten becruijsen, echter lichtelijck te doen staet ten opsichte derselver cleen ende snel bevarentheijt.

<seijnde den adsistent Marcelis Hackendock tot den Rijcxraet Callis met versouck hem mogen comen begroeten dat voor als noch niet en cunnen obtineren> Dato alsoo ons bericht was, 't contract aengaende de juwelen door de siekte van den Rijcxraet Lebe Kitta Calli ende gevolgelijck desselfs absenteren te Hoof onvoltrocken bleef, soo stierde heden ochtent goetijt den adsistent Marcelis Hackendonck derwaerts te versoeken, den oppercoopman Harmanszen hem heden een mocht comen te spreken, alsoo verhoopt hadden, sijn Ed^l soude hebben bewoogen hem te forceren Saeterdach aenstaende mede binnen te compareren. Maer hadde sijn Ed^l den adsistent voor antwoord gedient, het voor als noch niet wesen en coste, soo haest eenichsints machtigh soude sijn, wilde ons 't sijnen huijse onthaelen,

en wat belanghde de juwelen, d'anderen heren mochten daer met malcanderen vrijelijck mede voortvaeren, met 't gene hare Ed^l daerin deden, wilde hij hem seer gaern gedraegen.

Woensdach den 31^{en}

<seijnden den tolck Andries hier en daer de Groten om den brief naer de West Cust te becomen> is niet sonders voorgevallen als dat den tolck Andries hier en daer om de bevordering des briefs naer de West Cust sondt en toeseggingh bequamen, op Saterdagh aenstaende ten langhsten souden becomen.

[September]

Donderdach den 1^{en}

<stieren andermael tot Calli doch al wederom sonder voordeel> alhoewel den eersten Rijcxraet Calli ons versoeck voor eergisteren gedaen, hem te mogen comen begroeten plat afgeslagen heeft. Soo ist echter, wetende de vergader tijd van hare Hoocheijt hart begint te naderen en te verstaen hebbende sijn Ed^l voornemens was mede binnen te compareren, dat ten respecte sijns siekte in lange niet en hadde gedaen, ende wij hem alvorens gaern de bevorderingh onser saeken wilden recommanderen, soo stierde den tolck Andries ten fine voornoemt derwaert, maer wiert ons versouck onder gelijcke excus, als voor eergisteren plat afgeslagen ingevoegen desen goeden heer tot heden noch niet eens en hebben weten te spreken.

<geven last tin op te coopen> Dato gaven aen eenen Olemia³³¹ Moors coopman ingeseten alhier last, soo veel tins voor ons reeckeningh, onder den duim op te coopen, als tot 13 t^{len} den bhaer soude weten te becomen, voor welcke prijs wel moet hadde, binnen twee à drie dagen 13 à 14 bharen t' erlangen.

Vrijdach den 2^{en}

<vernemen aen Maradja en Laximana of de juwelen voor ons ten Hoof sullen draegen met versouck voort ons in 't vercopen der selver willen behulpsaem en gunstich sijn> stierde den tolck, ten huijse van de Rijcxraeden Maradja Serij Maradja en Laximana te vraegen, of de juwelen, conform haer Ed^l voor dese gedane recommandatie, op mergen mede voor ons te Hoof souden draegen, ende met eenen te versoeken, ons doch inden vercoop derselver wat favorabel geliefden te sijn met belofte niet naerlaten en soude, hare hulpe en gunste getrouwelijck te recompenseren, daerop tot antwoord becomen hadde, de juwelen met ons souden nemen ende hem voort van Laximana was geseijt, wat sout ick de commandeur helpen, hij seijt wel gij wilt mij belonen en onderwijlen soo en begint hij het noch al niet, wilde hij wat

331 Olemia, probably ulama.

doen, soo seght hem sulcx nu al van te vooren moeste beginnen, of daer naer, sont weder met een armosijntie twee drie te doen sijn, en daer en comt het mij niet eens op aen, in welck voornoemt rapport van den tolck om twee voornaeme redenen beducht waeren, als namentlijck eerstelijck niet gaern op onnisse vruchtbaerheit goet gelt (soo als men seijt) naer 't quade en souden smijten, en ten anderen desen bulleback misnoeght sijnde ons seer inden wegh en schaedelijck kan sijn, mits 't welke nochtans metten oppercoopman Harmanszen goet vonden, daermede voor eerst noch te supercederen.

Dato verstaen hebbende Orangcaija Serij Paducca Tuan mede te Hoof dachte te gaen, gelaste aen onsen chirurgijn Mr. Marcus Vos, die dagelijck <f.594r.> sijn Ed^l gingh visiteren, hem onse saeken serieuselijck soude voorstellen, gelijk op sijn wedercomen verstont, ende sijn Ed^l aen hem beloofte hadde, sijn beste soude doen.

Saterdag den 3^{en}

<rijden mette juwelen ten Hoof> reden mette juwelen te Hoof, te sien prijs conden eens werden, maer wierden de 5 grote stucken bij de diamant=kenders niet hoger als op drie duijsent taijlen gekeurt, dat te veel met onse petitie verschilt, en hebbe met alle crachten en alles te seggen, wat kosten of mochten bijbrengen haer tot geen verhoogingh weten te beweegen. Want stilden onwedersprekelijk vast, den Commissaris Sourij anno verleden, aen haer Ed^l en den Gouverneur Generael, nu jonghst noch tegens d'Ambassadeurs wel expresselijck geseijt soude hebben, daer niet meer als noch maer een derde van de partije en resteerde, waer de ringen dan noch mede onder gerekent waren, ende stonden hun dese juwelen, naer rato d'anderen soo hoogh niet aen, de Coninck was doot, en de Vorstinne hadde geen sin in. Maer effenwel, om den Gouv^r Generael genoeg te geven, soudent sijn groten deselven aennemen, doch en waren int minste niet gesint, die te dier of een peninck meerder voor te betaalen, als al reedts geboden hadden, seggende Laximana onder anderen oock, over dat de voorgemelte juweliers, vraegende spotsgeweyse tot twee à drie maelen oock Realen in plaetse van taijlen meinden, bestraffen en wederom vraeghden wel oijt diamanten gesien hadden, dan meinden wij aen dese niet eerlijck en waren gecomen.

<werden vrij bars door Laximana bejegend> Soudent niet veel quade woorden maeken en vraegen of haer volck wel meer juweelen hadden gesien, ja hadden der wel meer gesien en meerder als wij deden, en wilden wij de juwelen daerom niet geven, mochtender met heen loopen, en sien waer datter meer voor cregen en maekten wij veel plaets, soudent ons mette juweelen heeten doorgaen, sonder een stuck daer af coften, wildent soo veel bieden als het hun goet dachte, jae al waerent maer 10 Realen, of meinden wij hun de juwelen met geweld op te drin-

gen, welcke voornoemt ongemeine manier van sproken. Alsoo mij niet behaegde en dachte, dorsten nu mij, die een expres Commissaris vande Gouv^r Generael was, soo bejegenen, hoe sullen naermaels met onse residenten wel omspringen, vont (extempore) raetsaem dien blaes=caek, op mij bout spreken te dienen ende te seggen, verwondert was d'heer Gouv^r Generaels gesanten hier niet meer respect en eere en geschiede, ten opsichte de besondere vrunt-schap, deucht en courtoisen aen hare Altesas Ambassadeuren successive en van tijt tot tijt op Batavia bewesen.

'T selve sijn Ed^l te sijner tijt oock seer vreemt voorcomen en ten ontwijfel gansch onaengenaem soude sijn om hooren, soo smadelijck als in desen geschiede, bejegtent werden ende int cas van onse eijgen goederen, tegens een goutsmit, die genouchsaem met ons spottede niet en souden mogen spreken, behalven de juwelen niet eens gewaerdeert, maer met goede winst, soo de instelden danckelijck behoorden te werden aenvaert, want waren ons door den Coninck expresselijck doen maken, waeromme dan oock daerin behoorden geloofd te werden, maer vorderden daer vooren sulcx echter niet een stuijver meer, ja vrij min, ten opsichte de lange interest, daer al reedts op betaelt hadden, ende noch daegelijcx betalen moete, ons in Europa costeden. Doch seghde eintelijck mij dit seggen niet seer ter herten en trock, nadien sach, geen van alle d'andere Groten, die soo veel en eenige meerder in qualiteijten waren, als hij Laximana mijn vraegen met qualick en namen, en soude dit stellen, bij d'injurien, door sijn Ed^l saliger Pieter Willemsen en jonghst Jan Luijcasz aengedaen, dien hem niet ontsien en hadde, in den vollen troon voor een harmicsiade³³² en cafir³³³ uijt te maeken, derwegens den Gouverneur Generael sijn gevallen noch eens aen hare Hoocheede soude laten weten 'twelck aenhorende en dat bemerckte mij kennelijck was Jan Luijcasz Leevendigh hoedanich (gelijck geschreven) hadde uijtgemaeckt, gaf vrij al wat beter coop. Seggende het soo niet gemeint en hadde, gelijck als ick't opnam, was gesint, <f.594v.> met mij in vruntschap te leven, als met alle voorige Commissarisen hadde gedaen, daerop mij dan datelijck mede weder gelaeten, stelde en versochte mij emmers in mijn woorden geliefden te geloven, en de juwelen onder billichelijck betaelinge aennemen, waerop van den Rijcxraet Maradja antwoord bequam de manier in Aetchien niet en was, in een mael een coop wierde getroffen, moesten altijd andermael daerover bijeencomen, ende ick en soude geen swaericheijt maeken, de Coninginne soude daer ten ontwijfel noch wel meerder voorgeven ende den Gouverneur Generael vergenoegen, daarmede ons voor de tijt soo moesten gelaeten, en van de Baleije naer huijs retireerden.

332 Harmicsiade, read hermetiste.

333 Cafir, (Mal.) kafir i.e. infidel, unbeliever.

<laten versoeken Orangcaija Panglima Pedier mogen gaen besøeken> Soo haest in de logie gecomen waren, sont 's Comp^s tolck tot Orangcaija Panghlima Pedier, te laten versoeken, sijn Ed^l volgenden daeghs mochten comen begroeten, dat bij relatie van voornoemt onsen tolck vernaemen, ons toegestaen hadde, in voegen dan.

Sondach den 4^{en}

<werden aldaer vrundelijck getraceert> weijnigh naer den noen, verselt met den opercoopman Harmanszen en ondercoopman van Rossem derwaerts reet, ende van sijn Ed^l matelijck wierden onthaelt, en jder met een Moors gewaet beschoncken. Desen goeden man notificeerde ons en passent A^o verleden metten Commissaris Sourij aen den Gouv^r Generael gestiert hadde, een swassa Aetchiens mes, apparent om ons t indachtigen, daer tot recompens, noch niets weder voor hadde becomen. T welck bij ons aengemerckt sijnde, ende herdenckende, hoe gesien hadden in d'onderhandelingh onser juwelen op gisteren (gelijck verhaelt) van getraceert, vrij veel woorden, weijnich t'onsen voordele, hadde gebruijckt, seijde dan, om hem 't onswaerts genegen te maeken, alhoewel van sijn voornoemt gedaene gifte, de minste kennisse niet en hadde, deselve sijn Ed^l den Gouv^r Generael seer aengenaem geweest was, ende gevolgelijck tot teken van sijn Ed^l genegen harte t sijnwaerts, mij g'intregeert hadde, een schoon root damast, sijn Ed^l nevens sijn gediensstige groeten in wedergift te presenteren, daer tot heden nogh geen ocasie toe gehadt en hadde ende voornam metten eersten t' ondernemen, dat hem sonderlingh wel scheen te gevallen en consequentelijck beloofde ons in alles (soo veel in hen was) behulpsaem in voordelijck soude sijn.

<becomen translaet copie van de missive aen de Panglimas op de West Cust geschreven> Dato bequamen translaet copije van hare Hoocheedens missive aen de Panglima op de West Cust geschreven, waeromme dan datelijck een missive aen onse negotianten aldaer, daer benevens sont en.

Maendach den 5^{en}

<stieren 't selve nevens onsen missive derwaerts> den barbier overhandighde en afgedespecheerde deselve mijne missive, wert onder dato deses, in mijn appart briefboekje van worde te worde gelesen, daertoe dan den curieusen leserswijse.

<seinden andermael tot Maradjas en Laxaimanas, hare Ed^l onsen saeke te recommanderen> Dato sont den tolck andermael ten huijse van de Rijcxraeden Maradja Serij Maradja en Laximana hare Ed^l onse saeke te recommandeeren en te versoeken, mij emmers in mijn woorden geliefden te geloven en helpen bevorderen op de juwelen niet en quamen te verliesen, den eersten Maradja en vont niet te huijs, ende van den tweeden Laximana kreegh 't oude bescheijnt namentlijck weten

moesten, als jmans hulpe van doen, dien hadden t' erkennen ende bovendien verclaerde al rijckelijck soo veel voor de juwelen was geboden, die waerdigh waren, en conden, of wilden wij dat niet geloven, souden eens naer sien, hoeveel ende wat schone juwelen van den Commissaris Sourij hadden gefcoft en wat de prijs van desen, naer rato hun deucht met d'andere wel quam te verschelen, in manieren willen jet voordelijck uijtrichten, sullen desen grijp=wolf tegens wil en danck alvorens, op losse hoope, gedrongen wesen en moeten te vrede stellen.

<Laximana eijst ons af specificeren perfect bedragen der juwelen door den Commissaris Sourij oijt en oijt vercoft> Ten selven dage tegens den avont, quam een van haer Hoocheedens schrijvers, door Laximana gestiert, in onse Campo, expresselijck afvorderen perfecte specificatie en 't just bedragen van alle de juwelen door den Commissaris Sourij, oijt en oijt aen de Coninginne vercoft, maer alsoo vreesden hier niet goets en souden weten mede uijt te richten nadien doch naer geen woorden of redenen en hooren, ende 't daer en boven oock, wel wesen conde, de beste daer reets hadden uijtgekipt, liet den schrijver seggen, daer af geen geschrifte bij de logie en was, en alle de papieren des aengaende door gemelten Commissaris Sourij met hem naer Batavia waren vervoert.

<f.595r.>

<becomen p^r Javaens vaertuijch schrijvens van Mallacca> Op heden bequamen p^r Javaens vaertuijgh schrijvens uijt Mallacca van den Gouverneur van Vliet en de vrunden aldaer, sijnde substantivelijck van inhoud, dato 12 Julij, bij de Jachten in dat vaerwater cruijsende aengehaelt tot Mallacca opgebracht ende gehouden was, den Deensen president Barent Pessaert, comende van de Cust van Indien, met seker Pingees=jacht, gemonteert en gemant met 5 leepelstuckjens, 36 blancken nevens 20 lascaers of slaven, mitsgaders geladen met 20 à 25 000 stucx Santomeese roche vellen, daermede, tot sijn respiratie naer Jappan tendeerde, sonder doch t' enarneren d'oorsaek of redenen waer omme, die wij conjectureren te sijn, hem voor desen met onse schepen heijmelijck sonder speciale kennisse van d'Holandts overicheijt naer het vaderlant heeft getransporteert.

Den heer raet pensionaris Joan Maetsuijcker was ult^{mo} Julij met een redoubtable macht schepen en chrijsvolck p^r Goam vertrocken, den heer Vice=Raij andermael voor te houden genegen of gesint waer, 't vrede=verbont, sulcx tuschen onse respectieve souverainen in Europa gemaekt was t' onderhouden en staden ende ingevolge ons in te ruijmen de landerijen, die opt eijlant Cheijlon onwettelijck possideerden ofte des neen, ende dat bij hun schadelijck ongeruijmt misverstaen noch bleven persisteren, de selven indien gevalle, allen afbreuke, soo in en voor Goa op Cheijlon, en waer sijn E^l ordre meer mochte strecke te doen als doenelijck wert.

Soo soude mede den Commissaris Sourij p^r Palimbangh en Jambij als expressen legaet aen die van Jhor sijn gecommittert, om eenige clene geresen verschillen tusschen voornoemt Vorsten en die van onse Comp^e t' associëren, maer had den Gouverneur van Vliet, alsoo een detestabile conspiratie op Malacca ontdeckt was en ...(sic) hantdadigers van g'apprehendeert saeten. Sijn Ed^l den gewesen fiscael Cornelis Rijcken, met het jacht Cleen Reinsburgh naer Jambij int gemoet gesonden, ten einde op hoede sijn ende sijn saeken, ten meesten dienste van de Comp^e, daer naer mochte richten.

't Jacht de Liefde was nevens den tingangh Mallacca 3 desselven maents naer Perach verseijlt, d'uijstaende schulden t' innen, en voort die revier beset te houden en te beletten geen vreemde handelaers, except Aetchienders, die voor alsnogh g'admitteert souden werden, daer in nogh uijt mochten geraeken.

Den 19 'desselven maents, was de Chinese Jonck, weijnigh tijt voor mine arrive daer aengecomen, weder van daer vertrocken, doch met weijnigh contentements, nadien daeraf bij de Comp^e van al het cargo introucke van peper tegens 12 R^{len} 't picol, maer aengecomen waeren, eenige sijde stoffen en partije grove porcelijnen ten somma van 7676½ R^{len} van achten sonder meer, sijnde mette reste afgewesen, daeraf dan goede quantiteit weder van daer vervoert ende wel 10 000 R^{len} waerde aen verscheijde goederen onder desen en genen Chinesen op Mallacca hadde gelaeten.

't Jacht de Vos was voornoemt Chinese jonck voor bij Jhor te geleijden, uijgset ende dan voort belast naer de bocht van Patanij en Chiam te verseijlen en op 't vreemt vaertuijch te cruijsen, waermede dan int Mallacs vaerwater anders geen schepen tot de besetting over en bleven, als de jachten Ackersloot, Vendelo en Antonio, mitsgaders de fluijten Graft en Zeewoef, dato 28 Julij van Batavia g'arriveert en gedetermineert eerstdaeghs naer Patanij en Chiam tot procur van peper en timmerhout te gebruicken, sijn gemelte Ed^{ls} bleef bij sijn voornemen naer het vaderlant te vertrecken, onaengesien hare Ed^{ls} andermaal versoeck tot continuatie, noch al echter persisteren. Ende dit is soo 't voornaemste ons voornoemt missive g'adviseert is.

<f.595v.>

Dinsdach den 6^{en}

<stieren tot de Rijcxraeden Callis, Maradja Serij Maradjas en Laximanas, mitsgaders den Capado Radja Adonne Lilla met versoeck haer Ed^l eens mochten comen te spreken> stierde 's Comp^s tolck ten huijse vande Rijcxraeden Calli, Maradja Serij Maradja en Laximana, mitsgaders den liefsten Capado Radja Adonne Lilla met versouck geliefden te consenteren here Ed^l nevens de oppercoopman Harmanszen personelijck eens mochte comen te spreken, sijde onse intentie hare gemelte Ed^l t' onderichten en in te scherpen, de juwelen op Saterdag verleden bij de juweliers of diamant=kenders te schandigh waren gewaerdeert ende ingevolge te versoe-

ken op die taxatie althans geen acht gevende, ons emmers geliefden te geloven de waarheijt gesproken ende juwelen (soo veel geseijt) te weten 5590 t^{len} Aetchiens int vaderlant incoops gekost hadden ende ingevalle hare May^t daervoorren 7500 t^{len} gegeven (soo als van gevordert hadden) als dan noch meer als 1500 t^{len} wegens betaelden interest a 2 p^r cento ter maent, daer aen soudens comen te verliesen, met allegatie wijders, ingevalle gedacht hadden men onse woorden, die ons door Orang Caija Maradja, soo strickte en serieuze waren afgefordert, geen geloof hadden gegeven, ende juwelen door de kendens, buiten hun gewisse en goede meninge, sulcx viel soudens sijn getaxeert, soo prompte, serieuze en oprechtelijck en onsen handel niet en soudens gegaen, maer ons daernaer mede hebben gereguleert, alhoewel nochtans hare Ed^l ordre op Batavia 't contrarie mede dicteerde, en wel expresselijck luijde, den Coninginne en Groten rontuijt met corte woorden (soo oock gedaen hadden) verclaren en seggen soudens, wat ons die costen en hoe veel daerop voor onsen geleden interest en gaern soudens prouffiteren. *<den tolck vint Calli noch al niet thuis maer geven hem Maradja en Laximana bescheijt ons wilden verwachten>* Voornoemde onse tolck weder thuys comende rapporteerende den Rijcxraet Calli, mitsgaders oock den Capado Radja Adonne Lilla niet te huijse gevonden, maer de twee anderen gesproken en hem geseijt hadden, ons wilden verwachten, gelijk ons dan oock datelijck derwaerts vervoeghden en ten minste goede woorden, daer aen het selven manckeert, als ijert brengen, bequamen, doch 't uijteinde leert ons den tijt, *<gaen derwaerts en vordert Laximana ons al wederom seer onbeschoftelijck een roer af>* den schrobigen Laximana, alhoewel beneven Maradja met drie armosijnen hadden beschoncken, ontsach hem al echter niet, naer den aert van sijnen aengecomen begerige conditie, mij af te vorderen een schoon snaphaen=roer dat seghde, door een sijner dinaren in mijn camer gesien was, 't welck hem, om geen redenen van misnoegen te doen nemen, al mede moesten toestaen, alhoewel nochtans niet gaern en hadde gemist, en fin 't is hier al van geven en plucken, dat men hoort en siet, sonder welcke men aen dit verwijfde Hof 'tminste niet verrichten, ja noch verhoort nochte gesien en can comen te werden.

Dato bij gelegentheijt onsen chirurgijn den Rijcxraet Serij Paducca Tuan dagelijck gaet visteren en 't een en ander naer eijsch van saeken appliceert, soo gelaste den selven mijnent wegen soude versoeken, sijn Ed^l in persone, om redenen, soo van d'anderen verhaelt is, mede eens mocht comen te spreken, dat toestont 's volgenden daeghs soude gescheide, gelijk mij dan oock metten oppercoopman Harmanszen.

Woensdach den 7^{en}

<gaen tot den Rijcxraet Serij Paducca Tuan> sochtens daerheenen vervolghde ende sijn Ed^l d'acceptatie der jwelen met billicke betaelingh, soo serieuze recomman-

deerden ende met duijsent circumstantien d'heus en recht maeticheijt onses versoecks, sochten 't induceren (als ons mogelijk) was ende gaven, welcke van God Almachtigh int uijtspreken onses meininghs becomen hadden, eenichsints vermocht, daarmede sulcx te wege brachten, beloofde (soo veel in hem ons) soude betrachten ons genoeghen (soo eenichsints redelijck waren) bequamen, waarmede nochtans wel versekert mochten sijn, en ons niet en behoefden in te beelden, onse petitie voor de juwelen, op verde maer niet en souden erlangen, alsoo hare May^t en de Groten, deselven, d'helft van dat bedragen niet waerdich en achteden ende 't gene daer meerder voor te betaelen quamen doen souden, om den Gouverneur Generael vergenoegen te geven, vermaen ende ons wijders oock (soo seghde) ten besten van de ringen, doch niet en wilden reppen, nadien daertoe geen apparentien waren, en 't selve de bevoorde ringh onser saeken <f.596r.> aengaende d'andere juwelen, doch maer soude tergiverseren³³⁴ of verachten, te meer die, op andere plaetsen wel souden cunnen quijt werden; brachten sijn Ed^l op sijn versoek, benevens drie p^s armsijnen, noch een fles gedistilleert water mede, dat hem seer aengenaem scheen te sijn.

<laten Adonne Lilla versoeken hem eens mogen comen te spreken dat toestaet> Soo van desen goeden heer quamen stierde den tolck van ons tot den Capado Radja Adonne Lilla, te sien sijn Ed^l mede ons mochten comen te spreken, alsoo desen heer sonderlingh veel bij den Coninginne vermach, hem ons een genegen en gunstich vrunt vertoont te sijn, ende (naer wij kunnen bemercken) niet anders en betracht, als gelegentheijt te becomen, en ons te doen blijcken, hoe veel, boven alle d'andere grote heeren vermach, ende hij alleenigh weet te verrichten, sij met malcanderen niet en kunnen te weege brengen, den tolck bracht bescheijt ons tegens den avont, als uijttet Hof thuis gecomen souden sijn, wilde verwachten ingevoegen dan oock.

<rijde over sulcx metten oppercoopman Harmanszen derwaerts> Ontrent ten vier uijren metten oppercoopman Harmanszen daer heenen reet en van sijn Ed^l overvloet van goede woorden, met versekeringh van sijn gunste bequamen ende voort g'admoneert en g'animeert wierden, inden saeke niet beducht en souden sijn (gelijck seghde) uijt mijn visionomia konde bemercken, <wat bericht vande selven becomen> dat dede, 't waren hare May^{ts} juwelen en schorte jegenwoordig daer niet anders aen, als dat den prijs noch niet gemaect en was, dat maer in een gunstich woort van den Vorstinne bestont, ende ten ontwijfel, mij haer faveur alsoo wel soude betoonen, als successive aende voorige Commissarisen gedaen hadde, ende dat voor de juwelen soo weijnich geboden was, moesten ons niet eens aentrecken, ja alware het noch tweemaal minder geweest, 't was soo

334 Tergiverseren, borrowed from (Fr.) tergiverser.

d'Aetchiense maniere, de saeken wat vertoefden ende niet tevens wierden afgehandelt, dat toch voornamentlijck nu in dese onse gelegentheijt moeste staet grijpen om van de vreemdelingen, die hier jegenwoordich vele in getaete waeren, onbesproken te blijven, want soo bijaldien van d'oude Aetchiense manier altereerden en ons onsen petitie sulcx datelijck toestonden, souden voorgemelte vreemdelingen, daer uijt besluyten ons vreedden, daer nochtans, door de genade Godes, voor niemant niet beducht en waren, welck een en ander vast aenhoorden, en om desen man te bet t'onswaerts te trecken, en in sijn belachelijck verwaentheijt meer en meer te voeden, daer doch mede gedient was seghden jegenwoordigh stonden in een parquet, daeruijt niet en wisten, hoe ons souden wenden of keeren, ten ware sijn Ed^{ls} gunste, van outs=her d'onder bewesen, mij nu in dese mede te hulpe quam, die dan hertelijck imploreerden en versochten sijn Ed^l weten wilde, gelijk seker waer, ingevalle dese juwelen, soo avantagieus, dat was, sonder daerop te verliesen quamen, bij den Vorstinne niet en wierden g'aenvaert, gewisselijck hare Ed^l des Gouverneur Generaels en Raden van Indies ongunste te gemoeten hadde, ende mijn gansche welvaart aengelegen was, dat emmers verhoopte hare May^t om soo clen somma gelts niet en soude gelieven te gedoogen, en begeren willen, ick mij alleenigh dese Aetchiense commissie, die hem alle de voorige gesanten, hadde bedanckt, en bij g'advanceert waren, al mijn leven langh soude moeten beclagen, met soo veel beweegh redenen meer, als mochten of wisten bij te brengen, dat sijn Ed^l wel scheen te gevallen, en mijn andermael gelaste, daer in niet en soude becommert ofte beducht sijn, de Coninginne soude verseker wel voorzien, daer niet op te verliesen quamen, vraegende voort de juweelen oock bij ons hadden, des ja hem die eens wilden vertoonen, invoegen dan daerom datelijck naer de logie sont ende sijn Ed^l die alle sien lieten, maer 't scheen uijt alle sijn actien, hem bevorens g' imagineert hadde, die beter en meerder in quantiteijt en qualiteijt geweest waren, gelijk dan oock, naer ons vertreck, tegens heijder of Possie Melor (soo ons op den avont berichten quam) geseijt hadde, niet en conde verstaen, daervooren ten uijttersten meerder als 5 000 t^{en} soude werden betaelt, om welke prijs niet en weten, ons al gequalificeert vinden, die af te staen, waerom dan aen gerepeteerde Possie versochte, 's anderen daeghs eens andermael geliefde derwaerts te gaen ende sijn Ed^l van verre te doen weten, voornoemt bot van 5 000 t^{en}, alsoo weijnich in consideratie quam, als 't eerste van 3 000 gecomen was, ende voort te seggen, mij op 't hooren van die tijdingh, ten opsichte, al en mij eenige hoope op sijn Ed^l hadde gestelt, met de traenen in d'oogen hadde gevonden. Want 't schijnt men 't hier met smeecken en bidden moet hebben, en woorden, reden noch billickeijt niet en vermogen, wat vruchts mijn voornoemt seggen aen Possie gedaen, baeren ende ons in reposte brengen sal, hebben in te wachten, God geve maer wat goets.

<f.596v.>

Donderdach den 8^{en}

vervoeghde mij met den oppercoopman Harmanszen, schipper Kagenauer en ondercoopman Lieuwen van Rossem, ten huijse van Orangcailja Panglima Pedier, dien toe brachten, in recompense van een swassa mes, bij den selven anno passato, door den Commissaris Sourij aende Gouverneur Generael vereert, een gefigureert gecouleurd dubbel sateijn, ondernemende dese presentatie, juste op heeden, om sijn Ed^l, die meede een groot heer is, en gesien hebben int verdraegen der juwelen, derwegens op Saterdag verleden vergadert geweest sijn, al vrij veel te seggen hadde, te meer t'onswaerts t' animeeren, alsoe daarvan op mergen, met Godes hulpe andermael sullen handelen, die gifte (soo gemeijnelijck geschiet) was aengenaem ende cregen geen gebreck van schoone woorden, dat voor eerst al 't gene is kunnen desireren, maer wat voordeel 't selve inderdaet sal verwercken, moet sijn.

Vrijdach den 9^{en}

sochtens goetijt sont 's Comp^s tolck ten huijse van Orangcailjaen Maharadja de Radja ende Maharadja Lilla met versoen haer Ed^l mede eens mochten comen besøeken, om onse saeken andermael serieuselijck in recommandatie te geven, maer haet den eersten niet thuijs gevonden, en van den tweeden tot antwoord becomen, mergen naer den middach wel mochten verschijnen, alsoo 't hem als nu niet en conde vaceren, dat gaern gesien, heden hadde mogen verschieden, overmits (soo vernemen) mergen voor den noen, wederom van de juwelen sal werden gehandelt.

Dato vercoften aen Bintara Channa Channa op twee maenden dach, vijf bhaeren sandalen hout tot 22 t^{en} de bhaer en aen een ... (sic) ..., een d^o ten selven prijse comptent te betalen, mitsgaders noch aen een ander coopman genaemt ... (sic) ... 21½ d^{os} tot 21 t^{en} als vooren mede comptent, dat noch redelijcke winste is, maer op verde naer soo veel niet en halft als mij inden eersten, ten opsichte 't hart vraegen daernaer was, wel hadde van ingebeelt.

Ten selven dage verleenden aen seker Moors coopman Mirchalil, p^r sijn eijgen schip uijt Pegu, met passe van onse residenten aldaer, hier aengelant, een repas ofte vrij geleijde ongemolesteert van d'onsen weder derwaerts te mogen keren, onder voorschreven sijn in Pegu g'obtineerde passe gestelt. Soo behandighden mede den gemelten coopman een missifk[j]e dat onder dato deses verbotenus in mijn appart boekje gelesen wert, aen geduchte onse residenten te bestellen.

Saterdach den 10^{en}

sat hare Hoocheede niet uijt, alsoo het meest den gantschen daegh sterck regende.

Sondach den 11^{en}

<rijden mette juwelen tot Hoof> rede 'sochtens goetijt nevens den oppercoopman Harmanszen, schipper Kagenauer en den ondercoopman van Rossem, met onse juwelen te Hof, alsoo ons bericht was, hare May^t soude uijt sitten, gelijk dan oock weijnigh tijts naer ons aencomen dede.

Soo even geseten waren, belaste hare Altesa den oppercoopman Harmanszen opstaen ende sich voor hare Hoocheede in 't pleijn soude begeven, dat reverentelijck dede, als wanneer hare May^t voort seghde, verstaen hadde, sijn Ed^l voor hare Hoochedes eertitel van Orangcaija Poeti hem gunstelijck mede veert, bevrees was en liver met een anderen naem ware begifticht geweest. <den oppercoopman Harmanszen wert door hare Altesa metten naem van Capitain Radja verheerlijckt> Alsoo verscheijden van die name waren comen t'overleven, hem in plaetse van dien over des, tot sijn gerustheijt vereerde met den eertitel van Capitain Radja, welcken naem begeerde voortaan alomme in haer gebied en jurisdictie soude gebruijcken, soo dan oock aen alle de presente Oelebalanghs of Groten belaste, gemelten Sr Harmanszen, bij voornoemt naem souden kennen ende mede be-naemen, dat alle gehoorsaemelijck aennamen, en Harmanszen naer gedaene reverentie hem weder mede te sitten begaf. Waer naer mij met gemelten Harmanszen en 's Comp^s tolck oprechtete ende versochte, nadien mijn tijt te ver-trecken meest verstreecken was, hare Altesa een kort einde van mijn affairen geliefde te maeken, daerop dan hare Hoocheede vroegh wat versochte en mijn begeerte was, en of daer oock jets anders resteerde, als den prijs der juwelen te treffen, ende <f.597r.> van mij op g'antwoort wierde, neen, anders niet, doch 't bot van 3 000 t^{len} daer vooren van de Groten gedaen, soo veel beneden de waarde was, ende met onsen gedanen billicken eijsch verscheelde, of daer noch niet en ware voorgeboode, oversulcx aen hare Altesa, met geheven open handen (in maniere om Godts wil bat) dat te noteren staet mij alvoorens indier voegen belast was te doen, versochte, daerin geliefde te voorsien ende op het voornoemt bot geen acht gevende, mij met hare gewoonelijck conincklijcke miltheijt wilde begunstigen en mijn redelijck eijsch toestaen, alsoo ons de juwelen selfs in 't vaderlant vrij meerder te costen quamen ende expresse door hare May^{ts} heer man hooghgedachten memorie doen maecken waren, consequentelijck niet ons maer hare Hoocheede toequamen.

<hare May^t verhooght 't bot der juwelen van 3 000 tot 3500 t^{len}> Daerop mij bij hare Altesa wierde gerespondeert, 't bot van 3 000 t^{len} al vrijelijck de waarde was, ende deselve hare Hoocheede, nadien niet van doen en hadde, ten ware soo goede

vrinden mette Nederlanders was ende den Gouverneur Generael 't selve op hare Hoocheede soo instantelijck versochte, niet en souden voor aenstaent ofte begeren, gelijk dan nu noch daer en boven, 't voornoemt bot, op mijn bede met 500 t^{len} vergrootte, daer vertroude mij danckelijck mede soude laten vergenoegen. Maer insisterende ick al echter, die vergrootingh tot de waerde ende mijn gefondeerden eijsch weijnich of niet en conde helpen, *<climpt noch 500 d^{os} op, dat dan 4 000 is>* ende hare Altesa over des 't bot behoorlijck geliefde te vermeerderen, seijnde eintelijck 4 000 t^{len} daervooren wilde geven belastende, ons voort ter neder sitten en wel op wilden beraeden want en soude niet hoger comen.

Waermede gesamentlijck, naer gewoonten, wierden opgedist, 't welck geschiet sijnde retireerden ons nevens alle de presente Heren op de grote Baleije, daer hun Ed^l de novo onse saeke recommandeerden ende mij seer beclaeghde over mijns oprechticheijt, den Rijcxraet Maradja Serij Maradja soo gehoorsamentlijck de rechte weerde of 't bedragen der juwelen hadde opgegeven, nadien bespeurde 't selve mij nu hinderlijck was, ende haer Ed^l van daer af, gelijk als in een ordonnaris coopmanschap geschiet, daer men de goederen ruijm de helft overlooft begonnen te dingen, vraegende voort aen gemelten Maradja, die selfs mede present sat ofte niet waerachtigh en ware sijn Ed^l mij sulcx serieuselijck hadde gelast te doen, dat, tot admiratie van eenigen (soo 't scheen) die mij verclaert geen kennisse en hadden, Maradja tot sulcx last soude hebben gehadt, toestont, welcken volgende dan oock versochte, hare Ed^l met ons daerover niet en geliefden te dingen, en qualick te nemen, soo eenigen gedaen hadden, op mijn gemaekten eijsch soo vast stont, sonder daer ijert af te wijcken, maer hare Hoocheede te helpen bewegen, *<handelen op de Baleije mette Rijcxraeden en Groten sterck vande juwelen en nemen de selven met malcanderen aen den prijs tot 4500 te bringen>* 't bot vermeerderde, nadien, seghde, wel versekert waer, 't selve aen hun Ed^l met malcanderen hingh, alsoo de Vorstinne een vrouwe was, ende haer wel soude laten onderrichten, voornamentlijck in dese gelegentheijt, daer van saeken spraeken, wellichtelijck de grootste kennisse niet en hadde, dat hun redelijck geviel, seggende over sulcx noch wat souden vertoeven tot den Capado Radja Adonne Lilla mede op de Baleije verscheen, gelijk weijnich tijts daernaer dede, als wanneer hare Ed^l metten anderen int Aetchiens jet gediscouereert hebbende, seghde Maradja eintelijck, soo gesint waren, de juwelen voor 4500 t^{len} af te staen, sien wilden, oft hare May^t daertoe konden bewegen, maer wij bleven bij onsen ouden eijsch persisteren met te seggen niet gequalificeert en waren, daarvan af te staen, daer mede dan Adonne Lilla tot hare Hoocheede inden throon gingh, bescheijt te vorderen. *<comt de Vorstinne voor deestijt niet hoger als dat voornoemt bot van 4 000 t^{len}>* Maer weder kerende, relateerde hare Altesa 't bot van 4 000 t^{len} niet en geliefde te vermeerden, 't dachte hare May^t genouch te

sijn, dat ons hoopeloos stelde, ende mij seer bedroeft overgelatede en seghde, 't scheen buiten verwachten en tot mijn sonderlingh leet wesen redenen soude krijgen, mij dese Aetchiens commissie, soo seer te beclagen, als alle d'andere Commissarisen daer af hadden geroemt, en door verbeterd waren, want was hier in gelegen alle mijn eere ende welvaert, alsoo veel meer als d'anderen, door oncuntheit van de Maleijse tale, op spraek soude comen subject te sijn, daer nochtans niet en wiste, en hun Ed^l int gemoet selfs al liet getuijgen, of alles dede *<f.597v.>* ende door den oppercoopman Harmanszen wierde bijgebracht, van jemant soude mogen werden geseijt en gedaen.

Aengetogen mijn doleancen, bij hun Ed^l gehoort sijnde, seghden niet droevigh wesen en vertrouwen, de Vorstinne wel soude versurgen, den Gouverneur Generael in mijn doente geen mishaege soude menen.

Ende soude hun Ed^l gesamentlijck soo leet te verstaen sijn, ick mij d'Aetchiens vojagie soudent dancken, als het hun lief en aengenaem te horen was, alle de voorgaende Commissarisen (gelijck voornoemt) daerdoor verbeterd waren, ende hun over den Vorstinne en Groten van 't Rijcke Aetchien hadden bedanckt, ende konnen (soo seghden) niet geloven den Gouverneur Generael soo indiscreet sijn, ende mij qualick soude afnemen, den Vorstinne juijst voor de juwelen onsen volcomen eijsch niet en geliefde te geven, voornamentlijck als hare May^t der wegens aen den Gouverneur Generael schreef ende mij van alles loofde, prees ende ten minsten benevens de voorige Commissarisen extolleerde, gelijck sij groten met malcander aennamen, hare Hoocheede daer toe te bewegen, soo het reden en billick waer etc.

<gaen vele couwe praetjens over en weder over> Daerop repliceerde danckbaer was, voor d'eere en gunste welcke van hare Ed^{ls} reedts hadde genooten en mij noch veerder sochten te bewijzen, maer voort versochte mij niet qualick en geliefden af te nemen, hun Ed^l notificeerde, met gemelten voorschrijven weijnich soude wesen versien, alsoo 't selve den Gouverneur Generael gansche geen versekeringh van mijn wel=verrichten soude kunnen geven, nadien hare May^t van Aetchien, onder d'onsen, soo goedertieren vermaert en gerenommeert was, geen gesant, hem soo qualick en soude kunnen compoteren, ofte, soo bijaldien hare Hoocheedes perdon daer af 't imploreren quam, die niet alleenigh obtineren, maer noch wel brieven van voorschrijven, daer benevens soude becomeen, besijden dat wierden alle recommandatie onder d'onsen belacht ende voor kinderlijck gehouden, jder moesten hem, in dienst van de Comp^e, bij examinatie van sijn eijgen verrichten en doente selfs recommanderen, daarvan jegenwoordigh in t' mijne gebreck soude werden gevonden, overmits te ront tegens Orangcaija Maradja Serij Maradja gegaen ende sijn Ed^l, al lopen hartigh, den rechten prijs en waerde der juwelen hadde genotificeert. E maer (God, die een kender der herten was) wiste hoe sincere en met wat een oprecht vertrouwen,

't selve hadde gedaen, dat doch vreesden op Batavia bij een jgelyck soo niet en soude werden verstaen, want hadde men altijd sijn vrunden en vijanden, die wellichtelijck seggen souden, dat hadde behooren geweten, de trouw en oprechticheijt al voor langh uijt de weerelt gewegert was, ende soodanigh gegaen te hebben, altijd een achter=deur hadde open gehouden etc.

Waerop hare Ed^l andermael de hoofden te samen staeken ende eintelijck den Capado Radja Adonne Lilla, voor de tweede mael naer den Coninginne committeerden, die wederkerende, met hem op de Baleije in silvers schotels brachte, alle de juwelen, bij hare Hoocheede, oijt en oijt van de Comp^e gekoft, ten einde sien mochten, hoe veel de selven, naer rato hun deucht, mette desen in prijs te verschelen quamen, maer wij hielden ons soo jgnorant, als mochten, alleenigh maer seggende, wel saegen, d'andere meest facet=steen en desen tafels waren, dat den Coninck soodanigh expresselijck hadde begeert, ende des temeer bij dien groten hoop, om 't onderscheijt te cunnen sien, behoorden te werden gevoeght, maer bequamen geen verhoogingh van 't bot, doch seghde onse tolck, dien gelast hadde hem soo dicht ontrent d'Orangcaijen soude voegen *<f.598r.>* als doeneelijck wert, verstaen hadde, een ander Capado uijtten throon gecomen was, ende tegens Oelebalanghs stilletjens geseijt soude hebben, deVorstinne 't bot tot 5 000 t^{len} verhooghde. *<laten Adonne Lilla versoeken hem mogen comen te spreken>* Uijtten throon geweken sijn stierde den tolck bij den Capado Radja Adonne Lilla te versoeken den oppercoopman Harmanszen, hem tegens den avont eens mocht comen te spreken, dat accordeerde. Mijn intentie in desen was, alsoo van dage te dage, meer ende meer vernam, den ganschen haspel op desen man alleenigh draeijde, ende sonder hem niets en sullen, noch kunnen, noch weten te verrichten, dierhalven hem met alle wegen t'onswaerts meer ende meer te zoeken bewegen, ja soodanigh des saeke in sijn groot vermogen te stellen, daerbuijten tenemael raeten hoopeloos souden sijn, nadermael doch bespeurde, ende door Possie Melor daegelijcx vernam, gaern met onsen saeke was gemoeijt, ende hoe die hem meer belaste, 't sijn Ed^l liever was, *<Sr Harmanszen gaet derwaerts en wat bescheijt becomt>* gelijck Sr Harmanszen dan sonderlingh goet bescheijt becomen, ende sijn Ed^l hen geseijt hadde, nademael sach, onse hulpe principalijck aen hem versochten, die nochtans maer een geringh persoon in comparatie van de Rijcx raeden was, alles doen soude wat coste of mochte, ja meer als oijt hadde voorgenomen, ende dat om bij den Gouverneur Generael een goeden naem te becomen, doch de saeke tot ons volcomen bot te bringen, was hem onmogelijck, dierhalven admoneerde ons, jngevalle niet genegen en waren, de juwelen weder naer Batavia te rugh te voeren, nootsaeckelijck al vrij wat in den prijs souden dienen verminderen. Waervan alsoo wel geloofde Sr Harmanszen geen last en hadde, seghde, te samen met mij wel beraeden en naer twee dagen eens tot hem wederkeren, souden

van sijn Ed^l soo vaderlijcken raet en onderrichtingh becomen, als wel versekert mochten sijn, van niemant en hadden 't erlangen.

Maendach den 12^{en}

<vercopen eenigh sandalen hout> vercoften aen den Moor coopman Sultan Allij... (sic) bharen sandalen hout ten prijse van 22 t^{len} de bhaer naer een maentdagh te betalen.

<den onder chirurgijn Jan Wilhelmsz van Metterman wert uijt de logis aen boort g'ordonneert, en weder in desselfs plaetse van boort aen lant gesurrogeert den barbier Albert Allertsen mette redenen waer omme> Dato ordonneerde, sich den chirurgijn Jan Wilhelmsz van Metterman met reeckeningh en plunderagie van lant, daer eenigen tjt gebuijckct geweest was, naer boort sonde vervoegen, gebuijckende weder in desselfs stede aen lant den onder chirurgijn Mr. Albert Albertzen, dien op sijn versoeck, ver-toogh van aenstaende tijts expiratie ende de getuijgenisse, welcke, den opper=chirurgijn meester Marcus Vos van sijn bequaemheijt was gevende, de novo in dienst van de Comp^e aengenomen hebben, voor drie jaren in qualiteijt van chirurgijn met een beloningh van 30 fl. p^r maent. Dese verplaetsingh is principelijck geschiet, om redenen voornoemt meester Jan Wilhelmsz een Engelse man is, ende over sulcx ons niet gerust en cunnen houden, hunluijden de vrijcheden van ons hujs niet en reveleert, mitsgaders ook seer sober is in jets te prepareren, dat d'ongesontheit van dit lant nochtans dickwijls doet vereij-schen.

Dinsdach den 13^{en}

<werden genodicht te hoof, een tiger met elifanten sien vechten> wierden 'sochtens door een hof=dinaer uijtten naeme van den Vorstinne genodicht te Hoof te comen, sien vechten een tiger, cortelingh uit bosch gevangen, tegens hare May^t elifanten, dat danckelijck aennamen, ende gevoegelijck ons datelijck derwarts vervoeghden, soo even geseten waren, quam hare May^t selfs in den throon, 't spectacul t' aenschouwen, schijnende naer ons eenelijck had gewacht.

<f.598v.>

Dit wilde beest was aen sulcken swaren coorde gebonden, luttel moets hadde, invoege hem weijnich of niet tegens d'elifanten versettede en van den selven treden, werpen en drucken liet, als hun wel geviel, sulcx 't weijnigh vermaeks gaf. Maer staet in dese actie memorabels te noteren, de Vorstinne, soo als het beest tenemael doot was gemartert, 't selve ofte emmers 't hoeft midden op 't Hof voor haer eijgen ogen liet verbranden, ten einde bij niemant daer uijt gepluckt mochten comen te werden, eenige baert=hairen, welcke men hier ruchten en vast voorhouden, tot vergif, ofte eenige andere toverije kunnen werden gebuijckct.

Ten selven dage, naer de noen, rede nevens den oppercoopman Harmanszen tot Radja Adonne Lilla, achtervolgens sijn Ed^l bevel, eergisteren Sondach aen den oppercoopman voornoemt gedaen. Wij vonden, bevorens derwaerts reden, met advis van rade goet, om gemelten Capado te lustiger te maeken, ende niet te langh van sijn verwachte gifte te frustreren, hem met seker tafel esmaraut=ring, uijt de partije voor den Coninck doen maeken, waerdich 268 fl. te vereeren, sijnde wij alvoorens door Possie Melor bericht, de waerde van voornoemt ring wel kennen, en hem deselve liever, dan 't bedragen van soo veel in stoffen ofte andere goederen soude wesen, gelijk hem dijfaulte³³⁵ van sulcx, jets anders souden hebben toe gebracht, soo practiseerende oock, om desen goeden man de cap soo seer (als doenelijck) te vullen, ende in sijn crachtige verwaentheijt te doen, verwarren, mijn originele instructies bij hare Ed^l gesamentlijck onderteekenen etc. ver, in mijn sack steken, ende hem bij gelegentheijt daer jets uijt te prelegeren, sich sulcx in glorieren ende door imagineeren of gelooven mochte, hem alles, selfs tot d'uijterste secreten toe, soo aen niemant der groten noch niet gedaen en hadden, vertrouden, 't welck doch continuelijck hadden bemerckt, sijn hertelijcke wensch en uijterste behaegen was geweest, gelijk dan oock, wel ten proposte, naer dat sijn Ed^l met vele omstandigheden de billickheijt ons expresselijck ende met diere woorden, op deses lants=wijse, hadde afgevordert, hem alsoo speciale volmacht (soo seghde) van den Coninginne hadde, met onse contraheren, eens ende voor de jonghst mael, ront uijt seggen souden, waer vooren de juwelen afstaen condon, ende des Neen, dachten te behouden sonder naermaels meer woorden van te maeken, seghde dan met g'eleveerde ogen ende gefabriceerde sincere minen, wel aen dan, nadien vastelijcke sie, U Ed^l (mijn heer) met ons oprecht ende ront geliefte te gaen, ende dat dese nacht een divine bewegingh gevoelt hebbe, die mij sonderlingh g'adomoneert en versekert heeft, op heden alleenigh met U Ed^l volcomentlijck, tot mij redelijck genoeghen soude te rechten geraeken, sonder imant meerder daerin te behoeven.

Soo sal met een woort seggen, wat van den saeke is, ende daer buijten moet ick acquiësceren ende juwelen weder met mij derwaerts voeren, treckende daer mede mijn hier voor van verhaelde instructie uijt mijn diessack, daer uijt hem, alvoorens tot meerder confirmatie getoont hebbende, hare Ed^l respective onderteijckeningen, 't volgende in substantie, met sulck een sincere wesen voor las, selfs hij en oock den Orangcaija Radja Sistia Wanghsa, jonghst met ons van Batavia herwaerts <f.599r.> gecomen, nevens Possie Melor, die daer juijst mede present saten, niet beter en wisten en geloofden, af van worde te worde soodanighs stont geschreven.

335 Dijfaulte, read default.

Namentlijck

Onder andere poincten, U^l van ons belast, sult oock hare May^t onsent wegen gansch vrundelijck versoeken, 't restantje juwelen, door den Commissaris Sourij anno verleden in Aetchien, ende ons bij den Coningh hare Altesas man hooghgedachten memorie, in meerder partije belast is te doen maeken, desen jare mede gelieft aen te nemen alsoo ons den interest t'onverdraegelijck valt, ja reets 't kapitaal rijckelijck gepassert sij, maer is onse meininge ende begeerte sulcx echter niet, U^l hare Hoocheede soo veel afvorderen, ende niet meer (spreken namentlijck van de 5 grote juwelen, sijnde de ringen aparte gerekten) daer voor eijnschen sult, als 7 000 t^l comptent, 500 bet in afbetaelinge van coopmanschappen, ende noch 1 000 meerder, als tegens de tolln op de Cust sullen werden gerescontreert, ende of het geviel hare May^t soo hoogh niet en conde comen, soo qualificeren U^l deselve om 4, 5 à 6 hondert t^{len} minder te geven, ja, niet beter kunnende voor 6 000 omptent te laten springen, ende die prijs niet kunnende haelen, daer emmers niet aen en twijfelen, sult U^l ons die weder te rugh brengen want en verstaen noch en begeren niet, die voor een peninck minder sult afstaen.

Ende alsoo wij bericht werden, d'Aetchiens handelingen seer obscur ende traegh sijn, doordien de Vorstinne, naer dat landts=wijse niet en mach gesproken maer alles p^r internuntios moet werden verricht, ende daertoe geen bequamer ocasie, als door den Orangcaija Radja Adonne Lilla te vinden sij, nadien d'eenighste mans=persoon in 't gantsche Rijcke is die mette Vorstinne comt te spreken, ende hare Hoocheede alle saeken door den selven moeten werden voorgedragen, soo sal U^l hem aen sijn Ed^l adreseeren, ende bij alle gelegtheden trachten sijn sonderlingh vermogen =gunste te becomeen, dat U^l lichtelijck om den sal sijn, soo U maer beleeft, seedich ende vromelijck comporteert, alsoo een heere is, vol van discretie en deuchde, gansch uijtgesondt van vele Aetchiense hovelingen, ende besijden dat d'onsen althans in alles seer vaderlijck geraeden ende behulpsaem geweest heeft. Waeromme dan U^l andermael belasten dien haren sonderlingh te dienen, voornamentlijck inden arm te nemen ende buijten sijn goeden raet en daet mits t'onderleggen, alsoo sonder sijn Ed^l, 't ware oock alle de Groten 't uwen voordele haddet in uwen saeke niet en sult kunnen verrichten, dat bij gelegentheijt sijn Ed^l oock wel bekend maeken meucht, U^l sonderlingh van ons specialijck is belast, ende uijt onsen name sijn hulpe versoeken, met te seggen, al het goede, en desen onsen saeke t' obtineren comen, van sijn Ed^l alleenigh verwachten ende niet naerlaten en sullen, bij alle ocasien t' ontschuldigen, daer op hem vrijelijck gelieft te verlaten, welcken inhoudt sijn Ed^l door den oppercoopman Harmanszen inden Maleijsen wel sierelijck ontleet, ende bij Possie Melor, apparentelijck, om sijn

belooft mercedo, naer goet uijtval van saeken, 't eerder t' obtinieren treffelijck geconfirmeert sijnde, stelde hem desen Capoen, even in sulcken postuur, of formelijck door onse in een Conincks setel gevoert was, sprekende voort met een hoogh g'eleveerde vois uijt, Chabas Intje Alla Alla Talla³³⁶, wel aen nadien ick claerlijck sie en hoore d'heer Gouverneur Generael, de saeke aen mij heeft gelieven te betrouwen, soo sal hem oock betoonen, in sijn goede meininge <f.599v.> niet g'abuseert en is, ende ick alleenigh, soo veel wel te wege can brengen, als alle de Groten met malcanderen niet en vermogen, com aen stae U^l dan, inden naeme van den Vorstinne, die mij machtigh gemaekt heeft, op beste doen can, met Ul. te verdragen, daer echter selfs noch niet hoger gecomen en is, als tot 5 000 t^{len}, t'uijterste versoek van den Gouverneur Generael de volcomen 6 000 t^{len} toe, maer is onmogelijck voor jegenwoordigh meer gelts als 2 000 t^{len} becomen cunt, sullende mette rest moeten gewacht werden, soolange tegens Sumatras West Cust^s tollen sal wesen vereffent oft geliquideert, dat siende niet verder en conden comen en vresende met langer dilaj sijn Ed^l mochten hebben verveelt, op die conditie soodanigh danckelijck aennamen, stekende hem voort voorverhaelden esmerault ringh, tot teken van danckbareheijt aen den vinger, welck waerdichlijck accepteerde, maer belaste ons wel expresselijck, van desen contracte, tegens niemant der Groten 't minste niet spreken, ja om deselven daer van te minder suspitie te geven, ons niet en zouden willen laten verveelen, hun ijder, te weten de Rijcxraeden rontsom noch een mael te gaen besøeken en onsen saeke in recomandatatie te geven, ende Saterdach aenstaende, al wederom met de juwelen inden thron te verschijnen, doch wilden vermaent sijn, niet veel woorden gebruijcken ende alleenigh maer seggen souden, hare May^t de juwelen, die d'haren waren op offerden, met ootmoedich versoeck ons daer van 't ontlasten en soo veel voor geliefde te betalen, als hare gewone Conincklijck miltheijt soude goet duncken, sonder op de waerde of jets te reguarderen of dincken, hij soude onderwijle maeken gelegentheijt te becomen, den Vorstinne, 't contract met ons besloten, bekent te maeken, ende daertoe te bewegen, waermede voort sijn Ed^l met schone woorden, van ons noch (soo veel mogelijck) vergenoeght ende nu al, hoogh inden avont geworden sijnde, ons afscheijt naemen. Soo naer 's Comp^s logie reden, passeerden de besaer, daer eenige dertele jongelingen, partije vuijwercken geprepareert hadden en aenstaeken, soo juiste daervoor waren, hebbende wellichtelijck daer naer expresselijck getoeft, waerdoor mijn paert soo schrickte, met een volle courier door de gansche meenichte menschen, niet sonder pericul van groot gevaer, henen drongh en mijn hoet van 't hoofd gerae-

336 Chabas Intje Alla Alla Talla, read Kabar Insyah Allah Allah ta'ala i.e.be in awe of Allah Most High.

kte, de welck door d'ons volgende soldaten, soo tijdelijck niet op geheven en cost werden, of was sekeren schonen gouden hoedebant, ontrent de dertigh Realen waerdig daer van quijt, want is onder de lieden hier, soo nobilen conscientie, onbecommert vast stellen, al wat te vinden comen, al was het schoon noch niet eens verloren, hun naer richten eijgen toecomt.

Woensdach den 14^{en}

<gaen op recommendatie van Radja Adonne Lilla de Rijcxraede wegens den vercoop der juwelen andermael aensproken> gingen, achtervolgens recommendatie door Radja Adonne Lilla op gisteren aen ons gedaen, ten huijse van de Rijcxraeden Maradja Serij Maradja en Laximana, de welcken, soo als sijn Ed^l goeden raet dicteerde, onsen saeke, ten uijttersten bevalen, daer in ons beloofden hun beste te sullen doen, <wat reden derwegens met Laximana voeren> ende vraeghden Laximana quansuijs vaderlijck ende in 't particuliere eens af, ten einde den gront van dien fijn man sijn gemoet een mochten comen te weten, hoe hoogh dachte, hare May^t mette juwelen ten uijtterste wel comen, dat seghde, naer sijn gissinge, voor al geen meer als 5 000 t^{len} soude sijn, te weten om alles tegens de tollen te rescontreren. <item Maharadja Serij Maharadja> Den Rijcxraet Maradja Serij Maradja, dien 't gelijcken afvorderden, quam tot geen verclaeringh, mette seggen 't selve alleenigh bestont int gemoet en wille=keure van den Vorstinne, daer, ten opsichte der vrouwen ordonnarie ongestadicheijt, beswaerelijck van was t' oordeelen, maer hadde, op de kennisse, die van hare May^{ts} grote discretie was hebbende, een seer goet vertrouwen, alles tot ons genoegen wel soude uijtvalen. Bij dese gelegentheijt droegen sijn Ed^l mede communicative voor, hoe mij, onder andere poincten, door den Gouv^r Generael <f6oor.> en Raden van India oock serieuselijck was belast, de verplaetsingh des handels uijt Indrapoura in Sillida te versoucken, ende dat om redenen t'overmaetigh sterven van d'onsen aldaer, sulcx den peper genouchsaem met menschen bloet moesten betaelen, 't welck soodanigh niet langer, in conscientie en conden noch en vermochten te continueren, versoekende sijn Ed^l wijsen bejaerden raet, hoe die saecke, om mijn last te voldoen, best soude aenleggen, daer tot antwoordt op bequamen, emmers niet van willen reppen, alsoo doch niet in en souden obtineren, en onse saek vande juwelen maer door comen te verachten, de redenen hier af waren, overmits d'inwoonders, langhs de gantsche Cust, tot distincte maelen aen de Coninginne gedoleert hadden, soo lange met ons maer alleenigh vermochten te handelen, niet en costen behouden blijven, nadien nu veel minder dan in voortijden geschiet voor den peper cregen, ende daer en boven noch soodanige cleden van ons aennemen moesten, als hun selfs wilden geven en toebrachten, waer boven 't dan, 't onverdraegelijck voor die arme luijden sijn, ja wellichtelijck door, tot disperatie en mutinatie souden comen te vervallen, soo hun daer ne-

vens noch constringeren wilden, eenige oncosten souden doen, met den peper soo verde te brengen, dat wellichtelijck tot een pure revolte soude comen uijt te barsten, temeer hun reedts die van Padangh niet ontsien en hadden tegens hare May^{ts} bevelen faictelijck t' opposeren, <wat rast ons daerin geeft> maer soo ons daer seer aengelegen lach, gelijck sijn Ed^l verstont van ja, soo en soude den Gouverneur Generael niet beter cunnen doen, als bij gelegentheijt in handen van onse coopluijden eens een brieffe nevens een proper geschenckje aen de Panghlima van Indrapoura schicken, ende denselven sien te bewegen ons versoek door sijn Ed^l aen hare May^t wierde voorgedraegen, als wanneer de Coninginne en Groten hun daerover niet eens en souden beraeden, want het was hun indifferent, als die landt luijtjens maer wel te vreden waren, hoe het geschiede, daertoe oock vermeinde, met een weijnigh verhoogingh in den prijs, wel souden wesen te beweegen, maer hun sulcx van hier, in plaetse van in hun versoek te verhooren, expresselijck t' ordonneren, en konde niet geschieden, en 't beste bescheijt. Dat van hare Hoocheede daerop al hadden te gemoeten, stont te sijn, met de Groten van spreken, dat dan specialijck wet sijn Ed^l soude wesen, alsoo voor desen Gouverneur van voorgenoemde Cust geweest was, en daer langh hadde geresideert, ende daerom vermaende ons ten beste, want soude hare Hoocheede 'tselve soodanigh selfs aenraden, presenterende mij voort met eenen, soo mijn rijfs, bujten om [ge]dachte te nemen, sijn particulier voorschrijven aen voornoemen Panghlima te willen verleenen, welck een en ander danckelijck aennamen, infererende oock tot excus van de voornoemt clachten der gerepeteerde inlanderen aent 't Hof alhier gedaen, sulcx door instigatie van geduchte Panghlimas, opt versoek der Engels en andere vreemdelingen soude sijn geschiet, want den Gouv^r Generael daer naer, door onse coopluijden aen die lantluijden, tot verscheijde maelen expresselijck hadde doen vernemen, bij de welcken t'allen tijden verclaert was, met niemant anders als ons alleenigh en sochten te handelen, wenschende dat selve soodanig vele jaren mocht continuëren etc. dat al, met weijnigh meesmuijlen, onbeantwoort soodanigh liet heen gaen. Soo trachteden oock ten selven ende Orangcaija Serij Paducca Tuan te mogen spreken, maer costen geen occasie toe becomen.

Donderdach en Vrijdach

den 15^{en} en 16^{en} is niet sonders voorgevallen.

<f.600v.>

Saterdag den 17^{en}

<de Coninginne verhooght het bot der juwelen tot 5 000 t^len> Reden mette juwelen, naer luijden raet van Orangcaija Adonne Lilla dato 13^{en} deses Dinghsdach verleden becomen te Hoof, maer wiert het bot, bujten ons bedencken, van hare May^t, niet

hoger als tot 5 000 t^{len} g'augmenteert, in voegen, niet wetende wat dencken, souden, soo haest uijt Hof inde logie thuijs gecomen waren, Possie Melor te roepen, dien belasten datelijck tot voornoemt Orangcaija Radja Adonne Lillas gaen ende aen den selven vernemen soude, wat de redenen waren van voornoemt onvolmaecktheit des contracto, met sijn Ed^l inden naeme van den Vorstinne soo volcomenlijck besloten, die ons op sijn wedercompste rapport quam doen, sijn geduchte meester noch geen gelegentheit en hadde gehad den Coninginne te spreken, ende en souden daerinne niet beducht sijn, dat ons beloofd hadde, soude oock maeken naer te comen, maer d'hoofsche saeken en wilden juijst, soo even op den tijt als men dickwijl wel wenschten, niet voort.

Sondach den 18^{en}

is niets noterens waerdich gepasseert, als dat verstonden een Bantamse prauw hier ondert lant soude sijn g'arriveert.

Op den avont quam Possie Melor nevens noch een huijs dinaren van Radja Adonne Lilla ons aenseggen, 's anderendaeghs 'sochtens vroegh mette Coninginne wegens den prijs gesproken wes dan.

Maendach den 19^{en}

<vercoopende die juwelen tot 6 000 t^{len}, een duijsent comptent en de reste naer drie jare dagh> goetijt derwaerts reden. Maer voor en aleer gelegentheit bequamen den Coninginne te spreken, en de Rijcxraeden, op 't ontbieden van hare May^t binnen quamen, mitsgaders den coop eens wierden. Passeerde den meesten dach door dat niet weijnich moeilijck en viel, alsoo niets gegeten of gedroncken en hadden, ende nauwelijck vermochten, een duijm weghs van onsen sitplaetse te wijcken. De coop wierde, naer veel moeijts op 6 000 t^{len} getroffen, te betalen 1000 comptent ende de reste binnen drie jaren een peninck te geven, doch stont vast verplicht sijn, ons binnen voornoemt tijt verstreken sijn, 't gebreke promptelijck soude erlangen. Dat niet anders en hebben weten te verrichten en soodanigh wel genootsaect waren t'accorderen, of stelden meest alle de Rijcx raeden en voornamentlijck Calli en Laximana hun sulcx aen, het niet buijten vrese was, tenemael uijtten coop soude sijn gescheijden, daer Radja Adonne Lilla niet een woort in hadde derven reppen, onaengesien nochtans metten selven (gelijk hier vooren verhaelt) in den name van den Vorstinne verdragen waren, twee duijsent t^{len} comptent souden ontfangen. Voor ende aleer den coop toestont, stierde den tolck Possie Melor bedectelijck bij Adonne Lilla, raet te vraegen, alsoo mij vast aen sijn Ed^l voormelte beloften houdende, sonder genegen was, een penninck daarvan af te staen, wat best hadden te doen, die ons liet aenseggen, 't bot aennemen, hij wilde daer naer allijcke wel

betrachten sijn beloften effect souden sorteren, dat dan (als verhaelt) op hope (gelijck soo seghden) hare May^t ons echter uijt hare eijgen selfs noch wel jet meerder soude geven, soodanigh, niet beter kunnende, aennamen daarmede, tot besluit en confirmatie van onse transactie, nevens de Groten, door hare Hoocheede met dese en gene versnaperingen wierden getracteert. Soo van de Baleije afgingen stierde den tolck bij den Rijcxraet Calli, te vraegen sijn Ed^l eens mochten comen te spreken, sijnde onse intentie, hem met goede redenen te bewegen, ons in 't becomen van noch 1000 t^{len} wilde behulpsaem sijn, den tolck kreegh tot <f.601r.> antwoorde, ons naer twee daegen wilde verwachten, ende volgens gewoonte tracteren, 't welck op excus van siekte, dus lange hadde uijtgesteld, maer de rechte oorsaeke van geweest was, naer den vercoop der juwelen, als nu getroffen, hadde willen toeven, om niet andermael met ons opspraecck te comen.

Vornoemt rapport mij van den tolck, even buijten 't Hof, daer hem stonden te toeven gedaen ende voort ons door den selven genotificeert sijnde, all d'heren uijt Hof al waren vertrocken, stierde hem datelijck weder naer binnen, tot Radja Adonne Lilla, hem 't volvoeren van sijn beloften te recommanderen, mitsgaders oock te versoeken, ick ende den oppercoopman Harmanszen, sijn Ed^l eens mochten comen te spreken, dat ons toestont en seghde Donderdach [den 22^{en}] 'sochtens goetijt souden doen, als wanneer hare May^t ons voort geconsenteert hadde, hare Hoocheede, heren vaders en mans, hoogh gedachtenisser begraef=plaetsen te gaen sien, met seggen wijders, in't becomen van d'andere duijsent t^{len} niet en souden becommert sijn, 't soude wel gaen, maer moetsen wat patientie nemen.

Dinghsdach den 20^{en}

<Adonne Lilla geeft ons hoope d'andere 1000 t^{len} mede noch wel te sullen krijgen> ontboot Possie Melor tonsen huijse, dien belaste sijn vornoemt heer, sonder intermissie, lastigh te vallen, sijn woort te staden en ons noch aen 1000 t^{len} te helpen quam, ofte soude daer mede, al het gene, tot versterkingh van sijn credit, ontrent den Gouverneur Generael en Raden van Indien reedts geschreven hadde, weder tenemael al ende geheelijck werden gedestruert, <ontfangen de veraccordeerde duijsent taijlen> dat getrouwelijck aennam te doen, gelijcke hem dan oock datelijck, in comp^e van ons naer binnen transporteerde, alsoo door hare May^t gedachtvaert waren, vornoemt 1000 t^{len} t' ontfangen, gelijck geschiede. Als ons 't gelt perfectelijck toegewogen en getelt was, liet hare Hoocheede ons aenseggen, niet meer soo droevich en moesten sien, als continueel hadden gedaen, want was daer over met ons als sijnde hare Hoocheedens besondere vrunden, schier genootsaekt geweest, hare vreughde mede in te spannen, dat nochtans niet gaen en dede, ende over sulcx geordonneert hadde, om ons wat te vermaeken,

speel en dans lieden binnen 't Hof te comen, <dansen voor de Vorstinne> daer naer ons gelaste souden vertoeve, dat dan ontrent noch een half uijr aenliep, als wanneer hare May^t met alle hare staet=juffrouwen inden throon verscheen ende gelaste, nevens alle de vergaderde Oelebalanghs, van den Baleije, onder sekere tente, dicht voorverhaelden throon gespannen, souden comen sitten ende jder, bij beurten om, sonder onderscheijt van personen, tot selfs de Rijcxraeden incluijs, voor ende ter eeren van hare Altesa eens souden dansen, dat altesamen gedienselijck deden, ende gevolgelijck wij oock niet en conden weijgeren. Hare Hoocheede met hare geselschap scheen in ons hippelen sonderlingh vermaek te nemen, want daerover soo luijtkeels uijt ontstonden te lachten en juchen, bij ons bequamelijck kost werden gehoord. Maer dat jder (gelijck geseijt) sijn beurte voldaan hadde, gaf hare May^t licentie, ons gesamentlijck weder op onse eerste sitplaetse, de grote Baleije retireren, doch soo lange daer souden vertoeven, wat hadden gegeten, als geschiede; bij welcke occasie, ons ontrent den Capado Radja Adonne Lilla vervoegen, ende sijn Ed^l 't voltrecken van sijn gedane beloften, seer serieuselijck recommandeerden, waerin doch al eenige swaricheijt begon te maeken, dat ons vresen doet, wellichtelijck niet veel van en sullen krijgen.

Woensdach den 21^{en}

vaer sochtens, metten oppercoopman Harmanszen en ondercoopman van Rossem aen ons boort om met de vrunden, bij mij dato...(sic) speciael gecommitteert, 't schip surghvuldichlijck te visiteren, ende mij op gisteren door den schipper Kaegenauer, met een missiefke, rapport, wegens hun aller bevindingh van gedaen was, mondelingh daerof te discoureren, ende <f.60v.> <resolutie wegens ons vertreck van hier> naer goed overlegh van saeken, tot conclusie sulcx uijt te besluijten, als 's Comp^s meesten dienst en oirboir souden vinden te behooren, dat is, betrachten sullen, om d'ordre van den Gouverneur Generael en Raden van Indien te voldoen, naer goet weder ende wint, ten uijtterste tot medio October sullen vertoeven, en sien, de raijse, buijten om kunnen bevorderen. Edoch des neen, ende dat sich weder en wint nochal even buijich continueert, sulcx het niet geraetsaem en soude sijn, met ons swacke schip ende ruijme holle zee te steken, als dan binnen doorloopen ende met Godes hulpe trachten sullen, p^r viam Mallacca weder tot Batavia te retourneren, soo de resolutie der wegens, dato deses getrocken, specialijck dicteert ende en mijn appart boekje gelesen wert daer aen mij in desen gedrage.

<werden den eersten Rijcxraetclis getracteert> Dato, naer den noen, soo even van boort thuis gecomen waren, transporteerde mij nevens den oppercoopman Harmanszen ende den schipper Aldert Kaegenauer ten huijse van den eersten Rijcxraet Lebe Kitta Callij achtervolgens desselfs last, op Maendach verleden,

becomen, daer van sijn Ed^l nevens al ons gevolgh seer overvloedigh met spijsse getracteert ende wij met ons voornoemt drien, jder met een Moors gewaet wierden beschoncken. Bij des gelegentheijt, behandighden sijn Ed^l een stuck root fluweel, hem door den Gouverneur Generael vereert, in wedergifte van een Aetchiens cleet, sijn Ed^l, in handen van den Commisaris Sourij anno passato toegesonden, dat danckelijck aennam ende een schenckagie mede is gevordert.

<spreken metten selven vande resterende 1000 t^{len}, daer gansche niet van en wil hooren> Soo trachteden sijn Ed^l oock de billickheijt onses versoeks, bij verscheijde midde-len seer beleefdelijck voor te dragen ende te bewegen, ons int become van nogh 1000 t^{len} comptent geliefde behulpsaem te sijn, in welcken een en ander hem seer indiscrete toonde, ja mij eintelijck, apparentelijck door onse bij gebracht redenen meer en meer voldoende gefondeert waren, belast daer af sou-den swijgen, waren hier nu gecomen, om met malcanderen vrolijck te sijn, en daer buijten niets anders te doen, in voegen, soo niet en derf seggen ons afgun-stigh of ongenegen, emmers althans dit seker en waer is, voor als noch niet en heb kunnen bespeuren, ons een patroon en voorspraeke sij, gelijk daervooren altoos van d'onsen in voortijden gereputeert geweest is.

Donderdach den 22^{en}

<besichtigen der overleden Coningens begraefplaetsen met hare May^{ts} Hoff> 's ochtens voor sonnen opganh, reden gesamentlijck te Hoof, 's Coningennes Hof en hare Altesas heren vader en man begraefplaetsen te besichtigen, die, voornamentlijck 't eere van hare Hoochedens man, den jonghst overleden Coningh bevonden waerdich om sien, ja soo uijtinement costelijck van gout en swassa gemaekt, en met allerhande pretiëuse gesteenten ingeset, als vertrouwe diergelijck inde weerelt niet meer en is te vinden.

Beijde de voornoemt begraefplaetsen wierden nacht en dach, jaer uijt jaer in, jder van 15 vrouwen onder 't gesach van een der Groten gemaelen bewaert, die jder hun officie hadden, d'eene met te bidden, d'andere wier-oock te branden ende de derede wederom met andere Moorse superstitionen te pleggen. Dese vrouwen duirden hun oppas acht dagen, als wanneer weder door anderen in gelijcken getaele wierden verlost, voort was de voornoemt Hof redelijck plaisant, gelijk dan oock 't meeste, ja schier 't eenighste vermaeck van den Coninginne sij.³³⁷

<spreken Adonne Lilla andermael over de resterende 1000 t^{len} aen> Voor en aleeer binnen 't Hof traeden, rede ick met den oppercoopman Harmanszen, de tolcken Possie Melor en Andries, ten huijse van Radja Adonne Lilla daer dicht aenstaende,

337 Cf. Djajadiningrat, 'De ceremonie'.

om hem 't presteren van het contract, met ons (gelijck hier vooren aengehaelt) gemaekt, te recommanderen, soo geschiede. Maer bequamen niet veel bescheijts, sulcx hier uijt evidentelijck te colligeren staet, een van beijden waer moet sijn, <f.602r.> namentlijck of desen capoen, van soo veel vermogens niet en is, als hem wel gevanteert³³⁸ ende ons heeft doen gevoelen, of een vuijlen uijt suiijper moet sijn, die alleenigh maer getracht heeft, sich door ons te verbeteren, dat oock te beijde wel soude kunnen waer wesen.

Vrijdach den 23^{en}

<verlenen aende Bengaels vaerders die vertreken passen> verleenden aen annachodes Memet Askerij en Mamet Backer een repas of vrijgeleijde naer Bengala, soo deselve van woorde te woorde, in mijn Resolutie Boekje gevonden werden.

<overleefden onsen bottelier nevens noch een bosschietier> Dato overleefden binnen onse scheeps boort Adriaen Gerretsen scheeps bottelier en Hans 's Sjarcks bosschietier, die beijde in 's Comp^s logie sijn begraven.

Met gemelte vrienden schreven een briefke aen 's Comp^s residenten in Pipelij soo 't selven onder dato deses in mijn briefboekje wert geregistreert gevonden. Op gisteren is noch een ander Bengaelder Hasiatayr genaemt, uijt dese Rhede verseijlt. 'T principaelste dese lieden voor cargasoen van hier derwaerts voeren, sijn elifanten, voort weijnich agul, sulfer, gandje, sijnde een groen cruijt, dat bij de Bengaelders veer geknaeuwt wert, areeck, tabacks-rieden, sandalen-hout en grof perceleijn, mitsgaders, door 't boorts volck weijnich gout en Spaense realen, met insichte 't selver niet veel een bedraecht en bij overcoment ongeluck 't beste kunnen bergen.

Saterdag den 24^{en}

<versoeken ons afscheijt> reden, naer gewoonte, te Hoof, bij welcke gelegenheit om deses Hofs traegheijt (soo veel doenelijck) te precipiteren, versocht hare May^t den brief aende Gouverneur Generael te schrijven geliefde vaerdich te maeken, ende den gesant die met mij gecommitteert soude mogen te vertrecken, doen belasten hem claer ende gereet hiel, alsoo stracks naer d'aenstaende feest, tot hoe lang hare Altesa ons hadde g'ordonneert, hier te vertoeven, meinde te vertrecken, of soude andersints wellichtelijck de schepen, die naer 't vaderlant te navigeren staen, niet cunnen comen te belopen, dat de Comp^e seer schaedelijck sijn, ende den Gouverneur Generael dapper soude bedroeven. Hare Hoocheede ons voornoemt versoeck verstaen hebbende, seghde, niet becommert en wilden sijn, soude versurgen, soo haest voornoemt feest g'eindicht was, dat noch maer acht à negen dagen te duijren stont, wierde gedespecheert,

³³⁸ Gevanteert, borrowed from (Fr.) vanter.

als wanneer noch tijts genouch souden hebben op Batavia te comen, dat ons oock voor als nogh, door belet van de stercke tegen winden, niet doenelijck en was, daermede voort acquieseerden.

<de Vorstinne schenckt twee gevangen Portugesen aen d'Engelsen in recompense vande Orangcailja Radja Lilla Wangsa bijde selven uijt Goa verlost> Aen die van d'Oude Engelse Comp^e schonck hare May^t op heden twee blancke Portugesen, van 't volck, met Don Fransisco de Sousa de Castro hier behouden, ende dat in recompense, den Orangcailja Radja Lilla Wangsa in Goa, wel ontrent de twintigh jaren gevanckelijck geseten, van daer hadden verlost en herwaerts gebracht. Maer staet hier te noteren, den Rijcxraet Calli ende sijn schoon-zoon Maradja de Radja expreselijck tegens 't bevel van hare Altesa, met heevigen gemoede refuseerden te largeren, noch twee andere Portugesen, bij hunluiden woonachtigh, dat de Vorstinne soodanigh gedogen ende gevolgelijck haer reedts gegeven conincklijcke aen d'Engelsen, van alle vier libber te sullen sijn, om moeste altereren, seggende haer nu met dese twee wilden vergenougen, op een ander jaer, souden de twee anderen mede noch wel krijgen etc.

Sondach den 25^{en}

<sterfeen onser soldaten> is niets noterens waerdich voorgevallen, als dat seker Pieter van den Bergh van Gent, soldaet, mij in suite mede gegeven overleefde, sijnde *<f.602v.>* aen een heete cortse daermede ontrent 8 à 10 daegen g'infligeert geweest is, gesturven God beware ons voor groot verlies ofte siekte van volck, of souden met ons swacke schip, beswarelijck de raijse tot Batavia konden gewinnen, nadien 't hem, van dage te dage, noch meer en meer komt t'ontsetten.

Maendach den 26^{en}

overleefde seker onses quartier meesters, genaemt Harman Claeszen van Harderwijck, die mede in 's Comp^s Campo nevens de voorgemelte anderen leijt begraven.

Dinghsdach den 27^{en}

<dansen andermael voorde Coninginne, werden van hare May^t gekleet> wierden 'sochtens ten Hoof geroepen voor hare May^t ende Grote vrouwen te dansen, dat, nevens ons, alle de grote heren insgelijcken deden, waermede andermael door hare May^t vertrekens consent becomen hebbende, wierden, soo in 't uijtgaen ende opt tweede Hofs pleijen gecomen waren, door Orangcailja Laximana, die hem daeronder een opgeslagen tent, nevens vele Groten met spelen, singen, dansen, schermen, en hane bijten te vermaeken sat, aengeroepen, gelijk dan oock gedienslich derwaerts gingen, int uijtgaen van daer riep onsen tolck alleenigh tot hem, dien vraeghde, of haest onse beloften volbrengen en ten offer souden

comen, want hadden immers nu onsen wensch tenemael g'obtineert en volle 6 000 t^{len} becomen, <Laximanas onversadelijck onbeschoft en begeerlijckheit> dat sonder sijn speciaal bewerckingh, op verde naer, en ten uijtterste niet hoger als tot 5 000 gebracht soude sijn geweest. Merckt eens hoedanigh men hier geveert wert, dese man, die wel nu onsen patroon geweest sijn, en daer voor beloont werden, daer nochtans voor seker en gewis weten, geen stercker tegen partije, en onse saeke hebben gehad, voort wilt men ons hier op dringen onsen wensch hebben, met voornoemde 6 000 t^{len}, die except een duijsent comptent ontfangen, noch maer eerst naer drie jaren sullen becomen, daer altijd gestaen en doorgaens versocht hebben om 7 000 t^{len} alles comptent datelijck te krijgen, echter vrese, t'sij soo het is, willen deegh hebben en naermaels van desen onbeschroften schrobber niet belet of gehoetelt, nogh al genootdruckt of geperst sullen werden, hem te vrede te stellen.

Woensdach den 28^{en}

Is niet sonders voorgevallen.

Donderdach den 29^{en}

gingen drie Bengaels vaeders, den een weijnich naer den ander zeijl, waer mede hier ter Rhede niet meer als noch maer twee d^{os} bleven restereren.

<ontstaet een hevigen brant> Dato ontrent middernacht ontstont achter ons logie ende vreselijck brant, die wel ontrent de hondert hujsen, soo cleen als groot verteerde, d'here moet eeuwich gepresen sijn, ons van dat ongeval soo genadelijck heeft bewaert, daer af, 't ware den winst niet tot ons voordeel en hadden gehad, over groot gevaer souden hebben gelopen.

Ten selven dage quam seker huijs dinaer van den Capado Adonne Lilla ons afvorderen, den prijs der 17 cassen goudtraet, bij hem voor desen genoten, die hem, te weten de groten op 10 ende clene 6 t^{len} stelden, maer stonden hem d'eerste niet hoger, dat tot negen en d'andere ten uijtterste vier t^{len} aen, daer vooren seghden hem de groten souden laten behouden, maer de klenen costen niet een penninck minder als vijf t^{len} geven, en soo bij aldien se sijn Ed^l daer niet voor aen en stonden, waren wel getroost, ons die weder te rugge brachte, gelijk als 's volgenden daeghs oock dede.

Vrijdach den 30^{en}

verstonden ontrent Pedier machteloos vervallen lach seker Moors Schip, ongeveer twee jaren verleeden van hier naer Bengala gevaren, hadden in goede <f.603r.> quantiteit comblemaes³³⁹ of gedrooghde Maldiefse vische, vijgen, rijs,

339 Combalmaes, (Mal.) kembal emas, i.e. hard dried fish, specialty of the Maldive islands.

Bengaelse boter en verscheijde andere coopmanschappen meer, wel...(sic)... personen waren op voornoemt schip gesturven, invoegen niet meer als met noch maer acht gesonden mannen tot daer verschenen waren.

[October]

Saterdach den 1^{en}

gingen volgens gewoonte te Hof, en was oock juffrouw Harmanszen door Hare May^t derwaerts ontboden, quamen op dato den Vorstinne niet te spreken, alsoo haer binnens Hof alleenigh met hare vrouwen in dansen en speelen vermaeckte, soo oock alle d'heren en wij mede buijten dede, int uitgaen wierde ons gelast 's volgenden daeghs weder souden binnen comen, als wanneer hare May^t wilde uijtsitten.

<delibereren andermael wegens ons vertreck> Gelet wint en weder tegens wensch en opinie noch al even onstuwjmich en contrarie continueert, indervoegen al 't beste, heghste en wel beseijlste schip hadden, dat mochten wenschen of begeren, echter ons voor als noch onmogelijck soude sijn de rijse langhs Sumatras buijten Cust naer Batavia te bevordren, en daer beseijden vernomen hebben ons voornoemt schip, sich 't sedert eenige dagen herwaerts, noch vrij swacker en soberder vertont heeft, dan in voortijden geschiet, of emmers ondervonden is. Soo dede op heden de vrunden, vermeldt in Resolutie dato 21^{en} passato getrocken, andermael convoieren gevende deselven, alvorens hem, voornoemt ongelegentheden wel duidelijck voorgehouden en daer nevens serieuselijck g'admoneert sijnde, aen hun voor desen gegeven vota niet en souden willen binden en hun advijs, soo jegenwoordich van ander verstant waren, om naer laten, t' altereren, de novo in deliberatie, of noch bij onsen voorgemelten getrocken resoluties, die was buijten om souden vaeren, persisteerden dan wel verstonden en hun eenige redenen ter contrarie moveerden, de rijse binnen door over Mallacca souden nemen. Waer op 't eene en andere wat nader geconsidereert en verscheijde discoursen die raeckende, over en weder genovert, doch voornamentlijck gelet sijnde, door den timmerman g'infereert, ende van meest alle vrunden bevestight wierde, 't schip bij clene gedane openingh aen backboorts sijde, even boven 't water gevonden, soo geputriciceert en vergaen te sijn. Geen nagel of spijker daer meerder in en soude cunnen houden, waeromme dan oock niet raetsaem en hadden gedacht eenigh verder onderzoek, bij meerder openingh daer in te doen, vielen eintelijck de meeste stemmen, de raijse buijten om te staeken en in den name des Heren, binnendoor souden trachten te performeren, alsoo beducht waren, geen vaer=weder, daeraf int minste niet versekert of bevrijt sijn en soude kunnen uijtstaen. 't Welcke voormelte besluit nochtans, alsoo directelijck met mijn instructie of d'ordre van hare Ed^l strijdich is, wiert te rade, daer noch geen arrest van maeken, maer den saeke in suspens souden houden, mits onderwijlen indien 't

soodanigh mocht comen ujt te vallen, en wil apparent is, soo veel tins sullen zoeken op te staen, als prijs courant, dat is van 13 tot 14 t^{len} te becomen weten, om op Mallacca over te geven en door onse schepen, die, of van Batavia of Taijonan, over dien wegh naer de Cust van Indien navigeren, van daer derwaerts gevoert en te gelde gemaekt werden, ende d'Engelse vrunden daermede (soo veel ons mogelijk) in hun schadelijcken handel te becommen en verhinderen.

Sondach den 2^{en}

<gaen ten Hof en werden onderweegh van een Capado gerescontreert die ons ander mael een kleet toebringht> alsoo hare Hoocheede (gelijck voornoemt) soude uijtsitten, gingen te Hoof, soo ontrent halvenweegh waren, quam ons twee jongen Capados tegen, ider met een Moors cleet in een silveren schotel geleght, sijnde een namentlijck voor mij en 't ander voor Sr Harmanszen, dat daerop den wegh soo moesten aentrecken, om niet ongehabitueert binnen te verschijnen, want soude op heden alle den Adel *<f.603v.>* nieuwt gedost door Coninginne, te Hoof compareren. Bij dese gelegtheijt versochten ons vertreck doch (soo veel doemelijck) mocht werden gespoedicht, dat hare May^t beloofde te sullen geschieden, gelijck daer toe dan oock, den Rijcxraet Calli al belast hadde, hare May^{ts} brief aen den Gouverneur Generael te concipieren.

Soo binnen 't Hof traeden, re[s]contreerden den Capado Adonne Lilla, dien 't presteren van 't contract met ons in cas van de juwelen aengegaen, ende noch 1000 t^{len} mochten becomen, serieuselijck recommandeerde, mette seggen, soo daerinne gebreck quam te sijn, 't selve sijn goeden name ontrent den Gouverneur Generael tenemael soude destruëren, waerop dan antwoordede, sijn beste doen en niet naerlaten en soude, daerin crachtigh te wercken, sulcx die noch apparentelijcksouden becomen, maer moesten niet te haestigh sijn, hoofsche besoignes en wilden, soo vlucht niet voortgaen quamen allenskens, daer hem bij replick opdienden, niet langer condon vertoeven, want stonden op ons vertreck, en sonder 't gelt reedts g'obtineert te hebben van hier gescheijden sijnde, en condon den Gouverneur Generael niet seggen dat selve al hadden ontfangen, en buijten 't welcke, sijn Ed^l, kennende de traege en mogelijk progressen deses Hof, hem vande becomingh int minste niet en soude kunnen versekeren, *<spreken Adonne Lilla al wederom over 1000 t^{len} aen>* daeromme emmers doch geliefde te bewerken, die voor mijn bescheijden noch bequamen als wanneer met reputatie van sijn Ed^l voor mijn overicheden soude kunnen spreken, dat andersints, tot mijn hertelijck leet wesen bewimpelt, bekrompen en geknoeijt soude moeten sijn, waermede, met weijnich meer te seggen, voor van ons afgangh.

<de Coninginne becomt uijt sekere hare mine eenigh bergh gout> Dato wierde hare May^t door hare miniers toegebracht 48½ cattij a ¼ pond Hollants ongemunt gout, in den tijt van ses maenden, uijt sekere hare Altesas mine gelegen in ...(sic)... gegraven. Voor desen (soo vernemen) placht geseijde mine veel meer quantiteijt uit te leveren, maer twijfelen grotelijcx de Rijcxraeden en Capado Radja Adonne Lilla, daerin niet wel met hare Altesa jder een goet part hebben, want gaen hier jegenwoordigh alles, soo onbeschoft en onordentelijck toe, vrese 't Rijcke Aetchien op sijn hooghste geweest hebben, en van dage te dage al weder afnemen sal. Mogen wel wenschen in geen oorlogh en geraeken, want souden, in dien gevallen, niet weijnigh verlegen comen te staen, doch 't beste voor hun, daer af, is, van hun gebuijren niemant als ons voornamentlijck te vresen hebben.

Maendach den 3^{en}

liet den Adonne Lilla versoeken, hem 't sijnen huijse eens mochten comen te spreken, sijnde onse intentie van de becoming der voornoemt 1000 t^{en}, noch nader te tracteren, dat ons toestont, 's volgenden daeghs 'sochtens souden doen gelijk dan oock.

Dinghsdach den 4^{en}

Nevens den oppercoopman Harmanszen mettet criecken van den dagh derwaerts reet, maer vonden sijn Ed^l niet te huijs, sijnde binnen 't Hof, daer dien gantschen nacht hadde geslapen, stierde onsen tolck van ons derwaerts te seggen, daer waren en of oock dachte thuis te comen, als wanneer hem wilden vertoeven, maer liet ons wederom weten, niet en conde comen, gelijk 't hem dan oock voort 't uijtgaen van den feest onmogelijck was ons te spreken. Vraegende voort aende tolck wat begeerden, die hem daerop onsen voornoemt meininge notificeerde en sijn Ed^l op antwoorde, moesten soo haestich niet sijn, soude ten ontwijfel wel maeken, wegens sijn contract met ons besloten, niet en gebreke en bleef, en wat hem wijders geduirende desen drucken tijt mochten desireren te seggen, souden dat, <spreken metten Coedjeron, vrunt van Adonne Lilla wegens de 1000 t^{en}> maer den Coedjeron of Capⁿ sijnen vrunt nevens sijn getrouwen dinaer Sirij Oudanna bekent maeken, die souden hem alles wel over en ons weder rapport van brengen. Welcken volgende dan in't naer huijs rijden tot voornoemt Coedjeron aenreden ende den <f.604r.> selven nevens Siri Oudana, die daer mede vonden sitten, ons begeren bekent maekten en te beijden versochten ons behulpsaem in geliefden te sijn, dat beloofden, met manieren waren, niemant jet dede, of wierde daer af beloont, dat wij, sochten door hun gelopen te sijn, in desen dan oock niet en moesten vergeten, 't welcke, alhoewel den Coedjeron reedts drie en Oudana een p^s tafata hadden geschoncken,

echter moesten bloven, naer vol weder=saken te sullen doen, daer hun wat sobbertjens mede schenen te laten vergenougen, sijnde liever bevorens be-
loont, maer conden daertoe niet verstaen, alsoo 't becomen van de voornoemt
1000 t^{en}, ten aensien de moeijte, daer in mette eerste een duijsent gesien heb-
ben, ons geduijrent mijn remoreren alhier soo heel apparent niet en schijnt,
maer vertrouwe eenigen tijt hier naer, door Sr Harmanszen noch wel sal wer-
den becomen, echter t is soo 't is, moeten daerom ten dienste van de Comp^e
ons beste soo noch al wat doen en sien waerde saek heen wil.

Woenesdach den 5^{en}

<*sijn gestadich besich tin aenboort te schepen*> waren gestadich besich tin naer boort te
schepen, gelijk dan oock ontrent 15 à 16 lasten derwaerts voerden. Soo deden
mede ons beste, noch soo veel van dat minerael te becomen, als tot 13½ t^{en}
mochten krijgen, dat boven 5 à 6 bharen niet en was, willende nu jder, siende
mede naer tin pogen, volle 14 t^{en} hebben, daer, soo lange ons stil hebben ge-
houden, die noijt niet meerder als 13 à 13¼ is geloof, waerover metten verderen
opcoop voor als noch hebben gesupercedeert.

Op den avont reden naer 't Hof, 't aenschouwen den vuijz feest, door den
Rijcx-raet Serij Paducca Tuan, ter eere van den Vorstinne gemaekt, dat rede-
lijck vermaekelijck ende wel waerdich sien was.

Donderdach den 6^{en}

bequamen door Siri Oudana huijsdinaeren van den Capado Radja Adonne
Lilla goede hope tot becominge vande duijsent t^{en}, aen 't contract met den
selven wegens den vercoop der juwelen gemaekt, noch schortende, met aen-
seggen wijders, sijn gemelte heer hem belast hadde, Saterdag sijn Ed^l daer-
over eens souden comen spreken, <*onbeschoftheijt van Adonne Lilla*> doch wilden
verdacht sijn, soo desen pluijm strijcker ons (quansuijs int vrindelijck) com-
municieerde, jets raers voor sijn heer met ons droegen, en heeft desen eerlosen
capoen reedts van ons niet minder als ontrent f....(sic)...bij schenckagie al
wegh, echter 'tsij soo 't wil, soeken door hem geholpen te wesen, sullen genoot-
saekt sijn, noch al wederom inden beurs te belasen. Maer wenschen van her-
ten, het hare Ed. op Batavia eens mocht bekent, hier van dit roggen broots
volckje soodanigh gehoetelt werden ende sulcx eenmael verdrieten mach, op
middelen te dencken en resolveren comen, d'onbeleeftheeden hier lijden en 't
onverdraegelijck bedragen, dagelijck geven moeten met hun dubbelden inte-
rest betalen moogen.

Dato quam hier ter Rhede een Clinghs schip van Tegenapat[nam] ende
stont uijt gemelte plaetse alle dagen noch een ander, met den selven in com-
pagnie van daer verseijlt te volgen.

<arriveren twee Javaense vaertuijgen> Ten selven dage arriveerden hier oock twee Javaense vaertuijgen, comende met passen over Mallacca van Batavia; wat derselver aenbrengen is, en hebben voor noch niet cunnen vernemen, soo oock mede dat van voornoemde Clingers.

<stierden de Rijcxraeden Maharadja en Laximana mitsgaders Adonne Lilla te vernemen tot wat prijs genegen sijn te behouden sekere cassen goudtraet bij deselven van de Comp^e genoten> Soo stierden oock op heden 's Comp^s tolck tot huijse van Rijcxraden Maharadja en Laximana, met last ontrent de selven vernemen soude, tot hoedanigen prijs genegen waren, de cassen goudtraet, voor desen genoten te behouden, met last voor te seggen, ingevalle niet gesint en ware, te weten voor de groten, ten minste negen ende clenen ses t^{len} te geven die ons vrijelijck souden gelieven wederom te brengen, alsoo niet voornemens en waren noch en dachten, die om minder af te staen, maer liever voornaemen wederom naer Batavia te vervoeren. Den tolck thuijs comende seghde Maharadja gesproken hadde, ende hem van sijn Ed^l geseijt, genegen was, daer soo veel voor te geven, als prijs courant costen, tot welcken einde dan sijn schrijver wilde <f.604v.> herwaerts seinden om met ons te verdragen. Maer den Laximana en hadt niet te huijs gevonden, doch met eenige van sijn huijsdinaeren der wegens gesproken, uijtte welcken verstaen hadde, hun heer niet van meininge en was, daer meer, als te weten voor 't grote 6 à 5½ en 't clene 3½ t^{len} te geven.

Vrijdach den 7^{en}

contracteerden, volgens resolutie, op heden getrocken van Orangcaila Ponghloe Cauwel, 100 bharen tin tot 14 t^l p^r bhaer comptent te betaelen, en van Bintara Channa–Channa noch 25 gelijck bharen ten selven prijse. Op den avont verstonden voornoemt ander Clingers schip hier mede ter Rhede g'arriveert was.

Saterdag den 8^{en}

transporteerden ons ten Hoof 't aenschouwen de feest, den Coninginne ter eeren, door den Rijcxraet Serij Paducca Tuan gemaect, daernevens ons expresselijck mettet vertreck gelast heeft te toeven, 't een en ander, was een soet kinder spel, maer (mijns bedunckens) in't minste, soo groten Vorstinne niet convenerende, verscheijde clene huijskens waren daer van papier gemaect, gedeckt met olij koeken, daer af ons de feest g'eijndicht seijnde, door hare May^t eene vereert, bij dit tuijchie wierde seer naer voltrocken, t out fabuleus sprookje, van 't lujje=leckerlant, alwaer d'huijsen met pannekoeken souden gedeckt geweest sijn; soo middem int gewoel waren, wielder een stercken regen ter neder, daer af, alle de vergadert saten, meest nat wierden en 't apen=spel sijn volcomen toon niet en creegh.

Sondach den 9^{en}

Sijnde nu 't dienstje, daer soo langh hebben moeten naer toeven gesongen, begaven ons dan ten Hoof, ons vertreck van hare Altesa t' imploreren, doch quam hare Hoocheede niet te spreken, maer bleef hare May^t sulcx echter niet onbekent, daer waren en wat onse intentie was, want sont tot ons al den swassen nevens een silveren beteldoos.

<houden noch al aen in de resterende 1000 t^{en}> Bij dese gelegentheijt quamen Adonne Lilla te spreken, dien ons spoedich vertreck, mitsgaders oock de becomingh van de resterende 1000 t^{en} serieuselijck recommandeerden, daerin beloofde sijn beste soude doen, een ons voort belaste, tegens den avont, eens 't sijnen huijse te comen om van 't een en ander met sijn Ed^l noch wat nader te discoureren, dat aennamen te doen.

Op den avont reden, conform Orangcailja Adonne Lilla voornoemt last derwaerts, doch viel daer niet anders anders voor, als met sijn Ed^l heden ochtent op de Baleije hadden gediscoureert, en ons wijders belaste Dinghsdach weder eens souden binnen comen, wilde versurgen gelegentheijt bequamen den Coninginne te spreken, dat anderssints noch tot Saterdach soude hebben moeten overstaen.

Maendach den 10^{en}

vertrock 't jonghst Moors schip van hier naer Bengala. Dato arriveerde hier van Paliacatta een Moorsen handelaer sonder daarmede tot onse verwonderingh een letter schrijvens bequamen, maer seghde noch een ander dagelijck stont te volgen en lichtelijck brieven aen ons soude mede brengen.

Dinghsdach den 11^{en}

<rijden mette Vorstinne uijtspelen> soo gereet stonden, om, achtervolgens den last van Radja Adonne Lilla op Sondach jonghst aen ons gedaen, binnen te rijden, soo quam een expresse in 's Comp^s logie ons waerschouwen, de Coninginne, op hare speelhoven langhs de strangh gelegen, souden gaen vermaeijn, en ons mede derwaerts moesten transporteren, daarmede *<f.605r.>* al weder van ons desseijn gefrustreert bleeven, en 't vertreck geprotrareert wierde, buijten sijnde, wierden voor alle de Groten door hare May^t getracteert en ons een partije visch, geleght in een grote silveren schotel door hare Hoocheijt selfs gevangen, geschoncken, die alhoewel van clene ende gansch geen soet aensien was, echter om den boehaj³⁴⁰ soo wat te maeken, datelijck p^r een expresse deden naer huijs dragen.

340 Boehaj, see fn. 191 on p. 219.

Bij dese gelegentheit voeghden ons ontrent den Groten, die ons vertreck seer ernstelijck recommandeerden, stierden oock den tolck Heijder van ons tot Adonna Lilla 't out versoeck, de becomingh van de resterende 1000 t^{len} te vernieuwen, dien aenseghden soo wat van krijgen souden nu niet langer in coste werden, vertrocken, alsoo vastelijck verhoopten, voor Saterdach aenstaende te vertrecken, daerop ons, door voornoemt Heijder liet responderen, ten ware, dit voorgecomen interval, met den Vorstinne al af soude hebben gesproken, dat nu op mergen ongetwijfel voornam te doen, waer omme dan oock gelaste ons personelijck derwaerts vervoegen soo reverentelijck.

Woensdach den 12^{en}

deden, maer quam Adonne Lilla niet binnen, alhoewel hem nochtans 't selve alvorens, 'sochtens door onsen tolck expresselijck doen vragen ons hadden laten weten van ja: in voegen uijt dit protrarereren en desen en gene ongestadicheden in desen persoon meerder bespeure, al heel in twijfel trecke, daeraf jets sal vallen, dat nochtans voor desen heel anders hadden verwacht. *<houden aen om ons vertreck>* Soo even door de tweede poort waren, wierden van den Rijcxraet Laximana, die benevens andere Groten daerop een Baleije vergadert sat, aengeroepen en ons afgevraecht, tot wat eijnde binnen quamen, dien tot antwoorde dienen, den Vorstinne meijnde te sombajien, ons geliefde te licentieren te vertrecken, alsoo nu den feest, daer naer hadden moeten vertoeven g'eijndicht was, en niet langer noch en conden noch en mochten seer toeven of souden op Batavia, de schepen naer 't vaderlant gedestineert, niet cunnen besejlen, daeraen nochtans de Comp^e seer veel gelegen was, waerop ons bij replick gelaste te vertoeven, hij wildet hare Hoocheede uijt onsen naeme bekent maeken, gelijk dan oock datelijck een Capado dede roepen, om, ten fine voornoemt tot den Vorstinne te schicken, welcke, sijn last volbracht hebbende, met het Chap weder op de Baleije retourneerde, en ons uitten name van de May^t aenseghde, ordre hadde, tot den Calli te gaen, hem te belasten hare Hoocheedens brief aen den Gouverneur Generael te schrijven, datelijck voor alle andere saeken soude vaerdich ende gereet doen maeken, daermede voorgemelte ons versoeck voldae bleef, ende voort van 't eene en ander met de vergaderde Groten discoureerden, als onder anderen van Perach, van waer seghden tijdingh comen hadden, onse schepen daar voor de revier cruijsten, en alle vreemde vaertuijgen t'uijt en invaren beletten, mitsgaders aensloegen en tot Mallacca gevanckelijck oprachten, alle Manicabers, sonder onderscheijt van waer geboortigh of woonachtigh waren, tot soo niet en behoorde, alsoo geen tekenen van vruntschap en waren. Want door 't impediëren de vreemdelingen in Perach niet en mochten comen negociëren, vele van hare May^t van Aetchiens goederen aldaer tot excessive schaede onvercoft waren blijven leggen, dat principa-

lijck beantwoorden mette seggen, geen verdere kennisse af en hadde, als dat g'ordonneert was, daer voor de revier op de Cambodjaers en Manicabers in Rombouw en Nanningh thujs horende, ende in Perach jegenwoordich sijnde, soude werde gekrujst, ende soo daer bujten jet gedaen was. 'T selve wel door quaet beleid van de scheeps overicheden mochte wesen begaen, die dat dan oock souden hebben te verantwoorden, mette seggen wijders aennam, derwegens op mijn aencomen in Mallacca metten Gouverneur te spreken, soo oock aen hare Ambassadeuren <f.605v.> geliefden te belasten, of anders oock wel selfs daer nevens een brieffe aen gemelten Gouverneur te schrijven, welck een en ander hun redelijck wel scheen te gevallen. Soo uijtset Hof naer hujs reden, in onsen wegh ten hujsen van den Coedjeron eens aen, dien, nevens Siri Oudana bij een vonden, dat seer naer onsen wensch was, dese frater recommandeerden, de novo opt uijtterste onse saeke nopende de resterende 1000 t^{en}, daer seer goeden moet te hadden, ja seghden 't minste niet aen en twijfelden of de waerde van dien, 't sij in gout, Realen of tin wel souden erlangen ende naemen ten overvloede op ons versoecken aen, heden personelijck noch eens tot Adonne Lillas te gaen ende met sijn Ed^l daer af te spreken.

Donderdach den 13^{en}

vervoeghde mij nevens den oppercoopman Harmanszen en 's Comp^s tolcken Heijder en Andries al wederom tot Adonne Lillas, sijn Ed^l wegens meer gerepeteerde 1000 t^{en} te spreken, ende ons spoedige despeche serieuselijck te recommanderen, in welck een en ander belofde sijn beste souden doen, maer moesten ons niet laten verveelen, tot Saterdag aenstaende 't uijteinde inwachteden, als wanneer onsen saeke, in 't bijwesen aller Groten, den Vorstinne wilde sombajen, welck voornoemt middel, alsoo mij niet en geviel, overmits ons reedts genouchsaem gebleken hadde, waer de Groten aengaende t'obtenue der gemelte 1000 t^{en} logieerden, versochten sijn Ed^l op een anderen apparenter wegh geliefde te dencken, of waren beducht, daer af mits en stont te volgen, daer ons bij replic op respondeerde, maer gerust souden sijn, en partientelijck sien en afwachten, wat ende hoe veel hij ontrent den Vorstinne wel was vermogende, al en waer geen Rijcxraet, soo was hij daerom nochtans van geen minder bedrijf, als den grootsten van hun allen. Daermede ons dan, voor dien tijt moetsen gelaeten en sien wat van den saek staet te succederen, 't welck (mach van sijn vermogen opgeven soo hoogh al wil) echter nochtans gaern, door een ander behulp=middel hadden gewenscht te geschieden.

Soo vandaer scheijden, stierden den tolck Andries ten hujsen van den Rijcxraet Calli, met versoeck hem emmers int schrijven van des heer Generaels brieffe geliefde te haesten, alsoo gaern binnen twee of ten uijttersten drie dagen souden versejlen, maer creegh den tolck, tot onsen adminatie en leet wesen

van sijn Ed^l tot antwoorde, noch geen last en hadden van den brief te schrijven, dat hem Saterdag maer eerst toe te comen stont.

Vrijdach den 14^{en}

viel niet voor, als dat den tolck al wederom tot Adonne Lilla en Coedjeronson, te vraegen, oock jet nieuws in onsen saeke voorgevallen was, maer naer ons Saterdag voor den Vorstinne soudent hebben te gedragen, daer hem den Coedjeron hebbende Adonne Lilla niet te cunnen te spreken comen, op hadde g'antwoort, niet wiste jet g'offreseert was, soudent volgens den last van Adonne Lilla maer binnen comen, hij wilde onderwijlen trachten gelegentheijt te capteren, met sijn Ed^l te spreken, volgens 't welcke ons (binnen sijnde) dan wel soude berichten en istrueeren.

Saterdag den 15^{en}

reden metten oppercoopman Harmanszen en 's Comp^s tolck te Hoof, voor ende alear in den throon gingen saten mette Groten lange wijle tijts op de Baleije van desen en gene saeken te discoureren. *<spreken van 1000 t^{len} die ons ront werden afgeslagen>* Stierden den tolck totent voornoemt Coedjeron, die op een minder Baleije, weijnich van ons afsat, te vraegen, wat nu best doen, die ons liet aenseggen, aende Groten ons voornemen bekent soudent maeken, 't welck, alsoo (gelijck voornoemt) ons difficiel en met geen clene rusien vermenght scheen stierden hem met resposte te rugh en bede, op den saeke doch wel geliefde te letten *<f.606r.>* en practiseren, geen ander en beter middel was, 't sij door de Grote vrouwen of eenigh ander behulp, sijn Ed^l best bekent, maer bequamen 't out en eerste bericht weder in antwoorde, invoegen dan, alle de Groten op de publicqlijck Baleije ons voornemen notificeerden, dat altesamen doch voornamentlijck den Calli, soo verre buijten propost verwurpen, egenige de minste apparentien daertoe bleken, soo hiernaer int vervolgh verneemt. Van den Baleije wierden gesamentlijck, bij ordre, in den throon geroepen, alwaer weijnich tijt ter neder geseten sijnde.

<de Perase Orangcaijaen claegen aen Vorstinne over de Comp^e met vervolgens wat daer in tusschen ons is gepasseert> Stonde alle de Perase Orangcaijaen gelijckelijck voor hare May^t op, claegende onse factorie van daer gelicht ende de revier met onse vaertuijgen beset hadden, sonder te gedoogen eenigh vreemt vaertuijch daeruijt oft in mochte vaeren, ja hun niet en ontsaegen, selfs de Perase vaertuijgen aen te tasten, gelijck dan oock reedts een der Groten in Perach vaertuijch naer Dillij tenderende, hadden aengevat en tot Mallacca vervoert, soo hadden oock van de Radje en Groten p^r force begeert aen ons soudent overgeven alle de Manicabers in Perach residerende, om aen deselven exempel te statuëren, wegens 't delickt, bij die van Nanningh en Rombouw aen d'onsen begaen, jtem hadt oock

seker groot Commandeur, die 't voornoemt Comptoir in Perach hadde gelicht, meinende hier mede den commandeur Van Gent, daer voor de revier beschooten en vermeestert een Moors schip, dat vol ende soet, met sijn coopmanschappen eerst in Aetchien gewilt, doch door quaet weder daerof belet sijnde, over sulcx naer Perach getendeert hadde indiervoegen niet anders, als 't war om soo te spreken, en sochten ende maer mette hare May^{ts} getrouwe subjecten in verwijderingh te geraeken, want 't ons in Perach nergens aen ontbrocken soo prouffijtable negocie gedreven hadden, als oijt was geschiet, benificieerende aldaer alleenigh meerder cleden, als bij alle de andere negocianten te samen niet en was gedaen, soo hadde oock wel d'heft van alle den tin in Perach vallende vandaer vervoert, ende ons niet gevrees, die plaetse vol valsche munt te beladen, want wel ontrent 7 à 8 000 copere Real in plaetse van goede silveren hier en daer onder d'arme gemeint hadden verstroijt, sulcx sij doleanten gesamentlijck uijtten naeme van den Coningh en alle de Groten in Perach aen hare Hoocheed instantelijck versochten, in 't een en ander doch tijdelijck mocht werden versien.

Welcken volgenden ons dan gelast wierde op te staen, ende voor den throon te verschijnen, dat reverentelijck deden, als wanneer hare Altesa vraeghde, of wel verstaen wat die van Perach hadden geseijt, hoedanigh wij daer op antwoorden, waerbij ons opgedient wierde, wel kennisse hadden, g'ordonneert was 't Comptoir van daer te lichten en voor de reviere te cruïsen sonder meer, welck een en ander was, te weten 't eerste, omdat in Perach geen voordelen en conde doen, ja ten achteren teerden ende coopluijden waren, die niet anders als prouffijten sochten te doen, ende nopende 'twede de revier besloten, 't selve geschiede om te letten op de Cambodjaers, Nanningers en Rombouësen in Perach sijnde ende ons van de selven waren geweyjgert over te geven, dat te beijde (mijns oordeels) ons niemant en coste, noch en behoorde qualick af te nemen, ons van voornoemt twee natien geschiet was, met gewelt sochte te repelleren, voornamentlijck als niemants revieren, rheden of haevens daer mede te violeren quamen, soo in deser met ons niet en geschiede, ende wat belanghde 't voornoemt Moors Schip, door onsen commandeur vermeestert, dat was onder Poele Dingdingh, veer genough buijten Aetchiens of Perachs jurisdictie geschiet, in manieren mij achtete ongehouden te sijn, derwegens hier jet te spreken of die saeke te verantwoorden ende betoonden die van Perach, met voornoemt ongerijmde clachten, maer, hem verwaende vermetelheijt, die dickwijl seer onbehoorlijck tegen d'onsen aldaer oock gepleecht, ja hun niet ontsien nochte *<f.606v>* gevrees en hadden, in plaetse (gelijck seggen) daer soo prouffitabelen breet soudon hebben genegocieert, d'inlanders te verbieden met ons handel te drijven, sulcx dickwijl genootsaect sijn geweest, bij nacht en ontijden te negocieren en goede meenichte van onse goederen, tot excessi-

ve schaede weder van daer te rug te voeren, dat bijde selven heevich ontkent ende daer en boven, val passje, buijten propost geseijt wierde, oock voor desen g'eijst hadden, een groot stucke landts met meenige daer een sterckte op te werpen, maer was ons 't selve geweijsert, dat oock qualijck hadden genomen en noch over misvredich waren, met veel frivole bevelingen meer.

<de Coninginne committeert twee andere Ambassadeuren dan voor desen hadt gedaen> Soo dat ons eintelijck gelast te gaen sitten ende aen die van Perach in ons bij wesen, door hare Hoocheede vereert wierden twee stucken geschut om hun daer mede voor alle overlast te diffenderen, item oock in plaetse van Sibid Indra een Bintare, nevens een minder Orangcaija gecomiteert wierden, mett ons naer Batavia te vertrecken om metten Gouverneur Generael wegens de saecken van Perach voorschreven wijders te spreken. Dese onderhandelingen gedaen sijnde, stonde op en versochten 's Coninginnes Chap te mogen vertrecken, mette seggen niet langer en conden wachten, alsoo 't mouson verlopen, onse victualie geconsumeert en 't meeste volck sieck was, soo dat bevreesden de raijse beswarelijck gewinnen, emmers niet voor 't vertreck der vaderlantsche schepen op Batavia souden kunnen sijn, 't welcke nochtans (ware het mogelijk) diende te geschieden, of soude de Comp^e daerbij te veel verliesen comen, met veel soete en smekende redenen meer.

<ons vertreck wert daerdoor geprotrareert³⁴¹> Daer dese nieuw Ambassadeurs op vielen, ten minste noch 14 dagen van doen hadden, voor en alleer conden gereet werden, en van ons weder opgedient wierde, sulcx soo sijnde, dan versochten met een van hare May^{ts} vaertuijgen, soo anno 1638 geschiet was, mochten achter naer comen, want wij conden soo lange niet vertoeven, al souden sonder bescheijt vertrecken, dat nochtans niet gaern en wilden. De Vorstinne en Groten voornoemt ons g'allegeerde aenhoorende, seghden hun dat seer ongelegen soude comen, ende was onmogelijck voor 7 à 8 dagen conden claer sijn, metten brieff ende 't geschenck voor den Gouverneur Generael g'ordonneert en gelast te schrijven. Gemelten brief moeste al met sinnen en verstant ingestelt werden, want gingh aen een groot personagie, daermede men met overheen en mochten lopen, als of aen den Johoriet, die van Perach of andere smalle luijtjens schreeven, waerop dan, alsoo wel bemerckten ons gelaeten moesten stellen, seghden, het ten langhsten vijf dagen mochten wesen, in welcken tijt aennamen gereet te sullen sijn, maer vresen 't ruijm noch wel vijf daerboven sal tarderen, *<houden noch al voornoemt 1000 t^{len} aen>* en versochten daer tegens, als in't vervolgh van onsen ouden bede hare Hoocheede ons noch niet 1000 t^{len} comptent op afcortingh van den schult geliefde t' accommoderen, alsoo deselve, tot betalinge van gemaekte schult ende ons dagelijck

341 Geprortareert, probably borrowed from (Fr.) protracteur.

gastos ten hooghsten benodighden, ja sonder hare May^t ons daarmede geliefde te helpen, niet buijten grote schande en condon vertrecken, dat emmers verhoopte, hare Hoocheede, ten respecte de sonderlinge vrientschap en aliantie, welcke de Crone Aetchien metten Nederlantschen staet van vele jaren hadden gehouden, geensins en soude gelieve te gedoogen, temeer 't selve gelt niet anders als in afbetalinge versochten, doch wierde ons 't versoek plomp afgeslagen, mette seggen gecontrareert hadden, de resterende 5000 t^{len} over drie jaren eerst soude betalen, ten welcken opsichte de juwelen soo dier noch hadde aengenomen, dat anderssints op verde naer dien prijs niet en ware geschiet, en moesten ons daarmede gelaten houden, of souden anderssints alle hare grote Heren, welcke den coop met ons hadden getroffen leugenachtich maeken, daerop wij bekenden den coop sulcx wel gemaakt <f.607r.> was, maer dat daeromme en onvermindert, 't selve hare May^t al echter hare gewone conincklijke milthijt tegens wel vermochte t' oeffenen, op welcke hope 't selve, sonder, op gerechtigheit te staen, alleenigh naer versochten en baeden ons mede wilden helpen, want jmmers niemant naderen hadden, om ons in noot aen t' addresseren als de Vorstinne, onder welckes gunstige bescherminge, als aengenomen eijgen onderdanen hier resideren, met soo veel moiye woorden meer, als costen of wisten bij te brengen. E maer 't mochte alles niet helpen, en wierde ons eintelijck gelast souden vertrocken, wilden den Vorstinne niet vertoornen, dat dan deden en ons naer den Baleije retireerden, en aldaer wachteden tot alle de Groten daer mede verschenen waren, om hun Ed^l onsen saeke noch andermael opt Baleije te recommanderen, maer bequamen geen troost, sijnde ons daer niemant meerder als den Rijcxraet Calli in tegen.

<den eersten Ambassadeur Radja Sistia Wangsa met mij herwaerts gevaren wert van sijn geweir ontbloot, ende ten hoven uijtgejaecht> Den eersten Ambassadeur Radja Sistia Wangsa, die benevens mij op de Baleije sat, wierde seer dedaingneuselijck van sijn degen en cris, hem op sijn vertreck naer Batavia, door den Vorstinne geschoncken, ontbloot, en voort van den Baleije afgejaecht, de redenen (soo vernaemen) waren door Possie Melor g'accuseert was, hem op Batavia onbeschoft ontrent den Gouverneur Generael en Raden van Indien, mitsgaders ander gequalificeerde personen soude hebben aengesteld, met 't eene en ander tot schande der Coninginne, van deselven te vorderen en begeren, 't welck (gelijck geseyde) vernemende, seghde in sijn faveur, noijt daerof jet vernomen en niet anders verstaen of den Gouverneur Generael een seer goet gevallen in sijn persoon en doente en hadde genomen, doch mocht mijn seggen, alhoewel eenige daer toe d'oiren wel schenen te neijgden, soo veel niet helpen, of moest dien ouden patroon al echter voort ten hoove uijt wanderen, 't geleijcke seijt men oock den tweeden te gemoeten staet.

Sondach den 16^{en}

is niet sonders voorgevallen.

Maendach den 17^{en}

vont den oppercoopman Harmanszen ten dienste van de Comp^e goet, sijn Ed^l sich eens transportereren soudent tot des Coedjeron, metten selven over te leggen of delibereren, hoe of wat best hadd en te doen, ende denselven eens te proponeren, niet voirdelijck en soude sijn, gemelten oppercoopmans huisvrouw juffrouw Harmanszen haer eens naer binnen vervoeghde, ende van den Vorstinne ons versoeck sochte t' obtineren, mits Radja Adonne Lilla daeronder al echter tot behulp, mette grote vrouwen, continuel binnen bij hare May^{ts} sijnde, trachtete t' arbeijden. Dat Coedjeron, niet vreemt en vont, maer echter seer nootsaekelijck hielt, 't selve alvoorens met Adonne Lilla wierde overleijt, ende sijn Ed^{ls}=goet gevoelen daer in volghden, presenterende tot dien einde op den avont met ons derwaerts te gaen, dat aennamen te doen, maer soo als op wegh waren daer heenen te rijden, quam ons den tolck Possie Melor tegen, die van Adonne Lilla noch binnen sijnde, afquam, ende ons uijt sijn Ed^l naeme aenseghde, eerst mergen ochtent vroegh soudent comen, alsoo hem vande Vorstinne gelast was, dien nacht binnen 't Hoff te blijven, sulcx dan.

Dinghsdach den 18^{en}

metten opgaen van den zon, g'accompaignheert bij den oppercoopman Harmanszen voornoemt nevens beijde de Tolcken derwaerts reden, ende Adonne Lilla te spreken quamen, maer vont sijn Ed^l niet goet, den wegh met juffrouw Harmanszen voren af vermelt te gebruijcken, doch soudent dagel voor hem heenen naer binnen toe rijden, hij wilde selfs stracks volgen, en sien wat met voorgemelte Grote vrouwen coste te wege bringen. Doch wilde ons gewaerschouwt en vermaent <f.607v.> hebben, soo bij aldien jet dachten te verwerwen, ons niet en moesten ontsien, hondert Realen a twee te spenderen, nademael wel saegen hoe beswaerelijck hier uijt het Hof gelt te crijgen was, daertoe al reedts grote en costelijck preparatien gemaekt hadden, die, soo bij aldien ick te vertrecken quam, tenemael vruchteloos sijn ende 't verblijvent overhooft, 't avont of mergen, in sijn versoeck, gansch niet te stade en soudent comen. Waerbij ons op g'antwoort wierde, reedts al sulcke schenckagien gedaen hadden, daer in seer beducht waren, hoe die voor den Gouverneur Generael soudent verantwoorden, dienvolgens gansch gedienselijck versochten, ons emmers mette minste gastos³⁴² daeraen geliefde te helpen, ende waer het nog

342 Gastos, (Port.) gast i.e. expence.

om 50 à 60 R^{len} te doen, wilden ons daeraen niet binden, waermede (gelijck geseijt) voor henen wegh vorderden.

<becomen de resterende 1000 t^{len} maer met verlies opt geltt van 400 R^{len}> Maer soo binnen de tweede poort, voor de grote wacht quamen, wierden van Laximana, daer met eenige Groten sittende, aengeroepen ende gevraeght waer heen wilden, dien geseghde naer binnen dachten te gaen, hare Hoocheede noch andermael om de resterende 1000 t^{len} te bidden, alsoo mijn hoofd van 's Comp^s crediteuren, ons aenstaent vertreck aenstaende, niet en conde heel houden, besijden dat, mijn volck hun niet en begonnen t' ontsien, uijt hongers noot, door gebreck van gelt, te rebelleren en tegen mij te kanten, waerinne, soo niet tijt en billicklijck wierde versien, geen clene periculen en imminente swaricheden gelegen, oversulcx seer verheught waren, sijn Ed^l met sijn vermogent geselschap hier present vonden, om ons in ons versoek bij den Vorstinne, met hun favorabel woort wat te helpen, want waren (gelijck verhaelt) jegenwoordich in d'uijterste noot, sonder ons elders, als aende Coninginne wisten t' addresseren, opt welke gesamentlijck ontstonden te lachen, en Laximana ons accordeerde, voort binnen te treden, soude sien, of ons daer naer volghde, welcken volgende dan op den Grote Baleije gecomen sijnde, sonden tot Adonne Lilla, die mede al binnen gecomen was, te vernemen hoe ons nu hadden te gedragen, die ons bij antwoorde liet aenseggen, aen den Laximana, alsoo (gelijck verhaelt) binnen 't Hof was, souden laten versoeken, mede op de Grote Baleij geliefde te comparen, en ons wat behulpsaem te sijn, doch liet ons met een ongenegen sin wederom weten, Adonne Lilla binnen was ende dan de Groten niet en benoedighden, hij conde ons alleenigh wel helpen.

Doch quam weijnich tijts daernaer, al echter bij ons, als wanneer hem, om sijn ongesteld gemoet, wat ter neder te setten, met desen en gene discoursjens al soetjens sochten t' onderhouden, tot eijntelijck Adonne Lilla selfs mede bij ons op den Baleije verscheen, daer, tot mij verwonderingh, dese fraters, malcanderen de grootste eere, vruntschap en courtoisen bewesen, of de beste vrin-den van de weerelt ende altoos al van outs geweest waren, daer 't mij nochtans wel en seker kennelijck is, den anderen niet en mogen luchten, horen noch sien, jaa soo 't vermoogens waren, elck ander in een lepel waters (gelijck men seijt) wel souden verdrincken.

Naer dat met malcanderen wijle tijt in 't Aetchiens hadden gesproken, deden ons versoek aende Vorstinne sombaijen of bekend maeken, daerop bequamen een somma van 500 t^{len} of 2000 R^{len} van 8^{en} in Spaense munte sonder meer. Edoch voor en alhier die aenvaerden, vroeghden wel expresselijck, tot hoeveel in prijs, die souden ontfangen, nademael wel wiste, die in voortijden niet minder als 5 masen, of sooveel quart Realen

't stuck uijtgetelt, ende hier jegenwoordigh niet meerder dan tot 4½ d^{os} courant waren, dat op voornoemt <f.608r.> somma van 2 000 R^{len} 200 d^{os}, effen den thienden penninck soude schorten, doch wierde ons van hun Ed^l misnoegentlijck g'antwoort, die maer bij provisie souden ontfangen sij en conden 't gelt niet, soo bij aldien derwegens jet hadden te seggen, souden mette Sabanders of Naleers, diens plicht sulcx was naermaels daer over cavilleren, dat dan genootsaekt waren te doen, of 't was niet bujten pericul, 't gelt wel weder binnen d'oude verschimmelde potten hadden gebergh't en laten wegghdraegen, want 't is hier cruijte en roert mij niet. Voor en alleer voornoemt penningen noch gestelt hadden, daermede door de spade verschijningh der voormelt Sabandaers en Naleers, den gantschen dach meest deur passeerde, wierde mij door onsen tolck uijtten naem van Radja Adonne Lilla in d'oiren genepen, of mij, om de becominge van noch gelijcke 500 t^{len} wel waerdich achte 30 t^{len} te gasteren, des ja voorgemelte Grote vrouwen, terwijle 'terarium noch open was, den saeke daertoe te brengen die bequamen, daerop mij metten oppercoopman Harmanzen onder den hoet, weijnich beraet hebbende, seghde ja, haer de g'eijste 30 t^{len} souden schencken, soo 't selve bewercken en daer en boven koste voorcomen, de R^{len} niet hoger als 4½ Masen t' ontfangen quamen, waerop dan dattelijck de reste mede erlanghden, maer ben ick van gevoelen, d'eerste gifte van den Coninginne, al soo hoogh geweest sal sijn, en door dit volckje metten anderen, om door verbeter't te werden, soo maer is verdeelt. 'T een en ander nie getelt sijnde ende dat te rekenen souden comen, wilden de Sabandaers en Naleers de Realen niet minder, als om vijf maesen largeren, sonder, met al wat daer tegens spraeken, een penninck wilden afslaen. Maer over den Vorstinne twee maelen om den afslach laten versoeken, sonder jet t' obtineren, die opt aenraeden van een jgelijck noch aenvaerden, met voornemen en hope Saterdag aenstaende, daer voor den thron noch jet in te verwerven, al souden al het bedragen, aen de genen, ons daerin behulpsaem sijn geweest gasteren. Want bujten dat, al echter doch in deselven, gelijck daer is eerstelijck voornoemt Grote vrouwe, die alreets 30 t^{len} hebben beloofd, Laximana en Adonne Lilla voor getrouw behulp in desen bewesen, den Coedjeron en Radja Oudana met noch verscheijde mindere bedelaeren, sijn gehouden, ende daeraen sullen moeten verschicken.

Soo (gelijck verhaelt) op den Baleije saeten, quamen daer oock present, den Bintare met ons gecommitteer naer Batavia te vertrecken, die daer sijn behoefcheden en equipagie, alsoo een groot personagie, ja sijns gelijcken (soo selfs seijde) noch noijt elders uijt Aetchien in commissie was versonden, soo wijt en sijt extendeerde, noch wel in een maent niet en soude cunnen greeet sijn, ende wij daer naar nootsaekelijck moesten vertoeven. Maer wij voeren daer tegens, onder voorgaende andere brede gemoveerde propositen, in, mij (in maniere

van spreken) eerder, niet en soude ontsien, sonder brieven of bescheijt door te gaen, als noch maer acht dagen, laete staen een maent te wachten. Alsoo de Comp^e aen voornoemt dilajj ende te spade tot Mallacca aen te landen quam, om aldaer onsen tin over te geven en p^r de schepen, die daer uijt Taijouan en Japan datelijck te verschijnen staen, naer Suratta en Persen aende marckt vervoert te werden. Mitsgaders op Batavia, naer 't vertreck der vaderlantse schepen p^{ar}sesseerden, welcke gemeinelijck int begin van December versijlen, te veel, ja meerder als 't bedragen van alle juwelen soude comen te verliesen, dat emmers verhoopten, hare Ed^l niet en souden verstaen, billick te sijn, mits 't welcke gerepeteerden gesant dan gelast wierde, hem soude haesten en maeken voor den brieff geschreven, gereet was, doch vrese daermede nu soo lancksaem sal werden geprocedeert, desen opgeblasen legaet, echter tijt genouch, tot sijn toerusten sal gegeven werden. 'T is emmers te verdrietich hier dusdanigh gehoetelt werden, daer al voor twee maenden ons afscheijt gesoliciteert, en voort van dage te dage, sonder intermissie daeop hebben aengehouden.

<f.608v.>

Woensdach den 19^{en}

<soliciteren hart om afslach op de R^l te krijgen, maer en hebben niet weten te verwerven> stierde den tolck Andries tot Laximanas te bidden ons behulpsaem geliefde te sijn, op de Spaense R^{len}, gisteren ontfangen, de versochte afslach mochten obtineeren, met belofte, soo bijaldien 't selve te vercrijgen quamen, sijn Ed^l voor den dienst, ons daerin bewesen, twee grote cassen goudtdraet, van de partije in handen hebbende, ter schenck souden latende houden. Dat desen hongerigen gier datelijck soo wel geviel, ons beloofde, alles wat doen conde, soude bewijzen, ende aende becomingh niet en twijfelde, soo maer, gelijk den tolck hem bekent gemaekt hadde, dat voornemens waren te doen, Adonne Lilla tweemaelen naer den anderen expresselijck vraeghde, of hem oock flisiens wijsmaecten en onse beloften al souden behouden, dat hem dan den tolck telckens opt crachtigste versekerde, te weten, soo bij aldien ons versoeck obtineeren en anders oock niet, 't gelijcke lieten oock Adonne Lilla weten, die met 't selve mede tevreden was: invoegen nu al weder in hope en vrese staen.

Dato wierde mij van hare Hoocheijde in de logie gesonden, een Padangh³⁴³ of degen, sijnde met silver overslagen waerdich ontrent bij calculatie 16 à 18 R^{len} van 8^{en}, en is mij op gisteren dat g'omiteert hebbe t' annoteren, oock een crisse van swassa geschoncken.

343 Padangh, read (Mal.) pedang.

Donderdach den 20^{en}

<werden een Darol, een waschplaetse van den Coninginne seer heerlijk getracteert> wierden aen Darol³⁴⁴, een waschplaetse van den Vorstinne, gelegen ontrent een mijl weegh aen het geberghte, daer 't seer vermaekelijck is, door hoogh gemelte hare Hoochedens ordre, seer overvloedich getracteert, den Adonne Lilla en Bintara Channa=Channa nevens verscheijde noch minder officieren, waren gecommiteert, ons 't onthaelen, tot vijf maelen wierde daer naer den anderen opgedist, ende soo lustigh geweest, tot langer te sitten, stonde daer noch tot twee mael spijs gereet, dat de sevenste mael soude geweest sijn, soo de Coninginne alle grote gesanten gemeinelijck onthaelt. De wasschplaetse was seer vermakelijck, leggende recht onder een steenachtigh geberghte, daer 't water onder uijt de steenen sijpen comt, en oversulcx seer cout, helder en claer sij, is oock geplant vol clene vissen; waarmede Vorstinne (daer sijnde) mette selve te spijsigen, haer vermaect meent. Van dit water wert dagelijck in potten, soo veel gehaelt als de Coninginne verbruijckt, voor wiert daer, 't onsen vermaeke gesongen, gesprongen, geredeneert en 't een en ander meerder gedaen, dat tot ons genoeghen kosten of mochten bedencken, in manieren ons der wegens 't minste niet en hebben t' ontdancken of misnoegen.

Bij dese ocasie draegen Adonne Lilla ons voornoemt versoeck, tot twee a drie distincte malen oock selfs voor, daerop ons telkens seghde niet in becommert en geliefden te sijn, alles soude wel gaen. Ende om sijn Ed^l nochte bet aen te manen, als ten opsichte de besondere diensten, ons door den Coedjeron en Oudana, van tijt tot tijt bewesen, beloofden aen deselven, in gevalle te wege quamen te bringen, dit ons laetste versoeck verwurven, hun jder te weten Coedjeron met een Grote en Oudana een clene cas goudtdraet souden beschincken, dat hun grote moet scheen te geven.

Dato, voor dat noch uijtreden gelast aen d'adsistent Maetsuijcker en Hackendonck, varen sonden met onsen scheeps ten huijse van den Rijcxraet Serij Paducca Tuan, t' ontfangen sekere 32 bharen tin en 2 d^{os} pepers door den Vorstinne aen Gouverneur Generael vereert, in recompense van de schenckagie hare Hoocheede door sijn Ed^l geschoncken. Maer verstonden op ons thuis comen, niet en waren cunnen te rechten geraeken, sijnde van d'eene plaetse op den anderen gewesen, in voegen dan de selven gelaste hun nevens 's Comp^s tolck 's anderen daeghs 'sochtens.

344 Darol, (Aceh.) daroj, (Arab.) dār i.e. abode or residence. Here it denotes krueng daroj, a river run through the palace.

<f.609r.>

Vrijdach den 21^{en}

andermael derwaerts te vervoegen, en niet wederom te comen sonder 't geschenck hadden becomen, of rechte redenen te rugh brachten, waeraen het haeperd, ten einde daerin dan, mette minste tijt cortingh, tijdelijck mochten versien.

Dato ontrent den middach, bequamen van voornoemde adsistenten en tolck bescheijt, aengaende voornoemt tin, namentlijck onsen boot voor 't Hof wilden seinden, om deselve daer mede van daer te haelen. Nademael datelijck souden aenvangen te weegen, kennisse geen meer als 28 bharen in alles hadden te verwachten te weten, <ontfangen eenigh tin, peper etc. tot schenckagie soo voor den Gouverneur Generael als den Commissaris vereert>

25 in rescontre van de schenckagie, hare Hoocheede, door mijn desen jare toegebracht.

2 d^o voornoemt Gouverneur Generael, tot vereeringh nevens noch

4 stucx Caijoes Soncquit³⁴⁵ of Aetchiens cleden, met gout doorwrocht ende een swassa mes gegarniseert met robijnen.

1 d^o voor mij tot een gedachtenisse, maekende als vooren.

28 bhaeren,

sijnde 't eerste door ons (soo seghden) van 32 bharen becomen, qualijck verstaen, ende wat den peper belanghde daer af en was jegenwoordigh niet een catti bij de magasijnen, invoegen ons daermede, voor als nu niet en conden gerieven ende over sulcx nootsaekelijck, met soo veel comptent in plaetse souden gelieven te laeten vergenoegen, presten op voornoemt kennisse onsen boot, nevens 't logies vaertuijch wel gemant datelijck derwaerts, met ordre aen gerepeteerde adsistenten en tolck voor eerst (soo haest doenelijck) maer souden ontfangen en aennemen, dat becomen conden, wilden daernaer derwegens mette Groten spreken, sulcx voormelt partije tins, noch dien dach ontfangen en naer ons boort despecheerden.

Saterdag den 22^{en}

Saterdag, reden ten Hoof ons vertreck ende 't aflsach op de R^{len} te bevorderen maer sat de Vorstinne niet uijt, sijnde, alsoo 't jegenwoordich de vaste maent is in haer gebeden, echter om onse saeken te precipiteren, liet den Orangcailja Laximana en Adonne Lilla, die mede binnen waren, ons aen sijn aldaer, ende onse demissie versochten, sombaijen, latende 't tweede versoeck, te weten 't aflsach op de R^{len}, om goede redenen (soo seghden) tot naerder ge-

345 Caijoes Soncquit, probably (Mal.) kain songket.

legentheijt onbevordert blijven; hare May^t ons voornoemt versoeck en aen sijn te Hoof genotificeert sijnde, stierde ons datelijck toe de swassa beteledoos, nevens een ontbijttie, met aenseggen wijders niet moeijelijck en geliefden te sijn, ons voor als noogh niet en conde largeren, 't soude Woensdach, sonder fault geschieden; d'oirsaecke was, hare afgesanten haer hadden laten sombajen noch niet gereet en waren, ende 't vertreck tot Woensdach voornoemt mochte uijtgesteld werden, dat hem g'accordeert hadde, maer versekerde ons niet een dach langer en soude aen draelen, 't ware dan geriet waren of niet, souden al echter moeten inschepen, ordonneerende de selve tot hun gerief ende om alle redenen van clachten en verder dilaj wegh te nemen, ende ons niet 't ingaderen, sekeren groten Moorsen boot, van al hun plunderagie en dat van hun gevolgh mede 't inbarqueren, soo liet mijn oock seggen, onderricht was, den Commissaris Sourij, anno verleden tien bharen pepers tot vereeringe hadde gehadt ende aen mij nu niet meer als een bhare tins en was geschoncken, dat buijten hare Hoocheedens goede meininge was geschiet ende niet over misnoeght en moeste sijn, want was altoos voornemens geweest, mij voor al niet minder ja eer meerder als aen den Commissaris Sourij gedaen, te vereeren, *<den Commissaris becomt noch 2 bharen tin tot vereering>* waeromme nu dan oock datelijck ordre aen Orangcája Maharadia Serij Maharadia geven, mij mede tien bharen pepers soude toeweegen of in plaetse van de selve, ingevalle geen en was, 't bedragen van die *<f.609v.>* in tin, dat danckelijck aennemen, ende voort seghde, conform hare Altesas bevel dan Woensdach aenstaende, om den brief soude binnen comen, ende tot soo langhe noch patientelijck vertoeven, alhoewel seer gaern gewenscht hadde, 't selve wat eerder hadde hebben mogen geschieden, waermede dan den Laximana en Adonne Lilla, ons versoeck 't afslach der R^l aengaende, noch wat nader gerecommandeert hebbende, ons afscheijt naemen ende naer huijs vervoeghden.

Dato arriveerden hier ter Rhede twee Javaense vaertuijgen, comende sonder passen ver bij Mallacca van Grisse, haer cargo bestaet meest in sout, weijnich goudtraet, coperwercken en percelijn.

Tegens den avont quam seker huisdinaer van Maradja Serij Maradja ons aenseggen comen ontfangen souden noch twee bharen tins, in plaetsen van de tien bharen pepers, die der niet en was van den Coninginne geschoncken, dat s'anderen daeghs 'sochtens.

Sondach den 23^{en}

goetijt deden, ende deselve mede aen ons scheeps boort voeren lieten om benevens de vorige en alle 's Comp^s, van over Mallacca naer de Cust van Indien gevoert te werden.

Maendach den 24^{en}

reden, 'sochtens goetijt, opt seggen van 's Comp^s tolck Andries, door Laximana verstaen hadde, heeden ons afscheijt ende de brief van den Vorstinne soudon becomen te Hoof, maer 't was abuijs, sulcx onverrichter saeken weder naer huijs keerden.

Dinghsdach den 25^{en}

is niet sonders gepasseert.

Woensdach den 26^{en}

reden, g'accompaigneert metten oppercoopman Harmanszen, den schipper Aldert Cagenaer en den ondercoopman Lieuwen van Rossem, achtervolgens hare Hoocheedens bevel aen ons Saterdach verleden gedaen, te Hoof, ons afscheijt ende hare Altesas brief aen den Gouverneur Generael geschreven t'ontfangen, item voor 't laetste noch eens iverich te versoeken, ons voor desen versocht aflach op d'ontfangen Realen mocht g'anderen, maer konden hare Hoocheede, met alles bij brachten, tot sulcx niet beweegen, alsoo seghde, de R^l, vele jaren verleden, al langh bij haer heer Vaders regeringh tot dien prijs gestelt, voort geduijrich soo hoogh gevaleert ende oock bij d'onsen altoos sonder tegen spreken daer vooren aengenomen waren, waeromme dan oock (gelijck verhaelt) geen alteratie daer in doen en wilde, alsoo 't selve van al te quaden consequentie soudon sijn, maer hadde wij haer May^t, 't avont of mergen elders anders in te versoeken, wilde ons daer in favorabel en behulpigh sijn, daermede dan moesten aflaten en gaen neder sitten, als wanneer met spijs getracteert ende voort jgelijck met een Moors gewaet wierden beschoncken, dat datelijck daer binnen 't Hof aentrecken ende weder voor hare Hoocheede mede verschijnen moesten, als wanneer mij, door hare Altesa tot voornoemt drie bharen tin reedts ontfangen, ende 't supplement van de tien bharen pepers den Commissaris Sourij anno verleden geschoncken, gelijck als hare Hoocheede 't selve selfs, soo uijt sprake, noch 100 Spaense Realen in specie wierden vereert, dat met grote eerbiedicheijt accepteerde, onderwijlen was alles, om den brief tot onse logie te convoijeren, vaerdich en claer gemaect, gelijck dan oock, weijnich tijts daer naer, ende soo als mijn behoorlijck afscheijt van alle de Groten genomen hadde, te Hoof uijt, derwaerts gingen, geschiedende 't selve, met gelijck pompe als hare Ed^l missive, onses aencompste ingehaelt was.

<f.61or.>

Dato vereerden aenden Rijcxraet Calli op sijn versoeck ontrent 38 vademen langhte halve peerdelijn, ontrent vier duijm dick, om tot den wilden elifant vanght te gebruijcken, daer sijn Ed^l seer mede gedient scheen, item aen Radja Adonne Lilla 20 à 24 ponds buspoeder.

<lenen aen die d'Oude Engelse Comp^e eenich cruijt en scherp> Soo leenden mede, onder obligatie, aen die van d'Oude Engelse Comp^e 200 ponds buspoeder, en 70 stucx soo langh als ront scherp, om bij den president tot Bantam ten believen van den Gouverneur Generael en Raden van Indie, weder gerestitueert te werden.

Donderdach den 27^{en}

waren vast besich met alle onse plunderagie naer boort te schepen. Ten selven dage verseijlde uijt dese Rhede 't Engelse schip de Supplij, directelijck naer Suratta, met welcke oock een brieffe schreeven aen onsen president aldaer van inhoude, soo 't selve onder dato deses in mijn appart brieffoeckje gelesen wert.

Vrijdach den 28^{en}

namen, naer luyt onse resolutie dato 7 deses getrocken, ons afscheijt van de Rijcxraeden Calli, Serij Paducca Tuan ende den Capado Radja Adonne Lilla, sijnde Maharadja van huijs ende Laximana (soo seghde) siekelijck, invoegen geen van die beijden en hebben weten spreken, Adonne Lilla behandighde mij een cleetje, om uijt sijnen name aende Gouverneur Generael te vereeren, soo hadden oock Laximana 's daechs te vooren een groten pot, met aert olie en Sibid Indra aen d'aetcher³⁴⁶ aen gemelte sijn Ed^l geschoncken.

Saterdach den 29^{en}

naer alvoorens den oppercoopman Harmanszen een schriftelijck instructie, om hem in 't wel dirigeren van 's Comp^s saeken, nevens een perfect register van alle papieren en boeken aen dat comptoir dependende, getransporteerde ende daer en tegens van sijn E., weder ontfangen hebbende, de geslote negocië en logie boekjens specificatien van schenckagie en ende montkosten, boten schepe als aen lant gedaen ende gemelte sijn E. voorts 's Comp^s saeken allent halve voor ernstelijck gerecommandeert en al de mindere supposten, jder tot hen plichtigh debvoir seer hooghelijck g'admoneert hebbende, sijn 'sochtens goetijt, uijt 's Comp^s logie naer boort gevaeren, werdende derwaerts g'accompaigneert, door voor verhaelden oppercoopman ende d'Engelse vrunden, soo van d'Oude als Nieuwe Comp^e, mitsgaders oock den Orangcaija Sibid Indra, die ons ontrent totte clocke drie uijren naer de noen, en 't wintje wat goet begon te werden, bij bleven.

346 D'aetcher, (Mal.) acar i.e. pickles.

Origineel relaes van den oppercoopman A. de Vlammingh van Oudtshoorn wegens 'tgene aen t' hof van Attchin verricht ende en passant in Malacca ondervonden ende ervaren heeft, geexhibeert.

<f.542r.>

Volcht 't verhael wegens mijn bevindingh en verrichten in Aetchien.

Naer dat 2 Junij³⁴⁷ uijtte Mallacse rhede geseijlt waren, arriveerden 13 daer-aenvolgende, 'sochtens goetijt onder Aetchien, ontrent anderhalf mijle weeghs beneden d'ordonnaris rhede ten ancker, daer, op t lossen van een stuck, <f.542v.> dat een ordonnaris seijn is, datelijck een van 's strandts oppassers, met een cleen vaertuijchie tot ons aen boort quam, de welcken datelijck overhandighden een missiefke aen 's Comp^s resident te bestelen, van inhoude onse compste aldaer de May^t bekennt maeken ende hare Hoochedens landens licentie, volgens gebruijck te willen soliceren, soo in aller haest dede, ende 'sanderen daeghs mede, nevens hare Altesas gecommiteerdens, ons van boort te haelen, derwaerts quam, maer wierden door overval van hart weder verhindert, dien dach van boort te steecken, sulcx gesamentlijck tot 's sanderen daeghs, sochtens van 15^{en}, t een liefelijck vlaghie was, vertoefden, gevende op ons afscheidjen van boort last aende schipper, soo haest doemelijck trachten soude d'ordonnaris rhede te beseijlen, ten einde U Ed^l waer de missive en costelijck schenckagie aen hare May^t geconsigneert, segourelijck³⁴⁸, metten eersten van boort crijgen ende onse saeken mochten vorderen, maer continueerde t weder, sonder intermissie, ende nam van dage te dage soo hart toe, met allen g'adhibeerden jver, niet voor ult^{mo} desselven maents, ten gewonen plaetse ten ancker quam. Sijnde volle 18 etmaelen g'intermitteert, die clene distantie niet en heeft weten te winnen, van welck gelijcke, geen levendig mensche in Aetchien meer memorie en gedraeght; doch wij cregen echter, op dagelijck aenmaningen van den Vorstinne, maer niet sonder groot gevaer en moeijten, voornoemt U Ed^l missive en geschenck nevens d'huijsvrouw van den oppercoopman Harmanszen, welke hare Hoocheede voornamentlijck desidereerde te sien, eenige dagen te vooren, met een grote geleende Moorse boot, tot sonderlingh genoegen van hoogh gedachte hare May^t, behouden van boort, gelijck hare Hoocheede dan oock datelijck voornoemt oppercoopman Harmanszen versoeken dede, geliefde te consenteren, gemelte sijn huijsvrouw, hare May^t 'sanderen daeghs een mocht comen besøeken, soude haer naer al haer vermogen trachten te vermaeken en genoegen te geven, dat sijn Ed^l gaern toestont, ende ingevolge wij haer dan oock, met een seer aensienelijck schenckagie, op

347 Junij, read Julij.

348 Sehourelijck, read behourelijck.

hoope daermede onse voorhebbende saeken te sullen advanceren, gelijk als daer af abusivelijck bericht waren, nevens d'huisvrouw en dochter van den Orangcaija Sibid Indra, 'sanderen daeghs derwaerts largeerden, ende seer vrintelijck van hare Hoocheede ende alle der Groten vrouwen in ontelbaeren getaele, door expresse last van den Coninginne daer mede verscheenen, ontfangen ende getraceert wierde, soo als naderhant nogh tot meermalen is geschiet, sulcx niet anders en heb cunnen bespeuren, of hare May^t in d'aencomste van haren persone en ommegangh, een sondelingh genoeghen ende gevallen geschept heeft, daernaer haer meerverhaelde Juffrouw oock seer wel te voegen weet.

Den 30^{en} des voornoemt maents, 's daeghs voor dat hare Hoocheede, g'appointeert hadde, U Ed^l meerverhaelde missive en geschenck gewoonelijck soude werden binnen gehaelt, sondt hare expresse gecommiteerdens, in 's Comp^s Campo, voornoemt U Ed^l gesonden vereeringe te visiteren, op te schrijven ende te waerden, om in tijde en wijle, hare wedergifte daernaer wederom te proportioneren. De taxatie, soo naderhant door voornoemt Orangcaija Sibid Indra van wierden bericht, was ontrent 1500 R^{len} of f.3825, dat f.635: 5: 4 meerder soude sijn, als f.3189:14:12, dan de gifte in factura begroot staet, behalven nochtans 't stuck Hollants gout laeken costende f.780, met hooger als voor een Chinees condon aensien, ende gevolgelijck oock, niet meerder als ontrent 30 à 40 R^l getaxeert hebben, sonder onse serieuze jterative verseekeringhen opricht <f.543r> Hollants was, met notificatie hoeveel daer oock incoops hadde gecost, hun van haer gevoelen conde doen desisteren ende anders, dan daer af deden geloven, soo en was oock 't Hollants gout en silver lint, bij hun in de minste achtige niet geweest, sulcx 't selve en diergelijck Hollantse costelijckheeden, niet andermael derwaerts en behoeven gesonden, maer andere Indise werken welcke kunnen ende te naeste bij weten wat kosten, in toecomende vereijschen gestiert.

Voornoemt opnemingh bij de gecommiteerdens dan (gelijck geseijt) geschiet ende deselve Hoocheede overhandicht sijnde, committeerende 's anderen daeghs den laesten, sochtens, twee aensienelijck Bintharaes noch verscheijde mindere gequalificeerde personen meer, voorgeschreve U Ed^l missive en geschenck, benevens onsen persone solomneel binnen 't Hof voor Haer Hoocheede te haelen, gelijk geschiede. D'ordre in 't eene en andere gehouden, vinden U Ed^l, onder dato voornoemt, in mijn gehouden Journael of Daghregister exactelijck gedescribeert, waeraen mijn, om sal prolix en onnoodigh schrijven t' eviteren in desen gedrage, en 't genouch sal sijn gelaeten, met U Ed^l alleenigh maer te verhaelen, door hare Hoocheede en alle de Rijcx Groten cos-

tummelijck, wel ende behoorlijck wierden ontfangen ende getraceert, soo naderhant oock doorgaent geschiet is, invoegen des aengaende voor al geen reden hebben te claegen, maer hare May^t ten hooghsten lof, prijs, eer ende alle danckbaerheijt schuldigh sijn.

Soo heeft oock U Ed^l voornoemt schenckagie met 25 bharen tin, gerekent tot 14 t^{len} p^r bhaer, soo deselve desen jare daer courant vercoft is, comt taijlen 350 a 4 R^{len} ider R^{len} 1400 van 51 stuijvers 't stuck sijn f.3570 wesende 380: 5: 4 guldens meerder als hare Hoochedens voornoemt schenckagie 't belopen comt, genumereert, behalven noch twee bharen d^{os}, nevens soo veel pepers, vier stuck Aetchiense cleden ende een swassa mes, aen mijn heer den Gouverneur Generael int particulier, item aen mij drie bharen tin, een swassa cris ende een silver overslaegen Aetchiens geweir mitsgaders hondert stucx Realen in specie geschoncken.

De voornoemt tin, soo, die aen U Ed^l als mij (gelijck geseijt) door hare May^t geschoncken is, hebben nevens nogh 232 bharen d^{os} en 68 catti, van tijt tot tijt in Aetchien geprocureert, met advis van den Gouverneur van Vliet in Mallacca gedisbarqueert, om te sijner tijt van daer naer de Cust van Indien of Choromandel gevoert, ende te gelde gemaekt te werden, dat wenschen U Ed^l niet en mach misvallen, blijvende de reste, als de cris, 't geweir ende d'hondert Realen, tot U Ed^l gelieve en dispositie onder mijn handen noch berusten.

De missive en 't geschenck dan, als geseijt, den Coninginne overhandicht ende alle de Groten, conform U Ed^l expresse ordre besocht ende uijt U Ed^l namen beschoncken sijnde, is voort ons eerst versoeck, aen meerhoogh gemelte Coninginne en Rijcxs Groten geweest, hare May^{ts} restant debet, metten eersten naer de Wst Cust geremitteert mochte werden, om tegens hare Hoochedens gerechticheeden te rescontreren, 't welcke, alhoewel ons metten eersten, sonder de minste contradictie van hare Altesa wierde g'acordeert, sulcx echter door de traege progressen van dat Hoofes besoignes, onaengesien onse dagelijck <f.543v.> serieuze instantien, daertoe voor 5 Sept. geen volcomen bescheijt en ordre aen de Panghlimas en conden becomen, als wanneer deselve dan oock datelijck, nevens onse missive aen 's Comp^s negocianten derwaerts afsonden, en niet en twijfelen, of te bequamer tijt daeraen gecomen en onse coopluijden bij voornoemt debet, was volgens Aetchiens boeken nogh 3549 t^{len} en 7 masen, 't welck met hare Hoochedens boekhouders reeckeningh 16 t^l 8 masen te verschilen quam, hercomende 't selve verschil, geseijde hare May^{ts} boekhouders, de 4000 t^{len}, voor twee jaren door hare Altesa derewaerts geremitteert al en ganschelijck hadden afgeschreven, daer nochtans tot dato aldaer niet meerder als 3983 t^{len} en 8 masen, op gemelte somma waren gerescontreert

of gekort, ende even gelijk geseijt 16ten en 8 masen aen souden te schorten comen, daerof gerepeteerde 's Comp^s handelaers, bij voornoemt onse missive goet bericht en kennisse gedaen ende gerecommandeert hebben, de oneffenheit mette Panglimas aldaer te vergelijken, ten einde d'accorde mogen gaen, en de Comp^e daer bij niet en mach comen te verliesen.

Soo hebben meer verhaelde negocianten onder anderen oock aengecundicht, hoe int resumeren van Aetchiens afgeleijde boeken, in die van den jare 1642 gevonden hebben een abuijs van 300 R^{len} van 8^{en}, ende dat op hare May^{ts} reeckeningh wegens 't rescontreren van haer voornoemt Sumatras gerechtigheeden, met ordre aen de selven, daer naer metten eersten souden sien, en den saeke sulcx bevindende, 't misverstant mette Panghlimas, tot 's Comp^s voordeel trachten t' accommoderen, want in deser voegen luyt de specificatie,

in Indrapoura sijn gecort voor bharen	1272 cattis 63	R ^l 5184 ½
ende op Ticouw voor bharen	170	393 ½
dat volgens die abusive reeckeningh 5878 Realen		<hr/>

souden weesende en wel opgetelt bevonden sal werden mach R^{len} 5578 sijn. Even gelijk geseijt 300 R^{len} verschelende, welcke de May^t te veel op hare reeckeningh souden wesen afgeschreven; wat nu mijn Heren van die saeke, dat is of in Aetchien fault geschreven, dan wel op de Cust in't rekenen abuijs gecommiteert mach wesen, gelieven U Ed^l bij meergenoemde coopluijden te laten vernemen.

Seer ter goeden tijt, hebben U Ed^l den oppercoopman Jan Harmanszen tot verlossingh van den ondercoopman Jan Luijcasz Levendigh anno verleden door den Commissaris Sourij als provisioneel overhoofd in Aetchien gelasten, met ons derwaerts geschickt, want vonden den eersten adsistent Isaack Laeckens, als secundus van voor Leevendigh daer verbleven uijtter tijt, wesende 29^{en} Januarij gesturven, den welcken daer naer, 11 Augustj ontren een maent naer onse aencomste, gemelte Leevendigh oock selfs gevolcht is, invoegen (gelijk geseijt) sonder voornoemt oppercoopman Harmanszen adsistentie verlegen gevallen, ende niet geweten, wie naer ons verscheijden, tot bestier van 's Comp^s saeken daer best souden hebben gelaten, alsoo van geen bequame stoffe daertoe g'accompagneert en was.

Ende beseijden dat en schoon meergeschreven Jan Luijcasz. al bij 't leven gebleven waer, soo wat het echter voor al tijt en hoogh noodight van daer verlost en 's Comp^s effecten hem wierden ontset, alsoo hem 'tsedert vertreck van den <f.544r.> Commissaris Sourij van daer, gansch onhebbelijck gecompporteert ende sijn meeste tijt met drincken, hoeren en snoeren doorgebracht hadde, sonder op 's Comp^s dienst d'minste achtige te geven. Want waren de Boek-

jens, alhoewel seer cleen ende geen drie blaren groot en vonden, soo slor sich geschreven, qualick gerekent ende onstijligh duijster gestelt, genootsaecht sijn geweest, deselven tenemael te redresseren ende van nieuws op herschrijven laeten, behalven dat, en was niet een geschieckt blat van sijn gehouden dagh-register te vinden, invoegen, noch daerbij, noch van hem selven egeenigh 't minste bescheijt van 's Comp^s saeken of 't gepasseerde aldaer en heb weten te becomen, en genootsaecht geweest sij, mij derwegens als wijders van vreemden te laten informeren en dienen, dat ons al vrij wat moeijten gecauseert heeft.

De saeken dan daer soodanigh als verhaelt vindende, deden hem metten eersten volgens U Ed^l bevelen, van alle 's Comp^s effecten, in onse eijgen bij sijn transport aen voornoemden oppercoopman doen, dat niet heel effen, nochtans beter dan wel gevreest hadden, uijt en quam en 't naervoegende, naer luijde de boeken aen mancqueerde. Te weten,

289 stucx percelijn	incoops costende	f.50:
4 p ^s ginganghs		22: 10
1 p ^s swart fluweel		15: 6
226 stucx verlakte doosjens		49: 5
4 p ^r pendentjens		5: 10
46 catti gommelacca		21: 5
286 d ^{os} rompen		25: 15
78 t ^l en 10 masen p ^r cassa		801: 19 : 8
30 catti tin		21: 10

somma f.1013: 0 : 8

Waeraf hem 't eene en andere tot f.952:16: 8 bedraegens, als te weten d' 78 t^{en} en 10 masen, welke vanden wint niet kunnen vervlogen sijn 30 catti tin, die door d'hete van de son weijnich indrooght, 4 p^s ginganghs, 1 d^o fluweel en 4 p^r pendenten, daer af 't eene noch andere 't gansch wegh droogen niet subject en is, mitsgaders 100 cattis rompen, welke bleeken tot 17 t^l de bhaer gerekent, aen eenen Mamet Salé Moors coopman vercoft, ende de Comp^e niet goed gedaen en hadde, met Resolutien van Rade, prijs incoops op de reequening gestelt, ende de reste op de reequening van winst en verlies en schenckagie afgeschreven hebben. Nadien, dan rechten genouch verclaerde wierde, bijden overleden, soo nu als dan, verscheijde percelijnen en verlakte doosiens, hier en daer aen de Groten verschoncken wesen, die niet en soude hebben afgeschreven, mitsgaders oock 't eene en andere 't breken, indroogen en laxeren subject was.

Soo hadde oock niet anders in voorraet geprocureert als 19–4 bharen tin tot $12\frac{1}{4}$ a $12\frac{1}{2}$ t^{en} p^r bhaer, en 36–11 d^{os} peper tot 7, $7\frac{3}{4}$ en 8 t^{en}, daer hem nochtans tot meermalen (soo bericht sijn) goede quantiteit van beijde voornoemt specien, ten redelijcken prijse aengeboden geweest was, ende van comptenten geen gebreck en hadde, alsoo op onse aencomste noch wel 2300 t^l in goude nieuwe masen bij de casse vonden. Wij en cunnen niet begrijpen <f.544v.> wat die man daarmede doch moet voor gehad hebben. Want niemant en behoort soo onvoorsichtigh te sijn, niet considereren of weten soude, de coopmanschappen mette aencomste der vreemdelingen nootsaekelijck rijzen moesten, gelijk wij naderhant niet weijnich en hebben ervaren, alsoo door de gretige betrachtigh der Engelsens, voor onse voornoemt gecofte tin, buijten alle ongelden 14 t^{en} comptent hebben moeten betalen, ende met voornoemt onse opcoopingh gecauseert gemelte Engelsens, voor 't meestpart aengeslaegen hebben, ende men wel tusschen de 4 en 500 bharen rucht te sijn, 15, $15\frac{1}{4}$ en $15\frac{1}{2}$ t^{en} de bhaer, doch op drie maenden dach hebben geven moeten. Wij er souden, mijn Heren, tot soo excessiven marckt niet gecomen, ten ware het, om voornoemt Engelsens ende deselven daer mede den handel te becommeren was geschiet, want, sonder wij naer dat minerael hadden getracht, is 't seker, sij lieden 't selve, ten voornoemt conditie, wel om 14 t^{en} en minder, en voor comptent, tot 12 à $12\frac{1}{2}$ souden hebben erlanght, nadiender dit jaer wel 800 bharen uijt Perach in Aetchien aende marckt sijn gebracht, sijnde groter quantiteit als in voortijden noijt en is geschiet, waeromme dan oock, tot geseijde verhoogingh hebben geresolveert, om hun den prijs te verderven, als oock ons capitael, dat leedigh hadden leggen ende in geen andere dienstige coopmanschappen wisten om te setten, te besteeden, ten einde hun door sulcx etc. die plaetse afkeeringh maeken, ende 't vertreck van daer doen resolveren mochten, want is 't eenichste, of emmers 't principaelste, desen jaere uijt Aetchien hebben vervoert.

Voor ende aller geresolveert hadden, weder binnen door over Mallacca herwaerts te keren, maer de raijse, conform U Ed^l expresse ordre langhs de West Cust te nemen dachtende ende mitsdien verstonden ons aen den tin niet veel en lach gelegen, alsoo hier te laet aenlanden, om dit jaer elders ter bequamer marckt vervoert te werden, consequentelijck een ront jaer schadeloos soude hebben moeten blijven overleggen, daer en tegens, wij beijde, uijt Aetchien vertrocken sijnde, deselve bij den oppercoopman Harmanszen ongetwijffelt, ten respecte, sijn voornoemt present wesende grote abundantie, beter coop, dan noch oijt te vooren geschiet soude te becomen geweest sijn, hadden onderleijt mette gemelte Engelsens te contrareren, in vijff maenden tijts niet een catti tins hoger op op te copen als tot 13 t^{en} de bhaer, ende dat, om den glorieusen Aetchiender in sijn overdadige laet dunckentheijt niet meerder te voeden

ende den marckt aldaer selfs te bederven, als souden beijde onse scheepen leedigh hebben laten vertrecken, hare Ed^l luijsterden naer ons voordragen al eenige dagen seer verdachtelijck, ja scheenen daertoe wel genegen te sijn, maer hun eintelijck mette gemeine scheepsvolck daerover delibererende, sonder welck speciale toelatinge, ten respecte hunner gelicentieerde particuliere negocie, daer niet disponeren en conden, lieten ons begonnen onderhandelinge steeken, als wanneer wij dan oock datelijck voort voeren, hun den marckt (gelijck als verhaelt) te verderven, dat versoeken U Ed^l doch wel mach gevallen; 'K bevinde bij resumptie deses, soo al 't eene en andere van d'Engelen gelijk sonder g'observeert hebben te distinguëren, welcke van beijden 't sij die van de Nieuwe of Oude Comp^e meinen, alsoo tesamen in Aetchien logiëren, wij verclaren dan bij desen, van die van d'Oude Comp^e alleenigh maer hebben gehandelt, welcken 19 Maij (stilo vetterj) de Blissingh van Suratta p^r Goam, met een wel getrocken <f.545r.> groot cargasoen, waerdich incoops (soo voorgeven) ontrent 15 000 t^{len} of 60 000 R^{len} van 8^{en} becomen ende voornoemt tin nevens noch 40 bharen benjuwijn, 20 d^{os} douwen jlangh³⁴⁹, ½ d^o camfor Barus, 2 d^o agulhout en 5 d^{os} arpuijs³⁵⁰, nevens partije gesorteert percelijn en eenige tabacx=rieden (naer hebben cunnen vernemen) dato 27 Oct. nieuwe stijls twee dagen voor ons departiment van daer, weder directelijck mede derwaerts hebben gelargeert. Hun voornoemt becomen cargo sijn, bericht, principaelijck tebestaen uijt 600 corgie swarte smalle baftas, 200 d^{os} Brotius³⁵¹ wit en swart onder den ander, grote quantiteit candakiens en berams, eenige costelijck cleden met goude bloemen gewrocht, partije taruw, 60 bhaer gesuijverden cattoen en half, sooveel cassumba, van welck een en andere tot dato ons vertreck noch weijnich hebben vercoft, en oversulcx genootsaect sijn geweest, de meeste partije van hun voornoemt gecofte tin (gelijck geseijt) op dach ende met g'adepositeerde penningen te negocieren, ende midtsdien apparentelijck oock, 't meest voordeel niet opdoen en sullen, want moeten 4 p^r cento ter maent voor interest betalen, dat excessive veel is.

't Welcke principelijck veroorsaekt sij, de Bengaelders met alle hun doeken noch onvercoft saeten, ende vertreckende, die meest, prijs incoops afstonden ende oversulcx de coopluijden meest hun gerede comptenten in besteeden, midts 'twelcke nochtans niet en twijfelen en duchten, sij liedens te sijner tijt, als de West Custs equipagie weder voor handen valt, van 't meeste part, voornamentlijck de smalle swarte baftas, ten redelijcken prijse nogh wel sullen afraeken, want is een seer dienstige soorteringe ende op voornoemt Cust (soo verstaen) sonderlingh getrocken.

349 Douwen jlangh, (Mal.) daun ilang, is said to be a sort of grass, but not known its details.

350 Arpuijs, read harpuijs.

351 Brotius, Brotias.

'T schijnt gerepeteerde vrunden Aetchiens negocie smaekelijck en aenge-naem begint te werden ende voor eerst niet voor en nemen van daer te verhuij-sen, want heen anno verleden, van die van voornoemt Nieuwe Comp^e, waer dat bij in resideerde, afgesondert, een aparte, welgelegen plaetse op 't erf van Orangcaija Sibid Indra gecosen, ende nu dit jaer noch een permanent pachuijs opgeslagen hebben, dat wenschelijck ware anders voornamen, want vreesse, bij continuatie, behalven met voornoemt toevoert van goederen, die nergens als op de West Cust kunnen werden verteert, den handel aldaer seer bederven, niet naerlaten en sullen bij alle wegen te studeren, 't sij directelijck of indirectelijck, daer in, nevens ons deel of aenpart te krijgen, maer hebben wij den oppercoopman Harmanszen, op ons vertreck van daer soo wel bij monde als geschrifte, serieuselijck gerecommandeert op hun doen en practijclicijc doch wel naerstelijck achte te geven, ende desaengaende maer 't minste vernemen-de voort gelast, hem om geenige respecten niet en sal ontsien, daerover aen hare May^t en Groten heevigh te doleren etc., soo U Ed^l bij copij van voornoemt instructie onder N^o12 –(sic)— hier neven staende breeder gelieven te lesen.

Emmers dit vresen wij en hebben daer af eenige mompelingen gehoord, practiseren sullen, hun coopmanschappen op dach en leverantie van peper aende West Cust handelaers te debiteren, soo om deselve hun goederen daer-mede van de hant te helpen, als ons den peper t' ontsetten, 'twelcke indier voe-gen onderneemende, en weete niet hoe best in sal werden voorsien, want schoon daerover aen de Coninginne en Groten al te claegen quamen, met in-tentie 't selve souden gelieven te verbieden, jetse vreesen, in plaetse van ge-hoord te werden, daerover met ons souden spotten, of *<f.545v.>* anders te versoeken, 'twelcke mijns bedunckens, met eenigh fatsoen noch wel soude kunnen geschieden, alsoo het een maniere van monopolie sij, die in een ge-schickte negocie =plaetse niet en behoort getolereert te werden, alle die peper van de West Cust in Aetchien comende, inden Bandel of Alfandigo publicke-lijck, als bij venditie aen de meest biedende mocht werden vercoft, staet daer-tegens dan weder vast en seker, den peper tegens malcanderen seer opjaegen, die voorschadelijck negocie selfs voeden ende meer doen accreseeren souden, soo dat wij daerin raedeloos sijnde, U Ed^l diepsinnige beraetslaegingen, de sa-lutairste voorcomingh van 't selve gerecommandeert en bevolen laten.

Opt versoek van Aetchiens Coninginne en Groten aen voornoemt Engelsen gedaen, ende beloften nevens ons in dat Rijck ende den resorte van dien, gelij-cke vrijicheden, ja meerder preeminentien genieten souden, hebben met gro-ten moeijten en costen in Goa, den Orangcaija Radja Lilla Wanghsa, van den jare 1628 daer gevanckelijck geseten, gelargeert becomen ende tot Aetchien in vrijdom gebracht. Maer hebben in plaets van 't aen hun beloofde t' obtineeren,

ter nauwer noot ende niet sonder grote gedaene vereeringen, tols vrijheijt van hun voornoemt schip en goederen voor dit eene jaer maer weten te becomen, behalven eijntelijck noch aen den gemelten Orangcailja, opt uijtterste vertreck van hun voornoemt schip, bij den Vorstinne geschoncken ende met voornoemt Engsen naer Goa gelicentieert sijn te keren twee Portugese jongelingen van Sr Francisco de Sousa de Castro daerover gebleven. 't Verwondert ons seer, hare May^t U Ed^l soo meenichmael om meer gemelten Orangcailjas verlossingh lastigh gevallen heeft, daervan den selven in Aetchien, geen meerder wercks en wert gemaakt, leeft als gemeen vrij persoon, sonder hem tot dato nogh eenige bedieningen ofte waerdicheijt van de May^t gedefereert te wesen, behalven nochtans te hoof comparerende, d'eerst plaetse in den rangh der Coedjeron of hoofs Cap^{ns} occupeert.

Int derwaerts comen, even buijten Goas bhare, hebben die van voornoemt Supplij, gecombineert mette scheepen Hinde ende 't Zeepaert gerescontreert een Mallebaers schip uijt trode meer comende en naer ...(sic)... tendeerde, 't welck, als schietende op 'tselve, ontrent 25 mijlen bewesten Goa vervolght, aldaer tegens de strant gejaecht ende verbrant hebben.

Soo meergeschreven Engelsens voorgeven, soude t gemelte schip wel 8 tonnen gouts, bestaende meeste in Moorse ducaten waerdigh geweest sijn, maer sij liedenen daerof weijnich wesen verbeterd, alsoo de Mooren hun mette rijkdom datelijck p^r den boot daer uijt ende naer lant te begaeven. Welcke voornoemt rescontre, die vrunden al vrij omsichtigh en beducht gemaakt heeft, die Custe met hun schip weder te passeren, te meer van cruijt en scherp niet al te wel versien en waren. Waeromme ons dan oock, tot distincte maelen seer instantelijck aengeweest hebben, hun van 't eene en andere van onsen overvloet, tot billicke betaelingh wat wilden overdoen, dat hun eintelijck recorderende de courtoisien, die geremarqueer hebben, hun door U Ed^l van tijt tot tijt, in velen is geschiet, ende ten respecte de vruntschap, ons door deselven mettet leenen van hun boot, tot 't disbarqueren van ons schip etc. bewesen, toestonden, ende met 200 pond buscruijt nevens 70 stucx, soo ront als langh scherp g'accomodeert hebben, om aen de Comp^e tot Bantam, 't sij in gelijcke specien, of in comptent gerestitueert of voldaan <f.546r.> te werden. Soo mij geseijt in nevensgaende missive gequoteert N° 28 aen den President tot Bantam gesigneert, daerof aende selven geschreven hebben, dat van herten versoeken ons door U Ed^l niet qualijck en mach afgenomen werden.

Die van de Nieuwe Comp^e, doch inAetchien 't langhste geresideert, sitten gans sonder negocie, hebbende 't sedert de Boa Esperance geen versoek of 't minste secours becomen, behalven 't schip de Wilhem ontrent drie weken voor ons verschijnen aldaer van Goa naer Macao genavigeert, daer en passant eens

aengewees doch hun gansch geen adsistentie van is geschiet; in voegen, soo langer in Aetchien te continuëren comen, hun capitael welhaest sullen hebben vergasteert³⁵², want nu al ontrent anderhalf jaer langh, wel 1400 t^{len} of 5600 R^{len} van 8^{en}, van den Orangcailja Sibid Indra, tot 4 p^r c^{to} ter maent à deposito hebben lopen gehadt. 't Welck eenelijck van interest, behalven hun gastos, 224 R^{len} ter maent beloopt, daerentegens niet anders onder of bij hen sijn heb-bende, als 300 stucx musquets, 180 bharen vuiljende catoen, 100 d^{os} jser, eenige laekenen ende partije juwelen, naer alle welke coopmanschappen gans geen vraegen is ende hun oversulcx beswaerelijck van sullen comen t' ontlasten, in manieren ons die vrunden daer weijnich inde negocie te beletten, dat wenschelijck ware mette anderen mede soodanige was. Wij hebben U Ed^l ujt Mal-lacca, dato ultimo Junij-passato van daer naer Aetchien vertrockende, genotificeert, wat bij naeder enqueste in den saeke van voornoemt Engels schip de Boa Esperances ontlaedingh, bij d'onsen tot Mallacca aengehaelt ge-daen, ende hoope hadde, desaengaende, in Aetchien eenigh naerder bescheijt te becomen, gelijk wij dan oock met alle neersticheijt daer naer getracht aen 't Engels opperhoofd meester Arthux Ruinaston te vernemen, maer geen an-dere kennisse ujt becomen hebben, als dat door sijn Ed^l in voornoemt Boa Esperance, ujt Aetchien vertreckende, gescheept souden wesen, 2 bharen en 68 catti amber de gris nevens 5 p^s rode laekenen, costende met malcanderende 2480 t^{len} Aetchiens, soo als sekere memorie ons door sijn Ed^l nevens copije van een missive, hem ujt Batavia door Mr. Wilhelm Gorte, Capⁿ op voornoemt Boa Esperance geweest, toegesonden, onder N^o16 en 15 – hier nevensgaende dic-teert.

Van de juwelen anno verleden bij den Commissaris Sourij in Aetchien gela-ten, hebbende de vijf stucken, den Coningh tot 6 000 t^{len} Aetchiens of 24 000 R^{len} van 8^{en} vercoft, te betalen 2 000 comptent ende de reste precis naer drie jaren dagh, onder reciproque conditie, namentlijck ter eenerlijck aen onsen sijde, hare May^t met gene juwelen noch oock voornoemt overgeschooten rin-gen selfs, naer desen meer en souden verveelen, ten ware die selfs vorderde, ende ter andere, aende sijde van den Coninginne soo bij aldien de somma van t^l 3549 door hare Hoocheede desen jaere naer Sumatras West Cust (gelijck voornoemt) geremitteert, voort 't verstrijcken van geseijde drie jaren, tegens de tollen comen gerescontreert te sijn. Hare Hoocheede gehouden wesen, ander-mael soo veel van geseijde resterende 4 000 t^{len} t' ordonneren, als ons goet duncken sal, ende 't surplus naer d'expiratie van geseijde drie jaren prompte-lijck, in soodanigen munt of coopmanschappen te betalen, als wij selfs sullen

352 Vergasteert, borrowed from (Port.) gaster i.e. diminish or expend.

comen te begeren. Welcke voornoemde contractie niet en twijfelen of U Ed^l noch al redelijck gevallen sal, alsoo de Comp^e daer bij, op die kankareuse, duire langh bewaerde <f.546v> juwelen, uijtgesondert 't bedragen van den interest ende de groot schenckagien daerom genootsaekt geweest sijn te doen, noch al ontrent de 30 p^r c^{to} advance te hebben comt. Wij hadden wellichtelijck noch een duijsent taijlen comptent, daer hert om aengehouden, meerder g'obtineert, soo U Ed^l in hunen missive, aen hare Altesa geschreven, apparentelijck in d'acceptatie beducht sijnde, met hoope deselve daermede t' advanceren, niet gepresenteert en hadden.

't Geruchte van Pera[k]s reviers besluytingh, tot hare Hoochedens oiren niet gecomen en was, welcke beijde, te weten 't eerste, hun datelijck, op onse aenhoudinge, tot excus diende, sonder, alles daer tegens ingebrachten, als voornamentlijck U Ed^l daermede dan niet getwijfelt en hadden, of daer vooren ten minsten wel 8 000 t^{len} en meerder souden hebben bedongen etc. in consideratie en quam, en 't tweede, een grote ongenegentheijt en diffidentie veroorsaekt ende daeromme, niet liever en sochten, als dat de schult veel sijn, ten einde 't selve ons t'omsichtiger mochte maeken, op hun plaetsen, als Perach (gelijck sij het daervoor houden) jets t' attenderen. Wat rusien³⁵³ (Ed^l heren) voor en aleer den saeke daertoe gebracht wel gehadt, hoe daerom gedraeft, gebeden en gesmeeckt, mitsgaders welcke practijcquen aengewent hebben, ende hoe excessive schenckagien genootsaekt sijn geweest te doen, is ongeloofelijck ende mijn penne niet vermogend te verhaelen; verscheijdt of wel de voornaemste passagien, hebben in ons daghregister aengeteijckent, welcke U Ed^l aldaer doorgaens cunnen lesen, ende ons in desen, cortheijts halven, als dat achten, U Ed^l hun daeraen weijnich gelegen laeten ende maer wel te vreden sullen sijn, de saeke g'effectueert is, aengedragen, besijden alleenigh maer cortelijck aenhalen sullen, hoe dat, ten ware ons, door giften besonderlingh inde gunste van den grootsten Capado Radja Adonne Lilla g'insinueert ende voort den selven genouchsaem met geschencken en dagelijckse flatterien gecorrumpeert ende t'onswaerts genegen gemaekt hadden, 't welck, ons reedts daer in soo veer verseyjlt vindende, 't coste voort dat wilde, niet en ontsaegen te doen, wellichtelijck van de vercoping niet gevallen, emmers op geen duijsent taijlen naer, so veel voor bedongen ende niet een stuijver in comptent en souden hebben g'obtineert, gelijck U Ed^l voornamentlijck in ons Daghregister, onder dato 13 Sept. g'annoteert vinden.

Van de hondert R^{len}, bij den tolck Heijder, is geseight Possie Melor, van U Ed^l op Batavia genooten, hebben aen den selven, conform U Ed^l ordre, voor de

353 Rusien, i.e. onenigheid.

goede officien ons int debiteren van de voorverhaelde juwelen, ontrent den Capado Radja Adonne Lilla zijn patroon, bewesen, 500 d^{os} geschoncken, de reste heeft aen den oppercoopman Harmanszen goetwillichlijck betaelt, soo heeft mede den jonghsten Ambassadeur Soudager Radja sekere 150 gelijk R^l, alsvooren ontfangen gedaen.

Wij hebben tot onse verwonderingh van voornoemt Soudagar Radja ende voornamentlijck desselfs consocio Orangcaija Radja Sistia Wangsa, in alle onse saeken, 't minste behulp nochte in raet nochte daet niet genoten, ja hebben hun soo afkeering van ons, of noijt gekent en hadden, gedragen, daer hun nochtans, soo overmaetige eere ende vruntschap door U E^l, ende soo veel vermogens geweest sijn, oock van ons doorgaens is geschiet. Maer 't voordeel <f.547r.> daermede gedaen hebben, is des Coninginne 't selve ter oiren gecomen, ende door voornoemt Heijder of Possie Melor voort bericht sijnde, hun op Batavia mechanickelijck ende tot desrespeckt van hare May^t soude hebben gecomporteert, te weten, den oudsten, op de publicqlijck Balijs, naest mijn sijnde sittende, van sijn swassa geweir en cris, hem ten tijde sijns vertrecks herwaerts, door hare Hoocheede geschoncken, ontbloomt, ende voor seer dedaingneuselijck van voornoemt Balijs ende uijttet Hof gejaeght sij, welck gelijkke, men seghde, den voornoemden tweden eerstdaeghs oock stont te gemoeten; Edoch, sijn wij gevoelens, 't voornoemt hun te laste geleijde, d'oorsaeke daerof niet en is, maer voornamentlijck de redenen sijn, aende Coninginne en Groten op hun wederkeren niet genouch en hebben verschoncken, want beelden die lieden hun vastelijck in, uijt een Bataviase legatie een rijckdom te haelen, daer wij nochtans geloven, door de schraele marckt desen jare in Aetchien geweest is, de selve daer niet, oft' seer weijnich bij sijn verbeteret.

De voornoemt ringen, monterende incoops, volgens de Boeken f.7793, daerof eenen, sijnde een taefel esmerault van f.268, onder meer andere goederen, aen meergemelten Capado Radja Adonne Lilla verschoncken hebben, al echter bij den Vorstinne geweijsert sijn t' accepteren, met advijs van rade, in Aetchien, onder den oppercoopman Jan Harmanszen goet gedacht over te laeten, alsoo t'excessief hoogh gepriseert staen, daer vooren, op verde naer niet en can geloven, de Comp^e haer elders van sal comen t' ontlasten, ende hope hadden Sr Harmanszen misschien, bij gelegentheijt eenigen daer af aen de Bengaelders, Clingers of Geuserattiers tot een redelijck marckt, 't sij voor comptent of introcque van dienstige lijnwaeten noch wel te debiteren sal comen, alsoo (naer sijn bericht) bijwijlen wil om een keurigh steentje vrij begeerigh sijn, behalven de Vorstinne op d'eene of andere, soo nu als dan, aen de handt van S^r of Juffrouw Harmanszen siende, gelijk hun gere-

commandeert hebben te doen, sinnelijckheijt te krijgen en deselve te copen comen magh, soo metten Commissaris Sourij, op sijn aenwesen in Aetchien geschiet is, gevende hem de Vorstinne, gelijk als niet beter en wete, voor sekeren diamant ringh, circum circa 1200 R^l van 8^{en}, die hem niet boven 3 a 400 d^{os} in Mallacca hadde gecost.

Soo in Aetchien ter Rhede quamen vonden aldaer, behalven voornoemt Engelse Supplij, noch 7 Moorse schepen ten ancker, te weten 6 van Bengala, als daer is Balasor en Pipelij ende 't andere, uijt Pegu, mitsgaders inde reviere meenichte van cleen vaertuijch, als Maleijen, Javanen, Chinesen etc. daerontrent leggende natien, ende waren 'tsedert 8 à 10 maenten geleden, successive d'een naer den ander weder jder huns weeghs vertrocken, noch 9 ander Mooren.

Namentlijck,

5 uijt Clinghse quartieren als Tegenapatnam, Negapatnam, Trangabara etc. circum jacente³⁵⁴ gewesten.

6³⁵⁵ uijt Geuseratta ende

1 van Karapatanam

Welcke gesamentlijck 't eene en andere in Aetchien soo overvloedigh aen de marckt hebben gebracht ende alle daer ontrent gelegen plaetsen, van allerhande doeken en cleden sulcx door vercropt sijn, alles daerop een seer slechten marckt geraeck't is, ende (soo vresen) schoon al geen nadere aenvoert en geschiede, 't welck bujten alle twijfel noch al min of meer gebeuren sal, in een jaer of twee weijnich beternisse van te verwachten staet, soo dat de Compe noch niet anders als 't meeste part van 't percelijn en sandalen hout, nevens weijnich <f.547v.> goudtdraet, daer (God lof) noch al een redelijck marckt mede aengetroffen, tot dato ons verscheijden vandaer vercoft hadde, ende met de naervolgende goederen, uijtwijsende balance gequoteert N^o...(sic)... onder de papieren berustende, beladen sitten bleef.

Namentlijck,

328 armosijnen

632 percelijn diversche grove sorteringh

17 gommen

7120 groot goudtdraet en 2400 cleen d^{os}

5 p^s juwelen

1 d^o caffaan

64 p^s lackerwerckte doosjens

5 p^s muscus ballen

354 Jacente, read adjacente.

355 6, read 3.

16 p^r pendantsen
 18 $\frac{3}{4}$ p^l gommelacca
 2 bhaer sandalen hout
 271 catti wax
 1 $\frac{1}{2}$ b^r loot
 2 stucx paerden
 66 catti flos seijde
 56 r^l swarte gemaekt silverwerck
 23 $\frac{3}{4}$ p^l aluijn
 1 $\frac{1}{2}$ b^r Chinesen thee
 19 $\frac{3}{4}$ d^o radix China
 523 stucx isere pannen
 1 $\frac{1}{2}$ p^l giroffel nagelen en
 3 p^s chauwels

Van welck een en ander vrese, den oppercoopman Harmanszen hem beswaerelijck sal kunnen ontlaeten, doch voornamentlijck dien slorsigen catoen, met ons, ongepriseert derwaerts gesonden, daer niemant geen gelt en heeft naer bieden willen, is soo overmaetich vuilj, gesuijvert sijnde, geen vijfde=part van het gewicht reteren en sal. Een partije van de gelijkte slagh, Anno 1637 metten Commissaris Deutecom daer gebracht, ende bij den Orang-caija Sibid Indra gecoft, blijft tot heeden denselven nogh aen de hant, sonder daarvan af weet te raeken. Wij en kunnen niet bevroeden, wie U Ed^l geraeden mach hebben, die lompe catoen naer Aetchien te stieren, daerin dat Rijcke selfs, meerder quantiteit wast, als er can werden verstiert, ja selfs daer af van hun overvloet jaerlijcx goede partije naer Sumatras West Cust schicken. Ende dat sijn op plaetsen daer de catoen geconsummeert wert, ende 's Comp^s voor-noemt d^o behoorde gesonden geweest te sijn, want is daer den arbeits goetcoop om gehaevent te werden. Waeromme wij dan oock, als om 's Comp^s pachuijs van dat haeveloos goet gesuijvert te krijgen, meer geschreven oppercoopman Harmanszen gelast hebben hem opt beste doenelijck, daarvan t' ontleedigen, al soudese aen de praeuwen, te sijner tijt naer voornoemt West Cust vertreckende, op dach of leverantie van peper debeteren.

Soo hebben hem oock gerecommandeert en bevolen, met alle voornoemt andere coopmanschappen van gelijkken te doen, alsoo 't eene en andere 't breken, in droogen, verspillen en bederven seer subjeckt ende (gelijck als voorseijt) geen apparente verbeteringh in prijs te verwachten en is, mitsgaders door de vercoopingh te meerder capitael in handen krijgen mach, om in tijde en wijle daermede, in 't opcoopen van peper *<f.548r>* welcke binnen twee a drie maenden van voornoemt Cust aldaer te comen staet, tegens d'Engelsen te

mogen cladden, ende hun, soo veel van dat cruijt en tin t' ontsetten als mogelijk wert. Wij hebben hem, bij resolutie gequalificeert den peper, als daer mede, den selven d'Engelsen ontsetten of eerder duir voor hun opjaegen can, bij cleijne partijtjens tot 8 t^{len} de bhaer te mogen bemachtigen, en hoger niet: als men die schaedelijck negocië anders, te veel souden te voeden comen; soo wel bericht sijn, sonden tot heeden jaerlijcx uijt Aetchien van de West Cust, is alles gehaelt wesen, ontrent 14, 15 à 1600 bharen pepers ten hooghsten, 'twelcke soo maer niet t' accreseeren, noch al verdraegelijck is ende niet meerder als 186 lasten³⁵⁶ of daer ontrent te monter en comt. Maer vresen seer het, van jaer tot jaer, door toedoen van voornoemt Engelsen, dapper toenemen, sal op 'twelcke wij den oppercoopman gelast hebben, naerstelijck te letten ende U Ed^l 'tselfe, mitsgaders alle 'tgene wijders in Aetchien voor te vallen en vernehmen comt, bij alle gelegtheden promptelijck over te brieven, ten einde, naer believe, ten besten doenelijck in voorsien mogen.

't Goudttraet, 't welck in voortijden, ja selfs anno passato noch, de grote cas van 160 papieren, lang slagh te weten, om 15 à 16 ende 't corte of een clene cas 8, 9 à 10 t^{len} de cas vercoft, en heeft dit jaer, namentlijck 't lange geen 10 en 't corte 5 t^{len} de cas mogen haelen, ende soo met alle andere coopmanschappen naer advenant; schone rode dubbele damasten, welcke altoos 't minste om 7 à 8 t^{len} sijn vercoft, hebben als nu te nauwer noot 4 à 4½ cunnen gelden, soo en oock niet een stuck armosijn gevendeert, want en souden (den prijs incoops costen) qualijck hebben cunnen geven; in manier oock niet en can bedencken, wat best tot goedmaekingh der ongelden en gastos, 't aenstaende jaer derwaerts sullen schicken, ten ware U Ed^l resolveerden nooten, nagelen, foelij ende sandalen daer heenen te stieren, welcke voornoemde drie specerijen en hout, daarvan ider sorteringh, ontrent tot de quantiteit van 40 à 50 bharen met goede winsten wel souden kunnen werden gedebiteert. Want desen jare aldaer geen Macassaren verschenen ende consequentelijck oock, buijten ons, niet een stuck sandalen of nagelen te marckt gebracht en sijn. Maer staet daer en tegens weder te considereren, wij, met het derwaerts brengen van geseijde coopmanschappen, die voor schaedelijck negocië der vreemdelingen, selfs te voeden souden comen. Want werden alle deselven waren, alleenigh door de uijtheemse negotianten, als d'Engelsen, Geuserattiers, Bengaelders en Clingers gecoft en uijt Aetchien vervoert, daer het nochtans seer dienstelijck soude sijn, men de selven van daer diverteren ende tot Mallacca te comen bewegen conde, dan soude Ed^l Heren die gerenoveerde oude plaetse eerst recht te bloeijen ende de Comp^e hem competente voordelen te geven comen. Ende sijn daer

³⁵⁶ Last, i.e. 2 tons.

(mijns bedunckens) de vreemtste apparentien niet toe, soo hun maer voor eerst, van voornoemt coopmanschappen destituëren, ende die op Mallacca altoos gereet houden, alsoo Aetchien, buijten d'elifanten en gout, weijnigh van waerde geeft vervoeren, mitsgaders wij onderwijlen trachteden, d'elifant vanghst of procur snediger voortganh te doen nemen ende Mallacca met quantiteit gout voorsien te houden: ongetwijfelt (Ed^l Heren) daer souden wel eenigen in corten derwaerts comen afsacken. Want werden in Aetchien 't onverdraegelijck geschooren, gesnooten en geribesackt, gelijk dan oock seker Ambassadeur, Cheffiha genaemt, van den Bengaelsen Coningh, met een royale schenckagie aen Aetchiens Vorstinne, desen jare daer <f.548v.> verschenen, met ordre drie jaren over te blijven, gelijk als hem daertoe dan oock al tenemaal gehuijst en gehooft³⁵⁷ hadde doch d'overlasten en vexatien niet cunnende verdraegen, expresselijck, tegens 't bevel van hoogh gedachten Coningh sijn here, van daer op gebrocken ende met sack ende pack weder naer Bengala geretourneert is, daertoe wij hem oock hertelijck g'animeert ende niet weijnigh opgehitst hebben. Of soo U Ed^l hier tegens te duchten en mogen comen t' obiciëren³⁵⁸, d'elifant vanghst of procur, van te groten ommeslagh ende nogh te veer te soeken sijn, oock mede met grote costen en moeijten in train³⁵⁹ gebracht sijnde, de Bengaelders van sinnelijckheijt veranderende om deselve naermaels niet meerder en mochten trachten, soo seggen wij, aen de selven oock 't minste sijn gelegen, alsoo de goederen welcke sijlieden in Aetchien ter marckt voeren, als daer sijn cassen Bengalen, sanen, salpeter, amfioen, rijs, gingeli olij, booter, witte suijcker, wax, paerden, etc. meest in Aetchien selfs ende op Sumatra geconsumeert werden, daer en tegens de waren mette Clingers ende hun gebuijren als die van Masulipatnam en Paliacatta, daer comende, sijnde ramboutjijns, soo witte als swarte, tapes, balaturs, sarassen, gobers, patata, moeris, salempoeris, camis, Guinees linnen, slaven etc. inde Maleijse quartieren ende door de Javanen werden vertiert, ende oversulcx uijt Aetchien naer Pera vervoert, vanwaer voort, 't geheele lant door, en hier en daer werden verstroijt.

Welcke stapel (gelijck geseijt) op Mallacca, die dierbare hoofspiaetse behoorde te sijn ende van daer door alle d'omleggende volckeren gehaelt oft wel van ons selfs herwaerts en derwaerts te werden gevoert. Ende gelooven wij die luijdtjens met gemoede daertoe wel te bewegen souden sijn, voornamentlijck als in den eersten, tot Mallacca wat wel wierden getracteert, gelijk wij 't selve den Gouverneur aen 't schip van...(sic)...daer verscheenen seer gerecommandeert ende gebeden hebben te willen doen, want werden in Aetchien uijtter-

357 Gehuijst en gehooft, i.e. lived in the residence.

358 Obiciëren, from (Lat.) obiciō, i.e. to bring about.

359 In train, read en train.

maeten gequelt, beseijden noch voor hunluijden van daer niet sonders als gout te vervoeren is, mettet welcken oock, ingevallen hun tot believeen niet accomoderen en condon, vrese qualick soudon wesen te vergenoegen, want gelove nauwelijck soo veel specerijen begeren, als alle hun cargasoenen wel soudon te bedragen comen, nadien int gemein al vrij costelijck sijn, ja met ijder schip (soo bericht sijn) weijnigh minder als de waerde van 1 a 1½ à 2 tonnen gouts in Aetchien aen de marckt wert gebracht, anders oock, ind[i]en al niet genegen en waren tot Mallacca te comen ende hun vaert op Aetchien wilden houden, soo can hun deselve dan seer lichtelijck ende met weijnigh costen en moeijten werden belet, te weten met aen de genen, welcke van de quartieren vaeren, daer wij residentie hebben als Palliacatta, Masulipatnam, Porto Novo en Tegapapatnam, geen passen op Aetchien te verlenen, ende op de reste met twee van jachten int Mallacs vaerwater bescheijden, de maent van Sept., achter Aetchiens voor=eijlanden te cruïsen, ende 't incomen aldaer te beletten ja voor goeden buijt aen te slaen, ofte om dien handel (gelijck geseijt) tot Mallacca te voeden, derwaerts te brengen, dat haer oock Aetchiens Coninginne met redenen niet en soude hebben te belgen, alsoo onse vijanden sijn, ofte emmers uijt der selver haevens afvaeren.

Onder hier voornoemt gespecificeerde effecten, bij het Comptoir Aetchien berustende sijn 328 p^s enkele armosijnen, 64 stucx verlacte doosjens, 5 muscus ballen, 16 p^r christalle pendantjes of oirhangertjens en 66 catti <f.549r.> flos sijde, dat alles goet en dienstich is, om in tijden en wijlen tot schenckagie te gebruijcken, alsoo men daer doch, sonder geven te hoof noch elders ontrent de Groten niet en mach compareren, 1 lontroer, can dienen in noot, dat God verhoede, 2 paerden werden gebruijckt om mede te Hoof rijden, 1½ bhaer loot wert gehouden voor gewicht van de schaele, 271 catti wax ende 56 R^{len} swarte silverwerck, is te samen tot gebruijck van thuïjs.

De cassa bleef noch 16605 gl. en 12 stuijvers sterck, bestaende in 3100 ¾ R^l in specie en 653 t^{len} 3 masen Aetchiens goude nieuwe munte.

D'uijstaende schulden beliepen in alles noch f.83284: 0:13, daerof dese goede, gene traeege, en andere gans desperaeten waren. Namentlijck

Hare May ^t	f.77004: 5: 4
Sibid Indra	873: 5: 6
Radja Adonnelilla	918:
Orangcaija Laximana	122: 8:
Chancanan of Channa–Channa Binthara	1185:15
Babeijen Chinees	2074: 8: 8
Posie Jamboel, schrijver op Ticouw	1105:18:11

somma comt alsvooren f.83284: 0: 1

Van welcke voornoemt hare May^{ts} debet 3549: 7 t^{len} of 36203:19 gl. naer de West Cust (als geseijt) geremitteert sijn, ende reste naer drie jaren dach sal werden betaelt.

Die van babeijen Chinees seggen lancksaeem te sijn, alsoo de man gansch beroijt is, ende met alles wat doen can, maer vier t^{len} ter maent af te leggen weet, dat daerom, soo nogh al een langen tijt comen aen te draelen voor ende aleer ganschelijck af betaelt sijn sal. Ende dat van Possie Jamboel, geweest schrijver op Ticouw houden niet recht desperaet te sijn, nadien bij de schult altijt ontrent en (soo bericht sijn) geseijt heeft, de selve aen saliger den coopman Grevinckhof op de West Cust betaelt te hebben, mitsgaeders nu oock al eenigen tijt uijt Aetchien absent geweest, sonder men weet waer vervaeren is, maer de reste, als dat van Sibid Indra, Radja Adonnelilla, Laximana en Bintara Chan-canan is alles goede en trouwe schult, ende int minste niet om te duchten, behalven der op d'Aetchiense wijze, soo wel wat lopens om sijn mocht, 't welcke oock den oppercoopman gerecommandeert hebben, hem, sonder ophouden, niet te willen laeten verveelen, ende soo weijnigh nieuwe schulden, als emmers doenelijck te maeken, gelijk als onse instructie, den selven, op onse verscheijden van daer, tot sijn gouverno geprescribeert en ter hant gestelt, omstandigh uijtwijst.

De bosschieters Joost Adriaenszen en Joan Homes, 'tsedert 't aenslaen van d'Engelse Boa Esperance op onse schepen gebruijckt, ende door U Ed^l, nevens ons naer Aetchien gelargeert, om aldaer tot d'haeren over te gaen, hebben dan, soo haest gepareseert waren, op hun versouck gedemitteert ende, te weten Joost Adriaenszen, dat een gauw snedigh wercker aen boort geweest was, 30 en J. Homes 20 gl., voor hun bewesen dienst, in U Ed^l namen vereert, dat seer danckelijck g'accepteert hebben.

Tot notificatie vande lichtung van 's Comp^s Comptoir en volck uijt Perach ende gevolgde besluytingh van <f.549v.> desselfs revier tot weeringh der vreemdelingen aenvaert aldaer, heeft Radja Perach en sijne Groten, verscheijde gequalificeerde personen, aen de May^t van Aetchien gecommitteert, om in 't eene en andere, als vasalen van de Crone sijnde, hare Hoocheedens speciale last en ordre te versoeken, welke, bevorens hun seggen den Vorstinne en Groten, int particullier al bekent gemaekt hebbende, geliefde hare Altesa t' ordonneren, 'tselve andermael publiclijck voor den throon ende in onse presentie soudon doen, soo dato 15 Octo. passato sijnde ordinnaris uijtsitdach van hare May^t, ende wij gevolgelijck dan daer oock, tot bevorderingh onser saeke en gecompareert waren, in deser voegen geschiede: eenige gemeine saekjens alvorens verhandelt sijnde stonden voornoemt gecommitteerdens, die wel 6 à 7 in getaele sterck waren gelijklijck, voor den throon op sombajen of klae-

gende den Vorstinne in de maent Junio, daer met een jacht uijt Mallacca gecomen was, een groot Commandeur, denoterende den oppercoopman van Gent mettet jacht de Liefde daer heenen geseijlt, de welcke van Radja Perach en Groten begeert hadde, hem door sijn Hoocheijt getransporteert souden werden, 12 Manicabers³⁶⁰ uijt Cambodja met hun vaertuijgh en goederen daer ter negocie verschenen, om aen de selven exempel te statuëren, over sekeren moort en eenigh ongelijck, d'onsen aldaer door die van Cambodja aengedaen, 't welcke alsoo gedachte Radja en Groten als onderdanen (gelijck geseijt) van hare Hoocheede sijnde, sonder welckens speciale kennisse en express believen niet en vermochten te doen, voornamentlijck in een saeke van soo considerabilen gevolge, als deselve was ende achteden Peras gantsche welvaart in gelegen te sijn, gemelten Commandeur voor eerst, dat was hare May^t daarvan gesproocken hadden, ontseijt was, de welcke daerover misnoeght sijnde, datelijck 's Comp^s Comptoir en volckeren van daer gelicht ende voor de revier een Moors schip, 't welck uijt Suratta quam ende in Perach wilde, vijantelijck aengetast, ende verscheijde gequalificeerde personen daerop varende, seer wredeelijck doot geschoten hadde. Ende met hetselve 't nogh niet genouch laetende sijn, waren, wijle tijts daernaer, daer voor de revier gecomen eenige Mallacse vaertuijgen, alle ende jgelijck, except eenigh Aetchienders 't uijt en in vaeren aldaer te verhinderen, gelijck dan oock, al seker vaertuijch van Orangcaila Besaer, dat naer Delli tenderde hadden aengeslaegen, in manieren ons niet anders als formele vijanden van hare May^t en lieve subjecten en vertoonden. 't Welck wij oock van langer hant, in verscheijde gelegentheden al hadden gesocht; want hadden d'onsen, tijt geleden, van Radja begeert een stuck landts om een vasticheijt op te maeken, ende wel 8 000 stucx valsche copere R^l daeronder de gemeente verstroijt, om alsoo den vreemdelingen een afkeer van die plaetse te doen krijgen, emmers sochten in allen deelen maer het was, niet wetende waer het best souden vinden, welck een en ander, sij doleanten, inden naeme van hoogh gemelte Radja, alle de Groten ende de gantsche gemeente in Perach, seer nederigh versochten hare May^t doch soo tijdelijck mogelijck soude gelieven te versien, 't welcke hare May^t soodanigh in substantie op 't bitterste van gerepeteerde macht=boden verhaelt sijnde, riep hoogh gedachte hare Altesa mij met eijgen monde bij mijn name op, voor haer nevens die van Perach voornoemt compareren ende haer doch seggen soude, wat van die saeken was.

Daerop wij dan reverentelijck antwoorden, van de besluitingh des reviers veel min 't aenhaelen van Orangcaila Besaers vaertuigh de minste kennisse niet en hadden, oock niet en condon geloven 't selve soodanigh waerachtigh waer, nadien op mijn aenwesen in Batavia en Mallacca daerof de minste

360 Manicabers, i.e. Minangkabaus.

geruchten niet en hadde gehoord, met versoeck hare May^t doch, soo volante tijdinghskens niet lichtelijck en geliefde geloof te geven, aengesien haer daerbij soo meenichmael schandelijck g'abuseert hadde gevonden, gelijk als ick *<f.550r.>* geliefde in desen al wederom soude geschieden, want, naer den saeke vernomen wierde ende, wilde wel vast stellen, 't meeste of swaertste daer van sijn soude voornoemt Manicabers, ende die wij Cambodjaers houden te sijn, d'onsen (gelijck geseijt) door Radje gerefuseert sijnde, op de selven, tegens te vertrecken mochten comen, daer voor de revier maer wierde gekruijst, want 't was seker, d'heer generaelijck niet naerlaten en soude, hem, bij alle middelen van 't ongelijck, de Comp^e daerover gecomen, te verengieren. Ende wat de lichtigingh van 't Comptoir aengingh, dat was alleenigh maer geschiet, om dat daer geen voordelen en condon doen, ja ten achteren teerden 't welck met onse practijcquen van doen niet over een en quam, want waren cooplieden, die alleenelijck maer op ons voordeel saegen. Ende belangende die van Perach voorgaeven, gesocht, daer een vasticheijt op te slaen ende voort 't landt met valsche gelt souden heben vervult, dat seghde, wel wisten puire logenen waren. Daermede die van Perach, niet, als al te wel hun inclinatie t'onswaerts en vertoonden, want concernerende 't eerste, was ons jmmers vooral geen fort in Perach van nooden, daer wij die onvindbare stadt Mallacca soo dicht bij leggen hadden, ende raekende 't tweede, waren, soo lange in Perach geresideert hadden, door ons in alles geen 8 000 R^{len} aldaer gebracht, nadien de negocie, soo als 't jgelijck wel bekend was, daer meest met cleden wierde gedreven, ende eijntelijck soo veel raecte 't Moorsche schip bij den Commandeur uijt Mallacca genomen, dat en was niet inde mont van Pera[k]s revier, soo die lieden voorgaven, maer achter d'eijlanden Dinghingh, heel buijten Pera[k]s jurisdictie in de gemeine zee geschiet, waeromme 't wij dan oock seer ongerijmt dachte, ons, hier voor hare May^t daer van reeckeningh en verantwoordingh wilden te laten doen, maer wasser, bij gerepeteerden Commandeur jet in misdaen, dat stont hem, voor U E^l te verantwoorden en nergens anders op 't welke de gecommiteerden weijnich anders repliceerden, als dat wij geen schaeden in Perach geleden, maer successive jaerlijcx alleenigh wel twee derde parten van allen den tin, daer vallende, becomen ende eens soo veel cleeden vercoft, als die van Aetchien metten anderen niet gedaen en hadden, daer wij bij dublicq op dienden, sulcx onwaerachtigh ende ons den handel door die van Aetchien, in Perach residerende, genouchsaem belet was, mette lieden, die gewent waren, met ons te handelen te commineren, soo eenige negotie met ons te drijven quamen, voor ende alleer, alle hun goederen vande hant waren ende hun geneegen van tin hadden, leet en schade aen doen, indervoegen, 't weijnich noch gedaen hadden, genootsaect geweest waren, ter sluijck, bij nacht inde ontijden te doen.

Welck voornoemt een en andere over en weder over, bij hare May^t gehoort sijnde, seghde tot besluit, geen van alle de voorgebrachte clachten aen en nam, beseijden nochtans genootsaecht geweest was, die 't aenhoren, want en conde niet begripen wat U Ed^l soude mogen gemoveert hebben, op haer ofte d'haren (gelijck als die van Pera daervoor hielt) jet vijantelijcks t' attenteren, alsoo niet en wiste te bedencken waer in U Ed^l oijt eenige redenen van misnoegen gegeven hadde, want wij woonden in haer lant liber en vrij, sonder, buijten alle anderen natien, tollen te betalen, hadden den handel op Sumatras West Cust, met excludie van alle andere volckeren, nu al soo lange alleenigh genooten, soo oock nog deden ende hare Hoocheede niet voor en nam, geduijrent haer leven daer in veranderingh te laeten geschieden, hadden daer een schips ladingh tol vrij, dat ons jaerlijcx weijnich min of meer als 6 000 R^{len} van 8^{en} waerdich was, ende hadde sij daer en boven nogh, alle die costelijck juwelen, tot soo excessiven prijs, tegen haer gemoet alleenichlijck maer, om U Ed^l te behaegen aengenomen. Wilde oversulcx, om daer in gerust te sijn ende hare goede onderdanen oock genoeg toe te brengen, twee aensienelijck personen tot U Ed^l stieren, t' onderstaen, wat daeraf wesen of *<f.55ov.>* waer in U Ed^l eenige misnoegen nemen mochten, gelijk dan oock datelijck uijt hare presente heren daertoe committeerde Orangcaijas Abinthara Sri Amber Bangsa ende Sri Radja Indra Diua, met versoek, die passagie met ons verlenen, goet tractament aendoen, ende emmers op Batavia in hun verrichten behulpsaem wilden sijn, alsoo twee grote personagien waeren, diergelijcken in qualiteitjen, noch noijt elders in commissen hadde gebruijckt ende op Batavia niet meer geweest, of mette Hollanders bekent waeren.

Wij stelden Ed^l Heren ons daer in gevoegelijck en vergenoucht, sonder int minste lieten blijcken, ons door U Ed^l verboden was, andermael Ambassadeurs te solliciteren. Welcken volgende dan, te sijner tijt tot Mallacca aengekomen sijnde, alwaer mede ordre hadden, hun t informeren, 't eene en andere oock, door den Gouverneur d'h^r van Vliet, buijten U Ed^l kennisse of believen geschiet mochte sijn, en des ja dan, daerover aen U Ed^l te doleren, vonden wij met gemelte sijn Ed^l goet, seggen souden hij 't eene en andere alleenigh maer op sijn eijgen autoriteit en goet vinden hadde ondernomen, doch niet en twijfelde of U Ed^l landeren ende met hem verstaen souden alles behoorlijck ende wel gedaen te wesen, alsoo anderssints, die van Perach, van Mallaccas conquete de prouffijten trecken, ende wij maer alle de periculen costen en moeijten daeraf draegen en geleden souden hebben, 't welck sijn Ed^l seghde te verstaen soo niet te behooren; sijnde 'tselve bij ons soodanigh g'inventeert, ten eijnde, sou U Ed^l opt uijtval van ons verrichten, misschien desaengaende van resolutie

jet mochten comen te veranderen, 't selve dan mette beter fatsoen geschieden ende op den Gouverneur van Mallacca geschooven conde werden.

Belangende de transpositie van den handel uijt Indrapoura in Sillida, daer U Ed^l, in mijn instructie onder anderen mede hebben gelieven van aen te haelen, hebben, om door te veelvoudige versoecken onse principael saeke 't benificeren der juwelen niet te verachten, mette Coninginne naergelaten af te spreken, te meer ons 't selve door Orangcaija Maharadja Sirij Maharadja, tweede persoon in rangh der Rijcxraeden, metten welcken daerof communicatieve gediscoureert hadden, seer serieuselijck g'adomoneert en gerecomandeert wierde, voort dit jaer te willen laeten overstaen. Alsoo doch wel wiste niet en obtineren en souden, nadien 't seker was, soo al van te spreken quamen, de Vorstinne daerin sonder sijn Ed^l specialen raet, niet en soude handelen overmits voor desen Panglima op voornoemt West Cust geweest ende 't bestier van alle die plaetsen noch meest aen sijn Ed^l gedifereert was, over des ons, om geen verlorren costen en moeijten te doen, van te vooren waerschoude, den Coninginne 't selve hertelijck soude afraeden, ende dat, om redenen reedts daer op de Cust, tusschen die van Cotatangen en Padangh oorlogh ontstaen was, door eenige he[e]rschappijje, door de Coninginne aen die van Cotatangen voornoemt, over die van Padang voornoemt verleent, ende het niet buijten beduchten soude sijn, ingevalle hare May^t diet van Indrapoura, conform ons verzoek op te ligen quam, hun peper tot hun eijgen costen naer Sillida te voeren, in plaetse van in hun bede te consenteren, die soo jterative demoedelijck gedaen hadden. Namentlijck weder met alle natien, soo in voortijden te geschieden plach, handelen mochten, mede wel desperaet werden ende benevens die van Padangh, hun tegens hare Hoocheedens bevelen mochten comen te canten, maer wees sijn Ed^l ons aen, soo wij ons aen die saeke soo veel gelegen achten te sijn gelijk als het scheen U Ed^l mijn heren Raden souden jmant van Batavia aen den Gouverneur of Panghlima aldaer, met een propere schenckagie te committeren ende sijn E. te sien disponeren, hij 't selve nevens ons uijt onsen naem, met sijne brieven aen den Coninginne wilde versoecken, waer *<f.55r.>* toe sijn Ed^l meinde, gemelten Gouverneur wel te beweegen soude sijn, soo hem maer wat rijckelijckjens bedachten, als wanneer de Vorstinne en Groten oock in Aetchien hun daerover niet eens en souden beraeden, want 't hun Ed^l indifferent was, waer, of op hoedanigen wijze wij den peper ontfangen, als de leveranciers maer wel tevreden waren, daertoe sijn Ed^l oock geloofde de selve hun met een weijnigh verhoogingh in prijs wel souden gelaeten, want hun doleancen, vertroude sijn Ed^l meest, door instigatie van gemelte Panghlimas waren geschiet.

Geduirende onse raijse hebben in alles acht dooden gelijk U Ed^l nominatino bij de boeken kunnen sien, ende voort in Aetchien vele siecken gehadt, toegecomen door 't ongestuimich buijch, hardt vuilweer, daer meest den gantschen tijt onsen aenwesen hebben gehadt, sulcx, soo tot reconvalisatie der voornoemt sieken als om 't gesouten vlees en speck daer door te doen strecken, meest altoos varsche cost hebben doen schaffen, 't welck de scheeps oncost=reekeningh al vrij hoogh doen monterer heeft.

Onderwijlen ons renoveren in Aetchien, hebben daer in 's Comp^s Campo verscheijde nootsaekelijckheeden maeken, in manieren, daer voor langh, geen of emmers seer weijnich oncosten te doen sullen sijn. Voornoemt Campos forma met alle sijn gemacken, vinden U Ed^l in hier achter gevoecht caertje bequamelijck afgebeeld, wij achten deselve vooral ruijm ende groot genouch te sijn, ja dienstiger voor de Comp^e soude wesen, jet cost werden vercleijnt, 't selve doch, door de misbouwingh van 't nieuwe pachuijs, te dicht aen d'achter pagger gesticht, niet wel doenelijck en is, veel min, noch een stuck erfs, waerover voor desen soo langh gepractiseert sij, daer behoorde aengetrocken, 't souden (mijns oordeels) niet als onnodige costen voor de Comp^e ende dieneende geweest hebben tot jdel contentment van de comoranten³⁶¹, dat niet en behoeft, 't ware veel nutter geweest, soo beraetslaecht hadden, door d'ongelegentheijt van gemelte erf, de woonigh elders op een bequamer plaetse te transporteren, dat wij oock gaern g'acordeert en gelandeert hadden ende soude, bij tijden van groter negocie, oock seer nootsaekelijck sijn, nogh wierde onderlegt, want alles, wat rechte voort, in of afscheepen moet nootsaekelijck dwars door 't erf van die van de Nieuwe ende dicht langhs heenen van dat van d'Oude Engelse Comp^e gedragen werden in manieren als ons verrichten te sien en weten comen, dat dickwijl schaedelijck is, waeromme oock niet naerlaten en can te seggen, mijns bedunckens, grote onvoorsichicheijt gepleecht zij, daer soo sware costen, mette nieuwe gebouwen zijn gedaen.

Dato 29 Oct., met behoorlijck afscheijt vande Coninginne ende vier Rijcx-groten nevens den Capado Adonna Lilla uijt Aetchien vertreckende, hebben daer, volgens U Ed^l bevelen, als overhoofd gelaten oppercoopman Jan Harmanszen meergemelt, g'adsisteert van noch negen Nederlanders somma te samen 10 Duijtsche coppen sterck, welck met malcanderen, buijten alle gastos vande Comp^e alleenigh, wegens soldije maenstelijck prouffiteren f.242, te weten:

gemelte oppercoopman	f.90
den 1 ^{sten} adsistent Dirck Maetsuijcker	30
den adsistent Jan van der Cruijs	20

361 Commoranten, read commodanten, borrowed from (Fr.) commodant.

den chirurgijn Albert Albertszen		30
Frans Burgur	} bosschieters	13
Sibrant Intjens		14
Joris Claeszen		15
Rechert Meijvaert	} adelborsten	10
Mathijs Baerts		10
Pieter Brouwer		10
comt als boven		f.242

Dat sware ongelden voor soo soberen Comptoir sijn, ende niet en wete hoe voor <f.55m.> eerst beter, dan mette lichtungh van vornoemt oppercoopman sullen kunnen werden besnoeyt, te meer noch, overmits tijts expiratie, sonder merckelijcke verbeteringh in gagie, tot langer continuatie niet gesint en is, ende gemelte Comptoir bij een wellevent gaeuw ondercoopman genouchsaem soude kunnen werden becleet, behalven sijn E. nochtans aldaer, seer dienstigh, ja houde en gelove vastelijck ten minste soo veel, ja meer als jmant, daer noch oijt geresideert heeft, of naer hem mach comen te leggen, van de Coninginne en Groten, bij wegen van versoek souden kunnen comen te verwerven, want hare Hoocheede en alle de Groten hem sonderlingh wel veelen mogen, ende mij, coutende op de Baleije, tot meermaelen geseijt hebben, U Ed^l, hunnent wegen soude aen dienen of bekent maeken, van herten wenschen, daer eenige jaeren over continuëren en geen ander gesonden mochten werden. 't Comptoir hebben van onder geschreve provissien, mijns bedunckens, wel versien gelaten.

Namentlijck,

- 1 vallen legger Spaense wijn
- $\frac{1}{3}$ arack
- $\frac{2}{3}$ asijn
- $\frac{2}{3}$ vat boters behalven noch goede partije Cust d^o
- $\frac{1}{2}$ aem olie van olijven
- 3 vlessen ciroop van limoenen
- 1 vatie Jappen bier ende
- 12 a 13 kannen gedistuleert Batavias water.

Bij gehouden venducedul der naergelaeten middelen van saliger den ondercoopman Leevendigh copielijck onder N^o12 hier nevensgaende, sullen U Ed^l lesen, noch twee swarten, aen desselfs boedel horende, onvercoft sijn gebleven, de redenen daerof sijn den eenen te weten Bartholomeus genaemt, een Christen, lange bij de Nederlanders verkeert hebbende, oock maer voor acht tajlen, of tweendertich Realen verpant is, vaert tot U Ed^l dispositie op ons schip, daer hem allent halven seer gedienselijck heeft gebruijcken laeten.

De tweede fortuijn geheet en sijnde noch een ongedoopten nieuwelingh, weijnigh tijts geleden, eerst uijt Bengala gecomen, was siekelijck, sulcx geen gelt en conde geleden, gelijk hem dan oock, met raet van den schipper, alsoo dagelijck noch crancker wierde, op Mallacca in handen van den adsistent Nicolaes Leevendigh des overledens neef onder recipisse N° 22, bij de papieren gevoecht, hebben gelaten.

Soo mijn mede onder mijn handen noch berustende vier goude oirhanger-tjens, een kistje met eenige boecken, twee clene schilderijtjens en negen taijl twee masen Aetchiense munte, den boedel competerende, meest alles, naer 't houden vande venditie en sluijten des overledens reeckeningh te voorschijn gecomen: verwachten gedienselijck U Ed^l ordre aen wien ons daerof sullen ontlasten.

Wij hebben, mijn heren, voor op sijn plaetse g'ommitteert te verhaelen, hoe wij int opnemen der packhuijsen en cederen van 's Comp^s effecten door saliger voornoemt Leevendich aen de oppercoopman Harmanszen, bij de selven, onder anderen gevonden hebben te berusten,

100 p ^s ramboutijns a 52 R ^l 't corgie comt a 51 st ^s p ^r R ^l	f.663	
20 d ^o hamaus a 60 R ^{len}	f.153	
40 d ^o sanen a 40 R ^{len}	204	
91 d ^o gecouleurde Bengaelse ginganghs		510: 9
24 d ^o verscheijde sorteringh Bengaelse cleeden		134:10: 4
5 d ^o chitsen		21: 13: 8
80 d ^o cassen Bengaelen te weten		
10 d ^{os} fijne a 40 asta comt	f.153	
40 d ^o a 20 asta	306	
30 d ^o grove a ...(sic) asta	198: 18 //	657: 18
bedragende metten de anderen		f.2344: 10: 12

<f.552r.>

Alle welcke voornoemt coopmanschappen, ontrent twee jaren geleden, door saliger den oppercoopman Pieter Wilhelmsen van eenen Romichan, over schult eens aengenomen sijn, ende 'tsedert dato, in Aetchien, niet een stuck van is vercoft, alsoo daer niet en sijn getrocken, waeromme wij dan oock, goet vonden, deselve van daer herwaerts te voeren, om de Comp^e eenmael van 't ontlasten ende te gelde gemaekt te werden. Maer heeft den Gouverneur in Mallacca den here Jeremias van Vliet, gelieft, deselve alle nevens voor verhaelden tin, uijt ons jacht te lichten ende aldaer op te slaen, alsoo vertroude, 't eene en andere daer meerder, als hier op Batavia soude gelden.

Int jacht Grol A^o 1644

int seijlen van Mallacca naer Batavia.

VOC 1155

Copie missive Jan Harmansz. naer Batavia, 11 Nov. 1644.

<f.47r.>

Mijn laeste schrijvens³⁶² aen U Ed^l sijn geweest dato 29^e Oct. overleden pr den E. Commissaris Vlaemigh, sullen verhoopen den selven U Ed^l 'tsijner tijt (en al voordien ontfangh) van deesen costij toegecomen sijn, waeraen mijn in desen referere: 'tsedert en twee daegen naer gemelt sijn Ed. vertreck, arriveerden alhier 3 stx vliegertjens, off cleene praeuwen van de Westcust, namentlijk wtt Priaman, waermede verscheijde brieven van de aldaer in handelingh leggende nachodas, aen eenige deeser coopluiden sijnde desselffs uijtreders gesonden sijn, welckers inhouden en geruchte over geheel stadt clonck, ende luijden aldus: dat d'Hollanders, alle d'Atchinse praeuwen, van die allreede peper in hadden, hebben aengerant, alsoo niet begeerden een cattij peper van daer naer Atchin en soude werden vervoert. Soo hadden oock d'onse den prijs selffs, soo wel op cleeden als peper, naer hun believen gestelt, ende van die hier ijets tegen hadden, wierden hun roer van de praeuwen ontnomen, ende met de waepenen gedreight, sulcx genouchsaam geconstringeert wierden, daer en boven wierdt den peper van d'onse soo absordt gewoogen, dat merckelijck fraude gepleeght, beooght cunde werden. Item de cleeden, welcke hun voor=den geleverden peper toegeleijdt werden, wierde hun voor de voeten (ende waer onder veele beschaedight etc^t waeren) slecht neergesmeeten, in somma volgens deese gerughten, heel in ordent toegegaen. Wij hielden ons hierover van die ons vraeghden gans vreemt en intrum stil.

Echter resolveerden, jegens d'aenstaende Saterdagh, eens ten Hoove te gaen alsoo verstaen hadde seecker Bintare met naemen Gan Ganna³⁶³ en wiens prauw van de onse aldaer soude aengerant sijn, hierover wilde claegen. T welck hij bij=derhant nam, de Coninginne en quam niet aen den dagh, echter soo hadde hij Bintaire, aen de Rijcx Raeden, wien juist alle (behalven den sieckelijcken Sirij Paducca) bij den anderen vergadert waeren, sijn leet met een g'altereert weesen, aen den dach gebraght, eeven in de manieren gelijk hier vooren, van stuckjen tot beetjen verhaelt en ...(sic) sigh intrum refererende aen den brieff van sijne annachoda, met ...(sic) Posje Lamath en Dessemebath,

362 It is not extant.

363 Gan Ganna, usually expressed as Can Canna in other places in the ms.

uit Priaman aen hem ges[chreven] mits creegh hij den brieff voor den dagh, ende wiert met believe ...*(sic)* alle de Grooten, overluijt op de Baleij gelesen, desselffs inhoudt ...*(sic)* meede eeven van eenen tjneur gelijk hier vooren alreede verhaelt en overde stadt gerucht is, mij wierde hierop en naer den brieff gelesen was duchte. Ick antwoorde, als dat principael.....*(sic)* geruchten grondigh te verstaen*(sic)* *<f.47v.>* uijtstroijselen, doch al begrijpen, waere binnen gecoomen, mits hebbe ick doen op de brieff, en deese mondelinge claeghten van meer gedachte Bintaire (naer onse beste kennisse, en geheughnisse), dat ick van dien handel noch ben hebbende, apropro gedient, dogh hier wat te langh (onder corectie mijn h^{ren}) om te verhaelen, t was altoos sulcx dat den tweeden Rijck Raet Maradja, en wien op Priaman 'tonser aenwesen anno 33 weegens de Croone van Atchin Panglima offte Gouverneur geweest is, met ons in een schuit geraeckten ende waer door d'voirdere Grooten naer altoos uijterlijck scheen, hun geruster en gecontenteerder hielden, als wel d'sommige gemeint ende verhoopt hadden, sulcx dat dese Bintaire met sijn claeghen als noch weijnigh offte niet opgedaen heeft. Wat hier onder=tusschen van sijn, en off d'onse niet wel wat meer autoriteitjdt, en onbedaghtelijck command onrent dese Atchinse prauwen, als haer wel van U Ed¹ te doen bevolen is, hebben gebruijckt ende misbruijckt, dan off d'Atchinse oock niet wel uijt hun selffs, met een boos opseth, dit int werck geleijt, ende van een cleine beuselingh ofte misverstandt, sus groot en vileijn verbreit hebben, om hier door ons naedeel, ontrent 't Atchins Hoff te bevoirderen, heeft grootelijck bedencken, daer van ons naeder onderricht ende wat hier van sijn, met de van daer eerst daeghs verwachtende vaertuijgen te vernemen staet.

3^e en 4^e stantij verschenen alhier noch 5stx Javaense vaertuijgen, alle sonder pas hercomende van de Negrij Backaloenan³⁶⁴, welcke vaertuijgen alle buijten om langhs de Westcust hun rijs³⁶⁵, sonder elders aengeweest, voorspoedelijck tot hier verbracht hebben, hun aengebrachte goederen, bestondt principaeloick in schoone witte rijs, groff porceleijn, gedrooghde visch, en menighte van crissen, oock hadde dese Javaenen door den banck goed quantiteitj goudt eenlijck tot opcoop van Clingse lijwaeten onder sich.

Nota dat geduchte Javaenen sus directelijck van Backaloenan tot hier buijten om genavigeert sijn, en is voor desen (naer mijn wel heb laeten onderrichten) noijt meer gebeurt, jae wel over Indrapoura, Priaman, off Ticouw, hun negocie aldaer drijvende, als dan hier aengecomen sijn, soo dat het dan noot-saeckelijck en eenelijck geschiet, vermits onvrij sijn, ende Malacca derwegen

364 Negrij Backaloenan, read negeri Pekalongan.

365 Rijs, read reis.

schuwen, waer door dan niet alleen te bedughten staet, sijluiden dit baentjen, meer ende meer sullen frequenteeren maer oock over deesen boegh van die naer de thin quartieren willen, allenskens onderleggen sullen, ende Malaccas oude gerechtigheijt bij alle middelen trachten te ontgaen, want deese natie naer bij experiencie verneme, sijn van soo een naetureel, dat hun niet en sullen ontsien vrijft vierendeel op een mijl, jae daer en boven avont uijrelijck te vaeren wanneer sleghs eenige voordeel daer niet weten te doen munten desaengaende boven andere nacie, mijns beduckens uijt.

t'Sedert 't vertreck van gemelte sijn E. en sijn alhier egeene Moorsche jachten tot een ijders groot admiraetie ten voorschijn gecomen ende van dit mousson naer alle apparencie, oock niet ten voorschijn comen offte erlangen sullen. Waerdoor de alhier noch resteerende lijwaeten, van dagh tot dagh in den seer steijgeren(sic) alhier wel 13 stcx Javaense vaertuijgen present in <f.472r.> loco, ende wien eenelijck naer cleeden poogen, 'twelck hun stock regel van dat hier gecomen sijn principaelijck is. Soo staen hier en boven noch jegens het uijtgaen van Pouassa offte deese maent, noch wel 7 à 8 prauwn van hier over Dillij³⁶⁶ naer Perah en 3 à 4 stucxs d^{os} naer de Westcust te vertrecken. Welcke derwaerts gaende handelaers al cleeden trecken, 'twelck d'Engelse van de Oude Comp^e, vermits deese onverwachte absentie der Clingers, dapper in hun seijl waeijt. Wij weten hun alreede nae te reecken, dat 'tsedert 5 à 6 daegen herwaerts circum circa 1100 t^{len} Atchins principaelijck aen swarte smalle gemeene baftas jegens 8 à 8¼ t^l 't corgie contant vercocht hebben, dat hun wonder wel slaeght, want daer mede hun nieuw gemaecte schulden, ende 500 t^l op renten genomen, properlijck cunnen affdoen. 'T was een gewenste saeck voor de Comp^e dat den peper van de Westcust, desen jaere van alhier te comen achter bleeff, ende naer de gerughten gaen, en soude 't wel met de quantiteit niet veel beschieten, dat d'Engelse in dier voegen met hun Gouserats cargasoen dapper crencken, ende uijt hun gissinge gaen soude. Die van de Nieuwe Comp^e hebben op 5e stantij hun resteerende 80 b^r cattoen jegen 8 t^l p^r b^r contant aen eenen Ponghlouw Caul vercocht. In deese vrunden hebben d^o cattoen selffs voor 7 à 8 maenden herwaerts van de Oude Comp^e voor 11 tajl, omme daer op (och arme) een stuijver te winnen gecocht.

Ter wil die van de Nieuwe Comp^e altans hier in Atchin niet voort, en cunent sus doende mijn bedunckens niet gaende houwen, welck cattoen van hier naer de Westcust mede eerst daeghs versonden werden. Wij hebben voor drie daegen herwaerts onsen aluijn aen den gezant Sibidi Indra a 4 R^a t picol sijnde

366 Dillij, read Deli, on the east coast of Sumatra.

rijckelijck een cento contandt vercocht, daer wierde mede voor het uijtermaeten vuijl cattoen bij de factuur onbekent 6 R^a p^r b^r gebooden, en hebbent hun voor 8 R^a verlaeten.

Ed^l heeren en is alhier 'tsedert 'vertrck van meergemelte Commissaris niet anders dan het g'alligeerde voorgevallen, ende alsoo in mijn gemelte jongeste omstandelijck (doch naer ons beste kennisse, betreffende Comp^s dienst aengaende dit lantschap, en sijn voordere jurisdictie) geschreven hebben,

Copie missive van Jan Harmansz. naer Batavia, 25^e Feberuary 1645.

<f.460r.>

Deesen ingeleijde is copie van onsen laetsten, U Ed^l pr Jan Faron Ermenier over Malacca toegesonden, verhoope den selve al voor den ontfangh van deesen, costij toegecoomen sal sijn, waeraen mij in deese gedrage. 'T gepasseerde naer datum alhier hebben dagelijcx, voor soo veel den dienst van de Comp^e belanght, niet alleen bij dees ons nevensgaende dach register g'annoteert, maer oock met=ter materie diende reeden, daer het eenichsints te passe quaem, naer ons beste kennisse, reets=briefs//geweijts bijgevoecht, waerover dan in deese mijne missivve, desselffs inhouden, slecht met generaele woorden, mits dach en datum specificerende, U Ed^l bij gemelte dachregister sullen wijsen, ende waeraen mij refferere.

'T vertreck van de Perachse, en waervan in onse missive p^r den E. Vlaemingh aen U Ed^l onder ander costij geschreven hebben, en sijn als noch niet derwaerts vertrecken, vermits 't semmelen van de Atchinse Orang Caijs, wien met 3 stx cloecke vaertuijghen, mede derwaerts, in comp^e van de Perahse sullen vertrecken, ende sijn nu genootsaect vermits dit semmelen 't mousen verloop is, noch 5 à 6 weecken te vertoeven. Benevens deese vaertuijghen, is een cargasoentjen voor reeckening van de Coninginne g'ordonneert ende vast gestelt, waerdich incoops 1000 t^l, bestaende wtt diversche soo Gouseratsche als Clingse etc^t cleeden, tot proccuire van thin: 'gun nu noch de Grooten, en bij deese goede geleegentheijt de particuliere coopluijden sullen vervoeren, wil ontwijffelt, naer dat wijt ondervinden, vrij en ongelijck meer coomen te reedeen, sulcx dat' selve bij gealligeerde cargasoentjen, niet eens te pas sal coomen: alsulcke en diergelijcke monterende cagasoentjens heeft de Maij^t naest eenige jaeren herwarts, altoos naer Perah tot de g'alligeerde proccuire gesonden, ende laet dit alle ten wtterste gereeckent, met 50 p^r cento advancse omgeseth wesende, soude in dier=voegen montereen volgens Perahse marct, 185 à 190 b^r thin, ende nu jongst sijn alhier wtt Perah, volgens ons gemelte schrijvens, over een boech aengelant, een <f.460v.> quantiteijt wel van 700 b^r thin, welck en

diergelijke quantiteit nu gemeenlijk 't sedert onse gemaecte contractt in Queeda alle jaeren gebeurt, behalven dat dan noch tusschen tijden, nu en dan, vandaer herwarts aencompt, ende altans daegelijcx verwacht wert, dat ook wel 150 à 200 b^r gemeenlijk, rendeert (waerbij den claerlijk blijkt, wat porsie deese particulier sijnde parthije desselffs, wtt=heemsche, ende eenlijk soo hier als in Perah bij provisie gehuijst, ende omtrent' Hoff geen sith=plaets hebbende) Mooren, in dien negocie hebben, en dat op de naam, wanneer bij de onse coomen van de Coninginne etc^t hun goederen te sijn. Van dit latsten=drayen, en wat hier consequentlijk wtt te voeren stond, daarvan hebben U Ed^l t'seedert voor aengetoogen contractt, altoos bij onse thin quartieren papieren, nopende Atchinse negotie omstantelijck geschreeven, en welckers inhouden lujdende (nu met generaele woorden geseijt) aldus, soo Radja Queeda 't gemaecte contractt met d'E. Comp^e gecontracteert, deuchdelijck onderhoud, sal Queeda in diervoegen, altoos voor eerst, onse bedunckens, te niet te loopen, ende Atchin in allee manier door Perah te meerder aengroeijen, ende noch wel cleeden etc^t wtt Perah naer Queeda (gelijck Queeda naer Perah pleecht te doen) gevoert werden. Waerom dan van deese materie (om haer Ed^l met largo, en als onnodich schrijvens nie te vervellen) sullen affbrecken, en ons referere aen gemelte papieren.

Naer de Westcust staen met deese loopende maent, off int eerst van Martius, een gemeene gourap van de Coninginne, ende een tegelijck van Maradja te vertrecken, waermede een cargasoentjen van 600 t^l bestaende conform, gelijck 'tvoornoemde naer Perah, oock voor reeckeningh van Maij^t tot proccuire van peeper gesonden "sal" werden. Dit cappitaeltjen met 50 p^r c^{to} vergroot, ende den peeper op 20 bahar³⁶⁷ off 5 tayl de bhaer gecalculeert sijnde, soude in dier=voegen montereen een quantiteit van 180 b^r peeper, ende naer ons bericht wert, soo compt jaerlijck vande Westcust gemeenlijk hier aen de marckt 6, 7 à 800 b^r peeper, ende waeren van dit verloopende jaer van daer noch meer als oijt voor deesen gedaen hebben te verwachten.

Deese ende de Perahse negocie wert alop een, ende deselve manier gedreeven. En cunnen als noch niet verneemen, deesen jaere, eenige andere cloecke vaertuijgghen, dan te twee g'alligeerde, van hier naer gemelte Cust sullen vertrecken, daer nochtans de voorige jaere gemeenlick 6, 7 à 8, ende oock wel meer cloecke vaertuijgen tot proccuire van peeper derwarts vertrocken sijn, ende wat obstaeckuile sulcx weder=hout, is eenlijk wtt pure vrees, <f.46r.> om dat d'onse aldaer naer verstaen, eenige praeuwen met peeper, toebehoorende deese particuliere coopluijden, hebben aengeslaegen. En hoe dit aenhaelen vande praeuwen alhier verbreyt, ende met een parthije daer bij gevoechde leu-

367 B^r, read R^a.

gens, van Comp^s wangunstige wttgestroijt is, daervan hebben U Ed^l ten principaele bij onse missive, dato 11^e November anno passado cuntschap gedaen, en 't voordere gepasseerde dien=aengaende staet aller wegen bij dees ons dachregister van tijt tot tijt geregisteert. Edoch van alle deese en schoon telkens g'affirmeert wierde geruchte, en is mijn als noch oijt dien=aengaende een woort van de Coninginne off Rijcx Raeden int' minste geseijt. Oock en can ick niet verneemen, haer Maij^t voornemens is, dien=aengaende met ons eenich wat er vuil sal maecken, ja wel soo wanneer d'onse vande Coninginne off eenige der Grooten hun peeper praeuwen, schoon niets betaelende, hadden aengerant, in dier=geleegentheijt dapper mis=noucht, 'ons=warts soude sijn ende 'tselffde ter hert neemen.

Het is nu ongeveerlijck 11 daegen verleeden, dat eens ront tot onderhoudinge van vruntschap, bij alle de Grooten geweest ben. Onder ander den eesten Rijcx Raet Callij, vernieuwde mijn hoe absort de Bintaere Gan Ganna, jongst op de Baeleij sijnde, aengingh over het aenslaen van sijn peeper bij d'onse op de Westcust gedaen. Sijn E. mits=prees dessijn doen, ende onmaenierlijck wttvaren, naer het scheen met ernst, seggende met deese formele woorden, wat laet Gan Ganna hem voorstaen, is jmmers maer een dagangh anders vreemt coopman geseijt, oock hebben de Hollanders sijnnen peeper betaelt etc^t. Alsulcke en diergelijcke propoosten, heb ick van verscheijde gequalificeerde Grooten wel meer gehoort. Maer off dit seggen nu al van herten, bij deese gequalificeerde geveijnsde, gemeent wert, en ons den peeper soo lieff als eenige deeser particuliere coopluijden gunnen, dan off sij niet wel veijnsen, considererende Comp^s macht, en U Ed^l jongste dien=negocie aen=gaende gedaene clachten, heeft sijn bedencken, mijns bedunckens ick vertrouwe vastlijck, sij en sullen wtt hun selffs, noch op U Ed^l mindelijck aenschrijven, soo discreet niet sijn, dat sij in deese noch Perahse lorren=drayende negocie, sullen versien soo dat het onder=corectie Ed^l h^{ren}, niet ongerijmt, en wel te verandwoorden, met een goede concientie soude *<f.46v.>* sijn. Niet alleen dat men op de West [Cust], de particulier handelaers voortaan (gelijck wtt' schrijven van der oppercoopman h^r Claicx verstaen hebbe), reets geschiet is, van hun peeper carga mits daer vooren marckt gangh betaelende, lichte, maer oock in Perah, als het anders, ende bij versoecken niet weesen wel, bij=der hant genoomen wierde (en dese negotie voor de Comp^e soo schadelijck) eenighsints te weeren.

Dese verwaende Atchinders mochten soo voor eerst wat pruijlen, maer sij en soude daeromme, vertrouw ick vastlijck, jegens ons geen harnis aentrecken. Dat de Coninginne off Grooten over het aenhaelen van deese praeuwen geen werck, naer het als noch schijn, en maecken, sulcx, bespeuren de particuliere coopluijden alhier oock seer wel ende vertrouwen dit de principaele ooirsaeck

is, van dat geen groot vaertuijgh derwarts en stiere. Oock so en sijn hun al voor 15 maenden derwarts gesondene prauwen, alhier noch niet overscheenen, doch men rucht met het onlangs vandaer gecoomene vaertuijgh, als dat se nu, ende vermits onse scheepen van daer vertrocken sijn (haest sullen op donderen), en onder de somminge soude noch reedelijck quantiteijt ongeveerlijck 300 b^r peeper berustende sijnde. Wat hier van sij, wil ons den tijt naerder leeren. Gemelte particuliere coopluijden stieren nu vermits 't gealligeerde in plaets van groote prauwen, vligers, en ander cleen vaertuijgh, met cleeden derwarts eenlijck tot opcoop van gout, swavel, benjamijn, camphor Barus etc^t soo dat hun reeckeningh op peeper jeegens het aenstaende jaer te becoomen, int minste niet en maecke, waer aen dan de Comp^e goeden dienst, in veele deelen geschieden sal.

Bij alhier de g'alligeerde en verwachtende Westcust vaerders, niet meer als omtrent 300 b^r peeper, al=hier aen de marckt en brengen, soo jaa beducht sijnde, d'Engel van de Oude Comp^e, met de grootste part, naer alle apparentie sullen deurgaen, want hebben al overlanch 250 b^r peeper, gelijk U Ed^l voor deesen bij voornoemde missive p^r den E. Commissaris aengeschreeven en hebbe, jegens 6½ t^l p^r b^r aen diverse Mooren op deselffs leverantie wtt gedaen, soo dat U Ed^l naer alle apparentie slechts een weijnich off wel geen peeper van dit verwachtende restantjen te verwachten en hebben. Wij sullen interum deese vrunden met alle bedenckelijcke middelen, naer coopmans gebruijck, soo <f.462r.> veel doenlijck is in de weegh sijn. Geducht vrunden, en wien ons bij verschijningh van eenich thin offte peeper, altans dapper (en niemand soo seer als sij) in de weegh soude sijn, hebben hun noch resteerende Gouserats wel verstaende groove sorteringh, alle jeegens contant, en opstaende phee³⁶⁸ te betalen, wttvercocht, soo dat alreede een cappitaeltjen van ongeveerlijck 1800 à 2000 t^l aen goude maesen in hun cas, tot desselffs opcoop, wanneer daer ijts sal coomen, greet hebben leggen.

Belangende hun fijne Gouseratsche sorteringh, daer van en cunnen (schoon tot civiele prijs) voor als noch niet ontslaegen raecken: meer geduchte vrunden negociereen wel 't minste voor haere meesters. 't Cargasoen met de Suplij becoomen, monterende naer ons onderricht is, ongeveel 15000 t^l, ende waervan U Ed^l met gemelte Commissaris omstantelijck gschreven hebbe, daer in hebben hun Meesters (naer dat mijn naer datum bericht is) wt het minste, ende de gentijffsche coopluijden souden wel de grootste part, toe behooren. Oock soo heeft mijn het opperhoofft vande Engelse, en deese negocie met naeme H^r Bouman, selffs geseijt, dat hun precedent in Souratta wel 5000 t^l op sijn men naem, in gemelte capitaal was hebbende, oock hadde precedent een particui-

368 Phee, read paye i.e. deel eener verschuldigde som.

lier brieffen, dien=aengaende aen hem Bouman gesonden. D' 300 b^r thin, jongest met gemelte Suply naer Suratta versonden, daer van competeerde hun meesters slechts 100 b^r, 't resteerende was voor particulier. Waerwtt dan claelijck bij alle weegen blijct, hun lorren=dreijerij, en dat hun meesters sleechs bijnaer — den ijdelen naem, van hun capitael te sijn, vooren ende ontsien sij hun niet, de grooten op de mouw te spelden, van dat dees hun capitael den Koninck van Engellant etc^t toe behoorende eijgen is. Eenlijck om hier door in meerder credijt omtrent 'Hoff te geraecken, maer 't waerachtige contrarij, heeft ons jongst (wanneer de Engelse handel op de Westcust versochten, en waervan ter=stondt sullen spreecken) treffelijck gedient, en deese op geraepte leugens, dient der=weegen (onder =corectie Ed^l) bij geleegentheijt, ende wanneer 't vereijst, omtrent de Grooten sijnde, altoos verhaelt te werden. En off den Portugees, bij wijlen niet meede in deese negocie reeders sijn, heeft al grootelijcx <f.462v.> sijn bedencken.

6 December passado pasesseert³⁶⁹ alhier het schip de Willem competeerende de Nieuwe Comp^e, coomende van Maccauw, waerop was seecker Capitajjn namentlijck Jerenia Bleckman, hadde binnen scheeps boort twee gequalificeerde Portugeesen, en noch eenige minder dien=aengaende persooenen. Maer hoe dit schip int' gesichte van Malacca in calmte, en contrarie wint, wel twee etmael gedreeven heeft, en Malaccas engte sonder eenige cruizers, (dat te verwondert is) gerescontreert te hebben, gepasseert is. Item wat goederen, derwarts gevoert, ende d'aengenaemste sijn geweest, en wederom te retour herwarts aengebracht, ende 't gun hier gelant, en binnen slechts boort, noch behouden hebben.

Voirders hoe instantelijck geduchte kappitajjn handel op de Westcust, aen de Koninginne ende Grooten versocht heeft en wat voor vrunden sij hier toe int spil gehad, en noch hebben, en hoe wij daer jeegens volgens U Ed^l ordre dolleerde, en voor als noch tot een parthije hun leet=weesen, ontseijt is. Eijntlijck waer voirders heen, ende noch negocieeren wilde, sullen U Ed^l bij voor aengetoogen daghregister³⁷⁰ van den 6^e tot 18^e December passado van tijt tot tijt, gelieve te beoogen, ende waeraen mijn om alhier cort sijn, onder=corectie Ed^l gedraege. 'T heeft met deese vrunden hier in Atchin altoos naest een geruijmen tijt herwarts, en tot noch toe, weijnich beschooten en cunnen oock geen apparentie van beeter=schap, altoos bij deese hunne presente negocie, bespeuren. De 1400 t^l van Sibiedja Indra, wel voor 18 maneden herwarts, jegens 4 t^l p^r c^{to} te maent op renten genoomen, en hebben hun daarvan noch niet

369 Pasesseert, borrowed from (Ital.) *essere* i.e. to reach.

370 It does not survive.

ontlast, en waerom dat sulcx bij deese goede geleegentheit van 't schip de Willem, en wien van alles treffe^l versien was, niet geschiet en is (en can ick mij niet wel bevreeden). Der=weegen seer apparent^l, off deese hunne meesters, gelijk 't notoir is met die van de Ouwde Comp^e, oock niet wel 'tminste daerin hebben.

Geduchte Nieuwe Comp^e hebben naest 2 à 2½ jaeren herwarts, naer mijn den coopman Kennep³⁷¹ stondt wel vertelt heeft, swaere slaegen met hun capitaale scheepen geleeden, als te weten 't schip de Bon Esperance, omtrent Malacca van d'onse vermeestert, oock hebben twee retour scheepen, den een omtrent <f.463r.> Maurijtius, en 't ander Engellant sijnde verlooren, soo hebben noch een schip, dat met voorgemelte Willem in comp^e 'tsamen wtt Engellant geseijlt sijnde, onder wegen van den anderen, door een harde storm geraeckte, ende weeten niet beeter, noch beelden hun oock anders niet in, off is meede om den hals, op de cust van Barbary geraeckt, welck schip hadde een cargas-onjen ende wtt Engellant gebracht wel van 40 000 R^a incoops waerdich, 'twelck soo voor Atchin als de Westcust geordonneert was, jeegen alle welcke schaede hebben deese luijden weijnich off geen proffijte p^r faut van cappitael 't seedert dien tijt, elders in deese Indies becoomen.

Doen=maels en hadde geduchte Comp^{es} noch geen rechte preadvertentie, van dat hun den handel op de Westcust, ontseijt was. Meester Kennep stondt, en Bouman sijnde beijde opperhooffden van Engelse negocië alhier, en beelden hun anders niet in, soo wanneer met d'aenstaende hun verwachtende scheepen, den handel op de Westcust, nevens ons te moogen genieten, niet vergunt en wert, sij=luijden in dier=geleegentheit van hier sullen opbrecken, en geen langh morgen spraek houden, sulcx oock wel te gelooven, en lichtelijck off te meeten is, dat 't g'alligeerde bij haer alsoo inderdaet gemeent wert, jmmers voornaementlijck sij luijden, daer en booven noch bespeuren, U Ed^l den peeper mitsgaders den opulenten aenvoer van thin, sijnde haer eenichste stock reegel 't herwarts coomen eenichsins beletten, soo en cunnend d'Engelse alhier, dat is een mael gewis, niet gaende houden, want het noch resteerende voor dien=quartieren, dienstich retour van hier soude sijn benjamijn, harpuijs, camphor Barus, dauwen ylangh, elipants tanden etc^t, en welcke coopmanschappen in groote quantiteit alhier niet becomen sal sijn, oversulcx geen soo de aen den dijck met haer, en cunnen brengen. Behalven dat, soo soude dit weijnich in dier=voegen, soo op gelt gehouden werden, dat het voor deese coopluijden niet te harden, noch om aen te haelen soude sijn. Met deese gevoeghlijcke middelen, soude men met een d'Indostantse off Gouserase Moo-

371 Kennep, read Knnipe.

ren, van deese Cust cunnen weeren, en wtt hun selffs achter blijven, slaende <f.463v.> in dier=voegen, verscheijde vliegen met eenen clap.

Wat vremedelingen altans, en 't sedert 5 maanden herwarts, wtt verscheijde oirden, met hun goederen successive alhier sijn aengelant, en wat thollen van hun aen=brengende waeren p^r centto betaelt, ende wederom ten principaele, te wat prijs, en waer heen vervoert hebben, staet alles bij ons dach=register, voor soo veel hebbe cunnen vernemen largo geregistreert: nietemin sullen desselffs inhouden, ten principaele, in deesen meede g'insereert werden – ende sijn te weeten,

2 stx jachten van Negapatam, hun aenbrengende coopmanschappen, bestaet ten principaele in allerlij dien=quartieren doecken, daervan hebben volgens Atchins coustuijme 5¼ p^r cento moeten betalen, ende monteerde de thollen circum circa door een gereeckent 1200 t^l, soo dat dan 't capitael door den anderen consiquentelijck monteert taylen 22800; hun derwarts gevoerde waeren bestondt in benjamijn, tot 14 t^l de b^r, radicx–China sijnde soo qualiter geconditioneert, tot 7 t^l de b^r, ende camphor Barus van de slechte, tot 2 à 2½ t^l 't catti etc^t. Edoch deese coopmanschappen en bedraegen boven een vierde parte van hun cappitael niet, en hadden resteerende soo aen gemunte goude maesen, als sant en ander ongemunt gout, omgeseth: en naer Negapatan vervoert. Deese nachodes naer mijn wel hebbe laeten onderrichten, sijn principaelijck van de Portugesen wtt Negapatan wttgereet, ende herwarts aengesonden, oock soo hadde dit eene jacht wel 15 jaeren, op dit vaerwater, oven ende weer onder alsulcke reeders (sonder oijt van d'onse g'atrapeert te werden) gevaeren.

1 d^o van Palicatto met pas van den h^r Gouverneur Heusens, sijn aen=brengende goederen bestondt in dien quartieren cleeden, en 120 b^r looth, tot 3½ t^l de b^r vercocht, deese man heeft in tholl betaelt a 5¼ p^r cento 78 t^l, sijnde van een cargasoen monteerende 1500 t^l, ende heeft tot retour wederom derwarts vervoert, 6 stx elipanten tot diversche prijs, als daer waeren onder ijder beest van <f.464r.> 120, 150, 200 ende 300 t^l Atchins.

1 jacht van Tegenapatan, met pas van Comp^s residenten aldaer, ende hadde slechts een weijnich dien=quartieren cleeden etc^t van daer gebracht, desselffs nachoda wierde op sijn instantich versoek, en groote schenkages, tholl vrij vergunt, om dat quantsuis een brieff van den Sultan aldaer aen de May^t hier gebracht heeft; vervoert van hier een elipant van 200 t^l; parthije swaavel, Atchinse sijde, 't resteerende in gouth.

1 jacht van Bengaela met pas van Comp^s residenten aldaer, is wtt Bengaela

- naer de Maldives vertrocken, alwaer sijn jacht met comble maes (sijnde een seeckere, soo hart als hout gedroochde visch) geladen heeft, ende alhier aen de marckt gebracht, in desselffs tholl, weerd een slach geslaegen, ende betaelde 50 tayl, ende sal van hier met dit licht naer Bengala vertrecken, sijn retour bestaet principaelijck in 5 stx elipanten van 70, 90, 100, 150 tayl 'tstuck, cleene beesten van $3\frac{1}{2}$ à 4 asta hooch.
- 1 jacht van Wijngerla met pas onderteeckent Cornelis Geritsz van Saenen, heeft alhier aen de marckt gebracht diversch gesorteerde Gouseratsche als andere cleeden etc^t; den tholl hier van jegens $5\frac{1}{4}$ p^r cento monteert 160 t^l hercomende van een cargasoen incoops 2740 t^l, ende vertrecken van hier directelijck naer Mocha, ende heeft van hier 30 b^r thin tot 15 t^l de b^r, 50 b^r benjamin tot $15\frac{1}{2}$ t^l de b^r; 20 b^r dauwen ijlangh tot 3 tayle de b^r, 100 b^r gommelacca tot $3\frac{1}{2}$ tayle de b^r, 100 b^r harpuijs a 1 tayl de bhaer, 2000 stx allerley porceleijn, 2 b^r agelhout van 6 tot 16 maes 't catty, ende 10 b^r loot tot $3\frac{1}{2}$ t^l de b^r etc^t.
- 1 jacht van Massilipatan met pas van den oppercoopman de Gruijten, sijnde alhier aen de marckt gebracht goederen, bestond ten principaele in dien=quartieren cleeden, ende goede parthije cust=ijsen, hadden oock eenige costelijcke rariteijten dat wel espres voor de Coninginne en voor desselffs reeckeningh gemaect is, den tholl van deese cleeden en ijsen etc^t (behalven de rariteijten dat wel 't meest bedraecht, en niet en geeft) monteert 115 à 120 tayl, gevallen wtt een cappitael van 2100 tayl, vertreckt eers=daeghs van hier wederom <f.464v.> derwarts, met 4 stx elipanten van 200, 250 tayl ijder beest, vervoert, oock gout en andere Atchinse coopmanschappen etc^t.

7 stx Moorsche jachten, waervan een d^{os} tholl vrij is; ende monteert 's Conincks gerechticheijt circum circa 1608 t^l voor een gelant cappitael, (excepto den Comble Maes) van 29140 t^l, en ijder tayl 4 R^a, off 10 gl. 4 stuivers, compt f.297228; in wat maniere deese tholl wert opgenomen, geschiet aldus, de goederen werden voor eerst in't tholl hujs gebracht, alwaer dan d^o goederen van de schrijvers naer geleegentheijt van de marckt getacxeert werden, ende waerop hun calculatie maecken. Geduchte schrijvers laeten hun lichtelijcken jae om een leur, en seur d'oogen wtt steecken, en tacxeeren de cleeden in diergeleegentheijt vrij minder als marct gangh, gelijk noch corts den ander op de volle baeleij, in't Hoff bij alle Grooten, sijnde, hebben verweeten, soo dat hier ongetwijffelt groote fraude in veele deelen meede gepleepcht wert, en wijder wegen het nauwste van 't gun wel tholl schuldich is, op verre naer, noch de Coninginne selfs, niet en cunnen weten; Gouseratse Mooren, en sijn

alhier van deesen jaere tot veele hun admiratie niet verscheenen, en 'twelck altans niemandt beeter als d'Engelse van de Oude Comp^e slacht, ende in hun seijl weijt.

De voordere vremedeling van die alhier met hun vaertuyghen sijn aengelant, bestaende slechts vermits buijtens tijt is, in 5 stx. De Javaenen sijn wederom alle, ende een ijder sijns weeghs vertrocken, met een goede parthije cleeden, gelijk sulcx bij ons meer gemelte dachregister, van tijt tot tijt, ende van desselfs aenbrengende goet gespecificeert hebben — die jongst wtt Queeda gearriveerde twee vaertuygen, sijn wederom voorneemen, met de eerste gelegentheijt derwarts te vertrecken, laeten hun alhier bij een ijder verluiden: dat altans alle dingh in Queeda, vermits d'absentie der Moorsche jachten, gans duir is, ende van hier op Queeda een tocht doende, wel een goede stuijver te winnen soude sijn, als voornaementlijck met ijser, en casomba, cleeden etc³⁷²; Cust³⁷² en dien=quartieren ijser, en casomba is altans in Atchin, tot soo een civiele prijs, en al overlanch geweest, dat de coopluiden desselfe, het wtt geschootene, op verre naer, niet aenlangen kan, daertoe sijn de eliphanten vermits d'absentie der gemelte Mooren tot <f.465r.> Queeda ongelijck beeter coop als hier. Een van geduchte vaertuygen hadde twee stx eliphanten van Queeda hier gebracht, met meeningh naer Bengaela te vervoeren. Maer siende d^o beesten alhier, met een voor=treffelijcke winst, cunnen vercocht werden, en wederom met cappitael, soo hij seijt, van een wel 3 op Queeda weet te maecken, verandert van resolutie, ende vercoopt sijn gemelte beesten, door een 350 t^l ende costen hem aldaer incoops met alle ongelden 175 t^l. Maer off de Coninginne bij continuatie van eliphanten wtt Queeda hier ter=vent brengende, niet en sal teegen hebben, sal mijn benieuwen, ende ick vertrouwe vastelijck van Jaa. Echter het staet te beduchten vermits 't gealligeerde, dat deese coopluiden dien handel meede sullen onderleggen, om hun altans hier in vendebble waeren, tot gelt te maecken, sal hun naer alle apparentie tot sulcx aenporren, welke negocie, en dient oock van haer niet onderlegt, want 'soude grootelijcx tot Comp^s naedeel in veele deelen strecken. Wij sullen hun van die ons soude moogen voorcoomen der=weegen, niet alleen brieffkens om derwarts te gaen ontseggen, maer in alle maniere affraeden, en hun voor onheijl, ofte ten minste verlooren mouijten waerschouwen.

Camfor Barus van de Westcust, is altans hier meede vermits d'absentie van de Gouseratse Mooren, tot een geringen prijs, te weten, van de beste te becoomen, de slechste soort trecken de Clingers, en hebben oock een redelijcke quantiteijt van hier vervoert. D'h^r Gouverneur van Vliet, heeft ons 't verleede-

³⁷² Cust, here it means the East coast of India.

ne jaer naer Patany vertreckende, sirieuselijck bij instructie van camphor Barus te coopen gelast, ingeval U Ed^l gemelte waer altans dienstich achte, soude daer van tot een civielen prijs, van hier cunnen gedient werden.

Op 26^e November passado pousseert alhier 't schip den Haen, met welcke vrunden ons toegebracht wierde een missive van den h^r Gouverneur gemelte, gedateert 3^e Nove wtt Malacca, bij welcke missive onder ander beooght hebbende, hoe de noch resteerende ongesuijverde cattoen, door mandaet van U Ed^l herwarts geschickt wierde etc^t, 't welck dan alsoo geswint bijder hant gennomen, sulcx dat den cattoen 's daechs daeraen (met hulp van Moorsch vaertuijgh) alle gelost, ende in Comp^s packhuijs gestuiwt wierde, als wanneer 't gemelte schip 29^e daer aen=volgende, met een brieffken aen de heer <f.465v.> Heusens, hebbe laeten vertrecken, Quarda Deus. Wat slechte apparentie van gemelte cattoen om alhier te venten, wat oorsaeck en waer beeter apparentie soude sijn. Item in wat ongelden gemelt jacht mits op de Reede aenquam, verviel, en waeraen, als ander gedaene oncosten, sal U Ed^l bij dees ons dachregister van den 26^e tot 29^e Novem. gelieve van tijt tot tijt, te beoogen. Belangende Comp^s voordere negocie alhier, staet noch als in voorige gestalte, vrij slajpens, vercoopen daergelijcx heel weijnich, gelijk U Ed^l bij deese ondergeschreve vercoop, in 5 maenden herwarts, met ijdern geprocideerde winst, aangeweesen wert,

16 pic ^l radicxyna ³⁷³ a 10½ en 11 t ^l de pic ^l , comt 25 p ^r cento	t ^l 59
1½ pic ^l naegelen tot 30 t ^l met ongeveerlijck 50 p ^r cento	30
23¾ pic ^l alluijn tot 3 t ^l de 3 pic ^l , comt rijckelijck een cento	23 : 12
1600 pampieren goudtraet, d ^o 160 pampieren tot 9 t ^l , rendeert en ½ c ^{to} advans	90
1 stuck chiauwel	1 : 4
8 stucx armosijnen schaer ^s met ½ c ^{to} rendeert	5
632 stucx porceleijn, slechts met ½ c ^{to} vermits wttschot, oock beschadt etc ^t	16 : 2
1 gongh aen de Javaenen a ½ cento	5 : 4
10 b ^r ongesuijverde cattoen, met 3¾ R ^a p ^r b ^r verlies	15
2 b ^r sandel hout met ½ cento monteert	35
	taylen 280 : 6

Wat ongelden hier jeegens, en in wat tijt voorgevallen en sijn, mitsgaders wat restanten bij 't Compt^r, en wttstaende schulden, noch resteerende sijn, blijkt bij 't nevensgaende balansie, heeden wtt ons negocie boeckjen getrocken

373 Radicxyna, read Radicx China.

etc^t. Belangende dan 't goudtraet bestaende noch in 5285 groot en 2030 cleene pampieren, en hebben noijt bij ons aenweesen, soo te reecken eenich vraegen daer naer gehad, en dat vermits den opulenten aenvoer vande jongst ge-weesene Chineesen ende Javaenen alhier; en deese coopmanschap wert eenlijck in Atchin verbruickt en nieuwers vervoert, der weegen noch wel voor een jaer versien blijven. De 258 stx armosijne dienen ons eenlijck bij wijle, en wanneer het vereijst tot schenckage, en hebben de jongst vertrockene vrede-lingen oijt ijmandt om eenige off een te coopen, naer gevraecht, laet staen gelt geboden. De 28 picol gommelacca soo bij den Commissaris Soury, als nu jongst met Groll hier aengebracht, blijfft ons als noch vermits desselffs Grooten aenvoer, soo wtt Pegui en Bengaele etc^t ende d'absentie van de Mac-cassaeren, aen de hant, sien ons derweegen swaerlijck van deese coopman-schap te sullen ontslaegen werden. Gemelte gommelacca staet bij factuire tot 38 R^a de b^r, ende men can hier altans de Peguise gommelacca, ter cust en keur, tot 50 R^a de b^r becoomen, en onse gommelacca sijnde slechts Cambodjase welck niet eens bij de Peguise in comperatie en <f.466r.> compt, en hebben de coopluiden daer naer noch niet eens gelt geboden. Wat apparentie dan, van deese coopmanschap, en welck altans nieuwers als eenlijck onder Atchins ju-risdictie versonden, en verbruickt wert, sij, en wat winst van desselffs te erlan-gen staet, cunnen U Ed^l lichtelijcken affmeeten. De 1½ pic^l thee met Groll becoomen, staet mijns bedunckens, vrij duir 45 R^a volgens factuur ingecocht, om hier van ontslaegen te werden, sij, mits de vrede Mooren, apparentie, doch bij naer sonder winst, ende souden gaeren wat meer daer voor hebben. De 528 stx ijsere pannen, behoude bij 't packhuijs sonder een te cunnen ver-coopen, vermits den grooten aenvoer van de jongst vertrockene Javaenen ende Chinesen, en sien oock voor eerst weijnich apparentie, daarvan ontslaegen te werden. De 5 stx fluiweelen, 60 stx lackwerckte doosjens, 5 stx muscus ballen, 16 paer pantanten, 16 stx gommen, sijn en blijven alhier bij 't Comptoir als een doode effect, om te verschencken hebben de Grooten liever armosijntjes. De 1500 t^l en 1148 R^a contant in cassa, daer van en hebbe als noch p^r faute van pee-per, en thin ijts cunnen besteeden, ende naer alle apparentie in gemelte coop-manschappen, voor eerst oock niet bestaet sal werden, dat voor de Comp^e te wenschen waer. 'T restantjen van de juweelen bestaende noch in 5 diamant, en een esmarault, alle ringen, daarvan en cunnen als noch naer dat ons devoir bij alle vremdelingen om de selven te venten hebben aengewent, jeegens d'alder invendibelste waeren, en dat volgens tacsatie, niet ontslaegen werden, sulcx dat dien canckeuresende kostelijck=heeden, de Comp^e tot ons leet weesen, als een doode effect tot noch behoude. De apparentie van de ongesuijverde cattoen, daer van hebbe hier boven, ende wat hier van sij, geschreven.

Comp^s debiteurs volgens Bouckjens sijn: namentlijk, de Coninginne 7549 t^l en 7 maes, daarvan heeft haer Alteesa volgens ons voorige schrijvens, naer de Westcust geremitteert met den tholl betaelen 3549: 7; met 't noch resteerende daarvan sal de Comp^e naer alle apparentie binnen de bestemde tijt: weijnich off wel niet aff te verwachten hebben. Echter sullen bij alle geleegentheijden ons devoir, tot jimmer desselffs doen. De 112 t^l van Laxamana, en 9 t^l van Maradja: dat sijn quaeder betaelders, niet jeegenstaende hebben hun soo dickwils, tot de betaelingh aengesproocken. De 188 t^l van babaeijen Chinees, continueert maentlijk <f.466v.> met 3 à 4 t^l, op gemelte som te betaelen. Ick en sien oock omtrent deese ouwde man, geen ander apparentie om aen onse betaelingh te geraecken. De 108 t^l en 5½ maes van Pousie Jamboul schrijver op Ticouw, ende wien soo meenich jaer 'tsoeck is geweest, wij hebben den selven opgedaen. Maer hij ontkenende gemelte schult wel espres, hoe wijder weegen ende hier over jeegens hem omtrent de May^t en Grooten geprocideert hebben, wat hoope ons de Grooten, met beloffte van assistentie des aengaende deeden, en hoe ront en prompt mij eijntlijk (naer dat wel 16 armosijne om deese schult van Jamboul verschencken hadde) van de May^t affgeslaegen wierde, versoecke U Edle p^r meergemelte dachregister van de 6^e tot 25^e February, onder ander, gelieve te beoogen. 'T ken weete voor waer noch en can begrijpen niet, bij continuatie van dit Comptoir (wat coopmanschappen best om dit lantschap, wel verstaende voor sijn particulier, te dienen jeegens het aenstaende dienstich gevonden vereijst, want compt hun van alle oirden in overvloedt toe, ende oversulcx alles tot een seer geringen prijs te cust en keur, te becoomen is. Edoch ten waer haer Ed^l als noch geraetsaemst achte, deese Moorsche (immers voor de Comp^e soo schadelijcke) negocianten ende om wiens negocië wille Atchin principaelijck flooreert, en d'inwoonders (sus weelderich etc^t sijn) met onse coopmanschappen van hier te dienen, soo jaa soud men in diervoegen, jeegens het aenstaende jaer, naer dat sich d'apparentie en tijts geleegentheijt verthoont, cunnen vertieren te weeten

50 b^r giroffel naegelen

4 b^r foely

10 b^r noote miscaeten

50 b^r schiltpats hooren, hoe dicker hoe beeter

15 b^r sandel hout

11 b^r radicxijna

10 b^r alluijn

4 b^r thee

100 stx Japanse comtoirckens,

allerleij soo groove als fijne porceleijn vrij tot 3 a 4 000 R^a incoops.

Om dit gespesificeert cappitael binnen 's jaers jeegens gout, offte goude maesen, tot een redelijcke winst te beneficeeren, sien tot sulcx, bij continuatie van de Moorsche jachten, groote apparentie aengesien het toecoomende jaer, geen quantiteit peeper van de Westcust (naer alle apparentie) alhier te <f.467r.> erlangen en staet. Waer wtt dan nootsaecklijck volcht, en wtt ontstaen sal, te meer afftreck, en winst met deese onse versochte goederen. Boven gemelte coopmanschappen, en waer de selven, onder corectie Ed^l mijns bedunckens ten dienste vande Comp^e best soude voegen, en wat groote apparentie met de hulp van Godt, en ervarende dienaers, daer wtt te volgen staet, hebben des=aengaende bij onse missive p^r den E. Commissaris gemelte, aen U Ed^{le} omstantelijck (doch naer mijn beste kennisse en opinie) geadviseert, waerom dan van deese materie sullen affbreecken.

Van dit mouson, en sijn alhier geen Bengaelse jachten, wtt Bengaela verscheenen, 't mouson vandaer herwarts te coomen loopt ten eijnde, 't verleedene ende voorige jaeren, hadden den selven alvooren maent herwarts hier geweest. Veele sijn beducht, van dat dit jaer er geene desselffs en sullen coomen, soo jaa will het den Atchinders dapper in veele deelen wtt hun gissingh gaen, oock wert deese plaets van Bengaelse rijs jaerlijck seer gestijfft, en sonder desselffs aenvoer, soude Atchin voor eerst wel verleegen cunnen vallen: maecten hun staet op de Bengaelse rijs.

Al ten tijden van den Commissaris Soury hadde de May^t van geduchte sijn Ed. de noch resteerende esmarault ringh, slechts om eens te besien ontbooden ende tot noch toe, niet wederom gebracht, offte oijt ijmandt dien=aengaende een woort gerept. Waerover ick dan ter bequamer tijt, voor den throon sijnde, 't selfde aen de Koninginne fatsoenlijck volgens mijn ordre wilde te kennen geeven. Maer hoe absort eenlijck om dat ick dit wilde s'Jombae³⁷⁴, van de vierde Rijcx Raet Siere Paducca Tuan, bejeegent, ende beleth wierde, en hoe ons noch heeft laeten loopen, en om den thuijn geleijt (sonder ijts te cunnen verrichten). Sal U Ed^l p^r ons gemelte dach register, adij 21 Januarij met den aencleavingh van=dien, deese suibarba³⁷⁵ hun doen gelieve te beoogen etc^t. Hier meede aff=breeckende, en sullen ons voirders aen meergemelte dachregister reffereren. Verhoopen de U Ed^l hier meede genouchsaem van Atchins doen betreffende den dienst van de Comp^e 'tseedert ons jongste schrijvens g'informeert sult werden.

374 s'Jombae, s'jombai, (Mal.) sembah i.e. salute in reverence, in the meaning to request.

375 Suibarba?

Dit dus verre gecoucheert, ende al int net geschreeven sijnde, verscheijnt alhier seecker vlieger van Ticouw, met schrijvens van de Panglima aldaer aen de Coninginne, waerin verhaelt ende gementioneert wert, hoe seecker Hollants schip off praeuwen, was cruijsende, sulcx het herwarts coomen van gemelte praeuwen, wtt vreesse van de Hollanders beleth <f.467v.> wierde, ende welck de eenichste oirsaeck was, van dat niet herwarts aen en quaeme. Dit sij geseijt, en 't wert alhier verstaen int generael, sonder aen=sien van 's Conincks etc^t praeuwen, maer de mompelinghe gaet soo werden deese novas, omtrent' Hoff stille swijgende, seer ter herten getrocken; en om hier van naerder preadverentie te hebben, mitsgaders de Grooten hun gemoederen des=aengaende te onderstaen. Om U Ed^l bij deese geleegentheijt ijts te adviseeren, stierden der=weegen onsen tolck, met een gevoechelijcke bootschap, eenlijck tot dien eijnde naer Maradja ende wien schier in alles doen en laeten is, en dat hij tolck onder ander, soo sijn Ed. des=aengaende niet en sprack, aen 't snoertjen eens soude trecken, 'twelck dan alsoo geschiede: Maradja verhaelde op 't porren vande tolck weegens 't g'alligeerde schip conform hier boven verhaelt staet, ende was hier over seer verwondert, seggende de voorige des=aengaende geruchten hebbe ick altoos in de wint geslaegen etc^t, en hadde sulcx noijt vertrouwt. Echter en cunde noch niet gelooven, dat sulck een mandaet van de Ed^h Gouverneur Generael en Heeren Raeden van India, oijt is geweest, jaa wel dat dit werck bij een onervaerene opperhoofft des schips, en dat op desselffs eijgen houtjen, onderstaen wert, mits brachte sijn E. deese paeraebel bij gelijkenis (als dat de May^t jongst seecker Panglima naer Padangh etc^t jeegens eenige rabellen naer exegentie van saecke, te procideeren), machtheijt aldaer als aeijeren die wttloopen, sulcx heel anders als wel sijn ordre dicteert, in de bocht springht, ende waerover oock op ontbooden wert, als off hij seggen wilde, apparentlijck meer op sich genoomen hebben, als hem wel van U Ed^l gelast is. Repiteerende sijn E. voirder kappitajjn Radja, meenede mij, ende wien van alles soo wel als selffs des=aengaende bewust is, kan bij geleegentheijt 't gepasseerde nopende deese negocie aen haer Ed^l schrijven. Ed^l heeren deese geveijnsde, en slaen nu geen twijffel aende waerheijt van de g'alligeerde novas, sij weeten hun wonder wel te voegen naer tijts=geleegentheijt, sij croppen dit als noch int hert, en=laeten sonderlingh aen ons niet blijcken eenich misnoegen, en wat hier voirders van groeijng sal, leert den tijt.

Atchin in's Comp^s Campo deesen 25^e Feberuary A^o 1645,
ende was onderteekent Jan Harmansz.

't Vervolch van Atchins Dach=Register, van 't gun noch 't seedert onse jongste missive etc^t dato 25 Feberuarij verleden, successive sij voorgevallen; bij welcke missive hebben 't voorige daegelijck gepasseerde off anders dachregister 't seedert 't vertreck van den E. Commissaris Vlaemingh alhier voorgevallen. Alle aen haer Ed^l over de Westcust p^r seecker Aetchins vaertuijgh toegeschickt en daer aen mij referen.

<f.437r.>

Adij 26^e d^o [Feb.]

<verscheijde praeuwen naer Westcust, en met een desselffs, hebben seecker missive aen haer Ed^e naer Batavia geschickt> des snachs vertreckt van hier seecker praeuw, naer de Westcust, toebehoorende eenen Sibiedja Indra, voor desen gesant van de Maij^t aen den Ed^l h^r Gouverneur Generael. Met welcke praeuw, onse missive aen wel gemelte Gouverneur Generael en H^m Raeden van India hebbe gesonden. Geduchte praeuw hadde goede parthije cleden etc^t tot proccuire van gouth, bensemijn, camphor Barus etc^t in; 't er selven stontd vertrocken meede de twee stx gouraps van de Coninginne, en Maradja, de principaele intentie sij[n] om peeper en hebben onder ander het voor aengetoogen cappitaeltjen van de Coninginne bestaende in 600 taij derwaert vervoert.

27^e d^o

vertreckt van hier noch seecker cloeck vaertuigh naer de Westcust, van diversche coopluiden wttgeheet, tot bevoirderingh van den handel aldaer.

Ultimo d^o

<paresseert alhier seecker Moorsch jacht wtt Bangaela, was van meeningh naer Malacca te navigeren; hadde een brieff aen Gouverneur van Vliet; de jongst vertrocken Bangaelders en hadden geen behoudene reijs gedaen; de Mooren in Bangela claegen over d'Atchinders> paresseert alhier seecker Bengaelder van Pieplij, welcke nachoda hadde een brieff mitsgaders pas van s Comp^s residenten aldaer, houdende aen den H^r Gouverneur Jeremias van Vliet tot Malacca, deese man sijn intentie was. Soo hij segt, directelijck naer Malacca te gaen, om aldaer eliphanten volgens de toesegginghe van geduchte Comp^s residenten, te becoomen. Maer het onstuimich weeder, contrarije winden, en waerdoor de particuliere coopluiden met alle man bevreest, ende ongeneegen geraeckte, jeggens den nachoda heevich doleerde, ja sulcx dat genootsaeckt waer, sijnnen cours te veranderen, en Atchin voor voor Malacca te kiezen.

Op dit Moorsch jacht was een Dujts man, noch corts in dienst van de Comp^e, voor hooch bootsmansmaet, en nu op de nachoda etc^t hun versoeck, bij d'oppercoopluiden van Pieplij om deese tocht te helpen doen, bij provisie

gelargeert <f.437v.> is, en wint p^r maent 30 Ropia. Hadde sijn schip vol rijs, en goeije parthije Bengaels booter, item parthije alderleij dien quarthieren cleeden, en eenige alckatijven etc^t in. Geduchte nachoda wist ons voor de waerheijt te seggen, als dat de jongst van hier vertrokene vier stx Bengaelse jachten niet een desselfs en behouden en safe waren overgecoomen, sulcx dat twee desselfs op seeckere droochte vervielen, en de scheepen tot stucken en brocken geraeckt sijn, den een hadde noch sijn in hebbende 5 stx van hier gevoerde eliphanten behouden. Het ander jacht en welcke 7 stx gemelte beesten in hadde heeffter 3 stx in deese rescontre verlooren, het derde is t eene mael met volck en al, exepto 4 à 5 man, om den hals geraeckt, en het vierde soude van den d heen, ontrent Bengaela coomende, gestroopt sijn, in somma weijnich van deese vier stx jachten terechte gecoomen.

Meer geduchte nachoda sijnde naer het altoos wtterlijcken scheen, een censeer persoon, wist ons noch te seggen, hoe de jongst van hier, en met geduchte jachten vertrockende Bengaelse Ambassadeur, aen sijn principaele hadde geclaeght, hoe absort van een parthije Capados, als andere Hoff dienaers, alhier bejeegent en toegesproocken en was geweest, van stuckjen tot beetjen verhaelt, voiders met dit en dat te moeten geven continuelijck geribbesaeckt, en noijt van de grooten daerin versien. Welcke gedaene clachten wierden van een ijder g'affirmeert, sulcx dat eijnelijcke de bevel-hebberen van Balasoor en Pblie voor eerst voorgenomen ende wel expres verbooden hebben, als dat E. geene Moorsche jachten onder desselfs gebiet sorteerende hun naer Aetchin en sullen vervoegen, soo waren oock van deesen jaere maer eenlijck drie Moorsche jachten uit dien quarthieren vertrocken, wel met expresse ordre den een naer Tanasserie, het ander naer Malacca ende het derde naer de Maldives.

Geduchte Ambassadeur hadde wel expresse last, omme alhier drie jaeren over een boech³⁷⁶, eenlijck tot opcoop van eliphanten te sullen continueeren, en waer het mogelijk, 125 stx d^o beesten te bemachtigen. Maer om g'alligeerde affronten, was op sijn eijgen houtjen, wederom van hier naer Bengaela vertrocken. Meer geduchte Ambassadeur heeft <f.438r.> oock wel, verscheijde reijssen soo teegen den E. Commissaris Vlaemigh en mijn claegs gewijs gemelte affronten verhaelt, mette seggen, hij en soude het selfde onder geen stoelen noch banken, met lieff in Bengaela coomende, steecken. Ed^l H^m ick en ben van deese novas, van dat de vremde negocianten, een affkeer van Aetchin hebben, en dagelijck bij dese verdorvene regeering, meer sullen krijgen, niet vrent 't wijst oock ons schrijvens bij allen weegen dien=aengaende materie genouchsaem wtt.

376 Over een boech, meaning achtereen.

Wij hebben deese verleedene maent soo op dach aen een goeije betaelder als contant vercocht 59½ geprocideert wtt naervolgende te weeten.

2 bhaer sandelhout op 3/m ³⁷⁷ dach sijnde het restantjen,taijlen	35
7 pic ¹ radicxijna tot 10½ taijl de 3 pic ¹ contant vercocht	taijlen 24½
	taijlen 59½

Adij primo Martius

Adij d^o

<Andries gaet naer Maharadja en Laximana om de betaelingh van't goutdraet, en wat absorte redenen in antwoord creegh> Andries den tolck gaet naer Maharadja en Laximana bevoirdert de betaelingh van 't goutdraet, wel voor de negende à 10e mael, maer en hadde echter niet opgedaen, Maradja begint te seggen, naer dat het goutdraet wel 6/m gehadt heefft, ijder cas tot 3 taijl, volgens doen maels merckt, te willen betaelen, wij hebben het hem wel 4/m verleeden, wanneer om de betaelingh van't goutdraet eerst spraecken, slechts om 5 taijl, en dat om verscheijde insichten, sijnnen schrijver (voor rekeningh van sijn meester) aengereeckent, ende daervooren gebouckt. En hebben wij hier dan, met recht niet teegen. Lietent sijn Ed^l der=weegen oock weeten, wij 't goutdraet voordien prijs gevende, niet en soude kunnen verandwoorden, offte behouden blijven. Sijn Ed^l meer gemelte liet hierop, bij sijn schrijver weeten, als dat hij 't goutdraet, soo wanneer wij het voor dien prijs niet cunde geeven, ons wederom soude restitueeren; soo het noch in esse waer, ende soo niet, wildent met d'eerste gelegentheit alsulcke en diergelijcke cassen, van de Westcust ontbieden. Ed^l H^m wien hoorde oijt onbeschoftter maniere van doen, noijt bij mensche geheugenis in deese eeuw, en sijn alsulcke off diergelijcke cassen, met gout=draet in Aetchin, tot soo een schant prijs oijt gedaelt offte vercocht geweest, en wij houden Maradja en Callij, noch wel voor de <f.438v.> cenceerste³⁷⁸ van alle d'Atchinse bevelhebben. Wat dan de rest moet sijn, kunnen haer Ed^l lichtelijcken affmeeten, Laxamana gaf den tolck in andwoort, wanneer sijn prauw van de Westcust compt wilde ons betaelen.

2, 3, 4 d^o

niet remerckabels voorgevallen.

5e d^o

paessert alhier en vlieger van de Westcust, bracht aende marckt 7 à 8 cattij gout, een weijnich benjemijn, camphor Barus etc^t.

377 3/m, read 3 maenden.

378 Cenceerste, raed senseerste.

6 en 7 d^o

niet remerckabels voorgevallen, ons weetens.

8e d^o

<een vaertuijgh van de Westcust> verscheen alhier een reedelijck cloeck vaertuijgh van de Westcust, voor deesen ende wel 15 maenden herwaerts, van diversche deeser coopluijden, tot bevoirderingh van dien negotie wttgereet, bracht aen de markt, parthije gout, 15 bhaer benjamijn, 12 bhaer swaevel, 10 à 12 bhaer peeper, liet sich verluijden, noch een en diergelijcke prauw van daer coomende, hier al dicht beijde wercken waer, ende wien vrij meer peeper in hadde, wat hier van sij, staet in desen vervolgens te beoogen etc^t.

9e d^o

<d'Maij^t gaet wtt burmaijn, arriveert een cloeck vaertuijgh met peeper van de Westcust, te gelijck met thin van Perah; d'Engelse woelen seer naer peeper; vertrecken 2 stx jacht> de Koninginne gaet wtt Burmaijn³⁷⁹, wij volchden haere Hoocheijt, volgens wel een gebruijck, tot een suite, naer dat twee etmael uittgeweest waeren, verstonden het naer volgende.

Als dat een cloeck vaertuijgh met peeper bestaende ongeveerlijck in 40 bhaer van de West ende een d^o van Perah met thin, tot Aetchin waeren g'arriveert, waerover ick dan op de Maij^t ernstich versochte off mijn gelieffde licentie te vergunnen, om te mogen naer huijs gaen. Wij alligeerde aldus ten eijnde d'Engelse etc^t bij mijn absentie ons geen voordeel, int opcoopen van gerepитеerd waeren, en coomen aff te sien, ende ons wierd licentie vergunt.

Thuijs coomende verstonden als dat geduchte thin praeuw, een quantiteit van 30 bhaer in hadde, ende waervan desselffs bevelhebber 10 bhaer ter selver stondt aen de Negapatanse, jeegens 14½ taijl vercoft hadden. 'T resteerende in hun huijs gebracht, soo hadde gemelte thin prauw noch in Dillij aangeweest, al waer noch 20 à 25 bhaer thin, aen eenige vremde Moorsche handelaers, jeegens cleeden, de cleeden tot een schant prijs getrocqueert hadden, daer wert gerucht als dat geduchte Mooren van Malacca souden gecoomen <f.439r.> sijn, vermits aldaer geen aftrecken in cleeden en waer. Noch wierd ons voor de waerheijt gerapporteert, dat geduchte praeuw noch 3 stx d^{os} in Perah hadde gelaeten, welke oock hun laedingh van thin in hadden, om herwaerts aen te coomen, claer laegen, item dat onse scheepen off en aen de Revier van Perah waeren cruijsende, op alle vremdelinge (excepto Atchinders) van die daer wtt ofte in wilde, te beletten. 'T selffde is mij al meede van de Laxamana op gisteren int bosch bij den anderen sijnde verhaelt, ende sijn Ed^l vraeghde mij, wat

379 Burmaijn, (Mal.) bermain, i.e. to enjoy/amuse oneself.

ons van deese novas ende desselffs waerheijt al duchte. Wij dienden hem op alles maer onse beste kennisse, ende hij seijden noch andwoorden des=aengaende weijnich meer, als eenlijcke knickte met sijn hoofft. Nota het soude mijns bedenckens den Atchinder niet heel vreemt voor coomen, wanneer U Ed^l eenige veranderingh nopende de negocie van peeper ende de Westcust, omtrent de Koninginne eens voor slaet, naer ick het kan bespeuren soo bevroeden sij reets wel, dat U Ed^l voornaemelijck van de negocie van Perah eenige veranderingh sal versoeken.

Onse geveijnsde vrunden, meenende d'Engelse van de Ouwde Comp^e, hadden interim terwijl, gelijk segge, met de Coninginne wtt Burmaiyn waer, soo publick greetich om peeper te coopen, hun aengesteld, dat het bij een ijder (van hun selffs in de weegh sijnde doen) te verwonderen, sulcx beclaechlijck waer, want hadden alreede wtt de prauw op gisteren g'arriveert, 7 baer peeper tot 8 taijl min 4 maes, seer greetich aengeslagende alsoff hun denselven soude ontjaecht werden, daer het nochtans kennelijck bij een ijder is, dat altans geene coopluijden in Atchin en sijn, die naer peeper soo te reekenen, trachten als eenlijck wij ende d' Engelse te weesen van de Ouwde Comp^e.

Soo waeren noch op 10^e stantij van hier vertrocken twee stx Moorsche jachten, de een van en wederom naer Negapatam, 't ander van Tegenampatan met pas van U Ed^l suiposten aldaer, hun retour <f.439v> als meede d'aenbrengende coopmanschappen, hebben des=aengaende in onse missive, dato 25^e Feberuarj aen U Ed^l costij onder ander cuntschap gedaen, waeraen mij gedraege.

12^e d^o

<ick gaen naer de Engelse met meeningh van een contractt nopende den peeper met hun te sprecken> ick gaen eens naer geduchte Engelse, met meeningh soo het geleegeen quam, van een accort met hun te sprecken, noopende deesen peeper, en cunde het weesen 'tselffde besluijten, alsoo gerepiterde vrunden, voor=deesen met mijn des=aengaende wel gesproocken hadde. Edoch alvorens geconsidereert en verdacht hebbende, den alreets g'arriveerde en noch dagelijcx te erlangen=staende peeper, en welckers quantiteit naer=men nu wel rucht meerder als wel gemeent hadde, sal coomen te monteeren. Item daerbij meer geduchte vrunden altans, tot desselffs opcoop, wel bij de gelden sijn, ende hun naer het alreede schijnt, doch niet en sullen ontsien, wtt vreesse van ons, duir coop peeper greetich op te coopen, ende waervan in diergeleegentheijt, dat is jeegens den anderen den prijs opjaegende, niemant beeter, als deese schaedelijcke negocianten voor de Comp^e en soude vaeren. Wij gaen dan met alsulcke en diergelijcke opmerckinge derwaerts, ende int cort wij raeckte metten anderen seer gevoechelijck, waerom dat principaelijck gecoomen waer, in discours, soo dat=men qualick cunde seggen, wien des=aengaende eerst gerept hadde.

Ick sloecht als doen metter materie dienende reeden, doch coeltjens, voor, maer en cunde doen maels vermits d'Engelse ant' gijpen waeren, geen absoluut bescheet van hun becoomen. Wij en thoonden ons oock gelijk seggen, int minste niet greetich. Versochte deese vrunden interum wttstol, tot morgen als wanneer selffs bij ons soude coomen, ende een sencere conclusie metten anderen dien aengaende beraemen; wij antwoorden fiadt.

13^e d^o

<d'Engelse hun wispeltuiricheijt, en een quantiteijt peeper aen jegens 8 taijl p^r bhaer, ende hoe wij hier jegens getracht hebben 'tselffde te beletten> des morgens vroeck stierden geduchte Engelse in plaets van deese h^{rs} te coomen, hunnen tolck lieten ons bij d^o tolck weeten 't gun sijn h^{rs} op gisteren over 't coopen van den peeper, metten anderen provisioneel gesproocken hadde, geviel hun niet qualick. Echter en cunde om *<f.440r.>* verscheijde mouveerende reeden, oock om abuijsen te provinieeren hunne wttstaende peeper etc^t, niet resolveeren, met ons des=aengaende in eenich contract te treen. Item wilde sij Engelse ons wel verseecken, als dat den peeper niet hooger als tot 7 taijl p^r bhaer, bij haer, en soude werden aengeslaegen, voorders repiteerende hij tolck wtt geduchte hunnen naem, wel is waer, dat wij alreets 7^{3/4} taijl voor een baer peeper hebben betaelt, maer jeegens cleeden, de cleeden jeegens meer als gemeene prijs vercocht hadden, ende waardoor niet hooger als tot 6^{1/2} à 7 taijl den peeper getacxeert wierden, ende soo voorts viese vae[r]sa praetjens gebruijckte. Dit is een notoive en wet³⁸⁰ bekende snugen sij hebben den peeper jeegens geduchte marct contant gecocht, ende opstaende phee³⁸¹ betaelt, ick seijden jeegens den tolck, verwondert te sijn, waerom dat sij luijden selffs volgens hun op gisteren seggen, niet wtt en quame, item dat hun aldus genoomende resolutie, en conclusie ons meede seer wel geviel, voorders 't seggen van 7 taijl, wiert bij ons in de wint, met al hun praetjens, geslaegen, etc^t.

Terselve stond stierden ick om seecker Moorsche coopman ende wien de Comp^e alhier voor deesen als maeckelaer int opcoopen van peeper en thin wel gediend heeft, ende hebben hem nevens onsen tolck gerecommandeert doch vlijtich op d'Engelsen hun bedrieff, nopende den peeper te sullen letten, ende ist mogelijkck, jegens 7 a 7^{1/2} taijl p^r bhaer vrij de gantsche parthije, te ontsetten, den maeckelaer gaet hier op vlijtich heen, maer weet ons alvoor desselffs middach te seggen, ende meer andere oock, als dat d'Engelse al 7^{1/2} taijl p^r bhaer geboden hebben, dit loopt dan te hooch en boven de resolutie, ende mijn instructie bij den E. Commissaris Vlaemigh ende den Raet op't stuck van den

380 Wet, read wel.

381 Phee, read paye.

peeper beraempt, ende welckers inhout dicteert aldus, ingevalle eenich schip van d'Engelse alhier ter reede lecht ende naer peeper trachten, sal men indiervoegen tot 8 taijl p^r bhaer ten uiterste coomen, en bij occasie van geen schip, tot 7 taijlen. Maer beide sints daer booven <f.440v.> loopende, soo sullen wij (om deese schaedelijcke negocië van de Westcust niet te helpen voeden), den selven voor onse vrunden laeten blijven. Soo hebbe dan reets int bieden al eenich sints, als=mend ten nauwsten wil bedivieeren, buijten mijn ordre gegaen.

Maer aengesien Ed^l h^m deese ronckedoors hun doen, en wij hun gaeren, waert mogelijk, een voordeel souden affsien, soo hebben andermael, alhoewel het niet seer en streckt tot Comp^s dienst, ten wtterste onderleijt, en geduchte maeckelaer als andere goede vrunden g'recommandeert, wel achtinge te neemen van 't gun d'Engelse off andere wtt desselffs naem, voor den peeper bieden, en souden altoos 2 à 4 maes p^r bhaer meer bieden, doch niet hooger als tot 8 taijl, daer wierdt dan 7½ taijl, 7 taijl en 10 maes, ja 7¾ taijl van d'onse geboden, daer van creegen d'Engelse de snuff in de neus, geeven plotselijck 8 taijl, volgens de vercooper hun vande beginnen ingestelde marckt. In somma sij bequamen hier met, een quantiteit, naer heb cunnen verneemen, van 32 bhaer 't resteerende berust noch onder deese coopluijden, verwachten noch eenen beeter marct. Oblinde ijverige en wis=peltuirige meer geduchte Engelse, wien niet alleen ons maer immers oock U eijgen selffs, telckens met opjaegen van peeper en thin in de weegh sijt. Wel 1000 R^{len} hebben geduchte vrunden, ons in den thin p^r Grol jongst van hier versonden, schaede gedaen, en deesen peeper soo met ons hadden willen in een accoort treen offte ten minste wat versichter, niet soo onstuijmich aengegaen. Wij souden beijden genouchsaem, deesen peeper tot 6½ à 7 taijl ten wtterste p^r baer becoomen hebben, de precente schaede van deesen duiren incoop achte noch wel 't minste, maer de hier wtt ontstaende quaede inbreucken, valt seer groot ende siet soo verre.

Heeden vertreckt van hier seecker Moorsche jacht van Piblij wederom derwaerts, welck voor 4 a 4½ maent herwaerts wtt de Maldives met comble maes³⁸², alhier aengelant is. Vervoert van hier vijff stx eliphanten, waarvan in ons voor aengetoogen missive aen U Ed^l largo geschreven hebben.

14^e d^o

<een vlieger vande Westcust> presseert alhier seecker vlieger van de Westcust <f.441r.> bracht aen de marckt, doch principelijck voor reeckeningh vande derden Rijcx Raet Laxamana, ettelijcke cattij gouth, had oock eenich benjamijn en camphor Barus in, geduchte vlieger, off desselffs bestierders, wisten ons voor de waerheijt te seggen, als dat alle ende noch resteerende peeper praeuwen

382 Komble maes, (Mal.) kembal emas.

wtt Ticou waeren vertrocken, ende aen de Negerij Barus geleegeen hier hende bij gelaeten hadden, onder de sommige soude noch goede quantiteit peeper etc^t sijn.

15e d^o

<den tolck gaet naer Laxamana, om de betaelingh van't goudtraet> wij stierden Andries den tolck naer Laxamana tot de betaelingh van 't goudtraet, monteerende 102 taijl wel voor de 10 à 12 mael, den tolck gaff sijn E. genouchsaem te kennen, dat wij kennis van sijn op gisteren g'arriveerde vlieger hadde, ende waerop sich int leste altoos g'excuiseert heeft, int cort hij Laxamana, seijde binnen 4 à 5 daegen te sullen betaelen, wat hier van weesen sal leert den tijt.

16e d^o

<vertreckt seecker Moorsche jacht wtt deeser reede naer Massilipatan> vertreck van hier 't Moorsche jacht van Massilipatan met drie stx eliphanten en andere dien quartierien getrockene waeren meer, sulcx overlaeden waer, alles largo bij onse meer aengetoogen missive blijckt, desselffs Nachhoda verblijfft hier volgens 't mandaet van sijnen meester, sijnde seecker opperbevelhebber in Massilipatan, verwacht met d'eerste gelegentheijt, van daer noch een schip, blijfft eenlijck tot dien eijnde hier continueeren.

17^e, 18^e d^o

niet sonder ons weetens gepasseert.

19^e d^o

<novas van Perah ende hoe onse jachten aldaer cruijsten; de Engelse staen altans wonder wel ende vrij beter als wij ten hoove, ende hun wierd bij provisie meer handel toegeseijt, souden slechts met hun scheepen coomen> ons wierd van distincte en geloffwaerdige parsoonen oock van de Engelse van de Nieuwe Comp^e, voor de waerheijt omstantelijck bericht en verhaelt, hoe op gisteren (sijnde de gewoonlijck pitsjaer³⁸³, off Hoff sith dach) de Coninginne en Groten op de Hollanders misnoucht waeren, en hadde sulcx puiblick genouchsaem te kennen gegeven. D'oorzaeck was vermits onse jachten, volgens de nieuw gecoomende schriftelijck novas³⁸⁴, voor de Revier van Perah waren cruijsende, om de van buijtene coomende vaertuighen (daer wierd geseijt excepto d'Atchinders d^o) het incoomen te beleten, int cort was sulcx dat d'Engelse en wien juist, niet wij ten Hoove waeren, seer beleeffdelijck

383 Pitsjaer, (Mal.) bicara.

384 Novas, (Port.) novas i.e. news.

en meer als gemeen getracteert, ende bejeegent wierden, de Maij^t hadde geduchte Engelse aldus affgevraeght.

<f.44^v.>

Ick hebbe verstaen dat Ul^s van hier opbreecken ende vertrecken wilt, soo jaa wat hun doch tot sulcx mouveerde, d'Engelse diende hierop aldus, dat alhier geen handel en hadden sulcx hunne gastus niet en cunde gaet maecken, daerop hadden de Maij^t andermael seer gunstich tot geduchte vrunden geseijt, als dat hier souden blijven, hun scheepen ontbieden, ende hun soude handel ingeruijmt werden. Even gelijk ten tijden bij den ouwden Koninck Marhom Maccotta Alam hun vergunt is etc^t. Dit geviel d'Engelse, gelijk men wel denken can, heel wel, maer sij wenschte wel om een goede stuijver, dat sij hier een brieffken van hadden, duchtende slechts praetjens en anders niet te sullen sijn, en willen op dit seggen, niet seijl gaen. Gelijk eenmael op 's Conincks woort, met gelijcke belofte naer Ticouw met schip vertreckende gedaen hebben, daer coomende vangen both ende waeren leelich bedroogen. 'T haerperde eenlijck aen 't firman off estimie van de Coninginne, gelijk U Ed^l ten ontwijffel, al voor deesen van d'onse bekent gemaect en aengeschreeven is. Evenwel daer wierd gerucht, en vastelijcken bij eenige hoovelingen vertrouwt, soo wanneer haer Ed^l met hun jachten voor Perahs revier, Songo, songo³⁸⁵, dustemmich sij cruijsende, en daerbij continueeren, sat de Coninginne etc^t in diervoegen, aen de Engelse, handel op de Westcust met het eerst aencomende schip, tsij dan aen wat Comp^e vergunnen. Wij diende deese onse goede bekende en 't onswaerts quantsuis geneegene vrunden appropo Ed^l volgens 't booven reets g'alligeerde, soo souden hier wellichtelijck op wttloopen, soo het anders geen quaede buij geweest en is. 'T is seecker de Perahse nu corts hier over aen de Coninginne etc^t seer instantelijck geclaeght en ongetwijffelt volgens doch hun gewoonte, niet affgedaen en hebben, maecken de Maij^t en Grooten met hun telkens des=aengaende claegen 't hooft warm. Wij sullen op hun doen, en voornamentlijck op deese wichtige saeck voor de Comp^e volgens mijnen plicht wel vlijtich letten, ende gestadich een ooch int' seijl houden, ende alles van stuckjen tot beetjen, bij dees ons dachregister vervolgens anoteeren, en aen U Ed^l bij alle geleegentheijt overbrieven, dat U Ed^l mij gelieve te vertrouwen etc^t.

<f.442^r.>

20, 21, 22 d^o

niet remerckabels mijns weetens voorgevallen.

385 Songo, (Mal.) sungguh.

23^e d^o

wij vercoopen 10 stx armosijne voor 5 taijl en 6 maes, en hebben noch anders niet van deese maent vercocht.

24^e d^o

<den tolck gaen naer Maradja etc^t, ' Conincks armaede paresseert alhier van de Westcust> den tolck gaet naer Maradja en Laxamana, versoecke wel voor de twaelfde mael, seer instantelijck volgens gewoonte, uit mijnen naem, om de betaelingh van 't goudtraet tot opcoop van peeper, en dat d'Engelse vermits wij geen comptanten en hebben, met den peeper onder en tusschen deur gingen. Repiteerende hij tolck van de realen jongst vande Maij^t op reekeningh van de juweelen en jeegens 5 maes becoomen, altans niet hooger als tot 4 maes en cunde wttgeeven, dat immers te groot verlies waer etc^t. Laxamana sprack nu van 2 à 3 bhaer tin te willen in betaelingh en op reekeningh geeven. Maradja souded sijnnen schrijver seggen. Immers een verdrietige saeck.

Op heeden paresseert alhier ten deele 's Conincks armaede, wel voor 15/m herwaerts naer Padangh en Passaman etc^t gesonden, de resteerende sijn oock hende bij de wercken. Wij sullen van hun verrichtinge en 't geinbarqueerde ons naer vermoogen informeeren ende in deese vervolgens registreeren etc^t.

25, 26, 27^e d^o

<'s Coninghs armaeda van de Westcust, wat desselffs verrichtinghe en aenbrengende coopmanschappen sij geweest> sijn alhier de noch resteerende 's Conincks armaets vaertuijghen van de Westcust (excepto een vaertuijgh dat aldaer noch verbleeven is) nu en dan aengelant, bestaende int generael int 6 stx soo cleen als groote gouraps. Hun verrichtinghe derwaerts en geviel de Coninginne noch Grooten: int minste niet; de bevelhebbers hadde heel anders als 's Conincks gegeven ordre, hun saecken aengesteld in manier te weeten: d'inwoonders van Cotta Tenga, sijnde raebellen van de Koninck, en waer omdat gemelte armaeda derwaerts vertrocken is, om daer jeegens, waer het noot, met de waepenen te procedeeren. Maer hadden geduchte bevelhebberen in plaets van de waepenen te gebruicken, hun vijandt met een moij praetjen etc^t aangeweest, invoegen ettelijcke cattij gout (en waer om het hun doch te doen was) van de Cotta Tengers genooten hebben, waer met den oorlog sesseerde, sonder dat voorens geduchte raebellen ten rechten d'weegh gemaect, noch tot gehoorsaemheijt gebracht waeren.

Evenwel was d'armaede van daer vertrocken, sochten voor hun *<f.442v.>* een beeter gemack, ende trouwden meer geduchte bevelhebberen d'een voor d'ander naer 't merendeel op Ticouw ijder voor hun porsie ettelijcke wijven en speelden mack meeuwrtjen: 't gemeen vermits 't langh wttblijven, leet parthije

desselfs honger en liepen daegelijcx wegh, wel tot 60 à 70 stx. coppen. Onder en tusschen die van Cotta Tenga geraeckte met die van Padangh wederom in ooirlogh, Padangneesen claegden aen 't Hoff alhier, over voor aengetoogen bevelhebberen en dees hun doen, waerover dan, oock vermits hun langh wttblijven, alle met een expresse op ontbooden wierden, ende nu hier coomende wierden alle tot de minste officier incluijs, in boeijen en keetinghs, met groote smerte, vermits eenige scherpe spijckers aen 't lijff gesmeeten etc^t. Ende pijn op heeden 27^e Martius geduchte delict begaende parsoonen, alle tot niet gedeporteert en sullen den tweeden Rijcx Raet Maradja, voor knecht te dienen toegevoecht werden, soo haest wtt de boeijen geraecken, de bouijen en dient hier niet alleen om de misdoenders te bewaeren, maer wert hun oock (och arm) voor een straff opgeleijt.

Met meer geduchte armaede, en in desselfs vaertuighen, comt alhier aen de marct voor reeckeninge van de Coninginne ongeveer 100 bhaer peeper, te gelieke den Laxamana 15 bhaer, item noch een Atchinse bevelhebber 20 bhaer, hadden oock onder ander g'inbarqueert parthije benjamijn en gout vermits 't gewas van peeper soober wttgevallen is.

Ick ben op gisteren 26^e stantij, ten Hoove geweest maer en can aldaer alsnoch niet verneemen eenige puiblicke mis=noughinge te onswaerts sijn hebbende, en dat se nieuw grootelijcx mis=noucht t ons=waerts, sijn, dat is eenmael seecker, 't blijktt oock hier vooren 19^e stantij. Dit moet men onder corectie weeten 't sijn dobbelt gemoederen van menschen, behalven hun andere, oversich hebbende absorte gebreecken, daerop dan weijnich off wel geen reeckening veel min staet te maecken is.

28^e d^o

<paresseert alhier een vaertuijgh wel met 70 b^h peeper van de Wc; te gelijke een van Martava> verscheen alhier noch seecker Atchinse nachoda met naemen Pousontingh van Passaman, welcke ongeveer een quantiteijt van 70 bhaer peeper aen de marckt gebracht heefft.

Heeden hebben andermael gelijk ock daegelijcx gedaen hebben, onsen maeckeaer belast doch vlijtich op d'Engelse hun doen, int bieden van den peeper, wel te sullen *<f.443r.>* letten, maer en cunnen alsnoch met alle man niet vernemen, sij luijden altans eenich werck des=aengaende maecket, houden hun teenmael still, nota hadden sij dit voor deesen gedaen, 't waere oock voor haer beeter geweest, sij hebben de marckt, reets bedurven, mostert naer de maeltijt. Daer staen noch wel 4 cloecke peeper praeuwen, alle uijren van de Westcust te verwachten. Soo het anders moogelijck is, en sullen ons geen peeper tot een verdrachlijcke marckt laeten ontslippen.

Heeden paressert alhier een bantingh van Martava³⁸⁶, geleege onder de jurisdictie van Peguia, bracht alhier aen de marckt: parthije rijs, Peguise groote en cleene potten etc^t.

29 d^o

niet remerckabels voorgevallen, en cunnen alsnoch niet verneemen d'Engelse naer peeper woelen. Wij houden ons des=aengaende oock stil maer niette=min een ooght int peijl.

30^e d^o

<wij gaen naer Siere Paducca Tuan versochten aen peeper op de schult vande juweelen; hoe en onverraeghlijck den Laxamana ons om den thuijn leijt> ick gaen met den tolck naer den vierden Rijcx Raet Siere Paducca Tuan om parthije van 's Conincks nieuw aengelande peeper op reekeningh van de juweelen te versoecken, sijn Ed^l liet ons bij hem coomen (dat men wel mach aen de balck schrijven, want heeft ons wel tot vijff distincte reijsen, op ons telckens versoeck, van bij hem te moogen coomen, geweijsert, sich altijt excuseeren op sijne sieckte. Nota dit waeren maer blauwe excuise, d'Engelse en andere vremdelingen hebben altoos gemeenlijck access van bij hem te moogen coomen, 't mach hun soo bij geval eens missen, maer geen twee mael affter een, en daer 't mijn wel vijff distincte reijsen achtereen gemisten heeft, deesen Siere Paducca en is ons in geene deelen en vrient, daer van heeft oock puiblick blijck³⁸⁷ gedaen, voornaementlijck ten tijden wanneer d'Engelse handel op de Westcust versochten, gelijk sulcx bij dees ons dach=register van den 6^e tot 14^e Martius, oock 21^e Januarij omstandelijck geregistreert hebben), gaeven hem dan ons versoeck met alle eerbiedicheijt en ter materie dienende reeden te kennen. Sijn Ed^l bejegende ons reedelijck, naer wtterlijck scheen, maer hij hadde ons versoeck sich gaeren van de hals en op d'andere Orangcaijas geschooven. Wij diende sijn Ed^l aldus, dat wij *<f.443v.>* sonder sijn Ed^l hulp en gunst des=aengaende in 't minste jmmers niet en cunnen verrichten. Hij seijde ons op ons instantelijck versoeck eijntelijck toe: soo bijaldien jeegens den anderen Saeterdagh, met mijn reedelijck is, sal ick ten Hoove comen, ende cunt mij dan aenspreecken, item en souden interum bij Maradja en d'andere rijcx Raeden meedegaen, en dees ons versoeck te kennen geven. Dit versoeck heeft almeede, volgens d'Atchinse altans regeeringh, veel voeten in de aert, en aller weegen genootsaect schenckages te doen, en dan salt noch grootelijcx in dispuut staen, off wij al ijts sullen opdoen.

386 Maltava i.e. Maltaban.

387 Puiblick blijck, read puiblickelijck.

Den Laxamana heeft ons 'tseedert 24^e stantij tot heeden van dach tot dach onse betaelingh wegens 't goudtraet en de langh voor mijn tijt genooten armosijne toegeseijt. Maer en hebbe echter op al ons daegelijcx loopen, niet opgedaen, sulcx ons met praetjens gepeijt heeft, ende wilde hij Laxamana ons eijntlijck met seer slecht en ooilijck gout betaelen, en dat jeegens soo hoogen prijs dat hij selfs wel can bevreeden, men daer aen, op verre naer, niet behouden en souden cunnen blijven. Veijlden ons ter selver stontd 6 à 7 bhaer peeper, maer niet minder als 8 t^l. Wij hebben het selvig voor dien prijs geweiijgert aen te neemen, seght nu wederom (naer dat ons lang=genouch *<hij mach 't sich oock wel schaemen>* heeft laeten loopen) over 14 daegen met goude maesen sal betaelen. 'T sal mijn en behoort oock van die naer alhier sal coomen te succideeren, eenen genouchsaem exempel te sijn, om aen eenige der Grooten, sij sijn doch alle met eenen sop overgooten, ijts te vercoopen, maer veel liever en dienstige wanneer mense van doen hebben, gelijk wij hadden, in dier gelegenheit, een smal geschenckje doet, van 't gun te coop versoecken dat moijer als costelijcken is.

Ultimo

<wij bieden naer een parthije peeper gelt> seecker nachoda met naeme Pousoutingh en wien met ongeveerlijck 70 bhaer peeper van de Westcust voor drie dagen herwaerts alhier is aengelant, compt op versoeck in 's Comp^s Campo, vraeghden hem voor hoeveel den peeper hem affstallich waer, en off bij andere daervoor al gelt gebooden is. Seijde mijn toe van 8¼ taijl de bhaer, maer en hadde Ed^l geene coopluiden naer den peeper alsnoch gelt gebooden. Wij booden hem 7¼ t^l p^r b^h en dat voor de geheele parthije, ten was hem daervoor, op verre naer, niet affstallich, repiteerende hij nachoda daer sijn d'Engelse *<f.444r.>* welke alreede 8 t^l voor een b^h betaelt hebben etc^t. Doch eijntelijck, wilde hij nachoda met sijn volck des=aengaende naerder spreucken, en soudet onser maeckelaer, wien hier oock in present waer, het alder naesten laeten weeten, ende belooffde hij nachoda op ons versoeck, dat geen prijs met Ed^l geene noopende den peeper, en soude besluijten off soude ons daarvan eerst cuntschap doen, ende ons dien marckt aenstaende, souden voor een ander gepreser[v]eert sijn, daerop wij ons eenichsins verlieten.

Hebben deese verleedene maent 11stx armosijn en 60 pampieren goudtraet, sonder ijts meer vercocht, monterende 9 t^l, immers een verdrietige saeck.

Adij primo April.

den maeckelaer en onse tolck gaen aller weegen snuffelen, lettende op d'Engelse hun doen, noopende den peeper en soude hij maeckelaer interum aen den booven gemelte nachoda vraegen, off al met sijn volck een prijs op den

peeper beraempt ende beslooten hadde, ende hoeveel. Antwoorde hij nachoda voor 8 t^l de b^h ende niet een maes minder den peeper hun affstallich waer. Wij houden ons deesen dagh stil, maer den selven avont gaat den maeckelaer en tolck met een stille trommel naer meergeduchte nachoda bieden hem aen wtt mijnen naem, 7½ t^l per b^r en dat voor de geheele parthije. Maer ten hulp niet, de nachoda bleeff bij sijn ouwden theem, doch wilde sijne belofften op eergisteren aen ons gedaen, trouwelijk houden. Wij cunde als noch niet alle man niet verneemen, d'Engelse off ijmandt van de haere naer peeper woelen.

Adij 2^e d^o

<d'Engelse krijgen een quantiteit van ongeveerlijk 30 b^r peeper tot 7¾ t^l p^r b^r, ende hoe leelich wij bedroogen wierden> des morgens vroeck weet den maeckelaer ons te seggen als dat van boven gemelte peeper al 30 b^r jeegens 7¾ t^l aen eene Moorsch coopman met naeme Mebatgangh vercocht is, en naer verstaen hadde, voor reeckeningh van de Engelse. Ick stierden hierop, naer dat wel geïnformeert waeren, den maeckelaer nevens den tolck naer deesen nachoda, met te seggen of dit eers genoegh waer, en hadde mijn jmmers anders beloofft. Hij nachoda dient aldus, dat geduchte Mebatgang hem een besonder vriend waer, en behalven dat, wanneer naer de west Cust vertreck, hem telkens met comptante en coopmanschappen, op bodemarij³⁸⁸, seer gunstelijk wtt den eenen vrientchap was den anderen waerdigh, voirder <f.444v.> en soude het noch resteerende niet minder als 8 tijl geeven. Wij stierden andermael geduchte onse dienaers naer de nachoda, benevens 2 p^s armosijne tot een geschenck en onse vriendelijcke greete etc^t lieten hem weeten, soo bij aldien ons gantschen parthije peeper cunde leeveren, soo ja soude hem 7¾, soo neen 8 t^l p^r b^r opstaende phee betaalen. 'T en mochte echter niet helpen, hij wilde ons wel 't noch resteerende, maer de 30 b^h niet leeveren, seggende hij en was niet beeter als sijn woordt, den tolck diende hem hierop, en segden hem als doen wtt mijnen naem 't gun op dien tineur pasten etc^t.

3^e d^o

<d'Engelse ontfangen 30 b^r Peeper> niet sonders gepasseert, d'Engelse ontfangen de 30 b^r peeper, op gisteren bij Mebatgangh van Pousontingh gecocht, sijnde een noitour fielts stuck, en hij nachoda en gunde ons den peeper niet, 't welck hem behoort bij alle geleegentheeden van de onse voor sijnen scheenen te springen etc^t.

388 Bodemarij i.e. bottomry.

4^e d^o

<d'Engelse sullen met peeper betaelt werden voor 'tgeen de Coninginne voor deesen in cleeden genooten heeft; 't loopt grootelijcx sijn perijckel, off wij ijts sullen krijgen; de Perahse vertrecken, sullen, op Pedier rijs voor Perah innemen> ons wiert bericht als dat wtt 's Conincks nieuw aangelande ongeerlijck 100 b^r peeper, d'Engelse sullen betaelt werden, over 't gun de Maij^t voor 2½ maent herwaerts in cleeden om met contant off peeper te betalen, van deese vrunden gecocht heeft. De schult resteert ongeveer 280 tijl, tot 9 taijl de b^r, comt 31 b^r. Nota 's Conincks peeper off thin etc^t wert altijd een taijl p^r b^r meer gereeckent ende betaelt als de gemeene marckt. Soo is de Maij^t noch schuldich, naer ons meede op gisteren bericht is, 70 bhaer aen seeckere Gouserats nachoda, en welcke van de Atchins priesters voor twee jaer herwaerts, om den hals geraeckt en genouchsaem vermoort is, vermits hij bij seecker vrouw mensch sijnde van 't priesters geslacht, lichaemelijck geconfesseert hadde, interum sijn goederen en geduchte 70 b^r wierden onder inventaris aengeslaegen. Middeler tijt den peeper wiert bij leeningh door ordre van Maij^t aengetast en tot de negocie off schulden te betalen geinploijeert, en wilde Maij^t nu, soo hij seggen, met dit noch resteerende 't geleende restitueeren ende gereet houden voor het eerst Gouserats schip soo dat voor ons dien=aengaende naer alle apparentie oock niet te krijgen en sal staen. Wij hebben om deesen peeper alreets bij Sierre Paducca Tuan geweest, maer 't was ons onbewustde 70 b^r van geduchte nachoda: daer van Adij 30^e <f.445r.> verleeden in desen verhael gedaen hebben, sullent echter onderneemen, en soo eenige cans was ijts te becoomen bespeuren, willende als dan met een prooper geschinck bij de Grooten onderleggen.

Heeden vertrecken de Perahse naer dat alhier wel 8/m gepannekoeckt hebben, wederom derwaerts, benevens drie stx gouraps van de Coninginne, soo dat 't generael bestaet in seven stx vaertuijgen, en sullen op Pedier, gelegen 6 à 7 mijl van hier, vertoeven tot proccuire van goeije quantiteit rijs en padij, 'twelck hun, op hun versoeck van de Coninginne vergunt is, dienende eenlijck om Perah des=aengaende te versien, want hier gerucht wert, den rijs etc^t in Perah gantsch qualick te becoomen is, en dat vermits onse jachten desselffs aenvoor beleth. 'T is seecker als dat de Perahse voor onse scheepen seer bevreesst sijn, en sij sullense schuiven, ist moogelijck; benevens deese vaertuigen, gaet 't cargasoen=tjen van de Coninginne en veele particuluite negocianten derwaerts, daarvan in onse jongste omstandelijck geschreven hebben. Nota gemelte Pedier, daarvan wert Atchin aengaende rijs, wel de helfft gespijst, en dat hun deese plaets schier off morgen, eens beleth wierde (en 't welck soo lichtelijck met een jacht à twee en eenige sloepen te doen staet) soude dapper verleegen vallen. 'T gun wel overlant van daer herwaerts= aen soude cunnen vervoert werden. Mach weijnich beschieten, men heeft van hier om derwaerts te gaen, voor een wel te been sijnde man, twee daegen wercks.

5e d^o

<onswarts twee distincte p[e]rsoonen peeper geveijlt; vercoopen parthije cattoen> compt onse maeckeaer bij mijn, en was van booven gemelte Pousontingh toe mij gesonden, liet vraegen off wij de resteerende peeper, bestaende noch in ongeveer 40 b^r voor 8 t^l begeerden, soo neen wildend aen d'Engelse vercoopen, als off seggen wilde, hij hadde mijn sulcx beloofft, van eerst te laeten weeten, siet deesen schrobbersch Pousontingh sijn bedrijf, staet 2e, 3e stantij geregistreert, wij dienden hem apropo.

Heeden coomen alhier eenige coopluiden vejlden ons aen 7 à 8 baer peeper voor 8¼ taijl, en quaemen tot 8 t^l p^r b^r. Wij booden hem 7¼ taijl. 'T was hun daer vooren niet affstallich en wilden se liever bij d'Engelse brengen, repiteerende wien 8 t^l voor een b^r betaelden etc^t.

Heeden vercoopen 20 b^r van ons alhier invendibel *<f.445v.>* ongesuijverde cattoen, tot 1½ t^l off 6 R^l per b^r aen eenen Siebidja Indra, wel eer een gesant van de Coninginne aen haer Ed^l. Nota voornaementlijk ongesuijverde cattoen, en dient hier naer deesen niet meer gesonden, wenschte wel van 't noch resteevende al ontslagen waeren.

Heeden den tolck gaet naer Maradja en Siere Paducca Tuan, met onse costumelijcke groete aen haer E^s, onder leijden eens van 's Conincks noch resteevende peeper, en offt er ijts voor ons ten besten waer alles op gisteren int breede verhaelt, sij hielden haer vrent en wisten niet wanneer d'Engelse daer affbetaelt sijnde, off daer veel soude overschieten, soo ja wij souden voor een ander geprefereert sijn. Nota sij ende ijder een quantiteit van stijff 100 b^r was aangelant, doch 't sijn geveijnsde en geeven noijt recht bescheijt.

6^e d^o

<versoecken op de Coninginne om parthije peeper, en in wat maniere, met wat geschenck > ick en onsen tolck, gaen naer d'Orangcaijas Maradja en Siere Paducca, Laxamana ende Radia Adonne Lilla, om reeden op gisteren verhaelt en seijden mijn, op mijn instantelijck versoeck, soo veel hulp en assistentie toe, dat wij aen't effect van dien niet en behoorden te twijffelen. Maer wij sijn deese moije praetjens, en datter gemeenlijk weijnich opvolcht wel gewent, hebben der=weegen haer E^s soo duidelijck, maer beleefdelijck, bericht, van hoe dat ick nu al distincte maelen te weeten soo van de esmerault ringh, en oock van de schult van Pousie Jamboul (naer dat ick de gunst van haer E^s verworven hadde) wanneer ick voor de Coninginne coome te compaereeren, jmmers both gevangen, ende een beschaemt aengesicht gehaelt hebben. Interum vertrouwde dit eenlijck d'oor-saeck was, van dat haer E^s met mijn niet open stonde, volgens wel belooffte. Voirders soo haer E^s (en in wiens vermoogen dit versoeck jmmers genouchsaem staet) considereert 't selfde geen effect erlangen en sal, soo en laet mijn

doch geen verlooren arbeit, noch U Ed^s moujten aendoen. Sij seijden mijn andermael, d'een voor d'ander naer, alle bij naer wtt eenen mont, dat ick vrij ons billick versoeck soude s'jombae. Den Laxamana repiteerende off de schult nu, off daernaer betaelt werd, off seggen wilde, 't moet doch eens sijn, ende beloovende mij wanneer ick op morgen voor de Coninginne compaereerde, en wij ons versoeck te kennen geevende, soude meede opstaen, tot bevoirderingh van <f.446r.> de saeck. Siere Paducca sijnde meesten tijt impotent, derweegen nu oock absent, gaff last aen seecker Bintara, ons versoeck aen de Coninginne wtt sijn Ed. naem gunstichlijck soude te kennen geeven.

7^e d^o

<mijn hujs vrouw gaet ten Hoove> ick hier stierde op mijn hujs=vrouwtjen, eens ten Hoove alsoo daer in langh, wel 3/m verleeden niet geweest en waer, neemt wat meer als wel gemeen om te s'jombai meede, oock aen eenige ouwde wijven, van die ontrent de Coninginne nacht en dach sijn, en veel omtrent de Maijt^t vermoogen, welke wijven som wijlen wel geseijt hebben, van ijts te hebben, volgens deesen onbeschofften aert. Ick prepaereerde dan een schenckagie waerdich 4½ t^l, op hoope van dat selfde eenichsints voirdelijck in dit versoeck al stille swijgende soude sijn. Belangende mijn hujs=vrouw wierd van de Coninginne etc^t seer beleefdlijck bejeegent, ende de Coninginne was seer corts=willich, en wenschte dat sij wat meer wilde wttcoomen etc^t. Waer meede nu ons devoir, soo eenichsints binnen en wel ter deegen buijten gedaen hebende.

Soo gaen wij hier op 8^e d^o ten Hoove, gaeven 't g'alligeerde ons versoeck ter bequamer tijt aen de Coninginne te kennen. De Maijt^t gaff mijn in andtwoord, als dat slecht een weijnich peeper hadde becoomen, en 'twelck selffs noodich tot gastu van doen hadde. (Nota het gaet hier ten Hoove seer cluchtigh toe, een vreemdelingh eer sijn meeningh off versoeck qualick 't vierde part uitgesproocken heeft, soo sijnder Capados en ettelijcke Bintaeris en andere parthije schobben, die ontijdelijck in een mensch sijn reeden vallen, en hieten een swijgen, en dat sullen sitten gaen.) Onse hoope stontd op Maradja en Laxamana van dat soude interum meede opgestaen hebbe, en ons versoeck de Maijt^t aencundigen, want wel wetende, dat de Maijt^t niet en sal cornia voornamentlijck aen eenige vreemdelingen sonder de groote alvoorens quantsuijs versoeck. 'T is sulcx wanneer de Grooten slechts willen, 't sij dan oock wat het wil, vercrijgen cornia; maer alsulcke vermoogende hier booven gemelte Grooten bleeven sitten, niet jeegens staende daer ons anders beloofft hadden, waardoor dan ons versoeck, en gedane schenckagies ijder 2 p^s <f.446v.> armosijne seer apparentelijck tot ons leet weesen vruchteloos sal wttvallen.

Wij coomen andermael, en naer dat de pitsjaeringh geejndicht waer, bij Maradja en Laxamana op de Baleij, Maradja gaff ons wederom een moij praetjen, en dat wij de moet /in sjalla tallā/ niet soude verlooren geeven etc^t. Wij sullen noch andermael jegens toecomen Saterdach om deselve saeck s'jombae, soudē gaeren de 70 b^r peeper hebben, soo het anders doenelijck is.

Ed^l H^m de altans regeeringh in Atchin en dit telckens gint en weer loopen, en smeecken booven de excessieve schenckages, daarvan hebben reets veele vremdelingen eenen walch; Atchin en can sus doende in sijn fleur niet blijven, 't heeft oock van deesen jaer al merckelijck affgenoomen, gelijk bij deesen adij ult^o Februarij U Ed^l aangeweesen wert, van dat Atchin weegens de negocie seer apparentelijck al op den hoochsten trap is, en om wat reeden verthoont sich hier groote apparentie, dat Godt gaeve, op Malacca de vangst van eliphanten eenmael geluckte, men soude alhier groote veranderingh, niet weijnich tot Atchins naedeel bespeuren, ende hier leijt het werck principaelijcken aengeleegen.

9^e d^o

<4 stx vaertuijgen met thin van Perah > pousseert alhier 4 stx vaertuijgen van Perah, naer verstaen, alle met thin gelaeden, en hadde noch een praeuw met gelijcke vracht in Dillij gelaeten. Daer wert gerucht wel van 250 b^r competeerende 't meerendeel de vremde Moorsche coopluijden.

10^e d^o

<een Joorsche vaertuijg van Bankalis> comt hier aen seecker vlieger van de Westcust 't g'inbarckeerde bestondt in ettelijck cattij gout, benjamijn, camphor Barus, wist te seggen van dat de noch resteerende peeper praeuwen alhēde bij de wercken waeren, sulcx alle uijren hier te verwachten stonde.

Heeden paessert alhier noch een Joorsch vaertuigh van Benkalis met kuijt en andre cleijnheden; laet sich verluijden als dat de Hollanders en d'Engelse met twee sheepen coomende van Maccau int' vaerwater van Malacca, een seer heevige rescontre jeegens den anderen gehadt hebben, <f.447r.> in voeugen wel twee scheepen te niet geraeckt sijn, en soudē d'onse d'overhant behouden hebben, wat hier van sijn leert den tijt.

11e [d^o]

De noch resteerende peeper wert nu, vermits den aengelanden thin voor 7½ taijl gevaijlt, van den thin ende desselfs prijs, en cunnen noch niet seggen, apparentelijck soo sal den thin wel tot een reedelijcke prijs 12½ à 13 t^l te becoomen sijn, soo jae, sullen onse contante daerin besteen, vertrouwe in dier ge-

leegentheijt daeraen de Comp^e beteren dienst, als wel aen sustennigen duiren peeper, te meer groote laccugie subjeckt geschieden sal.

12e [d^o]

Ick stier Andries naer Maradja, versochten instantelijck dat ons gelieffde metterdaet volgens sijn E. belofften behulpsaemich te sijn, om hier vooren gemelte peeper, secht nu ront wtt dat naer ons sus langh heeft laeten loopen, en schenckages gedaen hebben, van dat tot desselffs te becoomen geen apparen- tie en is, wilden wijse jeegens contand coopen fiadt, maer op de schult van de juweelen niet, en sulcx hadde hij van de Koninginne, wanneer 't onsen favor van de peeper sprack, in andwoort gecreegen. Nota hadde hij willen een recht sinnich woort aen de Coninginne van deesen peeper spreekken, ten soude ons niet ontstaen hebben. 'T sijn menschen maer wiens weergaer, ick noch oijt elders bewandelt en hebben.

Tot dus verre door U Ed^l onderdaenigen verplichten dienaer, Jan Hermans

Copie missive van Jan Harmansz. naer Batavia, 12^e April 1645.

<f.469r.>

Deesen ingeleijde missive is copie van onsen laetsten, U Ed^l p^r seecker Atchins vaertuijgh over deesen Westcust, dat 25^e Feberuary toegesonden, ver- hoopen den selven al voor den ontfangh van deesen, U Ed^l costij toegecomen sal sijn, waer aen mij in deese gedrage. Den deesen dient slechts eenelijck tot geleijding van 't nevens gaende, sijnde het daegelijcx gepasseerde, naer datum alhier voorgevallen; waerbij niet alleen het daegelijcx gepasseerde U Ed^l wert aen gecundicht, maer hebben meede in desselffs (daer het eenighsints te passe quaem, naer mijn beste kennisse) sulcx g'extendeert als mijn duchte op dien materie, ten dienste van de Comp^e vouchden. Der weegen en sullen bij deesen dien=aengaende (om veele en als onnoodich largo schrijvens, voor te coomen) slechts eenelijck met generaele woorden ten principaele wacht maecken, mij voirders refererende aen gemelte 't daegelijcx gepasseerde etc^t

Voor eerst dan, hoe 't seedert onse gemelte jongste alhier sij aengelant, seecker Moorsch schip wtt Bangaela en waer sijnnen wil tenderde, wat sulcx we- der hiel, item wat clachten de jongst van hier vertrockene Bangaelders aen haer principaele (over de onhebbelijck=heeden van eenige Atchinse Grooten en parthije hooveling) hebben gedaen. Voirders wat Moorsche jachten anno passado van hier derwarts gaende, soo om den hals als schaeloos geraeckt, en genoomen sijn, sal U Ed^l adij ultimo Feberuary bij meergemelt 't g'passeerde gelieve te beoogen.

Noopende den peeper 'tseedert 5 à 6 weecken van de Westcust successive-lijck alhier aengelant, bestaet ongeveerlijck met 's Conincks peeper, in 250 b^r, ende staet noch wel rijckelijck soo veel quantitejts alle uijren met de noch resteerende, en hier thujs hoorende praeuwen van daer te verwachten, van welcke reets aengelande peeper en hebben daer van als noch niet becoomen, wat de oirsaeck is, en sulcx weeder houden heefft, hebbe dien=aengaende omstantelijck, van tijt tot tijt (bij 9^e, 12^e, 13^e Martius ende primo April onder ander) geregistreert, waer aen mij gedraege.

Ten 3^e hoe op seecker gewoonlijcke pitsjaer dagh, d'Engelse van de Nieuwe Comp^e, niet wij ten Hoove sijnde, en van de Coninginne en Grooten meer als gemeen aengehaelt. Interum met hun scheepen herwarts te coomen handelen genoodicht wierden, mits belofften te geniet en al sulcke favoiren <f.469v.> in den handel, als ten tijden van Morhom Macotta Alam genooten hebben, ende om wat reeden staet meede bij gemelte register dato 19^e Martius omstantelijck verhaelt.

Ten 4^e wat instantie wij om de nieuwe aengelande 's Conincks peeper, op affcortinge van de juweelen hebben aengewent, wat apparentie van effect te sullen sorteeren, sich hier int' eerst wel toe verthoonde.

Eijntelijck hoe belick wij ons bedroogen vonden, staet bij den 30^e Martius geregisteert etc^t.

Belangende de gaen en coomende handelaers, 'tseedert ons meer gemelte jongste, daer van hebben bij dees ons t daegekijcx gepasseerde, van tijt tot tijt, met den aencleevingh van dien, mentie gemaectt, gelijk oock gedaen hebbe, van de 4 stx thin praeuwen³⁸⁹ wtt Perah, tegelijcke van hun laedingh, naer men rucht, wel van 250 a 300 b^r thin. Bijaldien dat minerael tot een verdraghelijcke prijs, te weeten 12, 12½ à 13 tayl p^r b^r te becoomen is, soo ja, sullen onse goude maesen bestaende in 1460 t^l daeraen besteeden, vertrouwlijck indier voegen d Comp^e daeraen beeteren dienst (alle wel aen den peeper van 7¾ t^l p^r b^r, te meer laccagie subject) geschieden sal, van onse noch resteerende 1184 stx Spaense Realen, en cunnen daervan altans jeegens 4½ maes off quart/R^a voor peeper off thin niet ontslaegen raecken, en sullen ons naer alle apparentie aen de hant blijven.

Des Comp^s negocie alhier staet noch als in voorige weesen vrij sober, en hebben 'tseedert onse jongste slechts eenelijck vercocht 11p^s armosijne, 60 pampieren goudtraet en 20 b^r van de ongesuijverde cattoen, met 3¾ R^a p^r b^r volgens factuire verlies. 'T gun hier voornaemtlijck van thin en peeper aen de

389 Praeuwen, read perahu.

marckt gebracht, dat wert bij manier van spreekken, jeegens gelt op gewoogen. Behalven dat, soo moet men sneedigh om g'alligeerde waeren wanneer het hier aen compt wttsien, off men geraecter eermert weet van ontsteecken, doch van dit rappich, en verre buijten coopmanschap stijl woelen, daarvan sijn principaelijck onse voor schaedelijcke competeurs d'Engelse van de Oude Comp^e=cause moves. Hier en teegen de van buijtene incoomende waeren, werden gemeenlijck tot soo een schande prijs vercocht, dat (och arm) de vremde man, soo om het een als het ander, niet wel en can bestaen. Ick en can oock geen een was, maer wel verminderingh van negocie in Atchin bespeuren. Men rucht alhier, gelijk al langh voor deesen, met verscheijde vaertuijgen gerucht is, als dat op Malacca seecker Moorsch schip (coomende met een goet cargasoen cleeden directlijck van Souratta) was aengelant. <f.47or.> Item desselffs goederen voor een seer geringen prijs, ja incoops, daer van niet ontslaegen en cunde werden, sulcx dat de Mooren genootsaecht waeren, naer Dillij en andere omtrent gelegene plaetsen vertrecken, om hun goederen te venten.

Deese novas den voor aengetoogen Bengaelder ter ooren coomende, ende wiens voorneemen was (op het aenraeden van 's Comp^s residenten van Piebly) naer Malacca te navigeeren, acht sich altans seer geluckigh van dat derwarts niet gegaen is.

Gemelte nachoda hadde een brieff van geduchte Comp^s residenten, houden=de aen den h^r Gouverneur Jeremias van Vliet tot Malacca, welcke hier benevens aen sijn E. ben sendende, deese schadelijcke geruchte sijn met de jongst van hier vertrockene Moorsche jachten alhier seer verbreijt, en het wierdt bij haer voor evangelium (door toedoen en in scherpen van 's Comp^s=wanganstige) van die daer aengelegen sijn, aengenoomen. Wat hier nu van is, sal sich den tijt naerder openbaeren. Onder=en tusschen gemelte novas, streckt mijns bedunckens, doch onder 't wijse oirdeel van U Ed^l, grootelijcx tot naedeel van 's Comp^s=aenqueeckende negocie op Malacca, en can mijn daerome oock niet anders inbeelden, soo bijaldien sustinich schip tot Malacca waere aengelant, off de heer van Vliet, soude getracht hebben, dien negociant wel te accomodeeren, waer het mooge^l, want 't is notoir Malaccas welvaeren en prosperitee bij deese frequentatie, ten principaale gevonden moet werden.

Meer geduchte Bangaelder, wert altans van de Atchinse reegenten en andere hoovelingen vrij discreeter, als wel hun ouwde gewoonte is, bejeegent. Den deesen en wert soo niet getenteert, en qualick toegesproocken, van dit en dat te moeten geven, gelijk noch jongst aen den Bengaelse Ambassadeur en andere gepleecht hebben. Interum meer geduchte nachoda neemt deese goede gelegentheijt waer, lecht int' werck om 't schips tholl vrij te hebben.

Ongeveer 8 daegen verleeden, dat ick bijden vierden Rijcx Raet Siere Paducca Tuan was sittende, alwaer deese nachoda bij gevall meede verscheen, ende hij wiert voor waer soo mindelijck van Siere Paducca bejeegent, en toesproocken, dat het te verwonderen waer. Interum seijde E. op den nachoda sijn versoeck, van dat schips tholl vrij, vrij soude versoecken, ende hij instrueerden den nachoda met wat reeden 't selfde soude 'sjombae, en ginck aldus, van dat sijn commissie expres naer Malacca melde, naer vermits d' affectie dat <f.47ov.> noch tot Atchin was hebbende, en altoos voor deesen op Atchin geluickich gevaeren heeft. Waeromme dan Atchin voor Malacca gecoosen hadde, welcke reeden aldus g'alligeerd sijnde, en twijffelde sijn E. niet, off sijn versoeck soude hem toegestaen werden, onder anderen seijde meer geduchte sijn E. t verleedene jaer heeft Radja Adonne Lilla en andere Capados aen Ul^s hun vergreepen, 'twelck de May^t seer qualick hadde genoomen, de May^t soudet nu ongetwijffelt wel versoeten. Item de May^t weet seer wel dat Bengaela aen Atchin veel goets, in veel deelen doet etc^t. 'T schijnt sij werden dien=aengaende omsichtich (wel wetende hun dien handel ontgingh), souden indiervoegen groote proffijten tegelijcke aenvoer van rijs etc^t coomen te missen, den Atchinder is dien=aengaende reets seer jalours van Malacca, daerom sal hij oock ten ontwijffel, bij ijder een trachten 't selve wars te maecken, en soo hun tot sulcx noch ijs dunct te manckeeren, en sullen hun niet ontsien met leugens en valsche wttroijsels om meer schijn van waarheijt te geeven.

De Engelse hebben van deesen nieuwe aengelande peeper, ongeveer 120 b^r, tot 8 t^l min 3 en 4 maes p^r b^r seer greetich deesen deurcoop peeper aengeslaegen, daer van nu reets berouw hebben. Geduchte vrunden blijven met hun fijne sorteringh, en casanba, als noch sitten, sij wenschten wel daarvan door een slechts met 10 p^r cento, ontslaegen waeren. Meer geduchte Engelse, meenende die van de Ouwde Comp^e, seggen met hooge woorden, van dat met het eerste hun verwachtende schip van hier met alle men sullen opbreecken, repiteerende dien=aengaende ordre al voor deesen, met de Supply becoomen hebben, en op hun eijgen houtjen dit jaer over gebleeven sijn, en dat vermits hun coopmanschappen niet tijdelijck genouch aen de man en wilde Sr Kennep stondt, sijnde het opperhoofft van de Nieuwe Comp^e, affirmeert het selfde vertreck, ende hij wil wel thien jeegens een wedden van dat, van hier in October à November sullen opbreecken, maer hoe fariabel en wispeltuirich d'Engelse sijn, van dat hun aen geen ja hooge woorden, en binden, hoe ick nu wel ten rechten doch weijnich tot haeren voordeel, vernoomen, en moogen op hun woorden geen kercke bouwen — gelijk U Ed^l ten overvloed bij 't nevens gaende dachregister adij 12, 13 Martius aangeweesen wert. Ende alsoo bij dees ons nevens gaende dachregister 't seedert onsen jongste alhier gepasseert naer ons beste

kennisse alles g'anooteert, ende 't gun materie diende reets brieffs gewijs bij desselfs g'extendeert,

VOC 1152

**Copie instructie door de Raden van India aen den Commassaris
Arnold de Vlamingh naer Atchijn medegegeven, 27 April 1645.³⁹⁰**

<f.184r.>

Bij ons conservatie der Nederlantsche uni met de Croone Atchijn finalijck gearresteert, zijnde derwaerts weder een expresse commissaris voor de achtste mael te duputeren, is U persoon tot uijtvoeringhe van onse intentie ge[d]eligeert om die vrundelijcke alleance tenderen, ten principale tot mainctenue onser Sumatrasche preeminentien, politicquelijck te voeden, waertoe dit schriftelijck reglement t' uwer gouverno behandich ende de verdere bestieringh op U become experientie zoodanich te vertrouwt blijft. Dat 't onser vernougingh geen minder effecten als met U E. voorjarige legatie quadrerende uijt het vericht deser commissie hopen te vernemen.

Tot aenvangh van uwer geordonneerde vojage is het jacht Ackersloot claer ende seijlvaerdich, daarmede op morgen vouch naer gedane monsteringh met de retournerende gesanten van haere Majjt U s'zee begeven ende den cours volgens aparte instructie in comp^e van t'schip Egmont naer Malacca wenden sult, alwaer t' uwer aencompste onse missive aen Vice Gouverneur Jerenias van Vliet overhandigen ende <f.184v.> spoedich daer vandaen sult trachten te navigeren dat tijdelijck d'Ambassadeurs tot contentement van hare Altese (die p^r missive sulcx versocht heeft) de Atchijnsche rhede bestevenen mocht, staet maeckende dat dewijle U de successive vant voorschreve Gouvernement gedefereert is, in cas gementioneerde h^r van Vliet onse gepresenteerde conditie quam te rejecteren, ende tot langer continuatie niet cost verstaen, U oock p^r naer volgende jacht het final intendit zijner declaratoire meeninge communicereen sal. Waarmede uijt Atchijn opt eijnde uwer besoinges buijten consideratie van zijn E. verblijff off vertreck Malacca de retour aendoen sult blijvende conform vorige ordre geadvijseert dat altoos geduijrende U E. aenwesen de tweede plaetse naest den Gouverneur incessie en de rangh te occuperen hebt. Ende daer nevens anderemael bij recommandatie bevolen dat het passeerde in den Malaxschen stant voor zooveel die constitutie veranderingh

390 This instruction was given to him on his second mission to Aceh.

mede ghebracht heeft bij repititie gefundeert ende daarvan insgelijcx rapport gedaen werde.

Op de reijse dienen de gespecificeerde gesanten met alle minnelijcke omeganh bejegend, jegens d'injurien vant varent volck geprotegeert, mitsgaders van alsulcke accommoditeijten ende goet tractement versorch datom den minste redenen niet mochten gemoveert werden schijnelijcke (laet staen warachtige) clachten noch te eenige invidieuse rapporten in prejudicie van onsen state te onderstaen. Bij welck gevolch, hun gecontenteert humeur t'ons waerts geconserveert blijven, ende diergelijcke bejegeningh in tijden ende <f:185r.> wijlen op communicative aenspraecke licht te passe comen can.

Hoe U Ed. sich ij lens opt arrivement voor Atchijn aen de Coninginne ende Grootte Rijcxraden door preambuladvoej, consent tot het landen te obtineren, ende voorts op becomt admissie onsen brieff ende geschencken in behoorlijck forma aen haer Hoocheijt bij oblatie voor te dragen. Mitsgaders zoo vervolgens de verdere raden naer proportie van haer gebieden qualite ende macht met een proper gifte te congratuleren, bijzonderlijck aen de Coninginne eerbiedelijcke ende reveren te groete met assurante verseeckerings onser infallible ende onveranderlijck genegentheijten te doen, ende andere hooffsche complementos tot voortangh ende vermeerderingh van geduijrige vrundtschap naer den Atchijnsche aert te proponeren hebt, zijt U Ed. genouchsaem door voorjarighe als andere instructien daarvan copie hebt geïnformeert, zullen derwegen geen ample extensie doen, maer dese saecke op U becomen experientie ende behulp middel cannen jegenwoordigen resident bevolen laten.

Boven 3532 taijlen voorleden jare naer de Westcust tot consolidatie der thollen geremitteert, blijft de Coninginne overcoop van juwelen noch netto 4 000 taijlen redevabel³⁹¹, U Ed. zult alle mogelijcke wijs ende neersticheijt aanwenden, dat nopende het totael debet zoo tijdich firman opt nieuwe geproocureert ende t'selve onse Sumatrasche residenten (daerop wij staet maecken) toegeschickt werde, dat van der Panglimas <f:185v.> ontfatsoenlijcke tergiversatien exempt mogen blijven ende aldaer aen de thollen gecort werden, zijnde die hoofden ofte gouverneurs jegens onse negotianten soo oppositijff, dat zonder visie van des Coninginnes schriftelijcke ordre geen provisionele rescontre en begeren te admitteren, ende altoos door verdrietige exceptien tot verachteringh des handels zoodanich tegenstreven, dat het tolvrijship buijten t'resord der beurte plaetse zijne ladinge, zoo wel gaerne sagen niet erlangen can, weest

391 Redevel, read redevable i.e. owing.

oversulcx prompt ende vaerdich in t bevorderen vant gerecommandeert firman ende soeckt door inductive redenen haer Maij^t te bewegen, dat bij duidelijcke insertie aen haer Panglimas gelieve te belasten, d'onse voortaan opt poincten den prerogative voordeelen raeckende het tol vrijship niet meer te obtineren, maer dat in Tico daer d'inningh desen jare geschiet, moet bij voorvallich defect van scheeps ladingh buijten molest toestaen, het mancquement in Priaman ofte Indrapoura gesuppleert werde.

Met voorschreven vente der principaelste juwelen is d'E. Comp^e van die concquerense interesten ontlast, ende door d'aennemingh der selver goede dienste geschiet, U Ed. sult haer Maij^t over d'acceptatie van onsen wegen ten hoogsten bedancken, ende des te passe comende dit door soete extensien ende complementerende woorden zoo weten te vergroten dat sulcx haer beval hier werde, bijgevolch vernemen ofte des steux restereren ringen op U vertreck bij s'Comptoir noch berustende al aen de man conform U gegeven ordre geraeckt zijn, des neen zult daarvan volgens belofte geen <f:186r.> presentatie noch formele opdracht van coop doen. Maer ten pricipalen het particulier verrichten van Commissaris Sourij in desen volgen, die telkens wanneer sich ten hove voechde seecker ringh aen zijn handt steeckende door de flinkerende reskxie soo operativen lust ende trecken int ooch van de Coninginne deed causeren, dat van selffs curicux ende gretich tot besichsingh werdende, die ringh sonder oblatie boven de waerdij quam te betaelen, ten welcken fine U Ed. noch een schoon facetrinck costende f.6900 medegeven alsulcke dadelijcke maximen ende ijverige genegentheden dienen dan bij preferentie in Comp^s dienst veel meer achtervolcht, dat voorlijck een lesse observeren sult off misschien dese Vorstinne door de feminine veranderingh als nu oock opt visier eenige cooplust tot deselve krijgen mocht. Wanneer bij goet succes niet veel te ponderen staet, tot wat prijse die laten springen moet, als maer het costende halen cunnen zonder de voorvallige presentatie van rescontres, te rejecteren dat op de Westcust zoo goet als comptant is.

Pr voorjarige instructie was U E. gerecommandeert dat mits de groote sterfte die d'onse in Indrapoura continueel subject zijn de transpositie van dien handel in Sijllida bevorederen sout, maer is ons gemandeert soeck door aenradingh vande tweede persoon des Rijcx, over dat beducht bleeff negative response t' erlangen, gestaecht gebleven. Wij verstaen dat ons substantiele meningh ons niet jegenstaende <f:186v.> hadde behoren voorgedragen te zijn, dat als doen geomitteert is, cunt nu hervatten. Ende des aengaende ons intendish bij gelegentheijt zoodanich paucheren³⁹² dat op gesubsequeerde weijgeringh

392 Paucheren, read pauzern.

niet veel debatten voorwenden, nochte groote instantie den sult proponerende met eenen dat onse Indrapourasche coopluiden grotelijcx doleren over den dache³⁹³ daer mede den peper gewogen wert, die zoo bedriechlijck valt, dat hier door groote querellen ende onlusten tusschen onse ende haer valtesche weger comen te resulteren, dat mitsdien tot preventie van alle onenicheden aen nieuwe daetsche die met het Chap van haer Coninginne geconfirmeert zij, derwaerts te gelieve te ordonneren ende ons van cavillatie t' ontlasten, remonstrerende daer en boven dat seecker schrijver in Priaman met namen Posge Tambadege wenschte eensaemheijt ende vrede gestadich soo verbreeckt, dat zijnde conversatie onverdraechelijck ende met hem geen hujs te houden zij, dat daerom soodanige persoon mede ter oorsaecke van zijne wist spaltige nature van dat geweest geexcuseert ende op een ander verplaest mach werden, sonder opt weijgerachtich dilaj der respective voorstellen veel moeijte aen te wenden, alsoo aen de obtenuer van dien ons niet grootelijcx gelegen laten.

Wat voor nadelige machinatien ende subreptive practijcquen door die van de Engelsche Comp^e ofte andere Europeanen buijten onse kennisse in vernietigh van onse Sumatrasche preeminetien tot tellequelle³⁹⁴ usurpatie des handels mochte int werck gestelt zijn, <f.187r> can U Ed. daarvan in loco best verwitticht worden, des t'minste vernemende zult jegens die vrunden zoo oppositive met discrete worden, ende p^r schrifte ist nodich canten dat hun niet behouven te imagineren dat wij aldaer geringste infractie noch te schijnelijcke ondercruijpinge van ons hoochwichlich privilegie zullen gedogen, schoon al int stuck der negotie haer Maij^ts Firman door restrictoire zeepalingh rede geacquireert hadden ofte naer dese quamen t' erlangen, maer dat bij gevolchde acquisitie tot mainctenuer onser gerechticheden conform alle equiteijt ende t'gemene recht der volckeren alle onse inbreeckers ende contramineurs wie het oock zij zoo trachten zullen bij diversie te weren, als onse macht door Godes gratie vermogen zal, alle t'welcke oock buijten schroom in dier gelegentheijt aen de Coninginne bij modeste vertroningh mede wel relateren mocht maer geen inbreuc bevonden hebben gelijk verhoppen, zult haer Maij^t bij informatie te kennen geven, dat de Francen onse geconfedereerde Europeanen met wie schepen tot Madagascar onder zoodanich intendit aengecomen zijn, om aldaer reenvaste plaetse te stabileren tot drijvingh van trafijcque rontom in India, dat derhalve dese luiden bij beduchte verschijningh d'admissie prompt geweiijgert ende ons prerogatijs recht soodanich gemainteneert werde dat de

393 Dache, read daching i.e. weigh.

394 Tellequelle, read (Fr.) telle quel i.e. the very thing, or ... itself.

duree van onse oprechte alliance, conform ons vertrouwen eeuwich ende bujten creucke wesen mach.

Der Mooren frequenten vaert in Tico, Priaman etc. van waer den peper naer Atchijn vervoeren, valt ons zoo prejudiciabel dat hierdoor effective van suiijver <f.187v.> genot onser gauderen de preeminentien getrustreert ende onsen handel bedorven wort, omme welke motiven oock anno passato aen onse Sumatrasche negotianten in schriftelijck mandato gegeven is, geene derselver te gedoogen maer bij visitatie der vaertuijgen den eigendom van alle geusurpeerde peper vruchten onder behoerlijcke satisfactie tot ons dese door 't vergunt recht alleen competeert met rechtmatige middele weert te doen comen, daermede noch niet voornemens zijn te supercederen. Maer integendeel tot meerder assurantie ende belooningh wijt waerlijck menen dese jaere, daertoe andermael ordre geven zullen opdat ons out privilegie dat noch directelijck noch indirectelijck door eenige gefingeerde wegen vermachinge slockt te werden, indierwegen bestant ende inviolabel blijve. Op dit poinct der Moorsche navigatie dient U Ed. (om in voorlaet te zijn) bevorens uijttermaten te doleren ende door minnelijcke indutie zoo verre haere Maij^t trachten te onderrichten dat nevens ons mocht apprehenderen haer prerogative vergunningh bij continuatie der Mooresn bujten gevolch van remercqable effecten bij manier van spreucken als vruchtloos ende eijdel zij, ja sonder tegenstant van dien usurpateurs bij mancquement van haere adjude ende favorable gunsten meer den blooten naem van privilegianten als de daet zelve souden possideren, dat wij daerom bujten t'minste versuijm in alle redelijckheijt tot obtinue ende conservatie van de pure en onvervalschte dadelijckheijt onser crachten zullen soecken in te spannen ende derwegen nevens ons opt gevouchlijckste eenige operatie middelen tot effectuele resistentie gelieve te versorgen, bij gevolch alle oorblasingh ophitsingh ende geproponeerde <f.188r.> doleances onser tegenstrevers inde winste te slaen, vermidts de zelve maer strecken tot vernietingh van onse goet recht ende consequentelijck tot disreputatie van haer Maij^{ts} persoon door de welcke de vergunde beneficien geacquireert zijn.

'T onbillick refuijs van den Perachschen Radja om met ons raisonnabel contract aen te gaen, heeft ten principalelijck de richtingh van dat Comptoir ende besettingh van dier revier veroorsaect, daerover de Vorstinne al wat schijnt te misnougen. Echter is ons doen te gantsch rechtmatich tenderende tot maintenuue van den prerogativen tin handel ons door Malaccas conqueste bij forme van devolutie zoo wel als de Portugalschen bij exclusie van alle andere natien in eigendom competerende.

U Ed. sult hare Maijt^t bij discrete ende amicable remonstrance voordragen hoe de Maleijer ende Javanen ons pretens recht zoodanich bij monopolie geusurpeert hadden dat onsen handel daerdoor 'teenemaal infructiende wierde, met meijningh ende intentie om daerover bij haer Altese hoochelijck te doleren, maer dat ondertusschen s'voorschreven Comptoir door d'h^t van Vliet gelichtende op d'uijtheemsche natien in zee ontrent de revier gecruyscht is. Dat hoewel op goede gefundeerde redenen tot stabilisement onser prerogativen met voorschreven besettingh noch vermogens zoude zijn te continueeren. Wij echter bevorens goet gedacht hebben tot evitatie van bedenckelijcke verwijderingh onse rechtmatige preeminetien haere Maijt^t te verthonen onder vertrouwe dat ons hier in <f.188v> voorstaen ende boven anderen prefereren zal, zonder te vergeten onse voorgemelte pretentien ten vollen ende dat effectueelijck te protegeren als wanneer U Ed. opt ghevolch van ijteratijf refuijs remarcouerende dat de voorstant van dien nadelige consequentie barensnouw³⁹⁵, blijft U Ed. voor dees tijt (om niet t'ontijdich met Atchijn in twistpalt te comen) geauthoriseert dese Perasche contentie ten meesten oirbaer ende dienste der E. Comp^e bij forme van accommodatie finalijck te slesschen³⁹⁶, bedingende ten alderminsten dat den liberelijck handel buijten molest ende vexatie ons zoo veel als de Javanen ende Maleijers toevloeyen. Mitsgaders alle beduchte monopolie onser tegenstrevers totalijcken geweert blijven mach, welcke geordoneerde slessingh wij verstaen ondernemen zult bij zoo verre dit wichtich point in Malacca conform ons aenschrijven door d'h^t Gouverneur niet noch te geassosieert werden, als wanneer oock raetsaem oordeelen dat U Ed. Pera in passant sult aendoen ende met int bij wesen van de Atchijnse gesanten, den Radja redenen affvorderende waerom ons nevens andere negotianten den tin handel niet wilt toestaen procureren. Maer dat en contra daarmede tegen alle recht te monopolieren ende ons zoo van de selve genoechaem wt te sluijten, waerdoor d'onse oock genootsaeckt zijn geworden s'Comptoir vandaer te lichten ende met besettinge d'entrance van de vremedelingen te beletten etc^a, opdat de gesanten selffs mogen hooren hoe ongefondeert des Radjas clachten zijn, ende daarvan rappot aen haere Coninginne in Atchijn mogen doen, p^r gouverno.

De maendelijcke soldij die Comp^e dienaren in Atchijn <f.189r> trecken belopen f.242 dat al swaer ongelden zijn, invoegeen ons intendit niet en is dit sober Comptoir meerder te belasten, hebbende in plaetse van den oppercoopman Jan Hermansz, die midts tijts expiratie verbetering van gagie ende qualite ver-

395 Barensnouw, read barensnood.

396 Slesschen, read slissen.

soeckt den coopman Jacob van Leuwen tot successeur geordoneert. Soo verrementioneerde Jan Hermansz bij zijn versoeck blijft persisteren sult hem van alles convenabel transport aen dito van Leuwen laten doen ende den nieuwen resident met corte instructie tsijner reglement op U afscheijt versorgen, ingevolch wert U E. als anno passato gelast die plaetse andermael te visiteren opt bedrieff ende handel van onse dienaren int gemeen te letten, midtsgaders bij t'naersien der negotie boecken pertinente informatie te nemen wat aldaer in Comp^s handel tsedert U affwesen verricht zij.

Des alle de restanten nevens het medevoerende cargasoen monterende f.15519: 15: 3 in buffels huiden, hoorens ende koehuiden (sonder solpher te bemachtigen) versetten zult, latende de Engelsche zoo van de Oude als Nieuwe Comp^e oncredenen ons daertoe moverende den duijren inkoop des pepers ende tin voordees tijt alleen gauderen, die met clene partijkens in te coopen moet trachten op te jagen ende haer wel dier doen aensmeeren, waerdoor haer den lust van Atchijns negotie wel haest zal vergaen, te meer den peper die jongste vandaer in Suratte hebben gebracht tot 6 g^l 12 stv^{rs} de man van 34½ pond is vercocht, dat het <f.189> costende niet halen can, zoodat qualijcq cunnen begrijpen hoe met dien handel noch cunnen bestaen doch zoo gemelte twee spetien tot civilen prijse te becomen zijn sal, U Ed. t'resterende capitael daerin wel mogen besteden, zoo niet ons tselve in realen in spetie ofte onvervalscht gout ten redelijcken prijse te krijgen zijnde laten toecomen. Vernemen de voorts naer het doente van die Europische monture van hun doch civile ende minnelijcke ommegangh te houden dat wel de beste vruntschap baert.

Op verblijff ofte vertreck van gementioneerde oppercoopman sult naer uijtval van saecken een van hun respective tzij dan Jan Hermansz ofte van Leuwen tijdelijck met het jacht Ackersloot over de Westcust dimitteren, prescriberende hem bij schriftelijck ordre ons intendit ten principalen te wesen dat alle handel plaetsen aendoen, midtsgaders op het bedrieff ende negotie onser dienaren sich zoodanich informeren zal, dat ons daervan op zijn arrivement behoorlijck rapport gedaen werde, defererende hem over al t'opperste commando ende preceance om ons mandaet des te fatsoenlicker te onderstaen, daer benevens dat sich personelijck jegens alle vercortinge imminereuende gesubsequeerde infractien die door de Panglimas in prejudicie van ons duijr vercrege privilegie mochte int werck gestelt zijn, bij forme van dreijgementen zoodanich te opposeren heeft, dat hierover aen haere Maij^t grootelijcx gedolereert paraet recht ende institie versocht zal werden tot <f.190> correctie van de wrevelmoedige ende desobediente inposteurs die tegenstrevige attentaten dissidie ende scheuringh tusschen d'Atchijnsche ende Nederlantsche vereenigh trachten te

veroorsaecken opdat wij surcheance van oppositie het woort, respect ende eere van haere Coninginne ongecreuckt blijvende, die Gouverneur door observatie van eenigheijt exempt van calange wesen ende wij ons recht buiten de minste violatie possiderende mogen.

Eijntelijck ende ten laesten zij U Ed. gerecommandeert bij de Vorstinne met t' insisteren dat desen jaere weder gesanten naer Batavia gelargeert werden dewijle oordelen dat de ophoudingh van een jaer geen obstaculen in onse alliance baren ende daermede wel voor eenigen tijt gesupercedeert werden can, vigilerende maer in sulcken gevalle dat U E. een brieff in reponse van de onse tot continuatie van vrientschap medegegeven mach werden, maer bijaldien haer Altese van selffs propositie quam te doen van andermael ambassaetschap bij derhandt te nemen, zult bij ratificatie haer voorslach advoeijeren ende de gesanten onderlieftallige bejegeningh op de rijse gelijk convenabel is goet tractement aendoen.

27^{en} April 1645.

VOC 1155

Copie missive van Arnold de Vlamingh van Outshoorn naer Batavia 12 Aug. 1645.

<f.448r.>

Op ons afscheijt uijt Malacca dato 22 Maij passato herwaerts, is mijn jongst schrijven aen U Ed^l geweest, daerop wij mijn heeren voorwaerde ordre, 't onser weder aencomste aldaer verhoopen te vinden. Waer naer 3^{en} Junij, boven in Perah voor Radja ende de Groote sijn verschenen, die bij ons in presentie van haere Maij^{ts} gesanten met ons uijt Batavia vertrocken, niet alleenich soo verde gebracht zijn, ontkent hebben aen die fielten 't verleeden jaer van Perah hier verscheenen, gelast souden hebben, voor den Coninginne sulcx over ons te doleeren, gelijk als hun niet ontsien hebben, buiten waerheijt 't onderstaen: maer hebben oock selffs wel duidelijck verclaert, de principaelste pointen daarvan onwaerachtich te sijn, doch om eenich contract nopende den handel met ons aen te gaen. Seghden hun onvermoogens te wesen, gelijk als inderdaet oock onwaerwachtich is, ende wij sulcx bij den Vorstinne alhier te versoeken hadden. Welcke haere Maij^{ts} ordre zij daer altoos gedienselijck wilden obedieeren ende naercoomen, soodat daermede den 8^{en} daeraen, van daer vertrocken ende 23^{en} des selven maents hier in Aetchijn (Godt loff) behouden aengelandt sijn. Vindende 's Comp^s gelegentheijt en dienaren hier meesten in

een ende 't selve wesen als die 't verleden jaer, op ons dees hebben gelaeten, behalven den assistant Jan van der Cruijssse weijnich naer ons vertreck van hier aen een cortse overleden was.

De negotie heeft hier 't zedert, gelijk U Ed^l gelieven naer te sien, articula 3: onder dato 30 Junij <f.448v.> in ons daghregister³⁹⁷, bij zeeckere responcen door den oppercoopman Hermans, op eenige mijnder voorgestelde vragen geschreven, gantsch er eenich om 't lijst gehadt, 't welke wij oock, overmidts den stercken aenvoer van veele ende verscheijde goederen alhier uijt alle oirden, voor eerst niet sien cunnen daerop te beteren staet, sulcx d'ongelden hier voortaan qualijck meer te vinden sullen sijn, ende sijn bij gedachten oppercoopman niet anders geprocureert als 103 bharen tins, alweder door de betrachtigh der Engelsen tot vrij hoogen prijs, namentlijck 13¹/₃, 13¹/₄, 13²/₃ t^l p^r b^t. Wij sullen desselve alle met de Liefde nae Malacca brengen, alhoewel wij ons nochtans in onse instructie g'ordonneert vinden, die p^r Ackersloot U Ed^{ls} naer Batavia toe te stieren. Alsoo wij 't selve voor een abuijs van de penne hebben aengesien, want soude daermede een ront jaers intrest comen verlooren te werden, de coopmanschappen die hier tegenwoordich noch bij de magasijnen onvercocht resteeren. Gelieven U Ed^{ls} bij nevens gaende balance, gequoteert N^o...(sic), op Aetchins boeckjens als nu getrocken te beoogen, tegelijcke oock d'uitstaende schulden hier noch f.62043:17: 3 monteeren ende wie de debiteuren daarvan zijn, maer moet geconsidereert werden, dit van de Maij^t, uijt crachte van haere Hoocheedens als nu andermael g'ordonneerde rescontre gelijk als voldaan is, ende sal de reste met Godes hulpe, alleenskens mede wel incomen, behalven die van Posie Jamboel ter somme van f.1105:18:11 ende babaijen Chinees tot 1890:16: 8 floiren bedraegens gantsch desperate sijn, alsoo den eersten den debit geheel ontkent, ende selve den oppercoopman over dese, door de Coninginne, met Jamboel voor haere May^t daerom contesterende, tot naerder <f.449r.> blijck glad is affgewesen, ende den tweeden 't eenemaal insolvent is, sonder eenige de minste hope van respiratie naerdien een out versleten vreemdelingh is. De boeckjens dencken medio ofte uijtterlijck ultimo deses, dat elff maenden sullen sijn, te doen sluijten ende U Ed^l voorseijt Malacca in debit toe te brengen.

De vaert der vreemdelingen van d'Indische Cust ende daer omtrent, is hier dit jaer soo sterck als wel het verleden, niet geweest gelijk bij voorschreve antwoorden, arlo[?] 10 consteert, want sijn in alles tot noch maer negen sche-

397 His daghregister doesn't exist. See also and compare *Dagh-Register Batavia, 1644–45*, pp. 39–54.

pen hier verschenen, alle, excepto twee sonder onse passen, daer aft vijff stuckx al weder huns weghs vertrocken, ende sijnde tot noch toe overgebleven een Geuseratier, een Peguwer ende twee Bengaelders, welcke eene onderweeghs door een Deens schip omtrent de Maldives, van meest alle sijn goederen is ontroostende, den ander had een pas van 's Comp^s residenten in Pipelij, houdende naer Malacca. Wij hebben hem die, alsoo contrarie deselve herwaerts genavigeert zij, onaengesien nochtans protesteert sulcx door storm genootsaect is geweest te doen, onder een moijs praetjen eft[en] gevoordert ende tot noch toe geweijgert weder te restitueeren oft een ander in plaets te geven, ten sij hier des echter een Malacxse gerechticheijt gesient is te betaelen, daerin om de Aetchijnder welcke sulcx geensints begeert te gedogen (soo segt) swaricheijt maect, hebbende ons onderwijle, onder titule het voor sijn pas soude sijn 'thujs gebracht.

Omtrent de waarde van 80 R^a aen verscheijden goederen bij hier nevens gaende specificatie geteect N^o...(sic) blijckende, maer houden wij ons daermede niet vergenoucht, sulcx apparentelijck noch al ijert geven sal, als wanneer wij hem dan oock, voor dese raijs, een repasse dencken te verleenen, ende 't generael voor de goederen crediteren sullen, soo is hier noch <f.449> ander uijt Suratte, gelijk vooren, met een pas van den directeur Arent Barentst, mede op Malacca houdende, aengelandt, maer is die lorrendraijer ons niet te wil, als seggende, met voornoemt directeur, van naer Malacca te vaeren, noijt 't minste gesproken, maer altoos directelijck herwaerts gewilt te hebben, doch sullen wij hem dan oock, sonder geleijde weder van hier vertrecken laeten.

Dat hier gelijk wij boven aengeroert hebben, soo veel minder vreemdelingen, dat sijn Bengaels=vaerders, dan het voorleden jaer is geschiet, angelant sijn, ende gelieft U Ed^{ts}, mijn heeren, met abusivelijck te doen meenen, de vaert van daer herwaerts, daerom een keer begint te nemen, ofte te stutten, ovant³⁹⁸ is 't beletsel daer aff eenlijck, maer 't verleden jaer daerop te Custe verscheijden scheepen met hun elephanten rijck geladen, van hier comende door storm omgecoomen ende de rheeders daer af soo haest niet weder sijn cunnen claer geraken, gelijk als men ongetwijffelt sulcx, int aenstaende, soo bijaldien der niet in versien wert wel weder ondervinden sal.

Soo sijn hier mede in de maent Meij, uijt Perah p^r Dillij aengelandt de Cambodiers, die wij daer wijle tijts gesecludeert gehouden hebben, sijnde (soo seggen) int laeste van April, bij donckere nacht, ons schip en vaertuijgen daer inde revier leggende onverkent gepasseert. Wij hebben voornoemt onachtsaemheijt onsen revier bewaerder, met een inlantsch vaertuijgjen, van hier der-

398 Ovant, read want.

waerts vertrocken, bekent gemaect ende hem daer nevens ter sorghvuldiger waecke aengemaent, mitsgaders voort gelast, tot soo lange uijt Malacca van daer niet wert ontbooden ofte door de riviere noch te continueren, ende sijn becomen ordre van den Gouverneur van Vliet volcomentlijck 't achtervolgen met hope haere Hooghede alhier <f.450r.> door sulcx tot te beter contractt met ons aen te gaen, souden beweegen, maer hebben wij tot noch toe daerin niet weten t'obtinereeren, gelijk oock niet vertrouwen deses jaere doen sullen. Want trecken dese luijden (soo t'outerlijck schijnt ende verclaeren) hun onse besettingh invoegen deselve daer tot noch toe gescheet is, t'allerminste niet ter hertten, alsoo (gelijck seggen) niet vernemen. Wij daer jimandt van hun onderdanen, 't minste leet aendoen, hebbende ons de Coninginne middelwijle g'accordeert, daer weder als vooren sonder eenich empeschement benevens andere te coomen handelen, ende soo veel thins mogen sien t' amasseeren, als met een geschickte negotie sullen weten te bemachtigen, alwaer se het alle daer valt, sonder ons off ijemandt tot een seecker gedeelte daerin te limiteeren, alsoo Perach van outs een vrije onbedwongen bandaer oft handel plaetse geweest is, die haere Altesa dan oock verstaet ende begeert het voor als noch sal blijven.

Edoch dunckt ons, mijn heeren, de Comp^e haeraen de Coningines voor-noemde weijgeringh, 't alderminste niet en behoort gelegen te laten, jae haer daerover wel te vergenoegen. Alsoo wij begrijpen, mette obtenu van ons voormelt versoeck, ons gerequireert wit, gantsch niet getroffen souden hebben, ende Malacca, sijn competente gerechticheijt, op verde naer niet 't erlangen comen, want sonder wij alle den thin daer bemachtigen ende ons van den vervoert door onse macht niet selfs en verseeckeren, daertoe wij hier naer op zijn plaetse (onses oordeels) relative bequamen wegh aenwijzen sullen. Sien wij geen midde[le]n, om der Mooren vreemden vaert, voor 's Comp^s costelijck Malacca soo dapper schadelijck, sonder pure hostiliteit met dit rijke ende bitter irritation van alle voornoemt natien van hier te weeren, daer tot contrarie.

<f.450v.>

Soo wij maer den thin (gelijck geseijt) ende peeper van hier houden, wel haest meestalle uijt hun selfs van hier sullen blijven, emmers althans d'Engelsen, Geuserattiers ende Clingers, die principalijck maer, om den peeper ende thin hier coomen, want buijten die twee coopmanschappen weijnich anders van waerden vervoeren, als wanneer dan consequentlijck, onsen cleeden=handel, soo in Malacca als langx de gantsche Westcust, seer soude staen te accresteeren, ende wij appaerentlijck, beijde den thin ende peeper, om vrij minder prijs souden coomen te bemachtigen. Soo dat wij, mijn heeren, voor alle wercken oordeelen, voornoemt twee goede saecken metten allereersten, sonder eenige simulatie, behooren bij der handt genomen ofte aengevan-

gen te werden. Maer dienen bevoorens, tot het selve ofte oock maer een van beijden comen te procedeeren s'Comp^s volckeren ende goederen van hier gelicht te werden, willen U Ed^{se} daeraen hier geen onheyl vernemen, gelijk des gevals, buijten alle twijffel, soude staen te volgen, in 'twelcke hun U Ed^{ls} niet en gelieven te verwonderen, alsoo wij (Godt betert) van sulcks, in weijnich faeren herwaerts soo hier en daer, niet als te veel exemplen beleeft hebben, die voor dese natie hier oock niet onkundich gebleven sijn.

Waerover wij ons dan oock, int welnemen van U Ed^{ts} verstout hebben den Commissaris³⁹⁹ Harmanszen bij sijn instructie te recommandeeren, contrarie U Ed^{ts} gegeven ordre, in de aensnoeringe der peeper praeuwen voor dit jaer wat te simuleeren, alsoo der doch van hier geen meer als drie stx derwaerts sijn vertrocken, g'equipeert bij den Vorstine, den Rijcxraet Maradja Sirij Maharadja ende Orangcaija Siribid Indra jder een. Welcke voornoemt twee eerste attaque vooral niet soude dienen te geschieden, ende is den laetsten onsen ouden goeden getrouwen Orangcaija, die hier <f.451r.> om onsent wille dagelijcx veel hoons ende smaerts moet verdroegen, behalven oock ten hooghsten geen meers als 4 à 500 bharen, metten anderen herwaerts aen te brengen staen, waertoe daer en boven dan noch seer in consideratie gecomen zij, ons cinteelijck, op onse jterative de moedelijcke intercessien ende groote gegeven vereeringen bij haere Maijt^t g'accordeert is, daer op te Custe, desen jaer gesuppleert te werden, 't gene daer anno passado, aen onse jaerlijcx vergunde thols vrijheijt, is comen te gebreken, ende dat men het selve benefitie, daer nu weder ende voorts successive jaerlijcx sullen erlangen, te gelijcken heeft ons oock ingewillicht de 4000 tajlen van den verleden jaerschen vercoop der juweelen noch onbetaelt resterende, daerop te Custe tegens haer Hoocheijts gerechtigheijt sullen werden gerescontreert, soo als U Ed. hetselve gelieven naer te sien, bij copie translaet van haere Maijt^{ts} estemia ofte ordre daerop te Custe aen haere gestelde Gouverneurs gegeven, onder N^o.. (sic) hierbenevens gaende.

Maer hebben wij, tot ons leet wesen, de transpositie van den handel uijt Indrapoura in Silleda ende detwer⁴⁰⁰ daetches, bij U Ed^{len}, in hun missive versocht, midtsgaeders oock andrmael interdictie gedaen mocht werden, geenige Europeanen daer, buijten ons, souden comen handelen, niet weeten t' obtineeren. Nemende de Vorstinne over 't eerste, gelijcke excus, als het voorleden jaer heeft gedaen, ende 't tweede, namentlijck daetches, verstaet wij deselve, met haer gedane redressen ende de nieuwe odre, daer alomme op te Custe aen haere Gouverneurs gegeven heeft, niet en benoodigen, gelijk oock seght het ten overvloed soude sijn, nu andermael quam 't ordonneeren, 't gene voor

399 Commissaris, read oppercoopman.

400 Detwer?

desen eens vooral bendich heeft gelast, ende *<f.451v.>* noijt de minste infractie niet in is geschiet. Ende om specialijck op de Franchoisen veel t' insistereen, nevens, namentlijck de selve reets op Madagascar een collonie hebben gesticht ende wellichtelijck instructie ordonneerende doen, hebben emmers niet geraden geacht, want soude dit volckjen geen dingh liever sien, als dat sich van elders maer jemand opdoen mochte, die hemselfs machtich of stout genouch kende, daer op te Cust, in tegen wilvarens te negotieeren, den welcken het dan oock aen de Coninginnen licentie, onaengesien t' aen ons vergunt privilegie int minste niet en soude gebreecken. Want 't gene ons hier oft elders in het resort van dit Rijcke gewert, genieten wij buijten alle twijffel genouchsaem als bedwanckelijck, ende omdat ons 'tselve met weder afnemen, ofte derven weijgeren gelijk als sulcx desen jaere hier claerlijck heeft gebleecken. Want naer de zeeckere tijdingh van onse aenhaelingh des pepers op de Westcust, 't verleden jaer hier in Aetchij gecomen was, heeft haere Maijt 't Engels opperhoofd van Mr. Courtijnse Comp^e hier resideerende voor haer in den publicquen troon geroepen ende hem niet alleenich aengeboden alle benefieten ende vrijcheden, daer op te Custe benevens ons, in den handel te genieten, maer selffs oock tot de equipage derwaerts seer g'animeert, ende geven die van de Oude Comp^e oock voor, hun 'tselve van gelijcken soude wesen vergunt, maer hebben wij hun beijden, wt U Edl^{ens} namen gewaerschout, daer niet te willen comen, 't sij oock verwat crachtige bescheijden van de Vorstine, tot 'tselve becomen mochten *<f.452r.>* ende met hun brengen alsoo wij die, int alder minste niet en souden achten, aengesien wij verstonden, ons vergunt privilegie, sonder wettige redenen niet en vermochten g'infringeert ofte geretracteert te werden, ten opsichte wij het selve oock, buijten bescheijt van haere Maijt oft voorsaten, niet g'obtinert hadden, 't welck de Coninginne ende hun vrunden selffs oock (soo wij zeggen) niet onbekent was. Waeromme dan oock, sedert eenig jaeren herwaerts aen onse negotianten daerop te Custe successive ordre gegeven ende nu al wederom expresselijck gelast was, al ende een ijgelijck daer comende handelen, sonder eenige respect aen dit oft dat te draegen, naer voorgaende minnelijcke insinuatie, datelijck van daer te wijsen, daer sij op te letten hadden, ende ons naermaels hun ongeval niet te wijten: voorgemelte onse hooge gepretendeerde gerechticheijt scheen deese meesters ongerijmt te sijn, doch alsoo geen van beijden voornemens waeren, de raijse op de Coninginnen loff beloften 't onderleggen, dachtet hun liedens dan oock ontijdelijck met ons daer over diep te disputeeren.

Ondertusschen krijgen hier jaerlijcx vast goede parthije pepers, ende dat beter coop als met alle omgelden daer selffs houden weeten te negotieeren gelijk die van de Oude Comp^e dan, bij hun packhuijsen, in voorraet geprocureert hebben leggen, aen de cant van 4 à 500 bharen, 't verleden jaer van de Westcust

gecomen, meest tot 7 taijl de bhar, soo in troucque van cleeden als om comptant gecocht, ende is hier inde Negerje noch omtrent soo veel quantiteijts, onder d'inlandtsche Moorsche coopluiden berustende, sulcx wij calculeeren, hier 't verleden jaer, onaengesien onse genomen toesicht tot weeringh van sulcx, omtrent 1000 bharen pepers van daer gecomen sijn, ende sal dese voorschadelijcke negotiatie, sonder door de Comp^e tijdelijck (gelijk wij hier vooren aengeroot hebben) in versien wert, jaerlijcx <f.452v.> sterck accresseert ende consequentlijck den cleeden vervoert van de buijten quartieren, crachtich toenemen.

Wij hebben hierover aen de Coninginne ende Grooten beleeffdelijck gedoleert ende hun bij alle soete wegen getracht t' onderrichten, hoe ons, bij continuatie vant selve, haere Maijt^{se} benefitie weijnich te nutte soude comen. Ende haer acte eerder een mom aengesicht; als een gunst brieff schijnen te sijn, met ootmoedich versoeck daerin gelieffde te versien, ende ons de recht cracht van haere Altesas gegunt privilegie te laten gewerden, doch wij hebben daer even soo veel mede vertrouwen, of voor een doot maus deure (om soo te sprecken) hadden geclopt, want behalven wel weten, met hetselve de neeringh ende welvaert van hier soude werden geweirt, soo seggen oock noijt inden sin gehadt hebben, ons sulcx, bij haer voornoemt acte te belooven, gelijk dan oock wel expresselijck daerin hebben gereserveert gehouden, alle Aetchijnders oft dagangen⁴⁰¹, sijn vreemde Mooren, hier fixum domicilium hebbende ende over sulcx mede als naturele Aetchijnders moeten geconsidereert werden, daerop te Custe, nevens ons te sullen mogen handelen, ende sijn daer (huns beters) gelijk verclaeren t'sedert noijt eenige andere geweest; mette voornoemt gemitteerde 4 000 t^{len} ende t'generael daer t'verleden jaer van de g'ordonneerde 3532 d^{os} noch onvoldaen gebleven is, dat te same 21884 R^a van 48 stuiver maeckt ende daer voor Spaensche d^{os} valeeren sullen, midtsgaeders de 1900 bharen, te weten 700 tot voldoeningh aen 't verleden jaers gebreck ende 1200, achtervolgens jaerlijcx gebruijck, heeft de Comp^e daer nu op te Cust sonder R^a tot betaelingh van s' Coning^{nes} gerechticheijt hebben met hun te voeren, te negocieren een quantiteijt van 1263 bharen <f.453r.> peper gerekent 400 R^a voor jder 100 b^{ren}, gelijk het oudt gebruijck daeraff is, dat wij calculeeren met de 1200 b^{ren}, die daer jaerlijcx, achtervolgens costuime, gelijk geseijt, noch toecomen sullen voor drie jaeren rijckelijck genouch wesen sal, midts te loken men oock, onses oordeels, 't onbecommerden met onse geproponeerde intentie souden cunnen voortvaeren, oft blijven wij beducht, daer eintlijck opt een en ander soodanige ordre sullen trachts te stellen, ende hun staet sulcx seecker soecken te mae-

401 Dagangen, (Mal.) dagang i.e. merchant, trader.

cken, gelijk al dit Hoff hier vast dagelijcx met die saacke onledich is, ons den vaert cunnen lichten. Ende vandaer wijsen, sonder dan eens aen hun oude vrundtschap, hooge beloften, verbonden, contracten of jet souden dencken waeromme, 't onses bedunckens, veel beter was, selfs eerst in de weir waeren ende ons, nu het den rechten tijt daertoe is, willen seggen die Custe met inlant-schen oorlogh geïnfecteert zij, daarvan onsen handel verseeckerden.

Wij hebben den oppercoopman Hermansz bij zijn instructie gerecommandeert, soo U Ed^{es} uijt de copie, achter in ons brief boeckje, onder dato deses g'inferreert gelieven naer te sien, hem van die Cust ende alles daeraen dependeert grondich 't informeeren, ende aen U Ed^{lens}, op zijn aenlanden tot Batavia, bij geschrifte maecte ontdeckingh te doen – ten eijnde U Ed^s hun int ijder ende wijlen daarvan souden mogen dienen.

U Ed^{len} geschenck ende brief, is met gewoonlijck eere voor de Maijt gehaelt, maer sijn d'uitterlijcke ceremonien, wel soo wel, als voor desen, geweest sijnde (soo wij gevoelen) principalijck d'oorsaecke daarvan, de verleden jaersche aenhalingh des pepers ende Perachs revier besluytingh alhoewel nochtans <f.453v.> dit geveijnst geslachte hier van sulcx 't minste voor ons niet hebben willen laten blijcken, sijnde echter, gelijk als wij wel weten, daerover soo g'irriteert ende op ons verbittert van spijtbarsten ende swellen in hun aensichts als ons maer sien oft van ons hooren spreekken, invoegen niemandt onse persoonen oft logie publicquelijck frequenterdert, selfs tot de gesanten toe, met ons desen jaere hier gecomen.

Soo dat wij andermael seggen te vertrouwen, ingevalle wederom den peper onder ons te slaen oft hun jets injurieuus quamen aen te doen, hun door wraeck sucht soo verde souden laten verrucken, de plorable revengie daerover, off wel misschien onder dit oft geen gefingeert prietext, aen onse residenten alhier souden nemen. Want heeft het 6 à 7 dagen voor onse aencomste alhier, aen het straffen van seeckeren soldaat, mettet werpen voor den eliphant, wel claerlijck gebleecken, hoedanigh deese lieden t'onswaerts gehumeurt sijn, latende hem den grootsten Capado Radja Adonne Lilla, door sijn passien soodanich verleijden, hem selfs genouchsaem als executeur van de justitie presenteerde, gelijk U Ed^{lens} 't breet verhael daarvan bij de 14^e antwoorde van mijn heer voor gementioneerde vragen, gelieven naer te sien.

Den soldaat deden wij, naer dat ons door den oppercoopman Hermansz van den saecke grondich bericht geschiet was, ende uijt 't selve niet anders verstaen conden, off groffelijck tegens zijn parthije ende onder dien alle den Atchijnsen adel gepexeert⁴⁰² hadde, tot contemplatie van dese lieden, ende

402 Gepexeert, read gepicheert, probably borrowed from (Mal.) bicara.

ten eijnde U Ed^{en} gemandeerde ordre daermede faciliteeren mochten. Int aensien van veele gequalificeerde personen, datelijck aen handen ende voeten in de boijens wel vastsluijten, als hebbende, soo wij mede wilden denoteeren, niet straffen *<f.454r.>* genouch voor sijn gecommiteerde misdaet gedraegen. Welck onse voornoemde g'effectueerde last, hier haest binnen 't Hoff voor de Maijt^t ende Grooten quam, dat hun alle soo wel geviel, onse reputatie daer mede weder in een vrij beter ploij werde gerestitueert, maer bleeff al het werk echter hier soo subtil, de minste peusteringh niet en moght veelen, gelijk als U Ed^{en} bij hier volgende deductie sommierlijck gelieven te vernemen.

De Maijt^t en Grooten door hare afgesanten die (soo scheenende) de saecke hier garen in vorige termen herstelt hadden gesien, onder anderen van hun wedervaren, dan oock bercht werden, hoe hun E. door mijn heer den president Generael van der Lijn was verhaelt, den Portugaelsen Ambassadeur op Batavia aen den Raedt van India licentie soude hebben versocht, 't Rijcke Aetchijn, in revengie van d'aen hun gedaene affronten mochten comen beoorlogen, maer dat hun sulcx door U Ed^{ln} soude wesen affslaegen, mette seggen tegens den Portugees, voor ende alear daertoe souden connen comen. Als sijnde d'Atchijnders en de Hollanders van outs broeders in wapenen met malcanderen geweest, of wel jet diergelijcke, in form aen de substantie, 20 à 30 van onse oorloghs scheepen voor Aetchijns Rivier in den gront schieten ende dan noch 't crachtichste verwacht mosten hoe hun d'Aetchijnders op het land selffs souden resisteeren ende 't hoeft bieden, nevens vrundelijcke vermaningh voort, door gemelte sijn Ed^l aen gerepeterde gesanten gedaen. De Maijt^t ende Grooten souden willen aendien, hun forten ende volkeren, die verstaen hadden seer swack gebouwt ende sober ten oorlogh waeren g'exerceert, wat wilden reinforceren, ende in de wapenen oeffenen laten, ten eijnde hun door den trouweloozen Portugees, geen onverwachte vreemden hier overcomen mochte, midts *<f.454v.>* gaeders voort onse beleeffde antwoorden op hun depresse affvoordringh gevolght, soo als U Ed^{en} al het selve in ons daghregister dato ...*(sic)* genarreert vinden. Sijn dese menschen wel grooten als cleen, even gelijk pure dolende uijtsinnich gewerden, den oorlogh met alle man fortselijck van de Vorstine begeerende ende dat met sulcke extravagante minen een cleen herlich mensche, daer van wel dubbelt soude hebben verschrickt, vallende voort met alle man aen, blijvende niemandt onledich, hoe groot hij oock is, hun reets gesticht fortressen langx den zee oever overal te verstercken ende noch verscheijde nieuwe daertoe te bouwen, ende dat niet tegens de Portugesen maer niemands aencompste als d'onse, die sij seggen daeglijcx op handen is, daer voort bij fingeerende.

'T welck hier achtervolgens de voor seeckere nature van alle timide conditien meesterlijck gepleeght wert, al ettelijck van onse scheepen, gecombineert

metten Portugeesen ende Johorijt, hier onder t landt souden weesen gesien etc^a, hondert ongerijmde pratjens meer. Welcke voornoemde revolten hieronder de gemeente sulcken alteratie, gepraetende murmeerenen veroorsaecte, waarlijk bekennen moeten, eenige dagen niet al sonder vreesse hebben geleeft, ende dede het de Coninginne ende Grooten, niet wert ende waer het best op ons souden soecken, uijt vinden, meergesegde 4000 t^{len} niet wilden ordonneren te vereffenen, off begeerde de tajl Aetchins maes tegens vier slechte Realen (gelijkse inderdaet geen meer valeert) souden werden gerekent, dat de Comp^e op voornoemt parthije ende t restant van de verleden jaerse g'ordonneerde 3532 t^{len} die gelijk hiervooren nochmael is verhaelt 21884 R^a <f.455r.> maken 5471 d^{os} soude hebben verscheelt, ende wisten wij de Vorstine, met alles daertegens versochten van haer voornoemt voornemen niet te demoveren: waeromme dan, overdenckende hier recht inde weerelt waeren, daeraff het oude spreek woordt schijnt te mentioneeren, welcke namentlijk noot-saeckelijck bedrogen sijn wil, namen dan voor op middelen te dencken, om eerst deser luijden g'exciteerde gemoederen, ter neder te setten ende daer naer alleenkens ons versoeck, bij reiteratie te prosequeren, daertoe sich juist seer wel ten proposte voughde 't Engels opperhoofd van Mr. Courtijns door de Coninginne ende Grooten aengesproocken wierde, om eenich Spaens ijser, clooten ende musquetten van hem te contraheeren, als wanneer wij daerop invoeren ende seghden, niet conden naerlaeten van hertten bedroeft te sijn, dat hooren en sien mosten.

d'Engelsche nu hier boven ons in gunste, ontrent de Maij^t wierden geprefereert, daerin voortijden, bij het leven van Morhan Maccotta Alem ende oock successive daer naer tot selffs opt verleden jaer toe, bij ons niet eens in comparitie gecomen waeren, sonder wij conden bedencken of begrijpen, wat de minste redenen daertoe doch oijt hadden gegeven, ten waere men ons hier langer wilde richten, naer onse woorden, die juijst soo even mettes Aetchijnse costumen niet overeen en quamen, daer wij voortijden altoos hier naer ons oprecht Hollandts hart waren geoordeelt 't welck noch even sulcx ende soodanich was, als het over vijftich ende meerder jaren hadt geweest, soo het oock omtrent dit Rijcke, onverandert soude blijven, waerop wij van den Rijcx raet Mera Radja⁴⁰³ onsen gunstigen patroon, ende die hier gaeren <f.455v.> de saecken hadde geredressert gesien, gevraecht werdende, welcke dan de redenen onses misnoegens waeren, dupliceerden op 't selve haer Ed^{en} selffs eens gelieffden te considereeren, hoe wij grooter oorsaecken van ongenoegeen becomen mochten, als dat in ons bij sijn moesten hooren. D'Engelsen van haere Maij^t om oorlogs ammonitien werden aengesproocken, ende tegens ons daer niet een

403 Mera Radja, read Maharadja.

woordt affgerept, daer het de Coninginne ende Grooten nochtans alle te saemen wel kennelijck was ofte emmers behoorde te zijn, de Hollanders niet en hadden daer de Coninginne niet en soude mede gerieven. Gelijk wij oock wel wisten hare Hoocheijde ons in tijde van noode, nergens in soude verlegen laten, want waren emmers die twee natien als man ende vrouw met malcanderen vereenicht die, in maniere van spreecken, te samen wel een weijnichjen kijven, maer daerom geen vijanden moesten werden, gevolchlijck dan waeromme wij om 't gene de Maij^t benoodichde niet eerst voor d'Engelsen wierden aengesproocken, dan off wij oijt in gebrecke gebleven waere de Maij^t van 't gene op ons hadde begeert te versurgen, oft wel haer Ed^{en} dachten Batavia nu van allerhande chrijghs gereetschappen minder versien was dan als het oijt hadde geweest.

Op welck ons voornoemt g'allegeerde, jemandt onder anderen vraegende, hoe ons dat soo belghden, nadien wij emmers, 't gene zij nu van d'Engelsche versochten niet met ons te coop hadden gebracht of bij Comp^s magazijnen van voortijden overich gebleven was, hebben wij mijn heeren in U Ed^{en} wel nemen, ons ten dienste van de Comp^e dan verstout hare Maij^t (soo die benodichde) aen te presenteren. *<f.456r.>* Selffs eenige stucken uijt onse scheepen, gelijk wij dan haer oock, 10 dittos neevens eenige clooten geleverd hebben, te weten 6 stx ijser 6 ponders uijt Ackersloot ende 2 d^{os} neevens 2 vierponders van de Liefde, soo U Ed^{en} uijt neevens gaende memorie gelieven te sien, 't welke andermaal versoecken ons bij U Ed^{ens} niet qualijck afgenomen werden maer, te meer, boven dat haere Maij^t 't selve, ten prijse, als voor desen heeft gedaen, betalen sal, ons wit daermede hebben aengetroffen. Dat is de taijl, gelijk in voortijden geschiet, nu daer weder gereduceert sal werden, ende alle quade suspitien mede wegh genomen hebben, soo dat wij hier, al het oude als dootd ende vergeten sijnde, als voordesen de beste kinderen blijven, beginnende 't arbeijden aen de forten weder met tselve oock reets te sloppen.

Ende ten einde de saecken nu hier in deser goede geredresseerde forme onveranderlijck continueeren moogen, heeft de Coninginne ende alle de Grooten op ons expresselijck begeert, den ondercoopman van Rossem in plaets van de coopman Jacob van Leeuwen, bij U E^{en} tot de directie van dit Comptoir g'ordonneert, soude continueeren, ende dat om redenen (soo seggen) S^r van Leeuwen jonck is, ende al te melancholicq van humeuren schijt, alhoewel het nochtans inderdaet seecker is, gedachte S^r van Leeuwen, noch ons noch oock haer, de minste redenen van misnoegen oijt gegeven heeft, ende van Rossem daer en tegens besadicht is, kennisse van deses lants costuijmen en de Maleijtse spraecke hebbende, soo dat (gelijk geseijt) hier p^r force blijven ende transport van alle Comp^s effecten aen hem hebben moeten laeten doen, on-

aengesien wij hem voor den[?] man niet aen en sien, ende veel groote saken niet soudén vertrouwen, derven doch sullen hem voor ons vertreck, soodanich van alles instrueeren, het wellichtelijck voorichen jaer <f.456v.> sal rondt schieten, midts welck S^r van Rossems overblijven alhier dan, comt S^r van Leeuwen nevens desen tot U Ed^{en} de retour, hebben hem, bij overlijden van Sr Harmansz (dat godt verhoede) g'ordonneert U Ed^{en} commissie, volgens onse gestelde instructie te voltrecken.

Wij bevinden bij deses Comptoirs negotie boeckjens, de Coninginne haer t'sedert den jaere 1639, bij voornoemt reductie 18684 R^a off 47644 gulden heeft vercort, daer wij vastelijck gelooven bij dese luijden voor heden niet eens op is gedacht, ende alsoo achteloos werden hier Coninginnen saken meest all gedirigeert.

De cattoen, 't verleeden jaer mette jachten Grol ende Haen hier opt Comptoir gebracht, hebben soodanich in quantiteit ende qualiteit except 20 bharen door den oppercoopman Hermansz hier en daer aff vercocht, in Ackersloodt gebarqueert, om op de Westcust vercocht ofte tegens peper getrocqueert te werden. Alsoo hier met geen minder als 3¾ R^a p^r b^r verlies is kunnen werden gevendeert ende daerop te Custe, soo wij verneemen, redelijck wel is gewilt, werdende daer namentlijck gemeenlijck, tegens reeckenen ten minsten 15 à 16 R^a de b^r soude sijn ende 6 d^{os} per b^r advans geven, te veel metten vercoop alhier verschelende.

Soo hebben oock goet gedacht U E^{en} de 7 stx ringen, hier bij het Comptoir noch onvercocht resterende, ende gantsch niet gewilt sijn, p^r desen te retourneren alsoo hier, bij tijden van brandt, diefstal off andere magerrense accidenten, niet buijten perijckel soudén cunnen overblijven.

In weder gifte van de schenckagie, desen jaere door U Ed^{en} aen de Coningine gesonden, ende naer wij bericht sijn, hier <f.457r.> maer op 146 taijlen is begroot, heeft haere Altesa g'ordonneert op de Westcust aen onser coopluijden geleverd te werden 35 b^{ren} pepers nevens twee d^{os} voor den oppercoopman Hermansz en soo heeft oock aen mij 5 b^{ren} na hier 't ontfangen geschoncken, die wij tot U Ed^{en} dispositie mede int voornoemde Aeckersloodt doen scheepen hebben.

Dat de gifte nu bij in voortijden cleen is: gelieven U Ed^{en} ons met 't jmputeeren maer vastelijck te vertrouwen, nergens anders bij toecomt, alle dat ons de Coninginne met te reductie van den gelde soo veel namentlijck nu alleenich dit jaer maer 5471 t^l van haere competent gerechticheijt heeft ingewillicht, ende t'sedert den jaer 1639 tot heden soo hier vooren staet verhaelt 47644 guldens, mede sullen hebben geprouffiteerd, die haere Hoocheijde reket, ende

voornamentlijck nu de laeste parthije off die aen ons geschoncken hadde, gelijk dan oock wel expresselijck geseijt ende tot verscheijden maelen sulcx heeft gerepeteert, het selve maer alleenich om onsent wille dede, ende aen ons seggen mijn gaf, 'twelck wij vertrouwen en hier nevens gedienselijck versoecken, bij U Ed^{en} t'avont off morgen 't onsen voordeelijck, ende tot goet maeckingh van ons excessive gedaene gastos eenichsints in consideratie genomen werden sal ende mach.

T fergat de Lieffde is 25^{en} passato p^r Malacca hier ter Rheeде behouden g'arriveert, daervooren den alvermogenden moet wesen gedanckt, voor het cargasoen ende provisien, ons daermede toegesonden, hebben dit Comptoir aen het generael behoorlijck belast. Wij bedancken U Ed^{en} van hertten seer voor de voornoemde provisien ende voornamentlijck 't varcken delecatsen, Franse wijn, alsoo hier niemandt ten Comptoire is <f.457v> de selve in jaer en dagh hadden gesien, de specerijen hebben door gebreck van bequam vaartuijgh niet al aenlandt, dat, met Godes hulpe, morgen off overmorgen te geschieden staet als wanneer niet twijffelen, oft de wel haest, met goede winsten sullen wesen omgeseth. Waer naer wij het dan oock corte dencken te maken, aengesien hier voor dit jaer niet meer te verrichten vallen sal. Wij sijn voornemens hier bij het Comptoir soo weijnich comtanten ende goederen te laeten, als emmers sullen cunnen oft meugen, ende deese plaetse van eenige dienaeren oock ontblooten, om jaerlijcx te minder kosten te hebben; den barbier wert hier met S^r van Rossem onder andre g'excuseert, alsoo hij sijn eijgen zelffs medicamenten wel te prepareren weet.

Voor ende aleer wij U Ed^{en} voornoemt begeerten op den Coninginne noch g'obtineert hadden, ende sich daertoe uijtterlijck weijnich hoope scheen te verthoonen, midtsgaeders wij in deses luijden ongestelde gemoederen wat ongerust waeren, met soo veel voor ons als wel de geenen naer ons vertreck hier souden overblijven ende dat wij niet conden naerlaten met hart seer te moeten weten, hier daegelijcx weder soo groote quantiteit thins uijt Perah stont aen te landen ende dese schadelijcke negotie meer ende meer mede aengelocht te werden. Sijn wij hier, tot weringh van sulcx ende voorcomingh van ongeval met malcanderen te rede geworden, een expressen aen den Gouverneur van Malacca te seijnden, om met sijn E. ende den Raed aldaer, als sijnde de principaelste ende naeste van onse mede dienaeren daermede te consulteren wisten 't overleggen <f.458r> niet beter ende oirbaer soude sijn s'Comp^s Comptoiren effecten ende volckeren noch desen jaere van hier lichtenen ende dat onder semblant⁴⁰⁴ van vruntschap sonder de minste achterdocht aen dese luijden te

404 Semblant, borrowed from French, i.e. pretence, disguise.

laeten voorgeven de coopluijden waeren die om onse prouffijten uijtsagen, ende met hier jaerlijcx over te continueren niet te become wiste, maer veel ten achteren teerden ende mitsdien eens onderleggen souden, of met alle jaeren te gaen ende comen, soo als hier alle andre vreemdelingen deden, meerder mochten prouffiteren.

Loopende dan van hier directelijck naer de rivier van Perah, den tin, onder marctgangx betaelingh, daeruijt alle gaende ende comende vaertuijghen, lichtende sonder eenich onderscheijt aen Aetchijnders of andere te maecken, gelijk als U Ed^{en} sulcx, bij copie van onse missive over die zaecke aende Gouverneur ende Raaden voornoemt breede geschreven dato...(sic) bij ons apart briefboekje gelieven naer te sien, edoch alsoo wij hier noch eenich ons principael wit hebben erlanght ende met Godes hulpe de minste vreesse voor s'Comp^s remoranten⁴⁰⁵ nu niet weesen sal, midtsgaeders hier bericht werden al ettelijcke thin prauwen uijt Perah tot Dillij aengecomen sijn ende dagelijcx noch meer stonden te vertrecken ende midtsdien 't principael oogemerck ons reets al ontset is, soo en menen wij, t sij oock hoedanich ons die van Malacca te raaden comen moch dit jaer daertoe noch niet te procedeeren maer s Comp^s factorie voor alsnoch tot U Ed^{ln} dispositie hier te laten overblijven, behalven wijnich tans mallen deelen verstaen het t'selve 't principaelste en voornaemst middel te wesen, ende een soo hoochnoodichen saecke <f.458v> tot Malaccas accessement ende om den vreemden vaert van hier te diverteren houden te sijn, daer vooral niet op geslaepen dient, ende 't aenstaende jaer tijdelijck behoort gepractiseert te werden. U Ed^{lns} sullen bevinden wij alsoo dan met dese luijden beeter deegh als selffs nu sullen hebben, want zijn dit menschen die naer geen redenen willen hooren, ende midtsdien al onderschijn van vrundtschap mede gehandelt moet werden. Soo men dunckt te behooren ende onsen staet comt te vereijschen, jae sullen ons in weijnich tijts daer selffs gelijk ingeven.

Aengesien hier alreets veele onder de Grooten zijn, soo wij ons voor de waerheijt hebben laeten berechtigen die selffs begriipen t' gene wij desaengaende hebben versocht, niet alles billick ende redelijck is, in opmerckingh voor ende alear wij Malacca hadden geconquesteert off wel om naerder te seggen, die stadt te water met onse schepen onderstonden te bloqueren, Atchijn uijt Perah weijnich oft geen geniets treeckende was, overmidts de zee door t beletsel der Portugeesche fusten ende galiah en meten dorsten gebruijcken, ende oock gantsch geen vaert van Mooren in dese jaren was. Welcke welvaart ende neeringh (gelijck geseijt) dan zij al ende geheelijck door ons hulp genooten ende wij de costen van te dragen hadden, 't gene emmers onbillick ende bij de

405 Remoranten, (Fr.) remora i.e. obstacle, hindrance.

Comp^e altoos anders gepractiseert geweest is. 'T reeckende namentlijk overal selfs der ruchten van haeren arbeit.

.....

Aetchijn in s Comp^s logie, desen 12^{en} Augusts A^o 1645,
Arnold de Vlamingh van Outshoorn.

Translaet missive van den Coninghinne van Atchin, anno 1645.

<f.799r.>

Wijders gelieve all de E. h^m te weten, den brieff van den Gouverneur Generael Antonio van Diemen benefens alle geschencken van den Generael, die den Commandeur Arnolt de Vlamingh heeft gebracht, hebbe ick altsamen naer behooren zeer wel ontfangen dan daar is wat differentie tussen beijden wegen t'overlijden van den Generael, doch intreum zall Godt almachtich evenwel regardt nemen dat Batavia wel mach werden geregeert aengesien daer zoo veel verstandighe heeren zijn, die haer zeer wel verstaen den oorloch te voeren zoo wel te lande als ter zee.

Alles wat den Generael in zijnen brieff geschreven heeft, hebbe ick zeer wel verstaen, daeromme hebbe ick twee ordonnantie brieven gegeven aende Cappⁿ Radja (ofte E. J. Harmansz.) die met een schip vertrect, daer alle het versoucq van den Generael in verhaelt staet. Van wegen de diamanten waerdich vier duisent tajl, die nader hant genooten hebbe, ende naer bevindingh van zeeqlijck soot meerder mocht comen te bedragen als den tol van de scheepen inporteert die dese mousson comen handelen, datse eerst zullen afreeckenen van de waerdij van de voor desen diamanten, ende zoo der te cort compt zal op affcortinghe gaen vande leste diamanten van den Generael, ende gelijk mede van den peper, die niet effen en is geweest volgens costume dat het tolvrij schip niet vol en is geweest met peper, die het verleden mousson hebben gehandelt in t landt vande Bander⁴⁰⁶ Califfa (ofte Ticos) dat zelve hebbe ick mede in mijn ordonnantie belast aen de Panglima van de Bander Califfa dat hij het in desen mousson effen zoude maecken, als mede aen den weger ende schrijver van 't landt Priaman, ende de stadt ende het landt van de Bander Calliffa ende het landt van Indrapoura die zeer qualijck haer zelve hebben misgaen, dat se de Nederlanders den peper minder toe hebben gewooghen als <f.799v.> behoorlijcken is. Daerover ick last heb gegeven dat men haerluijden al'tzamen zoude brengen in t landt van Darou Donja⁴⁰⁷ om aldaer ondersoek te doen wegens de differentie tusschen de Hollanders ende haerluijden.

406 Bander, read Bandar, i.e. port.

407 Darou Donja, read Darōj Dōnja (Arab. Dar al-Dunia), i.e. an epithet of Bandar Aceh.

Vorders gelieven alle de E. heeren Raden van Indien ende alle andere groote heeren, te weten, dat de schepen vande Hollanders die gewoon zijn in Peera te gaen handelen werden geordonneert dat se daer gaen handelen gelijk als voordesen een gewoonte is geweest, opdat alle nieuwichijden ofte differentie met den alder eersten moghen werden overgebrieft, naer Batavia en de Atchin Daerou Salem alzo Aetchinders nimmer meer op en houden van naer Peera heen en weder te varen en de ingeval dat de heeren Raden van Indien ende alle andere grote heeren gelieven aldaer een coopman te leggen, dat het mach wesen een persoon van een goet humeur ende verstandt, die oocq gemachticht most zijn, omme recht te connen doen over de Hollanders die onder hem staen opdat hier naermaels niets meer 't seggen mach vallen met die van Peera, opdat se aldaer niet en doen gelijk de Hollanders hebben gedaen in de haven van Atchin Daerou Salem die tegens alle wetten ende costumen van de voordesen residerende Hollanders geen recht off justitie hebben gedaen. Zij comen nu elcke rijs pleijsieren te peerde midden in de packjen (ofte de passer⁴⁰⁸) ende rennen ende rijden aldaer heen ende weder, zulcxdat eenighe personen diese met de peerden opt lijff gerent hebben aen cleden ende elders daer groot ongemack verscheijde mael bij geledende hebben, wie weet hoe menichmael zulcs is geschiet geweest. Echter en hebbe ick er geen recht overgedaen ofte laten doen, dewijle icq hebbe gemerckt uijt de voorige brieven van den Generael, dat ingeval de Nederlanders haer int een ofte t ander quamen te misdragen in Aetchin Daerou Salem 't selve aen haer zoude willen vergeven, maer can haer qualijck meerder verschoonen als de Aetchinders selffs, doch soo der eenige moeijt ofte gevecht onder haer zelve quame te ontstaen, dat mijn ingeseten niet toucheert, wil zulcx niet eens in achttinghe nemen, maer dit quaet doen is zoo veer gecomen, dat zij zulcx aen een van mijn Rijcs raden hebben gepleecht, die se met het paerdt opt lijff hebben gelooopen, dat van boven neder is gevallen, ende het paert noch met de rottangh geslagen hebben, ende alzo dit werck voor alle mijn Rijcxraden was gecomen hebbe recht over hem laeten doen met groote medogentheijt wegens de Nederlanders, volgens het recht dat men gewoon is te doen over mijn Rijcxraden ende <f.8oor.> ander groote heeren selffs in de Bander van Aetchin, ende ingeval noch geen onderscheijt gemaect hadde tusschen de Nederlanders ende d'Atchinders zoo zij sulcken boosen daden hadden begaen aen mijn Rijcxraden, behoorden hem ten rechten hebbe gestelt tussen de doot ende het leven, welcke straffe dan oocq zouden hebben moeten comen op zijn vrouw ende zijn kinderen, maer alzo icq hebbe gesien op den Generael ende op alle E. heeren Raden van Indien ende alle andere groote heeren, daerom en hoe j[e]t mijn hardt niet con-

408 Passer, (Mal.) pasar.

nen verdragen hem met een lanck durich recht te doen straffen, hebbe alleen den naem genomen opdat men niet en zoude zeggen dat icq daer geen recht overhadt gedaen, ende daerom heb icq recht over den Hollanders laten doen, opdat mijn Rijcxraet die met het peerdt op lijff gereden was, daerover geen haedt in zijn hardt tegens Hollanders in toecomende tijden dragen zoude.

Vorders gelieven d'E. heeren Raden van Indien ende alle andere groote heeren, te weten, dat in den brieff aen de Generael geschreven staet, dat Sierij Radja Lelle ende Bintara Radja Indra Macotto hebben aen mijn met reverentie comen te kennen geven dat de Hollanders die in Peera handelen realen zoude medebrenghen die vermenght zijn met valssen realen, ende hebben twee derde parten van alle het tin van daer vervoert maer een $\frac{1}{3}$ part daer van in Aetchin Daerou Salem gebracht, als mede seijden dat de Hollanders noch veel diverse coopmanschappen van daer hadden vervoert ende alles boven geseyt, ende al en hadde den Generael daarvan geen vermaen in zijn brieff gedaen, dat de Hollanders recht daerin hadden. Icq en zoude evenwel haerluijden voorstel geen gelooff hebben gegeven, want alsoo icq weet het oprecht suiijver gemoet van den Generael ende alle d'E. heeren Raden van India ende alle andere groote heeren dats niet andersmael en soecken te doen als dat tot het welvaren van Atchin is streckende, alzo icq wel weet dat aen Generael ende d'E. heeren vernoempt niet en zouden toelaten datter valsse Realen int landt van Peera door de Hollanders zoude werden gebracht, ende ingeval naer gissingh dat het seeckerlijcken waer was, dat de Hollanders hadden gebracht Realen met valssen Realen vermenght, zouden dan die luijden van dit landt met malcander willen vals gelt ontfangen ende alleen die goet bevonden wierden ontfangen hebben, en *<f.80ov.>* hadden zijn geen goetgelt gebracht zouden se dan zoo veel tin hebben connen becomen. Hoe zoude icq dan alle dat onverstandich volcq die geen reeden hebben haer reverentelijck versoeck geloof geven connen, alzo het luijden zijn dien weijnich insichten ofte veersneude zijn, dan den Generael heeft doen blijcken dat de Hollanders gelijcq en de recht hebben, daerover den Generael heeft gesonden den Commandeur Arnolt de Vlamingh naer Malacca die mede heeft gebracht Abintara Sierij Ammer B[a]ngh[sa] ende Sierij Maradja Derva⁴⁰⁹, die hebben ondersoecq gedaen van 't geen dat boven verhaelt staet bij den Cappⁿ van Malacca ende van alles watter geseijt was daer is int minste geen waerheijt van bevonden, ende daer naer int landt van Peera gegaen in presentie van Radja Mollaffar Ssa⁴¹⁰ ende aldaer 'tselve mede oocq niet anders bevonden, ende alles watter in die twee landen is

409 Derva, read Dewa.

410 Mollaffar Ssa, read Muzafar Syah, Sultan of Perak.

gepasseert, is Abintarra Sierij Ammaer Bongsas ende Sierij Maradja Derva zeer welbekent, ende hebben mij 'tzelve reverentelijck voorgedragen, daer en is niet nieuws dan gelijk de tijdinghe voor desen daarvan was geweest. 'Twelcq God almachtich mij nu voor mijn oogen heeft laeten zien ende tasten.

Verders heeft den Generael in sijnen brieff geschreven dat de Portugesen met de Hollanders vrede hadden gemaect, dat is zeer wel gedaen dat men met alle landen vrede ende vruntschap onderhoudt, daer zoude ijets tusschen beijde connen voorvallen, want de Portugesen den oorloch ten onrechten hebben gevoert tegen alle Gods slaven in alle andere landen. Hoe menichmael ten ouden tijde van Paduckan Maccota Allem hebben de Portugesen selffs comen versoecken, om met de Atchinders te mogen in vrede comen, maer en hebben nimmer meer den vrede met een oprechtich hardt gemeent, langh met de Atchinders te comen onderhouden, ende alsser ijets wat groots was, daer haerluijden hardt naer haeckten, 'tzij dat se een Capp^t van een schip begeerden, ofte datse eenige rechte Portugesz van qualiteit begeeren die gevangen waeren in de Bander Atchin, ter dier tijden sonden se gesanten om voor haerluijden Companjons altzamen te comen versoecken ende alhoewel dat men wel sach datse met geen oprechtichlijck en quamen heeft haer Paducka Marhoom Maccota Alem, alle haere versoeck toegestaen, ende geconsenteert hadden becomen, zoo hebben se niet lang daernaer altijt wederom getracht nieuwe questien te moveren tot dat alles wederom verkeert uijtviel. 't Selve hebben zij luijden *<f.8or.>* altijt gewoon geweest te doen, zij luijden hebben getracht om een wech te vinden ten goede, maer alleen dat se altijt hebben getracht alle andere landen soecken te beschadigen, ende ingeval dat sij haer nu verneederen ende de Hollanders een oprecht gelooff houden, zal 't een langhdurigen vrede connen wesen ende ingeval zij luijden zulcx niet willen doen, wat geven de Hollanders om dat volcq die geenen goeden naem en hebben. 't Welcq onder alle slaven van Godt wel bekendt is.

Verders laet Icq aen alle de E. h^m Raden van Indien ende andere groote h^{ren} weeten dat den Commandeur Arnolt de Vlamingh die den Generael gesonden heeft om den brieff over te brengen, dat hij is een seer wijs ende verstandich man die inder haest alle mijne costumen van Aetchin bekendt zijn geweest, daerover hij meritteert dat hem den Generael stelt als een Gouverneur over een lantschap alzo hij vermits nu twee maelen alhier bij mij is geweest, zoo is al mijn doen hem zeer welbekent. Daer en is geen differenten tusschen hem ende mijn Rijcxraeden van Bander Atchin Daerou Salem noijt geweest, ende hij heeft mede met der haest geleerd ende can jegenwoordich spreekken met alle mijn Rijcx raden ende andere heeren. Daerdoor ick hebbe alle zijn doen

gesien, hij en is geenen heer van een anderlandt maer gelijk als een suster en broeders kindt van de Rijcxraden van de Bander Aetchin, zoodanich ist inderdaet ende daerom en zal Icq hem niet anders doen als mijn Rijcxraden, ten respekte van mijn oprecht zuiver gemoet zoo en is hij niet gelijk als een groot heer van Batavia maer als een Rijcx heer van mijn Bander Aetchin, daeromme hebbe ick hem gesonden met mijnen brieff aende Ed. h^r Raden van Indien ende andere groote h^{ren} naer Batavia mijn vereeringen in recompensen van 't geen den Generael reverentlijck heeft aen mij gelieven te vereeren, zijn 35 baeren peper, die den Cappⁿ Radja (ofte Sr J. Harmansz.) in Indrapoura zal ontfangen, ende noch ben Icq vereerend wt Darou Donja Darou Salem aen d'E. h^r van der Lijn 4 b^h peeper noch 2 Aetchins verguldt cleetje, ende aen de h^r Maetzuijcker 2 b^r peper ende 1 verguldt cleetje, ende aen de h^r Zimon van Alphen 2 b^r peper ende 1 vergult cleetjen, ende aen Salmon Sweers 2 picols peeper ende een vergult cleetje.

VOC 1158

<f.156r.>

Verbael bijeen gestelt uijt t'relaes ende vordere papieren van den Commissaris Arnold Vlamingh van Oudschoorn mitsgaders d'advijsen dese oppercoopman Jan Hermansz, noopende sijn verrichten int Atchinse Rijck, ende den standt van dat Contoir, in den jare 1644.⁴¹¹

Anno 1644

Adij primo December comt 't jacht Grol om sijn swackheijt, binnen door over Malacca, met den Commissaris A. de Vlamingh uit welckers relaes ende bijgaende papieren, item de missive van den oppercoopman Jan Hermansz gedateerd 29 Oct. jongst, van Atchins Hoff's ende handelsaecken vernemen, hoe haer Ed. schenckagie bedragende f.3189:14:12 door expresse gecommiteerdens s'daeghs voor de presentatie gevisiteert, ende bij hun op R^a 1500 getaxeert was geworden, behalve noch datse Hollands goudt laecken costende f.780 voor Chinees aangesien ende maer op 30 of 40 R^a g'estimeert hadden, de goude ende silvere linten waren oock in cleen achtigh, des sijn Ed. geraden dacht, de Hollandse costelijckheden voortaan gemijde dienen, ende alleen Indische gesonden.

⁴¹¹ This document is a kind of resume of the missives and reports etc. written by A. Vlamingh and J. Hermansz. during mid 1644–28 Nov. 1645. Cf. *Dagh-Register Batavia*, 1644–45, pp. 39–54.

<f.156v.>

De missive ende voorschreven schenckagie waren Ul^{en} Junij 15 nae des Commissaris arrive met de vereijtschte solemniteijten ten Hove gebracht ende aenwaere, en wirt sijn E. dat pas, als op andere tijden honorabelen nae genoeghen onthaelt. De Coninginne had geschenck met weder gifte van 25 baaren tin a 14 t^{len} de baar maeckende R^a 1400 erkent, en daer benevens aen d'heer Generael twee gelijcke baaren, item 2 d^o peper, 4 Atchinse cleden, ende een suwasse mes, mitsgaders gemelten Commissaris 3 baaren tin, 100 realen van 8^{en} in specie, een suwasse cris ende een Atchins met silver overgeslagen geweer geschencken, welcken tin ende noch 232 baaren 68 cattij opgesamelden sijn E. met advijs van d' Hr van Vliet in Malacca gelaten hadt om bij occassie naer d'Indische Cust oft Choromandel gesonden te worden, maer de 100 R^a, cris, en 't geweer onder hem te behouden met affwachtingh haer Ed. dispositie daerover.

Nae 't besoeck en 't beschenken van de Grooten, had versocht hare Maij^{ts} debit nae de Westcust mocht geremmitteert werden, om aldaer jegens haer Hoocheijts gerechticheden te rescontreren, <f.157r.> waervan toeseggingh bequam, efter traineerde tot 5 September onaangesien gedane instantien, eer bescheijt ende ordre aen de Panghlima gewird, die oock stonts aen nevens missive onse negotianten toesond.

Den debit van de Coningin differeerde tusschen 's Comp^s ende hare boeckhouders 16 t^{len} 8 maes, ontstaende dat geseijde boeckhouders over twee jaren de 4 000 t^{len} door hare Altesa derwaerts geremmitteert, int geheel afgeschreven hadden, daer nochtans tot die tijt, met meer als 3983 t^l 8 maes gerescontreert was.

So had sijn E. oock een ander verschil in de boecken des jaers 1642 gevonden, alwaer de Coningin int ontmoeten van de Sumatrasedollen in somma van R^a 5878, R^a 300 te veel was goetgedaan, want in Indrapoura waren gecort

voor 1272 baren 63 cattij peper	R ^a 5184½
voor 170 baren d ^o op Ticou	R ^a 393½

monterende gesamentlijck R^a 5578

Waarvoor hare Hoocheijt gecrediteert was ter somma van R^a 5878, 't gunt als gesecht 300 R^a met de behoorlijke additie te differeren quam. Van welcke abuijsen s Comp^{es} traffiquanten op de <f.157v.> Westcust cuntschap gedaan hadt, om deselve met de Panghlimas naer eijtsche te effenen.

Met 't overleden van den ondercoopman Jan Lucasz Levendich ende eersten adsisistent Isaacq Laeckens, was den oppercoopman Jan Hermansz daer ter rechter tijt gecoomen, gedachten Levendich had hem nae t'vertreck Commisaris Sourij negligent getoont, met drincken ende hoereren den tijt doorgebracht, sijn boecxken qualijck gehouden gereeckent, ende duijster gestelt, vant dagregisters was niet een begaens blat te vinden. Invoegen sijn E. eenige openingh van s'Comp^s saecken noch daer uijt, noch te uijt geroerden Levendich voor sijn doot, en cost vernemen, maer had sich bij vremde moeten informeren.

Gelijck hij mede op sijn gedaen transport aen Sr Jan Hermansz f.1013: 0: 8 te cort gecomen was, ende quamen naervolgende partijen te manqueren, namentlijck

18 t ^{en} 10 maesen bij cassa	f.801: 19: 8
30 cattij tin	21: 10
4 p ^{ls} gingams	22: 10
1 p ^l zwart fluweel	15: 6
4 paer pendantges	5: 10
286 cattij rompen	25: 15
46 cattij gommelacca	21: 5
289 stucx porcelijnen	50:
226 stucx verlacte doosijens	49: 5

samen f.1013: 0: 8

<f.158r.>

Daervan waren hem bij resolutie op sij reeckening doen stellen f.952:16: 8 ende dat voor de contanten, gingams, het tin, 't fluweel, de pendantges, item 100 cattij rompen, welcke bleecken aen eenen Mamet Sala Moors coopman tot 17 t^l de baar vercocht, ende Comp^e niet goet gedaan waren, 't restant was met genoechsamen reden op winst en verlies affgeschreven, als er vonden nu en dan aen diverse Grooten vereert, het breecken, indroogen ende laperen subject geweest tesijn.

Verhaelden Levendich had ook in al den tijt van gemaenden, niet meer procureert als 19 baaren 4 cattij tin a 12½ t^l, item 36 baar 11 cattij peper 7, 7½ a 8 t^l de baar, hoewel hem noch contant, noch occasie om die specien te bemachtigen, ontbrack, des sijn E. naderhant den geprocedureerden tin, soo om die oorsaeck, als het streck woelen der Oude Engelsche, tot 14 t^l buijten alle oncosten had opcoopen moeten, waar besijden geen middel sach, om het stilleggende capitael om t' emploijeren, 't was oock geschiet ten eijnde 't minerael daer door te doen steijgeren, ende die vrunden <f.158v.> Atchins negotie smaeckeloos te maecken, gelijk sijluijden dan wel 4 à 500 baar op 3/m dagh, tegens

15, 15¼ ende 15½ t^l de baar op gemelt hadden, diese anders tot 14 ende voor contant a 12 ende 12½ t^l becoomen soudén hebben. Alsoo der dit jaar uijt Perah niet als 800 baaren tin aangebracht waren, ende die spetie d'eenichste coopmanschappen was die gemelte vrunden vervoert hadden.

Op 19 Majj Oude Stijl was aldaer d'Engelsche Blessingh met een noel getrocken cargasoen monteerende 60 000 R^a uijt Suratta over Goa g'arriveert, bestaende uijt 600 corgie swarte smalle baftas, 20 d^o witt en swarte Brotias, groote quantiteitj cannakijns ende berams, eenige costelijcke cleden met goude blommen doorwrocht, partije terw, 60 baar gesuijverden catoen, ende 30 baar cassumba, van welcke goederen mits d'aengebrachte doecken der Bengaelders den 29^{en} October op sijn E. depart noch weijnich vercocht was, maar stond partije derselves, sonderlingh de smalle baftas, met 't vertreck daer vaartuijgen nae de Westcust, van der hand te gaen, soodatse te die oorsaeck genootsaeck <f.159r.> geweest waren, peningen a deposito jegens 4 p^r cento 's maents te lichten om voornoemt 4 à 500 baaren tin nevens noch 40 d^o benjuijn, 20 d^o douwes jlangh, 2 d^o camphor Barus, 2 d^o aguilhoudt, 5 d^o arpuijs, item partije gesorteert porcelijn op te coopen, waermede 27 Oct. Nieuwe Stijl voornoemt Blessingh wederom naer Suratta gekeert was.

De Atchinse negotie (seght sijn E.) scheen d'Engelsche wel te smaecken, hadden hun anno verleden van de Nieuwe gesepareert, en aparte woningh genomen, stelden alle practicquable middelen int werck om nevens ons in dien handel te participeren, had dienvolgens Sr Harmansz gelast op haer doen te letten, en sulcx ondervindende, derwegen aen hare Altesa ende Grooten, te doleren.

Den Commissaris was beducht, en had monpeling gehoort, dat particuliere haere coopmanschappen aen de Westcust handelaers op leverantie van peper soudén soecken van der hant te schuijven, om ons dien t' ontsetten, tot welckers prevenue weijnich remedie sach, want schoon aen de Coningin en Grooten derwegen clachtich <f.159v.> vielen, stond er efter cleen voordeel opvolgen doordien de publijcken affslach van peper met t opjagen tegens malcanderen tot excessiven hoogen prijs te climmen stondt, dierhalven liet die saecke haer E. wijsen raet bevoolen sijn.

Voornoemde Engelsche hadden opt versoeck van haere Majjt ende Grooten, Orangcaija Radja Lilla Wangsa hebbende t'sedert anno 1628 in Goa gevanckelijck geseten, verlost, ende in Atchin gebracht, waervoor hun toegeseijt was, gelijk preeminenten met ons genieten, maer hadden niet meer als dit jaer tols vrijheijt voor haer schip, en dat noch door groot sollicitatien en oncosten. Item

twee jongelingen bij Fransisco Soijsa de Castre, Portugees Edelman, daer gelaten, mits d'intercessie van gedachte Radja Lella g'obtineert. Welcken Radja nu gemeen buijten bedieningh heefde, doch ten Hove verschijnende, occupeerde d'eerste sitplaats van de Coedjeronen offt Capitainen.

De schepen Suplij, Hinde ende t'Zeepaert, hadden even buijten Goas baare, een Malabaers schip comende uijt t'Roode Meir ontmoet, ende 'tselve al schietende omtrent <f.160r.> 25 mijlen bewesten Goa vervolcht, tegen strant gejaecht ende verbrant, hebbende de Mooren al vooren hunne personen ende rijkdom met de schuijt gesalveert. D'Engelsche verclaerden dattet wel 8 tonnen gouds waerdich, en 't cargo meest in Moorse ducaten bestaende was. Sulcx sijlieden om die oorsaeck beducht geweest waren, de Malabaerse cust passeren, temeer hun van cruijt en scherp niet wel versocht vonden, weshalven sijn E. op haer instantelijck versoeck, en ten respecte van ons met hun boot g'acommodeert hadden, die vrunden met 200 libra= buscruijt ende 70 stucx soo rond als lanck scherp geriefde, waarvan de restitutie in gelijcke spetie off contant door den President tot Bantam, uijtwijsende de missive van 't hooft in Atchin te geschieden stond.

Den stand van den Nieuwen Comp^e was vrij sober, in 1½ jaar hadden se geen secours becoomen, besaten niet meer als 300 p^{ies} musquets, 180 baaren vuyl cattoen, 100 baaren ijser, eenige lakenen ende juwelen, daer geen vragen nae was, daertegens waren se met 5600 R^a off 1400 t^l tot 4 percento maendelijcx a deposito belast.

<f.160v.>

Conform de verclaringh haer opperhooft Mr. Arthur Kumaston had 'tschip de Boa Esperance in Atchin geladen 2 baaren 68 cattij ambergrijs ende 5 stucx roode laeken bedragende 2480 t^{len} Atchins off R^a 9920.

De vijf groote juwelen anno passato onder andere bij der Commissaris Sourij daer gelaten, hadde Coningin tot 6 000 t^{len} met 30 p^r cento advance aangenomen, te betalen 2 000 t^{len} contant ende de rest nae drie jaren onder beslooten wedersijdse conditie, namentlijck dat wij hare Maij^t met geene juwelen noch oock d'overgebleven ringen, voortaan meer lastich souden vallen, ten waer die selfs gaan te vorderen, aen d'ander zijde, in gevalle de somma van 3549 t^{len} 7 maesen, door hare Hoocheijt desen jare naer Sumatras Westcust overgemaect, voor t expireren van voornoemt drie jaren, quamen gerescontreed te worden, haere Altesa alsdan gehouden bleeff, noch sooveel van voornoemt 4 000 t^{len} te remitteren, als ons sout geraden duncken, ende dat het surplus ofte overschot nae 't verstrijcken van drie jaeren promptelijck in soodanige munte off coopmanschappen sou moeten voldaan worden, als wij selfs mochten begeeren. <f.161r.> De resterende ringen costende f.7793 had den Com-

missaris in Atchin gelaten, op hoop deselve t'eeniger tijt aan de Surattees, Clingers oft Bengaelders mochten verset off bij Sr Hermansz ten Hoove gaende soo nu als dan aen de vinger gedragen te werden, om de Coningin door 't flickeren van dien tot cooplust te bewegen, gelijk den E. Sourij gebeurt was.

Weijnich goudttraet, de meeste porceleijnen en 't sandelhout waren alle tot goeden prijse vercocht. De verdere restanten wilden qualijck aen den man, insonderheijt den slorsigen catoen, die soo vuil was, dat door suiijveren geen vijffde gedeelte van de partij reteren souw. Gelijcke quantiteijt bij den E. Deutecum anno 1637 aen Sibid Indra vercocht bleeff noch onder hem sonder daervan te comen geraecken. Sijn E. was verwondert, wie haer Ed. daertoe mocht geraden hebben, dewijl Atchin selffs meerder quantiteijt catoen geeft, alsser overvloet naer de Westcust, alwaarse geconsumeerdt wird, had dienvolgens Sr Hermansz gerecomandeert sich daer van 't ontlasten, ende niet beter connende, aen de Westcust vaerders *<f.161v.>* op dagh off leverantie van peper te debiteren. Insegeleijcx was hem gelast alle debvoir int beneficeren van de resterende coopmanschappen te doen, om contant te becomeen, ende also in opcoop van peper jegens d'Engelsche te mogen cladden, tot 8 t^l de baar met cleene partije-tgens ende hooger niet om dien schadelijcken handel niet te voeden.

Nae hum bericht was, quamen van de Westcust in Atchin jaerlijcx niet meer als 15 à 1600 baaren peper, maar meende sulcx door het woelen van voornoemt vrunden, wel toenemen mocht, had dierhalven den oppercoopman Jan Hermansz bevoolen, soo daer, als op andere saecken te letten, ende haer Ed. alles bij occasie te cundigen.

Des Comp^s coopmanschappen waren (als gesecht) costij in cleene demande, ende generaelijck op laegen prijs, sulcx niet wist waermede d'ongelden van dat Contoir souden goet gemaect worden, ten waer met groffel nagelen, noten, macis⁴¹² ende sandula opinierende dat van elcx over 40 à 50 baaren met goede advance souden van den handt gaen. Dit jaar warender geen Macassaren vernomen dienvolgens had de Comp^e de negotie van nagelen ende sandula alleen beseten.

<f.162r.>

Maer daer tegens quaaam in bedencken, den nadeligen handel door toevoer van den specerijen en 't hout te voeden stont, als wordende alleen bij de Mooren en vremde trafficquanten getrocken, veel eer dienen die handelaers in Malacca gelockt, waertoe meende goede apperantie sou sijn, wanneer men die coopmanschappen vandaer hield ende in Malacca bracht, dewijle Atchin buij-

412 Macis, foelie van de nootmuskat.

ten d'eliphanten ende t goudt weijnich off niet was gevende. Wij moesten oock procure van eliphanten doen, en gemelte stadt met quantiteit goudt geprovi-deert worden. Seggende de Mooren deselve indien gevalle wel souden soe-ken, alsoo in Atchin boven mate gevexeert en geschooren wierden. 'T gunt aen den Bengaelschen gesant wel had gebleecken, die, niet coonnende d'extreme quellingen versetten, jegens expresse ordre van sijnen Coninck ende heere van daer op gebroocken ende vertrocken was.

Indien dan mede d'eliphant vangst en derselver procure om sijn gewichti-cheijjt en in apparente voordelen, gedifficulteert wird, seijde daer oock weijnich aengelegen was, aengesien de doecken die de Bengaelders <f:162v.> brachten, meest in Atchin ende op de Westcust verteert. Integendeel wierden de Masuli-patnamse ende Paliacatse cleden soo in den Maleijtse quartieren, als onder de Javanen getrocken, ende oversulcx uijt Atchin naer Perach vervoert, en van daer voorts door t'geheel Maleijtse landt.

Sijn gemelte E. dacht oock dat haer de Mooren met 't goudt alleen in Atchin niet vernoegeen souden, nadien hunne schepen op 1½ à 2 tonnen g'estimeert wierden, stelde voor, ingevalle niet genegen waeren Malacca te besoecken, maar op Atchin te continueren. Dat men de sulcke alwaar wij residentie heb-ben, als Masulipatnam, Paliacatta, Porto Novo ende Tegenepatnam, geen pas-sen derwaerts heen behoorde te gunnen, ende op de rest met twee jachten uijt t'Malacx vaerwater in de maent September, achter Atchins voor eijlanden most cruijtsen haeren inganck weeren, oock wel voor goeden buijt aenslaen, ofte naer Malacca brengen ende hun alsoo die stad en vojigagie gewinnen, menen-de de Coningin en Groot in Atchin haer dese met redenen niet souden connen belgen, gesien 'tonse vijanden waren, off uijt derselver havenen quamen.

Tot welke propositien sich te meer g'inclineert vond, <f:163r.> gemerckt op sijn E. aboard costij, 6 Bengaelse schepen ende een uijt Peguw g'arriveert, mits-gaders daer bevoorens in 8 à 10 maenden noch andere 12 vaertuijgen als 8 Su-ratteers, 5 Clingers ende een van Carapatnam nae diverse quartieren vertrocken waren. Die gesamentlijck, soo veel doecken aen de marct gebracht hadden, dat Atchin ende bijgelegene plaatsen reeds voor twee jaeren vercropt, ingevalle dien handel de Comp^e grootelijcx nadelich was.

D'uijtstaende schulden beliepen f.83284: 0:13, van die van babaijen Chinees bedragende f.2074: 8: 8 quamen maar 4 t^{len} 's maends in, vermits den selven gans beroyjt was. Den debit van Posse Jamboel, geweest schrijver op Ticou, monterende f.1105:18:11 bleeff teenemaal desperaet, had se altijt ontkent en voorgegeven aen den coopman Jan Grevinchoff zaliger op de Westcust voldaan te hebben, en nu wist men niet waer hij bevaeren was, de resterende waeren goede schulden, Sr Hermansz was gerecommandeert alle debvoir tot het in-

voorderen derselver int werk te stellen, ende geen andere onnodige schulden te maecken.

Het stuck van de transpositie des handels uijt Indrapoura in Sellida had niet getoucheert, ende dat op 't affraden van Maharadja Sirij Maharadja, tweede Rijcx Raet, die susteneerde het beter was, dat haer Ed. een expressen aenden <f.163v> Panghlima sond, om hem met matigen geschenck te disponeren, hij 't selve nevens ons, uijt haer Ed. naeme aen de Coningin woude versoecken, niet dubiterende off t soude indien gevalle g'acordeert worden, anders stond er weijnich van te hoopen, gemerct die van Cotatangh ende Padang in oorloch staen, om reden haere Maijt eenige heerschappij aen de Cotatangers over de Padangers vergunt hadde, 'twelck dan oock ten dien respecte met voornoemt quartieren Indrapoura en Sillida geen minder verwijderingen causeren mocht.

Zes à seven gequalificeerde waeren daer uijt Perach verschenen, om haere Maijt de besluytingh van die rivier als oock ons doen te notificeren, ende daerover hare Maijt^{ts} ordre te verstaan, die bevoorens hun comst door den Commisaris met de motiven derwegen bericht was, soo dat de Coningin 't beclach der gesanten in sijn E. presentie ten Hove liet doen, mengende 't omstandich relaes dier saeke, met veel onwaerheijt, waarop naer gevolchde antwoord, replick ende duplicq, haere Altesea besloot twee aensienelijcke persoonen herwaerts te schicken, om hun ook en passant in Malacca 't informeren, off sulcx niet bij den Gouvernuer aldaer op prive autoriteijt, buijten haar Ed. kennis geschiet waer. Des sijn E. goet dacht d'h^r van Vliet dienvolgens te seggen die saeck op eijgen <f.164r> goed dancken gedaen had, met verseeckerigh 't sijn Ed. niet qualijck soude gevallen, ende dat op insichte offe haer Ed. nopende sijn E. verichten ijets mochten comen te veranderen, 't selve alsdan met beter fatsoen sou connen gedaen, en 't misverstant op Malaccas Gouverneur geschoven werden.

Aen den tolck heijder off Posje Melor had 5 r^a van 8^{en} tot recompense van sijne gedaene diensten int helpen vercoopen van voornoemt juwelen volgens ordre geschoncken, de resterende 50 r^a waren den oppercoopman Jan Hermansz getelt, soo mede de 150 geleende Realen van den jongsten gesant Saudaga⁴¹³ Radja, van wien als den ousten Radja Siltja⁴¹⁴ Wangsa sijn E. segt, de minste eer noch adsistentie genooten had, onaengesien de groote courtoisien hun hier bewesen. Waerover alsmede dat haer na de getuijgenis van voor-

413 Saudaga, read Saudagar.

414 Siltja, read Setia.

noemt tolck op Batavia vrij viel, ende tot desrespect van de Coningin hadden gecomperteert, den outsten reeds van sijn geweer en cris ontbloot en voorts seer veracht van de Baleij, ende uijt 't Hoff gesjaecht was geworden, gelijcken ganck stond een anderen (nae gerucht wierde) haest t' ontmoeten.

De bosschieters Joost Adriaensz ende Johan Homes van de Engelsche Hoop, waeren op hun versoeck gedemitteerd. Item voor haere <f.164v.> gedaene diensten, d'eerste met 30 en Homes met 20 guldens beschoncken.

In s'Comp^s Campo had diverse nootwendigheden doen maecken in sulcker voegen, dat daerom eerlang, geen of weijnich oncosten soudē comen te verijtschen, welckers forma ende gestalte bij met gebrachte teijkeningh verthoont word, misprees het voorgedaene project⁴¹⁵ tot uijtstreckingh en vergrootingh vandien, dacht de vercleeningh geradener te sijn, om d'overvloedige groote van de plaets en beter in een ander quartier sou passen, alsoo d'incoomende ende uijtgaande coopmanschappen, recht door en dicht langs d'erven van beijde de Engelsche Comp^e moeten gevoert werden.

Op 29 Oct. vertrock sijn meergedachte E. uijt Atchin daer latende den oppercoopman Jan Hermansz genoemd, nevens noch negen Nederlantsche dienaers waer onder twee adsisenten, een chirurgin, drie adelborsten, ende 3 bosschietters, winnende gesamente f.242 'smaends, achte die en andere ongelden groot, wist geen remedie tot soulagement derselver te vinden, dan met 't lichten van den oppercoopman verdienende f.90 <f.165r.> maendlijcx, wiens g'expireert en tot continuatie sonder merckelijcke verbeteringh van gagie niet te bewegen was. Schijnende ook de Coningin en Grooten veel werckx van hem te maecken, t welck sijn E. seijde te blijcken, dat meer door versoeck obtinere con, als oijt precesseur gedaen hadd, off nacomelingh doen sou, en mede dat om sijn langhdurige continuatie versocht hadden. Doch meend echter een gauw ondercoopman dat Contoir wel sou connen bedienen, en soo hoogen soldij treckende persoon daer wel g'excuseert werden.

Van den ondercoopman Jan Lucasz Levendich zaliger ware twee slaven overgebleven, en onvercocht gelaten, omdat den enen een Christen en d'ander sieckelijck was, den eersten bleeff op Grol continueren. Item in sijn E. handen berusten 9 taijlen 9 masen Atchinse munte, 4 goude oorhangertjens, 2 cleene schilderijtgens ende een kistgen met boecken, verwachtende daerover haer Ed. dispositie. Soo waren oock op gemelte Levendich transport verthoont diverse cleden monterende f.2344:10:12. Welcke voor twee jaren door den oppercoop-

415 Project, read project.

man Pietr Willemsz zaliger van eenen Romichan overschult aengenomen, ende in Atchin niet getrocken waren, hadse oversulcx <f.165v.> met gevoert, en in Malacca gelaten. Alsoo d'h^r van Vliet meende, datse aldaer meer als hier souden renderen, den sulcken slaaff was daer oock in handen van den adsistent Nicholaes Levendich des overledens neeff gebleven.

Den brief van Sr Jan Hermansz, dicteerde in substantie raeckende s'Comp^s affairen niet anders als reeds uijt des Commissaris relaes verstaen sij deed wijders vertooch hoe sijn laeste verband nu g'experieert, en genegen was noch langer in s'Comp^s dienst onder redelijcke verbeteringh te continueren, dan bemerkende dat Contoir, vermits de sobere negotie, met sijn persoon genoeg versien bleeff, sonder verdere lasten door augmentatie van gagie te dragen, ende 't selve (sedich gesproocken) bij een minder dienaer con becleef werden, soo versocht eer biedich sijn Ed. geliefde hem van daer te roepen, ende op een ander plaets van meerder trafficq te gebruijcken. Item ingevalle 'taenstaende jaer andermael een Commissaris derwaerts diende gesonden, sijn Ed. die Commissie mochten gedefereert werden, ende dat ten respecte van sijn veerthien jarige diensten verhoopte <f.166v.> sich daerinne door Godes hulpe soodanigh te quijten, de Comp^e dienst en haer E. contentment geschieden souw.

Adij 22 d^o

Verschijnt van Macao over Malacca de Cho van den Portugeeschen capitain Anthonio Varelle, waermede den Gouverneur Jeremias van Vliet herwaerts sent een missive van den oppercoopman Jan Hermansz dato 11 November uijt Atchin aen haer Ed. geschreven, meldende, dat twee dagen nae des Commissaris Vlamings vertreck, drie cleene prauwen van Priaman g'arriveert waren met schriftelijcke advijsen van d'Atchinse handelaers aldaer leggende, aen haere meesters dicterende hoe de Nederlanders d'Atchinse prauwen reeds geladen sijnde, aengelant, den peper daer uijt gelicht, en niet gewilt hadden, eenigh van dat greijn naer Atchin souden voeren, dat onse den prijs soo wel op den peper als de cleden gestelt, ende die daer ijets tegen hadden, wierden van hun roers berost, en met gewelt gedreijcht 't greijn wierd oock fraudeleus gewoogen, ende toegeseijde cleden voor haere voeten gesmeten die vrij beschadicht waren.

Seecker Bintara hierover sijnde clachten ten Hove doende, verthoonde tot verificatie den brieff <f.166v.> hem bij d'anachoddas uijt Priaman geschreven, welke accusatie door Hermansz gerefuteert, ende Rijcx Raden in absentie de Coningin contentment gewird, maer bleef sijn E. beducht d'onse uijt onbe-

dachtheijt wel ijets mochten bestaen hebben, oft eenige wangunstige sulcx uijt gestroijt, om ons aen 't Hoff odieux te maecken.

Op 3 en 4 November verschenen daer oock 5 Javaense vaertuijgen van de Negri Pakalaenangh, alle buijten om, sonder pass, of ergens aengeweest te hebben, diergelijcke (nae gerucht wird) was noijt geschiet, maer hadden altoos eerst in Indrapoura, Ticou off Priaman gehandelt voordat in Atchin quamen, meenden dierhalven datse sulcx voortaan aen souden trachten t onderseggen, ende oock wel over die passagie naer de tin quartieren trecken, om de Malacse tollen 't ontgaan. Hun cargo bestond meest in schoone witte rijs, gedroochde vische, menichte van crissen, groff porceleijn ende goede quantiteit goudt tot opcoop van Clinge doecken.

Geen Moorse vaertuijgen waerend er noch verschenen, stonden oock apparent van dit mousson niet te comen, waerdoor de lijwaten seer resen, want daer lagen 13 Javaensche vaertuijgen, 7 à 8 prauwen souden er onder <f.167r.> Dellij naer Perach, item 3 à 4 nae de Westcust vertrecken, die alle om cleden benoodicht waren. 'T gunt (seijde sijn E.) d'Engelsche Oude Comp^e wel slaechde, die reeds in 5 à 6 dagen omtrent 14 à 1500 t^{len} Atchinse, meest aen gemene swarte smalle baftas vercocht hadden, jegens 8 à 8½ taijl contant het corgie waermede haere schulden en peningen a deposito genoech affleggen condon.

De verwachte quantiteit peper van de Westcust, sou sijns gevoelens dit jaer niet veel beschieten, wenschte geene altoos mocht comen wanneer voornoemde Engelsche met hun Surats cargasoen vrij verlegen souden sijn.

De Nieuwe Engelsche hadden haere resterende 80 picol catoen aen eenen Pongloucaul jegens 8 t^l p^r baar contant vercocht, die hun selfs 8 maenden bevoorens aen d'Oude Comp^e op 11 t^{len} quam te staen, ende dacht dattet die vrunden in Atchin niet costen gaende houden.

Den alluijn had aen Sibid Indra tot 4 R^a t picol, zijnde rijckelijck een cent contant vercocht, voor den vuijlen catoen 6 R^a p^r baar geboden, en hadse tot 8 verlaten.

Anno 1645 September

Adij 5 d^o

Met de verschijningh van 't schip Maestricht van Indrapoura becoomen d'Heeren Raden van India <f.167v.> een missive van den oppercoopman Jan Hermansz uijt Atchin geschreven 25 Februarij verleden waerbij adviseert.

Dat de Perashe gesanten, nevens drie vaertuijgen van d'Atchinse Grooten, ende een capitaal van 1000 t^{len} voor de Coningin, tot procure van tin nae Perach stonden te keeren.

Die van Queda hadden voor deze twee eliphanten in Atchin gebracht om deselve naer Bengale te voeren, dan ziende d'occassie gunstich hadden ze met voordeel van een cento vercocht en't predido in coopmanschappen omgeset, waerop in Queda wel drie cento meenden te winnen, gemerct bij 't achterblijven van de Moorse jachten, de goederen daer gretich gewilt, en mitsdien coopluijden derwaerts nodigende waren. 'tWelck Sr Hermansz sooveel mogelijk dacht te hinderen.

De coopmanschappen daer nu meest getrocken, waren cleden, ijser, cassomba verde cassomba ende camphor Barus, waren present costij, vermits achterblijven van de Gusseratten tot civilen partije te gemaecten, de stelste campher trocken de Clingers, en hadden goede qualiteijt vervoert. In vijf maenden waerende maer 2800 t^{len} in diverse coopmanschappen met sobere winst vercocht, en viel de negotie vrij slecht, nae 't goudtraet was noijt vragen geweest, gecauseert door den aenvoer der Chinesen ende Javanen; Soo waren oock d'armosijnen niet begeert. Van gelijcke de gommelack, veroorsaect uijt opulenten toevoer soo uijt Peguw als Bengala, en 't absenteren vijff der Maccassaren, de Peguse lack golt 50 ende Cambodjase 38 R^{len} de baar, maer de laeste was veel slechter, ende daerin geen aftreck te verwachten, tot het vercoopen van de tee toonde wel apparentie, doch met weijnich *<f.168r.>* winst, susteneerde Jan Hermansz datse vrij dier was de verdere cleenichheden wilden oock niet van der handt, noch de juwelen en conde het costende niet haelen, ende bij gebreck van peper en tin, was het conptant noch onbesteet gebleven bedragende conform balance f.19780: 7:-.

Ingevallye haer Ed. niet ontsagen der Mooren handel costij te voeden, meende Sr Hermansz datter anno aenstaende aen deselve met goede winste soudent vertiert connen werden, naervolgende coopmanschappen, te weten,

50 b^r nagelen

4 d^o foelij

10 d^o nooten muscaten

50 d^o schilpade hoorn hoe dicker hoe liever

15 d^o sandelhout

12 d^o radix China

10 d^o alluijn

4 d^o tee

100 stucx Japanse contoirkens

allerleij soo fijne als groove porceleijnen tot 3 à 4000 R^{len} incoops.

te meer alsoo der weijnich peper stont te verwachten, ende insonderheijt wanner men den tin handel uijt Atchin socht te weeren.

Van Choromandel, Bengala ende Wingerla waren zeven vaertuijgen met cleden verschenen, ende met coopmanschappen weder vertrocken, soo oock de Javanen d'anno verleden, maer dit mousson warend er noch geen Bengaelders verschenen, aen hare comste wierdt oock getwijffelt, en bleeff Atchin om derselver rijse zeer benoodicht.

<f:168v.>

Gedachten J. Hermansz alle debvoir⁴¹⁶ aangewent om de resterende schuld van de Coningin te vorderen, maer opinieerde dat daertoe voor d'expiratie des gestipuleerden tijts geen apparentie sou wesen. Laxamana ende Maradja waren quade betaelders, den Chinees babaijen continueerde met de betalingh van 3 a 4 taijl p^r maend sonder hoop van ander middel. Possie Jamboel schrijver op Ticou, was te voorschijn gecomen, maer hadt de schuld ontkent. Gemelten Hermansz had om hem te convoieeren ten Hove sterck aangehouden, ende derwegen wel 16 armozijnen verschoncken, doch al te vergeeffs, hebben oock de esmarald ringh bijden Commissaris Sourij aen de Vorstin gelaten, gevoordert maer was daerover bij den laesten Rijcx Raat Sirij Paducca Tuan qualijck bejegend geworden.

De Coningin ende Maradja souden elck een golap tot procure van peper naer de Westcust senden, tot meerder equipagie derwaerts. Was dit jaer geen apparentie, en dat uijt vrese voor d'onse wegen t'overnemen van den peper gecauseert, 't gunt haer de Vorstijn en de Grooten (als particuliere rakende) niet schenen aen te trecken. Gevoelende hij Hermansz datse de Sumaterse ende Perachsen handel niet souden verbieden, in welck geval (onder verbeteringh) gedaen dacht, dat men soo wel den tin als peper uijt particuliere vaertuijgen most lichten, ende marct gangs betalen. Waerover in't eerst wel eenige morring souden maecken, maer nochtans jegens de Comp^e geen harnas aendoen. Eenige prauwen waeren ruijmt vijff <f:169r.> maenden op de Westcust geweest, ende noch niet gekeert, doch stonden eerlangh met 300 baaren peper te comen, de langhwijlighe tardance was (als geseijt), uijt vrese veroorsaect, des nu begonden met vliegers en cleen vaertuijgh, tot den handel van gout, campher Barus, swavel en benjuijn te navigeren.

Met seecker vlieger hadden Panglima van Ticau aen den Coningin geschreven, dat een onser schepen op de Atchinse peper prauwen crujsende, ende hare vojagies hinderende was, dit wierd ten Hove generael, soo wel van den Coninginne als particuliere prauwen verstaen, ende nu volcomen gelooft, hun nochtans gelatende, even off sulcx door onervarene hooffden, ende niet uijt

416 Debvoir, read devoir.

speciaal bevel van haer Ed. geschiet waer, versoeckende Hermansz derwegen wilde schrijven ende redres verschaffen.

D' Engelsche van de Oude Comp^e hadden al hun grove Suratse sorteringh vercocht ende 2 000 t^{len} in goude masen bij cassa, de fijne doecken wilden niet van der handt; hare negotie in dat Rijck was meest voor particuliere, onder het cargo met de Supplij daer gebracht beloopende 15 000 t^{len}, hadden de Suratsen President wel 5 000 en van de 300 baaren tin nae Zuratta vervoert, competeerde de Comp^e maer een derde; de Portugese heridierden nae t gevoelen van Jan Herman almede indien handel.

Gemelte vrunden gaven voor, indiense met de comste van hun eerst comende schepen nevens ons in de Westcust handel niet mogen participeren, *<f.169v.>* datse Atchin abandonneren wilden, waertoe seght Sr Hermansz goede appa- rentie was, insonderheijt wanneer den tin ende peper bij de Comp^e aengehouden wierd, buijten welcke coopmanschappen niet anders als benjuijn, arpuijs, camphar Barus ende andere cleenicheeden waren te geraecken, daarmede niet bestaen conden, door dat middel sou men nae sijn beduncken de Suratse handelaers oock cunnen verwennen.

Op 6 Dec. was de Wilhem van Nieuwe Comp^e met twee gequalificeerde en andere Portugesen uijt Macao costij gearriveert, sonder in't passeren eenige onser cruijssers in't Malacx vaerwater vernomen te hebben, die vrunden hadden 't vergeefs aengehouden om handel op de Westcust 't obtineren, hare constitutie stont costij oock sober, en waren noch van de 1400 t^{len} niet ontlast, 't scheen mede dat hun meesters, de minste voordelen trocken, insgelijcx hadden ze behalven de Boa Esperance 't verleden jaar noch twee retour schepen een bij Mauritius, 't ander omtrent Englandt verloren, ende een derde met voornoemt Wilhem uijt dat Rijck gescheijden, was haer bedenckens op de Barbarijse Cust gesneuevelt.

Adij 26 Oct.

Verschijnt 't jacht Aquersloot met den oppercoopman Jan Hermansz over de Westcust, waarmede becomen copie brieff dato 12^{en} April bij Sr Hermmansz p^r Quedas vaertuijch over Malacca gesonden ende tot heden niet vernomen, mitsgaders een missive van den Commissaris Arnold de Vlamingh getekent 12^{en} *<f.170r.>* Augustij, wesende de eerste 't sedert de jongste advijsen van geringe inhoud, ende meest in de laeste vervat daer uijt dan nevens de verdere papieren bemercken.

Hoe den Commissaris nae vruchteloos verrichten in Perach op 23 Junij in Atchin gearriveert was, vindende de negotie door continueerende aenvoert

der vremdelingen even sober, ende 200 baaren catoen met $3\frac{3}{4}$ R^{len} op ijder baar verlies vercocht, waarom goet gevonden hadt de resterende partij naer de Westcust te senden, alwaerse in troque van peper wel 16 R^a de baar sou haelen, de 7 stx onvercochte ende niet gewilde ringen sond sij E. terugh, en dacht op sijn vertreck van daer 't Contoir van soo veel capitael ende onnodige dienaers te ontbloten als oirbaerlijck sou wesen, de specerijen 25 Julij met de Liefde aengelant, stonden goede proffijten te geven.

D'effecten bij Sr Hermansz, aen den ondercoopman Lieuwe van Rossem getransporteert bedroegen te samen f.115626:12:11, daeronder begrepen f.62043:17:3 aen uijtstaande schulden, sijnde die van de Coninginne ter somma van f.55800:19:– bij rescontre meest voldaan, de reste stond wel in te comen, uijtgesondert die van Possie Jamboel ende babaijen Chinees, d'eerste om reden in vorige advissen gemelt, ende was den anderen 't eenemaal insolvent.

<f.170v.>

Die van Bengala wierden nu beter bejegt, uijt consideratie hare vaert noddich ende voor Atchin vorderlijck was, seker had van de hoofden in Pipelij pas op Malacca g'obtineert, welcke hij de Vlamingh met een soet praetje ontfutsel ende hem de betaelingh van Malaccas gerechtigheit afgevordert was, daer eerst niet welaen wilde, maer naderhant $7\frac{1}{4}$ R^{len} aen diverse goederen gaff, waermede sijn Ed. sich niet voldaan vont menende noch meer te sullen becomeen, wanneer den selven oock een ander passe dacht te geven, gelijcke pas verthoonde seecker Surats, getekent bij den Directeur Arendt Barentsz, doch seijde van Malacca noijt gesproken te hebben, denckende dierhalven hem sonder geseijde te laten vertrecken.

Van de Westcust waren 250 baren peper aengebracht, ende stonden noch wel 4 à 500 baren van daer te verwachten, soo voor de Vorstin, Sirij Maharadja ende Sirij bid Indra, van welcke peper d'Oude Engelsche 120 baren tot 8 t^{len} en weijnich min aengeslagen hadden.

Soo waren oock met vier prauwen 300 baren thin uijt Perach over Dellij aengecomen, en souden der noch meerder volgen, waervan gemelte Sr Hermansz 103 baren tot $13\frac{1}{3}$ t^l had gecocht, die den Commissaris contrarij sijne ordre op Malacca dacht te brengen om het overjarigh leggen te excuseren.

<f.171r.>

De Cambodiaers waren in Maij over voornoemt Dellij in Atchin gecomen, wesende bij donckere nacht uijt Perach rivier verbij ons schip ende vaertuijgen heijmelijck gevluht, welcke besettingh hun Atchinders weijnich schenen aen te trecken, soo oock het lichten van den peper, hebbende ons tot de tin handel nevens andere g'admiteert, sonder ijemant aen sekere gedeelte van dien te

limiteren, maar sagen liever het tegendeel, alsoo haer aen den tin ende peper handel sonderlingh lieten gelegen sijn. Waerom den Commissaris oock, den oppercoopman Hermansz bij instructie jegens ordre gerecommandeert had, geene van voormelte drie prauwen de Vorstin en Grooten toe behorende aen te snoeren, maer deselve bij rescontre ongemolesteert te laten passeren op dat s' Comp^s residenten ende middelen bij gevolchde irritatie geen ongeval mochten comen te geraecken gelijk sijn E. meende in dien off ander affronteus geval te verwachten hadden.

Des nietjegenstaende inclineerde den E. Vlamingh sterck, ende bleeff van gevoelen, dat de Comp^e al den peper ende tin onder merckt ganghs betalingh behoorde aen te slaen, om door dat middel alle vremdelingen uijt Atchin te weren ende alsoo Malaccas als Sumatras negotie florissant te maecken, maer most men eerst het Contoir met den ommeslach lichten om (als geseijt) geen ongeval subject te sijn, warover oock aen den geschreven ende daerop haer E. advijs versocht, om die saeck (des geraden vindende) noch dese jare te ondernemen, <f.171v.> maer was sijn E. middelertijt tot nader bedencken gecomen, van sulcx tot anno aenstaende te staecken, onaengesiend de resolutie die den heer van Vliet met sijnen raedt oock naderhandt mocht comen te nemen, die mede onder dato 25^{en} Oct. in't Malacx verbael uijtgedrukt staet, wesende den Commissaris tot dese veranderingh beraden uijt insichten ons ooch noit omtrent hare Hoocheijt nu meest hadden becomen, ende van den Perachsen tin dit jaer versteken waren, blijvende echter sustineren, het (als gemelt) daertoe diende te comen, dewijle die van Atchin voor Malaccas veroveringh door 't belet der Portugeesche gelias, uijt Perach weijnich off geen genot quamen te trecken, maer alles onder den Lusitaen verviel welcke recht op de Comp^e gedevolveert was, waervan sommige Atchinders selfs niet vreemt schenen te wesen.

Met redelijck geschenk ende iteratiff aenhouden had sijn E. tewege gebracht dat het gunt anno verleden op de Westcust aen de jaerlijcxse tolsvrijheijt was comen te ontbreken, nu wederom, ende successive souden ontfangen. Item dat de 4 000 t^{en} van den overjarigen vercoop der juwelen nevens d'andere 3532 t^{en} 't voorige jaar onvoldoen gebleven, jegens der Coninginne gerechtigheden souden gerescontreert werden, daertoe hare Altesa schriftelijck ordre aen de Gouverneurs op Sumatras Westcust had gegeven.

<f.172r.>

Maer had gedachten Commissaris de transpositie van den handel uijt Indrapoura in Cillida noch de twee versochte daetches ende het weren van Europase handelaers niet obtineren connen, nemende de Coninginne wegen 't eerste gelijk excus als het vorige jaer, en belangende de datches verstont hare

Hoocheijt, dat ons met de nieuwe ordre in't veranderen van de wegen op de Westcust aen hare Gouverneurs gegeven, behorende te vernoegen, ende raekende het laeste point, sijn E. had niet raetsaem gevonden het stuck van de Fransen voor te dragen, oordelende d'Atchinders niet lievers souden sien als dat sich ijemant mocht vertonen, die bestant was, hem die negotie jegens onsen wil te ondernemen, ende met bestendicheijt uit te voeren, dewelcke het dan oock aen geen consent, noch gunste soude gebreken, waervan reeds tot een exempelp con dienen 't gunt dese jare aen de Nieuwe Engelse van de Vorstin op de vaste tijdingh van 't aenslaen des peper, gepresenteerd was, hebbende tot de equipage naer de Westcust niet alleen sterck aengemoedigh, maer hun oock alle vrijheijt ende benefitien neven ons in den handel toegeseijt, van welcke aanbiedingh d'Oude Comp^e haer oock was beroemende, maer had geseijden Vlamingh hun beijde bij forme van protest gewaerschout, en gerecommandeert, haer van alsulcke onderneming te wachten, ten eijnde hier namaels voor schade bevrijt <f.172v.> mochten blijven, 't welck haer vreemt dacht, doch seijden op der Coninginne enckele toesegging niets onderleggen souden, onder en tusschen kregen die vrunden vast goede quantiteijt civile coop peper, gelijk d'Oude Comp^e omtrent 4 à 500 baar tot 7 t^l incoops in voorraet had leggen, waer beseijden noch ruijm soodanigen quantite onder de inlantse coopluijden berustende was, over al het welcke sijn E. met heuschheijt aen hare Hoocheijt ende Grooten gedoleert, en bij sachte wegen vertoont had, dat ons vergunt privilegie alleen in den ijdelen naem sonder effect bestont, ende mitsdien behoorlijck redres geliefde te doen, daerop echter niet was gevolcht alsoose daerbij geen cleene welvaert bevinden.

Het bleeck seijde den E. Vlamingh uijt dese ende anderen omstandichheden, hoe moede ende hatich datse ons waren, want sekeren zoldaat hebbende een harer Edelen met een stoccken uijt dertelheijt⁴¹⁷ geslagen, haddense vrij hart gebonden naer 't Hoff gesleept, ende onaengesien Sr Hermansz ernstige schuld bekenningh ende intercessie, voor den eliphant gesmeten, waerin sich den oppersten Capado RadjaAdonne Lilla seer passieus tot cleijnachtingh van onse natie had getoont, daer besijden hadden de gesanten gerapporteert bij communicatie uijt d'h^r Directeur Generael van der Lijn verstaen te hebben hoe den Portugesch gesant licentie versocht hadden, om die van Atchin overgeleverde affronten <f.173r.> te mogen bestoocken, 't gunst hem ten insichte van ons nauw verbond met Atchin rond afgeslagen was, ende haer gesanten mitsdien in't vrundelijck vermaent datse de Vorstin ende Grooten souden willen

417 Dertelheijt, read dertelheijt.

aendien en voor de versterckingen van hare forten, ende exercitie hares volcx te sorgen, opdatse van den Portugees niet 't eeniger tijt overrompelt wierden. Welck verhaal dese hoochmoedige natie 't hunner vercle[i]ningh opnamen, even off wij hare swackheijt daermede aenwijzen wilden, allegerende daerop dat machtich genoech waeren, bij en hun selven te bestaen. 't Zij dan oock jemens wie het soude mogen wesen, waerover eijntelijck met een ontstelt ende een uijtsinnich gelaet, de vorige stercten behouden te versien, alles met sulcx vertrouwen, dat niet de Lusitanen maer wij de genen waeren, die haer souden comen versoecken, gelijk hun met formele woorden wel uijtdruckelijck lieten verluijdt, hebbende dese imaginatie 't onsen nadeel, dan soo crachtich gewerct, datse niet wetende waer het souden soecken, uijt vonden de voormelte 7532 t^{en} niet te willen liquideren off begeerde de tajl Atchins maer jemens vier slechte Realen te rekenen, het welck op voornoemde somma bedragende Realen 21884 wel 5471 R^a comt te verschillen, maer was dese diffidentie⁴¹⁸ noch ter rechter tijt gekeert, want ter selver tijt versocht de Coningin aen die van de Nieuwe Engelsche Comp^e om eenigh Spaens ijser, partije scherp ende <f.173v.> musquets al uijt voorich mitstrouwen jemens ons gecauseert, waerover meer gedachten Commissaris naer getoont misgenoege en beleefde arguatie soo veel tewege bracht, datse van de Comp^e 10 stucx ijser canon ende 145 stucx rondt sherp accepteerde, die uijt de jachten Akersloot en de Liefde werden gelicht, daerdoor dan (als gesecht) alle erchwaen wech genomen, den tajl gelijk voren gereduceert sou worden, ende het opbouwen vande forten begonde te verslappen, welke verstrekingh sijn E. versocht g'excuseert mocht blijven alsoo door dat middel tot ons ooghermerck geraecke waren.

De g'sondene schenkagie was maer op 146 t^{en} begroot geweest, tot recompense van dien quamen 35 baren peper, item 2 d^o voor Sr Jan Hermansz ende 5 baren voor den Commissaris meergemelt, wesende dese wedergifte soo sober gevallen om reden de Comp^e bij reductie van de tajlen 5471 R^{en} (als voorseijt) geadvanceert had die hare Altesa voor een geschenck estimeerde en principelijck ten respecte van den E. Vlamingh had gegeven, versoeckende derhalven sulx tot soulagement van sijne gedane gastos in consideratie mocht comen.

Adij 28 November, comt het oorlochs jacht Egmont en de fleuijt den Engel met den Gouverneur van Vliet uijt Malacca, waermede een brieff becomen den Commissaris Arnold de Vlamingh <f.174r.> gedateert 6 stantij, en vernemen daerbij hoe sijn E. 28 Sept. uijt Atchin gescheijden, op 15^{en} Oct. in Malacca gear-

418 Diffidentie, read differentie.

riveert, ende aldaer genouch jegens sijn intentie van den h^r van Vliet en de Raet in 't gouverne gestelt was, hebbende in Atchin alle in goeden standt gelaten, ende nevens van Rossem den eersten adsistent Dirck Maetsuijcker als secunde gevolcht, ende hun beijde met behoerlijcke instructie versien, het getal der dienaers had sijn E. van 10 op 5 personen vermindert, waermede maentlijk f.123 alleen in gagie buitjen andere ongelden gespaert wiert, ende bleef te Con-
toir echter nae eijsch versien.

Het geleverde canon sou anno aenstaende 12 t^{len} de baers van 350 pond met goude masen betaelt werden, bedragende f.60 t^l 6 daarvan obligatie gepasseert, ende onder van Rossem verbleven was.

De foelije was aen d'Engelsche van d'Oude Comp^e tot 65 t^l de baar contant vercocht, waernaer hare cassa ledich bleeff de resterende specerijen quamen te rugh om datse niet wilden gelden.

De twee Moorsche anachoda uijt Suratta en Bengalen was ijder een pas verleent, met conditie dat noijt weder in Atchin souden keren, voor dat eerst de Malacse gerechticheijt betaelt hebben, ter plaetse daarvan afvaren sullen, ofte wel om een ander pas nae Malacca moeten keeren, den Bengaelder had noch 100 R^{len} contant betaelt.

Wegens Atchins negotie, de peper ende tin handel van de Westcust ende Perach bleeff sijn Ed. nochal in deselve opinie volherden.

De Vorstin sonde geen gesanten, maer eenen minneleijcken brief conform haer Ed^e intentie aen wie hare Hoocheijt noch 10 baren peper op de Westcust te ontfangen vereert hadde, voorts stondt het met beijde de Engelsche Comp^e in even soberen doen.

In Malacca had den Commissaris R^a 300, tsijnen behoefte van de Comp^e opgenomen om daer voor gedebiteerd te werden, ten ware gelijk oock versocht, hem deselve tot een erkentenis van sijn verrichtingh, en vergoedingh sijner oncosten mochten vereert worden, ende dat in plaetse van de 10 baren peper sijn E. voor desen van de Coningin geschonken.

November Anno 1645, Int' Casteel Batavia.

VOC 1166

**Copie memorie voor Jochum Roeloffz. van Deutecom⁴¹⁹, Raet van
India, gaende in legatschap aen de Coninginne van Attchijn,
11 Julij 1647.⁴²⁰**

<f.733r.>

Dewijle door de frequente en profitable vaert den Mooren Suratte, Coromandel, Bengale, Peguwen den handel op Aetchin, Pera[k], Queda[h], Oedjangh Salang ende andere omleggen plaetsen tot groot naedeel van de Nederlantsche Oost Indische Comp^e seer toeneempt, ende het aller wegen van de selve als mede de Portugesen met cleeden ende andere commoditeijten soo vervult wort, dat door onse competentie van tin niet cunnen becomeen. Ende des Comp^{es} negotie in gemelte quartieren, op de Sumatrased westcust als insonderheijt in Malacca seer wort verhindert, ende oock weijnich om 't lijff heeft, dienvolgende bij langer conniventie int alibelijck⁴²¹ aldaer in oncosten staen te consumeren, waertoe het bij de natien, ende principalijck den Atchinder wort aengelecht, die daeruijt extraordinare proffijten trecken, ende te die reguarde oock soo moedich worden, doch haerbij nae aende continuatie van onse vruntschap niet langer gelegen laten zijn, gelijk uijt de onredelijcke besegeningen anno^o 1645 aen onsen Commissaris Arnold de Vlamingh in Atchin gedaen genouchsaem blijkt, ende bij sijn nevensgaende daghregister in't breete g'extendeert staet, om welcke schaadelijcke negotiatie dan bij tijts te stutten ende onse costelijck conquest van Malacca voor de Comp^e proffijtabel te maecken, mitsgaders het vercregen recht, dat de Portugesen bij haere tijden daer hebben gegaudeert, mede prompt te maintaineren, die genige Indiaense natien als met hare passen ende betalingen van Malaccas gerechtighijt in gemelte quartieren admitterden.

Soo hebben in Raaden van India goet gevonden U E. als onsen expressen gesant aen de Coninginne van Atchin te committeren, om de oude aliantie met de Croone van onser zijde soo veel mogelijk t' onderhouden, ende de Coninginne onse intentie op d'een en d'ander bij de bequaemste manier bekent te

419 Van Deutecom, who had been the Dutch envoy to Aceh in 1638, two years after the death of Sultan Iskandar Muda, was granted by the Sultan Iskandar Thani toll-free for the ship *Grol*. After several years in his county, he came back to Batavia as a member of the Board of India, and was sent to Aceh for the second time. See further, *Bouwstoffen*, vol. 11, pp. 345–36.

420 Apparently, this memorandum was intended as an instruction and remarks given to him as an envoy in restoring the aggravated Aceh–Dutch relations caused by the Dutch naval blockade of the Aceh roads.

421 Int alibelijck? Possibly it can be read as int tabeltje.

maecken, bevooren dat comen tot de uijtvoeringe van onse resolutie die in't verhinderen van de Moorse vaert op Atchin, Queda, Pera, Oedjangh Salangh ende andere omliggende quartieren in Raad van India hebben beslooten; welke oock nootsaekelijcq moeten uijtvoeren, soo den waaren dienst ende het profijit van de <f:733v.> Generaele Comp^e aen dien cant willen bewercken, de redenen waerom, sijn U E. ten vollen bekent, ende bestaen als hier voor ten deele is aengeroert ende oock ten principaele in't naervolgende.

Eerst dat de Moorsche schepen tenderende naer Atchin de Malacqse gerechtigheid aen ons niet willen betaalen, noch die Stadt aendoen, gelijkq voordesen bij tijden van de Portuguesen hebben moeten doen, maar loopen nu recht door in Atchin, Pera, Queda, Oedjangh Salangh ende omleggende quartieren sonder ons eens te kennen ofte ijets voor gerechtigheid te willen sijn.

Ten tweeden dat in Pera (staende onder ditto Croon Atchin) geen tin cunnen becomen, niet tegenstaende daer met permissie van de Coninginne een Comptoir hebben gestabileert om volgens haere gedaene toesegginge onse competentie van tin t' erlangen, dat contrarie geschiet, ende wort 't meeren deel van dat minerael door haere ordre in Atchin gebracht, ende aen de Mooren vercocht, zulcx dat volgens advijs van den Directeur Arent Barents anno passado 488 000 pond tin, met drie Moorse schepen uijt Atchin in Suratte sijn aengecomen, daertegen de Comp^e in 16 maenden niet meer als 18 bhaaren ofte 6750 pond tin hebben cunnen becomen, soo dat nootsaecht sijn van Pera op te breeken, om niet in oncosten te continueren.

Ten derden dat die van Queda ende Oedjangh Salangh hare contracten met ons aengegaen oock niet langer willen onderhouden, maer vercoopen haeren tin mede aen de Mooren ende andere vremdelingen tot hooger prijs als met ons gecontracteert hebben, soo dat daerdoor van dien handel al mede gefrusteert worden.

Ende ten vierden, dat gemelten Coninginne onsen ondercoopman in Atchin Lieven van Rossen geconstringeert heeft een pas van vrij geleijde te verleenen aen een Moorsch schipken genaemt Oeddrissi dat in Februarij van Atchin vertrocken, ende den 8^{en} April passato met een goet retour van tin ende andere coopmanschappen in Suratte is aengelandt, onder den naem dat de ingeladen goederen haar toequamen, 'twelcq bij den Directeur Arent Barentsz contrarie bevonden, ende oock verseeckert is dat de Coninginne daerin niets en participeert, gelijk U E. uijt de nevengsaende extracten harer missiven breder can beoogen, dat onverdraegelijcke extortien sijn, en daer uijt genouchsaem te bemercken is, dat den Atchinders voornemen eenelijcq tendeert om den Moorschen handel in Atchin, Pera etc^a, doen accesseren ende ons daer 't eenemael uijt te sluijten.

Om dan tot preventie van dien ons oochwith voor de Comp^e t' erlangen, en de overlangh vergunde preeminentien in Atchin echter te blijven gauderen, welcke bestaen,

<f.734r.>

- in den handel op de Sumatrase West Cust met exclusie van alle Europese natien,
- de jaarlijkse tolvrijheijt van den schip ofte 1200 bhaaren peper in Tico, Priaman ende Indrapoura,
- 't valueren van de Nederlantsche Rijcxdaelders in betalinge van den tol, en
- eijndelijcken tolvrijheijt van alle uijt en inbrengende coopmanschappen tot Atchin.

Soo dat U E. op morgen vrouch met de jachten Zeerob, Welsingen ende fluijt den Engel naergedaene monsteringh onder seijl gaen, trachtende reijs op 't spoedigste nae Malacca te gewinnen, om 't medegaende cargasoen ende de 60 soldaten nevens onse missive aen den Gouverneur Johan Thijsen over te leveren, alwaer U E. geduijrende sijn aenwesen soo in't gaen als comen de preceance sal hebben, en naer dat U E. met gemelte Gouverneur over ons voornemen sal hebben geconferereert, soo sult de reijse inder ijl naer Atchin vervolgen, ende daer met lust gecomen zijnde de Coninginne en grooten des Rijcx, mitsgaders voornoemt ondercoopman van U E. arrivement doen verwittigen en licentie om te disbarqueren versoucken, sonder U E. bekend is.

Met licentie fatsoenelijck gelandt zijnde, sal U E. de Coninginne van uwe qualiteijt doen informeren en opt spoedighste bevorderen onse missive ende geschenck naer 'slants wijse solemnelijcq ten hove gebracht. Ende aen de Maij^t eerbiedelijcq overgelevert werde, wanneer U E. (geassisteert met den oppercoopman Jan Harmansz., den coopman Johannes Sas en den ondercoopman Lieven van Rossem), hare Maij^t onsen't wegen eerbiedelijcq sult groeten. En vervolgens te kennen geven, de toegedaene genegentheijt die haere Maij^t ende de Croone Atchin altijd toegedragen hebben ende noch doen van harten wenschende onse aliantie ende vruntschap in der eeuwigheijt ongevioleert continueren mach, etc^a.

Ingevolge dat haere Maij^{ts} goede gelieffde sijn, ons gedaan versoeck aengaende den tin handel in Pera toe te staen, ende in de selve voor de Mooren te prefereren, mitsgaders de voorstaende preeminentien bij haere voorsetten aen de Comp^e vergunt op nieuws met bondige firmans voor altijd te confirmeren om de jaarlijcse fastidien van nieuwe firmans te haalen voor te comen, met speciale last aen de Panglimas op de West Cust, dat de 748 bhaaren peper, die ons in Priaman noch tolvrij competeren, nevens het tolvrij schips ladinge van 1200 bharen jaerlijcx in Tico, Priaman ende Indrapoura bij beurten prompt voldoen

mogen werden, ende 'tgeene d'eene plaatse niet can uijtleveren, dat het selve in de ander gesuppleert werde, op datter geen questien ontstaen ende ijder een weten mach waer naer sich te reguleren heeft, mitsgaders dat <f.734v.> 8792⁵/₈ Realen welcke de Maijt volgens de bijgaende reequeninge noch p^r reste aen de Comp^e schuldich is, desen jaere op de West Cust tegen hare tollen mogen geresconteert en vereffent werden, gelijcq onse nevensgaende missive aen de Coninginne geschreven breeder dicteert, die U Ed. tot naerichtingh in copia medegeven, hier toe moet U E. alle debvoiren aenwesenden, ende de firmans vande 748 bhaaren tolvrije peper, is de rescontre van de schult op't spoedighste trachten te becomen, die U Ed. dan datelijcq, met de fluijt den Engel in handen van de coopman Henderick de With naer Ticco en Priaman nevens zijne advijsen aen den coopman Henderick Craijer sult affzenden, om door hem aldaer geijnt⁴²² te worden, ende noch tijtlijcq voor 't vertrecq der vaderlantsche retour schepen hier volladen willen aen 't goet succes van d'een en d'ander te eerder mogen erlangen en sal U Ed. van onse naerder intentie niets open baeren, voor en alleer 't voorstaende sult hebben geobtaineert, ende de fluijt den Engel met de behoorlijcke bescheijden naer de West Cust van Sumatra sij versonden om daerdoor geen verhinderunge te leijden, en dat als gesecht dit jaer noch een groot peper retour van de Sumatrased West Cust mogen becomen, waermede U E. Comp^e een goeden dienst doen ende bijzondere ere inleggen sult.

Naer welcke verrichtinge U E. bij d'eerst gelegenth^t onse vordere gravamina ende doleancen aen de Coninginne ende Rijcxraeden op't fatsoenelijckste sult voor dragen, en haer uijt onsen name aendienen, dat wij uijt alle de voorhaelde quade ende onlijdelijcke proceduren niet anders cunnen besluijten off de Maijt is van sints met de Nederlanderen te breecken, ende ons uijt Atchin te seggen ende soo haere Maijt daerbij blijft persisteren dat wij dan oock geresolveert sijn, sulcx niet meer te verdragen, maer het Comptoir vandaer te lichten, ende de vaart der Mooren op Atchin te beletten, mitsgaders de revier van Pera te besluijten, datter geen tin worde uijtvervoert, ende ons wijders over d'een en d'andere soo te resenteren als in billicqheijt tot maintnenue van ons recht reputatie sullen bevinden te behooren, met ernstich versouck dat de Maijt dienaengaende haere meeninge rontuijt gelieve te verclaaren, ende U E. corte despeche te geven om ons van alles rapport te doen. Wij vertrouwen wanneer ons vernemen verstaen en sien dattet ernst zij, wel beter coop geven, ende den geheelen tin handel in Pera met exclusie van alle andere natien aen de Comp^e sullen toestaen, mitsgaders in de oude vruntschap met

422 Gejnt, read geint.

de vergunde privilegien blijven continueren, waertoe U E. de saecke moet be-
lijden ende alle sijnde crachten inspannen als wesende. Het principaele mo-
tijff van dese besendinge welckens goede uijtcompste U E. vigilantie en
becomen experientie volcomen zijn toe vertrouwende, wanneer U E. den on-
dercoopman Lieven van Rossem op zijn gedaen versoucq zult verlossen, ende
den coopman Johannes Sas in zijn plaetse laten, om naer becomeen.

<f.735r.>

Transport het medegaende cargasoen bedragende volgens factura fl.14578:1:2
nevens alle de restanten ten meesten proffijte van de Comp^e te beneficieren en
tegen tin en peper over te setten, die tegen d'Engelsen wel moch opjagen, om
haer dien handel ons maeckelijcx te maecken en metter tijt van daer te diver-
teren, de geprocuereerden tin sal U E. in Malacca laten om vandaer nae Suratte
gesonden te worden, brengende den peper herwaerts, doch bijaldien (dat niet
verhopen) de saecke in Atchin niet naer wensch uijtviel, soo sal U E. 't Comp-
toir van daer lichten, en alle de onverhandelde goederen in Malacca aen den
Gouverneur Jan Thijsen doen overleveren, om aldaer gebeneficeert te worden
en geen perijckel in Atchin te lopen. In welcken gevalle ende naer uijtval van
saacken, moet U E. (de retour in Malacca gecomen zijnde) met gemelte Gou-
verneur Joan Thijsen ende den Raad oock overleggen wat ten meesten dienste
van de Comp^e dient bijderhant genomen ende uijtgevoert dat dan alsoo effect
sult laten sorteren tot onse naerder ordre.

Maer goet succes erlangende (daer aen niet dubiteren) ende omtrent het
hoff als Comp^s Comptoir alles verricht ende den coopman Johannes Sas met
een corte instructie om hem nae te reguleren versien hebbende, mitsgaders
van hare Maijt^t ende Rijcxraden als andere grooten behoorlijck afscheijst beco-
men hebbende, sal U E. als gesecht zijn reijse werden op Malacca nemen, en
soo spoedich in Batavia trachten te retourneren als mogelijkc is.

Alle de nachodas van de Moorsche schepen die in Atchin sijn aengelandt
ende gedurende U E. aenwesen daer noch verscheijnen zal U E. bevooren zijn
vertrecq uijt onsen name insinueren ende waerschouwen, dat voortaan niet
meer in Atchin, Pera, Queda, Oedjangh Salangh ofte andere omleggende quar-
tieren verschijnen op poene van verbeurte van schip en ingelaaden goederen,
schoon daer toepassen, van eenige onser opperhooffden, in Suratte, Coroman-
del, Bengale ofte Peguw mochten hebben geobtineert, alsoo aende selve geen
respect sullen dragen, maer alles voor goede prinsen aenslaen, p^r governo.

Vier en twintich soldaten onder een officier worden U E. tot suite op dese
legatie medegegeven, laat sorge dragen de selve altijd in goede ordre ende
onder discipline gehouden worden, voornamentlijck soo lange in Atchin sijn,

opdat met moetwillicheijt te plegen, geen onlusten comen te veroorsaecken, waermede afflatende wenschen U E. behouden reijse, ende dat met goet succes spoedigh ingesontheijt tot ons moocht retourneren, Amen.

**Copie missive van den Gouverneur Generaal ende heeren Raden
van India uijt Batavia aen de Coninginne van Atchijn in 11 Julij
1647.⁴²³**

<f.737r.>

Met wedercompste van onsen Commissaris Arnold de Vlamingh wt Atchin in Malacca, is ons uwe May^{ts} brieff ende bijgevoecht geschenck over 20 maenden van daer toegebracht, die dan oock met de oude costumelijcke eere in ons Casteel Batavia ontfangen ende met goet genoegen gelesen hebben, te meer daer wt uwe May^{ts} gesontheijt ende vredige regeeringe des Rijcx Atchin met blijtschap hebben vernomen, ende oock ongenaemelijck verstaen dat uwe May^t onse versoucken in't rescontreren van den tol op de Sumatrasche West Cust ende de voldoeninge van 't gene aen 't tolvrij schips ladinge mancqueerde hadde toegestaan, daervoor hoochsten danckbaer blijven, als mede dat onse schepen weder in Pera souden gaen handelen als voordesen, 'twelck bij voornoemt Commissaris die volgens onse ordre als Gouverneur in Malacca verbleven, soo is achtervolcht ende heeft daer op andermael een comptoir in Pera gestabileert, met versoeck aen dien Radja dat onse competentie van tin nevens andere negotianten voor ons gelt ende coopmanschappen mochten becomeen, doch desen Radja heeft des Gouv^{ts} versoeck niet eens in achtinge genomen, maer alle den tin aen de Mooren ende andere vreemdelingen uijt U E. May^{ts} naem doen vercopen, ende onse coopliden laten te sien, sulcx in 16 maenden niet meer als 18 bharen tin wt Pera hebben gecregen, dat voor ons onverdraechlijck valt, alsoo wij mede coopluiden sijn, die tegen onse sware onkosten nevens andere wat soecken te winnen, dienvolgende versoecken aen uwe May^t bij desen nochmael seer vruntlijcken den Radja in Pera doch gelieft te manderen dat ons voor de Mooren ende andere preferere ende goede quantiteit tin jaerlijcx laet toecomen, off dat anders genootsaect sullen wesen alle vreemdelingen die vaert te beletten, ende sijne revier wederom soo te besluiden, dat niemant daer eenigen tin come negotieren ofte toevoer doen, alsoo wij verstaen <f.737v.> met de conqueste van Malacca ons het selve recht competeert dat de Portugesen daer hebben gehadt, die alle vreemdelingen van daer weerden, ende genen tin wt Pera lieten voeren, uwe May^t gelieve dan ordre te stellen dat hierin contentement becomeen, ende nevens andere coopliden daer negotie-

423 Queen's reply to this letter is found in *Dagh-Register Batavia*, 1647–48, pp. 6–9.

ren, ende wel getracteert worden, wanneer van onse voorneemen sullen desisteren, ende met die van Pera altijt in vrede blijven handelen.

Wt de brieven door den Commissaris Vlamingh ons wegen sijn verrichten in Atchin wt Malacca toegesonden hebben wij met groote verwonderinge ende alteratie gelesen ende verstaen, hoe hij in Atchin vreemt is bejegent, wegen het groot misgenoeegen dat uwe Majjt^t ende hare groote genomen hebben, over de waerschouwinge die den Generael van der Lijn aen uwe Mayt^t laetste gesanten aengaende de Portugesen hadden gedaen, namentlijck dat hij uwe Mayt^t wilden aendienen, voor d'selve wat op hoede geliefde te wesen ende alle de Atchinsche forten in behoorlijcke defentie te stellen, om van die trouwloose natie niet onversiens eenige schade te lijden, alsoo aen ons versocht hadden het rijk van Atchin te mogen beoorloogen ende dat wij haer sulcx niet wilden beletten noch uwe Mayt^t eenige assistentie doen, welck versoeck wij haer hebben afgeslagen ende aengedient, soo sulcx bijder hant namen, dat wij de Majjt^t van Atchin met alle mogelijcke macht niet alleen souden assisteren, maer haer den oorlogh weder op nieuw aendoen, ende trachten te verdelgen, dese waerschouwinge hebben wij uijt goeder harten ende oprechte vruntschap aen uwe Majjt^t laten doen, gelijk alle ware vrienden aenden anderen schuldich sijn ende vertrouwden niet anders off souden daer over Mayt^t bedanckt sijn geworden, gelijk wij den overleden Coningh anno 1637 bij missive ten hoogsten bedanckt hebben over de geruchten die doenmaels in Atchin waren gecomen dat de Portugesen van Goa, Malacca ende Manilha met 20 schepen ende 60 galiassen tot assistentie van de Mataram souden comen, om Batavia metten anderen te vermeesteren, welke tijdinge de Mayt^t ons doen ter tijt bij sijnen brieff tot waerschouwinge aenschreeff, maer in plaets van hierover bij uwe Mayt^t danck te behalen. Is alles contrarie ende tot onsen laste geduijt, ende daerop bij den Rijcx Raedt Laxamanna soo hevich wtgevaaren, off men ons voor vijanden hiel, seggende met hevige woorden tegen den oppercoopman Jan Harmansz. hoort hier, meent ghijluiden dat wij de Portugesen vreesen, O neen man, niemand niet laetse al comen willen wij sullense niet ontsien, selffs den Grooten Turck, dunckt het hem goet ende wij sullen der ons tegen stellen, wat licht ghij ons hier dan praet en rest van de Portugesen, den Commissaris Vlamingh over dese harde bejegeninghe ontseth sijnde ende niet wetende wat dencken, versocht met alle eerbiedicheijt aen den Binthara dat hem de oorsaecke vandien wilde bekend maken, opdat dienaengaende aen ons recht rapport mocht doen, die hem daerop mede met groote hevicheijt antwoorde loopt. Ginsen heen, en sit maer ende pitchaert het in u huijs met den coopman soo't U goet dunct, die heeft wel verstaen wat offer geseijt is.

Dit sijn voorwaer vreemde bejegenen daer wt wij niet anders cunnen be-sluijten ofte <f.738r.> uwe Maij^t is ongenegen langer met de Nederlanders in vrede te continueren, ende schijnt bijna, nu wij Atchin van de Portugesche vijanden hebben ontlast, ende daerdoor groote negotie van Sourata, Choromandel, Bengale, Peguw, en oock van de Engelschen in Atchin toevloeyt, wat uwe Maij^{ts} Grooten daerop wt sijn, om ons den thin ende peperhandel in Pera, Atchin, als oock op de West Cust van Sumatra t' ontsetten. Ende daer t'eenmael wt te sluijten ingevolge ons in Malacca in oncosten te doen consumeren, dat wij van uwe May^t niet vertrouwen met vrundelijck bede dat ons in de negotie voor andere gelieft te prefereren, ende de vergunde privilegien van uwe voorsaten soo op de West Cust als in Atchin sonder eenige verhinderinge in't geheel gunstelijcken te laten genieten, in recompense van de groote ende getrouwe diensten die wij aen de Crone Atchin soo in't veroveren van Malacca als andersints hebben gedaen. Zijnde die stadt bij ons op't ernstich versoeck van den overleden Coningh buijten sijne assistentie ofte costen (die nochtans beloofd hadde te doen) verovert, ende Atchin van die vijanden bevrijt, dat de Comp^e veel moeijten, gelt ende Nederlants bloet gecost heeft, daer tegen de vergunde beneficien wijnich soulaes geven ende als wij dan noch den tin handel souden moeten missen ende gedoogen dat de Mooren het allerwegen met cleeden soo vervullen gelijk nu doen, soo is Malacca voor ons onnut, ende ware beter het weder aende Portugesen overdeden, die ons daervoor veel duijssenden taijlen gepresenteert, gelijk wij vertrouwen dat uwe May^t mede wel sal hebben verstaen. Wij versoecken ende bidden dan andermael dat uwe Maij^t ons in alles favarabel gelieve te wesen, opdat daer door onse oude ende lange onderhouden vruntschap bestendich blijve, ende hoe langs hoe meer mach toenemen, dat van onsen zijde oprechtelijck sullen volbrengen soo lange ons tot het contrarie geen groote oorsaecke wert gegeven.

Ende opdat wij de oprechte waerheijt van't voor verhaelde ende uwe May^{ts} rond meeninge op d'een en d'ander mogen verstaen, om ons in toecomende daer naer te reguleren, soo senden nu onsen expressen Ambassadeur derwaerts d'heere Jochum Roeloffz. van Deutecom Raet van Indien nu onlangs in die qualiteijt weder wt Nederlandt gecomen die anno 1638 bij den overleden Coninck uwe May^{ts} man seer wel ontfangen, ende gedurende sijn aenwesen in Atchin heerlijck getraceert is, soo om uwe May^t onsent wegen te begroeten, alle differenten ende misverstaenden dieden mochten sijn te vereffenen, ende vorders te verrichten 't gunt onsen dienst ontrent uwe May^t ende in desselffs Rijck tot onsen beijder welvaren vereijschen sal, ten welcken eijnde eerbiedich versoecken hem in alles gelooff te geven, ende als een lidt onser vergaderinge wel te doen tracteeren, mitsgaders met sijn bijhebbende suite nevens onsen

residerende coopman onder uwe May^{ts} schaduwe gelieft te nemen, ende sullen wij alles approberen 'tgene uw May^t met desen onsen Ambassadeur sal comen te contracteren ende te verhandelen. Wiens persoon wij nae een spoedige despache ende geluckige besoinngnes opt cortste weder de retour in Batavia sullen verwachten, 't voorleden jaer hebben door de spade aencomste van onse schippen wt Nederland geen besendinge aen uwe May^t cunnen doen, alsoo 't mousson verlopen was.

In Priaman over twee jaren aen 't tolvrij schip 748 bharen peper te cort geleverd, <f.738v.> die weijgerich blijven te voldoen. Wij versoecken dat door uw May^{ts} ordre mogen worden gesuppleert, ende de Panglimas van Tico, Priaman ende Indrapoura eens vooral belast, dat jaerlijck bij beurten het tolvrij schips ladinge laten volgen, ende 'tgene d'eene plaetse niet can wtleveren dat het selve in d'ander voldaan worde, opdat daerwt geen questien ontstaen ende ijder een weten mach waer naer sich te reguleren heeft, maer onse reeckeninge soude uwe May^t noch per reste schuldich blijven 8792⁵/₈ Realen van Achten die wij bij desen seer vrundelijck versoeck dat tegens uwe May^{ts} tollen op de West Cust mogen gerescontreert ende vereffent worden, waermede uwe May^{ts} debet in't geheel sal wesen voldoen, gelijk onsen Ambassadeur bijde reeckeninge sal verthoonen, die tot dien eijnde int largo medegegeven.

Tot vereeringe ende in recompense van uwe May^{ts} gesonden geschenck gaen hier nevens in handen van onsen Ambassadeur

- een ebbenhoute cabinet met silver lofwerck verciert,
- een spiegel met incarnaet selfs omcleet,
- vier schoone vergulde stoeltgens
- drie witte sateijne quitasols met goud ende silver canten verciert,
- een stuck rood carmosijn laken,
- een schoon viercante verlacte kist,
- een nest verlacte coffers van ses in den anderen,
- 60 pond giroffelnagelen in 3 sackgens,
- 60 pond noten muschaten in 3 sackgens,
- een paer schoenen } met goud en silverdraet
- een paer muijlen } geborduert
- twee glaaskens met figuren in't water drijvende,
- vier schoone schrijffboecken met gout vergult,
- een molentgen seer constich gemaect,
- een coijtgen met een vogeltgen daerin van ijvoor gedraeyt.

Alle 'twelcke versoecken dat uwe May^t wt handen van onsen aengetogen Ambassadeur gelieft te ontfangen, ende in dancke aen te nemen, God beware uwe May^t lange jaer gesont.

11 Julij 1647

VOC 1167

Copie missive, 3 Dec. 1647.

<f.329r.>

Met het vertrecq vande E. h^r Jochem Roelofsen van Deutecom adij 27 October hebben U E. joncxt geschreven ende int corte de gelegentheijt hier vercundicht mij refererende aen het goet raport van sijn gemelte E. gelijk alsnoch sij doende, presenteeren nu gelegentheijt met t'vertreck van desen Javaen (genoemt Sarragan Sarassa) waermede niet en can onder laten U E. te verstendigen tvoornaemste sedert mijn joncxte voorgevallen.

Den 2 November dan hebbe ten hove geweest ende mij den priester eens verthoont, versoeckende ons den wech gelooopen caffer⁴²⁴ die naer ick verstont sich ontrent Pedier onthiel, mocht weder ter handt gestelt, gelijk de May^t beloofde mij t'selve binnen corten te sullen geschieden, de twee Portugees coopliijden bij sijn E^s aenwesen hier gearriveert, quamen mede voor d'eerste mael ten hove, hebbende tot schenckagie, die van Goa een schrijf tafelken seer curieux met letter houdt ingeleijt, staande op een hogen voet gelijk ons joncxt verschoencken ebbenhoute casken, mitsgaders een cassa roosewater, ende die van Cust bracht eenige raere cleeden, versochten niet, dan dat haare medegebracht juwelen ende cleeden alhier mochten vercoopen, die van Goa heeft onder ander 4 diamant ringen daartoe te samen 450 t^l voor eijst ende wert hem van de May^t voor de twee beste daaruijt te kiezen 250 t^l geboden daar noch niet toe resolveren can.

De Engelse vrunden van de Oude Comp^e sijn op 16 passato met jacht den Supplij van hier naer Suratte vertrocken, hebben aen de Maij^t ende grooten dapper aengehouden om haare goederen gelijk als wij hier tholvrij te mogen in ende uijtvoeren, waertoe veel geschencken hebben geconsumeert, doch is haar t'selve telkens bot afgeslagen, 'twelcq haar lieden dede uijtstroijen hun comptoir willen opbreecken, gelijk om den samblant⁴²⁵ te maaken haare

424 Caffer, read (Mal.) kafir.

425 Samblant, read (Fr.) semblant.

cleeden soo onverhandelt, weder van Jhoor hadden gebracht ende 2 a 3 dagen te vooren gelandt, alle weer scheepten op hoop van door dit dreigement tot haar oogmerck te geraacken, maar den Aetchinder die in glorieusheijt steigert, en heeft voor dit driegement niet geschrickt, maar in contra hun den toom vrij rijmer geven, seggende rondtuijt, dat tot hen vrij geven van haare schepen, ofte goederen, niet sullen verstaan, ende bijaldien t'vertrecq in den sin hebben, mogen vrijelijck opbrecken, waarop Mr. Weijls versocht indien niet alle ten minsten de halff van haare goederen mochten tholvrij sijn ofte dat genootsaackt waaren dese plaats te verlaten, doch is alle haar loopen ende consumeren van schenckagen te vergeefs geweest, ende sijn echter noch wel te vreden hier te mogen verblijven.

Die van Willem Coertens Comp^e hebben alle haare goederen tot oudt iser incluijs vercocht, omme haar alhier gemaackte schulden te voldoen, ende alsdan volgens de licentie die van de Maijt geobtineert hadden, hun comptoir te lichten ende alle te vertrecquen, doch heeft de Maijt haar woort van vertreck dat uijt den throon hadde gegeven, gealtereert ende begeert eenige van die Comp^e hier souden blijven, twelck dese vrunden hoewel ongaerne (vermits hun alle vertreck volcomen hadden <f.329v.> geprepareert) hebben moeten volgen, soodat Mr. Thomas Lamberton en Willem Cock met voornoemt Supplij sijn vertrocquen, latende hier eenen Joris Cock, ende benevens hem twee Engelse gesellen, mitsgaders een gants ledich packhuijs blijvende onder andere aen de Oude Comp^e noch 100 t^l schuldich, ende hebben de verblijvers alhier weinich tot de dagelicxe gastos.

Vijf a ses dagen verleden arriveert alhier een Moorse vaartuijggh comende van de Cust Choromandel, brengt aan marct ontrent 500 slaven nevens weinige soo geschilderde als witte cleeden, met tselve vaartuich lant hier aen seker Deen genoemt Grasnins Hemer welcke t'voorleden jaar met den Commandeur Leijl op Batavia en Bantam is geweest, brengt nevens eenige cleeden voor sijn partiquier mede 10 a 12 slaven, naar ick bespeure is den selven gegengen om met d'een of d'ander Moors vaartuich voor stierman wederom dien wech aan te navigeren, dat Willem Leijl in September verleden van Tranckebare met 4 jachten naar Bangale is vertrocken, om sich te revengieren over de doot van 7 a 8 Deenen die haar schip genoemt St. Jacob op die Cust verlooren hebben ende naar hun onderricht is alle van de Bangaelders vergeven sijn.

Dagelijcx parresseert alhier de jaarlijcx vlood uijt Phera[k] dewelck naar ick van Orangkay Tommengongh⁴²⁶ (die met deselve is gecomen en ginder Gou-

426 Tommengongh, read Temenggong.

verneur van Negerij geweest) verstaan 28 a 30 prauwen soo klein als groot sterck is geweest, waar onder 16 Goerabs, van de welcke eenige wel 300 b^r tin hadden gevoert, de reste kleinder naar advenant brengen te samen 15 a 1600 bh^r van dat mineraal alhier aan, waarvan de Maij^t voor haar jaarlijck incomen ofte recht, (dat augmenteert en declineert naar der veel ofte weinich wert aangebracht) voor dese maal sal genieten 300 b^r, Sirj Paducca Tawan⁴²⁷, Maradje Sirj Maradia ende andere Grooten kregen met haar eijgen vaartuigen den 200, d'ander 300 minder en meer bharen thuijs, de reste blijft aan de Aetchinse Mooren ofte Guseratten die tselve voor haar particulier coopmanschap alhier aanbrenghen, waar onder een Sirj Snoel over de 300 b^r voor sijn partiquier becomt, den prijs van desen nieuw aangebrachten thin is door seker Geuserats schipper gennoemt Mahomet Nasser op 13 t^l gestelt, ick wil niet twijffelen of zal wel leeger comen, dat dese schipper soo veel geeft is om dat binnen overich tijt meent te vertrecken ende geen afslach verwachten can, soo was op 12 t^l of daar ontrent sal sien portie soo veel de cas lijden can op te doen.

Belangende ons cargasoentien heeft weinich aftreck, dat mij bedroeft, daar comen somtijts Mooren het porceleijn ...[?] maer bieden geen incoops prijs, vermits [?] Chineesen ende Javanen overvloedich[?] tot leegen prijs vercocht, van het[?] geleden 3 cassen klein d^o van[?, and following one line is illegible] <f.330r.> blijve van de Japanse comptoirkens hebbe aan de Engelse 1 p^s van de slechste soort N^o1 vercocht voor 5 t^l, het sandelhout, isere pannen en andere goederen blijven staan, sonder naar gevraecht te werden, voor de 26 onse rouwe robijnen costende incoops f.289:16 wert ons geen 12 t^l geboden, jaa presenteren gelijcke ende schoonder soo ons gethoont hebben voor 10 t^l te vercoopen, soodat ick vrese die steenen niet wel met avance alhier sullen comen vertiert.

Wij sijn jegenwoordich besich met den packhuijs te decken, ick hebbe den arbeitj aanbesteeet voor 5 t^l ende sal d'atap ende rottangh ontrent 4 t^l comen te costen, het woonhuijs daer mede meende te vertoeven, is met den langh duirogen regen, soo bedorven dat om daar in droogh te logeren, tselve oock al wat gepreparert dient, den pagger niet tegenstaande het hooge water die vrij bedorven heeft stellen wat lappen ten besten dat connen, ende men vernieuwen wachten tot U Ed^e naarder ordere ofte tijdinghe deses Comptoirs continuatie van U Ed. becomen.

.....

Int comptoir tot Aetchin, adij 3 December 1647.

427 Tawan, read Tuan.

Copie missive van Sr C. de Sallengre, 3 Nov. 1648.

<f.323r.>

Met vertreck van de coopluiden Johannes Sas en Adriaan Corneliss int jacht de Zeerob 31 Augustij passato geembarqueert is hun van mij aen U Ed. een missive overgelevert, wiens inhoud (verhoope toe gecomen) genoechaem mij bewust alhier ten Comptoir vervadt, waer van met t'versijlen der Supplij naer Bantam goet gedacht (als verplicht) hebben U Ed. kuntschap te geven.

T is dan sulcx dat t'bevel van dimmininge der uijtstaende Comp^{es} schulden gestadigh gehanthaeff werdt, doch vermits de debiteers versteecken en vereijst sijn, staet te beduchten, dat van alle niet off weijnich becomen sal, dan sullen tot t'erlangen ons uijtterste divoor aenwenden belangende Sirij Maradia Dewa en Posie Jambels achterstael, is mij p^r gelate memorie van den genoemde coopluiden verboden in te maenen.

Uijt Pera is anachoda Jurragan Javan met sijn gallioen alhier 9 Sept. passato aengelant, die mijn een missive aen h^r Sas door Pieten Wijants geschreven, heeft overhandight, de welke U Ed. om cortheijt gecopieert toecomt, t'seedert welken gedateerde tijt tot 25 daer aen volgende met nooterens weerdigh gepasseert <f.323v.> door d'opsiender der Quale werdt mij op den 25 als 27 September vier brieven van d'opperhoofden der jachten Delfshaven en Grijskercke toegesonden, de drie bij dit medebrenge vreesachtigh volck aen den Orangh Caij Maradia Siere Maradia (doch niet geopent) eerst waren gepresenteert, vereijste de twee daervan (hun lieden door E. h^r Gouverneur Jan Thijsen op Malacca met expresse ordre tot wel bestellen geinterregeert) aen eenen Moor Kuman soude leveren, welke bevel voldoen is, maer van (als U Ed. bijt copiken kent bespeuren) de vrienden met een kleijn ongeslooten brieffken (om de alhier Maij^t en Rijcxraden geen quart achter dencken te geven) verwittigheijt sijn daerop den vierden tot antwoordt en versoeck van aenboordt te comen gevolfst is die in gesien (vermits dien anderen in advijs U Ed. order niet derven schrijven) noodich achten, sulcx om licentie van een der vier Rijcxraden te obtineeren (want sonder verloff niet kunnen) hebbe mij bij d'Orang Caij Maradia Sire Maradia (die h^r Sas geoordeelt heeft Comp^s trouwsten vrient te sijn) vervoegt, versochten onder pretext, dat de jachten hoogh noodigh (ten regeerde met veel inpotente belemmert sijn) verversingh van doen hadde dat brengen mocht. Edoch nae veel omstandige reede geen consent vercregen, voorgevende in 1 à 2 dagen vertrecken soude, oock mijn lichtelijck door omslaen van eenen vaertuijgh ende contrarie winden onheijl overcomen mocht, waer mede d E. Comp^s ende ick aen eijgen leven schade te lijden stont dat als dan voor U Ed. nimmer te verantwoeden soud wijsen vernamen <f.324r.> naer

den wech geloopt Caffer segt continueel en meest alle daegh gesocht doch niet gevonden is.

Hoedanigh dit aencomen en crujsen der jachten (die sicht speurende een Malabaersche vaertuijgh aengedaen en niet becomen hebbe) bij de Maij^t en Rijcx grooten genooten werdt, gelieve U Ed. in uijtgetrocken extractt van ons dagelijck journael⁴²⁸ te lesen, eenelijck seggen dit maecqt in hun heden sulcke verbaestheijt en wijve loose moet dat de qualsche halff opgeworcke fort voltoijt ende met groff geschut versien werden, om in tijden van noodt (na sustinu) tegen de Hollanders (die sij schoon wij contrarij sprecken) bijnae voor vijanden achten te gebruijcken.

Van Surratta is mijn door den E. Joost Diercq met d'Engelsche Supply een missive van den 14 Maij passato tot gesonden, in sijnde verscheijde brieff extracten aen U E. (bij den E. Directure Arent Barentsz. mede genomen) geschreven welckers copie wij (vermits vast vertrouwen daerin genoechaem bewust sij) U Ed. niet te senden.

Wat advans d'Engels aldaer op hun van hier gevoerde thin becomen hebben nevens t'geen weder (dat meerendeel gelandt is) aenbrengen sal U Ed. bij d'uijtgeschreve brieff verstaen, d'aengecomen vrunden hebben bij de Maij^t seer hertigh (om op Ticoen prima te handelen) versocht dan niet geoptineert.

T'nnumber vaertuijgen en scheepen t'mij residentie aengecomen sijn

<f.324v.>

- 64 vaertuijgen met rijs en padie in Pedier geladen
- 4 Javaensche d^o met rijs, sout en visch
- 1 Malabaersche d^o met catoen, canfer en visch
- 1 jacht de Supplij voor d'Engelsche alhier Oude Comp^e
- 3 Chinese joncquens met rijs, weijnich porcelijns en copre bekens
- 1 Moorsche schip uijt Suratta met cleeden
- 2 Maladiesche vaerders met dito
- 2 Engelsche scheepen omtrent Pedier die met cleijn vaertuijgh, om wat reeden wetten niet hun slaven en cleeden hier aenbrengen

Dese toegevoerde cleeden met verscheijde scheepen doet de markt die redelijck voor dato geweest is affslaen.

Vertreckt 12 October verleden met sijn schip naer Visapatan seecker Visapatansche nachoda genaemp Chermametchan gescheept, soo ten naesten be-rucht sij bestaent in

⁴²⁸ Neither the extract nor the journal exist.

18 elijphanten	}	alles ingecoft voor 45 000 thail Atchins, daeronder 3 000 th ^l voor particulier
een goede quantiteit gout		
canfer		
ginginie		
thijn	}	goederen naer gissingh gereeckent is.
sandel		

Wat ijder van de aengehaelde verscheijde coopmanschappen in quantiteit en ten prijse beloopt niet te weten te kunnen komen.

Even wanneer vermeende dese fluijten comt mij d'assisten Jacob Rijcken en bosscher Jan Adriaenssen aendienien hoe <f.325r.> seecker Chinees onse jongen genaemt Thomas Harmanssen bleijcker van Rotterdam binnen de Campo in arack branderij (hun bij d'E. h^r Vlamingh gepermitteert daertoe wonen) tot sodomitsche sonde (naer eijgen seggen) gevercht is, waer op ter stondt den Chinees en jongen vatten en vast sluijten liet om de seeckerheijt van geen off gesorteert effect te vernemen, dat meer gemelte Thomas Harmans affgevraecht, vrijwilligh verclaert volcomen gepleecht heeft, als U Ed. bij interrogatorium kunt sien.

En vermits dese grouwelijcke sonde (op dat wij niet d'onverdragenlijcken toorn Gods op den hals laden) gestrafft moet werden, hebben een drachtigh goedt gevonden (schoon de Chinees tot geen bekentenis gecomen is) de geprendeerde geslooten (tot dat U Ed. ordre ons toecomen sal) te houden die wij met kethingh verlangen te gemort sien om van dese sodomiters ontslaen te sijn.

.....

int Comptoir Atchin, den 3 November 1648.

Charel de Sallengre

VOC 1171

Copie Dagregister gehouden bij den oppercoopman J. Truijtman, 1649.⁴²⁹

<f.196r.>

Adij 13^{en} Sept.

sochtens metten dagh lichten (mit een Z. oostelijck windt ende voor behulp van de stroom) ons ancker en quamen ontrent acht uijren voor de middagh ter reede Atchin, daarvoor Godt almachtich gedanckt blijft. Hebben 't geseth recht

429 A considerable part of the Dagregister can be found in *Bouwstoffen*, vol. 3, pp. 481–98. It is included in this text as quotation.

over de nieuwe Qualle ofte sterckt ter diepe 6½ vadem cleijgendt. Van den aldaer ten ancker leggen vijf schepen, namentlijk twee Engelsche te weten het jacht de Zeevorst van Guseratte ende 't fluijtschip de Hinde van Bantam g'arriveert, mitsgaders een Guserats Moor schip, een d^o van Masulipatnam, ende een d^o van Bengalen, leggende bovendien noch een d^o Malabaer binnen de reede van Atchin ter reparatie. Ick sochte dadelijck occasie, mij vande Atchinse gestaltenis te dienen, oversulcx sond naer lant seecker open briefken aen den assistent Philips Carel de Salangre, residerende in de Nederlandtse wooning aldaer, van inhoudē als hier aanvoeght.

Sr de Salangre

Eersame discrete,

Beseijden onse behoude aencompst met 't jacht den Luijpaart van Batavia over Malacca alhier, dient Ul. gecondicht de goede dispositie van de retourneerde Atchinse Ambassadeur met heur gevolch, ende principelijck den goeden welstant van onse superieriteijt in Batavia. Een ende sulcken wensche gaerne te verstaen van d'Atchinse Maij^t <f.196v.> sampt desselfs Rijcx raden, des gelijkcx ende niet minder dan Ul. en vorder bij sich hebben. Des ick mij dan versekert mach houden, soo verlange seer zulcx bij tijt te weten, sonderlinge oock de presente hoedanicheijt van die plaats ende jegenwoordige gestalte van des Comp^{es} residentie ende ommeslagh aldaer, derhalve sult cite, (ingevalle niet selfs hier meught verschijnen) een van d'onse tot mij afsenden met een letterken in response ende tot advertentie, soo als tijt ende gelegentheijt best conve-neert.

Vale, zijt gegroet van Ul. vrundt, was geteekent Joan Truijtmā ter bhare voor Atchin, 13^e Sept. A^o 1649.

<afgesonden bootschap door de Maij^t> Voor de middagh quam uijt Atchin een pestillon aen boort door de Maij^t te paarde gesonden, om te verstaen van waer 't schip, ende wie daer met gecoomen ware, versoeckende door last van sijn Altesa mijnen name, tot onfeilbaar teecken van onse comste, overmits de straet maere in Atchin van die verscheijndentlijck soude wesen, sulcx niet gelooft wiert een Hollantsche schip van Batavia te wesen. Ick gaf desen boode contentment of behoorlijck bescheijt, wanneer ij lens wedrom vertrocken is.

<het Roijale Chap wert door gecommiteerden aen boort gebracht> Hierop volghde nae de middagh het roijale Chap aangebracht door den Capado Megat Moelij Nadijckkara, in comp^e van den Pongle Caule ofte Baljouw, een Sabandaar, een Naleer ende twee Boedjtjanghs als gecommiteerden, benevens den assistent de Salangre, onsen resident in Atchin, geimbarquert in sekere Malabaa[r]se chiampan, cierlijck toegemaect met gebordeurde sit kussens ende een geel

seijde tendt om mij met heure Ambassadeurs daermede statelijck in te halen, hoe wel de vaertuijgh *<f.197r.>* door hinder van de vehement afloopende stroom ons schip voor die tijt niet wel beroeijen condt. Soo dat onse groote schep prauw haar te gemoet gesonden ende de voorgenommineerde officieren daer met aen boort gedaen brengen, *<hoofl' vertoont ende behoorlijck g'accepteert>* ter stont wiert voornoemt Schap naer hoofsche costuijme aen mij vertoont welck met de behoorlijke reverentie van Doulath ontfing, boven de welcomst verclaarde gerepeteerde gecommiteerden dat hare Maij^t sampt de Grooten seer verblijdt waren over ons arrivement, verseeckerende mij goedt onthael. Ick begreep uijt verscheijde naeratiën, dat nu 't eenmael aen onse comst, ende keer van hun gesanten gedespereert hadden. Invoegen sich de Grooten van 't Rijck ten langen lesten in verscheijde respecten meermalen tegens d'onse seer perfidieus betoont

<vrage van den Capado; antwoort daer op wegens het tardement van heur gesante> Den Capado dede mij vragen, waarom des Maij^{ts} gesanten nu dus lange buijten vorich gebruijckt van ons waeren opgehouden; daarop diende minnelijck dat de Nederlandtsche costume gemeen was met die effecten; daer onderlinge vrunden den anderen gewoon waren mede 't onthalen, alsoo dat in cas van visitatie off legatien het soo zij, hoe de vrunden grooter ende liever g'acht, hoe de datelijck courtoijsien ende vrundt bewijsen meerderen tijt vereijtscht, sulcx indubitavelijck most volgen ende geloofd werden, dat d'aengenaemheijt van sijne Maij^{ts} gesanten noch ons noch den tijt eeniger wijse verveelt hadde, dese antwoort scheen hun lieden, sonderlinge den Baljouw⁴³⁰, seer wel te bevallen, desieerende dienvolgende van hun propoosten, ende versochten te vertrecken nevens mijnen persoon.

<f.197v.>

<gaen met de missive ende geschenck van de Ed^e hr Generael aen lant> Ende wijle genoechaem sagen het gedistineerde vaertuijgh van heurlieden onvermogen bleeft ons aen boort te comen, ende onse prauw voor soo veele volcx buijten gevaar door soo brandenden ontstuijmen see 't effens te voeren niet bastandt, hebbe mij oversulcx met goedt vinding van d'Ambassadeurs, opt versoeck van meergemelte gecommiteerden nevens haar als ingeleijde vant' conincklijcke Chap met onse groote schep prauw nae landt ende voor eerst bij de Qualle begeven, blijvende gemelte gesanten met heure gevolgh soo lange aen boort de prauw ter keer in wachten, ende wij hare E. gevolghelijck aencomst bij de Quale latende de boot volgen, met ons suijsje weder spijts benevens de generaele schenckagie wanneer sonder langh vertoef bij ons verschenen. Zijnde van daer gelijkelijck in d^o prauw g'embarqueert ende alsoo gesamender handt de revier

430 Baljouw i.e. Penghulu Kawal.

ingevaren. *<en langen metten avont in Atchin>* Soo dat met den avont voor d'Engelse logie aangelanght zijn, vervoegende hun op gedachte gecommiteerden in geselschap van heure gesanten naar de Alfonsoega ofte Tolhuijs, om aldaer de costumiere gerechtigheit van 't conincx Chap in te wachten, ende ick transporteerde mij met den tolck in Comp^{es} logie, aengesien dat d'aenclevende ordinaire gisten, voor d'officiale van d'Alfondega dependeerende. *<voldoenich van't conincklijcke Chap in de Alfonsoega>* Op die avont niet afdoen conde, vermits de goederen noch aen boort, ende bij Comp^{es} logie g'eenige in esse waeren, uijtgeseyt een verlackt kistgen, dat ongetaxeert noch getransporteert daer gevonden, van't 'tselve mij hebbe gedient, daer bij voegende noch ses en vijftich papieren met goudtraet, met het welck ick Sr de Salengre ende den tolck Abdulatijff naer d'Alfondega gesonden, tot betalinge van't voorgemelte, het rapport dienende mij dattet geaccepteert ende aengenaem was geweest.

<f.198r.>

[*quotation from Bouwstoffen*, vol. III, p. 481.]

“Adij 14^{en} d^o

Sochtens vroegh, quamen mij visiteren d'Engelse Opperhooffden Mr Keneston, voerden eenige propoosten vande alteratie in Europa Vermelte Engelse verhaelden wijders het quade onthael heur [door] d'Atchinse Maijt aengedaen, jnvoege dat Mr Weijle in Febrero pasado ten hove geweest sijnde, int uingaan door sijne Maijt^{ts} slaven daer binnen met sulcke vuijst slagen waere getraceert, dat in ettelijcke dagen qualijck uijt zijn oogen had connen kijken, dan met twee caffers wt het hoff geleijde ende voor eenige uijren in de boeijen gesloten worden, oorsake, dat op 17^{en} Febrero seecker Moorschip uijt Bengale, ter baere Atchin g'arriveert ende naer t'voorgeven 't meerendeels door die van Engelse bevrageht sijnde, geen van des Maijt^{ts} boedjtjanghs (tot de ordinarie visite afgesonden) aen boort wilden hebben noch visitatie gedoogen, over sulcx ten hoove sijn gegaen, in meninge tselve met force woorden 't obtineren, dat alsoo in slagen uijtgevallen is.”

<versoek van seker Armenis coopman> Corts daerop werde van seecker Armenis coopman versocht, die rijmen tijt in Atchin geremoveert hadde, staende op sijn vertreck naer Bengale, hebbende den Bengaelse nachoda ten halven bevracht wat cargasoen daer met vervoeren, sullen en desen hier na op sijn plaats van sijn vertreck specificieerden.

<f.198v.>

<eerste visitatie van den gesant Sibidi Indra ende desselfs communicatie> Soo quam oock voor d'eerste mael mij visiteeren den Orangcailja Sibidi Indra, verselt met een Naleer communiceerden dat naer gedaene rapport, bijnae den geheelen nacht verleden ten Hove bij de Coninginne ende rijcxraaden gesetten hadden, ende soo van't een als 't ander ondervraeght waren geworden, sijne Maijt hadde in

alles goet genoeg geschept, ende was seer verblijt geweest over hun wederom comst, hem Sibidi Indra nevens sijn compagnon ende tolck vereert hebbende een schoon sijnde habijt, met goude blommen, d'andre nae qualiteit, tot teecken van goet contentment, mosten tegen de middagh andermael in de voorschreven cleedingh ten Hove verschijnen.

<vereeringe van de Maij^t bestaende in fruijten ende coebeesten> Des achtermiddaghs van de Coninginne benevens een coeijbeest ende jongen buffel met verscheijde vruchten beschoncken, ordentlijck in Comp^{es} logie ende cierlijck in silvere schotels met overdeekte gebordeurde doecken aengebracht, onder 't opsicht ende overlevering van een Capado met 10 dienaers. Ick presenterende hem naer d'wijse vant' landt ende heur humeur een gout ringetjen nevens 2 papieren goudraat en aende dienaers 4 goude masen in schenckagie, <ongehoorde weijging van een gepresenteerde recognitie ofte costumiere gift> welcke buijten gissingh, ende ongehoort beleefdelyck g'excuseert, met reden die niet derfden accepteren, waaruijt bemerckte dattet hun sonderlinge most verboden sijn, alsoo doch in de nature daartoe gretich immers de grootsten selfs genoeg begeringh blijven. Ick bedanckte mij reverentelijck wegens die vereeringh, en dede den brengers de betel doos voorsetten.

Op dato hebbe mij vant gepasseerde g'imformeert ende voorts onderstaen 't gunt tot Comp^{es} requisitien dienst al hier behoerlijck ende nodich was.

<f.199r.>

Voor eerst vonde Comp^{es} Campo alhier bewoont van vier dienaers namentlijck den assistent Ph. C. de Salengre als hooft, ende eenen Jacob Rijcken assistent, met een matroos ende jongen, soo als die personen op't vertreck van den coopman Jan Sas laesten Augustij verleden jare aldaer gelaten waeren.

<nopende de wooningh> Aen de wonich was sedert de hant weijnich aengehoude, door dien staat gemaect dat Comp^{es} ommeslagh eerster occasie van hier gelicht soude sijn geworden, de pagger (rontsom van stroo) was bijna geheel vervallen, alsoo gants veroudert en 't eenemael vergaen is, dient nodich gerepareert ende versien.

<aengaende 't packhuijs en Comp^{es} effecten> Het packhuijs van de leegh ende scheen noch redelijck goet ende dicht te wesen. D'effecten die op jonghste vertreck p^r transport ten Comptoire alhier gelaten waren:

2500 pijpen goudraat a 3½ r ^a t'cento	f.223:2:8
1600 stucx goude Atchinese masen a 4 p ^r r ^a	f.1020:
naederhant ingevordert de schult van 6 t ^l off 24 r ^a	f.61:4
de winst op 500 pijp ende van voornoemt goudraat gevendeert bedroegh	f.70:2:8
somma	f.1374:9:

Daarentegen de generale gastos binnen den tijt van 12maenden en 13 dagen, te weten van ultimo Augustij 1648 tot 13 sept 1649 naar luijt van specificatie namentlijck

aen oncosten	f.649:12 : 4
montcosten	f.436: 1 :
schenckagie	f.178:10 :
soldije.	f.40:16 :
	<hr/>
	f.1304:19 : 4

hebbe alsoo een restant gerenden van f.69: 9:12

<f.199v.>

<het restant van Comp^s effecten> Daar onder 12 onganckbaer coper masen geweest die mij verthoont sijn, dien volgende geordonneert afteschrijven, bedragende f.7:13 welcke vant geliquideerde restant afgetrocken, tot gisteren toe suiijer bevonden sijn f.61:16:12 over soo veel het Comptoir de novo is belast, vermits d'oude negotie boeckken op 13^e stantij geslooten.

<consumeie vande provisien> De overgebleven provisien van 200 pond vlees, 100 pond speck, ½ legger arack, weijnich olije ende asijn, waren al bij de vier maenden geconsumeert geweest, derhalve het secours⁴³¹ wel te stade quam.

<de bevindinge van des Comptoirs boecken, papieren ende geschriften> Het daghregister, gehouden bij Sr de Salengre, soo mede de negotie als logie boeckjens, sampt andere pampieren ten Comptoire gehoorende, vonde onverachttert noch verwaarloost, maer alles viercant, except de journalen, successive gehouden bij d'h^r Deutecum ende den oppercoopman Huijbteckt van den Broeck zaliger gedachtenisse niet in loco. Soo hadde oock den coopman Sas het vervolgh van dien, bij desselfs overlijden met sich genomen, nevens negotie ende specificatie boeckxkens van on: ende montcosten, schenckagien etc^a, soo dat voor de posteriteijt niet gebleven sij, causeerende voor mij groote ignorantie int formeren van de nesessaire gewoone schenckagien, voor vallende kleijne giften ende onvermijdelijcke ordinaire oncosten, sulcx alles maer den jegenwoordigen tijt ende ockasie van important versoeck hebbe moeten richten.

<Atchinse wantrouwe en bewaekingh van Comp^{es} logie ende dienaren uijt occasie van suspitie> D'onse waren omtrent die van Atchin eenen tijt herwaart door verscheijden accidentia niet allees suspect gehouden, maar in respect en confidentie oock soo vermindert, dat bij de ses maenden herwaarts <f.200r.> uit vreesse van te vluchten, soo bij dage als bij nacht, int beginne van 16 personen dan opt jongste van 8 d^{os} op de vier hoecken buijten Comp^{es} Compo bewaect sijn geworden. Bij gelegentheijt en oirsake den een off ander van d'onse 's daeghs

431 Secours, read (Fr.) secours.

uijtgaaende, waren van verde door eenige dier wachthouders gevolght om bewaart te blijven. Soo waeren oock de nieuwe Qualle, sijnde de eerste sterckte op den hoeck in't incomen des reviers geduirende dien tijt voor onse comste niet minder dan met 1000 g'armeerde mannen beseth ende bewaect geweest. Item soo hier en daer op d'oude advennen tot versterkinge dagelijks gearbeijt geworden, ende dat alles uijt vreesse en ongetwijffelde sorgh, ons eerst daaghs in hostile posture te moeten verwachten; ter cause soo gecolligeert hadden.

<wegens het tardement van de gesanten> Dat des Maij^{ts} gesanten genoehsaem wegh bleeven ende nu licht niet te keren stonden, vermits sulck een tardance ongewoondt, dienvolgende voor haer suspeckt ware.

Dat het besluyten van de conincklijke reede doort cruijssen, van twee Nederlantse schepen een teecken van vrunt–braeck was.

<met het bedrif van dien> Dat ingevolge de hostile actie door d^o cruijssers in Oct. passado aen seecker Malabaar[r]s vaartuijgh op des Maij^{ts} reede omtrent de Qualle gedaen, een bewijs en aenvanck van effective vijantschap 'tachten waere.

<wegens de roof op de Sumatrase Westcust in Ticco> Dat den roof op den Westcust aen verscheijde Atchinse coopluijden onder de Hollantse vlagge gepleecht, gecauseert hadde een bederf van d'ondersaten, door sulck gepresupponeerde vijantschap genoehsaem, bewesen ware.

<ende continuative besettinge van Perahs revier> Item dat de continuative besettingh van Perahs revier, waardoor d'entrance van des Maij^{ts} eijgen

<f.200v.> vaartuijgh, als oock den uitganck van heure subjecten in Perah beleth, niet strecken conde tot beclijvende alliantie, maar tot hinder ende vernielingh van 's Rijcx welvaart.

Daer uijt niet vermoedelijck maar blijckelijck sagen de repture van vruntschap voor handen waere, hadden ter oirsaecken voorschreven bij verder impressie ende imaginaire vreesse scherpen ende naeuwe ordre gestelt op't in en uijtgaen van alle vaartuijgen, om 't intercepieren eenige brieven, die soo van den resident alhier, als als de selven souden mogen geschreven ende bestelt sijn. *<interceptie van Nederlantse brieven en verkeerde interpretatie>* Gelijck oock gedaen ende achterhaelt hadden verscheijde brieven, soo van Malacca als uijt de cruijssende jachten aen den resident de Salengre ende sijn bij hebbende Assistent geschreven over de welke d^o Salengre voor de troon was geroepen, ende den inhoud van die onder vraeght geworden, sonder dat hem in de goede interpretatie gelooff ware gegeven, maar door Laxamana vrij moedelijck uijt-geseijt, dat meerluijden in Atchin waren die Hollants conden lesen, ende dat hierinne verkeert gingh, sulcx die brieven door den Gouverneur van Malacca aen hem geschreven waren, van inhoude dat onderleggen soude met sijn volck

uijt Atchin te [re]fugeeren. Spaerende tot die gelegentheijt geen gelt alsoude 200 realen voor een vlieger off vaartuijgh moeten betaelen en ander diergelijcke imaginaire of versierde praatjens meer, waarbij desen perfideusen en versaechden hoop soo gebleven ende gemelte brieven tot noch toe onder heur berustende sijn.

<voor de Comp^e was niets genegotieert> Behalven dat p^r manquement van coopmanschappen en contanten het alderminste 't sedert voor de Comp^e hier genegotieert, soo waere oock dese plaats boven mate met Cust, en Guseratse cleeden *<f.201r.>* ende lijwaten overcroot, soo door d'Engelse ende Mooren van Suratte, als door die van Masulipatnam, Bengaele ende Clingers aengebracht, welcke cleeden door den anderen tot soo slechten prijse gedaalt ende ten deele vercocht waeren, dat niet eens den incoop off capitael, laatstaen de gesupporteerde ongelden van die selve gereconveert hadden.

<den tin ende peper gesteijgert> Onder andere hadden d'Engelse vercocht de corge blauwe brede bafta a 15 t^l 6 maes, ende smalle d^e 2½ t^l dat schant coop is. Daarjegens waere de prijse van peper ende thin soo gesteijgert dat d'baare peper van 6 tot 5, 5¼, 5½, en wederom tot 6 teijl vercocht is geworden. Item den thin van 12½, tot 13, 14 a 15 t^l, ende dat noch bij schaerse quantiteit en bij een sameelingh p^r manquement van meerder toevoer.

<de Perahse vaarts was geschort> Van Perach was sedert geen tin aengebracht ende die vaart soo derwaarts als herwaarts over quansuije geschort.

<de frequente vaart op de Sumatrase West Cust was gevrees> Soo was oock van de Sumatrase Westcust cleijne quantiteit peper aengevoert ende, de reciproque vaart door de Atchijnders gevrees zijnde dese twee obstaculen d'oirsacke, waromme de cleeden hier in Atchin soo schant coop en noch qualijck te venten sijn geweest, wederom aen d'andersijde dat den thin en peper soo gesteijgert zij, ende tot soo hoogen prijs blijft.

<arrivement van schepen en vaertuijgen in Atchin binnen 13 maenden met hun aengebrachte cargoenen> De gearriveerde schepen ende vaertuijgen uijt vreemde gewesten, sedert ultimo Augustij verleden jaere tot 18^e deser maent alhier dat gepareceert ben, waren geweest de volgende, met soodane spetien van cargoenen als daar benevens wtgedruckt wert, namentlijck

<f.201v.> Van Perach 3 vaertuijgen met cleeden en Realen, den thin hadden d'onse vant jacht Welsingen (daarin besettingh leggende) jegens contanten af ende overgenomen.

Van de Sumatrase Westcust 9 vaertuijgen met gout, peper ende benjuijn.

Batavia 7 vaertuijgen met cleeden, coper, goudtraat ende porcelijn.

Andragierij 3 vaertuijgen met peper.

Malacca een vaertuijgh met sout en rijs.

Johoor 7 vaartuijgen met aguel hout en sout.
 Bengalen een Moorsch jacht met cleeden en lijwaten.
 Masulipatnam een Moorsch schip met cleeden.
 De Malabaarse Cust twee groote vaartuijgen met slaven, cattoen
 ende drooge visch.
 De Maldivische Cust 3 vaartuijgen met amber de grijs, matten,
 compel maes, cleeden en Siamse roode potten.
 Bantam een Engelse fluijt de Hinde sonder coopmanschappen om
 naer Suratte te gaen.
 Van Souratte drie schepen, te weten 2 Engelse, namentlijk de
 Supplij ende Zeehorst, ende een Moorsch schip, alle drie met
 cleeden.

Item twee Clingers met cleeden en slaven.

<vertreck van die selve binnen voornoemde tijd ende wat daer met vervoert hebben> Soo waren
 oock de naerfolgende van daar vertrecken, namentlijk naar

de Westcust 8 vaartuijgen met cleeden.

Batavia een d^o ongeladen.

Choromandel te weten naar Visiapatnam een Moorsch schip, met
 eliphanten, gout, agulhout, solpher, champher, tin, sandel ende
 gingie.

naar de Malabaarse Cust een vaartuijgh met peper, solpher,
 agelhout, benjamin.

Souratte een Moorsch schip met gout, thin, sandel, peper, sout,
 benjamin, ginje en solpher.

<f.202r.> de Maldivische Cust een vaartuijgh met peper.

Bantam d'Engelse Supplij ongeladen.

Malacca drij vaartuijgen met cleeden.

Johoor 2 Chinese jonckjes met cleeden.

Jambij een vaartuijgh met cleeden.

Item 2 Clingers wederom vertrocken met gout, peper en metael.

<valsche practique van d'Engelsen> Des avont quamen den tolck Abdullatijff int' se-
 creet mij verhaelen, hoe dat uijt den monde van Maradia Srij Maradia verstaen
 hadde, eenige valsche ende listige practijcquen die d'Engelsen onlanghs tegens
 ons ontrent haer Maij^t onderleijt, soo dat vrij oorsake gegeven, men d'onse opt'
 jongste voor onse aencomst weijnich off schiert 't eenemael niet meer ver-
 trouwt hadde, door dien bij interceptie van eenige brieven soo van Malacca als
 van de hier omtrent gecruijst hebbende jachten aen onsen resident alhier ge-
 sonden, die op't Coninclijske begeeren aen d^o Engelsen om te lesen ende te
 vertolcken verthoont waeren geworden, als nu te blijcken quam, hun in de uijt-

legginge niet naer waarheijt gequeten, maar voorbedachtelijck het contrarie versiert mosten hebben, op imaginare insicht presumerende onse aliance met de troone Atchin nu int' hellen, daar door nieuwe voordeelen te capteren immers gelijcke priviligiën te erlangen.

Adij 15^{en} d^o

<den resident de Salengre wert naer rijcxraat Sirij Paducca Tuan gesonden ende redenen waarom> metten dagh hebben den resident de Salengre nevens den tolck Pieter met een spiegel tot schenckagie, naar den Rijcx raadt Sirij Paducca Tuan (sijnde Gouverneur van de vreemdelingen) gesonden, tot bevorderingh, dat de missive en geschenck van d' Ed^e h^r Generaele spoedich end solemneelijck *<f.202v.>* ten Hoove gebracht en aen de Maij^t eerbiedelijck overlevert moge werden, het rapport was besijden de groetenisse, dattet sijne Altesa terstont soude doen voordragen ende mij naeder bescheijt laten weten.

Dato hebbe het gout draat ende die provisien voor Atchin aen lant doen brengen.

<cost gelt voor de soldaten gegeven> Soo mede voor die acht soldaten (tot suijte medegesonden) cost gelt gegeven, te weten ijder 7 masen voor een halve maent, tot evitatie van meerder onkosten.

Ten selven dage "hebben d'Engelsen van d'oude Comp^e partije peper nevens verscheijde packen met cleeden lijwaten uijt de logie naar boort gescheept; de coopliden geven voor, de loogie hier te lichten ende eerst daaghs metten anderen naer Suratta te willen vertrecken, om redenen: dat voortaan weijnich of geen negotie hier voor haer te drijven waere. Het succes leert den tijt.

Met de nieuwe Engelse Comp^e is 't eenemael gedaen, sijnde noch een persoon van die selve hier in loco, wetende qualijck aende cost te raecken. Heeft licentie g'obtineert te vertrecken."⁴³²

<antwoort van Sirij Paducca Tuan> Tegens den avont quam seecker Naleer (gesonden van Sirij Paducca Tuan) rapport brengen, dat de Maij^t opt' gedaene voorstel vergundt ende ordre gestelt hadde aenstaenden Sondagh wesende den 19^e deser de brief en geschenck van d'Ed^e h^r Generael naar 't Hooffse gebruijck ingehaelt soude werden.

Adij 16^{en} d^o

<Atchinse onbeleeftheijt> werden van den Capado Megat Moelij Nadijckara versocht, om sijn gewoonelijcke gerechticheijt van't aengebrachte Chap 't ontfangen. Ick excuseerdent op dilaij, dat bevoorens de Generaele brief ende

432 *Bouwstoffen*, vol. III, pp. 481–82.

schenckagie aen sijne Maijt behoorden overlevert te werden, 't welcke mette Atchinse beleeftheijt accepeerde.

<f.203r.>

<versoeck vande tweede gesant Tonada Radia> Des avonts comt mij den Orangcaija Tonada Radia (jongst tweede gesant) voor d'eerste reijse besoecken, ende dat om te betelen een vless stercken aracq, als te moveren eenige futile praetjes, dat hem met courtoisie dissimulatie, en daar op passende reedenen affsloegh.

Adij 17^e d^o

<continuatie afscheppingh van d'Engelsen, ende twede visitatie van Mr. Weijs> continueerden d'Engelsen in heure afscheppingh, ende compt Mr. Weijs om nooten te coopen, die ick op insicht van beter coopliden tot naar gelegentheijt uijtstelden.

<Comp^{es} specerien, sandelhout ende nodige cleeden werden aen lant gebracht> Op huijden wert van ons het sandelhout, monsters van cleeden, Guinees lijwaat, mitsgaders eenige nooten ende naagelen aen lant gebracht, daartoe sich vertoonen verscheijde coopers, gelaetende hun vooreerst wat flauwgirich.

<doleance van den boeck-houder opt jacht den Luijpaart over moetwillige bedrijven van seker Atchinse slave> Onsen boeck-houder Pieter Brittsen compt aen lant ende valt clachtich over d'onredelijcke bejegingh van seecker Atchinder, slave van den gesant Tonada Radia, hebbende heur gedreijckt binnen ons eijgen scheeps boort met sijn crits te grieven, daar en boven aen landt comende, dat op hem letten en betaelen soude, ter couse gemelten boeckhouder volgende mijn ordre int halen ende afscheepen van beijde Ambassadeus goederen, goede ende behoorlijcke opsicht naem, conform soo die ter reede Batavia distincte aen boort gebracht ende specifice g'annoteert waeren ten eijnde naermaels buijten eijgenschap geen meerder pretentie soude connen of mogen moveren.

Adij 18^e d^o

<Hooveganck van Engelsen> zijnde bij ons Saterdagh, ende voor sijne Maijt in Atchin d'ordinaire weeckelijck audientie dagh. d'Engelsen hadde ten Hoove geweest, ende bij versoeck van sijne Altesa g'obtineert betaling binnen den tijt van 14 dagen tegens Laxamana overschult.

<f.203v.>

<tweede visitatie van de gesant Sibid Indra met sijn doleerens verhael> Orangcaja Sibid Indra comt mij voor de tweede werf besoecken, met verhael, hoe dat Tonada Radja sijn mede geseel (jongst tweede gesanten in Batavia) daar op geraepte leugens en valsche vercierselen hem bij sijne Maijt ende Grooten des Rijcx sochte te denigreren ende verhaet te maken, alsoo bedecktelijck gerapporteert ende te kennen gegeven hadde, dat over de groote tardance in Batavia hij Sibid Indra eijgentlijck de oirsake soude sijn geweest, door dien qualijck van Batavia had-

de connen scheijden. Jae bemerckelijck liever 't eenemael daar gebleven in dien sijn familie en goederen costij gehadt hadde, als wederom naar Aetchijn gekeert, hebbende tot reedenen gegeven, dat d'heere Deutecum zaliger verscheijde reijzen hem Tonada Radja versocht soude hebben en vermaent, hen vertreck bij de Ed^e heere Generael te bevorderen alsoo dat bij effecte van dien overlange gedespecheert souden sijn geweest, ende dagelijcx hadden vertrecken connen, indien selfs gewilt ende meer dier geelijcke, maar in plaatse van die bevorderingh hij Sibidi Indra sich dagelijcx soo gedesboucheert⁴³³ hadde, dat tijt ende gelegentheijt daardoor vergeten ende alles over 't hoofd gesien. Ja wel meer, de principale poincten waaromme expresse aen d'Ed^e heere Generael van haere Maij^t afgesonden waeren geweest, niet eens gerept weijniger voorgedragen hadde, gespeelt hebbende, den ouden en goeden vrundt van den Hollanders, *<gedivulgeerde onbeschaamende logens van den tweeden gesant Tonada Radja>* daar besijden souden oock, behalven het slechte tractament, geduijrende hun aenwesen in Batavia, niet geacht noch versocht sijn geweest, in maniere sulcx behoort, ende ter eer van de Maij^t vereijst soude hebben, boven dien noch allen, hadde hem oock beschuldicht, dat met raadt van den tolck Abdulalijff souden onderleijt gehadt *<f.204r.>* hebben, hem Tonada Radja in Batavia te laten vermoorden, dat door goede voorsicht niet wel hadde connen effectueeren, gemelten Sibidi Indra neemt voor, sijne verantwoordingh metten eersten bij den Rijcx Raat Maradja Sirij Maradja, dan voor sijne Maij^t te doen, bij declaratie, hoe ende om wat redenen den haat en particuliere vijantschap tusschen hun beijde in Batavia geresen sij, met belofte diet zijner tijt aen mij te openbaren.

<den resident de Salengre met den boeckhouder Britsen, wert naer den Rijcxraet Maradja gesonde, ende redenen waarom> Na de middagh sonde den resident de Salengre, den boeckhouder Britsen, ende tolck Pieter nevens een geschenck van vijff vleskens rooswater ten huijse van den vermogenden Maradja Sirij Maradja met clachte over de insolent bejegeningh en onlijdelijcke drijgemente van dien Atchinsen slaven aen voorgemelten boeckhouder in plaatse van behoorlijcke danckbaarheid gedaen, soo als op gisteren geannoteert staat, versoeckende daar over een billich redres off correctie en toestant van het versoeck.

<de schenckagie van d'Ed. h^r Generael wert getaxeert en opgeschreven> Tegens den avont quamen sijne Maij^{ts} gecommitteerden in Comp^s logie, namentlijck den Baljouw, Sabandaer, schrijver ende twee Nalers, visiteerden de schenckagie van d'Ed^l h^r Generael aen hooghgemelte Maij^t medegebracht, schrijvende die naer gewoonten op, om naderhant te taxeren.

433 Gedesboucheert, read gedebaucheert.

Adij 19^e d^o

sochtens vroegh werde van Radja Binthara, zijnde in qualiteit d'eerste aen de vier Rijcxraden ende president van de justitie, door sijnen dienaer verselt met den tolck Abdulatijff begroetsende uij de naem van sijnen meester gevraecht, off den moetwillige Atchinder wilde over *<f.204v.>* geleverd hebben int recht ende straff van zijne Maijt dan vernoecht waere, dat door hem int privaet gecastigeert mochte worden, ten presentie en aenschouw van den geledeerde boeckhouder 'tonsen contentment. *<den moetwilligen Atchinsen slaven wert behoortijck gecastigeert>* Ick stelden t'p^r respecte in sijn E. discretie dispositie tot een privaet castiment, ende sont op sijn E. versoeck gerepeteerden boeckhouder derwaarts, om 'tselve te aensien, brengende rapport, dat den moetwilligen met veele harde slagen gestraft was geworden.

<de missive ende geschenck van d'Ed. h^r Generael aen de Maijt wert solemnelijck ten Hoove gehaelt> Des middaghs wort ick met de missive ende geschenck van d'Ed^l h^r Generael solemnelijck ten Hoove geleiht in geselschap van den Binthara Blangh, Baljouw, Sabandaer ende Naleer, mitsgaders van de jongste Ambassadeurs Sibidi Indra ende Tonada Radja, nemende tot ons geleihte schipper Haen, den assistent de Salengre ende den boeckhouder Britsen met mijn swager de harder.

<ordre van statie> De schenckagie wiert van 52 coelijs ordentlijck voorhenen gedragen daar op de missive, leggende in een goude massive schotel, gevoert op een eliphant in een verdeckt huijsken, voor ende nevens gaende trommelen ende pijpen, mitsgaders veele quitasol-dragers, dan volghden onse 9 soldaten, die op alle hoecken van straten vuer gaven, daer aen wierde ick van de voornoemt gecommiteerden geleiht volgende ons een groote suijte. Int gesicht van 't Hoff comende, wierden soo langh op de pleijn staende gehouden, tot sijne Maijt in 't voorhoff was gecomen, veele eliphanten hielden daar een rangh ende waren in goede ordre gestelt, onderwijlen wiert vant jacht de Luijpaart, conform d'ordre ter reede drij reijsen 't elkens drie canon schoten gelost, ende dat een quart glas na den anderen, wesende juijst soo gepast, dattet sonderlinge welquam ende met een aengenamen luijster aengehooren omtrent een half uijr wachens wierden door t' conincklijcke *<f.205r.>* Chap voor't geleiht, daar ongeveer een pistoal schoot van sijne Maijt achter de guardijnen in't speelhuijs sittende, de gewoone reverentie van Doulath mosten doen, ende soo op de Baleije gebracht, vonden daar de Rijcx raaden, Bintharas, en voorneemste Edellieden, bij de welcke ick g'ordineert was te sitten, daarop begon het gevecht van d'eliphanten, ondertuschen sonde mij de Maijt een Aetchins habijt met goude blommen ende streepen. Ingelijcxs een geringer voor de schipper, boeckhouder ende mijnen swager, naar advenant, ende naar dat gehabueert waren, *<gevecht van eliphanten>* deurden d^o gevecht wel een ure langh, dat speculatijff omsien was, sonderlinge op 't jongste waardich het gevecht van

vier droncke eliphanten, door dien den anderen soo grimmich aentasten dat twee van dieselve seer gequest zijn geworden.

Ter selven instantie waren van Perah aengelanght twee gesanten van den Sultan Moeda farsa⁴³⁴ aen d'Atchinse Maij^t, die mede ter Baleij gebracht en met slechte Aetchinse habijten vereert sijn.

Naar't eijndigen van 't verhaelde battament speel, zijn nevens de Perahse gesanten geaccompagineert van veel Adel in't tweede Hoff, ende op de Bintharas Baleij gevoert, Radja Binthara dede mij door den tolck Abdulatijff aenseggen, als dat ick juijst in tijde van heur vasten maent hier gepareseert, wanneer naer't gebuijck stil waeren ende s'daeghs spijsenoch dranck nuttichden, oversulcx gelieven wilde de Maij^t excuseren, ende niet qualijck te duijden indien met genoechsamen vermaeck ende tractement niet behoorlijck vereert waere, dat het ontbreckende naar uijtganck van de vasten gesuppleert soude worden, ick bedancke mij voor de conincklijcke eer en goet onthael, tot noch

<f.205v.> toe aengedaen. <propoosten van Radia Binthara; antwoorde daerop> Gemelte Radia Binthara urgeerende daarop vorder propoosten ende dede mij weijders door voornoemt tolck aenseggen, het een bijzonder geluck moste beduijden, dat even bij overleveringh van d'Ed^l h^r Generaels missive, gelijckelijck gesanten van Perach met een brieff aen sijne Maij^t verscheenen; Ick dienden daarop: dat in sulcken gevalle ijder geluck sijn eijgen volck socht.

<de conincklijcke wacht wert opgeseth> Metten avont wiert naer gewoonte de conincklijcke wacht opgeseth, ende die met een sonderlinge statie door tamborijnen, sangers, schippers gecelebreert, ter dier tijt onder 't gesach van opgemelten Radja Binthara, wiens wake het voor die nacht was, ick wierde versocht en met d'onse in rangh gestelt, recht tegen over de derde poort siende in den troon, om de ceremonien aen te sien en bij te wonen, duijrende wel een half uijr het singen ende gespeel wanneer verscheijde reijzen met opgeheven handen gesombaeijt wiert, dan een silvere camer los gebrandt, daarop Radia Binthara sijn afscheijt van mij genomen ende sich int binnenste Hoff vervoecht heeft. <des Maij^ts tractement> Wij wierden wederom op de baleij gebracht ende bij de kaerse hooflijck getracteert, voor mij wiert alles opgedist in goude servise ende dat in quantiteijt goude schotelkens, de rest van de Aetchinsen Adel en Perahse gesanten in silver, maar gehouden maalteijt werde van sijn Maij^t met de suasse beteldoos vereert ende <statelijck ruge geleijde naer Comp^s logie> doort Chap gelicentieert te vertrecken, dan met twee eliphanten ende drie paarden in Comp^s Campo gebracht, d^o eliphanten keerden weder terugge, maar de paarden bleven 'tosen gebuijck in de logie.

434 Moeda farsa, read Muzaffar Syah.

Het vaartuijgh van Perah met voornoemt gesanten soude, naar bericht, 40 bharen thin aengebracht hebben.

Adij 20^e d^o

comen verscheijde dienaers om haer hack⁴³⁵, sijnde d'oude competenten gerechticheijt, ijder naar sijn bedieningh <f.206r.> betelende, soo dat van die begeerlijcke qua[n]ten seer gequelt werde, hebbe ten naesten bij ijder daarin contentment gedaen, naar luijt van specificatie.

<versoeck van Calij> Den Calij door sijnen dienaer versochte een van d'onse, die in de Maleijtse tale geverseert waere, om den Nederlantsen originelen brieff te mogen lesen, ende de substantie andermael translateren, t welck hem toestont.

Adij 21^{en} d^o

<toestant van dien> s morgens sonde nevens den resident de Salengre, den boeckhouder Britsen ende tolck Pieter ten huijse van Calij, om desselfs versoeck 't effectueren, instrueerende haar bevoorens naar vereijsch van saecke, op dat int oversetten van de Generaeles brieff niet nae de letter maar punctueel op de substantie mosten letten, <rapport> brachten rapport dat naer gedaen werck die missive conform het Batavise translaat ende met genoeghen d'accorde bevonden.

<raats splingingh gehouden> Op dato hebben geresolveert, onse ingescheepte Souratte cleeden naar de Westcust te voeren, ende sekeren jongen in dienste van de Comp^e ter Comptoire alhier bescheijden, met ons naer Batavia te nemen. Item hoe ons bij de visitatie der Rijcx grooten in de schenckagien ende ten vaure van dien sullen te gedragen hebben, alles om redenen soo als de resolutie hier onder g'insereert breder dicteert.

<resolutien>

Dinghsdagh 21^{en} Sept. 1649.

Gesien bij factura, dat met dese gesuccedeerde besendingh naar het Rijcke Atchin, door ordre van d'Ed^l heere Generael ende Raden van India onder andere goederen, oock verscheijde packen met Souratse cleeden aengesonden sijn, met intentie ende last ingevalle die in Atchin met geen matich profijst soude ongeseten off vercocht <f.206v.> connen worden, dat deselve naar de Westcust gevoert ende daar jegens behoerlijcke recepisse aen den oppercoopman Hendrick Craijer overgelevert sullen werden, op hoope die profijtabelder ten meesten voordeele van de Comp^e daar te benificeeren, dan hebben geconsideert, soo als op ons arrivement onder-

435 Hack, (Arab.) haqq, i.e. dues or charges.

vonden, dat vermits den opulenten toevoer van die sorteringh, door d'Engelse ende Souratse Mooren, dese plaats jegenwoordich dus overcroot ende vervult was gebleven, sulcx met groot verlies dese cleeden eenen tijt herwaarts gevent, ende tot dato daar noch slechten. Jaa schier geen en afftreck meer in hadden voor ons niet apparent was hier een cleet met de minste advance veel eerder met verlies te versetten, maar wel bij dese conjuncture des tijts uijt occasie van de schaarse vaart, die selve met goet en beter proffijt op de Westcust aende marct gebracht sullen werden, dienvolgende geresolveert ende goedt gevonden, in conformite van d'opgemelte ordre deselve met ons vertreck derwaerts te voeren sonder een pack van die aen lant te scheepen.

Ende alsoo op onse hiercomste te kennen is gegeven door onse resident Ph. C. De Salengre, hoe dat verleden jare op primo November, seeckeren jongen genaemt Thomas Harmansen Bleijcker geboortich van Rotterdam in dienst van de E. Comp^e ten Comptoire alhier bescheijden, met sekeren Chinees in Comp^{es} Campo effectivelijck gecommiteert soude hebben het crimen jegens de nature, ende dat passive voor een reijse, naar luyt van sijne gedaene vrijwillige confessie, waarover oock van dien tijt af tot dato in verseeckering waere gehouden. Soo ist dat wij die detestable in acht genomen, deselve de novo aengehoort ende andermael den confessant met jacht moedige redenen arriveert, oversulcx bij recellemente gesien ende <f.207r.> bevonden hebben, dat vrijmoedelijck sonder de minste alteratie bij sijn voor gedaene bleeff persisterenn, nochtans ingesien, dat dese accusatie simpelijck procedeeert van dito jongen en dat door sijn eijgen aenclagen, wt een sonderling bevreedent motijff, sonder eenige ander praecedente beschuldige off denuntiatio, dat te nooteren sij, daar besijden dat de betichte Chinees ten tijde van sijn apprehensie noeyt tot gelijcke confessie heeft willen comen, waar 'telckens op verscheijde examinatioen sich ter voorgehouden actie p^r ignorantie g'excuseert ende expresse ontkennt, daarop van de Atchinse rechters gerelaxeert geworden, behalven dat oock jegenwoordich niet in loco, maar elders vertrocken is. Soo hebben ter cause voornoemt best g'acht ende g'arresteert, dat p^r manquement van meerder fundament, met recht ende redenen te connevenen, de gerepeteerde jonge van hier gelicht ende met ons naer Batavia gevoert werde, omme bij vorder examinatio convenabler daarinne te disponeren.

Alsoo op eergisteren gesuccedeert, dat de Generaele missive en geschenck aen d'Atchinse Maijt solemnelijck ten Hoove gebracht en behoorlijck overgelevert is, ende naer de costume aenstaende Saterdagh (sijde 25^e deser) den eersten Hove ganck volgen sal, wanneer daar op de

vermogende grooten, immers ten minsten des Maij^{ts} Rijcx raden naar grade en qualiteit versocht sullen dienen, niet alleenlijck uijt continuatie van 't wettich hercomen, maar besonderlijck uijt occasie van onse besoignes in Comp^{es} affaires, de welcke als bevoorens met deselve bij versoeck geconfereert dienen ende noodelijck gecommuniceert moeten werden, in <f.207v.> welcken gevalle insonderheijt voor d'eerste reijse niet wel fatsoenelijck met leege handen bij deselve sullen connen verschijnen. Soo heeft den oppercoopman Johan Truijtmann dienaengaende en op't formeren van een matige schenckagien geleth, hoe die fatsoenelijck en met minste costen soude gedaen moge werden, dienvolgende met overlegh ende goet vindingh van ons geconvoeerde deselve op volgende wijze beraemt namentlijck:

aen Maradja Sirij Maradja, zijnde de vermogenste quasi Coninck

1 p ^s witte bafta Brotcha	f.14: –
1 p ^s spiegel van N ^o 10	3:10:
30 papieren goudtraat	14: 6: 1
10 cattij Atchin off 18½ pond Hollandts muschaten, a 1 st ^x 4 pond	1:17:
10 vlessen rooswater	18: 5:
6 cattij Atchin off 11 pond Hollandts giroffel nagelen, a 10 st ^x 't pond	5:10:

compt f.40: 1: 6

aen Laxamana

1 p ^s swarte bafta Brotchia	f.13: –
1 p ^s spiegeel van N ^o 10	3:10
20 pampieren goudtraat	9:11: 4
6 vlessen rosewater	1: 2: 3
6 cattij Atchijn off 11 pond Hollandts noten muschaten	:11: –
3 cattij ofte 5½ pond giroffel nagelen	2:15: 8

[compt] 30: 9:15

<f.208r.> aen Sirij Paducca Tuan

1 p ^s swarte bafta Brotchia	f.14: –
1 p ^s spiegel van N ^o 9	3:10:–
20 pampieren goudtraet	9:11: 4
6 vlessen roose water	1: 2: 3
6 cattij nooten muschaten	:11: –
3 d ^o nagelen	2:15: 8

[compt] f.31: 9:15

aen Radia Binthara

1 p ^s witte bafta Brotchia	f.14: –
1 p ^s spiegel van N ^o 10	3:10
20 pampieren goudraat	9:11: 4
6 vlessen roose water	1: 2: 3
6 cattij nooten muschaten	:11: –
3 d ^o nagelen	2:15: 8

[compt] f.31: 9:15

Den eersten Rijcx raat Lebe Kitta Calij sullen voor dees tijt voor bedachtelijck verbijgaen, alsoo aen den geestelijck staet dependeert, ende in politica weijnich of niet vermogende sij, behalven dat een jongh onervaren persoon ende (soo begrepen) in geen sonderlinge extime⁴³⁶ is, appliceerende die oncosten van schenckagie soo 't den tijdt ende de gelegentheijt ons toelaat, aen vermogender persoonen, die ons noch resteren, en nootsakelijck sullen gevisiteert dienen, ten dienste van de Comp^e in reguardt van d'affairen.

Aldus gedaen ende g'arresteert in Comp^{es} Campo Atchin datum uijt supra. Was geteeckent

J. Truijtmán en Dirck Cornelisen, Ph. C. de Salengre en Pieter Britsen.

<f.208v.>

<Maradia wert versocht door Sibid Indra wegens visitatie> Ten selven dagh hebbe in consideratie van den corten tijt door middel van den Orang Caija Sibid Indra aen Maradia Sirij Maradia doen voordragen, wanneer hem best verspreecken ende Comp^s affaires tot bevorderingh met sijn Ed^l communiceren mochten verwachtende daarop bescheijjt.

<noves van Posje Meloor oude tolck> Metten avont quam mij versoecken Comp^{es} oude tolck genaemt Posje Meloor, jongst gewesen tolck van d'Engelsen, verhaelde mij uijt eijgen motijff ende int secreet, hoe dat op gisteren s'achtermiddaghs onder andere ten Hoove geweest sijnde, daar de missive van de Ed^e heere Generael en die van Perah naar't gebruijck voor den Adel gelesen waere geworden, duidelijck gehoord ende begrepen hadde, <rakende Perahs besluijtingh> dat den Sultan Moeda farsa in Perah seer over besluijtingh des reviers doleerende over sulcx tot redresse sijn Majj^t hulp en bestandt versoeckende was.

<ende het versoeck van d'Engelsen voor den troon> Wijders dat ongeveer vier maenden geleden op 't begeren van de Engelsen oude Comp^e voor den troon van sijne Majj^t gesombaeijjt ende versocht hadde, nevens ons te mogen genieten den

436 Extime, read estime.

toestant in de libre traffijcque op Ticco ende Priaman, mitsgaders den handel op Perah, beijdes 'twelcke hun was afgeslagen geworden.

Adij 22^{en} d^o

sochtens vroegh quam den tolck Abdulatijff wegens Orangcaja Sibid Indra ende uijten name van Maradia Sirij Maradia mij rapport brengen, dat sijn Edl op mijn gisterich voordragen geraden vont, mij bevoorens ten Hoove verwoeghde, om sijn Maij^t eerst te spreecken, dan volgende den Atchinse stijle wegens de visitatie der Grooten licentie te versoecken, <*nevens een schenckagie van een koebeest*> sendende daarop des middaghs door sijnen dienaer tot schenckagie een jongh coebeest, wien ick met twee goude masen dese vereeren.

<*betaelinge vant hack voor de Capado ende boedjanghs*> Heden quam andermael den Capado Megat Maulij Nadijckara met de twee boedjangs, die 't Chap aen <*f.209r.*> boort gebracht, om 't ontfangen hun gewoonlijck hack, den welcken 't volgende wiert vereert namentlijck:

den Capado 2½ t^l in goude masen ende

ider boedhjangh 4 pampieren goudtraet.

<*onbeschaemedede petitie van d'Atchinse titelaere*> Soo verscheen oock wederom in de logie den Capado die op 14^e stantij des Maij^{ts} eerste schenckagie van vruchten en koebeesten aen mij gebracht ende de vereeringe niet g'accepteert hadde, versoeckende als nu (in persoon alleen sijnde) het effect van dieselve, den welke ten respecte van mijn voorige presentatie het goude ringetje van 12 masen met een papier goudtraet toestondt, sijnde soo veele minder als hem op 14^e voorge-melte meerder gepresenteert is geworden.

Adij 23^e d^o

compt mij versoecken de Guseratte nachoda van 't schip Mamedij verthoovende twee brieven, den eenen onder dato 11^e Sept. 1648 door den oppercoopman Joost Dirck aen den Gouverneur in Malacca ende den anderen gedateert 6^{en} Maij desen jaer door den Directeur Jan van Teijlingen aen den coopman Sas in Atchin geschreven, luidende die selve hier aenvolgende g'insereert aldus.

[*rest of f.209r. and ff.209v.-11r. are omitted.*]

<*f.211v.*>

<*vrage aen de Guserattse anachoda met antwoord daerop*> Ick dede aen gemelte nachoda vragen, of geen Nederlandts pas hadde, daarop gedient niet beteren wiste off dese brieven boven het pas sufficient waren, des gaff hem te verstaen, dat in sulcken geval op groot hasart ende sonderlingh avontuur uijt Souratte herwaarts waere <*f.212r.*> gecomen, <*vorder propoosten met den selven*> door dien die in Souratte met ons genoehsaem in oorloge waeren vervallen, ter cause van de schelmachtige bedreven moort aen d'onse ende spoelie in Comp^{es} logie ende

goederen aldaer gedaen, hij excuseerde die daat op eenige onbekende vagebonden ende ongebonden dieven. Seggende dat wegens de schade ende verlies in Comp^{es} goederen dienaengaende al satisfactie was gedaen gaff voor, binnen den tijd van drie aenstaende maenden van hier te willen vertrecken, dat onse eerste comende cruijssers hier omtrent (soo wel uijtsien) wel passen sal. *<gerechticheden betaelt aen d'officiaelen van de Alfandega>* Op dato hebbe door den tolck Pieter nevens den Assistent Rijcken de onomgancelijke costumier schenkagien doch seer matich aen d'onderstaende officialen van d'Alfandega gesonden namentlijk:

aen den Ponglo Caul ofte Bailjouw
 1 spiegel N^o10 en 2 vlessen roosewater,
 aen de Sabandaar
 8 pampieren goudtraet en twee vlessen roosewater
 van gelijcken soo veele aen de Naleer.

<justitie geadministreert> Desen dagh is ten laste van den onderstierman Pieter Jansen Schellewaert over geperpetreerde faiten d'onderstaende sententie gepronuntieert en g'executeert luidende aldus,

Sententie

Alsoo Pieter Jansen Schellewaert van Vlissingen onderstierman in dienste van de Nederlandtse Oost-indische Comp^e bescheijden op 't jacht den Luijpaart jegenwoordich gedetineert, ter sijden stellende alle verplichte gehoorsaamheijt ende schuldich respect, waermede aen sijn overicheijt behoorlijk is verbanden, sich niet en ontsien ende soo exsesijff grootelijck verlopen heeft niet alleenelijck in de hatige dronckenschap daaruijt.

[ff.212v.-13v. are omitted.]

<f.214r.>

Des avonts heeft mij Orangcaja Sibid Indra nevens den tolck Abdulatijff voor de derdemael gevisiteert, en volgende sijn promesse als nu gedolucideert d'oirsake van de belachende twist spalt tusschen hem en Orangcaja Tonadia Rada in Batavia gereesen, de welcke soo verclaart aen Maradia Sirij Maradia gedaen hadde, dese te weten, namentlijk dat wanneer den oppercoopman de Goijer in Batavia verstaen hebbende, zij gesanten eerst daeghs met mij te vertrecken stonden, bij Ton Ada Radia geweest waere ende onder belofte van een groote schenkagie aen hem versocht soude hebben, dat nevens Sibid Indra soo veele wilden doen ende bij d'Ed^e H^{re} Generael gaen voor sijnen persoon versoecken, hij in plaats van mij naar Atchin mochte gesonden werden, belooft hebbende hem Tonada Radia bij obtenuende ende succes met 200 R^{len} in specie te vereeren, mitsgaders voor Sibidi Indra een diamantringh ende voor den tolck Abdulatijff 50 d^{os} realen in recompens gemelten Tonada Radia sulcx een ver-

soeck ten aenschouw van die promisse aen de Goijer toegestaen hebbende, hadde tselve op Sibid Indra meermalen versocht om ten effecte te helpen brengen. t'Welcke gerepeteerden Sibid Indra alsoo niet raatsaem g'acht de Nederlandtse Regeringe voor te stellen, wat persoonen in legatie aen d'Atchinse Maijt te versenden, oversulcx het voorstel geweygert wanneer desen Tonada Radia van dien tijt en beginne af wt een pure silver sucht jegens Sibid Indra was ingenomen geweest en tot herwaerts aen soo gebleven, ende omtrent de Grooten in disgunst compt te vervallen. Nauwelijcx dese historie verhaelt sijnde.

<f.214v.>

Tonada Radia mede 't onsent, gelatende hem seer minlijck ende versoekende briefken, om sijn resterende goederen van boort te haelen, 'twelcke hem willich toestont.

Adij 24^e d^o

<tot coop van Comp^{es} specerijen vertoonen sich verscheijde coopliden, sonderlinge oock begeert die de Maijt> coomen verscheijde Moorsche coopliden in de logie om Comp^s noten ende nagelen te coopen. Insgelijcx verscheen Orangcaja Sibid Indra ende versochte wt den naem van sijne Maijt ende Grooten, dat niet soo haestich wilden sijn int' vercoopen van Comp^s goederen en coopmanschappen ten eijnde genegen waren alles de Comp^e af te coopen, 'tsij jegens in trocque van peper ofte goude masen, soo als best metten anderen souden connen accorderen. Ick diende tot bescheijt, dat in sulcken gevalle, de meeste munt Comp^{es} beste coopliden waeren ende sijne Maijt oversulcx gaarne geproefereert sagen.

Adij 25^e d^o

<eerste Hove ganck en becomen sessie buijten gewoonte> zijnde des Maijt audientie dagh, ben sochtens voor d'eerste mael ten Hoove gereeden g'assisteert met den resident de Salengre ende Orangcaja Sibid Indra, vervoeghden ons eerst in 't tweede Hoff op de Bintharas Balijs, van daar ick door 't goude Chap voor den troon wierde geroepen, ende ter stont buijten voorich gebruijck sessie bequam, in rangh, naest ende weijnich beneden de Rijcx raden, vrij hoger als voordesen eenige van onse gesanten geseten hadden, sonder dat gelijk voor desen gebeurt, mij eerst op vreemdelingen plaats moste setten ende vereerende sitplaatse daarin wachten. <reverentie salutatie van d'Ed. h^r Generael aen de Maijt met bij voegende danckbaarheijt over masive redenen> Weijnich tijts daaraan stonde ick op ende dede de behoorlijcke reverentie voor de Maijt voorts door den tolck Abdullatijff de erbidige groetenis van d'Ed^e h^r Generael en h^{ren} Raad van India, met dancksegginge voor de goede ordre die haere Maijt gestelt hadde tot de voldoening van de restante schult der diamanten, waarvan als nu d'satisfactie ten contentmente becomen, dienvolgende op haer Altesa niets meer te preten-

deren hadden, als oock op de sake van de Perah voor de vergunde libert[h]eijt, om <f.215r.> jaarlijcx een goede quantiteijt tin vandaar te becomen. Hoogh gemelte Maijt antwoorden overluijt dat in 's jalla tolla alles wel verstaen hadde, vragende daarop, off de Hollanders in Perach al negotieerden; Ick diende op tselve dat (mijnenes wetens) de negotie aldaar voor ons noch weijnich van import was, waarmede mij wederom most neder te setten.

De Peraghs gesanten hebben insgelijcx gesombaeijt en eenelijck de vassale salutatie aen heure Maijt en Rijcx grooten uijttten naeme van de Sultan Moedafaisa gedaen.

<gewoone salutatie aen sijne Maijt> Albevoorens dat ick voor dese rijs mijn afscheijt naem, hebbe versocht consent, om te visiteren naer hoofsche costuijme en behooren des Maijts respectie Rijcx raden, daarop vercreegh Cornia dat is conincklijcke toestant. Edoch Maradia Sirij Maradia, ongesuijmt opstaende, sombaeijde voor sijne Maijt ende excuseerden sich eenige dagen over de Buassa⁴³⁷, dat is de vasten tijt, <de Maijt toestant> daarop sijn Altesa mij dede verstandigen, dat noch 9 a 10 dagen de visitatie der grooten mosten surcheeren, ten eijnden genegen waeren, mij naer behooren t' onthaelen, <verder vergunninge> alsoo wt oorsake voorgemelte 'thans niet vermochten met spijsse noch dranck mij te tracteren, besijden dien gevende oock licentie, dat op de gewone Hove dagen ende verscheijninge mij voortaan als heuren Edelman altijd vrij int derde Hoff op der Rijcx raden baleije vervoegen mochte, insonderheijt mij jegenwoordich noodende aldaer aen te sien seecker battement speel 't mijnen vermaeck. <gevecht van eliphanten tegens tijger> Ick bedanckten zijne Altesa voor die eer reverentelijck, ende vervoeghde mij daarop de voornoemt baleije dan wierde een grooten tijger int Hoff gebracht die tegens verscheijde eliphanten heeft gevochten, welck gevecht wel ruijm een uijr ende soo lange geduijrt heeft tot dat het selve beest eijndelijck van d'eliphanten gedoot is geworden, wesende aengenaem om te aenschouwen.

<f.215v.>

<vorder aensoeck bij Maradia Sirij Maradia, en becomen bescheijt> Des middaghs in Comp^{es} logie gekeert sijnde, hebbe niet tegenstaende van't vercregen bescheijt, den tolck Pieter ten huijse van den Orangcaja Maradia Sirij Maradia gesonden, met versoek dat sijn Ed^l doch bij tijt mochte comen te spreekken, door dien den tijt voor mij cort ende vasten noch langh was, het rapport itereerden den voorgedaene excusen van 10 dagen.

D'Engelsen hebbe huijden vercocht aen seeckeren Moorschen inwoonder alhier 15 corgie Souratte chits a 2 t^l 12 maes corgie.

437 Buassa, (Mal.) puasa i.e. fasting.

26^e d^o

vertreckt seecker Atchijns vaartuijgh naar Dellij uijtvoerende partije blauwe baftas hier van de Mooren gecocht.

Dertich bharen peper hebben de Souratse Mooren huiden ingecocht voor contant jegens 5½ t^l d'baar.

<vijffde visitatie van den gesant Sibid Indra met sijn aenbrengen> Den Orangcaja Sibid Indra compt mij voor de vijffde mael besoecken met repetitie, dat sijne Maij^t gene-gen bleeff aldes Comp^s coopmanschappen te coopen, ten fine gesonden ware sich van die selve 't informeren ende den prijs van ijder te verstaen, naer onderlinge conferentie begreepe, dat aengaende de cleeden sij sulcken marckt meenden te treffen, als wel d'Engelsen die noch onlanghs gehouden hadden, dat abuijs was, heeft alsoo eenelijck op notitie genomen het gout draet, sandel, nooten, ende nagelen, waar mede gingh rapport brengen aen Maradia Sirij Maradia, met belofte van naerder bescheet.

<iteratijf versoeck bij den Rijcxraet Maradia door Sibid Indra> Ick versochte hem, met eene mijne saecke nopende de visitatie aen sijn Ed^e, andermael voor te dragen, door dien mijn gepraefigerden tijt sonder ijets te connen verrechten allenskens passeerde, ende ick sijn Ed^l immers met woorden ende geen eeten te verspreecken hadde, connende het tractament naerhant wel volgen, voor soo lange vernomentlijck vernoecht bleeff. Gemelten Sibid Indra nom ontrent voormelte versoeck, dier gestalt andermael voor te dragen.

<f.216r.>

Ten selven dage quam mij versoecken den Masulipatnamsche ouden ende jongen nachoda, thonende pas van d'heer Gouverneur Arnolt Houssen, dato 3^e Sept. anno passado in forma als die selve hier onder aengevoeght is luidende, presenteerden haeren dienst ingevalle jets 't adviseeren hadde aen voor gemelten Gouvernuer alsoo voorgaven binnen 4 a 5 dagen aenstaende van hier naer costij te retourneren. <antwoort en bescheijt> Ick gaf heur in antwoort dat twee dagen voor hun vertreck mij andermael dienden te verspreecken alsoo ijets nevens de pas te recommanderen en selfs heure personen sulcx 't insinueren hadde, twelcke accepteerden te doen.

[rest of fol.216r. and part of the next fol. are omitted.]

<f.216v.>

Adij 27^e d^o

<rapport door den tolck Abdul, nopendes Comp^{es} specerijnen> s'morgens vroegh quam Abdullatijff rapporteeren, nopende Comp^{es} noten, nagelen, goutdraet en sandel-hout, dat bij sijne Maij^t alles gecocht soude worden. Invoegen Maradia Sirij Maradia mij tot bescheijt liet weten, sijn Ed^e aenstaende Saterdagh (wesende 2^e Oct.) dien aengaende voor zijne Maij^t wilden sombaijen en sulcx ten effecte

brenghen, der wegen dus lange met de vendue van dien vertoeven soude, twelcke ick aennaem te doen.

<idem antwoord van Maradia op voordragen van den gesant Sibid Indra nopende de visitatie>
Voorts dat Sibid Indra mijn tweede versoek wegens die visitatie bij sijn Ed^l voormelt oock voorgedragen ende daarop die eerste gedaene excuse in antwoorde vercregen hadde, als dat mij noch negen dagen geliefde te patienteren, wanneer den vasten tijt dan g'eijndicht soude wesen, aensiende dat in dese tijt ongewoon waren veel te spreucken, door dien dan geheelen dagh met een droogen mont mosten sitten, sulckx schoon genomen mijn versoek al toestont het sijn Ed^l verveelen soude met mij te discoureren, ondertusschen gevende te verstaen dat ick aenstaende Saterdagh Comp^s affairen voor sijne Maij^t wel mochte voordragen, wanneer daerover dan middeler tijt pitscharen condend.

<f.217r.>

<den 2^{en} gesant Ton ada Radia versoek uijten naem van de Coninginne 4 cassen goudtraet> Heden quam oock Orangcaja Ton Ada Radia versoecken 4 cassen goudtraet voor de Coninginne tot visie, die ick hem toestont, makende daer besijden verscheijde praetjes, ick gaff hem minnelijker wijze te verstaen, het een en ander, insonderheijt 'tgene in prejuditie van 't Batavias tractament op sijn aencomst hier gedivulgeert hadde, daer sich p^r ignorantie van alles excuseerden.

[quotation from *Bouwstoffen*, pp. 482–86.]

“Adij 28^{en} d^o

tegens den avont werde van Radia Binthara door den tolck Abdulatiff 'tsijnen huijse ontboden, ende dat uijt last ven den vermogenden Maradia Sirij Maradia, om aen te hooren 'tgunt ick desireerde voor den tweeden hoove ganck met Zijn Ed^e te confereeren. Ick was hierover seer gecontenteert, te meer soo verstont dat gemelten Radia Binthara een creatuij en sonderlingh ahangent vrunt was van Maradia, dien volgens verwoeghde mij in comp^e van Orangcaja Sibidi Indara int doncker derwaerts, ten eijnde die correspondentie voor d'andere Rijcx grooten secreet bleeff, alsoo boven mate tegen den anderen met jalousie ingenomen. Daer gecomen zijnde, gaff sijn E. Mij te verstaen, dat van met Maradia Sirij Maradia bevel hadde, mijn versoek uijt sijnen naam aen te hooren, met toeseggingh daer in soo veele doenelijck favorabel te willen helpen disponeeren. Ick versochte op sijn E. Dat albevoorens ick ten hove gingh voedragen 't gene d'Ed^e Heer Generael aen sijne Maij^t p^r missive vrundelijck aengeschreven hadde, haere Altesa g'induceert diende, eerst te quiteeren alle de misverstanden ende te deslogeeren die perfidie, daer mede de Maij^t een tijt herwaerts tegens de nederlantsche vruntschap claerlijck was ingenomen geweest, herdenckende op d'oude Aliantie, daar bij considereerende die dure, sonder dat oeijt in soo langen tijt ijets tusschen waere gecomen, dat naar

hostijle twistspalt gesmaect hadde, sulcx in voeschreven voegen soo geschiedende, dan niet te twijffelen waere, off de Maij^t soude met een goet hart, en oprecht vertwouwen tot den Nederladsche staatt geconserveert blijven, ende conform vorige vruntschap op die te doene voorstellen van de Ed^e H^r Generael te favorabler letten ende ten contentmenet daar in disponeren.

Gemelten Radia Binthara daar op diende, seyde: dat eenboomdie den regen lange gederfft hadde, allenskens begon te verdorren en sijn fruchten te verflauwen, maer die onverwacht herecrijgende wederom tot verhael quam; even alsoo waren sij nu oock verfrist in blyschap door mijne aencomst. Ick replicieerden, datter noijt gedachten bij ons gewoont die d'Atchinse constantie soo weijnich toevertrouwt hadde, off soo licht voor verflauwt aengesien, als sij d'onse uijt imaginaire occasie door wantrouwe wel gedaen, gelyck dat bij de interceptie van onse brieven, mitsgaders int bewaecken van Comp^{es} logie ende dienaeren voor mijn aencomst genoeg gebleecken, ende mij gantsch onverwacht te vooren was gecomen. Hier op desen Radia Binthara syn Parabolum hervattende met de volgende redenen vraeghswijse socht te beweerden, seggende: souden wij int goet vertrouwen der Nederlantschen vruntschap niet swack en dubieus worden, aensiende voor onsn eygen oogen dingen, die noijt hier bevorens gebeurt sijn, desgelycx vernenende bedryven, die den staet turberen ende ons bedroeft maken, als daer geschiet is, intgedaene cruïjsen voor en op onse reede Atchin, ter tijt seecker Malabaars vaartuijgh aencomende, door twee Hollantsch scheepen soo vijandelijck vervolght, dat met verscheijde canonschooten, ter reede tot op de strant gejaeght is geworden, dan wederom in see gesteecken, sonder dat, gelijk voor deesen wel gewoon waren, als vrunden daar ter ancker gecomen. Ten tweeden dat Peraghs rivier continueelijck met Hollantsche scheepen soo beslooten blijft dar des Maij^{ts} eijgen vaartuijgh daar uijt noch in comen mach.

Ten derden, dat op de Sumatrase West Cust des Maij^{ts} onderdanen int gaan en comen van scheepen met de prince vlagge vant' heurr berooft werden, gelyck geschiet sij en diergelijcken.

Ick debatteerde dese redenen ongaerne edoh omdaar op niet verlegen te verschijnen, noch oock die proponent hier in voor gefundeert te houden, soo het tot wederlegginge dese in antwoord.

Voor eerst op het cruïjsen voor ende omtrent d'Atchinse reede, dattet oock hier bevoorens ende noijt gebeurt en was, d'onse in Souratten door de Mooren soo schandelijck vermoort ende Comp^{es} logie gespolieert, dienvolgende nu eerst onse vyanden waeren geworden, soodanich dat het voorgenomen cruïjsen niet in praesjuditie vande reciproque vruntschap, tusschen onse ende den Atchinse staat, maar eijgentlijck tegen onse vijanden gericht ware, tot vengence van't bloet en verhael van't goet, indervoegen, hoe en waar dat selve naat 't

oorloghs recht en gebruijck der volkeren best 't executeeren sij; ende dat den Malabaer voor onse schepen was vluchtich geworden, daar moet hem sijn maleconscientie redenen toe hebben gegeven ende het stranden veroorsaecht sonder te gelooven, dat d'onse hierom de reede sullen aen gedaen hebben, maer wel wt oirsaecke van eenige verfrisschin te becomeen.

Nopende Perachs besettingh, die moet in dat geval niet anders geacht werden als een middel omt'executeren de goede intentie ende ordre van d'Atchijnsen Maij^t onsent wegen gegeven aen den Perachsen Sultan, die de selve naer behooren niet g'obidieert noch in effecte moet achtervolgh hebben.

Wegens het rooven op de Sumatrase West Cust, daar heeft de waarheijt met onse comst ende goede wetenschap van des Maij^{ts} retournerende gesanten dienaengaende nu beter reden ende getuijghschap van gegeven, dattet niet bij onse toegecomen sij maer vrede scheepen gecommiteert die oock in teycken van quaet genoegen daar over aengehaelt sijn, tot satisfactie vande g'interesseerde vruden.

Meer gerepeteerde Radia Binthara verclaarden hierop met een minnelijck gelaat, dattet hem soo lieff om hooren was, als wel de Maij^t om verstaem soude wesen, de Nederlantsche genegentheijtsich tot den Atchijnsen staat noch dus veele ende onveranderlijck engageerde, dat heur schaede en verlies socht te recoupereren, waarmede nu genouchsaem alle misvertrouwen te cessereren ende in[g]eenige gedencken meer en quamen, dat mij vrij versekeren wilde ende daer op gerustelijck des Comp^{es} affaires voordragen.

Soo versochte dien volgens, dat Zijn E. gelieven wilden met Maradia Sirij Maradia communicative te gaen en bij de Maij^t bevorderen, de respective Panglimas over de buijten Cust van Ticco, Priaman, en Indra-Poura tot beter redenen mochten werden gebracht, met insinuatie en schrijftelycke beveelen, onse coopliden voortaan inden gepermitteerden handel niet meer dus lastich en de E. Comp^e soo naedelich te vallen, in't begeeren van meerder cleeden, ende uytrijcken van minder peper, als de paijen ofte contractatien voor desen sijn geweest, ende dat ten dien fine twee gecommiteerdens van haere Maij^t nevens mij derwaerts mochte gesonden worden om daer ten overstaen van onse presente coopluiden de ckeeden voortaan op een vasten prijse te contracteren, met ordre die jaarlijcx sonder eenige veranderinge tegen haeren peper soo aen te nemen, op dat bij manquement van dit middel te mutueel vruntchap niet g'alteert werde. Soo mede dat de Conincklycke donatie over tol vrij schip ongevioleert mocht blijven ende dien volgens de restante 1070 bharen peper, Anno passato in Tico gemanqueert, pr schriftelijck firman ons voldaan werden.

Wijders ten respecte dat haere Maij^t inde tollen door hare Panglima en onse coopliden niet en vercort soude mogen werden; als oock tot evitatie van veel-

derhande opcomende geschillen meer, int aenstaende voor den jaarlycxsen tol vande negotieerde peper rop de geheele West Cust, tsij veel ofte weijnich, de somme van 8000 realen in spetie volgens presentatie van d'Ed^e heer Generael jarlycx in Atchin mochte g'accepteert werden.

Opt een en ander gaff meer gedachten Radia Binthara ordentlijck bescheijt ende naer sijn provisioneele gevoelen verseekerende in cas vande twee eerste versoecken een ongetwijffelde goede expeditie, maar aangaende de gepreenteerden tol hielden sich ignorant ende achten dat versoeck voor een saecke van groote importantie te wesen, seggende ront uijt: Dit is een begeeren dat des Conincx titel bepaelt ende soeck sijn onbedenckelycke gerechticheijt tot een wismaet te brengen, daar by ontheft soude worden [van?] de oude incomsten ende vervallen tot schade van verscheijde officialen ende lasteringe der gemeente: niet te min seggende, ick sal mij quijten hier in gelijk in andere dingen soo veele als ick in faveur van d E. Comp^e ende ten dienste van mijnen Coninck sal mogen en connen doen, met conclusive belofte, dat nier macqueren soude, dese mijne versoecken, sampt die daar op gevallen discoursen inbreede aenden Orangcaija Maradia Sirij Maradia voor te dragen tot naerich ende bepeijnsingh vande resolutie bij haere Maij^t over 't een en ander hier op te nemen, waermede mij liet bancquet voorsetten, ende ick ben nevens Sibid Indra corts daar aen wederom vertrocken."⁴³⁸

<f.219v.>

Adij 29^e d^o

hebben d'Engelsen opgedaen 8 baren tin van de Perachse gesanten, jegens 15 t^l 2 maes de baer dat duijr sij.

[*quotation from Bouwstoffen*, p. 486.]

“Adij ultimo d^o

Hebben d'Engelsen gevisiteert, ten respecte van datse de Compe die eer aengedaen hebben ende mij den eersten dagh naar mijne aencomste comen besoecken. Ick toeffde ontrent een ure langh bij heur in propoosten sonderlinge uijt oirsaeck van 't gereet leggende Bengalese schip, welck dito Engelsen voorgaven hun lieden toebehoorende ende met een Engels pas versien was. Ick diende bij controversie hier op, dat het onder preteecxt van d'Engelsen en heure vlagge dese vojage geadaen hadde, sonder eigenschap en 't cargasoen te hebben, waaromme den oock p^r insinuatie van mijn gerecommandeert wierdt van niet hier wederom te comen, indien geen aenhalingh wilde subject wesen, ende dat voor deese alsoo mochte passeeren etc^a, daar jegeens dito

⁴³⁸ Heeres, the editor of *Bouwstoffen* (vol. 111), referred to the Governor General's letter to the Sultana (dated 10 Aug. 1649) in the fn. 1 and 3 on p. 485. However, I could not find it in the *Nationaal Archief* in The Hague.

Engelsen hun qualijck genoegden, sustineerdene, dat de see en dese vaart voor heur en andre soo vrij ende vranck ware als voor d'onse, dierhalven het niet eens hierom behoorden te laeten, ende soo voorts, onder andere repeteerden oock hun aenstaende vertreck, ende dat voornemens waeren, niet een hont, lae staen een mensch hier te doen verblijven."

Adij primo Octo.

provideeren ons jacht dagelijck van frisch drinck water ende wert den soldaten andermael cost gelt voor d'aenstaende halve maent uijt gedeijlt.

[*quotation from Bouwstoffen, pp. 486-90.*]

"Adij 2^{en} d^o

ben [voor de 2de mael] ten hoove en voor den throon verscheenen, hebbende bij versoeck haer Majj^t eerbiedelijck voorgedragen dese volgende poincten namentlijck:

Dat d Ede Heer Generael billige redresse versocht, soo ende in substantieve forme, ick die 28^{en} passado aenden Orangcája Radia Binthara g'extendeert hadde, over de onbehoorlijcke proceduren door haere Majj^{ts} Panglimas doorgaens ende besonder Anno Passado soo gepleeght, dat die selve sonder peper van Silida en Indrapoura ende met seer weijnich uijt Tico en Priaman in Batavia gekeert waeren tot schade van des Majj^{ts} tollen end Comp^{es} handel.

Item de behoorlycke voldoeningh over 't vergunde tol vrij schip voor soo veele als te weeten 1070 bharen peper A^o passado in Tico onbetaelt sijn gebleven, ter cause daertoe niet gesint waeren voor en aleer tot sulcx expresse ordre vande Majj^t uijt Atchijn bequamen.

De Majj^t promitteerden daar op in antwoorde, dat hier in goede ordre wilde stellen ende over die saecken behoorlijck pitcaeren.

Ten derden versochte daarop met bij voegende reedenen de acceptatie vanden jaarlyckxsen tol voor den peperhandel op de gantsche Westcust conform de presentatie van d'Ed^l Heere Generael, soo ende op die motive insichten als hier vooren op 28^{en} passado uijtgedrukt ende g'annoteert staet, daar de May^t met een harde en hevich luidende stemme op antwoorden: hoe sout ick door aenneming van een vaste en gemaecte tol die noijt gewoon was, mijn volck ende bevel hebben het broot wtten monde connen nemen. Daar souden d'oude gerechticheden, ende gewoonten vande voorige coningen ende naert comende, heur machten mede gebrocken cunnen werden. Ick wwilse hier niet, maer op de Westcust naert oude gebruijck laeten ontfangen. Hier op verhieff d den gantschen adel samptt het presente volck, in teycken van deese woorden thaeren contentemente gesproocken, hunne stemme overluijt en riepen te gelyck doulath. Ick replicieerden opdie antwoord, dat bij sulck een toestand des Majj^{ts} incomsten niet alleenelijck souden vermeederen ende tot

bijzonder voordeel connen strecken, maer oock alle tusschen comende cavil-latien ende verborgen frauden dien aengaende geprevenueert werden, mitsgaders daar door de onderlinge vrientschap en alliantie te beter en vaster geconserveert blijven; off dat naer des Maij^{ts} beliefde dien tol, soo niet in Atchin, ten respectr van eenige praerogative voordelen aen heur officialen te gunnen, jaerlijcx wel op de Westcust aende Panglimas door middel van des Maij^{ts} ordre en repartitie conde voldaan werden.

Sijn Altesa diende hier op wijders ende dat al door inductiven sichtbaeren raat van Maradia Sirij Maradia, die telkens op mijn volbrachte reedenen den Capado ten publicquen aenschouw voor den troon int oir luijsterende, en secretelijck aende voorsittende wijven over te dragen, 't gunt de Maij^t begrepen ende op verscheijden instantien antwoorden most, seggende: T is ons al evenwel of den tol groot off cleijn valt, als maer mijn volck sijn competente gerechtigheit geniet, en d'oude vrijheit daar door onbepaelt blijft, ende ingevalle de Hollanders vresen voor onse gerechtigheit ende der Panglimas ontrouwe, soo gelieve d'Hr. Generael mij jaerlijcx aen te schrijven hoe veele aen tol ijdermael op de gantsche Westcust betaelt sij geworden, als wanneer dan die sorchdragentheijt sal erkennen ende op die saeck connen letten. Ick dupliceerde, dat het buijten een bekende somme sonder suspitie niet wel doenlijck was, aengemerckt dat in sulcken gevalle de Panglimas met onse coopliden die saken condon eens worden, daer Sijne Maijt op diende edat bij ondervindinge van sulcx sij den schuldigen van heure officialen rigouereuselijck straffen wilde, nemende voor over die saecke met de grooten des Rijcx wijders te pitchaeren, ende de voetstappen van Marhom Macotta Alam, heures heeren vaders hoogh loffelijck memorie, hierinne te naervolgen.

De Maij^t vant voorschreven propoost desisteerende, verviel op die sake van Perach ende de besettijng van die rivier, vraegende hoe compt het dat d'heere Generael mijn landt soo nauw beseth, dat mijn eijgen vaertuijgh daer niet in mach comen: ick gaff haer te kennen in antwoord dat d'Ed^e heer Generael de Maij^t bedanckten van wegens de goede ordre diese op de saecke van Perach gestelthadde, voorde vergunde liberteijt, om jaerlijcx goede quantiteijt tin uijt dat quartier te becomen, sonder meer dies aengaende te weten, ende dat eenlijck tot geleijde van heur ambassadeurs, mitsgaders tot obtenue van't hier boven versochte, ende antwoorde op de Ed^l Heere Generaels missive gesonden waere daer toe niet langer als ten uijttersten een maent in Atchin verblijven mochte, om alsoo opt spoedichste met de missive van haere Altesa naer Batavia te retourneren, op dat noch voort vertreck der patriase schepen des Maij^{ts} goede gesontheit ende welvaart met die jaerlijckse gelegentheijt aen den prince van Hollant mochte g'advertteert worden, te liever om dat het rijcke van Atchin wegens d'oude alliantie aldaer in groote extime was.

Op dese vercreegh geen sonderlinge bescheijt, eenelijck repiteerde de Maijt^t heur propositum, ende seijden vorders: Ick en weet niet wat nu de Hollanders voortaan al meer sal geven. Wij hebben haer immers in 's jalla Talla de praeminentien van de gantsche Sumatrase West Cust toegestaen, daer toe jaerlijckx een tol vrij schip, ende daerom gesecludeert alle andere natien als Engelsens, Fransens, Deenen etc^a, daer en boven noch vergunt de libre traffijcque in ons Rijk van Perach; nu schijnense oock Perach voor haar alleen te willen houden; roepende daarop tot mij: Commandeur. Wij willen wel de plaatse van Perach in cas van negotie metten anderen als vrunden voor ons beijde alleen houden, en voortaan daar uijt ontseggen alle vreemdelingen, mits dat den Hollanders daar eeten, ende ons mede laten eten, sonder sulck een wacht daer te houden. Ick antwoordde daar op, het geschiede alsoo ten belieffde van haer Maijt^t als oock wacht voor eenige dieven, die sluijpende gaerne mede aten, om daer van geweert ende de cost voor ons beijde, alleen bewaect te blijven.

Het replick was daer op van haere Maijt^t: Wij sullen dan over vijf dagen aenstaende een boedjangh naer Perach senden ende den Sultan aaldaar schrijftelijck gebieden, wijders daer op goede ordre stellen.

Eijndelijck soo versochte [ik] oock op de Maijt^t restitutie van alle de Nederlantse brieven successive eenen tijt herwaerts wt wantrouw g'intercipiteert, en tot dato onder heur berustende, om d'Ed^l h^{re} Generael tsijner tijt als die sake vernemen werdt, daarinne contentement te doen, met begeerte dat die selve als nu ten voorschijn gebracht ende in presentie van al het volck int openbaar voor de Throon mochten gelesen werden van dien tolck ofte translateur diese bij interceptie soo valschelijck overgeseth, sulcx de Maijt^t daar door soodane occasie genomen, dat des Comp^{es} verbleven dienaeren alhier een ruijmen tijt seer nauw bewaect waeren geworden, tot affront vande Nederlantsche vruntschap in cas can cleijne confidentie, ter contemplatie voor andere vreemdelingen.

De Maijt^t gaff in antwoord, dat men de gepasseerde dingen als nu met mijne comst wedersyt mosten vergeten ende dieselvige niet meer gedencken, alsoo daer met nu alles gecessert ende wel was, seggende wijders: de Hollanders sijn hierom niet eens bewackt geworden, maer wel uijt beduchte oirsaeck wegen de twee Hollantse schepen, die voor en omtrent onse reede gecruijst en gewaect sonder dat eens geweten hebben wat het beduijden, insonderheit doense secker Malabaers vaertuijgh door canon schootne op de reede vervolght hebben ende het selve voor onse oogen gedaen stranden. Ick debatteerdent met weijnich reedenen op die wijze als bij Radia Binthara den 28^{en} passade sulcx reets gedaen hadde, sijn altesa beloovende die g'eijste brieven te laten opsoecken.

Tot een genespleijster op 't aengehoorde, stelt ick met eenen voor de Genuase bedrijven op de Sumatrase Westcust, ende de liberael aanbiedingh van d'Ed^e Heere Generael over de hulprijcke handt incas van satisfactie tot contentement der g'interesseerden. De Maij^t geliedt haar sulcx wel te bevallen sonder eenige speciale antwoord daer op te geven, eenelijck vraegende wat de Genuesen voor volck waren daerop ick diende: Italianen, waermede voor dese instantie gedaenhadde, retirerende mij voor mijn vertreck op de baelij, aldaer met eenige fruijten vande Maij^t vereert werde.”

<f.222r.>

Op dato is een Johoors vaartuijgh verscheen aenbrengende weijnich goudtraet, Bengalse krijt ende agelhout.

Adij 3^{en} d^o

s'morgens vroegh werden van de Coninginne beschencken, met een geheele prauw vol snuijsteringh die van Pedier door de Panglima aldaer aen de Maij^t tot een schenckagie was afgesonden, bestaende in witten rijst, clappers, suijskerri[et], <f.222v.> calbassen, sirij en pinangh, hebbende den Capado diese ons toebracht met 4 goude masen, ende twee papieren goudtraet vereert.

< tweede schenckagie van sijne Maij^t op desen dagh > Cort daaraan quamen noch twee andere Capados en brachten ons toe een jongen buffel ende coebeest, insgelijck van de Maij^t geschoncken die aequael voor ijder als boven geloont sijn. Dese schenckagie quam ons beter te stade als de voorgaende, ten aensien van het sloop volck.

< lustige praectiquen van d'Atchinse Maij^t ende Grooten in reguart van Comp^{es} specerijen > Heden stontd naer gedane ondervragingh van Orangcaja Sibid Indra om redenen van tardance dat des Maij^{ts} versoek ende begeren, nopende den afcoop van Comp^{es} specerijen, sandel en goudtraet, gemunteert mas in een praetjen, des voor ons in reguardt van de vereijtschte vendue ende afgewesen coopliden een lustich gepractiseerden streeck scheen te wesen, die niet tot als schadelijck ende laat vertier der selver conde strecken, insonderheijt wegens het sandelhout, wetende wel dat het Bengaelse schip claer en op sijn vertreck stontd.

< arrivement van een Maldives jachtjen > Op stantj is hier ter reede verschenen een Maldivis jachten, aenbrengende den compel maes, rottanghs matten ende clappercoorden.

< derde schenckagie van de Maij^t over desen dagh > s Avonts werde voor de derde reijs desen dagh vande Maij^t vereert ende nu met een goede quantiteit gebacken eetwaeren, ondert opsicht van een Capado door vijff dienaers in silveren schootelen toegebonden met gele doecken aengebrachte, den welcken te weten den Capado met 4 goude maesen ende de dienaers gesamentlijck met 5 d^{os} dede vereeren.

Adij 4^{en} d^o

<vertreck vant Moorse schip naer Bengale en sijn cargasoen> sochtens is wt dese reede onder d'Engelse vlagge vertroocken het Bengaelse Moorse schip naer Bengale <f.223r.> gecargeert met 6 eliphanten ende andere cleijnicheden van weijnich importe onder de halve bevrachtingh van seker Armenis coopman. Soo be-recht wert soude dit schip eijgentlijck toecomen seecker Engelsen burger in Bengale woonachtich, diet aende Mooren verhuert soude hebben.

Tegens de middagh werde van sekeren Guseratsen Moor verstandicht, hoe den Pongle Caul (dat is de Baljouw) de present Moorsche cooplieden alhier g'injungeert soude hebben, voor dees tijd geenige goedere van de Hollanders te coopen onder schijn dat de Coninginne met ons in den coop stont, oversulcx vreesse hadden in Comp^{es} logie te comen om van een en 't ander sich te mogen dienen. <doleance bij Maradia Sirij Maradia> Ick sont terstont den resident de Salingre met 4 vleskens roosewater nevens den tolck Abdullatijff ten huijse van Maradia Sirij Maradia, met last om hierover te dooleeren, bevoorens sijn Ed^l bekent te maken dat Orangcaja Sibid Indra al voor tien dagen de preferentie in den coop voor de Maijt^t versocht hadde, ende bij toestant oock naeder verseeckeringh gedaen wegens de contractatien van dien, nu eerst op gisteren verstaen hadde de resiliatie, daarbij voeghende, dat in alle gevalle ons daar weijnich aengelegen lieten, wie de goederen van de Comp^e jegens behoorlijcke betalingh bemachtichde, eenelijck de preferentie op 't sonderlinge aensoeck aen de Maijt^t toegestaen hadden, bemerckende nu het voornoemt niet als op een sonderlinge tardance was aengerecht, tot naedeel van Comp^{es} negotie te strecken. <antwoort van Maradia> Soo soude goet wesen dat sijn Ed^e over sulcx een en voor al de rechte intentie verclaerden, om mij daer nae te reguleren, daer bij resiliatie van de Maijt^t over die negotie aende Moorsche negotiant geen sints het excses dienaengaende te verbieden, het rapport van gemelten Maradia dicteerde dese sarmalia⁴³⁹ dat de <f.223v.> Coninginne geen coopmans waere, oversulcx bij taijlen tot ijets sinnelijckheijt hadde, dan wederom niet mogende onse goedere vrij vercoopen aen allen en ijder diese begeerden. <ignorantie van Maradja> De aangedragen injunctie ignoreerde sijn Ed^e sendende om dies wille sijnen dienaer nevens d'onse tot gerepeteerden Pongle Caul om de waerheijt van dien t' onderstaen, die 't genegeert hadde.

Adij 5^{en} d^o

<schenckagie voor de Maijt^t van d'Atchinse Sabandaers> brengen d'Atchinse Sabandaers hunne gewoonlijcke schenckagien seer pompeuselijck ten Hoove voor de

439 Sarmalia, perhaps from (Lat.) sermō i.e. discourse, talk.

Maijt, sijnde voor haer een wet tot voldoening van den plicht int reguart van heur bedieningh.

Adij 6^{en} d^o

quam den outsten Masulipatnamsen nachoda afscheijt nemen om te ver-
trecken, blijvende den jonghsten nachoda soo lange hier in loco om de onver-
cochte cleeden middeler tijt te venten, <insinuatie aen de Masulipatnamse nachoda>
naer eenige propoosten insinueeren haer mondelingh van niet weder te co-
men, ofte dat aenhaelinge int toecomende soude onderworpen wesen. <heur
antwoort> Welcke insinuatie met een lachent gelaet niet connende begrijpen,
aldus beantwoorden dat de Cust Cormandel en Batavia een was. Ick schreef
d'onderstaende regulen op haer pas, tot een Apendix en lietse vertrecken.

<apendicx op de Coromandelse Pas>

D'ommestaende pas van d'heere Gouverneur Huessens door den
ouden ende jonghsten Masulipatnamse nachoda aen mij verthoont
sijnde, hebbe volgende ordre van d'Ed^l h^{re} Gouverneur Generael ende
H^{ren} Raad van India dato Batavia 12^{en} Augustij couranten jaers p^r memo-
rie onder anderen aen mij gegeven. Dese nachodas g'insinueert van niet
weder herwaerts te comen, ende dat voordees tijt onverhindert sullen
mogen passeren, dienende dese g'annexeerde letteren voor last aen onse
cruisende schepen hier omtrent, <f.224r.> om dese luijden in hun present
voijagie niet 't empescheren⁴⁴⁰ maer te laeten gaen tot nader ordre van
onse opgedachte superioriteijt p^r advijs.

Atchijn in Comp^s Campo dezen 6^{en} Oct. 1649.

Was geteekent Johan Truijtman

Adij 7^{en} d^o

<uijtgancx van de buassa off vasten tijt met heur ceremonien> huijden eijndicht de buijas-
se, dat is de Moorsche vasten maent, en werden wel een number van vier hon-
dert buffels geslacht om vlees te eeten, sijnde een oudt gebruik van Moorsche
ceremonien ende feest houdingh.

<schenckagie van Maradia Palawan> Maradia Palawan (gewesen gesant anno passa-
do in Batavia) sont mij desen morgen een schoon groot coebeest tot veree-
ringh ende in recompence, dat in Batavia wel getracteert waere geweest. Ick
dede den bringer met 2 goude masen vereeren.

Op dato quamen des Maij^{ts} gecommiteerden, namentlijck den Pongloe
Caul, 2 Sabanders, 2 Naleers ende schrijver, met last om den prijs te treffen in

440 Empescheren, borrowed from (Fr.) empêcher.

Comp^s sandel–hout, nooten, nagelen ende goudtraet tot opcoop voor de Majjt.
Ick stelde het

sandelhout op	27 taeijl de baer Atchijn
idem de nooten	21 do ^s
nagelen	63 do ^s
ende cas goudtraet	13 do ^s

Waertegens den Pongle Caul naer gedane besittinge dier goederen tot een preuve provisioneel biedende als namentlijk:

voor 't sandel per bhaer	15 t ^l
de nooten	12½ d ^{os}
de nagelen	45 d ^{os}
de cas goudtraet	8 d ^{os}

<f.224v.>

<surcheeren den coop tot overmorgen en redenen waerom> Daarbij seggende, sulcx niet te strecken voor een vast begeerden prijs, alsoo jegenwoordich tot geen besluit conden comen, doordien de gewesen Ambassadeurs Sibid Indra en Ton Ada Radia (hier te mede gecommiteert) absent waeren, den eenen sieck, en den anderen niet in loco, soo datse die saeck tot over morgen wilden surcheeren, daarin ick contentement gaff.

Adij 8^e d^o

vertreckt uijt dese rede het Masulipatnamse schip naer Coromandel gecargeert met 15 eliphanten, partije gout, peper, ampioen, agelhout, camphor, benjumijn en den jonghsten nachoda blijft hier in loco ende met een goede quantiteitj cleeden sitten, ten opsicht van continueatijven handel.

<arriveert een Malabaer met tijdingh dat een Guserats schip met cleeden omtrent Cananoor op de Malabaerse Cust veronlucht waer> Daar jegens arriveert wederom een Malebaers jachten, aenbrengende pertije slaven ende grove cleeden, sijnde het eigenste vaertuijgh dat anno passado door onse cruijsende schepen hier aende wal gejacht waere geworden. D'inbarcquanten brengen tijdingh, dat seker Moorsche schip uijt Souratta, desen jare door onweder omtrent Cananoor op de Malabaerse Cust verongelucht waere, de menschen gesalveert ende 't cargasoen van groote quantiteitj cleeden hebbende getendeert naer Johoor.

<visitatie van den Bintara eertijts gewesen gesant in Batavia> s Avonts quaem mij visitteeren de Binthara Sirij Amaer Wangsa voor vijff jaren gewesen gesant in Batavia, den welcken ick onder een soeten discours, ende minnelijck propoosten naer sijn contentement onthaelt hebbe.

[*quotation from Bouwstoffen*, pp. 490–92.]

“Adij 9^{en} d^o

ben voorde derde mael ten hoove verscheenen, versoeckende bij repetitie van Comp^{es} affairen haere Maij^{ts} toestant ofte antwoord op die poincten als 2^{en} d^o jongste leeden voorgedragen hadde, met allegatie, dat mijn opgeleijden tijt van vertreck dagelijck soo naederden De Maij^t urgeerd terstont de sake van Perach met aensegginge, datse over eenige dagen aenstaende een expressen Oelebalangh ofte Atchijnse Raatsheer met heur schrijftelijcke ordre van hier derwaerts soude senden, om den Sultan aldaer te gebieden ende te doen be-raemen, 't gunt tot vorderingen van ons begeeren inden tinhandel soude ver-eijsschen, daer op versoeckende voor eerst, dat mij self in persoon mede derwaerts soude willen transporteeren, om die saecke bij te woonen en te hel-pen accordeerten, dan op mij prompte weijgeringh ondert' beleijt van voorgaende redenen begeerende 2 andere personen van d'onse, to geleijde van haeren gesant, ten fine met sijn bijhebbende vaartuijgen voor onse wacht houders aldaer in't in ende uijtgaen onbeschadicht mochte blijven ende indie voyagie niet gehindert werden, welck begeeren met soo veele redenen van be-leeftheijt ende onvermogentheijt, als in mij ende op die materie te bedebcken waere, insgelijckx ront afgeslagen, considererende dattet hun voor die tijt om geen ander te doen en was, als den opsamelden en gereet leggenden tin onder dat pretext eens van daer te brengen, dan souden ons bij dat succes wederom een jaer langh die besettinge ongemeijt laeten continueeren. Ende niet tegen staende die weijgeringh in maniere opt stuck voorschreven sochte de Maij^t echter bij verscheijde favorable middelen ende presentatien van een goede ex-peditie in Comp^{es} versoecken mij door heur Rijcx Grooten tot een bewillige ende toestant 't inclineeren, edoch ten langen lesten siende ick persevereere-nde bleef op t' stuck van onvermogentheijt in een en deselve refuse, is haer altesa door gemelte Rijcx Raaden soo g'induceert geworden, dat daer op wt barsten ende sijden: Commandeur, wilt ghij het eene niet doen, ick sal het ander laten; expresseerende die woorden aldus: Ick sal u noch brieff aend heer Generael medegeven, noch gecommiteerden naer de West Cust, om daer den prijs inde cleden tegens den peper te treffen, noch weijniger de 1070 bhaeren peper te laten voldoen, vraegende daerop, is niet een hulp d'ander waerdich ende isset niet verdrietich te moeten versoecken omin mijn eijgen lant tegaen tenbelieffde van een vreemdelingh, die ick soo veel profijt van handel vergundt ende daarom gesecludeert hebbe andere natien als Engelsens, Fransens, Deenen etc^a. Ick liet dese ongemerckt passeren en diende eijgentlijck op des Maij^{ts} prompte ontsegginge aldus: dat mijn reverente voorstellen niet als een vrunde-lijck versoeck van Ed^e heere Generaele was, en dien volgende den toestant, een liberaele beliffde vande Maij^t; in allen gevallen ick mij daar met most verge-

noecht houden. Daer op seijde haer altesa, 'T is dan wel, ende ick siende dat voor die instantie daer niet vorderlijckx meer voor mij te verrechten waere, versochte mij vertreck. De Maijt gaf terstond cornia dat is fiat. Ick retireerde mij stracx van den Troon sonder eens weder op mijn g'ordineerde plaats te gaen sitten, noch de baleij aen te doen buijten het hoff, ende vervoeghde mij alsoo naer Comp^{es} Campo, principalijck om voor dien hoop te thoonen teijcken van misnoegen.

Omtrent een uijr daer aen quamen benevens beijde tolcquen Abdulatijff ende Pedro twee dienaers successide naeden anderen gesonden vanden Groot mogenden Maradia Sirij Maradia in Comp^{es} logie, mij uijtten naem van heuren meester aenseggen dat niet quaet wilden wesen over 't hooffsche gepasseerde hier boven genarreert, onder voorgeven dat, gekijck sijn Ed^e presumeerden, mits d'absentie vanden tolck Abdulatiff d'andere Posje Meloor en Pedro door onbequamheden so van ouderdom als anders die saecke niet wel begrepen mosten hebben, dien volgende qualijck vertaelt, begeerende sijn Ed^e over die-selve gaerne selfs met mij te spreekken, daerin ick gecontenteert was", <f.226r.> seggende sulcx voor lange gaern gesien ende gewenst hadde, doende ten dien fine door den tolck Abdulatijff de uijre off tijt tot die visitatie bij sijn Ed^e t' onderstaen het rapport dicteerde mij op morgen middagh, twelcke g'accepteert was.

<versoeck van den tweeden gesant Ton ada Radia wtten naem van Radia Binthara met sijn aenbrenghen> Gevolghlijck soo quam oock des avonts mij versoecken de jonghste gesant Ton ada Radia ende dat wtten naem van den Orangcaja Radia Binthara, voerende een en deselve hierboven gerepte propoosten, daarbij sochte mij te visiteeren ende over t' gepasseerde voorschreven andermaal met sijn E. te communicateeren. Ick bemerckte aen dese bootschappen niet ten onrechten, dat dien versaeghden hoop off heure precipitantie resolutie herdocht, off anders mij ter preuve gestelt mosten hebben, oversulcx toonde mij dartoe ongenegen. Ondertusschen gawe hem discours wijse soo veele te verstaen, als tot bevorderingh van een goede expeditie ende rejectie van heur eerst intentie eenichsints noodich was, al op insicht van sulcx te rapporteren daar 't voor d'Comp^e dienstich conde wesen.

Adij 10^{en} d^o

sochtens vroegh metten dagh wierde van Radia Binthare uitten naem van hare Maijt 'tsijnen huijse ontboden, om over 't gister-gepasseerde metten anderen te confereren. Ick vervoeghde mij ongesuijmt derwaerts, vindende daer nevens sijn E. de Perahse gesanten, naer eenige onderlinge gehouden discoursen over de gisterige saeck, stelde gemelten Radia Binthara voor, wt last van sijne Maijt dat ingevalle tot het senden van twee persoonen naer Perach niet te

bewegen waere, *<excuseerende onvermogentheijt>* haer Altesa van mij een pas begerden tot vrij geleijde van 7 a 8 haerder vaertuijgen als mede gelijk het voortgaende excuserende op onvermogentheijt, daarop *<f.226v.>* *<dolerende propoosten>* meer geroerden heere tot mij seijden, wel sult ghij daertoe mede niet verstaen, hoe soude dan des Maij^{ts} gesant off Ollebelangh in Perach connen langhen ende t'uwen profijt, wtten naem van haer Aletessa daar goede orde stellen, is men dan voornemens ons geheel te bepaelen ende langer niet meer toe te laten. In en de uit onse poorten te gaan, als de Maij^t dese refuse insgelijcx hoorende, daar seer vergramt over soude werden ende hevich in thorn comen te ontsteecken. *<Radia Binthara's vrage>* Wijders mij vragende; ontsegh ghij dan nu geheel een letter van vrijgeleijde te geven aen des Maij^{ts} Raats heer om voor de Hollanders onbeschadicht te blijven, daarop nadat die saeck best overleijt en ingesien hadde, *<antwoort en promesse van een pas op Perah>* promitteerde buijten d'ordre van mijn hooch overicheijt tot vrij geleijde voor des Maij^{ts} Ollebalangh een pas ende dat voor een vaertuigh te willen geven, hierop vresochte meer gerepeteerden Radia Binthara een d^o voor 5 vaertuijggen, “druckende ront uijt 't gene ick hier voorens op die materie wel gepeijnst hadde, als namentlijck, dat met eenen 4 à 500 bharen thin voor de Maij^t van daar soudhen halen”⁴⁴¹. *<persisterende beloften met declaartisse redenen>* Ick bleef bij mijn woort, onder verclaringh dat desen pas ten respecte van een gesant ende niet wegens eenigen tin gelargeert soude werden, mogende dan met hetselve vaertuijgh handelen soo als gelieffden, sonder nochtans meer dan een wt Perachs revier te laten keren, behoudens lege vaertuijgen. *<iteratijff versoecken Radia Binthara>* Eijndelijck versochte sijn E. om drij vaertuijgen voor de Maij^t om redenen dat volgens hun costuijme een aensienlijcke Ollebalangh quasi gesant niet alleenelijck in persoon maer ten minsten van 2 a 3 naeste persoonen g'assisteert vertrecken moste, daartoe dan oock 3 vaertuijgen nootsaeckelijcken van mede voeren. *<eijndelijck repposten>* Ick bemerckt genoechaem ende ten *<f.227r.>* overvloed, dattet hun maer om den tin, te doen waere, de wegen bleeff bij mij gegeven parola⁴⁴², en stelde in haer gelieven hoeveele gequalificeerde tot haer voornemen nodich hadde en hoeveele vaertuijgen daertoe wilden gebruiken, eenelijck stellende vast, dat wel des Maij^{ts} drie vaertuijgen door pas entrance soude becomeen, maer in den uijtganck niet meer als een d^o met heuren Oelebalangs ende sijn vordere adjudanten, ten respecte voorhaelt, *<misnoegen van Radia Bintara>* comende de resterende costij soo lange retarderen, tot nader goet vinden van d'Ed^l h^{re} Generael, waerover desen heere misnoecht bleef, ende mij daer met liet vertrecken.

441 *Bouwstoffen*, p. 492.

442 Parola, read (Fr.) parole.

[*quotation from Bouwstoffen, pp. 492–95.*]

“naede middagh hebbe versocht den vermogenden Maradia Sirij Maradia (genoehsaem Coninck) vindende op mijn compste 't sijnen hujs op een nieuwe baleij een aensienelijcke geselschap sitten van voorneme Edellieden. Insonderheijt oock nevens sijn Ed^e meer gerepeteert Radia Bibthara en sijnen schoonsoon Maradia de Radia sijnde Gouverneur over des May^{ts} Eliphanten. Ick prenteerde sijn Ede onder de reverente salutatie van d'Ed^e Heere Generael het gesonden langer roer met 2 slooten in schenckagie, benevens de bijgevoeghde cleijnicheden ..., altwelcke met aengenaemheijt geaccepteert ende mij treffelijck onthaelt, werdende terstont op de Atchijnse en Siamse musijcque gespeelt, daarop nevens mijn geselschap gehabituert ende veele cost op gedist, dan naer gedaen eten wierdeden weijnige propoosten gevoert, daer uijt te vermoeden, dat het gepasseerde bij Radia Binthara volcomentlijck sijn Ed^e gerapporteert waeren. Niet te min soo recommandeerde [ik] dien heere mijn sake wegens Comp^{es} affairen, ende dat uijt een sonderlinge confidentie tot sijn Ed^e draegende, dat die selve wel mochte geconsidereert ende dan mijn affscheijt gegeven werden, nevens een missive vande Maij^t in antwoorde aen onsen illustren heere generael, des sijn Ed^e accepteerde, ten overvloedt door Radia Binthara dede aenhouden, om eenpas voor drij van sijne Maij^{ts} vaertuijghen den welcken ick in dier voegen afsloegh, en andermael soo promitteerden, als huijden sochtens bij gemelten Radia Binthara gedaen hadde, met roude verclaringh van int minst poinctjen hierinne [niet] vorder te will treden, daer op Maradia Sirij Maradia antwoorden, seggende seer bescheijden ende beleefdelyck, wel aen: wij sullen dan de langh duijrebde en oude vruntschap daarom niet breecken, patienteerende ons noch soo lange, op hoope dat d'heere Generael ten naesten daerinne versien sal soo 't behoort. Wij sullen ondertusschen metten eersten voor de May^t sombaijen ende saken alsoo voordragen. Ick bedanckten sijn Ed^e voor de genoten eer, coutoise en goet tractement, insonderheijt voor sijn faveur ende vordelijcke hulpe, waermede alsoo met den avont van daer ben vertrocken.

Adij 11^{en} d^o 's morgens hebbe gesonden den tolck Pedro tot de vordere twee Rijck Raaden Laxamana en Sirij Paducca Tuan, met prentatie van mijn genegenheijt ende versoeck om haar Ede te willen visiteeren. Den eersten excuseerde sich op sieckte ende dilaj van eenige dagen, ende den andere op d'eerst visitatie van Laxamana, sijnde twee personagien, die voor onsen staet geen vrunden schijnen te wesen, maer alles in verwarringh soecken te brengen, gelijk bij dese occasie uijt quade genegentheijt oock gedaen souden hebben, ten waere Maradia Sirij Maradia daer voor gewaect, ende op den cours beter gelet hadde.

Soo sonde hem des middaghs oock om gelijcke oorsake tot de andere vermogenste Raadspersonen, als namentlijck Maradia de Radia en Maradia Lilla, twee Gouverneurs over de oliphanten, mitsgaders tot Maradia de Santousa, des Maij^{ts} Raadsheer, opperste factoor, renth- ende schatmeester, zijnde desen person, die soo langen tijd in Goa gevangen geseten ende noch onlanghgs door middel van d'Engelsen gelargeert geworden sij, welck 3 personen sich mede op de eerste visitatien aan Laxamana en Sirij Paducca Tuan gexcuseert hebben.

Heden wert [een] missive ende geschenck van den Maldivische Coninck solemneerlijck ende wel door 100 coelijs ofte draegers ten hoove gebracht.

Adij 12^{en} d^o ben voor de vierde mael ende dat extra-ordinarien ter hoove geweest, sijnde dagh van promesse door Maradia Sirij Maradia tot mijnder expeditie gesteunt, bij welcke verschijningh op de binnen baleij stracx sien conde aen't gelaet, als a[e]nde vriendelijck toespraeck van eenige der Rijck Raeden, dat den wegh naer den troon anders gebaent most leggen, dienvolgende tot die saeck alles geprepareert en des Maij^{ts} resolutie al tevooren varst stelt sijn, gelijck op mijn vertooninge en iteratijff versoeck gebleecken heeft, het naervolgende door de Maij^t gedisponeert ende finalijck uijtgesproken zij namentlijck:

dat aen d'Ed^e Heere Generael toestaedt de contractatie op de Sumatrase West Cust int beraemen eenes vasten prijs van Comp^{es} cleeden jegens aenemingh des peper, ende dat ten dien fine aende respective Panglimas niet alleene schriftelijcke ordre sal geven, maer oock twee gequalificeerde personen nevens mij derwaerts senden om sulcx te doen effectueren.

Soo mede geeft hare Maij^t cornia off bewillinge tot een schriftelijck firman aen den Panglima in Ticco, om de resteerende 1070 bhaeren peper aent tolvrij schip te voldoen.

Daer jegens ontseghet het instantelijck versoeck van een genomineerden jaerlijcksen tol voor de negotieerende peper, op de Sumatrase West Cust, om de respecte als anders aen de Ed^e here Generaal voorneempt te schrijven.

Het vijandelijck bedrijff op de Sumatrase Westcust door die van Genua ende vrundelijcke presentatie nopende de restitutie vant geroerde, beveelt Zijne Maij^t inde groote discretie van d'Ed^e Heere Generael in Batavia.

Aengaende de g'intercipieerde brieven, soude die gaerne uit keeren indiense maer gevonden connen werden.

De recommandatie van onse aentecomen cruysende scheepen op de Guse ratse Mooren, neemtpt de Maij^t soo verde aen, als hier ter reede comen loopen gelijck gebruijckelijck, dat dan het gebreeckende hun sal toestaen.

Soo mede dat onse verblijvende Resident met sijn volck voortan beter in achtginge sal genomen worden, ende buijten verdere suspitie alle hulp ende faveur genieten.

Finalyck dat sijne Maij^t op de Ed^e Generaels missive wederom schriftelijck dienen sal, insonderheijt sich daerine beclagen over de besettingh van Perach ende bewaekingh der Aetchijnsen reede, met versoeck van redres ten welcke eijnde geresolveert blijft andermael ambassadeur naer Batavia te senden, om de geschillen eens te doen vereffenen.

Versoeckende haer Altesa, ondertusschen een pas voor heuren Raats heer Orangcája Sirij Maradia Lelle ende verdere gecommiteerden naer Perach met 3 vaertuijgen, om middeler wijle bij den Sultan Moedafarsa aldaer de saecke te redresseren ende vereijschende ordre te stellen, die ick haere Maij^t toestont ten respecte van haere gesant nochtans met expresse conditie ende waerschouwingh, gelijk hier vooren op 10^{en} deser gedaen hadde dat vooreerst ende tot naerder dispositie van de Ed^e heere Generael geen meer als een dier vaertuijgen met do gesant wederom naer atchijn soude connen keeren, maer de resterende twee daar soo lange moeten blijven wachten, 't welcke de Maij^t eijndelijck soo geaccepteert heeft."

<f.229r.>

Des avonts visiteert den Orangcája Sirij Maradia Phallawan anno passato gewesen gesant in Batavia, staende op sijn vertreck voor Gouverneur naer Paseman te gaen op de Westcust gelegen, versoeckende om die occasie voornoemt op mij een pas aen sijn vaertuijgh bij wijlen <f.229v.> van daer met peper off goudt directelijck naer Batavia off Malacca te steuren 'tsijnen profijt, dien ick hem sulcker wijse belooft hebbe.

Adij 13^{en} d^o

werde van den Guseratsen nachoda te gast genoodt, ick excuseerdent op een Atchijnse sieckte.

Nade middagh quamen andermael des Maij^{ts} gecommiteerden in de logie om 't accorderen inden coop van Comp^{es} specerijen als anders, den prijs wierde van haer vergroot naer qualiteijt van de spetie als te weten,

de nagelen p ^r baar	taijl	55
de nooten p ^r d ^o		16
het sandelhout p ^r d ^o		17
de cas goudtdraet op		10

Ick conde hiertoe niet wel verstaen, derwegens settende die eijndelijck ende met een woord van valeur hier onder gespecificeert als namentlijck

de nagelen op	taijl	58
nooten		18
sandel		22
goudt draet		10½

Voornoemde commissarissen namen het aen de Maij^t te rapporteren ende op morgen bescheijt te brengen.

Heeden hebben andermael den tolck Pedro nevens den resident de Salengre tot de rijcx raaden Laxamana en Sirij Paducca Tuan gesonden, om de costumiere visitatie, het rapport dicteerde d'Atchijnse sieckten gelijk vooren.

Adij 14^e d^o

s Morgens werde door schipper Haen van deese reede geadvisseert de parresse van 2 onsen jachten, ende dat met lareeren doende, vaeren hier ter reede te comen. Ick presumeerdent de Malacxe cruijssers te wesen, <f.230r.> derhalven sondt dit onderstaende brieffken aen boort, om 't hunner aencomst aen d'overheden 't intregeeren, luidende aldus.

Aen de respetive opperhoofden van de 2 Malacxe cruijssende Jachten
Eersame discrete vrunden,

Naerdat mij bekendt zij de oirsake van uwe verscheijningh soo en wil niet tweffelen, of sult ordre hebben regel recht de jachten hier ter reede te brengen en voor sijnen tijt daer ter ancker te blijven, des alsoo ende daer gecoomen sijnde, sult niet aen lant gaen, bevoorens dat naer s'lants geruijck het conincklijcke Chap aen boort geweest is, bij welcke verscheijninge sult op de verthooningh de gewoonelijck reverentie daarjgens moeten doen, sonder met den Capado die 't brengt aen landt te comen schoon hij 't op Ul. alversoect, sult het excuseeren voor dien tijt op reedenen, dat niet sonderlings hier aen landt te verrichten hebt, behalven dat gehouden waert, uwe compste mij eerst te adviseeren ende daer op bescheijt most inwachten. Anders die begerige menschen op heure costumiere gerechtichejden volcomen souden connen pretendeeren, diese noch allerdinghs (daer voor reese) niet geheel quitteeren sullen. Ingevalle Ul. eenige brieven hebt van d' heere Gouverneur op herwaerts, sult die door schipper Haen connen bestellen en mij die voor uijt toesenden. Waermede sijt welcomende vrundelijck gegroet van Ul. goede vrundt en was onderteckent Johan Truijtmán.

Aetchijn in Comp^{es} Compo, desen 14^e Oct. 1649.

<f.230v.>

Naer vele plagens hebbe op dato aen Bintahare Blangh, die mij ten Hoove had geleijt, ten langen lesten sijn onbeschaamt haeck betaalt, te weten een taijl in maasen en 6 papieren goudtraet.

Volgens belofften op gisteren quamen des Maij^{ts} gecommiteereden voor de derde reijse in Comp^{es} logie, rapporteerden het advoij van haer Altesa in cas van de getroffen prijs wegens Comp^{es} specerijen etc. ende dat de goederen door den Guserattsen nachoda voor betaling van de Maij^t sullen ontfangen

werden. Het bedrach van de selve soude haer Altesa in contant voor soo veele hier van nooden hadde ende rest in peper op de Sumatrase Westcust doen betaelen. Dat ick soo accepteerden, te liever omdat de peper jegenwoordich hier door schaerheijt tot hoogen: en op de voornoemt Cust lagen prijs sij des Comp^e op die goederen te meerder avance gauderen mochte.

Adij 15^{en} d^o

s Morgens sonde onse schepprauw aen de twee Malacxse jachten met ordonnantie aen d'overheden, om heur instructie ofte last van de heer Gouverneur in Malacca vercregen mij toe te senden tot naricht aengesien dicht beijde reede g'acheveert waeren, sonder nochtans een letter geschrift van haer ontfangen dat mij vreemt docht.

Op dato hebbe mij g'informeert van d'Atchinse g'interesserde cooplieden onlanghs door die van Genua⁴⁴³ met twee scheepen op de Sumatrase Westcust ter baer van Ticco berooft, de welcke verstaen hebbe de naervolgende te wesen, hier onder genomineert en gespecificeert, als namentlijck,

Een Moorsche voorneme coopman genoempt Balemije Atchijnse ingeseten, verclaert dat sijn vaertuijgh nevens noch een ander, onder Poelo Ticco op 't vertreck leggende, <f.231r.> door die twee Genuase schepen onder de Prince vlagge ter hunne vaertuijghen vijandelijck ware aengerant geworden ende dienvolgende dese gespecificeerde goederen hem geweldelijck ontnomen namentlijck,

10 cattij Ticos santgout

3 metale bassen

9 musquetten

5 degens met silver hant gevesten, verscheijde crissen ende ander geweer, Moorsche habiten, silver en goutwerck tot dagelijckx gebruik, monterende naar calcula bij 200 tajl ter waerdije.

Boven dien alle sijn volck berooft van heure cleijnicheden soo aen gelt als goederen, maer den ingeladen peper ten respecte vant voornoemt gout gelaeten.

Het tweede vaertuijgh toebehoorende mede sekeren Moradoor⁴⁴⁴ alhier genaempt Meebreheijn Moorsche coopman, waere benevens door de voorschreven Genueesen berooft van al sijn ingeladen peper, te weten een quantiteit van 't sestich bharen, boven de gemene plunderingh aen 't volck gepleecht, oock al hun geweer ontnomen dan hadden de geroerde vaertuijgh gedaen sincken, soo datter niet als de menschen van geberght waeren geworden.

443 Genua, read Genoa. About the ships, see Generale Missiven, II, fn. 3 on p. 388.

444 Moradoor, read (Port.) morador i.e. inhabitant or resident.

Het derde vaartuijgh dat op de voorgemelte Westcust van d^o Genuesen aengetasten gespolieert was geworden, soude d'Aetchijnse Maij^t selfs in eijgendom gecompeteert ende een quantiteit peper daer in geweest hebben.

Soo hebbe oock ten selven dage gelijk meermalen onderstaen de valeur van de medegebrachte monsters *<f.23v.>* van Suratse cleeden, *<dese cleeden sijn tegenwoordich schantcoop>* hieronder genomineert, met begriip wat profijt hier bevoorens gerendeert ende jegenwoordich naer den cours haelen soudens mitsgaders hoe veele van ijder sorteringh jaarlijcx hier gevent connen worden, als namentlijk,

- de swarte berams zijn voordesen hier vercocht geworden, de corgie jegens 5 taeijl, jegenwoordich 3d^{os} ende dat jaarlijckx met grooten aftreckt.
- de argerij, voordesen jegens 3 a 3 ½ taeijl, nu 2t^l met weijnich vertier.
- phota longij werden jaarlijcx groote quantiteit getrocken en sijn hier wel gewilt, hebben voor desen gerendeert 2 taeijl, jegenwoordich 1⅞ d^o.
- s'jaersa d'bhampour hebben jegenwoordich cleijnen aftrecken, connen oock jaarlijcx met geen mercke^l quantiteit gevent worden, hebben voor desen gehaelt 5 taeijl, jegenwoordich 4 d^{os}.
- brede ongebleekte betilles, waeren jegenwoordich weijnich of geene hier in loco, ter cause daar geen aftreck in sij renderen ten uijttersten 7 taeijl d'corgie.

<ter cause van de opulenten toevoeren abundanten voor mat in Atchin> Ende dat dese gespecificeerde sorteringhen van Suratse cleeden in den prijs soo gedaelt sijn, is eenelijck d'oirsaeck den opulenten Moorschen toevoer, blijvende dese plaets van 't meerendeel dier cleeden jegenwoordich ende noch voor eenen tijt in abundantie versien.

Heden werde andermael door de Souratse nachoda versocht hem te visiteren, ende niet tegenstaende onder wat pretecx^t ick 't excuseerden, heeft echter bij sijn versoeck gepersevereert ende mij soo lange lastich gevallen dat eijndelijck daertoe geresolveert ende *<f.232r.>* naede middach 't sijnen logement geweest hebbe, sijnde daer vrundelijck onthaelt en wel getracteert geworden.

Des avonts keert onse schep prauw van de twee Malacxse jachten die, verstonde Delfshaven ende Macareel te wesen, waermede toegesonden bequam, den brief nevens de instructie door den heere Gouverneur Joan Thijssen aende scheeps overheeden 't heurder naericht en ordre int waecken voor Atchijn verleent.

Adij 16^e dito

<missive gesonden aen de cruysende scheeps overicheden> sochtens vroegh na dat de inhoudes van de gemelte instructie en intentie van d'heere Gouverneur in

Malacca overt cruijssen ofte wacht houden voor Atchijn begreepen hadde, hebbe dit onderstaende briefken aen de scheeps overicheden van opgamelte jachten gesonden, sijnde van inhoude alhier te sien is.

An de opperhoofden van respective Jachten Delfsehaven en Macareel
Ersame en discrete vrunden,

Wt uwe toegesonden en vercregen instructie uijt Malacca hebbe gisteren avont gesien, d'intentie van d'heere Gouverneur en sijn ordre tot uwer naericht, dan alsoo die eenichsints door den toeval van gelegentheijt, sonderlinge conform de hoochste ordre van onse superioriteijt in Batavia sal dienen verandert. Sullen Ul. sich der wegen naer den ontfangen deses vrijelijck hier ter reede vervoegen, sonder daar buijten ten ancker te comen en met dat geset zijt drij schooten doen in teijcken van reverentie, wanneer dadelijck wegens die pairesse het conincklijcke Chap hier selfs ontfangen ende Ul. beijde naderhant hier aen lant ontbieden, om metten anderen over die saeck en uwe <f.232v.> vordere verrechtingen breder te delibereren, soo 't ten meesten dienste van d' E. Comp^e wert vereijtschen p^r advijs, blijft ondertusschen gegroet van Ul. goede vrundt,

was onderteijckent	Johan Truijtmán
Atchijn Comp ^s Compo,	desen 16 ^{en} Oct. 1649.

<5de Hoove ganck> Desen dagh ben voor de 5de mael ten Hoove geweest ende voor den thron, versocht het conincklijcke Chap om te verstrecken, de Coninginne excuseerden

't op dilaj van 14 aenstaende dagen om binnen dien tijt de brief in resposte aen d'Ed^l h^{re} Generael nevens de gerequireerde estemies aen de Panglimas op de Westcust claer te mogen creijgen, oock met eenen haeren Ambassadeur middeler wijle tot dien vojagie te doen prepareren. <ende verrichtinge> Ick dienden op het een en ander, hier in te besoigneeren het haere Maij^{ts} liefde waere, ende dat in allen gevalle niet langer als noch vier dagen hier verblijven mochte, wesende d'expiratie van mijn nader gepromitteerden tijt jongst bij den Rijcx raat Maradia Sirij Maradia, daarop begeerden de Maij^t noch 10 dagen, welcke ick als vooren beleefdelijck ende onder protestatie van Comp^{es} interest excuseerden. Werdende desen in gevolgh door haer Altesa op en voor den troon geroepen, seeckeren Binthara genoemt Orangcája Radia Moeda Dewa die sijne Maij^t met 2 a 3 woorden tot de legatie naer Batavia gecommitteert hebbende, mij als heuren aenstaenden Ambas^{ur} dede verthoonen. Ick steldent in des Maij^{ts} believen en versochte indien den selven met mij te vertrecken stont, dat dan binnen 4 a 5 dagen ten uijttersten daer toe gereet most wesen sonder dat van sints ware hierom langer te tenderen, soliceiterden <f.233r.> dienvolgende aender mael het Chap, de Maij^t gaf in antwoordt dat wanneer gereet waere

te vertrecken, ten selven dagh mij t' soude toestaan. Ick voeght mij wederom op mijn ordinair sit plaats, daer terstont int gesicht van de Maijt costumierlijck wiert opgedist, dan naer dat nevens den gantschen adel daer gegeten hadde ende bijna op mijn retrait stont, wierde door de heeren Rijcx Raaden een drachtelijck voor de Maijt gesombaijt, ende naer weijnich woorden spreekens daar op: en voor den troon geroepen dan Orangcaja Sibid Indra, welcken de nove tot die Ambassade door eenige van de Grooten g'eligeert zijnde, door de Maijt gecommiteert ende dien volgens een schielijck vertreck g'ordonneert is geworden, ende dat alter cause van den praecipitanten tijt, anders geen gedachten daartoe waere geweest, ten aensien van verscheijde misgenoenen, die de Maijt op 't gehoor van valsche accusatien tegens hem gedraegen ende alsoo hem d^o Sibid Indra door eenige propoosten voor den throon scheen t' excuseeren en voor dien tijt tegens die commissie mochte weijgerich thoonen, ben daer en tusschen, opgereesen en reverentelijck van daer vertrocken.

Den tolck Abdullatijff quam corts daar aen in de logie met advententie van de hooffsche decisie ende dat voorgemelte Sibid Indra de novo voor Ambassadeur met mij most vertrecken. Haer Altesa op mijn eijgen verkiesingh hem toegevoeght hadde sekeren Naleer genoemd Radia Moedelier tot sijn assistentie en secunde, nevens voornoemt tolck.

<f.233v.>

Ter dier instantie “hebben de Engelsens van d'oude nevens de overgebleven van nieuwe Comp^e ... het Conincklijck chap versochten om te vertrecken, te weten met den geheelen omslagh, om redenen dat bij de Maijt niet obtineren conden nevens de Hollanders de libre trafique soo op de Sumatrase West Cust als in Perach. De Maijt ... gaf terstont cornia, dat is fiat, daar bij in heur wilkeur, om bij tijde en gelegenheijt hier wederom te comen negotieren.”⁴⁴⁵

Naedemiddagh sonde voor de derde mael den resident de Salengre nevens den tolcq Pedro tot de Rijcx raeden Laxamana en Sirij Paducca Tuan om heur te willen visiterenden, den eersten bleef in sijn sieckten continueren, gelijk oock niet ten Hove quam compareren, ende den anderen bij sijn voorgedane excuse persistereen, daarbij ick t' alsoo meene te laten, ten sij naeder hant hier toe selfs van heur mocht aengesocht werden.

Vanden vermogenden Maradia Sirij Maradia werde huijden met een jongen buffel vereert.

Adij 17^e d^o

hebben de Geuseratse Mooren van wegen de Coninginne Comp^{es} specerijen ontfangen, te weten 16 bharen noten en een bhaer naegelen sijnde inde

445 *Bouwstoffen*, p. 495.

leverantie vant gewicht niet te cort bevonden. Soo mede heeft de Maijt de gecochte 30 cassen met goudtraet gedaen haelen, het sandelhout soude op morgen insgelijcks gewoogen ende door d^o Mooren ontfangen worden.

Voor de middagh zijn de jachten Delfshaven ende Macareel hier ter reede ten ancker gecomen, ende ick heb des avonts heijrent wegen naer de costuijme van de comste <f.234r.> hier in d'Alfandega het conincklijcke Chap doen accepteren, daar vooren vereert hebbe een spiegel, welcke gerechticheijt de Maijt^t competeert.

Adij 18^e d^o

Hebbe d'overicheden van de voornoemt twee jachten aen lant ontbooden en met de selvige in Comp^{es} logie geresumeert die instructie heur van de heere Gouverneur in Malacca opt' stuck van t'crujisen voor Atchijn verleent en toegesonden, dan de wijlen onder andere daar in bevonden wert uijtgedrukt en in mandato gegeven, aengeroerde jachten een goet stuck weeghs buijten de reede Atchin sich te moeten verhouden om de gep[r]aescreebde wacht ten gedestineerden tijt over aldaer waer te nemen, soo hebbe daer jegens geconferereert de schriftelijke ordre van d'Ed^e heere Generael ende Raden van India mij p^r memorie op mijn vertreck op herwaerts dienaengaende mede gegeven. dicterende in substantie dat ingevalle het Moorsche schip uijt Surata hier noch ter reede mocht leggen, de crujsende jachten daar omtrent uijt haere Ed^{ts} naeme gelast soude werden op d'Atchijnse reede te loopen ende aldaer te wacht blijven houden, soo lange ende der tijt dat genoemde Moorsch schip quam te verrecken etc, overwelcke controversiteit voorgemelte scheeps overicheden communicative met mij verstaen en best geacht hebben. Conform de duidelijcke van haer welgemelte Ed^e dese wacht alsoo hier ter reede waer te nemen en te continueeren tot sijner tijt off naeder ordre. Int jegendeel, souden buijten dese reede (gelijck voor maels al geschiet) onderworpen zijn bij toevallent onweder en een of ander see incident, twelck licht op dese plaets gebeuren can binnen heur tijt en ten ondienste van dat subject van <f.234v.> daar op te moeten breecken ofte wel van den hevigen stroom buijten ancker gront verleijt te worden, daer beseijden soude het oock de novo den gemeene volcke, insonderheijt de visschers uijt een sonderlinge vrees omsichtich maken ende al wederom met geen cleijne moeijten buijten misgenoege van de Maijt^t connen geschieden, hen terstont imagineerende sulcx wederom op insichte van roof en vijantschap tegens deselve hervat te sijn, der wegen hebben over 'tverhaelde een letterken van memorie ontworpen ende aen de gerepeteerde scheeps overicheden g'intregeert om sich daar van te mogen dienen, begrijpende den volgende inhoudt.

<nader in achtnemingh van de Malacxse cruizers>

Nader observantie voor de respective overicheden van den jachten Delfshaven en Maccarel, dienende gehecht aen haere instructie van Malacca ende in cas van de wacht plaats ter Rheeede Atchijn g'observeert.

Alhoewel Ul^{ens} bij seecker appendick dato 7^{en} Sept. tot uwe voorjaerige instructie andermael g'instrueert en gelast sijt het cruizens voor Atchijn te hervatten. Dien gestalt dat met beijde jachten een goedt stuck buijten de reede ten ancker sult comen ende aldaer, alsoock bijwijlen onder Poele–Weij U onthouden, soo isset nochtans dat op Ul. aencomst daar jegens geconfereert hebben de schrifte^l ordre van d'Ed. heere Generael en Raaden van India, dato 12^{en} Augustij passado dienaengaende p^r memorie aen mij verleendt, dicteerende onder anderen met duijdelijck woorden aldus:

<f.235r.>

In Atchijn is in Nov. anno passado comen aen te landen een Moorsch schip uijt Suratta, dat bijaldien daer noch ter reede vint leggen, sult uijt onsen naem, aen onse daaromtrent cruizende jachten, die meenen sijn Limmen ende Grijskercke belasten dat op d'Atchijnse reede gaen loopen, ende aldaer de wacht blijven houden, soo langh ende ter tijt, dat genoemde Moors schip compt te vertrecken, als dan met hetselve onderseijl maken te gaen, in see te volgen ende buijten 't gesicht van Aetchijn gecomen aen te slaen, ende soo voorts tot voor Malacca op te brengen, om aldaer onse ordre, den Gouverneur dien aengaende aengeschreven daarmede te volgen, maar eenige andere schepen van Cormandel, Bengale, Maldiva, etc^a ter selver reede vindende, sult belasten met insinuatie aen deselve van niet weder te comen, voor des tijt onverhindert te laten passeren.

Der wegen hebben metten anderen over die saeck (gelijck Ul^{ns} bewust) gedelibereert ende verstaen die hier in gegeven ordre van haere welgemelte Ed^l te prefereren ende naer te comen welcken volgende dan, soo moet desen g'extraheerden⁴⁴⁶ artijcul in dese van woorde tot woorde g'insereert, Ul^{ens} voor een nadel bevel dienen, ende ende voor soo veele die begriip oock naer gecomen werden. Blijvende vorders uwe aengeroerde instructie in sijn figeur, tot uwen reglement. Ul^s sullen dien volgens met de boven genoemde twee jachten hier ter reede soo lange de wacht blijven houden tot het Moorsche Souratse schip sal comen te vertrecken, dat meenen binnen drie maenden aenstaende te uijttersten te

446 G'extraheerden, borrowed from (Fr.) extraire.

geschieden staet, dan de voorstaende ordre doenlijcker wijze fruncteur wtwercken daer geen sints aen twijffelen wil.

<f.235v.>

Dese wacht op de reede selfs, is veele securder en nutteger als daar buijten, ten aensien dat lichtelijck door eenige schietijcken opcomende tempeesten en gevolghijcke zee incidenten van de wal sout comen raecten en dienvolgende vant stuck verstreecken blijven, daer Ul^s de voorjarige preuve al bewijs van heeft gegeven, anders buijten dat incident soudet hier langer gaende gehouden ende het eerste Suratse schip ons daer en tusschen niet ontsnapt hebben.

Bovendien salt' voor 't volck beter ende gesonder wesen, om niet soo lichtelijck weder in te storten, alsoo bewijlen met eenige vereijschende verfrisschingh van hier gevoeghijcker sult connen g'assisteert werden, dat anders niet welgescheiden can, behalven soo salt d'Atchijnse Maijt soo veele oock niet irriteren ende tegens d'onse alhier bij eenige gevallen odieux en verdacht maecken, gelijk Anno passado inderdaet wel geschiet, daarbij de 6 maenden lang genoechaem inde logie geconfineert en gewaect sijn geworden, ende dat uijt oirsaeck van Ul^s bedrijf, tegens seker Malabaers vaertuijgh anno passado hier ter reede gepleeght. Welck vaertuijgh nu corts voor Ul^s aencomst al wederom hier vertrecken is, leggende nevens noch een ander Malabaer seer sterck gemant en g'armeert hier ter reede, Ul^s sullen des wel verdacht sijn ende op sonderlinge hoede moeten wesen, dat door-finesse en heijmelijck practijque bij ontijden, als anders van de quanten geen schade toegevoeght werde, want niet buijten reeden te beduchten sij ingevalle cants sien sulcx in revengie onderleggen en effectueren souden daer de sorgh dragende, wacht Ul. voor een schilt moet dienen, dat ten hooghsten gecommandeert blijf.

<f.236r.>

Geduijrende Ul^s oppas alhier sult het lant gaen excuseren, soo mede niet gedoogen ijemant wie hij oock sijn aen d'Engelse of Moorsche shepen vaere, wel sult vermogen te haelen het bedrustige drinck water in d' Atchijns revier, mits dats sulcx geschied met een gemeene tocht, ende met dagelijckx ofte wanneer eenige vaten leegh hebt, opdat d'onse soo weijnich aen lant mogen comen, als doenlijck sij.

Volgende d'ordre van onse superioriteit in Batavia als uwe instructie van d'heere Gouverneur in Malacca, soo moet Ul^{ens} altoos geen hostiliteit hier ter reede meer begaen, maer alles naer voor vol bewercken 't zij int incomen ofte uijtgaen (conform het bevel streckt) buijten het gesicht van de stad Atchijn, ende dat op groote insichten, altselvig op Ul^{ens}

goede wacht en sorghvuldich beleyjt wil berusten laeten, en Ul^{ens} met Comp^{es} schepen en volckeren gesamentlijck in Godes almachtige bewaeringh beveelen.

Aetchijn in Comp^{es} Comp den 18^e Oct. 1649,
was geteekent Johan Truijtmán

Adij 19^e d^o

<werde door Maij^t te gast genoodt> werde door Orangcaja Radia Binthara wegens de Coninginne te gast genoot, te weten op morgen een seeckeren visch plaats buijten Atchin, daarbij versocht de twee schippers van de cruijssende jachten nevens mijn gantsche suihte mede te brengen. Ick accepteerde die bootschapt.

Op't voordragen van d'opperhoofden, sijn huijden 6 persoonen van Delfshaven ende 3 d^o van de Macareel, wiens tijt ten vollen g'expereert verlost ende tegens gelijck getal op't jacht de Luijpaert overgaen, *<versterkinge van Comp^{es} logie met twee persoonen>* soo hebbe oock het *<f.236v.>* Comptoir alhier noch met 1 matros versterckt, ende de plaatje van den vertreckenden jongen met een ander gevult, blijvende alsoo tselve met 5 Nederlanders bewaert.

Adij 20^{en} d^o

<Comp^{es} sandelhout wert geleverd> sochtens vroegh wert Comp^{es} sandelhout gewogen en geleverd 19 bharen 163 cattij netto Atchijns, sijnde op de quantiteit onwicht en te cort bevonden 37 cattij, dat veel is.

Voor de middagh werde nevens drij schippers, den resident de Salengre ende vordere suihte door den Sabandaer wt Comp^{es} logie ende over de revier geleydet, alwaer op eliphant ende paerde in comp^e van de Raads heeren Radia Binthara, Maradia de Radia, Maradja Lella en Maradia de Santousa mitsgaders liefsten Capado, twee à drij Bintharas nevens meer ander Adel ende Groot gevolgh ter g'ordinneerder plaatse gebracht, *<werde door Maij^t magnifijcq getracteert>* ende seer magnifijcq getracteert, successive vijff reijssen nae den anderen wiert opgedist, soo van fruijten bancquet, als andere gecoochte spijsse, ende voor mij telkens nevens de Grooten in gout servijs, de resterende in silver, ende naer dat wel den halven dagh bijnae met eeten onder t gehoor van des Maij^{ts} musijcque ende aenschouw van dansen geconsumeert hadden, ben voort vertreckt noch bij seker visch plaetse gebracht, daer menichte van cleijne visschen door werp netten wierden gevangen ende een geheelen corf vol aen mij vereert. *<schenckagie gedaen aen de vermogende Groten>* Ick presenteerden aen de boven genomineerde Raads heeren bij manquement vant' costumier versoeck t haeren huijse door schult van den Laxamana ende Sirij Paducca Tuan, op excuse van logenachtige sieckte, het naer volgende tot schenckagie als namentlijck,

aen Radia Binthara

1 spiegel

1 p^s witte bafta Brotchia

40 papieren goudtraet, hebbende dese volume op seecker insichte
ver groot

<f.237r.> 6 cattij nooten

3 d^o nagelen

6 vlessen roosewater

aen Maradia de Radia

1 spiegel

20 pampieren goudtraet

6 cattij nooten

3 d^o nagelen

6 vlessen roosewater

aen Maradia Lella en Maradia Santousa

ijder van gelijcke sorteringh soo veele als vooren

aen den Lieffsten Capado

1 p^s swarte bafta brotchada⁴⁴⁷

3 cattij naegelen

4 vlessen roosewater

aen de Binthara van de binnenste Baleij

6 cattij nooten

2 vleskens roosewater

Waermede alsoo onder behoerlijcke danckbaerheijt van t conincklijcke tractament ons afscheijt hebben genomen en wederomin de selvige comp^e naer Aetchijn gekeert.

Adij 21^{en} d^o

<preparatie tot het vertreck uit Atchin> hebben 't jacht de Luijpaert naer eijsch met meerde ballast versien, ende prepareren ons tot het vertreck daar seer naer verlangen wachtende eenelijck op de conincklijcke missive die belooft wert op over morgen te sullen overgelevert en gedespecheert werden de Ambassadeurs zijn oock gereet ende doen hunne goederen scheepen.

<f.237v.>

Tegens den avont hebbe op sijn versoeck den Binthara Chan Channa gevisiteert ende ben van sijn E. seer honorabel en statelijck getraceert geworden.

447 Brotchada, read Broatchia.

Adij 22^{en} d^o

scheepen onse bagagie, op hope morgen naer becomen afscheijt van de Maij^t naer boort te gaen ende soo 't Godt gevalt uit dese reede te vertrecken.

Adij 23^{en} d^o

s morgens ben voor de jongste reijse ten Hoove ter audientie geweest hebbende aen de Rijcx raeden op de Baleije g'intregeert de versochte Pas op Perach, benevens een brief aen de Nederlandtsche wacht houders aldaer, met een aengeslooten missive aen d'heere Gouverneur in Malacca, alle van inhoude als dese naeden anderen hier onder g'insereert staen.

<pas cedula⁴⁴⁸ op Perach voor des Maij^{ts} Raedts heer>

Pas op Perach

Alsoo de conincklijke Maij^t van't rijcke Atchijn voornemens bleeff redresse te stellen over des Comp^{es} pretensen tin handel in Perach heeft geresolveert sonderlinge in regardt van mijn jegenwoordicheijt alhier de welcke representeert in commissie van Comp^{es} affairen, derwaerts over te demitteren den Orangcaja Sirij Maradia Lella des Maij^{ts} Raadts heer met commissie en schriftelijcke als mondelinge ordre aen den Sultan Moedafarsa aldaer, dien volgende gantsch instantelijck op mij versocht een letter van vrij geleijde voor op gedachte sijne Maij^{ts} gesant, met heure drij vaertuijgen ende alhoewel mij de ordre en intentie van d'Ed^l heere Gouverneur Generael en Raad van India over de saecke van Perach genoechaem bekent sij. Soo hebbe echter wt occasie van Comp^{es} g'intenteerde affairen alhier om wichtige reedenen en considerative insichten <f.238r:> die mij daertoe bewoogen ende in dese niet g'expresseert dienen, ten meesten oirbaer en proffijt van de Comp^e sulckx niet wel ende geheel connen weijgeren, maer soo veele als de entrance ofte inganck belanght, dese letteren van passe verleent, nochtans met die stipulative conditie, dat niet meer als een dier vaertuijgen met meer gemelten haere Maij^{ts} Raats heer sampt sijn gevolgh ende ingeladen goederen weder wt Perach naer Atchijn vermogen sal te retourneren, en d'andere twee tot naerder dispositie van d'Ed^e heere Generael soo lange daerin moeten verblijven.

Recommanderen derhalven aen alle en ijder int bijsonder ten dienste van d'E. Comp^e als oock die onder de gehoorsaemheijt van haer Hooch Mogentheijt resorteren, insonderheijt met bevel aen onse presente wacht houders voor Perach meer genommineerden Atchijnsen Raatsheer met sijn volck en drij prauwen int' opgaen der revier voornoemt niet

448 Cedula i.e. (Fr.) cédule.

te hinderen maer int uijtgaen ofte wederkeeren, maer met een vaertuijgh ongemolesteert noch gevisiteert te laten repasseren sonder eenige dier gelijcke meer in desselfs comp^e ofte onder sijn pretext te largeren, ten sijn leegh en ongeladen sijn, wanneer in sulcken gevalle de visite moeten gedoegen waeraen hoogh gemelte haere Maijt^t courtosie en d'E. Comp^e geen sonderlinge ondienst geschiet, eenelijck tot contentement en conservatie van de g'allieerde vruntschap.

Actum opt Nederlandts Comptoir Aetchijn in Comp^{es} Campo,
den 23^e Oct. A^o 1649, was geteeckent Johan Truijzman.

Aen d'E. heere Johan Thijsen
Gouverneur in Malacca

<f.238v.>

Onse behoude vaert sedert het vertreck <f.238v.> uit Malacca van lesten Augustij tot 13^{en} Sept. aenvolgende jonghst afgewecken maents, was ten selven dagh van een spoedige arrive voor Atchijn, daar Gode almachtigh voor gedanckt hebben, alsook U E. bij dese ende meermalen willen bedancken voor het goet onthael ende honerabel tractament op onse wtspanningh in Malacca genooten sonderlinge ter eeren ende goet genoegen van d'Atchijnse Ambassadeurs, met de welcke ick ten dage voornoemt wel gedisponeert hier verscheenen sijn. Vindende den resident de Salengre sampt de vordre drij persoonen noch gesondt ende in tamelijck stant soo als die selvige op 't vertreck van den coopman Sr Sas alhier gelaten waren, behoudens dat corts daeraen door verscheijde accidentia ende gegeneert misgenoegen bij die van Atchijn niet alleene suspect gehouden, maer in respect en confidentie voorts ende voort oock soo gedeclineert geworden, sulcx bij de 6 maenden herwaerts wt vreesse van te vluchten door ordre van de Maijt^t soo bij dage als nacht int beginne van 16 personen dan opt jonghste van 8 dierselven op alle vier hoecken van: doch buijten Comp^{es} Campo bewaect sijn geweest, jae soo naeuw, dat bij gelegentheit en oirsake den een of ander van d'onse wtgande van verde after aen gevolght ende alsoo bewaert vaeren gebleven, daer en boven alle advenuen met overvloedige stercke wacht beseth, ende dagelijcx aen hunne vesten tot mijne aencompst seer ijverich gewerckt hadden, mitsgaders de nieuwe Qualle bij 't incomen des revier geduijrende met niet weijniger als duijsent g'armeerde mannen versien, was geweest, besijden bij vorder impressie en imaginaire vreesse soo scherpe en circumspecte ende gestelt, dat verscheijde Nederlantsche brieven aen onsen resident alhier geschreven, g'intercipieert ende gantsch verkeert g'interpreteert <f.239r.> hadden, de motive redenen die dat bedrijff wt

vreese gecauseert heeft, verneempt Ul. largo bij t'extract mijns gehouden dagh-register hiernevens gaende onder dato 28^e Sept. en 2^{en} Oct. daaraenvolgende, daar mij om dubbelt geschrift t excuseren te liever aengedrage.

Het is seecker ende voor dat blood hertich volck oock niet al te vreempt gecolligeert, datse een ongetwijffelde sorgh gedragen en dien volgende vastelijck vermoet hebben de repture van vruntschap voor handen waere, ende dat ter oirsake vant groot misnoegen over 't crujsen voor Atchijn

ende de hostile actie aen seker Malabaers vaertuijgh ter reede hier gepleeght, mitsgaders over de continuative besluitingh der reviere Perach, de gecommiteerde rooff op de Sumatrase Westcust ende het ongewone retardement off wegh blijven heurder gesanten, alt welke nu met mijn onverdachte aencomst soo veele gecesseert sij, als in die wantrouwe natie eenichsins gelooff removeert, hoewel over de Perachse besettingh ende hervattingh van de bestelde wacht voor de Guseratse Mooren tot noch niet allerdinghs gecontenteert sijn, hun beijdes insonderheijt de saeck van Perach seer aentreckende.

De tragedie die hier over gespeelt zij voor den Conincklijck throon als Comp^{es} affaires bij versoeck aen de Majj^t behoorlijck voordraegh, gelieve U E. p^r speculatie te sien bij 't voorschreven extract van 't daghregister onder dato 9^{en} Oct, soo mede des aenvolgenden daeghs de herdenckingh van de heeren Rijcx Raeden ende de provisionele concarentie over die saeck, mitsgaders op 12^{en} d^o de consequentie finale dispositie van de Majj^t selfs continueeren de puntuelijcke ende uijtluftich het gepasseerde werden weder seijte ende *<f.239v>* dat hier bij dese in substantive forme, soo als mijn expeditie leijt die UE. gaerne gecommuniceert wert, sijnde het principaelste dat de Coninginne heeft toegestaen, de overeencominge op de Sumatrase Westcust int' treffen van seeckeren beclijvende prijs tusschen de verhandelende Comp^{es} cleeden en den trocquerenden peper. Item een schriftelijck firman om de manquemente 1070 bhaeren peper voort tolvrij-schip in Ticco 't ontfangen; den geproponeerden en gepresenteerden jaarlijcksen thol van d'E. d'heere Generael over een gewisse somme van 8000 Realen in spetie, wegens den continuativen peper handel op de gantsche Sumatrase Westcust, heeft haer Altesa 't ee[n]mael ontseijt, om die reden dan als voornementlijck over de saecke van Perach ende de bewaeckinge der Guseratse Mooren voor Atchijn, geresolveert blijft andermael den Ambassadeur Sibid Indra nevens eenen Naleer Radia Moedelier tot sijn secunde naer Batavia aen d Ed^l heere Generael met mij in comp^e te senden, met plenipotentie eens die diffe-

rentie van Perachs negotiatie daar te mogen definiëren dat den tijd sal leeren.

Over welke saeck heeft mij d'Atchijnse Maijt^t genoegsaem lastich gevallen, niet jegenstaende 't elkens raisonabiliter daar jegens ben geweest, sulcx mij in de minste concurrentie dienaengaende hebben wickelen, onder excuse van ignorantie p^r manquement van die ordre, gelijk het inderdaet oock soo sij evenwel nochtans hebbe op interatijff versoek van de Maijt^t ende staets insichten, als principalijck tot beter bevoorringh van de proffitable affairen in de peper effecten op de Westcust, <f.240r.> ten langen lesten mij laeten bewegen tot een pas op Perach, ten geleijde van een des Maijt^s Raats heeren ende aensienlijcken minister, die op voorgeven van redresse tot Comp^{es} contentement door haer Altesa aen den Sultan Moedefarsa aldaar afgesonden soude werden, doch sustineere veele eer, om den gereet leggenden tin van daer te soecken brengen, dat soo volcomen naer hun genoegen nu niet wel doenelijck sal wesen, schoon desen heere met sijne Maijt^{ts} drij vaertuijgen onder pretext van sijn suijte wt crachte van dien pas in Perach te gaen gelicenteeert sij, aengesien met geen meer als een d^o tot sijn noodige retourne daer uijt weder vertrecken moet, was d E. Comp^e in heure portie van handel soo veele niet praejudiceeren magh, als bij totale refuse de cleijne hulp op de Sumatrase Westcust anders wel causeren conde, hoe sich dan de wacht houders voor de revier bij paresse van dese lieden tegens den in: ende uijtganck te gedragen hebben, dat begrijpt U E. bijt aengevoegde briefken ende pas aen de scheeps overheden aldaer tot dien eijnde gesonden, ende beijde in copie hier nevens gaende, daer bij acquiesceere.

Naer bericht van de heere commissaris Arent Barentsen, op mijn vertreck van Malacca aen Cabo Reschado gerescontreert hadde soo met U E. gemeent twee Moorsche scheepen voor Atchijn te vinden dan was het eene in Februarija passato al vertrecken en bij absentie van onse cruissers sijns weeghs gepasseert, vervoert hebbende behalven sijn gout, sandel, benjuijn etc^a een schoone quantiteit thin en peper, die dese Mooren ten hoogen prijse hier g'amasseert hadden, te weten den tin jegens 14 a 15 tajlen Aetchijns ende de <f.240v.> peper a 5, 5½ en wel 6 d^o taijlen, dat seer duijck was, daar jegens wederom schant coop gevent heur cleeden, jae soodanich datse op diverse sorteringen qualich hun capital, laet staen d'onkosten gecouvreert hadden: des hier aen niet te debuten sij, soo hebbe op mijn aencompste selfs dese plaets met cleeden ende lijwaten noch dus overcropt ende soo schantcoop gevonden, dat met eens waerdich geacht een pack te doen disbarqueren maer geresolveert al dieselve

naer de Westcüst te voeren op hoope naer d'apparentie die profitabler daer aen de marckt te brengen.

Het tweede Suratse Moorsche schip is noch hier ter Reede en naer voorgeven oock gereet binnen 2 a 3 maenden aenstaenden gelijcken wegh te vertrecken, sijn cargo bestaet mede in de qualiteit van soo dane volumen, als desselfs macker vervoert hadde, doch niet bij verre nae in sulcken quantiteit, derhalven hebbe om te securder op dien quant te passen. Conform d'ordre van d'Ed^l heere Generael en Raad van India p^r schriftelijcke memorie onder anderen aen mij over dat stuck geman-deert. De gerenvoorijeerde cruijsende jachten Delfshaven ende Macareel die den 17^e deser hier geparesseert ter deser reede te gaen leggen g'ordon-neert, om redenen als het voor schriftkjen van naerder observantie, in copije hiernevens gaende, breder dicteert, daer mij aengedrage.

Twee Engelse schepen namentlijk 't jacht de Zeehorst uijt Souratta en 't fluijtschip de Hinde van Bantam g'arriveert, hebbe op mijn aencompst hier gevonden leggende insgelijcks gereet om eerst daeghs metten andere in comp^e naer Suratte te vertrecken ende dat *<f.241r.>* met den gantschen ommeslagh (soo voor geven) sonder een hondt hier te willen verblijven laten, gelijcker wijze voor den throon in mijn presentie sulcx versocht hebben ende door inductiven raat van eenige der Rijcx Grooten van de Majj^t oock toegestaen is, de reedenen vant versoeck waren: dat de libre traffijcque nevens ons soo op de Sumatrase Westcüst als in Perach op hun verscheijde sollicitatien ende tesle quelle⁴⁴⁹ beloften niet obtineeren con-den, sijnde dese van de Engelsen Oude Comp^e, de Nieuwe is 't eenemaal geconsumeert, ende staet over gebleven persoon door armeede met sijn lants lieden oock van hier te vertrecken.

Soo is oock op 4^e stantij onder d'Engelse vlagge uijt dese rheede naer Bengale vertrocken seecker Moorsch schip toecomende een Engelse vrij-man in Bengale ende bevracht door seekeren Armenis coopman, gecar-geert met 6 stuck eliphanten ende andere cleijnicheden van weijnich importe, soo mede den 8^{en} d^o daeraen volgende een ander Moorsch schip naer Masulipatnam onder pas van de heere Heussens, geladen met eli-phanten, gout, peper, amphioen, agulhout, campher, benjuin, etc^a, beide welcke niet tegenstaende den eenen ondert pretext van de geseijde vlagge, ende den ander van de voornoemt passe door mij g'insinueert sijn geworden het wederom comen te vergeten ofte d'aenhalinge subject te sullen weesen.

449 Tesle quelle, probably (Fr.) telle quelle. See also fn. 1 on p. 419.

Op mijn pairesse voornoemt vonde oock hier een Malabaer ende een jachtjen van de Maldivise Cust, welcken sedert gevolcht ende hier verscheenen zijn noch een Malabaers ende Maldivis vaertuijgh gecargeert met slaven, grove dongres, amber de grijs, compelmaes, rottinghs matten coorden etc, daermede dese plaets <f.241v.> nu wel versien blijft, gelijk mede voor eenen tijdt van groote quantiteit, soo Cust als Suratse cleeden, die jegenwoordich (gelijck hier vooren geseght) schandt coop sijn, daer jegens weijnich peper ende geen thin in loco, oirsaecke: dat de vaart op de Sumatrased Westcust voor eenen tijt herwaerts gevrees, ende die naer Perach bij nae t eenemaal gestaect, des mede desen jaere op de voornoemt West Cust ons wel volgen sal, ende vooral geen peper daer gebreck wesen, dat tsijnen tijt te besien staet.

Huijden naer t sluijten deses begeve mij ten Hoove, om te nemen reverenten afscheijt van de Maij^t, intregerende aldaer dese papieren nevens de voorgecitteerde pas, met resolutie soo 't goede almachtich gevalt, op morgen vroegh wt dese rede te scheijden, om over de Sumatrased Westcust te keeren niet tegenstaende noch weijnich of niet sien te wackeren het ingaende mousson, invoege continuelijck de Z. westelijcke winden op de Cust noch doorwajen, echter willen vertrouwen d'opperste piloot ons hier toe sijnen segen sal gunnen ende ter rechter tijt salvo⁴⁵⁰ brengen daar gedestineert sijn, waar mede dese aflatende recommandere U E. sampt sijn waerste gemalin en soete lieve kinderzens tot langh duireige gesontheit in de genadige bescherminge Godes ende mij onder de reverentie groetenisse in mijns heere sijn faveur, wien te dienen ick verbljive. Atchijn in Comp^{es} Campo, U E. gereet willigen diender
desen 23^{en} Oct. 1649, was geteeckent J. Truijtmann.

<f.242r.>

Aen de present Nederlandtsche overheden ter besettinge van Perachs revier g'ordoneert

Eersame vroomde discrete vrunden,

Brenger deses is in qualite een Oelebalangh ofte Raadts heer van d'Aetchijnse Maij^t jegenwoordich afgesonden in commissie aen den Perachsen Sultan Moedafarsa tot redres van Comp^{es} misgenoen in den pretensen thin handel aldaer. Desen heere gaet in geselschap van meer adel met drij hare Maij^{ts} vaertuijgen, behalven de retourneerende Perachse gesanten, onder schijn van sulck een expresse verrechtighg als aangewesen is, dan opinieere, die vojagie meer onderleijt sijn, om te poegen den gereet leggenden thin van daer te voeren, immers soo veele

450 Salvo i.e. (Ital.) salvo i.e. safe, secure.

als bij dese occasie eenichsins doenelijck soude wesen, dat nu bij manquement van soo daenen pas, als haer Altesa wel begeert hadde, niet wel geschieden can ende voor dees tijt infructeus moet blijven, daerop Ul. dan te letten staet.

Evenwel soo hebbe op t' iterative aenhouden van hooghgemelte Maijt als ...[?] motijve redenen van seeckere nuttige affairen ten dienst van Comp^{es} traffijcque op de Sumatrase Westcust hier te vercrijgen, eijndelijck een pas verleent, van inhoude ende bedingh als die selve dicteert die van den brenger nevens desen int origineel aan Ul. oock moet vertoont worden.

Welcken volgende magh die Maij^{ts} gesandt, segge aensienlijcken minister met sijn drij vaertuijgen <f.242v.> wel in Perach langhen ende hier in van Ul. oock niet gehindert off gemolesteert moet worden, ten respecte van sijn bedieningh voornementlijck van de committende Maijt^t ende dat is soo veele geseijt van den inganck, maer op den uitganck moet Ul. verdacht wesen, dat voor eerst en tot naerder ordre niet meer als een van die drij vaertuijgen wederom te rugge keert, in betrachtigh van dien gesant met sijn vorder suijsje, het selve vaertuijgh sult naer't ten rechten verkennt sal wesen, sijnen wegh laten gaen ongehindert noch gevisiteert, conform den g'obtineerden en gelemiteerden pas, op dat tsijnen tijt het noodige rapport can doen desselfs committente Altesa; op de vordere vaertuijgen sal naer gewoonte gevigileert moeten werden ten fijne geen cans affsien en Ul. onverdacht ontsnappen eenige ongeladen vaertuijgen met den selven in comp^e pogende te keeren, sijn naer soo bevonden werden tot profijt van de Comp^e niet te houden, alsoo 't ons ende haer doch eenelijck om den tin te doen blijft.

Naer mij vertoont sij soo heeft voor desen den ondercoopman Michiel Curre seecker cartabeltje, gedateert voor Perachs revier op 't jacht Lemmen den 30^{en} Oct. anno passado, verleent en ter hant gestelt aen seeckeren Aetchijnder, die met brieven van de Maijt^t doenmaels naer Perach was gesonden, om d'ontseggingh van d'entrance ten voordeere of bewijs van dien dienaer daar met te justificeeren, dat oock soo gedaen heeft, welcke letteren boven het misnoegen al qualijck en ten onrechten hier bij de rijcx grooten g'interpreteert waeren en daeromm veel spoocks geenaert⁴⁵¹ hadden, sulcke en diergelijcke contrapassen conveneeren geensins aen d' afgeweeseene te gunnen, connen in sulcke gevallen immers niet dat verweijderingh als en laet opereren, d'ordre van onse gebiedende can niet-temin en bujten dier gelijcke misverstanden <f.243r.> naer behooren

451 Geenaert, borrowed from (Fr.) enarrer.

wtgevoert werden, des int aenstande beter sal wesen, dese liberaliteit gemesnageert⁴⁵² soo niet geheele g'excuseert mach werden om geen vorder irritatie in dat ongestandige Rijck te causen.

Het nevensgaende pacquetjen met papieren blij ick gerecommandeert, eersten occasie naer Malacca te senden op dat d'E. heere Gouverneur aldaer van mijn verrichtinge in Atchin als oock wegens de Perachse saeck behoorlijcke kennise mach vercrijgen, vaar met dese abreweerende Ul. in de almogende bewaering Gods beveele.

Atchin in Comp^{es} Campo, den 23^{en} Oct. 1649

Ul. goede vrundt, was geteekent J. Trtuintman.

Ter selven instantie desen vervolgende "hebbe voor de Throon mijn despesche versocht ende reverenten afscheijt genomen. De Maij^t consenteerden het chap ende wiert naar d'alfantega gesonden daert door den Resident de Salengre mijnent wegen behoorlijck is geaccepteert ende dien aengaende de gewoone gerechticheijt betaelt. Den Conincklijcken brief soude op morgen volgen ende naer de hoofsche wijze uit het hoff in Comp^{es} Campo gebracht werden tot welck geleit ick op morgen voor den middagh ten hoove versocht werde. Hierentusschen ende tot finael besluijt van mijn despeche begeerde de Maij^t dat de twee Malacse jachten met mij te gelijk vertrecken mochten ende van haere reede gaen. Ick diende daer toe geen ordre hebben. Dan vraeghde haere Maij^t watse daar hebben wilden; ick antwoorden, 'tgeene van onsen heere Generael aen haer Altesa dien aengaende geschreven was te weten wegens de Suratse Mooren. De Maij^t seijden daerop: sijn de Hollanders vijanden geworden met die van Guseratte, wat gaet het ons aen, moet daarom onse reede voor heur bewaectt werden? laatse bewaecten ende op haer cruisen daar buijten en op de Suratse reede, daarse vijanden bennen ende niet hier tot afkeer ende schrick voor mijn volkeren. Ick repliceerden: dat men sijn vijanden soecken moet daarse best te vinden waeren, en in gevalle deshaere Maij^t mishaeghden connende sulcx aen de Ed^e heere Generael in Batavia bijdese voorstaende occasie bekend maken. Onder dese propoosten vermenghten sich onsen spinne vijanden namentlijck den tweeden en derden Rijckx Raat Laxamana en Sirij Paducca Tuan, seggende tot mij: Ten is geen oprechte vriendschap als men door vreemde occasien middelen soeckt vijanden te worden; gaet in u eigen gemoett en considereert selff, wat het voor een sake sij sijne vrunds reede te bewaecten, ende wat voor vrunschap sulcx bij continuatie can baeren, het ware beter dat ment recht uijt seijden hoe ment hebben wilde etc^a. Edoch den grooten Rijck Raad Maradia Sirij Maradia versetten dese woorden strack in

452 Gemesnageert, read gemesnegeert i.e. to consent, agree or grant.

minnelijcke beduijtselen die ick bevoorens met passende reedenen maetich beantwoort hadde. Ick vercreegh daerop mijnen afscheijt van de Maijt ende wierden ten baleije hooffelijck getracteert, daer benevens met een suasse chridts vereert.⁷⁴⁵³, <f.243v.> daer benevens met eenen daer reecqueninge gemaect over de vercochte specerijen, sandel ende goutdraet, monterende ter somme van 1096 t^{len} 15 maes, van de welcke per estemie 928 t^l 14 maes volgens bedingh in peper op de Sumatrase Westcust ende resterende 168 d^o t^l 1 maes wier in contant soude betaelt werden. Dan vervoeghde mij in Comp^{es} logie en stelde ordre tot mij vertreck, hebbende assistent Philips Carel de Salengre, wiens verbonden tijt ruim g'expireert ware op ondervindinge boven het affabel humeur ontrent d'Atchijnse natie van goede capaciteijt ende onbesproocken competitement, tot opperhoofd <f.244r.> vant' Comptoir g'authoriseert en provisionaliter toegevoeght de qualiteijt van ondercoopman, soo als d'acte hier g'inseert breder dicteert, daar benevens, hem tot naeder reglement met de naervolgende instructie versien.

Acte

Philips Carel de Salengre van Delft int lant gecomen anno 1644 den 20^e Majj met 't fluitschip Overschie voor assistent 20 gl. ter maent wert ten aensien van de ruijme expiratie sijnes verbandts ende inclinatie van verder d E. Comp^e te dienen als oock wegens de goede capaciteijt ende aenclevent onbesproocken comportement provisionaliter als nu gestelt in qualite van ondercoopman ende tot opperhoofd absoluijt van 't Nederlandts Comptoir Aetchijn, gereserveert blijvende den tijt vant nieuwe verbant ende de augmentatie van gagie inde discretee dispositie van d Ed^e heere Generael en Raad van India.

Actum opt' Nederlandts Comptoir Aetchijn

In Comp^{es} Campo, den 23^e Oct. 1649. was geteckent J. Truijtmann

Instructie voor den provisionelen ondercoopman Ph. C. de Salengre, gestelt als resident in Comp^{es} Compo ende hoeft over de verdere dienaeren ende Comp^{es} ommeslaegh ten Comptoir in Atchijn, waernaer sich geduijrende sijn verblijff tot naeder ordre sal hebben te reguleren. Aengesien de generaele intentie tot noch toe niet en streckt dese plaats t'eenemaele 't abandonneeren. Ingevolgh het Comptoir van volck ende goederen van hier te lichten gelijk Ul. voor mijn aencomst wel <f.244v.> staet gemaectt en daeromme oock tot vermijdelijcke costen de handt weijnich aen 't woonhuijs ende vervallen pagger gehouden haddet. Soo sal nu ten aenschouw van't verblijff daerinne versien ende beijdes

naer eijsch geprepareert moeten werden, om niet geheel onder voet te vallen, wel verstaende, nochtans, dat sulcx geschiede met een matich overlegh ende spaersaem in't verbruijck van nieuwe materialen als immers doenlijk sij, ende met de minste costen geschieden can, gebrui ckende daertoe d'oude wederom in plaatse, die onder de nieuwe vermengt moeten werden, alsoo 't meerendeels noch bestant ende bequam schijnen.

De verblijvende drij matroosen sult tot hermaeckingh de pagger employeren, waarmede soo veele dagh huij cunt spaeren als tot decken vant voorhuijs noode salt hebben, alsoo dat werck van andere coulijs sal gedaen dienen, door dien d'onse hier weijnich of geen kennisse van hebben, buijten dese weten voordien tijt geen voordere reparatie te vereij schen, alsoo op mij aenwesen sonder eenige costen de poort van dese campo hebbe gedaen vernieuwen soo mede hier ende daer de plancke solderingh daar t vergaen was laten versien ende vervallen trappen soo aent woon als pack-huijs hermaecken dat voor eenigen tijt wederom bestaen Ul. [mo?]ge t sorge gedraegen, dat daer in soo continueert 't aenstaende de wooningh beter gesuijvert ende gehandhavet werdt, geensints tardeerende met de cleijne hulp soo lange, tot datter overal een geheel reparatie vereij scht wort, 'twelck een middel sij tot lange behou denis van gebouwen ende verspaeringh van onwaerdige costen, p^r advijs.

Op mijn aencompst alhier (gelijck Ul. bekendt) vonde de negotie en soldije boeckjens over 't jaar out, ten fine <f.245r.> die op 13^{en} Sept. passado, sijnde den dagh van mijn parest geslooten hebt, waarbij aen restant aen cassa bleeft f.61:16:12 in goude masen, sonder eenige vordere goederen of coopmanschappen, daar vooren het Comptoir de nove salt debiteeren ende voorts over soodanige goederen en contanten meer als p^r factura jegens cognoissement Ul. als nu ter handt stelle, bestaende in de onder staende kleijne partijges ten valeur van f.3181: 4: 9 uitwijsende de facture, als namentlijk,

8 cassen met goudtraet

360 p^s verscheijde monsters van Suratse cleeden voor Aetchijn gemaect

80 p^s gebleeckt Gunees lijwaet

2689 stx goude maesen in contant aen cassa.

Die Ul. getransporteert ende bevoolen blijven ten meesten proffijt van de Comp^e te venten ende t provenue van dien jegens tin off peper om te setten, invoegen dat best geraeden ende soo proffijtabel als doenlijk sij, dan bij voorvallende occasie 'tselvel 'tsijner tijt naer Batavia ofte wel Malacca aen den heere Gouverneur J. Thijssen ende behoorlijk factuere te renvoijeren.

Int vercoopen van't goudt draet moet sich Ul. traegh toonen om daar met niet verlegen te schijnen, wanneer de cas buijten twijffel dan tegens 12 taijl off daar omtrent sult connen venten dat een reedelijck winst sij, geen sints U reguleerende naer de vercoop van de 30 caskens aen de Coninginne tegens 10½ taijl alsoo 't geschiet is ten respecte van d'ondergemelte specerijen die ten hoogen prijse vercocht.

De monsters van cleeden sijn expresse in Suratte voor Aetchijn gemaect ende herwaerts gesonden omme 't onderstaen wat proffijjt renderen ende hoeveele <f.245v.> jaarlijcx van ieder sorteringe vertiert soude connen werden. Naar t ondersoeck is het become bericht dienaengaende in mijn gehouden dagh register onder dato 15^e Oct. specificative g'annoteert te sien. Welcke Ul. nevens deese ter handt wort gestelt, om U daer van te dienen, niet te min cant niet schaden Ul. in dese sich nader ercundicht, om 't eersten occassie bij gevoeghlijck openingh daer vorder bericht op te geven, te meer alsoo 't meerendeels die sorteringe van cleeden except de fijne bethilles jegenwoordich abundant in loco, ende ter cause in den ordinaren ouden prijse seer gedaelt sijn, sulckx met verlies present gevent werden Ul. wesegedacht, dat dese parthije monsters van geseijde cleeden langhsaem vercocht werden, ende niet eer als bij veranderingh van den jegenwoordigen cours, niet te twijffelen isset, of den prijs sal bij schaerser toevoer off bij hervattinge van meerder vaart op de Sumatrase Westcust eerlangh in sijn oude plooij keeren, daar ons in allen gevallen weijnich aengelegentheijt, schoon vaertende op de buijten Cust voorschreve en op Aetchijn als Perach blijft gestaect ende die uijt de Moorsche gewesten continueert, soo sal den peper ende thin hier te duijreder om wesen ende der Mooren cleeden daar door schant coop of invendibel blijven, wederom schoon die selvige naer die gewesten op herwaerts comst te verwackeren ende de vaert den Moorsche traffijcquant van hier geweert, soo sal den tin ende peper weder ten tamelijcken prijse daelen ende cleeden steijgeren, daar de rechte tijt eens de practijcque van sal thoonen.

Het Guinees lijwaet wert Ul. gelaeten op insicht van proffijjtabel vertier, daarbij non paverse van eenige Clingers goede apparentie toe sij.

<f.246r.>

De contant goude maesen dienen versterkingh uwer desolaten cassa, tot gebrueck en behulp van d'ordinaire mondt en voorvallende oncosten, mits gerecommandeert blijvende, daer spaersaem van te dispenseeren, leggende de dagelijckse montcosten wat suijniger over, alsoo maer vijff personen sterck bent, daer toe hier alles goet coop is, ende beseijden dien noch van vaderlandtsche victualien rijcklijck versurgh blijft, als

namentlijk van wijn, arack, olij en asijn; mitsgaders van boter, vlees, speck, stockvisschen etc, dat in de dagelijckse costen een grooten bijstant doet, maeck derhalven p^r misnagie⁴⁵⁴ dat de costen van dien door te minder uijtgeste gesoulageert ende door sulcx betaelt mogen werden, sich niet regulerende naer d'expensen die hier bevoorens ten diesen Comptoire gemaectt sijn, betrachtende in't jegendeel den tijt, die meerder in negotie ende profijt van de E. Comp^e, is geweest tot soulaas van die selve, daar als nu niet geavanceert maar gegasteert wert.

De maendelijcke oncosten sult oock wat besnoeijen, invoegen het salaris van de wasscher, barbier ende isset doenelijck oock wel van den tolck verminderen, alsoo weijnich dienst voor doet, daar Ul. op te letten heeft, als oock int betaalen der coelijssen, naer datse ten dienst van Comptoir ijets gedaen hebben, op datse niet even veel ende altijd sonder onderscheijt van den arbeitj geloont werden.

In de gewoone off vereijschende schenckagien moet Ul. sich niet verhaesten noch al te seer trachten uijt te munten, siende eenel ende dickwils op den staet van onsen presenten ommeslagh principael op de voorvallende occasien van versoecken daar de costumiere giften altijd naegeschickt dienen gedenckende met <f.246v> cleijne hoecken geen groote visschen te vangen, gaet selden ten Hoove ende excuseert dien ganck bewijlen op d'Atchijnsie sieckte, wanneer in sulcken gevalle meer spaeren, als winnen sult, aengemerckt het doch alom d'ijdele begeerte te doen sij.

T geene visitatie van eenige Rijcx Raaden off andere naeste grooten dient bij Ul. ondernomen, ten sij ijets nootlijcks ten dienste van de Comp^e te verrichten hebt, in welcken gevalle noch bij Laxamana noch bij Sirij Paducca Tuan U sult vervoegen, ten aensien Comp^{es} misgunstige vrunden sijn, maer wel adresseren aen den vermogensten heere Maradia Sirij Maradia, die tacite Coninck is ende E. Comp^e tot noch (gelijck hier bevooren) een sonderlingen gunstigen ende vorderlijcken vrundt blijft, sulcx bij verscheijde actien (Ul. ten vollen bekendt) claerlijck en inderdaet heeft gebleecken. Over dingen van cleijne importantie sult dien heere niet selfs stracx lastich vallen, maer dieselve voordragen aen Radia Binthara, die het slincker oor van Maradia is, ende oock een mij looft heeft, op versoeck int' een en ander Ul. te assisteren en behulplich te willen weten, twelcke dan soo observeeren moet.

Onvermijdelijck sal Ul. bij deligent ondersoek traechten te vercrijgen de vereijschende kennisse in de cleeden en lijnwaeten van alle valee-

454 P^r misnage, read premesnagie.

rende sorteringen, te weten, hoe breed, langh, fijn en grof die zijn. Item waar van daen comen ende werwaerts vervoert werden, wil dieselve ordinaerlijck treckt, ende hoeveele een tegens d'ander sorteringh meerder als met wat proffijt of verlies d'ander minder can of mach gevent werden, mitsgaders wat qualiteit van sulcx ten naesten bij jaerlijcx, ende <f.247r.> vooral moet sich Ul. oock dagelijcx informeren van den cours dier coopmanschappen, vlijtich annoteerende den prijs int steijgeren ende daelen van die selve, als oock wegens den peper als tin gewesten hier arriveeren en wat quantiteit 't elckens aenbrengen, wederom met wat cargo retourneren en vertrecken, alles soo pertinent en ordentelijck, als voor Ul. doenlijck sal wesen, daar d'E. Comp^e tsijner tijt diene van te trecken staet ende Ul. besondere eere in te leggen.

Op 17^e deser courante maent zijn hier ter rheede van Malacca gerenvoijeert verscheijnen, de jachten Delfshaven ende Maccareel om op de Sumatrase Mooren ende haere schepen hier omtrent te cruijsen, welcke jachten om reedenen Ul. ten vallen bewust, ende bijt aengetogen dagh register dato des aenvolgenden daghs voorschreve oock genoegh te sien sij, ter reede alhier ten ancker gedaen comen, ende g'ordonneert voor sijnen tijt en soo lange daar de wacht te blijven houden, tot het Guseratse schip compt te vertrecken. In alsulcken tijt sal het scheeps volck eenige verfrissinge van node hebben, die Ul. soo nu ende dan maetich sult moeten versorgen, dan de geseijde jachten daar behoerlijck voorbelasten, alsoo dese lieden sober geprovideert, doordien van den eenen wacht plaats op den anderen, sonder bevorens in Malacca geweest gestuquet sijn.

Aengesien Ul^{ns} g'ongageerden tijt aen de E. Comp^e volcomen g'expireert sij ende g'inclineert blijft de novo sich daarin te verplichten, soo hebbe Ul. uijt versende d'acte dienaengaende, provisionaliter in qualiteit van ondercoopman, gestelt als mede tot opperhoofd vant <f.247v.> Comptoir, dienvolgende het gesagh over Comp^{es} ommeslagh bevoolen, gereserveert blijvende gagie ende tijt van verbant aen de Ed^l heere Generael en Raad van India, Ul. moet trachten door goede diensten sich des waardich te maken. Invoege omtrent d'Atchijnse natie affabel, binnen Comp^{es} logie stil mitsgaders omtrent U, onder gestelde sedich en vooral niet prodigael weesen, het welke de sleutel van de saeck is, waer met dese besluitende meere voor soo veele in mij is ende de gelegentheijt alhier toelaat naar eijsch van saecke jegenwoordigh genoeghsaem geïnstrueert zijt, dienvolgende Ul. met sijn vorder geselschap in de genade Godes wil bevoolen laeten, die U verleene gesontheit en sijn milt rijcken zegen Amen.

Atchijn Comp^{es} Campo, den 23^{en} Oct. A^o 1649.
Was geteekent Johan Truijtmán

Acte

Pieter Pieterssen van Maesterlant int lant gecomen met het schip Zutphen int jaar 1644 voor bosschieteer a 12 gl. ter maent heeft omtrent twee jaeren herwaerts de plaets van quartier meester ten genoegen van sijn opperhoofden provisionelijck waargenomen wert als nu vermits de vacante plaats in deselve qualiteijt tot quartier meester geconfermeert onder de halveringe van gagie volgens de generaele acte Ul. brieff ende voortaan te winnen toegeleijt 14 guldens ter maent, ingaende dato deses. In't Atchijn op 't Nederlandtsche Comptoir Sept. 1649, was geteekent Johan Truijtmán.

[*quotation from Bouwstoffen, pp. 496–98.*]

Adij 24^{en} d^o voordemiddagh g'assisteert met den ondercoopman de Salengre ben ten hove gereeden om den Conincklijcken brief tehaelen. Int binnenhoff op der Rijckraaden baleije quamen gecompereert den vermogenden Maradia Sirij Maradia met sijn onderhebende vrient Radia Binthara ende sijnen schoonsoon Maradia de Radia nevens noch 2 à 3 Bintharas ende de g'ordineerde heur Ambassadeurs, Sibidi Indra ende Radia Moedelier. Naer dat over en wedersijts eenige soete propoosten metten anderen gevoert, wierde vande Coninginne met de suasse beteldoos vereert, dan gebacquen bancquet voor geseth, onder excuse, dat nu voor vier dagen aenstaende een gestelde vasten tijt waere over den droogen tijt. Maradia Sirij Maradia recommandeerden aen mij versoeck aen d'Ed^e heere Generael mede een spoedige depeche voor des Maij^t gesanten, ende dat doch eens de saecke tusschen ons, ende haer, mochten vereffent werden, seggende daar bij: Nu of nimmermeer moet succederen, dat de pretentien ende begeerkijckheden tusschen ons ende de Hollanders verhandelt werden, aengesien de Maij^t thans meerder als oijt te vooren gedaen presteert ende wegens Perach presenteert, te weten datter voortaan egene vreemdelingen meer daer negitieren moeten, maer den tin voor de Maij^t ende Hollander alle blijven. Hier op vervingh Radia Binthara deren H^r in zijn propoost, seggende: het staet nu alles in Godes believen, ende het eijndt van dese besendingh off in behoudenis van vriendtschap off in oorlogh, want aen onse zijde hebben nu bijnae alles en soo veele tot die conservatie dient gecontributeert, dat naeuwlijck in onse gemoetbmeer overich hebben, will wij recht spreekken ende selfs behoude blijven. Maradia voornoemt sprekende tot complemen van sijn voogaende reedenen het besluyt aldus: het sal goet wesen, dat d'oude alliantie tusschen nse natien onvervalscht en goet blijve duijrendee

tot contentement van onse Maijt^t ende heur Rijck soowel als vande Hollanders, oock soodanich, dat alsser gesanten van Batavia int toecomende wederom herwaerts sullen werden gesonden, dieselvig eens in vruntschap, ende niet als een tijcken van die continuatie moeten comen sonder alle jaeren ende dat onophoudentlijck met nieuwe pretentien ende hatige geschillen, die het goede gemoet ende gelegentheijt vande Maijt^t altereert ende de gemeente in confusie brengt. Soo sal voor u niet te twifelen sijn, off de Maijt^t sal bij heur vergunde paementen onveranderlyck acquiesceeren ende die naer eijsch oock mainteneeren. Ick diende hier op dese weijnige woorden, en seijde: dat de gelegentheijt van vruntschap altijd middelen socht off die te behouden, off die te verliesen, naer dat ijders gemoet streckt, met gelooff, en dat 't soo over een te comen, van onse sijde kennen ons eijgen hert ende de billige wercken van vruntschap, aen haere sijde willen tot noch toe daer niet aen twifelen, waar bij dese propoosten soo geejndicht bleven. Corts daer op werde vande Coninginne ter baleij met een Olebalanghs degen van silver gevest ende suassen beslagh aende scheede tot de gistrige cridts vereert, daer benevens andermael gehabitudeert.”

<f.248v.>

De Maijt^t dede haer excuseeren over de geringe valeur van dien degen ende dat ter cause van mijn haestich vertreck doordien een nieuwen van suassa voor mij geordineert waere, ende onder handen om te maecken soude wesen, daer mij beleeffdelijck over bedanckt hebbe.

[*quotation from Bouwstoffen*, p. 498]

“De Conincklijke brief wiert [op dat repport] in een gouden schootel benevens twee cleetjens ende een mes met een suassen hecht tot schenkagie aen d'Ede here Generael uijt den Throone ter baleije gesonden, aen mij vertoont ende den Ambassadeur Sibidi Indra tot overleveringh gecommandeert, gevolghlijck op eeneliphant solemnelijck ingeleijde van des Maijts^s gecomiteerden in Comp^{es} logie gebracht ende aen gemelte Sibid Indra in bewaeringh gegeven. Naer dat dan van de schrabbende gasten die mij thuys, als namentlijck den Binthara Blangh, mitsgaders de Capados, die mij gehabitudeert, soo mede die degen ende cridts gebracht, itemvan tamboers en pijpers ontledicht ende heur gewoone onbeschaemte gerechticheijt naer't sluijten vande boeckjens betaelt hadde, hebbe mij noch voor den avont wt Atchijn ter reede aen boort [in't jacht den Luijpaert] begeben.”

Adij 25^{en} d^o

sochtens vroegh saegen omtrent de reede Aetchijn aencomen een seijl, dat corts daer aen ten ancker quam, wesende een Clinger van Negapatnam aenbrengende perthije slaven en lijwaten.

Onse groote schep prauw sonde naer lant om d'Ambassadeurs te haelen, met waerschouwingh, soo niet maeckten met middagh aen boort te wesen, dat de prauw dan weder keeren moste ende ick sonder meer wachtens onderseijl wilde gaen. Daer en tusschen hebben op't voordraegen van de scheepse overicheden, van de jachten Delfshaven en de Macareel den Raat doen vergaderen ende is op hun aenclachte naer saecks bevindingh ende billickheijt de onderstierman op de Macareel <f.249v.> van sijn qualiteijt gesuspendeert, wtwijsende sententie hier aengevolgende g'inseert, mitsgaeders seecker boots gesel met eenige slagen gecastigeert geworden, over seecker droncken exces, van dat over boort gesprongen hadde.

[rest of <f.249v.> and part of <f.250r.> are omitted.]

<f.250r.>

Voor de middagh quamen d'Atchijnse gesanten met des Maijts twee boedjanghs ofte brieve-draegers aen boort, sijnde die selve mede gesonden om die conincklijke exstime aen de respective Panglimas in Teco, Priaman ende Indrapoura te presentereen.

Tegens den avonts hebbe mijn behoorlijck afscheijt genomen van de verblijvende vrunden, ende hun andermaal gerecommandeert de nader observantie aen heur becomeen instructie opt stucke vant wacht houden alhier wel 't incorporeeren om bij faulte van die geen mishagen te begaen, 't welcke belooft hebben t achtervolgen.

<f.250v.>

Des middaghs hebben met een landelijck luchtjen ons ancker gelicht ende Atchijnse Reede verlaeten, stellende onsen cours zeewaerts, om boven de hoeck van Gomes Poles te raecken tot vervorderingh onser vojagie over Ticco, Priaman ende Indrapoura ter keer naer Batavia, die ons Gode almachtich vorders tot behoude vaart wil gunnen.⁴⁵⁵

[quotation from *Bouwstoffen*, pp. 498–99]

“Adij 3^{en} [November] comen ter bhare voor Ticco ten ancker

Jegens de middagh g'accompagneert van Sr Craijer ben met de Atchijn[s] gesanten aen lant gevaeren. Den Gouverneur stont tot de vordere grooten van die plaatse sampt sijn gevolgh ende 3 eliphanten voor Tieco gereet, onder 't geboomte besijde strant ende bewelcompten ons vrundelijck, leijdende ons op de baleij, daar des Maijts estemia door de boedjangs aen hen gepresenteert ende met een submissee reverentie geaccepteert is worden, gelijck mede vande

455 On his way back to Batavia, he made a contract for the price of pepper with the local rulers on the West coast. See *Bouwstoffen*, vol. 3, pp. 501–3, and *Corpus Diplomaticum*, vol. 1, pp. 528–531.

vordere offtiabelen naer advenant, gevolchlijck int openbaer voor t'volck af gelesen

Adij 6^{en} d^o vervoeghde mij des morgens aen lant op de baleij vonden Gouverneur ende Grooten dier plaats, aldaar naar veele cavallatien ende dispuijten ten lange lesten metten anderen g'acordeert ende over een sijn gecome informe soo als bij 't onderstaende contract gesien can werden

Adij 8^{en} d^o sochtenc vroegh voeden dagh zijn van Ticco overlant vertrocken, te weten d'Atchinese gesanten met heur gevolgh op 2 eliphanten ende ick metten oppercoopman Crayer te paart, volgende onse suijs te voet, ende metten avont in Priaman aengelanght, sijnde 5 mijlen reijsens, doch een gebaende goede passagie.

Geen Gouverneur vonden aldaar, door dien den laesten met onlusten naar Atchijn was geroepen ende eerstdaeghs een ander van daar met namen Orang-caija Besaar in desselfs plaats stontd te comen. Wij sijn metten anderen int logiment vanden Goejerangh dedefroijeert en overnacht.

Adij 9^{en} d^o voor de middagh zijn de regeerders in Priaman en Grooten vant lantvergadert ende wij ingelycx ter baleij gecompareert, aldaar de Conincklijcke estimie door de Boedjanghs gelijk in Ticco verthoont, oock met een ende voorige onderdanicheijt g'accepteert ende voor den volcke gelesen is worden Door geen cleijnen bijstant vanden Atchijnsen Gesandt Sibidi Indra hebben [de Grooten zich] beweegen laeten het geconcipeerde schriftelijcke contract, in Ticco met heur respectieve handtтейcken en gelijckelijck [te bevestigen].

.....

Hadden mede gelijk in Ticcco, sedert het Genuase bedrieff voor de stadt aende zeestrant aerde borstweeringh opgeworpen, en wt vreesse voor onse sterck gewerckt, sulcx dat den meestren peper door die oorsaeck gehindert was gebleven vanboven uijt het land aff te brengen.”

[quotation from *Bouwstoffen*, pp. 500–01]

“Adij 17^{en} do smorgens ben met d'Atchijnse Ambassadeure ende Boedjanghs naar landt gevaeren

Ende vermits den Coninck niet om leegh waere, voeren ongesuijmt de rivier op en quamen tegens de middagh inde stadt van Indra Poura⁴⁵⁶. D'estemie van d'Atchijnse Maij^t wiert naer't gebruijck solemnelijck ingehaelt en ten halven wegh vande stadt selfs vanden Regeeerenden, als ouden coninck g'accompagneert, dan met submissie reverentie ter baleij g'accepteert, vonden volcke gelesen ende bij verthooninge vant' gemaecte contract in Ticco ende

456 Indra Poura, i.e. Indrapura.

Priaman seer ende vrij meer als inde voorige plaatsen gecavilleert, stellende sich daer en boven de ouden Coninck Radia Moedefe⁴⁵⁷ seer obstinaet ende tegens d'estemie met woorden eeniger wijse oppositijff, seggende, jn sulcken gevalle als ons de Maij^t in Atchin aende Hollander ons vercoopen wilde, wat hebben wij dan met heur te doen, ende wat respect hebben wij haer te dragen, doch den Regeerenden jongen Coninck Masoursa⁴⁵⁸ hielt hem daar tegens stil, obediënt ende bleeft. Door sulcke en diergelijcke controversiteitjden conden heeden tott geen accord comen, ende sijn alsoo tot op morgen vanden anderen gescheijden, werdende gelogeert voor dese nacht inde wooningen vanden Ponglodasij⁴⁵⁹ ofte weger.

Adij 18^{en} d^o voordemiddagh zijn andermael te baleij bij den anderen vergadert, brengende [eene] schenckkagie aenden jongen als ouden Coninck, daar op stellende de saeck andarmael ende breeder voor Den gesant Sibidi Indra begon seer wt te bersten ende heeft hem tot die bevorderingh sonderlinge wel gequeten, wanneer naer veele dispuijten over en wedersijts ten langen lesten tot accordatie sijn gecomen, in manieren en somme soo als met die van Ticco en Priaman hier vooren geaccordeert hadden

Adij 21^{en} d^o [evenals denvorigen dag] continueeren die van Indrapoera sterck int aenbrengen van heuren peper, die met een ongespaerde diligentie gewogen, ende soo bij dagh als nacht in de maeneschijn aen boort gebracht wert

<f.182r.>

**Rapport substantieel aen d'Ed. h^{re} Cornelis van der Lijn
Gouverneur Generael ende Heeren Raden van India, over
d'expeditien in Aetchijn bij de Coninglijcke Maij^t aldaar,
gevolchlijk in de respectie onderhorige plaetsen van Ticco,
Priaman en Indrapoura, bij leur subalterne Gouverneurs ende
subjecten alle op de Sumatrase Westcust, door den Oppcoopman
Johan Treuijtmán op 13^{en} Augustij A^o 1649, van Batavia naer
derwaerts gecommiteert.**

Doorgaens sonder tegenspoet (God almachtigh gedanct) is d'opgeleijnde vojigagie van Batavia over Malacca naer Aetchijn, ende soo voorts rontsom de Sumatrase buijten Cust, ten dienste van den E. Comp^e als nu volbracht, ende d'affairen sijn dienaengaende 't merendeels oock gewenscht verricht. Werden-

457 Modefer, read Muzzafar.

458 Masoursa, read Mansur Syah.

459 Ponglodasij, read Penghulu dacing.

de die in desen p^r een corte narre uwer Ed. bekent gemaect, over mits die be-
soignes vol sijn van menichvuldige propoosten ende discoursen, welcke alle bij
mijn gehouden dachregister, extensive genoch blijcken sal.

Tot aenvanck was mijn arrivement met 't jacht den Luijpaert, in geselschap
van de fluijt de Saijer, den 23^{en} des opgenoemden maents Augustij voor Ma-
lacca, ende naer 't onomganckelijk <f.182v.> tardement van seven dagen, het ver-
treck op ultimo desselven van daer, hierna de verschijninge voor Atchijn den
13^{en} Sept. aenvolgende, vijff schepen lagen daer ter rhede in handel, nament-
lijck twee Engelse, ende drie Moorse, te weten van Guseratte, Masulipatam
ende Bengala, behalven een Maldivis ende Malebaers vaertuijgh.

Het Aetchijnse gemoet vonde op mijn aencomste niet alleene geperturbeert
en vergram op ons, maer oock gansch vol vrese ende wantrou ingenomen,
sulckx dat nauwlijckx meer verquickingh van vruntschap gehoopt hadde, onse
residenten waren om dit oorsaek, al over de ses maenden tot mijn arrive in
Comp^s logie bewaert geweest, soo mede de Qualle in 't incomen des reviers
met menichte van gewapende mannen sterck beset, alle advenuen van nieuws
verseeckert, mitsgaders d'oude fortificatien hermaect, ende voorts sich dage-
lijckx, soo tot den oorloge geprepareert, evenerwijze momentelijck in hostile
postuur gereet mosten staen.

De oirsaecke die dat gemoet gealtereert, ende dien hoop soo g'irriteert had-
de, was uijt verscheijde occasie van misnoegen gesprooten, als te weten,

1. door 't cruïjsen voor d'Aetchijnse rhede, ende over faitlijck bedrieff op
de selve
2. door onse cruïjsende jachten aen seeckeren Malebaer geplechten
3. daerbij sich gevoecht hadde, de Genuase gecommiteerde rooff op
de Sumatrase Westcust voor Ticco endat onder de prince vlagge
4. item de tijdingh vande continuative besettinghe voor Peras revier ende
5. d'ongewone tardance off wech blijven der Aetchijnse gesanten.

<f.183r.>

Uijt alle welcke dadelijcke actien die van Aetchijn genoegsaem gecolligeert
hadden een ontwijffelende rupture van vruntschap, daeromme oock met
grootte diligentie, ende nauw ondersoeck successive g'intercipiteert hadden
verscheijde Nederlandtse brieven aen den resident de Salengre, soo uijt Ma-
lacca als de cruïjsende jachten geschreven, welcke die pertidieuse menschen
uijt imaginaire vrese, of ander quade impressie, noch verkeert g'interpreteert,
gelijck bij 't dachregister fol.9⁴⁶⁰ breder te sien is.

Dese vreese was met mijn pairesse geceseert, en de wachthouders van Comp^{es} wooningh terstont gequiteert. De wantrouw begon alleskens te verflauwen, ende ons wederom gelooffen trouw te geven, immers soo veele als in die bloot–hertige menschen eenichsints removeerende. Het misgenoegen ver-setten ick metten tijd door onderlinge propoosten, soo nu ende dan met de Grooten des rijcx, als onder anderen te sien is bij 't dachregister fol.25⁴⁶¹, soodanigh, dat oock de Maij' selfs, na heure woorden in den throon blijcken liet, nieuwe constructie te vatten, door dien met clare redenen genoegsaem te verstaen gaff, dat met dese besendingh alle misverstanden, vernieticht en verge-ten souden blijven. Soo als 't bij geciteerde dachregister fol.29⁴⁶² duidelijck te begrijpen sij.

Des Comp^{es} logie vonde in sobere gestalt, invoegen de Campo qualijck be-paggeert, ende het woonhuijs soo hier en daer vervallen, item het packhuijs leegh, edoch beter geconditioneert.

<f.183v.>

De reele effecten boven het weijnich silver werck en geringe huijs meubelen waren f.61:16:12 in goude maesen, en de provisien voor lange geconsumeert, mitsgaders d'uijstaende schulden desperaet, en van weijnich apparen-tie. Het dachregister, notitie, ende soldije boecxgens met sijn appendentie, gehou-den door den resident de Salengre, vonde effen ende viercant.

Den coophandel in Atchin waere seer gemindert, veele cleeden ende lijwa-ten, soo van Suratte als de Cust abundant in loco, en door den slechten prijs geen profijt, daer jegens weijnich peper ende geen thin ten hogen prijse, uit oirsaeck, dat de vaert op Perah eenen tijd herwaerts was geschorst, ende die op de Sumatrase Westcust gevreest.

De gearriveerde als vertrooken schepen en vaertuijgen in en uijt Atchin se-dert ultimo Auguste verleden jaers, tot 13 Sept. anni courant, met heur aenge-brachte ende vervoerde cargasoenen, waren van sonderlinge importantie niet, en connen bij 't meergeseyde dachregister fol.10⁴⁶³ specificative naergespeurt werden, eenelijck was in Feb. passato seecker Guserats schip vertrocken, met groote quantiteijt peper en thin, daer langen tijd aengesamelt hadden, behal-ven dat beijders ten hogen prijse ingecocht, ende wederom de cleden soo ci-vile gevent, dat qualijck het capitaal, laat staen de oncosten gerecouvreert hadden.

461 i.e. fol.216

462 i.e. fol.220.

463 i.e. fol.201.

<f.184r.>

Desselfs macker staet binnen den tijt van twee maenden aenstaende, gelegken wegh te vertrecken, ten ware onse wacht=houders ter rhede Atchin ontsach, hebbende bij verre na soo peper noch thin bemachticht, als wel staet gemaect, desen Moor verlaet hem seer op sijt hebbende Nederlandtse brieven, den eenen door den oppercoopman Joost Dierick aen den heere Gouverneur in Malacca, ende den ander door den Directeur Johan van Teijlingen aen den coopman Johannes Sas, successive beijde uijt Suratte geschreven, soo als die in copie op fol.17 ende 19⁴⁶⁴ in mijn dachregister g'insereert staen.

Het Bengaelse schip is op 4^{en} passato onder d'Engelse vlagge met eenige eliphanten, ende den 8^{en} d^o daer aen het Masulipatnamse met passe van den heere Gouverneur Heussens uijt d'Atchinse reede vertrocken, mede vervoert hebbende boven sijn gout, peper, amphioen, agelhout, campher, benjuijn etc, 15 stuckx eliphanten, beijde welcke cooplieden, niet tegenstaende den eenen onder een Engels pretext, ende den ander onder passe, soo schriftelijck, als mondelingh g'insinueert hebbe, van niet weder herwaerts te comen, ofte d'aenhalingh subject te blijen.

De twee Engelse schepen stonden des anderen daeghs, naer mij gelijkelijck ende dat met den ganschen ommeslagh (soo persisterende voorgaven) uijt d'Atchinse rhede in comp^e naer Surattete vertrecken, ende wt Comptoir in Atchin te verlaten, daertoe wetentlijck al consent van de Maijt^t op hun versoek <f.184v.> g'obtaineert hadden. Dese vrunden hebben meest hunne cleeden oock met verlies gevent, daer tegens wederom parthije thin en peper seer duur opgedaen, van cleijne quantite en emporte, met sich te rugh voerende noch verscheijde packen. D'oirsaeck van hun opbreekingh, is boven het mismogen van de onlangs geleden affronteuse bastonnade in des Maijt^s Hoff, datse gesien, met mijne compste in heure sollicitatien te verstricken, door dien hun verkeerde practijque ondeckt was geworden. Hadden gaerne de libre traffijcque op Pehrah, en gelijcke prae=eminentien op de Sumatrase Westcust verworven gehad, daeromme iterativelijck ten Hove versocht, ende 'k weet niet door wat valsche weegen daerin gegaen. Vide dachregister fol.10.

Naer ses dagen dat fatsoenel gelant waere, is de missive ende geschenck van uwer Ed. aen de Maijt^t solemnelijck ten Hove gebracht, wesende seer welcomen ende honorabel getracteert.

Op verschijde instantien ende audientie dagen, hebbe naderhand Comp^{es} affairen, bij oblatie van cleijne geschencken en reverente versoecken aen de Maijt^t voorgedraegen, daerop successive oock verrichten g'obtaineert, den toe-

464 i.e. fols.208 and 210 respectively.

stant van een goede contractatie, en immer duurent accort, met des Majj^{ts} subjecten op de Sumatrase Westcust in de gouvernementen en peperlanden van Ticco, Priaman en Indrapoura aen te gaen, over een seecker vaste prijs, en gesignalieerde paije van Comp^s cleeden, jegens introcque van heuren peper tot welke bevorderingh een schriftelijcke estemie g'impetreert sij.

<f.185r.>

Soo mede is van hoogh gemelte Majj^t per een en'tselve firman oock toegestaen ende gelast in Tico te voldoen, de resterende 1070 baeren peper tolvrij de anno passato, dies niet jegenstaende eenige rijcx grooten het gaerne belet hadden, onder pretext van dat dese petitie of begeerte in de missive aen haer Altesa niet gecomprehendeert stont, hier in heeft den vermogensten Maradja Sirij Maradja sijne macht en faveur schijne^l betoont.

Den gepresenteerden jaarlijcsen tol van 8 000 R^{len} in specie voor den ganschen peperhandel op de Sumatrase Westcust heeft de Majj^t teenemael geweyjgert, ende dat met soo bondige redenen van wederhoude, als bij 't dachregister fol.27 ende 28⁴⁶⁵ wijtluftich te sien is, roepende haer Altesa in den throon, onder andere dese duidelijcke woorden: Hoe sout ick door aennemingh van een vaste ende gemaecte tol, die noijt gewoon was, mijn volck ende beveelhebben het broot uijtten monde connen nemen, daer souden d'oude gerechticheden en gewoonten van de voorige Coningen ende naecomende heure machten mede gebroocken connen worden, seggende voorts: Ick wille niet hier maer op de Westcust naer 't oude gebruijck laten ontfangen. Wijders op een en 't selve propoost spreekende hoogh gemelte Majj^t dese woorden: 't is ons al even veele off den tol groot off cleijn valt, als maer mijn volck sijn competente <f.185v.> gerechticheijt geniet, ende d'oude vrijheijt daer door onbepaelt blijft, en ingevalle de Hollanders vreesen, voor onse gerechticheijt en der Panglimas ontrouwe, soo gelieve d'heer Generael mij jaarlijcx aen te schrijven hoe veele aen tol ijdermael op de gansche Westcust betaelt sij geworden, als wanneer dan die sorghdragentheijt sal erkennen, op die saeck connen letten.

'T gunt ick de Majj^t op dese en gene propoosten telkens ordentelijck in antwoort gedient hebbe, gelieve U Ed. bij 't meer geciteerde dachregister voornoemt te resumeren. Over dien gepresenteerden of aengeboden tol, toonden sich de Grooten des Rijcx oock malecontent, ende den vermogensten Maradia seer stil, Radja Binthara, die slincker oir van den selven is, ende een van de grootsten, achten dit versoeck van groote importantie te wesen, gelijk 't dachregister fol....(sic) blijkt, dien Orangcaja dese formalia gebruijcten, seggende, dit is een begeeren dat des Conincx titul bepaelt, ende soect sijn onbedenckelijcke gerechticheijt tot een wismaette brengen, daerbij ontheft souden wer-

465 i.e. fols.218 and 219 respectively.

den d'oudt incomsten, ende vervallen tot schade van verscheijde officialen en lasteringe der gemeente, daerop heeft sijn Maijt^t eijndelijck geresolveert heur meijningh dienaengaende aen U Ed. schriftelijck te declareren.

<f.186r.>

Wegens het Genuase bedrieff op de Sumatrase Westcust voor Ticco, daer scheen de Maijt^t haer weijnich aengelegen liet, bemerkelijck uijt oorsaeck van d'aengebode satisfactie, off anders uijt d'Atchinse grooteheijt, niet jegenstaende dien rooff van importanties, schoon de Maijt^t daer minst bij geintersseert is, over 't verlies van een vaertuigh met peper, daer van quantiteit ten rechten niet heb onderstaen connen, echter is het verlies voor heur onderdanen, sijnde twee Moorsche coopliden soodanigh als bij 't dachregister fol.38⁴⁶⁶ gespecificeert staet, hebbende den Sibidi Indra van de Maijt^t last, en van de g'interesseerde volmacht, restitutie off satisfactie dienaengaende te procureren.

Over de saeck van Perah als 't besetten dier revier en ter rhede van Atchin, is door mij het minste geproponeert noch gewach van gemaect, maer doorgaens van de Maijt^t g'urgeert ende op alle instantien dienaengaende herhalingh gedaen. Naer geapprehendeert, gelijk uijt verscheijde propoosten, discoursen en doleanceij, bij 't dach-register g'annoteert, ende op fol.28 ende 29 can gesien worden, soo isset hun meest om Perah te doen, want de Maijt^t de besettingh soo ter herten trect, dat door publijck misnoegen mij op seeckeren tijt, ten Hove gansch vergramt ende straf toespreckende, ende dat ter presentie ende aenhoor van de Perahse gesanten, die drie à vier dagen naer mijn arrivement daer verschenen waren, bij dreij gemente seijden dat alle <f.186v.> mijne versoeken wilde ontseggen, ende de Comp^e niets meer toestaen, in gevalle niet selfs met een van heur minister uijt Atchin naer Perah wilde gaen, of ten minste eenige van d'onsen in geselschap met hem derwaerts senden, om de saecke daer te sien redresseren, belovende des wegen aen den Sultan aldaer sulck een ordre te geven, dat daer contentement in souden scheppen. Mijn gefundeerde refuse en excuse van onvermogenheit op 'tselve, gelieven U Ed. na te speuren bij 't dachregister fol.32, 33, ende wat meer daer aen annex is.

Door bethonent contra misgenoegen is de Maijt^t naderhand tot beter reden gebracht, hebbende van 't iracundieus voornemen gedisesteert, echter mij niet te min ongeplaecht gelaten, dan geconsidereert, dat ick mij inde minste concurrentie dienaengaende met haer hebbe wickelen willen, heeft de Maijt^t eijndel geconcipteert middelen om Comp^s misgenoegen in den pretensen thinhandel te redresseren ende genoeg te doen. Hier toe gecommitteert ende

genomineert hebbende seeckeren aensienelijcken Raets heer Sirij Maradja Lella, die nevens de Perahse gesanten met des Maij^{ts} boedjangs en schriftelijcke estemie eerst daegs na mijn vertreck aen den Sultan Moedafarsa naer Perah afgesonden soude werden, om in die saeck te besoigneren, tot welcx secur geleijde begeert heeft een pas over <f.187r.> verscheijde vaertuijgen in comp^e van den selven, daarinne mij onvermogen vont, derhalve soodaenen ontseijt als praesumeerden t'onsen praejudicie in vervoering des thin strecken. Evenwel nochtans hebben boven het iteratijff en ernstflich aenhouden van de Maij^t die staets accomodatie nader geconsidereert, en ten respecte van die besendingh ten langen lesten een pas op des Maij^{ts} Minister met drie haerder vaertuijgen verleent, onder stipulatijff bedingh d'entrance voor drie vaertuijgen. Maer in den uijtganck niet dan een dito met gemelten Oelebalangh, ten respecte van sijn nodige retourne en rapport aen de Maij^t tot nader ordre, soo en in forme die pas is luidende, ende op fol.45⁴⁶⁷ in't dachregister can gesien worden. Wat disputen ende cavillatien dienaengaende gmoveert sijn, als 't gunt wijders over die negotiatie gepasseert is, daer dicteert het gehouden journaal van largo, ende is te vinden op fol.33, 34 ende 35 bij 'tselve.

Uijt een sonderling motijff heeft hoogh gemelte haere Maij^t oock belooft, per schriftelijck estemie van daer te secluderen en t' ontseggen, gelijk mede oock van de Sumatrase peper plaatsen van nu voortaan, ende intoecomende, boven alle vremde negotianten, de vaert enden handel van de Mooren, Javanen, Chinesen, Maleijers, als andere Indianen, except die van Atchin, ende oock gene van die selve sonder expresse passen van de Maij^t.

<f.187v.>

Over het gedane crujsen voor Atchin, ende presente besettinge aldaer, nevens de Guseratse Mooren, vint sich de Maij^t sampt heure Rijcxraden ten hoogsten gegraveert, ende als in haer conincklijcke vredige possessie quasi geturbeert, uijtdruckelijck te verstaen hebben gegeven, liever met ons in oorlogh te willen vervallen, als de besluytingh van Perah ende Atchin langer te gedogen, ende alles subject te willen wesen, sustineerende bij die continuatie, ende non redres ten langen lesten in slavernije te moeten vervallen, de conclusie ende hoofd redenen over die saeck, gelieven U Ed. te lesen in het dachregister fol.56⁴⁶⁸, mitsgaeders d'afscheijt redenen van den vermogensten Maradja ende sijnen helper Radja Benthara op fol.56 beginnende nu off nimmer meer moet succederen etc^a, die jegenwoordich d'eenigste constante favoriten sijn voor de E. Comp^e in Atchin, om welcke voornoemt gravamen ten principalen

467 i.e. fol.237.

468 i.e. fol.247.

de Maijt geresolveert heeft, andermaal heur besending aen uwer Ed. te doen, met plenipotentie aen den gesant Sibidi Indra, die negotiatie alsnu met U Ed. eens te verhandelen.

Des niet jegenstaende hebbe conform d'ordre gerenvojjeerde Malacxse jachten Delfshaven ende Macareel den 17^{en} Oct. verleden maend voor Atchin gearriveert: daar ten ancker doen comen, ende op de wacht blijven, uijtwij-sende de nader observantie aen de scheeps overicheden dienaengaende tot reglement ter hand gestelt, staende in't daghregister geinsereert op fol.42⁴⁶⁹.

<f.188r.>

Tot bevordering van mijn spoedige dispeche, hebbe veel lopent en rennens gecontribueert, ja som wijlen daer misgunst en ondanck over behaelt, dieselve is evenwel ter rechter tijt uijtgewerct ende op den 24^{en} Oct. gesuccedeert.

De medegesonden specerijen, sandelhout en goudtraet sijn in Atchin op 't aensoeck aen de Maijt met goede advance vercocht, hebbende door den anderen bijna een cent gerendeert, soo als bij den negotie boeckgens can gesien worden, de conditie was, dat merendeels het provenue op de Sumatras Westcust in peper soude betaelt worden, welcke bedingh in d'estemie g'ommitteert is gebleecken, sulcx die betaling in Realen g'assigneert, ende oock soo verde effect gesorteert, als hier achter op sijn plaats aengeroert werd, daar de Comp^e echter geen verlies maer op die voornoemt munt in specie avance heeft.

De oncosten, montcosten ende schenckagien, sedert mijn aenwesen in Atchin, sijn verdraeghlijck gevallen, hoewel het onbeschaemde bedelen daer onijdelijck ende sonder ophouden geweest.

Het Comptoir is met soo veele contanten in goede masen, voorts van weijniche coopmanschappen, als goudtraat, Guineese lijwaten, ende medegesonde monsters van Suratse cleeden versien gebleven, als daer nodige waer, ende bij de boeckgens te sien is. De vordere Suratse cleeden hebben p^r resolutie van daer naer de Westcust gevoert, alsoo met geen apparent profijt in Atchin gevent off verset condon werden.

<f.188v.>

Dito monsters van cleeden, sijn volgens d'ordre uwer Ed. bij goede informatie onderstaen ende bevonden, soo als bij 't dagregister fol.39⁴⁷⁰ gespecificeert staet.

Naer de capaciteijt leven ende comportedement van den aenwesenden resident in Atchin Ph. C. de Salengre hebbe goed ondersoek gedaen, ende naer becomen bericht, als eijgen onderneming, is 'tselve onbesproocken gebleec-

469 i.e. fol.232.

470 i.e. fol.231.

ken, oversulcx hebbe d'ordre van U Ed. gevolcht en denselven tot hoofd over 't Comptoir in grade van provisioneel ondercoopman gestelt, naer luyt van de acte dicteert, bij 't dachregister fol.52. Desen persoon is boven sijn goede capaciteijt seer stil, affabel omtrent d'Atchinse Natie, en van die selve oock bemint. Hoedanich den selven op mijn vertreck geïnstrueert, des gelijcx wat voor ordre op 't nader bestier van 't Comptoir daerbij gestelt hebbe, dat wijst d'instructie claerlijck aen, hem ter hant gestelt, end int dagregister geïnserieert op fol.52⁴⁷¹.

Mijn vertreck was uijt den Atchinse rhede op 25^{en} Oct. ende het arrivement voor Ticco op 3^{en} Nov. deser maend. Vier hondert baer peper wasser omtrent genegotieert, die mij daer deden verbeijden, tot den 15^{en} desselven, op hope van meerder quantiteit, daer en tusschen hebben op 6^{en} deser het contract, wegens den prijs ende paije in Comp^s cleeden ende lijwaten tegens den peper in Ticco, en den 9^{en} d^o op gelijcke wijze ecteum in Priaman getroffen, soodanich als 't originele gesubsigneerde contract dat uijtwijst.

<f.189r.>

Niet sonder cavillatien, ende met geen cleijne tegenstreving is d' overeencomingh geschiet, uijt oorsaeck die eenichsints tegens de meningh ende last van de Maij^t scheen te strijden, ende dat over die clause (in de estemie geïnserieert) dat de contractatie met d'Hollanders souden treffen, soo en op den voet van des Conings Morhom Macotta Alams tijde, des Maij^{ts} vader, die bij effecte op soodanigen wijze voor de Comp^e schadelijcker soude sijn, als voor eenige jongste jaren herwaerts geweest, doordien voor desen, dat is hier te verstaen ten selven tijt in questie, de paijen in alle sorteringen vrij hoger, als voor eenige naest afgewecken jaeren sijn geweest, dat als nu door reden, cabbeling⁴⁷² en de goede vermiddeling van den gesant Sibidi Indra geprevenueert is. Het schijnt dat de Coninginne het woord voor desen, bij U Ed. missive soodanich begrepen moet hebben, alsoff wij naer de doot van heures heeren Vaders saliger grooter paijen op de Westcust gedaen hadden, daeromme naer die meningh de vergunninge mach gericht hebben, als namentlijck, dat op den voet van voor desen souden continueren ende contraheren.

Soo ben dan op 15^{en} deser courant met 't schip Leeuwaerden uijt Ticcoss bhaer geschijden, daerinne gescheept was een quantiteit peper van 676 bhaer 141 cattij, soo genegotieerde als gelichte, uijt het Engelse schip den Endimeon, voor Indrapoura, <f.189v.> met de schenckagie voor U Ed. van de Atchinse Maij^t ende ben des aenvolgende seer voorspoedich ter rhede voor Indrapoura gearriveert.

471 i.e. fol.243.

472 Cabbeling, read kaveling.

Den 18^{en} desselven maents, ben boven in de stad van Indrapoura met den Coning Masoursa ende desselfs vader Radja Moedafar mede accordeert, sulcx over een en deselve saeck gelijk in Tico en Priaman schriftelijck gecontraheert hebben, behoudens de sortering van witte bethilles de 32 asta, te weten 7 p^s p^r baer, daertoe niet hebben verstaen willen, ten aensien nu jongst 8 p^s becomen hadden, welcke verandering in die paije, tot praedijcie van die in Tico ende Priaman onraetsaem geacht, blijvende bij het originele contract voor Indrapoura. Met dese halstercke Manicabers is p^r een en 't vorige gevoelen over de modus van de paije, oock niet min moijelijcker gecontereert⁴⁷³ als hier bevorens in Ticco en Priaman geschiet, doordien desen vasalen Coningh veele onderdanicheijt aen de crone Atchin niet subject schijnt te willen wesen, als wel d'andere genomineerde plaetsen, die met Atchinse Panglimas geregeert werden, ende is te sien in mijn daghregister fol.66, hoe den ouden Coningh voor 't accort heeft derven uijtbersten.

Tot besluit van Comp^s verrichtingh in de voornoemt gewesten hebbe betracht het groote schip, daer jegens de cleijne quantiteijt ingeladen peper, daer besijden gesien den voorraet <f.190r.> die beneden Indrapoura in de vaertuijgen genoechaem gereet lach, ende begrepen de gretige aanbiedingh van dien, oversulcx goed gedocht, hier om nog 2 à 3 dagen te vertoeven, ten eijnde jegens de terugh voerende cleeden soo veele peper noch bemachticht mochte worden, als doenelijck soude wesen, gelijk oock, soo gevolcht sij, dat binnen die weijniche dagen noch een quantiteijt van 265 baren 73 cattij, buijten 'tgene van d'Atchinse Ambassadeurs ende den Coningh van Indrapoura voor hun reequeninge gescheept sij, door middel van de groote boot, en geen cleijne hulp van de Indrapourse vaertuijgen in't schip Leeuwaarden vercregen hebbe, sijnde ijder dagh bij en omtrent de hondert baer afgescheept, daar besijden noch grooten quantiteijt peper in voorraet gebleven tot misgenoege van d'eijgenars.

Mits de gearresteerde en gelaste uijtseggingh van alle Indise boven de Europese negotianten, soo recommandeert den Coningh van Indrapoura tot welvaert van't land, ende onse negotie, dat jaerlijcx niet min als twee schepen derwaerts mochten gesonden werden, tot overvoer van den ingesamelden peper, onder belofte van niet wanladen te sullen vertrecken, maeckende ten fine calcula en staet op 4 000 baeren jaerlijcx, wel meer als minder.

Ende naer dat mij de halve tol, desen jare van 't tolvrij schip in de contant betaelt, gerestineert ware, te weten 2448 R^a <f.190v.> in specie, blijvende d'ander heeft, in geleverde cleeden, tegen 't gemaect debet van 162 baren peper tot

473 Gecontereert, borrowed from (Fr.) conter.

eerst comenden mouson onder den Coningh Masoursa, gelijk bij 't daghregister fol.67 blijct, ende op afcortinge van d'Atchinse schult 1200 d^{os} R^{len} geleverd, mitsgaders in meerder cortage van die schult den tol van de genegotioeerden peper gerescontreert, ende liquide resterende Realen 1526³/₄ aen den oppercoopman Crijers p^r assignatie op Tico ende Priaman geadverteert hadde. Ben den 23^{en} deser meergedicteerde maent uijt de reede van Indrapoura vertrocken, ende op dato door den segen Godes met gewenste voorspoet ter rheede voor Batavia geretourneert, daer sijne hemelsche Maij^t voor gedanct moet blijven.

In't schip Leeuwaerden, desen 29 Nov. A^o 1649
 onderstont Uwer Ed^e gehoorsamen dienaer ende was getekent Johan Truijtmán.
 Accordeert met sijn originele.
 In't Casteel Batavia, Adij 10 Dec. 1649.

VOC 1175

<f.305r.>

Rapport aen d'Ed. h^r Gouverneur Generael ende h^{ren} Raad van India over t'verrichte in d'Atchinse Legatie, door den oppercoopman Johan Treuijtmán, voor de tweede mael gedelegeert aen de regerende Coninginne ende het Hoff van Atchin, 10^{en} Julij 1650⁴⁷⁴.

Verleden jare waren Comp^{es} affairen bij 't Hof van Atchin soo verde g'avanceert, dat de Sumatrase praemenentien en voordeelen op de peper Cust, in de landen van Tico, Priaman, ende Indrapoera door onderlinge gemaecte contracten respectivelijck gestercket sijn geworden zulcx dat den peper handel door een gespecificeerden betiejckenden en onverandrelijcken vasten prijse in de sorteringen van cleeden ende lijwaten, jegens de baer peper op een beclijvenden voet is getracht, daer d'E. Comp^e vast soo veel mede gewonnen heeft dat de menichvuldige differenten <f.305v.> over de jaerlijcxse veranderingen eens gepraveniert⁴⁷⁵ ende daer door de winsten op de cleeden ende lijwaten oock gestadich gemaect en vergroot sijn geworden.

474 The date given here is the one when he was appointed as envoy to Aceh for the second time. His "rapport" itself was submitted on 13 Jan. 1651. See also *Generale Missiven*, II pp. 512–15. As for the Perak-VOC peace accord, including the contract on tin, see *Corpus Diplomaticum*, vol. 1, pp. 538–41.

475 Gepraveniert, borrowed from (Fr.) prévenir.

Ende de saeck in questie wegens den Perasen tin handel op de Maleijtse West Cust, ware door een nieuw vercregen prerogatijs eijndelijck oock soo gemiddelt, dat d'E. Comp^e niet 't zelvige dien voornoemt handel nevens die van Atchin van nu voorten ende int toecomende alleen ende gemeen soude hebben, ende behouden, met exclusie van alle Mooren ende andere Indiaensche nationen, soo en gelijck dat op de Sumatrase Westcust d'Atchinse Maij^t g'arresteert ende aen ons vergunst zij, sulcx datter niet meer scheen te resteren, als d'Atchinse injunctie aen Radia Perah dies aengaende over te brengen, ende die te doen publiceren door hare Maij^{ts} estemie, in handen van hare Ambassadeures, om naer d'acceptatie hem dienaengaende schriftelijck te verbinden, ende voorts te zien hoe voordeulich met dien Sultan daer wijders overeen te comen soude wesen, dan gevolchlijck bij de Maij^t in Atchin, door behoorlijcke complement van danckbaerheijt te recommanderen een best endige goede en inviolabile onderhoudingh van dese met 'tsamen de vordere vercregen prerogatieven ende soo voorts conform instructie. <f.306r.> Welcx tot effect te vervolgen, ben naer vercregen despech van U Ed. in comp^e van de retournerende Atchinse gesanten op 10^{en} Julij voorgemelt met 't jacht de Reijnoster van Batavia gescheijden, ende den 23^{en} deselven in de stadt Malacca aengelant, mijn retardement is daer geweest negen dagen wegens d'ontlastinge des Batavisen cargasoens voor die plaets g'ordonneert, ende conferentie inde Perase saeck met den heere Gouverneur aldaer gehouden, waere conform U Ed. maxime, ende besloot daer en boven noch gerade te sijn, ingevalle die van Peras immers tot verbintenis van een jaerlijcxse gewisse quantiteijt tin niet te bewegen en waeren, men nochtans trachten moste haer te verobligeren in een equale livrantie⁴⁷⁶ van dien, onder pretentie van een tolerabile visitatie der Atchinse vaertuijgen in cas van vertreck ten regarde van den vervoeren den tin, soo mede oock vordeulich te sijn, dat op die minerale commercie een gewisse vaste prijs beraemt en voor altoos duijrende beslooten conde werden, met exem[p]tie van den Perasen tol.

Ende als ick 11^{en} Augustij daer aen volgende neven d'Atchinse gesanten met samen heur gesloep in Perah g'arriveert waere, stelden ick ten dage der conferentie den Sultan voor acht punten van accomodatie 't onsen voordeel, in forme als bij mijn gehouden dagh-register⁴⁷⁷ op fol.13 ende 14 g'insereet te sien is, van de welke ick ter zelve <f.306v.> instantie acquireerde het eerste, 2^e, 6^e en 8^e point sonder tegenstrevingh, ende ten lange besten naer vele concertatie oock het vijffde wegens de vaste prijs gereserveert, nochtans de ondertijcke-

476 Livrantie, read leverantie.

477 Regrettably "Mijn gehouden dagh-register" is not extant.

ningh van gemelte Radia op d'aprobatio en schriftelijcke confirmatie van d'Atchinse Majjt dienaengaende tot contestatie van de Perase onderdanicheijt, 'k meene veel eer wt een timide courtoisie voor 'toogh der bijwesende Atchinse gesanten, welckers presentie doenmaels niet als tot verachtering van die be- soignes gestreckt en tot een absolute veranderingh van Radias subsignatie gedient heeft, hebbende sich die selvige daer en boven niet eens soo gequalificeert g'acht dat hun op d'aenspraeck van Radia selfs vermochten te interponeren tot de ver effening van 't onderlinge cleijne verschil ter waerdije van $\frac{3}{4}$ R^a in spetie, 'tweleke wij hadden inde handelinghe van den vaste prijse op de baer tin, daer Radia naderhandt selfs van gedesisteert heeft, tot de resterende voorstellen, als namentlijck tot een conditionele jaerlijcxse levrantie, van een gewisse quantiteijt tin, ofte d'admissie van de visitatie der Atchinse vaertuijgen in cas van die negotie conde niet geraecken, wat devoir daerom oock gedaen zij, wt oirsake sich dien Sultan met sijnen Raedt eensdeels daertoe onvermogen, andersijts oock seer scrupuleus en grootelijcx in beswaert vont, <f.307r.> renvoijerende die over sulcx aen 't Hoge Hoff van Atchin.

Ende versochte tolsvrijheijt op den tin waere niet om vercrijgen, ter cause vant ongeheuchlijcke oude hercomen naer de grondige verklaringh, bijzonderlijck ten respecte van die van Atchin, die die zelve gerechticheijt mede subject zijn. In dese provisonale verrichtingh dan waren negen dagen in Perch be- steedt, als wanneer op den 19^{en} Aug. voornoemt met Radiaz brief aen Atchinse Majjt wederom van daer sijn vertrocken, en de 25^{en} gevolghlijck van Poelo Dingh-dingh onse voijagie gevordert hebben, arriverende den 3^{en} Zept. des aenvolgende maents ter rhede voor Atchin, ende ick landt dien zelve avondt noch in die stadt, en in Comp^{es} wooningh.

Ter voornoemt rhede vonden de jachten Delfshaven ende Macareel noch op de wacht leggen, ende het Zuratse schip reddeloos hebbende dienvolgens conform U Ed. ordre de Zuratsche nachoda gelicentieert te vertrecken en gemelte wacht gedaen cesseeren.

Sedert mijn laest vertreck anno passato van Atchin tot mijn jongste wedercompste waren genige Moorsche scheepen van Zuratte, Masulipatam noch Bengala daer g'arriveert, 'twelcq die van Atchin in groot bedencken hadden gestelt.

De negotie ware daer door oock soo seer verandert invoege die suspense vaert niet alleene dadelijck een <f.307v.> schaersheijt, maer oock een duijrte in den cleden handel, daer jegens wederom een aengenamen markt ende redelijcken prijse met spetien van tin, peper, benzuin en campher Baros gecauseert hadde.

Des Comp^s staet en gelegentheijt vonde noch inde vorige postuijre vrij en onbecommert, maer sober geprovideert, van contanten en geen goedere welcks veroirsaect datter bij dat manquement meer gegasteert als g'avanceert ware, bijzonder wegens die ter wacht gelegen als andere successive gepasseerde jachten, soo als bij 't negotie boecxken te sien is.

De Achinse vrientschap vername in confuse termen en humeuren gealteert, ter oirsake van de violatie des Perasen pas, door de onse voor de rivier Perah lestleden wt misverstant gepleeght, over het terugh senden van den Atchinsen Commissaris Sirij Radia Lilla, van welcke occasie sich Comp^e quaetwillige vijanden hadden gediend voornementlijck de tweede Rijcxraden, den verwaenden Laxamana en den afgunstigen Sirij Paducca Tuan die hen ter saecke voornoemt enoughsaem tegens onsen groten favorijt Maradia Sirij Maradia vijandelijck g'opponereert ende publijcquelijck verweten hadden een Hollantsche vrundt in prejuditie vant Atchinse Rijcx te wesen. Ende Laxamana (een archwanich en wantrouwent persoon) zuspcterende Maradia van dat hij <f.308r.> nae de Croon aspireert, ende dat op ongetwijffelt vermoeden door der Hollanderen hulp middel, welcke moetwillige oppositie den quaetwillegen hope hadt gegeven tot Maradias deportement, ten selven fijne sij t'ooch daer op aengelegeht hadden, om de conincklijcke vrouw in vrese te setten, en den gantschen adel met 't gemeene volck in bedencken te stellen consequent die selvige aldaer door te samen tegens hem op te maken, ende hebben sulcx bestaen onder schijn van de Maijt haren conincklijcken staende wat smaet ende onrecht meer, wel gemelten heere onsentwegen hierom waere aengedaan, soo hadde nochtans alles met een getemperde deffentie ende ongelovelijcke lijsaemheijt verdragen, ten aensien van dat geval, ter tijt ende wijle dese heere Gouv^{ts} missive van excuijs, aen d'Atchinse Altesse over de voorgecitteerde Perase misslagh gecarteert, expresse van Malacca afgesonden geworden, als wanneer dan meer gerepeteerden heere het hoofd wederom opheffende getracht hadde sing (soo veele doenlijck) wt die quade suspitien te wickelen, en om te schouwen meer occasien van quaet vermoeden, ware sijn Ed. ontrent 2 á 3 dagen voor mijn arrivement, gissende wel dat ick bij de wercken most wezen, neerstelijck op de elephanten jacht vertrocken om buijten d'onderlinge besoignes <f.308v.> te blijven, immers sich soo te gelaten, ende dit alles wierde mij op mijn aencompst gelooffwaerdelijck gerapporteert 't mijnder groote naericht.

Oversulcx hebben in alle deligentie bevoirdert, dat den 11^{en} des voornoemt maendts Zeptember U'Ed. missive en geschenck naer staedts gebruijck solemneelijck ten Hove wierdt gehaelt, die dan oock aen de Maijt eerbiedelijck overgelevert is, en g'accepteert geworden. Ende op 17^{en} gevolglijck hebbe d'eerste

audientie ten Hove vercregen, daer ick de aenwesende gemoederen meest van de quaetwillege parthije, met de hoffsche beleeftheden, seer importuijn gedisponceert vondt, jae geheel anders als ick se lestleden gelaten hadde, ende Maradias suffraganten hielden sich voor dien tijt oock stil ende geslooten. Ick dede niet te min mijn devoir en begonde naer voorgaende complementen ende afflegging van U Ed. salutatie voor die instantie van niet anders te spreekken, dan om't Hooffsche consent tot den inkoop van eenige eliphanten ende costumiere visitatie der Rijcx Raden en vordere Grooten, naer grade van heur gebiedende qualite, het eene, te weten den inkoop dier animalen, wiert stracx ende gantsch onverwacht van de Maij^t promptelijck ontseijt, ende dat met sulck een hevigh schijnt gemoedt, als bij dach register op fol.38 can gesien worden beginnende als blijven om te coopen elephanten etc^a. <f.309r.> Ende het andere wegens de visitatie wiert in tijcken van misnoegen tot nader uitgesteld, besijden dien noch, soo droegen hun des Maij^{ts} offitiales in heure bedieningen ontrent ons (gelijck hier vooren geseijt) naer de humeuren van de quaetwillige parthije, ende Coninginne liet mij oock hierop weten haer movement van seven frivole redenen waeromme het voormelte versoeck geweijgert hadde, ende ick dende op ijder point besonder tot rejectie, soo als bij des bij gedachte Jourmale aentijckeningh in't gevolgh van 't voornoemt op fol. 39, 40 ende 41 omstandelijck te lezen is.

Dan Ed^{le} heeren, naer dat mij de favorijten die saeck nader ontdeckt hadden, soo waren dese bijde Coninginne voorts gebracht, die redenen eijgentlijck niet, om daer door dien handel de Comp^e te misgunnen, ende t' ontseggen, maer wel ende principalijck ten respecte des Moorsche trafficquanten, van Masulipatnam ende Bengale, welcke die negotie van ongeheughlijcken tijt aff alleene aen sich gehadt, ende jaerlijcx die beesten in een goet getal en met een groot proffijt voor d'Atchinse Coninginne ende hare Grooten in reguard van den importanten toll, ende meer andere sware ende schrabende gerechticheden, (die onderworpen zijn) vervoert hadden, jegens introque van heure cleden, ende lijwaten, ten civilen <f.309v.> prijse om alsoo bij vergunningh van dezen nieuwen handel aen ons, dese Moorsche coopleeden, het effect in Bengala gewaer werdende, van Atchin niet te diverteren, ende daer door hun in hare vaert t' obsteren, tot ontset van hare Maij^{ts} seeckere incomsten, in cas van den ordonnairen toll, daer van d'Ed. Comp^e in Atchin t'eenemael g'eximeert en gevrijt is, wesende dit het ware motijff van d'ontseggen voornoemt niet tegestaende de Atchinse grootheijt, om niet soo silversuchtich te schijnen. Zulcx verbij gegaen hadde, t'allegeren. Ende dattet hun nochtans absolut daerom te doen waere, ende dien tol van importantie g'acht, gaven de quaetwilligen genoeghsaem te verstaen, wanneerse niet alleene gepresumeert: dat bij toestaen

van den eersten inkoop dier beesten, wij die negotie ongetwijffelt soudē vervolgen, ende mett er intentie om de Masulipatnamse ende Bengalse Mooren alleencxkens van daer te verdrijven, ende bij gevolgh hun hare oude commerce daer door t ontsetten, maer boven dien oock hare Maij^t verseeckert hadden, dat ons voornemen soolanghe en daer voor oocq te houden ware, 't zelvige al effective onderleijt ende begonnen most zijn, soo op de Chormandelse als Bengalse Custen door scherpe ende publijcke injunctien van vrese tegens de verhaelde vaert op Atchin, ter oirsake dat desen jare buijten geheugen niet een schip <f.310r.> wt die gewesten daer verschenen ware.

Hierbij is het noch niet gebleven, maerde quaelwillige parthije siende dat heure inductien bij de Maij^t eenigerwijse in consideratie waeren genomen, heeft Laxamana den derden Rijcx raedt ende aenlegger van de quaetwillicheijt sijn wantrouw ende ongunst op de Ed. Comp^e opclimmende staet oock uijtgespoogen, ende mij daerdoor veel moeijten aengebracht, belastende den staet van d'Ed. Comp^e gantsch onverdiert met grove logenen van vele quaets, waer door sij Comp^e vercregen preminentien opt bitterste te bevechten, dan als 't notoir was, dat desen mutilen Cappoen sich opentlijck vermeten, ende het oock daer op toegeleijt hadde, niet alleen de resterende affairen te stutten, maer bij die occasie van absentie des vermogenden Maradias alle dies Comp^e vercregen praerogativjen oock bij de Maij^t ende het Hoff om ver te stooten ende te annulleren, onder t pretext datter vele vant Hoff waren, die moijt daerinne geconsenteert hadde, oocq dat mij ons naderhandt deser begiftingen door verscheijde quade daden selfs onwaerdich soudē gemaect hebben, soo waer het even oocq tijt om mij daer jegens veerdich te maecken.

<f.310v.>

Daer op hebbe begonnen het voornemen van die quaetwillicheijt door verscheijde wegen ende middelen te stuijten en tegen te staen mij addresserende voor eerste aen de zulcke die 't Hoff buijten ordinair aensien frequenteerden, die bij de Maij^t veel vermochten, ende die in alle gelegentheden rondt gehoort wierden. Ick segge ontrent en bij deselve, die ick sonder schoom derse toespreecken, ende die ick niet meer ontsag als heure eijgen beleeftheden, die in Atchin doch weijnich of geene in swang gaen, bij de welke Ick quam doleren, over t'schadelijck desseijn, daer den snoonen Laxamana mede bevrucht ging, zeer beclagende daerom de Coninglijcke vrouw, datse scheen soo veel gehoor te geven aen lieden die van natuijr g'inclineert waren tot quade veranderingen, insonderheijt aen dien dolkoppigen wrevelmoedigen Capado, nevens name voor Atchin een grouwel behoort te wesen, die sich in seecker dootweerdige occagie, noch onlanghs geleden, niet ontsien en hadde boven de natuer sijn eijgen vleischelijcke moeder nevens drij genoemde bijwijven ende vier

g'adopteerde kinderen op eenen tijt en in eenen oogenblijck met sijn eijgen handen ongehoorder wijze te vermoorden, ende om't leven te brengen. Ick seijden dat de Maij^t te beclagen ware datse scheen soo veel gehoor te geven aen sulcke lieden die op seeckeren tijt oock hare Maij^{ts} eijgen respect *<f.31r.>* veracht ende heur selfs oock niet ontsien en hadden, ende wes noch schadelijcker ware, datse hun voorbrengen en quade inductien oock soo veel gelooffs gaff, ende daerdoor van die selve sich liet bewegen te naderen tot dingen, die met rupture van vruntschap gemeen waren, daer uijt dan sulcke vruchten stonden voorts te comen, als Laxamana van vol waere tot ruijne van d'onwaerdige, maer wel tot sijn eijgen verdiende straffe, dese ende meer diergelijcke propoosten zijn op verscheijde tijden ende wijlen, naer d'occasien gerepeteert, ende soo in d'ooren der geener gedruckt, datse die selve tot vrese niet hebben verswijgen derven, ende dit was mijn adresse.

Ten tweeden soo absenteerde ick mij daer op met voorbedacht oock successive twee audientie dagen na den anderen van Hove in teijcken van misnoegen, ten principalen om het ongetwijffelde rapport, van mijn afgeleijde doleance, bij de Maij^t te beter gelooff ende tijt te geven, die saecke te herdencken, gelijk daerop oock gevolght is, dat dien stouten Laxamana tot d'extremiteheijten comende, van haer Altesse bij forme van uijtsel was afgewesen geworden, onderwijlen diverteerden Ick verscheijde van de quaetwillige parthije, ende favoriten *<f.31v.>* stonden oock niet stil alles goets te bewercken geen dagh parseerden off Maradias keer wiert g'avanceert door dagelijksche afgesondende postillons te paerde, ende dat al bedectelijck ingevolgh als den draet van de quaetwillige nu bijnae ten eijnde gesponnen waer, soo hebbe mij ten Hove begeben, ende Maradia was even buijten vermoeden met een goet progres van eliphanten oocq geretourneert. Daer ick mijn devoir heb gedaen, ende hare Maij^t vrijmoedelijck voorgesteld mijn rechtmatige clachten, over dingen van importantie, ende schadelijck gevolgh, raeckende die mijn affgesonden hadden, ende streckende tot een onderleijde subversie van de reciproque oude ende getrouwe alliantie, hercomende van eenige quade g'affectioneerde van cleijne capaciteijt, ende soo voorts als dien dagh van audientie heeft toegelaten aff te leggen, dat bij dagh register op folio 50 largo g'annoteert gesien can werden.

Door 't voorverhaelde was 't quade desseijn van Laxamana gestut ende vernieticht, alhoewel 'tzelve de Coninginne vrij wat bedenckelijck gemaect hadde, doordien haer Altesse ter instantie voornoemt op mijn voorgestelde rechtveerdige clachten tot geen response conde comen, *<f.31r.>* voor dat een generale pitscharingh ware gehouden, van de gesamentlijck Raden ende meesten Atchinsen Adel van 't Rijk over der Hollanderen trouw ende gelooff, als

wanneer dan nee de conclusie van een goede resolutie, de Maij^t eerst gedient heeft op mijn voorts gebrachte clachten, soo danich als bij het meer gecitteerde Dagh-register d'eijgenste formalia op fol.51 aengeteijckent staen, beginnen-
de, **Het is nu alles wel, wij blyven met de Hollanderen in de oude vruntschap gaerne continueren etc (sic).**

Dewijle nu alles wel was ende die dan geruse spaeck wt het wiel getrocken, soo hebbe daerop oock begonnen voor te dragen Comp^s affaires, ende die selffde vergaderingh van de Maij^t noch g'obtineert de versochte Engelsche Comp^e, om eerst comende Comp^s logie daer in te transponeren zijnde ons die selve oock toegestaen, ende ingeruijmt met die accomoditeijten, soo alle d'Engelsen in voortijden bewoont hebben gehad.

De tweede vergadering daer aen hebbe mijn besoignes vervolgt, ende nader veer gedane moeijten oock vercregen hare Maij^{ts} firman van 't gunt waeromme het ons ten principalen te doen ware <f.312v.> namentlijk een absolute vergunningh ende schriftelijcke confirmatie, om met den onderhorigen Sultan in Perah een gewissen ende perpetuelen prijs te treffen op den tin, ende oversulcx als over 't voorjarige becomen Perase praerogatif met den zelve aldaer een vast ende onverbreeckelijck contract aen te gaen, ten eijnde die geschillen daer mede vereffent mochten blijven, ende daerdoor wedersijts misnoegen eens comen te cesserem.

Aengaende het superflue vesoeck van een seecker jaerlijcxse bepaelende quantiteit thin voor d'Ed. Comp^e in Perah ter levrantie te bedingen, daertoe verthoonde sich altoos geen apparentie, en terwijlen sulcx voor desen meer malen, als noch jongst door de selve Deutecum zaliger gedachtenisse jterative bij 't Atchinse Hoff versocht ende roudt afgeslagen ware geworden, soo hebbe daerom oock geen harnas⁴⁷⁸ aengetrocken, maer hier in gevolght d'ordre van U Ed. conform instructie behalven dat sulcx den vermogenden Maradia naer voor hergepleechde communicatie met grondige goede redenen mij noch ont raden heeft, seggende dat de Coninginne buijten blame ende creuck van haer waerdicheijt onvermogend was te beloven dingen die genoechaem twijffelachtich waren te houden veel min <f.313r.> naer te comen daer bij voegende noch dese woorden. Alsoo weijnich onse Maij^t haer selfs beloven can van een gewisse quantiteit velse⁴⁷⁹, naer heur begeerte, die noch op 't Atchinse veldt en in de windt staet, alsoo veel in sij oock verseeckert te connen leveren dien

478 Harnas, borrowed from (Fr.) harnais.

479 Velse, reade valse.

tin, die noch in d'gebergde en int groeijen was, noch weijniger sulck een quantiteit, daer, geen den tijt van drooge of natte jaeren, geen gewissen staetende op te maecken ware.

Comende op de dispositie van d'Atchinse vaert naer Perah, daer hebbe soo verde ingewerckt ende te wege gebracht, dat met believe van de Coninginne bij 't Hoff oock vastgesteld ende gespecificceert is, voortaan ende int toecomen- de geenige andere of meerder vaertuijgen in't getal wt Atchin naer Perah gelargeert, noch in den handel daer aengenomen zullen werden, schoon die dese vaert hier bevorens liber geuseert hebben, als die van hare Maij^t ende voor ijder Rijcx raet twee vaertuijgen s'jaers naer hun believe.

Ick hadde oock instantie gedaen om een schriftelijck mandament, daerbij ons vergunt mochte werden ende in Perah vrijstaen sonder onderscheijt te visiteren alle Atchinse vaertuijgen die met tin van daer soude mogen comen te vertrecken, *<f.313v.>* om ons naer de quantiteit in 't vervoegen t'elckens te comen reguleren, op dat d'Ed. Comp^e niet alleenelijck hare Maij^{ts} wille ende donatie, maer die zelve naer de goede meijningh oock in effecte genieten mochte, maer ick verstondt dat sich de Heeren Raden des aentrocken sustinerende daerdoor genoegsaem haer gesach aen ons over te geven immers haere Maij^{ts} atheriteit in dat cas ontrent de Maleijtse natie in Perah te vercleijnen, oversulcx is hare Maij^{ts} antwoord daerop geweest dese, ende heur eijgen woorten:

Commandeur wij sullen ordre geven aen den Sultan Moedafarsa in Perah, dat de Hollanders met die van Atchin alleen den thin sullen handelen en vervoeren, en soo vele als sij vermogen zijn te become, sonder datter jemandt sal wesen haer daer in te beletten, laet U genoegh sijn die wij verleden jaere dienaengaende aend' H^{re} Generael vergunt hebben, en visiteert onse vaertuijgen niet. Wij sullen d'uwe oocq niet besien, wij sullen in de vaert op Perah behoorlijck gaen, en soodanigh dat de Hollander wel de meeste part van den tin sullen become;

Seggende daerop wijders,

Als ghij *<f.314r.>* aenstaende jaer met U familie hier te wonen comt soo sult alles seffs connen sien, dat wij t' goet meenen.

Dese leste redenen begreep ick van de Maij^t wt uwer Ed. jongsten missive waren gesproocken, daerom soo naem ick die occasie oock gevoegelijck waerom hare Maij^{ts} ende Rijcx grote inclinatie t' onderstaen, ten welcken eijnde gave hare te kennen dat d'Ed. H^{re} Gouverneur Generael wel voornemens waere toe welvaart van hare Maij^{ts} landen d'oude negotie voor d'Ed. Comp^e in Atchin te herstellen, ende daer aenstaenden jaere mede te beginnen. Ingevalle de saecken met dese besendinge vereffent conden werden, als wanneer dan haere Edelheijt licht resolveren mochten met believe van hare Maij^t mijn persoon

derwerfts over te gebruijcken, niet alleen om de commercie in hare Maij^{ts} gewesten daer soecken te verbreijden en te vergrooten, maer besonderlijck, oock naer voorvalende vereijsch omtrent het Hoff acht te nemen onse vercregen prerogatiiven ende die tegens alle onverdachte opcomende inbreucken bij tijts soecken te beschermen, waer mede dan de jaerlijcxse Ambassaden over ende wedersijts oock voor eenen tijt langh naer jders welgevallen conden verschoont werden ende de Coninginne sulcx behagende diende *<f.314v.>* mij hierop andermael seggende:

Commandeur het sal ons wel gevallen dat ghij met uwe familie hier compt wonen, wij sullen oock de heere Generael daerover schrijven, midts dat ghij de Mooren ende die hier comen handelen niet en verdrijft ende daer door nieuwe onlusten aenvangt soo sult ghij wel doen. 't Welcke aen d'heer Generael wilt recommanderen, op dat ick mijn Rijck in vrede magh besitten, en soo vrij als voor desen mijn voorsaten gedaen hebben.

Hier mede het misnoegen gecesseert zijnde, bleeff d'oude vruntschap continueren, ende het different vereffent, twelck ick besloot onder de recommandatie van een goede ende cincere onderhoudingh in de coninghlijcke maintenuue, tot voorsettingh van meerder vruntschap ende beclijvende alliantie, ende hare Maij^t bevestichde zulcx in teijcken van aggreatie, met heur gesegent woort In Zalla Talla ende Rijcx raden met den gantschen Adel sampt het volck confirmeerden het met onderdanige woort, van Doulath, daerop heeft de Maij^t heur schenckagien uijtgesproocken, aen d'Ed. heere Gouverneur Generael te doen, oversulcx op Perah assignatie gedaen daer t'ontfangen voor 360 t^l Atchins, zijnde 1440 r^a in spetie Perahsen thin, maeckende 5760 bidors *<f.315r.>* ofte 46 b^r 16 cattij Atchins, jegens 31¼ r^a in spetie de baer gereeckent, ende aen mij heeft vereert 3 b^{ren} peper ende 2 gelijcke baren tin, ende in teijcken van genuchte als oock om mij volcomen contentent te doen, heeft hare Maij^t noch die dach het roijale goude schip⁴⁸⁰ gesonden aen de vier Rijcxraden, aen de Gouv^{eurs} van d'elephanten en aen de vordere naeste groote offitialen van 't Hoff tot 11 int het getal met ordre, dat mij jder in sijn gelegentheijt besonder moste onthalen gelijck oock successivelijck nae den anderen honnorabel geschiet zijn. En de Coninginne selfs heeft in behagen ende tot besluijten van de voornoemt tractament buijten ordinare wijze, mij oock voor tweedemael gedaen noodigen ende dat int binnenste van 't Hoff, voor den throon, daerse mij noch voor de maeltijt met een cierlijcken Javaensen dans heeft vereert, gedaen door 26 jonge cleijne meijskens, ende 28 cleijne jongens, op 't costelijckste gehabitu-

480 Schip, read chap.

eert, ende toegemaect, daerop mijn afscheijt sij gevolcht met overleveringh van hare Maij^{ts} missive ende bijgevoegde schenckagie, aen U Ed. die bij desen reverentelijck wert gepresenteert.

Voor rapport, wegens de g'ordoneerde besending vant Atchin na de Zumatrane Westcust tot ondersoek des wieroock handels, in de plaatsen van Sinckel ende Baros, dient de resolutie van 7^{en} Sept., die in Atchin dienaengaende is getrocken, ende onder N° 6 hier nevens gaet. Niet tegenstaende naer becomen informatie staet can werden gemaect <f.315v.> dat Sinckel jaerlijcks niet minder dan wel 4 a 4½ baer campher Baros levert, ende de plaets van Baros oock niet min als 1 a 1½ baer ditto campher, nevens noch 50 a 60 baren bruijne benzuin geeft, soo souden in Batahan (sijnde een plaets ontrent 2 mijlen besuiden Barus gelegen) oock 2 à 3 baer witte campher Baros s'jaers vallen, welcke drij plaetsen weijnich of geen realen in spetie trecken, eenel Sumatrane cleden van grove swarte baftas de 30 asta lanck ende van 2 verscheijde breeten soo van 3 als 5 palmen⁴⁸¹, item swarte kanne[k]ijns, swarte ende rode berams, rode carikams, ende weijnich rode bethilles, met eenige stucken crab roodt laken, het soude (mijns dunckens onder verbeteringh) goet en gereet sijn. Ingevalle U Ed. bij haere voorige ordre persisteren die plaetsen wt Atchin jaerlijcxte laten besoecken, om den wieroocks handel daer 't onderleggen, daertoe gehouden, ende gebruijckt wierde een handige chaloup ofte Malacxse gorop, daer mede men van Atchin soo langhs ende onder de wal op: en af naer die voornoemt plaetsen gevoeglijck conde gaen ende comen, ten opsichte van de harde N. Weste winden, die al vroegh uit eijnde van Oct. op den hoecq van Atchin deur waeijen, om inde keer niet gehindert off verlegen te blijen.

<f.316r.>

Tot de transpositie van Comp^s logie in d'Engelse Comp^e en het maken van een nieuw woonhuijs in de zelve, (dat hoogh van node, vermits het oude seer swack is) dienen de materialen van 't vereijste timmerhoudt ende plancken van Batavia versurghet ende derwaerts gevoert, ten aensien in Atchin des weijnich te becomen, behalven dat het oock seer costelijck ende duijr sij, het packhuijs welck noch seer hecht ende goet van hout is, can men onderleggen, soo te verplaetsen, datter weijnich nieuwe materialen daer toe nodich sullen zijn te gebruijcken.

Op mijn vertreck is het Comptoir Atchin versurghet gebleven boven de wtstaende schulden, huijs, meublen, ende provisien met contanten ende reele goederen, ter monture van f.14887: 4, die gerecommandeert hebben aen den

⁴⁸¹ Palm, i.e. 1 decimetre.

ondercoopman Philips Carel de Sallengre jegens thin, peper, campher, ende benzuin ten meesten dienste van de Comp^e te versetten conform de memorie aen den zelven tot naericht gelaten ende in mijn gehouden dagelijcxse aenteijckeninge insereert op fol.67 die onder N° 2 hier benevens wert overgelevert.

De zuijvere winsten cleijne partije rompen ende giroffel nagelen, desen jare als op de verbleven weijnige goederen van verleden monteeren <f.316v.> f.5622: 1:13 conform d'Atchinse negotie boeckkens onder N° 3 bij dese papieren gevoeght, daer jegens comende gemeene als ongewoone ongelden van montkosten, onkosten, schenckagien, ende de froijementen van schepenen int generael te belopen, een somma van f.5886: 9:10 welcke soo veel meer is, ende dat ter sake van de twee jarige besettingh voor Atchin, en de onvermijdelijcke schenckagien desen jare gedaen bij de respectieve Rijcx Raden ende naest Grooten, alhoewel die vereeringen met hare Maij^{ts} gespecificeerde schenckagie, voor soo veele dien de jongste Batavise te boven gaet, gebalanceert ende betaelt sijn.

Mits de g'ordoneerde versendingh van jacht de Reijnoster wt Atchin naer Bengale dat den 2^{en} Oct. bestelden sonder elephanten eenelijck met 2000 pond zuijveren thin wt d'Atchinse rhede gedespecheert is geworden, conforme de resolutie des aengaende onder N° 7 hier bij gevoecht, ben ick naer verrichten saecke in Atchin op 9^{en} Nov. des maents daeraenvolgende met 't jacht Delfshaven wt die selven rheede vertrocken, ende wederom over Perah gekeert, hebben met grooten arbeit over dien cleijnen wegh een maendt min twee dagen toegebracht, wanneer den 7^{en} Dec. eerst in de <f.317r.> Negrij Perach geretourneert zij: welck onderandren mijn voijgie mede geen cleijn beletsel heeft gegeven aldaer, ick ongesuijmt gevoirdert heb, dat niet tegenstaende den Sultan sieck ter coije longh⁴⁸², evenwel desvolgenden daeghs de conincklijcke estemie wt handen van d'Atchinse boedjanghs ter grooten Baleij gebracht, ende g'accepteert is geworden.

Dan als ick met de Perase Raets heeren nader in conferentie en schriftelijck te sluijten quam, in conformteijt van g'arresteerde articulen, soo hebben zij op verschijde wijze soo tegens heur vorigen toestant als tegens d'Atchinse confirmatie ende nader bevel getracht op: ende terugh te springen voornementlijck: in cas van den vaste thin prijse, dien sij sochten bijde vaststellinge te verhoogen, ende de baer op 40 R^{len} in spetie te bedingen, ende dat onder pretext van den tijt der Portugesen traffijcque in Perah, die redenen met mijn op gevolghde antwoord tot rejectie, zijn te lesen in mijn dagelijcxse aenteijckeninge op fol^o 76: soo mede oocq op fol.77 heure nadere ende crachtloose

482 Coije longh? It may be (Mal.) kain gulong.

resolutie tegens de eerste Atchinse estemie, mij toegesonden, raeckende d'uijtseggingh ende verplaetsinge van de inhabitante Mogolse, Clinghse Moore, wt Perah beginnende: dat niet genegen en waeren etc. <f.317r.> ende consequente-lijck bij fol.78 ende 79 de veranderingh van die zelve ende meer dwars drijven, dat hun allesints weijnich geholpen heeft, angesien ten lange lesten met mij soo gevoeglijck g'accordeert ende over een gecomen zijn, als het schriftelijcke gemaecte contract over ende weder sijts uijtgelevert des punctueel betuijcht, ende in't origineel onder N° 8 U Ed. nevens desen werdt overhandicht; Twee diergelijcke zijn gelaten: te weeten een in handen van den Perachsen Sultan, en het ander in de stadt Malacca bij den h^{re} Gouverneur aldaer. T'geene ick wegens t'voorgemelte verdragh bij de retournerende occasie met de boedjanghs aen 't Atchinse Hoff g'adviseert hebbe, is te sien bij de copije des brieffs in't meer gemelte dagh register, op fol. 83 g'insereert.

Naer de bevestinge van't voornoemt contract hebbe het comtoir in Perah strax gerestabileert daerop alle inhabitante Mooren g'insinueert van daer te verstrecken ende heuren in voorraet hebbenden tin naer Malacca te leveren, volgens de schriftelijcke acte van beding ende belofte hun op haer versoeck dienaengaende ter handt gestelt. Van inhoude als de g'insereerde copije in de dagelijcxse aenteekeningh op folio 84 dicteert ende de provisioneele ordre voor't Comtoir gelaten, gevolchlijck: dat wtwijst,

<f.318r.>

Tot begin van een goet succes des voornoemt contracts ende tin handels, hebbe jegens de vast gestelde prijs van 31¼ R^a in spetie de baer, in 't coopen van den tin een aenvanck gemaect, ende naer affscheepingh van dien, als de conincklijcke schenckagie heb den 17^{en} December naer een goet genomen affscheijt wt Perah gescheijden, ende den 21^{en} daer aenvolgende in comp^e van 't jacht Ackersloot ende de chaloep de Bracq van Perahs drooge naer Malacca vertrocken, waer mede die drie jarige besettingh van Perahs rivieren gelicht beleeff, keerende den 25^{en} desselven in die stadt, daer ick den heere Gouverneur d'Atchinse ende Perachse verrichtingen naer behooren gerappoort hebbe, nevens overreijckingh van de Perahse papieren.

Op Malaccas rede vonde leggen de fluijt schepen Overschie, t Witte Paerdt, d'Os, ende Koe, wt Taijouan behouden daer aengelant, soo mede 't jacht Gapingen, wt Siam, ende de Seerob van Jangh Salang. Soo verscheen oock des volgenden daeghs 't fluijt ship Uijtgeest van Batavia, die een spoedige reijs hadde gehad, ende sijn den 30^{en} des voornoemt maents de vijff genoemde fluijt schepen met 't jacht de Zeerob gelijk wt Malaccas rhede gelargeert, ende naer hun gedestineerde plaetsen vertrocken, d'Almachtige geleijtse salvo.

<f.318v.>

Achterevolgende U Ed. ordre, zijn bij de occasie wt 't jacht Delffshaven int voornoemt fluijtschip de Koe voor Zouratte overgescheept, den Atchinsen genegotieerden benzuin, bestaende conform factura in 66 picols ende 98¼ cattij Chinees gewicht, soo mede door ordre vande h^r Gouverneur in Malacca, voor dat Comptoir overgegeven, die terugh gebrachte contanten, ter somme van 11914⁵/₈ R^a in spetie, wtwijsende Malaccas recepisse onder N^o10 hierbij gevoecht, daer jegens sijn wederom wt de stadt Malacca in't jacht Delffshaven gescheept 925 stucx thin, wegende 43950 pond voor Batavia, behalven dien, soo is gemelte jacht noch met 1068 stx gecargeert, sijnde 121 baer ende 128 cattij Atchins, ofte 364 picol ende 92 cattij Chinees gewicht. Item 69¹⁵/₁₆ ditto cattij campher Baros, ende 3 baer peper, soo genegotieert, tot schenckagie vercregen als ander sints, naer luyt van factura ende cognoissement onder N° 4 ende 5 hier nevens gaende.

Voor 't besluit deses Edele heeren zijn (onder voor behoude van U Ed. wijs oordeel) dese twee volgende mijne consideratien op 't gedane rapport in de negotien van Atchin ende Perah, namentlijk:

Voor eerst dat in Atchin, buiten alteratie van vruntschap niet wel practicabel zal sijn de Chormandelse ende Bengalse Mooren, van daer te weren, ende hun den handel 't ontseggen, veel weijniger die <f.319r.> daeraen comen vandaer te verdrijven, om redenen: dat sich die van Atchin vindt uijt verclaren derven, liever met ons in oorlogh te willen vervallen, als d'oude correspondentie van handelinghe met die heure religions verwanden te willen missen, ende dat al ter saecke, als hier vooren in desen op sijn plaets is aengewesen; ende ick derff U Ed. daerbij oock verseeckeren, dat dit het eenichste zij, welcq die Natie wt hun vorich goet gevoelen t'onswaerts nu eenige jaren herwaerts heeft verrucht, tot misnoegen gebracht, ende in vrese gestelt, want tot alle circumstantien diesaengaende aff te meten sij, hun grootelijcx aen die frequentatie gelegen laten sijn, insonderheijt als men besiet d'eijgen woorden in effect van de Coninginne op verscheijden instantien gesproocken, die in mijn dagh register te vinden sijn, als onder andere op fol.52 daerse cornia off toestant geeft aen ons, om d'Engelse campo te herbouwen, ende te bewoonen, nochtans met die seclusie om geen elephanten in Atchin te coopen, ende op een ander op fol.57 daerse recommandeert, dat men de Mooren die daer coomen handelen, niet en wilde verdrijven ende daerdoor nieuwe onlusten aenvangen etc^a. T is wel waer dat ons die van Choromandel ende Bengala door't aenbrengen van heure goedre, bijsonder in de vente der lijwaten hinderlijcklijck nochtans int vervoeren van heure

retour niet soo schadelijk zijn als die van Zouratte, door diense weijnich thin noch peper ende geen benzuin, noch campher van <f.319v.> daer vervoeren, eenelijck elephanten ende goudt, daer jegens die van Souratte alle de voornoemt spetien met een groote quantiteitj trecken, except elephanten ende goudt, waertoe datse noch aenbrengen een important cargasoen van gesorteerde swarte als andere cleden, ende die van Atchin hebben oock dese reijs niet eens gewach gemaect over 't weghblijven van de Guseratse Mooren, mel⁴⁸³ wel over 'tzelve van die Masulipatam ende Bengalen gedoleert, waer uijt vermoedelijck dat buijten allen twijffel hun de Souratse verhandelingh anno pasado van daer genotificeert moet wesen, het soude een proffitabele saeck voor d'Ed. Comp^e zijn, dat die van Guseratte in 'twegh blijven continuerden ende die vaert op Atchin conde geweert worden.

Ten tweden, dewijle nu de Perahse saeck soo gedisponeert ende verhandelt is, dat de commercie aldaer voor d Ed. Comp^e ende die van Atchin voortaan alleene ende gemeen zal blijven, buijten eenige andere natie, soo en sal oock niet ongerade wesen dat de meninghvuldige vergunde passen, aen verscheijde natien, voortaan [niet] gemesnageert insonderheijt de Malacxse passen aen de Portugesen ende Mesticen op Perah geheel afgeschafft werden, ter saecke van de gelijkckheijt des handels opdat onder dat aequivalent die van Achin geen oorsake mochten nemen, heure ingesetene vermogende Mooren, oock op den ouden voet met nieuwe <f.320r.> passen op derwaerts te senden, dat in sulcken geval het veraccordeerde wederom confuijs conde maken, ende nieuwe onlusten veroirsaecken. Soo nu en dan mochten wel eenige Javanen met Batawise ende geen andere passen derwaerts gelargeert werden, tot gerieff der Perahser ingesetenen over 't aenbrengen van hunne snuijsteringen, alsoo doch heur vervoerenden thin in Comp^s portie sal moeten valideren. Ende bij schortingh van die Javaense vaert, zullen die van Perah dan genootsaeckt werden, heure bedurfticheden selffs inde stadt Malacca te comen soecken, tot welvaart van die selve plaets.

Van waer ick naer becomen despeche van de heere Gouverneur op den lessten des jonghste gewesen jaere mijn retournerende vojijagie van Malacca gevoydert ende alsoo door de genade Godes de Batavise rhede op dato bestevent hebbe,

Int jacht Delfshaven comende ter rhede Batavia
desen 13 Januarij Anno 1651. Jan Treuijtmán

483 Mel?, perhaps met.

Aen Comp^s Residerende
opperhoofden in Bengala,

<f.323r.>

Desen dient, ingeleijde van't jacht de Renocer, dat Godt behoude vaart wilgunnen, om U E. te deelachtighen, hoe op te Julij passado met dito jacht uijt de Batavise reede sij gescheijden, ende voor eerst over Malacca, den 11^e des aenvolgende maents Augustj in Perah aengelant. Den 3^e Sept. jongst verleden in Atchin alhier verscheenen, tot verrichtingh van Comp^s resterende affairen in die respective geweesten waer benevens van d'Ed. h^{re} Gouverneur Generael ende h^{ren} Raaden van India mij g'ordonneert vindt, gemelt jacht mijn arrivement in Atchin ter rechter tijt ende soo spoedich als d eenelijck waere van hier naer Bengale te largeren met 20 000 pond thin ende soo veel eliphanten als jegens een billijcklijcke negotie hier te becomen soude wesen ende <f.323v.> bequamelijck gevoert comen worden, vanwaer tselve dan wijders door hare wel gemelte Ed. geprojecteert bleeff soo tijdelijck met zuijckeren, zalpeter en andere vaderlantsche retour goederen te keeren; dat int begin van Dec. aenstaende de Batavise reede bestevenen mooght.

Den tin compt U E. conform ordre nevens facture ende cognoissement bij desen behoorlijck toe, te weten 20003 pond zuijver maer de geprojecteerde eliphanten blijven voor dees tijt ongesonden, uijt occasie van een ongegunde negotie door die van Atchin aen de Nederlantsche Comp^e, tot welke sich de Coninginne door inductiven raat van Comp^s misgunstige altoos niet heeft verstaen willen noch consent geven tot een stuck dier animalen te coopen, sonder dat van heure ontseggengh tot noch toe daer eenige aquitabile wederhout redenen op sijn gevolcht eenelijck futile objecten voortsgebracht van eenich miscontentement over gepasseerde ende getermineerde oude dingen, behalven dat oock de Comp^e noijt bij Mo[r]chon Macotta Alams, haeres heeren vaders <f.324r.> tijden eenige eliphanten wt Rijcke Atchin genegotiert noch vervoert hadde, ende diergelijck gevende mij daer besijden onder andere per expresse woorden noch te verstaen, als dat de Maij^t aende Comp^e successive eenen tijt herwaerts genoechaem toegestaen hadde. Zulcx t eenemaal die selve alle voordeelen door praerogative geschencken soo op de gantsche Sumatrase Westcust in den peper handel als noch jonghst in Perah in den tin handel ingeruijmt, met exclusie van alle nationen, soo Europeanen als Indianen, daer wij ons dan eens behoorden mede vergeneucht te houde,

sonder jaarlijck op meerder pretentien te dencken, en voorts nieuwe begerlijckheden te moveren.

Dan k' meene, naer geapprehendeert hebbe uijt dese als andere circumstantien, dat des Maij^{ts} weijnigh over dien handel hierom (als g'allegeert) geensints' geschiet zij, maer wel principalijck ten respecte van de Moorsche traffijcquanten, die jaarlijcx van Masulipatam ende Bengala die beesten met groot proffijt <f.324v.> voor de Coninginne ende Grooten alhier, in requart van den subjecten tol, ende andere schrabende gerechticheden meer, jegens cleeden ende lijnwaten trocqueren ende van hier vervoeren, daar wij ter contrarie van die gerechticheden exempt zijn, en in allen gevalle oock daer vrij van blijven moeten, dienvolgende is niet te twijffelen off dit is d'Atchinse cases van misgunningh, ende weijgeringh des incoops dier dieren voor d'E. Comp^e om alsoo daerdoor geseijde Moorsche vaert niet t' obstenen ende die coopliden bij effecte onse nieuwe negotie in Bengala gewaer werdende, van hier te dieverteren, tot schade ende verlies van den jaarlijcsen grooten tol en civile bemachtinge heurder cleeden ende lijwaten, presumerende daer en boven noch de quaetwilligen, gelijkcker wijze sulcx haere Maij^t oock ingeprent hadden, dat in gevalle ons die negotie bij den eersten inkoop toegestaen wiert, dieselve ongetwijffelt souden vervolgen ende allenskans soecken int geheel aen ons te vercrijgen, met sulck een intentie om daer <f.325r.> door de Mooren van hier te verdrijven ende hun haere oude negotie te ontsetten, invoegen dat anno passado al onderleijt hadden, bij injunctie aen de Bengaelse ende Masulipatamse Mooren, van niet wederom in Atchin te comen, anders d'aenhalingh verseeckert ende onderworpen soude blijven, twelck dan oock bij non pairesse desen jare effect gesorteert ende gebleecken ware men alomme, op die Custen geseijde Mooren in hunne vaeren beleth most hebben wesende, dit onder andere mede een point waeromme de Maij^t ons den inkoop der eliphanten ontseijt heeft.

Het is wel soo, dat verleden jare op mijn aenwesen alhier door ordre van onse heeren gebiedende, die van Masulipatam ende Bengale g'injurgeert⁴⁸⁴ zijn geworden, van niet wederom herwaerts te comen etc^a maer off tselve soo operatijff is geweest dattet gecauseert heeft het wegh blijven voor dit instaeende jaar, daar houde mij ignorant, ende U E. best in verseeckert, te wenschen waer het datse maer daer in continueerden, souden ons <f.325v.> aen de Atchinse fulminatie dienaengaende weijnich gelegen laten, altoos sijnder eenige Mooren noch van Suratte, Masulipa-

484 G'injurgeert, read g'injuriëren.

tam noch Bengala desen jare hier verschenen, dat een schaersheijt ende consequentie duerte in den cleeden handel daer jagens wederom een aengenamen marckt ende redelijcken prijs in de spetien van thin, peper, busuijn ende campher Baros veroirsaeft heeft, d'advise.

Gaarne hadde gesien aen d'een sijde, dat gemelte jacht Renoceros, vroegere van hier hadden gedespecheert en aen d'ander sijde wat langer opgehouden connen worden, beijdes op consideratijve insichten, conform de genomen resolutie hier van dicteert ende copie hier nevens gaet, daer mij aengedrage.

Aengaende mijn opgeleijde affairen die sijn ten dienste van de Comp^e in Perah wegens den libren tin-handel ten principalen wel gesuceceert ende staen eenel ter ratificatie van 't Atchinse Hoffe, welcke besoignes tot noch toe onverhandelt sijn, ten anesien onsen constanten ende vermogender vrundt Maradia Sirij Maradia <f.326r.> met mijn aencomst absent ware, ende op d'eliphanten jacht vertrocken, die eerst voor vier dagen wederom hier getourneert is, het finael succes staet U E. naer desen te vernemen.

De Atchinse vruntshcap blijft nae haeren perfidieusen aert noch in de voorige wanckelbare termen, ende soo niet ten onrechten bespeure, hoe meer courtosie ende nedricheijt tot betooningh van onse oprechte alliance men die arrogante natie bewijst hoe stouter ende wrevelmoediger sich daer over schijnen te stellen. Daer beseijden was het important noch is, soo verheft sich een sonderlinge groote nijdicheijt ende effectiven twist valt onder de Rijcxraaden ende Grooten alhier, die genoegsaem de croene regeren, ende alschoon den eenen boven den ander in vermogentheijt wel excedeert. Soo can die discordantie echter niet goets opereren tot voordeel van onse affairen, doordien haer Altesse gelijk als van de wint gedreven wert, dat dickwils een obstacul geeft in dingen die anders licht om t' expedieren waeren, in allen <f.326v.> gevalle zullen het niet de vermogenste ende verstandichste moeten houden.

.....

Int Nederlandts Comptoir Atchin den 2^e Oct. 1650,
lagerstont U E. dienstwilligen vrundt ende
was geteekent J. Truijtmán

<f.327r.>

Dinghsdagh den 27^{en} Sept. 1650

alsoo den oppercoopman Johan Truijtmán sich onder anderen bij instructie van d'E. h^{re} Gouverneur Generael ende Raaden van India, gelast vindt het jacht de Renocer naer sijn arrivement in Atchin op spoedichste met parthijn tin ende soo veele elephanten aldaer jegens contanten te become sullen sijn, ende bequamelijck ingevoert cunnen werden, van hier naer Bengale te versenden; ten eijnde gemelte jacht aldaer met zuijckeren, salpeter, en andere vaderlantsche retouren wederom gecargeert ende van ginder soo tijdelijck gedespecheert moge werden, dan int begin van December aenstaende de Batavise reede erlangen mooght. Ende gesien dat op 17^{en} deser ten Hove naar de gedane gewoon reverantie bij versoecq van hare Maij^{ts} consent tot den inkoop dier animalen een absolute ronde ontseggingh bij haer Altesse dienaengaende geschiet sij, als niet eens willende gedooogen noch verstaen op heur insicht, de <f.327v.> Nederlantse Comp^e sich dier negotie in Atchin mede deelachtich make, oversulcx voor dese tijt ende vojagie hare wel gemelte Ed. project sien principalen van hier over Bengale tegens alle vermoeden vruchteloos blijft, soo ist, dat niet jegenstaende die stricte weijgeringh tot effectiven toestant, insonderheijt als onsen vermogenden grooten vrundt Maradia Sirij Maradia wat spoediger van sijn eliphanten jacht geretourneert waere die eerst op gisteren hier verscheenen is. Daeromme d^o jacht oock expresse tot soolange hier was opgehouden dan geconsidereert dat het ruijme tardement onse disieuse insicht met enkel hope hadt gevoet, sulcx bijna buijten sorge g'eeigen meer sach echter in dese hope verder te consumeren schoon d'apparentien sich al ver-toonden gelijk nu wel schijnen te doen tot obtenué van ons begeeren, insonderheijt dewijle de gecontracteerde nouragie van Pisanghs boomen oock is gebreecken blijven, ter canse vant Hooffsche verbot.

Soo is tot zalutare bevorderingh <f.328r.> van het dienstichste in dese saacq voorgesteld, of in requardt van't jegenwoordige mouson den tijt niet lijdén conde, buijten hinder van de g'ordoneerde vojagie het jacht de Renocer tot den 10^{en} Oct. eerste comende maents noch hier te doen retarderen, op hope van sijn geprojecteert animaél cargasoén middeler tijt noch become, dan offment sonder elephanten metten eersten van hier behoorden te largeren ten fine d^o jacht wegens de vaderlantse retour goederen uijt Bengale in sijn retournerende tijdige vojagie niet gehindert ende dienvolgens d'Comp^e voor des tijt daer van gefrustreert mochte worden, daerop hebben de geconvocieerde de sake metten anderen gedelibereert, ende niet raatsaam connen vinden, ten aensien van de N. westelijck winden, die jegenwoordich ten tijde van't jaar van hier tot in Bengale doorwajen, dito jacht buijten hinder van de Batavise reijse eenige

dagen langer opgehouden werde int jegendeel verstaen, ende geresolveert tselvegie ultimo deser insttaande maent van hier Bengala te despecheren.

Aldus geresolveert ende g'arresteert int Nederlants Comptoir Atchin ten dage ende jare uijt supra, was geteekent, J. Truijtmán, Aert Pleunen Moot, Philips Carel de Salengre, Pieter Jansen de Vries.

VOC 1177

**Copie missive [van J. Thijsen] aen de Coninginne van Aetchijn,
27 Julij 1650.**

<f.84r.>

Ten aensien hier over weijnich dagen verleden uijt d'advijsen ons door den resident Philips Carel de Salengre van Atchin toegesonden tot ons sonderlingh leet wesen verstaen heb, hoe uwe Maijt hier over 'tweder te ruch senden van haren affgesant den Orangcaij Sirij Maradja Lella onverrusten saken uijt Perach seer verstoort heeft. Soo ist ick mij hier in als daer van d'oorsaeck sijnde seer perplex bevinden ende dienvolgende bekennen niet tegens hare Maijt op 't hoogst gepereert⁴⁸⁵ te hebben, edoch ten respecte verhaelde faulten ten principalen uijt misverstant gecauseert sij, soo willen echter verhoopen Uwe Maijt <f.84v.> haer rechtmatigen toorn met goede redenen tegens ons opgenomen hier namaels niet inder gedencken zal, want also ons ten tijden gemelte hare Maijt afgesant Sirij Maradja Lelle met de drie vaertuijgen onder een pascedul ofte geleijd brief van den Commissaris Truijtmán voor Perach was gearriveert niet inbeelden condén geseijde Commissaris bij d'Ed. h^r Gouverneur Generael tot t vestenen van diergelijck pas geauthoriseert ofte gemachticht was, dat nochtans naderhant contrarij sij bevonden. So is hier uijt geresulteert wij geseijde vaertuijgen nevens meer gedachte afgesant abusivelijck weder terugh hebben doen wijzen, twelck dan oocq bij d'Ed. h^r Gouverneur Generael ende heeren Raad van India so haest sulcx 't haerder kennis sij gecomen gans qualijck geduijt is, der wegen mij genootdrucht vinde dese weijnige letteren expres met eene onser jachten naer Atchin af te vaerdigen ende Uwe Maijt niet alleenich eerbiedich te suppliceren ons verhaelde misslach naer hare aengebooren beleeftheijt gelieft int goede te duijden maer oocq te [h]erinneren, sich soo veel te vernederen om tsijnder <f.85r.> tijt in haer brieven onsent wegen ontrent d'Ed. h^r Gouverneur Generael die over dese onse gecommitterde fault seer op ons ontstelt en vertoren is te intersideren ende sijn Ed. op dat buijten

485 Gepereert, read gepeert.

correctie mogen blijven remis te versoecken, waerdoor icq aen hare Maijt ten hoogsten verobligeert sal werden, bereijt zijnde tselve met alle mogelijck diensten te verschulden.

.....

Translaet missive van de Coninginne van Aetchijn [aen J. Thijsen], 7 Sept. 1650.

<f.82v.>

Desen brieff zende Ick aan d'Ed. J. Thijsen Gouverneur der stad ende forresse <f.83r.> Malacca om te laten weten aan d'Ed. Gouverneur dat U E. brieff en geschencq alsmede de brieven van Sibidja Indra en Raja Moldilar hier besonden aengelant sijn, welck brieff nevens de schenckagie met den Capⁿ van Pieterszn. de vrije gesonden met grote eere hebben doen inhalen ende met blijtschap ontfangen, dan welcke hebbe doen lesen, in presentie van alle mijn grooten waar mede alles, hebt voldaan vermitsulijck goede redene ende woorden 't mijwaerts en niet eenelijck Ick maar alle mijne groten ende cleijne in mijn Hoff, die alle volcomelijck gecontenteert sijn.

Nademael in de brieff van Sibidja Indra ende Radja Moedilia gesien hebbe dat het schip op de wacht voor Perachs revier leggende Sirij Radja Lella niet in Pera heeft willen laten varen, tselve sonder kennisse van d'Ed. h^r Generael op Batavia geschiet, het welck ick oock vertrouwe als wel gelove d'Ed. h^r Generael soodanich een man niet is, die sijn gemaecte vercontracten <f.83v.> breecken sal, vermids d'E. Generael een wijse ende verstandich man is die alles met recht en reden doet, waerover vertrouwen niet tegens recht ofte reden doen sal, waarom niet als recht doen oversulcx late Joan Thijsen, Gouverneur weten dat U E. met bedroeft behoeft te wesen over 't gepasseerde vermids om vergiftenisse versocht heeft, twelck U E. vergeven is 't gene U E. schrijft voor Pera soude gepasseert sijn, U Ed. schult is. Imputere U E. niet ende en hebt mijn daer int minste niet in misdoen oft gegraveert.

Tot schenckagie sonde U E. Japans son[g]ket.

ontfangen den 7^{en} Sept. 1650,
p^r t jacht Cleen Batavia.

VOC 1191

<f.748r.>

Rappot van de besoignesen verscheijde gerescontre in d' Atchinse, Perahse en Queda verrichtinge bij den Oppercoopm. J. Truijzman als commissaris voor de derde mael gecommitteert aen Atchinse Maij^t ende gestelt tot Commandeur over Revengie vloot jegens Perah uijtgeseth den 5^{em} Sept. Anno 1651, aan d'Edele Heeren Carel Reniersen Gouv^r Generael en d'E. H. Heeren Raden van India, den Dec. A^o 1652 overgegeven.⁴⁸⁶

Gelijck uijt verscheijde soo staets: als wraecks insichten op de become kennis van de criele moort aen d'onse in Perah begaen Uwe versorcht ende uijtgeseth hadden een redelijcken chrijcks en navale macht, tot een rechtmatige dadelijcke straffe jegens die wreede en trouloose moordenaers mitsgaders oock tot reputatie van den staat ende sonderlingh ontsach van die daer ontrent aangrens ende nationen. Alsoo waerebij uwe Ed^l dat exploit bevorens wel overgemerct ende geconcipieert t'onderleggen op twee wegen conform de serieuze goede intentie ten eijnde dies te gevoechelijcker daer door te comen tot de genouch doening van t'werck, dier gestalt, dat hoewel die vloot, <f.748v.> gedestineert waeren nevens noch volckeren gecombineert uijt Malacca van daer gelijkkerhant en stracx voor en in de revier van Perah te rucken.

Men nochtans daer geen hostileijt moste plegen noch aenvangen, voor en aleer de Coninginne en t Hof van Atchin door uwer Ed. gedespecheerde legatie conform creditioen dienaengaende behoorlijk gewaerschout en versocht waere geworden, om de vereijste, nodige en waerede straffe in Perah self te doen. Ten opsiene van haer oppermacht en auctoriteit over die heerschappije; ofte die selinge daer te laten doen door onse wapenen, ten respecte van d'onderling alliantie, daer en tusschen met ordre eerst diligentie aen te wenden, om door minnelijcke practijcken onse gevangenen uijt Perah sien te trecken dan bij te refuijs van 't een ander op onse instantien ontrent de Maij^t en t'voornoemt Hof het oorlochs deseijn jegens die van Perah in effecte aen te vangen ende te vervolgen.

Ende alsoo dies de maxime was in conformiteit van Uwer Ed. instructie desaengaende aen mij verleent om t'gene voornoemt of aen d'eenen zijde vrien-

⁴⁸⁶ For three consecutive years, he was dispatched to Aceh following the attack on the VOC factory in Perak early 1651. His Dagh-register doesn't survive. About the political situation in the same year, see *Generale Missiven*, II, pp. 519–20.

delijck in Atchin te bewercken of aen d'andere sijde vijandelijck in Perah te expedieren, is daer op gevolcht, dat, als ick den 6^{en} Sept. voor gedicteerde jaers naer vercregen despeche en authorisatie van Uwer Ed. met die vloot uijt de Batavise rheede vertrocken en op 18^e des gerefereerden maents in Malacca g'arriveert ware, met den heere Gouverneur aldaer gepleecht hebbe de behoerlijcke communicatie en gecomen in de gerecommandeerde conferentie. Deese en diegelijcke saecken concernerend in der voegen dat oock onder anderen ter dier tijt met <f.749r.> goet overlech bij provisie in dat guarrisoen overbleven en gelaeten warden drie compagnien crijcx volcq te weten, die twee geprojecteerde van Malacca ende vijfde van Batavia op insichten van die volckeren niet alle t'effen in de becrompe vaertuijgen gepropt voor: en in de Revier van Perah onnodich te doen ongemack lijden ende daer door verswacken maer die sel[1]-inge ten diensten van t exploit te frisscher ende te veerdiger soo lange aen lant te behouden, ter tijt toe die in effecte soude mogen vereijscht werden naer de gedaenne vojagie ende wederkeer van Atchin.

Om welcke spoedich voort te setten, ben den 26^{en} meergeseijden maents Sept. met de vloot ende vier compagnien soldaten uijt Malaccas rheede vertrocken ende ultimo des selven voor Perahs reviere wel g'arriveert, werwaerts ick mij ij lens begeven hebbe met 7 vaertuijgen soo goraps, chaloupen als tingangs, naer eij sch g'armeert ende gemant met gecommandeert volcq uijt de troupen ende soo voorts naer boven tot voor de Qualle Bidor g'avanceert, om van daer gevoechlijck over en weder te onderleggen t'provisionele minnelijcke desseijn in regarde van de verlossingh onser gevangenen in Perah gelijck oock soo geschiet sij ende altoos geen en vlijt gespaert geweest tot becomingh van alle die selinge uijt wijsende die drie brieven, successiven nae den anderen aen Radia Perah des aengaende gecarteert en sijne drij schriftelijcke antwoorde gevolchlijck daer opene comen. Welcke int brief boeck (hier nuvens overgeleijt op fol.1, 2, 5, 103, 104 geregistreert) te besien sijn.

<f.749v.>

Waar door voor eerst niet meer connen gevordert werden dan de verlossingh van vijff onser gevangenen die mij van opgemelten Radia en sijnen Tommagon sijn geworden ende naer Malacca versonden dat ick tegelijck den coopman Curre noch te desselfs huijsvrouwe doen tot ter tijt erlangen conde, ter cause vant pretense bescheijt dienaengaende uijt Atchin te verwachten, in voegen dat die personen nevens noch twee jonge matroosen met eenige van haere slaven in dat gevanckenisse soo lange continueren mosten, ter tijt van mijne weder compste van Atchin.

Naer werwaerts mij te spoeden, ben op 11^e Oct. des aenvolgende maents van de Qualle Bidor op getroocken ende vredelijck uijt die revier geretireert, dan

naer de bestelde ordre over de respective besettingen van de principalen adven den Perahsen Zee=oirthen⁴⁸⁷ den 16 dit^o daeraen van daer naer Atchin vertrocken. Arriveerende ontrent die reede den 28^{en} des lest gerefererden daer ick mij op t'aencomen ende voort landen in die stadt. Conform uwer Ed. ordre heb gedragen, except in stede van een personele ostagie voor mijn persoon en suite, ter saecke van de non obtenu, op een vrij geleijt briefken onder haere Maijes^t groot seegel p^r geresolveerden insichten betrouet ende aen lant getreedden. Ten fine de saecke daerom ick uijtgesonden waer in voldoeningh van Uwer Ed. commissie gevordert ende niet gehindert mochten werden, dies dat mij hier toegebracht hadden ordentlijck g'annoteert is bij mijn gehouden dachregister ende aangewesen wert op fol.7, 8 en 9.

Op mijn verschijninge in Atchin, dat geweest sij den laesten van de meer geseijden maent October, wierde <f.75or.> vrundelijck gedaen verwellecomen ende vier dagen daeraen buijten de voorige wijze seer spoedich met uwer Ed. missive ende geschenck statelijck en ongemeen ten Hove gevoert. Daer ick van de Coninginne in 't gereformeerden nieuwe Hof sonderlinge wel onthaelt ben geworden ende gevolchen naer wederom vier dagen oock extraordinaire audientie vercregen. Bij de welcke mijnen last behooren afgeleijt sijnde. Naer dat ick alvoorens onder de gewone voorgaende complementen sommierlijck voorgedragen hadde die dingen in welke mijn offitie bestont, als bij voornoemt dach-register fol.12 blijckelijck wierde stracx inde Maij^t gesien en gehoord een perplexiteijt ende viericheijt tot de versochte straffe, niet tegenstaende daer tusschen liepen eenige veijnsingen van antwoord ende bedrichelijcken uijtstellen van de Rijcx Raeden die ick t'elkens d'oogen uijtstaeck om mij niet bij de neuse te laten ommelijden. Den selven eijnde met verscheijde harden propoosten uijtwarende als bij dach register fol.13 te sien is.

Derhalven als over welke surceance, insonderheijt van een voorgewende citatie eeniger Perahsen Grooten nae Atchin mij niet gecontenteert sondende, hebbe gesocht een prompte resolutie ende g'insisteert op een nette uijtspraeck van die selve. Negens die versochte en meer als wel verdiende straffe over d'autheurs en facteurs der Perahsen moordenaers, int verclaren bij haere Maij^t en t Hof: of van selfs die dadelijcke straffe te doen, t'onsen soc[h]t is factie ofte die door eenige incommoditeijten aen om over te geven ende te laten doen'on-sen contentement nochtans buijten eenige de minsten alterasie of breeckingsh met t'Atchinse Rijck, hierop wierde binnen twee dagen na de conincklijke recommandatie <f.75ov.> bij t Hof de resolutie getrocken ende die den 11^e Nov. op dien ordinairen audientie dach door de Conninginne in den throon monde-

487 Oirthen, read oirten.

lingh verclaert en publijck uijtgesprocken van volgende teneur, sijnde d'eijgenste redenen en formele woorden diese int Maleijs daer in gebruijck ten luijden de naer de simpele en oprechte oversetting, aldus, Sabda Mahamia geeft cornia, dat is te seggen de Maij^t verlent haren genadigen wille en staet toe, op t'versoeck van de here Generael in Batavia ende tot straffe vant volcq in Perah, aen den Commandeurs een estemie in handen van twee boedjanghs die met hem van hier naer Perah sullen gaen en die selvige aldaer aen den Sultan Moedefarsa overleverd, daerin hem sal geboden werden dat hij op den ontfanck dadelijck sal largeren alle de Hollantsche gevangenen in Perah ende die aen den Commandeur overgeven dan daer nae in sijn bijwesen den Dato Tommagon ende den Sabandaer uijt haere offitien ontsetten, te rechte stellen ende haer mitsgaders haeren aenhanck, die de Hollanders hebben doot geslagen wederom doodelijck straffe, des gelijcx oock den Clinger die noch hier te voren den ondercoopman in Perah vermoordt heeft, latende den Oranghcaija Besaer int ampt van den Tommagon succederen, oock stellende een ander bequaem persoon in des Sabandaers plaetse, daer en boven sal t'volcq in Perah oock tot haerre straffe en op hier eijge costen wederom aldaer opbouwen een nieuwe en hechte *<f.75r.>* wooningh voor de Comp^e gelijck de voorige geweest zij en ter plaetse stellen, daer sij die afgebroocken hadden.

Ende niet tegenstaende ick dese resolutie wel bewerkt sagen nae den eijsch van Uwer Ed. principalen meening in conformite van haere Maij^{ts} duidelijcke verclaring, daerinne ick (soo veele dien toestaen eijgent^l aen aengingh) oock genoeghen naem soo hielden wij evenwel nochtans eeniger maeten getempert int betrouwen van een goet succes, ten eijnde naer veel aengewende devoiren geerne daerbij gevolcht gesien hadde twee aensienlijcke Atchinse gecommiterden, welcke de voornoemt conincklijcke estemie met respect in Pera selfs gebracht ende de saeck met autoriteit daer uijtgevoert hadden in consideratie van de beste verseeckertheit die in dat cas voor ons te bedencken waere, hoewel niet obtineeren condon ter oirsaecke het de regeeringh voor genoeg hield, een en voije van twee hoofsche boedjanghs met hare Maij^{ts} mandaet, uijt crachte van 't selvige de twee vermogenste rijcx raden mij noch verseeckerden dat in Perah d'estemie prompt achtervolcht soudon werden ende ons daerin satisfactie geschieden, dat ick aennaem onder protestatie van anders mijn devoir doen, bij middel van eenige naercomingh die d'oude listige en geveijnsde raet Maradia Sirij Maradia verschoonden met verscheijde minnelijcke promessen, sulcker wijze oock dat de Coninginne hem selfs verniingh⁴⁸⁸ in sijne reden ende seijden, Commandeur vanght geen oorlogh aen tegens die van Perah ten

488 Verniingh, i.e. vernieuwing.

aensien het mijn lant is ende mijne ondersaten zijn, hebbense quaet gedaen, ick self straffen, ende geen ander gelijk sulcx belooft is. Want ick <f.75v.> machtich genoeg ben om dat te doen, anders waer ick niet Sapda Halarath⁴⁸⁹ t'achten, die over meer Coningen gebiedt heeft, daerom soo valt mij niet in mijn lant ende soeckt daer geen ruine tegens mijn consent, waer door mijn ondersaeten tegens mijn mochten opgehitst werden, ende dienvolgende den oorloch tegens de Hollanders voeren.

Naer welcke redenen, die machtichlijk ende met respect beantwoordet worden als bij dach register fol.14 te sien, bleef die zaecke soo g'arresteert en dusdanich verhandelt dat den sevensten dag daeraen achtervolgende het over eencomen van de verclaerde straffe geconcipieert ware de conincklijke estemie aen den Sultan in Perah die mij oock op t'versoeck ende toestandt van de Coninginne den 18^{en} Nov. ter Baleij, in presentie van de voorneemst Raaden, ende van twee onser officieren, namentlijk den president Philips C. de Salengre en den provisioneelen lieutenant Paulus Ketesaer, duidelijck voorgelesen ende genoegsaem g'interpreteert is geworden naer de sin van d'eijgenste uijtgesproocken woorden bij de Maij^t hier vooren gedaen.

Waer op gevolgchlijk den 21 dito, naer dat die saecke scheen verricht en tot ons voorneemen wel geschickt te sijn, de Coninginne onder voorgaende honorable trachtamenten mij vereert heeft met een goude cridts ende 5 baer peeper roepende mij nevens haere Rijcx Raaden buijten gewoon te seer dichte bij den thron daerse dese recommandatie deden: dat jmmers niet nae laten mosten met Godes believen wederom van Perah naer Atchin te keeren, voor dat ick naer Batavia quam te retourneren.

<f.752r.>

Op insichten vant Perachsen rapport daardoor te vercrijgen alsoo oock insonderheijt haeren brief in antwoorde aen Uwer Ed^l te mogen senden ende dier gelijcken daarop gaf sij mij den afscheijt met dese naer volgende woorden, roepende Commandeur hoort toe wat ick in noch seggen sal; het lant van Perah is wel mijn eijgen, maer den thin die daer in valt, is t'meerendeel voor de Hollanders, ende het volcq dat daerop woont, is een grove trotsige natie, vol van wrevelmoet, die wel straffe verdient hebben, insonderheijt oock over dat nu verscheijde jaeren herwaerts geen behoerlijcke homagie hier ten Hove gedaen hebben, gelijk zij voor desen wel gewoon sijn geweest te doen, hoewel sij die schult op de Hollantsche schepen leggen, die haer de revier geslooten hadden, dies niet tegen staende soo soeck ick evenwel het lant doch niet te bederven, opdat de Hollanders daaruijt meeste vruchten mogen trecken, dat den Commandeur oock moet insien en die onverstandige lieden wat verschoo-

489 Sapta Halarath, (Mal.) sabda hadhrat i.e. your order.

nen, hier mede hadt ick mijn verrichtingh, waeromme aen de Maijt^t versonden waere, en wie soude die oock daarvoor niet houden hebben: als men alles om en wederom keert, bedenckt, besiet, ende betracht, wat bij die selvige is bij gebracht, te meer, al men naer de statelijcke uijtspraecke van de gespecificeerde aengenomen straffe ingevolge noch examineert de verdere circumstantien door de Maijt^t (als gefundeert) daer opgepast en successive mondelingh gedaen, als te *<f.752v.>* weten, om geen oorloge in Perah aen te vangen, t'lant niet te ruineren, self de straffe willen doen, diese in Perah wel verdient hadden, etc: somma de genegentheijt tot dieselve was te eenichste argument daermede sij omginck ende mij te vrede heeft gestelt, daar scheen jmmers geen verschil tuschen haer gelaet en haer hert niet tegenstaende op de gront gelegen heeft de gist van de Atchinse archlistige geveijnstheijt praegnant geweest vol van fenijne seugens, daar uijt nader hant niet dan valscheijt en bedroch gegeneert sij, in maniere den uijtval van zaecke dat naeder ontdeckt heeft ende hierachter op sijn plaets oock werd aangewesen.

Gelijck dan mijn vertreck van Atchin geweest sij op 22^{en} Nove, alsoo waere oock mijn wederkeer voor Perahs reviere den 6^{en} des aenvolgenden maendts Dec. vergeselschap van twee boedjtjanghs, die de conincklijke estemie in handen hadden ende daer met den dit^o in comp^a van den ondercoopman Pieter Bridtsen naer boven aen Radia Perah af: ende voor uijtgesonden wierden, volgende ick doen met seven vaertuijgen van goeraps, chaloepen ende tinganghs tot boven de drij spronc, daer ick den 6^{en} dach daaraen g'effectueert sagh het eerste point, dat op t'Atchinse expedient gemandeert ware, invoege mij van Radia buijten tegenstrevingh spoedich toegesonden sijn geworden onse resteerende gevangenen, als te weeten den coopman Michiel Curre en desselfs huijsvrouwe met noch drij Malacxsen huijrlingen ende eenige sijnder slaven, behalven de twee jongen matroosen, die vermits in de tin bergen saeten naer gesonden soude werden, waar van d'eene naderhand daar overleden is en d'ander naer Malacca opgestiert *<f.753r.>* geworden, sulcx dat daermede het eerste point van d'estemie gehoorsamelijck volbracht en d'Atchinse belofte in dat cas genoegh gedaen ware.

Ende terwijlen op het tweede en principaelste niet en volchde dan een simpel deportement van den Dato Tommagon ende Sabandaer in Perah, soo conde niet verstaen (als ongeraden) mij in persoone soo vaerdich naer boven te transporteren, als wel van Radia door verscheijde bootschappen int vrendelijck genodet⁴⁹⁰ en des gelijcx van twee Atchinse Edellieden (die voor mijn aen-

490 Genodet, read genodt.

compst in Atchin van de Majjt met drij gearmeerde goraps naer Perah gesonden waeren, onderschijn van t'faict aldaer te ondersoecken) oock daertoe gepersuadeert ben geworden ter tijt toe de capitaele straffe in de voormelte officieren en haere helpers om leegh bij t'eerste fort t'onser aenschouw soude sijn g'executeert, daar ontrent ick met de voorschreve seven vaertuijgen ten dien fine g'avanceer waere, wesaengaende als tot die bevordering ick den 20^e der geseijden maent Dec. met de voorgenoemde Edellieden onder dat fort op die revier stroom in gespreck gecomen ende naer onderlinge gehouden conferentie (als bij dachregister fol.24 en 25 claerelijck te sien is) ten lang lesten oock veraccordeert waeren, dat mij binnen den tijt van drie eerst comende en achter een volgende dagen des Sultans eijndelijcke resolutie over t'stuck van die dadelijcke straffe door haer soude toegebracht ende bekent gemaekt werden, blijvende ondertusschen ter selver plaetse met mijn vaertuijgen leggen daert versproocke waeren.

Sonder een voet weeghs t'avanceren om op't veraccordeerde bescheijt te toeven dan in stede van 't selvige vredelijck <f.753v.> daer in te wachten ofte ten minsten een bloote antwoord, heeft die moordadige Perahse natie, niet sonder kennisse of beleijt van d'Atchinse geveijnsde middelaers, den eersten dach daer aen buijten eenich de minste gegeven oirsaeck of gebruijckte redenen, maer tegens alle redelijckheijt en recht van oorloge onder de vrede vlagge het bespreck gebroocken en uijt het eerst fort ons nieuwe daden van vijantschap verraders=gewijse aengedaen. Met verlies van ettelijcke persoonen van d'onse, twelcke veroirsaecten een opontbiedingh van ons chrijcx volcq, soo wel van beneden die noch voor: en in de revier van Perah laegen; Als oock uijt de stadt Malacca, die daar bij provisie gelaten ende verbleven waeren door welcken moeilijcken aensleep sijn 29 dagen toegebracht voor en aleer t'geprojecteerde cijcx=volck bij den anderen is gecomen, binnen welcken tijt militeerd t'regen zaijsoen voor den vijant grootelijck ter contrarie verhinderde en volge oock vernietichde het ons desseijn merckelijck en soodanich dat terwijlen wij met het aenwesende volcq door de hooge onderwateringh geduirende dien voorschreve tijt niet eenen voet opt Perahse landt bequamelijck conden setten, waardoor den vijant middelerwijle cants hadden sich meer en meer tegens ons te verstrecken, ende de volckere genoeghsaem in d'open vaertuijgen ondertusschen over den anderen gepropt mosten leggen blijven, daar mits continuele reegen veele ongemacken uijtgroeyden en gevolchlijck verscheijden zieckten van berberij, watersucht en heel infective lantcoortsen die oock soodanich ende subijt d'overhant hadd genoomen, dat, behalven d'effectiven <f.754r.> sterfte die daarop gevolcht heeft. Noch geen groote number crijcx volcq onmachtich wiert gevonden ten tijde van d'ocasio te gebruijcken. Wij oversulcx onse capaciteijt overgomerct hebbende genecessiteert sijn geworden te betrachten

d'extremiteit in de welcke wij aengeroerden gestalt als andersints (bij mejnen brief van den 22^{en} Feb. deses jaers aen Uwer Ed. desaengaende omstandelijck bedeeft) vervallen waere en dien volgende te gedencken op een heijlsame remedie, tot behoudenisse vant voorhebben ende bijsonder van Comp^e ontsaghe-lijck respect dat ick nodiger vont in die ocasie te bewaeren als desperatelijck te verliesen, insonderheijt een kleijnen hoop tegens alle goede apparentien van avantagien in de waech schael te pericliteeren ende ons consequentelijck daar door in schande en spot, voor den vijant en andere gedissumuleerde vrunden te stellen.

Des naer dat 15 daagen lanck ons leger in t'vest van Perah wedersijts dier revier soo lanchs als recht tegens over het eerst fort gehouden ende gecontinueert hadden, tot bevrijdingh van ons vaertuijg ende behoude van de pas ten gebruijck en dienste van een attacque, hebben op den 29^e Januarij lestleden ter onmacht voorschreven eijndelijck onsen aftocht p^r resolutie g'arresteert en den volgende dach daeraen oock met goede ordre volbracht, door den welcken den vijant g'abuseert bleef van onse eijgentlijcke intentie te meer wij lest te vooren vijff dagen nae den anderen onder de witte vlagge op sijn aensoeck met hem noch in onderhandelinghe van accort waeren geweest, hoewel niets fructueux daerop gesuccedeert sij, om redenen als bij dachregister fol.34 tot 38 incluijs <f.754v.> largo aengeteeckent te sien staen. Sijnde oversulcx de Perahsen revieren wederom bequamlijck beseth en den vijant verblijven in sijn possessie ende sterckten, van de welcke wij drij fortten voor ons gehadt hebben, ongemeen in postiuere gebracht ten opsien van die natie en g'enumieert van ongelovelijck veel geschut en ander schiet geweer, daartoe die van Atchin (soo lest in Queda bericht sijn) niet weijnich gecontribuert hebben ende hier naer op sijn plaets van gesproocken werdt.

Ende opdat te sijner tijt de resignatie van mijnder legatie boven het bewijs der saecken mochten ontdecken de sorge ende naersticheijt die ick alle sints in dat werck gedragen en aengewendet, soo hebben niet beswijcken wille in die ongeluckige ocasie (waer van de vrese anders licht een afschrick hade connen gegeven hebben) maer gedacht niet eerder wederom te comen, dan voor dat de zaecke ofte afgedaen is, om de welcke dat ick uijtgesonden ware ofte soo verde gebracht, dat het bleeck, datter niet anders ingedaen en conde werden, oversulcx nochtans met voorgaende communicatie, praeadvijns ende goetvindingh van de heere Gouverneur in Malacca hebbe mijn vojijagie op Atchin hervat.

Werwaerts ick den 21^e Feb. lestleden uijt d'eijlanden Dingh=Dinghs andermael ben vertrocken en gevolchlijck den 8^e Maert daer geretourneert tot vervolgh van de Perahse zaeck. Uijt ocasie van dat sich de Coninginne in

dieterminatie belooft hadde alsmede op insichten, van doort wederom comen niet alleene genoeg te doen mijnder promessen aen de Maijt^t desaengaeude gedaen, maer bijzonder oock door t'wech blijven over ons misluckte desseijn aen die <f.755r.> hoochmoedige natie geen praesumtie te geven ter contrarie veel meer over de Perahse ongehoorsaemheijt te doleren, de welcke in stede van haere Maijt^{ts} ordre te pareren⁴⁹¹ nieuwe acten van vijantschap tegens ons gemoeveert en dien volgende t' insisteren op t'effect van haere Maijt^{ts} verclaerde sententien principelijck om (soo veel des doenelijck) de vermomde geveijnstheijt daerdoor t' ontdekken, ten eijnde recht weten mochten, of sij (daarvoor wij beducht waeren) de saecke met die van Perah bedecktelijck eens sijnde haer in plaetse van te straffen wel selfs met volcq en wapenen g'assisteert soude mogen hebben.

Ende als ick den 12^{en} Maert voor de Maijt^t en 't Hof in Atchin van nieuws wederom audientie vercreegh, soo rapporteerden ik daar de Perahse verrichtingh ende mijn wedervaeren op d'Atchinse estemie soo omstandelijck als bij dach register fol.44 claerlijck aengetekent ende te sien staet, wanneer de Coninginne daerop stracx dede opstaen een van de voorgenomineerde Atchinse edellieden met t'samen de twee Boedjtjanghs en eenige van onse vijanden (die corts voor mijne wedercompst van Perah in compagnie metten anderen daer gekeert en aengesant waeren) om daer tegens te postuleeren ende wijders door de Peraheesen selfs te laten proponeren hunne gravamina en beweech redenen van d'ondernomen en begaene massacre aen d'onse in Perah t' haerder defentie, die sij oock punctuelijck en door een ongetwijffelde Atchinse inductie soo omstandelijck gedaen hebben, als bij dachregister fol.45 gespecificeert en in gevolge <f.755v.> van die eenteijckeningh op fol.46 ende 47 wijders te sien is. Wat debatten van onser sijde daarop gevallen sijn en hoedanich tot naerder declaratie van saecken als t'onser rechtmatigen verdedingh den coopman M. Curre (tot dien eijnde mede gecomen) voor de Maijt^t gestet geweest, met versoeck hem slechts te hooren, dat niet heeft geschieden mogen, maer smadelijck gerefuseert is geworden. Mitsdien den vijant in sijn quaat doen gejustificeert en genoeghsaem gesterckt en terwijl men met die saeck vast besich was, bijzonder als ick de Maijt^t eijndelijck versochte: niet van haerre sententie te willen wijcken, maer bij deselve te voegen, haere conincklijcke autoriteitj ende die dingen soo't de saecke vereijst so is ten lange lesten die onderslach van geveijnstheijt uijt geborsten, ende midsdien g'openbaert, watse alte tastelijck int werck gestelt, ende lang in de sin hebben gehadt, door dien de Coninginne selfs met t'Hof een parich heeft derven ontkennen, ende daarbij

491 Pareren, from (Fr.) parer.

noch valschelijck verdraeijen, dat den inhoude ende meeningh van haere jongst gedespecheerde estemie bij forme van mandament aen den Sultan in Perah, niet getendeert hadde noch geweest en ware, om de Perachse twee officieren (hier voorgenoemt) maer wel drij andere gemeene persoonen met de Clinger doodelijck te straffen eenelijck die selve officieren van haere ampten te desgratieren, oversulcx dan, sien de t'notoire bedroch vant Atchinse Hof, terwijl de Coninginne hare eijgen woort braeck ende dat ons oock geen andere satisfactie in de zaecke belooft wierdt te doen, dan eenelijck gepresenteert de partijen <f.756r.> wedersijt simpel tot vrede te disponneeren sonder meer daartoe ick niet overstaen conde. Soo hebbe een schriftelijck antwoord versocht, op uwer Ed. gesonden missive en dien volgende mijn vertreck, welck naer veele cavillatie eijndelijck toegestaen is en benevens t'geschenck van 36 bhaer peper oock daerop gevolgt haere Maij^{ts} brief, die Uwer Ed. p^r t jacht den Saphier voor desen is toegesonden, waermede den 23 Maert lest uijt d'Atchinse reede vertrocken ware ende mijn vojagie in retour gestelt hadde over de Maleijse Westcust voor eerst naer Queda, edoch voor dat ick tot rapport come van die besoinnges ende quade ontmoetinge aldaar, soo beslujte d'opseggingh ter saecke van d'ontdecte Atchinse valsheijt en misluckte Perahse exploit (int welnemen en onder correctie van uwer Ed.) met dese naervolgend mijne geringe consideratien en segge:

Dat niet getwijffelt maer vast daarvoor gehouden moet werden ten opsien van d'Atchinse bedroch, welcke de geveijnstheijt nu eens ontmomt heeft naer datse haer wreetheijt al gebruijckt ende int werck gestelt hadde, of t'gereformeerde Hof van Atchin welck cort naer mijn voorjarich vertreck vernieuwt was geworden heeft die van Perah tot het moordadige fait, tegens ons geinduceert, ter occasie van de jongste Atchinse revolte over eenige staets alteratie. Inde welcke onse g'affectioneerde vrunden, die d'h^r Comp^e in haere affairen bij dat Hof veele jaren lanck ten verdriet van d'afgunstige altijd vorderlijck sijn geweest, nu t'eenemael ondergebracht waren en ter contrarie de <f.756v.> principaelst van onse misgunstige (die tevooren gist waeren ende den ondersten droesem) die sijn nu wederom in den top verheeven ende drijven boven, de insichten van de quade inductie vermoede eensdeels niet alleene gefundeert sijn geweest op den haet ende nijdt ten respecte van onse voorige g'affectioneerde vrunden; maer bijsonder om hier door t'voorjarich g'obtineerde hoe wel misgunde Atchinse praerogatijs in den handel van Perah wederom t'annulleren, ende anderen deels, om door d'opgevolgde moordt ons ten principalen oock voortaan een afschrick of ten minsten een weersmaeck van de Perahsen vruchten te geven licht met imaginatie, om daer 't een en ander dien handel aldaer eens te verlaten, en opdat het

blijcke dat d'Atchinse nieuwe regeering die van Perah met raet ende daet tot t'voornoemt fait gestijft en g'assisteert heeft, soo is te noteeren, dat corts naer d'Atchinse revolte gevolcht is de massacren aen d'onse in Perah, ende daerop oock een secours van 300 gewapende Atchinse soldaten met vier grove stucken geschuts nevens meer andere sort van schiet geweer en amunitie van oorloge, stracx op de become cuntschap van t moordadige succes uijt Atchin over Delij in Perah gesonden ende daer wel aengelant, naer 't bericht van seecker Clinger genoempt Maracq die jonchs nevens eenige afgesondene uijt Perah in Queda is verschenen.

Aengaende nu het mislucte oorlogs desseijn, <f.757r.> ende dat t'selvige jegens die van Perah t'onser revenge niet heeft connen voorgeseth werden, sooals wel geerne gesien hadde, daar van is naest het goddelijcke beleth d'oorsaecke geweest, voor eerst d'Atchinse voijagie, om welcx will het exploit bijnae drie maenden lanck heeft moeten opgeschort en middelerwijle t'merendeel van ons chrijcx volcq in d'open vaertuijgen buijten en binnen de revieren blijven leggen ende sich verswacken, ten tweden de fortificatie van den vijant, diese ten aensien van onse oorlochs preparatien oock middeler tijt als een occasie van vertoef waergenomen en bastarder op gemaect hadden, rechte tegens onse meeningh ter plaetse in beneden d'advenuen van Campo Maccasser, daer onse project was gericht, om t'crijcx volcq te landen, ende ten derden (wes noch het meeste beleth waeren) t'regen zaijsoen dat ons mits t'hooge water niet toe en liet op die forten ijets t'attereren, om daer door d'advenuen ende verder advantagien op den vijant te vercrijgende maer ter contrarie ons leeger door quaat weder en verscheijde inconveniente plagen dede verswacken ende eijndelijck soo in onmacht vervallen, dat daarop den aftocht heeft moeten volgen, in betrachtung van even gelijcke dienst en devoir bij t'ongeschapen voordeel tot behoudenis van onse reputatie ende oogh mercq, daer niet te doen, als anders bij goede advantagie hadde gedaen connen werden.

De schade die den vijant tegens den onsen int verlies van volcq sedert onsen optocht int Perachsen landt <f.757v.> tot den 16^e Nov. jongst door onse wapenen geleeden heeft, soo boven in sijn lant; als oock in: en voor desselfs revieren bestaet naer onse goede wetenschap en calculatie in 52 dooden, en 58 gevangenen (hoewel daaer veele van gestorven sijn) behalven die noch niet en weeten ende in verscheijde occasien soo binnen als buijten hunne wercken onfeilbaer gequest sijn geworden, daar beseijden soo is oock seecker dat hun die van Perah over onse becommering door

de continuative besetting heurder voorneemste revieren ende zee passen, jegenwoordich soo benaeuwten vinden ende in extremitijt gestelt, sulcx sich niet geschaemt en hebben, noch onlangh corts voor mijn verreck uijt Queda door 12 Perachse waegh halsen met brieven te versoeken derven Radia Queda tot middelaer in onse quetie, ten eijnde door den selven (soo haest als doenlijck) den vrede tusschen ons ende haer mochten g'intenteert, gevordert, ende wederom herstelt worden, indiervoegen sulcx t'mijnder presentie gebleecken sij; ende wijders in wat necessiteijt en verscheijde gebreck principalijck van cleden ende soudt die selve daer geraeckt en vervallen waren niet jegenstaende haere gemaecte passagie door 't bosch over lant naer Patanij, door diense weijnich ofte niet mits de veerheijt en onbequaemheijt des wechs van geberchten en morassen gebruijckt conden werden. Sijnde daarom oock den thin in Perah jegenwoordich ten prijse van 17 a 18 R^l in spetie de bhaar van 3 picols, gedaelt ofte introcque jegens 3p. Guinees lijwaten ende soo voorts in andre lijwaten en cleden nae advenant <f.758r.> comende nu tot de Quedasche saeck.

Soo segge schoon ick mij van uwer Ed. dies aengaende niet g'instrueer vind, noch min in persoon aen den Quedasen Coninck in commisie gesonden te wesen, dat ick mij evenwel nochtans van den E. heere Gouverneur in Malacca op geresolveerde goede insicht ten dienste van d^o h^[r] comp^a hebbe bewegen ende soo willich als schuldich vinden laten, van naer de gedaene en volbrachte Perahse en Atchinse voijagie en passant een sprinck tocht naer Queda te doen, om d'onderlinge verschillen tussen ons en Radia Queda (hier bevorens geresen) in persone met den selven aldaer trachten te vereffenen en bij te leggen, insonderheijt ten respecte van Comp^e uijtstaende oude schulden (in Queda gemaect) jegens de goederen eertijts van Radia in zee aengehaelt daardoor te liquideren en t' erlangen, ingesien de lest retournerende Quedase gesanten hun onmachtich ende niet g'authoriseert hebben gevonden, die differenten met opgemelten heere Gouverneur in Malacca finalijck af te handelen dies dan oock d'oirsaecke sij geweest, die sijn welgemelt E. tot die besending bewogen heeft gehadt ende mij derwaerts gebracht te liver doen ick sach, dattet ten besten van de E. Comp^e waere voorgenome ende daartoe aengeleijt, om met dien vorst wederom in de voorige vruntschap te treden.

Tot hier toe dan te geraecken, was ick van meer wel gemelten heere Gouverneur g'instrueert, onder andere verhandeling oock op Radia Queda te pretenderen een restant van f.5711: 3:10 hercomende naer luyt van de lest geslote

Quedase reeckeninge in Malacca van verscheijde particuliere debiteuren ende groote d'achterheden selfs van Comp^s gewesen resident aldaer. Daar en boven bij movement van sijn aengehaalt schip ende goederen hem te renvoijere <f.758v.> aen de voorschreven particuliere Quedase debiteuren en heur gevolch om naer 't gecalculeerde prosedido van desselfs vercochte goederen op die selve sijn guarant te soecken. Dan als ick mij den 4^e Apr. deses jaars tot uijtvoering van die instructie in de conincklijke Quedase residentie plaats genoempt Bocquet Tingi met mijn bijhebbende suite begeven hadde, is naer praecedent honorabel onthael, goet tractament, onderlinge gehouden conferentie ten Hove iets des volgenden dagh daer aengebeurt, dat Radia Queda in stede van de voorschreven onse pretentie aen te nemen, sijn actie selfs over sijn aengehaelt schip ende goederen tegens ons g'instilueert ende daer benevens noch meer andere particuliere pretensien gemoveert heeft, sulcx dat in plaats van f.5711: 3:10 (die wij dachten van daer te haelen) ter contrarie aen hem naderhandt heeft moeten gebracht ende betaelt werden een somme van R^a 19583³/₄ van 8^{en} conform de specificatiele reeckening daer van sijnde, welke somma noch buijten eenige interesten voor de bloote monture wert g'houden van Radias aengehaelt schip ende goederen met seeckere Quedase gorap die voor desen uijt Delij verschenen ende van onse cruijzers ontrent Queda gespalieert ware.

Niet sonder reedenen magh hier boven werden g'allegeert datter in't jegendeel heeft moeten gebracht ende betaelt werden aen Radia Queda soodaenen somme als hier vooren uijt gedruckt staet, ten opsiene niet alleen van sijn gesustineerde deuchdelijcke pretendie, die hij op d'h. comp^a over 't aenslaen van sijn ship was hebbende, ongeacht des Comp^e debiteuren in Queda, die cas van guarant middelen bij hem gerejecteert <f.759r.> sijn geworden; maer besonder oock wegens sijn hierom gedaenen arrest op mijnen persoon en suite den 5^e des gerefereerden maents Apr. nevens meer andere nader g'atrapeerden dienaers van d'E. Comp^e tot 61 coppen int getal toe, welcken arrest dien losen vosch door sijn successive gedespecheerde legaetschappen soo naer Malacca als oock noch lest naer Batavia onder de exsel van de sireuse vruntschap en voorgegeven vereffening van geschillen dus lange en soodanich gepractiseert gehadt, dat eijndelijck die int net heeft vercregen, waeromme het hem voor lange in plaats van betaling te doen zij geweest, waardoor hij nu bij dat succes ons een groot voordeel heeft afgesien.

Hoe minnelijck sich desen Vorst op mijn aencomst heeft verthoont ende hoe behoorlijck ick den selven begroet hebbe; ingevolge wat voor conferentie met hen en sijne gecommiteerden naer grade en orden gehouden; Item wat antwoorden en promesen provisioneel daarop gevolcht sijn, alsoock hoe danigerwijse p^r manquement van medegebrachte contanten ofte betaels=

middelen mijn arrest veroorsaect ende gevolcht sij, mitsgaders hoe sich Radia in dat voornemen gecomperteert heeft, dat hebbe al voor desen aen uwer Ed. schuldichlijck gerapporteert bij seeckeren brief van 20^{en} Apr. lest leden, behalven dat al 't selvige noch breder ende omstandiger blijkt ende naer gesien can werden bij mijn gehouden Daghregister van fol.52 tot 59 incluijs, ende gevolchlijck bij't selve wijders tot den dag mijnder verlossingh toe, watter duirich dien voorschreven arrest binnen den tijt van 6½ maenden in Queda desaengande insonderheijt in de relaxatie desselfs gebesoigneert ende gepasseert is. Daer ick mij ampel aen referere, om met drie dubbelde geschriften onlustigen materie uwer Ed. niet lastich te vallen.

<f.759v.>

Ende alhoewel ick doorgaens van den beginnen af geen vluijt gespaert: maar door soo veele wegen ende middelen, als jmmers in consideratie van dien tijt ende arrest voor mij te bedencken ende g'oorloft waeren, g'arbeijdet ende getracht hebbe den selven t' openen ende ons t'eeniger tijt daardoor te verlossen, voor dat hieromme nader besending hadde mogen geschieden, soo tot vermijdingh van de moeijten en meerder costen; alsoock niet weijniger om respects halven soo is echter alles te vergeefs ende inpracticabel geweest ter cause van t gebreck der effecten tot de volle betaling toe ter pretensie vereijschende, daarom het hun doch alleenelijck te doen sij geweest: want geconsidereert pantschappen noch schriftelijcke verseeckeringen mochten ontrent die natie helpen, ten aensien van haer silversuchtigen natuur veel min bloote bleeftheeden ende noch weijniger harde statelijcke propoosten gelden in regarde mijnder gepretendeerde gesantschap. Ter oorsaeck ick sonder creditiven gewapent ware gecomen, waeruijt Radia ende sijne raaden occasie hebben bedacht mijn voorbrengen t' onderscheppen ende dien volgende haer doen wegens d'aenhouding eenes gesants te verexcuseeren en daar niet te versieren als namentlijck van een privaet ende geen publijcq persoon van sulcken qualiteit aengehouden te hebben, ter zaecke van schult wegens sijn meester, oversulcx soo heeft in onse verlossing t gerinchste tussen wijle niet connen gedaen werden, voor dat de betaels=middelen in effecte tot genoegh doening van Radias pretentie gesonden waeren, die dan oock door uwer Ed. over grooten sorgh ende benevolenten ordre van den heere Gouverneur in Malacx onder't bewint van twee gecommiteerde, <f.760r.> namentlijck den fiscal Johan van Sijll ende Sabandaar Emanuel du Moulin naer derwaarts afgesteecken ende alsoo op den 12^{en} Sept. lestleden, ter rheedde Queda aengebracht sijn geworden, van welcken tijt af heures arrivements sijn 38 dagen toegebracht eer onse verlossing gesucedeert is, ter oorsaeck van de wantrouwe, wispeltuijrige, moeijeijcke ende

traege handeling deser natie naer der Qualeijers⁴⁹² gewoonte sulcx al tgeene, dat binnen dien voorschreven tijt door voorgemelte gecommiteerde met de Quedase natie gebesoigneert, g'accordeert en finalijck beslooten is, vol moeijten ende dwanck heeft gesteecken, gelijk t meerendeel van dien op insichten van onse relaxatie oock daervoor moet werden g'houden, blijckende insonderheijt bij Radias ingestelde concept van contracte, met de voornoemt Malacxe gecommiteerden de novo aengegaen, welck uwer Ed. onder andere papiere daar van dependent door den E. h^r Gouverneur van Malacca hiernevens wert toegesonden, behalven dat t'selvige sampt alle de verdere voorgevallen geschriften die saeck aengaende in mijn briefboeck (naer den anderen) ordenteleijk daarin registreert te vinden sij.

Soo dicteert oock t rapport van de meergemeelte gecommiteerden (uwer Ed. insgelijck in copije gewerdende) op wat wijze den Coninck van Queda in sijn pretensie genoech doen sij ende wat voor effecten hem dien aengaende in betaling ter somme voornoemt: sijn uijtgereijckt tot bevordering onser relaxatie die den 19 Oct. jongst leden (Gode sij des gedanckt) in al ons resterent volcq eens effect heeft gesorteert, uijtgesondert den ondercoopman Pieter Bridtsen met noch drij personen, die op Radias begeeren volgens contract <f.76ov.> onder den title van dat daer met 't Nederlandsche Comptoir in Queda gerestabillieert ware, daer hebben verblijven ende aen Bocqit Tingi resindentie nemen moeten, ongetwijffelt meer uijt vrese=insichten van een hostijl gevolch voor haer als uijt affectie van een profitabel commertie voor d'h. Comp^a aldaar, ingesien de kleijne importantie van den Quedasen handel ten opsien van de geringe guantiteit thin, die jaerlijcx naer ruijmen overslag niet boven de 400 bharen daar is vallende, van den welcken genoechaem cunst sal sijn de cleijnstee heeft voor d'E. Comp^a daer te bemachtigen, ten aensien van de removerende Clingers die voor veele jaeren daar vasten sit hebben gehad en dienvolgende door haere ervaring en become wetenschap ons den thinhandel, immers soo veele des machtich sijn, infringeren, daarom achte het (onder verbetering) ter pijn niet weerdich, om voor ons daer continuele residentie te houden, ten ware uwer Ed. verstaen conde een prevue in den eliphants handel van daar op Bengala etc. te nemen alsoo den vercoop dier voornoemt dieren ons de Coninck heeft aengepresentert, als jaarlijck sonder mangel wel 8, 10 à 12 stucx tot een scheepsloading voor d'E. Comp^e te leveren introeque jegens lijwaten ende cleden ofte voor contanten, ende dat uijt oorsaacke van de wegh blijvende Bengaelse en Choromandelse Mooren, die de vaert op Queda nu eenige jaren herwaerts uijt vrese van onse besetting ende aenhaeling gestaect heb-

492 Qualeijers, denotes probably those who are living around the river mouth.

ben, oock voortaan sonder onse speciale passen niet licht wederom derwaerts sullen derven pogen. Des behalven dat oock <f.76r.> Radia Queda al evenwel schijnt te sijn, aen wien hij sijnen jaarlijcxsen vangst dies animalen magh debiteeren ende tot profijt g'uijtraecken, in welcken gevallen dan niet ongeraden soude sijn van een logie voor weijnig Comp^e dienaren daar te houden ende te continueren, voornamentlijck oock ten opsichte van t apparent vertreck eeniger Clingse coopliden die sich als dan ongetwijffelt over dien handel, misnoegende uijt een afgunstich motijf en bosen gemoede van Queda sullen dislogeren ende allencxkens trachten te vertrecken, sijnde sulcx oock bij gevolch het rechte ende eenigste middel om die negotianten metter tijt van daar te verdrijven, anders en bujten die aenhechtende negotie sullen en moeten die geseijde removerende Clinger evenwel nae de voorige wijze de bedurftige cleden ende lijwaten voor Queda uijt Malacca trecken. Wanneer dan alsoo veele thins van haer selfs ten voordeel van d'h. Comp^a in regarde van den vertier der cleden daar can aengebracht als door d'onse in Queda met meerder oncosten genegotieert werden, p^r notitie.

Tot besluit van't quade avontuur, dat mij ten ondienste van de Comp^e hoewel des wegen in Queda aengeroerden gestalt ontmoet en getroffen heeft, can ick uwer Ed. niet verbergen, hoe dat Radia Queda, naer verhandeling van zaacken niet tegenstaende sijn vorich doen echter op 't leste tot een bewijs naer de schijnlijcke goede intentie, heeft laeten blijcken, datter hem ten principalen niet als om t'sijne weder te vercrijgen ende dan op nieuws wederom vrundschap met d'E. Comp^a te maecken te doen <f.76v.> moet sijn geweest, aengesien hem veele scheen gelegen te sijn aen de behoudenisse van onse vrundschap, doordien geresolveert en dienvolgende oock op mij versocht ende begeert heeft, mij met sijn tweeden brief aen uwer Ed. te belasten onder oblatie van twee elphanten tot schenckagie, alschoon hij geen antwoorde op sijn eerst en van uwer Ed. ontfangen hadde, dat ick in die gelegentheijt, in de welcke mij doen ter tijt vonde, bujten quade praesumtie ende hinder onser verlossing niet wel hebbe afslaen derven, ten die eijnde den Coninck ingeleijde van dien brief noch daarbij gevoecht hebbende eenen Sitti Gameron Clingse Moor, anders, naer sijn Maleijtse qualiteijt Sirij Radia Derma geheeten, om redenen de wijle sich niet een Maleijer voor desen tijt tot ons in Ambassaetschap heeft derven betrouwen, soodat den voorschreven Clingers eenelijck hier toe gewaecht is, om de overmoedelijcke resposte van uwer Ed. terugge te brengen.

Hoochgemelte Radia Queda heeft aen den heere Gouverneur in Malacca benevens sijn schriftelijcke antwoord mede een elphant in weder schenck gesonden, des gelijcx oock aen mij vereert een gelijcken van 4 asta hooch, sijnde de vierde welcke alle p^r resolutie in Malacca gelandt gelaten sijn, om metten

eersten van daer naer Bengalen versonden te werden, daar en boven heeft mij Radia noch ten dage van mijn vertreck ongemeen in't Maleijs gehabitudeert ende oock benevens een goude cridts met den naem vereert van Sirij Radia Johan Phalawan, daerop een statelijcken afscheijt gegeven ende een princelen <f.762r.> uijt geleijde laten doen onder de salue vant' grof geschut ende andere veele eer teelijcken, waer van mijn Dagh-register breder mentie maect op fol.101, hebbende bevorens oock op mijn proprie versoeck hals: en zijt geweer voor mijn suite gerestitueert benevens des Saphiers boot ende mijn groote schep=prauw, sulcx datter ewewel noch 11 musquetten ende 17 st^s zijdt geweer daar verbleven zijn tot de gorap Perah gehoorende voor Malacca, die onder t'gemeene lantvolcq berustende waerren ende alvoren opgesocht: dan aen den ondercoopman Britsen aldaer overgelevert soude werden, de gorap voorschre-ve heeft ons Radia mede gerestitueert, doch mitsdien dieselve vergaen ware ende onbequaem geworden, is daer leggen gebleven onder gemaecte preten-sie van behoorlijcke vergoeding maer de vier metaele bassen met de twee jsere stuckjens van dito gorap sijn in stede van Radias gepretendeerde acht stuckjens, die op desselfs schip soude sijn geweest soo lange ende ter tijt van en j-gens die restitutie daar gehouden.

Gelijck ick nu op 19^{en} Oct. lestleden uijt Queda verlost waere, soo ben den 19^{en} desaenvolgende maents Nov. eerst in Malacca aengekomen p' t jacht Den Kievith, dan primo deser wederom van daer vertrocken met t'jacht Alcmaer ende naer vijfthien maenden uijtblijvens heden ter Bataviasen rhede behou-den geretourneert, daer (Gode Almachtich) voor gepresen moet blijven.⁴⁹³

Int jacht Alcmaer desen 14^{en} Dec. A^o 1652.
Uwer Ed. gehoorsamen Dienaer
Onderstont Johan Truijtmán

VOC 1200

**Origineel advijs van d'E. Arnold de Vlamingh van Oudtshooren,
5 Nov. 1653.**

<f.224r.>

Nademaal het U Ed. belieft heeft uijt mijn advijs in geschrifte af te vorderen. Welck van beijde ofte de vrede of den oorlog tussen U E. Comp^s ende het Rijk van Atchijn voor haer E. staet het vorderlijcrste soude sijn mitsgaders oock in-

493 As for the information on the political situation in Aceh after Truijtmán left in Mar. 1652, see *Dagh-Register Batavia*, 1653, pp. 39–40.

dien men met haer lieden tot openbare oorlog quame, hoe ende in welcker voeten het selve oorlog tot Comp^s meeste voordeel ende haerlieden grootste afbreuck dan zouden dienen bij der hant genomen te werden ende gevoert, zoo heb mij dadelijck neder gestelt om mijne bedenckeningen daerover bij een te krijgen, ende ben naer weijnich opmerckens van advijs gewerden, soo als ick doch van de eerste tijt af al geweest ben, dat ick kennisse van Comp^s staet in voornoemde quartieren heb, beginnen te krijgen, maar voornamentlijck in den jare 1646, als ick stadt van Malacca voor de Comp^e gouverneuerde, ende daardoor exactelijck te sien quam, wat van gemelten handel was, dat de vrede ende vruntschap met d'Comp^e ende dat Rijcke, hare Edⁿ niet alleen geen voordeel conde toebrenghen, maar ten *<f.224v>* opsichte van haren Malacxsen handel machtich tot verachtering ende schade quam te strecken, daarvan wij U Ed. de redenen hier vervolgens ordentlijck naer onse beste kennisse onder verbetering van rijper oordeel zullen gaen aenwijsen.

Eerstelijck dan stelle dat de Comp^e geen voordeel daerbij can hebben, om dat haer E. noijt in gebruijck gehadt heeft, daer veele coopmanschappen te brengen. Waervan sij groote winsten hebben, gedisidereert gehadt, in voegen genoemde plaatse meer een residentie van state, als van negotie is gehouden gewerden, om met dat Rijcke daardoor de vruntschap te beter te mogen onderhouden, ende bij consequentie onbekommert te jouiseren ende te blijven genieten het privilegie, 'twelck den jongste gestorven Coninck Morhom Darou Salam, ende vervolgens oock de jegenwoordige Coninginne, sijn huijs vrouw, haer E. langs Sumatrase West Cust (welcke landtschap dat Rijcke mede voor het meeste deel domineert) heeft vergunt gehadt van den peper handel, namentlijck met exclusive van alle andere Europise natien, daer alleenich te genieten. Zoo zijn oock daer bij d'E. Comp^e ten principalen noijt eenige andere goederen ingecoht gewerden als peper ende tin, ende dat beijde tot veel hooger prijs dan als men de voornoemt peper op de genoemde Sumatrase Cust ende tin in de quartieren Perah ende *<f.225r>* Queda, volgens d'onderlinge gemaeckte contracten, met die lieden gewent was te negotieren, 'twelck dan meer geschiede ende gedaen wierde, om daarmede alle andere vreemdelingen, als Engelsen, Surattiers, Persianen, Bengaelders, Arackanders etc^a natien, in voorschreven Rijcke benefens de Comp^e mede negotierende voorschreve coopmanschappen t' ontsetten, als wel om dat zij de selve tot haren handel soo nodig hadde van doen, met het welcke ondertussen door haer E. van hare zijde, mede sterck gevordert is, beijde voornoemde coopmanschappen doch voornamentlijck den tin van dese ende geene kleene cooplietiens in Atchijn residerende, in groote aboundantie uijt de voornoemde thin quartieren successive is opgesocht ende in voorschreve Atchijn ben gebracht gewerden, tot

merckelijck vercorting ende schadelijcke verbreecking der contracten, welcke de Comp^e met de Vorsten in voornoemde quartieren gelijk verhaelt specialijck heeft gemaect. Ja zoodanig dat het te vertrouwen zij haer E. oijt maer een gering gedeelte van haer voornoemde contingent hebbe become gehadt, ende sal U Ed. uijt dese mijne g'allegeerde redenen, als van zelffs connen aengewesen te werden.

d'Int[e]resten, schaden, ende nadeelen, twelcke d'E. Comp^e bij de vrede met dat Rijcke com te lijden. Want blijven uijt crachte van voorschreven vrede <f.225v.> alle de voornoemde vreemdelingen sal lang gelicentieert beneffens ons op voorschreven plaatse te comen handelen, brengende daar uijt dese ende gene hare gewesten soo veele ende verscheijde coopmanschappen aen de marct dat daar mede niet alleenige het Rijcke van Atchijn selfs met hare suppositie plaatsens, als zijn Perah, Pedier, Dillij ende Sumatrase West Cust, konnen werden van hare nooddruft gerieft, maer wort besijden dien de gantse overcust van Maleijs ende bocht van Patanij door haer overslot rijckelijck geacomodeert. Waer door zij bij gevolge oock voor de Comp^e den thin daar te cregen weten, om dat zij hare kleeden ende coopmanschappen, ten opsichte de geringe ongeleden, twelcke die lieden in consideratie van de Comp^e dragen, en maecken tot vere minderen prijs dan de selve connen afstaen. Ja heeft men gesien in het jare 1646 voorschreven, als wij noch in Malacca resideeren, uijt Queda, Bengarij, Oudjang Zalang ende Perah verscheijde kleeden ende doecken in Malacca selve, te coop sijn gebracht, ende bij particulieren van daer herwaerts gevoert, die alhier met 25 a 30 p^r cento winst zijn vercocht geworden, in plaatse de Comp^e van hier ende uijt voorschreven Malacca, in gemelte quartieren op hare kleeden ende doecken, wel, 60 à 70 p^r cento placht te profiteren, sulcx de E. Comp^e de stadt van Malacca meer voor Atchijn ende andere vreemdelingen dan in faveur van haer E. selve den Portugees schijnt <f.226r.> te hebben affhandig gemaect, daar zij ter contrarie met Atchijn in oorlog sijnde, ende mitsdien alle de vreemde aenvaert op voorschreven plaatse ende in de straete van Malacca verhinderende ende verbiedende sal Atchijn met het gantse Maleijse lant dat een machtigen bevolckten oort is, wel haest genooddruct worden de Comp^e weder te soecken, om haere kleeden tot een goeden prijs van haer E. te mogen become, ende haren thin ende peper daerentegen weer aen de selve te venten, die haer (meer genoemde straete ende plaetse door s Comp^s scheepen, maar wel beset ende becruijss werdende, sulcxen niemant can uijt of incoomen, dat mijnen in den eersten met 10 à 12 lichte jachten ende gelijkke veel wel gemonteerde chaloupen gevoeglijck zoude te doen zijn) door haer in Malacca selve ten dancke sullen werden toegebracht sonder het soo lange genoemde besetting contineeren noodig zal wesen, elders nog in Queda

nog in Perah, Oedjangh Salang, Atchijn, op de gantse Sumatrase West Cust nochte in Petanij, Ligoor, ofte Sangorij eenige residentie offe besendinge gedaen, ofte gehouden werden, staende d'E. Comp^e te samen uijt voornoemde quartieren (naer dat het werck recht in tran wesen gebracht) in Malacca mijns beduckens jaerlijcx niet minder als een quantiteit van 6 000 bh^r thin ende meer peper te becomen, dan haer E. misschien selffs sal desideeren, met nog verscheijde andere cleene coopmanschappen meer, welcke deselve <f.226v.> plaatsn uijtlangen, ende bij d'E. Comp^e noijt is opgedacht geworden, maer de Mooren nochtans met goede winsten in hare quartieren hebben te verkoopen gebracht. Voor alle welcke coopmanschappen d'E. Comp^e niet een stuijver aen gelt om zoo te spreekken ofte emmers seer weijnig zoude behoeven uijt te geven, maer zouden die alle tegen cleeden getrocqueert werden, waer uijt noodsaeckelijck de Malacxe winsten in haest dapper, ja buijten bedencken in consideratie van de jegenwoordige tijden, stonden toe te nemen, ende te vermenigvuldigen besijden stellende nog de voordeelen. Welcke de Comp^e Cust op Coromandel, in Souratte en Persia en int vaderlandt op den thin ende peper comt te doen, ende proffijten die haer den Atchinsen eliphants handel soude toebrengen. Maar staet seer te considereeren, ende in nauwe opmercking te nemen, off door ons, de vaert der vreemdelingen op Atchin, Queda, Perah etc^a al geweert zijnde, de zelve daar mede niet na Tanasserij soude werden gedreven, ende mitsdien nodig zoude zijn voorschreven Tanasserij met Comp^s scheepen mede wierde beset ende besloten gehouden. Soo verstaende de Portugeesen uijt crachte van de jurisdictie welcke sij met Mallaccas possessie over die gantse zee pretendeeren te doen plachten, want heeft men gesien dat, wanneer Comp^s contract hadde ingegaen met die van Queda, waerbij (soo niet beter weten) alle vreemdelingen de negotie op voorschreven Rijcke, bleeft <f.227r.> verboden. Met het selve ten principalen, maer is gevordert, ende uijt gewrocht geworden, de vaert er voornoemde vreemedelingen van daar naar Atchijn is geraeck, van waer dan door kleen vaartuijg, de doecken ende kleeden, onder Atchijnse passen, successive weder derwaerts over ende elders zijn gebracht geworden, hoedanig het alle verhaelt vreesen sij, Tanasserij tevens met d'andere plaatsn niet beset werdende, d'handel van Atchijn mede derwaerts zoude werden overgejaecht van waer het gantse lant van Maleije van hare noodigheden perterram⁴⁹⁴ met oliphanten selfs tot in Patanij ende Siam toe, weder soude connen werden gedient ende Comp^e maximen geheel mede infructieus gemaect, want het voorschreven lantschap, op het engste waer de bochten van Tanasserij ende Patanij tegen malcanderen stooten in den tijt van 8 à 9 dagen, soo als daar aff wel ben onderrecht geworden, can werden overge-

494 Perterram, perhaps (Lat.) perterritum i.e. endangered, menacing.

trocken dat anders over zee wel ...*(sic)* mijlen zeijlens is, ende zijn dit de speculatiën, die wij hebben op de schade ende intresten, welke d'generaële Comp^e bij de vrede met Atchin komt te lijden; waer mede nu dan zullen overtreden, om verder, wijders naer onse geringe kennisse te remonstreeën ende aen te wijzen hoe ende door welke middelen, men het Rijcke Atchijn soude mogen brengen tot dat respect, 'twelcke verstaen *<f.227v.>* alle dese Indise princen de Comp^e behooren toe te dragen waervan het blijktt het genoemde Hoff grootelijcx is gerecedeert.

Ja ons het geheele werck in Perah gebrouwen, stellen dan voor aanvangh van dese materie, dat wanneer goet gevonden was, voornoemde oorlog aen de hant te slaen, men behoort, naer dat op het gevoechlijkste als men sal connen, onsen resident ende ommeslagh van daer zal wesen getrocken, stracx met al het vermogen, twelck men daartoe comt aen te leggen, langs de binnen Custe van Sumatra tot Dillij te loopen, plaatse leggende omtrent 50 mijlen bezuid Atchijn, ende het voorschreven Rijcke mede onderhoorig wesende, van waar het selve zijn rijs ende oock veel vaartuijg (naer hebbe verstaen) becomt, doende deselve plaatse door een haestige invasie t'eenemaal afloopen ende daar alles van gewasch op den velde als vaartuijg te gronde verderven ende vernielen, t welcq invoegen voorhaelt⁴⁹⁵ op genoemde Dillij gedaen zijnde, moeste met een haestige mars al werden voort gerucht, voorschreven Cust N waert op tot Pedier toe, mede en vassalie van t voorschreven Rijcke omtrent 12 mijlen weegs daarvan afflegen, van waer mede veel rijs in Atchijn wort gebracht, waer wij het, even op deselve manier als van voornoemde Dillij gestelt, wouden aengaen, waerinne nootsaekelijck op den tijt dat het gewasch op het velt staet, soude dienen gelet te worden. Lopende *<f.228r.>* vervolgens tot voor Atchijn selve, de revier daer op het nauwste doenelijck besettende, maer mosten ondertussen aen voorschreven Pedier ende Dillij, ten gelijcken fijne al echter nog mede eenige cleen vaartuijg werden gelaten. Zoo dat nergens uijt geseijde plaatse en prauwe konde uijt nochte incomen, doch moeste voornamentlijck nauwe acht werden gegeven, op de rijsprauwen naer Atchijn tenderende, om dat rijcke t'welck hem selven op verde naer niet can spijsigen, van dat grain t'ontsetten en door soodanigen middel tot extremiteijt te brengen, daer betrouwen het selve in haeste soude toecomen moeten, want behalven het meerge-noemde Rijcke, door voorschreven plaatsen Dillij en Pedier grootelijcx gerieft wort, soo en sijn sij echter op verde naer nog niet magtig, het selve om sijn peupeleusheijt wille, geheelijck van sijnen noodtdrust te suppeditieren. Doch moet haer het supplement van het defect, daar uijt andere plaatsen moch wer-

495 Voorhaelt, read verhaelt.

den toegebracht, als daar sijn Bengale, de Cust Choromandel, Peguw, Arakan etc^a het welcke met groote sware schepen geschiet, die om hare lastdragentheijt de revier daer niet en connen incomende: doordien het met laechwater voor in de mont van deselve, bij wijlen, niet boven 4 à 5 voeten diep is, waer door de geladen scheepen nootsaeckelijck buijten op de reede moeten leggen blijven, alwaer sij van ons t'allen tijten connen wierden besprongen ende bevochten.

Maer komt hier een swaricheijt, voor die ten lichten <f.228v.> met is te achten, namentlijck dat ick niet en weeten waer off onse kruijsende jachten daer gevoechelijck aen drinck water zoude kunnen comen, off soude het zoo verde door een jacht daertoe expresselijck maer gehouden werdende, moeten werden aengevoert, ten ware daer elders dicht bij de wercken aen het selve beter te comen was, dan alst mij bewust is, het welcke metter tijt t'ondersoecken stonde; maer diende in gevalle d'E. Comp^e met het Rijcke Atchijn in openbare oorlog quame, voor alle wercken getracht, ende daertoe gearbeijt te worden de vruntschap tussen haer E. ende die van Johoor bestendig bleve, door wat middelen het selve oock quame te geschieden want haer E. die van voornoemde Johoor te gelijcke met Atchijn tegen de borst crijgende waer het te vreesen sij te samen, doch voornamentlijck die van meergenoemde J[o]hoo, welke seer rijck van vaertuijg ende daerbij goede zeeluijden ende dapper ter hant sijn, Malacca seer benouwen, ja door hare Saletters⁴⁹⁶ verminderen souden. Daer qualijck een visserijten t'zee soude derven steecken, waerdoor insgelijcx dan oock seer lichtelijck zoude volgen de vrede ende vruntschap tussen die van Naning, Rombou ende Tanpjen, met d'E. Comp^e wierde g'infrugeert⁴⁹⁷, door dien de luijden van oute her aen voornoemde Rijcke gehangen hebben, wanneer men haer daer dagelijcx <f.229r.> wederom voor de poorten souden hebben. Ja wie wete off de Jhoriten misschien tot soodanige stoutheijt niet wel soude procederen, dat sij enckelde scheepen off jachten van de Comp^e daer in't vaarwater bevindende, wel souden trachten te bespringen ende te vermeesteren, sulcx wij voor besluit de vruntschap van die van gerespeteert Jhoo, voor de Comp^e driemaal meer als die van Atchijn aenstueeren want hare E. met die van voorschreven Jhoo in vrede sijnde, daerom in haren Malacksen handel, gelijck als door die van Atchijn geschiet, gants niet ofte weijnig vercort werde, ende soude haer E., daer en tegen van deselve in tijde van oorlog wel drie-mael meer werden benauwt ende gequelt dan door die van Atchijn kan gedaen werden. Ja betrouwen vastelijck hare E. Atchijn maer den tijt van een jaer met hare jachten ende vaartuijgen wel houdende beset, zij daar mede, off

496 Saletters, i.e. people living in the strait region.

497 Infrugeert, read intruieren.

door een generaele overeencomste de Comp^e dadelijck onder zoodanige voordeelige conditien als men van haer zoude mogen begeren, werder zouden toevallen komen, offte onder de grooten een schisma ende twee dracht verweckt werden, waerdoor zij haer selve stonden te ruineren ende te bederven.

<f.229v.>

Ende is dit mijn h^m het gene op U Ed. begeeren, zoo bijaldien ick U Ed. meenighe rechte sinnich, ende wel hebbe begrepen, wete opt papier te brengen, versoeckende U Ed. het selve maer voor mijn advijs over voornoemde twee poincten believeen aen te sien, dat is off ick de vrede met Atchijn voor d'E. Comp^e schadelijck off voordelijck houde, ende indien haer E. mette selve tot openbaren oorlog mochten komen, op welke wijze, voorschreven Rijcke daer het meeste ende op het bequaemste door de Comp^e soude connen beschaedicht worden, zonder dat ick U Ed. daarmede eenigsints tot den voornoemden oorlog (daertoe ick verclare t ignoreeren, off wij naer rechten reden ende oorsaeck genoeg hebben, offte niet) wil raden. Besijden oock niet rechten wete, wat groote reflectie het voorschreven oorlog op haere andere handel plaatszen zouden mogen hebben als daar is Persia, Souratta, Choromandel, Bengale, Peguw etc^a die alle geweest zijn in voormelte Atchijn jaerlijcx mede te comen handelen, welke lieden d'E. Comp^e met die van Atchijn in oorlog zijnde, die vaert op gemelten plaatse nootsaackelijck alle zoude moeten ontseijt ende geweert worden. Ja moesten de voordeelen, die hare E. uijt het <f.230r.> zelve oorlog soude desideren, voornamentlijck op het weeren ende voortcomen van voornoemde vaert op gemelte gewesten sijn aspect ende opsicht hebben.

Scriptien

Batavia, desen 5^{en} Nov. 1653.

VOC 1202

**Translaet missiven van de Coninginne van Achin aen den
Gouverneur van Malacca en aen den Gouverneur Generael,
26 Januarij 1655.**

<f.293r.>

Aen d'h^r Johan T[h]ijsz zijnde in substantie van inhoudede hoe den brief daer Jacob⁴⁹⁸ aen haer gesonden met eere hadde ontfangen ende verstaen dat de questie in Pera geresen niet door hem maer allen door den Gouv^r Generael

498 Jacob i.e. Jacob Rijcken, a coopman of the Dutch factory in Aceh.

conde bijgeleijde werden, t'welck sij om de oude liefde ende vrientdschap weder te hervateen seer gaerne zien zoude, gelijk oock met d'laetste besendingh van Joan Truijtman alles vereffent hadt dat Batavia ende Atchin als getrouwt waaren, om de vruntschap als een volck zijnde, dat sij door sijn goede raedt zach zijn debvoiren om alle questien bij te leggen, ende daer op geresolveert hadt gesanten na Batavia te zenden, zijnde Jacob ende Abdul Atijff⁴⁹⁹.

Doch dat de voorspraeck van d'h^r Johan Tijisz de meeste hulp daerin conde doen, die daer door ontrent het Atchinse hof oock eere souden inleggen, hij wist wel hoe de Hollanders selver oorsaeck van de questie waren, ende waaren de Peresen wilde menschen van cleijn verstandt, gelijk Jan Thijsz als een wijs man wel bekend was, hoe Jan Truijtman die sij eens gelijk een Ambassadeur bestaemde had aengedaen, d'man hem tegens haer onwaardelijck rede trots aengesteld int *<f.293v.>* versoecken van de justitie over de moort d'onse in Pera aengedaen, ende t'welcx eren van Michiel Cure, die op haer bevel los gelaten, hebbende mede geordoneert allen de moordenaers te straffen, maer wilde Truijtmans juist den Tommagon ende Sabandar om t' leven gebracht hebben, dat conincklijck afcomste waren, daerom dan al te ontijdich tegens Pera heeft willen oorloggen, gelijk daer nae nochmaels bij haer geweest hadde, hebbende hem expresselijck gereprocheert, waerom hij den oorloch had aengevangen, zonder haer naerder te spreken, t'welck dan sijn schult was, die tegens haer daer over misdaen hadde, die noch beloofd had in vier maenden te retourneren ende was nu noch in drie jaren niet verscheenen, de gesanten waaren twee boedianghs, die met Alckmaer nae Malacca wierden gesonden, om welcke oorsaeck de rijse naer Arraccan niet had connen zijn voortganck hebben. De vereering was twee Atchijnse sijde cleeden met goude strepen, een purper ende een swart.

Translaet extract ofte substantie van den brief door de Coninginne van Atchin aen d'Ed. H^r Gouverneur Generael ende Raden van India gesonden, ontfangen den 26 Januarij 1655.

<f.294r.>

Den inhoud is hoe den brief comt van Paducca Sirij Sultanie Moalam Walga Camil Moccaram Chia hi bete daulat lil lola filasam gestelt op de troon van t'rijck van Atchin aen den Gouv^r Generael, die gestelt is tot een h^r ende gebieden over de Hollanders ende residenten in Batavia, hoe bij haer door den Gouverneur van Malacca een brief is gebracht, daerin de Coninginne geraden werdt, om gesanten aen den Gouv^r Generael te zenden, daertoe sij dan vercoo-

499 Abdul Atijff, this person seems to be identical with the "tolck Abdullatijf" in Truijtman's daghregister in 1649.

sen heeft den coopman Jacob en Abdul Atijf als gesanten nae Batavia, twee boedjanghs genaemt Gaja en Lalla na Malacca, hoe zij met groot genoeg en verstaen had dat den Gouv^r Generael de questie van Perach wilde vereffenen ende met wijsheijt afmaken, wiens verstandt alleen ende niemant anders zij dat toe vertrouwde, hoe den Gouv^r Geneael nu in drie jaren (door ongelegentheijt) geen besendingh nae de Westcust hadt gedaen, strijdich tegens t'contrarie, dat bij haer nochtans zoo heijlich was onderhouden, en noch voornam te doen, doch soo den Gouverneur Generael in corten geen besendinge deede <f.294v.> dat men naemaels haer geen schult zoude geven, zoo zij den handel aldaer aen andere veralineerde, de redenen dat sij geen Atchinders van qualiteiten dese mael had gesonden was, dat in Atchin niemant, soo bequame daertoe gevonden wert die de costumen van beijde natien, soo wel wiste, ende die aen deselve oock getrouw waaren, de vereeringe bestaet in een zijden Atchins cleedt ende een Callemcarij⁵⁰⁰.

VOC 1209

Copie appendix tot de instructie voor den Commissaris naer Atchin, Dirck Shouten, primo Julij 1655.⁵⁰¹

<f.266r.>

Alhoewel d'Ed. h^r Gouverneur Generael ende Raad van India vermeldt bij haer schrijvens van den 24^{en} April jongste leden door U Ed. p^r t'jacht Alckmaer hier aenbracht ons onder anderen mede hebben gelieven t' autoriseeren bijaldien bevonden wierdt d'instructie aen U E. tot zijn regelement ende naer richting mede gegeven met eenige articulen vereijschte g'amplieert te werden. Wij daer noch wel sulcx als met den anderen soude goet vinden daer bij te mogen doen behoudelijck dat echter de principale poincten waerop de reconciliatie vast gesteldt zij te sluijten, sonder eenige verandering in hier geheel mosten blijven. Soo hebben wij int naerlesen van gemeelte instructie bevonden alles daarin soo ample en wijtloopich uijtgedrukt te wesen dat ons gants niet voor compt daer bij te voegen ten waer de Atchinse Maij^t tot het inwilligen van den geheelen thin handel in Pera met uijtsluijting van alle andere natien, jae Atchinders selfs aen ons over te laten, niet resolveren condon als wanneer U E. naer dat bevorens alle poincten ingeroerde sijn instructie consernerende

⁵⁰⁰ Callemcarij?

⁵⁰¹ D. Schouten's sending to Aceh was intended to restore the worsening Aceh–Dutch relation caused particularly by the massacre of the Dutch personnel in Perak (1651) and ensuing three year Dutch naval blockade.

Perach aengehaelt <f.266v.> versocht sijn ten overvloede, om te doen blijcken ons de vrundt houding met die croon ernst is. De Maijt noch niet gelaet als off sulcx uijt eigen motijff sonder daertoe ordre te hebben voort quam, soudet cunnen voorhouden ten insichte Pera een plaats is die d eene tijt meer d'ander min jaerlijcx 2000 à 2500 bh^r thin uijt can leveren sij aen d'E. Comp^e, uijt geseijde som een fixe quantiteit te weten 1500 bh^r tot den gewoonlijcken prijs, zijnde 31¼ R^a in specie sjaers. Doch alles op aprobatie en goedt duncken van haer Ed^l in Batavia mits oock exempt van tollen bleven, daer wij mejnen die van Pera al mede veel tegens sullen in te brengen, hebben toecomen liet. Dat bij obtenu van dien onses bedunckens om de jaarlijck eijschen soo voor Bengale, Coromandel, Suratte ende Persia ende consequentlijck Taijouan te voldoen al een trefelijck sustent soude wesen en soo veel bedragen als off ons den geheelen handel daer doch veele konckefuijserijen⁵⁰² staen onder te loopen toegelaten wierdt, waertoe dan noch bij goet succes op het bouwen van een perminente logie bequam om 's Comp^s coopmanschappen en dienaeren voor den regen ende andre bederflijckheeden te preserveeren moet gedacht werden ende om die van goede plancken op te richten hardt aengehouden dient, buijten t'welck anders wel weder nieuwe questien souden cunnen <f.267r.> ontstaen dat dan door 't bespreek van die op te bouwen kan voor gecomen werden, onses er achtens soudet naer vereffening van saecken niet ongeraden zijn, den resident die in Pera te leggen, quam sich ontrent 20 mijlen de revier opwaerts met een des Comp^s oude jacht achter seecker eijlandeken bleeff onthouden, alwaer wij mejnen deselve den thin in meerder overvloet als wel in de Negerij selfs soude te comen, edoch alsoo dit onse principale al vrij wat costelijck soude vallen en oock niet alleenich voor de Perasen maer mede de Atchinders nuwe suspitie staet te geven en ons verdacht maecken als off wij haer revier andermael sochten te besetten, soo mejnen t verhaelde bij haer Ed. vermeld niet sal toegelaten werden.

Der wegen U Ed^l in de beslichting der verschillen ende dat alles wel afloopt dan te meerder aent beding van een rechte logie te mogen oprichten alsmede tholvrijheijt te versoecken moet gedachtich wesen, buijten welck laetste point den thin wanneer t'daetsgeldt als onderwicht en schenckagie die men ginder onderhavich is doorgans te contribueeren, daarbij doet niet veel min als deselve hier in Malacca werdt ingecocht zijnde 45 R^a sal te gelden comen.

Hoe U E. wijders bij quaet succes ende dat de Atchinse Maijt haer in den billicheijt tegens de mening niet wil vinden laten <f.267v.> gints te handelen hebt, item op wadt wijse de besettinge der Atchinse reede sal dienen bij der

502 Konckefuijserijen, read konckelfoeserijen.

handt genomen werdt in vooraengetogen U E. instructie benevens andere saecken wijtloopich uijtgedrukt, waertoe ons gedragen sulcx de jachten Alckmaar ende Goede Hoop die beneven Lillo gesamentlijk voor 6 maanden van alle nootwendicheeden ten behoeve van het volck daarop vaerende geprovideert sijn, vermits geen ander bij de wercken hebbende daar toe moeten geinplojeert mitsgaders d'overhoofden derselve van soodanige ordre als U E. tot hun luijder reglement sal nodich achten dienen, versocht te werden wanneer U E. sich wijders in persoon met Lillo dat vermits sijn ouderdom en swackheijt ginder niet mach vertrouwt werden weder herwarts can transporteeren, doch alles gelijk verhoopen wel uijtvallende ende dat U E. resolveerde achtervolgend het generael bevel over de West Kust naer Batavia te navigeeren, soo sulden dan benevens geroerde Lillo, de Goede Hoop ofte wel Alckmaar daer mede weder hier verwachte.

Wat comptanten, juweelen, huijsmeubelen en anders den coopman Michiel Curre Anno 1651 als binnen Pera van die snoden natie overvallen wierdt geplundert en afgenomen sijn, sal U E. uijt de hier <f.268r> bijgaende memorie specifice cunnen naerlesen bedragende in alles een som van 7812½ R^a van 8^{en} die wij hebben goedt gedracht U E. om sich des nodich zijnde daar van te dienen ten eijnde d^o Curre van gelijcken soo t'mogelijck waeraen t'sijn mocht ge-reacken mede te geven.

Originele missive, Dirck Schouten, 16^{en} Sep. 1655.

<f.275r.>

.....

Pr gelias den Otter 29 Junij passado, bij d'h^t Gouverneur van Malacca, expres naer costij affgesonden, hebbe U Ed^e mijn wedervaren volcomen tot dien tijt eerbiedich aengeschreven niet twijffelende aen de pairesse desselfs 'tzeijnden des copie excuseere, en in desen reverentlijck voortgaende, U Ed. 'twijder gepasseerde, een vuldichlijck voordragen sal, aenvanckelijck hoe 4^{en} Julij daar aenvolgende p^r de jacht Alckmaer, Lillo, ende Goede Hoop, van Malaccas rhee-de vertrocken, Cabo Rachado en passant, tot haeling van drinck water en brandthoudt aengewees, 17 d^o ter reede Atchin, Gode zij loft, voorspoedich gearriveert en 's dagh daeraen nae becoming van 't conincklijcke Chiap, naer gewoont ingehaelt en gelandt sijn, daer 's Comp^{es} staat in cleene ruijne, den hooft resident met twee matrosen in goede dispositie, d'loogie gants bouwvallich, doch onlanghs door een nieuw dack versien. 't Packhuijs redelijck sterck, sonder anders als met 57½ el swart laken en 161 cattij loodt gewicht in te hebben, mitsgaders tot noodige dagelijckse gastos gl.406:14: 8 van Sibi[d] Indra

gelicht, en aen den zelve ten achteren vondt, zulcks mijn aencomste ende seccours noodig vereijtschte.

4 stucx Moorse *<f.275v.>* scheepen lagen voor d'Atchinse revier ten ancker, te weten 2 Suratse, 1 Masulipatnam, en 1 Peguijs, waar door merckelijck quantiteit doecken, ende andere gewoonelijcke hier te voeren coopmanschappen, aengebracht, en echter de zelve in redelijcke demande bleven, gelijk oock dit landts uijgevende mercantien, door hun liedens getrocken, naer ordinarijs prijs waren opgecocht, en dagelijck met den contanten vendibel als trocquering der zelve, meest op voorigen prijs negotieerden, in voegen dese coopluijden, nevens verscheijde vaartuijgen, soo uijt Malacca, Johor, Patanij, Java, Maccassar, soo door Chinesee als andere waeren aen te voeren, den handel hier in hebben en d'E. Comp^e vergauwen, dat bij weering der selven als 't wesen conde groote voordeelen in toecomende d'E. Comp^e soude toebrengen.

De Coninginne, Rijcxraden en alle Grooten, soo conde vernemen, waren in mijne comste ten hoogsten verblijt, dewijle vastelijck presumeerde, de differentie wegens Perach nu te zullen werden vernietich ende bijgelecht, dewijle rheedde uijt rapport van de Boedjang en Abdulatijff, voor soo veel de zelve cundich waeren, de principale oorsaeck van dien hadden vernomen, en zoo lieten blijcken sulcx hun wel te laten bevallen, dat eenichzints ten besten des uijtvoeringe van U Ed^l verleende instructie, mij hoope gaff, en soo haest doenelijck t'inhalen van U Ed^l als d'h^r Gouverneur J. Thijsen missive en geschencken aen de Majj^t bevoirderde, edoch niet voor den 28^{en} d^o met alle behoorlijcke *<f.276r.>* solemniteijten efect nam, gelijk U Ed^l des gelievende bij extract mijns gehouden daghregister, hier nevens tot schouwing van langheijt gevoecht zoudet connen int breede beoogen.

3 dagen naer d'inhalinge gemelte op ultimo d^o quamen d'eerste mael binnen 't Atchinse Hoff, en vercregen voor den throon audientie, verthoonende aen de Majj^t Ed^l gebiedenis en intentie des goede en oprechte genegentheijt tot onderhouding van onverbreeckelijck vrundtschap tussen hare Majj^t en den Nederlandtsen staet. Waerop diende 't zelve verstaen hadde en accepteerde, mitsgaders door geroep van Doulat van alle de presente heeren bevesticht wierden; 'K versocht hierop dat d'heeren Rijckx raden eerstdaeghs vermocht te gaen besoecken, dat de Coninginne toestondt. Maar d^o heeren afgelougen, en tot het eijndigen der vasten off Pouassa uijstelde, soo dat hoewel 't gerne anders hadde gesien, daer tegens niet viel te banderen, en genootsaect waeren den tijt met patientie in te wachten, oock wijder voorstellinge rakende mijne commissie als ongeraden excuseerde, te meer buijten communicatie der Rijcksraden, nae dit Hoffs manier, daar niet ingetreden diende de wijle de te

Hove verhandeling meest aen de zelve is hangende, ende diens volgens oock moet geachtvolght, en op die wijze geleijt werden. De voorgemelte Boedjanghs en *<f:276v.>* Abdul[a]tijff, deden oock d'erbiedige groete van U Ed. aen de Maij^t met cort verhael wegens de vereijshende sraffe aen die van Perach, kregen tot response, de saeck naerder te doen ondersoecken, ten eijnde U Ed^t contentement geschiede. Spraecken oock van de West Cust, en dat een Nederlandts schip op hun aenwesen tot Batavia derwaerts tot hervatting der negotie vertrocken. Item binnen Malacca vernomen 2 d^{os} gevolcht waeren, daer de Maij^t sich wel in vernoechde en wij met den anderen eerbiedichlijck 't afscheijnt namen, en naer 's Comp^{es} wooninge retourneerde.

Onder tussen over dese uijtstelling die nae voorgeven tot 't zien der nieuwe maene, ettelijck dagen soude aenloopen, delibererende, liet haer Ed^l de heeren Rijxraden in't particulier aensprecken, maar al te vergeefs, soo dat van 't zelfde desisteerde, en die saeck als niet anders machtig mij onderworpente, tot de becoming van beter occasie de Moorse Pouassa met 't beschouwen des nieuw Maene g'eijndicht wesende.

Wierdt van de Maij^t den 4^{en} Aug. tot beschow van 't gewoone jaarlijkse feest ten Hove geciteert, mitsgaders 7 d^o sijn de ordinarie sitt-dagh des Maij^t oudientie vergundt, sulcx naer overleevering van meedegenome vereering dezelve met alle behoorlijck reverentie de questie van Perach voorstelde en onder eerbiedicheijt de straffe der moorders en restitutie van 's Comp^{es} schade, de selve begrootende ten zomma 50 000 R^a *<f:277r.>* in't largo versocht. Waarop de Maij^t dese antwoorde hoedanige en bij wat gelegentheijt U Ed. soo merckelijcken somma van peningen voiderde, en belangende de moorders, de principale, denoterende den Sultan en Sabendaer, waeren overleden, en dat den Commandeur Truijtmán oorsaecke was. Deselve vier jaeren gepasseert, op hare Maij^t ordre en expresse affgesonde macht, niet bleven gestraft, en door sijn E. ontijdich en tegens danck der gecommiteerde Atchinse Boedjangh opvaeren, tot onder de Perasse vasticheden, ondancx, waere gestudt. 'T welck met beleeftheijt beantwoorde, namentlijck dat des Comp^e geroofde goederen en aengewende oncosten tot rechts becomingh voorschreven etc^a adresseerde, en 't non effect nemen der billicke straffe aen de moorders, niet gemelten Truijtmán, maer die van Perach welcke van 't eene quaet in't ander, en genoechaem als rebellen van de Maij^t waeren vervallen, most geimputeert werden, gelijk 't selve U Ed^l ten vollen bij denckdelijcke verclaring was gebleecken, en dierhalven sulcx meerder gelooffs meriteerde, in voeghe bij vorich versoek ten rechten persisteerden. De Maij^t diende in antwoordt de saeck te sullen doen ondersoecken, gelastende de Rijxraden en andere grote heeren daarover te pitcharen. Welcke tesamen op stonde, versochten 't selve ter Ballije staende

in't gesicht van den throon mochten bewercken, dat de Vorstinne <f.277v.> toestondt, d'heeren Rijcxraden namen corts hierop nevens mij eerbiedig afscheijt, en U Ed^l als d'h^r J. Thaijsen openbarelijck en in 't aenhoren van menichte die-naars gelesen, en 't woort door Orangcaije Maradija Siri Maradija gevoert wiert, seggende den Commandeur Truijtman is de eenige hinderpael, de voor dese gegeven ordre des Maij^t in't straffen der Perasen niet is geffectueert. Item dat zijn Ed. op't vertreck van hem Truijtman, die saecks verrichting serieuselijck hadde gerecommandeert, doch 'tselve niet in achtinch genomen, en dien volgens hem te inputeeren was, dat al weder in voughen als voor den throon debatteerde, en met redenen ter materie diende crachtich contrarie bewees, soo dat eijndelijck en naer vele redenen die met den anderen voerden, de saeck tot de geeijste 50 000 bij de Perasen te voldoen wiert geresolveert, latende 't straffen des Tommagon tot naerder vergaderinch suspens, van welck besluit de Maij^t verwillicht zijnde, d'approbatie naer uso, door een der groote Capados, die geduierende des verhandeling, twee diverse maelen had over en weder gegaen, liet uijtsprecken, wijder besloten gemelte heeren, den Rijcxraet Sieri Paducca Tuan, oom van den Tommagon in Perach, 't straffen der schuldige aen de moort aldaer begaen met mij 't sijnen Ed^e huijs aff te handelen. Wes halven dags daeraen <f.278r.> te verscheijnen versochten, dat aennam, op den gestelden tijt compareerden, en onverrichter saecken, als souckende zijn Ed^l cosijn bij den leven te behouden, daer voor die tijt niet toeconde verstaen, vertrocken, largo bij voor aengehaelde extract van gehouden daghregister⁵⁰³ daer U Ed^l ten respecte voorschreven reverentelijck toe wijse te sien.

Vorder op zijn Ed^l citatie den 10^{en} d^o tot onderhandeling getreden wesende, accordeerde met het behouden van den Tommagon mits dat van zijne waerdicheijt en ampt wierden gedeporteert, onder soodanige conditie en prerogative, voor de Ed^l Comp^e soo door U Ed^l gemandeert als anders te vercrijgen, en int brede bij meer gemelte extracts sampt de wijdere verhandeling onder weder sijts debatten, van ijdere recht te beweijsen voorgevallen U Ed^l gelieve te beschouwen.

Des anderen daeghs off 11 d^o sont op gemelten h^{rs} versoeck den ondercoopman Pits en Tolcq Abdulatijff 't zijn Ed^l huijs, die keerende rapporteerden, alle de poincten exempt tholvrijheijt tot Perach, item goudts handeling op Sumatras Westcust waeren bij de Maij^t en Rijcxraden toegestaen, en dat Sillidas verandering voor Indrapoura aen de Maij^t andermael entrephentie⁵⁰⁴ Radija Silleman broeder des Koninck van Indrapoura moste verthoont en versocht

503 His daghregister is not extant.

504 Entrephentie, read interventie.

werden. Doch aen't succes niet was te dubiteeren, waerop sijn Ed^l, mijne resolutie s'morgens daeraen, te Hove door d^o tolcq wilde inwachten. Sulcx gemelte rapport in consideratie genomen hebbende, goet <f.278v.> vonden, in plaats van de geweijgerde poincten, een jacht tholl vrijheijt peper jaarlijcx te solisiteeren.

'T een en 't ander soo bij sijn Ed. bewerckt, als in verscheijde Hoove ganghen verhandelt, is de saeck soo verre gebracht, dat de Maij^t en Rijcxraden, buijten 's Comp^e ettelicke jaeren geerlangde voordeelen, meest alle de poincten in mijnne instructie bij U Ed. gelast te versoecken, hebben toegestaen, namentlijck,

tholls vrijheijt op d'een plaats gebreckende op d'ander te corten
voirder thol op de West Cust met Reael swaerte in steede van
Spaense R^a te betalen.

d'voldoening van 50 000 R^a door die van Perach.

't contract tussen den Sultan van Perach en den E. Truijtmans
besloten 't onderhouden.

toelatingh van een nieuwe logie tot Perach aen de revier cant.
de schuldige aen de moort behoerlijck metter doot te straffen,
excepto den Tommagon mits dat van sijn ampt gedegradeert werdt.

800 b^r thol vrijheijt voor dit Perasen te jaer op de gemelte Cust.

Waertegen ontseijt den handel van goudt ter plaats gemelte, item Sillida voor Indrapoura tot handel plaats, doch sekere negoreij off plaats genaemt Aijr Hadija gelegen tussen voornoemt plaats, te mogen kiezen, met versekering en toesegging deselve met een bequame revier en ancker plaats <f.279r.> versien was, en nae gelieven soude doen visiteeren, waer mede tot U Ed^l naerder resolutie mij liet geseggen, onder vast vertrouwen U Ed^l dit mijn doen voor wel gedaen sult gelieven aen te sien. En gemerckt soo wel bij de Maij^t als Rijcxraden tot de verrichting in Perach mij te willen laeten gebruijcken iterativelijck blijve versorgh, hebbe sulcx in consideratie genomen sijnde goet gevonden in te willighen, en U Ed^l ordre dies aengaende t'vertrecken, onder bede van 't selve als ten dienst van d'E. Comp^e om evident te redenen uijtwijsende nevensgaende copie resolutie geschiet, ten beste gelieve te duijden, te meer licht te straffe aen de schuldige tot Perach en 'tgeene wijder te dier plaats staet verricht te werden, soodanigen succes als nu d'apparentien verthoonen, niet soude aendragen, oock des Maij^t navale macht die tot het voorschreven werck derwaerts staet te navigeren, bij mijne absentie geen spoedige affvaert, maer langhe dralinge soo wel daer als hier soude subject zijn, en ten deele de Maij^t en 't Hoff 't oogh op der Nederlanders macht aldaer te toonen straelt, sulcx met Godes hulpe t'jacht de Goede Hoope waer mede desen aen U Ed^e affseijnden, voor de Westcust met mijne missive aen d'opperhoofden aldaer, welcx copie hier nevens gaet geresolveert hebben te despecheeren, ten fijne van mijne ver-

richting met de Majij^t cundtschap en de Ed^l <f.279v.> Comp^e d'geoptineerde voor-
delen becomen.

Buijten versouck, heeft 't Atchinse Hoff gelieven t' ordonneren desen jaar
Ambassadeurs aen U Ed^l te committeeren, welcx eijgen vaartuijg benevens 6
d^{os} tot de Perachse beseijnding en beslechnich der differentie, dagelijcx wer-
den geprepareert sijnde tot hooft desselffs, den Gouverneur van Daija soone
van Sieri Paducca Tuan geauthoriseert, met de welcke dan soo haest veerdich
en zeijlreet sullen zijn, de reijs nae Perach met den anderen gecunjungeert, en
nae apparentie tot het uijtgaen deser maendt aenlopen sal, door Godes hulpe
verhoopen t' ondernemen, met intentie d'h^r Gouverneur tot Malacca de cunt-
schap desselfs, 'tsij door een der jachten Lillo off Alckmaer, off een der chalou-
pen voor Perach te vinden, aen te schrijven, opdat met sijn Ed^e secours tot 't
restabileren van't Comptoir in Perach, en 'tgene wijder vereijst, mogen wer-
den versien en onderschraecht.

Soo sijn insgelijcx door de Majij^t twee boedjangs tot naercoming van de ge-
accordeerde poincten aen de Gouverneur der West Cust gecommiteert die p^r
voornoemt jacht, nevens den ondercoopman de Salengre, welcke tot verblijff
ongenegen, en sijn administratie aen den ondercoopman Pits getransporteert
is, derwaerts gaen, en hem Salengre de bevoirdering desselffs seriuselijck gere-
commandeert blijff.

<f.280r.>

Bij vercoop van ruwe Chinese seijde laet de Coninginne alhier in debet ter
somme van 200 t^l off f.2040 die versocht heeft schoon anders gecontracteert, d^o
somma door peper op de West Cust te voldoen, dan hare Majij^t niet hebbe con-
nen wijgeren oversulcx de betalings voirderingh en 't generaels belastinch
d'onse op de gemelte Cust blijff aengecundicht.

De negotie bouckens deser plaats oudt vendende 44 maenden hebbe op 18
des gepasseert maent Julij doen sluijten, sijnde de generaele oncosten in dien
tijt,

'tsedert 18 ^{en} Nov. 1651 te somma van	f.9287:19: 9
waertegens geavanceert	1689:15: 2
in vougen ten achteren	f.7598: 4: 7
blijvende de restanten, afgeschreven	
d'uijtsaende schulden als 't verongeluckte	
silver wercq in Queda eeniglijck	f.518: 2: 5

waertegens den crediteur Sibi[d] Indra, die p^r
eerste becoming van contant sullen laeten

voldoen voort loopt ter somma van	f.406:14: 8
-----------------------------------	-------------

Gelijck U Ed^e des gelievende bij de gemelte boucxkens, die sampt der selver specificatien, logie boucxkens en dagh register, benevens de scheeps boucken van't verongeluckte jacht d'J. Prins hier neffens gaen, breder cordt beooghen.

<f.280v.>

Tegens hoop en meening hebben tot noch seer weijnig van 't aengebrachte cargasoentje aen den man gebracht, oorsaecke alles hierbij voor gementioneerende vaartuijgen in cantiteijt is aengevoert, en apresen bijnae eenige winste daar mede toe doen, sulcx tot beter occassie 't packhuijs sal moeten bewaeren, de wijle den tijt van vertreck van die negotianten voorhanden en naer 't effect desselfs, de marckt soo wel van incomende als uijtgaende coopmanschappen tot voordeel te veranderen staet, mitsgaders ten dien insichten, onder verbetering, oordele gevolcht moet werden.

'T weijnige dagen verleden bij aencomste van seecker cleen vaartuijg uijt Perach, dat soo nu als dan met aenvoer van clene quantiteijt tin geschiet, vernemen d' twee Bintaras welck ruijm 10 maenden verlede bij de Maij^t tot hulling des Sultan aldaer afgesonden en tot Delij geruijmen tijt getouft, bij de Nederlandtse besitters van Perach, door 2 chaloupen ontrent de revier Laroth aengehaelt en 4 derselver vaartuijgen verdestriueert, eenige persoon doot, een der Bintaras gevanghen, item een onser chaloupen in't gevecht te gronde gegaen soude zijn. Dat bij 't Hoff seer secreet gehouden en door geen van de grote ontrent ijmant gemelt werdt.

<f.281r.>

Den 11^{en} deser als jongst te Hoove was, t'vertreck van 't jacht de Goede Hoope als de veerdich maecking tot Maij^{ts} vaartuijgen naer Pera instantelijck spoedig toegeschieden versocht, kregen toesegging in 14 dagen alles greeet te sullen wesen, soo dat vertrouwen met 't uijtgaende deser lopende maent 't afscheijt uijt dit Rijck becomen ende reijse naer Perach met Godes hulpe aenvangen.

Den al regeerden sonne 'tselve voor spoedich en achter volgens besluijt succedeerde.

Achter volgens maendaet van d'Ed^e h^r Directeur Hulst, gaan bij desen 2 Siamse potten aerdolij, inhoudende 33 bamboesen a 1½ d^o p^r maes, monteerende met d'potten binden en toemaecken 2 t^l off f. 20: 8, waar voor't general in dit Comptoirs boucxkens gedebiteert blijft.

Twee Maccassaerse jonckjes, zijn 8^{en} en 12^{en} deser geladen met giroffel nage-len, noten, muschaten, sandelhoudt, loeijangh⁵⁰⁵, fijn porsseleijn, goudtdraet en andere waeren, met hun drijen ruijm 1½ maent verleden van Maccassar

vertrocken, en den derden dagelijcx verwachten, hier aengelandt. Zijnde soo wel de besetting aldaer als in't Malaccs vaarwater geschapeert, stroijen hier nieuws, den oorlog in Amboina tusschen de Nederlanders en hunne natie, buiten voordeel van d'een off d'ander hevelijck betracht, en bij alle wegen, uijt <f.28r.> Maccassar quantiteit van vaartuijgen vol volck derwaerts gevoert wert. Door welcke gasten (gelijck oock 3 Javaanse jonckjes met passe van de h^r Gouverneur J. Thijssen, van Malacca op Deley⁵⁰⁶, daar hunne aengebrachte cleenicheden die meest in Sineese waeren en Javaense snuijstereije bestaen, niet hebbende connen omsetten, den cours herwaerts doen nemen heeft) den marct van die waeren, excepto de specerijen als Javaanse geringheden seer gedaelt is, soo werden mede bij t Hoff en voornamentlijck den Macassar, alleenichsints suspect gehouden, en moeten sich d'Atchinse onreedelijckheijt in't venten van hare goederen seer submis onderworpen, mitsgaders nae dit lants wijze de handen der groote met schenckagie salve.

De Maij^t heeft in hare Extemie⁵⁰⁷ aen de Gouverneurs en andere grooten mede gelieve te mandeeren tot Indrapoura 45 bh^r peper tot weder geschenck aen U Ed^l d'coopluijden aldaer te doen behandigen, invougen de cundtschap en d'eerlanging desselfs die vrunden bekent gemaect en gecommandeert hebbe.⁵⁰⁸

VOC 1212

**Translaet missive van de Coninginne van Atchin aen die van Perah.
[1655]**

<f.130r.>

Brief van de Coninginne van Athin aen die van Perak, uijt Maleischen int' Duijtsch vertaelt

.....

Voorts gaet dese onse seer heerlijcke list aen den Sultan Ammad Eldin, ende Bendhara Padoeka Sire Mharadja, ende den Tommegongh Sire M[a]haradja de Lila, ende den Orangkaja Padoeka Radja, ende Mantri Padoeka Ton, ende den Orangcaja Lacksamana, ende alle de hoelebalangs, ende alle de menigte, ende alle het volck groot ende klein, die uit' land van Pera zijn.

⁵⁰⁶ Deley, read Deli.

⁵⁰⁷ Extemie, read estemie.

⁵⁰⁸ Concrete fruition of his mission was the conclusion of peace accord with Perak in the same year. For the details, see *Corpus Diplomaticum*, vol. 2, pp. 77–81.

Soo wert dan verwitticht aen Sultan Ammad Eldin ende alle de hoelebalangs, benevens den Orang kaya Bendhara dar selam, ende Mantri Padoeka Ton Dia Pahaloen, ende de Mantri Padoeka Radja, ende de Pouggelo Sirben Radja Setia Indra, dat wij ordonneren aen 't land van Perah datse volgens <f.130v.> ons wille herstellen, die saecke daer is tusschen de Hollandrs ende die van Perah. Oock willen wij dat de Sultan ende Bendhara, ende de groote Orang Kaja, ende Siri Mharadja, ende Tomonggongh, ende alle de Hoelebalanghs mede, 't samen over een stemmen met den Orang kaja Bendhara dar Jselam, ende Abintara Siri Indra Padoeka ende Siri Indra, ende Ponggoelo bodjangh Siri Setia Pahaloen ende alle de Hoelebalangs.

Dit bevelen wij, dewijle de Gouverneur Generael Johan Maetsuijcker gesonden heeft den Commandeur Dirck Schouten, die onder onse staet is verscheenen, ende heer eenen brieff gebracht, welckers woorden van den inhoud daerin begrepen, luidende, dat die van Perah aen de Hollanders hadden verongelijckt, ontstaende het verschil daer uijt dat die van Perah de Hollanders, wegens den handel van peper, schuldich waeren eenig^l geldt, beloopende de somme van vijftich duisende: de penningen seggen sij dat hun schuldigh zij, de Sultan ende Bendhara ende groote Orangkaja, ende de tegenwoordige Bendhara, ende Abentara, ende de Shabandar, ende alle de coopliden die in de koop plaets Perah wonen, ende alle de menigte welcke eertijts in Perah waeren; doch datse daer nae gesorght hadden eenige belastinge tegen haer, seggende dat de Hollanders haer negrij willen innemen: waerop sij hebben gevangen genomen Sr Michiel Curre ende alle sijnen bijhebbende volck dood geslagen <f.131r.> ende hebben alle die penningen die zij schuldigh waeren ingehouden. Nu soo versoecken sij dan onder onse stoff, dat wij die van Perah souden straffen met een behoorlijcke straffe, dewijle sij dese moeiten eerst hebben gesocht, ende dat wij eenige bevel souden gevende, om die schuld die van Perah schuldich zijn te betalen, indien niet van desen jaer niet betalen, dan in het jaer dat daer volght, sulcx hebben sij gediensstigh onder onse stoff versocht.

Soo ordineeren wij dan nu, dat alle de penningen van de Hollanders door die van Perah sullen werden betaeldt ende soo wie niet en wil bekennen schuldigh te wesen, dat die come onder onse stoff, om te rechten met de Hollanders, mitsgaders de Orang Kaja Bendhara dar Jselam, op dat wij daer nae mogen ondersoek doen, ende wij sullen cracht oeffenen soo als dat behoord. Ende die aengaende welcke dese moeite eerst hebben begonnen, die bevelen wij dat inde ketten werden geslagen: ende aengaende de goederen van de Hollanders als oock die van Perah die in den oorlogh ende tusschen dit dootslaen (zijn te

buijten gemaect) daer van en sal geen cracht meer nae desen werden gedaen, doch begeeren de Hollanders dat hare registers ende geschriften welcke die van Perah <f.13v.> haer hebben benomen, dat die haer werden wederom gegeven, om daeruijt te comen trecken de schulden die te betaelen zijn: daer en boven soo hebben sij oock versocht onder onse stoff aengaende den handel in Perah, dat die alleen voor die van Atsin ende Hollanders soude wesen, ende niet voor allerlei vreemdelingen ende van de prijs van het tin hebben sij mede onder onse stoff versocht, dat die bleve gelijk beslooten was met den Commandeur Truijtmans, voor een bhaer een en derticgh realen ende een quart, sonder meer, ende dat haer mochte toegestaen werden een hujs te maecken dicht aen de revier; ende wij hebben haer dit volgens haer versoeck toegestaen, ende sij hebben versocht om den onse stoff dat wij haer wilden vergonnen vrijheijt van de thienden van het gene in Perack werd verhandelt, doch dat en hebben wij haer niet willen vergooien.

Voorts soo brengt dese onse ordre aen den Sultan ende Bendhara, ende den grooten Orang Kaja, ende Siri Mharadja, ende den Tomonggongh, ende alle de hoelebalangs de Commandeur Dirk Schouten, die seer habijl is, oprecht ende getrouw omtrent onse stoff, ende van goede verstandt ende beleidt verre boven den Commandeur die voor desen quam, desen willen wij dat van den Sultan, ende <f.132r.> alle de hoelebalangs met eer ende vrientschap werde bejegt, want de lesse van clacke namen brengt mede, dat wanneer sij haere voordoen om te oorloogen datse dan handel nae de wijse van oorloogen; ende wanneer het tijt is van te bevredigen nae de wijse van vrede, ende datse niet quaets in haer herte behouden, op dat de naem van haer clackmoedigh verbreid werde, want sulcke namen die noch jets in haer herte beslooten souden, die in zijn de naem van mannen niet weerdigh, ende voor God zijse veel snooder; gellijck hakima segt, dat sulcke zijn boose mannen die iets in haer herte verbergen, want sulcke huijchelaers verliesent, doch eindelijck al ist noch lange daer nae, ende gelijk de wijse seggen, onder sulcke huijchelerije soo nadert de booscheijt ende wijckt het goede, soodat over sulcks die soodanige zijn den strijdt moeten verliesen. Wijders en sal in desen handel niet goets werden bedreven, dan volgens den raed van wijse ende verstandige lieden.

**Translaet missive van de Coniniginne van Achin aen den
Gouverneur Generael. [1655]**

<f.133v.>

.....

Alle het geene hij⁵⁰⁹ versocht heeft onder onse stoff dat hebben wij oock vergunt maer wij en hebben hem niet vergund sijn versoecq om vrijdom van de Thienden voor de Hollanders die in Perah komen te handelen, alsoo de Thienden van de handel in Perah, dien van Perah selfs toebehooren.

Ten eersten heeft de Commandeur onder onse stoff versocht wegens den handel in Priaman ende Tikoe ende Indrapoera, dat die niet <f.134v.> ende zij voor alle vreemde natien, maer alleen voor die van Atsje ende Hollanders, ende dat wij een schip de tienden sullen vrij gegeven van 1200, dit heeft hij onder onse stoff versocht, wij hebben oock toegestaen dat ...[?] in zij even als te vooren; wanneer daer geen ladinge en is in Priaman datse dan haer ladinge halen in Chelifa⁵¹⁰ datse dan haer ladinge halen in Indrapoera, ende dit hebben wij toegestaen volgens sijn versoeck.

Daer benevens heeft hij oock onder onse stoff versocht dat wanneer de Hollanders souden komen handelen in Indrapoera dat haer scheepen souden mogen ankeren in Sillida, maer dat te omckeren in Sillida, en hebben wij niet toegestaen. Wij hebben bevoolen datse souden omckeren in't weten van Adji⁵¹¹, want het volck van de revier Pagoe en hebben geen onderhandeling met die van Indrapoera, ende het soude lastig vallen voor die van Indrapoera wederom aldaer te gaen handelen.

Daer en boven heeft hij onder onse stoff versocht dat de tol voor de Hollanders die in Tikoe, Priaman ende Indrapoera komen handelen dat wij hier van onse ordre souden senden aen den <f.135r.> orang kaja Mharadja Indra Panglima Priaman ende aen den orang kaja Mharadja Sendoetan Panglima in de coopplaets van Chelifa, ende den Sultan Muhamed Sia in Indrapoera, datse die betalen in provintie daelders, waer onder gantsch geen kooper gemenght, ende dit hebben wij hem toegestaen volgens sijn versoecq en sullen wij hiervan onse ordre ende besluit aen alle de Panglimas senden, om haer te doen verstaen alle 't geene wij toegestaen hebben.

Wijders heeft hij onder onse stoff versocht raeckende den handel van Perah, dat die slechts sij voor die van Atsji ende de Hollanders, sonder voor eenige

509 Hij, i.e. D. Schouten.

510 Chelifa, read Kalifa i.e. Tiku Bandar Kalifa.

511 Adji, read Air Hadji.

andere vreemde natien; ende aengaende de prijs van het tin in Perah heeft hij mede versocht onder onse stoff, dat die sij gelijk beslooten is met den Commandeur Truijtmans voor een bhaer een en dertich R^x ende ¼: ende dat haer weder wierde geoorloff een hujs te maecken dicht aen de revier van Perah; ende dit hebben wij hem mede toegestaen, volgens zijn versoeck want wij in onsen raed goet gevonden hebben dit den Generael in te willigen ende den Commandeur oock toe te staen, dat hij een schip vulle met acht hondert wij schelden de thiende van dat alles quijt, noch hebben wij den Generael te verwittigen, aengaende den inhoud van den oodt <f.135v.> moedigen brief van den Generael, daer hij versoeckt dat die van Perah souden werden gestraft die den Hollanders hebben omgebracht, dit hebben wij alle de Wazirs die onder onse stoff zijn voorgehouden dewijle dit een saeck van soo grooten belangh is; doch die dewelcke tot werck begaen hebben, en hebben dat niet uijt eijgen driff gedaen, want zij waeren onderdanen staende onder het gebied van de Sultan Mulafar Sia⁵¹², dit volck behoorende onder t'gebiedt van Sultan, hebben hem moeten gehoorsamen, want dat is bij alle slach van menschen dat die het bevel haeres heeren overtreden als revellen werden gestraff, ende door een schandelijcke doot haren naem besmetten, selfs bij kleijne Coningen ende Panglimas van eenige Negrije, soo is dit de wijse van doen; als de Generael wel weet.

Ende daerom is in onse raed beslooten dat wij die niet en sullen doden maer wij hebben belast datse die in de keten houden slaen, ende dit alles hebben wij na ons goet duncken best geraden gevonden, Sultan Mulafar Sia die de negrie hier te heeft gebracht, die is al uijt dit leven ende dit landt verhuijst, oock zijn veele van Perah, ende ander door de Hollanders selfs omgebracht, ende hij hebben alle de lieden die naer Perah quamen bedorven ende goederen van t'volck gerooft.

<f.136r.>

Nochtans willen wij die van Perah niet rechtveerdigen noch wij en willen de Hollanders niet int ongelijck stellen, wij houdense beide even gelijk onder onse stoff, 'tsij wie van beiden gelijk off ongelijck heeft; op dat wij die van Perah rechtveerdigen ende de Hollanders de schult gaven, ende op dat sij daer naer te beter mochten handelen, ende die in de schull[t] waeren het werck niet quamen te bederven. Ende dit sal oock den Generael self wel bevallen indien hij wil bevestigen het contract met die van Atsji ende die van Perah met de Hollanders: ende sal oock de Generael den geenen die in Perah stil blijven ende die derwaerts gaen ende keren hebben te waarschouwen datse haer wachten iets te bedrijven, het welck met de costuijmen van dit landt niet over een comt; Soo hij souden doen gelijk voor desen dat en soude niet wel gedaen

512 Mulafar Sia, read Muzzafar Syah.

zijn; Wasst gelijk de gesegende prince der eeuwen secht, ter hoela' adat adawat,⁵¹³ dat is, alf te wijcken van de wijse van doen, dienen gewoon is dat is een misslach, soo het in saecken is, die bij allen aengenomen zijn want elck heeft zijn eige wijse een dorp op zijn dorps een standt op zijn standts, op dat de herten van een jegelijck oprecht waeren, ende dat niemand soude gaen buijten de <f.136v.> gewoonte, omdat hij andere verachten ofte verschricten soude, om datse maer dorplieden zijn, ende alsoo saecken wij dese saecke te richten want waerlijck soude ons de prince der eeuwen hier naer ontfangen, het en is niet billijck voor ons dat wij die geene souden straffen die bij ons de straffe niet hebben verdient, want de heere de prince der eeuwen en wil niet dat men iemandt soude straffen tot verderff, wanneer hij de straffe niet verdient, maer onbillijcke redenen alleen, want wij zijn oock sijne onderdaenen. Bendhaera souden wij oock hebben vernedert want hij een weijnigh schult heeft onder onse stoff, aengaende de moeiten tusschen de Hollanders ende die van Perah; hij en heeft het niet verwittight onder onse stoff, doch de Commandeur heeft versoecq voor hem aen ons gedaen, ende hij sal onses bedunckens soo het wel en oprecht gaet met de Hollanders ende die van Perah den Generael comen dienstich zijn, in Perah, om dat hij handich in zijn bedrijff is ende de vreemdelingen hem oock beruimen ende wij vergeven den Commandeur Truijtmans mede zijn schuldt, ende de Generael vergeve het hem oock, op dat hij daerom geen straffe en lijde.

Daer en boven heeft Commandeur onder onse stoff te verstaen gegeven, dat die van Perah aen de Hollanders souden schuldich zijn de somma <f.137r.> van 50 000; en dit willen wij oock dat die geene diet schuldich zijn sullen betaelen, indiese t'niet en betaelen van dit jaer, soo in het toecomende, ende indien niet in toecomende jaer, int' jaer dan dat daer naer volcht, ende soo wie zijn schult niet soude willen bekennen, dat die te recht come onder onse stoff 'tsamen met de Hollanders; ende aengaende de goederen die in de haeren herrewaerts van de Hollanders ofte die van Perah mochten te beuijt gemaect zijn, daerover en sal men nae desen malcanderen geen moeite meer aendoen, aldus hebben wij in dese saecke geoordeelt, ende de Generael die vergelijcke de gelegentheijt van Perah, bij een 'thuijn die beplant is, in dienen de selve wel gaede slaet, soo sal men veel goets daeruijt genieten.

Soo wert oock inden gediensstigen brieff van den Generael vermeldt, waerom hij geen schip om te handelen naer Priaman heeft gesonden, om off mischien die lieden alsoo oock wilden doen met de Hollanders gelijk die van Perah hadden gedaen, het welck wel waerachtich is, want het is seecker dat

513 Hoela' adat adawat, read (Mal.) hala adat adawat i.e. to forgive or forget hostility.

onder alle slach van volck zijn goede ende quaede, doch en uwelmense nochtans niet alle gelijk stellen: want oock onder de Hollanders die onder onse stoff comen, <f.137v.> daer onder zijn voorwaer sommige goede doch oock wel quaede, ende soo ist' oock met die van Atsji, ende alle andere Negerijen; maer die de vrientschap soecken te bevestigen, die kunnen licht wat te goede houden.

Voorts senden wij Abintara Sire Amerbangsa ende Abentara Ton Ratna Elradja nae Batavia bij den Generael om te bevestigen het contract tusschen t'land van Atsin dar Elselam met het land van Batavia, op de voorige wijze, oock soo senden wij Setia Moluk als taelman.

.....

VOC 1214

Copie missive [van den Commissaris Truijtmán] aen den Gouverneur Generael, 30 Sept. 1656.⁵¹⁴

<f.171r.>

Ik en twijffelde niet, dat uwer Ed. al voor aen ontfanck d'een wt Malacca bericht sij gedaen van de bijt onsen behouden arrivement aldaer, welck gewesst sij op den 12 dagen na onse veretreck van Batavia; ende wijders van t geene op mijn aenwesen, bij conferentie over d'Atchijnse en Perahse zaacken, met den heer Gouverneur ende Raet aldaer beslooten is geworden, namentlijcken: dat we int derwarts gaen bij accidentals bejegeningh van eenige Perahse vaertuijgen ende dier natie, 'tsij van Perah naer Atchin, tzij van daer na ginder etc.: voor eerste altoos met d'uijterlijcke feijten van vijantschap soo langh behoorden te supercederen, toter tijt en wijle dat we voor Atchin g'arriveerte waren ende mitdien de Coninginne en t Hoffe aldaer van onsen nader intentie en begeerte tegens 't jongste Perahse vrede besluit ende dien non ratificatie alvoren g'instinueert ende gewaerschout hadden.

Item hoe dat wij tot voorsettinge dier voijage op den achten dagh daeraen, te weten de tweede van jonghste afgewecken maent Augustij, weder van Malacca sijn gescheijden ende g'adsisteert geworden met de tingangh: Ontongh Perah buijten welcke doe ter tijte oock geen ander vaertuijgh in wesen lagh, daer benevens noch met sooveele soldaten versterkt als dat guarrison naulijcx heeft connen missen, des om't een en 't ander niet nodigh en verder 't extenderen gedrage mij aen t'voorgaende bericht gantsch weren telen.

⁵¹⁴ This missive was written on his fourth and last mission to Aceh.

<f.171v.>

Sedert en ingevolgh van dat vertrecken, is ons aenkomst voor Atchin geweest Gode gedanckt wel gecombineert en behouden op 20^{en} des voor gerefeerden maents, buijten rescontre van eenige vaertuijgh, ende d'arrive van t jacht Alecmaer bij ons den 27^{en} dito daeraenvolgen drie Moorse schepen van den hier ter rede ten ancker en het werde verongeluckt leggen aen de wal, waer van daan ende wanneer die daer verschenen waeren, wijst het nevens gaende extract van mijn dagelijcx gehouden aantekeninghe⁵¹⁵ largo aen, wes als anders deser meer aengaende, om dubbel geschrifte te mijnden mij tot 'tselve submis referere.

Onse residenten aldaer waren noch vier in getal en redelijcke gesont, maer d'hoorlogie maker overleden.

De Coninginne van Atchin met 't Hoof en vonde niet 'thujs eenelijcken den Gouverneur van de vremedelingh Sirri Paducca Tuan als stede houder, na bericht soo wat en al voor 13 dagen tot vermaecq lantwaerts ingetogen ende jegenwoordigh op de eliphant vanght, des niet jegenstaende is evenwel na gewoone niet en gesuijmt cuntschap te nemen van onse komst en mitsdien oock niet en gespaert dieligentie van te procureren na de wijze 't conincklijcke Chiap welck des derden daer aen beschickt sijnde tot ons aenboort wiert gebragte met geen minder respeckt en slechte gevolch als hier bevonden, om mijn persoon en suite aenland te halen, dan ter wijlen ick verexcuseerde soo veel als mij stont te doen, soo ontmoetede den gecommiteerden daarvan dien geheel anders als vermijnt hadden, sulcx datelijck met vrese waren bevangen, indervoegen sij niet alleene daerover scheenen ende sijn besontert maer terugh gebrachte hare gesanten oock <f.172r.> selffs verbaest, en opdat ick hun eenigh sints benam 't quaet vermoeden datse van mijn hadden ende verdere difficultijten diese maeckten, soo most ick veel en verscheijde vrundelijcke propoosten oof troeven, voor dat ick haer con disponderen⁵¹⁶ tot d'acceptatie van de copie ende traslaet des brieffs van uwer Ed. om die slechts aen de Coninginne te brengen, gelijk schiet zij, ende dat so meer, overmits hare Maij^{ts} retournerende gesanten selffs niet en vermoghten ten diesselve te accompagieren, invoegen dat breder bij 't voornoemt extract fol.3 te sien is.

Largo en verscheijde zijn daernae geweest de discoursen op die negotie, niet te min hebbende met alle oiren van onser zijde getracht tot de geordineerde conclusie van diesselve, soodanigh, dat sich de Coninginne op fundament van

515 Gehouden aantekeninghe, is not extant.

516 Disponderen, read disponeren.

goede en clare beweegh=redenen, naer eijsch van raacken voorgestelt oock dadelijck: tot reden en billicheijt heeft geschickt mitsdien se hier na de versochte lichtigingh van Comp^s factorie en het vertreck dier residenten onwederspreeckelijck niet alleene volcomen heeft toegestaen, maer die oock voor de missive van hare gesanten, noch geprefeert dan hoe veele onredelijckheit als billickeijts ick wel in dese vont, soo veel te meer onredelijckheden en trou[w]loosheden sijn mij naderhant bejegent door gesubsequeerde cavillatien ende geveijnste valsche strecken, vdrachligh⁵¹⁷ van wantrouwe, ijdele ijmagnatien en quad dessijnen.

Waerom wesnoch 't meeste, gantsch moeilijk en gevaerlijck zijn geweest d'ongevrechde en schandelijcke <f.172v.> tegenstrevingen van dien stummen gouverndur en stede houder, waervan hiervoren is mentie gemaect, overmits hier om leech publicq heeft derven breken en lange tijt tegenhouden, dat de Maij^t daerboven in oprechticheijt had beslooten en int openbaer wtgesproken gelovelijck en buijten alle twijffel door niet weijnigh toedoen, stijvingh en approbatie van noch eenige andere sijnder vermoogende helpers en onse vijanden, die ten naesten bij nu ontrecht sijn, want evident liet desen heer hier blijcken de verdelingh van dat Rijck, 'k segge van de coninckelijcke autoriteijt ende het onderscheijt van dien, mits niet en cederende het Roijale opperste, en dat meer is, tgene zij claelijck sach dat behoorde te geschieden, sustinerende altijt behoorden voor te gaen ende eerst gelargeert te werden hare gesanten, waeromme dan te vrijmoediger ende met redenen altijt daer jegens g'opponert, jaa op verscheijde wijze en wegen na de concurrentie oock dapper en zoo wtgevaren hebben. Sulcx bij gerepenteerde extract van de dagelijckse annotatie op fol.14 tot 17 sequent omstandelijck blijkt. Immers is der Coninghins wil eens g'aprobeert en daerop eijntlijck gevolcht succes vant opbreken der logie ende de demissie onser residenten jegens hun in pant gehoudene gesanten, sulcx dat selve, niet tegenstaende genoegsaemstx geweyse ende alens met geen geringe moeijs, evenwel nochtans ten lange lesten op den 13^{en} deser t' onser gerustigheijt volcomen ten eijnde gebracht en g'effectueert zij.

Hoedanigh nu achtervolgende uwer Edele begeren <f.173r.> die gesanten doorgaens getracteert en naderhant met de origineele brieffen en geschenck aen de Coninginne gelargeert zijn geworden; mitsgaders ick mij gevolghlijck conform ordre omtrent de Maij^t ende voorsijden Stede houder aengaende onse vorder dessijne door verscheijde messages wijders gequeten hebbe ende tegens allen aenval nae vermogen beweerten. Item met wat termen d'insinuatie

517 Vdrachligh, read verdrachtigh.

van vertreck oock gedaen zijn aende hier gevonden Moorse coopliden en anachodas, alsmede watter in response opgevolcht is, sulcx gelieven Uw Ed. alles int langh en brede na te sien bijt meergeciteerde extract op fol.18, 19 ende 20: alsoo mij daerme noch alles sints conformere.

Dit alles dan naden anderen soo beschickt zijn; en als het eenichste werck daertoe te dienen, waerdoor Uwer Ed. consept buijten Godes wil en eenigh ongeval niet en hindert con werden, soo sijn mitsdien in goede orden sijntlijck tot 'tselve oock gekomen, inder voegen dat de bhare van Atchin nu bekommert en beset houden, gelijk p^r resolutie dienaengaende g'ordineert en op fol.21 bij voornoemt extractt wijders te sien, zij des willen hopen ende gantsche niet en twijffelen aen 't vorder suxces waer toe beloven alles te contribuieren dat in ons is, en soo veele neerstigheijt te aenwenden, als immers mensch en mogelijk wert sijn, om die verrichtingh goet en conform te maken, immers die van Atchin alsoo daerdoor te onderrichten dat eens bedwongen mochten werden sich wel ende gevoechijcker te schicken. Hiertoe ons bestant <f.173v.> genoegh vinden voor wt: en aencomende schepen eenelijck verlegen van bequam vaertuijgh, om daermede te attrapperen de rijs en padije van Pedier, die nu dagelijcx met trouppen⁵¹⁸ aencomen en wt vrese het langh en zoo dicht onder de wal henen houden, dat wes hier geen cants en sien hen met de scheepen daer te begaen, weijnigere met onse traaghe boots haer nae te jagen en 't achterhalen.

De medegenomen tingangh van Malacca vorende hiertoe veel min bequam en beter ons van dieselve bij tijts 't ontlasten, als tot geschapen gevaere ten ondiens daer mede noch langer te slepen, sulcx die met dese advijsen nae Malacca gerenvoijeert hebben.

Niet vreemt en zoude ijmant gedacht te hebben, dat ingevalle met de wel beseijlde chaloepen Crab en Kreeft geaccommodeert waren geworden, alle drie onse schepen nu met rijs en padij zouden afgedaen sijn geweest, gemerckt het nu in de rechte tijt zij van die opulente toevoer hebbende tot bewijs van dien noch jonghst op den 25^{en} deser wel 32 stx soo groot als cleijne vaertuijgen, alle gecargeert met dat grain in de imbocht van Indradunia belopen, aengevaren buijten 3 mijlen Atchin dan door gebreck van cleijn vaertuijgh en zijn niet vermogens geweest, die nae behoren ende zoodrae te comen besetten, als dat wel vereij[s]cht hadde, sulcx die voor ons oogen mosten sien na de wal ter winpel loopen daerse hen onder de bescherming van dat Gorp⁵¹⁹ ende Tort

518 Troppen, i.e. (Fr.) troupe.

519 Gorp, read gors.

begeven hebben ende tot dato daer naer blijven leggen niet te min mogen hopen <f.174r.> gelijk vast vertrouwen, schoon ons het avontoer in desen door dit manquement eenighsints beslaet ende daerinne weijnigh ofte niet gunstigh te willen, dat ons immers de verwachte scheepen van de Coromandelse cust tot Atchin t'huijs gehorende niet wel en zullen connen ontsnappen. Welcx getal, soo bericht werden, in drie stx bestaen sullen ende in October nu aenstaende buijten alle ongelucken oock hier moeten wesen, daarvan twee de Coninginne hier souden competeren ende het derde den Achinsen schout genoemd Pongloe Cauwel, dies het effect van waarheijt sijnder tijt sal openbaren 't succes van dien.

Wat aengaende dit twee dingen, daer in eertijt swarigheijt maecte en met uwer Ed. voor beducht ware 't voorhebbende dessijn van dese besettingh 't eeniger tijt soude connen geincommodeert en verhindert hebben, namentlijck 't secours van t behoefte, drinckwater alhier en het nodig retract tot behoudnisse van onse schepen in de quade tijt, die zijn nu Gode gedanck naer onse opinie menschelijcker wijze gesolveert, mits den twee neerstig ondersocht en daerop gevonden hebben niet alleen goet drinck water aen twee van de eijlanden, bij ons genoemd Gomes Poles, maer besonder oock aen Poles Wij⁵²⁰ opgedaen sekere inbocht gelijk een haven tot een schuijplaets ende bevrijdinge van de harde noort oostelijcke winden, tsulcx geheel jaar deur, met de besettingh hier te continueeren, daer zoo veel swarigheijts nu niet van te maecken en zij p^r notitie.

Dit onderstaende volcht en is om te demonstreeren d'oorsak welcke verleden jaer het Atchinse bedrogh heeft <f.174v.> geneveert en de Perahse straffe gehindert. Voor eerst was 't oprecht bescheijt van der saecken door de twee voorneemste Rijcx Raden namentlijck van Maharadia en Sirri Paducca Touan heijmelijck verandert ende Coninginne in de vorige meijningh gehouden, sonder haer noijt des anegaende eenige ander verclaring te doen: want sij niet en daer ten dattet eens totter daet en op het wterste sou comen, tot dien eijnde als om 't werck na hun wil ende tot faveur van die van Perahse dirigeeren, haddense te wege gebracht en tot die expeditie na Peragh gedeputeert persoonen van hare na-maachschap oprechte lieden als hoeffijsers jaa selfs den eijgen soon van gemelte Siri Paducca diet heeft van den hoop was en met eenen neeff van den heijloosen autoreur den Dato Bandara; als oock eenige vrienden van Mahradia, die den Sabandara aldaer niet min bestonden, sulcx dat die de vossen souden verbijten selver wolven waren.

520 Poles Wij, read Pulau Wèh.

Ende dit is geschiet om dese twee redenen. Eerstelijck om datse ongetwijfelt te voren mette anderen kennise hadden gedragen van 't voornoemt moorddinge concept, en speciaal Sirri Paducca Touan om dat hij naderhant oock d'oorsake was geweest van het horrible succes, als hebbende naet bloetdorstige besluit daertoe den last gegeven wt dellijt doeterlijt daer noch gouverneur zijnde, aen sijnen cousijn den Tommagon in Perah sedert g'avanceert tot Dato Bandara en jegenwoordigh hier in loco. Ten anderen om dat deswegen de tweede ons tegen partije Maharadia doch ter tijt oock hadde sijn onderhout van den Perahsch tin, dewelck <f.175r.> hem noch niet genoeg en heeft noch versaden connen, dewijle sedert dese dingen in Perah tot faveur en haer wil alsoo waren afgelopen wederom wat nieuws had bestaen, sulcx datelijck nae die gebrachte tijdingh bijt Hoff voorgeslagen en gewilt hadde, dat men de Perahsen thin handel van nu aff en voortaan niet alleene voor d'Atchinders van de oost cust Sumatra; maer besonder oock voor de Maleijers en op de Maleijse Cust gemeen zoude maecken, de redenen hiervan sij bij extract vant' dagelijcxse verhael fol.5 pertinent aengetekent en te sien.

Dewijl ick hier voor mentie hebbe gemaect van't aanweesen des Dato Bandara van Peragh, zoo dient uwer Ed. tot verder bericht, dat den selven besijden noch eenige andere officieren van daer, verlede maent Maij in companie van de geretourneerde jongste wtsettingh (daer corts hier voor verhael van is gedaen) hier verscheenen was met een groote quantiteit tin, des daerbij genoeg gebleken heeft, dat die wtgereete vloot van Atchijnse vaertuijgen, ingeselschap van den E. Dirck Schouten na derwärts gevaren onder scheijn van t'explouteren en ter executie te stellen hare Maij^{ts} sententie niet en zijn gesonde geweest tot ons voordeel, om daer de versochte en geobtineerde straffe te doen; maer tot ons nadeel om dus veijligh alle den gereet leggenden tin van daer te sleepen gelijkkerwijse dat, na g'apprehendeert hebbe uijt de Atchijnse dagelijcxge gehouden annotatie, oock zoo geschiet sij. Invoegen sedert die aencomste en die gemaecte vrede aldaer tot den tijt mijner verschijningh alhier ruijm <f.175v.> in de 800 baer ofte 2400 picols tin van daer herwärts aengebracht is geworden, jegens dat d'E. Comp^e binnen die tijt naeulijcx 5 baar ofte 15 picols hadde vercregen, welck voorwaer een slecht begin van genegentheijt in regart van d'geacordeerde gerecht helft en geen groot voordeel van de nieuwe vrede is gewerden.

Die getwijffelde komst van den voorsejden Dato Bandara en vernam ick niet zonder groote verwonderinge ende en gaff mij oock geen minder nadenkingh, nademael ickse nimmermeer gedacht veel w[e]ijniger geloofden hadde, in consideratie van sulcx dewijle ick desselfs oproepingh noijt versinnen en

conde ingevalle sijt metten anderen niet eens en waren, dien moordenaer was hier in eer en respect, en t'onser aankomste mede onder't gevolch van de Coninginne op't vermaecke uijt, ginck noch verheerlijckt met crits en degen, sulcx als anders desaangaande 't geannoteerde bij meergeseijde extract fol.9 en 10 wtwijst.

Het is wel zoo, gelijk vervolch van dien fol.13 nader dicteert, dat mij de naem van de Coninginne quansuijs gebootschapt is geworden desselfs deportement; mitsgaders d'incarceratie van de Clinger, die eer tijts den ondercoopman Claes Mombers in Peragh vermoort hadde, ende de voorgenomen op ontbiedingh des Sabandaers etc: op insichte en belofte nade presentatie van nu te willen komen tot de executie van den saack int quest dan meene dattet niet als te vorige bedrijf is van meer gerepeteerden Sirri Paducca, die als siende in wat liptgen sijner saken het avonteur hem heeft beslagen, nu zoo seer niet en schijnt <f.176r.> haert te soecken tegens de doot, als om de geschap onheijlen en blame van sijnden hals te keren, immerse gantsch geen en vlijt weder nu gespaert door geveijnsde minnelijcke aanbiedinghen om belovende grote dingen en de genoeghdoeninge met hoopen, sulcx dat haer woorden soeter sijn als de overcken⁵²¹ en wtwuert is zuiker schijnen gewentelt maer inwendigh in gal gesoden, daer en tuschen de successive haer giften en connen ons niet vergiften; alles dan tot besluyt noch op't beste genomen en tot haer faveur, soo scheijnt dat de derde strenghe de cabel sal moeten maacken.

In wat voegen sich de Coninginne en 't Hoff van Atchijn op mijn last gegeven bescheijt nader zal mogen verclaren ende eijndelijck op de zaack ten principalen resolveren, dat blijft tot noch toe voor mij verhoolen, immers en twijffele niet dat mancqueren zullen raat en daet te soecken, om het werck met uwer Ed. ter genoeghdoeningh bij te leggen, des sullent nu sonder gedult afwachten ende uwer Ed. hier na daer behoorlijck rapport van doen, onder tuschen.

.....

<f.176v.>

int oorloghs jacht Domburgh ter behalve Atchijn geanckert leggende voor de oude Quale, desen 30^{en} Sept. A^o 1656.

Postschriftum [2 Oct. 1656]

Naer sluijten dese en juist op't vertrecq van gemelte tingangh quam ons int gesicht de Pedierse padij vloot hier voor verhaelt sijnde van Indraduijnia opgebroken, des wierde genootsaeckt die despecht te schorten ten eijnde wij door

⁵²¹ Overcken?, possibly overdecken.

behulp vant jacht Aleckmaer en gecombineert met onse boots en die tingangh devoir conden doen, die vloot zoo na te begaen als immers mogelijk ware gelijk dan ontrent 'sachter middags tot ongeveer een canon schoot bij haere g'avanceert sijnde, bevonden datse voor seeckere spruijt, ongeveer twee mijlen beoosten d'oude Quale Atchin gelegen. Seij seer diert in den anderen hadden gesloten en ten ancker begeven, trachtende met hoogh water na den anderen binnen te snappen, wes achtervolgende d'ordre van uwer Ed. ick niet en verbij mocht die grain vloot ongemoeijt en zo passeeren te laten, sonder dat daer op ons neerstigheijt naden plicht wierde gedaen, dien volgens hebbe mij in persoon met het cleijn vaertuijgh, bestaende in 3 boots met mijn groote schep praeuw en de tingangh voornoemt nae vermogen gemaect <f:177r.> en gewapent tot haer gewent, om stillekens te gaen besichtigen de cants, die wij zouden connen apparent stellen, tot becominge van alle ofte immers enige van die zelvige, overmits conform d'ordre altijt getracht en g'observeert sijn gewelt en fjtlijckheden tegens die natie soo veel en lange t'excuceeren als immers doenelijck ware, dan 't is gebeurt, dat onder des die van Atchin lust hebbende en mitsdien oock geprepareert sijnde ons 't affronteren en daengenomen visitatie vijandelijck te wederstaen, sijn tot dien eijnde gants verborgen leggende seer onversiens met 11 lange schep prauwen gepropt vol dubbel gewapent volck uijt de voorschreven spruijt op ons aengecomen en niet tegenstaende wij dieselve om redenen verhaelt tracht te doen openingh en geen movement te geven, evenwel ons van achteren ingeschept met sulck een Portugieus geschreuw, dat vermits niet en sagen het fatsoennelijck en buijten gevaer 't ontcomen, genootsaectt waren gewelt niet gewelt te verdrijven. Invoegen dat sijt van naer aen malcander geraackt waren duijz becocht hebben, sulcx int gesichte van wel 1000 menschen, langs en op de zee strand staende dit werck te bekijken in de eerste fujrie t'eenmael gedestruceert en gants verslagen sijn geworden, met verlies van veel volcx aen de hare en niet als 7 gequetsen van d'onse zijde, hebbende onder dien d'troup volcx oock geweest meest d'aenwesende Perahse officieren, waervan tot bewijs der saken een van dien geheten Sire Lella in Alckmaer bootien doot hebben gevonden en door den ondercoopman Pits bekent, hebbende sich als desperaet niet tegenstaende hem van de sijnen verlaten siende ende de cants verloren evenwel nochtans alleene soo <f:177v.> gequeten, dat selfs de voornoemt boot heeft aengedaen, in die selve over gesprongen ende sich alsoo ter doot gevochten, daarop is inderdaet gevolcht de distructie van die vloot, sulcx met alle neerstigheijt van daer en onder de bescherming voor eerst van t jacht Alckmaer gesleep hebben soo veele wij conden, te weten 16 vaertuijgen in getal volladen, acht van de cleijnste waren te voor al binnen gesnapt ende 9 ditto van de grootste lagen buijten aen de gront in de brandingh, die vermits onmachtigh waren aff te brengen in den

brant sijn gestecken, summa datse van 25 stx. dier vaertuijgen ontblooten alsoo vant ingeladen grain versteecken sijn geworden, waermede 't jacht Domburgh genoechsaeem afgeladen zijnde het overschot van dien in Concordia is gescheept.

Stracx en int begin van die rescontre warensen al gereet in haer forten, lieten de bloetvlagge waijen ende losten daarop datelijck het canon op onse scheepen doch des ongeacht bleven wij op onse hoede en lieten dien beuijt niet slippen. En hoewel de geseijde escharmuse⁵²² gelijck geseijt met weijnigh schade God gedanckt, maer tot geluck en overwinningh aen onser zijde was affgesloopen, soo heeft nochtans naderhant die zelve nacht seer onverwacht ons het ongeluck roe⁵²³ getroffen, dat wel 3 mannen hebben verlooren met een der veroverde vaertuijgen, het welck onder andere int affbrengen na t jacht Concordia wat onvoorsichtigh ende te na lantwaerts was gebracht, sulcx van den vijant omsingelt, met nacht overvallen en weder genomen is geworden, hebbende ongetwijffel d'onse daerin doot geslagen. Uwer Ed. gelieven hier <f.178r.> uijt nu besluijten 'tgunt ende wat meer die van Atchin wel in den sin met ons gehad moeten hebben ten aensien soo heet en gereet sijn geweest off ten ware dat hen de padie weerdiger is geweest als de vruntschap, dewijl blijkt dat hare dadelijcke wercken met hun vorige woorden ende gedane presentatien gantsch niet en convenieren.

In't oorloghs jacht Domburgh g'anckert leggende voor de imbocht
2 mijlen beoosten van de oude Quale Atchin, desen 2^{en} October A^o 1656.

VOC 1229

**Copie missive door de Commissarisen J. Keijser en B. Bort uijt
Atchin naer Batavia geschreven, 13 Oct. 1659.⁵²⁴**

<f.296r.>

Op ons behoude arrivement met 'jacht Weesp voor Aetchin dato 13^{en} September voorleden, vonden de besettingh ons gebroken en dienvolgende daer ter rede de jachten Hooren, Jasques en Cleen Batavia welcke laetste als nu voor affgaet om U Ed. cortelijck te preadviseren (mits met onse personelijcke verschijningh daer van in t'brede rapporteren sult) hoe de sake van onse commis-

522 Escharmuse, read (Fr.) escarmouche.

523 Roe, read roer.

524 This envoy was sent following the conflict on the West Coast in 1657, while Aceh and Perak had still been under the Dutch naval surveillance.

tie verre gebracht is, dat mette Coninginne en Rijcxgrooten in aen den 1^{en} deser maent den vrede besloten is, daer bij ter principalen U Ed. begeert geobtimeert mitsgaders daer van schriftelijck blijck met hare Maij^{ts} Siap off zegel becrachtigt, erlanght hebben, waervan het translaet in ons gehoude dagh register⁵²⁵ bij dese comende onder aengetoge dat U na g'inlast en t'naevolgende de substantiele inhoudes is te weten,

Dat die van Pera 50 000 R^a (mits affcortende t'gunt daer reets op betaelt is) aen d'E. Comp^e voldaan, doch indeser voegen, te weten, dat wij voor de bhaer tin, in plaets van 31¼ R^a in spetie (gelijck te vooren plagh te geschieden) niet meer als 30 gelijk R^a betalen sullen soo lange tot dat genoemde somme sal sijn voldaan, wanneer den prijs weder sal wesen als voordesen, namentlijck op de vooraengetoge 31¼ R^a hebbende om die somma in termijnen (conform U Ed. goede intentie) aff te leggen.

<f.296v.> De Rijcxgrooten alhier niet cunnen bewegen noogh oock niet om die voor een gedeelt, aen de thollen jaerlijcx te corten, maer alleenlijck vercregen dat op de comste van den Commissaris Bort tot Pera, in plaets van 100 bharen (die versocht hadden) 50 ditos gereet sullen opgebracht werden, sullende alsdan maken met de 120 bharen die sijt seggen voor dese geleverd zijn (hoewel ons maer van 100 bekend is) 170 bhaer, waer voor de gemelte som van 50 000 tot 44 000, bij t'verdragh vermindert is. Dat den tin in Pera vallende tusschen d'E. Comp^e en d'Atchinders elck voor een gerechte helft sal opgecoght en genoten werden blijvende. Alle andere volckeren op die plaets te vaeren ges[e]ludeert en om voor te comen d'een noogh d'ander daer in vercort werde soo sal van wedersijts visitatie aen de vertreckende jachten en vaertuijgen geschiede, twelcke hoogh nodich hebben geaght te bedingen, als sijnde buijten dien dese privilegie de Comp^e jllusoir gelijck dat voor dese bij experientie bevonden is, man ⅔ van den tin aldaer (die U Ed. ons bevelen te eijtschen) hebben niet cunnen vercrijgen, zijnde ons daerop te gemoet gevoert, sulcx strecken soude tot hare Maij^{ts} vercleijningh invoegen hun hier oock over g'arriveert vonden en oversulcx van die petitie niet hooren moghten.

Dat U Ed. weder sullen vermogen residentie in Pera te nemen op het erff aen de revier cant gelegen daer de logie voor dese gestaen heeft, ofte als noogh is staende.

Dat justitie in Aetchin sal gedaen werden aende gene die anno 1651 Comp^e dienaren in Pera vermoort hebben, alsmede aen den Clinger twelcke den <f.297r.> ondercoopman Mombersz. heeft omgebraght, tot welcken eijnde d'selve (waer onder oock den Sabandaer genoemt is) in

525 Their daghregister doesn't exist.

Aetchin sullen gebraght werden, den Dato Bandara sal daer overblijven, tot wij U Ed. rapport sullen hebben gedaen mits het dan U Ed. vrij sal staen sulcx te approberen oft te disapproberen. Waerin genoodtsaecht zijn geweest te bewilligen, omdat anders door het bedrijf van zijn Oom, den 4^e rijcxraet Sirij Paduca Tuan, ons van de gepretentierde gelt sommen soo in Pera als op de Westcust weijnigh ofte niet soude toegepast sijn. Jae ons is oock gebleken dat soo wij van de vertoght executie niet hadden willen toegeven, zij ons liever sonder den vrede te sluijten souden hebben als werdende van hem (wesende zijn doghter met den Perasen Sultan getrouwt) te groot werck gemaect, oock souden de Rijcxgrooten ons geerne doen geloven, hij nu door wel doen zijn vorige quade daet, sal soecken wt te roischen mits U Ed. hem oock gelieven te pardoneeren gelijk hare Maij^t reets gedaen heeft.

Dat de thollen in Pera niet vermeerdt noch vermindert werden, maer blijven sullen als voor desen metten Commissaris Schouten gecontracteert.

Dat op de Westcust d'Comp^e voor haer geld in schade aldaer in jaer 1656 sal vergoet en betaelt werden een somma van R^a 49518 en dat mits leverende aen de Commissaris Keijser t'geene op sijn comste van Comp^e aldaer verbleve peper en goederen noch in weten sal werden bevonden, waervan men ons hier versekeren wil dat weijnigh gemist sal werden en het te cort comende sal voldaan werden *<f.297v.>* betalende voor de bhaer peper, aen de leverancier een R^a minder dan die sal wesen ingecoght, sullende dit oock soo langh duren tot de geheel somme sal wesen vereffent, sonder dat wij almede d'andere voorgeslage middelen om te eerder aen de betalingh te geraken, hebben cunnen vercrijgen, als namentlijck in termijen off paijen off andere thollen te minderen.

Dat bij geenige andere natien, jae selfs met de vremdelingen in Aetchin woonacghtich, enigen peper van de Westcust sal werden genegotieert en wtgevoert dan alleen bij de naturele Atchinders ende Nederlandtse Comp^e vermogende, de contrarij bestaenderlijck sulcx te beletten, tzij met minne off geweld, sonder dat de vrede daer door gebroke sal werden.

Dat de Comp^e op deselve Westcust gelijk voor dese sal hebben thol vrij 1200 bharen peper jaerlijcx, dat de thollen op voornoemt Westcust bij gebreck van Spaense R^a met swaert Rijcxdaelders (niet met coper gemixturere) sullen mogen werden voldaan.

Dat de Comp^e in Aetchin op t'erff daer voor dese d'Engelse logie gestaen heeft, een permanente residentie sal mogen houden.

Ten laetsten dat die van Aetchin de Westcust nogh Pera over enige misdadige Comp^s dienaren en residenten geen justitie sullen moge doen maer gehouden sijn, deselve nae Malacca off Batavia te senden, om aldaer naer verdienste gestrafft te werden.⁵²⁶

Den vrede dan op voorverhaelde wijze besloten sijnde, soo hebben nogh ter selven dagen namentlijk op 5^{en} deser maent voorschreve t jaght Wesph de <f.298r.> gedestineerde rijs nae Bengale laten bevorderen, met een advis briefke aen de E. Direct^r Mattheus van den Broeck aldaer, twelck in ons daghregister ondergeschijde dat nu in gevoegh is, het ingehad hebbende cargasoen voor Aetchin, zijn genoodtsaecht geweest alvorene in de Jasques over te scheepen en t'sal daerin soo lange moeten verblijven tot dat s'Comp^s op te richten logie (waermede nu besich sijn) bequaem sal sijn gemaect om t'selve te cunnen bergen.

Het jacht t'Kalff door U Ed. ons aghter nae gesonden, is hier op 26^{en} Sept. voorlede, over Malacca salvo g'arriveert, waermede dan conform U Ed. schrijvens gedateert 27^{en} Augustij passato, daermede ontfangen den E. Keijser over Sumatras Westcust tot U Ed. keeren sal, om den peper en andere daer nogh in wesen zijnde goederen in te nemen, maer om daermede voor t'vetreckt der retour vloote bij U Ed. te verschijnen, derwijle U Ed. seggen deselve medio deser maent October moet vertrecken is geen apparentie het cargasoentje monterende f.25820 bestaen in verscheijde groove cleeden en eenigh staeff ijser dat U Ed. met d^o Kalff noch hebben gelieven te senden is daer uijt nogh niet gelicht, t' sal mede aen de Jasques moeten overgegeven werden om nae ons vertreck aen landt gedisbarquert ende in de onderhande zijnde Comp^s logie bewaert te werden want onse presente wooningh daer toe onbequaem is. Wij sullen oock aen den coopman Jan Groenewegen onderwien administratie het voornoemt cargasoentie hier verblijven sal, ordre laten, dat voor t'selve <f.298v.> volgens U Ed. mandaet gout en wightige R^a sal sien te becomen sonder nae peper off tin te [be]talen, als in het gemeijn te duer zijnde, behalven dat die coopmanschappen present in Aetchin niet te krijgen sijn, als hebbende daer van in lange geen toevoer gehadt.

Doende voor desen in negotie ware op onse aencomste in Atchin te doen, en gevolgghlijck t'gehele cargasoentie al vendiceert geweest, bij aldien van Masulipatnam twee dagen nae ons arrivement, namentlijk den 15^{en} Sept. hier niet was verschenen den Engelsch Capteijn Willem Courtis t'voorlede jaer wt Enge-

526 Compare with the draft made in Batavia before their dispatch in *Corpus Diplomaticum*, vol. 2, pp. 152–55. As for the ratified peace accord, see vol. 2, pp. 569–71.

landt in Aetchin als een expresse commissaris geweest en den liberen handel g'obtineert, dogh doenmaels door de besettingh daerin g'obstineert, medegebracght hebbende drie welgemonteerde Jaghten als de Meijflood, Anna, en Samaritaen volladen met gewilde cleeden, waervan zij reeds meest wtvercoght sijn, invoegen op 2^{en} deser de Samaritaen en 10^{en} daeraen d'Anna nae Bengale afgeveerdiche hebben, om vandaer voorts op Masulipatnam te comen, werwaerts de Meijflood om vandaer nogh dit saijsoen nae Englandt te vertrecken met jongst van dese maent te volgen staet wanneer meenen hun negotie voor dees tijt hier sal sijn gedaen, soude dat zij voornemens sijn hier enigh volck te laten, welmin een logie op te richten, sulcx wtstellende tot nader last van haer M^{rs} sij voorgeven. s'Comp^s cleeden ende doecken door dit interval dan op een lagen prijs geraakt zijnde, soo hebben niet cunnen goetvinden die daer voor te vercoopen, maer daarmede soo lange te waghten tot d'Engelsen de hare <f.299r.> in t'geheel sullen quijt sijn, wanneer ons versekert wert deselve ons nier langh aen de handt blijven, maer haestich met ruijm een cent avans sullen affgehandelt werden.

Voor ons comste is in Aetchinse regeringh geen andere veranderinge voorgevallen is als eenlijck dat des Conings moeder overleden, en den ouden Maharadja Sirij Maharadja (altoos een sonderlinge vrunt van de Comp^e geweest) van sijn qualiteijt en ampt affgeseth, en seker ander persoon (wesende een capado eertijts van sijn Laxamanas bedieningh mede gedegradeert) in plaete is gestelt geworden omdat het arghwanige Aetchinse hoff hem verdaght hout hij de sake van sijn schoonsoon Sirij Maradja Indra Panglima op Priaman (die sich aldaer meester is makende, en niet gedogen wil van gants enige vaertuijgen herwaerts comen) soude stijven, over sulcx hier een armade van gaende 10 goerappen toe geredste sijn om hem tot obedientie te dwingen off anders oock wel om t'leven te brengen, want zeer vermoedich hier dat zoo sijn macht comt aen te groeijen hij de geheele Westcust van Atchin wel moght affvalligh en sich selve mettertijt alsoo Coninck van t'Atchinse Rijck (als wesende van den bloede) te maken.

D'Engels weten ons te seggen dat t jacht des Erasmus mette jongste retour vloote nae t'patria vertrocken, door storm en onweer hier leck geworden, zijnde nae t'eijlandt Ceijlon gelopen was en in Gales baij sich gesalveert hadt.

Tot nogh toe hebben geen acces bij de Rijcxraden om deselve staets gewijse, volgens ordinarij gebruijck, met geschencken te begroeten gehadt niet <f.299v.> tegenstaende de Coninginne op onse eerste aencomste nae d'oude costume om licentie te dien eijnde versoght zijnde, sulcx heeft toegestaen en daerom

me verscheijde malen bij haer Edelreden hebben doen solliciteren. In den beginne werden wtgesteld tot onse besoinges waren affgehandelt en successive, tot van hare Maij^t eerst souden onthaelt zijn, twelck nu al geschiet wesende, soo staen alle dagen met de voorseijde begroetingh (als in excusable zijnde) voor te varen en dan ons verblijff hier cort te maken. De jonghste Aetchinse ambassadeurs sullen (soo onderricht sijn) weder nae Batavia geordoneert werden, namentlijck Sibidi Indra over de Westcust en Sirij Nara Wangsa over Pera, om daer eerst te helpen wtvoeren t'gene den dienst van de Comp^e sal vereij-schen.

Ende wijle U Ed. bij ons gehoude daghregister (als in den beginne geseght hier nevens comende) largo het wijder gepasserde soo in hooffsche als andere saken g'annoteert sullen vinden, soo hebben om dese te bekorten, hier daarvan niet goet gevonden te mentioneren maer ons daertoe eerbiedich te gedragen, sulcx dan hiermede aflatende bidden.

VOC 1233

<f.507r.>

Rapport aen den Ed^l h^r J. Maetsuijker Gouv^r Generael ende h^{ren} Raden van India gedaen door den coopman Balthasar Bort op sijn arrivement p^r jacht Hoorn tot Batavia uijt Atchin, alwaer hij neffens den E.J. Keijser als een mede Commissaris is geweest nopende 't weijnige sedert 'tsluijten van den vrede gins voorgevallen, mitsgaders 't gunt sich op sijn ver-scheijning in Pera int accepteeren en confirmeren van geseijde vrede soo veel hun concerneerde als 't restabileren van t Comptoir aldaer toegedragen heeft.

Bij ons eerste en jongste schrijvens uijt Atchin dato 13^{en} Oct. p^r t advijs jacht Cleen Batavia wegende getreffen vrede over Malacca aen U Ed^{le} affgeveerdicht, is U Ed^{le} mede aengecundicht doenmaels de Rijcxraden ons noch geen acces, om deselve, volgens constuijme van dat Hoff doort voor desen geuseert gebruijck nu al tot een ordinarij gewoonte gebracht, en dienvolgens inexcusabel sijnde, uijt uwer Ed^{le} naem staets gewijse met geschencken te gaen begroeten, verleent hadden, zedert ons devoir gedaen habbende om totte selve toeganck te become. Soo heeft het vermits eenige seremonien en statie met het leggen van de graffsteen en op de sepulture⁵²⁷ van des Coningins overlede

527 Sepulture, (Fr.) sepulture i.e. sepulchre.

moeder, bevorene mosten gehouden en doen ons aenschouwt worden, schier tot ten 20^{en} der selver <f.507v.> maent aengelopen eer tot een begin conden geraecken. Op welcken dagh bij ons dan de geseijde begroeting, eerst aen den Lebbe Citti Calij, Aerts Bischoep en Opper justitier soo wel nu geestelijke als wereltlijck, en soo vervolgens aen de regerende Rijcxraden als Maharadia Siri Maharadia, Orangcaja Laxamana Siri Bardana Mantri⁵²⁸, ende Siri Paduca Tuan, gedaen sijnde. Zoo meenden wij op ons versoeck licentie tot vertreck te become, maer in plaatse vant selve t obtinieren wiert ons opgeleijt, wij de verdre voornaemste lants grooten, (soo als bij de vorige Commissarissen plagh te geschieden) oock op deselve wijze mosten gaen beschencken welck dan successive geschiet is aen ses der selver namentlijck Radia Bintara, Maradia Lilla, Radia oedana Lilla, Paduca Sinara, Maradia Siri Indra, en Radia Macotta, bedragende de geschencken aen genoemde persoonen als mede de Coninginne en andere geduerende mijn aenwesen tot bevordering van s Comp^{es} nodigen dienst gedaen f.2050: 1: 4.

Zijnde ons van hare Maij^t en alle de gemelte Rijcx grooten, groote eere en goet onthael (na slants costuijme) aengedaen, oock alle sints getracht hebbende ons met contentement te laeten vertrecken en te dien eijnde uijterlijke doen blijcken zij niet anders voorhadden als de Comp^e de vruchten vant nieuw gemaekt contract volcomen te dien genieten. Soo tselve bij U Ed^l maer geratificeert werdt, om twelcke te bevorderen en oock om U Ed^{le} des Vorstins missive en presenten, met reputatie toe te brengen, haren Hoogheijt deselve persoonen jongst bij U Ed^{le} geweest andermael tot Ambassadeurs geordoneert hebbende, soo heeft het haer gelieft mij den tweeden Sittria⁵²⁹ Siri Nara <f.508r.> Wangsa, mede te geven, soo om de Peraesen het contract (soowel hun was rakende) te doen obedieren, als om met een den here Gouverneur J. Thijsen in Malacca hare Maij^{ts} rescriptie ende vereering, met deste meer aensien over te leveren, gelijk geschiet is, want Ick de reijse is conformite van U Ed^l ordre p^r jacht Hooren overdien wegh op 15^{en} Nov. uijt Atchin ondernomen heb. Sijnde bij ons wel instantlijck versoeck gedaen om beijde tegelijck te vertrecken, doch te vergeeft: vermits sij om den E. Keijser sijn afscheijt te geven met hun eerste gesant Sittria Sibid Indra soo haest niet conde claer raecken en niet geraeden was. Ick daer na langer vertoeffde overmits het contrarie Oost mousoen (doenmaels voor de deur sijnde) sulcx niet toeliet, in vougen door der Atchinse semmelachtigheijt het wel conde gebeurt zijn. Voornoemde E. Keijser, na mijn vertreck, noch wel 10 à 12 dagen was opgehouden geworden, eer men hem de

528 Bardana Mantri, reas Perdana Menteri. It is uncommon (Mal.) Perdana Menteri is used as an office name in the Sultanate during this period.

529 Sittria, read Satria.

missive verleend had. Wanneer hij achtervolgens U Ed^{le} bevel de reijse p^r jacht t Kalff over de Westcust, om daer en passant Comp^{es} aengehouden peper en verdre middelen te nemen, oock aen te vangen, en voornoemt Maij^{ts} eerste Ambassadeur mede te vaeren stont. Welcke U Ed^{le} de schenckagie van de Coninginne die ten principalen toebrenge sal. Sulcx den als incomende de tweede gesant geene presenten maer eenlijck een brieff van hare Maij^t aen U Ed^l in handen heeft.

De Coninginne ons hebbende doen versoecken haer wilde verlenen een pas voor haer twee scheepkens voort opcomen van den oorlogh na Choromandel gesonden <f.508v.> en nu van meninge zijnde, d'selve weder van daer 't ontbieden, soo is haer 'tselve bij ons toegestaen en een van sulcken inhoud vergunt als bij de copia te sien is, waretoe wij gecomen zijn om datte gemoet sagen 't weijgeren niet dan onvrutschap in desen vredigen tijt en oock groot verwijt souden hebben gebaert van dat wij wel alles van haer Maij^t sonder affwijcken begeerden, maer dat haer te geval, niets wilden inwilligen, gelijk ons dat meermael sint maecken van t contract voorgecomen is.

De coopmanschappen die U Ed^{le} met seer goede insichten van spoedich vercochten daerop groote avance gedaen te werden, met Wesep en t Kalff na Atchin gesonden hebben, monteerende met tgeene op Malacca daar bij gevoucht is te samen f.60325: 4: 6, souden ontweijffelijck int geheel al voor mijn vertreck aen de man gehoplen sijn geweest, bij aldien de drie Engelsche schepen (waarvan U Ed^{le} met aengetoge Cleen Batavia geadviseert is) van Masulipatnam daer niet waeren gepasseert, welcke dan veroorsaect hebben doenmaels noch maer weijnigh vercocht zijnde, daer van niet meer geprocdeert was als f.6517:16, met hoope nochtans, nademael d'Engelsen hun cleden alquijt waeren en s'Comp^{es} haest aen lant gedisbarqueert en in de nieuwe onderhand in genomen logie, stonden gebercht te connen werden, deselve met een cent winst off daer ontrent, souden gevent werden.

Tot verhandeling van geseijde coopmanschappen soude den coompan Jan van Groenewegen in Atchin verblijven, tot welcken eijnde hij noch voor ons vertreck met <f.509r.> een schriftelijck memorie tot regulement was voorsien geworden, wat hem daerbij voor geschreven en in mandato gegeven is, gelieven U Ed^{le} uijt de hier bij gevoegde copie te vernemen, waarbij U Ed^{le} andre oock blijcken sal, dat vermits geen peper noch tin in Atchin voor eerst te erlangen soude sijn, hem aen bevolen is, trendement van geseijde coopmanschappen (gelijcke U Ed^{le} met t jacht t Kalff, dat hebben gelieven te ordonneeren) in gout en wichtige R^a te besteden, doch daerinne int geheel niet connende geschieden, dan voor't overschot, den peper en thin die middeler-

wijle mocht aengebracht werden op te coopen, hem is door mij oock overgegeven 1022 R^a aen Atchinse goudemunt soo veel Ick noch in handen had van tgene van Malacca tot opcoop van verversing voor de besetting aldaer gesonden en ten principalen geprocedeert was uijt 11 packen Gunees lijwaten voor de comste van den E. Keijser voor 160 R^a t'pack vercocht, voor welcke somme hij Groenewegen in sijne negotie boecken 't Comptoir generael a 51 stuijvers de Real ter somme van f.2606: 2 gecrediteer t sal hebben.

De jongste geslote Atchinse Negotie boecken aldaer niet gebrachte sijnde, noch te oock specificatie van de debiteren, de welke U Ed^{le} bij onse instructie seggen dat daer noch bekend staen, soo sijne over hun schult niet aengesprocken nochte inde nieuwe boecken (in gevalle sij deselve te looghnen off te verklaren quamen al betaelt hadden gelijk U Ed^{le} in sulcken geval bevolen hebben te doen) als desperaet, cunnen affgeschreven <f.509v.> maer buijten voorschreve boecken moeten gelaeten werden, gelijk oock den debit van den ouden affgesetten Maharadia Siri Maharadia bedraegende soo in onse voorschreven instructie gestelt is R^a 212½ die hij (soo in Atchin onderrecht sijn) aen den ondercoopman Jacob Jorissen Pits, oft andre residenten al over langen soude hebben betaelt, waer na den resident Groenewegen, g'ordonneert is, exactelijck te vernemen, en nader instructie dienaengaende becominge U Ed^{le} daer van te adviseren, genoemde Pits soude van de Coninginne oock een tijts ontfangen hebben om te laeten hermaken, seecker hare logie, waeromme haer Maj^t ons expresselijck doen aanspreecken en laten affvragen heeft, off wij tselve niet hadden medegebracht.

Het deporteren van voornoemde ouden Maharadia Siri Maharadia eenelijck sijn oorsaeck hebbende genomen (gelijck U Ed^{le} met aengetogen advijs jacht genotificeert is) om dat hij gesuspecteert wert, het doen van sijn schoon soon Siri Maradja Indra, Panglima op Priaman (die de presente Atchinse regeringe niet wel obedieeren) te hanthaven, soo is daerbij niet gebleven maer de Rijcxraden een Armade bestaende in negen goerappen en 21 stx cleenden vaertuijgen toegerust hebbende, was deselve ter langen laesten onder t gesagh van eenen Radia Sittr[i]a Palawan, na derwaarts vertrocken, die last had, hem levendigh (willighlijck daer toe gene sijnde) in Atchin te brengen, off des neen hem voor vijant vant Rijck te verklaren, en gins sien van cant te helpen, dit conde wel eenige beroerte <f.510r.> op de gehele Westcust verwecken, en in gevalden den E. Keijser in sijn verrichting aldaer hinderlijck sijn.

Op het erff van de Engelse d'E. Comp^e nu in eigendom verleent, een begriip van 80 voeten in de lengte en gelijk getal in de breete affgesteken en tselve 3 voeten doen ophoogen hebbende, was s Comp^{es} logie van 26 voeten hoog 46 langh en 32 breed behalven een galerije van 9 voeten, die om deselve comen sal,

aengevangen van Atchinse opgecochte en affgebroke huijsen, op te richten, en reets sonder dack gebracht mitsgader onder, daer twee bequame packhuijsen sullen sijn, rontom met plancken dicht gemaect, sulcx eenelijck boven het voor huijs noch most gevloert, en in camers affgedeelt sijnde, voorts deselve beschooten werden 'twelck met plancken, soose te become waeren, off des neen met lantees en matten te geschieden stont.

Ende wijle het logement ons van de Coninginne op onse aencomste bestel-te, onbequaem was om de hier vooren aentoge gesunde coopmanschappen te bergen, soo sijn genootsaect geweest deselve alle int jacht de Jasques over te doen scheepen, en daerinne soo lange verblijven te laten tot de voorseijde logie copas⁵³⁰ soude sijn gemaect, om die daerinne verseeckert te cunnen bewaren invoegen die tmerendeel op mijn vertreck noch in voorschreve Jasques waren berustende, doch overmits als boven aangewesende logie haest stont voltrocken te werden, soo is oock te verhoopen deselve in corten tijt daeruijt ontlost, en d^o jacht na Malacca op spoedighste sal gesonden sij geweest. Welcker lange tardance mij *<f.5ov.>* evenwel verwonderen doet, niet cunnende bedencken waeraen t kan hebben gehapert, ten ware den Keijser na mijn vertreck op t aenraden van hare Majj^{ts} gesant Sibidi Indra voormelt, en na gemaecte nader overslagh t'jacht t Kalff alle den peeper op de Westcust voor de Comp^e in te nemen, niet soude cunnen laden, tselve mede met hem genomen had.

Benevens meergenoemde Groenewegen als opperhooff van de logie waren bij hem noch geordoneert verblijven een assistent, een onderbabier, vijff soldaten en vier matroosen t samen 12 personen, welcke getal wanneer de wooning volcomen in esse en 't erff om reijnicht sal sijn wel tot op helfft can vermindert werden.

Den tolck Abdullatieff is op sijn iteratijff versoeck weder in dienst van de Comp^e om dat sich sulcx waerdich gemaect hadde, ende wij ons in sulcken cas van U Ed^{le} daertoe aengemaent vonden, aengenomen en boven sijn lang voor dese gehad hebbende ondre tractement van 8 R^a noch 2 R^a maentlijck tot cost gelt voor sijn extraordinerij gedane dienste in't weder oprichten van de vervalle vrede toegevoeght, dat verhoopen U Ed^{le} approberen sullen, ten was met apparent genoemde tolcq dese mael met den gesant Sibidj Indra weder vertrecken soude, alsoo der groote partijschap tuschen hun beijde was schuijlende, maer den E. Keijser stont den gewesen resident Gabriel Bruijt met den adsisten Benedictus Dooling beijde eenigsints taalcundich met hem te nemen.

530 Copas, (Port.) cope i.e. a large thatched hut.

<f.51r.>

Belangende de Engelsen hiervooren van aengeroert deselve hebben (soo U Ed^{le} bij onse voorschreeve jongste oocq aengeschreeven is) hun twee jachten d'Anna en Samaritaen altijdich weder van Atchin vertrecken laten, en nae Bengale affgevaerdicht gehad, sulcx op ons afscheijt eenelijck daer noch lach 't jacht d'Meijfloor, dat eerst daeghs met den Capiteijn Willim Courti[n]s nae Masulipatnam, en van daer noch dit saijsoen nae Englant te retourneren stont, sonder tot Atchin een contoir te stabiberen off eenige residenten ten laeten, sulcx uijtstellende tot daertoe expresse last van hare principalen souden becomen. Int stuck van hun negotie heeft het haer seer wel geluckt, sij Atchin soo behoeflich van Choromandelse cleeden, en over sulcx die aengebrachte coopmanschappen spoedigh ten redelijcke prijse vercocht, en daervoor gout (want peper, thin, benjuwijn, noch solpher gins niet te becomen was) tegens 21¼ R^a de tijl swaer te erlangt hebben, daar en boven oocq voor dese mael hun den thol geschoncken sijnde, ten aensien genoemde Capⁿ anno 1658 met voorschreve jacht, directelijck uijt Englant met brieven en geschencken aen haere Maji^t in Atchin gecomen, en te dier tijt, door ons hem 't negotieren verhindert was. Gemelte nae Bengale vertrockene jachten souden daer hun lading ten deele ij lens ingenomen en het manquement tot Masulipatnam <f.51r.> gesuppleert hebbende, weder nae Atchin gesonden werden, sulcx die in den tijt van drie maenden daer andermael wierden verwacht.

In Atchin gewissecuntschap gecomen dat seecker Engels schip van Souratta op de Westcust ontrent Indrapoura een groot stucq weegs van t lant, door strom en onweer sonder jets te salveren, verongelucqt is, wesende eenelijck den Capt met 14 man, daer affgecomen, die na Atchin op wech en waer van eenige Moorse matroosen, daer al verscheenen waeren.

Dit dan soo het voornaemste sijnde, 'twelcq U Ed^{le} van het voorgevallene in Atchin sedert onse meergementioneerde eerste hadden te rapporteren, soo coomen nu tot d'saecken van Pera alwaer bij den conincqen regerende Grooten de besproockene voorwaerden uijtmaecken van de vrede (soo uijt den brief door de Coninginne aen haer gesonden, en hun in onse tegenwoordicheijt voorgelesen, als 't contract door mij gevolchlijck aen haer verthoont) verstaen wesende, soo hebben sij deselve sonder eenig tegensprecken, willigelijck aengenomen ende belooft aen te comen, mitsgaders daerop de bedonge 50 bharen thin van 375 pont jder aen ons geleveert, sulcx wij oocq 't comptoir gerestabilleert en voor hoeft aldaer gelaten hebben den coopman Johannes Massis versien met soodanige schriftelijck memorie tot sijn <f.512r.> narichting als de bijgevoegde copije vermeldt, beleef versorcht, met 6 000 R^a in spetie en 22 pakken diverse cleeden nevens noch t bedragen van 1247 aen goederen door mij

uijt Atchijn gebracht, en aen hem getransporteert om 't comptoir Malacca daar voor te crediteren, denselven was op mijn compste in Peras rivier dato 30^{en} Oct., den 22^{en} derselver maent, van Malacca p^r t jacht Alckmaer met geseijde cargasoentje daer verscheenen met last om mijn arrivement in te wachten, gelijk hij gedaen heeft is een habil persoon die sich in alle modestie, en sedigheijt omtrent de quaartaerdige⁵³¹ en ongewarige volcq, wel weten te comportereren, en nochtans s Comp^s vercregen rechten preminentie soo tegens haer, alse gescludeerde handelaers, namentlijk maintaineren sal, sulcx hij (mijns bedencens) van daer voor eerst niet dienst verplaetse werden.

Bij ons aenwesen isser geen cans geweest inkoop van thin te doen, alsoo de leeden deselve verborgen hielden om niet mede tot te aengetooge 50 bhaeren jets op te brengen, wesende die d'arme gemeente sonder den Conincq off lants grooten 't minste gecontribueert hebben, eenelijck affgedwongen, oocq swaerende Perasen om geen cleeden benoodicht, maer daer van verplicht doordien sij haer gerieff, een geruijmen tijt herwaerts, selffs van Malacca voor hun daer gebrachte thin, gehaelt, en daer en boven grooten <f.512v.> toevoer uijt Queda, soo te water als te lant becomen hadden, evenwel nademael d'Atchinders daer voor eerst met geen quantiteit cleeden (als moete selffs mette compste van de Moorse scheepen daer van bevoorens rijckelijck versien werden) aen de marckt en d'Perasen daer en tegens met hun thin nae ons vertreck, voor den dach stonden te comen, soo is te verhoopen s'Comp^s boven aengetooge cleeden en contanten in dat minerael haest te sullen werden.

Twee groote Jambijse vaartuijgen met sout geladen versien met pas vant operhoofft aldaer soudende op Malacca (welcke in plaets van daer te comen, verbij geloopen en in de revier Pera verscheenen waeren) hebben, wij d'wijle op ons arrivement daer vonden en al drie weecken gelegen hadden met intentie om door een off 't ander behendich middel, (hoewel niet verre van onse jachten hun onthielden) voor haer sout, thin te becomen, s Comp^s verkregene prevelegie van de Atchinse Vorsten bij het nu gemaect contract, de nachodas voorgehouden en hun vertreck daerop in der minne aengelecht sijnde, waeren, noch (bevoorens ons opvaren nae boven in de negerij Pera) van daer geseijlt, hadden gaerne een pas van ons op Queda gehad, maer uijt verstaende wij d'revier aldaer besloten hielden, bestonden daeromme niet meer insistereen, sulcx Icq meen de selve noch op Malacca haer reijs maect hebben.

Soo lagen oock op onse comste vijff Perasen <f.513r.> vaartuijgen in de revier die t'samen affgebracht hadden 40 bhaeren thin en daer van reets 17 bhaeren

531 Quaartaerdige, read quaataerdige.

aen Alckmaer over gegeven met meeninge de resterende op Malacca te brengen, doch een der twee van de Atchinse gebrachte boedjanghs voor uijt de rivier opvaerende (om den Conincq onse verschijning bekent en alles tot het inhalen en ontfangen van hare Maij^{ts} brieff gereet te maecken) had, deselve een weijnig van onse jachten doen affleggen ende nachodas met hem genomen, ons poogende wijs te maecken sulcx nodig was om des te eerder aen de voorverhaelde 50 bharen thin te geraecken, maer naemen dit in den beginne voor een blijckelijck teecken sij reets jalours waren, die van Perach hun soo haastig (sonder alvoorens eenige cuntschap van den beslooten vrede in Atchin te hebben) tot Malacca geneijcht getoont hadden, evenwel heeft den Dato Bandara selffs, soo haastig ick boven verschenen was, mij versocht, drie derselver vaartuijgen met hun inhebbende thin, versien met een pas van ons, nae Malacca mochten vaaren, 'twelcke hem wesende toegestaen, sijnse daer oocq verschenen.

Sijn van den heere Gouverneur en Raad in Malacca bij haer missive p^r voor-noemde Alckmaer aen ons geschreven g'authoriseert geweest, de Perasen het waeren nae Malacca met hun toe te staen, soose daarome rustig aenhouden mosten, t'welcq sij nochtans geduijrende ons aenwesen niet gedaen hebbende, <f.513v.> is bij ons daar van oock (volgens ordre van haer E.) geen gewagh gemaecqt, en heb oversulcx eenelijck aen voornoemt coopman Massis bij de geseijde schriftelijcke memorie gerecommandeert het senden van 5 à 6 vaartijgen jaerlijcx (bij aldiense sulcx instantelijck versoecken) te condescenderen mits de helfft van den thin aen hem tegens den, als nu bedongen prijs van 30 R^a in spetie sullen moeten leveren, om voor d'andre helft 40 gelijcke R^a op Malacca te genieten.

Soo haer de vrijevaart nae derwaarte wierde vergunt soudent sij ontwijffelijck den thin wel overvloediger daer brengen, maer dan sullense het daer op toelleggen die in't geheel te vervoeren om het meerder gewin dat dan daer bijcomen te genieten en oocq selffs hun behoefftigheden van cleeden uijt Malacca in Pera brengen, in voegen de Comp^e daer gene cunne vercoopen en gevolgijck niet meer thin, dan sij selfs genegen waren, tegens voorschreve prijs van 30 R^a become soude, want 't opperhoofd boven in den Negerije residerende, haer 't versenden niet verhinderen kan, ten waere men daer in de rivier geduijrig een chialoup hielt, dat niet alleen costelijck maer oocq voor d'Atchinders en Perasen aenstotelijck soude vallen, maer bij aldien sij nu tegens den inhoud van't contract en hare sincere gedane beloften, d'E. Comp^e in haer gerechte competerende helft, trachten te vercorten, en den meesten thin (gelijck voordesen geschiet is) nae Atchin gesleept <f.514r.> wert.

Soo is sulcx tot maintenee van Comp^e preminentie niet anders als met het daer op de wacht houden van en sufficient vaartuijg te prevenieren, doch sijn van gevoelen, sij het nu daartoe niet laten comen maer versorgen sullen, de Comp^e jaerlijcx haer handel van den tin jst niet geheel, jmmere voor een groot gedeelte, geniet, waervan door verloop van tijt de preuve moet affgewacht werden, evenwel om mette beginselen te doen blijcken tot wat gebruijcg en gewoonte. Wij het meenen te brengen, hebben genoemde Alckmaer gins in de revier gelaten, om aldaer noch voor een wijle tijtse te blijven, en alle geprohibeerde handerlaers (die buiten twijffel van alle canten op de geruchten van vrede, gelijk reetsaemde vooraengeroerde Jambijse vaartuijgen gebleecken is, na Pera staen te comen) van daer te houden, oock de van boven comende vaertuijgen met thin te visiteren ende quantiteijt te annoteren, voorts bij aldien van dat minirael in de logie niet geleverd wert, dan de helft daeruijt te lichten, mits hun die tegens de gecontracteerden prijs van 30 R^a betalende, tot welcken eijnde wij hier op de gerequireerde ordre soo aen meergenoemde coopman Massis, als d'opperhoofden van gemelte jacht (gelijck Ed. bij de afschriften breeder cunnen lesen) gegeven en oocq en voor mijn vertrecq den Conincq en *<f.514v.>* regerende Grooten voorgehouden heb sulcx van sins waeren te doen, sonder sij hun sulcx qualicq lieten gevallen, maer verklaerden d'wijle het contract nu soo lagh, dat de Comp^e d'helft van den thin moste genieten. Sij niet anders voorhadden als 'tselve effective nae te coomen, dese beginselen dan voor een wijle int wercq gesteld sijnde is te verhoopen soowel den hooghmoedigen Atchinder als timide Peraes weder houden sal, de Comp^e in haer recht (te meer sij nu g'experimenteert hebben daerdoor telckens den oorlog weder geresulteert is) te vercorten. Cunnende daer nae alles in een goede ploij gebracht sijnde, bij wijlen de Perasen en andere aengelegende reviere eens gevisiteert werden om daar eenige g'[se]cludeerde handelaers aentreffende, hun ingelade thin off ander goederen, verbeurt te maecken, wanneer wij meenen haer in toekomende de vaart nae derwaarts, wel affsoeten, en het de Comp^e aen geen thin uijt Pera macqueren sal.

Die van Queda uijt Pera soo wel overlant als te water, groote quantiteijt thin naest eenige jaren herwaarts (staande den oorlogh) hebbende weten te krijgen en daer mede d' Engelse en Mooren, in hare havens te locken, souden (soo wij onder srecht sijn) een merckelijcke quantiteijt bij de reviere Boroas (weijnig benoorden Dingding geleden) bij den andren g'amasseert hebben met voorneemen om de *<f.515r.>* selve vandaar p^r vaertuijgen in Queda te brengen, oversulcx den bercq den Exter (in de reviere Pera van Malacca daeghs voor ons vertreck verscheenen) derwaarts gesonden, heb met ordre genoemde vaertuijgen buiten comende, hun inhebbende thin af te lichten mits passerende een briefcken

om daar voor haer betaling tegens 30 R^a de bhaer, van't opperhoofd in Pera off wel op Malacca te vorderen, sijnde op ons versoeck, 't onser eersten aencomste hun 't lant al ontseijt en gebooden geworden sonder thin te vertrecken, daartoe den Atchinsen Ambassadeur met twee boedjangs (als wesende al mede jaloers de Perasen nu met die luijden handelen soude) geholpen hebben.

Door d'Atchinse Rijcxraden is ons voorgehouden geweest sij te samen voort opcomen van den oorlog eenigen thin, begroetende 'tselve op 100 bharen in Pera uijtstaende souden hebben gehad, en naderhant voor hun tieecqening ontfangen wesende, tot noch daer in de aerde begraeven sijn gebleven, versochten dierhalve die, sonder de helfft aen de Comp^e over te geven, van gins mochten doen in Atchin brengen gelijk oocq soodanige 30 bharen als den jongsten Rijcxraad Siri Paduca Tuan voor desen gewoon was geweest, jaarlijcx uijt Pera te ontfangen, waer van wij hun nochtans geen toesegging gedaen, maar eenelijck belooft hadden, den uijtvoer van dien, als de Comp^e eenige sints haeraen part creegh, met obstenen soude, oversulcx, meermaels genoemde coopman Massis <f.515v.> geordonneert heb, in sulcken cas, en oock anders niet (soo eenigesints daartoe middel aen de hant heeft) tselve te gedoogen.

Het na Atchin senden van den ouden Sabandaer, en alle andere aen de moort aen s'Comp^s dienaren anno 1651 begaen schuldige sijnde mitsgaders den Clinger den ondercoopman Mombers ongebracht hebbende, heeft de Coninginne, aen den Sulthan en Grooten in Pera, bij haar brieff aen hunn geschreve (gelijck selfs heb hooren lesen) gemandeert, en tot het volbrengen van dien hadden de hier vooren gementioneert Boedjangs speciale last die oock voor ons vertreck, op onse gedane aanmaning, beloften gedaen hebben sij om nalatich deselve met hun nae Atchin voeren souden om aldaer gerecht werden gelijk het contract mede brengen.

Gedurende den tijt van 15 dagen dat boven in de Negerije Pera sijn geweest, hebben den Conincq en Grooten ons alle eere, behulpsaem en vrundelijcheijt (nae haer lants wijse) bewesen, en uijt minste geen oorsaecq van quaet vermoeden gegeven, veelmaels betuychten verclaert hebbende, dat van haerder sijde in der eeuwicheijt de Comp^e geen oorsake tot het breecken van den vrede soude werde gegeven, ende wijle volgens 't contract geen vreemdelingen in Pera mogen comen en sij dienvlogende van alsulcke geringe behoeftheden als d'selve gewoon waren daer te brengen, nu door haar niet conden gerieft werden, soo hebben sij versocht die door de Comp^e in Pera mochte werden gesonden, als namentlijck sout, wasch, jsere pannen, coopre <f.516r.> becken en copen, alsmede Chinees goutdraaten, porceleijnen, jae selfs oock, suijcker,

uijen en loocq die nae tshijnt sijlieden niet wel derven cunnen, waer van als oock van't verder gepasseerde soo in Atchin als Pera den heere Gouverneur in Malacca, met het overleveren van ons gehouden daghregister, daer alles wijtloopich geannoteert, en oock de noodige afschriften in g'insereert sijn, bij ons mede rapport en oock ten deele mondelinge verhael van gedaen is.

In Pera soo wel als Atchin een gewoonte sijnde, men daer met leege handen niet ten Hoofft off bij de Grooten, soo men tot sijn voornemen geraecken wil comen mach, sulcx almede genootsaackt sijn geweest, tot bevordering van s'Comp^s noodigen dienst, daer eenige schenckagie soo op onse aencompste, als afscheijnt en in andere gelegentheijt te doen, monterende metten andere f.211: 7.

Den s'Comp^s logie anno 1655 nieu opgerecht, hebben maer f.72 aen onkosten gedaen, om deselve tot bewooning (dewijle die t'onser verscheijning noch in wesen en maer weijnig vervallen bevonden) bequam te maecten, 'tgunt op ons vertreck daer aen noch mancqueerende, wesende eenelijck eenige deuren vensters mitsgaders onder de helft van de woonging (om daar in den thin verseeckert te cunnen bergen) te bescheeten stont haest (alsoo te dien eijnde met voor aengetoogen berck den Exter op onse eijsch plancken gecomen waeren) voltrocken te werden, het erff moet mede noch *<f.516v.>* omheijnicht, waartoe door't volck van 't jacht Alcmaer de noodige rijbaans langhs de rivier kant ge capt, en neffens alle andre behoeftheden nae boven sullen gevoert werden.

Ende wijle als boven aengetoogen aen de logie in Pera, eer deselve volcomen in exsesorde⁵³² sijn, noch 't een 't ander te doen stont, soo heeft het getal van't verblijvent volck mede wat grooter moeten sijn, invougen 't opperhoofft bij gevoucht heb een adsistten, een onder chirurgijn, drie timmerluijden, een scheeps corporael, drie soldaten, vijff matrosen, een tolck en twee jongens t'samen 14 personen, om naderhant (de logie volteijnt sijnde) mede vermindert te werden, en niet meer suppoosten bij sich te behouden als dan, noodich sal hebben gelijck hem gelast is.

De Atchinse Coninginne heeft mij (gelijckse altoos aen U Ed^l Commissarijen gewoon is geweest te doen) mede met een crits, 't hecht van suasse, en een deegen, 't gevest met gout overslagen, nae de Atchinse mode gemaect, mitsgaders met een stukje gout soo als t daar uijt d'aarde compt, wegende een teijl off

532 Exsesorde, (Fr.) essor.

1½ Croon⁵³³, gelieve te vereeren, t welcke bij dese eerbiedig versoecke U Ed. mij in eigendom gelieve toe te voegen tot een gedachtenis van haere Maijt ende U Ed. bij mij bewaert te werden, waarop mij verlaetende, bidde den almo-gede.

.....

<f.519r.>

Relaes aen d'Ed. heer Gouv^r Generael J. Maetsuyker ende d'E. h^{ren} Raden van India ten principale wegens t verrichten der schulden en dies meer langs de Westcust van Sumatra voorgevallen, en tot de Atchinse legatie behoorende, gedaen bij den coopman en Commissaris Jacob Keijser Anno 1660⁵³⁴.

De hoop die ick hebbe dat jacht Cleen Batavia den Oct. anno passato uijt Aetchese reede met de dagelcxte aenteeckeninge nevens een missive aen U Ed. over Malcca voort gesonden, alsoock dat den E. Bort den 14^{en} Nov. uijt Atchinse tot bevordering sijner commissie in Perah mede gelargeert, te beijde behouden bij U Ed. op Batavia sullen aencomen, en dien volgende vant alle 't gepasseerde tot voornoemt 14^{en} Nov. toe, tot genoegen rapport sal gedaen sijn, doet mij in desen om dubbelt schrijven te vermijden, te corter gaen, ende de handeling met haere Mag^t en Rijcx grooten aengegaen en wes meer voorgevallen overslaen en eenlijck aenroeren wat sedert des voornoemde sijn Ed^s vertreck uijt Atchin ontmoet en gepasseert sij voornaementlijck hoe segh de saecken <f.519v.> int vervolge lange de Westcust ten dienste van den Comp^e toe gedraegen en vertoon hebben.

Ten waere niet te verwonderen dat U Ed. tusschen beijde eenigsints vreemt gedacht hadde wat de motive mijnen ophoudens wesen, en wat Atchinse Hoff daertoe gemoveert hebben mocht, daer geen andere als de volgende reden te geven weet, naementlijck dat seecker is, dat de Rijcx grooten geruijmen tijt al vrij beteutert gestaen hebben wegens de geruchte oppositie van den Priaman-sen Panglima Maradja Indra ende hoe hij als wesende d'eenigste van't bloet der Aetchese Coninginne naer de Croon staen soude, om de welcke dan met advijs haerder Mag^t guns van daer en tot haer op Atche bij te comen te dwingen, geruijmen tijt besigh geweest sijn omme een armaede te waeter der waerts uijt te setten, welcke dan oock weijnigh tijt naer mijne pousse aldaar, claer geraeckt

533 Croon, a silver coin. Cf. *Generale Missiven*, I, p. 454.

534 The date given at the end of his "relaes" is the one when it was submitted to the Governor General.

ende doen uijtloopen hebben, doch te vergeefts, want die telckens (onder voorgeven) van contratie als hare winde, nu schaedeloos dan om gebreck soo hier als daer ter haeven geloopen hebben, en daar mede den tijt tot mijn verreck toe door gebracht, doch tsegge is geweest dat niemandt om genoemde Panglima tegen te gaen, moet hadde twelcq bij de Rijcx grooten aengemercqt <f.520r.> sijnde dat met dese vloot sonder een goede leijsman te hebben niet wel voort soude vallen, mij soo vertrouwe soo lange slepende gehouden hebben, datse haer meergeseyde vloot weder in ordre gebracht hadde om soo met deselve (soo hun hebben voorstaen laeten) te gelijk op Priaman afsaken, en die saeck omt ontsagh bij te woonen ende 't oogh daer op te houden, soo van haere Mag^t als de Rijcxraden versoght ben dat te sullen doen tot Ticco toe te geleijden ende 'toogh op deselve in zee te houden soo van haere Mag^t aennam, want haer mercqelijcq tegen den Priamansen Panglima, te stijven om reden gants niet geraeden vondt, ende de moedige Rijcx grooten hebbent mij uijt grootsheijt niet absoluijt voorleggen derven off willen als selfs mans genoegh sijnde om dit uijt te voeren, maer conde wel vermercken dat mijn dienste daer-toe selfs aengeboden hadden, tselve blijdelijcq soude gaenvaert hebben.

D'ander oorsaecq mijns ophouden hebbe den gesant off Orangkaij Sibid Indra altijt toegeschreven ter saeck hij als hebbende de voornaemste cabadesse⁵³⁵ vant Hoff aen sijn snoer sulcx tsijnen faveur (als noch niet clær off scheijden connende) wel mochten treijnerende gehouden hebben, en is te meer aennemende <f.520v.> om dat t capitael twelck genoemde Sibid Indra soo over en weder voert, deselve capadossen ten principalen toecomende off daer inne heriterende sijn dan tsij hoe[']t wil t staet vast dat malcanderen geholpen heeft, oock dat acht dagen sijnent halven opgehouden ben, sulcx icke versocht dat haere gedachte vloot, vast voor uijtgaen mocht om op reijs sijnde met de selve in te wachten, geen meerder tijt vruchteloos door te brengen, dat geaprobeert en soo sijn gevolgh neme lieten.

Ick en kan niet verbijgaen hierinne noch aen te roeren wat moejten wij te bijde met den Gouverneur der vreemdelingen Siri Paducca Tuan (aerts viand van de Comp^e) gehad hebben, eer int handelen van de vrede en stellen der articulen met den selven tot een finaël besluit geraeken konde, en hij die soo vertrouwe buijten ordre te knibbelen, en 't noodige daer uijt te laeten ondernam, en voor eerst, wanneer nu om meer genoemde articulen opt papier te brengen tsijnent gecomen waere, bij hem voorgedragen wiert een swaere saecq te sijn, wanneer d'onse haere vrouwen te debauchereren, ende man op den aangangh en sulcx sien, dien misdoender volgens haere wetten — met dooden

535 Cabadesse, read capadosse.

te wreken quam, hem een gans onredelijcke saeck te wesen dachte, dat sulcke een daerover ter justitie gestelt en met de doot gestraft werden soude, waerop sijn E. ten antwoordt off opgedient wierdt off sijn E. wel wist <f.521r.> 't een van de voornaemste poincten was die den Ed^{le} h^r Gouv^r Generael en E. heren Raden van India, de wapenen tegen dit rijck inde handt doen nemen hadt in voegen dit soo onvoorbedongen op den ouden voet blijvende ende den vrede al geslooten werdende, jndubitattijff eer lange weder tot de wapenen uijt te bersten stondt want den bloet dorstigen hoop in Pera, siende voor hunnen moorderien geen straff volgen wast seker datse nae ouden gewoonten daer inne voort te vaeren stonden, en dan om de justitie te ontgaen.

Haddense maer in te brengen icq heb den selfden op een onbehoorlijcke plaets en bij mijn vrouw gevonden, en soo doende hun daegelijcx werck daer van maecken emmers aen die gene daerse op gepickeert en hatigh geworden waeren om welcke moordenen te bedecken te haar aen geen waerschijnlijcke passagien van gasten uijtnoodingh manqueren soude, soo daer inne als nu niet versien wierde des soo sijn E. een beminder des vredes ende continuatie van dien was, hier int minste niet tegen behoorde te hebben, te meer omdat ons sulcx 't sijnen bij wesen colegialiter van de Rijcx raeden ende gelijk met approbatie van haere Mag^t onwedersprecklijcq in gevolgt te sijn, waerop sigh dan een wijle bedacht eenige discoursen dien aengaende met desijne int Achees gemoveert hebbende <f.521v.> stondt selve pointc toe en liet bij de vredens articulen te voegen sijn voortganck nemen, en die off wel en nae den meningh gestelt waeren, voorlesen, om off soo met een g'approbeert conde werden.

Welcke meergeschreve articulen dan met aendacht watter in behoorde geresumeert hebbende, bevonden dat de gelt somme soo van Perah als de Westcust gerechtelijck gepretendeert, en om die aen de Comp^e ten genoeye voldaan te werden, bedongen daer al mede niet geinsereert, maer daer uijt gelaten ende wat anders in plaats op t papier gebracht hadden, namentlijck dat die in Perah en oock op de West Cust (doch voornaementlijck die van Perah in welkers faveur sijn E. meer dan gemeen was) niet meer en soo veel souden hebben te voldoen als bevonden en bewesen conde werden. D' E. Comp^e aldaer gelaten van de haer ingehouden ende gerooft mochte sijn etc^a dese uijtsluijting als sijnde t voornaemste pointc daer in t maeck van de vrede meest off geheel op aengesien is geweest. Quam ons te beijde vreemt voor, sijn E. daer op resoluteelijck en sonder jets in te sien voorhielden dat soo bijaldien dese voorschreven uijtsluijtinge <f.522r.> met kennisse van haer Mag^t en Rijcx grooten, tegens de overeencominge met ons aengegaen en genomen te doen last hadde met dese Croon geen vrede aen te gaen was. En dienaengaende seght dien volgende,

met continuatie van de besettinge wel vertrecken mochten mitsdien sij genoegsaem blijcken dede, niet anders voor te hebben, als de vrede [s]onder bedrogh en gantschelijk 't haeren voordeel te sluijten. Jae de selve handelingen op een vreemde manier van doen in alle wegen te beknibbelen, en veranderinge daer in te berengen trachten, en wasser jets t moste ter plaatse daer behoorde in de bijeencomste van alle de Rijcx Grooten geseght en daer niet gelijk gedaen hebben, geconsenteert geworden sijn, doch 't was ons om 't even off vrede off de wapenen te laeten continueren des sij maer haere meening en resolutie diensaengaende, en ons niet met bedrog en slingse passagie bij te comen, recommandeerde daeraen met een om te gaen, op gestaende sijnde sijn E. vremt toesagh en tot verblijff van den selve bewooght wesende tot antwoordt diende dat wij wel van soo een merckelijk capitaal verlooren te hebben inbrachten, maer dat 't haer enough sijnde niet en bleecq, <f.522v.> item dat de gemeente die sulcx soude moeten opbrengen en betaelen, arm waeren voornamentelijk die Perasen voorbrengende datse van den coopman Michael Curre schriftelijk bewijs en blijck hadden. Datter in meer genoemde Pera niet meer dan aen de cant van 6 000 R^a gerooft en t soeck geraeckt was daar bij volgende wie t haere staende den oorlog verlooren weder uijtkeeren en voldoen soude met meer andre praetjens — die hier bij te berde bracht, en wij om hem daar inne te stutten, stelde hem vraeghse wijs voor, off sijn noch niet wel voorstondt de schandelijcke moorderien meer maals in Perah en wes maer aen d'onse begaen, ten anderen dat de Comp^e ter voornoemt plaatse volgens contract ten minste 1000 off 1200 bharen tin jaerlijcx uijt Pera toe te comen behoorde. Daar doorgaens op t hoogste niet meer dan 100 baren erlanght hadde, voorhielden wil omme d'oorsaeck en onrust van d'oorlog was, en dat oock haer Ed. op Batavia de gemeente te berooven de wapenen niet opgegeven, maer de moordt daer 't haer E^s geen justitie over te doen gelieffde te wreken, en waer conde doen vervolgen, sulcx sij als wesende de fundament leggers deser onruste niet te eijschen hadde, doch soo 't haer om daer aen te comen luste, geen stoff manqueeerde d'onse met rechtmaetige pretense te vergroten <f.523r.> die tot noch toe uijt discretie en om reden niet opgeheven en te voorschijn gebracht hadde, waarop wel noch eenige discoerse moveerde om tsoo plompt niet te laten slippen maer liet die meer genoemde articulen soodanige stellen en daar in voegen gelijk — en niet anders als met de Rijcx grooten approbatie van haer Mag^t overeengekomen waren, en scheidten soo noch uijterlijck vrunden.

Nu volgens de toesegging van haer Mag^t ende de Rijcx grooten afscheijt te erlangen mij op Saterdag den 29 November voor de elffde en laeste reijs (soo verhoope) ten Hooft vervoeght, en volcomentlijck afscheijt erlanghde, tuschen bejide eer de brieff van haer Mag^t uijtquam, t welck ruijm over halft

middag wierdt, daer haer gemelt Hoogheden de Rijcxraden mede nevens mij ter baleije op wachtende bleven en inmiddels met den anderen overeenquamen met wat geschencq men de brieff aen U Ed. accompagneren soude, dat eijndelijck tot 60 b^h peper toe vastgesteld, en op Priaman voldaan werde, daer bij bracht Maradja Sira Maradja vraeges wijse in, hoe't met de 50 b^r tin op Peras door den E. Bordt ontfangen en uijt te keeren g'ordonneert lagh, en off die niet mede verstaen was dat die tot vereeringe aen sijn Ed. den <f.523v.> Gouv^r Generael gaen soude waerover sij met den anderen gelijk als in dispuijt geraeckte, maer den secretarie seijde recht neen, gelijk het met deselve soo te sijn confirmeren in mindering van de schult ontfangen te worden geordonneert en oock soodanig derwaerts geschreven was om 't welcke te bewijsen, bracht de secretaris de menuijt van de brieff, die haer Ed. selff geresumeert hadde, voor den dag waerbij dan bleeck den genoemden tin niet tot vereering maer als voorschreve in affcorting uijtgekeert werden soude, blijvende haer Ed. echter noch in onderinge dispuijt, seggende eenige dat het voor schenckagie en d'anderes het tot affkortinge van schult geprojecteert was, wat haer nu hier toe gemoveert heeft om dit in dispuijt te trecken, en hebben niet vernemen connen, oock en dacht tmijn niet noodig te wesen daer veel ondersoeck nae te doen, waer aen dan meergeschreve brieff end' articulen van vrede ijder op een besonderen eliphant staets gewijse 'tongen logiement gebracht sijnde, niet meer nae 't Hoff omsagh en dien volgende niet meer te doen vont als den gesant Sibidi Indra om scheep te gaen aen te presten dat tot den vierden Dec. aenliep eer vlooten en aen boort quam, sulcx 's anderen dags den wint en stroom te baet hebbende lichten <f.524r.> ancker en gingen onder zeil, lopende de groote openingh tussen de hoeck van Aetche ende de Gomes Polus door, doch ten duijrde niet langh off hadde stilte en contrarie winden, oock doorgaens langs de Westcust oock bij gewoont heeft, sulcx 20 etmaelen door brachten eer Baros beseilen connen daer op t versoeck van haer Mag^t om naer de vloote te sien volgens belaste aengelopen en den 24^{en} van deser maendt voor ten ancker gecomen ben, dan vont de geroerde armade mits ons lang vertoeven al naer Ticco vertrocken te sijn, te meer hadde ick dit te doen aen beloofd, omdat doch voornemens was dese plaats eens in passant aen te doen, om te sien hoe't aldaer voor een schip te leggen, en wat aen dien oort in den daar vallende benjuijn en campher voor d' E. Comp^e soude te doen sijn, aen t welcke daer niet en mancqueerde voornaementlijck den voornoemde benjuijn, presenteerde voor 20 stucx offe een corgie swarte breede bafta, 2½ bharen Baros te leveren, maeckende een bhaer Baros 1½ b^r Aetchees ende dienvolgend 450 cattij Chinees, dan mits icq van die negotie, te meer om datse daer swaert en ongesien uijtsagh de vereijste kennis niet en hadde en derffde om daer van aen te slaen, niet en comen, en om die sorteringe te sien watter eijgentlijck van sij,

sal den gesant Sibidi Indra <f.524v.> de sijne dienen connen, die voor sijn particulier ten prijse voorschreven inkoop van gedaen heeft waertoe uijt dies aengaende gedraegede campher was noch uijt lant en dorpen te haelen, ende om die te besien geen wachten naer sijnde, can daer geen besondere reden van geven, tsoude wel connen sijn, dat de jonck van capiteijn Buigam die wij daer in handel leggen vonden en gereets vier maenden gelegen hadde, jets van opgedaen heeft, nu aengaende de reede om voor de schepen te ankeren is op twee plaatse goet, tsij om achter een eijlandt off tussen een groot rift en licht aen t vaste lant te leggen, oock gemakelijck en geen beter water langs de heele cust als daer te haelen, des icq alle leege water vaten en leggers daer mede opvullen dede, want het door de lange reijs vrij gemudert vonden, de lants hoofden off Radjas deden groote instantie om mij daar eens om te tracteren, aen lant te hebben, dat om geen tijt te verquisten excuseerde, hebbende reeds een groot gastmael aengerecht en oncosten gedaen dat met een cleen geschenck recompenseerde en den 28^{en} daar aen volgende van daer scheijden.

De reijs dan weder op Ticco aengenomen hebbende hadden den windt en voorganck weder sober en tot den 3^{en} Jan. s'avonts onder wegen, wanneer voorvoormelte Ticco ten ancker quaemen en d'Atcheese armade vonden, die tien dagen daar gereets gelegen sonder ijets tegen den Priamanse Panglima gedaen te hebben.

.....

**Missive door den coopman Jan van Groenewegen aen haer Ed. op
Batavia geschreven, 9^e December 1659.**

<f.497r.>

Contform U Ed^{les} wel gegeven ordre ben ten bevel van den E. Gouverneur Johan Thijsen transport van de winckel gedaen hebbende, met den E. Commissaris Keijser op't jacht Weesp den 27^{en} Augustij, van Malacca gescheijden ende den 13^{en} Sept. behouden ten rhede Atchin aengelanght, den E. Balthaser Bort ten besetting gevonden, d^o zijn E. door genoemde E. Keijser U Ed^{len} instructie nevens de Commissaris verthoont, en daeghe daeraen van boort aen landt gehaelt sijnde, bevonden dat seer slecht en sober gehuijst en geen coopmanschappen te brengen waeren. Hierbij voeghde sich noch, dat haer Commissaris te beijde soo met t sluijten van de vrede als de veelte der besoeckers ten antwoord te staen, daer gaens mede g'occupeerende wesende, ten dienvolgende gesien sij ten principale geen handt aen de negotie slaen konden, mij desselve van primo instantie bevolen omse onder haer E^s opsicht den meesten dienst van d'E. Comp^e aen de man te helpen. Welcke coopmanschappen te beijde met Weesp en t Kalff aengebracht om reden daer uijt gelicht en in de Jasques off ten merendele uijtwijsende de factueren wel g'conditioneert uijtgecomen, ex-

cep datter vrij wat steentjens als andere vuiligheijt in de rompen bevonden is, de saecken vant klaver stael vrij ontramponeert, van gelijk de kasjens goudtraet invoegen dewelcke d^o goederen met de facturen als volcht te verscheele komen, namentlijk de rompen int naer wegen niet meer dan pond 3932½ uijtgebracht, sulcx het te kort comende pond 567½ sij. Item t klaver stael moeten de 10 000 pond sijn maer 9247½ gewoogen heeft, ist verschil 752½ pond nu makende, de 95 stucx casjes goudtraet, sijn soo wan ende ontramponeert gevonden dat de genoemde 95 maer <f.497v.> 89 stucx hebben uijtmaken kunnen, behalven dat het noch verdroncken en bij naer voor geen coopmans goet kan aengesien als vercocht werden. Sijnde tgeene door den E. Commissaris Schouten int jaar 1655 hiermede aengebrachte en door den selve sijn E. invendibel werden terug naer Malacca gebracht, evenwel op dat den E. Comp^e van dien intrest als voor vorder bederff mocht ontlast raecken sullen ons best doen, dat t selve voor wat het oock gelden mach omgeset wert.

Uijtgenomen tgeen den E. Bort uijt t cargasoen met sich naer Perah genomen, en den Commissaris Keijser als nu tot een proeff langs de West neemt, heeft tot dato deser int voornoemt jacht de Jasques verblijve, en tot t vertrecken onser nieuwe logie wachte moeten, die ten meerendele gereet en rantsom dicht sijnde d^o jacht t onlaeden, en met Godes hulp soodrae t doenlijk sij. Sijne reijs naer Malacca vorderen laten, soo veel gout daermede oversenden als bekomelijck en t verkochte cargasoen toe reijcken mach: om met de Taijounsche scheepen noch naer Choromandel te konne versonde werden, t waer te wenschen dat het wat aensienlijcker hadt vallen konnen, gelijk het wel en indubitatijff soude uijtgelevert hebben, ten waere de drie Engelsche sloop volladen op de hielen gevolght en daegs naer ons arrivement te gelijk hier aengelant waer geheel off een maent laeter achter gebleven waere, die dan mits t goetkoop geven haerder beleeden, als de veelte van haer aengebracht d'E. Comp^e dese hun met recht competerende voordelen onverwacht ontrocken en dapper in de wegh gelegen hebben, sijnde de cappiteijn dese handelinghe Willem Coertens genaemt t eenemaal uijt verkocht, den 26 Nov. (met een effen reeckening sonder schulden te laten) van hier advocture naer Masulipatnam vertrocken, met voornemen noch desen jaer naer Engelang te keren, t cargo dat van hier met sich genomen heeft, bestaet ten principale uijt Atchins gout als d^o gemunte masen, item <f.498r.> weijnich thin a 60 R^a ingekocht, belangende t'aengebrachte bestaende uijt de volgende sorteringe, te weten en sijn vercocht als daerachter bij gevoeght staet.

gebleecte en rouwe salampouris ider corgie	
d'een door den ander	ses en 28 R ^a t corgie.
geb ^l Guinees linnen	a 88 R ^a t corgie.
en lanck 65 copide en rouwe dito	70 R ^a t corgie

geb^l mouris a 60 R^a t corgie
 geb^l bethilles ofte malle male redelijcker fijn a 60 R^a t corgie
 ende eenige andere g'assorteerde kleeden bestaende in weijnig stuck
 sulcx de perfectheijt, van dien niet hebbe konnen uijtfinden. Weshalven
 sulcx datse naer de sortering der kleden (die alle slecht, en soo weel te
 smal, als te kort mitsgaders seer grooff bevonden sijn) al een aensiene-
 lijcke marckt en advanse bejaecht hebben.

Belangende onse hier aengebrachte coopmanschappen welcker eenige om
 aen gelt tot gastus te geraecken ten prijse als hier aenvolgt aen de man gehol-
 pen, namentlijk een pack swarte groove bafta Broetchia hebben geen noe-
 mens waerdich gonde hooffden⁵³⁶, daer dese natie meer als naer de fijn te siet,
 en rijckelijcker een R^a p^r pees durder verkocht werden konnen, nu niet hooger
 dan 100 R^a t corgie haele mogen, swarte cangans 32 t corgie, swarte berams 24,
 kannekins 10, t klater gout 130 de kas, ende t klaver stael tegens 6 R^a het hondert
 aengetelt, t welck door den anderen 75 p^r cento advans te geven compt, gelijk-
 ker bij de copie negotie boecqen die hierbij oversenden largo te sien is, waer
 ons reverentlijcker gedraegen.

Hoewel den daegelijcx prauwen uijt Queda met diverse sorteringe van Su-
 ratse als Cust cleden aencomen, soo, hebbe echter moet dat die bij ons noch
 onvercochte leggende doecken, naert vertreck vant jacht de Jasques aen de
 man geholpen en daer nevens een goede marckt te beloopan staen, want dit
 lant groot <f.498v.> en t eenemaal van cleeding onbloom geweest is, dies eer he[e]l
 weder vervult sij noch veel trecken sal den uijtslagh vant welke wel d'U Ed.
 met eerste gelegentheijt over Malacca toegesonden nevens een perfecten he-
 ijs⁵³⁷ wegens tgene sullen bevinden, hier ten meesten dienste van de E. Comp^a
 gebeneficeert soude connen werden.

De nieuwe hier opt werff der Engelse herstellde logie breedt 98 lancq 26
 Rijnlantse houdt voeten, hebbende een galderij van acht voeten breet rontsom
 gaende ende ontrent 40 inlantse roeden van de revier gelegen, doch niet als op
 eijgen werff gaende maect een plaats daert voort huijs opgeslagen staet van
 320 en drie voeten hoogh voor de vloet des waters opgehooght is, vrij wel buij-
 ten gissing te gelden comt te meer om dat niets van de E. Comp^e daer toe die-
 nende hebbe gehadt, maer alles voornamentlijck de houtwercken als andere
 materialen tot t voorst gebouw nootsaeckelijcker niet dan die met den uijsterste
 te behalen 't erlangen sijn geweest, gelijk U Ed. bijt journael der negotie boek
 ende specificatie te sien gelieft.

536 Gonde hooffden, perhaps g'onthooffden.

537 Heijs, read eijs.

Aengezien niet dan van alles onversien en de provisie manckeerende niets hebbends sij, is dat mij to U Ed. keren doet reverentlijcker versoekende U Ed. mij naer gewoonlijcke discretie to provideeren gelieft, item volgens dien hier ingeslatene talicus met medicamenten om des coorsigen lants aert, seer noodig pampier, pennen instoff, 6 stucx mutsquets, 6 goede henners, 6 pieecken cruijt londt en loot, een vat spikers gesorteert nevens een parthij timmermans gereetschap.

.....

was geteekent Joan Groenewegen in warse
int Coninckrijck van Atchin, desen 9 Dec. 1659.

Dito als voren geschreven, 23^{en} December 1659.

<f.499r.>

Met den E. Commissaris Jacob Keijser p^r jacht Calff gaende over de Sumatrase Westcust in dato 9^{en} deser is U Ed^e jongst geschreven waervan de copie hier nevens gelant mach sijn, tsedert welcken tijt blijft jacht Cabo de Jasques waer mede U Ed^{le} den desen over Malacca toecomptinge scheepte cargasoen teenmael ontladen, waervan tot heden niet meer als de nagelen tegens 240 R^a ofte 60 t^l ende rompen die seer slecht bevonden a 60 R^a de bhar vercocht. De cleeden en andere coopmanschappen vermits de cortheijt des tijts blijven noch leggen, willen niet twijffelen off alles sal moeten in corten tijt met goet advans in trocque van gout wel aen de man geraecken, dat de gementioneerde coopmanschappen soo spoedig als wel gewenschte verhoopt hadde niet omgeset ofte vercocht sijn oorsaeck den opulenten toevoer uijt Queda en Malacca, item hier aencomen ende tmeerendeel gesleeten moet worden want naer de Westcust dat veel treck niemant derft ondernemen te varen, de wijle de Priamanschen Panglima Maradia Indra aldaer seer domineert ende schijnt sich tegens haer Maij^t te rebelleren ofte wel tegens de groote dat alle meest sijn dis vrunden en die selffs onderganck bewerckende sijn komt, dienaengaende geen de minste vaertuijgen van daer herrewaerts largeert, weshalven tot heden hier geen tijding waer naer met groot verlangen dagelijcx int gemoet, <f.499v.> gesien wert erlangt wat de rescontre der van hier afgesonden Panglima wie de naem van de boven gemelt Panglima nu voort met sijn medegenomen navale macht om voorgenoemde Maradia sijn persoon op te ontbieden ofte wel bij ongehoorsaemheijt dies doenelijck sijnde daer van kant te helpen, heeft ontmoet daarvan wert veel gesustineert. Ja haer Maij^{ts} en Rijcxraden duchten vermits sijn groot vermoogen dat de Priamansche en Ticouse ingesetenen hem wel mochten toevallen. Sulcx dan sijnde t veel onlusten en bloetstorting veroorsaacken sou, weshalven met groot verlangen dagelijck naer goed nevens uijtsien

in dag registers met gedachte E. Keijser gaende wert breder hier van geextendeert, sulcx mijn eerbiedig daer aengedragen.

De 2 packen Tankin ofte borstcleden N^o E en F dat hier geen dracht is hebben getoont ende geveijlt willen met redelijck winste niet wel aen de man, dienvolgende (onder 'twelnemen van U Ed^l) te raden geworden om de borstcleden naer Malacca te senden. T is een Siamese sortering de welcke (onder wijser oordeel) in Oudjangh Salangh ofte wel Ligoor met goet advans vercocht sal connen werden, met gemelt jacht Cabo Jacques gaet geconsigneert aen de h^r Gouv^r J. Tijssen onder cognoissement van de overheden des geseijde jacht t procedido van vercochtende, t geene in cassa hebben bestaende in 2000 Maesen ofte 1150 R^a gemunt en 850 Atchinse tajlen ongemunt bergh gout van 116 conderijn, ijder tajl hoog van alloij 22 graete die tot een preuf tegen de prijs van 21½ R^a in gemunte maesen de tajl is ingecocht, verhoopt haer Ed^l voor welgedaen sal oordelen want sijn denckt meer als de gemunte Maesen de tajl is ingecocht, twelck slecht gout is in waerden steijgeren ende de Comp^e mijn oordeel hierbij profiteren sal bedraegende met de voorsch^r borstcleden conformde hier bij gaende facture f.12334: 2: 8, de opperste piloot geve behouden aenlanden mach. <f.500r.> T vertoont sich wanneer weijnich afftreck in ongemunt berch goudt is 'twelck 2 maes en meer in mindering van prijs apparentelijck daelen als dan van capitael versien, wesende sulle tot nader ordre van U Ed. een partij insaemelen met vertrouwen d E. Comp^e hier aen geen ondienst te geschieden staat, weshalven hoedanig mijn hier in sal gedragen U Ed^e ordre maenstaende gaern in't gemoet sien.

Dewijl als vooren gesecht de coopmanschappen wachtende naer een goede marckt t meerendeel noch onvercocht legen connen bij desen geen perfecten eijsch doch echter onder correctie en wijser oordeel van U Ed. soude aenstaende met de besending de volgende commertie alhier noodig achten vertrouwende schoon eenige vreemde negotianten herwaerts verschijnen niet te min met goet advans sullen vertieren als namentlijck,

- 1000 pond masis ofte foelij
- 2000 pond nagelen
- 3000 pond rompen
- 3000 pond gonmelack Peguese d^{os}
- 10000 pond Cust claver stael
- 10 packen swarte cangans
- 10 packen berams
- 5 packen swarte brede bafftas
- 5 packen smalle d^{os}

- 2 packen fijne swarte bafta Brootchia wat breet aen hoofd met goud-
draet ingeweven waer dese ingesetene naer sien
- 1 pack g'assorteerde d^{os}
- 5 packen cannekijns
- 2 packen roode cancains dubbelt naer oude wijze gevouwen
- 10 cassen roosen water

Al twelcke voornstaende becomende, sal in corten tegen gout met advans van 75 per cent en meer connen vercocht werden ende hoedanig als voren aengeroot staet t met de noch inwesen sijnde doecken als anders verhoopende toe dracht sullen naer 't vertiers derselver ende geen voorders ten dienst van d'E. Comp^e vereijschende is met de eerste voorvallende gelegentheijt soodrae doenelijck wesen sal.

U Ed. gedienselijck adviseren ende bekent maken. Joao Groenewegen
Nederlandsche Compo Atchin, 23 Dec. A^o 1659.

Dito als voren geschreven, 28^{en} Januarij 1660.

<f.501r.>

T jacht Cabo de Jasques in dato 23^{en} Dec. jongst leden uijt deese rhee de naer Malacca genavigeert, heeft de rijs door hart onstuijmig tegen wint en stercke stroomen niet connen erlangen, mede door storm overvallen wesende 't roer met breecken der haacx en vingerlinghs affgeslagen, derweegen genootsaackt waaren herwaerts retourneeren, ende in de baij van Andredunij⁵³⁸ sijnde 6 mijlen van hier waar het redelijck te leggen is. Den 9^{en} deser ten ancker gecomen, alvorens voor dese revier gelegen dan met het verlies van een ancker de geseijde haven moste kiezen, soo komt de schipper Gerrit van der Hassel benefens den bouckhouder, medebrenge de gebroockene haacx en vingerlings om nieuwe te doen macken, boven <f.501r.> tot welckers hernieuwen dese inlanders geen moet en hadden, eerter naer 't saeken van 't hooge water hebbe tot selve eenige Klingers bewillight die d^o haacks en een groove ketting van 7 vadem om 't roer onder te vangen gemaackt hebben, vaardich sijnde gemelte jachts officieren in bedencking gegeven off het niet raadsaam was, de rijs andermael naer Malacca te ondernemen, waarse redelijck moet schenen toe te hebben, edoch in 7 à 8 dagen niet vorderende geen bequaam weder aantreffende 't buijten langs de Westcust om naer costij te begeven, want van alderhande nootwendicheeden 't eenemaal onversien en van fictualij uijtgenomen rijs waarmede d'selve versien blijven, 't meerendeel ten eijnde oock 't op een laager wal 't niet konde gaande houden, weshalven (onder welnemen van

538 Andredunij, read Indradunia.

U E.) vastgesteld is, en op heden met de noothulpemde haacks vingerlinghsen ketting vertrocken, god geve 't alsoo 'ter gedestineerde plaats aanlanden magh

Ed. heeren seeckerlijck dit onstuijmig hardt weder dat beclagelijck valt, heeft ons altsamen hier seer ongeluckig en gantsch buijten vermoeden van alle menschen tussen den vijffden en sesten stansij overvallen, door de haart aandrijvende noort ooste winden, en extraordinarij harden reegen, is 't water in minder dan 3 uijren beginnende <f.502r.> ten 9 uijren in de voornacht over 't gantse lant gelooopen, jaa stroomende over de wallen der fortten op't strant leggende, mitsgaders over de soldering ofte wooning van de meeste deser inwoondren, van welckers huijsen door de kracht der selver ruijm hondert stucx is weghgeruckt en verdreven, meer als duijsent sielen, benevens een ontelbaar beestialen verdroncken, staande 't water in s'Comp^s packhuijs (door ordre van d'E. Commissaris Jacob Keijser en Balthasar Bort gemaackt) ontrent vijff voeten waters, sulcx de stelling waar d'packen oplaagen twee en een halff voet onderlaagen, komende op de tweede laagh kleden d'welcken eenlijck 't meere deel met ons volck (waar van vijff aan dese besmettelijcke inlantse coort impotent laagen tot heden noch tot haar voorige gesontheit niet geraackt, maar van tijt tot tijt ergert), bemerckend 't water aan de stelling begon te raacken, met 't opsnijden der bovenste laagh packen, boven op't huijs en galder gesalveert, want 't water in voorgenoemde tijdt ons tot aan den hals toestaende woes, konde geen de minste hulp van jmant becomen 't geroep en gekerm van den wegh drijvende als anders was onuijtspreeckelijck groot, jaa 'tscheen offte alles souw vergaan, sulcx onderste laagh en eenige van de bovenste vermits de korte tijdt t ondergeraackte, <f.502v.> en de hier onder genomineerde geassortteert packen kleeden nat geworden sijn namentlijck,

8	packen Guinees linnen	N ^o 254, 736, 737, 738, 739, 740, 741, en 743
11	witte bethiljes	N ^o 2125, 2112, 2120, 285, 286, 288, 873, 888, 895, 1403 en 1416
3	cassa Bengalen	N ^o 7, 42 en 71
7	baftas te weten	
	3 packen breede d ^{os}	N ^o 765, 770 en 184
	4 smalle do ^s als	
	1 d ^o extraordinarij fijn	N ^o 1013
	3 gemeene d ^{os}	N ^o 723, 732 en 709
10	chits te weten	
	5 breede d ^{os}	N ^o 365, 379, 380, 381 en 376
	5 smalle d ^{os}	N ^o 456, 461, 416, 435 en 443
4	roode caricams	N ^o 90, 91, 98 en 69
1	d ^o berams	N ^o 334

2 swarte cangams
1 witte salempoeris

N° 680 en 686
N° 569

47 Packen cleeden, de welke met seer groote moeijs soe op't strant als rontsom 't werff gedroogt, de gebleeckte bethiljens, cass Bengale en Salempoeris aengesien doort moddrige water als in't droogen besmet sijn (onder t welneemen van U Ed. aan besteet) teegens 2 R^a 't corgie ofte d'20 p^s om naar t wel uijtwassen met kansje als voor dato geweest sijn te vouden, met het Gunees linnen <f.503r.> sijn noch niet veraccordeert, d'chits swarte en roode doecken sijn simpeljk opgevouwen, weshalven doort verlies van haar pap en perfecte samen vouginge vrij ongesiender in't oogh sijn, sulcx minder in prijs alsvoren sullen te gelde konnen gebracht werden.

Gesien dat hier sulcke hooge water vloeden sjaarlijcx stroomen alhoewel dese inwoonders seggen, noijt 'teeniger tijt bij heugenisse van menschen, dier gelijcke opdringende vloet geweest is, te rade geworden (ondert welneemen van U Ed.) om't packhuijs boven te maacken, met nieuwe stercke balcken lanck 35 breet een Rijnlantse voeten, dick 3 duym mitsgaders stuten en plancken wel versien 't meerendeel voltrockenis, derwegen s'Comp^s commertie voor een sulcke alte ongeluckige toeval als anders bevrijdt sal konnen blijven. 'T waar van harten te wenschen geweest, dat voor dato sulcx geschiet was, op dat d'E. Comp^e dese schade niet soo ongelijckelijck waar overgecomen, maae dewijl gemelte Commissarisen en mij 'teenemaal van sulcke hooge watere onbekent sijnden geraden vonden, op hooge stelling 't packhuijs onder't huijs dat met plancken affgeschut staat, te gebruijcken, als oock vervolgens geschiet is, en gemelte 47 packen cleeden op stelling hoogh 2½ voet leggende als vooren gesecht 't ondergeraackt sijn.

<f.503v.>

Haar Maijs^t benevens desselfs staat juffers en andere tot staat dienende die op strant te verlustigen en 3 dagen in eenige gesloote grippen visschende waren, sijn mede van dit voorgementioneert hoogwater des nachts overvallen dan door't spoedig aenbrengen van cleen vaartuijg is gedachte Maijs^t en haar sluijten⁵³⁹ int Hoff gesalveert, niet sonder verlies van verscheijde aensienlijck gewilde vrouwen en ander dier slaaven en slavinnen meer door de hartdringende stroom omgeruckt en soo 't soeck geraackt, waarover haar Maijs^t ongemeen bedroeft en op den Malcadie de Radja als den Laxamana seer te onvreeden was, klagende geen hulp tijdigh erlanght had, met uijtinge dat 't verlies van de haare gemelte Orangcaijs mits derselver onsorgdragentheijt te imputeren was, sulcx de voorgedragene gunste vrij vermindert en in dien gunste verandert is.

539 Sluijten, read suijsen.

Meest alle dese hier removerende coopluijden, item den Sabandaar Moutjkan Benjamin en andere meer hebben seer groote schaden met 't natworden als verlies harer kleeden, jongst van de Engelse in voorraat opgecocht gelee-den, een Moorsche jachten benefens noch 13 redelijck groote vaartuijgen alle uijt Dillij gesamentlijck seijl gegaen. <f.504r.> In gemelte Malacca, Johor en hier thuijs horende volladen met dieverse coopmanschappen van rijs, padij, was, toeback etc^a door dit hartweder tussen Pedier en Andredunij gestrant 'teene-maal aan stucken geslaagen, mitsgaders veele menschen verdroncken, eenige doort cloeck swemmen als op stucken der vaartuijgen met een weijnig opge-smeetene kleeden gesalveert.

't Sedert mijn jongste van dato 23^{en} anno passato in handen van meer gere-peteerde schipper, verscheynt den 28^{en} daaraanvolgende een bidoor ofte vlie-ger van de Sumatrase Westcust, met brieven van erkenenis der Panglimas van Baros, Tico, Priaman en Sillida blijvende ende sijn haar Maijs^{ts} onderdanige vasselen en dienaars, adviserende dat alles onder desselfs gouverno in haar Maijs^{ts} landen 't sich wel toedraaght, benefens eenige cleene versoecken van weijnig belangen. Item den 6^{en} deser arriveert uijt Perach 2 expresse affgeson-dene smalle Orangcaijs genaamt Sierema Radja en 't schits⁵⁴⁰ Palawangh, met brieven aan haar Altesse van den Perasen Koninck en den Bandara, waarbij versoecke verstaande dit rijck met de Nederlanders in aliantie waren getree-den en de saacken bijgelecht sijnde, hoedanig haar hier in te gedragen hadde, mitsgaders wat verdracht <f.504v.> en 't gene d'onse sijn ingewillight t' eschriberen en te ordonneren gelieffden, derwegen de selve door haar gedachte Maijs^{ts} last aen de Orangcaij Sirij Paducca Touwangh gegeven sijn g'antwoort, d'articulen met d'E Comp^e aengegaen, wijtloopig bekent gemaackt, en den 19^{en} stantsij met een potjang⁵⁴¹ off briefdrager ge[re]tourneert, den 5 en 14^{en} deser komen hier van Malacca over Johoor 2 vaartuijgen, haar lading bestaende in cleeden, porcelijne, en andere Chinese coopmanschappen meer aan te landen, item op eergisteren een Engels vrijcoopman Meester Bimene, en Portugees Manuel Dias in compagnie met een praauw uijt Queda den 15^{en} stantsij vertrocken, aanbrengeende 5 à 6 packen groove kleeden, slecht gebleeckt Gunees linnen en salempoeris, weijnich percellen sonder jets meer, dachten den Engelsen capi-teijn Willem Courtens die den 26^{en} Nov. jongst leden uijt dese rhede naer de Indise Cust verseyjt is, aen te treffen, om daar mede te vertrecken adverteren 't Engels schip te repareren licht om met bevrachte eliphant in Maart aenstaan-de naar Bengalen te navigeren, vernaamen int uitloopen der Quedase revier een Hollants schip en chaloup van de suijt presumerende tot de besettinge van

540 't schits, read encék.

541 Potjang, read bujang.

de revier comen, waar den Quedarees sich overtuicht vinden deseer voor vreesst.

Atchin desen 28^{en} Januarij A^o 1660. Joan Groenewegen

VOC 1237

<f.315r.>

Verbael gehouden bij den Commissaris Balthaser Bort van het geene in t restabileren van den vervallende handel op Sumatras West Cust en aen het Atchince Hoff, als in andere saken notables gepasseert en voorgevallen is, om te dienen en te presenteren voor rapport aen den Edelen heer Joan Maetsuijker, Gouverneur Generael en heere Raden van India in Batavia, op zijn wederkomste aldaar.⁵⁴²

Adij ultimo Julij

de diffe[re]ntie tusschen 't Atchince Rijck en d'E. Comp^e ontstaen, over de deplorable massacre aen haere dienaren ende residenten in de heerschappije van Pera a^o 1651 den 26^{en} April evene provisie geschiet, alsmede naderhant in den jare 1656 door het gevange nemen der selver ministers en aenslaaen hunner goederen en coopmanschappen op de Sumatrase West Cust voornoemde, dooe middel der gedane expostulatie van de Atchinse Coninghinne, en daer op gevolgte lagatien van weder sijden alsnu asso[c]ieert, ende vorige confederatie genueoveert mitsgaders daer op bij haer boven genoemde Edelheden geresolveert zijnde, den peper handel op geseijde West Cust niet alleen weder te ondernemen, maer oock met den gemelte Coninghins Ambassadeurs Sittria Sibid Indra en Sittria Siri Nara Wangsa, over dien wegh, met eenigh aensien thuijs te laten brengen, en mij daer toe als 't verder uijtvoeren van haer Ed. commissie, hebbende gelieven te committeren, so sijn na becomen afscheijt met de daer toe aengeleijde jacht Fluijs, Haes en Saphier heeden van Batavias reede geseijlt.

<f.315v.>

Augusti Anno 1660 voor Sillebaer

5^e dito

<Silebaer aengedaen> verscheenen metten anderen voor Sillebaer gelegen opt eijlant Sumatra voornoemt en onder den Coninck van Bantam sorterende om (volgens last) te vernemen wat quantiteit peper aldaer voorraet en haestigh te

⁵⁴² Synopsis of his "verbael" is found in *Dagh-Register Batavia*, 1661, pp. 12–8.

becomen soude wese, maer den bouckhouder Gabriel Bruijl met den tolck Abdoul Latief na landt met eenige schriftelijcke poincten, om daer op informatie te nemen, bij ons afgevaardight, brachten op hun wedercomste voor rapport datter tegenwoordigh geen peper bij der hant was, en op de voornoemt poincten tot antwoord bekomen hebben als ter zijden ijder annoteert is.

Poincten, waer op den boeckhouder G. Bruijl, in de Negerij Sillebaer, informatie nemen en schicken sal.

<summarische inhoud van het becomen bericht op nevenstaende poincten>

1. Eerstelijck sult te kennen geven, genegen zijn, hier te handelen, op sulcken voet, als voordesen geschiet is, sose sulcx wille toestaen.

<waren willghen bereijt ons den handel te consenteeren>

2. Des jae, sal Ul. versoecken zij een uijt de hare gelieven aen boort te senden om met ons dienaengaende te transigeren.

<hadden aengenomen sulcx te doen mits wij daertoe ons vaertuijgh morgen aen lant soude senden>

3. Wat sorteringh van cleeden en andere coopmanschappen hier getrocken sijn, en of men voor conttant, insonderheijt Provincie Daelders, oock peper copen can [?]

<alderhande Javaense sorteringh cleeden oock Sp. R^a maer geen Provincie Daelders>
<f.316r>

4. Insgelijcx te vernemen na den prijs van den peper so voor kontant als cleede.

<die aen boort stont te comen soude daer van verclaring doen, hadden eenlijck gesecht, voor dese den prijs van de peper 9 r^d de bhaer was geweest>

5. Hoe veel peper dese plaats jaerlijck wel uijtlevert [?]

<dit hadden se niet weten te seggen, maer soude dienaengaende nader overslagh make>

6. Wat quantiteitj zij tussen dit en November moet hebbe te leveren, soo wij daer residentie nemen [?]

<hier van soude (aen boort coomende) met ons selfs spreken>

7. Wat tollen en gerechticheden souden moeten betalen [?]

<voor thol 3¼ Sp R^a, van ijder bhaer, ankerage 60 R^a voor waterhalenz sacken salpeter en 2 cleetjens of ijets anders voor Roeba–roeba⁵⁴³ van ijder packet cleet een matige schenckage aen de groten op de comste van her cargasoen schip>

8. Bij wien dese plaets gegouverneert wert bijeen van de lants saten, of dat den Bantammer daer een regeerder stelt, en of den selve bij wijle vervange wert [?]

<Radial en Ardi Wangsa, zijn present regeerders en den Coninck van Bantam deligeert en stelt altoos de selve, oock die so dickwijls alst hem goet danckt veranderende>

543 Roeba–roeba, (Mal.) ruba–ruba i.e. fees, charges or presents for commencing trade.

6^e dito

zijn genomde regenten van lant met onse praeuw (haer te dien eijnde met vooraengetoge boeckhouder ende tolck toegesonden) bij ons int jacht gecomen, de welcke dan op onse afvragingh aldus in antwoorde gediend hebben, te weten, <f.316v.>

Dat zij ons den handel vermochten toe te staen sonder alvorens het consent van hun Coninck te Bantam daertoe te hebben.

Insgelijcx ons aen lant resenden die⁵⁴⁴ verleenen om daer den handel te drijven.

En den peper alleen aen ons te leveren.

Dat men tot Sillebaer voor dese, ongeveer twee scheeps lading peper had kunnen becomen, dogh ons tegenwoordigh van de quantiteit geen rechte versekeringh conde doen, alsoo de peper plantage, zedert de Comp^e hare residentie vandaer gelicht had seer afgenomen was. Zijnde indien tijt daer aen de hant soo niet gehouden, en oversulcx door de wijle eliphanten veel bomen uijtgeroeijt geworden, maer de culture van dien (zeijde zij) soude weder toenemen, als wij den handel andermael ondernamen, en hun souverane den Bantamsche Coninck dan oock geen inkoop van peper te laten doen, maer sigh met ontfangen van den thol, te vergenoegen stont.

Dat den peper geleverd wiert sonder men daarvoor eenige daets of weegh gelt betaelde, in dese voegen, men weeghde eerst sekere quantiteit, en die in een maet gedaen zijnde, met men voorts daer mede, en op alsucken wijsen, soude 10 bharen van hier 12 Batavise bharen uijtmaken.

Ten laatsten dat daer geen vaste prijs op cleeden en andere coopmanschappen was, maer die op en afslaende, en alle Javanse sorteringen insonderheijt de onder gespecificeerde gewilt waren, namentlijck

<f.317r.>	GINNEES LIJWAET	tp.	5 Sp.R ^a
	committers	"	4 -
	sarassa gobaers	"	4 -
	cain goelongs	"	1 ¹ / ₄ -
	witte bethillesen	"	2 ¹ / ₂ -
	witte Salempoeresen	"	
	blaeuwe Salempoeresen	"	
	caricans rode	"	
	smalle Suratse chins	"	1 -

544 Resenden die?, perhaps residentie te.

breede Suratse chits	”	2	–
ijser	a6R ^a	}	tpicol
stael	12R ^a		

Op ons te kennen geven de thollen en gerechtigheden te swaer waeren, en zij die mosten verminderen, namen aen, aan lant hun daerover met eenige persoon van de haere die hierin mede gesonden waeren te kennen beraden, met de welcke sij sanderen daags aan boort comende verclaringe deden dat zij genegen waren $\frac{5}{8}$ R^a van de thol te laten vallen, maer in de d anderen gerechtigheden geen alteratie condon doen, alsoo die bij haren heer, den Bantamsen Coninck, sodanigh in ingevoert en tot een onveranderlijcke costume reets gekomen waren, bereijt zijnde in dier voegen met ons een contract van negotie aen te gaen en te besluiten. 't Welck bij ons metter raed geventuleert en geconsidereert zijnde, daerdoor den alhier vallende peper, alleen voor de Comp^e versekeren, en d'Engelsen als andere natien daer van versteken cunnen, so wirt geresolveert tselve te condescenderen om na dese manier het peper gewasch soude ingesamelt zijn, (welcke zij soude meenden nogh wel twee maenden soude *<f.317v.>* aenlopen) altoos een begin en prouwe van den handel te cunnen nemen, welcken volgende de voorwaerden in geschrifte gestelt, mij persoonelijck den 8 d^o daermede aen lant begaf, en liet de regeerende hoogheden die voor dogh condon hun niet bewegen, deselve sodanigh in hun Maleijtsse tael schriftelijck te vervatten, maecten doen difficulteijt over 't secluderen van andere negotianten en den vasten prijs op den peper beraemt, invoegen onverrichten sake weder na boort voer, latende echter Sr Bruijl metten tolck op hun versoeck, bij haer blijven, in welckers tegenwoordicheijt zij aennamen nogh dien nacht nae haer wijze, geseijde voorwaerden int Maleijts te schrijven, en daer mede morgen vroegh bij ons te comen.

<t jacht Muijden van de Indische Cust verwerden de reijse na Batavia> Op onse aencomsten van den daer t jacht Muijde, wesende uijt Goa besetting over Ceijlon geseijlt en na Batavia gedestineert, dogh nu al 33 dagen, sonder te cunnen opcomen, hier ontrent gesloorven, hebbende tegenwoordigh, behalve 54 gesonden coppen noch 16 siecken waertoe maer versien (volgens de verclaring van den coopman Jacob van de Kouter), mitsgaders de schippe brant van stralen door ons gecommitteert geweegh om de gestalte van t jacht + t volck en victualie visiteeren) met rijst voor een maent en 200 ponden vlees als andere geringe provijsie, over sulcx bij ons op des schippers aenhoudent versoeck, van onze schaersheijt daertoe nogh voeghden, een last rijst ende een vat speck om bij aentreffingh van een lange rijse in geen gebreck te vervallen, als hebbende t in de wint en stroom op te halen, met een *<f.318r.>* onbeseijlt, ongemanieert en eenighsints leckt jacht conformde getuijgenis van bovengenoemde gecommitteerdens

waerdoor oock waren bewegen geworden, in bedencke te nemen, om d^o jacht (alle den inhebbende caneel in de haes ij lens overgescheept en na Batavia afgevaerdicht zijnde) bij ons te behoude, om het tegens aenstaende November met het goede moessen en den peper die dan soude sijn genegotieert, te laten volgen, maer dewijle voornoemt Muijden nogh een hecht oorlogs jacht wast, gemonteert met 36 stucken oversulcx op Batavia, tselve tot emportanter dienst, tijdig er van node mocht zijn, so vonden sulcx onraetsaem en mitsdien goedt, nademael tot noch na den goeden wint vertoeft en die alsnu uijtten noorden subijt becomen had, het sonder eenighsints op te houden, de geintenteerde vogage met ons schrijvens aen haer Ed. in Batavia, en bijvoegingh van het hier vooren gementioneerde, ontworpe contractt, te laten bevorderen.

g^{en} dito

<contract van negotie met die van Sillebaer gemaect> quamen die van Sillebaer op den geprefigeerden tijt aen boort met de vooraengetogen voorwaerden welcke getranslateert wesende, met den inhoude van de onse, op de twee poincten na, hier voren van vermeldt, accordeerden, wilden deselve poincten. Namentlijk, het uijtsluijten van alle anderen handelaers alsnu aen haren souvereijn den Bantemsen Coninck refereeren, en den prijs van den peper niet g'expresseert maer op gelijcke voet, als den vercoop der cleeden, om die t allen tijden so duer te moegen venten als te raeden werden mochten *<f.318v.>*, gestelt hebben, hoewel te vooren anders en volcomen in sulcker voegen als in ons voornoemt contract, was uijtgedrukt, verdragen waren geweest, met de twee persoonen die hun doenmaels voor opperregeerders uijtgaven, dogh ten onrechte, gelijck haer gemelde contract aenwees, daer twee andere lieden voor haer gestelt vonden, namentlijk eenen Kiaij Nagara en Nebehi Wira Patij invoegen nadat te vergeefs getracht hadden hun te bewegen haer met de voorwaerden, so die nu bij ons al gelijck en getekent waren te conformeren, echter goetvonden om niet te vertrecken sonder met hun op stuck van den handel, eenigh bedingh te maken, geseijde veranderingh te bewilligen, en die in ons t contract, bij ijders articul te annoteren, waerop dan de wisselingh wedersijts volchde, en aen de Sillebaer gecommiteerdens, tot een eerlijck afscheijt eenige zijde stofjens ver-eerden.

Contract van negotie gemaect en besloten tussen Radial en Arei Wangsa opper bevelhebbers wegen den coninck van Bantam in zijn handel plaetse genaemt Sillebaer op 't eijlant Sumatra, ende den Commissaris Balthasar Bort uijt cracht van zijnen last die hij daertoe heeft van den Ed. heer Joan Maetsuijker Gouverneur Generael en de heren Raden van India op Batavia gebiedende over alle de steeden, casteelen, forten, contoiren, schepen en volckeren, welcke de Hollantsche natie in oost Indien hebben

dogh alles op approbatie van den welgemelte heer, Gouverneur Generael en Raden van India.⁵⁴⁵

<f.319r.>

1.

Eerstelijck wij Radial en Aidi Wangsa met de andere bevelhebberen hier present op Sillebaer zijnde, na verscheijde raet slagen metten anderen gehouden, aen den Commissaris Balthasar Bort, voornoemt, toegestaen, dat de bovengemelde Hollantse natie, hier moegen comen handelen, tzij met aen lant residentie te nemen, of wel die uijt de schepen te drijven, sonder dat hun daer in eenige hindernis of beletsel sal aengedaen werden.

2.

Aen lant willende te voorschreven eijnde residentie nemen, is besloten, dat wij haer op een bequame plaets aen de riviercant, een wooningh met een packhuijs in sulcker voegen als zij daer voor dese gehadt hebben, sullen laten maken, en waer voor alle jaren, den handel gedaen zijnde 25 R^a sal betaelt werden, sullen hun ook gedurende haer residentie aen lant, in onse goede bescherming nemen en voor alle overlast bevrijde, mitsgaders oprechte justitie ende straffe, doen aen die geene welcke hun mochte comen te beledigen.

3.

Insgelijcx genegen wesende alle der hier vallende peper alleen op te copen, so sullen geene anderen volckeren, inzonderheijt Engelsen, Deenen noch Francen totten handel toegelaten, maer door ons belet werden, en wij sulcx niet nacomende, maer gedogende aen haer ofte andere leverantie van peper geschiet, sal dit contract gehouden werden, als door ons verbroken en oversulcx de Hollanders daeraen niet langer verplicht te zijn.

<f.319v.>

4.

Tsal de Hollanders vrijstaen hun aen te brengen cleeden, en anderen coopmanschappen aen een ijder tot so hogen prijs te vercopen als sullen connen beding, en de peper sal niet dierder betaelt werden dan die voordesen ingecocht is geweest, namentlijck 8 a 9 Sp. r^a p^r bhaer van drie picol ijder.

5.

Aengaende de thollen en gerechtigheden, daer in zijn g'accordeert, dat men betaelen sal als volcht.

545 See also *Corpus Diplomaticum*, vol. 2, pp. 163–65.

2⁵/₈ Sp. r^a voor thol van ijder bhaer peper.

60 Sp. r^a voor anckeragie van een schip peper vervoerende en anders niet.

van elk pack dat vercocht wert een cleet.

3 sacken salpeter en 2 cleetjens, of ijets anders in plaets tot een geschenck voor t'water halen.

daer en boven op de verschijning van schip dat coopmanschappen aenbrengh om hier te verhandelen, en matigen vereering aen de principaelste bevel-hebbers, wesende 5 in het getal, te doen.

6.

Belangende het straff van de misdadigers so wel d'inwoonders van Sil-lebar ende Hollanders, dat sal geschieden in sulcker voegen, dat ijder over de zijnen na hun wetten en costumme, recht ende justitie doen sal, sonder den ander daerinne eenige beletsel moeijenis aen te doen.

<f.320r.>

Dit is aldus besloten en bevoorwaerde, omme tselve bij den Ed. h^r Gouverneur Generael en heere Raden van India boven vermeld geapproveerd, werdende, weder sijts in alle oprechticheijt na te comen tot welken eijnde dit contract bij mijn commissaris selfs ondertekent ende aengenomen opperbevelhebbers overhandicht is, gelijk zij, aen ons oock een van den selven inhoud int Maleijts^s geschreven gedaen hebben, en dat in de tegenwoordicheijt van de Atchinse ambassadeurs Sibid Indra en Siri Nara Wangsa.

In de woonplaetse Sillebaer op t Eijlant Sumatra

desen 8 Augusti Anno 1660, was getekent Balthasar Bort.

<vertrecken van daer> 10^{en} dito voordagh seijlden met alle drie schepen van daer nademaeler ons verblijf niet langer vereijste de wijler geen peper in voorraet was en t gewas er niet voor October toecomende stondt goest te worden.

Indrapoere

11 dito

<comen voor Indrapoere, Engels jacht aldaer gevonden> arriveerden voor Indrapoere vonden daer in handel leggen een Engels jacht, noch een souden tot Priaman (so ons geseijt wiert) zijn waer van hier na int breede sal werden gementioneert.

Dese avont hadden den boeckhouder Gaberiel Bruijl met den tolck Abdul Latief, nogh na lant gesonden, deselve keerde daegs daeraen, tot ons verhaelende sij den jongen regerende en desselfs vader den oude Coninck onse komste bekend gemaect ende voorts uijt hun verstaen hadden het hier aen geen peper mancqueeerde <f.320v.> <dat geen peper gebreckt is> dogh het haer nu evenwel

was, off de Hollanders daer quamen handel en of niet zij hadden (soo voorgaven) zeedert de jongste ontfangen estemie of mandament brief van hun Coninghin tot Atchin, inhoudende de Engelse mede totten handel vermochten toe te laten, geen contrarie bevel becomen, behoefden oock met hun peper voortaan niet verlegen te vallen also d'Engelsen haer die jaerlijcx wel int geheel soude afhalen, en zij hier op dan steunende, hadden rontuijt varclaert, nier meer gedogen wilden het afhalen van hun peper door die van Sillida gelijk voordese wel geschiet was, doen de Hollanders daer residentie genomen in Indrapoere, om de daer zijnde ongesonde exhalatien verlaten hadden. d'Atchinse ambassadeurs na lant gevaren zijnde, om te bevorderen mij haestig toeganck totten Coninck en lants groten wierde verleent, soo verscheen op haer ontbiedingh, den 13 d^o bij hun op 't strant, van waer voorts met zijn Hoogheijts broeder en andere statelijcke personen, (die ons verwelkomden) de revier opwaerts na de Negerij voeren en bij den Coninck comperreerden, bij sigh hebbende alle de lants groten. Na overlevering van onse mede gebrachte geschencken en eenige redenen te voeren metten anderen gevoert, van de Engelsen gesproken, om de copie van tjongste gemaecte Atchins contract, int Maleijts geschreven, hun verthoont zijnde, bevonden int nalesen, daer gesecht wert van de handel plaetsen, met exclusie van de Engelsen en all anderen natien Indrapoere niet genoemt, apparent van d'Atchinders <f.321r.> voordachtelijck daer uijtgelaten, dit zij dan tot hun voordeel nemende, wilden haer niet laten bewegen daen wesende Engelsen den handel te ontseggen, niet tegestaande wij verclaerden, haer voortaan het aen boort brengen van meerder peper beletten, jae tgeene reets inhadden, daer uijtlichten souden alsoo zij lieden niet vermochten, schoon de Hollanders selfs tot Indrapoere niet handelde, eenige peper aen iemant te leveren, maer gehouden waren dit aen haer op Sillida te brengen, twelck zij wel expresselijck ontkenden, betuigende bij vrijwillige toelatingh voor dese, maer gedoocht hadden, die van Sillida tot Indrapoere peper cochten, sonder dat hun inwoonderen oijt daer mede gins ter merct waren gecomen, dogh nu meenden zij sulcx niet meer te laten geschieden, maer haren peper aen d'Engelsen en alle andere natien, die daer verschijnen mochten fels⁵⁴⁶ te verhandelen om alle vreemde negotianten also tot haer, ende van Sillida, Priaman en Tico af te trekken. Welke plaetsen te samen (zijnde zij) soo veel peper als Indrapoere alleen, niet condon uijtleveren voornamentlijck in desen tijt, dat de selve door de diffidentie die der tussen d'Atchinse regeringh (met haer sin niet eencomende) te weijnigh passen sonden, also men in Atchin nu geen werk meer van Indrapoere scheen te maaken, ende Coninghin haer lieden niet verweerdicht had te schrijve van den vreeden jongst mede Hollan-

546 Fels?, perhaps selfs.

ders getroffen waeren over sulcx genegen een afgesondert contract, met ons op 't stuck van den handel, aen te gaen, als daer een contoir stabileren en resendentie⁵⁴⁷ houden wilden. Maer hielt voor *<f.32m.>* daer van een afschrik hadden om de ongesontheit en sterfte die onse volcke door de g'infecteerde pesti-[l]entiale locht subject was, repten oversulcx van Aijr Hadje (waer van haer Ed. bij d'instructie onse mede gegeven, ook gewage maken) weijnigh noordelijcker gelegen en onder haer jurisditie horende, maer zij beelden ons dese plaets slimmer dan Indrapoere selfs af, wesende daer door de schepen, sorgelijck te ankeren, ende het distruct en onbewoont sulcx het weel 2 jaren stont aen te lopen eer tselve bevolckt en gepopuleert soude werde, hier op hun vragende, waeromse dan jongste die plaats den E. Commissaris Jacob Keijser seer aengepresen ende gepresenteert hadden selfs daer ter woon te comen immers so lange jaerlijcx den handel soude drijven, so antwoorden zij sulcx in hun afwesen door anderen die daertoe geen last hadden, ende niet gequalificeert waren, gheschiet was, invoegen haer so ongenegen bevonden hun peper op Sillida of geseijde Aijer Hadje te brengen, dat ten lange laetste ons aenhoudent versoeck dienaengaande gedaen, niet meer gehoor gaven, alle twelcke bij ons aendachtelijck over woegen, ende insonderheijt geconsidereert zijnde, wie hier geen handel tegenwoordigh ondernemenders daen wesen de Engelsen hun jacht niet alleen voorts vol peper stonden te krijgen, maer ook haer dit nu alsoo wel gelukende haer van dese rijcke peper plaets met het maken van een contract wel alleen versekeren, en gevolchlijck den meesten peper die t'eijlant Sumatra uijtgeeft, deelachtigh werden mochten, om t welck voor te comen en dit hun toeleghen illusoir te maken dewijle volgens *<f.322r.>* den inhoud van haer Ed. instructie geen geweld gebruijken mochten, om d'Engelsen t aen boort brengen van peper te beletten, veel min van daer te doen vertrekken, geen ander middel beoogen condon, dan de gedane presentatie voormelt (van met ons een afgesondert contract aen te gaen haer Ed. niet gelast waren) gecomen zijn, om aengetoge Engelse den verderen inkoop van peper af te snijden, dien handel weder alleen voor de Comp^e te bedingen, ende genoemde als ook alle andere Europische natien, daer van uijt te sluijten te eerder daer toe verstaen hebbende, om dat haer Edelheden gaerne t jacht de Haes vollade met peper weder tijdigh terug hadden, en tot Indrapoere daeraen eerder, als op anderen hier voren genoemde handelplaatsen te comen was, alsoo onderricht waren t volk gins hun met het versamelen van peper int seer bemoeijden als zijnde tegens den anderen verdeelt en in diffentie, mitsdien den Panglima op Priaman daerop soude uijt zijn, om niet alleen die, maer ook (waer t mogelijk) d'anderen hier voren genoemde handel plaats, van de Atchinse croon af te rucken, en hem in t

547 Resendentie, read residentie.

geheel onderdanigh te maken, hier bij quam noch dat wij daer resendentie nemende de gevreesde siekte en sterfte voor minder schade te achten was. Als het inruymen van dese abundant gevende peperplaats aen d'Engelsen, te meer de woonplaats van Comp^e dienaren (die voor dese aent ongesonde strant placht te zijn) nu vervochten te begripen de revier ongeveer twee mijlen opwaerts in haer Negerijs of bewoonde stadt, daer de lucht doorgaans <f:322v.> sich helder en claelijck verthoont, en dien volgende ook soo voor geen sieckte noch sterfte te duchten is, als tvolck hun gezondheid, maer selfs niet verwaerlosen daer aen het al veel tijds hapert, en voornoemt Engelsen hun beter voorhebben weten te wachten, want sij 7 maenden op de reijse uijt hun vaderlant, ende 7 weecken daer geweest, zijnde maer twee man verlooren, en geen siecken hadden, niettegenstaende bij hun altoos het ongesont drinckwater omlaegh uijt te revier genutticht was geweest, over sulcks het negotieren van peper op dese quade beruchte plaats Indrapoere, ons niet minder dan d'Engelsen behoorde af te schricken, insonderheijt in dese gelegentheijt dat het d'E. Compe (gelijck haer Ed. bij hun instructie seggen[]) wel desen jare tot het afladen van de retoer schepen aen genoegsaeme quantiteijt peper mocht comen te gebreken, so wierden om die als d'anderen vooraengetoge redenen bewogen den handel daer weder te hervatten hoewel de coopliden ons om op dese Cust totte negotie te emploijeren en te plaetsen, mede gegeven van contrarij gevoelen en advijs waren, <daengewesende Engelsen den handel ontsiejt> en dien volgende met het maken van een contact, d'Engelsen van den handel te secluderen twelck dan oock daardoor te weegh gebracht zijnde, wierdt op ons verzoek haren coopman, in ons en d'Atchinse ambassadeurs presentie, den handel ontsiejt ende geboden te vertrecken sonder eenigen peper meer aen boort te brengen, twelck bij hem niet sonder groote ontsteltens ende protestatie, van dat hun onrecht en onlijdelijck schade daerdoor aengedaen wiert, <f:323r.> was aengehoort geworden ende ons gevoelen doet, hem en andere, (sulcx verstaende) de lust wel sal doen vergaen, om daer weder te comen handel te soeken.

Na dat den Coninck ons in zijn huijs met spijsse getracteert en des avons een vriendelijck afscheijt gegeven had, ordonneerde hij drie woningen aen revier cant voor ons en d'Atchinse gesanten, daer in gelogteert wierden.

14^{en} d^o

wierden eerst van zijn hoogheijt in zijn woningh andermael, met spijsse onthaalt, en daarna op de Baleij van raetsplegingh bij den anderen gecomen sijnde, laten ons voor de thollen en gerechtigheden die voor dese d'Ed. Compe betaelt hadde, sonder dat hun tot eenige verminderingh conde bewegen. Invoegen onveracordeerde van malcanderen scheijde, niet tegenstaende hun eijsch tot meest bewillighde, ende het eenlijck bleef haperen aen de gepreten-

deerde 260 Sp. r^a van ijder scheeps ladingh peper, en aen de huer van de logie, jaerlijcx wesende 150 R^a mitsgaders aen het weegh huijs gelt, zijnde 10 R^a, de eerste somme hadden versoecht dat op 150, ende tweede op 60 R^a gebracht, ende derde int geheel afgeschafft, insgelijcx de te doen geschenken op de komst van een sloop jaerlijcx wat cleender gestelt mochten werden. Dogh zij ons vertrek hun hier over nader hebbende beraden, so liet ons den Koninck nogh laet in den avont door den tolck weten, hij zijne raetslieden tot het bewilligen van ons voornoemt <f.323v.> verzoek gedisponeert had, en dienvolgens het contract getroffen was mogten oversulcx op zijn instantelijck begeeren cort daeraen nogh bij hem comen, also gereetschap gemaect had om ons eenigh onthael aen te doen.

15^{en} dito

het beschrijven van t voornoemt contract tot morgen uijtgesteld zijnde, <situatie van de plaats daer s Comp^{es} dienaeren tot Indrapoere resideert> wanneer aen t strant soude geschieden, soo besichtighden het erf daer de logie soude opgerecht werden, alwaar op de revier cant twee huijsen uijtcosen tot loegies van ons volck so lange tot dat daen een nieuwe woningh voor haer souden gemaect zijn, te deser plaats verdeelt sich de rievier sodanigh dat men de rievier die goet drinckwater uijtgeeft voor aen 't erf en d'ander welcke water voor seer ongesont gehouden wert, daer achter heeft, wesende ordinarij 2 uren opvarens van de plaat daer gemeenlijck onse schepen ankeren, dogh de prauw moet ongeveer een scheeps lenghte van strant over tlant gehaalt werden om in de revier te comen, lopende deselve daer niet verre vandaen uijtwaerts in zee, maer op den drempel was doenmaels door de ondiepte sulcken aenvalling en storting van water, dat daer niet dan met groot dangier, in te varen was, tot da t op het geseijde erf de sake waren bestelt was ons den ouden Coninck bij gebleven, en daer van hem afscheijt nemende voeren voort de rievier af na boort toe, en d'Atchinse ambassadeuren bleven aen strant verwachten.

<f.324r.>

16^{en} dito

voeren weder na lant, vonden de jongen regerende en den ouden Coninck aen t strant vertaelden haer den d'inhoud van contractt sij lieten het in 't Maleijts schrijven, maer t selve van voorgelese wesende, bevonden het allesints met het onse niet overeen te comen, sulcx het weijgerde te accepteren, hadden daerin gestelt even of met alle aencomende schepen gehouden waren, de bedonge schenkage te doen, en oock oude beraemde payen van so en so veel cleeden voor een bhaer peper te geven, onverandert en in sijn geheel soude blijven waerinne nochtans in nader verstandt metten anderen gecomen

wesende, accordeerden nogh dienaengaande volcomen, zulcx ijder zijn contract tegens morgen herschrijve en gereet maak soude.

17^{en} dito

lieten ons bij zijn Hoogheijt vinden met ons herschreven ende getekent contract, twelck hem gepresenteert t zijnde in t Maley^{ts} geschreven accepteerden, <met die van Indrapoere wegens den handel gecontracteert> maer eer daer toe quamen moste zij tselve wederom eenige male herschreven, doordien niet naegelaten hadden daerinne al weder anders als besprocken was te stellen.

Contract van negotie twelck Mametsa Coninck van Indrapoere gelegen op t eijlant Sumatra met toestemingh ende goet vindingh van alle de groote heeren en gesach hebbers zijns lants aengegaen en beslooten heeft metten Commissaris Balthasar Bort, daertoe commissie hebbende van den Ed^e heer <f.324v.> Joan Maetsuijcker Gouverneur Generael ende heeren Raden van India wegens den staet der vereenighde Nederlandtse geotroijeerde Oost Indische Comp^e orienten.⁵⁴⁸

1.

Eerstelijck is besloten dat de Hollanders op Indrapoere boven in de Negerij residentie sullen nemen om hun handel te drijven, daertoe haer bij voorraet seekere twee aangewesene huijsen op de rieviercant in geruijmt sullen werden, om cort daerna op de selve plaets een bequame logie opgerecht, en alsdan bij hun bewoont te werden, welcke logie zijn Hoogheijt of den goedjerwan⁵⁴⁹ sal laten maken en de Hollanders sullen jaerlijcx 60 Sp. r^a voor huer betalen.

2.

Op het stuck van de tollen en gerechtigheeden zijn metten anderen veraccordeert ende overeen gecomen, als te weten, op de 't comste van 't cargasoen schip sal eenmael int jaer alwaert schoon metter meer dan een quam tot een vereering gegeven werden, namentlijck

aen den Coninck so d'Ed. heer generael selfs geen schenkage aen hem sent.

3 el laken 1 p. zijde pathool van 5 a 6 asta

1 p. bafta Brootcha 1 p. zijde stoff

1 p. groote spoegel 1 p. alcatiff

<f.325r.> aen den goedjerwan

1 p. bafta Brootcha

1 p. zijde pathool

⁵⁴⁸ See also *Corpus Diplomaticum*, vol. 2, pp. 165–68.

⁵⁴⁹ Goedjerwan, see fn. 3 on p. 160.

1 p. spiegel
 3 p. laken
 aen twee boedjangh, 2 Corcons, een pongloe daets en een pongloe
 couwel
 1 p. bafta Brootch } ijder
 1 p. zijde pathool }
 aen den Mantries tot 20 in getal
 1 p. zijde pathool, of 1 p. swarte bafta, elk.
 voor laboangh batoe⁵⁵⁰ of ankerage voor ijder jacht lading peper R^a 50
 voor Mantries gerechtigheijt ijder scheeps lading 150
 voor s Coninx gerechtigheijt R^a 25
 voor waegh en schrijft aen de wegers en schrijvers 10
 voor thol aen de Coninginne van Atchijn, welcke met
 R^a Padang of Provintie Daelders (niet met coper
 vermengt) wanneer geen Spaensche R^a zijn, sullen
 mogen voldaan werden 408

} van elk
 100 bhaer

3.

Hier tegen sal alle den peper in Indrapoere en d'onderhorige plaetsen vallende alleen aen de Hollanders tot sodanigen prijs als men sal weten te bedingen vercocht en geleverd werden, blijvende oversulcx oock alle anderen natien (except nature Atchinder) insonderheijt, Engelse, Francken, Deenen, en Porugesen, den handel op Indrapoere en onderhorige plaetsen ontseijt en daer van <f:325v.> t'eenmael uijtsloten sonder dat aen haer schoon zij hier mochten verschijnen, eenigen peper of andere coopmanschappen sal vercocht of geleverd werden, maer sal zijn Hoogheijt en alle de lantsgrooten, tselve beletten, en niet gedoge, sulcx door haer ingesetenen en onderdanen, werden gedaen.

4.

De Hollanders sullen voortaan hun cleeden en anderen coopmanschappen so duer en tot alsulcken prijs vermogen te vercoopen als van de coopliden sullen weten te bedingen, sonder aende voordese gemaecte paeijen langer gehouden te zijn.

5.

Zijn Hoogheijt en alle anderen lants grooten, sullen de Hollanders geduerende haer residentie aen lant, in hun goede bescherming nemen, en tegens een ijegelijck voor alle overlast bevrijden mitsgaders behoerlijcke straffe en justitie doen aen die geene welcke hun mochten comen te beleedigen en verongelijcken.

550 Laboangh batoe, (Mal.) labohan batu i.e. anchoring place/anchorage.

6.

Ijder sal de zijne, wanneerse eenige misdaet mochten comen te begaen, na elcks wetten en custuume mogen straffen, zulcx sijn Hoogheijt over des selfs onderdanen, hun jegens de Hollanders comende te misgaen, goede justitie doen sal, gelijk oock t Hollants opperhoofd over de zijnen, so se een misdaet tegens eenige van sijn Hoogheijts onderdanen plegen, doen sal, ofte wel de misdaet te swaer zijnde, sulcx die metten doot verdient gestraft te werden, den delinquant aen d'Ed. heer Gouvern Generael na Batavia senden, om aldaer gepunieert te werden na behooren.

<f.326r.>

Aldus gedaen ende besloten boven in de Negrij Indrapoere en in geschrift gestelt en onder teijkent wedersijts, om laegh op het strant, desen 16^{en} Augustij Anno 1660, ter presentie van de Atchinse ambassadeurs, Sibid Indra en Siri Nara Wangsa.

18^{en} dito

overhandigden den jongen Coninck Mametsa genamt, de gerechticheijt bij 't contract bevonden, en bedachten sijn vader, die den ouden Coninck en oock Radja Manjoeta genomt wert met een vereering, die hij genoegsaem jaerlijcx was pretenderende hoewel sulcx in de gemaekte voorwaerde niet begeerde gestelt te hebben, verclaerende hem evenwel die, in vorige tijden niettegenstaende zij doen de regeringh al aen sijn soon geresogneert had, was toegevoecht geworden, en dewijle ons verblijff daer aen lant niet meer nodigh was, so namen beleefdelijck ons afscheijt, en begaen ons aen t jacht.

19^{en} dito

sijn d'Atchinse gezanten van lant aen boort gecomen wesende aldaer t haren overslaen reconciliatie geschiet, tussen t volck van Songi Pagoe ende Indrapoere, hadden wijle tijts metten anderen over het stellen van wedersijts slaven ende buffels vijantschap gehad. Dit Songi Pagoe⁵⁵¹ leijt ontrent 6 mijlen noortwaert van Indrapoere gheeft veel peper uijt, sulcx verstaen hebbende de Hollanders hier werden soude negotieren, hadden hun des te eerder totte versoeningh, laten vinden, om den handel mede deelachtigh te sijn.

<f.326v.>

<nader verhael van de Engelsen> Het Engels jacht op de reede van Indrapoere gevonden en hiervorens daer van eengsints vermeld is genamt de Die[s]patc[h]⁵⁵² of

551 Songi Pagoe, read Sungai Pagi.

552 Diepatc, read Dispatch.

d'afvaerdingh en den coopman Mr. Thomas Nieuman mitsgaders den schipper Benjamin Visser zijnde t jacht ongeveer 60 a 70 lasten groot, en op hun vertreck van s'Gravensanden met 31 coppen gemant geweest, waarvan 4 op de reijse (7 maenden geduert en 2 in den tijt huns aenwesen alhier nu bij de 7 weken zijnde) overleden waren, <200 bharen peper bij haer becomen> hadden reets ongeveer 200 bharen peper becomen en in hun jacht geladen, tegens 8 Sp. R^a de baer inge-cocht, en soude haer met den tol en gerechtigheijt comen te staen op 14 gelijcke R^a de bhaer, so haest als wij met alle drie de jachten tegens den avont bij hun ten anker quamen, lieten haer door schipper Brant versoecke ons geliefden te comen spreken, daer in stonts genoemden Benjamin Visser (wesende den coopman doenmaals aan lant) verscheen welcke door ons het privilegie van de Atchinse Coninghinne d'E. Comp^e vergunt, fatsoendelijck voorgehoude ende met een aengesecht zijnde, staet te maken had, voortaan niet alleen geen meer peper aen boort te brengen maer oock de reets inhebbende quantiteit aen ons (mits de prijs courant betalen souden) over te geven, diende daerop in antwoorde, dat de Engelsen natie mede gelicentiert was hier te handelen en haer sulcx op hun aencomste bij seker brief door genoemde Coninghinne aen den Coninck en grooten deses lants geschreven, gebleeken, en dien volgende haer de negotie door deselve toegestaan, ende beloofd was, haer jacht vol peper leveren pooghde daer mede ons gepretendeert recht te refuteren ons, ons te <f.327r.> bewegen den peper hun niet alleen laten behouden, maer oock gedogen souden, haer ladingh daermede suppleerde, dogh merckende, daerin te vergeefs was aenhoudende, nam aen zijn coopman daer van te adverteren, en ondertussen met het laden van peper te supercederen de Atchinse ambassadeurs, op ons versoeck, hierbij geweest, en hun 't aengeven van de Engelsen vertaelt, mitsgaders tot haer plicht vermaent zijnde, om te verhinderen aen dese lieden geen meer peper mocht vercocht werden, gaven ons te verstaan het Atchinse contract sulcx met medebracht, also daer van Indrapoere, mitsdien de Comp^e de plaats al eenige jaren geabandoneert en genoeghsaem voor ander open gestelt had, niet stontd gereet, waren oversulcx van gevoelen, tselve niet was weegh te brengen, dan door t hervatten van den handel aldaer en te dien eijnde aen lant selfs residentie te nemen. Evenwel belooffden bij den Coninck comende hem te disponeren om d'Engelsen den handel te ontseggen als den coopman Nieuman voornoemt de voorgeschreven advertentie van zijn schipper aen lant ontfangen had, meende sich instonts van daer aen sijn jacht te vervoegen, maer den Coninck beducht zijnde, wij den peper wel lichten, of immers hun doen vertrecken mochten en dan d'onbetaalde thol en gerechtigheeden wellicht soude moeten missen, had hem niet willen laten gaen, voor ende aeler hij deselve t meerendeel voldaan en wegens de rest versekeringh gegeven had, den 18 dito sonden den koopman Jacob van de Kouter, en schip-

per Brant aen t'Engels jacht voorschreven, de welcke d'opperhooffden volgens onse last andermaal aenmaende, tot het overgeven van hun peper, onder presentatie *<f.327v.>* tgeense coste, haer betalen souden maer den schipper (wesende den coopman nogh niet aen boort gecomen) had tot antwoord gegeven, hij sulcx goetwillig niet doen, doch wij van zijns zijde geweld te gebruijcken (alsoo niet magtig was ons te resisteren) het gedoge soude, met bijvoegingh nochtans ingevallen wist, sulcx ons ernst was zij t jacht liever met den peper na de gront wilde senden, opdat wij die niet in handen becomen soude. Hieruijt dan ons geblek zijnde door de als nogh aengevende voornoemt middelen, tot ons oogmerck met dese lieden niet te geraken stonden, so sijnde volgens den inhoud van haer Ed^e instructie ende intentie, tot het uijtterste gecomen, *<protest aen haer gedaen>* dat tegens haer vermochten te gebruijcken, ende sonde dienvolgende aen haer den 19 dito het onderstaande protest.

[*rest of the folio and ff.329r-30r. are omitted.*]

<f.330r.>

....., *<den coopman Ketting als hoeft resident tot Indrapoere>* So vonden goedt ons voorgenome reijse (zijnde door het dralen van van voornoemt Engelse nu al drie dagen achter weegh ghebleven) niet langer uijt te stellen, sulcx den coopman Pieter Kettingh (door ons verordert tot Indrapoere als hoeft resident te seggen) de voor hem geconcipeerde instructie tot zijn narichtingh, benevens een geslote missive aen haer Ed^e ter hant stelden, nademaal te rade geworden waren t jacht de Haes daer te laten verblijven, met zijn van Batavia gebrachte cargasoen monterende f.40530: 4: 2, so was hem onder andere *<f.330v.>* saken sirieuselijck gerecommandeert, te gaeven om op t alder spoedighste so veel peper te amasseren, dat d^o jacht daermede conde afgeladen werden, om het alsdan sonder o[p]houden na Batavia te senden also sulcx de ordre ende goede intentie van haer Ed^e medebrachte, twelck ons ook beweeghde, t selve daer te laten, overmits onses bedunkens het nergens eerder aen zijn lading conde geraken en om tselve des te spoediger te doen voortaan, te meer het quaet weder bijwijlen verhindert den peper met de boots dagelijcx aen boort te brengen, so was het jacht noch bijgevoecht, een inlants vaertuijgh van 6 lasten, van meer genomde Engelsen op haer aanbieding voor 30 Rijxd^s gecocht seer bequame ende dienstigh om nabij tstrant op anker te leggen, ende peper uijt te boot en ander cleen vaertuijgen overgenome hebbende, aen boort te brengen, gelijk tselve te dien eijnde bij voornoemt Engelsen gebruijct was geweest, *<onse vertrek van hier>* hiermede dan het nodig voor dat mael tot Indrapoere bestelt en den 21^{en} d^o den wint met een brave coelte tot ons voordeel des snachts gecregen hebbende, so seijlden van daer.

22^{en} dito

<paresseren voor Sillida> verscheenen voor Sillida, en s'anderen daags aen lant bij Radia Mamoelia en zijn bijeen vergaderde officiren, droegen hem voor tot wat eijnde onse comste streckte en dat genegen waeren daer weder te negotieren mits ons alvorens t zij int geheel of ten deelen most voldaeen werden 552 bhaeren 12^{2/3} cattij peper, en 756 R^a van 8ten in spetie die a^o 1656 so aen contant, coopmanschappen, als uijtstaande schulden daer <f.331r.> voor t aflopen van Comp^s loegie en 't gevangen nemen haren dienaren geweest, en waer van zij als nu, volgens 't Atchinse contract, gehouden waren satisfactie te doen, desen Radia of Coninck, dogh van weijnigh autoriteit, vermogen en aensien diende hier op, hij genege was, de 14 packen cleeden, uijt Comp^s aengeslagen goederen voor zijn part genoten, en een groot ghedeelte bij hem aen andere verstreckt te betalen, de verdere schuldenaren souden t hare oock wel voldoen, maer mosten hun daerover eerst met haer Panglima Sitia Goena de Radia, bespreken, die in Padang was en ontbieden soude. Wij insisterden dat middelerwijle na sijn comste souden vertoeven, ijets voldaeen en met het leveren van peper een aenvangh mocht gemaakt werden, wanneer ons versekeren conde hij geen lose uijtvlucht socht, om ons also dralende op te houden, en den tijt so lange vruchtloos te doen doorbrengen tot dat ons het verder wachten verdrietende, resolveren mochten, niet langer op ijdele hope te vertoeven, maer te vertreken, dogh dewijle hij sich daertoe niet wilde laten bewegen, (voorgevende den Panglima nootsacklijck daerbij most zijn presentie gereparleert waren) so stelden hem voor dese twee poincten. Eerstelijck alle den gereet hebbende peper, dagelijcx te leveren, en ten tweeden alle d'anderen schuldenaren bij den anderen te versamelen <f.331v.> haren debet te doen bekennen en ons daer van schriftelijck blijckte verleenen hem daerbij ontificerende⁵⁵³, sulcx comende te weijgeren tselve soude houden, voor een beweese ongenegentheijt om de Comp^s te voldoen, hij voerde ons hierop te gemoet, dat hij hem so haast niet conde gedaen werde, wist niet wat peper datter in voorraat was, en de schuldenaren woonden wijt en zijt most oversulcx daertoe tijt hebben, soude evenwel op het spoedichste met zijn officieren sigh daerover beraden, en morgen of overmorgen ons hare resolutie verclaeren om de welcke te verstaan den boekhouder Gabriel Bruijl's anderen daegs bij haer verscheenen wesende, voor rapport bracht datse nogh op het voorgestelde van gisteren geen besluit genomen, ende al weder gesecht hadden daerinne niet condon doen voor dat Panglima, van Padang hier verscheenen was, hadden oversulcx om hem te haelen een vaertuijgh gereet gemaakt, dat van daegh souden derwaerts senden, <den Radia stelt het nemen van residentie voor ons uijt> bij den Coninck was oock ver-

553 Ontificerende, read notificerende.

socht, wij 't nemen van residentie twee maanden wilden uijstellen, voorgeven-
de Comp^s debiteuren dan beeter aen peper geraken souden om tegens die tijt
hun schult te cunnen voldoen, want (zeijde hij) wij nu den handel onderne-
mende souden andere, aen ons niet schuldigh zijnde, de van buijten comende
peper, (leverende Sillida van selfs geen uijt) opcopen, en also <f.332r.> 's Comp^s
debiteuren, de middel omtroken worden, hun schult af te leggen. Dit quam ons
voo[r]waer wel vreemt en onverwacht voor, also noijt anders dachten, als dat zij
niet lievers souden zien, daer weeder de negotien begonnen, en te dien eijnde
een contoir gestabileert hadden, gelijk oock voornemens waren te doen, en
oversulcx om daer als hoeft residentie te leggen, den ondercoopman Huij-
brecht van Hocht al genomineet hadden.

<hem te vergeefs om betalingh der schult met ernst aengesproken> Den 25^e dito, spraken des-
sen Radia in sijn woningh om de betalingh van de schult ernstelijck aen, met
notificatie so die nu niet voldede, in Atchin over hem clachtigh souden vallen,
wijders dat gedenken most, als wij sagen, dat door sachte middelen niet ver-
crijgen conde, hij onse langh geterghde patientie, tot ongeduldicheijt doen
uijtspatten ende haer Ed^e wel nootsaken souden, hardicheijt daertoe te ge-
buijcken ingevolge hun plaats te distrueeren, mitsgaders alle negotie en toe-
voer af te snijden, dogh liet sigh dit alles geensints ter harten gaan, want hij
seijde wij sulcx onderstaende, zij dan maer int bosch te vluchten, en hun leege
huijsen voor ons te besten te geven hadden. Evenwel quam op ons ophoudent
versoeck so verre dat verclaerde de 14 packen cleeden, hiervoren van vermelte,
hadden bestaan in.

11 paken caijn goelongs jeder inhoudende 160 p. waervoor hij rekende		
dat schuldigh was, a 16 p. voor een bhaer peper	baren	100

<f.332v.>

3 packen committers of 300 p. a 7p. om een bhaer	”	42:85
126 p. voor fijne swaerte bafta Brochia 3 p.		
voor een bhaer		42

t samen bharen 184:85

Geensints accorderende mette stellingh van den oppercoopman Antonij van
Vorst, onder wiens administratie 's Comp^s logie aldaer g'expopuleert is, echter
versochten (om maer wat in handen te krijgen) dat hij nu d'eene heeft gereet,
en daer na d'andere heeft wilde leveren, welck aennam te doen als den meer-
geciteerden Panglima van Padangh zoude zijn gecomen hem allesints veran-
derlijck en sijn seggen en promissie dragende, oock blijcken doende hij niet
liever sach, als dat wij sonder residentie te nemen, maer wegh gingen, en hem
ongemoeijt lieten, of dat hem een capitaeljen alleen in handen gaven en
fierde, om na dese daer voor peper te leveren, twelck sich niet schaemde ons

te vergaen, maer bevreedende hier mede met anders voorhad, als sigh alleen meester van den handel te maken, en alsoo den monopoliant te spelen, so weijgerden hem dat als een onbehoorlijcke sake, en seijde rontuijt een ijder sonder onderscheijt en hinder, met ons most toegelaten werden, te coopen ende vercopen, soude wij hier weder de negotie aenvangen, daerin d'andere <f.333r.> gemeene lieden (die bij hem saten) behagen scepden, en oversulcx wiert dit van hem oock niet gecontradiceert, en wij hem tot leverentie van peper blijvende aenmanen ob[t]ineerden niet meer, als dat sijn meermaels gedaene belofte vernieuwde, samentlijck, so den Panglima voornoemt in de bepaelden tijt van vier dagen hier niet en verscheenen dan evenwel ons peper soude doen genieten, daer toe wij naderhant op haer baleij van raetsplegingh, d'Orangcaijs die mede schuldigh waren, oock aenmaende, maer dese lieden seijden hun na 't goedvinden van haren voornoemt Radia mosten reguleren, hij peper leeverende soude hun deboir doen om haer contingent daer bij te brengen, so veel te kennende gevende, als dat het niet aen haer maer aen hem mancqueerde, en nochtans schooff het den Radia op haer, seggende zij eerst beginnende, hij dan wel volge soude.

Den 26^{en} dito verstonden dat het vaertuijgh na Padangh gesonden, om den dijkswils genoemde Panglima te halen weder geceert was, twelck den Radia instonts weten en afvragen lieten, of nu peper soude levere, <ook ons te bespotten> maer hij versocht 8 dagen uijtstel, dat wij opnamen even of ons eludeerde, en niet anders dan lose uijtluchten socht om <f.333v.> ons so langhe dralende op te houden tot wij het moeten wierden ende van selfs sonder langer te vergeefs na peper te wachten, doorgingen, waerover ons dan seer gemiscontenteert, niet sonder dreijgementen, gethoont hebbende, so beloofde hij met het weegen van peper over twee dagen te beginnen, en seijde het gecome vaertuijgh, niet het selve was, bij haer afgevoerdicht, maer een ander, waermede wel tijdingh (doch onseker) becomen hadden, den voorseijde Panglima van Padang voorts na Tico soude vertrecken zijn.

<doende sulcx nader blijcken met het presenteren van niet meer dan 2½ baer peper> Den 28^e dito sont den ondercoopman van Hocht, met den boeckhouder Bruij en den tolck Abdul Latief na lant, hun medegevende een daets om eenige peper, volgens de toeseggingh van den Radia, te ontvangen, dogh hij seijde nu 2½ bharen en over een maent of twee, wanneer wederquamen, andermael leveren soude, also der tegenwoordigh geen meer peper in voorraet was, onse genoemde afgesonden hadden d'acceptatie van dien met een verstoort gemoedt geweyjgert, als niet te pijnje zijnde, op een schult van 552 bharen, so geringe quantiteit te ontvangen, hadden oock gewagh gemaekt van de onbetaelde thollen wegens den peper uijt 's Comp^s logie met crijgs macht, voor dese gehaelt gesecht hebbende, hij nasien most, hoeveel die bedraechde, om onse deselve af te trecken,

dat alweder <f.334r.> een nieuwe bondt was, om ons weijnigh toe te passen, vielen daerover aen de Atchinse gesanten wel clachtigh, maer bethoonden zij ons niet condon helpen, als daertoe geen autoriteit hebbende, besloten oversulcx onsen costelijcken tijt, daer niet langer te vergeefs door te brengen, maer te vertrecken, te meer met het langen vertoeve geseijde gesanten, geen cans sagen, ons aen peper te helpen, dienvolgende den 29^{en} d^o ons van daer begaven.

September voor Padangh

Primo dito

arveerden op den middag tot Padangh voor de rievier, sont den ondercoopman van Hocht met den boeckhouder Bruijl na lant, welcke 's avonts weder quamen rapporteerden, den Panglima Siri Indra Palowan genamt gesproken, en uijt hem verstaen hadden daer in den tijt van vijff dagen niet minder dan 200 bharen peper, en binnen twee maenden, een geheel jacht ladingh te becomen soude zijn.

Sulcx ons den 2^e dito selfs na lant en bij den Panglima voornnoemt begaven, vonden den selven met 't meerendeel der lants grooten vergeselschapt, van de welke vriendelijcke en met een manierlijck beleefheijt verwelcomt wierden, onse aenspraeck, door den tolck Abdul Latief tot hun gedaen zijnde, verstonden uijt den Panglima voornoemt hij last <f.334v.> van de Atchinse Coninghinne had, ons totten handel te admitteren en de tollen te ontfangen, sonder den Panglima op Priaman sigh tselve te belgen had, als hebbende geen instructie in dese nogh eenige andere plaetsen op de geheel Westcust, daer oock een Panglima of Gouverneur is, belangende den peper, hij versekerde ons het daeraen niet manquere soude, wijsende ons na een hujs daer 100 bharen gereet lagen twelck ons (op dat daeraen niet souden twijffelen) wilden laten besichtigen door welcke oorsaken dan bewegen geworden zijn, hoewel d'E. Comp^e daer noijt (onses wetens) genegotieert heeft, dewijl het haer dogh om den peper te doen is, eens preeuve te nemen, wat hier souden cunnen in den handel verrichten, sulcx metten anderen over eenquamen, van elcke sortering cleeden, een pack morgen aen lant te brengen alsdan de prijsen maken, ende het peper weegen, begin neme souden met het leveren van niet meer dan 20 bharen, als wesende morgen haer Sondagh, wanneer ijder een uijt religieusheijt niet gewoon was hun daer mede te moeijden, de tollen en gerechtigheeden souden meerder nogh minder zijn, als die voor dese op Tico of Priaman voldae waren.

Den 3^e dito wierden 21 packen cleeden aen lant gebracht, waarvan de monsters aen den Panglima en lants grooten vertoonden, dogh condon in 't maken van de prijsen niet overeencomen, <f.335r.> also die niet alleen begeerden volgens oude paeijen maer van eenige cleeden nogh meerder stx. voor een bhaer

peper eijsten. <verdragen met haer over de leverantie van peper tegens cleeden> Evenwel siende, wij voorgemelte monsters met een misnoecht gemoet, weeder na ons nemen wilden, so versochten sij die tot morgen behouden mochten, om hun nader daerover te beraden, twelck dan oock also geschiet zijnde, accordeerden op 't stuck van de paijen of mangelingh van 't getal der cleeden tegens een bhaer peper, soodanigh als de memorie daarvan gemaect, en hieronder g'insereert dicteert.

Notitie van de cleeden en andere coopmanschappen waer van de Comp^e het hieronder gestelde getal gehouden is voor een bhaer peper in Padang te geven, gelijk sulcx tusschen den Panglima met zijne lantsgrooten, en den commissaris Balthar Bort, besloten en gecontracteert is, den 5^e September anno 1660.

geb[]eect Guniees lijwaet	3½ p.	voor een bhaer
gemeene swaert baftas, namentlijk		
breede	6 p.	—
smalle	8 p.	—
halve smalle	16 p.	—
bethillesen witte en blauwe d'32 @	8 p.	voor een bhaer
commiters	6 p.	—
kannakijns	36 p.	—
marrenconders	20 p.	—
dekens	9 p.	—
dongrijs	18 p.	—
chavenijs	20 p.	—
tape sarassa	17 p.	—
<f.335v.>		
gebleecte salempoers gemeene d ^{os}	7 p.	—
rode caricans	12 p.	—
cangangs	10 p.	—
blauwe boelongs	28 p.	—
niquanias	17 p.	—

Nota: bovenstaende paijen zijn gemaect op conditie, so in Priaman of Tico anders comen te contracteren, tzij meer of min, het hier in Padangh, dan oock so sal sijn, ende met een, het te veel verstreckte weeder uijt gekeert, en het minder door de Comp^e gesuppleert werden, maer van t volgende zijn nogh geen prijzen gemaect, also het bij ons aenwesen, uijt t jacht de Zaphier, niet aen lant gebracht is, geweest, sulcx deselve stelle, tot narichtingh van den coopman Jacob van de Couter, voor

hooft op Padangh verblijvende als volcht.

Suratse breede chits	12 p.	voor een bhaer
tape chindes van de Cust	20 p.	—
asfumanus	36 p.	—
gebleecte morijs met vergulde hoof	5 p.	—
bafta Brootchia namentlijk		
swaerte fijne smalle	2 p.	—
rode	3 p.	—
carrosijn root lacken	3 ellen	—
platten staven ijsen	9 stx.	—

Padangh, den 10 September a^o 1660.

was getekent Balthasar Bort.

<alsmede wegens de thollen etc^a> Naderhant quamen oock overeen wegens de thollen en gerechtigheeden, gelijk de volgende memorie aenwijst.

<f^{336r}.>Memorie van de tollens en gerechtigheeden die d'E. Comp^e op Padangh schuldigh is te voldoen, als wesende dienaengaende den Panglima ende alle de lants grooten volcomen metten commissaris Balthasar Bort over eengecomen en verdragen, dato 10^{en} September a^o 1660.

Jaerlijcx als den handel aenvangh neemt sal tot een vereeringh gegeven werden, als namentlijk,

1 p. swaerte bafta Brootchia	}	aen den Panglima
1 p. zijde chindes		
1 p. zijde stoff		
3 e. carrosijn rooth lakens		
1 p. Alcatief		
1 p. spiegel vergult en		
12 fleskens rooswater		
1 p. swaert bafta Brootchia	}	aen 2 Orangcaijs vant lant,
1 p. zijde chinde		
1 p. gemeene bafta	}	aen Radia Paloan, en Radia Jeher,
1 p. chindes		
1 p. zijde chindes of een swaert breede bafta		aen t mantries, elck 1 p.
1 p. gemeene bafta	}	aen den goedierwan
1 p. zijde chindes		

1 p. gemeene bafta of zijde aen 2 boediangs, 2 schrijvers, 1 pongloe chindes daets en 1 pongloe cauel, ijder 1 p.

<f.336v.>Item als in de handel treden, en de paijen van de cleden gemackt werden, van ijder sorteringh een cleet, die den Panglima als nu behouden en onder de lants grooten verdeelt heeft, maer dit sal niet geschieden, so wij nader hant bewijzen sulcx op Priaman noch Tico niet gebruijckelijck is, wanneer oock gehouden blijft de reets genoten 18 p. cleeden te restitueeren of te voldoen, gelijk belooft heeft, en expres bedongen is.

Belangende de thollen en gerechtigheden die sullen voldoen werden als volcht.

voor Pongle Warangh ⁵⁵⁴ zijnde Panglhimas gerechtigheid	Sp. r ^a 25	} van ijder 100 bhaer peper
voor Roeba–roeba zijnde de manter[ie]s hun gerechtigheid	50	
voor waegh en schrijft gelt zijnde wegers en schrijvers hare partie	10	
voor thol aen de Atchinse Coninghinne te betalen, R ^a Padangh wesende Provintie Daelders, so de Comp ^e geen Sp. r ^a heeft	408	
voor laboangh Batoe, of anckeragie eens jaers voor al de schepen die der coemen mochten, mits een jacht zijn volle ladingh hier niet krijgende, dan oock maer na rato van tgeen gelargeert heeft de voldoeningh gedaen sal werden	50	
voor huer van de logie, mitsgaders cocx, matroos, en weeghuijs jaerlijcx	100	

<f.337r.>Aldus gecontracteert in Padangh, datum boven.
was getekent Balthasar Bort.

Ende vonden oock goet den coopman Jacob van Kouter, met een smalle capitaltje hier te laten, om den incoop van peper na ons vertreck te vervolgen, en inderdaet te ondervinden of dese plaets van sulcken emportantie is, dat de pijnje waert soude zijn, < dese plaets is seer wel gelegen tot het hoofd contoir > daer den handel te subsequeert ja selfs het hoofd contoir van de geheel negotie op de cust te stabileren, nademael deselve daertoe wel gelegen is hebbende: Priaman en Tico aen de noort, mitsgaders Sillida, Indrapoere en Sillebaer aen de zuijt zijnde, daertoe een goede rheedee voor de schepen om op anker te leggen mits-

554 Pongloe Warangh, probably (Mal.) Penghulu Orang. Further details are not known.

gaders een bequame revier daer men met gelade boot uijt ende in can varen, t volck oock minsamer en heuser van ommegangh, als elders op de West cust, en t lant beeter gesitueert en van gesonder locht, oversulcx daer oock een groote vaert van d'andere omleggende plaetsen zijnde, en mitsdien seer apperent, wij daer vaste residentie houdende, den meesten peper soude aengebracht werden waervan de beginselen hier al goet verthoont, <ruijm 100 bharen peper daer becomen> en dienvolgende zeedert onse verschijningh tot heden 11^{en} dito, ruijm 100 bharen peper becomen en aen t jacht Saphier gebracht was geworden, en dienvolgende tot het oprichten van een goede woningh op het erf aen de revier cant, wesende ongeveer een quart van een uer opvarens, ons door den Panglima selfs aangewesen en vergunt, reets ordre gegeven sulcx daer <f:337v.> dan alles bestelt zijnde, wat tot aenvangh van de negotie vereijste, en te dien eijde voornoende coopman van den Couter, met een instructie tot zijn regulement versien hebbende, bevorderen 12^{en} dito, de reijse na Priaman latende ordre aen Sr van Hammen noch 5 dagen mette Saphier daer te verblijven, om den peper, dagelijcx nogh geleverd werdende, in te nemen, en ons alsdan op Priaman voornoemt bij te comen.

Ontfingen op Padang den 5^e deser een briefke van den coopman Pieter Ketting in Indrapoere, inhoudende dat tusschen den 24^{en} en 26^{en} pass^o van de verleden maent, sigh met een gedeelte van Comp^s middelen niet sonder groote pericul van door de zee brandingh schade te leiden, na lant vervoecht, en cort daeraen de payen van de cleeden tegens peper (daer weijnigh of geen vermindering int out gebruijck gebracht was) gemaect had, in deser voegen, namentlijck.

't Guinees lijwaet	4 p.	} voor 1 bhaer peper
gebleecte chiavenijs	20 p.	
nicqunias	16 p.	
cannakijns	38 p.	
gebleecte salempoeres	7 p.	
gebleecte bethillessen	8 p.	
swaert breede baftas	6½ p.	
swaert smalle baftas	8 p.	
<f:338r.> tap[e] sarassa telpocans	16 p.	

Het Engels scheepk Diepack [Dispatch] 23^{en} verledede van gins t zeijl gegaen, was twee dagen daeraen weder gekeert, en primo stantij andermael vertrocken, met intentie (gelijckse eerst hadden voorgegeven) na Sillebaer te navigeren. <oock een Engels jacht daer verscheenen> Noogh een groot Engels jacht, genaemt d'Adventer ende capiteijn Roeloff Concebe (van Coromandel op Atchin geco-

men en vandaer op Priaman geweest) was voor Indrapoere mede den selve 23^{en} verlede, als voornoemt Deopach⁵⁵⁵ retourneerde, verscheenen, hadden aldaer 4 dagen vertoeft, en ses inwoonders van gemelte Priaman (door haer geweldelijck van daer gevoert, over eenige pretentie van cleeden d'aen lant ontstelen) gins gelaten, en voorts de reijse na Bantem gevordert, *<en sonder peper vertrocken>* ontwijffelijck om dat zij, ons daer in handel vindende, geen cans sagen, eenigen peper te becomeen.

Verstonden oock tot Padang den Panghlima van Sillida hier voren van vermelt, daer geweest, en drie dagen voor onse aencomste, weder na sijn goevernement gekeert was, van waer hij een briefke aen de Atchinse gezanten geschreven heeft, ons daer bij nodigende weder daer te comen, om de schulden van de Comp^e te ontfangen, en daer na seggende, sij die in peper leveren souden aen t'jacht dat daer soude comen handelen, dat als doen ondienstigh oordeelen, nademael de Saphier in Padangh al besigh was met peper te laden, sulcx voornamen tselve daer als op Tico gedaen hebbende, int terugh zejlen na Batavija *<f.338v.>* Sillida te laten aendoen, te meer ons lieten voorstaen, het aengetoge schrijvens, eenelijck maer toegelecht was, om ons van Padangh te diverteren en den handel aldaer niet te doen genieten, sonder dat voornoemt Panglima (particulierlijck 76 bharen 157 cattjens peper en 185 R^a schuldigh en een quade betaelder zijnde) schoon weder geneert waren, d'E. Comp^e t minste contentement soude gedaen hebben, gelijk hij sijn ongenege gemoet daertoe op t aenwesen van den E. Jacob Keijser, seer onbeschaemdelijck heeft doen blijcken.

<den tweede Atchinse gezant overleden> Den tweede Atchinsen ambassadeur Sittria Siri Nara Wangsa is in Padang overleden en aldaer eerlijck begraven, was seedert ons vertreck van Sillida coorsigh geweest, waermede den eersten gezant Sittria Sibid Indra en den tolck Abdul Latief met hem meeste suite, doenmaels oock nogh dagelijcx aengestast⁵⁵⁶ wierden.

Priaman

13^{en} dito

<arriverren voor Priaman> ontrent den avont was onse verschijningh voor Priaman, den nachoda Jsa, met ons van Batavia gecomen, en den creatuij van den Panglima aldaer Maharadja Indra zijnde, over instonts na lant, om den selven onse comste aen te cundigen.

555 Deopach, read Despach

556 Aengestast, read aengetast.

14^{en} dito

onthielden ons nogh aen boort, alsoo der geen volck van lant verscheenen om ons te halen.

Maer den 15^{en} dito, quamen eenige afgesondene van den Panglima, aensegende, hij ons was <f.339r.> verwachtende, hem excuserende, gisteren niemand tot gesonden had, overmits hij over de toenemende sieckte van zijn vrouws moeder, en tweghlopen van zijn beste oliphant, wat contrit was geworden, het was doen al laet op den dagh, sulcx ons niet voor den 16^{en} dito, smorgens nevens den Atchinsen ambassadeur Sibidi Indra na lant begaven, alwaer onder den groote boom weijnigen vertoeft hebbende, wierden door afgesondene van den Panglima voornoemt verwellecomt en versoecht op een eliphant na zijn wooningh wilden rijden, dat excuseerde gingen oversulcx te voet, en traden voor zijn logiement op een baleij, daer hij instonts bij ons verscheen hebbende, een lijff wacht van 6 mustquetiers behandighden zijn E. onse medegebrachte vereeringh, ende seijde hem aen waertoe onse comsten streckte. Namentlijck om d'uijstaende daer te samen noch 672 bharen 68 catjens peper, 2025³/₄ R^a en 19 teijlen swaerte gout, te ontfangen, en d'overschietende peper, voor d'aengebrachte cleeden op te coopen, hij en d'anderen dibiteuren waren (volgende sijn verclaringh) willigh en bereijt, hun schult alleenskens af te leggen so met peper als gout, versocht oversulcx daer weder resendentie nemen, en negotieren wilden, daer op diende sulcx niet conde gheschiede, voor en alleer een gedeelte van de schult wierd afbetaelte, dogh zij voerde ons te gemoet, sijn devoir daertoe wel te brachte, maer dat present geen peper in voorraet hadden bijgecome omdat d'Atchinse oorloogs vaertuijgen, de haere, om peper uijtgaende <f.339v.> (alsoo in Priaman selfs niet valt, maer van buijten moet incomen) niet vejiligh nogh onaengesnoert hadden laten vaeren, verclaerende bij continuatie van dien, Priaman alleen handel belet, gevolgchlijck d'inwoonders te verarmen en onvermoegens stonden te werden oijt hun t[']achterheijt te voldoen, dat dan niemant als der Atchinderen onrechtmatige proceduren (seijde hij) te imputere zoude zijn, en in gevolge van dien voor verobligeert mosten gehouden werden, werden de Priamane schulden selfs te betaelen, wij versochten dat geliefde te verclare hoe veel peper en gout in 2 a 3 dagen, die voornemens waren daer te vertoeven, in minderingh van hun debet, souden cunnen leveren, dogh conden geen ander bescheijt becomen, dan dat de debiteuren, soo veel souden afleggen, als present vermoogen waren.

17^{en} dito

voornoemt den Panglima, door Sr Bruijl tot leverentie van peper hebbende laten aenmanen, had daertoe sacken versocht, welcke hem betaelt zijnde, so zijn die den 18^e dito eerst gevult, ende 19^e d^o ten lange laeste gewogen geraeckt,

en dat nogh niet meer dan 14 bharen 79 cattij Maleijts, dogh des namiddags bescheijde ons bij hem, ten hujsen van nachoda Jsa voormelt, te comen alwaer ons nogh 400 Spaense R^a toe telde, die dan beneffens voornoemt peper op afcortinge van sijn eijge t'achterheijt ontfangen, ende voorts van hem vercrege hebbe, zij d'andere debiteuren bij beckenslagh soude dagh vaerde om haren debet te voldoen aen den coopman Sr Joan van Hammen, <f.340r.> die te dien eijnde na ons vertreck nogh drie dagen mette Saphier hier soude verblijve, daer toe dan den 20^{en} dito, ordre geven, en voorts na boort voeren, om so haest den Atchinsen gesant ons soude gevolcht zijn, de reijse na Tico te spoedighen, 't welcke den 21^{en} dito gheschiet is, hebbende genoemde gesant te vergeefs om betalinghe te genieten, van ongeveer 40 teijlen swaerte gout (hem van aengetoge Panghlima competerende, wegens een costelijcke cris, cleeden ende pluym, jongst op zijn aenwesen alhier aen den selve al vercocht) als een bedelaer tot laet in den nacht voor sijn deur gelege gehad, twelck onder haer voor de grootste oneere gehouden wert, die men jmant aen can doen oversulcx hij van genoemde Panghlima seer gestroort was gescheijde.

Desen meergenoemde Panghlima Maradja Indra genaemt, had Priaman reets bij de 9 jaren geregeert, zijn vader is geweest een bastaert van den overleden Atchinsen Coninck Morhom Macotta Alam, vader van de tegenwoordige Coninghinne, welckers man Morthem Darousalam⁵⁵⁷ bij sijn leven, voornoemt Panghlimas vader ofte des gemelte Coninghinnen bastaerd broeder, te tijden hij Prijaman oock gouverneerde, heeft doen ombrengen, ende uijt stonden de rijxgrooten in Atchijn, hem oock na t leven, daertegen hij wel op zijn hoede was, niet vresende d'Atchinse oorloogs macht, maer wel voor een ongecochte avonturier, die hem onversiens trucideren⁵⁵⁸ mocht, gelijk sijn voornoemt vader wedervaren is, dierhalve gerucht wiert, hij bedectelijck mette Atchinse regeringh socht te reconcilieren had, te dien eijnde na <f.340v.> derwaerts geschreve en eenige van slants incomsten, daer nevens gesonden, waerop men seijde dat het gunstigh antwoord al opcomende weege, dogh bij hem reets ge-divulgeert was, hij van daer weder opnieuws in zijn regeringh bevestight soude zijn.

Op onse afvragingh heeft meer aengetogen Panghlima, ende d'Orangh Caij Toewa wesende een ingeboorne van tlant ende sijn naeste persoon in presentie van den Atchinsen ambassadeur Sibidi Indra, ront uijt, verclaert het Engelse jacht de Adventer, hiervorens van aengeroert door de Coninghinne ende Rijxraden in Atchin gelicentieert was geweest, so wel in Priaman als op de

557 Morthem Darousalam, read Marhum Dar al-Salam, i.e. Sultan Iskandar Thani.

558 Trucideren, from (Fr.) trucider.

andere plaetsen onder hare Maij^{ts} gebiet sorterende, te mogen negotieren en peper op te copen, had te dien eijnde een mandament brief in Atchin g'obtineert, bij haer Taracatta⁵⁵⁹ genoemde, zijnde met so crachtigh als een estemie welcke met hare Maij^{ts} of het Rijcx zeegel bevestigt, voor altoos durende, en een Tarracatta maer onbesegelt ter ordonantie van haer Maij^{ts} tot weder roepers toe verleent wert, welck origineel dan d'Engelsen aen hem Panghlima verthoont hebbende, hadden tselve weder na haer genomen, en hem daer van maer copie gelaten, welckers afschrijft van hem oock, op ons versoek becomen hebben om tselve in Atchin te vertoonon, en haer daer mede 't overtuigen, het contract jongste so solemneel met d'E. Comp^e gemaect (waerbij d'Engelsen wel expresselijck van dien handel gesecludeert zijn) reets in een der principaelsten pointen verbroken hadden. *<f.34r.>* Zijn voorts onderricht gesijde Engelsen daer 2 maanden gelegen 40 packen cleeden vercocht, *<evenwel in Priaman geen peper becomen>* daervoor geen peper, maer wel vervalst gout becomen hadde, dat tegens haer sin (also men hun anders niet had wilen voldoen) genootsaect waren geweest aen te nemen. Waerover als oock om dat hun 3 packen cleeden benevens des capiteijns goude cris, hem van de Atchinse Coninghinne vereert aen lant ontstolen, mitsgaders 500 Sp. R^a voor gepresenteerde gerechtigheijt af gedwongen waren, eer hun g'apprehendeerde coopman (nademael gepooght hadden benoorden sou te verhuisen) had gerelaxeert gecregen seer gemiscontenteert vertrocken waren, *<en daerna tot Ticou oock te vergeefs gestaen>* en hun na Ticou begeven habbende, waren na drie dagens vertoevens aldaer, onverrichten saken, nadien hun aen lant niet willen vertrouwen, en te vergeeft gepooght hadden de lieden te bewegen met haer aen boort te handelen, van gins geseijlt hun wegh, als hier bevorens vermeld; voorts na Indrapoere en vandaer na Bantem genomen hebbende.

Voor dese Engelsen was in Priaman een nieuw hujs, op een wel gelege erf, gemaect, daerse oock in geresideert, en na tscheen de sake daerna aen geleght hadden om meer vaste woonplaets te houden, gemelde hujs op onse comste ledigh vindende, so wierden wij tselve geplaetst.

Het jacht Saphier van Padangh voet Priaman weder bij ons gecome zijnde op 16^{en} d^o so verstonden uijt den coopman S^r van Hammen, na ons vertreck, niet meer dan 74 packen peper ontfangen had, sulcx gescheijde jacht in alles was in hebbende 317 picols 99 cattijs.

559 Taracatta, (Aceh.) sarakata, sarahkata or tarakata, i.e. royal edict. Cf. *Atjèhsch-Nederlandsch Woordenboek*, s.v. SARAKATA; Rouffaer, BKI 59 (1906), pp. 349–84; Snouck Hurgronje, BKI 60 (1907), pp. 52–5; and Tichelman, TBG 73 (1933), pp. 368–73.

<f.34v.> September Anno 1660 in Ticou

22^{en} dito

arriveerden voor Tico, en daegs daer aen bij den Panghlima genoemt Sibidi Indra ende vergaderde lants groten acces becomen hebbende, wiert ons van haer versekeringh gedaen, daer ruijm 300 baren peper in voorraet was, die men ons in 8 dagen leveren, en over 2 maenden t jacht zijn volle ladingh doen hebben condon, om waer vandan een begin te maken, mancqueerde niet anders, dan dat tijdigh accordeerde wegens de tolln en gerechticheeden, alsmede hoeveel van ijder sorteringh cleeden, voor een bhaer peper te geven hadden, oversulcx versochten dienaengaende petitie doen, ende gemaecte paijen op Padangh oock aennemen, en alvorens in handen traden, d'uijstaende schulden bedragende 512 bharen aengeroofde peper, en 56 bharen 76 cattijs, die bekende luijden debet zijn, mitsgaders 1798 $\frac{3}{4}$ R^a volgens de rekeningh door den E. Keijser jongst met haer gemaect, voldoen wilden, doch condon hier op geen finale antwoord en geen andere uijtspraect becomen, als datse hun hier over metten ander soude beraden, middelerwijle accordeerden op 24^{en} en 25^{en} dito, in twee expres daertoe beleijde vergaderingen, dat zij des anderen daegs op aforcoringh van schult 20 bharen peper, en daerna, te weten in dit moesson de rest int geheel leveren, mitsgaders de vermist peper voldaan werden soude, met alle de leverenciers op ijder vercochte bhaer voortaan een Real, conform t Atchinse contract, so langh af te corten, tot geseijde vermiste quantiteit, daermede voldaan soudn zijn, en so haest voorschreve 20 bharen <f.342r.> bij ons ontfangen waren soudn, wij de monsters van de cleeden aen haer verthonen om de paijen te maken, lasen haer onderwijl voor, so die op Padang getroffen waren, en zij ons oock de thollen en gerechticheeden daer, voor dese betaelt. Welck wij oock ten deelen aennemen te voldoen en zij thoonden haer mede ofse mette selve paijen haer vergenoegen soudn.

Den 26^{en} d^o

leverden maer 9, 27^{en} d^o 4 en 28^{en} d^o het supplement van bedongen 20 bharen met 10 cattijs over. Invoegen volgens onse belofte de monsters van de cleeden bij den Panglima en alle de lants groten expres bij een gecomen, om de paijen te maken brachten, maer condon dienaengaende niet overeencomen overmits zij (buijten onse verwachtingh) de getroffen prijzen op Padangh niet alleen weijgerden aen te nemen maer oock meerder cleeden voor een bhaer peper waeren eijsschende, dan t'oude cntract mede bracht willende beweeren, sulcx nu billick was, omdat de vercopers, een R^a voor de boven gemelte aforcoringh op elcke bhaer mosten missen. Immers wij niet van het oude contract anno 1649 gemaect behoorden af te wijcken, oock onse daer tegen gebrachte redenen, dat den peper nu in Hollant seer goet coop was, en oversulcx aen die

geene welckese op Batavija selfs brachten, maer 15 R^a voor ijder bhaer betaelt wiert, hiermede gesocht te refuteeren, te weten, doenmaels in 't maken van t contract daerop niet gesien was, wat de selve in toecomende in Hollandt, meer of minder soude gelde, deselve (zeijden zij) hadde so wel in prijs cunnen vermeerderen als verminderen, en dat was dan tot ons voordeel geweest, sonder dat zij daerom meerder voor hun <f.342v.> peper van ons soude gevordert hebben, en verhoopen wij haer oock tegenwoordigh niet minder dan 't oude contract vermelde, toepassen zouden als cunnende ons daer van niet ontbonden houden, of men most hun oock van de verdere conditie daerinne begrepen ontslagen en achtervolgens die toelaten, hun peper aen d'Engelsen vercocht die niet nalieten haer daerom jaerlijcx aen te soecken, en van wiense altoos meerder als van ons voor hun peper conde becomen, dogh werden haer hierop te gemoet, door de gerese oorloogh de prijzen op t stuck van den handel genoeghsaem vermetight, en zij evenwel, volgens het contract jongst in Atchin gemaect, op nieuws verbonden waren, d'Engelse en alle andere vreemde negotianten, geen handel te gedogen, evenwel gaven zij te kennen, so doende met behouden costen blijven, en haer de oude paijen niet inwilligen, de saken op zijn beloop wilden laten, sonder in achtigh te nemen onse verclaeringh die wij deden van den peper te rekenen na den prijs op Batavia vercocht wierden 20 R^a de bhaer incoops en mette tolln, gerechtigheden en ongelden wel 28 R^a ons weeder soude comen te staen, so de paijen niet verminderden, t welck oock inderdaet also zijnde so vonden goet daarvan niet te wijcken, te meer al wat daer meerder gaven, sulcx oock in Padangh (zij de tijdingh daarvan chrijgen) alsoo het selve bedongen was, soudn moeten doen, oock apperent zijnde, schoon tegenwoordigh hun peper niet op Tico selfs afhandelde, d'eijgenaers die naderhant wel op Padangh brengen en daer aen ons leveren soudn, want eenige derselver haer met de paijen aldaer vergenoecht houdende, bereij <f.343r.> waren geweest, hun peper daer voor aen ons over te doen, maer den Panghlima en grooten voornoemt hadden sulcx niet willen gedogen, welcke voor een manier hebben, veel van ons voor de peper te bedingen, en nochtans hun arme gemeente weijnigh te geven, om die voort haer op te samelen, spelende also tot hun merckelijcke proffijt den monopoliant, en evenwel de sake soodanigh bij ons begrepe zijnde, dat zij also zagen het ons ernst was vandaer na Padangh de resterende cleeden te gaen verhandelen, om sulcx te wederhouden, also dan te veel verliesen soudn met het missen van hun ordinarij competerende gerechtighijt en andere beneficien een beeter lijn tot ons contentement soude trecken, so resolveerde haer ons voorgenome vertreck op morgen, aen te seggen, hield hun oft haer wel geviel, oversulcx daer op oock van haer afscheijt nam, ende des avonts na boort voert, latende Sr Hammen aen lant om af te wachten ofse daegs daer aen geen aensoeckingh soudn doen

met ons nader te cofereren gelijk oock subsequeerde, <stellen hun nu gevoeglijcker aen> want zij den 29^e d^o weder vergaderingh gehouden, en hun gevoeglijcker tot het maken van de paijen aengesteld, en ingevolge verclaert hadden genegen waren 3½ p. Gunieese lijwaet voor een bhaer aen te nemen en so andere cleeden na advenant 't meerendeel met de meermaels geciteerde Padangse paijen accordeerende, <en resolveren haer wat te gemoet te comen> twelck ons door Sr Hammen voormelt gerapporteert zijnde resolveerden sose na dese tot geen meerder verminderingh te brengen waren hun wat te gemoet te comen, en de prijzen so zij de nu gestelt hadden, te consenteeren mitsgaders om sulcx te voltrecken, genoemde S^r van Hammen last te geven ongeraden geacht hebbende na dese lieden hun <f.343v.> dralende resolutie langer te wachten, also reets bij de 2 maende van Batavia geweest waren ende het eenmael tijt wiert onse verdere gedestineerde reijse na Atchin ondernamen, dienvolgende den 30^{en} dito, mette nodige papieren die aen voorschreve S^r van Hammen tot zijn regulement te behandigen, en wijders aen haer Ed^l in Batavia te adviseren, had vaerdigh en clear geraeckt zijnde, so vertrocken des snachts van Ticos rheede en zijlden na Atchin.

<memorie vande paijen en thollen>

Memorie van de tollen en gerechtigheden welcke die van Tico preten-deeren, en door den E. Joan van Hammen, sullen ingewillight en voldaan werden sodanigh als vervolgens geannoteert is.

Voor Antarantaran⁵⁶⁰, als eerst inden handel treden aen den Panghlina, Oranghcaij Soere Radja en Orangcaij Besar, te samen vier personen t volgende.

1 p. swarte bafta Brotchia	} dit pretenderen zij elck en seggen voor dese sulcx genoten hebben, maer het is onses bedenckens vrij te veel, U E. sal haer dan desen eijser overmits dit saijsoen maer weijnigh peper, van hier te become staen, laten geworden maer haer een poco, mais á menos toevoegen, als bij ons aen de van Padang geschiet is.	
1 p. witte d ^o		
3 ellen root laken		
1 p. langen en		
1 p. corte		} zijde pathool
1 cattij getwerende zijde		
1 p. rode xafta		
1 p. groene d ^o		
1 p. cleen alcatiefe		
1 p. vergulde spiegel		

560 Antarantaran, (Mal.) antar-antaran i.e. charges or presents for the opening of commerce.

Aen 4 Haekims⁵⁶¹, 2 Imams, 2 Calips⁵⁶² zijnde 8 personen.

1 p. zijde patool ijder, voldoet haer dit met een p. swarte bafta, also van geen pathool versien zijt, maer 't getal vande personen dient eenighsints vermindert.

<f.344r.>Aen den Goedjerwan, 2 Boedjangs en 1 Pongloe Cael.

1 p. zijde pathool elck, te voldoen met een swarte bafta.

Aen 2 schrijvers en 1 Pongloe Daets.

1 p. bafta Brootchia	}	ijder	bij haer pretendeert, maer moeten hun vergenoegen met een p. swarte bafta, gelijk die van Indrapoere en Padangh, gedaen hebben.
1 p. zijde pathool			

Voor roeba roeba van een jachts

ladingh peper	Sp. R ^a 260	}	een jachts ladingh moet gerekent werden op 1000 bharen en na de quantiteit die nu minder staen te erlangen, en dese gepretendeerde gerechtigheidt voldoen werden.
huijshuer	R ^a 100		
anckerage	jaerlijcx R ^a 50		

Voor Pongloe Warangh[,], den Panglima⁵⁶³

competerende	Sp. R ^a 25	}	van ijder 100 bhaer peper die haer oock volgens oude costume, die men voldoen.
daets en schrijft gelt	" 10		
tol aen de Atchinse Coninghinne	" 408		

In het jacht Leugs [Sleuijs] seijlende van Tico na Atchin desen 30^{en} September Anno 1660. Was getekent Balthasar Bort.

Memorie van naevolgende cleeden, waervoor die van Tico hun peper pretenteeren te leveren, en welcke den E. Joan van Hammen, siende zij lieden na alle aengewende devoiren, tot geen verminderingh comen, mochte hun met de gemaecte paijen op Padangh conformeren willen, haer veraccordeeren en doen genieten zal, te weten,

<nota accordeert met den prijs van Padangh>

	Ginnees lijwaet	3 ½ p. voor een bhaer
	swarte bafta, namentlijck	
<item> breede	6
<differ meert 1 p. meerder> smalle	9

⁵⁶¹ Haekim, hakim i.e. judge.

⁵⁶² Calip, read katib (Mal.) i.e. scribe, secretary.

⁵⁶³ Pongloe Warangh, den Panglima, see fn. 554 above.

<accordeert> halve smalle	16
<f.344v.>		
<item>	fijne Brootchia	2 p. voor een bhaer
<item>	rode ditos	3
<differeert 2 p. >	kannakijns	38
<accordeert>	marren conders	20
<item>	bethillesen blauwe	8
<differeert 1 p. >	dekens Suratse	10
<item 3 p. >	dongris	20
<item 1 p. >	chia venijs	21
<accordeert>	tapechindes	20
<differeert 1 p. >	Salampoere gebleecte	8
<accordeert>	niquanas	17
<differeert 2 p. >	assumanis	38

Van de gebleecte moresen met vergulde hoofden sal U E. niet meer dan 5 p. voor 1 bhaer, sigh voorts int maken van de prijs onder anderen cleeden en coopmanschappen regulerende na de gemaecte paijen op Padangh voornoemt.

Int jacht Sluijs seijlende van Tico na Atchin desen 30^{en} September Anno 1660.

Was getekent Balthasar Bort.

En bleef meer aengeroerde S^r van Hammen daer en boven bij nogh een ander schrifteijcke memorije en verscheijde bijgevoechde papieren van des Comp^s staet en handel als derselver privilegien op de Westcust, na behoren g'instrueert, en daer bij oock gerecommandeert, make soude, voor t afvaerdigen vande eerst retour schepen na t vaderlant, op Batavia te sijn, te dien eijnde alle den in voorraad wesende peper tot Tico, aen boort becomen hebbende na Priaman te loopen om den peper die in minderingh van schult of in trocque van cleeden daer te erlangen mocht sijn ijlens ontfangen wesende, sigh voorts na Padangh te spoedighen, om aldaer in te nemen den gereeden peper met den coopman Jacob van de Kouter, en alle de andere daer verbleve dienaers, ten ware sigh apparentie vertoonde gins nogh tamelijck <f.345r.> quantiteitj peper tegens onse comste uijt Atchin te becomen soude sijn, en hij met soo veel cleeden versien was, dat daarmede den incoop soude gedaen werden. In welke geval, hij de residentie daer onopgebroke laten, ja selfs om den handel te vervolgen gins verblijven mocht, het jacht van daer vertreckende soude Sillida aendoen om te sien wat aldaer van de debiteuren te becomen was, en daer gedaen hebbende; de reijse na Indrapoere vervorderen, om gins t daer verbleve

jacht de Haes nogh vindende niet vollade het mancquerende uijtte Saphier te suppleren, en alsdan na Batavija te laten gaen, dito Saphier had dan na den peper die nogh van lant te verwachte mocht zijn, te vertoeven doch niet langer dan den tijt soude tolaeten, om de retour schepen op Batavia noch te belopen, al soude daer eenige onverhandelde coopmanschappen blijven leggen, waer voor naderhant peper g'amasseert, en op onse verschijningh uijt Atchin, vandaer na Batavia conde gevoert werde, maer de negotie daer sulcken goet succes gehad hebbende, dat gins geen of weinigh capitael resteerde sucx het niet de pijn weert mocht zijn, den coopman en hoofd resident Pieter Kettingh gins verbleef, so vermocht hij hem te licentieren na Batavia te gaen, sonder daer eenigh volck over te laten, dogh het capitael nogh van sulcken belangh zijnde, dat sijn verblijf der vereijste, so had hij den last hem bij instructie gegeven na te comen, so en achtervolgens dien onse comste in te wachten, Sillebar stont mede aen te doen om haer Ed^e sose op ons van daer gesonde schrijvens iets in den handel ondernomen hadden, en bijaldien oock zeedert ons vertreck gins Engelse schepen mochten geweest zijn van t succes en verrichtingh van dien tijdingh te brengen.

<f.345^v.>

<wegens Priamanse schulden noch ontfangen 2 b^r 47 c^a> Meergeciteerde S^r van Hammen was 25^{en} dito, mette Saphier van Priaman bij ons op Tico verscheenen, men had daer mette hem wel laten omslaen, ijder sijn schulden te betaelen soude, maer daer op was eenlijck gevolcht den Orangh Caija Toewa niet meer dan 2 baren 47 cattij voldaan had.

<gedane vereeringen etc^a op de Westcust> T geen bij ons aenwesen op de Westcust so tot gerechticheijt voldaan als verschoncken is, blijkt bij volgende notitie.

Notitie van t geene op Sillida, Indrapoere, Padangh, Priaman ende Ticou, door ons so uijt het West cust cargasoen als de goederen van Atchin, van Batavia medegegeven, tot bevordering van s'Comp^s nodigen dienst, so costumelijcke gerechtigheeden, voldaan, als geschoncken is namentlijck, uijt West cargasoen

9 ellen carmosijn rootlaken als

6 @ a 7 gls. d'el

f.42

3 @ a 7 gls. 10 st.

" 22:16

f.64:16

4 p^s fijne halve swarte bafta

Brootecia als

2 p^s a f.18:11: 4

f.37: 2:8

2 p^s a f.20: 8: 5

f.40:16:10

f.77:19 : 2

2 p ^s armosijnties van Bengale f.6:10 st.	f.13
2 p ^s hoeckens van Tonckin f.7 elck	f.14
3 p ^s alcativen van de Cust f.10 ijder	f.30
1 crommeson werklingsh	f.3
12 fleskens rooswater a 3 st. ijder	f.1:16

f.139: 15: 2

Ende uijt de goederen voor Atchin gesonden
en inde negotie boecken van de West cust
geordeneert te brengen

7 p. armosijntjes a f.4:14: 5st. t. p.	f.33: 3
7 p. harkens a f.7	f.49
1 p. chionron cost	f. 5

<extra.f.345r.>

2 p. zijde patholen d'8 asta 30 st ^{rs} elck	f.24
57 fleskens rooswater a 3 st ^{rs} elck	f.8:11

f.119: 11: 3

f.259: 6: 5

Volcht de verdelingsh van het voorstaende, sulcx t selve verstreckt
en verschoncke is, te weten,

op Sillebar int maken vant contract verschoncken

- 1 p. armosijntje, aen Guijsinga Nara, d'eerste in regeringh
1 p. hockjens	} aen Nebekij Wiera Patij, 2 ^e persoon in twee
2 fleskens rooswater	
- onderscheijde reijsen
- 2 hockjens aen nachoda Raejel, 3^e persoon als voren
- 1 p. armosijntje aen Chilij Ardi Wanghsa Sabandaer
- 1 p. hoeckjen aen Morbock Galij, Javaens schrijver
- 1 p. hoeckjen aen Catip⁵⁶⁴ die t contractt in Maleijts geschreven heeft
- 12 fleskens rooswater aen die verscheijde persoonen omgedeeft

op Andrapoere⁵⁶⁵

Aen den jongen regerende Coninck

1 p. armosijntie	} verschoncken als der eerste mael bij
1 p. hockjen	
- hem verscheenen

564 Catip, read (Mal.) katib.

565 Andrapoere, read Indrapoera.

3 ellen carmosijn root lacken
 1 p. fijne swarte bafta Brooteica
 1 p. zijde patool de 8 asta
 1 p. alcatieff
 1 p. armosijntie
 1 p. hoeckjen

} voor anterantaran of gherechtigheid
 volgens t gemaecte contract

Aen sijn vader den ouden Koninck
 1 p. Bengaels armosijntie verschoncken als eerst bij hem quamen

3 ellen carmozijn root lacken
 1 p. swarte bafta brooteica
 1 p. zijde pathool d'8 asta
 1 p. alcatieff

} mede voor gherechtigheid

1 p. hoeckjen, aen Maradja Ninda, naest persoon in regeringh vereert

<extra.f.345v.>

1 p. armosijntie aen den Goedjer Wang, opperhoofd den Atchinders
 geschonck

25 fleskens rooswater onder haer verdeelt op Padangh

1 p. Armosijntie } aen den Panghlima of Gouverneur op
 6 fleskens rooswater } onse eerste comste bij hem vereert.

1 p. fijne swarte bafta brooteica
 3 ellen carmosijn root lacken
 1 p. alcatieff
 1 p. armosijntie
 1 p. hockjen

} insgelijckx voor antarantaran
 als boven

1 crommeson wersclingh

12 fleskens rooswater

op Priaman

1 p. fijne swarte bafta brooteica } aen den Panghlima tot
 6 fleskens rooswater } schenckagie gebracht

op Tico

1 p. armosijntie }
 1 p. chiauron } aen den Panghlima vereert
 6 fleskens rooswater }

October Anno 1660 voor Atchin

14^{en} dito

<arreven voor Atchin> arriveerden des voor middags behouden (daer den almo-
 gende voorgedanckt bleeff) op de rheede van Atchin, <2 Engelse en 4 Moorse schepen
 daer vonden> vonden aldaer geanckert 6 schepen namentlijck 3 van Suratte, te
 weeten een Engels, 2 Moorse. Item van Choromandel insgelijcx 3 als, Engels

ende 2 Moorse, waer van hier na breeder sal werden gementioneert. Van Tico af tot hier toe, hebbende het meest met de lant en zeewint opgehaelt, en zijn door de grootste openingh, die daer is aen de suijt kant van de polus geseijlt, misgaders seedert ons vertreck van Batavia tot heeden 4 man overleeden.

<f.346r.>

So haest en lagen niet geanckert off den Ponghloe (dat is have meester) verscheen aen boort, en onse comste vernomen hebbende, voer instonts weder na lant om de Coninginne ende Rijxraden daer van kuntschap te doen conform het Atchins gebruijck wanneer daer schepen van andere natien verschijnen.

<de Comp^s negotie bedurven hebben> Daernaer verscheenen oock t opperhoofd van 's Comp^s logie, den coopman Sr Joan Groenewegen, bij ons, uijt wien verstonde de constitutie van Comp^s saken in Atchin en haer negotie nu al een geruijmen tijt onder de voet gelegen mitsdien de kleden door het opulent aenbrengen, van voornoemt Engelse ende Mooren, ongemeen goet koop waren, daarvan wijtlopiger sal volgen.

15^{en} dito

<comen aen lant in Comp^s logie> smorgens vroegh was van lant gekomen een der aensienelijckste ende vermoegenste Capados van t'hof genaemt Magadt Moeda Lilla, met een gestatelijck gevoelen, brengende het siap van de Coninginne, waeraen de costumelijcke eerbiedigheijt bewesen hebbende, wierden voorts verhoort aen lant te comen, twelck cort daer aen geschiede, voeren metten anderen nevens haer Maij^{ts} ambassadeur Sibidi Indra in een prauw, en in de logie zijnde verscheenen, voldeden (volgens het g'useert gebruijck) de gerechtigheijt van t aengetoge siap, en sonde Sr Groenewegen daer mede na de alfandigo of thol huijs, alwaer die van de Sabandaers aenvaert wert.

<f.346v.>

Bij nalesingh en resumptie van het daghregister bij den coopman ende t opperhoofd Sr Joan Groenewegen voormelt sedert 5^{en} December passado, dat den E. Jacob Keijser, met t jacht het Kalff van Atchin over Sumatras west cust vertrocken is, tot op onse comste, gehouden heb daer in gevonden, geen sonderlinge saken van belangh evenwel goet gedacht, de voornaemste van dien sodrae als uijt andere papieren te trecken, ende derselver substantiele inhouden hier vervolgens te stellen.

<Sr Groenewegen met een eertitul en Atchinse degen begifticht> Daegs na t vertreckt van genoemde E. Keijser, was gemelte Sr Groenewegen met een smalle vereeringh ten hooff ende voor de throon van de Coninginne verscheenen, die hem doemaels metten eer titul van Oelebalangh Raeja vereerde, wesende nader hant op 29^{en} Augustij van hare Maij^t oock met een Atchinse degen (t gevest met gout overslage) begifticht, t welck hier so een costume van t lant is, en geschiet ordi-

narij aen die gheene de welck hare Maijt aengenaem zijn en diese door weldaden eere bewijse en aen haer verplichte wil.

<opper water in Atchin geweest> Den 5^{en} Jannewarij was het in Atchin ongemeen hoogh water geweest, aengecomen met een harde wint uijtten noordt oosten en groten regen, duerende een etmael, sulcx de revier (het menigh vuldigh water niet kunnende bergen nochte oock in zee losen door dien het daer vandaen gestuijt wiert) overgelopen sijnde, was het water op tlant in stonts hoogh geswollen. <f.347r.> En daer door veel huijsen wegh gestroomt mitsgaders meenichte menschen en alderhande animal verdroncken hebbende, <waerbij d E. Comp^e schade leijt> oock 6 mans voeten hoogh in s' Comp^{es} packhuijs (onder de woningh zijnde) gestaen had, en 2½ voeten boven de stellingh (daer de packen kleden oplagen) gewest, gelijk dat t volck van de logie voor ons op seckere interrogatorium verklaert hebben, 26 packen kleden waren tijdich boven in de wooningh droogh gebercht, maer de resterende al tsamen nath geworden, namentlijk,

- 9 packen Guinees linnen
- 11 packen bethillesen
- 3 packen cassa Bangale
- 9 packen baftas, 5 swarte breede, en 3 smalle
d^{os} mitsdaders een rode brooteica
- 10 packen Suratse chits, 5 breede, en 5 smalle
- 4 packen rode caricans
- 1 pack berams
- 3 packen swarte cangans
- 1 pack witte Salempoeres

tsamen 50 packen

Het voorverhaalde onstuijmigh weder had t jacht de Jasques (23^{en} December door Sr Groenewegen na Malacca gesonden) ontrent Pedier oock aengetroffen, twelck het roer door t breken van de haecx en vinger lings onbruijckbaer gemaect, ende het wederkeeren op 8^{en} Jannewarij veroorsaect had, in Atchin andere becomen hebbende, was den 29^{en} derselver maendt weder vertrecken.

<f.347v.>

<aencomste van de voorschreven Engelse schepen> De twee Engelse schepen (hier voren van vermelt) op de Atchinse reede gevonden, waren aldaer gearreveert als namentlijk,

uijt Suratte t jacht de Wellcom op 5^{en} April, met ongeveer 300
paecken so kleeden als cattoen daer onder 130 paecken voor reken-

ningh van seker Armeens coopman genaempt Coodie Fanos, daer mede overgecomen.

van Coromandel t jacht d'Anna op 9^{en} September, voor hun meesters niet meer aengebracht, hebbende 30 packe cleeden, maer wijders gelade met Morsche vracht goederen, waer voor 8 p^r cento genieten.

<item hun jacht d'Adventer en vertreckt na de West cust> Noch was van daer op p^{mo} April verscheenen hun jacht d'Adventer, met de capiteijn Roelof Connix begelade met 550 packen alderhande sorteringh cust cleede ende lijwaten, daeronder 250 packen voor 20 Moorse coopluiden opvracht overgevoert, was den 24^{en} Meij weder van Atchin (gescheijde Mooren met hun goederen daer latende) vertrecken, omdat de kleden (mitsdien de Moorse schepen hun verschijningh, kort na sijn arrivement, oock gevolcht was) al te goet koop geworden waren, dat genoemde capiteijn (soo hij voorgaff) dede resolveren na Bantam te zeijlen, maer het heeft geblecke het bij hem op de West cust was gemunt geweest, hebbende te dien eijnde van hun opperhoofd te Madrespatnam een brief ende schenckage aen de Coninginne gebracht ende bedecktelijk veel moeijten ende vereeringhe gedaen om sulcx te weegh te brengen, doch Sr Groenewegen had niet kunnen vernemen hun sulcx toegestaen was, en evenwel zijn wij op voornoemt West Cust gewaer geworden, hij ten selven fine met een licentie brieff *<f.348r>* in Priaman geweest is, gelijk ons geannoteerde aldaer breder vermelt.

<insgelijk van hun overgecomen Commissaris uijt Surat> Hadden noch bovendien met seker Moors scheepke uijt Suratte, genamt Mamede, en den nachoda Naseer verscheijde packen kleden, soo voor hun compagnie als particulier bekomen, doch meest (nader geseight wier) door hun president aldaer bevracht voor sich selffs, dierhalve daer mede oock overgecomen waren een steurman van haer met twee koopluiden.

Met aengetoge jacht de Wellecom was uijt Suratte met een brief en treffelijke geschenken van den gins zijnde president, aen de Coninginne oock verscheenen een Engels commissaris, genaempt Mr. Henderijck Gerrij die sich op zijn comste aen lant, instonts weder aen boort vervoeght had, omdat men hem in d' alfandigo verachtlijk (so hij het opnam) laten wachten, en ten eersten moeijelijk gevallen had, met het afeijzen van gerechtigheden, oock hun tolck leelijk mishandelt, doch s'anderendaegs weder ontbode zijnde, was andermael aen lant gecomen, en manierlijcker bejegend geworden.

<sijn doen en verrichtingh> Den selve commissaris had opentlijk den vrijen handel op de West cust en in Pera voor hun Comp^e versocht, en een afslagigh antwoord becomen hebbende, daerover trotse woorden tot verheffingh van hun vermo-

gen, en verkleijningh van de Nederlantse Comp^e gebruijckt had oock aen de Coninginne 14 artijculen schriftelijck overgelevert, en seer g'insisteert, die mochten gecondescendeert werden, welcke alhier inserere.

Articulen bij den Engelsen Commissares Mr. Hendrijck Gerrij, uijtte naem ende van wegen de Engelse Comp^s overgegeven aen de Coninginne in Atchin, ende den 27^{en} Junij a^o 1660, ter vergaderingh van de Rijcx raden, opentlijck gelesen ende daerop gedisponeert als in margine geannoteert staet.

<f.348v.>

1.

Eerstelijck dat alle Engelse staende onder de gehoorsaemheijt van de Nieuwe Comp^e int Coninckrijck van Atchin, en soo verre de Coninginne haer gebiet is streckende, geen plaatsen uijtgesondert, onverhindrt sullen mogen negoetieren.

<toegestaen doch eenlijck in Atchin>

2.

Dat alle dese Engelsen tzij met schepen, joncken, of andere cleender vaertuygen, alwaert schoon datter maer een haerder natie op was, op alle plaetsen staende ondert gebiet van de Koninginne vrij sullen mogen trafiqueren.

<item eenlijck mede in Atchin en verder niet>

3.

Datse oock tzij van wat plaetsen sij lieden mochten comen thol ende waegh vrij sullen.

<vergunst>

4.

Dat de aengebrachte coopmanschappen zullen mogen verkopen, waer en aen wien t hun sal goet duncken, sonder ijmant tegen seggen, off verhinderinge.

<item>

5.

Dat de Coninginne nochte groten niet vermogen zullen eenige coopmanschappen ongetaxeert, haer aff te nemen, ende naderhant waerden, t maer t geene begeeren sodanigh als de marck is voldoen.

<item>

6.

Eenige koopluijden, van dat conditie deselve oock souden mogen sijn goederen kopende, sullen niet vermogen deselve wederom te brengen, maer die voor den bedonge prijs behouden moeten.

<item so t geen gebrok of verdorve goederen zijn>

7.

Soodanige koopmanschappen als in Atchin vallen ende van buijten inkomen, sullen sonder belet, mogen incopen tot alsulcke prijs als mette verkopers accorderen kunnen.

<item>

8.

So het geviel de Engelse loegie in Atchin selder merckelijck bestelen wiert, sal de Koninginne gehouden zijn t gerooffde t allen tijden, te vol-doen.

<niet bewillight>

<f.349r.>9.

Van gelijcke so 't gebuerde dat eenige Engelsens, haer quamen te verlopen tzij oock in wat gelegentheijt het soude moegen wesen, so sal den misdadigen door het Engels opperhoofd van dien plaets ofte wel erders bij de hare daer het mocht vereijzen, te recht gestelt werden, ende integendeel, d'Atchinders haer tegens de Engelsens misgrijpende, door de Coninginne ofte hare ordinarij rechters na behoren gestraft werden.

<geconsenteert>

10.

De Engelsens haer godsdienst exercerende, sullen de inwoonders in geender handen manieren, daer mede spotten schempen of lachen maer hun in vrede laten.

<item>

11.

Comende imant van de hare in de alfandigo, sal aldaer tusschen de Sabandars en Naleers, sonder imant tegen seggen, sit plaetse mogen nemen.

<niet toegestaen>

12

Wanneer brieven of schenckagie aen de Coninginne brengen sullen op den weg na t hoff, tusschen de Sabanders en Naleers gaen.

<item>

13.

Schepen off vaertuijgen van de Engelsens int Atchinse rijk komende 't strande, sullen hun goederen bij de Coninginne noch te andere lants groten, niet aengeslagen veelmin d'Engelsens en het ander varent volck dienstbaer gemaect werden.

<bewillicht>

14.

Ten laetsten zullende Engelse sodanige faveuren en gerechtigheden genieten als ten tijd van des Coningins overlede vader Morhom Macotte Alam gehadt en genoten hebben.

<item>

Met alle tgeene op aengetoge articulen bewillicht was had sich geseijde Commissares doen maels niet vergenoecht gehouden, en dierhalve d'acceptatie van dien geweijsert dogh die naderhant aengenomen, so uijt tgevoelen te vermoeden is, want naderhant een stuck lants versocht hebbende <f.349v.> aen de revierkant, om daerop een logie te bouwen, had selve verkregen, waerover oock wel 20 huijs gesinnen van daer waren verplaetst geworden.

Dat voornoemt Moorse schepen tot 4 in getael, die mede op de Atchinse reede lagen, waren verschenen als namentlijck

van Coromandel twee schepen te weten,

het eene genamt Mamadij, en den nachoda Nasarghan Ghilangij op 23^{en} April, toebehorende den Nabab Mohem Chanen tot Masulipatnam afladen, door den h^r Taffa Tappa, versien met pas van de opperhooffden aldaer, gedateert 22^{en} Jannewarij, houdende op Malacca, ende een Castiliaensen Pilot Gaspar Antonio, de ladingh bestont in

300 packen cleden

200 baren stael

300 baren ijser

50 baren gommelack

40 copjens rooswater en

80 stucx slaaven als slaeffinnen

het ander genaempt Abdul Sakij en den nachoda Mierful Fackaer op 17^{en} Julij, toebehorende den Golcondaetsen Coninck Sulthan Abdulla Catup chia, mede versien met pas van de opperhooffden in Masulipatnam gedateert 5^{en} Maij, ende twee Nederlantse stuerluijden, haet met anders aengebracht dan

300 grote packen kleden en

300 slaven

den nachoda haet een brief van den Coninck boven genoemt aen de Coninginne nevens een aensienlijck schenckage overgelevert en hoewel de Rijcxraden in den beginne intwijffel waren geweest of deselve brieff als aen den Koninck geschreven al wilden erkennen, so had echter hare Maij^t sulcx door gedrongen, ende van de aengebrachte goederen geen thol begeert.

<f.350r.>

Van Suratte. Ingelijcx twee schepen namentlijck een genaemt Suratte en den nachoda Baboegie toebehorende Comp^s mackelaer aldaer Mondas, op 13^{en} Junij versien met een pas, van den h^r Directeur Leonard Winnincx gedateert 28^{en} April ende seven Nederlanders, het ingeladene heeft bestaen int navolgende,

120 packen kleden
cattoen
poetsjock
cassomba
comijn
anijs
caetche

} van elx sekere quantiteitj so in packen,
balijen als canasters

uijen en andere kleenen coopmanschappen

Ende een genaempt Mamede hiervooren van vermelt, hebbende so voor d'Engelsen als Moren aengebracht 80 packen kleden en voorts soodanige andere waren als het bovengenoemde schiepke van Mandas.

<Atchin is door de Engelsen en Mooren overkoopt van kleden> Door desen toevoer was Atchin so ruymelijck van allerhande so Suratte als Coromandelse kleden ende lijwaten versien geworden, dat andere plaetsen, namentlijck de Sumatrace West en Oostcust, Oedjangh Salangh ende Pera ja selfs Malacca ende Johoor, van hun overvloed genoten hebben, wesende de luijden vandaer niet alleen daerom in Atchin gecomen, maer bij d'Atchinders ende Mooren selfs, na gins equipage gedaen, welcke opulenten toevoer, oock veroorsaect had de kleeden tot so hogen prijs, als de brengers hun wel in gebeeft hebben, niet verkocht waren geworden, meenende de Atchinders doordien hun havens 3 jaren langh gesloten zijn geweest daer na seer gretigh gevonden ende ingevolge hun die aengesmeert soude hebben, maer sij liede afgericht sijnde om den monopoliant te spelen, hadden hun te weten de voornaemste koopluijden wel weten <f.350v.> te wachten, met haer in handel te treden, als sij hun kleden op een hogen prijs hielden, waar doorse die alleskens laegh doen dalen, en daer voor met meerder danse voor dese gewoon zijn geweest (geheel buijten hun verwachtingh insonderheijt van d'Engelsen betaelt hebben. Namentlijck,

<prijs van den vercoop gemene>

Suratte sorteringh

swarte brede baftas	R ^a 40 en 38	t corgie
smalle d ^{os} 30 asta lanck	28 en 25	"
witte d ^{os}	28 en 25	"
redelijcke fijne d ^{os} 30 asta	50 en 48	"

swarte en rode berams brede van 16 asta	20 en 18	"
smalle d ^{os} de 12 a 13 asta	12 en 13	"
baftas Brootchia, witte en swarte na haere sijnte en grote hoofden	40 en 30	"
alderhande chits	20 en 13	"
longijs	18 en 5	"
zijde patholen goede	$\frac{3}{4}$ R ^a	} de asta
slechte d ^{os}	$\frac{1}{2}$ R ^a	
spreij en grove geschilderde d ^{os}	15 en 12	"
rode caricams	20	"
cannakijns	6	"
alesias met goudtdraet	20 en 10	het stuck
[alesias] sonder goudtraet	8 en 5	item
atlassen	6 en 5	item
Coromandelse sortering		
Guinees linnen rouw gegebleeck	56 en 44	t corgie
salempoeresen als boven redelijck fijn d'32 asta	28 en 24	"
heel fijn — item	60	"
heel grof van 26 en 28 asta	20 en 15	"
bethillesen rouwe en gebleecte van 30 asta	28 en 16	"
[bethillesen] heel fijne	60 en 50	"
[bethillesen] blauwe grove	22 en 20	"
rode d ^{os} fijn	60	"
<extra.f.35or.>		
dongeries rouwe en gebleeckte	R ^a 10 en 8	t corgie
tapesarassa } tape chindos } grove	10 en 8	"
sarassen } sarasssa gobaers } fijne en grove	3 en 2	t corgie
chiavenijs, lanck, 15 a 16 asta	12 en 20	t corgie
negro kleden en grove	16 en 12	"
longijs fijnde	24 en 20	"
grove d ^{os}	15 en 12	"
taeffel kleden	3 en 2	"
alesias van Masulipatnam	32 en 24	het corgie
alcativen fijne lanck 4 ellen	12 en 10	t p.
grove d ^{os} — item	5 en 4	t p.
Moorse heel fijne witte en rouwe		
ditos van 18 asta	80 en 60	t corgie
grove d ^{os}	24 en 18	"

<gedane vercoop van s'Comp^s cleeden> Voor de comste van de Engelsche en Moorse scheepen had Sr Groenewegen noch verkoop gedaen van de onder gespecificeerde kleeden ende andere coopmanschappen ten prijs als volght. Namentlijck,

gemeene baftas Brootchia te weten,	
200 p. swarte small a 100 R ^a t corge comt	R ^l 1000
120 p. dito a 115 R ^a	690
140 p. dito a 108 R ^a	756
120 p. rode a 100 R ^a	600
	<hr/>
	R ^a 3046
gebleecte bethilles nat gheweest	
400 p. dito a 50 R ^a corge	R ^a 1000
300 p. dito a 48 R ^a	720
	<hr/>
	1720
Guineeslinnen 120 p. a 80 R ^a t corge	480
gebleecte salempoerissen 80 p. nat geweest a 48 R ^a	192
swarte brede baftas 420 p. nat geweest a 48 R ^a	1008
smalle d ^{os} 120 p. nat geweest a 80 R ^a	168
caricams 100 p. a 24 R ^a t corgie	120
<extra.f.35ov.>	
swarte cangangs als	
600 p. a 32 R ^a t corge	R ^a 960
480 p. nat geweest a 24 R ^a	576
	<hr/>
	1536
swarte berams 800 p. a 25 R ^a t corgie	1000
kannakins 2800 p. a 10 R ^a t corgie	1400
smalle Suratse chits 100 p. a 16 R ^a	80
armosijnen Bengaelse d ^{os} 10 p. a 4 R ^a ijder	40
clatergout 150 pond a 110 R ^a de 50 pond	330
goudtraet slecht Chinees d ^o kasjens 10 ider inhoudende	
160 pepieren a 14 R ^a t kaske	140
claver stael van de cust 12975 stucx a 6 R ^a stucx	778½
	<hr/>
	transportere R ^a 12038½
iser te weten	
7500 pond a 22 R ^a d'bhaer van 375 pond	R ^a 440
3750 pond a 21 R ^a	210
750 pond a 20 R ^a	40
	<hr/>
	690

nagelen 1738 $\frac{1}{2}$ pond a 240 R ^a d'bhaer van 366 pond	1140 $\frac{1}{4}$
rompen 3202 $\frac{1}{2}$ pond a 60 R ^a	525
	te samen R ^a 14393 $\frac{3}{4}$
En na derselves verschijningh was noch aen de man geholpen	
26 p. swarte bafta Brootchia a 108 R ^a t corge	R ^a 140 $\frac{1}{4}$
7 p. rode d ^{os} a 5 R ^a t p.	35
6 p. fijne witte d ^{os} a 20 R ^a t p ^s	120
	295 $\frac{1}{4}$
kannakins 400 p. a 8 R ^a t corge	160
caricams 140 p. a 24 R ^a	168
rode berams 70 p. a 24 R ^a	84
smalle Suratse chits 120 p. a 15 R ^a	90
goudtraet 20 kaskens a 13 R ^a ijder	260
ijser 9375 pond a 21 R ^a de bhaer	525
	somma monteert het procedido van de verkochte coopman-
schappen tot Atchin in ca. 12 $\frac{1}{2}$ maenten	R ^x 15976

<f.35r.>

bedragende a 51 stuijvers ijder R^a f.40738:16 ende den winste f.16392:18: 2 schaers door den anderen gerekent niet meer dan 40 $\frac{1}{4}$ p^r cento avans, en evenwel hielt hiermede den verkoop op, <de resterende kleden invendibel> ende men taelde met meer na Comp^s klede, sulcx noch 36 packen bij de logie vonden, daer onder de meeste quantiteit los op de stellinghen lagen, als wesende bij het hiervoren verhaelde opper water nat ende goenij verrot ende verdorven geworden, sulcx ordre gaff na anderen bij de Moren om te sien, en deselve daer in op het bequaemste packen, twelck alsoo volbracht wesende, zijn voornoemde nath geweest losse kleden in 28 packen gedaen, ende dewijle die in Atchin met geen of weijnigh winst vendibel waren, na boort gesonden, om deselve op West cust tegens peper te verhandelen.

<coopmanschappen bij de Engelsen en Moren ingecoht en tot wat prijs> Na de coopmanschappen so die Atchin selfs uijtlevert als van andere plaetsen aengebracht, waren meergenoemde Engelsen ende Moore om ladingh voor hun schepen te krijgen seer graegh geweest, hadden oversulcx van alles incoop gedaen, deselve tegens malcanderen opgesaeght, en daerdoor den prijs allenkens hoogh doen stijgen, te weten,

van die Atchin selfs uijtlevert als

elifanten na haer grote ende deucht. Namentlijk,

die van 6 en 7 cobide voor

R^s 1000 en 2000

kleene van 3 $\frac{1}{2}$ cobide

300 en 600

elifantstanden	} de bhaer	20 a 140
sappanhout		4 a 10
swavel		8 a 12
harpuijs		4 a 6
ginje		12 a 16
rottangh t cento		1 a 2
oude gedrooghde pinangh t duijsen		1 a 2

<f.35^m.>

die daeraen gebracht zijn		
thin uijt Pera	} bhaer	R ^s 60 a 65½
peper van de West cust		16 a 20
benjuijn van Baros te weten		
witte	} bhaer	120 a 150
swarte		30 a 36
canfer mede vandaer als		
witte	} t cattij Maleijs makende 17/8 pond	20 a 32
swarte		6 a 10
Japanse staeff koper, Johoor en Malacca gecomen		
deuchtsaem	} de bhaer	72 a 84
slecht		60 a 64
spiauter, mede van Johoor de bhaer		84 a 92
agelhout oock meest van daer als		
kabessa	} t cattij Maleijts	3 a 4
bariga		1½ a 2
pee		½ a 1
schildpadt hooren insgelijcx meest van Johoor en		
d'omleggende plaetsen t cattij van 17/8 pond		2 a 3

Alle welcke koopmanschappen meeste bij de Surat vaerders gesocht en opgekocht zijn, en die van Choromandel hadde tmeerendeel vant proevenie harer aengebrachte cargasoenen in elifanten mitsgaders gemunt en ongemunt gout (dat Atchin en de West cust rijckelijck uijtgelevelt) besteet, ende door de teijl of 1½ R^a swarte 20 a 22 R^a, betaelt.

<vaert van de Johoriten op Atchin> De Johorsen met 7 vaertuijgen in Atchin geweest sijnde hadde behalve het voornoemde coper en spiauter, noch porcelijn, goutdraet ende andere minder coopmanschappen (van alle twelcke mette verschijningh van drie joncken uijt China in hun revier rijckelijck waren versien geworden) aengebracht en daer en boven oock parthije thin, in Callangh valende, ende onder haer sorterende.

<f.352r.>

<item van Javanen> Zij de Mattaramse, Bantamse en Jambijse Javanen langs Sumatres oost cust door Malaccas vaerwater, meeste sonder passen, met ontrent 30 vaertuijgen successive tot Atchin aengekomen, hadden hun ladingh van zout, zwarte suijcker, aerde potten en andere cramerijen, oock peper met twee harer vaertuijgen aengebracht, metter haest gevent en voor t procedido goet koop kleeden habbende gekocht waren daer made na huijs gekeert.

<300 bharen tin bij de Atchinders uijt Pera becomen> De quantiteijt thin bij de Atchinders desen jaren uijt Pera gecomen soude volgens Sr Groenewegens aenteijckeningh ende susteneere niet meer dan 300 bharen geweest zijn. Daer tegens hadden coopman Sr Joannes Massis gins 127 bharen, tegens de gecontracteerden prijs van 30 R^a in spetie ijder erlangst, ende in maert op Malacca gerackt, <Comp^s slechte negotie aldaer> waertoe conform de advisen so vandaer als Pera tot in de maendt Augustij weijnigh of niet meer bijgekome was, wesende genoemde Massis door den ondercoopman Abram Schas vervangen geworden wien aldaer op 2^{en} Julij was comen te overlijden en dien volgende het waernemen van s Comp^s negotie op de in loco wesende adsistenten Henderick Grepencoven ende Jacob Martensen schagen, gecomen bij wiens tijde den thin meest na Queda ende Atchin was vervoert geworden, sonder dat de Atchinders de helft van dien (alhoewel t contract in cas d'E. Comp^e in hun competerende gedeelte vercort wert) hadden willen overgeven, dierhalve genoemde coopman Massis weder na Pera gesonden was.

<Engelsen uijt pired⁵⁶⁶ gepoocht in Pera te comen> Insgelijcx melde oock het schrijvens van de haer Gouverneur Joan Thijse[n] in Malacca, dato 12^{en} Augusti den Engelsen capiteijn Francois Winter (het <f.352v.> verlede jaer komende met zijn schip van Choromandel voor Atchin vandaer mits te dier tijt de havens besloten hielden afgewese en dierhalve na Queda geseijlt) onderstaen had met een Moorse booth groot ongeveer 15 a 16 lasten, vollade met kleeden na Pera te begeven, maer was door onse wacht-houders vandaer geweert evenwel bleef zijn E. beducht hij wel heijmelijck in de een of d'ander spruijt, naderhant mocht gesnaept zijn om zijn kleden tegens thin te verhandelen, opinierende de Peraesen (alisse daer bij maer voordeel sien) niet tegenstaende het jongst gemaecte vrede contract hun sulcx verbiet tselve wel conniveren en gedogen souden.

De Atchinders na Pera gevaren, hebben bijwijle hun van Sr Groenewegen met een pas laten versien, twelcke sij verlede jaer op het maken van tcontract hun nochtans niet wilden onderwerpen als sulcx t haren beste om haer

566 Pired, read Queda.

van ander natien te kunnen onderkennen en te presemeren sij lieden voor de geseludeerde handelaers met aengesien en ingevolge van daer gehouden wierden, was versocht, doch t schijnt sij het nu tot hun eijgen voordeel nodigh achten.

<hoedanich de saken van den Priamansen Panghlima in Atchin staen> Bij onse aentekeningh op Priaman gedaen, hebben bijwijle hun van Sr Groenewegen met een pas onder andere geste[l]t den Pangliema aldaer Maradja Indra bedectelijck mette Atchinse regeringh socht te verconciljeren en te dien eijnde na derwaers geschreven en daer nevens eenige van slants incomste gesonden had, waerop tot vervolch dient, dat de Rijxraden *<f.353r.>* verstaen hebben het vruchtloos affloopen haerder afgesondene oorlogs macht na derwaers in stonts weder schijnbaer doen blijcken hadden of see gesint waren geweest, inder ijl meerder force daerna toe te schicken, sonder nochtans effective daertoe te komen, maer integendeel hadde Coninginne den 25^{en} April genoemde Panglimas schoon vader Maharadja Sirij Maharadja (die voor dese als prins van t Rijck placht te regeren, en om de disobedientie van deselve zijne schoonsoon, het verlede jaer gedegradeert, ende van alle publijcke functien of staets bedieningen is afgestelt geworden) met den titul van Maharadja Tentese⁵⁶⁷, dat is over oud Maharadja (blijvende niet te min buijten regeringh) gehonorert mitsgaders de gegijselde vrinden van meer aengetogen Panglima ontslagen daerin de rijxraden eenlijck (soo Sr Groenewegen opinieert) om genotene geschencken, haer Maijst te ontmoet gekomen ende belieft souden hebben, hierop was wijders gesubsequeert den ontfang van den vooren aengeroerde Panglimas brieff op 9^e Meij nevens den jaerlijcksen thol, die bestont in Realen van achten in spetie ende peper, hare Maijst competerende voor de welke hij hier wel ingeseijde brief over de moedichde, maer nochtans met ontschuldigingh⁵⁶⁸ van niet tegens het rijck hare Maijst ende Rijcxraden misdaen te hebben, met bijvoegingh so het hare Hoogheijt behaeghe hij tot Priaman verbleeff, in ootmoedige obedientie soude continueren, des neen dan als een arm pollegrim⁵⁶⁹ sijn leven mocht eijndigen dogh hare goede beliefte *<f.353v.>* zijnde hij onschuldigh werde gedoot, daertoe geen oorlogs macht maer eenlijck den minste dienste boden wilden senden, bereijdt zijnde haere Maij^{ts} mandaet sich als dan te onderwerpen, evenwel vertrouwende hare Hoogh^t van soo een onderdanige diennaer den doot niet begeerde ende het eenlijck eenige groten hare quaet willicheijt, was

567 Tentese, probably (Aceh.) teuntèè, i.e. established, orderly.

568 Ontschuldigingh, read verontschuldigingh.

569 Arm pollegrim, read arm pilgrim, probably Dutch translation of faqir (Arab.) i.e. a mendicant.

die daer na trachtende waren, welcke vanden alwetende God haer verdiende loon nochwel ontfangen soude bij twee brieven door de Priamanse groten in zijn faveur geschreven wiert de Coninginne oock versocht hem in zijn regeringh tot welstant van tlant, te willen laten blijven, welcke brieven publijckelijck voor al de Rijcxgroten in de tegenwoordigheijt van Sr Groenewegen, gelesen waren geworden, na het welcke hare Maij^t doen vragen habbende, waerom met last tot het dooden van desen Panglima gegeven had, so wasser niemant geweest die sulcx wilde bekent staen, maer speelden altsamen den ingnoranten, daerover de Koninginne haer t onvrede had gehouden, evenwel hadde zijne vijanden wesende principalijck den presenten tweede en derde Rijcxraedt als mede Maradja Lilla gouverneur den eliphanten ende Paduca Mamandrij Maijoor van de Atchinse burgerij so veel weten te weegh te brengen, dat meer geciteerde Panglima, weijnigh voor onse comste, was aengescreven ende gemandeert geworden, hij zijn ampt quiteren ende aen eenen Sirij Paduca (present in Tico, ende geweest onder admirael van de voorgemelte oorloogs vaertuijgen) overgeve soude, wanneer hem vergunt wiert (volgens zijn versoeck) buijten regeringh op sich selve te mogen leven.

<f.354r.>

21^{en} dito

<den brief ende schenck ten Hoof gebracht> zijnde den bestemden tijt, dat voor d'eerste mael ten hooff soude compareren (overwelckers tardance al eenighsints geklaecht hadden), so verscheenen heden morgen vroegh in de logie de Sabandaers Moedjaghan⁵⁷⁰, Motta Berghan⁵⁷¹, en den secretaris Radja Sitta Moeda met haer gevolgh besichtigden, volgens ordinarij gewoonte de schenckage van den E. de heer Gouverneur Generael aen de Coninginne gebracht ende smiddags quamen de afgesondene van hare Maijst, namentlijck den Bintara Blangh, genoemde Sabandaers ende secretaris, wesende de meest gequalificeert nevens groot getal personen van minder qualiteit, die ons vergeselschap met den coopman Joan Groenewegen, schipper Andries Barent en d'ondercoopluijden Huijbrecht van Socht en Gabriel Bruijl, uijt logie na t hoff geleijden, zijn Ed^{ts} brieff ende schenckage wiert mette gebruijckelijcke eere ende statie daer gebracht ende ontfangen. Na weijnigh wachtens op de pleijn van t voorhooff quamen en afsonden Capado met het suasse siap die ons des Coningins last, van dat nader komen soude aenseijde, waerop de geseijde brieff en schenckage ten plaetse daer haer Maij^t voor ons onsichtbaer te weten ter zijde d'eerste poort van t hoff, satch gebracht en bij ons verre daeraff staende, de gewoonelijcke reverentie gedaen wiert, vandaer gaende namen onse sit plaet-

570 Moedjaghan, read Mujaghat Khan.

571 Motta Berghan, read Mutabar Khan.

se op de balij van de geestelijcke ende eerste Rijxrade Lebe Citte Calij, daer de anderen Rijxraden ende voornaemste lants grooten bij den anderen waren, de Coninginne sont daer voor ons ijder een (Sr Groenewegen uijtgesondert omdat hij niet nieuws aengecomen was) Atchins habijt dat ons van de baleij afgetrede zijnde aengedaen wiert, en in dat gewaet ter vorige <f.354v.> plaetse, aendermael reverentie gedaen hebbende, gingen weder op deselve baleij sitten, doen sont ons haer Altesa menichte vruchten vant landt, oock daerna sirij pienangh in de suasse beteldoos, en hier op volghde het g'useert gebruijck van t vechten der elifanten, stieren, buffuls, schapen en bocken, t' welcke ontrent de avont duerde wanneer een ijder van de baleij daer wij saten, ende oock de meenichte van tvolck die gekomen waren om te kijcken hun sweegs of na huijs gingen, maer wij moste vertoeven bij een grote boom, niet verre van voornoemt baleij staende, vanwaer ons na t binnen Hoff (alvorens daertoe last gecome sijnde) verwoeghden, de tweede poort gepasseert wesende, wierde aldaer op de baleij van de Bintaras en oelebalangh (wesende den adel, en gemeene lant bestierders) geplaeft, en op de selve met overvloedt van alderhande spijsse en banquet gedaen in goude en silvere vaten en kleene schooteltsjes getracteert ende daerna licentie tot vertreck becomende hadde, had de Coninginne 4 elifanten voor ons bestelt, waerop metten anderen na de logie rede, doenmaels al laet in den avont zijnde.

23^{en} dito

<de eerste maal voor den throon verscheenen> was het Saterdagh wanneer de Coninginne ordinarij in haer throon sit en de Rijcxgrotten mette lants groten voor deselve verschijnen, om een ijder die wat te versoecken of te klagen heeft, oudientie te verleenen, oversulcx ons daermede (volgens gebruijckelijcke gewoorte) lieten vinden, na dat de medegebracht vereeringh voor haere Maijt ons door de Capados afgehaelt, ende aen de wijve ter sijden de deur van de throon sittende (die deselve na binnen reijckten) gelangst was naderde Ick deselve throon, ende constumelijcke <f.355r.> reverentie gedaen hebbende, verwoeghde mij op de aengewesene sitplaets, dicht achter de Rijxraden, daer wij in stonts in de suasse door⁵⁷² sirij pienangh gebracht wiert gelijck oock in silvere coppen gheschiede aen Sr Groenewegen, schipper Brant, van Socht en Bruijl, sittende achter af bij de Moorsee nachodas, aldus weijnigh tijts geseten hebbende, wiert mij gelast op te staen, twelck ick dede en verwoeghde mij volgens het gebruijck recht tegens over de throon daer hare Maijt voor ons ontzichtbaer⁵⁷³ sath, zij vraghde na den tijt die ick verlede jaer met haer gesant

572 Door, read doos.

573 Ontzichtbaer, read onzichtbaer.

Sittria Siri Nara Wangsa over Pera ende Malacca onder weegh alsmede hoe lange een ander ambassadeur Sittria Sibidi Indra, met den E. Jacob Keijser over Sumatras West Cust vertrocken, op Batavia en so vervolgens hoe langh ick nu op reijs geweest was, hierop na waerheijt gedient hebbende, vraechde vorders, na de dispositie van de Ed^l heer Generael, waerop antwoorde door den tolck Abdul Latief, sijn et^c op ons vertreck bij goede gesontheit was, ende hare Hooghheijt door mij dede groeten, mitsdaders toewenschen een langh voorspoedigh leven, geluckige en vrede regeringh en voorts dat Godt almachtigh t Atchinse Rijcx altoos mildelijck wilde zeegenen, twelck van tgansche Hoff met groot gesuijgh wierde beaemt doen wees men mij, weder te gaen sitten, maer ick seijde noch iets voor te dragen had, *<men treckt in twijffel of men ons voordragen gehoor will geven>* men vraeghde of het buijten de brief van zijn Ed^l was, antwoorde Ja, het duerde langh eer men mij tselve toestont, seggende hare Maijst uijt den brief haer alles bekent was geworden, en die niet vermelde, ick haer buijten dien iets hadde te kennen te geven, oock vraegende of ick wel wist wat aen haer geschreven was, mij alsoo hebbende gesocht, het wijders voordragen eeniger saken *<f.355v.>* te interumnperen⁵⁷⁴, maer daerop insusterende vercreeg het ten lange laeste, doen versocht ick sulcx schriftelijck te mogen doen. *<gedane clachten over de saak van de Westcust en Pera>* Maer geweyjgert zijnde geschiede het mondelingh, eerst klaechde over de onwilligheijt van de debeteuren op de West cust tot het betalen van hun schult specialijck die van Sillida, ten tweeden dat d'Engelsen, tegens het jongste gemaecte vrede contract, den handel op die Cust oock was toegelaten geworden, en over sulcx daer tween hunner schepen gevonden had, daerna versocht dat d'ondernome handel bij ons in Padangh mocht gecontinueert, en daer het hoofd Contoir opgerecht werden, onse derde klachte was over Pera dat de Comp^e haer contingent van tin, van daer niet kreegh en dat den Engels man Mr. Winter (liggende met zijn schip tot Queda) p^r een vaertuijgh vollada met kleden in Pera gecome was, om die daer te verhandelen, dogh door onse besettingh daerinne verhindert ende van gins was gehouden geworden, versocht in alle tselve bij haer Maij^t tot nacomingh ende voldoeningh van het contract versien d'Engelsen in Pera nogh op de West cust, niet gedoocht en het obstakel waerdoor de Comp^e aen den gerechte helft van den thin, en aen hun voornoemde uijtstaende schulden niet geraken konden, moght weghgenomen werden, *<toesegging om die te redresseren>* daarvan ons, na veel ordenen over ende wedergevallen toeseggingh gedaen wiert, de onwilligheijt van gemelte debituren sloegh hare Hoogheijt in de beste vouw, en begeerde ick daarvan geen quade inbeeldingh soude hebben, en dewijle mede gerept had, in Atchin aen d'Engelsen het negotieren op de West

574 Interumnperen, read interrumperen.

cust geconsenteert, en te dien eijnde aen hun een mandement brieff verleent was, so bemerketen haere Altesa der ter *<f.356r.>* harte genoomen had, hebbende over sulcx in alle maniere gesocht ons tselve niet te doen geloven, *<het licentieren van de Engelsen op de West cust ontkent>* ende dienvolgende expresselijck ontkent het toestaen van dien, met bijvoegingh hadden d'Engelsen daertoe een licentie brief gins vertoont, so most het nootsakelijck een oude zijn geweest, ten tijde van den oorlogh vercrege want zedert aen haer gene verleent was.

Wegens Padangh soude ick nader met Sirij Paduca Tuan spreken, *<de Coninginne claecht oock sij weijnig tin uijt Pera becomen heeft>* en Pera (seijde hare Maijst) had dit jaer (mits daer weijnigh regen gevallen was) niet veel thin uijtgelevert, sulcx sij daer vandaen oock maer een kleene quantiteit bekomen had, gaf wel geloof, voornoemt Engels man gins geweest was, *<'t was haer intentie niet d'Engelse den handel daer toe te laten>* maer dewijle sij hier en die luijden gins waren, so con dese van alles so dadelijck geen cuntschap hebbe en daerin versien t was geen sints haer meenigh d'Engelsen daer te gedogen, oversulcx (seijde sij) het haer behaeghde onse besettingh hun daer vandaen gehoude, had wenschend alle andere verbode handelaers oock altoos so vaeren mochten, als lijdende mede interest wanneer de Peraesen hun den handel ende uijtvoer van thin toelaten, alle dese over ende weder gevallen aensprack duerde ruijm een volslage uer, en so lange stont ick met den tolck aen mijn sijde voor den throon, en haere Maijst had de patientie datse selves dus lange met ons reede voerde met sulcke luijden stemme dat haer woorden volcome hooren en verstaen konden, doch bijwijle scheen het of haer gemoet ontroerten verstoort was, aen eenige woorden, die van haer wat kijff ende suamoachtigh geseght wierden, hier mede dan voor den throon gedaen hebbende, verwoeghde ons weder op onse sit plaets, en nadat, volgens ordinarij gebruijck, een ijder van de voorgesettene spijsse gegeten had, wiert aen de vergaderingh *<f.356v.>* afscheijt gegeven, waerop wij oock in stonts van den throon en voorts uijt het Hoff (na dat de constumelijcke reverentie gedaen hadden) gaende, reede te peert na de logie, alwaer een eliphant met een paert vonden ons door last van de Koninginne nae gesonden, om gedurende ons aenwesen te gebruijcken hadden, oock van hare Maijst (op ons gedaen versoeck gelijk het de manier is) oorloff verkregen om de rijcxraden te mogen besoecken, dat hier so bij de voorige Commissaresen gedaen ende alenskens tot een geuseert ghebruijck gekomen is, oversulcx oock van haer Ed^e gelast zijn deselve Rijcxraden uijt haer Ed^e naem te gaen begroeten en beschencken.

Saterdagh 30^{en} dito

<ten 2^{en} mael voor den throon gecompareert> hoewel desen dagh om het vuyjregenachtigh weers halve niet voornemens was ten Hooff te verschijnen (te meer daer niets menende te versoecke) maer bedacht was des Coninghins verstoorthheit van de voorlede audientie dagh, wat over te laten gaen, so hebben wij evenwel alsoo van haers met expresse aff gesondene, ontbode wiert daer moete laten vinden alwaer hare Altesa van den throon, ons aensprack, <hare Maijs^t begeert te weten waerom de packen cleeden na boort senden> ende seijde den Panglima Bandara⁵⁷⁵ haer te kenne gegeve had, wij daegelijcx de packen kleden uijtte logie na boort sonden, sonder hij wist <f.357r.> tot wat eijnde, antwoorde omdat die hier niet vercopen konden, voegende voornoemt Panglima de verders redenen int brede daerbij, namen[t]lijck deselve tegenwoordich door de groote aenvoer der Engelsen en Mooren, ongemeen goetcoop waren, twelck hare Maijs^t seer wel geviel, seggende Godt geven sulcx lange mach dueren, dat bij de vergaderde Rijcx en lants grooten met een groot gejuich g'amplecteert, ende voorts door haere Mijs^t aen mij gevraecht wiert off het niet een saecke was so goetcoop waren. Ick seijde ja voor t lant van Atchin, maer niet voor de Hollanders, <en sagh gaerne die hier verbleven> doen socht zij ons te bewegen de kleden hier laten souden, om naderhant door oelibangh Radja (dat is Sr Groenewegen) verhandelt en na de negerijen Barath (zijnde de West Cust) ten deele versonde worden, sustineerende hare Maijs^t sulcx met inlants vaertuijgen wel konde geschiede, en so doende de kleden wel quijt souden werden, warens nu wat goet koop, deselve konden naderhant duerder werden pooghde hare Hoogheijt ons wijs te maken, met bijvoegingh het sodanigh dickwijls mette negotie toegingh, twelck den Ed^e heer Generael oock wel bewust was (seijde sij) die haer oversulcx oock van t medenemen der kleden niet geschreven had, diende hierop wij voor geen gewoonte <f.357v.> hadden onse M^{rs} coopmanschappen met inlantse vaertuijgen over zee te wagen, de kleden souden door ons na de West cust gebracht en daer in peper besteet, of des niet willende vallen, voorts na Batavia gevoert werden, daer onse M^{rs} altoos noch met goede avance conde afgeraecken als hebbende voor geen manier die met verlies te vercopen, gelijk hier soude moete gheschieden, van dese saeck hare Maijs^t aflatende meerder reeden te voeren, <wilt bijna Sr Groenewegen niet laten vertreken> heeft sij een langh gespreck met mij gehouden van haeren Oelebangh Radja voornoemt seggende zij verstaen had wij hem van hier wilde mede nemen, den Ed^e heer Generael had haer oock daer van niet geschreven was door denselve na Atchin gesonden, ende had nogh niet langh daer geweest. Evenwel t volck seer aengenaem, ende sij had hem oversulck oock wel gesient begeerde dierhalve ick hem hier

575 Bandara, read Bandar.

soude late, twelck met een ernstigh gemoet uijtdruckte, ick vraechde wijje hare Maijst dit so ontijdich had aengebracht, verstonden het door Sibidi Indra eerst aenden Panghlima Bandara voornoemt, en door hem het hare Altesa aengedient was, doen antwoorde ick als hem met ons hier vandaen namen, het niet geschiede soude, sonder alvorens hare *<f.358r.>* Maijst tselve bekent te maken, doch sij hielt haer hier mede met te vrede, sulcx tot noch drie onderscheijde reijzen, om zijn verblijff aenhielt ja daer waren der die het mij voor onbeleeftheijt imputeerde, ick haer Maijst so dickwijls gedaen versoeck niet inwillighde, *<crijght quaet vermoede Atchin wel mochten verlaten>* invoegen zij oock betoonde dat se op ons verstoort was, mij verwittende, oock eenigh quaet misnoege in mijn harte hier, met aenmaningh tselve daer uijt te doen off sonder te kennen geven, presumeerde hieruijt hare Maijst bangh was. Wij wel int geheel van hier opbrecken, en deurgaen mochten, in welcke opinie het nodigh was dat zij bleeff, opdat sij de voorgedrage saecken van de West cust ende Pera, haer beter ter harte mocht late gaen, als sij verlede Saterdagh gedaen had, en ingevolge de Comp^e niet langer met ijdele promissen en dissimuleerende worden, maer metterdaet satisfactie doen evenwel om van onser zijde geensints te doen blijcken, sodanige opinie van haer Maijst hadden beantwoorden, het boven verhaelde met sachtigheijt in deser voegen, dat ons tot nogh geen oorsake van miscontentement gegeve was en so sulcx geschiet ware, niet nalatigh soude geweest *<f.358v.>* zijn, het hare Maijst te openbaren sonder het in ons herte bewaren, hadden verlede Saterdagh hare Hoogheijt eenige saken verdragen, om op eenigh derselver finale antwoord becomen, d'andere waren aen den Panglima Bandara gedeseveert bij de welcke ick deselve bevordere, en om mij te sprake versoecke soude als hem eerst partikulierlijck soude hebbe begroet, daertoe hare Hoogheijt licentie jongst oock wel vercregen maer tot nogh bij niemandt van de Rijcxraden (niettegenstaende nu al een halve maendt hier geweest waren) access becomen hadden, doch mits den Lebe Citte Calij sieck was, hadden van Maharadja Siri Maharadja vercrege, over morgen bij hem te mogen komen, sulcx oock voor nemens was, de voorgedraege sake tot die tijt te laten berusten ende dese mael niet ten hoof te compareeren, maer t geene nogh te versoecken hadden, tot nader gelegentheijt uijt te stellen, die begeerde hare Maijst dat nu souden doen, *<versoeken het valueren der Padangh Daelders R^a>* doch ick verclaerde bij de jonghst versochte saecken (die t meerendeel ophaelden) tegenwoordigh niet anders te voegen hadden als dat hare Maijst geliefede des E. Comp^e Realen Padangh op de West cust en tot Pera allerwegen ganghbaer te maken, en dien volgende de luijden gins te ordonneren deselve so wel als Spaense R^a aen te nemen, also die op Batavia om dat se bij de Javanen en Chinesen in menichte aengemaect er vervalst wierd afgeset waren, sulcx de Comp^e die nu weder willende ontfangen, en op de West cust en in Pera bren-

gen, niet alleen selfs maer oock de lieden aldaer bedrogen souden werden, dogh dit wiert niet toegestaen maer *<f.359r.>* *<die van Pera ende Westcust soude daertoe aengemaent werden>* den Panglima Bandara kreegh last om na gins desen aengaende te schrijven, ende luijden tot het aennemen van de R^a Padangh aen te nemen, *<en die van Padangh deselve voor thol moeten aennemen, mogen daer oock een logie bouwen op Westcust>* maer obtineerde dat deselve tot Padangh mede als op d'andere plaetsen in betalingh van hare Maijs^t thollen souden ontfangen werden, voorts concenteerde hare Hoogheijt nu oock met bewilighingh van de Rijcxraden, daer vast residentie houden, ende een bequame logie bouwen mochten, en op onse herhaelde klachten, dat de Comp^e hare uijtstaende schulden op Tico, Priamans en Salida noeijt stont in te krijgen, *<resolveren een vermogent persoon na de Westcust senden om Comp^s achterhael te ijnnen>* so hare Maijs^t met autoriteit daerin niet versagh, voor sij in toornicheijt uijt, belaste de rijcxraden op te staen, ende hierover het beste te raetslagen, de welcke staen te pede met haere Maijs^t confirmatie goet vonden, *<een Maradja Santosa derrewaers sal gaen om sijn debit te voldoen>* een vermogent persoon derwaerts te senden, om de lieden in ernst tot betalingh te constringeren, Maradja Santosa, gewesen Panglima op Tico, voor 24 bharen peper, die hij volgens de gevonde boeckjens van den ondercoopman Mendonck zaligere schuldigh gebleven is, mitsgaders 593 R^a in spetie uijt Comp^s aenslaege middelen genote mede aengesproke hebbende, alsoo hij aen mijn sijde voor den throon stont, bekende maer van 406 R^a daer peper voor op Tico had leggen, seijde hij, waer mede voldaan soude, sulcx hij oock last creegen te dien eijnde mede derwaerts te vertrecken niettegenstaende de Laxamana, door zijne voorspraect selve socht te verhinderen, gelijk verleden jaer oock gedaen had, alsoo ick, gelijk boven geseght, voornemens was niet ten hoof dese mael te compareren had, Sr Groenewegen al bij tijts derwaerts gesonden om de Tonkinse verlacte en *<f.359v.>* vergulde bandesie of ronde buffet, door de hujsvrouw van den E. Jacob Keijser aen de Coninginne tot een vereeringh gesonden in recompense van een stuckje bergh gout bij genoemde E. Keijser op sijn aenwesen alhier van haer Altesa voor zijn hujsvrouw ontfangen, deselve was hem benevens mijne comste al van de baleij der Rijcxraden (daer hij sath) door de Capados afgehaelt en binnen int hoff gebracht geworden. *<andere debitteuren in Atchin oock aenwezen>* Hij had oock volgens onse last drie Comp^s debituren metten anderen 111 bharen 30 cattij peper en R^a 593 schuldich, en hier in Atchin zijnde, daer onder boven genoemde Maradja Santosa aengegeven, en aen de Rijcxraden versocht dat ten voorschijn mochten werden gebracht, om haer daerover te kunnen aanspreken, twelck den Panglima Bandara aengenome had te doen.

November Anno 1660 in Atchin

primo d^o

<indispositie van den eersten Rijxraed> nadat den eersten geestelijcken Rijxraden Lebe Citta Calij vermeldt tot twee distincte rijssen doen versoecken hadden hem te mogen comen begroeten, ende hij ons telckens op zijn indispositie uijt gestelt, dogh daerna veroorlooft had, middelerwijle bij de andere Rijxraden mochten gaen, <begroeten en beschenken oversulcx den tweeden> en dien volgende van den tweeden off eerste Rijxraed van t weretlijck regiment Maharadja Siri Maharadja, daertoe licentie hebbende becomen, zijn heden te dien eijnde t zijnen huijse, vergeselschapt met Sr Groenewegen en schipper Brandt geweest, alwaer zijn Ex^{tie} uijtte naem van den E. de heer Gouv^r Generael begroet en beschoncken, <f.36or.> mitsgaders allerij welvaren, voortspoet en een langh gesoent leven hem en zijn gehele huijs toegewenst hebbende, wierden ons Atchince habijten aengedaen, gelijk ook den gewesen gesant Sibidi Indra en den tolck Abdul Latief ons geschiede voorts goet onthal ende tractement, daer wiert tot 5 onderscheijde reijssen versche spijs opgedist ende den tijt tot ontrent een ure in de nacht (wanneer op ons versoek afscheijt bequamen) in vrolijkheijt mitsgaders op verscheijde instrumenten gespeelt, gesongen en gedanst wiert doorgebracht, hij [b]egeerde op ons hem aensien en erkennen souden voor Comp^s toegedane vrunt oversulcx recommandeerde hem de saken van Pera en de West cust, dat hij so veel in zijn vermogen was, togh geliefde te bevordere, het gecontracteerde rakende die beijde plaetsen, mocht voldoen en nagecome werde, sonder te gedogen wij daer in onse vercrege en bedonge prevelegie, van imant wierden vercort, hem versekerende dan den vrede onverbroke blijve soude, maer sulcx niet geschiedende, voorseijde hem de Comp^s hare vercregen recht selfs manttineren soude en dan wellicht den oorloogh daerop weder volge mocht, maer hij betuijghde met hoge woorden, het hun ernst was, om de Comp^e contentement te doen, ende van haerder zeijde daertoe alle requisite devoiren souden aengewent werden.

Saterdagh 6^{en}

dito heeft de Koninginne niet ter oudientie geseten, maer uijt t hoff geweest, en haer met het revier water laten wasen, twelckse alle <f.36ov.> jaren eens (weijnigh dagen voor het ordinarij hooghwater) gewoon is te doen, tselve is onder haer een oude costume, ende geschiet uijt religeusheijt met eenige gebruijckelijcke ceremonien tot affwassing van sonden, zij begeeft haer dan in twee aen malcandere gesechte vaertuijgen, op de welcke een cierlijck besloten huijsken staet, leggende op de revier ontrent het Hoff gereet, daer se dan van haer elifant in stapt, hebbende bij zijch hare staet juffrouwen ende wijven van de Rijxraden.

11^{en} dito

<alsmede der derden Rijxraet> na langh en verdrietigh wachten, bequamen eerst op heden access tot ten derden Rijxraed genaemt Oranghcaiija Laxamana Siri Paradana Mantrij sulck den selve de toebereijde scheckagie toegebracht, en daer mede uijte naem van den Ed^e heer Gouv^r Generael begroeten hebbe, schepte daer in contantement, ende wenste zijn Ed^e wederom alle genoede zegeningen, welvaren, gesontheit, en voorspoet het toestel waermede ons onthaelde ende vermaeck socht aen te doen. Was na hare wijse seer fatsoenelijck ende alles gericht om ons eerlijck te tracteren ende courtosie te bewijzen sulcx op ons afscheijt, hem daervoor danckbaerheijt betoonde ende met een de sake van de West cust recommandeerde. Namentlijck hij geliefde te bevordere, dat den persoon jonghst gecosen om derwaerts te gaen tot het invorderen der uijstaende schulden met mij vertrecke, ende oock mijn afscheijt haestigh become mocht, alsmede dat ordre na gins gegeven werde waer de Comp^e de vergunde 1200 bharen peper thol vrij jaerlijcx, voortaan soude hebbe te ontfangen, dit seijde hij soude geschiede als voor dese, en wilde voorts versorge alles tot ons genoege beschicke wierde.

<f.361r.>

12^{en} dito

heeft den Panglima Bandara, door een dienaer Sr Groenewegen doen sunderen, of het mij wel gevalle soude, hij aen de Coninginne sombajide, sij mij, op mijn vertreck, met zo bharen peper (op de West cust te voldoen) vereerde, belaste Sr Groenewegen in antwoorde te dienen, hij mij sulcx niet derde aensegge als wel wetende. Ick mij daerover soude vertoorne, want dit maer vile boot-schappen zijn, indubitativelijck heeft hare Maijs^t sulcx al geordoneert, maer schijnt dese man gaerne de eere wilde hebbe, hij 'tselve te weegh gebracht, ende ick hem daarvan een recognitie te doen had, twelck niet allen de regerende groten maer insonderheijt de Capados van 't Hoff, hier voor een snode gewoonte hebben.

Saterdach 13^{en} dito

<de derde reijs voor den throon geweest> zijn ten derdemael voor den throon verschenen. Na een weijnigh sittens most door bevel van de Koninginne opstaen: <werden een Atchinse degen en chris begifticht> wanneer van den throon afgelanght ende ons overhandight wiert een degen met een kris, na de Atchinse wijse degevesten met gout overtrocken, waermede hare Maijs^t ons begiftichde, die ons, nadat deselve met danckbaerheijt aenvaert hadde, belast weder te gaen sitten, maer gaff te kennen, ijets hadde voor te dragen en te versoecke, <versoeken devissie> twelck gelicentieert zijnde te segge, solliciteerde om onse devissie, waerover hare Hoogheijt haer verwandert hiel, dewijle (zeijde hij) alle de rijxgroten

noch niet 't haren huijse (volgens ordinarij costume) had begroet, begeerde iterativelijck nog een maendt soude vertoeve, dat excuseerde alsoo niets ten dienst van de Comp^e te verrichte, en reets hier een maend geweest had (mij tot verblijff van den Ed^{le} heer Generael geprefigeert) gedurende dien tijd had maar bij twee Rijcxraden ten fine voorschijnen, cunne come, en den tijd was nu verlope, sulcx het mij schult niet was (seijde ick) d'andre van mij niet besocht wierden.

Morge had den Panglima Bandara mij bescheijde, daer soude oock compareere, en was dan voornemens aenstaende Saterdach, met believe van hare Maijs^t te vertrecke, mits middelerwijle noch so veel rijxgroten soude besoecke als den tijd wilde toelate, haere Altesa stelde dit in mijn optie, *<wert 14 dagen uijtgestelt>* maer begeerde en hielt daerop aen, noch 14 dagen soude vertoeve, dat ten lange laetste bewillighde. Vervolgens was hare Maijs^t oock te kenne gegeve, den Ed^{le} Hr Generael g'ordonneert had Sr Groenewegen vertreck, en Sr Bruijl in zijn plaets te laten, daerin hare Hoogheijt groot mishage schepte doende tot verscheijde reijse wederom versoeck om zijn verblijff, ja quam so ver, doense sagh het 'telkens op *<f.36v.>* onvermoge weijgerde. *<mandeert mij Sr Groenewegen hier te laten>* Zij het mij absoluijt met straffe woorden mandeerde, waerop diende sij mij dan met een hier mocht houden des heer Generaels ordre, ontrent sijne dienaers, moste so wel als hare Maijs^t gebot ontrent hare ondersaten, uijtgevoert en nagecome werden. Het was voor mij beter hier te blijve, als sonder het volbrengen van zijn Edt^s last, desen aengaende te vertrecke, beriep haer doch alweder zijn Ed^t haer daarvan niet geschreven had. Ick sejde sulcx onder ons, geen manier, en zij Sr Groenewegen selffs geliefde te vrage, off hem sijn vertreck niet aengeschreven was, 'twelck hare Hoogheijt dede en wiert bij hem na waerheijt geantwoort, evenwel wilde sij hem hier soude late ende nam aen daer over zijn Ed^t te vrede te stelle, maer ick mijn schoudere treckende zejde ront uijt het niet conde geschiede, waerbij het voorts bleeff, doen wiert ick weder na mijn sitplats gewesen, versocht verder in 'tgene te segge had, gehooft te mogen werden, 'twelck veroorloft wesende.

<spreken van de 1200 baren peper tolvrij> So sprack van de 1200 bharen tholvrij peper ende versocht hare Maij^t ordre geliefde te geve, te wat plaetse de Comp^e die voortaan geniet soude, alsmede den persoon na de west Cust gedetermineert om ons aen de uijtstaende schulden te helpen, tijdich mocht derwaerts vertrecke, 't zij voor of niet ons, tusschen beijde (op hare Hoogheijts afvragingh) oock gedeclareert hebbende, hoe veel ijder plaets noch ten achteren was, maer haer Maij^t scheen over het niet bewilligen van Sr Groenewegens verblijff, verstoort, antwoorde met een gram gemoet, met Sirij Paduca Tuan daarvan spreke soude waarmede gedaen had, ende gingen weder op mijn plaets sitte, *<die van de West Cust clagen meerder als genoten hebben g'eijst wert>* onder en tusschen verscheen-

den een boedjangh voor den throon (gistere van de West cust gecome, en met den E. Keijser jongst daer na toe geweest) die een langh relaes dede, ophalende onder andere de lieden aldaer so veel niet schuldigh waren, als de Hollanders waren eijshende, noemende specialijck den Panglima op Priaman, Maradja Indra, dat die sich ten hoogste was beclagende, men so veel van hem vorderde, <twelck tegenspreken> waerover weder opstonden en ons voor den throon stelde, betuijghden het tegendeel, en datter veel luijden op ons aenwesen alder geweest waren, welcke hun schult niet ontkent, en echter geen genegentheit hadden te voldoen, daarvan dan oock niet te verwachte was, ten zij hare Maijs^t daertoe strenghe bevel gaff, het gelieffde hare Hoogheijt ons hierop mede niet veel bescheijt te geve. Eenlijck (seijde zij) alles aen Siri Paduca Tuan overgegeve en in handen gestelt was en hier mede <f.362r.> mosten ons vergenoegen, als hare Maij^t afscheijt aen de vergaderingh gaf, ende ick mede opgestaen was, wiert mij belast, op de baleij van de Rijcxraden te wachten, 't welck geschiede, bequamen aldaer eenigh fruijten van de Coninginne gesonden, ende hoorden de brieven van de west Cust met voornoemt boedjangh gecomen, overluijt lesen. En dewijle daer oock van 't voorverhaalde gementioneert was, so raecten daerover mette Rijcxraden in propoost, en alsoo bemerketen sij het schrijvens van de overhooffden den respective plaetsen op de West Cust, ende het seggen van den boedjangh gelooff gaven. Mitsgaders ons daertegens spreekken, weijnigh ofte niet in achtgingh namen, maer wel het claechlijck voorgeven van de schrijvers der brieven, dat de Comp^e in den oorlogh, veel vaertuijgen met goederen van haer genome, sij dienvolgende grote schade gelede en sonder handel geseten hadden, soo seijden ront uijt ons aen het contract hielden, ende niet genegen waren, ons recht andermael te bedisputeeren, wilden sij nu daarvan die luijden te geval iets dispenceren, so waren wij aen 'tselve oock niet gehoude als daermede bij hun genoeghsaem eerst gebroke sijnde. <met insinuatie de Comp^e daer niet voldoende, het van de Coninginne soude eijshen> En (na eenige redenen tusschen beijde van haer gevoert) sose niet versorchde de luijden die Comp^s goederen, na haer genome, en onder malcanderen verdeelt hadden (waer uijt de schulden 't meerendeel sproten) satisfactie deden, dat dan d'Ed^{le} heer Generael genootsaecht soude werden, deselve van de Coninginne te eijshen, dit dede haer de saeck in opmerckingh nemen, <besluijten hierop deselve aen betaling te helpen> en na weijnich raetslagens, bequamen tot antwoord ons souden gerust stellen, ende op haer een goet betrouwen hebben, alsose besloten hadden de Comp^e (om niet weder in verwijdering te come) aen betalingh te helpe, <tot het voldoen strenghe last te senden> souden daertoe strenghe last afsende, en bijaldien bevonden wiert, de debiteuren verarmt waren, <ja selfs hare Maij^{ts} peper en 't gelt van den thol daertoe contribuieren> s'Coningins daer seijnde peper doen leveren, en dat noch niet mogende helpen aenden thol laten corten, waervoor haer bedancken, de

schuld van de drie debiteuren jongst mede aengegeven en present hier in loco, waer onder den vooraengetogen boedjangh rememorieerde de Rijxraden andermael welcke deselve door den secretaris annoteren lieten, en aen hare Hoogheijt sonden, die daerop (gelijck versocht had) aen Sirij Paduca Tuan mandeerde, die in te vorderen.

14^{en} dito

<begroeten den vierde Rijxraed> is den vierde Rijcxraed Sirij Paduca Tuan, zijnde Panglima Bandara of Gouverneur der Vremedelingen, *<f.362v.>* van ons mede uijtte naem van den Ed^{le} heer Gnerael gecongratuleert ende beschoncken, ende wij in recompense van hem met Atchinse habijten vereert, en voorts met overvloet van spijsse, gespel, gesangh en gedans nae hare wijse onthaelt geworden. *<geve hem notitie van Comp^s achterstal op de West Cust>* Hebben met hem int brede reden gevoert wegens Comp^s saken en achterstal op de West Cust, ende pertinent opgegeven, hoe veel het op ijder plaets noch bedroegh, ende achtervolgens dien bevonden in alles nogh resteerde te voldoen 1568 bharen 29¹/₃ cattij peper, 5378³/₄ R^a in spetie en 40 teijlen swarte goute, *<dat die van Tico voldeden, daer-voor soude hare Maij^t besonder sorge drage>* hij wilde ons doen geloven alles mettertijt soude betaelt werde, also de Coninghinne voornemens was, haer eijge peper ende het incomen des thols, daertoe te contribueren, specialijck tot 't geene die van Tico te voldoen hadden, mitsdien hare Maij^t van die plaets vrij meerder werk was makende, *<maer met Priaman mosten wat patientere>* als van andere de welke so obedient als Tico niet waren, insonderheijt Priaman, welke hij seijde hun eenighsints van hare Hoogheijts gehoorsaemheijt, door de quaetwilligheijt en grootsheijt van den Panglima aldaer, ont[b]rocken hadden, dierhalve daarmede wat patientie soude moeten hebben, en de wijle hier door occasie bequamen, wat nader desen aengaende te spreken, so droegen hem voor het beclagh dat den selve Panghlima aen ons gedaen had. *<geven te verstaen d'Atchinse vijantschap oorsake is, de luijden niet voldoen cunnen>* Namentlijck hij van de Atchinders vijantlijck bevochten, aengetast en vervolcht wiert. En so lange sulcx duerde, hij ende d'andere debiteuren onvermogens bleven te voldoen, hier over berade hij sigh een lange wijl, stillekens metten gesant Sibidi Indra en den Capado Magath Moeda Lilla, *<en hij daer en tegen, sij in gebreke blijvende, de betaling op hare Maij^t te laten staen>* en seijde naderhant, alles op de Coninginne ende Rijxraden behoorden te late staen, die souden wel sorge draegen de Comp^e aen haer achterstal geraeckte, alsoudense het selfs voldoen. Ick betuyghde so sulcx hare meeningh was dat dan daer niet tegens hadden, maer des neen, *<ende Comp^e haer buijten questie soude houden>* ons soude doen op andere middelen dencken om de Comp^e buijten schade te houden, daerop sij diende wij een lichte saeck niet swaer mosten maken, willende daarmede (na bemercken conden) soo veel te

kenne geve, als dat de Comp^e haer buiten de questie houden, en de betalingh niet volgende ons dan aen de Coninghin vervoege ende van haer die versoecke soude, heeft mij oock hart aangeweest om Sr Groenewegens verblijff al wast maer noch een jaer, doch gaff hem wijtlopige rede waerom het niet geschiede conde, ende wat den Ed^{le} heer Generael gemoveert had hem te ontbiede, namentlijck om hem (dewijle hij een hoge gage van de Comp^e was *<f.363r.>* trec-kende en daer voor in Atchin mitser voor ons al weder geen negotie viel, niet dienst genoeg conde doen) tot emportanter affairen te employeren, en dierhalve het wel conde gebeuren, hij door ons op de west Cust gelaeten wiert om de onverkochte kleden, gins te verhandelen ende voortaan Comp^s negotie aldaer te administreren, daerin hij contentement nam, seggende zij gemeent hadden jmant 't sijnen nadeel iets gestelt en gevolchlijck den Ed^{le} heer Generael eenige misnoege op hem geschept had.

15^{en} dito

ontfingen p^r inlants vertuijgh een missive van 't opperhoofd den coopman Sr Johannes Massis in Pera gedateert 25^{en} Augustij mitsgaders een copie missive door hem 5 dagen daer bevorens aen den heere Gouverneur Joan Thijsen en den raed in Mallacca per expresse affgeveerdicht, waeruijt wijtlopich van het gepasseerde aldaer geïnformeert werden, en onder andere op zijne wedercomste van Mallacca dato 7^{en} derselver maent Augustij s'Comp^s negotie met verscheijde swarigheden belemmert gevonden had, ja sodanigh dat d'onsen waren gedwongen geworden 7 vaertuijgen vrije passagie na Atchin te verleenen, *<d'Atchinders willen daer de helft van hun uijtvoerende thin aen de Comp^e niet overgeven>* welck na haer aengeven 250 bharen thin (doch na 't seggen van andere) wel 400 bharen (waervan de Comp^e nochtans maer 12½ ditos becomen had) souden wegh gesleept hebben, daer en boven oock twee vaertuijgen p^r des Coninghins boedjangs met 25 bharen moeten largeren en nogh versocht geworden, drie andere met 88 bharen oock te willen laten passeren dat echter beleeffdelijck geweijsert, en dienaengaende p^r voornoemt expresse ordre van Mallacca gesolliciteert had, door desen uijtvoer en 't geene ter sluijck na Queda gebracht was, wiert de Comp^e in haer gedeelte merckelijck verkort, *<de Comp^e had daer nogh maer 180 baren genegotieert>* sulcx sij zeedert het restabilieren van 't Contoir niet meer dan 180 bharen genegotieert had, dogh van den Dato Bendara grote toeseggingh becomen, om d'onse aen goede partheije te helpen, wanneer des Coningins thin na Atchin soude afgescheept zijn, was te dien eijnde na 't geberchte en 800 R^a schuldigh, *<gesecludeerde handelaers werden daer oock gedooght>* den selve bewees d'onse nogh de meest gunst, maer konde het handelen mette gesecludeerde vreemdelingen niet wel nalate. Een Mogols coopman en diver-

sche gentiven⁵⁷⁶ waren uijt Queda daer verscheenen, van de eerste soude hij selffs het bedrage van 50 bhare <f.363v> thin aen kleden op 3/m dagh genoten, en d'andere het vercopen harer doecken toegestaen hebben, evenwel opini-eerde Sr Massis, met de klachte over zijn persoon, hier ten hooff behoorde te matigen, om hem tot geen onvruntschap te verwecken, den Engelsen coopman Francois Winter was met zijn boot weder na Queda gekeert, met voorneme sich met sijn schip (aldaer leggende) na Oedjangh Salangh (nademael de Comp^e van daer opgebroomde was) te begeve. <Radja Quedas versoekte alliantie en huwelijck met die van Pera> Radia Queda had onverbrekelijcke vruntschap metten Perasen vorst, en ten dien eijnde oock sijn suster ten huwelijck versocht maer daerover was nogh geen finael besluyt genome. 's Comp^s logie in Pera wiert bij nacht met 5 a 6 man, en de revier met 2 a 3 vaertuijgen bewaect: apparent tot geen andere eijnde om wij weder benoorder zou willende verhuysen, ons 't selve te beletten, onse Quedase kruijssers hadden nachoda Malem met pas van Sr Massis versien zijnde geweest, om met zijn vaertuijgh na sijn woonplaets Queda te retourneren, ontrent het eijlant Pinangh bejegent en hem met al sijn volck (exept een man die het met swemmen ontcomen was) omgebracht, alsmede het vaertuijgh van voornoemde Dato Bendara na gins oock met vrijgeleijde sonder tin, en eenlijck gesonden, om sijn broeders soon vandaer te hale, vijantlijck aengetast 2 man dood en een het oogh uijtgeschote. Wijders adviseert hij het wenschelijck ware dat de Atchinders haer hiervan 't opperhooff met passen versagen om hun daermede in 't overvaren te behelpen en te verhoeden sij voor geen andere g'excludeerde handelaers werden aengetast, die niet nalaten hun voor Atchinders uijt te geven, om daerdoor mede in Pera te gerake. Ten laetste vermeldt sijn schrijvens oock dat den nachoda off bringer van sijn brieff, aen hem 4 bharen thin behoude had, onder conditie nochtans hier meerder quantileijt uijtvindende, die voor de Comp^e souden vermogen aen te slaen, waerna habbende doen, verneme is de quantiteijt niet groter als die gins aengegeve zij bevonden.

Saterdag 20^{en} dito

<verschijnen ten Hoof> begaven ons na 't hoff, en eerst ten huijse van Sirij Paduca Touan, die het mits sijn sieckte niet gelege quam, ten voorschijn te comen, maer soude sien off hij het daertoe brenge konde, wanneer weder uijt 'Hoff quamen, <f.364r> <de Coninghin geeft geen audientie> de Koningin verscheen oock niet in hare throon, sulcx den rijxraed Maharadja Siri Maharadja (nevens andere grooten op de baleij vergadert) bekent maeckten tot wat eijnde onse comste streckte, <houden om onse demissie aan> namentlijck om te versoecke aenstaende

576 Gentiven, i.e. Hindu merchants.

Saterdagh het aen onse toegeseijde demissie niet mocht hapere, maer hij sprack van nogh langer te blijve en noch eenige Rijxgrootte te besoecken, diende daerop, ons voorgenome vertreck niet langer bedacht was uijt te stellen en oversulcx op den geprefigeerde doch geen afscheijt becomende, ons evenwel na boort vervoege en onderseijl gaen soude, dat hij met stilswijge beantwoorde, waerdoor bewogen wierden ons versoeck en intentie de Coninghinne selffs te laten aendienen alsoo daertoe occasie bequamen mette comste van den Capado Magat Moeda Lilla, *<becomen daervan toeseeggingh>* aen wien dan onse medegebrachte schenckagie overgaven die hij na binnen aen hare Maij^t bracht, ende ons daer na in antwoorde, dat hare Hoogheijt ons nogh eens ontbiede, en cort daer aen ons afscheijt volge soude.

<spreken van den Perasen Sabandeer> Vraechde aen Maharadja oock na den ouden Sabandaer in Pera, of hij daer, dan hier was. Na dat hij met andere gesproke had, wiert geseght hij op't vertreck van de boedjangs die last hadden gehad hem in Atchin te brengen, seer sieck, en nu al overleden was, ick betuyghde dit soo sijnde ons dan mosten te vrede houden maer dat sij anders wel wisten wat straffe aen hem en andere aen de begaen moort schuldich, en nogh in 't leven zijnde, te doen hadden, hierop wiert geseght, die luijden altsamen al aen hun eijnde gecome waren, en het daer bij souden laten berusten. Sij haddent seer drock met seker Peras Orangcaij Maradja Lilla genaemt (onlangs van daer gecome) welcke door haer ende oock door exprese gecommiteerde Capado van de Coninghinne, ondervraeght en g'examineert wiert van Peras gelegentheijt, specialijck wat oorsake was van gins geen meer thin quam, hij schooff het op de weijnigh gevalle regen, *<doleren over donlijdelijcke proceduren in Pera>* wij gaven oock aen, dat wat nieuws uijt Pera hadden, en verclaerde van stuck tot stuck wat ons van daer geschreven was, dat den thin meest na Queda gevoert, alle verbode handelaers, door ooghluijckingh van Dato Bandara, daer toegelaten en de Comp^e gedwongen wiert vrije pasagie aen alle Atchinse vaertuijgen (sonder men ons de helft van den thin off iets overgaff) te verleene, *<f.364v.>* *<en voorsegh haer het weder ontstaen van den oorlog so daerin niet versien wert>* voorseggende haer soo doende den vrede niet langh continueren conde, want dit niet te verdrage, maer met macht tegens te stont, maer genoemde Perasen Orangcaij hierop ondervracht sijnde, draegh daervan geen kennis, gelijk oock niet van ons seggen dat Radja Queda den Perasen jongen vorst tot het aengaen van onverbreke alliantie, en te dien eijnde oock sijn suster ten huwelijck versocht had, evenwel wiert het aen de Coninghinne gebootschapt, die mij liet wete haer alles onbewust was.

Siri Paduca Tuan had last om op de saecken van Pera goede ordere te stellen ten eijnde alle misnoege wegh genomen en de Comp^e vergenoegingh gedaen werde, begeerde ons daerop verlaten souden, waermede ons afscheijt namen,

en uijt 't Hoff gegaen sijnde, vervoechde mij weder ten huijse van voornoemt Siri Paduca Tuan (alsoo hij ons als boven vermeldt bescheijde had) verclaerde hem ons wedervaren aen 't Hoff ende versochten seer instantelijck hij onse demissie tegens aenstaende Saterdagh, togh gelieffde te bevordere, t'welck ons toeseijde, sonder manquement te sullen doen, sagen dat hij te dien eijnde besigh was, met het dicteren van de brieven nae de West Cust welcke alle 'tgeene versocht hadden behelpen, soude alsmede wegens de 1200 bharen peper tholvrij ende 't ganghbaer maken van de Realen Padangh aen hem gedeferreert.

<consenteren int lichten van den thin uijt d'Atchinse vaertuijgen> In Pera (seijde hij) vermochten wij de helft van den thin uijt de Atchinse vaertuijgen als de Comp^e anders aen haer gedeelte niet konde geraecke, te lichten, ja selffs uijt de sijne Maharadja Sirij Maharadjas ende alle andere Rijxgrooten eenlijck mosten des Coningins verschoonen, en soude orde gestelt werde, andere op hare Maij^{ts} naem niet voeren. Mitsgaders boedjangs last becomen, goede aentekeningh te houde van den tin weder seijts vervoert werdende, en te bewercken den een niet meer als dan anderen kreegh mits in minderingh van ons aenpart souden moeten laten komen, 't geene de Peraesen selffs en *<50 baren tin tot schenckage te voldoen in Pera>* die met onse passen daer verscheenen, op Malacca brachten de 50 bharen tin, jonghst geleden als offse tot schenckgie aen d'Ed^{le} heer Generael waren gesonden; souden aen 't opperhoofd nu voldaan, dogh niet op een reijs int geheel, maer bij 10 a 12 bharen seffens geleverd werden.

<f.365r.>

21^{en} dito

<daer anders geen vaertuijgen voor des Coninghins te erkennen als die met blick van den Atchinse resident verschijnen> heeft Sirij Paduca Tuan voornoemt ons laten weten hij bij de Coninginne te weegh gebracht had geen vaertuijgen na Pera vertreckende, voor de hare zullen werden erkent, als die schriftelijck blick van den resident alhier, gins souden brengen. En dat hare Maij^t oock geconsenteert had, uijt alle andere vaertuijgen, alwarent die van de rijcxraden selffs, (dogh met bescheijdentheijt) de helft van hun uijtvoerende thin, soo de Comp^e door haer te doene incoop hun competerende gedeelte niet konde bekomen, sal afgelicht, en de bhaer tegens 30 R^a in spetie, conform het contract, betaelt werden. En de voorseijde boedjangs, om 'tselve sonder haperingh te effectueeren, souden geauthoriteert werden, om d'onwillige daertoe te constringeren. Liet ons oock verder weten de Coninginne aen d' Ed^{le} heer Generael behalve de 50 bharen tin, hierboven van vermeldt, oock de 60 bharen peper 't verlede jaer mede tot schenckage verordert, en niet becomen, oock alsnu sonde laten voldoen, ende sij mij mede 20 bharen peper, op de west Cust te ontfangen, vereert had.

22^{en} ditto

<beschencken d'onbegoete rijxgrooten> de Rijcxgroten die van ons nogh niet besocht waren, begeert hebbende te weten off mij verwachten soudén, dan niet so is, het bij ons andermael op 't verlopen van den tijt g'excuseert, ende om niet te doen blijcken sulcx geschiede om daarmede te sparen de schenckagie die andersints gewoon zijn haer toe te brengen, so heb ijder een matige vereeringh door Sr Groenewegen toegesonden, en daarmede een eerlijck afscheijt van haer laten nemen, waer sij hun voor dees tijt, mede vergenoecht hadden gehouden.

<30 baren tin bij den 4e Rijxraed, jaerlijx uijt Pera trecke> Ditto door den vierden Rijxraed Sirij Paduca Tuan, hier voren dickwils genoemt, verscheijde mael aengesocht sijnde geweest, om aen hem te verleenén een pas tot het uijtvoeren van 30 bharen thin jaerlijck (sonder de helft aen de Comp^e over te geven) die hij gewoon was geweest, als een prebende uijt Pera, ten opsichte van sijn bewinth dat hij over die plaets heeft te genieten, doch tot noch hem drab[b]ende hebbende gehouden, om te sien hoe sijn in het bevorderen van Comp^s saken, naerdemaal die 't merendeel in sijn handen waren gestelt, quijte soude en deselve door hem nu sodanigh bewerckt sijnde, dat goede ordre sal werde gestelt, voortaan de Comp^e in hun competerende helft van den Perasen tin, niet verkort <f.365v.> wert, dat oock de uijtstaende schulden op de West Cust met ernst ingevordert, en de lieden aldaer als oock tot Pera tot het aenvaerden van Provincie Daelders aangemaent sullen werden. Mitsgaders wij op Padangh negociëren en een vaste logie maken, en houden mogen, so ben op zyn iteratiff versoek, en in recompence van zyn aangewende devoiren ten fine voorschreven te meer hem anno passato daarvan oock op 't maken van het vrede contract provisionele toeseppingh is gedaen geweest, te rade geworden, zyn versoek te consenteren, en dien volgende hem met het onderstaende pas te versien.

Balthaer Borts oppercoopman ende Commissaries present aen 't Atchinse Hoff, expres van den Ed^{le} heer Joan Maetsuijcker Gouverneur Generael, ende de Heeren Raden van India, derwaerts gesonden, allen den geenen die dese sal werden verthoont, saluijt doen te weten, dat wij den vierden Rijxraed, genaemt Siri Paduca Tuan, wesende Panghlima Bandara of Gouveneur der Vremdelingen alhier, op zyn ernstigh versoek toegestaan, ende geconsenteert hebben, gelijk doen bij dese, jaerlijcx sijne competerende dertich bharen tin uijt Pera, sonder daarvan de helft aen de E. Comp^e over te geve, na Atchin te mogen laten brengen, waer toe niet alleen bewogen zyn geworden, door zyn voorschreven instantelijck vesoeck, maer principalijck om dat hij door zyn vermogentheit helpen beorderen heeft, des Coningins en d' andere Rijxradens bewilgingh, nu

sodanige stricte ordre na Pera voornoemt (als wesende hare Maij^{ts} vassalen) afgesonden werde, dat voortaan het de E. Comp^e aen haer gerechte helft, van den gins vallende tin, hun volgens contract, jaerlijcx competerende, niet mancqueren sal, sullende te dien eijnde hier werde versocht, andere Rijxgroten en mindere persoonen op de naem van de Coninginne, hun vaertuijgen niet na derwaerts equiperen, en geene voor hare Maij^{ts} vaertuijgen gehouden werden, dan die, welcke met een schriftelijck getuijgenis van 't opperhoofd alhier, daer verschijnen zullen, en uijt alle d'andere vaertuijgen, alwaerent die van de rijxraden selffs, sal de helft van den thin (als de Comp^e in haer gedeelte verkort <f.366r.> wert) mogen gelicht en tegens den gecontracteerden prijs van dertich Realen de bhaer betaelt werden, waerbij noch compt dat den selve Panghlina Bandara s'Comp^s saken op de west Cust van Sumatra tot becomingh van de uijtstaende schulden, die noch en emportante zomme bedragen, ende verstellingh van den handel aldaer, sich seer bevljijght en onse sollicitatie dienaengaende ten Hoff gedaen, doen obtineren heeft, oversulcx bij ons geconsidereert sijnde het weijgeren van sijn voorschreven ernstigh versoeck niet alleen voor een groote indiscretie en onbeleeftheijt opnemen, maer oock sijn vermogende hulpe en faveur in toecomende tot bevorderingh van s'Comp^s nodigen dienst, so in Pera, de West Cust, en hier in Atchin selffs (also hij het bewint over alle uijt-heemsche natien, en ingevolge oock over des Comp^s saken heeft) missen souden, so hebben hem in dit sijn aengetoge versoeck, wat willende te gemoet komen, geconsenteert in maniere als boven geseght, sodanige dertich bharen tin, als hij voor zijn deel is gewoon geweest, uijt Pera trecken, van daer hier in Atchin te moge laten brengen, te weten maer eens int geheele jaer, sullende dit so lange dueren, tot haer boven gemelte Ed^{le} oft den heere Gouverneur in Mallacca anders comen te ordonneeren, versoecken en recommanderen dierhalve aen alle hoge en lage stants personen, in dienste van de E. Comp^e sijnde het vaertuijgh van genoemde Siri Paduca Tuan dat hij met dese opene letteren comt af te senden, bij rescontre sonder eenige schaede, hindernis nocte lichtingh van tin (mits de quantiteit niet grooter zijn dan geseijde dertich bharen) te doen, vrij ende franck, so wel derwaerts laten varen, als weder herwaerts te laten comen, en den thoonder deses, nagenome visie en lecture dit pas weder te overhandige, om hem jaerlijcx daer van te dienen, 'twelck 'topperhoofd in Pera, ende wachthouderes in revier aldaer, besonderlijck gerecommandeert blijft, alsoo na te come, waer bij ons gegeve woort en gedaene promissie voldaan werde, en de Comp^e dienst geschiede sal.

Gegeve int Conincklijck Atchin op <f.366v.> 't Nederlants Contoir aldaer, desen 22^{en} November Anno 1660, was getekent Balthaer Bort.

24^{en} dito

<na Pera ende Malacca geschreven> onse brieven aen de heer Gouverneur Joan Thijssen en den Raed in Mallacca, mitsgaders aen 'topperhooff den coompan Sr Johannes Massis in Pera geschreven, al eenige dagen gereet gelegen hebbende, so sijn deselve eerst op heden met seker vaertuijgh door meer geciteerde Siri Paduca Tuan na Pera voorgenomen afgeveerdicht versonden geworden, behel-sende beijde onder andere oock 'tgeene hier ten Hooff op de saken van Pera, voorgedragen en geobtineert heb, gelijk in't brede bij deselve brieven te sien is.

Saterdach 27^{en} dito

<nemen solemnelijcke afscheijt voor den throon op onse verschijningh aldaer voor de 4^e reijse> ten Hooff en voor den throon geweest zijnde, heb aldaer van de Coninginne ende vergaderde Rijx en lants grooten solemnelijck afscheijt genomen, hare Maij^t voor de bewesene eere ende gunst bedanckt, deselve gesontheijt en voorspoet, mitsgaders geluckige regeringh tot gedurigh welvaren van 't Atchinse Rijck toegewent, waerop de geheel vergaderingh met gejuijgh hare stemme verhefften ende seijden dat geve Godt, Godt bewaren en segene hare Maij^t dachten nu oock onse demissie becomen souden hebben, maer het heeft hare Hoogheijt gelieft ons noch op te houden tot aenstaende Dingsdach, waer toe het noch door hart aenhouden brachten alsose den tijt al weder langer genomen had, hare Altesa seijde oock sij, mij hadde vereert met 20 bharen peper op de West Cust te ontfangen, ende na een stille raetsplegingh tusschen haer ende Rijxraden, dat al wat lange duerde dewijle de Capados de woorden over ende weder mosten brengen, *<werde met een eer titul gehonoreert>* wierden van den throon geseht hare Maij^t mij honoreerde metten eer titul van Oragcaija Commandeur Radja, dat mij onverwachth voorquam, maer mercte daerna waerom het geschiede, namantlijck om dat ick geen Ambassadeurs versocht hebbende (dat sij gaerne gesien hadden) quansuijs hare Maijs^{ts} brieff ende schenckagie, door mij, als mede een dienaer met voorschreve *<f.367r.>* naem van haer Hoogheijt geworden sijnde, aen den Ed^{le} heer Gouverneur Generael soude overhandight worden, ende met een oock als een brenger verstrecken van des Coningins mandament brieven ofte estemien aen hare respective Gouverneurs of Panglimas op de West Cust, nevens de gedetermineerde twee boedjangs na derwaerts, welcke versocht en vercrege heb, dat op ons jacht comen mochten, alsoo die na ons vertreckende, gelijk eerst het voorneme was, wij te lange gins na haer verschijningh souden moeten wachten om in te vorderen de 60 bharen peper aen zijn Ed^t voornoemt tot schenckagie verordent, alsmede op hope, wij selffs geseijde mandament brieven (meldende onder andere oock van 't voldoen van Comp^s achterstal) daer brengende des te eerder iets op affcortingh

becomen souden, want den persoon genaempt Maradja Santosa gecommiteert van hare Maijt om die in ernst te innen, stont eenige dagen na ons vertreck in comp^e van den nieuw vercore Panglima voor Tico, eerst te volgen wien oock van hare Hoogheijt het bedragen van den thol van 100 bharen peper geschoncke was, om hem gins te dienen tot betalingh van zijn eijge schult, die hem hier affgevordeert hadden.

Dingsdagh, ultimo dito

<verschijnen voor de 6^e en laatste maal ten Hoof en becomen demissie> smorgens vroegh, vervoechden ons na 't Hoff, en eerst bij Siri Paduca Tuan, wiens ons een point raeckende de vaert van alle vremedelingen op Pera even of ick daer in als wij de helft van haer uijtvoerde thin maer erlanghde geconsenteert had, liet voorlesen dat in den brieff van den Coninginne aen d' Ed^{le} heer Generael geschreven was, daer benevens oock in wat voegen de 50 bharen thin tot schenckage geordonneert, soude geleverd werde. Namentlijck ijder moesson of jaer 10 a 20 bharen, ick hielt mij hierover ver stelt, ende gaff haer te verstaen, niet en wist wat daer van dencke soude, dogh het scheen ende dede daerna blijcken, sij eens wilden sien, off sulcx oock tegensprecke soude, wat aengaende het eerst point, daarvan leijden sij de schult, op den tolck, verclarende hij 'tselve geseght had, hoewel 't bij hem voor ons ont kent wiert, maer voor haer insonderheijt door het straff aenspreecken van den Capado Magat Moeda Lilla, *<f.367v.>* most hij schult bekentnisse en versoeck om vergenisse doen. Ende van den thin, na dat de gesant Sibidi Indra, alleen met genoemde Siri Paduca Tuan (die sich sieckelijck van ons absent hiel) gesproke had, soude verandert en gesteld wederom om in een reijs te voldoen, maer daerbij quam ons voor dan den brieff most herschreve werden, en gevolghlijck desen dagh geen afscheijt become conde, waerover dede blijck dat toornigh en voornemens was, na 't Hoff te gaen en daer geen demissie erlangende sonder deselve langer aff te wachten, te vertrecken, gaff haer met een te ruijcken, waer voor ick dit alles was houdende. Namentlijck maer voor een gemaectt werck om mij te decipieren, off met loosheijt langer op te houden, waer op men mij toeseggingh dede, dat den brieff nogh tegenwordigh soude verschreve werde, en hierop volghde cort daeraen een bode van de Koninghin, die aen voornemde Sirij Paduca Tuan gelaste, met ons in't Hoff soude come, gelijk geschiede, wij gingen voor uijt, ende hij wiert met zijn sicke lichaem in een hanghmack gedragen, namen nevens hem onse sitplaets op de baleij van de Rijxraden (staende tegens over den thron) alwaer ons de Capados verscheijde bootschappen van de Coninginne brachten, wegens hare goede affectie ende genegentheijt tot den Ed^{le} heer Generael ende alle de Heeren Raeden van India ende om mette selve in een goede vrede te leven van haerder zijde had sij alles wat mogelijck was, bij gebracht

om haer Ed^{le} contentement te doen hebben, aen tin uijt Pera soude het ons voortaan niet mancqueren, ende d'uijstaende schulden op de West Cust met ernst geint werden, maer met die van Priaman mosten wat gedult hebben, 'twelck Maharadja Sirij Maharadja ons oock recommandeerde, tegens wien den persoon tot het invorderen der schulde gecommiteert, gediscoureert had, hij hem daer bij den Panghlima niet soude devren⁵⁷⁷ vertrouwe. Voorts wiert ick, Sr Groenewegen, en schipper Brant gekleet in Atchins gewaet, <de Coninginne doet bij de 60 baren peper tot schenkage noch 20 baren> van hare Maijt te dien eijnde gesonde, welcke ons oock liet segge, zij tot de 60 bharen peper voor den Ed^{le} heer Generael 20 bharen, <f.368r.> <mij met 25 en Sr Groenewegen met 10 vereert> en tot mijne 25 ditos toegedaen had, beschenck oock Sr Groenewegen met 10 bhare peper, en soude besorge de 50 bharen tin voor zijn gemelte Ed. in Pera mede voldaan wierden, hare Maij^{ts} brieff, door Siri Paduca Tuan, ten voorschijn gebracht zijnde, versocht ick te mogen horen lesen, deselve wiert eerst aen hare Hoogheijt na binnen gesonde, en met haer Siap daer op gedrukt, weder op de Baleij gebracht wesende, geseght mij het horen lesen vergunt was, 'twelck daer op oock door den Secretaris Radja Sittia Muda, overluijt geschiede, dogh vont niet om tegen te spreke, als eenelijck de sake van Pera niet uijtlopijch genoegh uijtgedrukt waren, en wegens het negotieren en maken van een logie op Padanch, mitsgaders van de 1200 bharen peper tholvrij, waer die voortaan jaerlijcx soude ontfange werde, niet gerept was, twelck oock te kenne gaven, en bequamen tot antwoord, hare Maij^{ts} schriftelijck mandament, na die respective plaetsen af te senden, daer van uijtdruckelijck melde en 't gevolg ons doen blijck soude, het toegeseijde bij haer soude werde effective volbracht. Waerop wijders twee stoffen en een Atchins mesje met wit lijwaet omnaeijt gebracht, en bij den brieff tot vereeringh voor den Ed^l heer Generael gevoecht wiert, met de welcke van de baleij Rijxraden traden, nadat te vooren Maharadja Sirij Maharadja, ende Sirij Paduca Tuan voormelt, eenige familiare en vrundelijck discoursen, dienende tot een minlijck afscheijt, tegens ons gevoert hadden, deden voorts de costumelijcke reverentie na den throon toe, en gingen van daer, dogh mosten buijten d'eerste poort op de baleij van den Atchinse adel of Bintaras tot bij den avont wachten, wanneer den brieff en geseijde vereeringh van hare Maij^t mette gebruijckelijcke eere van daer tot in s Comp^s logie gebracht, ende aen ons overhandight wiert.

<specificatie van de gedaene geschencken in Atchin> De ondergespecificeerde contanten ende goederen sijn door ons in Atchin zedert onse comste tot heden, so tot costumelijcke gerechticheijt voldaan als <f.368v.> verschoncken aen de Coninginne 't elckens als ten Hooff en voor den throon verscheenen, mitsgaders in 't

577 Devren, read derven.

begroeten van de rijxraden ende lantsgrooten uijtte naem van de Ed^{le} heer Gouv^r Generael (volgens het geuseert gebruick, ende zijn E^{ts} ordre) alsmede aen de vermogenste Capados ende andere ministers van 't Hoff, tot bevooroderingh van 's Comp^s nodigen dienst ende ophoudingh haren reputatie in dit Coninckrijck, van d'Engelsen ende alle Moorse Natien gefrequeenteert werden-
de. Namentlijck,

Voor gerechtigheid voldaaen en verschoncken

10 p. fijne halve smalle bafta Brootchia a f.7: 6 ijder

1 p. rode d^o

11 p. bafta Brootchia kosten a 7 ^{g^{ls}} 6 ^{stv^{rs}} ijder volgens boecken	f.80: 6
1 p. coutenijs	12:
1 p. alesia	12:
1 p. atlas	12:
1 p. patool van 9 asto a 30 ^{stv^{rs}} d'asta	13:10
4 p. Tonckinse pelings a 7 ^{g^{ls}} ijder	28:
30 p. armosijntjes a 4 ^{g^{ls}} 17 ^{stv^{rs}} 't p ^s	145:
7 p. Tonckinse hockins a 7 ^{g^{ls}} ijder	49:
4 p. alcatieven 3 van 3 @ 10 ^{g^{ls}} ijder en 1 @ f.25	55:
160 p. papieren goudtraet of een kaske	30:
3 p. chiourogs a 5 ^{g^{ls}} ijder	15:
3 p. chious off rees a 4 ^{g^{ls}} 4 ^{stv^{rs}} ijder	12: 4
15 ellen carmosijn rootlaecken a 7 ^{g^{ls}} 12 ^{stv^{rs}} d'el	114:
150 fleskens roosewater off een kas	24:
12 theijlen contanta 10 ^{g^{ls}} 4 ^{stv^{rs}} ijder	122: 8
15 ponden nagelen	} ongetaxeert
20 ponden noten	
10 ponden toelij	
20 ponden caneel	

Somma f.724: 8

Volcht de verdelingh van bovenstaende gerechtigheden en schenckagie sulcx deselve aen een ijder gedaen en gegeven is, namentlijck.

<f.369r.>voor gerechticheijt van des Coningins Siap dat op onse comste aen boort gebracht, en een gewoonlijck teken is van licentie tot het aen lant verschijnen, aen die van d'alfandigo of tholhuijs betaelt.

1 p. swarte fijne halve small bafta Brootchia

1 p. roode d^o

1 p. coutenijs

1 p. alesia

1 p. atlas

Aen de Coninghinne, in 6 distinctemalen dat ten Hooff ende voor den throon tot verrichtingh van Comp^s affairen gecompareert sijn te weten,

1 patool van 9 asta	}	op d'eerste verschijningh vergeselschap met 't opperhooff S ^r Groenewegen, den schipper en onderkoopman van 't jacht, als den boeckhouder Bruijl, wesende gebruijckelijck elck wat moet brengen, en selfs voor den throon aen Capados overgeven.
1 p. Pelingh		
1 p. armosijnties		
1 p. hockins		

1 p. fijne swarte bafta Brootchia	}	voor de tweede reijs, eenlicjk met S ^r Groenewegen vergeselschap
1 p. Armosijntje		

1 p. armosijntje	}	3 ^e mael
2 p. hockins		

1 p. fijne smalle swarte Brootchia	}	4 ^e reijse
3 p. armosijntjes		

1 p. fijne swarte Brootchia	}	5 ^e mael wanneer afscheijt versochten met ons verscheenen S ^r Groenewegen, den schiper en den verblijvende resident Bruijl.
3 p. armosijntjes		

1 p. Brootchia	}	voor de 6 ^e reijs, op het become van onse demissie ende vertreck als boven vergeselschap.
1 p. alcatieff lanck 6 ellen		
6 p. armosijntjes		

Aen de volgende 4 Rijxraden, namentlijck,

den eersten genaemt Lebe Citte Calij, wesende den opperste geestelijck en wereltlijck rechter

<f:369v.>5 papieren goudtraet	}	metten tolck gesonden als licentie versocht sijn en mocht comen begroeten.
6 fleskens rooswater		

1 p. alcatieff	}	sijn sieckte niet hebbende toegelate, bij hem verscheen, is hem dit op ons vertreck toegesonden.
1 p. Brootchia		

den tweeden in rangh maer d'eerste in de regeringh van 't rijck en den staet, genaemt Maharadja Sirij Maharadja

6 ellen carmosijn root laecken	}	in't begroeten van den zelve op sijn toegericht gastmael vereert.
1 p. alcatieff lanck 3 ellen		
1 p. pelingh		
1 p. hockin		
1 p. chiourongs		
1 p. chious off rees		
25 fleskens rooswater nagelen, noten, foelij, en caneel van elcx 3 ponden		

den 3^e genaemt Oranghcaija Laxamana Siri Pardana Mantri

3 ellen carmosijn root laecken	}	als boven
1 p. alcatieff lanck 3 ellen		
2 p. armosijnties		
1 p. pelingh		
1 p. hockin		
1 p. chiouronghs		
1 p. chious off rees		
20 fleskens rooswater		
nagelen, noten, foelij, en caneel van ijder 2 ponden		

den vierde genaemt Siri Paduca Tuan, zijnde Panglima Bandara, off

Gouverneur der vremedelingen	}	als vooren
3 ellen carmosijn root laecken		
1 p. Bengaels armosijntje		
1 p. Tonckinse witte pelingh		
1 p. Hockin		
1 p. chiourongh		
1 p. chious off rees		
20 fleskens rooswater		
noten, nagelen, foelij, en caneel van elcx 2 ponden		

nog 3 p. armosijntjes	}	in diversche reijs vereert, als bij hem tot bevorderingh van Comp ^s affairen te doen hadden.
20 papieren goutdraet		
10 fleskens rooswater		

<f.370r.>

De volgende Rijcxgroten op ons vertreck, tot vereeringh toegesonden, also het den tijt niet toegelaten heeft, haer persoonelijck te gaen begroeten, namenthijck,

Radja Bandara vice Presis⁵⁷⁸, in den Hoge raet van Justitie

1 p. fijne smalle swarte bafta Brootchia

8 fleskens rooswater

1 pond nagelen, 1 pond foelij, 2 pond noten en 2 ponden caneel

Siri Maradja Lilla, Gouverneur der elifanten

1 p. swarte Brootchia

8 fleskens rooswater

578 Presis, read preses.

- nagelen, foelij van ijder 1 pond, moten en caneel van elcx 2 ponden
 Maharadja Macotta, Gouverneur over Pedier
 1 p. swarte Brootchia
 8 fleskens rooswater
 nagelen 1 pond,noten en caneel van ijder 2 ponden.
 Paduca Senara, dispencier van den Coninginne
 1 p. swarte Brootchia
 6 fleskens rooswater
 nagelen 1 pond, noten en caneel 2 ponden
 Magot Moeda Lilla, een der voornaemste en vermogenst Capados,
 voerende het woort voor den throon
 3@ root carmosijn laken
 1 p. armosijntie
 Magat Sirejuwangh, ende Dalamesiaja, groote Capados aen t Hoff, te
 samen,
 2 p. armosijntjes
 12 fleskens rosewater
 nagelen en foelij van elcx 1pond, noten en caneel 2 ponden
 Radja Sittia Moeda, Secretaris van de Coningin in twee distincte reijzen
 2 p. armosijntjes
 6 fleskens rosewater
 nagelen 1 pond, noten en caneel 2 ponden
 3 p. armosijntjes aen de schrijvers van Sirij Paduca Tuan, die de estemie
 of des rijcx mandament brieven in Comp^s faveur na Pera ende west
 Cust geschreven hebben, en daervoor ordinarij als een
 costumelijcke gerechticheijt beloont willen sijn.

<f.370v.>

2 p. armosijnijes
155 papieren goudtdraet
19 fleskens rosewater
3 ponden noten
2 ponden nagelen
1 ponden caneel	}	aen de gemeene Capados en dienaers van 't
Hoff die daegelijck bootschappen ende
fruijten tot vereering in de logie brachten
alsmede aen de grooten haer huijs dienaers
wanneer van deselve getracteert
waren geweest, en oock aen 'telkens als ijets
te bootschappen en haer aen te spreken
hadden vereert.
10 teijlen 12 maesen....	geschoncken aen de speelluijden, dansers en
dansseressers op de gast malen van de rijxraden
tot tractement van ons en ons geselschap
aengericht.	

1 teijl 4 masen..... geschoncken aen de bedelaers en arme menschen ontrent 't Hoff en die om een aelmoes in de logie gecomen sijn gegeven.

December Anno 1660 in Atchin

Primo dito

<het gescheepte voor de West Cust en Batavia in Sluijs> met het becomen van onse voor-aengetoge demissie alsnu tot vertreck gereet geraect, en daertoe oock aen boort van 't jacht Sluijs gebracht sijnde de hier invendibel gevonden 36 packen kleden, benevens 2000 realen van achten in spetie om op Sumatras West Cust tegen peper te verhandelen, monterende f.19769: 5: 3. Item het gout van de verkochte kleden en andere coopmanschappen geprocedeert, te weten 90 theijlen swarte bergh gout, en 600 teijlen aen Atchinse goude masen, bedragende nevens het silverwerck tot ons gebruijck (ter respecte van de legatie mede ge-geve) als andersints f.12404: 3: als ijdere facture in't brede aenwijst, <item transport door Sr Groenewegen gedaen> wijders oock den coopman Sr Groenewegen van 's Comp^s resterende middelen, aen den hier verblijvende resident Gabriel Bruijl behoorlijck transport gedaen sijnde, bestaende ten principale in 225 teijlen 7 masen contant, 32 caskens 79 papieren Chinees goudtraet, 4 caskens of 200 ponden clatergout, 11725 ponden ijser, en weijnich kleden, comende metten anderen, conform het getekende transport, te staen f.5957:17: 6. Ende verders genoemde Bruijl met een instructie tot sijn regulement (als bij de copie te sien is) versocht, en hem het verblijvende volck, namentlijck een jongh adsistent, <f.371r> twee zoldaten, 4 matrosen en 1 jongen, voorgesteld en als hooft resident geauthoriseert hebbende, <begeven ons uijt de logie na boort> soo begaven ons uijt logie, en voeren de revier aff na boort, tot waertoe den gesant Sibidi Indra ons het geleijde gaff.

<t geen voor Atchin gesonden dient> Dewijle 's Comp^s klede[n] ende lijwaten in Atchin door het overvloedigh aenbrengen der Suratse ende Coromandelse Mooren, voortaan niet meer met avans vendibel, en oversulcx daer de minste negotie oock niet te doen, en ingevolge het Contoir d'E. Comp^e eenlijck tot laste zoude sijn, ten ware men andere winst gevende coopmanschappen gins wilde senden, nochtans sodanige daer mede d'Engelse nogh Moren in hun handel niet werden gerieft als bij haer ongetrocken en mitsdien, van daer, door hun ongerade sijnde te vervoeren gelijkse soude kunnen doen mette specerijen, sandelhout, R^a, so hebben ons dienaengaende met Sr Groenewegen be-raeden en goet overlegh gemaect ende geoordeelt het navolgende daer jaerlijcx door d'E. Comp^e ten prijse daer bij gestelt, soude kunnen verkocht werden, namentlijck,

30000 ponden of 80 bharen ijser, welcke alle bestaen mosten in platte lange staven tegen 21 R ^a de bhaer het minste comt	R ^a 1680
7500 ponden of 20 bharen Cust klaverstael a 35 R ^a ijder	700
20 groote cassen Chinees goudtraet elck inhoudende 250 papieren a 50 R ^a de cas	1000
3 kaskens clatergout ijder van 50 ponden a 110 R ^a 't kasse	330
10 bharen gommelack van Pegua 100 R ^a de bhaer	1000

welkers prosedido bedrage soude op't minste gerekent R^a 4610 niet in silver gelt (alsoo dat in Atchin niet ganghbaer is) maer in goude masen, welcke 7 match of 16½ coeraet op de toets halen mogen, en waer van 4½ stx ordinarij voor een Spaense Real gewisselt werden. En volgens het seggen van de Moren soude men voor 9 derselver masen een Paliacatse en voor 10 ditos een Masulipatnamse Pagoot op Coromandel cunnen krijgen.

Voor de Koninginne dient gesonde alsose 'tselve voor haer besonder g'eijst heeft.

<f.37v.>3 stucken heel fijne laecken, te weten root, blauw en peers van elcx ips.

2 cassen Chinees goudtraet

2 cattij fijn getwernde zijde

allerhande amiljeersel, de quantiteit te reguleren na 't selve veel of weijnich cost

Alsmede voor den eersten politiken Rijcxraed Maharadja Sirij Maharadja

60 stx. g'amileerde goude coraeltjes door luchtich draet werck en soo groot als dese **O**

60 stx. ongeamileerde ditos van deselve grote

60 coper copen, met decksels, te weten van geel coper

1 stuck bruijn blauw laken heel fijn.

<geruchte van oorlogs Armade na Priaman te senden> Onder dato 15^{en} October is in dese op fol.64⁵⁷⁹ omstandich aengetogen hoedanigh den Panghlima Maharadja Indra op Priaman door de Atchinse regeringh, in plaets van met haer tot sijn verhoopte reconciliatie te comen, is aengeschreven geworden van sijn gouverno ende qualiteitj aldaer af te staen, deselffs formele vijanden, hier mede nogh niet te vrede sijnde, hebben verscheijde mael gepooght de Coninghinne te bewegen, andermael oorlogs macht na voorschreven Priaman aff te senden, om

hem daer vandaen (bij refuijs van vrijwillige overcomste) met gewelt in Atchin of om 't leven en alsoo die wederspannige plaets, tot hun schuldige plicht te brengen, en dewijle Maharadja Sirij Maharadja eerste regerende politique Rijx-raed selfs voordien thron gepresenteert (so men seght) soude hebben, derwaerts te gaen, so had hare Maijt eijntelijck tselve toegestemt, ende stont oock voorganck te nemen wanneer het nieuw gewasch van de rijs (nu ongemeen schaers en diercoop zijnde) soude ingeougst sijn, om het volck des te oncostelijcker te kunnen spijsigen. Evenwel is bij ons niet vernomen, sulcx vastelijck besloten is, ende het seker gaen sal, maer wel het eenlijck maer de bohajj (gelijck men seght) gemaect is, om die van Priaman maer selfs een vrese aen te jagen en daerdoor des te beter hun te doen obedieren, evenwel heb achtervolgens de expresse last van haer Ed^{le} den resident in Atchin, bij instructie geordonneert, in cas 'tselve effective comt te geschiede, hij de Coninginne ende luijden van de regeringh sal peradverteren, de Comp^e niet soude kunnen <f.372r.> gedogen voornoemden Panghlima ende andere debiteren, vandaer tot Atchin geroepen, ofte geweldelijck van het leven berooft wierden, alsoo daerdoor van haer achterstal wel geheelijck souden werden ende blijven versteken, ten ware hare Maijt wilde op haer nemen, ende beloven derselver debet volcome te voldoen, 't welck sij voor ons niet tegengesproocken hebben; als dese peradvertentie discours gewijse aen de Rijxgroten deden, maer zeijden, sij wel versorgen souden, de Priamanse schulden alwas den Panghlima van cant, betaelt wierden, geschiede het niet door zijn navolger ende luijden van 't lant, so soude het in Atchin door haer geschiede uijt de gemeene middelen van 't rijck. <vertrek van 't Engels jacht de Wellecom na Suratte> Hier voren op fol.50⁵⁸⁰ heb ick oock vermeld van de twee Engelse schepen voor onse comste in Atchin verscheenen, een daarvan, namentlijck de Wellecom, is den 24^{en} November jonghstelde weder na Suratte gekeert, sijne voornaemste ladingh bestont in ongeveer 200 bharen tin, ditos peper en 200 ditos sappanhout, voorts agelhout, benjuijn, camfer, schilt padshoorn, en elifants tanden, van elcx kleene quantiteit, daermede is oock een brief en schenckage vande Coninginne aen den Engelsen president in Suratte in antwoorde ende recompense van de sijne gegaen, het ander jacht d'Anna soude mede over 6 dagen na Coromandel retourneren eenlijck met 16 stx. elifanten van Moorse coopluijden aengenoomen over te voeren, om voor vracht te genieten van ijder 700 ropia ende 2 dito beesten haer selfs toebehoorende ende gekocht voor 6 metale stuckjes geschut aen haer Maijt geleverd. <noch 2 scheepkjens van de Maldivas, 1 uijt Surat en 1 van Porto Novo in Atchin verscheenen> Ingelijcx staet mede fol.55⁵⁸¹ verhaelt van den aencomste der vier Moorse sche-

580 i.e. fol.340r.

581 i.e. fol.342r.

pen op de Atchinse rede gevonden. Naderhant bij ons aenwesen te weten op 16^{en} October verscheenen nogh twee scheepenkens van de Maldivase eijlanden, eenlijck hebbende aengebracht Comblemaes, zijnde hart gedroochde vis, daer d'Atchinders seer graegh na sijn, en oversulcx in groote quantiteit *<f.372v.>* vertiert wert. Van gelijkje arriveerde van Suratte den 25^{en} derselver maent een scheepke genaemt Moeshadij en den nachoda Mhanuntsie Piergie, gins gehuert bij eenen Mamet Tackij in Atchin woonachtich ende zoon van den daer zijnde Sabandaer Moedjaaghan versien met pas van den heer Directeur Leonare Winnix, gedateert 6^{en} April desen jaer, het ingeladene bestont voornamentlijck in 125 packen kleden, voorts anijs caetche, zeep, uijen en andere geringe waren, alsmede den 18^{en} November een scheepke van Porto Novo met alderhande kleden, so geschilderde als ongeschilderde ende ontrent 200 stx. slaven.

<vertrek van 2 Moorse schepen> Nogh twee scheepkens waeren van daer na Mallacca geseijlt. Van aengetoge 4 Moorse schepen sijn reets vertrocken als namelijck,

Na Suratte – het scheepke van den Makelaer Mondas aldaer, vervoert hebbende niet min dan 200 bharen tin, ongeveer 300 bharen sappan-hout en 50 bharen peper, voorts weijnigh benjuijn, agelhout, ginge, rottangh en andere kleenicheden, den nachoda ende coopman sijn met de onverhandelde cleden in Atchin verbleve, en het scheepke den Hollandse schipper en stuijрман vertrouwt. En soude den selve Mondas voorhebben, den handel jaerlijcx op Atchin te vervolgen en te dien eijnde daer gedurigh een factor te houden.

Na Coromandel – 't schip van den Golcondasen Coninck welckers factor het provenue van d'aengebrachte coopmanschappen meest in gout en juwelen besteeft heeft, voorts oock vervoert weijnich peper, sappan en agelhout, camfer, benjuijn, swavel, harpusis, rottangh en ginge. Item een brieff en schenckage van de Coninghinne aen geseijde Coninck also der een op zijn naem aen haer Majij gebracht is.

– alsmede dat van den Nabab eenlijck met 14 stx elifanten, en oock weijnigh van de bovengenoemde waren.

<f.373r.>

<verbleve schepen op de Atchinse rhede> Invoegen nogh op ons vertreck ter rede Atchin bleven leggen, namentlijck,

't Engels jacht d'Anna voormelt seijlreet om na Cor[o]mandel te retourneren.

't Moors scheepke Mamede genaempt, staende over een maent na Suratte te keeren.

't Surats scheepke Moeshadij, dat dit jaer soude overblijve.

't scheepke van Porto Novo, 'twelck aenstaende M[a]ert weder derwaerts soude vertrecke, ende de scheepkens van de Maldivas, die ordinarij in Februarij weder na huijs keeren.

<de Javanen brengen van Oedjangsalangh tin in Atchin> De vaert die de Mattramse, Bantamse en Jambeijse Javanen, als mede die van Johoor, door Mallacas enghte op Atchin maken, om daer goetkoop kleden van daer te haelen, is in dese op fol.62⁵⁸² oock g'exprimeert, bij mijn aenwesen op 3^{en} November was oock van Oedjangsalang een Javaens vaertuijgh (tot Bantam 'thuijshoorende) verscheenen met 20 bharen tin, die zij (na 't schijnt) nergens liever dan in Atchin tegenwoordich brengen, naerdemael daer de hooghste marckt is, namentlijck 65½ R^a de bhaer, en daerentegen allerhande kleden en lijwaten ongemeen civijl van prijs, invoegen dese luijden de vaert haer door Mallaccas enghte sonder passen langer veijligh blijvende, de handel op Atchin wel levendigh staen te houden.

<vrijmans vaertuijgh met Moorse vracht goederen na de west Cust vertrecken> Eenen Louijs Dias, met zijn vaertuijgh van Batavia op Mallacca gecomen, ende van daer met pas in Atchin, heeft eenige Moren met hun kleden tot het bedragen van ongeveer acht a 10000 R^a oprucht (mits genietende 4 p^r cento) g'embarcqueert, en daer mede onderleijde gahad, beoosten Sumatra na Johoor te varen, dogh den wint en stroom (na sijn voorgeven) daertoe niet wel dienende het buijten omgewent, apparant om de kleden daerop de West Cust te verhandelen, ofte wel (overmits het contract dat d' E. Comp^e jongst met die van Atchin gemaect heeft sulcx niet toelaet) daer mede na Bantam te lopen, insgelijck comen de Chinese *<f.373v.>* inhabitanten tot Mallacca in Atchin, brengen daer coopmanschapen op Coromandel en Suratte getrocken, en vervoeren daer tegens de Engelse en Moren haer kleden, tot groot grieff van de selve, want Atchin die alle niet verswelge can.

Uijt het Engels jacht St. Joris, den particulieren coopman op Masulipatnam Mr. Winter toebehorende 't verlede jaer door de besettingh uijt Atchin gehouden, en mitsdien in Queda gehavent (waervan hiervoren mede gewagh gemaect is) had de Koninginne het geschut gelege hebbende op haer twee scheepkens voor den oorloogh na Coromandel gesonden, en mits het opcomen van dien, daer verbleve en vergaen p^r een exppres na Queda afgeveerdight vaertuijgh doen halen, en in Atchin brengen, waer uijt blijktt dese lieden hun niet ontsien, de goederen van onse vijanden over te voeren.

Met het jonghste Moors scheepke uijt Suratte, was oock overgecomen seker Maldivise oude vrouw genaemt Poetra Deeewa, van 't Conincklijck geslacht aldaer, en voor dese bij de Coninghinne in Atchin in groot aensien geweest,

maer bij de Rijxgroten in den haet geraeckt, om dat zij hare Maijt tot het plegen van delicien met den omgebrachten Moorse paep nu 7 jare verledo die acces bij haer was vergunt, om haer in den godsdienst te instrueren, als een coppelaresse had gedient, waerom bij haer oock Atchin verlaten en weder op een der Maldivese eijlanden gaen wonen was,⁵⁸³ dogh daer te armelijcke alimentatie vindende, ten lange laetste op haer aenhoudent versoek, weder veroorloft in Atchin te komen. Van waerse nu drie jaeren geleden met raed ende goetvindingh van de Koninginne, in pelgrimagie⁵⁸⁴ na Mecca gereijst zijnde, de sipelture⁵⁸⁵ van Maohometth besocht en daer een vette offerande gedaen hebbende, was nu weder in genaede aengenomen geworden, hare Maijt seer blijde zijnde over dese matrone haer behoude wedercomste, maer de Rijxgroten niet <f.374r.> die wel wensten. Zij achtergebleve was, alsose bij hare Hoogheijt veel vermach, en 't geene sij haer is radende, weet te doen goetvinden, ende te effectueren.

Donderdach 2^{en} dito

<vertreken van de Atchinse rhee> als vooren geseht gisteren van lant aen boort ge-coome, ende alles tot vertreck greeet zijnde, so condon nochtans door contrarie wint, niet onder seijl gaen, sulcx het heden morgen onderleijden, maer vorderden weijnich, condon niet door de grootste openingh van de Gomes Polus geraken, invoegen goetvonden, bewesten dat Eijlant om te lopen, 'twelck des s'nachts volbracht is, op dato verscheenen oock eerst aen 't jacht de geordonneerde boedjangs, of booden en brieff-dragers van de Coninginne na de West Cust, d'eeene genaemt Polomanth, en d'ander Pakambar[u].

December Anno 1660 voor Tico

Maendach 13^{en} dito

<comen voor Tico> zijn des namiddachs op de rhede van Tico ten ancker gecomen, instants verscheen aen boort den Ponghloe cauel, met wien den eenen boedjangh Polomath⁵⁸⁶ sigh na lant begaff, ende wij lieten Sr Groenewegen daer nevens gaen, om te bevorderen den haestigen ontfangen van des Coningines brief of estemie.

<den nieuw gecore Panglima van Priaman overlede> Verstonen hier het overleden van den persoon nu drie dagen verleden in Atchin geligeert⁵⁸⁷ en gestelt tot vervanger van den Panglima op Priaman, was van Indrapoere (waer hij s'Coningins

583 Cf. *Generale Missiven*, II, p. 647; *Dagh-Register Batavia*, 1653, pp. 39–40.

584 Pelgrimagie, read pilgrimagie i, e. pilgrimage

585 Sipelture, see fn. 1 on p. 591.

586 Polomath, perhaps (Aceh.) Pò löt (i.e. uncle) Amat.

587 Geligeert, read gedeligeert.

thollen ingevordert had) hier sieckelijck gecomen, en dit is nu al den tweede die tot verlosser van genoemde Panghlima zedert sijne decadentie geordonneert en gesturven is.

14^{en} dito

is op de middach den brief van de Atchinse Coninginne aen de regerende groten in Tico geschreven van boort aen lant gebracht, alwaer deselve op 't strant van haer met de costumelijcke bewijsingh van eere en onderdanigheijt ingehaelt, ontfangen, ende voorts tot in de Negrije off bewoonde plaets (rijdende de boedjanghs die <f.374v.> de brief bij haer hadden, op een elifant, en zijlieden namentlijck de groten des lants met hun gevolgh, ende wij gingen te voet achter aen) ter gewoonlijcke baleij of sitplaets (daer de regeerders ordinarij haer vergaderingh houden) geaccompagneert sijnde, <inhoude van haere Maij^{ts} brief so veel de Comp^e aengaet> openbaerlijck overluijt gelesen is geworden, bevonden daerin (soo veel Comp^s saken belangende) van dese drie poincten gementioneert, te weten

Wegens valuatie van de Provincie Daelders, Realen Padangh bij haer genaemt, dat deselve sullen aenvaert werden, wanneer der geen Spaensche R^a zijn, om die naderhant comende tegens deselve te verwisselen.

Wegens d'uijstaende schulden, ende 't geene zij aen de Comp^e ten achteren zijn, datse vooral versorgen, sullen alles metten eersten voldaan werde, veroorlovende haer, des Maij^{ts} eijge peper, en 't gelt van den thol daertoe te mogen gebruijcken.

Ende wegens de geordonneerde schenckagie voor den Ed^{le} heer Gouverneur Generael, dat zij daer op 40 bharen peper leveren zullen.

Aengaende voorschreve peper, wiert bij ons gevraecht wanneer de leverentie conde werde gedaen, dogh namen om daer op finael bescheijt te geven, uijstel, seggende hun hier over eerst met den grootsten Oranghcaij van 't lant Soera de Radja (die absent en 't lant waert in was) mosten beraden, 't scheen datse geen peper in voorraet hadden, waren wel genegen de geordonneerde quantiteit te voldoen, maer seer becommert, hoe zij daer aen haestigh geraken zouden.

20^{en} dito

<voldoen de geordoneerde 40 bharen peper tot schenckage met 9 baeren 43 cattij en 431 R^a> zedert onse comste tot op heden de groten deses lants gestadich tot het leveren van peper, aangemaent hebbende, so sijn echter tot noch toe niet meer dan 9 baeren 43 cattij peper, op de geordonneerde quantiteit tot schenckage besteld geworden, sulcx op hun voorstel, alsoo het te langh soude aenlopen eer het mancqueerende uijt de dorpen, wijt, en zijt, 't lantwaert in, versamelden zijn

en afbrachten, *<f.375r.>* te rade geworden zijn, tot supplement, gelt aen te nemen dienvolgens ons tegenwoordigh toegestelt hebben, 431 Spaense R^a tegens 14 R^a de bhaer gerekent, om daer voor op Padangh peper te kopen die geseght wert, aldaer greeet zullen vinden.

<zijn onvermogens op d'uijstaende schulden meerder af te leggen> Ende gelijk sij aengetogeschachagie onvermogens zijn geweest, in 't geheel met peper te voldoen, so hebbense oock geen raed geweten, op de resterende uijstaende schulden iets te leveren, *<hebben 400 R^a na ons vertreck betaelt>* nochte oock met Realen of gout meerder afbetalingh als hier bevorens van mij met 20 bharen 10 cattij peper ende aen S^r van Hammen met 400 R^a gedaen hadden te doen, dierhalve versocht en gebede wierden voor dees tijt hare arme ingesetenen niet meer te beswaren. Mette comste van den nieuwen Panghlima Orangcaij Adicke Radja en den Bintara Sirij Maradja uijt Atchin, die met besonder last, tot het invorderen der schulden (gelijck hare Maij^{ts} schrijvens vermelde) versien waren, soude met gevoegelijcker middel de Comp^e aen betalingh geholpen kunnen werden, den Orangcaij besaer maecte desen aengaende een breet discoers in deser wegen, dat men de schuldenaren met haer te knevelen en te binden, tegenwoordigh wel iets conde afpersen, maer (seijde hij) behalve dat dae[r]toe oock tijt vereijste so soude men de luijden, daer mede 't eenemaal ruijnueren, uijt hun gelegentheijt setten, en gevolchlijck niet alleen onvermogen maken, het geender mocht comen te gebreken, naderhant te voldoen, maer oock om eenige vordere diensten ende vruchten (door het aenplanten van peper, daertoe sigh alle man, nu met grooten ijver was begevende) van hun te trecken.

Na dat haer altsamen sirieuselijck tot het meenighvuldigh aenplanten van peper geanimeert en daertoe een moet in 't lijff gesproken had, hun versekerende de Comp^e haer voortaan jaerlijcx, die tegens wel gewilde kleden souden affhandelen, *<geven voor 'taenstaende jaer hier 1000 bharen peper sal te becomen zijn>* so hebben zij verclaert daer maer cans was, het aenstaende jaer hier te leveren 1000 a 1200 bharen waertoe oock sodanige sorteringe kleden vercochten als ons p^r memorie stelden, doch het jaer daer aen calculeerden zij, op 2000 bharen alsoo de bijderhant genome *<f.375v.>* nieuwe plantage dan eerst overvloediger vrucht soude geve, en dit stont dan jaerlijcx so te continueren, ja successive eer toe dan af te nemen, ende ten laetste dese plaets weder in dien stant te comen, daerse voor 't onstaen van den oorlogh in geweest is, dan souden de luijden oock weder (seijde zij) hun vorigh geluckigh welvaren genieten, welcke zij geerne bekenden hun door den handel van de Hollanders te weegh gebracht wiert, volgende daer bij sij wel onder de Coninghinne van Atchin stonden, maer hun lant den Ed^{le} heer Generael in Batavia genoeghsaem als eijgen was, daerom sij oock noijt Engels of andere verbode negotianten, ten handel geadmiteert hadden, en souden voortaan hun daer voor mede wel wachten.

De afgaende Panghlima was bij 't ontfange van des Koninghins brieff niet tegenwoordich, noch oock naderhant in geene gehoude vergaderingen geweest, sulcx sich reets buiten regeringh en gesagh houdende. Mitsgaders preparerende was, om na Atchin te vertrecke, evenwel dewijle hij in sijn gebied de Comp^s saken gunstich is geweest, so heb hem in zijn tegenwoordige gelegentheit, soo wel als daer te vore, goetgedacht te erkenne, en dienvolgende met bewilighingh van de presente regeerders om alle jalousie en quaet achterdenken wegh te nemen (daer dese lieden seer vol van zijn), den selve 't zijnen huijse wesen begroeten, en beschencken met eenige klenigheden.

De oorlogsvaertuijgen tot negen in getal noch overigh van de vloot an^o passato in Atchin na Priaman uijtgerust, en tot nogh sonder aldaer iets uijtgerecht te hebben, hier gelege, stonden eerstdaegs weder na Atchin te zeijlen, daertoe al gereet gemaectt waren.

En dewijle (als hier boven geseght) het onseker is, of met ons langer vertoeven al aen peper geraken zullen, alsoo de lieden verclaren, alles wat condem bij een brengen, aen het vertreckene jacht de Saphier geleverd hadden, begrotende 't selve op 400 baren so sijn om den tijt niet nodeloos door te brengen, nogh desen morgen van hier geseijlt.

<f.376r.>

December Anno 1660 voor Priaman

voor Priaman

<paresseren voor Priaman> Dito arriveerden nogh desen dagh voor Priaman, deden een canon schoot tot een token en waerschouwingh van onse comste maer daer verscheen niemant van lant aen boort, contrarie de voordese gebruijckelijcke gewoonte.

21^{en} dito

smorgens zeijlden de rhede wat nader, sagen nogh al niemant van lant comen, ja selffs int vaerwater sijnde prauwen schuwden ons jacht, ende wilden alhoewel daer toe versocht wierden, niet aen boort comen, waeruijt de Atchinse boedjangs niet goets vermoedende, scrupuleus en timide waren, hun na lant te begeven, evenwel beweechde daertoe den eenen Pokamber, ende liet Sr Groenewegen met hem gaen, daer comende was den Panghlima Maradia Indra onder den grooten pitchiaer boom⁵⁸⁸ (na 1½ uer wachtens) bij hun verscheenen, en dat seer slechtelijck, sonder lijfwacht of geselschap, hem houdende, als een gemeen man, sonder gesagh of gebied. Sr Groenewegen groete hem van

588 Pitchiaer boom, perhaps a big tree on a front plaza under which there was a structure for meeting, as was found in Bandar Aceh.

mijnent wegen, met 1 p^s Bengaels armosijntje, ende verstont uijt den selve, hij sigh niet langer mette regeringh bemoeijde, ende op sigh selve leefde, gelijkx hem de Atchinse Coninginne jonghst aengeschreven had, daer was oock (volgens zijn seggen) alweder geen peper in voorraet, echter om andermael iets op zijn debet aff te leggen, soude sigh bedencke, ende belangende d'andere schuldenaren, daer van hadden wij nu (seijde hij) selfs het onse te vorderen, als cunnende ons, vermits uijt sijn bedieningh gestelt was, tegenwoordigh daerin niet behulpigh zijn, had voorts na het nieuws uijt Atchin, ende wat daer al van hem gesecht wiert, specialijck offer niet weder een oorlogs armade na Priaman soude comen, gevraecht, ende met den boedjangh, dienaengaende reede gevoert, het ontfangen van des Koninghins brieff, trock hij sigh nu oock niet aen, als wesende eenlijck aen de andere Atchinse Oranghcaijs ende groten des lants geschreve deselve waren niet bij den anderen, maer souden ontboden werden, om 't welcke te bevorderen den boedjangh aen lant verbleve was.

<f.376v.>

22^{en} dito

is Sr Groenewegen andermael aen lant geweest ende heeft de lants groten, also den Panghlima sich nu absent had gehouden, aengeseght ons voornemen, te weten sose morgen den brieff van den Atchinse Coninghinne niet quamen ontfangen wij als dan sonder de zelve over te leveren souden vertrecken, <het ontfangen van des Coningins brieff in beraet gecomen en eijntelijck goetgevonden> doch hun hier over metten anderen berade hebbende, hadden het reciperen van de selve vastgesteld. Ende belooft morgen daerom jmant uijt de hare na boort te sende, het scheen dat de lantsgroten off jmmers eenige van de selve, <werden door den afgestelde Panghlima geintimeert> den afgestelde Panghlima nogh al ontsach waren toedragende, ende daerom d'een voor d'ander hun soo gereet niet wilden thoonen, in 't ontfangen van den brieven uijt Atchin, tot zijn prejuditie geschreven; den Oranghcaij Toewa, des Panghlimas voornaemste creatuij, ende aenhanger had sich alleen bij Sr Groenewegen vervoeght, <klagen over de vijantschap van Atchin en hun geburen etc^a> ende hooghlijck beclaecht over de vijantschap, die Atchin, Tico, en Padangh haer bewesen, en oock over dat wij in Priaman niet waren comen handelen met bijvoegingh, soo hun nu oock verlieten, zij verloren mosten gaen, 't was wel waer Priaman selfs geen peper uijtleverde, maer wij daer residentie houdende, souden die van de bijgelege plaetsen wel becomen soo voor dese oock geschiet was, en tot het voldoen van hun achterstal, soudense dan oock raed weten, Sr Groenewegen voormelt, had hem conform onse gegeve onderrichtingh, hier op gedient, wij haren ondergangh niet gedogen, en het aenstaende jaer, hier weder comen handelen souden, dogh hij had daerin cranck gelooff gestelt.

23^{en} dito

<haere Maji^{ts} brieff wert ontfatsoenlijck ontfangen> namiddach als al onderzeijl gegaen waeren, verscheend er een vaertuijgh van lant aen boort, en daermede een boedjangh wegens de Atchinse Coninghinne daer residerende, ons aengeseggende alles totten ontfangh van hare Maji^{ts} estemie, gereet was. Sulcx de mede gebrachte boedjanghs nevens Sr Groenewegen, daermede nogh aan lant voeren. Het recipieren van de selve heeft vrij wat onordentlijck ende slecht toegegaen, men had de boedjangs wel 1½ uer in de prauw laten sitten wachten, eer men hare Hoogheijts voorschreve estemie na de gebruijckelijck wijse <f.377r.> inhielde, eenige van de lantsgroten waren te dien eijnde wel op strant gecomen, maer den afgestelde Panghlima Maradia Indra met den Oranghcaij Toewa onder den grooten pitchiaer boom, bij sigh hebbende 12 musquettiers, ende 6 pieckeniers met schilden, onderhoudende, had eerst een peert gesonden, voor den boedjangh die 't sijn officie was, de estemie ter gewoonlijcke plaetse te brenge, 'twelck op de stant stanede lantsgroten hun eenichsints gebelght, en dierhalve hem tot het senden van een elifant, gelijk het gebruijcklijck was, laten aenmanen hebbende, had hij deselve ten lange laetste gesonden, ende tegens Sr Groenewegen geseght, hij sulcx om des Commandeurs ende sijnent wille (als wesende met de estemie mede aen lant gecomen) dede, deselve dan tot aengeseyde pitchiaer boom gebracht, en aldaer overgeleveert zijnde, had nochtans voornoemde afgestelde Panghlima, daer aen eerst de costumelijcke eerbiedigheijt bewesen, en daer na vervolgens alle andere persoonen van eenige qualiteijt, die gedaen sijnde, was voorgeschreve estemie off koningcklijcke mandament brieff publijck ten aenhooren van een ijder gelesen, ende daerin geboden geworden zij. Namentlijck de lantsgrooten aennemen, erkennen en gehoorsaemen, souden den persoon bij hare Maji^t tot Panghlima van Priaman verkooren ende gestelt, belastende den reets afgestelde Morkath⁵⁸⁹ (so wiert tot zijn verclaijningh genoemt) als een fackier⁵⁹⁰ en gelijk hij versocht had, en hem oock toegestaen was, te leven, ende nochtans met sijnen successeur te helpen versorgen de voldoeningh van de uijtstaende schulden der Hollanders, de lantsgrooten hier nu nader gebloke zijnde, den ernste van de Atchinse regeringh in het afstellen van dese haren ouden Panghlima, hadden hun gehouden ofse verlegen ende buijten raed waeren wat hun hier in te doen stont, mitsdien den nieuw vercoren Panghlima overlede was, begeerden van de overgecome Atchinse boedjangs, zij den reets afgestelde, weder kiezen ende noemen souden, tot het bedienen van het Panghlimas off gouverneurschap, maer sij sulcx op hun geringe qualiteijt en vermogen hebbende g'excuseert, wilden daerna

589 Morkath, (Aceh.) meureuka, (Mal.) murka i.e. disgrace.

590 Fackier, (Arab.) faqir, a mendicant.

een <f:377v.> van hun bejide daer behouden, en na Atchin senden, om hier op ordre te versoecke, waer toe den een so wel als den anderen niet genegen was, insonderheijt Polomath, die op den meermaels genoemde affgesteld Panghlima geen goet vertrouwe had, als hebbende jongst aen 't Atchinse Hoff, het best van hem niet gesproke, en daerom oock van den selve tegenwoordigh moeten horen, so hij een inboorlingh van Priaman ware, hem aen stucken soude laten cappen, waerover seer bangh geworden, en oversulcx bij Sr Groenewegen te weegh gebracht was, hij nevens zijn macker gelicentieert wiert weder na boort te varen, om ons rapport te doen, <doen haer versekeringh in toekomende hier weder residentie te nemen en te handelen> gemelte Sr Groenewegen was oock van den Panghlima aengemaent, om daer te vernacht, alsmede van den Oranghcaij Toewa ende andere wederom tot het nemen van residentie aldaer, om onsen handel te drijven, aengesocht, waerop hij hun uijt onse naem andermael versekeringh gedaen had, sulcx 't aenstaende jaer te sullen geschiede, oock verscheijde beweegh redenen tegens haer gebruyckt, datse maer souden maken eenigen peper in voorraet te hebben, om tegens die tijt te bethoonen, onse residentie niet te vergeeffs soude zijn, ende middelen in handen hadden, om hun schulden ten deele af te leggen, gisteren was bij hun belofte gedaen, hem nu souden ter hant stellen, notitie van den peper, die hij moet hadden te leveren, ende wat voor sorteringh cleeden daer voor begeerden, welcke andermael van hun versocht, dogh niet become had, maer wel vernomen seer jaloers waren, bij ons den handel op Padangh ondernome was ende seer gaerne sagen hij Sr Groenewegen met de van Atchin gebrachte kleeden, op Priaman verbleeff hope geschept hebbende als ick aen landt quam, ons daer toe te bewegen, in welck gevoelen hij haer oock gelate had, om maer mette Atchinse boedjangh van lant aff te comen, hebbende de sake daer sodanigh gevonden, dat genoemde Panghlima met zijn aenhangh hun wellicht niet ontsien souden eenige ongeoorlooffde middelen te gebruycken, tot het aen lant krijgen van eenige Comp^s middelen, om haer daarmede te verrijcken en hun volck te onderhouden, <echter bedenckelijck sijnde of men daertoe al behoort te come> voor welckers afval, bij gebreke van dien, beducht sijn, ende sulcx geschiedende, oock voor hun eijge ondergangh, om <f:378r.> welcke voor te comen, haer de noot wel soude dwingen, een disperate resolutie te trecken, daeromme onses bedunckens so lange de saken in Priaman, so verwert ende confuijs (gelijckse nu doen) staen, het daer niet vejiligh te resideren is, veel min Comp^s middelen, buijten sorge ende becomernis te vertrouwen zijn, wesende het lant wel schelmen en dieven. En schoon daer al buijten gevaer conden negotieren, so weten wij niet, waer hun den peper vandaen soude comen, alsoo een ijder de vaert op Priaman (als quaetwilligh tegens 't Atchinse rijck) is schuwende, ten besten genomen soude men hun moeten opnieuws crediteren, om van andere plaetsen peper (dewijle

die selffs niet hebben) te halen, en alsoo nademaelse nogh wel ten achteren zijn, goet na quaet gelt te werpen, en dit nogh al geschiedende op hope van beter, en om hun daer door metter tijt, tot het voldoen van haer oude schult, vermogens te maken, *<gist hier 't aenstaende jaer maer 300 bharen peper sal te erlange sijn>* so vermoede sij, het aenstaende jaer niet meer dan ongeveer 300 bharen souden connen leveren.

Seker Chineese Wanckan van Batavia daer op nachoda Setia versien met pas, van den 15^{en} Julij jongstlede tot Priaman op onse eerste aencomste gevonden, lagh daer nogh op de rhede, welcke door Sr Groenewegen, schipper Brant gevisiteert zijnde, hadden daerin geen peper altoos, en eenlijck partije potten clapper olije gevonden, hebbende haer aengebrachte sout, int geheel tegens 35 Sp. Ra de caijangh⁵⁹¹ vercocht, waervoor nu 't meerendel gout, meenden te procureren, dogh de lieden beclaechden haer seer over de snoothijt van 't lants volck, en dat deselve hun niet dan met liegen en bedriegen beholpen.

24^{en} dito

en dewijle wij geen reden hadden ons te desen plaetse langer op te houden, als wetende ten dienste van de Comp^e daer aen lant niet uijt te rechten, so hebben heden morge de reijse na Padangh, daer apparentie is, om peper te becomen gevordert.

25^{en} dito

<arriveerden voor Padangh> sijn op de rhede van Padangh voornoemt verschenen. En na dat den Ponghloe Cauwel van lant aen boort gecomen *<f.378v.>* was, heb Sr Groenewegen met den eenen Atchinse boedjangh Polomath affgeveerdicht, na den Panghlima om bij hem te weegh te brengen des Koningins mandament brieff morge ontfangen wiert, 't welck hij aengenomen had te doen, sulcx den 26^{en} d^o op de middach eenige affgesondene quamen, die deselve van boort haelen, en aen lant brachten, alwaerse met de gebruijckelijcke eere ontfangen, en in Sr Groenewegens presentie gelesen is, sijnde daer bij de Comp^e het negotieren alhier ende 't maecken van een logie toegestaen alsmede de Provintie Daelders ganghbaer zijn, en hare Maij^{ts} thollen daermede voldoen werden zullen, wijders behelsde den brieff (die aen de groten des lants geschreven was) dat zij den afgesette Panghlima weder aennemen, in sijn bedieningh laten continueren, en als voor dese erkennen souden, ende met die van Cottatenga, hun geburen in vrede leven.

20 bharen peper mosten sij hier tot schenckagie aen den Ed^{le} heer Generael leveren en 10 dittos aen Sr Groenewegen, welcke aengenomen hadden te vol-

591 Caijangh, (Mal.) koyan i.e. unit of weight, 30 pikul.

doen, en daer en boven oock te doen genieten alle den peper die der in voorraet onder d'een en d'ander soude werde bevonden, gissende die op 70 a 80 bharen, doch wij hier eenige daegen vertoevende, stonter apparent, van de bijgelege plaetsen, meerder aengebracht te werde.

<goet gevonden Sr Groenewegen aldaer te laten resideren om den handel te vervolgen> En dewijle de van Atchin gebrachte onverhandelde kleden, hier tegens peper cunnen omgeset werden om daer van nogh geen gedeelte bij ons van hier te voeren, en de resterende in voorraet te hebben, tegens de comste van een Batavias schip, met nieuw cargasoen, so heb goet gevonden, deselve alle te disbarcqueren ende in de wooningh voor de Comp^e hier nieuw gemaecte, te brengen. Mitsgaders door den coopman Joan van Groenewegen te laten verhandelen, ende hem met een als provisionnel opperhoofd van de West Cust negotie hier te plaetsen, daer hij recht bequaem toe is, mits zijne taelcundicheijt ende kennisse der cleden wetende oock met dese onmanierlijcke luijden wel om te gaen, en sigh te voegen na hare costume ende gewoonte, daer en boven oock hem geen *<f.379r>* ongemacken, moeijte ende rugie ontsiende om des Comp^s dienst, te bevorderen, sodanigen persoon hier nootsaecklijk vereijst, so den handel wel en ter deege sal waergenome werde, om welcke levendich ende alle geprohibeerde negotianten van dese Cust te houden, wij het voor goet geoordeelt hebben, genoemde Sr Groenewegen met competent getal bijgevoechde persoonen, hier tot Padangh te laten resideren, als wesende tegenwoordigh de beste handel plaets, op de geheel Sumatrasede West Cust, ende seer bequaem tot het hoofd Contoir om redenen voordese daer gegeven, staende g'extendeert op fol.33⁵⁹².

29^{en} dito

gisteren de jongste packen cleden in de logie, en daer tegens al eenigen peper, van lant aen boort gebracht sijnde, so heb op heden den Panghlima met een vereeringh wesende begroeten, ende gerecommandeert het haestigh voldoen van de geordonneerde peper tot schenckage, alsmede 't leveren van 't geene bovendien nogh in voorraet mocht sijn, maecte hem voorts bekent, ons voornemen om Sr Groenewegen, met de van Atchin gebracht clede, hier te lat, dat hem wel geviel.

Hij en bij sigh hebbende amptlieden, verhaelde ons, dat den coopman Jacob van de Kouter op zijn vertreck (t welck geweest is met 't jacht de Haes van Indrapoere hier verscheenen) over de 100 bharen peper, die bij den anderen versamelt lagh, en hem aangewese was, laten leggen heeft, ende sonder afscheijst

592 i.e. fol.331r.

te nemen, was doorgegaen. Item 't jacht de Saphier met S^r van Hammen uijt Tico hier mede geparesseert sijnde, maer een dagh vertoeft had.

In de revier lagen twee bidoors of vliegers, d'eene van Indrapoere, en d'ander van Sillida gecomen, welcke alle 't gelt, en den peper dat d'Atchinse Coninghinne wegens thol van gins competerende was, inhadden, sonder dat de Bintaras, die het onder hun hadden, te bewegen waren, daer uijt te voldoen, 't geene op die plaetsen tot schenckagie, geordonneert is, te leveren, hoewel haer voorgehouden wiert, sij wel wisten de luijden gins, geen middelen meer van hare Majj^t in anden hebbende, ongenegen soudon zijn, op onse comste aldaer, deselve schenckagie te voldoen.

<f.379v.>

Januarij Anno 1661 voor Padangh

7^{en} dito

<kunnen met de regeerders wegens den handel etca niet wel overeenkomen> smorgens heb aen lant ende in de beleijde vergaderingh van den Panghlima ende alle de lants groten geweest, alwaer ons buijten verwachtingh, de beste bejegeningh, niet ontmoet is, hebbende hun niet willen onderwerpe.

Eerstelijck de Comp^e hier mede genieten soude, de vergunde thol vrijheijt van 1200 bharen peper jaerlijcx om dat in de esttimie⁵⁹³ daervan niet vermeld staet, daer het nochtans ons in Atchin sonder eenigh tegenspreken, toegestaen is, sulcx het bij versuijm off voordachtelijck (dar echter niet gelove can) daer moet uijtgelate zijn, hebbende oock niet willen aennemen ons voorstel om den thol so langh aengevordert te late, tot dienaengaende nader bescheijt uijt Atchin soude come.

Ten tweede in twijffelachtigh bedencken genomen, off al exempt soudon zijn, van den thol wegens den ontfange peper voor de R^a op Tico become om daer voor te kopen den resterende peper welcke aen de schenckagie die daer most geleverd werde, mancqueerde.

Ten derden, hun ongenege gethoont tot het inruijmen van het erff aen de revier cant, ons voordese toegestaen, om daer op een bequame logie te bouwen, alsoo de nieuw gemaecte wooningh te kleen en te ver de revier can gelege is.

Ten vierden en ten laetsten meerder kleden voor een bhaer peper begerende, als jonghst gecontracteert hebben, hun funderende op het geene aen die van Indrapoere en Tico gegeven is, begerende voortaan, oock soo veel te genieten en 't geense minder hier bevorens ontfangen hadden, gesuppleert om dat haer dien aengaende toeseggingh gedaen

593 Esttimie, read estemie.

is, sonder daer van doort aendrijven van de lants grooten, te willen affstaen, hoewel vele redenen, van dat daer in niet gehouden waren, bijgebracht heb, onder andere sulcx buiten mij last geschiet zij, en mij niet conde verplichte tot het geene een ander qualijck gedaen had, hadden die van Indrapoere en Tico nu wat meer genoten, het soude voortaan ophoude, en de paijen op d'andere plaetsen, met die van Padangh gelijk gestelt werde, en zulcx in toecomende niet geschiedende, soude aen haer niet minder dan aen andere gegeven werden, waermede haer niet wilden vergenoegen, maer persevereerden bij hun voorgevende pretentie, welcke wij ongerade vinden te consenteren en oversulcx geweyjgert,

<f.38or.><ontseggen ons den handel> so heeft er een van de vergaderde personen, sittende heel aen 't ent van de baleij, ons den handel ontseijt, ende alle d'andere scheenen, sulcx met stilswijgen te confirmeren maer op wij dan oock goett vonden hier geen residentie te houden, maer weder op te breken, om te sien off het op Sillida begrijpen kunnen, 't welck haer aengeseght, en met een oock afscheijt genoome hebbende, so hielden sij haer off hun daeraen niet gelegen lieten.

<laeten het vrijmans vaertuijgh met de Moorse vracht goederen van Tico halen> Also aen lant verstonden uijt den Maleijtsen schrijver instonts van Tico gecomen, dat aldaer verscheenen was, het vrijmans vaertuijgh mette Moorse vracht goederen van Atchin (hiervoren op fol.109⁵⁹⁴ van gemelte) met meeningh om de selve aldaer te vercope, ende het contract, jongst mette Atchinse Coninghinne gemaect, sulcx niet toelate, so heb nogh hede naght den schipper Andries Brant p^r de booth, derwaerts gesonden, met schrihtelijck commissie om 't selve vaertuijgh, daer vandaen hier bij ons te brengen, gelijk op 9^{en} deser gedaen heeft, hoewel het op zijn comste voor Tico al van daer vertrocken, ende in 't wederom keren, voor Priaman gevonden had, 't volck onse schriftelijcke last, voorgelese zijnde, hadden hun het herwaerts seijlen sonder tegenspreken onderwerpe, behalve den Hollantsen stuijzman, die met een droncken hoofd van lant comende, hem wat onhebbelijck aengesteld had, het hoofd van 't vaertuijgh genaemt Louijs Dias, bij ons verschijnende verclaerde geen intentie gehad te hebben, hier op dese Cust, de Moren met hare cleden bestaende in alles uijt 800 corgie te disbarqueren, maer die op Batavia (gelijck met haer verdrage was) te brengen, en oversulcx tot geen anderen eijnde eenige plaetsen op de Cust, als namentlijck Singkal, Tico en Priaman voorschreve aengedaen had, dan om sigh van 't benodigende drinckwater en montcost te versien, waerom hij seijde als nogh seer verlege was, dierhalve hem toegestaen heb, sigh hier daer van te mogen versor-

594 i.e. fol.367r.

ge, mits gereet most maken te sijn, om met ons te vertrecke, 't welck oock gedaen heeft, maer hebben hem een ancker van 4 á 500 ponden ter leen, op sijn aenhoudent versoeck, dewijle sedert zijn afseijlen van Priaman, twee van de zijne verlore had, bijgeset, nevens ons out verslete crujszeijl alsoo hij van seijlage mede onversien was.

8^{en} dito

<werde weder totten handel aengesocht en staen ons alles toe> tegens den avont zijn eenige afgesondene persoonen van den Panghlima ende lantsgroten aen boort gecomen, *<f.38ov.>* zijnde Sr Groenewegen weijnigh te voren oock verscheenen ende hebben uijtte naem van hun meesters ons versocht, ende gebeden, wij het aen boort brengen van de coopmanschappen gelieffden te staken, alsoo den Panghlima ons de verschillende saecken van gisteren, alle toegestaen, en hij de lantsgroten daer toe oock bewillicht had, willende oock beweeren, dat de vergaderingh ons den handel niet ontseghd had, maer sulcx eenlijck geschiet is, door een persoon die daertoe niet gelast was, evenwel opinieren wij, sij hem te dien eijnde gebruijckt hebben, om eens te sien, wat daer op ondernemen souden, en nu gewaer geworden sijnde, wij met ernst in den sin hadden, hun plaets te verlaten, begeren (na 't schijnt) dat voordeel niet te missen, en aen hun geburen over te geven, oock was het sulcx dat de ingesetenen, ons opbreken, so onverwachten subijtelijck vernemende, daerover begonden te murmureren, en hun misnoegen tegens haer overheijt te kennen gaven, ront uijt seggende sij mette voordese gemaecte paijen te vrede waren, en oversulcx d'overheijt hun daer oock mede mosten vergenoeght houden, waeruijt wij dan besluijtende, sij, bij deselve paijen blijven, en voorts alle 't andere ons oock doen genieten sullen, sonder na ons vertreck eenige nieuwigheden te innoveren, soo hebben de afgesondene persoonen toegeseght, de reets aenboort gecomen packen cleden, weder na lant senden, en den handel laten vervolgen souden, waer mede seer blijdelijck na hun meesters gekeert zijn.

12^{en} dito

<20 bharen peper tot schenckage ontfangen> overmits nu al eenige dagen te vergeefs op hoop nogh pertij peper soude geleverd werden, hier hebben getardeert, ende oock geen peper apparentie is, binnen corten tijt, meerder quantiteit te erlange, also het geene in voorraet was, nevens 20 bharen tot schenckage voor sijn Ed^t den heere Gouverneur Generael reets aenboort gebracht is, so heb heden morgen bij den Panghlima met een toegevoechde vereeringh, mijn afscheijt genomen, ende hem gerecommandeert de beschermingh van ons verblijvent volck, voor dewelcke den coopman Jan Groenewegen als opperhoofd, naderhant in de logie geauthoriseert hebbende, ben met hem weder na

boort gekeert, den selve aldaer een schriftelijcke memorie nevens verscheijde nodige pampieren onder register overhandigende, *<weijnigh daer toe ingecocht als mede gout en campher tot een preuf>* ende hij mij daer en tegen intregerende, het factuerke van den hier *<f.38r.>* ingecocht peper, gout, en campher, tot een preuve of monster, als mede zijne missive aen haer Ed^{le} in Batavia, soo heb hem affscheijft gegeven, waerop hij na lant gevaren is, ende wij sijn van hier onderseijl gegaen. Den Panghlima heeft ons mede een brieff met een mat, tot vereeringh aen sijn gemelte Ed^t aen boort bestelt, waer bij versocht wert, het getal van de cleden voor een bhaer peper, weder mach verhooght, ende tot het vorigh gebruikk werden gebracht.

- 39 baren 17 cattij peper zij hier ingecocht getaxeert
a 51^{ls} de baer comt f.1993: 6:11
- 30 – 157 – welcke aen de 40 bharen tot Tico geordoneert
voor schenckage te ontfangen man cqueerden,
en oversulcx voor de gins become 431 R^a in
spetie hier ingecocht.
- 20 – – tot schenckage van de Atchinse Coninghinne
voor sijn Ed^t hier gelevert
- 89 bh^{ren} 174 cattijs peper in Padangh become

't Volgende gout ende campher is tot een preuf ende monster ingecocht, namentlijk

- 10 teijlen swerte Padangs, wegende 103 condrijen⁵⁹⁵ Japans, ijder
a 16 R^a in spetie de teijl, en f.2:17: 6 d'R^a comt f.459
- 10 teijlen a 13 R^a de t^l swaerte f.372:18 :12
- 9 teijlen 6 masen Priamans, die den Atchinse gesant Sibid
Indra aen ons in betalingh gegeven heeft in plaets van
175⁵⁹⁶ R^a die eenen Pajana⁵⁹⁷ en Orangcaij Itam, in
rekeningh moeten valideren ende gecomen sijn, van des
gesant overlede mede gesel Sirij Nara Wangsa, wegens
twee verkocht slaeffinnen daer genoemde persoonen pre-
tentie op hadden, en dier halve toegestaen hebben, dese
somme op afcorting van hun schult, bedragende 400 R^a
a^o 1656 op Batavia bij de Comp^e gemaectt, mocht
aenvoert werden, comt a 48 st^{vrs} de R^a f.376:16
-
- 29 theijlen 6 masen swaerte gout f.1208:14 :12

595 Condrijen, unit of weight for silver, 1 tahl=10mas (37.5 gramme) =100 kondrin.

596 175, read 157. Cf. f.383r.

597 Pajana, read pajaua, perhaps signifies a Muslim or heathern.

4 Maleijtse cattijs campher maeckende 6 Chinese d ^{os}	f.229:10
a 20 R ^a cattij Maleijts ⁵⁹⁸ en f.2:17: 6 de R ^a	f.3431:11:7
somma	f.3431:11:7

<f.38v.>

Bij vooraengetoge schriftelijck memorie blijft het opperhoofd van Comp^s staet ende geelegentheijt hier op dese West Cust int breede geïnstrueert, ende wijders aen bevoolen, 't gunt tot bevoeringh ende voorsettingh van de negotie is, vereijtschende, gelijk bij de zelve memorie is te sien, waeraen ons rediten⁵⁹⁹ na te laten, referere, heb hem den ondercoopman Huijbrecht van Hocht, om in den handel 's lants tale en costume aengequeert te werden, en alsoo hier altoos zij bij vertreck, afsterve als andersints, van ervare persoonen om 's Comp^s dienst waer te nemen, versien te zijn, bijgevoecht, nevens 7 matroosen 2 zoldaten, en een onderbarbier, om alle nodige diensten ontrent de negotie ende 't bewaken van de logie, te doen, bedragende de contanten, cleeden als andersints van Atchin onverhandelt terugh gebracht, ende alle hier aen lant in 's Comp^s logie gebercht, f.20146: 1: 3, waer van afgetrocken de f.3431:11: 7 reets hiervooren gespecificeerde peper, gout en campher besteeet, <vont verblijvent capitael staen 513 bharen peper te procederen> blijft nogh f.16714: 9:12 waer voor wij calculeren dat sal cunnen becomen werden, 360 bharen peper, en soder geen thollen betaelt werden, twelck verbod en belast heb, die tot nader bescheijt uijt Atchin in te houde, staen de 2000 Sp. r^a daerin mede besteeet, en voor deselve a 13 R^a de bhaer geprocureert te werden, 153 bharen comt te samen 513 bharen, zijnde ons grote hope gegeve, de quantiteijt, poco mais à menos, tegens de comste van het cargasoen schip van Batavia in Melij of Junij toecomende, in voorraet sal zijn, <eijschen daertoe nogh voor 1500 baren aen cleden> waermede sij versocht hebben dat hun voor ongeveer 1500 bharen peper (die sij alsdan verhoopten te leveren) aen goede sorteringh cleede mochten gesonden werden.

Tot Padangh bleeff nogh op de rhede leggen een Chinese jonck van Batavia welckers nachoda, al sijn aengebrachte sout, wel verkocht, maer de minste peper niet become had, hem hier te diercoop sijnde, en oversulcx voornemens daer van op Sillida daer inkoop te doen.

Voor Sillida

14^{en} <op Sillida becomen 10 baren op afcortingh van schult> ditto 'savonts was onse comste voor Sillida, en snachts den 20^e dito ons vertreck, hebbende aldaer na overleveringh van des Atchinse Coninghins brieff ontfangen 10 baren peper, op afcor-

598 20 R^a cattij Maleijts, means the value of 1 Malay kati here is 20R^a.

599 Rediten, read resident.

tingh van schult, en van 't geweer uijtte logie voor dese na haer genomen, 3 stx. ontramponneert musquets, zijnde bij hun oock voldaan, *<ook d'geordonneerde 20 baren tot schenkage>* de 20 bharen peper die hier te *<f.382r.>* recipieren hadden, tot supplement van de 80 bharen door voorschreven Coninginne aen zijn Ed^t den heere Gouverneur Generael vereert, den Bintara Sirij Lilla Maradia uijt Atchin versien met last ons 's Comp^s achterstal op de West Cust in te vordere, was 17^e deser hier bij ons verscheenen, wien in presentie van den Panghlima de namen van de schuldenaren en 't bedragen van ijdters debet voor gelese, en voorts 't selve in schriftte doen stelle, en hem laten overhandige heb tot welckers inmaningh hij belooffde sijn devoir aen te wende, doch de luijden specialijck den Panghlima en den Radja Mamoelia met hun beijde, wel 300 bharen peper schuldigh sijnde, stelden de betalingh uijt tot daer toe vermogens wierden, en hoopten daer toe te comen, als desen jare, den handel hier weder begin nam, en die dan jaerlijcx vervolcht wiert, sulcx ons mette aengetoge 10 bharen, voordees tijt mosten vergenoegen, *<nogh 6 baren 164 cattijs van schult aen S^r van Hammen voldoen>* hebbende gemelte Radja Mamoelia, hier bevorens nogh voor sijne particuliere rekeningh aen S^r van Hammen geleverd 6 bharen 164 cattijs peper, volgens recepisse dato 17 November aen hem verleent, ende aen ons vertoont, 't welck Sr Groenewegen tot Padangh aengeschreven heb, op de generael rekeningh van achterstal te annoteren, *<na Atchin wegens de 1200 baren tolvrij geschreven>* sijnde daer nevens oock gevoecht een briefke aen den resident Gabriel Bruijl in Atchin waerbij hem recommendere, dat ten hooff doleren sal, over dat men contrarie promissie aen ons gedaen, in des Coninghins mandament brieven, geen gewagh gemaect heeft, van de 1200 bharen peper tholvrij, waer die geniete in Padangh, bij beurte sulcx mede subject wese soude, sullende na gedane clachte versoecke, ende met al sijn vermogen, sien te weegh te brengen, dienaengaende bevel affgeveerdicht, en bijgevolch dit jaer de Comp^e exempt gehoude wert, van op Padangh voor die quantiteit eenigen thol te voldoen, als mede tot Tico, also ons die nu jonghst van al den genegotieerden peper aldaer, doen betalen hebben, daer nochtans volgens usantie geseijde tholvrijheijt gins eerst had behooren, te beginnen, en so bij beurte, op d'andere handel plaetsen jaerlijcx te comen.

Op ons voordragen had, den Panghlima en Radja Mamoelia, met andere persoonen op de baleij vergadert, overlegh gemaect, van de quantiteit peper *<f.382v.>* die Sillida (de Comp^e daer weder den handel ondernemende) dit jaer soude cunnen uijtleveren, ende wat sorteringh van cleden daertoe diende gesonde, *<doen petitie voor 1645 baren aen kleden>* welcken volgende de quantiteit gecalculeert hebben op 1645 bharen, en ons de cleden gespecificeert, om die daer tegens in trocque te verhandelen achtervolgens de gemaecte pajien van

Padangh, welcke haer voorgehoude heb, en waermede zij hun te vrede hielden, dogh onses bedunckens, hebben zij wat te groot opgegeve, sulcx ick de pertije peper niet meer dan op 1000 bhare soude stelle, en dan most de Comp^e oock tot Indrapoere niet negotieren, alsoo Sillida van selfs geen peper uijtlevert, ende meest van daer gehaelt wert.

Drie vaetuijgen vonden hier ter rhede, die door den schipper Andries Brant, heb laten visiteren, twee waren inlantse van dese Cust, en 't eene is bij ons aenwesen, na Sillebaer vertrocken, om peper te halen, also die hier niet te become was, het laetste een gillion van Batavia, toebehorende den burger aldaer Jan Schot, versien met pas van ultimo Maij passato, varende daer op voorhoofft een swaert genaemt Abram Janse, welcke ons verclaerde, dat maer 18 bharen peper gelade, en eenlijck 32 ditos nogh uijtstaende had, welcke become hebende, soude na Batavia seijlen, betuijghde mede dat

voor $\left. \begin{array}{l} 27 \text{ à } 28 \text{ p. cannakijns} \\ 4 \text{ p. witte salempoers} \\ 2 \text{ p. Guinees linnen} \end{array} \right\}$ een bhaer peper become had

Ende voor ijder bhaer niet meer aen thol was betalende als $1\frac{1}{2}$ R^a selsaem sijnde men van de Comp^e (hier bij te vergelijcken) so ongemeen veel begeert.

<Moorse kleden gelicht> Uijt het vrijmans vaertuijgh 't welck de Moren met hare cleden van Atchin inheeft, hier voren van gementioneert, om voor te comen, onderwege niet weder terugh lopen, en eenige plaetsen aendoen, tot verhandelingh van deselve cleden, heb doen lichten, en in 't jacht Sluijs overgecomen.

40 bondels diverse sorteringh kleden, jder bondel van $1\frac{1}{2}$ corge na haer verclaringh

8 bondels medegesorteert, dogh onbewust, hoe veel ijder is inhoudende zijn: d'eene bondel groter als d'ander

<f.383r.>8 corgie swartte baftas, alle losse stucx

Met intentie deselve cleden in Comp^s packhuijs op Batavia te levere, om aen de eijgenaers op hun verschijningh aldaer, door ordre van den Ed^{le} heer Gouverneur ende heeren Raden van India, gerestitueert te werden, waer van aen haer hantschrift gepasseert heb.

Hoe veel 's Comps achterstal hier op de West Cust, 't merendeel gesproten uijt de middelen a^o 1656 door last van de Atchinse Coninginne ende rijcxraden over 't geene doenmaels tusschen hun padij vloot en den E. Commissaris Joan Treuijman daer ter rhede, vijandlijck was voorgevallende, aengehouden monteert alsmede wat daerop voldaan, en nogh resterende is, blijckt uijt de hier onder gestelde reeckeningh, namentlijck

Tico

A^o 1657Adij ult^m Junij Volgens de generale Negotie boecken staet dese plaets debet

R ^a	baren	kattijs	
1500	838:	129 ² / ₃	bedragende f.46371: 1: 5 noch 298 ² / ₄ R ^a als 83 R ^a die den onder- coopman Mendonck en 215 ² / ₄ R ^a d'adsistenten en andere particulier- lijck toegecome en hun ontnomen

A^o 1661Adij 20^e Janu. 441 322: 10 zijn tot heden hier op vol-
daen f.17482: 18

resteert R ^a 1059	b.516:	119 ² / ₃	f.28888: 3: 5
------------------------------	--------	---------------------------------	---------------

Priaman

A^o 1657Adij ult^m Junij Vogens deselve generale Negotie boecken

t ^l gout	R ^s	baren	cattij	
	3700	544	8 ¹ / ₃	monterende f.36626: 2: 8
40	200	54	15	schult f.4987: 5: 8
t ^l 40	r ^a 3900	b. 598	23 ¹ / ₃	f.41613: 8

1661

20 ^{en} Jan.	736 ¹ / ₄	98:	126	tot dato dese voldaan f.6797: 2:14 Nota nogh 9 teijlen 6 maesen slecht gout in plaets van 157 R ^a voor reken- ingh van eenen Orangcaij Itam en Pojaua die apparent in Batavias negotie boecken voor 400 R ^a debet staen, en dierhalve onder de generale achterstal niet begrepen zijn, p ^r memorie getaxeert op f.376:16
-----------------------	---------------------------------	-----	-----	---

rest t ^s 40	r ^a 3163 ³ / ₄	b.499:	97 ¹ / ₃	f.34816: 5: 2
------------------------	---	--------	--------------------------------	---------------

transporteert somma	f.63704: 8: 7
---------------------	---------------

<f.383v.>

Sillida

A^o 1657ult^m Junij Volgens voorschreven generale negotie boecken

	R ^s	Baren cattij		
	756	541: 158 ² / ₃		
		10: 54	oude schult	
	r ^s	756	b. 552	212 ² / ₃
1661				f.29918: 7:14
20 ^{en} Jan.			16: 164	tot heden voldaan f.857:16: 6
	resteert R ^a	756	b. 535	48 ² / ₃
				f.29060:11: 8
Somma die van Tico, Priaman en Sillida sijn noch aen d'E.				
Comp ^e ten achteren				f.92764:19:15
Alsmede den Goedjervangh op Indrapoere overschult van vele jaeren 18 bharen 19 cattijs peper comt				f.940:19
				te samen f.93705:18:15

Januarij Anno 1661. voor Indrapoere

22^{en} dito

<het voorgevalle voor Indrapoere> op de middach voor Indrapoere gekomen sijnde, voeren de Atchinse boedjangs op onse aenmaningh instonts na lant, om des Coninghins brieff over te levere, liet den schipper Andries Brant medegaen, om te verneme, off de 25 bharen peper ons door hare Maijt vereert, ende geordonneert te deser plaetse te ontfangen, haestigh souden cunnen become, dogh hij den 23^e d^o in de voornacht weder aen boort sijnde verscheene, rapporteerde des Koninghins brieff, met behoorlijcke statie en eerbewijsingh ontfangen, <become daer niet de 25 bharen peper tot schenckage> en na 't lesen wel geresolveert was, geseijde 25 bharen te voldoen, maer mits dat wij dan 3 man aen lant mosten laten resideren, tot versekeringh hier weder comen negotieren souden, om hun betalingh dan te cunnen vinden, uijt des Coninghins thollen alsose tegenwoordigh geen gelt, van hare Maijt in handen waren hebbende, wesende onlangs door eenen Bintara (die daertoe last had) alles na Atchin gevoert, 't welck door seker Orangcaij, den 24^e d^o smorgens aenboort gecomen, en expres van den Sultan en regerende groten tot ons affgeveerdicht, uijt haer aller naem, ons oock is aengeseght, en nader geconfermeert geworden, met bevoegingh dat hier een groot Engels schip (te weten d'Adventer te voren van vermelt) uijt Atchin verschene was, met een licentie brieff, om te mogen han-

delen, dogh zij het contract, jongst met ons gemaect, niet <f.384r.> willende breken, sulcx niet toegestaen hadden, sustinerende dierhalve wij hier den handel niet vervolgende, het selve door ons te niet gedaen, en ingevolge haer weder vrijstaen soude d'Engelse en andere natie de negotie weder te admitteren, hadden moet desen jare ongeveer 1000 bharen peper te leveren, en present 100 bharen gereet, hebbende (so den voorschreve Orangcaij verclaerde) den coopman Pieter Kettingh, hier vandaen opbrekende, wel 50 baren op 't strant laten leggen, die hij niet had willen ontfangen, dogh dewijle meer genoemde Oranghcaij persisteerde, aengetoge 25 bharen niet te voldoen, ten zij hier volckten fine voorschreven resideerde, en sulcx ongerade is, oock het subijt opgecome onstuijmigh weer, niet gedooght dezelve van lant aen boort te brengen, so hebben om hier geen nodelosen tijt te spillen, gemelte Orangcaij aengeseght, dat den ontfangen van dien, souden uijstellen, tot de wedercomste der handel schepen van Batavia, hem hope gegeve hebbende, de negotie hier niet verlaten, maer vervolgen soude, en voorts oock geanimeert tot het aenplanten van peper, is hij wel gecontenteert na lant gekeert, ende wij sijn onder zeijl gegaen.

Die van de respective handel plaetsen, hebben alweder groot opgegeven van de quantiteit peper, die desen jare soude cunne geleverd werden, bedragende metten anderen 5245 bharen, dogh bij ons geconsidereert sijnde, het al weder so breet niet sal sijn, aengesien van hun nieuw begonne plantage, 't eerste jaer ordinarij niet veel comt, als zijnde gewoon. Eerst het tweede en derde jaer, ter deegen vrucht te geven, die dan oock deuchtsamer valt. So heb na goet overlegh de quantiteit maer gecalculeert, op 2605 bharen, waer toe de nodige cleden, andere coopmanschappen, contanten etc^a, welcke tot den inkoop gesunde dienen, met opmercking p^f Memorie gestelt, ende daer van eijsch gemaect heb, waerbij gedaen 500 bharen, soo veel den coopman Joan van Groenewegen tot Padang reets aen cleden, en contanten, onder sich heeft, comt te samen 3105 bharen.

27^{en} dito

zijn weder behoude op de rhede van Batavia gekeert,, wesende negen man op de reijse (die vijff <f.384v.> maenden 27 dagen geduert heeft) aen natuerlijck sieckte overlede, daer onder den kranck besoecker.

Int jacht Sluijs, datum ut supra, Balthasar Bort

Appendix

VOC 1131

**Copie missive van den coopman Jan Harmansz. aen d'Ed. h^r Gouv^r
Generael Antonio van Diemen, adij 14 January Anno 1639.**

<f.1241>

Deese ingeleijde is een missive van d'h^r Vice Commandeur Orland Thibault, waeruit U Ed. sal gelieven te verstaen, den jegenwoordighen staendt ende gelegentheijt van Perha, soo t'selvige sijn E. op onser aencomspte sijnde adij 23 November gevonden ende den 7^e Dec. gelaeten heeft, waer aen reffereeren.

Des Ed. Comp^a effecten mitsgaders de boecken hebbe door ordre van sijn E. wt handen van den ondercoopman Jacob Abrahams overgenomen, bevonde bij de boecken in de tijt van ses maenten, door gebreck van cleeden weijnich genegotieert, jae meer verteert als gewonnen te zijn. De restanten sijn geweest, namentlijk een partije porceleijn, 40 stucx isere pannen, 840 bijdoor¹ thin ende 280 stucks lanckins. Welcke restanten die h^r Orlando wtgenomen het tin, meede naer Queda genomende heeft. Verhoopende aldaer met meerder winste als hier aen de man sal connen gebracht werden. T'cargasoen van wel gemelde h^r Vice Commandeur Orlando ontfangh rendeert f.7917: 6: 9 gelijk U Ed. wt desen nevens gaende copie der factura sal gelieven te beooghen. Wij hebbent seedert vertreck van sijn Ed. de princepaele cooplieden van Perah bij ons gehadt, als namentlijk d'Orangcaije Lassemany², d^o Orangcaije Bousaer³ ende Sabandaer welcke negotianten t'cargasoen van ons wel sochten t'eenemaal aff te handelen. Oock beloovende binnen 24 tijren met tin te volldoen, maer <f.1242> comende tot prijs der cleeden, versochten de selvige, tot soo een civile coop, dat de Comp^a boven gl.10 st^{ts} 15 per cento daer niet op soude gewoonen hebben, gelijk U Ed. bij deesen ondergeschreven cleeden sal gelieven te beooghen, ende waer voren sij lieden gepresenteert hebben te betaelen de somma van 1000 bijdoor thin, sijnde even soo veel als 3300 pondts Hollandts, ieder bijdoor wert gereckent ¼ r^a van 8^{en} rendeert r^a 2750 . f.7012:10 de cleeden sijn naementlijk

- 180 p smalle bblaeuw bafta
- 260 witte ende swaert bafta
- 20 Guinees linnen

1 Bijdoor, read bidor i.e weight unit for tin.
2 Lassemany, read Laksamana.
3 Bousaer, read Besar.

300 witte bethilles	}	d'Comp ^a kosten deese genomineerde
150 Saramporij		cleeden p ^r factura bidoor 9935=a $\frac{1}{4}$ r ^a
475 Negros cleeden		ijder bid ^r , rendeert r ^a 475 2483 $\frac{3}{4}$, deese
155 peta Malleije		somma ende tgheen sij gepresenteert van
160 Samadra mouris		den anderen gerecken sal suijsen winst op
100 sarasse Malleije		alle deese cleeden wtbrengen f.678:18:12, t'welck gl.10 st ^r 15 p ^r cento bedraecht.

Tot soodanighen vercoop hebbe niet connen noch durven resolveeren, wij hebben deese genomineerde cleeden haer ten wtterste verlaeten, voor de naer volghende prijs: ditto swaert baftas ijder stuck voor 7 biddoor, Guinees linnen ijder stuck voor 20 bid^r, d^t witte betilles ijder st^c voor 14 bidd^r, sarampoury voor 12 bidd^r ijder, de sarasse Malleije voor 15 bidd^r, de Negros cleeden ende peta Malleije het st^c voor 6 bidd^r, samadra mouris voor 5 $\frac{1}{2}$ bidd^r. Aldus deese bovenstaende cleeden door aen anderen gereckent comt tsamen te bedraeghen, de somma van 16900 bidd^r. Sulcx dat wij noch wel in de coop verscheenen 5900 bid^r hun afscheijdt neemende hebben gene van dien tot heden <f.1243> meer naer thuys gedaelt. Sulcx dat weijnich vroeghens naer cleeden is, niet weetende off sij ende de mindere coopliden hier in niet een lijn trekken, op hoope dat d'een oft d'andere dach men haer de coop noch soude toestaen. Wat hier van sij, sullen wij middeler tijt wel aen haer doen bespeuren ende wijs worden.

Die van Perach laeten hun verluiden, ende hebben ons vastelijck toegeseijt, soo den daegelicksen regen aenhoudt binnen 5 a 6 weecken een groote quantiteit thin wt geberchte in de Negrij, te verwachten staet, soo ja ongetwijffelt sullen onse cleeden daer nu bij nae mee als verlegghen sijn, met een goede avance, alsoo de Javaenen geene cleeden meer sijn hebbende, maer alles teghens thin overgeset aen de man sullen connen gebracht werden.

Dat U Ed. gelliefde ende geraetsaem conde vinden de Javaenen van hier gehouden wierde, want sijn ons seer schadelick in de negotie, een gruijsam thin wert door haer van hier gevoert, t' soude ongelijck beeter, als nu, voor de generale Comp^a in Perach sijn. De negotie soude altijt voor eerst hard aengroeije, de cleeden soude men met een goede avance, dat nu quaelicken can sijn, aen de man connen gebracht werden, maer t sal te beduchten staen Ed. h^r de inwoonders van Perach, daerin qualick te vreedden soude sijn. De Javaenen door ons van hier gehouden wierde, want brenghen van alle snijsterije ende cleijnnicheeden te coop, waer door de gemeente grootelicx gerijst wordt ende connen met een cleijtien, dat bij ons niet connen, bij haerlieden te marckt gaen. Omme nu deese inwoonders als dan contentement te doen <f.1244> soude mijns oordeels, onder correctie, noodich sijn eenige vaertuijch: t'sij wat natie U E. daertoe gelliefde t'ordineeren in Perach liet comen ende aldaer met sulcke cleijnnicheeden ende

snuijsterije bij de inwoonderen compareerde, gelijcke de Javaenen onder haer coopmanschappen van cleeden meede brenghen.

Onse assistent Jacob Maertenz heeft met sijn ooghen aengesien, dat de Javaenen op de Passer ijder stuck van Chinese Lanckins voor een biddoor thin tot verscheijde toe vercocht hebben ende andere cleeden naer advenent, men soude immers seggen Ed. h^r ben can van haer luijden niet, als met groot verlies gedaen werden. In somma t is een verdriet omme te hooren den Javaens handel in Perach, ende in gevalle U Ed. niet dienstich off geraden vindt men de Javaenen hier van daer houdt. t^r Welck gevoeglick met een jacht ende een suffisante sloep hier voor ende ontrent de rivier tot dien eijnde oppaste, soude connen geschieden, salt met ons alhier, vrees ick, weijnnich te beduijden hebben, bij continuatie van haer, ende soo dan somtijts want thin becomen sullen altijd moeten de handt ligcten ende voor een heele civile prijs de cleeden wt de handt smijten gelijk U Ed. hier vooren bij deesen Perassen handel alreets aangeweesen werdt,

De Negros cleeden, roode peta Malleije ende samadra mouris, sijn hier niet getrocken, sulcx dat swaerlick met een redelick avance, aen de man sullen geraecken. Maer bafta Brootia, sarassa talap van verscheijden sorten, roode ende <f.1245> blauwe bethilles, tapi sarasa, roode ende blauwe armosijnen, soude hier alles seer begeert sijn, het schijnt d'inwoonders van Perha van deese cleeden, door de Javaenen niet connen becomen ofte liefft: ons voor eerst met een weijnnich capitaels te versien, verhoopende met goede avance op de cleeden, in haest, teghens thin overgheset sullen werden. Gelt is hier bij naer geen waer, wij moeten tot ons daegelicxe mont costen met thin te marckt gaen.

Den Sabandaer van Perha, vertreckt over 8 a 10 daeghen met sijn jonck van hier naer Atchijn, heeft ontrent 30 a 34 bhaar thin gebarcqueert, toe behoorende, soo hij seijt ende wij niet beeter weeten, den Coninck van Atchijn, seght over 5 a 6 weecken costij hier wederomme in persoon meent te sijn.

Een cloecke jonck van Macassaer, heeft hier den tijt van 2½ maendt in handelingh geleeghen, sijn meedebrenghende coopmanschappen wt Macassaer is geweest, wel over de 200 stucx, soo slaven als slavinnen, welcke alles seer nae teghens thin, het stuck voor 280, 300 ende 320 biddoor overgeset, ende aen de man geholpen sijn, sulcx dat sij bieden wt deese quartieren een goede quantiteijt thin sullen voeren. Den anachoda der gemelten jonck heeft sijn pas oft vrej geleijde, aen de h^r Vice Commandeur Orlando Thibault vertoont, wierdt bevonden goet ende suffisant te sijn.

<f.1246>

Deese nevens gaende jonck toebehoorende den Sabandaer van Perha vergeselschap, soo wij opt nauwste hebben connen verneemen met 30 coppen. Item 8 a 9 bhaar thin, een partije Spaens gelt, voor welcke gelt en thin, soo van U Ed. connen licentie becomen, soude garen op Japaenen⁴, daervooren rijs handelen, ende wederomme op Batavia vercoopen.

Wij sullen niet naelaetich sijn int t'geen U Ed. mij te doen bevelen heeft, was naementlijck met alle voorvallende gelegentheijt U Ed. vant passeerde in Perha voor soo veel met alle vlijt sullen connen verneemen, te laeten weten. Sulcx versoecke U Ed. mij gelieve te vertrouwen, verhoope met Godts hulpe, haest wederomme in onse voorige gesondtheijt, te geraecken, ende van mijne onlijdelicke heeft pijn ende brandighe cortse ontfangen te sullen werden, ende alsoo niet anders tot heeden ben hebben, waermeede deese soude connen verlanghen, sullen derhalven eijndighen.

copie d'h^r G. Antonio van Diemen

adij 14 January Anno 1639.

p^r jonck van den Sabandaer

Naer dat den Sabandaer ons aendiende ende vastelijck ten wtterste toeseijde, op 27 a 28 der verleeden maent December sijnne jonck van hier naer Batavia soude laeten vertrecken, op welcke vastelijcke toesejgen ick deese mijne neffens gaen de missive al claer gemaect ende haer in handen gegeven <f.1247> hadde, maer t is door t langh semelen der Mooren, int affvaeren van de rivier, alsoo niet gevallen, sulcx dat ick deese mijn missive van 28^{en} Dec. passato wederomme wt haer handen op ontboden hebbe om U Ed. bij gemelte missive, t'naer vogende noch condt te doen.

T seedert hebbe met 2 cooplieden, d'eene genoemt Intche Mamoet, nu jongst met ons van Batavia gecomen, gehandelt ende de resteren witte ende swaerte smalle baftas, bestaende in 232 stucks, voor 6¼ bidd^r ider, vercocht. Wij sullen het thin bedraegende 1450 bidd^r in deese loopende maent ontfangen, de resteren 28 baftas, hebben aen diversche persoonen voort 6½ a 7 bidd^r vercocht, sulcx dat Ed. h^r op de smalle baftas, een halff cent gewonnen is. De sarasse Malleije ende t'Guinees linnen, sijn hier oock redelick wel begeert, ende connen met rijckelick een halff cent tot alle uijren daer van ontslagen werden. Maer behouden de selvige tot noch toe in reputatie, op dat de andere cleeden, die soo wel niet getrocken sijn, meede met een reedelijck winst daerdoor aen de man mooghen geraecken. Op welke wijse eergisteren noch met verscheijden persoonen, doch geen groote quantiteijt gehandelt hebben.

4 Japaeren, read Javaenen.

De meeste part vant volck noch wt de Negry in haer thuijnen tot planttinge der padie, verhoope binnen 4 a 5 weecken wederomme alhier sullen verscheijnen, niet twijfelende off sullen als dan onse resterende cleeden met een aengenaeme avance in thin oversetten, off ten waere dat Godt verhoedlijck de Javaenen interim hier wederomme met haer coopmanschappen quaemen te nestelen. Soo ja sullen ons *<f.1248>* int negotieren der cleeden, mitsgaders int opsamelen des thin seer schaedelick sijn.

T geene met d'eerste gelegentheijt hoe eer hoe beeter ende dienstiger, alsoo een goede quantiteijt thin onder de inwoonders berustende is, ende noch daeglicx verwacht werdt, tot opsamelinghe, en om de thin wt haer handen in d onse te crieghen, noodich soude achten sijn deese naer volgende coopmanschappen. Naementlijck

dienen heel fijn te sijn	}	bafta te weeten	}	sijn hier seer begeert
		een pack swaert smalle		
		een pack d° licht blaeuw		
		10 a 12 corgie soo witte als swaere bafta Brotia		
		5 a 6 corgie ramboutins		
		sarassa talap van verscheijden bloemen ende lengte, te weeten		
		2 packen van 9 asta ijder	}	
		2 packen van 4½ ditto ijder		
		bethilles van 30 a 32 asta, te weeten		
		roode en blaeuwe, wel gecoleurt, van ijder 2 packen		
		blatius fijn, item parcallen van ijder 1 a 2 packen		
		Guinees linnen, 2 packen		
		satijnen, armosijnen ende getwerrende sijde, te weeten		
		roode ende blaeuw: wel gecoleurde satijnen, voor eerst		
		van ijder couleur 5 a 6 stucx, roode ende blaew wel		
		gecoleurde armosijnen 10 a 15stucx getwerrende, sijde van		
		verscheijden couleur 3 a 4 catty		

T' neevenstaende sal naer onse calculatie ongevaerlick tot opsamelinghe van 280 bhaar thin renderen, soo ons de Javaenen slechts met vrede laeten.

<f.1249>

Wat belangt den Coninck, ende de principale van Perha, mitsgaders de gemeente thoonen haer tegens ons seer geneegen, sulcx dat vrede ende goede correspondentie met haer tot noch toe hebben gehadt, t is alle een slach ende natuijr Ed. h^r van menschen gelijck in de Molluces te weeten seer begeerich.

Belangende de mondcost valt hier dier coop, hebbe niet met alleen van eetbaere waeren ofte dranck bij de logie, als daegelicx wt der Mooren handen voor ons thin becomen. Wij sijn hier met ons 6 Comp^{as} dienaers Neerlanders bestaen in mijn ende mijn jonghe een assistant, een bosscher, twee matroosen, daer benevens 3 swaerte

sijnde vrije lieden voordeesen wt Mallacca overgecomen. Welcke ons voor de cost dienen, ende alsoo niet anders ben hebbende om deesen te verlanghen, sullen der halven afflaeten.

**Copie missive van der coopman Jan Harmansz. aen den Gouverneur
Generael, 3 April 1639.**

<f.123r>

Deesen ingeleijde is copie van onssen laesten U Ed. h^r den jonck van den Sabandar alhier gesonden, verhoope de selvige costij wel ontfangen sij, waeraen mij gedragen.

T' sedert hebben gestadich den handel alhier van de Generale Comp^e met alle vlijt bevordert, sulcx dat onse cleeden de meeste part, van die getrocken waeren, aen de man sijn geholpen, t'welck ontrent gun van de oude schult geent 64 bhaar thin compt te renderen. Mitsgaders op de verkochte cleeden een halff cont becomen, de witte Betthillis bestaende noch in 250 stucx soude allangh voor desen aen de Orangcay Lassemana vercovht hebben, maer aengesien geen meer als 220 bijdoor voort corgie presenteert te betaelen cunnen derhalven daertoe, als noch niet wel resolveeren wij hebben haer de gemelt cleeden ten wttersten verlaten voor 250 bijdoor t'corgie, t'welck juist een cent op de Betthillis soude cunnen te rendeeren, ken twijffele niet off sullen eerlange voor de verlatende prijs, ofte ten minsten 240 bijdooe aen de man geraecken. De Samadra mourij, Negros cleeden en peta Malleije sijn hier niet gesien, veel min begeert sulcx dat niet niet meer dan 4½ oft 5 bijdoor ten wttersten mogen gelden, t'welck is even soo veel als de Comp^e incoops kosten. In de Molluccasse eijlanden sijn deese coopmanschappen seer aengenaem, en cunnen te weten voor een Negros cleet 9 catty, Samudra mouris en peta Malleijo 7 a 8 catty nagelen ter willich en danck daar vooren becoomen. Het is oock en oude prijs en van de H^r Jaques Lefebre saligen int jaar anno 1628 opt eijlant Makian ungesteld. En doch sonder imants tegenseggen naergecoomen wert, sullen derhalven dese cleeden bij ons behpuden, ende niet voor soo een civile prijs wt de hant smijttten ofte ten waere U Ed. met de wederomme compste van den h^r Vies Commandeur Orlando Thibault, ons anders gelieffde te ordeneeren, in somma wt genoomende Betthilis en Salampourie, die noch wel aen de man sullen geraecken, hebbe bijnae geen getrockene cleeden meer maer als jegens thin overgeseth.

Soo U Ed. ons versoeck van coopmanschappen in mijn voorige missive van den 14^{en} Jan. passado gedaen noch niet herwaert aengeschickt hadde, soude seer gedienslich achten U Ed. daer noch gelieffde bij te voegen, dese naedvolgende cleeden ende comptanten, welck tot opsamelighn van meerder thin hoe eer hoe dienstiger, alsoo de Javaenen in de maenden van Majj en Junij alhier wederomme verwacht werden, noch van noode soude sijn, te weten

- 1 pack doncker blaerule Betthilies a 40 asta
- 2 pack swaerte breede Baftas

1 pack roode Caricams
 1 witte Mouris
 600 rialen van 8^{en} voor den Coninck en eenige der Grooten.

<f.1232>

T'gun in mijn voorige missive en waervan hier nevens copie gaet tot bevoordeering van desen handel op U Ed. versocht hebbe was, namentelijck

1 pack swaert smalle	}	hoe fijnder hoe dienstiger
1 pack witte dittos		
10 à 12 corgie soo wit als swaerte bafta Brotsia		
5 à 6 corgie Ramboutins		

Sarassa talap van verscheijde bloomen en lengte, te weten

2 packen van 9 asta ider	}	sijn hier seer begeert
2 packen van 4½ ider		

Betthillis, te weten

2 packen dito à 32 asta roode	}	wel gecouleurde
2 packen dito à 32 asta blaeeulle		

2 packen witte Balatius

1 pack percallen

2 packen Gunees linnen

Sattijnnen, Armosijnen en getwernde zijde, te weten

roode en blauwe welgecouleerde Sattijnen voor eerst van ider 5 à 6 stux, item rood en blauwen wel gecouleurde Armosijnen 10 à 15 stux, en getwernde zijde van verscheijde couleur 3 à 4 catty.

T' bovenstaende sal naer onse calculatie ongevaerlijck tot opsameling van 348 bhaar thin rendderen, ende naer alle apparente met goede avance vertiert werden. T'pack swaerte breede Baftas geteijckent met R^l 128 is ons par factura voo 80 stux aengereeckent ende int openen van dien bevinde 120 stux baftas daerinne te sijn. Conform t'ingeleijde briefcken onderteijckent Abraham Bellaert adij 29^{en} January anno 1638 in Brotsia, hebben derhalven ons voor de overige 40 stux Bafta belast en t' comptoir Generael gecrediteert, in contra t' pack smalle baftas geteijckent met R^a 15 is ons voor 7 corgie toegesenden en aenge reeckent. Blijckende par factura en t'geleijde briefcken onderteijckent Carel Constant in Suratte adij 23 Januarij anno 1637. En int openen van dien bevinden maer 6 corgie en 12 p^e Baftas te sijn, hebbe derhalven de cort comende acht Baftas t' comptoir Generael daervoor en belast en ons ontlast. Gelijck U Ed. met d'eerste gelegentheijt uit mijn boecken alles sal gelieve te beoogen.

De cloecke Maccassaerse joncq daer U Ed. in mijn voorige van den 28^{en} December 1638 van geschreven hebbe, is in Maert verleden van hier wederomme naer Maccassaer vertrocken en hunne medebrengeende coopmanschappen wt dier quartiieren be-

staende in slaven en slavinnen, alle meest jegens thin overgeseth, sulcx dat van hier wel 140 bhaar thin vandaen gesleept hebben.

Atchin treckt van dese plaats, naest de Javanen, noch wel de meeste <[extra]f.1232> thin te weten eens deels vant geene jaerlijcx aen sijnne May^t van Atchin voor verscheijde gerechtichtheden (mitsgaders t'geene hem van de groote alhier vereert) toegesenden wert. Ten anderen de principaele coopliden alhier hebben comfraters⁵ en sommige haer meesters in Atchin, aen wien sijluijden met alle gelegentheijt van vaertuijch goede parthije thin derwaerts schicken, een bhaar thin in Perach doet 3¼ R^a van 8^{en} is 125 Biddoor en ider biddoor is juijst en wert oock gereeckent 3 pond Hollants welcke bhaer in Atchijn ter willigh ondanck 15 teijl gouts vercocht wert, gereeckent ijder teijl 4 R^a van 8 voor welcq goudt oft thin dat aldaer dan bevinde proffijtelijck te zijn. Coopen wederomme soo danige cleeden als dan best becomen kunnen en hier begeerich zijn. T'schijnt zijluijden van vreemde handelaers in Atchijn met haer vaertuijgh gaen en comen somtijts tot een redelijcke prijs daeraen kunnen geraecken.

De Javanen alwaer de inwoonders zeer naer verlang werden wederomme in Junij en Julij aenstaende met haer vaertuijgh alhier verwacht. Zij noch niemant van coopluijden in Perach brengen wel door marckt niet, evenwel becoomen sij boven alle gaen en comende negotianten in Perach de meeste thin vermits zij hare coopmanschappen gants civiel ja minder als haer de cleeden als anders incoops kosten wt de hant smijten en laten hun eenlijck met de winst die op de thin becoomen vergenoegen. Haer medebrengeende coopmanschappen bestaende in diverse Javaensche als andere, bij de onse sleghte cleeden, item Spaensche R^a van 8, oock sout, suijcker, tambourijn, uijen, loocqvisch en dier gelijcke cleijnicheden meer waerdoor de gemeente grootelijck gerijft wert ende kunnen met een weijnigh dat bij ons en ander niet kunnen te marcqt gaen en naer believeen gedient werden, t'sloopen door de meenigte van sulcx sulcken thin wt de Negrij dat het te verwanderen is. Int verleden jaer de Javanen ijder R^a van 8^{en} voor 3½, 3¼ ja 3 bid^t thin wt de hant gesmeten, en sullen nu apart vreesich op de voorige wijze wederomme aengaen en eer meer als minder met haer medebrengeende goederen cladden alsoo weijnigh regen Godt becort t sedert mijnen presentie alhier tot noch toe hebben gehadt en waerdoor bijnae geen thin uijt geberchte can gearbeijt worden. Sulcx dat de thin <f.1233> die in de Negrij onder d'inwoonders noch is berusten in reputatie gehouden wert. De gewoonlijck marckt van R^a van 8 in Perach is 4 ja somtijts 4¼ bid^t thin ijder R^a begaen hebben, doen van gelijcke met alle hare medebrengeende coopmanschappen, de Atchijnsche en Geuseratsche coopluijden alhoewel 13, 14 ja somtijts 15 teijl gouts voor een bhaar thin in Atchijn becoomen, kunnen egther de Javanen int cladden der cleeden soo willen behoude blijven en niet achter wt negotieren

5 Comfraters, read confraters.

op verre na niet naer volghen sulcx dat ons diesaengaende int opsamelen der thin. Met Godts hulp weijnich off niet sullen cunnen deeren, maer nogh selver wt ons handen om een stuijver te winnen, gelijk t zedert mijn aenwesen alhier gedaen hebbe, sullen moeten coopen, in somma de Javanen sijn hier in Perach de schadelijckste van alle gaen en coomende coopluijden voor de generale Comp^e negotie.

VOC 1167

Copie missive van Sr. Pieter Wijnant uijt Perah, 5 Oct. 1647.

<f.326r.>

H^r ende vrundt d'schuldige plicht niet alleen maer U E. letteren van 12 November 1646 ons 9 Maj 1647 aengenaementlicjk door seecquer anachoda Polima gewoorden verbinden ons per dese nu eerst affresserende occatie alsoo tsedert voorschreven tijt noijt gelegentheijt heeft gepresenteert te rescriberen segge dan aenvanckelijck.

Waerde vrundt met smert uijt U E. letteren comprehenderen den sober ende de deminuerende toestandt in 's Comp^s negotie aldaer, twelck immers een beclagelijck saeck is, gelijk oock alhier in Perah tsedert 15 maenden herwaerts dat den tin handel provisioneelen hervatten geen 30 bhaaren tin waer aff t'meerdeel noch onder de luijden uijtstaende is, voor d'Comp^e hebben konnen amasseren niet jegenstaende ons cargasoontje van Malacca herwaerts in aenvangh gebracht in 4 000 Spaense R^a ende 1000 Leeuwen Daelders. Item wat cleden bestont, met hoop insonderheijt de R^a volgens presumtie van d'E. h^r presiden Vlamingh sonder langh dilaj tegens thin souden hebben g'exponeert ende is binnen voornoemt tijt van aenwesen niet anders ons van Malacca om den handel te performeren gesonden maer ter contrarie d'E. h^r Gouverneur bij ons successivelijck aenschrijven verwitticht sijnde de R^a niet van de handt wilden, de duijsen Leeuwen daelders ende 2 000 Spaense R^a tot subsidie van Malaccas garnisoen door ordre van gemelte h^r gerenvoijeert die tijt sonderlingh niet uijtgerecht, onse expensen die t gehandelde late staen de winsten verre boven stijgeren ende excellerende, twelck genouchsaem ende menich vuldigh bij ons aenschrijven d'E. h^r Gouverneur verthoonende effter – ons om de expensen wast mogelijcken te sien – sou lageren ende alle vluijt int acquireren van thin te contribuieren gerecommandeert t nogh wat indien ende tot naerder ordre commiren souden, dogh is eijnttljck ons bij sijn wel gemelte h^r jongste missiven van dato 26 Julij [en] op 4 Augusto door seecquer <f.326v.> vrijman ons gewoorden wel serieuselijck gelast, aengemerckt niets voor d'E. Comp^e alhier te bejagen is onse uijtstaende schulden te reinpreren ende innen alsoo van Batavia met d'E. h^r Deuttecocom ordre hadden becomen 's Comp^s huijsinge alhier per eerste occasie te lighten ende den handel in dat gewest de Moradoors van Malacca item alle vrijluijden te defereren, sulcx dat eerlangh ja alle dagen ordre om op te breken met groote attentie int gemoet sien, want d eer die wij alhier tsedert het remueren

des E. Comp^s traffijcq hebben behandelt is soo geringh alst de Comp^e schadelijck is, de menichvuldigen grooten toevoer der cleeden, waarvan dese Negrij tenemael gecropt is (bij d' Atchijnders en Mooren die haer cleeden) om maer thin te samelen ende rae- pen, gelijk als uijt de handt werpen, beneden de halve valide ende dat nogh opt tijt exponneren, desen jare overgevoert, is d'eenighe opstaacq dat voor ons alle advenuen ende toegangen om bij handel jets te progresseren, vernagelt ende wij totaellen ver- steecken sijn, welis waer, dat dit jaer, mits den grooten regen welck den tin abundantelijck rendeert meer van dat mineralen gegraven ende te voorschijn gecomen is dan in 4 a 5 jaaren herwaerts is gedaen, sulcx men evidentelijck bij dese naer Atchin vertrec- quende vloote bestaende in 25 soo gourappen, joncquen als andere vaertuijgen welck in conformitie eeniger geloof waerdigh persoonen haer voorgeven eer, meer dan bene- den de duijsent bhaaren thin naer Aetchien slepen, dat immers een groote ende mer- cquelijck quantiteijtm ende voor ons een onlijdelijcque saacque is, een gewenscht gingh voor d'E. Comp^e waert, men door middel van contracqt, de Atchinder op welcq hun de Perasen (als onder d^o croon submitterende), als men haer eenige conditien proponneert altijts beroepen seggende buijten de selffde niets te mogen ondernemen, konde induiren, dat men de Mooren van alle quartieren over Aetchin comende dit Perah frequenteren opsteerde, ende belette, gelijk voordesen bij tijden der residenten <f.327r.> Jan Hemansz. Puifs ende Obbe Heersz. gepractiseert ende geobserveert wiert, sonder dubiteren soude d'Comp^e d'ouden ende ordinairn amas van thin wel acquiren om sulcx wederom in treijn te brengen sijn verseeceert dat dese vertreckende Aetchiense legaten welck mits de groote fastidien (soo int amasseren van haaren thin hebben gehadt, sulcx dat hun retour 3 a 4 maenden spader dan wel ordinaris). Dese jaare hebben moeten schorttien geswooren ende met eede beloofd hebben, in Aetchien comende bij remonstrantie de Coninginne ende Rijcxraden te deduceren, men noot- saacquelijck de Mooren het traffijcqueren in Perak moet beletten of hinderen, indien sij lieden meer thin willen acquiren, haer uijterste beste sullen jveren, ende ons in dat cas behulpelijck thonen.

De Perahsen sijn op desen jaar, om haer t achterheijt aende Croon Aetchien prompt te contribuieren extraordinarij geperfectueert ende gebrideert geweest, ja niet alleen die verschulden sijnde maer oock andere onschulde de uijt het lant met thin, in de Negrij komende, om haer noodtdruft te koopn, moesten datelijck haer thin aende heren Aetchienders sonder tegen schreven wilde se anders geen vuijst loocqeten, goet willigh overgeven, ende wel wederom heren daerse herquamen, wij hebben oocq in aenvangh met eenige groots hertige Aetchienders, als eenen Sirij Indra ende andere, hoe wel daer naer wederom gemodeert is, groot spell gehadt want geseijde Oranghcaij Sirij Indra, die mijn een nieuwelingh in dese Maleijtse quartieren sijnde, dienvolgens de costuijme ignoreerde, hun juyst naer haer appetijt niet en salueerde of groete, wel dorsten aen de Radia ende grooten alhier beclagen gaen, dogh den oppersten legaat der Croone Aetchien genaemt Sirij Maradia Lilla extraordinarij (soo t schijnt) tot Hol-

landers geinclineert, nevens de Perahesen hebben ons tot opt laetste toe altijd gepatro-
nieert verschoondt ende onschuldigh in recompens van welcq vrundelijck versoucq
den selven Oranghcaij, item Sirij Indra Macotte, <f.327v.> die ons mede tot op jonghste
veel vruntlijck heeft verthoondt, in alle t'geene van nooden ende U E. buiten prejudi-
tie der E. Comp^e behulpsaem kont wesen, t assisteren niet twijffelende of sullen d'onse
aen wien reets veel proeuen van vruntschap hebben bewesen, int aenstaende wel
vergouden werden.

In dese vloote ende opt gallioen van Coninghinne haer opperste pater welx ana-
choda Babalij of Abramise genaemt, van U E. met een pas a^o 1646 versien, is seecquer
Bengaels coopman Nimasett Cossan g'embarcqueert, ontrent 50 bhaaren ralijs n-
mentlijck 45 bhaaren thin ende die waerde van 5 bharen bamboesjes van hier vooren-
de die nu 15 maenden geleden onder passe van d'E. h^r Vlamingh uijt Malacca alwaert
met seecquer Bengaels schip twelcq nu 8 maenden geleden wederon naer Bengale
vertrecken is, alhier met clede te mogen negotieren comen, was gepermitteert, mits
conditie noghthaens dat van alle den thin welcq voor sijn uijt Malacca gevoerde ende
alhier gebrachte cleden tsij dan in Malacca, indien wederom derwaerts, om met sijn
schip te tourneren, wilde keren of elders willende, alhier aen ons tholl moeste contri-
bueren, tself de d^o coopman ettelijck maelen geinsinueeren die altijd diende in Ma-
lacca voor sijn uijtvoerde cleden vertholt hadde twelcq waerachingh was, efter van
sijn gehandelde thin mede tholl schuldigh sijnde ende pijn passe soo voorgaff verloo-
ren wesende ons niet konde verthoonen, die voorschreven anachodas oocq vrundelij-
ck gemaenttende gebeden, indien sij t avont of morgen met d'Hollanders in geen
contentie raecten wilden, ende onse vrunden blijven, desen Bengaelder, bevoorens,
ons betaelt hadde, ende sonder ons weten niet geliefden 't embarcqueren laten, twelcq
sij ons nu wel 4 maenden geleden met beloften toeseijden, maar heeft dese Moorsch
coopman onder pretext ende voorgeven hij van sijn thin aen de Croon van Aetchin
tholl soude contribuireren de voornoemt anachodas abuijserende, die t oock t autelen
of stil swijgende, hebben gedoocht, sijn thin ende goet sonder dat eens gewaer wier-
den of ons van voornoemt anachodas eens aengedient coesende tot contentement
gescheept alle twelcq den Coningh ende grooten alhier mitsgaders delegaten <f.328r.>
uijt Aetchin genotificeert hebbende collegealiter hierover vergadert wesende, ende ge-
consulteert, aengesien desen coopmans thin reets in een gequalificeert Aetchins vaer-
tuygh onder haer vlagge naer Aetchin alwaar tholl betalen sal, gaende ende gescheept
is, wij niet vermogens waren op desen Moor jets te pretendeeren ende hem geen tholl
afvorderen mochten, veel minder in sijn reijs hinderlijck wesen hem voordees tijt vrij
ende vranck sijnen reijs over Aetchin naer Bengale prosequeren moesten, dewijle nu
onder haer Aetchinders vlagge bescheijden dienvolgens onder haer pretextie gingh
sulcx ons tot antwoort geven, waerop replicerden dat door sulcque practijcke ende
middelen d'Hollanders immers van t hare t geen hun bijt veroveren der vestinge van
Malacca competeert gefrusteert ende versteecqen blijvende geen goet succes konde

nemen, maer in contra (des Godt verhoede) tusschen d onse ende haare int aenstaende wel een quaet gevolgh baren mocht, onse h^{ren} supprieren off d'E. h^r Gouverneur in Malacca voor de welcq nu toch niet verhoolen of gecelleertt magh worden, sulcx verstaende niet aengenaem sal wesen, dienden wederom hierop sij ende met wij die om 's Comp^s traffijcq in Perah te drijven, eenlijck waren gestelt, ditt ende dese saacq ontrentt onse supprioren aennamen te verantwoorden, ende wijt wel onderwijlen over moghten schrijven ...[?] Waer de vriendt ende h^r indien U E. geraden crechtt, t sijnner tijt ende bij occasie ditt altsamen haer hooch herige Aetchinders, wanneertt gevolgh, maer geen onheijl, naer hem sleept te deduceren, ende voorhou[d]en soude ons oordeels niet vreempt wesen.

s Comp^s uijtstaende ende voorsuijver R^a g[e]xponneerden thin welcq nogh 18 bhaaren montlijck ende om t erlangen, hoewel onder de aensienlijkste ende grooten alhier uijtgesett is, ons seer fastidiense vole moeijten baert, wantt dit volcqie om te betalen seer taj bevinden, altijt wanneer men haer maent tot antwoord gevende, ditt Perah soo totaell door d'Aetchinders van thin uijtgepudd sijnde dat desen jare geen redres en weten, ben beducht indien, om, ons op te doen breecquen, geen gequalificeert persoon comt diet met autoriteit rupreert, wij seer qualijck al s Comp^s uijtstaende sullen komen innekrijgen, dogh de meest <f.328v.> aen ons verschulde die Perahesen, die mits de Aetchinder, alsovoeren vermaent, haer onbehoorlijck procederen noijt geen thin hebben dorven te voorschijn brengen, belooven dat soo haest die natie haer hielen hebben gelicht ons satisfactie geschieden sall, twelcq Godt geven.

Dit waerde vrundett ende h^r is t remarquabelste tgeen alhier s Comp^s affairen treft, ende U E. bij dese schrale letteren niet conden mancqueren te deelachtigen wijders en resteert ons geen meer materij eenlijck U E. sampt sijn geselschap, die altsamen soo veel gelucq ende heijll wensche als selfs souden mogen aspireren, item soodanige gesontheit ende dispositie van lichaem als wij tot nogh toe van Gode uijt genade smaacquen, naere een cordiale groete in de bescherminge des alder oppersten bevolen latende ende blijven.

Soo als mijn dese letteren onder de hant nogh sijn paresseren twee vaertuijgen comende beijde, dogh d eene uijt Aettchien over Delij die rapporteert een groot h^r van d Hollanders int Rijcq Aettchien verscheenen, dat vermoedende d E. h^r Jochem van Deutecom apparent is, treffelijck van Coninghinne ende Rijcx Raeden onthaelt ende gefest[ineert?] wesende seecquer propositien waeronder een ditt Perach concernende namentlijck, geen Mooren of andere natien in dit Perach trafficqueren souden moogen, voorgestelt heeft, dogh dese vrunden wijders niet wetende alsoo voor haer vertrecq uijt Aettchien dese saacq noch niet gedecideert was, of nu seecquers sij ons onbekent ende leert den tijt.

Perah adjij 5^{en} October A^o 1647.

Bibliography: Documents

- Coolhaas, W. Ph. (ed.) 1960–68. *Generale Missiven van Gouverneurs-Generaal en Raden aan Heren xvii der Verenigde Oostindische Compagnie*, 3 vols. 's-Gravenhage.
- Dagh-Registers gehouden in 't Casteel Batavia van 't passerende ter plaetse als over geheel Nederlandts India*, ed. H.T. Colenbrander et al., 31 vols. Batavia and 's-Gravenhage, 1887–1931.
- Djajadiningrat, R.A. Hoesein 1916. 'De Stichting van het 'Goenongan' geheeten Monument te Koetaradja', *BKI* 65, pp. 561–76.
- 1929. 'De ceremonie van het 'poela batèè' op het graf van Iskandar II van Atjeh (1636–1641)', *TBG* 69, particularly pp. 97–111.
- 1934. *Atjèsch-Nederlandsch Woorden boeck*, 2 vols., Batavia.
- Heeres, J. E. and Stapel, F. W. (eds.) 1907 and 1931. *Corpus Diplomaticum Nederlando-indicum: Verzameling van politieke contracten en verdere verdragen door de Nederlanders in het Oosten gesloten; van privilegebrieven, aan hen verleend*, 2 vols., 's-Gravenhage.
- Iskandar, Teuku (ed.) 1966. *Nuru'd-din ar-Raniri, Bustanu's-Salatin, Bab II, Fasal 13*. Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rouffaer, G. P. 1906. 'De Hindostaansche Oorsprong van het <negenhoudig> Sultanszegel van Atjeh', *BKI* 59, pp. 349–84.
- Snouck Hurgronje. C. 1907. 'Aenteekeningen op G. P. Rouffaer's opstel over Atjèsche Sultanszegels', *BKI* 60, pp. 52–5.
- Tichelman, G. L. 1933. 'Atjèsche Sarakata (Afschrift van een besluit van Sultan Iskandar Moeda)', *TBG* 73, pp. 368–73.
- Tiele, P. A. and Heeres, J. E. (eds.) 1890 and 1895. *Bouwstoffen voor de geschiedenis der Nederlanders in den Maleischen Archipel*, vol. 2 and vol. 3, 's-Gravenhage.
- Wessing, R. 1988. 'The *Gunongan* in Banda Aceh, Indonesia: Agni's Fire in Allah's Paradise?', *Archipel* 35, pp. 157–93.

NB. An enormously wide variety of Indian cloths, both of East and West India, can be found in the VOC documents collected in this book. It should be emphasized here, that the Indian Ocean cloths trade had played an extremely important role in the trade between India and the western part of Southeast Asia for centuries. Study into the Indian cloths exported to Aceh in the seventeenth century will definitely throw new light upon the structure of the Indian Ocean trade. Volume 2 of Laarhoven's invaluable thesis below lists and describes all the cloths traded by the VOC, covering most of those found in this book.

The books given below are an initial source of information to date.

- Arasaratnam, S. 1986. *Merchants, Companies and Commerce on the Coromandel Coast 1650–1750* (Delhi, Oxford University Press).
- Laarhoven, Ruurdje 1994. 'The Power of Cloth: The Textile Trade of the Dutch East India Company (VOC) 1600–1780'. Unpublished Dissertation, Australian National University.
- Prakash, Om 1985. *The Dutch East India Company and the Economy of Bengal 1630–1720* (New Jersey, Princeton University Press).
- 1998. *The New Cambridge History of India 11.5: European commercial enterprise in pre-colonial India* (Cambridge, Cambridge University Press).
- Ramaswamy, V. 1985 *Textiles and Weavers in Medieval South India* (Delhi, Oxford University Press,).
- Yule, H. and Burnell, A. C. (eds.) 1986 (Reprint). *Hobson-Jobson* (London and New York, Routledge & Kegan Paul).

Index*

Geographical Names

Aceh Dar al-Salam/Dar al-Dunia Darou

Salam 60, 61, 64, 295, 583, 587

Andrapura 254

Aru 27, 28

Barige 29

Barus/Baros/Bahros 29, 83, 189, 391, 504,

529, 531, 532, 534, 535, 540, 541, 546, 547,
590, 598, 599, 600, 699, 707, 710, 714, 785,
794, 841

Batahan 534

Bengkalis/Bencalis 53, 244, 259, 271, 282,
293, 390, 403, 441, 557

Bengkulu/Bencoeulu 375, 377, 403

Beruas/Boroas 778

Cambodia 17, 333, 484, 486, 516, 517, 536, 571,
598

Deli/Dilij/Dellij 42, 161, 195, 250, 251, 261,
262, 275, 284, 334, 394, 511, 525, 557, 560,
571, 569, 597, 601, 642, 728, 730, 750

Inradunia 65, 268, 760, 791

Indragiri/Andrichierij 17, 675

Inderapura/Indrapoura/Indrapoera

Iskandar Thani's time 63, 71, 73, 74, 86, 99,
102, 105, 108, 108, 111, 112, 114, 114, 116, 121,
136

the Sultana's time 158, 225, 236, 238, 239,
280, 295, 315, 327, 333, 351, 368, 369, 373,
375, 376, 377, 378, 379, 433, 468, 469, 501,
519, 524, 564, 565, 573, 583, 587, 588, 594,
597, 602, 608, 614, 647, 685, 686, 687, 691,
695, 696, 697, 747, 748, 751, 754, 775, 829

Island/Pulau/Poulo

Babij 113, 115, 182

Cinko/Salida 74, 185. See also *Salida*

Dinding/Dinghdinng/Dingding 486, 517,
778

Weh/Weij/Waij 26, 29, 49, 75, 102, 147, 155,
182, 185, 502, 666, 761-62

Johor/Jhor/Jhoor 63, 90-1, 93-4, 101, 123, 144,
145, 256, 330, 349, 352, 390, 455, 739, 745,
794

Kedah/Queda 15, 108, 435, 527, 598, 600,
607, 610, 718, 715, 727-37, 749, 776, 768,
788, 789, 794, 795, 842, 846, 857, 858, 873,
893

Kota Tengah/Cotta/Cotte Tangen 250, 278,
288, 388, 412, 446, 669

Ligor/Ligoor 557, 598

Makasar/Macassar 16, 29, 30, 41, 49, 214, 220,
224, 235, 240, 245, 250, 251, 271, 383, 402,
445, 449, 551, 563, 568, 681, 684, 728, 895
Malay/Maleij 123, 131, 513, 593, 698, 727, 736,
737, 762, 812, 841, 902

Melaka See *Melaka* in **Topics** below

Muar/Mohaer/Moar 53, 57, 68, 69, 71, 72

Naming/Naning 52, 62, 68, 71, 72, 92, 739

Padang 114, 198, 294, 327, 340, 343, 371, 373,
375, 389, 469, 519, 539, 549, 550, 594,
811-16, 818-19, 822-28, 830, 846, 847, 860,
876, 878, 880-84, 886-88, 892

Pahang/Pahan 17, 28, 35, 43, 45, 50, 52, 53,
56-9, 61, 62, 67, 68, 70-3, 76, 90-3, 96, 107,
126, 128, 138, 155, 174, 176, 329-30, 337, 352

Paseman/Passaman/Passamandt 225, 236,
242, 280, 549, 550, 659

Patani/Patanij 10, 52, 61, 70, 91, 128, 159, 333,
455, 729, 736, 737, 745

* Geographical names listed below solely include those in Southeast Asia. About various places in India, see **Shipping, Trade and Cargoes**. In addition, please note, regrettably, that this Index would not be necessarily complete because of so many variae in the documents as mentioned earlier in **Guide to Spelling**.

- Pedie/Pedier 9, 33, 41, 44, 120, 124, 136, 145, 189, 200, 202, 234, 237, 239, 242-43, 246, 259, 277, 310, 337, 342, 356, 415-16, 462, 466, 489, 556, 558, 575, 601, 631, 659
- Pekalongan/Backaloenan 524
- Perak/Perah/Pera
- Iskandar Muda's time 24, 26, 27, 29, 30, 39
 - Iskandar Thani's time 50, 58, 59, 73, 76, 108, 110
 - the Sultana's time 217, 334, 389, 394, 403, 435, 437, 441, 443, 455, 483, 485-87, 503, 508, 513, 515, 517, 525-28, 543, 547, 554, 557, 559, 569, 571, 572, 581, 582, 585, 590, 600-02, 605-11, 613, 618, 626, 627, 633, 641, 648, 649, 654, 655, 656, 659, 664, 679, 672-76, 680, 683, 689, 690, 693, 698, 700, 704-06, 709-12, 714, 717, 718, 719, 721-28, 734-36, 738, 740-42, 744-52, 754-57, 762, 766-68, 775-81, 783, 784, 787, 794, 795, 841, 842, 846, 847, 849, 851, 856, 858-63, 893-95, 900-02, 904, 907, 910. See also *Perak issue and Tin*
- Pariaman/Priaman
- Iskandar Muda's time 27, 30-1
 - Iskandar Thani's time 45-8, 50, 63, 71, 108, 114-15, 121, 128
 - the Sultana's time 198, 201, 236, 248, 280, 282, 294, 296, 298, 300, 302-04, 311, 313, 325, 327, 333, 340, 343, 371-73, 376-78, 433, 435-36, 523, 524, 564-66, 583, 596-97, 608, 638, 645, 647, 685-87, 691, 696-97, 754, 756, 769, 773, 782, 785, 794, 801, 802, 814, 817, 819, 820, 827, 828, 830, 843, 854, 855, 864, 80, 874, 877-79, 881, 890, 891
- Rambau/Rembau/Rombou 52, 57, 68, 71, 72, 484, 485, 486, 739
- Selebar/Sillebar/Silebaer 795, 796, 797, 799, 800, 801, 817, 818, 889
- Salida/Sillida/Chelida 74, 378, 433, 468, 594, 647, 748, 754, 794, 802, 811, 817, 819, 827, 828, 846, 883, 884, 887, 888, 891
- Singkil/Sinckel/Singkal 29, 707, 884
- Tiku/Ticou/Ticco
- Iskandar Thani's time 45-8, 50, 63, 76, 102, 105, 106, 108, 111, 114, 115, 129, 135, 136
- the Sultana's time 185, 185, 189, 192, 197-99, 201, 209, 212, 223, 236, 243, 247, 248, 277, 316, 325, 327, 343, 351, 358, 368, 372, 373, 375-77, 547, 588, 593, 597, 599, 609, 626, 638, 645, 658, 661, 672, 685-88, 691, 692, 695, 696, 754, 782, 785, 786, 828
- Ujung Salang/Oedjang/Jang Salang 58, 606, 607, 610, 709, 737, 837, 857, 873
- West Cust/Sumatra
- Iskandar Muda's time 15, 27, 30, 31, 36, 38, 40
 - Iskandar Thani's time 41, 43, 46, 50, 73, 74, 75, 76, 83, 86, 87, 99, 102, 103, 105, 108, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 117, 119, 120, 126, 133, 136, 142
 - the Sultana's time 153, 160, 161, 170, 176-79, 184, 185, 187, 189, 190, 192, 198, 201, 208, 225, 230, 236, 239, 245, 246, 248, 258, 263-65, 274, 276, 279, 283, 290, 291, 296, 297, 299, 301-05, 308, 310-13, 315, 317, 325, 327, 331, 334, 336, 341, 343, 345, 350, 351, 355, 358, 368, 385, 389, 393, 396, 399, 402, 427, 429, 433, 435, 436, 438, 441, 447, 450, 453, 467, 503, 504, 505, 507, 511, 512, 515, 523, 524, 525, 527-31, 534, 537, 538, 540, 542-44, 546, 548, 549, 550-52, 608, 611, 613, 614, 627, 644-46, 649, 654, 658, 664, 675, 698, 735, 736, 746-49, 781, 783, 785, 789, 791, 794, 795, 814, 827, 828, 846, 848, 850, 853, 855, 859, 860-62, 864, 869, 873, 874, 882, 887, 888, 889. See also *Pepper, Tol and West Coast pepper contracts and agreements in 1660-61*
- Personal Names and Titles**
- i. Acehnese and Malays*
- Bendahara/Dato Bandara 761, 762, 767, 777, 794, 858
 - Bentara/Bintare 120, 121, 122, 125, 135, 228, 224, 251, 259, 265, 328, 337, 341, 350, 351, 354, 355, 409, 410, 481, 487, 491, 493, 515, 549, 556, 585, 596, 653, 750, 845, 864, 876, 883, 888, 891
 - Blanck/Blang 228

- Can Canan/Can Chanan/Gan Ganna 232,
234, 244, 250, 251, 261, 265, 317, 321, 350,
354, 365, 523
- Mutabar Khan/Motta Bergan 155, 173,
180, 844
- Orang kaya Radia Moeda Dewa 663
- Rumi Khan/Romichan/Rumichan 244,
246, 259, 261, 263, 291, 306, 395, 522, 596
- Sri Bidia Indra/Sierij Biedie Endra 60
- Sri/Sirij Paduka Tuan 161, 173, 174, 430, 432
- Tommagon 435
- Capado 15, 23, 89, 92, 95, 143-44, 150-51, 153,
155-58, 161, 163, 168-69, 171, 176, 178-79, 182,
186-87, 191, 201-04, 207, 223, 232, 234,
241-42, 253, 256-59, 264-68, 270, 274-75,
277, 290-91, 301, 303-05, 312, 315, 318-19,
322, 328, 331, 334, 345-46, 348, 351-54, 367,
380-82, 384-85, 396, 400, 404, 411, 414-16,
420, 431, 433, 436, 440, 442-43, 446, 448,
455-57, 461, 463, 465, 472, 476, 478-80,
497, 508-09, 520, 541, 556, 561, 576, 603,
621-22, 624, 629, 638, 648, 650, 660,
668-69, 684, 702, 747, 831, 844-45, 850,
852, 855, 858, 862-63, 865-66, 868
- Megat Dalam Syah/Dalamtia/Dalames-
iaja 322, 333, 334, 868
- Megat Muda Lela/Magadt Moeda
Lilla 380, 831, 855, 863, 868,
- Maharaja Sestia/Maradia Sistia 161,
171-72, 178, 182-84, 193-94, 199, 202, 207,
223, 234, 239, 251, 264, 309, 322, 326, 328,
332, 334, 337, 352, 354-55, 361
- Raja Adonna Lela/Radia Adonne
Lilla 157, 161, 168-69, 181, 231-32, 234,
241, 251, 253, 257, 265-67, 274-75, 277,
290-91, 303-05, 309, 312-13, 396, 400,
414-15, 420, 431-34, 436-37, 440, 442, 446,
448-49, 455-57, 461, 463, 465-66, 468-73,
476, 478-85, 489-97, 580-09, 541-15, 520,
555, 561, 576, 603
- Raja Udana Lela/Radia Oudanne
Lilla 207
- Hakim/Haekim 826
- Iskandar Muda/Marhum Makota Alam 174,
183, 223, 261, 275, 294, 295, 296, 400, 548,
559, 578, 586, 606, 648, 695, 712, 821, 836
- Iskandar Thani/Marhum Dar al-Salam 60,
156, 191, 197, 294, 295, 304, 313, 326, 333,
335, 337, 338, 344, 346, 353, 400, 606, 821
- Katib/Catip 829
- Kelasi/Claetsie 381
- Keudjrue/Coedjerwan/Coedjeron/
Goedjerwang 223, 374, 376, 379, 479,
484, 485, 489, 491, 493, 506, 591, 806, 891
- Lebeue Kita Kali/Lebe Cita Chalij/Aerd
Bisschop 23, 151, 155, 157, 158, 162, 163,
169, 179, 182, 189, 191, 197, 198, 201, 202,
203, 207, 223, 247, 249, 249, 258, 260, 266,
267, 274, 284, 290, 302, 304, 309, 313, 321,
323, 324, 326, 330, 332, 344, 345, 346, 348,
349, 350, 351, 361, 367, 399, 414, 436, 437,
449, 472, 637, 845, 849, 851, 866. See also
Radja Binthara
- Magat/Megat/Magot 223, 253, 25, 257, 258,
259, 270, 274, 290, 303, 318, 319, 322, 323,
329, 331, 333, 334, 371, 380, 416, 621, 629,
638, 831, 855, 858, 863, 868
- Malcadie de Radja 600
- Malim 165, 176, 210
- Maharaja/Maradgia 69, 98
- Maharaja di Raja/Maradia de Radja (Orang
Kaya) 302, 303, 313
- Maharaja Lela/Maradia Lilla 495, 583. See
also *Panglima Gajah*
- Maharaja Pahlawan/Maradia Phalewan 62
- Maharadja Sri Maharadja/Maradja Sirij
Maradja 321-23, 341-44, 348-49, 372,
414, 417, 420-21, 423-24, 428-29, 519, 573,
594, 631, 636, 691, 769, 843, 859, 864, 866,
870-71
- Minangkabau/Manicaber 337, 483, 484, 485
516, 517, 696
- Mujahat Khan/Moedjaghan/Monjahat Chan/
Man Jahat Chan 121, 143, 640
- Muzaffar Syah/Sultan of Perak 633, 659,
670, 675, 693

- Naleer 15, 19, 150, 184, 491, 621, 623, 629, 631, 632, 639, 652, 664, 672, 835
- Orang Kaya/Caija/Caya/Kaija/Kaja 15, 68, 90, 129, 130, 132, 140, 141, 205, 275, 290, 296, 340, 352-54, 361, 367, 369, 371, 384, 389, 391-94, 456, 474, 480-81, 526, 568-69, 637, 752-53
- Orang Kaya Laksamana/Laxamana 15-6, 19-21, 58, 75-6, 79, 94-5, 97, 99, 100, 103-07, 109-11, 126-29, 132, 143, 157, 166, 168, 176-77, 182, 232, 234, 251, 255-57, 262-68, 274, 284, 290-91, 299, 301, 303, 305, 308-09, 316, 321, 323, 325, 334, 337-38, 343, 348-49, 351-52, 354, 357, 362, 367, 411, 537, 542-43, 546-47, 549-52, 555-57, 599, 626, 630, 636, 657-58, 660, 664, 668, 677, 681, 700, 702-03, 769, 771, 793, 850, 852, 867, 893. See also *Panglima Dalam*
- Orang Kaya Maharaja Lela/Maradia
Lilla 109, 156-57, 166, 172-74, 177-78, 180-82, 190, 192, 194, 197-98, 200, 202, 204, 207, 219, 220, 225-27, 231, 234, 242-43, 250-51, 254-56, 259, 261, 265, 274, 285, 290, 298, 309-10, 337, 399, 658, 771, 902. See also *Panglima Bandar*
- Paduka/Paduca Radja 189, 192, 197, 198, 199, 223, 277, 296. See also *Panglima Tiku*
- Paduka Senara 868
- Paduka Sri Wangsa/Paducka Serij
Wangsa 62
- Paduka Sirij Nara Wangsa 441, 770, 771, 795, 801, 808, 819, 846, 886
- Paduka Sirij Radja 369
- Paduka Tuan 161, 173, 174, 195, 196, 203, 204, 296, 322, 326, 329, 330, 340, 334, 337, 341, 351
- Panglimas/Pangelima – West Coast 27, 45, 62, 76, 86, 102, 184, 187, 192, 197, 239, 296, 297, 369, 372, 373, 427, 433, 436, 438, 453, 501, 519, 539, 563, 564, 568, 608, 647, 648, 658, 663, 691, 696, 754, 755, 826, 862
- Bandar 177, 207, 254, 290, 298, 309, 310, 332, 399, 848, 849, 850, 852, 853, 855, 867. See also *Siri Paduca Tuan*
- Barus 794
- Daija 389
- Dalam 157, 161, 166, 168, 178, 182, 191, 199, 202, 206, 207, 220, 232, 234, 239, 253, 255, 284, 290, 305, 325, 330, 332
- Deli/Delij 161
- Gajah 128, 131, 323, 399, 657, 706, 844, 867
- Indrapura 74, 238, 294, 614, 645, 685
- Padang 294, 375, 389, 811-18
- Paseman 659
- Pedir/Pedie/Pedier 161, 171, 176, 203, 261, 453, 459, 650. See also *Radja Lela, Radja Makota*
- Pariaman/Priaman 45, 46, 47, 48, 50, 248, 280, 283, 294, 373, 375-78, 524, 614, 645, 685, 754, 769, 773, 781, 782, 786, 789, 794, 803, 814, 819-21, 843-44, 854-55, 874. See also *Maharaja Indra*
- Salida/Silida 114, 794, 811, 819
- Tiku/Ticou 46-8, 50, 76, 114, 185, 189, 192, 197-99, 223, 251, 277, 282, 296, 539, 583, 599, 614, 645, 658, 685, 794, 823, 850, 863
- Paduka Mahamenteri/Mahmoentrij 62
- Kawal/Pongle Caul/Caule 16, 17, 19, 21, 23, 33, 34, 36, 150, 175, 176, 194, 195, 219, 239, 356, 481, 621, 651, 653, 761, 881
- Penghulu/Pengluuw 203, 297
- Kerkun/Pongle Corcan/Corcon 36, 38
- Pengle Dacing 48, 687
- Kelasi/Ponglo Claetsie 381
- Possie Jamboel 152, 209, 212, 316, 515, 599, 601
- Possie Janna 336
- Possie Meloor (Interpreter, capado) 108, 113, 118, 120, 123, 126, 128, 130, 134, 138, 140, 153, 155, 162, 165-68, 171, 173, 175, 177-78, 181, 184, 189, 194, 204, 229-30, 348, 370, 442-43, 458, 463, 465, 466, 470, 471, 473, 480, 488, 489, 493, 508, 509
- Raja/Radia Bintara/Binthara 633, 637, 643-47, 649, 655, 656, 657, 668, 669, 681, 683, 771
- Raja Sri Maharaja/Radia Chirij Marradia 62
- Raja Setia Lela/Radia Sittia Lella 62
- Raja Bungsu/Radja Bongsou 46, 47, 50
- Raja Lela/Radja Lilla 191, 317, 336

- Raja Lela Wangsa/Radja Lilla Wangsa 328, 344, 393, 412, 475, 505, 590
- Raja Makota/Radja Macotte/Panglima
Pedie 330, 334, 337, 348, 351. See also
Panglima Pedie
- Raja/Radja Muzafar Syah/Sultan of
Perak 585
- Raja Setia Muda/Radja Sittia 864, 868
- Sayf ar-Rijal/Siffor Resial/Suffel Radjal 337, 339, 350
- Sayyid/Sijdij Sierip/Zieriph 217, 220, 224, 228
- Sri Bijaya/Serij Bidjaja (Capado) 233
- Sibid Indra 392, 399, 405, 406, 408, 417, 437, 487, 497, 499, 505, 507, 511, 515, 592, 597, 630, 637, 640, 642, 643, 650, 651, 653, 664, 672, 684, 771, 782, 795, 801, 819
- Sri Perdana Menteri/Siri Bardana Mantri 771
- Siri Paduka 844
- Sri/Siri Paduka Tuan/Panglima Bandar 430, 432, 441, 767, 771, 779, 847, 853-55, 857, 859, 860-64, 867, 868
- Sri Maharaja Indra/Sirij Maradja Indra 769
- Syahbandar/Sabandaer 15, 19, 42, 76, 104, 106, 113, 116, 150, 156, 179, 180, 316, 317, 319, 365, 410, 631, 632, 668, 721, 741, 761, 766, 779, 835, 893
- chief/opperst 251
- Saiful Muluk/Saphermoela 264, 316
- Subid Indra 317
- Mutabar Khan/Motta Berghan 844. See also *Bentara*
- Moedjaghan 844, 872. See also *Moedjaghan*
- Moutjakan Benjamin 794. See also 316
- Tiku: Sri/Chilij Ardi Wangsa 829
- Perak 723, 741, 746, 761, 766, 858, 893, 894, 895, 896, 898
- Palembang/Valexio Gentil 334
- Syaikh Jamaldin/Secke Maldin 337
- Tandil/Tandeel 223, 238, 241, 254, 256, 281
- Temenggong/Dato Tommagon 721, 723, 741, 747-48, 762
- Tonada Radia 630, 639, 640
- Uleebalang/Wollebalang/oelibalang 107, 124, 134, 267, 320, 332, 337, 340, 420, 444, 460, 463, 472, 654, 675, 656, 675, 693, 751, 752, 753, 831, 845
2. *Foreigners*
- Abascoelij 351
- Abduler 285
- Ajas 222, 278, 280
- Armenian/Armenier/Armeen 17, 261, 357, 390, 427, 526, 623, 651, 674, 833
- Arakans/Arracander/Arackander 17, 30, 189, 739
- Aurangzib/Norang Sieep 163
- Bengali/Bengaelder 29, 30, 46, 190, 192, 208, 209, 273, 285, 311, 433, 474, 504, 512, 514, 540, 560, 571, 592, 593, 599, 605, 735, 903
- Bouwman/Bouman 315, 317, 338, 346, 355, 405, 427, 441, 529, 530, 531
- Cambodian/Cambodjaer 484, 486, 516, 517, 571
- Capiteijn Moor 102, 105, 107, 139, 146, 257
- Castro, F. Sousa de 23, 124, 149, 169, 203, 475, 506
- Chalijff Beeck 272
- Cheffiha 513
- Chermametchan 615
- Chinese/babeij 58, 79, 140, 165, 168, 216, 217, 219, 230, 231, 238, 243, 248, 249, 253, 254, 255, 257, 270, 271, 279, 280, 285, 289, 307, 316, 344, 358, 363, 390, 396, 499, 514, 515, 536, 537, 570, 587, 593, 599, 601, 617, 620, 635, 710, 745, 749, 779, 785, 839, 869, 870, 881, 895
- Clercx 315, 317, 319, 323, 327, 342, 346, 355, 367
- Clinger 29, 30, 190, 192, 208, 209, 228, 231, 232, 235, 236, 244, 250, 251, 281, 285, 286, 311, 390, 391, 481, 509, 512, 513, 525, 534, 572, 592, 593, 598, 627, 628, 680, 684, 721, 728, 732, 733, 763, 766, 779
- Commeralij 221, 288
- Courtens W./Coertens 59, 338, 342, 768, 794
- Danish/Deen 22, 35, 40, 42, 44, 75, 231, 235, 259, 268, 269, 272, 291, 286, 292, 300, 302, 304, 311, 313, 327, 333, 352, 359, 454, 571, 616, 649, 654, 800, 807

- Fijgid 15, 16, 33
 Finckjang 17
- Groenewegen, J./Oelebalang Raeja 768,
 772-74, 831-33, 839, 842-45, 848, 850-53,
 856, 860, 864, 866, 869, 874, 877-82, 885,
 888, 892
- Gujarat/Guserat/Gouserat/Gujerati 29, 133,
 155, 192, 207, 320, 341, 617, 638, 651, 658,
 659, 660, 672, 693, 711
- Harmanszen, J./Orangkaya Poeti/Capitain
 Raja 433, 460
- Harmanszen/Juffrouw 385, 404, 406, 408,
 411, 472, 477, 489
- Hasietayr/Assitair 433, 474
- Hendrick Steen/Orangkay Pouty 98, 132, 133,
 140, 144
- Jan Lucassen/Orang Kaija Poete 352, 367,
 428, 433
- Javanese 174, 198, 204, 244, 248, 260, 269,
 273, 276, 277, 280, 282, 285, 289, 293, 294,
 305, 331, 334, 345, 375, 377, 390, 391, 449,
 454, 481, 495, 510, 513, 524, 525, 534, 535,
 536, 567, 593, 597, 598, 599, 615, 617, 618,
 619, 693, 706, 711, 745, 751, 796, 797, 829,
 842, 849, 873, 894, 895, 896, 897, 898, 900,
 901
- Kaijagie 433
- Kanniston/Canneston/Keneston 226, 317,
 342, 591, 623
- Khoja/Chodja/Coodie 218, 833
- Knippe/Knyppe/Kennep 78, 131, 531, 561
- Laurens Forsenborch/Capt Panjang 93
- Makasar/Macassar 22, 29, 30, 35, 44, 49,
 192, 198, 244, 305, 306, 512, 592, 598, 751.
 See also *Makasar in Geographical names*
- Malay (including language) 15, 27, 48, 103, 158,
 267, 273, 280, 327, 362, 3375, 390, 391, 413,
 435, 462, 466, 510, 567, 579, 634, 693, 705,
 721, 733, 734, 762, 798, 801, 802, 805, 829,
 884, 887
- Malim Gameij 222
- Malim Maghdon 229
- Mamet Backer 474
- Mardachaj 162
- Marsalij 160, 193, 194
- Melbeeck 84
- Mhanuntsie Piergie 872
- Michan/Miacham/Miachom 231, 234, 262,
 281
- MiersMamoet/Miersa 163, 175, 214, 215, 217,
 218, 221, 224, 273, 278, 285, 287
- Mierse Mahel 320, 332
- Mondas/Makelaer 634, 662
- Nawab/Nabab 836, 872
- Nur al-Din/Noordin/Nordijn 328, 337, 339
- Putera Dewa/Poetra Deeuwa 873
- Portuguese 17, 26, 27, 34, 39, 55, 56, 61, 67,
 146, 158, 160, 169, 234, 272, 318, 326, 338,
 344, 530, 578, 607, 737. See also *Detainees*
- Sijmon de Geus 98-9, 104, 139
- Sjah Shuja'/Sasusia/Chasusa 229, 273, 285
- Sultan of Golconda 836, 872
- Surattier/Suratteer 390, 391, 592, 593, 735
- Thomas/barbier 218, 226, 234
- Thomas Harmanssen 620, 635
- Tompan 259, 261
- Wanckan 881
- Weddel/Woddel 152
- Zang Swang 17
- Shipping, Trade and Cargoes**
- Arakan /Araccan/Arackan 17, 30, 36, 189,
 190, 192, 739
- Ava 336, 356
- Balasar 510
- Bantam 15, 16, 367, 377, 497, 506, 591, 616,
 618, 621, 628, 674, 795-97, 799, 873
- Bengal/Bengale 9, 16, 17, 64, 121, 150, 152, 153,
 189, 211, 273, 281, 315, 316, 357, 513, 522,
 598, 599, 601, 605, 606, 610, 621, 623, 628,
 646, 651, 666, 674, 688, 699, 701, 708, 711,

- 712, 713, 714, 715, 732, 734, 739, 740, 743,
768, 769, 775, 792, 793, 794, 829, 903
- Cambodia 429, 452
- Captain/Anachoda/nachoda 16, 106, 110, 121,
137, 160, 163, 175, 194, 204, 215, 216, 218-22,
224, 229, 231, 234, 236, 240, 242, 243, 247,
248, 259-61, 271-73, 276-78, 281, 285, 287,
289, 293, 294, 297, 305, 312, 316, 322, 333,
336, 354, 355, 364, 385, 390, 441, 523, 532,
540, 541, 550, 552-54, 560, 561, 605, 610,
618, 619, 623, 638, 652, 653, 659, 660, 662,
699, 760, 776, 777, 819, 821, 833, 836, 845,
857, 872, 881, 887, 895, 901, 903
- Ceylon/Ceijlon/Chwijlon 89, 122, 126, 272,
454, 769, 798
- Cling/Clingh 231, 234, 240, 262, 272, 297, 311,
390, 480, 510, 709
- Coromandel/Choromandel 59, 78, 79, 85,
169, 211, 500, 588, 599, 606, 610, 613, 616,
628, 653, 710, 737, 739, 740, 743, 772, 787,
818, 830, 841, 842, 870-73
- Colombo/Calomba 272
- Courteens 59, 338, 342, 768, 794
- Dabul 22, 24, 34, 35, 64, 189, 200
- Deen/Danish 35, 40, 42, 44, 75, 231, 235, 259,
268, 269, 272, 291, 286, 292, 300, 302, 304,
311, 313, 327, 333, 352, 359, 454, 571, 616,
649, 654, 800, 807
- Genoa/Genua 650, 658, 661, 686, 692
- Goa 17, 18, 19, 22, 25, 26, 28, 34, 41, 49, 58, 63,
67, 89, 124, 126, 129, 130, 149, 328, 344, 393,
454, 475, 505, 506, 590, 591, 612, 615, 658,
798
- Grisek/Grise 269, 293, 390, 495
- Gujarat/Guserat 29, 30, 78, 133, 155, 192, 207,
211, 311, 320, 341, 355, 525, 526, 529, 533,
534, 554, 617, 621, 627, 638, 651, 653, 658,
659, 660, 672, 677, 682, 688, 693, 711
- Hugli/Ouglij/Ougelij 150, 272
- Jambi/Jambij 41, 259, 317, 390, 455, 628
- Japara 23, 28, 260, 282, 334, 390, 449
- Java 123, 141, 146, 189, 199, 202, 204, 218, 211,
214, 568
- Johor 63, 123, 145, 256, 330, 349, 352, 745, 794
- Karapatnam/Carapatnam 390, 510, 593
- Madrespatnam 833
- Makasar/Maccassar 244, 271, 293, 300, 320,
332, 332, 598, 745, 750-51
- Malabaer 77, 393, 591, 619, 621, 645, 649, 653,
667, 672, 675
- Maldive/Maldiva 200, 315, 442, 472, 533, 541,
546, 571, 650, 666, 871, 872, 873, 874
- Martaban/Martavan 315, 550
- Masulipatnam/Masulipatan/Masilipata-
tam 49, 63, 64, 78, 97, 150, 189, 208, 272,
316, 367, 513, 514, 593, 621, 627, 628, 642,
652, 653, 690, 701, 702, 745, 768, 769, 769,
772, 775, 787, 836, 838, 870, 873
- Mataram 22-3, 260, 282, 293, 612
- Mogol 190, 709, 856
- Muslim merchants and ships/Mooren/
Moors 15, 17, 19, 22, 28-9, 42-3, 57-8, 66,
68-71, 73-4, 81, 87, 96-7, 102, 104-07, 110,
112, 119, 121, 124-25, 127, 130, 137-39, 145-47,
152, 154-57, 160, 163, 165-67, 171, 173-76,
185, 188-94, 196, 198-200, 209, 211-12,
214-16, 218-19, 221, 224, 229-30, 235,
244-46, 248, 250, 257, 261, 262-64, 266,
269, 276, 278, 281, 285, 287-89, 291-93,
297, 300, 304-06, 310, 312, 315-17, 323-24,
326, 328-29, 335-36, 339, 341-42, 350-51,
354-55, 363-64, 367, 380, 382-85, 393, 396,
398, 403-05, 411-12, 417, 421, 430, 435, 441,
447-48, 450, 453, 459, 464, 473, 476, 478,
482, 486, 495-96, 498, 502, 506, 510,
516-17, 525, 527, 529, 533-38, 540-41,
543-47, 553, 557-58, 560, 566, 572, 575,
582, 589, 591-93, 597-98, 605-11, 613,
616-19, 621, 623, 627-28, 635, 640-42, 644,
651-53, 658, 661-62, 664-67, 672-74, 677,
680, 682, 688, 690, 692-93, 698-99, 701-02,
706, 709-11, 713, 732-33, 737, 745-46, 758,
760, 775-76, 778, 794, 830-31, 833, 836-40,
842, 845, 848, 865, 869, 871-74, 884, 889,
896-97, 902-04
- Negapatnam/Negapatan 15, 234, 281, 391,
510, 532, 543, 684

- Paliacat/Palicatto 482, 513, 532, 593, 870,
 Pegu/Peguw/Pegua 150, 153, 315, 335, 390,
 459, 510, 551, 593, 598, 610, 613, 739, 740
 Pekalongan/Bekalongan 392-93
 Pipli/Pieplij/Pipelij 150, 229, 235, 281, 385,
 390, 510, 546, 571, 609
 Porto Novo/Nova/Poulecerij 8, 281, 517, 547,
 593, 871, 872, 873
- Rajapour/Ragiepour 118, 301
- Segnepatnam 222
- Siam/Chiam 42, 84, 245, 455, 536, 558, 625,
 657, 750, 790, 750
- Surat/Suratta/Zurat 8, 44, 49, 150, 315, 323,
 328, 390-92, 441, 516, 568, 571, 590, 593,
 597, 600, 601, 605, 606, 610, 619, 627, 628,
 662, 665, 674, 675, 677, 679, 680, 689, 690,
 694, 699, 743, 745, 788, 797, 798, 816, 827,
 830, 832, 833, 837, 839, 840, 841, 869, 871,
 872, 873, 899
- Tegenapatnam/Tegenapat 480, 510, 532
- Trangkebar/Trangabara/Tringebaar 44, 268,
 510, 616
- Visapur/Visiapour 118, 152
- Visiapatnam/Visapatan 619
- Wingerla/Wijngerla 533
- Topics**
- Alcoholics
 Arak/Arrack 28, 370, 375, 521, 620, 625,
 681
 Tuak /Towack 168
- Alfandigo/thol huijs/customs house 98, 126,
 135, 146, 147, 150, 156, 207, 218, 252, 339,
 505, 623, 639, 665, 831, 833, 835, 865
- Amusement and Entertainment
 cock fight and betting 20, 117, 126, 133
 elephant-tiger fight 32, 35, 56, 158, 319,
 410, 464, 632, 641, 845
 fishing 17, 21-2, 96, 138, 267-68, 347,
 482-84, 668
 dance and music 110, 169, 174, 195, 298,
 301, 706, 845
- animals/pets 83, 97, 104-05, 140, 247, 259
- Arms/ammunition 28, 30, 33-7, 42-4, 134,
 137-39, 148-49, 153-56, 210, 245, 298, 317,
 340, 359, 488, 491, 496, 505, 591, 603, 618,
 724, 727, 734, 871, 873
 gunner/constapel 234, 246, 259, 260, 268,
 306
- Balai/balleij/baleuw 58, 89, 94, 105, 110,
 116-17, 119-20, 122, 125-26, 132, 135, 138, 142,
 157, 160-61, 163, 165, 167, 169, 172, 179-81,
 183, 188, 192, 196-97, 199, 220, 224, 232,
 239, 241, 254, 259, 262, 264-65, 270, 275,
 301, 303, 312, 317, 319-20, 325, 327-28, 332,
 334, 345, 349, 351, 369, 371, 410-11, 428-29,
 434, 437, 447, 452, 461, 463, 471-72,
 482-83, 485, 488, 490-91, 521, 524, 557,
 595, 632-33, 641, 655, 657-58, 669-70, 678,
 683-87, 708, 722, 785, 804, 813, 820, 845,
 850, 854, 857, 863-64, 875, 884, 888
- binnenst 160, 633, 669, 706
- Bintara 135, 138, 320, 633, 640, 845, 864
- eerste 420
- groot/Rijcx raden 233-34, 239, 241, 265,
 301, 303, 411, 428, 434, 461, 472, 490, 641,
 854, 863, 880
- justitie 120
- minder 485
- publicq 485, 509
- Wollebalang 134, 845
- Bondage
 native 136, 267, 632, 793
 foreign origin 17, 28, 206, 231, 234-35, 269,
 281, 292, 382, 390, 408, 454, 513, 586, 595,
 616, 619, 623, 628, 631, 653, 675, 684, 719,
 723, 793, 808, 836, 872, 895, 900.
 See also *Detainees*
- Broker/Mackelaer 546, 550-53, 552, 837, 872
- Castle/citadel, fort and villa 32, 38, 96, 139,
 234, 242, 302, 348, 351, 386-87, 482, 618,
 668
- Indradunia 65, 760
- Indraproa 231, 267-68, 278
- Mata ie 137, 173-74
- Gunongan/Pagode/piramide 94, 170
- was plaats/Daroy/bathing place 176, 356,
 493

- Cemetery/gravestone/graffsteenen 471, 473, 770-71
- Certificate of safe conduct /Pas/pas cedul
by VOC 17, 32, 41, 44, 49, 54, 58, 101, 193, 222, 227, 229, 247, 253, 260, 272-73, 284, 288, 332, 336, 351, 375, 403, 420, 524, 526, 532-33, 540, 544, 571, 588, 601, 605, 607, 638, 642, 646, 652, 656, 659, 670, 673-76, 693, 700, 716, 725, 772, 776-77, 836-37, 842-43, 857, 860-61, 872-73, 881, 889, 895, 903
by English 646
- Charges and Dues
gerechticheijt 19, 42, 45-8, 165, 185, 210, 213, 263, 292, 300, 310, 384, 427, 488, 533, 571-75, 580, 601, 605, 623, 629, 634, 646, 648, 665, 677, 684, 691, 699, 865, 868.
See also *West Coast pepper contracts/agreements*
- Hack/hak/haeck 634, 638, 660
weighing charges 210-11, 263
- Coolie 235-39, 241-43, 255-58, 262, 270, 281-82
- Councillors of the Realm/Rijcx raeden 150, 154, 158-62, 165, 167, 172-73, 176-77, 179, 184-86, 190-93, 224, 299, 314, 320-21, 323-24, 327, 329, 332, 337, 345-46, 348, 352, 356, 365-66, 369, 388, 404, 418, 420-21, 429, 436, 439, 444, 463, 470, 480, 499, 524, 528, 538, 546, 550-51, 561, 564, 578, 586-87, 594, 596, 599, 608, 611-12, 619, 621, 626, 629-32, 634, 636-37, 640-41, 643, 648, 654, 660, 663-64, 670, 672, 674, 676, 681, 689, 691
- Crimes/sin, and punishments 23, 168, 172, 175, 187, 190, 194, 217, 218-22, 224, 261, 276, 353, 576-77, 583-85, 632. See also *Miers Mamoet*
- Customs/tol/tholl
Iskandar Muda's time 15-7, 24-5, 27-8, 31, 33, 36
Iskandar Thani's time 46, 48, 50, 116, 117
the Sultana's time 165, 170, 189, 192, 195, 198, 200, 221, 273, 295, 325-27, 341, 345, 372, 376, 378, 381, 532-33, 537, 560-61, 564, 583, 606, 608, 611, 645-49, 658, 672, 691, 696, 698, 701, 713, 748, 754, 777, 796-98, 801, 807, 809, 817, 826, 831, 834, 836, 843, 850, 852, 854, 863, 875, 883, 888-89, 903
on the Indian ships 532-40
- Custom free/tolvrijheijt/thol vrijheijt 16, 46, 108, 110, 112, 115, 117, 121, 315, 327, 331, 343, 358, 506, 573, 590, 603, 608, 648, 691, 748
custom free ship Grol 16, 45-7, 50, 108, 110-13, 117, 121, 315, 327-28, 331, 343, 358, 506, 573, 590, 602-03, 608, 648, 691, 699, 748
- Detainees and workmen
Acehnese 188
Chinese 58, 77, 188, 219, 230-31, 235, 238, 241, 249, 253, 271, 289
Portuguese 41, 43-4, 77, 202. See also *Castro*
- Disease 309, 339, 374-75, 426, 429, 475, 520, 819
Aceh/feigned illness 659, 660, 681
- Dommebracht/jack 135, 137, 149
- Dried fish/Comblemaes 476, 533, 546, 872
- Elephants/eliphanten/olifanten
capture and feeding 136, 163, 223, 242, 251, 253, 257, 263, 265, 309, 323, 334, 340, 361, 385, 412, 424, 496, 513, 557, 700, 703, 714, 715, 758
Ceylon 126
Dutch inroads into the trade 193, 272-73, 293, 540, 557, 592-93, 701, 708, 710-13, 715, 732, 737, 797
ivory/eliphantstanden 16, 21, 24, 29, 74, 133, 296, 531, 871
Kedah 534, 598, 732, 733-34
mahout and caretaker 204, 320, 341, 399, 658, 844 See also *Panglima Gajah and Amusement and Entertainment*
trade 17, 74, 224, 229, 285, 352, 367, 440, 534, 540, 541, 546, 547, 593, 628, 651, 653, 737, 794
English East India Company 152, 153, 218, 252, 296, 311, 312, 313, 441-42, 552-53, 801, 804, 821-22, 842
New Company/Courtens 46, 50, 59, 116, 317, 318, 338, 342, 364, 391, 392, 393, 397, 398, 497, 504, 505, 506, 525, 530, 531, 547,

- English East India Company (cont.)
 New Company/Courtens (cont.) 559, 561, 566, 568, 590, 597, 600, 603, 604, 616, 664, 674, 787, 794, 834
 New Weddels Company 152, 355, 364
 Old Company 42, 46, 314, 317, 318, 319, 321, 327, 338, 367, 392, 504, 525, 529, 534, 560, 568, 574, 589, 590, 597, 600, 603, 605, 615, 616, 619, 629, 634, 637
- Envoy
 from Pegu 335-36
 to Batavia 54, 60, 61, 65, 133, 161, 330, 342-43, 347, 350, 355-56, 367, 369-71, 373-74, 378-79, 447, 474, 488, 492, 509, 540, 555, 594, 621, 623, 630, 631, 642, 643, 652, 653, 654, 644, 659, 663-64, 672, 684, 687, 695, 771, 772, 774, 779, 819-21, 785, 786, 831, 846, 851, 855, 863, 869, 886
 from Bengal 390, 513, 541, 560, 593
 from Ceilon 401
 from Maldivé 315, 658
 Portuguese 124-26, 131-34, 139-42, 146, 149, 577
 to Perak 656, 659, 670, 676, 687, 771, 846
- Female state councillor/raats/grote
 vrouw 21, 55, 101, 111, 137, 140, 177, 202, 213, 275, 291, 303, 304, 306, 352, 362, 408, 412, 472, 475, 477, 485, 489, 491, 499, 646, 700, 702, 735, 782, 793, 851
- Fire 324, 430
- Firewood, water and ballast for ships
 firewood 113, 182, 187, 193, 350, 744
 Water and ballast 42, 50, 142, 181, 182, 184, 187, 193, 375, 647, 667, 669, 7661, 805
- Firework/fireworks/vuijr werken 426, 467, 480
- Flood and high water/affwatering/opper/
 hooch water 140, 251, 403, 617, 728, 764, 791, 792-93, 832
- Gold
 exported 514, 532, 533, 538, 620, 628, 653, 673, 674, 690, 775, 787, 789, 872
 from the West Coast 529, 542, 543, 549, 550, 557, 599, 627, 661, 820-22, 841, 886
 mine 479, 790, 841, 850, 869
- thread 111, 270, 296, 329, 331, 335, 344, 357, 390, 396, 399, 414, 415, 416, 423, 439, 443, 446, 476, 481, 492, 493, 495, 535, 536, 542, 547, 549, 552, 559, 592, 598, 623, 627, 636, 637, 638, 639, 642, 643, 650, 653, 659, 665, 669, 678, 679, 694, 750, 787, 838, 839, 840, 841, 865, 868, 869, 870
- Goods traded and price 28-31, 42, 74-5, 151-53, 188, 208-13, 368, 390-92, 428, 532-34, 535, 597-98, 627, 628, 652-53, 679, 836-41, 872. See also *Shipping and voc – trade, estimates and stocks etc.*
- Horses/paard/paerd
 Iskandar Muda's time 15, 18, 20, 22, 24, 25, 31, 33, 35, 36
 Iskandar Thani's time 65, 75, 84, 86, 105, 149
 the Sultana's time 152, 155, 158, 174, 176, 209, 212, 215, 216, 218-20, 222, 225, 242, 243, 259, 263, 268, 277, 278, 348, 354, 357, 390, 395, 398, 411, 430, 511, 513, 514, 584, 621, 633, 668, 687, 703, 709
- Import duty/tithe /Thienden 491, 753, 754
- Indigenous vessels employed in trading
 balee 247, 248
 banting 52, 57, 68, 77
 galleon/gallion/gillioen 281, 373, 618, 889, 903
 gorab/gorap 56, 57, 61, 62, 65, 68, 69, 393, 719, 724, 730, 734
 Muslim boat 117, 148, 282-86, 324, 326, 364, 380, 382-85, 403-05, 427, 495, 498, 506, 591, 696, 819, 842
 jonck/joncq 16, 225, 243, 244, 248, 269, 270, 271, 273, 280, 282, 293, 294, 373, 387, 390, 403, 433, 455, 479, 619, 628, 750, 786, 834, 841, 887, 895, 902
- lambu 331
- perahu/prauw 35, 37, 42, 52, 148, 169, 218, 236, 245, 254, 255, 273, 278, 293, 296, 310, 323, 324, 370, 379, 390, 470, 523, 524, 525, 542-44, 582, 596, 597, 599
- tingang 373, 375, 455, 719, 723, 757, 760, 763, 764

- Incenses of the West Coast
 camphor 29, 83, 198, 261, 391, 504, 529, 531, 532, 534, 538, 540, 542, 546, 557, 590, 598, 599, 653, 674, 690, 699, 707, 708, 710, 711, 714, 785, 786, 871, 872, 886-87
 benzoin 529, 531-33, 543, 546, 550, 557, 590, 599, 600, 627, 673, 674, 690, 699, 707, 708, 710, 711, 714, 785, 841, 871, 872. See also *Goods traded/price* and *voc – trade, estimates and stocks etc.*
- Interest rate on loan 316, 317, 392, 456, 504, 590, 873
- Interpreter/tolck
 Abdul Latif 623, 628, 631-33, 638-40, 642, 643, 651, 655, 664, 741, 742, 745-47, 774, 801, 813, 814, 819, 836, 845, 851
 Andries 162, 165, 215-28, 233, 237-40, 244, 246, 249, 257, 260, 271, 277, 321, 339, 347, 362, 424, 428, 430, 436-38, 440, 447, 450, 473, 484, 492, 496, 542, 547, 558, 844, 884, 889, 891
 Heijder/Possie Melor 229, 230, 348, 371, 442, 458, 463, 465, 466, 470, 471, 473, 488, 489, 508, 509, 594
 Pieter 629, 631, 634, 639, 641
 Pedro 655, 657, 660, 664
- Japanese
 copper 30, 841
 iron 363
 lacquered case and table/coffer/comptoir/
 tafel 83, 108, 119, 132, 145, 164, 166, 167, 168, 170, 172, 321, 322, 335, 537, 598, 617
 paper 195
 silver 27, 31, 37, 45, 46, 48, 75, 79, 86, 102, 103, 105
 brocade/songket 717
- Jewel
 Iskandar Muda's time 15-7, 19-24, 27-8, 31-3
 Iskandar Thani's time 42, 45, 46, 48, 49, 55, 75, 78, 79, 80, 81, 83, 86, 99, 104, 105, 106, 112, 113, 116, 119-20, 125, 139
 the Sultana's time 153, 156, 158-59, 161-65, 170-71, 173, 176-88, 191-92, 197, 201, 209, 226-27, 230, 235, 252, 274, 280-81, 283-84, 290, 292, 294, 319-20, 325-27, 330, 332-37, 344-45, 349-50, 352-54, 356, 358-59, 365, 367, 383, 388, 392, 396, 400-02, 418, 421-23, 425, 429, 431, 433, 435-445, 447, 449-55, 458-63, 465, 466-70, 478, 480, 488, 492, 536, 549, 551, 558-59, 563, 564, 573, 591, 594, 598, 602, 615, 744, 872
- Judicatory 23, 120, 172, 224, 261, 276, 277, 632, 771, 800, 801, 807-08, 867. See also *Balai* and *Lebe Kita Calij*
- Kedah and VOC 720-30, 732-34, 778-79. See also *Kedah*
- Land preserve conflicts 223, 261, 266, 275-76
- Medicine/oubat/obat 288, 338, 339
- Melaka/Malacca
 Iskandar Muda's time 16, 17, 21, 2, 25-8, 31, 39
 Iskandar Thani's time 41, 42, 43, 44, 45, 49-52, 54-8, 61-72, 77, 90-1, 93-6, 100-04, 107-08, 112, 122, 126-27, 129, 131, 140, 143-45, 147
 the Sultana's time 149, 161, 163, 168, 175, 190, 193, 201, 203-04, 209, 213-15, 220-22, 224, 240, 250-51, 256-57, 259, 261-62, 264, 272-73, 276, 278, 281, 287, 293-94, 297, 314, 324, 380, 390, 394, 420, 498, 524, 526, 530-31, 535, 540-41, 543, 557, 560-62, 567, 569, 570-72, 581-82, 585, 587-88, 592-94, 596, 600-01, 604-06, 608, 610-13, 618, 621, 626-28, 638, 659, 661, 663, 665-67, 670-71, 673, 677, 679, 682, 687-88, 690, 698, 700, 709-12, 717-19, 723-25, 729, 730, 732-36, 739-41, 743-46, 749, 751, 757, 760, 768, 770-74, 776-78, 780, 786-91, 794, 841-42, 846, 859, 862, 901, 903
- Dutch approaches to Johor on the joint attack, and Iskandar Thani's and the Sultana's reaction 56, 98-104, 106-09, 112, 122-24, 127-28, 130-33, 141, 143-146, 349, 352
- Dutch efforts for the revitalisation of the trade 511-14, 571-76, 580-82, 592-93, 601-02, 605-09, 652-59. See also *Certificate of safe conduct/Pas, Elephant – Dutch invroads into the trade* and *Perak issue*

- Dutch efforts for the revitalisation of the trade (cont.)
- Dutch proposal/negotiations with Aceh for the joint attack on Portuguese and Johor 50-2, 56-8, 67-73, 84-94, 103-04, 106-08, 127, 143-45
- Mestizo 138, 202, 214
- Money
- copper Real 486
 - Mas and Tahil 29, *et passim*
 - Real Padang/Provintie Daelders 101, *et passim*
 - Rijcx Daelders 27, *et passim*
 - Spanish Real/Real van achten 27, *et passim*
- Muslim merchant/Moors coopman 152, 212, 263, 264, 291, 306, 312, 316, 317, 336, 350, 395, 396, 398, 441, 450, 459, 502, 589
- Navy/Armada 25, 26, 34, 43, 50, 51, 56, 61, 62, 67, 69, 72, 99, 103, 146, 147, 549, 769, 773, 785, 786, 870, 878
- Pahang issue
- Aceh forces in/to 52-3, 57, 61-3, 71, 107-08, 128-29, 329-30
 - and Iskandar Thani 69-71, 93, 99
 - Johor invasion 52-3, 68-71, 126-27
 - Portuguese attack on 26-7
 - trade 71, 74-5
- Palace 18, 94-5, 187, 640-41, 746-47, 845-46.
- See also *Castle* and *Balai*
 - inner Court and invigilation 187, 632-33, 706
 - pitchiaer boom 409, 820, 845, 877, 879
 - reinforced 720-21
 - stone Balai 55, 187, 632, 845
- Panglima Priaman (illegitimate son of Iskandar Muda) issue 769, 773, 781-82, 821, 843-44, 854
- Pepper
- Iskandar Muda's time 16, 17, 27, 31-8, 40
 - Iskandar Thani's time 42, 43, 44, 46, 48, 49, 50, 59, 71, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 83, 84, 85, 86, 87, 99, 102, 106, 109-14, 116-21, 125, 129, 130, 134, 141
 - the Sultana's time 151, *et passim*
- VOC demands and the negotiations: *in 1639*: 45-6, 50, 71, 73-4, 75-7, 86-8, 101-03, 104-06, 108-18, 121-24; *in 1642*: 185-86, 189-90, 192-93, 197-98; *in 1643-45*: 436, 453, 468-69, 519, 564-66, 573-76, 583, 594, 596, 602-03; *in 1647-50*: 607, 613-14, 644-46, 647-50, 655, 658, 660-62, 672-73, 690-93, 696-97; *in 1659*: 767-68; *in 1660*: 846-47, 849-50, 853-56
- Perak issue
- attack on the VOC factory and its aftermath 719, 735-40, 745-51, 752, 761-63
 - compensation on the massacre and its effectiveness 765-68, 775-80, 794-95, 842, 856-61
 - Dutch aggressive actions and Aceh/Perak 455, 483-84, 485-87, 508, 515, 518-19, 575, 583-86, 594, 602, 606-08, 610-12, 618-19, 625, 626, 633, 637, 670-72, 692-94, 698-99, 701-05
 - negotiation on contracts 566-67, 570-73, 696-99, 704-11, 714
 - tin trade 385, 394, 435, 437, 443, 526-28, 543, 554, 557, 571, 589-90, 601, 617, 627-28, 646, 648-49, 708-09
- Petroleum/aerde olije 37, 188, 368
- Political figures of foreign origin 17, 133, 246, 259-61, 330, 335. See also *Romichan*, *Can Canan* and *Paduka Tuan*
- Political disorders 301-03, 304-05, 324-25, 330-31, 336-39, 399-400, 431-32, 733-34, 769-70, 773-74, 842-48. See also *Panglima Priaman issue*
- Religion and rituals
- cleansing sins 138, 851
 - Friday prayer 35
 - Lebaran 276-77, 525, 640-41, 643, 652, 745-46
 - prayer for rain 194-95
 - Puasa/Buasa 276-77, 525, 640-41, 652, 683, 745-46
 - religious conflict 328, 337, 339, 350
 - religious scandal 873-74
 - superstitious belief 464, 614
- Reversion of goods found 467-68
- Rice and padi

- rijs 25-7, 41, 49, 53, 57, 66, 68, 71, 73, 75,
91-3, 95-6, 200, 261, 315, 334, 390, 419, 476,
524, 538, 541, 551, 554, 561, 584, 597, 619,
627, 641, 738, 760, 768, 791, 794, 871, 896
padi/padij/padie 334, 554, 619, 760, 763,
765, 794, 889
- River/revier/kuala/Cheremin 215, 216, 219,
234, 237, 241, 242, 269, 281
new 111, 621, 626, 671
old 111, 221, 384, 386, 763, 764, 765
its dredging 111
Cheremin 403
- Royal order/edict
Estemie/estemia 299-304, 309, 311-13, 429,
433, 435, 436, 438, 447, 573, 663, 678,
685-87, 691, 693-95, 698, 708, 709, 721-23,
726-727, 751, 802, 822, 862, 868, 874, 879,
883
- Firman 108, 113-17, 119-22, 125, 133, 136, 137,
194, 197, 298, 299, 309, 325, 327, 351, 548,
563-65, 608, 609, 658, 672, 691, 704
- Sarakata/taracatta 822
- Ruler's political power
Sultan Iskandar Thani 47, 132
the Sultana 172, 178, 205, 206, 223, 241,
260, 298, 305, 338-39, 341, 389, 557, 769,
773
- Seal and permit/Cap /Chiap/Siap
Iskandar Muda's time 15, 18, 21, 34, 39, 40
Iskandar Thani's time 89, 92, 95, 98, 102,
115, 125, 126, 136, 139, 147
Sultana's time 150, 177, 201, 219, 262, 265,
269, 302, 320, 355, 380, 381, 384, 411, 483,
487, 565, 621-23, 629, 632, 633, 638, 640,
660, 663, 665, 744, 758, 766, 831, 844, 864
- Spice 29-30, 329, 653, 659, 790-91. See also
Shipping, Trade and Cargoes (from
Makasar) and *VOC – trade, estimate and
stocks etc.*
- Sultan/Sultana's letters
accusation against the VOC on the Perak
massacre in 1651 740-42
order to the Panglimas on the West
Coast 294-96
on the release of the Portuguese 296
sending of envoys to Melaka and Bata-
via 60-4, 294, 296, 740-42
- to Perak on the redress of the assault on
the Dutch factory in 1651 751-53
to the Governor General on Perak and the
West Coast 754-57. See also *Perak issue*
- Textile/cleden 16, 31, 42, 44, 49, 62, 75, 152,
165, 168, 189-90, 192, 198, 200, 231, 235,
269, 281, 285, 292, 296, 298, 310, 315-16,
340, 343, 346, 351, 354-55, 357, 371-74, 376,
391-95, 419, 441, 468, 486, 494, 500, 504,
510, 517, 522-23, 525-26, 529, 532-34,
540-41, 543, 545, 554, 560, 572, 575, 584,
588, 590, 593, 595-99, 606, 613, 615-16, 619,
627-30, 634, 642, 645, 652-53, 654, 658,
662, 672-73, 675, 679-81, 689-91, 694-97,
699, 701, 707, 711, 713-14, 729, 732, 736, 741,
768-69, 772, 775, 776, 777-78, 788-89,
793-94, 796-97, 799, 800, 805, 807, 811-12,
814-15, 817-21, 826-27, 839, 848, 872, 882,
880, 884-89, 892, 901-03. See also *Ships
(from India) and VOC – trade, estimate
and stocks etc.*
- for Javanese 244, 285, 797
- Bengal assortment/sortering 292, 504,
522, 788
- Coromandel assortment 281, 285, 510,
787-88, 832, 838
- Gujerat assortment 510, 529, 839
- Surat assortment 315, 441, 600, 634-35,
662, 787-88, 837-38
- Tin
Iskandar Muda's time 17, 19, 21, 24, 26, 29,
30, 38, 40
Iskandar Thani's time 59, 893
the Sultana's time 210, 217, 229, 263, 296,
336, 391, 394, 435, 437, 441, 443, 445, 449,
450, 480, 481, 484, 486, 492, 493, 494, 495,
496, 500, 502, 503, 512, 517, 522, 549, 566,
567, 568, 582, 585, 588, 589, 590, 597, 598,
599, 600, 601, 602, 605, 606, 607, 608, 609,
610, 611, 613, 617, 627, 628, 641, 646, 648,
654, 656, 670, 673, 676, 679, 680, 682, 683,
697, 698, 699, 704, 705, 706, 709, 712, 714,
715, 723, 735, 750, 753, 755, 762, 766, 768,
772, 778, 784, 785, 842, 846, 847, 857, 859,
860, 861, 864, 871, 872, 873, 893, 901, 902,
907. See also *Perak and Perak issue*

Tin (cont.)

- production 503, 526, 590, 616-17, 762, 856-57
- quota of the Acehnese 616-17, 778, 858, 859, 860

Trade of the ruling classes

- Iskandar Muda's time 15-7, 35-8
- Iskandar Thani's time 105, 117-18, 119-22, 124-26
- the Sultana's time 289-91, *et passim*

VOC

- warehouse/packhuijs/pachuijs 85, 167, 216, 217, 220, 231, 235, 236, 240, 242, 244-45, 249-56, 258, 265, 268-69, 279, 285, 288-90, 298, 304, 307-08, 314, 331, 360, 366, 385, 397-98, 428, 505, 511, 520, 535-36, 616-17, 624, 689, 707, 750, 792-93, 800, 832, 889

- personnel and their life 97, 133, 288-89, 362, 365-66, 397-99, 520-23, 567-69, 620, 634-35
- remarks on audience and detailed description 207-08, 363, 409-10
- trade, estimates and stocks etc. 210-14, 356-58, 362-65, 368, 376-77, 395-97, 510-11, 514-15, 535, 537, 542, 598, 624-25, 659, 662, 679-80, 787-91, 792-93, 837-42, 864-69, 869-70, 887-91

West Coast pepper contracts/agreements of

- voc in 1660-61
- with Indrapura 801-08
- with Padang 814-18, 826-27, 883-87
- with Silebar 795-800
- with Tiku 823-26, 874-77